

MILITAIR-RECHTELIJK TIJDSCHRIFT

GEDRUKT EN UITGEGEVEN OP LAST VAN DE
MINISTERIES VAN MARINE EN VAN OORLOG

DEEL XLII

1949

N.V. BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ V/H MOUTON & Co., 's-GRAVENHAGE
AFD. UITGEVERIJ

Redactie-Commissie.

Voor het Ministerie van Marine:

Dr. L. M. *Rollin Couquerque*, Militair-juridisch Adviseur *bij* het Ministerie van Marine.

Mr. W. H. *Vermeer*, Officier van Administratie 1 e klasse b.d.

Voor het Ministerie van Oorlog:

Prof. Mr. J. M. *van Bemmelen*, Res. Luit. Kolonel in **Alg.** Dienst.

Mr. A. F. *Steffen*, Luit. Kolonel der Infanterie.

Het adres van de Redactie is.

Dr. L. M. **Rollin** Couquerque,
Nassau-Dillenburgstraat no. **33 te** 's-Gravenhage.

Telefoon no. **77 60 83**. Giro van **de** Redactie no. 2498.70.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Fiat-executie van vrijsprekend vonnis.

Van zeer geachte zijde werden wij opmerkzaam gemaakt op een noot van Mr. A. VAN MAANEN, Advocaat-Generaal bij het Hoog-gerechtshof te Batavia, op blz. 59 en 60 in het „Tijdschrift van het „Recht“ (orgaan van de Vereniging van Juristen in Indonesië) geplaatst bij de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië van 17 April 1948, welke sententie wij op blz. 438 v. van orize vorige jaargang afdrukten. Bedoeld onderschrift luidt:

Het Hoog Militair Gerechtshof had aan de redactie van de artikelen 205 en 216 H.R.L. ook nog een ander argument kunnen ontlenu voor zijn opvatting. Beide artikelen bepalen immers, dat de uitspraak van de door de betreffelijke krijgsraden gewezen vonnissen volgt op het verlenen van het fiat executie. Aan iedere uitspraak gaat derhalve een fiat executie vooraf en vrijsprekende vonnissen zullen evenzeer een uitspraak behoeven, al was het alleen maar omdat eerst daardoor de inhoud van het gewezen vonnis aan de openbaarheid wordt prijsgegeven en ook voor het eerst ter kennis zal komen van de beklagde en de auditeur militair. Derhalve van ieder vonnis een uitspraak en aan elke uitspraak een voorafgaand fiat executie. Met betrekking tot vrijsprekende vonnissen, welke geen enkel nog te executeren rechterlijk bevel bevatten, bv. omtrent een arrest of stukken van overtuiging, zal dit fiat executie alsdan de betekenis hebben, dat de commanderende generaal (officier) met de uitspraak van de krijgsraad instemt.

Terloops dient nog te worden opgemerkt, dat de Temporaire Krijgsraad te Bandoeng is benoemd met toepassing van art. 31 S.O.B. Voor de daarin aangehaalde bepalingen van de destijds geldende Rechtspleging bij de Landmacht van stbl. 1932 no. 75 zullen thans gelezen dienen te worden de overeenkomstige bepalingen van de Herzien Rechtspleging bij de Landmacht (Stbl. 1945—112), welke oorspronkelijk alleen bestemd was om te gelden in een in staat van oorlog of in staat van beleg verklaard gebied (art. 111), maar ingevolge de ordonnantie in Stbl. 1946—57 de oude rechtspleging heeft vervangen.

v. M.

Vrijheid van commanderende officieren inzake disciplinaire strafoplegging.

De handhaving van de krijgstucht met de in de Wet op de Krijgstucht gegeven middelen is een zaak, welke de tot straffen bevoegde meerdere geheel zelfstandig, zonder opdracht of aanwijzing van een hogere gezagsdrager, behoort uit te oefenen. Dit beginsel blijkt o.m. uit artikel 37 Wet Krijgstucht, hetwelk aangeeft, welke criteria en

omstandigheden hij bij het bepalen van de straf moet laten gelden; uit de zorgvuldig gekozen bewoordingen van artikel 58 van die wet, hetwelk aan de rechter voorschrijft, dat hij, in het daar genoemde geval, de zaak „ter verdere behandeling" (zonder enige nadere aanduiding ¹⁾) naar de commandant van de beklagde verwijst en uit de artikelen 8 Regtspleging Zeemagt en 12 Regtspleging Landmagt, waarvan het eerste minder duidelijk dan het tweede maar beide onmiskenbaar, doen uitkomen dat de *bepaling* van de krijgstuchtelijke straf moet worden overgelaten aan de strafoplegger.

In Nederlands Indië blijkt echter, zowel bij de Koninklijke Landmacht als bij het Koninklijke Nederlandsindische Leger, de gewoonte te zijn ontstaan, dat de Auditeur-Militair in zijn advies tot het niet-verwijzen van een verdachte tevens de op te leggen strafsoort en strafmaat betreft en dat de verwijzingsofficier, zo hij met dat advies instemt, bepaalt dat de zaak conform het advies (hetwelk mede aan de tot straffen bevoegde meerdere wordt toegezonden) kan worden afgedaan. Het wil ons voorkomen dat de commandant, aan wie de krijgstuchtelijke afdoening toekomt, in het belang van diens prestige tegenover zijn ondergeschikten, in de bepaling van strafsoort en strafmaat geheel vrijgelaten behoort te worden, een en ander onverminderd het recht van zijn superieur om in bijzondere gevallen door toepassing van artikel 50 van de Wet op de Krijgstucht, de bestraffing in hoger instantie te wijzigen.

W. H. V.

Officieren-raadslieden.

Op blz. 479 van onze vorige jaargang plaatsten wij de circulaire van de Commandant Zeemacht Nederland van 18 Augustus 1948 over het optreden van officieren als raadslieden voor justiciabelen voor de militaire rechter.

Thans volgt hier een dergelijke circulaire van de Commandant der Zeemacht in het Oosten van 19 October 1948 N^o PJ 2/57/9, gericht aan alle Commanderende Officieren van Hr. Ms. Schepen en Inrichtingen der Zeemacht in het Oosten en aan de President van de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten. Deze circulaire luidt aldus:

Hierbij heb ik de eer UHoog(Wel)EdelGestrenge het volgende mede te delen.

1. De President van de Krijgsraad bij de zeemacht in het Oosten bracht te mijner kennis, dat er onder de officieren der Koninklijke Marine, met uitzondering van de officieren der Mariniers, slechts

¹⁾ Zie bijv. Sententie H.M.G. van 5 Juli 1935, M.R.T. XXXI, blz. 567 v. Het Hof verbood enige toevoeging aan het in artikel 58 voorgescreven dictuin „opdat de Commandeerende-Officier na zijn onderzoek der zaak „kunne beslissen.. .zonder daarbij door den militairen rechter eeniger-„mate te worden beperkt of beïnvloed". Zie voorts ook blz. 351 v. van die jaargang.

zeer weinigen zijn, die getoond hebben bereid te zijn om zich de toevoeging als raadsman aan een beklagde voor de zeekrijgsraad te laten welgevalven. (3 V.K.M. XI, art. 70 (1)).

2. Het gevolg hiervan is dat militairen der zeemacht dikwijls moeilijk — of in het geheel geen — bijstand kunnen verkrijgen als beklagde, en het is daardoor zelfs voorgekomen, dat op de zittingsrol geplaatste zaken geen doorgang konden vinden.

3. Ik vestig er nadrukkelijk de aandacht op, dat het een zedelijke plicht voor iedere officier is om zijn ondergeschikten hulp en bijstand te verlenen, wanneer zij in moeilijke omstandigheden zijn geraakt, dus ook om hun terzijde te staan, wanneer zij voor de militaire rechter moeten verschijnen.

4. Ik doe derhalve op iedere officier der zeemacht een dringend beroep zich beschikbaar te stellen om als raadsman aan een beklagde te worden toegevoegd.

Ik verzoek U dit ter kennis van de onder Uwe bevelen dienende officieren te brengen.

5. Ik verzoek U voorts bij mij — door tussenkomst van de President van de Krijgsraad bij de zeemacht te Soerabaja — een opgave in tweevoud, behelzende de namen van de officieren, die zich terzake beschikbaar stellen, c.q. een nihil-opgave in tweevoud, in te dienen.

6. Meergenoemde President zal daarvan één exemplaar onder zich houden, teneinde in analogie met het bepaalde in I I.V.VIII art. 36, luidende:

„De toevoeging van een officier als raadsman aan „een beklagde, geschiedt bij de zeekrijgsraad te Soerabaja „namens de vlootvoogd door de President van die krijgsraad.” de toevoegingen als raadsman te doen plaats vinden.

De Vice-Admiraal.

Cominandant der Zeemacht in het Oosten,

A. S. PINKE.

Voorlopig arrest aan een dienstplichtige met groot verlof.

Uit het blad „De Koninklijke Maréchaussée" nemen wij de volgende, aan de Redactie van dat blad gestelde vraag en haar beantwoording — met welke laatste wij instemmen — over:

Een Wachtmeester der Koninklijke Marechaussee zag en hoorde, dat een Sergeant-Majoor, in uniform gekleed, op straat, door een burger werd uitgescholden voor „militaire moordenaar" en tevens, enige malen, in zijn gelaat werd gespuwd, zodat de burger, voor zover te bezien, *belediging*, overtreding van art. 261 Sr. pleegde. De burger weigerde zijn naam op te geven, waarna hij werd *aangehouden* en overgebracht naar *een, plaats van verhoor*, de Mare-

chaussee-kazerne te Aldaar gaf verdachte zijn naam op en werd gehoord. Uit dat verhoor blijkt, dat verdachte een fel anti-militarist is. Direct werd, telefoniisch. naamscontrole gevraagd en bleek, dat:

- 1e. De naam en voornamen enz. van verdachte juist waren opgegeven;
- 2e. Verdachte op 2 Januari 1910 was geboren:
- 3e. Verdachte als *dienstplichtig soldaat* in de gemeente zijner woonplaats stond ingeschreven.

Verdachte (de burger) was dus *militair*, tijdens het plegen van genoemde feiten, ingevolge art. 60, 2e., Mil. Swb. en werd geverbaliseerd voor overtreding van respectievelijk art. 108 en 110 Mil. Swb. Na afloop van de delicten echter weer „burger”. Om de laatste redenen was verdachte onmiddellijk weer *in vrijheid* gesteld, want *arrest* aanzeggen was *niet mogelijk*. Proces-verbaal was opgemaakt en gezonden, door tussenkomst van de Brigadecommandant, naar de Korpscommandant van het onderdeel, vanwaar verdachte met groot verlof was vertrokken. Ter informatie van de Korpscommandant had hij nog vermeld, dat verdachte was geverbaliseerd ingevolge art. 60. 2e. juncto art. 150 Mil. Swb. De Korpscommandant had verdachte ingevolge art. 121, lid 7 van de Dienstplichtbeschikking, in *werkelijke dienst* laten roepen door de Burgemeester van de gemeente, waar verdachte (*de dienstplichtige*) woont. Aan deze wettige oproep was door verdachte (*de dienstplichtige*) *niet voldaan*, waarna hij was *aangehouden* en *overgebracht* naar eerderbedoelde Korpscommandant, ingevolge art. 40, 2e der Dienstplichtwet.

Nu hen ik het met de wijze van handelen in bovengenoemd geval niet eens, en wel om de navolgende redenen: Als mij, bij naamscontrole, was gebleken, dat verdachte (de burger) nog *dienstplichtig* was, bevond hij zich dus *buiten werkelijke dienst*, ingevolge art. 60, 2e, Mil. Swb., doch werd hij, *ook na* het plegen van genoemde feiten, *militair*, ingevolge art. 62, 3e. Mil. Swb. Vanaf het plegen der feiten zou ik hem als *militair* beschouwen, omdat hij, *als verdachte in een militaire strafzaak bij enig onderzoek tegenwoordig was*. Ik kon hem dus *arrest* aanzeggen en zou dat ook doen (art. 4 en 5 R.L.).

Gaarne zou ik Uw zienswijze vernemen.

De Redactie der „Koninklijke Maréchaussée” antwoordde als volgt:

Door ons werd de zienswijze gevraagd aan gezaghebbende zijde die als zijn mening doet kennen:

1e. Het betreft een aflopend delict en de dader is dus na afloop van het delict zonder meer niet langer militair;

2. De zaak is echter een militaire strafzaak en betreft de verdachte als dienstplichtige, zodat hij geacht wordt in werkelijke dienst (en dus militair) te zijn, zolang hij bij enig onderzoek, daarmee verband houdende, tegenwoordig is;

3e. Tijdens het opsporingsonderzoek (dat m.i. mede gelet op de

ruime tekst van art. 133 W.v.Sv., zeker valt onder het begrip „onderzoek^v als bedoeld in art. 62 (3) W.v.M.S.), mag aan de daarbij aanwezige en dus militair zijnde verdachte door iedere meerdere arrest worden aangezegd (art. 4 of 5 R.L.);

4e. Het opsporingsonderzoek wordt onmiddellijk gevolgd door het onderzoek door de Korpscommandant (art. 7 R.L.);

5e. Daarna wordt het arrest geregeld door de artt. 7 en volgende R.L.; handhaaft men dit, hetgeen terwille van het onderzoek (althans mede terwille daarvan) plaats vindt, dan blijft de betrokkene in werkelijke dienst, en blijft dus militair. Hoewel bij de herziening van de militaire strafrechtelijke procedure een duidelijker omschrijving van de bevoegdheden zeker zal moeten worden overwogen, meen ik toch dat men zich ook nu helpen kan overeenkomstig het bovenstaande.

Formele moeilijkheden ontstaan pas als de verdachte (b v. na ontslag uit arrest) niet meer bij „enig onderzoek" tegenwoordig is.

Critiek.

De President van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, de luitenant-kolonel der Mariniers (KMR. SD. TT^T) P. EENHOORN, verzocht ons de volgende brief op te nemen.

KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT Soerabaia, 30 Augustus 1948.
 IN OOST-INDIË.
 PARKET VAN DE FISCAAL.
 No. ZO/8/48/3 U.

Onderwerp: Naschriften in het N.R.S.

Hierbij heb ik de eer U Hoogedelgestrengte het navolgende te berichten.

In het Militair-Rechtelijk Tijdschrift, deel XLI, aflevering 5, prijkt onder het gepubliceerde vonnis van de krijgsraad bij de zeemacht in Oost-Indië (pag. 323 en volgende) een naschrift, dat mij onaangenaam getroffen heeft.

De steller daarvan begint met op te sommen vier voorbeelden. waaruit zou mogen blijken, dat t a.v. art. 58 Wet op de Krijgstucht door verschillende Colleges „domme dingen zijn gedaan". Het College, waar ik voorzitter van ben. zou de kroon op het werk hebben gezet door aan deze vier „blunders" een vijfde van gelijke aard toe te voegen. Welk een blamage voor mijn College !

Doch als men het naschrift goed leest vindt men ergens verscholen, dat de handelwijze van deze Krijgsraad slechts in de boze veronderstelling van de steller van het naschrift een voortzetting van de misslagen Harer voorgangers vermag te hetekenen.

Immers art. 58 W.K., waar alles om draait, wordt niet door de

krijgsraad genoemd. De steller vindt liet echter „wel duidelijk" dat de krijgsraad in navolging van de fiscaal heeft gehandeld. Merkwaardig !

Ook de fiscaal rept in zijn schriftelijke vordering niet over art. 58 W.K. De steller had hoogstens ter sprake mogen brengen of de krijgsraad al dan niet naar analogie van art. 58 W.K. had nioger handelen, nu art. 58 W.K. net niet in het drama past. Zo'n aanval ware gaarne gepareerd.

Doch het aan de kaak stellen van de krijgsraad, omdat hij een in de ogen van de steller gemaakte, doch in mezen niet bestaande fout zou hebben gemaakt, waarbij een reeks van afschrikwekkende voorbeelden over de beweerde misslag vooraf gaat, gaat mij te ver.

Vooraf ook omdat het Militair-Rechtelijk Tijdschrift in veler handen komt en de becritisceerde tot aan het in druk verschijnen van zijn repliek (vaak geruime tijd) de schande van de ongerechtvaardigde critiek moet ondergaan.

Als tweede aanval treft mij, dat de Krijgsraad verweten wordt, dat hij zich over de aan de vrijgesproken delinquent opgelegde schadevergoeding heeft uitgelaten.

Natuurlijk, de krijgsraad is strafrechter en géén civiel rechter. Maar de krijgsraad wist drommels goed, dat het onderzoek naar het verloren gaan van het autowiel met band pas gedurende de informatiën (en daarna) in extenso was onderzocht. De strafrechter zal het niet mogen zich met het onderzoek van de civiele rechter te bemoeien; doch het is de strafrechter zeker niet verboden in zijn vonnis een opnierking te maken n.a.v. een opgelegde schadevergoeding, waaraan juist het karakter civiel *recht* ontbreekt.

Als derde punt een naschrift vermeld op pag. 256/257 deel XLI, aflevering 4 van het M.R.T. Daarin wordt gesproken over een schijnbaar overbodige dispositie. De steller redeneert, dat deze schijn van overbodigheid niet behoef te bestaan, omdat de fiscaal mogelijk de krijgsraad attent had willen niaken op het slechte gedrag en de verstoktheid van de veroordeelde. Doch ook dan was de vordering naar mening van de steller van de fiscaal slechts een „loze", omdat de krijgsraad 'drie weken tevoren het misdrijf behandeld had.

Afgezien van de omstandigheid, dat „dezelfde krijgsraad" door de wisseling van leden en plaatsvervangende leden niet behoef te weten wat drie weken geleden gebeurd is, is deze veronderstelling (vanzelf sprekend) uit de lucht gegrepen.

De bedoeling van de krijgsraad (en van de fiscaal) was louter en alleen om „hen die het aangaat" op een veelvuldig gemaakte fout te attenderen.

Ten slotte nog dit: tussen fiscaal en krijgsraad en tussen de leden van de krijgsraad onderling heeft meermalen een levendige mondelinge uitwisseling van gedachten plaats, die — hoe kan het anders — voor een betrekkelijk klein gedeelte in het zwart op wit resulteren. Indien dan door mij in naschriften veronderstellingen worden aangetroffen in de trant van: „dit zal wel de bedoeling van de

„krijgsraad geweest zijn", en die veronderstelling slaat de plank net mis, dan bekruipt mij een wrevelig gevoel.

Indien de gedachtegang van de krijgsraad door steller juist geanalyseerd en inderdaad apert fout is: soit !

Doch een klein briefje aan de krijgsraad (of de fiscaal) met verzoek om inlichtingen, staat toch behoorlijker dan de lezers van het M.R.T. a priori op een veronderstelde fout van de krijgsraad attent te maken.

Waar gehakt wordt vallen spaanders. De Maritieme Justitie in Nederlandsch-Indië heeft het overdruk; desalniettemin heeft zij open oor voor steekhoudende critiek. Echter niet voor critiek in de trant als bovenvermeld.

Naar aanleiding van deze brief wijzen wij er op, dat het in juridische tijdschriften, die onderschriften publiceren, gewoonte is kritiek te oefenen. Zulks is ook hier geschied, waarbij het geenszins de bedoeling was de beslissingen, waarover het ging, als „blunders" te brandmerken.

Wat nu de bestreden naschriften betreft nog het volgende:

In het naschrift op blz. 325 van de vorige jaargang zou ten onrechte verondersteld zijn dat bij het opstellen van het dictum artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht de rechter voor de geest zou hebben gezweefd. Toch is die veronderstelling, naar het ons voorkomt, niet zó ongefundeerd, wanneer wij in een brief, welke de Fiscaal van de Krijgsraad ons op 24 Augustus 1948, onder No. ZO/8/48/207/U schreef (een brief van ongeveer dezelfde inhoud als de hierboven afgedrukt), lezen: „Ik heb weloverdacht art. 58 W.K. *niet genoemd* „omdat beklagdes laakbare handelingen niet in de tenlastelegging „omschreven waren en kennelijk is dit weglaten door de Krijgsraad „even weloverdacht geschied." Hieruit blijkt dat op de achtergrond art. 58 W.K. een rol heeft gespeeld.

De twee andere onderwerpen van de brief betreffen het in overweging geven om de betaalde schadevergoeding aan de vrijgesproken beklagde terug te storten (blz. 326 van vorige jaargang) en de „loze" vordering inzake een voorwaardelijk veroordeelde (blz. 257). Wij willen geenszins beweren dat het de rechter verboden is, in een strafvonnis een opmerking te maken over een betaalde schadevergoeding, noch om tot stichting en lering van „hen die het aangaat" een didactisch-declaratoire uitspraak te geven. Het valt echter, naar onze mening, bezwaarlijk te ontkennen, dat dit ongewone figuren zijn en daarom werd daarop de aandacht gevestigd. Het slot van laatstbedoeld naschrift moge voorts aangehaald worden als voorbeeld dat ook analyse van een naar onze mening juiste uitspraak onderwerp van een naschrift oplevert. In casu ging die juistheid schuil en op het eerste gezicht zou die uitspraak wellicht als onjuist kunnen worden aangemerkt: dit te voorkomen was het doel van de laatste twee alinea's van het naschrift.

Red. M.R.T.

Militaire rechtspraak in Indonesië.

Uit een brief d.d. 24 November 1918 van een troepenofficier der K.L. in Indonesië citeren n-ij het volgende:

„Over het algemeen strekt onze belangstelling (voor de militaire „justitie) zich slechts uit naar krijgsraadzaken, welke ons eigen personeel betreffen. Bij dergelijke gelegenheden kom ik dan ook wel ter „zitting — als toehoorder — bij de Krijgsraad te velde.

„Een dergelijk college is samengesteld uit een president rechter (jurist „uiteraard), 2 rechters (troepenofficieren, niet-juristen), griffier. De „auditeur-militair is natuurlijk ook jurist. Als verdediger treedt meestal „een aan beklagde bekende troepenofficier of dienstdoend officier op.

„Wat wij als toehoorders — niet-deskundigen in het recht — onder „elkaar ten aanzien van deze krijgsraad becritiseren, komt neer op:

„a. de onmogelijkheid van hoger beroep,

„b. de meedogenloosheid van de auditeur-militair, die een requisitoir „houdt, zeer dikwijls getuigend van een onjuist begrip over de psychische „toestand en de levensomstandigheden van militairen op buitenposten.”

Dit citaat schijnt materiaal te bevatten voor enkele wijzigingen in de R.L. Het signaleert toch als wenselijk:

1°. dienstdoend officieren (als wij dit goed verstaan: onderofficieren dd. officier) als raadsman;

2°. instelling van de gelegenheid tot hoger beroep, m.a.w. intrekking van het K.B. van 11 Juli 1947 (Stbl. n° H. 235), opgenomen in deel XL blz. 430 v.;

3°. afkeuring van het beginsel om burger-juristen te benoemen tot auditeur-militair.

Goed om zich te herinneren, wanneer er van wetswijziging sprake is.

R.C.

Qualificatie van in Indonesië gepleegde ongeoorloofde afwezigheid.

Voor de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië stond een marinier terecht, beschuldigd van het volgende:

„dat hij te Soerabaja, in tijd van oorlog, dienende als marinier „der 2e klasse (OVW. LV) bij een onderdeel der Mariniersbrigade, „zich in de morgen van 28 Mei 1948, althans in de loop van 28 Mei „1948, althans in de morgen van 29 Mei 1948, opzettelijk ongeoorloofd van dat onderdeel heeft verwijderd en sindsdien daarvan „weggebleven is, totdat hij zich op 30 Mei 1948 te omstreeks 24.00 „uur hij dat onderdeel heeft teruggemeld”.

De Krijgsraad achtte het tenlastegelegde (voor zoveel betreft dat beklagde zich in de loop van 28 Mei 1948 zou hebben verwijderd) bewezen en, qualificeerde het bewezene, conform de eis van de Fiscaal, als „Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog”. (Vonnis van 5 November 1948).

Het wil mij voorkomen dat aan de qualificatie hadden moeten zijn toegevoegd de woorden „van de duur van tenminste één dag” en

eventueel ook nog „en niet langer dan vier dagen". Op Java is immers nog steeds van kracht de Verordening van het Militair Gezag No. 77 (voor de tekst van die V.M.G. zie men **M.R.T. XLI**, blz. 1). Door die V.M.G. zijn in artikel 97, sub 2° na de woorden „in tijd van „oorlog" ingevoegd de woorden „ten minste één dag en". Hierdoor is opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog van de duur van minder dan één dag in het in staat van beleg verklaarde gedeelte van Indonesië van strafbaar feit gedegradeerd tot (eigenlijk) krijgstuuchtelijk vergrijp en dus, evenals in tijd van vrede, niet strafbaar. Ook in tijd van vrede werd de minimum-duur voor strafbaarheid in de qualificatie tot uitdrukking gebracht, zie bijv. sententie H.M.G. van 25 Maart 1937 (**M.R.T. XXXIIT**, blz. 32 v.) en sententie H.M.G. v. N.I. van 25 Augustus 1939 (**M.R.T. XXXVI**, blz. 309 v.). TV. H. V.

„Tijd van oorlog" een notoir fait.

Bij vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost van 12 Augustus 1948 werd een wachtmeester veroordeeld. aan mie ten laste gelegd was, „dat hij als wachtmeester, ingedeeld hij de Koninklijke Landmacht, „op 25 en 26 Mei 1948 te Ede opzettelijk had nagelaten te gehoorzamen aan het hem gegeven dienstbevel om" De Krijgsraad yualiiiceerde dit feit in zijn vonnis als „*opzettelijke ongehoorzaamheid tweemaal* gepleegd".

In hoger beroep werd dit vonnis ten aanzien van de qualificatie door het Hoog Militair Gerechtshof (sententie van 14 December 1948) vernietigd. Het Hof overwoog, dat van algemene bekendheid is, dat gedurende de maand Mei 1948 lijd van oorlog in de zin der wet aanwezig was en verving de qualificatie door „*opzettelijke ongehoorzaamheid*, gepleegd in tijd van oorlog".

Revue de droit pénal et de criminologie.

October 1948. Deze aflevering opent niet een franse vertaling van een „discours de rentrée" van *M. Hermann Bekaert*, procureur-generaal bij het Hof van Appèl te Gent, gehouden op 15 September 1948, onder de titel „une expérience de „probation". Deze studie bevat een zeer interessante beschrijving van de opzei en de werkzaamheden verricht in het belang vair een huiten-gerechtelijke opvoeding en morele verbetering van jeugdige delinquenten, poging tot reclasse-ring vóórdat een strafvervolging wordt ingesteld. voorwaardelijke buitcri-vervolging-stelling van jeugdige misdadigers. steunende op de bevoegdheid van het openbaar ministerie om strafbare feiteii niet te vervolgen en op de wenselijkheid om voor morele verbetering vatbare jongelieden de nadelen van een veroordeling en van vrijheidsstraffen te besparen. Een stelsel, hetwelk te onzent in militaire tuchtzaken door enkele tot straffen bevoegde meerderen ook werd en wellicht nog wel eens wordt toegepast.

De Schrijver deelt mede, dat in hei gerechtelijk ressort van het Hof van Appèl te Gent met dit stelsel proeven zijn genomen, zet

uiteen de grondslagen, welke in acht genomen werden, de medewerking van belangstellende personen, die zich met het geven van leiding aan en niet het houden van toezicht op dergelijke niet aan de samenleving onttrokken jongelieden willen belasten, op welke jongelieden het stelsel met kans op succes kan worden toegepast en vele andere bijzonderheden. Het ligt voor de hand, dat de resultaten materiaal zullen opleveren om een dergelijk systeem in een wet te belichamen.

M. *Raoul van der Made* geeft een voor rechtshistorici belangwekkend overzicht van in vorige eeuwen bestaan hebbende maatregelen om zelfmoord tegen te gaan.

In de Kroniek vindt men een beknopt verslag van de in den Haag van 10 tot 12 September 1948 gehouden vergadering van Belgische en Nederlandse criminologen en een verslag van de van 16 tot 21 Augustus t.v. eveneens in den Haag gehouden vergadering van leden der International Bar Association. In laatstbedoeld verslag komt voor een opgave van de zeventien secties, over welke de werkzaamheden waren verdeeld: „& peu près une encyclopédie du droit". In deze opsomming misten wij de vermelding van militair strafrecht, zelfs in de omschrijving van Section XIV droit pénal international: ieder weet toch dat het gerechtshof te Neurenberg een internationaal militair gerechtshof is geweest. Ook in de omtrent dit onderwerp overwogen uitvoerige resolutie komt het militair karakter van de procedure niet anders tot uiting, dan in de daarin voorkomende naam van het „Tribunal militaire international de Nureinberg".

De aflevering sluit met een vonnis van het Militair Gerechtshof te Luik, beslissende over een misdrijf tegen de veiligheid van de staat, begaan door een in de illegale actie binnengedrongen Duits spion.

November. De November-aflevering vangt aan met een verhandeling van de Procureur-generaal bij het Hof van appel te Luik R. *Tahon* over de invloed, in het strafrecht toegekend aan het motief, de drijfveer, het oogmerk van hem, die schuldig is verklaard aan een opzettelijk gepleegd misdrijf. De Schrijver is van oordeel, dat de rechter aan dit onderdeel van strafbare feiten meer aandacht behoort te schenken dan tot nu toe bleek.

Daarop volgt een interessant rapport, bestemd voor de Union Belge de droit pénal, van de hand van M. S. *Sasserath* over het ambtsgeheim van advocaten en magistraten. Na enige beschouwingen over het ambtsgeheim in het algemeen, waarbij de Schrijver o.a. vermeldt dat volgens Fransche en Belgische rechtspraak een journalist zich niet mag beroepen op ambtsgeheim, bespreekt hij het rechterlijk ambtsgeheim, geheim van de raadkamer, bestemd om te beletten dat bekend wordt, welk persoonlijk aandeel iedere rechter in de gevallen beslissing heeft gehad en van hetgeen hem verder in zijn ambt bekend geworden is; hij behandelt de vraag tegenover wie dergelijke plicht niet geldt, dit laatste in het bijzonder ook wanneer liet betreft zaken, melkc met gesloten deuren zijn behandeld. De

Schrijver licht dit veelzijdig vraagstuk met tal van aan de praktijk ontleende voorbeelden toe en bespreekt ook het recht om te zwijgen en om te weigeren bewijsstukken over te leggen.

Verder vragen de aandacht een overzicht van de inhoud en de vóórgeschiedenis van een belgische wet tot afschaffing van officiële reglementering der prostitutie en onderscheiden verslagen van gehouden vergaderingen met internationaal karakter.

R. C.

**Overzicht van de werkzaamheden
van de Krijgsraad bij de Zeemacht Sn Oost-Indië
van 1 April 1948—1 Juli 1948.**

Aantal vonnissen	aantal betrokken personen	Veroordeelden			vrijgesproken	terugverwezen naar C.O.	Vonnissen waartegen fiscaal in appél	Vonnissen waartegen veroordeelden in appél	aantal onvoorwaardelijk opgelegde maanden	aantal voorwaardelijk opgelegde maanden	
		onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	gecombineerd voorw. en onvoorwaardelijk							
114	124	5	2	53	14	5	--	6	2	287	225

De volgende strafbare feiten zijn daarbij aan het oordeel van de Krijgsraad onderworpen geweest, waarbij wordt opgemerkt dat één persoon zich dikwijls aan verschillende vergrijpen heeft schuldig gemaakt.

Overtreden wetsartikelen		A	B	C
W.M.S.R. art.	88, 3 ^o	1	—	—
"	96, 2 ^o en 4 ^o	3	—	—
"	98	15	—	—
"	108	1	—	—
"	114	4	1	—
"	1191120	2	—	—
"	124	8	1	—
"	129	20	1	—
"	132	3	—	—
"	143	1	—	—
"	153	17	—	—
"	153 (laatste lid)	18	—	—
"	161	3	—	—

Overtreden wetsartikelen		A	B	C
W.v.Sr.	.. 104, 2 ^o	1	—	—
	.. 177, 1 ^o	1	—	—
	.. 225	3	—	—
	.. 272, 1	1	—	—
	.. 300	2	—	—
	.. 307	7	—	—
	.. 308	7	—	—
	.. 310	13	—	—
	.. 311	10	—	—
	.. 321	3	1	—
	.. 326	1	1	—
	.. 416	4	—	—
Overtr.	wegenverkeersordonnantie	5	—	—
V.M.G.	(Cdt. Geall. Strijdkrachten Oost-Java) U ¹⁾	2	—	—
W.v.Sr. v. N.I. art. 335		1	—	—

A = aantal veroordelingen;

B = aantal vrijspraken;

C = aantal terugverwijzingen naar de commanderende officier.

¹⁾ „Op de hoogte zijnde van een plaats, waar zich een vuurwapen en „ammunitie bevond, zonder de uitdrukkelijke toestemming van het geallieer- „de commando of het daarvoor in de plaats getreden bevoegde militaire „gezag, opzettelijk nalaten zonder enig uitstel dit te melden bij de dichtst- „bijzijnde militaire of politie-autoriteit.”

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Getuigenverhoor in het militaire strafproces

door

W. H. VERMEER.

Nu de wijziging en vernieuwing van de militaire wetboeken wordt ter hand genomen¹⁾, is het wellicht niet ondienstig een ogenblik stil te staan bij het getuigenverhoor in het militaire strafproces en daarbij de vraag te stellen of terzake van de twee typerende verschilpunten, die te dezer zake bestaan tussen de militaire rechtspleging en het Wetboek van Strafvordering, het bestaande systeem gehandhaafd dient te blijven, dan wel of overgegaan moet worden naar het systeem van het burgerlijke strafproces. Ik doel hier op de na-eed van de getuigen en op het feit dat de getuigen in het militaire proces beëdigd worden tijdens het gerechtelijke vooronderzoek.

De beëdiging tijdens het gerechtelijke vooronderzoek is in het burgerlijke strafproces uitzondering (zie artikel 216 Wetboek van Strafvordering): slechts wanneer er geground vermoeden bestaat dat de getuige niet op de terechtzitting zal kunnen verschijnen, legt hij de eed af tijdens het verhoor voor de rechter-commissaris. Dat dit uitzondering is, vloeit voort uit het in het burgerlijke strafproces geldende beginsel dat de rechter-commissaris slechts het bewijsmateriaal bijeenzoekt, terwijl het bewijs zelf eerst ter terechtzitting wordt geleverd²⁾. In het militaire strafproces daarentegen ligt het zwaartepunt van het bewijs in de informatiën en daarmee hangt de beëdiging van getuigen voor de officier-commissaris samen. Deze gang van zaken is een eis van de praktijk: vooral bij de zeemacht, maar ook bij de landmacht in tijd van oorlog³⁾ is het gewoonlijk niet mogelijk om op een willekeurig ogenblik de gelijktijdige beschikking te hebben over de beklaagde en alle getuigen, om aldus het bewijs ter zitting van de Krijgsraad te produceren. Het gaat niet aan om varende schepen stil te leggen of personen uit de bemanning van een schip, welke door gezamenlijke oefening een eenheid is gaan vormen, over te plaatsen en dus aan die eenheid te onttrekken, om op een bepaalde dag ter terechtzitting te kunnen verschijnen tot het geven van getuigenis. Reeds voor de beklaagde levert dit vaak bezwaren op, doch voor hem is het noodzakelijk dat hij ter terechtzitting verschijnt en dat hij tvellicht ook nadien, door de opgelegde vrijheidsstraf, gedurende enige tijd aan de dienst onttrokken wordt.

¹⁾ Aldus immers zegden de betrokken Ministers toe in de Memorie van Antwoord op het ontwerp van Wet tot regeling van hoger beroep van vonnissen van Krijgsraden te Velde. (Zie M.R.T. XL, blz. 539, 540 en 541).

²⁾ Zie Prof. Mr. J. M. VAN BEMMELLEN: „Strafvordering“, derde druk, blz. 217.

³⁾ Zie Mr. P. J. A. CLAVAREAU: „De Rechtspleging bij de Krijgsraden te Velde“, M.R.T. XXIX, blz. 421 v.

Voor de getuigen bestaat deze noodzaak niet. De beëdiging voor de officier-commissaris, die in de praktijk zeer goed voldoet, maakt het mogelijk om liet getuigenbewijs te verzamelen op zodanig tijdstip, dat geen stoornis of ontwrichting in de dienst der varende schepen wordt teweeg gebracht; zij maakt het evenzeer mogelijk om in verschillende Marine-bases en aan boord van de grote schepen (waar een voldoende keuze onder de officieren mogelijk is) plaatsvervangende officieren-commissaris te benoemen. De Krijgsraad doet dan recht op de opgaven van de ter zitting verschenen beklaagde en de door de officier-commissaris opgemaakte processen-verbaal van de voor hem onder ede afgelegde verklaringen der getuigen. Wanneer — zoals in het merendeel der zaken het geval is — geen bijzondere omstandigheden het wenselijk maken om een getuige persoonlijk ter terechtzitting van de Krijgsraad te horen, heeft deze inbreuk op het onmiddellijkheidsbeginsel geen schadelijke gevolgen voor het proces. Ik doe hierbij opmerken dat de officier-commissaris te beschouwen is als een gedelegeerde rechter, als een vooruitgeschoveri post van de Krijgsraad, die vroeger zelfs in dit college zitting moest nemen om recht te doen in de door hem geïnstrueerde zaak. Is de zaak van die aard dat de Krijgsraad prijs stelt op de levende verklaring van één of meer getuigen, dan behoren zij opgeroepen te worden en dan zal een afwegen van de belangen: enerzijds de wenselijk geachte kijk op de persoon van de getuige en de wijze waarop hij zijn verklaringen aflegt, en anderzijds de eenheid en de gevechtsgereedheid van het schip, beslissen of die getuige verschijnen kan of niet. In het ontkenkende geval kan de Krijgsraad nader overwegen of het belang van het persoonlijk verschijnen van de getuige zó groot is, dat daarvoor de behandeling van de zaak behoort te worden uitgesteld, totdat die getuige beschikbaar is. Is dat niet het geval, dan kan het onmiddellijkheidsbeginsel in de knel komen.

Het vorenstaande zal voor de landmacht in vredetijd niet gelden; in oorlogstijd kunnen er zich echter herhaaldelijk gevallen voordoen, dat men onaanvaardbaar nadeel zou toebrengen aan de oorlogvoering, wanneer men bepaalde personen op een bepaald tijdstip zou willen concentreren. Ook hier zal het mindere belang voor het hogere moeten wijken en zal, als hoger belangen zulks eisen, het onmiddellijkheidsbeginsel, in zoverre het betreft het horen van getuigen ter terechtzitting, opgeofferd moeten worden 4). Reeds in vredetijd zal de procedure op het voorgaande ingesteld moeten zijn. Immers, op het critieke moment van de mobilisatie, wanneer vele organen van de Staat en in de maatschappij overbelast en ontwricht raken, moet

4) In feite is er op dit punt geen principiëel verschil met het systeem van het Wetboek van Strafvordering. Wat in de burger-maatschappij echter uitzondering is, namelijk het niet ter zitting kunnen verschijnen van getuigen, is in de militaire maatschappij (in het bijzonder bij de zeemacht) een veelvuldig voorkomend verschijnsel. Dientengevolge is de uitzonderingsregeling van artikel 216 Wetb. v. Strafvordering voor het militaire proces de normale geworden.

de oorlogsrechtspraak, in tijd van vrede voorbereid, vlot en zonder schokken in werking kunnen treden 5). Een regeling die alleen voor tijd van vrede past, is voor de krijgsmacht een onding: wanneer de krijgsmacht als zodanig moet optreden, wanneer dus de desorganiserende werking van een mobilisatie optreedt, moet juist de krijgsmacht daardoor het minst beroerd worden. Regelingen, die niet op oorlogsomstaridigheden zijn ingesteld of die een ingrijpende omschakeling vereisen, zullen dan, wanneer het er op aankomt, uit den boze blijken te zijn. De waarheid hiervan is aangetoond toen in 1939 de krijgswaarden te velde de taak van de vredeskrijgswaarden moesten overnemen 6).

Het systeem van, behoudens uitzonderingen, recht doen op proces-verbaal van voor de officier-commissaris beëdigde getuigenverklaringen, legt een grote verantwoordelijkheid op de officier-commissaris. Van de wijze waarop hij het verhoor leidt en doet optekenen, hangt zeer veel af. Voor deze uiterst belangrijke taak behoort dan ook een kundig officier, tevens kundig militair-jurist, te worden aangewezen. In de praktijk wordt hieraan meer dan eens te weinig aandacht geschonken en wordt vaak een officier, die toevallig tijdelijk beschikbaar is, met deze functie belast, met het vooruitzicht dat binnenkort een ander zijn taak zal overnemen. Dit is in strijd met het (gedelegeerde) rechterschap, terwijl dergelijke benoemingen voor korte duur ook niet ten goede komen aan ervaring en deskundigheid en aan de kwaliteit van het werk 7).

Aansluitend bij het voorschrift dat de getuigen voor de officier-commissaris worden beëdigd, is de bepaling dat „de verhooren van „de niet gedagvaarde of opgeroepen getuigen. . . des niettemin alle „zoodanige kracht (zullen) hebben en behouden als of dezelve, voor „den vollen Krijgswaarden, hadden plaats gehad“. Op dit citaat, zoals ik het hier heb weergegeven, zou terecht critiek kunnen worden uitgeoefend, want het is een samenvoeging, waarvan ik het eerste gedeelte uit artikel 164 Regtspleging Zeemagt en het tweede gedeelte uit artikel 166 van dat wetboek heb genomen. Bovendien handelde het eerstgenoemde artikel aanvankelijk alléén over het recollement van de verhooren van beklagde voor de officier-commissaris, zodat het gedeelte dat ik uit het in de tweede plaats genoemde artikel aanhaalde, namelijk dat de verhooren dezelfde kracht zullen hebben en behouden alsof zij voor de volle Krijgswaarden hadden plaats gehad, alleen betrekking heeft op de verhooren van beklagde. Dit blijkt ook thans nog duidelijk uit het tussenliggende artikel 165, dat voorschrijft, dat, na de voorlezing, aan beklagde wordt gevraagd of hij

5) Zie Prof. Mr. J. M. VAN BEMMELEN in zijn openingsrede voor de 5e jaarlijkse ledenvergadering van de Militair Rechtelijke Vereniging (M.R.T. XL, blz. 665 v.).

6) Zie Mr. H. H. A. DE GRAAFF: „Legerleiding en Militaire Rechtspraak“ in „De Militaire Spectator“ 1948, blz. 311 v., speciaal blz. 360.

7) Zie in dit verband ook Mr. Dr. J. M. J. BAAK in M.R.T. XLI, blz. 352 v.

hij zijn verhoren persisteert, en uit het slot van artikel 166, hetwelk aan de bepaling, dat de verhoren gelijke kracht zullen hebben en behouden alsof zij voor de volle Krijgsraad hadden plaats gehad. toevoegt dat aan veranderingen of bijvoegselen van de beklaagde geen grotere waarde zal worden toegekend dan dezelve in goede justitie verdienen. Zowel het persistit als de veranderingen en bijvoegselen van beklaagde, kunnen alleen betrekking hebben op zijn eigen verklaringen, afgelegd voor de officier-commissaris. niet op de aldaar afgelegde getuigen-verklaringen ⁸⁾).

Niettemin sluit, bij het onder ede horen van getuigen voor de officier-commissaris, het voorschrift aan, dat deze verklaringen ten processe gebruikt kunnen worden. Ook in het burgerlijke strafproces bestaat een dergelijke corresponderende bepaling: artikel 216 van het Wetboek van Strafvordering laat beëdiging voor de rechter-commissaris toe in geval van gegrond vermoeden dat de getuige niet ter terechtzitting zal kunnen verschijnen; artikel 295 geeft de fictie dat de verklaring van de in het vooronderzoek beëdigde getuige, die naar het oordeel van de Rechtbank niet heeft kunnen verschijnen, als ter terechtzitting afgelegd wordt beschouwd, mits zij aldaar is voorgelezen. De practijk van het militaire strafproces heeft dan ook, dankbaar voor de gelegenheid die de wijziging van 1912 haar bood, de nieuwe tekst van artikel 164 Regtspleging Zeemagt (159 R.L.) aangegrepen in de zin als hierboven in het door mij samengevoegde citaat aangegeven. Ik sluit mij bij deze practijk ten volle aan ⁹⁾).

Op grond van de vaak onoverkomelijke bezwaren, verbonden aan het gelijktijdig ter terechtzitting concentreren van beklaagde en getuigen, meen ik dat de procedure van het beëdigen van getuigen voor de officier-commissaris, bij de herziening van de militaire wetboeken, behouden zal moeten blijven, evenzeer als de bevoegdheid om ter terechtzitting van de terzake door de officier-commissaris opgemaakte processen-verbaal gebruik te maken. De bezwaren, verbonden aan de hierdoor ontstane inbreuk op het onmiddellijkheidsbeginsel, lijken mij niet op te wegen tegen de praktische bezwaren, die het systeem van het Wetboek van Strafvordering op dit punt voor de militaire samenleving zou medebrengen. Bovendien: in de gevallen dat de Krijgsraad zulks wenselijk acht, mogen de getuigen toch nog ter zitting worden opgeroepen en gehoord. Voor de bijzondere gevallen, waarin de Krijgsraad dit nodig acht, zal gemakkelijker een regeling te treffen zijn, ook al betreft het een specialist aan boord van een varend schip, dan wanneer de wet in alle gevallen de verschijning van getuigen ter terechtzitting zou eisen.

Ook in ander opzicht biedt het horen van getuigen voor de officier-commissaris m.i. een voordeel. De rustige omgeving in het bureau van de officier-commissaris met zijn secretaris, waar een

⁸⁾ De aangehaalde artikelen 164, 165 en 166 van de Regtspleging Zeemagt stemmen overeen met de artikelen 159, 160 en 161 van de Regtspleging Landmagt.

⁹⁾ Zie nog M.R.T. XL, blz. 604 (voetnoot).

minder officiële sfeer heerst dan ter terechtzitting van de Krijgsraad, stelt menig eenvoudig militair, op wie het verschijnen, zelfs als getuige, voor de Krijgsraad indruk maakt, op zijn gemak. Het is mij meer dan eens gebleken, dat een getuige voor de officier-commissaris een veel meer samenhangend verhaal weet te geven en zich, door de rustige sfeer, veel meer details weet te herinneren, dan ter terechtzitting. Ook de afwezigheid van beklagde draagt hiertoe het zijne bij¹⁰⁾.

De na-eed van de getuige is, evenals enkele andere processuele vormen, een overblijfsel van het oud-vaderlandse proces. Door de verschillende publicaties in dit Tijdschrift van Dr. L. M. ROLLIN COUQUERQUE¹¹⁾ is het den lezers bekend dat de militaire wetboeken van 1814 en 1815 nationale wetboeken zijn, die niet, zoals de overige Nederlandse wetboeken van 1838 (1886), gebaseerd zijn op en sterk beïnvloed zijn door de Franse codificatie, doch uitlopers zijn van het oud-vaderlandse recht. De na het beëindigen der Franse overheersing, nog in December 1813, benoemde commissie tot het ontwerpen van militaire wetboeken, welke commissie reeds in Februari 1814 met haar werkzaamheden gereed was, had bij haar werkzaamheden teruggegrepen op het enige wetboek dat tijdens de Bataafse Republiek tot stand werd gebracht en ook werkelijk toegepast is: het Crimineel Wetboek voor de Militie van de Staat van 1799 en op de daaraan voorafgaande Articul-brieven en andere oud-vaderlandse kenbronnen. Deze oorsprong is de verklaring voor tal van typische bijzonderheden, die als monumenten (vaak nog slechts als ruïnes) van het oud-vaderlandse proces, afwijkingen vormen van de burgerlijke strafvordering. Zo doet het recollement terugdenken aan het „scherp-examen" op de pijnbank, de handtasting tijdens de informatiën aan de „handtastinghe bij mannenwaarheid", de niet-religieuze plechtige belofte¹²⁾. Zo is ook de na-eed overblijfsel van het oud-vaderlandse proces¹³⁾, terwijl de promissioire eed van de gemene procedures (het strafproces zowel als het civiele proces)

¹⁰⁾ Weliswaar kan men ook ter terechtzitting de beklagde tijdelijk uit de gehoorzaal verwijderen, teneinde een getuige buiten zijn tegenwoordigheid te horen (art. 119 R.Z.; art. 119 R.L.), doch zulks behoort in het belang van een vlotte gang van zaken, uitzondering te blijven.

¹¹⁾ Laatstelijk „*Lex praevia en het Militaire Strafrecht*" in M.R.T. XLI, blz. 151 v.; voorts o.a. „*Oude Strafwetgeving voor ons Krijgsvolk te „Lande*" in M.R.T. XXXVIII, blz. 91 v., „*Articulbrieven voor het Krijgsvolk te water*", in M.R.T. XXXVIII, blz. 255 v. en „*Het eerste Nederlandse Wetboek*" in M.R.T. XXXV, blz. 312 v.

Men zie in dit verband ook het prae-advies van J. C. C. DEN BEER POORTUGAEL, oud-Minister van Oorlog, voor de Nederlandse Juristen Vereniging (Handelingen N.J.V. 1881, blz. 204 v.).

¹²⁾ Zie W. J. L. VAN ES: „*Het Eedsvraagstuk*", Ac. Proefschr. Leiden, 1911, blz. 3 v.

¹³⁾ Men zie over dit onderwerp de belangrijke verhandeling van Mr. A. A. DE PINTO: „*Eed vóór of na het getuigenis*" in Tijdschr. v. Strafr. deel II, blz. 24 v.

Fransé inport verraadt. De Fransé wetboeken, die na de inlijving bij Frankrijk hier van kracht werden en die na het herstel van onze onafhankelijkheid in 1813 voorlopig (tot 1838) gehandhaafd bleven, staan op het standpunt van de vóór-éed, evenals' trouwens het Romeinse recht, zoals blijkt uit een rescript van Constantinus ¹⁴⁾. Het oud-vaderlandse recht daarentegen huldigt de na-éed: JOH. VOET citeert in zijn „*Commentarius ad Pandectas*” bovenvermeld rescript van Keizer Constantinus, doch laat daar in één adem op volgen dat volgens *onze* zeden de getuigen, na het afleggen van hun verklaring, haar met plechtige éed bevestigen ¹⁵⁾. Ook VAN ES vermeldt, in aangehaald proefschrift, meer dan één vindplaats, waaruit van „affirmatie” van de verklaring blijkt ¹⁶⁾. De ontwerpen voor het gemene procesrecht uit de tijd van de Bataafse Republiek (1799) en zelfs die uit de tijd van het Koninkrijk Holland onder Lodewijk Napoleon (1808 en 1809) staan eveneens op het beginsel van de na-éed ¹⁷⁾; eenzaam staat in deze sfeer van oud-vaderlandse na-éed slechts artikel 43 van de 3e afdeling, capittel 4 van genoemd Crimineel Wetboek van 1799 met de voor-éed: „... en zullen de getuigen „onder Eed worden genomen, alvorens dezelve hunne verklaring „afleggen” (zie M.R.T. XXXV, blz. 355; VAN ES, blz. 146). Artikel 2 van het 5e capittel spreekt echter weer van „... door de getuigen „met solemneelen eede bevestigd” (M.R.T. XXXV, blz. 357; VAN ES, blz. 147). Een reden voor deze afwijking heb ik niet kunnen vinden; over deze vraag schijnt bij de behandeling van het 4e en 5e capittel niet gesproken te zijn (zie M.R.T. XXXV, blz. 377 v.).

De codificatie van 1838 heeft, voor de burgerlijke rechtsvordering en voor de strafvordering, de voor-éed uit de Fransé wetboeken, de Code de procédure civile en de Code d'instruction criminelle, ingevoerd; in de wetten betreffende het militaire strafproces is de oud-vaderlandse na-éed gehandhaafd gebleven. Merkwaardig is in dit verband wel de wet van 25 April 1935 (Stbl. 225) tot wijziging van de Marinescheepsongevallenwet 1928, waarbij laatstgenoemde wet mede toepasselijk werd verklaard voor Nederlands Indië, Suriname en Curaçao. In verband daarmee werd ook de procesgang gewijzigd. Tevoren was hij gebaseerd geweest op de Enquêtewet 1850; door de wijzigingswet werden de bepalingen van de Regtspleging Zeemagt van overeenkomstige toepassing verklaard, echter met enkele noodzakelijk geachte wijzigingen. Zo werd o.a.. zonder enige steekhou-

14) Cod. IV-20-9: „Jurisjurandi religione testes, priusquam perhibeant „testimonium. iam dudum artari praecepimus et ut honestioribus potius „fides testibus habeantur”.

15) Lib. XXII. Tit. V, 15: „aut secundum mores nostros jam perhibitum „solemni firmant jurejurando”.

16) Bijv. op blz. 116 een Resolutie van het Hof van Holland van 28 Maart 1588 en op blz. 122 een Besluit van Burgemeesteren en Regeerders der Stad Amsterdam van 18 Juni 1699.

17) Zie VAN ES, blz. 140 en 165.

dende argumentatie ¹⁸⁾, de na-eed van het militaire proces voor het onderzoek ingevolge de Marinescheepsongevallenwet vervangen door de voor-eed.

Zoals gezegd bleef dus, voor de militaire rechtsplegingen, de na-eed gehandhaafd. Zijn echter oud-vaderlandse overblijfselen, zoals het recollement en de handtasting, hard op weg om, via de toestand van bloot formalisme, de toestand van dode letter en fossiel in de militaire rechtspleging te bereiken, anders is het met de na-eed. Samen met de verplichte beëdiging van de getuigen tijdens de informatiën vormt de na-eed niet alleen een kenmerkend, maar bovendien een belangrijk onderdeel van het militaire proces. Ik schaar mij namelijk met overtuiging onder de voorstanders van de na-eed. De bezwaren die tegen dit instituut worden aangevoerd, komen er in hoofdzaak op neer dat de getuige, die weet dat hij vóór het afleggen van de eed alles ongestraft weer herroepen kan, verleid zou kunnen worden tot onnauwkeurigheden en tot gebrek aan ernst bij het afleggen zijner verklaring. Ik kan deze bezwaren niet delen; van het bestaan dezer nadelen is mij in de praktijk niet gebleken. Ik acht het juist een voordeel dat de getuige, na het afleggen van zijn verklaring, haar voorgelezen krijgt om hem in staat te stellen, onnauwkeurigheden te verbeteren. Ook de door de voor-eed gebonden getuige zal, als zijn verklaring hem nog eens voorgelezen wordt, gewoonlijk de wens voelen opkomen om verduidelijkingen en verbeteringen in zijn verklaring aan te brengen, doch hij zal hiertoe niet zo gemakkelijk overgaan als de getuige, die nog niet onder ede staat en die zijn verklaring gereed maakt, om met ede bevestigd te worden. De wet moge de getuige eerst strafbaar achten wegens meened wanneer gebleken is van een opzettelijke onware verklaring onder ede, doch de eed heeft niet uitsluitend een juridische zijde: de religieuze zijde is de belangrijkste.

Ik wil hier niet ingaan op de vraag, welke schakering van schuld de religie vereist om meened aanwezig te achten; wel wil ik erop wijzen, dat rekening gehouden moet worden met het gevoelen van de getuige, die bij het horen voorlezen van zijn verklaring tot de ontdekking komt dat zij op bepaalde punten onzuiver of zelfs onjuist is geweest. Voor de een zal deze ontdekking aanleiding zijn om op de onjuistheid te attenderen; voor de ander om de zaak te laten zoals zij is en vooral op de onder ede verklaarde onjuistheid niet de aandacht te vestigen.

¹⁸⁾ De Memorie van Toelichting zegt hieromtrent slechts: „De Rechtspleging bij de Zeemagt kent de plechtige bevestiging van afgelegde getuigenverklaringen door de eed als anderszins achteraf, terwijl voor het „in de onderwerpelijke wet bedoelde onderzoek de voorkeur moet worden „gegeven aan het overigens in de wetgeving algemeen gevolgd stelsel van „den promissioeren eed of belofte“. Voor een zó principiëel ingrijpen had men een deugdelijker redegeving mogen verwachten! In geen der beide kamers van de Staten-Generaal schijnt deze wet echter tot enige opmerking aanleiding te hebben gegeven.

Men zie voor dit alles M.R.T. XXXI, blz. 348 v.

Ik vraag mij voorts af of men van een conscientieus mens wel mag verlangen, dat hij zich onder ede verbindt om, van het oogenblik van de eedsaflegging af, verder de zuivere waarheid en niets dan de waarheid te zeggen. Door een zodanige belofte zal immers elke vergissing (los van de wereldlijke strafactie, die opzet vereist) reeds een schending daarvan opleveren. Ik betwijfel dan ook of de wettelijke voorschriften, die op straffe een dergelijke religieuze belofte van getuigen vorderen, wel moreel verantwoord zijn en wanneer ik lees¹⁹⁾ dat in October 1887 de Evangelische Synode van de provincie Pommeren zich tot de Generale Synode wendde, met het verzoek om stappen te ondernemen bij de Minister van Justitie tot wederinvoering²⁰⁾ van de na-eed, dan zie ik hierin een bevestiging van mijn zienswijze.

De Wet gebiedt de getuige in het burgerlijk proces echter, de voor-eed af te leggen²¹⁾. Hierdoor ontstaat voor velen een sterke druk op de ongedwongenheid en de vlotheid, waarmede de getuige zijn verklaring aflegt. Waar men, bij de beoordeling van de waarde van de getuigenis, voor een belangrijk deel ook afgaat op de wijze, waarop de getuige spreekt en zich gedraagt, zal men dus bij de voor-eed een minder zuivere maatstaf hebben dan bij de na-eed. Bovendien zal het voor velen moeilijk zijn om openlijk te erkennen, dat een onder ede opgegeven bijzonderheid niet juist is geweest. Velen zullen, aangezien het nu eenmaal onder ede verklaard is, de zaak maar liever laten staan, zoals zij verklaard en opgeschreven is²²⁾. Wanneer die verklaring echter niet onder ede was afgelegd, zoals in het militaire proces, zal het aanmerkelijk gemakkelijker zijn om, vóórdat zij in ede bevestigd wordt, onjuistheden te erkennen en correcties aan te brengen. Hiertoe merkt, in het militaire proces, dan ook nog de minder officiële sfeer van het vooronderzoek, waar alleen de officier-coïnmissaris en de secretaris aanwezig zijn, mede; ook deze meer gemoedelijke sfeer maakt het gemakkelijker, onjuistheden in de afgelegde verklaring te erkennen, dan zulks in de volle Krijgsraad het geval zou zijn.

Op grond van bovenstaande beschouwingen meen ik dus dat, bij een herziening of algehele vernieuwing van de militaire wetboeken, terzake van het procesrecht de twee genoemde typische eigenschappen: de na-eed en de beëdiging tijdens de informatiën, behouden moeten blijven.

Amsterdam, 15 Augustus 1948.

¹⁹⁾ Tijdschrift voor Strafrecht II, blz. 191.

²⁰⁾ Waarschijnlijk duidt de term „weder-invoering" er op dat ook in het Duitse recht vroeger de assertoire eed gegolden heeft.

²¹⁾ De vrijheid, die de Wet van 28 April 1916 (S. 174) geeft, om de eed te vervangen door de belofte, geldt alleen als de getuige onoverkomelijke bezwaren heeft tegen het afleggen van eden, ontleend aan zijn opvatting omtrent de godsdienst; zij geldt niet wanneer die bezwaren zich richten tegen de voor-eed als zodanig.

²²⁾ Zie ook Mr. R. J. BRUNNER, „Meineed" in W. 12020.

**Letteren-requisitoir ter overbrugging van de leemte in de
Regtspleging bij de Landmagt aangaande inbeslagneming
van poststukken**

door

D. VAN DEN HOEK.

Officier-Commissaris bij de Krijgsraad te Yelde Oost.

Bij verzoek van de Auditeur-Militair te Velde Oost van 25 Juni 1948 werd mij voor het nemen van informatiën in handen gesteld de zaak tegen de dpl. soldaat J. W. W., die naar de Krijgsraad was verwezen, beschuldigd van overtreding van art. 131 van het Wetboek van Militair Strafrecht, subsidiair art. 225 van het Wetboek van Strafrecht, en voorts van overtreding van art. 97 W.M.S. Beklaagde zou zich ongeoorloofd enige vrije tijd hebben toegemeten, door zich in Mei 1948 een telegram te laten toezenden: „Kom thuis, „zus erg ziek". en met behulp van dat onware telegram uitzonderingsverlof te vragen.

Bij het onderzoek blijkt dat er ernstige reden is om te vermoeden, dat de beklagde in Januari 1948 reeds vrijwel dezelfde feiten had gepleegd. Het bewuste telegram van Januari 1948 blijkt evenwel verloren te zijn.

W., als beklagde gehoord en tevens — op grond van art. 69 R.L. — aangaande de nieuwe verdenking, geeft de eerstgenoemde feiten toe; in Januari 1948 echter, zegt hij wel op grond van een telegram uitzonderingsverlof te hebben gehad, doch zijn zuster zou toen inderdaad ziek geweest zijn.

Op verzoek van de Auditeur-Militair zette ik het onderzoek in deze voort met toepassing van art. 370 R.L. en van de strekking van de artt. 70 en 71 R.L. De verklaringen der betrokken artsen maken het vrijwel zeker, dat ook in Januari 1948 het telegram volkomen ongerechtvaardigd was en niet op raad van een hunner verzonden.

Onderzoek is nu verder niet behoorlijk mogelijk zonder dat het telegram wordt overgelegd. Dit kan echter niet zonder verbreking van het telegram-geheim, en de Officier-Commissaris, die geen eigen recht heeft tot inbeslagneming van enig voorwerp, stuit op een leemte in de Regtspleging bij de Landmagt.

Dr. A. Spruijt zegt in zijn aantekening 6 op art. 88 R.L. o.a.:

„De bepalingen over *huiszoeking, inbeslagneming, papieronderzoek* enz. zijn niet van toepassing in militaire zaken, hetgeen als „een leemte beschouwd moet worden. Uit art. 104 van het Wb.v.Sv. „blijkt, evenals uit het opschrift van de paragraaf, dat de bevoegdheid van den Rechter-Commissaris slechts kan worden uitgeoefend „tijdens een gerechtelijk vooronderzoek en dit kan alleen tegen een „burger worden gehouden.”

De Officier-Commissaris kan slechts door een ambtenaar der

Koninklijke Marechaussee of politie iets in beslag *laten* nemen, voor zover diens bevoegdheid reikt.

Het goede gebruik volgende om niet de medewerking van een ander gerecht irti te roepen zolang de mogelijkheden om zelfstandig op te treden niet geheel zijn uitgeput. poogde ik langs drieërlei weg deze leemte te omtrekken.

1. Ik heb aldus, na legitimatie, de Directeur van het kaitoor der P.T.S. te Deventer om dit telegram verzocht. Deze vroeg een schriftelijke *machtiging*. Wettelijk daartoe niet gerechtigd, zond ik een met redenen oinkleed schriftelijk *verzoek*. De directeur weigerde, na overleg met het Hoofdbestuur der P.T.T.; wel gaf hij nummer en kantoor van afzending: „inlichtingen” dus in de zin van art. 100², W.v.Sv.

2. Ook weigerde hij een onderofficier der Kon. Marechaussee, teven.; hulpofficier van Justitie, inlichtingen te verstrekken betreffende de *inhoud* van het telegrain.

3. De Officier van Justitie te Zwolle verklaarde zicli, desgevraagd, niet bevoegd tot het doen van een scliriftelijke vordering tot uitlevering van het telegram, omdat hij niet de vordering tot gerechtelijk vooronderzoek van art. 181 W.v.Sv. had gedaan; (deze kon hij niet doen, daar de zaak tot de hvoegdheid van de Krijgsraad behoorde).

Het Hoofddiestuur der Posterijen, Telegrafie en Telefonie zond ik vervolgens een brief, waarin ik liet blijken, dat ik stuitte op een leemte in de wet, die bij een beperkende uitleg van alle wetsbepalingen niet zou Bunnan worden overbrugd en de vervolging van strafbare feiten onmogelijk zou kunnen maken. Op mijn verzoek bevestigde het Hoofdbestuur bij het antwoord *niet* hcreid te zijri om:

1. met analogische toepassing van de artt. 100 en 114 van het Wetboek van Strafvordering mij het bewuste telegram uit te leveren, te doen uitleveren of van de inhoud daarvan kennis te (doen) geven:

2. aan een liulpofficier van Justitie, die zulks op mijn last mocht , vorderen, inlichtingen te (doeri) verstrekken betreffende de *inhoud* van dat telegram (zie art. 100 W.v.Sv. i.v.m. Instructie behorend bij dienstorder No. 831 van 29 December 1925, V.P.T. art. 219a); en wel omdat deze „inlichtingen” slechts omvatten die betreffende de z.g. „uiterlijke kentekenen”.

Deze weigering, ook mijns inziens volkomen terecht, werd gegrond op de bepaling van art. 374 W.v.S. Hei Hoofdbestuur was slechts bereid het telegrain of althans het formulier, waarbij het was opgegeven, tegen ontvangstbewijs uit te leveren aan de Officier van Justitie of aan de Rechter-Commissaris, zo een hunner de uitlevering mocht bevelen.

Een verzoek om medewerking van de Rechter-Commissaris, rechtstreeks gedaan, zou eveneens moeten stranden op een onbevoegdverklaring.

Aldus zag ik W. (ten aanzien van de nieuwe verdenking) reeds met hoofd en schouders door deze maas in de Regtspleging steken,

en om hem als het ware nog bij zijn voeten terug te halen zag ik maar één mogelijkheid, nl. dat de Rechter-Commissaris zou worden belast niet een „gerechtelijk vooronderzoek“: hetgeen dus alleen zou kunnen door een niet te beperkte uitleg van de wet.

De mogelijkheid hiertoe vond ik in art. 82 R.L.: een „missive“ aan de Burgerlijke Regtbank, met verzoek een getuige te horen.

Op grond van dit artikel zond ik 27 September 1948 daarom aan de Arrondissements-Rechtbank te Almelo de volgende

LETTEREN-REQUISITOIR.

De Officier-Commissaris bij de Krijgsraad te Velde Oost,

Overwegende, dat hem tot het nemen van informatiën in handen zijn gesteld de stukken tegen:

J. W. W., geboren te H., étaleur-décorateur, wonende te H., dpl. soldaat, leger no., thans gelegerd te A.,

beklaand van overtreding van de artikelen 131 en 97 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 225 van het Wetboek van Strafrecht;

dat bij het onderzoek een vermoeden rees, dat de beklagde zich reeds eerder had schuldig gemaakt aan dezelfde of overeenkomstige strafbare feiten, als hem bij de verwijzing zijn te last gelegd;

dat hij, officier-commissaris, op 9 Juli 1948 de beklagde horende, hem ingevolge art. 69 van de Regtspleging bij de Landmagt tevens over deze vermoede strafbare feiten heeft ondervraagd en dat zijn antwoord het vermoeden niet te niet deed;

dat de auditeur-militair hem officier-commissaris zeide, nader bewijs dienaangaande te verlangen en hem heeft verzocht met toepassing van art. 370 en van de strekking van de artikelen 70 en 71 van de Regtspleging bij de Landmagt het onderzoek daarnaar voort te zetten;

dat dit niet mogelijk was, zonder dat hij kennis droeg van de juiste inhoud en van de afzender van het telegram, op 23 Januari 1948 onder no. 187 van H. verzonden;

dat een officier-commissaris bij een Krijgsraad te Velde geen wettelijk recht heeft, dat telegram bij de Posterijen, Telegrafie en Telefonie in beslag te nemen;

dat hij — gedachtig aan het goede gebruik, dat de militaire justitie niet de medewerking in zal roepen van enig ander gerecht, zolang haar mogelijkheden om zelfstandig op te treden niet alle zijn beproefd — langs drieërlei weg heeft gepoogd deze leemte in de wet te omtrekken maar dat hij — ook zijn inziens ten rechte — daartoe geen medewerking heeft gevonden;

dat hij dienaangaande de aandacht van UEd. Achtbaren moge vragen voor de stukken van het dossier, in het bijzonder die gemerkt rood 29 en 29a;

dat hem ook geen andere rechtstreekse wettelijke weg bekend is om het onderzoek in deze te voltooien;

dat evenwel artikel 82 R.L. voorschrijft, dat indien een getuige, burgerpersoon, moet worden gehoord, vraagpunten moeten worden verzonden aan de Burgerlijke Rechtbank, waaronder zij of hij behoort;

dat de Rechtbank in dat geval dat verhoor pleegt op te dragen aan de Rechter-commissaris voor Strafzaken;

dat de Rechter-commissaris ingevolge artt. 104, 105 en 114 jo. 100 van het Wetboek van Strafvordering, tijdens het gerechtelijk vooronderzoek bevoegd is tot inbeslagneming van het bewuste telegram of het aanvraagforniuulier;

dat A. M. R., zijnde een burgerpersoon, geboren te H.,, laatste hem bekende adres:, te E., in deze (gehele) zaak nog niet als getuige onder ede is gehoord;

dat er alzo aanleiding bestaat voor hem, officier-commissaris, deze getuige niet, volgens de gewoonte, zelf op te roepen, maar Uwe Rechtbank te verzoeken haar te horen met toepassing van art. 82 R.L.;

dat in dat geval Uwe Rechtbank aan de Rechter-Commissaris dit deel van het gerechtelijk vooronderzoek zoude kunnen opdragen, waartoe Uwe Rechtbank bevoegd is;

dat de Rechter-Commissaris alsdan het bewuste aanvraagformulier in beslag zou (kunnennemen, en ook daarover A. M. R. horen, of welke andere getuige de afzender zoude blijken te zijn;

dat op deze wijze het onderzoek naar een strafbaar feit niet zou stranden op een leemte in de Wet, en tevens op deze wijze jurisprudentie zou ontstaan, die voor de toekomst, tot herziening van de Wet, een weg zou wijzen;

Gezien artikel 82 en de artikelen 81 en 90 tot en met 94 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Heeft de eer zich tot Uwe Rechtbank te wenden met het eerbiedig verzoek:

dat het haar behage de Rechter-Commissaris voor Strafzaken bij Uw Rechtbank op te dragen A. M. R. voornoemd voor hem te horen als getuige in de zaak tegen J. W. W. voornoemd; bijaldien gene redenen daartegen zijn, onder ede, in voege als bij art. 94 R.L. is voorgeschreven; op de vraagpunten die het hem zal goedgevallen op de grondslag der telastlegging vermeld in de Beschikking tot Verwijzing naar de Krijgsraad te stellen, alsmede op die vraagpunten, welke bij hem zullen rijzen ten aanzien van het uit de stukken opkomende vermoeden van overeenkomstige strafbare feiten gepleegd omstreeks Januari 1947; hem tevens op te dragen het gerechtelijk vooronderzoek of de informatie uit te breiden tot die zaken en burgerpersonen, die voor een goed vooronderzoek daarbij zullen behoren te worden betrokken en, in het bijzonder, tot het in beslag nemen van het aanvraagformulier van het telegram, op 23 Januari 1948 onder no. 187 van H. aan beklagde te Schalkhaar verzonden;

deze opdracht te verlenen in een schriftelijke beschikking genomen op deze letteren requisitoir.

Arnhem, 27 September 1948.

De Officier-Commissaris,

D. VAN DEN HOEK.

Aan: Hun Edelachtbaren,
President en Leden van
**de Arrondissements-Rechtbank,
te Almelo.**

De Rechtbank beschikte hier gunstig op bij de hieronder afgedrukte beschikking van 11 October 1948:

De Arrondissements-Rechtbank te Almelo, Kamer voor Strafzaken,
Gezien de letteren requisitoir van de Officier-Commissaris bij de Krijgsraad te Velde Oost te Arnhem d.d. 27 September 1948, in de strafzaak tegen:
J. W. W., geboren te H. , étaleur-décorateur, wonende te H. , dienstplichtig soldaat, legerno, , thans gelegerd te A. , beklagd van overtreding van de artikelen 131, 97 Wetboek van Militair Strafrecht en 225 Wetboek van Strafrecht;

Overwegende dat het in bedoeld stuk vervat verzoek genoegzaam met redenen is omkleed en derhalve voor inwilliging vatbaar is;

Gezien de betreffende stukken van het overgelegde dossier;

Gelet op de desbetreffende wetsartikelen;

Beschikkende :

Draagt de Rechter-Commissaris belast met de behandeling van strafzaken in het Arrondissement Almelo, in de zaak van de Officier-Commis-

saris bij de Krijgsraad te Velde Oost te Arnhem tegen J.W.W. voornoemd, op

1. A. M. R., geboren te H....., wonende te E..... als getuige onder ede te horen omtrent de punten vervat in voormelde letteren requisitoir;
 2. zijn vooronderzoek en informatiën terzake uit te breiden in de zin als omschreven in de letteren requisitoir voormeld
- en stelt de stukken te dien einde in handen van de Rechter-Commissaris voornoemd.

Aldus gedaan in Raadkamer dezer Rechtbank op Maandag 11 October 1948 door de HH. Mrs. van Walsem fgd. Voorzitter, Bergsma en Tiebackx, Rechters, tegenwoordig Mr. de Kort, subst.-Griffier.

De rechter-commissaris kon dusdoende het genoemde aanvraagformulier in beslag nemen, en R. horen, waarbij bleek dat ook dit telegram, hoewel op zichzelf niet rechtstreeks in strijd met de waarheid, niettemin als middel had gediend om een feit te plegen dat ter kennis van de rechter dient te worden gebracht.

Gezien de algemene strekking van dit geval als wegwijzer tot een overbrugging van deze leemte in de Regtspleging bij de Landmagt, heb ik gemeend het bekend te moeten maken.

Aansprakelijkheid van meer dan één persoon bij culpose delicten

door

Mr. B. VAN MARWIJK KOOY,
eerste-luitenant.

Majoor Mr. *Verstegen* bespreekt in aflevering 2 van de vorige jaargang van dit tijdschrift de uitspraken van de Zeekrijgsraad en het Hoog Militair Gerechtshof in Nederlandsch Indië betreffende een origeluk met een handgranaat, waarmee twee personen onvoorzichtig gehandeld zouden hebben, welke uitspraken gepubliceerd waren in aflevering 1. Vooral in de omstandigheden, waarin een leger te velde leeft, komt het vaker voor, dat meer personen onvoorzichtig handelen ten aanzien van hetzelfde gevolg, zodat het de moeite schijnt te lonen te onderzoeken of de argumenten, die Majoor V. tegen de uitspraak van het H.M.G. aanvoert, juist zijn.

Voor goed begrip volgt een kort résumé van het onderhavige geval. K. had bij een patrouille een geroeste handgranaat gevonden en, zonder er verder bij na te denken, meegenomen naar het huis waarin hij gelegerd was. Nadat de granaat daar ongeveer 40 dagen had gestaan en o.a. door andere mariniers als hamer was gebruikt, ontplofte hij in de lianden van S., die gedood werd, terwijl V. zwaar lichamelijk letsel bekvam. De krijgsraad spreekt K. vrij, omdat het causaal verband ontbreekt, want de handelingen van S., waarvan de krijgsraad aanneemt, dat zij culpoos zijn, moeten als oorzaak van liet ongeval worden beschouwd; deze had K. wel kunnen voorzien doch dit scheidt niet meer dan gevaarzetting; evenmin vloeit de ontploffing onmiddellijk uit de handelingen van K. voort.

Het H.M.G. veroordeelt R., aangezien het aanneemt, dat beklagdes verzuimen een onmiddellijke en dadelijke oorzaak zijn van het ongeluk, wil de mogelijkheid hebben geschapen dat, zij het door een andere, aan beklagde niet rechtstreeks toe te rekenen, oorzaak, t.w. het inaniplucren door S., de granaat is ontploft.

Majoor V. meent dat vrijspraak had moeten volgen, omdat het causaal verband ontbreekt en S. reeds als schuldige ten aanzien van het letsel zou zijn aan te merken, hetgeen K. ten aanzien hiervan vrijuit zou doen gaan.

Vooropstellende dat aangenomen mag worden dat de handelingen van S. zo onvoorzichtig waren, dat het ongeluk ook aan zijn schuld te wijten was, kan het strijdpunt tussen het Hoi en majoor V. geformuleerd worden in de vraag, of schuld en causaliteit blijven bestaan, wanneer in een keten van oorzaken en gevolgen tussen de eerste onvoorzichtige handelingen en het uiteindelijke door de wet niet genilde gevolg wederom zodanige onvoorzichtige handelingen liggen, dat de auctor daarvan ook schuld aan het bedoelde gevolg heeft.

Laten wij eerst het causaal verband aan een onderzoek onderwerpen. Het wil mij voorkomen, dat de wijze van motiveren van het Hof niet de meest gelukkige is. aangezien hier gesproken wordt over een onmiddellijke en dadelijke oorzaak, waarop weer een rechtstreekse oorzaak is gevolgd. Echter, welke causaliteitstheorie wij ook kiezen, de handelingen van K. zullen steeds als oorzaak van het letsel beschouwd mogen worden. Bij de theorie van *Von Buri* spreekt dat vanzelf; wanneer wij de omschrijving van de Hoge Raad uit het arrest van 1933 (30 October 1933. N.J. 1933. 1777) volgen, moet aan de voorwaarde voldaan zijn, dat liet letsel een voor een normaal mens voorzienbaar en alleszins waarschijnlijk gevolg was van de handelingen van K. Dit was, dunkt mij, inderdaad het geval; althans men mag dit onderschrijven zonder het begrip causaliteit geweld aan te doen. *Pompe* omschrijft in zijn handboek oorzaak als iedere factor, welke de strekking heeft om in de gegeven omstandigheden het gevolg te doen intreden. Ook onder deze omschrijving schijnen de handelingen van R. mij toe te vallen. Bij dit alles betekenen de orivoorzichtige handelingen van S. derhalve geen breuk in de causaliteit, indien deze onvoorzichtigheid met zijn gevolgen voorzienbaar en alleszins waarschijnlijk was, respectievelijk indien de handelingen van K. de strekking hadden de onvoorzichtigheid met gevolgen te doen intreden.

De tweede vraag is die van de schuld. Voor zover er hierbij sprake is van voorzienbaarheid en waarschijnlijkheid loopt deze vraag gedeeltelijk parallel met die van de causaliteit. Toch mag men enig onderscheid maken. De schuld wordt allereerst bepaald door de mate van onvoorzichtigheid. Dat deze zowel bij K. als S. aanzienlijk is geweest, is niet in dispuut. Ten tweede wordt de schuld bepaald door de voorzienbaarheid van de gevolgen. Het komt mij voor, dat *Pompe* hier (zie wederom zijn handboek) een buitengewoon nuttig onderscheid maakt tussen liet kunnen verwachten — of wel kunnen voorzien van de waarschijnlijkheid — van liet gevolg en het voorzien en kunnen voorzien van de mogelijkheid van liet intreden van liet gevolg. Schuld, derhalve niet alleen gevaarzetting is er in deze laatste gevallen, wanneer hij de voorzienbaarheid komt het moeten vermijden van de betrokken gedraging. En dit moeten vermijden wordt dan weer afhankelijk gesteld van het gevaar, d.w.z. de mate van mogelijk nadeel, van de grootte van de kansen, n-elke mogelijk met de gedraging gediend kunnen zijn, en van hetgeen de dader gedaan heeft om de gevolgen te voorkomen. Laten wij dit toepassen op de gedragingen van K. Had hij de mogelijkheid van het ongeluk kunnen voorzien? Ik meen van ja. Men moet zeker de mogelijkheid kunnen voorzien, dat een handgranaat¹⁾, die in een soldatenkamer

1) Ten rechte betrof het in casu echter niet een handgranaat, doch een 3,7 cm granaat (zie de tenlastelegging en de verklaring van beklagde, M.R.T. XLI, blz. 15).

Wellicht is deze omstandigheid, die Schrijver schijnbaar over het hoofd heeft gezien, van invloed op de strekking en de conclusie van zijn betoog.

(Red. M.R.T.)

voor iedereen bereikbaar ligt, terwijl niet vaststaat dat hij volkomen gevaarloos is. op een kwade dag door iemand zo behandeld wordt — al zou dit ook op zich zelf buitengewoon onvoorzichtig zijn —, dat hij ontploft. De mate van mogelijk nadeel was groot, er hadden meer slachtoffers kunnen zijn in een vol huis. De kans mocht ook niet klein geacht worden, aangezien de granaat aan geen enkel onderzoek was onderworpen, alvorens in huis te zijn gebracht. Dit zou overigens een punt zijn voor een deskundigen-onderzoek. Met de gedragingen waren geen bijzondere belangen gediend, terwijl K. niets heeft gedaan om de gevolgen te vermijden.

Ik heb dit concrete geval nogmaals op deze wijze nagegaan, niet zozeer om te bewijzen dat er *hier* werkelijk schuld en causaliteit aanwezig waren, maar veeleer met de bedoeling aan te tonen, dat een bevredigende constructie hiertoe is te leveren. Of men zich in dit bepaalde geval hierdoor laat overtuigen is een tweede, is ook niet nodig, maar bestrijden milde ik de stelling van Majoor V. dat in een geval als dit de begrippen causaliteit en schuld geweld zouden zijn aangedaan door een veroordelend vonnis.

Wanneer wij aannemen dat het letsel ook aan de schuld van S. was te wijten, krijgen wij derhalve het resultaat, dat twee personen aansprakelijk voor dezelfde gevolgen worden geacht. Is er nu sprake van medeplegen, of heeft ieder het delict voor zich alleen gepleegd, of moeten wij nog naar een andere constructie zoeken?

Weliswaar heeft de Hoge Raad in 1921 (14 November 1921, N.J. 1922, 179) beslist, dat bij het medeplegen van culpose delicten een bewuste samenwerking niet nodig is, dorch bovendien medeplegen van niet opzettelijk gepleegde misdrijven aanwezig is, wanneer de door iedere beklagde gepleegde handelingen en verzuimen tezamen het gevolg hebben teweeggebracht. In ons geval zijn niet de handelingen en verzuimen van beide beklagden tezamen, doch juist ieder complex voor ieder van beiden afzonderlijk als oorzaak te beschouwen. Van medeplegen wordt in het algemeen trouwens juist gesproken, wanneer niet ieder der medewerkers het feit, zoals de wet het omschrijft, heeft verwezenlijkt.

Er blijft over: ieder van beiden afzonderlijk als dader te beschouwen. Hiertegen is dunkt mij geen enkel bezwaar, aangezien de delictomschrijving voor ieder van beide daders ook verschillend zal zijn. Verschillende feiten en omstandigheden, al overlappen zij elkaar gedeeltelijk ook, bepalen immers de schuld en het causaal verband bij ieder van beide daders.

Er zijn derhalve gevallen, waarin men strafrechtelijk aansprakelijk geacht kan worden voor de gevolgen van strafbare handelingen van een ander. Een algemene regel, wanneer dit het geval is, is niet te geven. In ieder geval is onjuist de stelling, dat strafbare handelingen in een keten van oorzaken en gevolgen de strafbaarheid van in die keten daaraan voorafgegarie handelingen. die op hun beurt

oorzaak maren, uitsluiten. Het is wellicht dienstig dit met een aan de phantasie ontleend voorbeeld te illustreren.

Stel dat de deskundige X., overladen met arbeid tot het demonteren van handgranaten, er een aan de ondeskundige burger Y. overhandigt, zeggende: dat moet je zus en zo doen, waarbij X. enige bewegingen met de handgranaat demonstreert. Y, neemt de granaat mee en, hoewel hij hoogst ondeskundig is, probeert hij de manipulaties uit te voeren, doet dit in de aanwezigheid van Z. De handgranaat ontploft en Z. wordt gedood. Volgens mij is het buiten twijfel dat zowel X. als Y. schuldig zijn aan dit ongeval, aangezien beiden onvoorzichtige handelingen pleegden en beiden de gevolgen van die handelingen redelijkerwijs hadden kunnen voorzien.

Hierbij sluit aan een voorbeeld uit de praktijk, hetgeen een feit betreft, dat door de wet niet als culpoos delict is omschreven, maar wat ongeveer op hetzelfde neer komt, n.l. het niet nakomen van verplichtingen door een patrouillecommandant en enige leden van de patrouille (door onachtzaamheid met ernstige gevolgen) waarbij de ernst bepaald wordt door de schuld aan de gevolgen. Dit geval lag als volgt: Een patrouille is gelegerd in een kleine dessa in geheel ongeciviliseerd gebied. 's Avonds om ongeveer 19.00 uur, het was in ieder geval al donker, moet er nog wat gekookt worden en de commandant geeft aan degenen, die hiermede belast worden, toestemming om bij de werkzaamheden drie ongeboeide gevangenen te gebruiken. Het voedsel wordt bereid bij een vuur in de open lucht, zonder dat de commandant erbij aanwezig is. Een van de kokers geeft na verloop van tijd opdracht aan twee gevangenen om water te gaan halen bij een put op ongeveer 25 meter afstand, buiten het licht van het vuur. Als zij op enige afstand van het vuur zijn, beginnen zij wat te schreeuwen, de derde gevangene loopt hen achterna en, als na enige ogenblikken de gevangenen niet uit het duister te voorschijn komen, beginnen de kokers zich af te vragen of er soms iets mis zou zijn. De gevangenen blijken natuurlijk verdwenen te zijn. Aan wiens schuld is deze ontsnapping te wijten? Naar mijn mening zowel aan die van de commandant als aan die van de kokers. De commandant had het gebruik van de gevangenen onder deze omstandigheden nooit goed mogen keuren, althans uitgebreide instructies moeten geven, want het betrof onervaren soldaten. Met andere woorden de commandant had de handelingen van de soldaten moeten voorzien. Maar deze soldaten zijn zelf even goed schuldig aan de ontsnapping, want een gebrek aan instructies en ervaring zal niet kunnen veroorzaken, dat deze soldaten niet konden voorzien, dat gevangenen die men in het duister uitstuurt in de rimboe, wel eens niet terug konden keren.

Wellicht kunnen deze voorbeelden ertoe bijdragen te overtuigen dat schuld en causaliteit ten aanzien van eenzelfde gevolg ook mogelijk zijn, wanneer de incriminerende handelingen, zoals technici wellicht zouden zeggen, in serie zijn geschakeld.

Batavia, September 1948.

Militair oproer aan boord van Hr. Ms. „Jacob van Heemskerck”

door

Mr. J. A. C. HOOGENDAM,

Secretaris bij de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage.

In het M.R.T. van October jl. ¹⁾ trof ik een op 11 Juni 1943 door de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten gewezen vonnis aan.

Zonder enige pretentie mijnerzijds en mij mijn gebrek aan ervaring voor zoveel betreft het redigeren van militaire vonnissen volkomen bewust, heb ik toch gemeend de aandacht van de militaire juristen te mogen vestigen op enkele overwegingen, die in dit vonnis voorkomen.

Aangaande de qualificatie ²⁾ overweegt de Zeekrijgsraad, dat het in de eerste en tweede alinea telastegelegde ³⁾ *naast* het misdrijf „militair oproer” een voldoende feitelijke omschrijving van het misdrijf „opzettelijke ongehoorzaamheid”, in de vorm van opzettelijk nalaten te gehoorzamen aan een gegeven dienstbevel, geeft. Waarschijnlijk bedoelen de samenstellers van het vonnis hier te zeggen, dat het in de eerste en tweede alinea telastegelgde *naast* een *voldoende* feitelijke *omschrijving* van het misdrijf „militair oproer” ook een voldoende feitelijke omschrijving van het misdrijf „opzettelijke ongehoorzaamheid” geeft.

Hoe het ook zij, eerst later, nl. in de vijfde overweging betreffende de qualificatie, gaat men aantonen, dat het misdrijf „militair oproer” is ten laste gelegd. Uit een oogpunt van logische opbouw gezien, lijkt hel onjuist om een betoog te beginnen met een als waar aannemen, zonder daarbij te vermelden, dat men dit later zal bewijzen, hetgeen in casu niet geschiedde. De woorden „naast het misdrijf militair oproer” zijn dus niet alleen onvolledig, doch hadden, zelfs met behoud van het zinsverband, beter geheel weggelaten kunnen worden. Volgens de letterlijke bewoordingen van het overig deel van dezelfde overweging geeft het in de eerste en tweede alinea telastegelegde een voldoende feitelijke omschrijving van het misdrijf „opzettelijke ongehoorzaamheid” in de vorm van opzettelijk nalaten te gehoorzamen aan een gegeven dienstbevel. Het wil mij voorkomen, dat dit niet het geval is. Immers, twee elementen van dit misdrijf, t.w. 1e. „opzet” en 2e. „dienstbevel” worden niet in de telastelegging omschreven.

ad 1: De telastelegging spreekt slechts van een samenscholen met de bedoeling om tegen de orders in te trachten toch te passagieren, doch niet van een opzettelijk toch passagieren.

ad 2: De telastelegging spreekt slechts van „door de officier van de wacht gegeven orders”. Van gezaghebbende zijde is er herhaalde-

1) M.R.T., deel XLI, aflevering 9, pag. 599 e.v.

2) T.z.p. pag. 603.

3) T.z.p. pag. 600.

lijk op gewezen, dat een bevel of een order zonder meer niet voldoende is voor de gehoorzaamheidsplicht ⁴⁾). Uit de telastelegging blijkt echter in het geheel niet, dat de door de officier van de wacht gegeven orders in casu een *dienstbelang* betroffen.

Waarom vermeldt men in de derde overweging betreffende de qualificatie, dat een dergelijk gewelddadig optreden valt onder „feitelijk aanranden” van artikel 117 W.M.Sr.? Als dit gebeurt om aan te tonen, dat artikel 117 W.M.Sr. op dit gewelddadig optreden van toepassing is, dan is dit overbodig en onjuist. Overbodig, omdat naar het oordeel van de Krijgsraad artikel 117 W.M.Sr. reeds toepasselijk is. daar er sprake is van „zich met geweld verzetten”. Onjuist, omdat voor de toepassing van artikel 117 W.M.Sr. feitelijk aanranden niet voldoende is, doch tevens opzet hierbij mordt vereist, waarvan echter niet uit de telastelegging blijkt.

De vierde overweging betreffende de qualificatie spreekt van de in de 2e alinea van de telastelegging omschreven feitelijke insubordinatie, gepleegd door een zevental militairen. Nu kan feitelijke insubordinatie alleen gepleegd worden tegen een meerdere. Uit de telastelegging blijkt echter niet, of de objecten. t.w. de officier van de wacht, de ondergeschikte officier van de wacht en de onderofficier van de wacht, of zelfs maar een van deze personen, meerdere waren van de subjecten. De telastelegging gebruikt voor deze laatste, de qualificatie „militairen”, welke geen enkele aanwijzing geeft omtrent de rang van dat zevental. Zij kunnen wel een hogere rang bekleed hebben, hoger dan die van de officier van de wacht. Toch stelt de Zekrijgsraad zich op het standpunt, dat die feitelijke insubordinatie, gepleegd door een zevental militairen, bewezen is. hetgeen moge blijken uit de laatste overweging aangaande het bewezene der feiten in verband met de vierde overweging betreffende de qualificatie.

Lijnrecht hiermede in strijd is echter meer de achtste overweging betreffende de qualificatie, volgens welke van feitelijke insubordinatie, door anderen dan beklagde, ten processe onvoldoende is gebleken ⁵⁾.

Het vonnis gaat verder met: dat deze feitelijke insubordinatie alleen reeds het gehele voorval bestempelt met de qualificatie „militair oproer”. Men zal met deze zinsnede waarschijnlijk bedoeld hebben, dat deze feitelijke insubordinatie *samen met het in de eerste alinea van de telastelegging feitelijk omschreven „samenrotten om „in vereniging hun plicht te verzaken”* alleen reeds het gehele voorval bestempelt met de qualificatie „militair oproer”.

⁴⁾ Men zie *Van Dijk en Schepel*, 3e druk, pag. 121, M.R.T., deel XLI, aflevering 5, pag. 273, *Franken en Brunner*, pag. 266.

⁵⁾ Het heeft lang geduurd, voor ik besloten was deze conclusie neer te schrijven. Het hoge niveau, waarop de justitie in het algemeen hier te lande staat, was steeds weer aanleiding voor mij om te vermoeden, dat ik wel ergens een fout gemaakt zou hebben. Waar deze eventuele fout zou kunnen zitten, vermag ik echter nog steeds niet in te zien. Gaarne zou ik vernemen, hoe anderen en in het bijzonder de samenstellers hierover denken.

Moet ik de zesde overweging beireffende de qualificatie geloven. dan werken het verbreken van hel cordon, de door getuige *Van der Ven* gerelateerde gedraging van de matroos M. D. S. en de door getuige *Van der Valk* vermelde stomp, die hem zou zijn toegediend, mede tot het bestempelen van hel gehele voorval met de qualificatie „militair oproer”. In de telastelegging heb ik die gedraging van de matroos M. D. S. en die door getuige *Van der Valk* vermelde stomp echter niet aangetroffen.

Vervolgens wordt door de samenstellers van het vonnis in herinnering gebracht het door het H.M.G. bevestigde vonnis van de Zeekrijgsraad te Willemsoord van 20 October 1937. De Zeekrijgsraad te Willemsoord was van oordeel, dat, wil er sprake zijn van de feitelijkheid, bedoeld in art. 124 W.M.Sr., die feitelijkheid gepleegd moet zijn tegen een meerdere. Zij motiveerde deze opvatting met een beroep op 1e. het opschrift van de titel, waarin art. 124 W.M.Sr. is geplaatst, 2e. de geschiedenis, waaruit zou blijken, dat de woorden „tegen een meerdere” onbedoeld uit het artikel zijn weggevallen, 3e. de qualificatie „militair oproer”, die in art. 124 W.M.Sr. voorkomt. Men kan hierover anders denken, goed, maar dan wordt toch tenminste enige motivering verwacht, waarom men van een zoëven aangehaalde opvatting wenst af te wijken ⁶⁾. De Zeekrijgsraad hij de Strijdkrachten in het Oosten volstaat met te zeggen, dat als-maatstaf behoort te worden aangelegd, dat de feitelijkheid zich richt tegen het militair gezag in het algemeen, ook wanneer dit gezag niet door een meerdere wordt vertegenwoordigd. Als de samenstellers van het vonnis dit zo evident achten, dat zij hun opvatting niet behoeven te motiveren, waarom verwijzen zij dan naar het vonnis van de Zeekrijgsraad te Willemsoord? Dit kan alleen tot gevolg hebben, dal ook de meest oppervlakkige lezer zich gaat afvragen, of 's Krijgsraads menig wel zo vanzelfsprekend is.

Met het wegvallen van de door getuige *Van der Ven* gerelateerde gedraging en de door getuige *Van der Valk* vermelde stomp verliest de hele overweging veel van haar belang. Het hele betoog van 21 regels kan nu alleen nog maar waarde hebben voor de vraag, of het verbreken van het cordon een feitelijkheid als bedoeld in art. 124 W.M.Sr. kan opleveren. Maar zelfs een bevestiging van deze vraag heeft weinig waarde, nu de krijgsraad reeds hoger heeft overwogen. dat de gepleegde feitelijke insubordinatie reeds het gehele voorval bestempelt met de qualificatie „militair oproer”.

Men kan twisten over de beantwoording van de niet oninteressante rechtsvraag, of samenloop van militair oproer en feitelijke insubordinatie aanwezig is, wanneer bewezen is, dat beklagde (deelnemer aan de samenrotting) tevens degene was, wiens feitelijkheid deze samenrotting deed overgaan in militair oproer. Zonder in deze

⁶⁾ Voor de al of niet juistheid van de opvatting van de Zeekrijgsraad te Willemsoord of die van de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten moge ik verwijzen naar *Franken-Brunner*, pag. 305.

partij te willen kiezen, moge ik verwijzen naar het zojuist verschenen werk van Mrs. *Franken* en *Brunner*, pag. 307 en de aldaar vermelde literatuur ⁷⁾. Opmerkelijk is, dat de Zeekrijgsraad hier blijkbaar de oude leer van *De Wijs* en de redactie van het M.R.S. aanhangt en dit in de eerste plaats motiveert met een beroep op de nieuwe leer van het rechtsbelang, zoals die sinds 1932 aan de H.R. wordt toegeschreven, terwijl daarentegen Mrs. *Franken* en *Brunner*, die loch ook de nieuwe leer van de H.R. huldigen (zie pag. 228) juist komen tot het aanvaarden van eendaadse samenloop. Hoe is deze tegenstrijdigheid te verklaren? De Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten meent blijkbaar, dat in casu door elk der feiten een afzonderlijk rechtsbelang is aangerand. Welke die rechtsbelangen zijn, daarover laat hij zich niet uit. Ik zou mij kunnen voorstellen, dat hij als het ene rechtsbelang aanvaardt het militair gezag in het algemeen. Dit rechtsbelang zou dan beschermd worden door artikel 124 M.W.Sr. De Zeekrijgsraad meent immers, dat de feitelijkheid bedoeld in artikel 124 W.M.Sr. niet bepaald tegen een meerdere gepleegd behoeft te zijn. Het andere rechtsbelang zou kunnen zijn de onschendbaarheid van de meerdere tegenover de mindere en zou dan beschermd worden door artikel 117 W.M.Sr. Daarentegen zullen Mrs. *Franken* en *Brunner* waarschijnlijk van oordeel zijn, dat de artikelen 117 en 124 W.M.Sr. hetzelfde rechtsbelang beschermen, nl. de onschendbaarheid van de meerdere tegenover de mindere. Zij menen immers, dat de feitelijkheid, bedoeld in art. 124 W.M.Sr., steeds tegen een meerdere gepleegd moet zijn.

⁷⁾ M.R.T. deel XXII, pag. 121 en Tijdschrift voor Strafrecht, deel XX, pag. 459.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad te Velde West (Rotterdam).

Vonnis van 24 Maart 1948.

President: *Li. Kol. Mr. Dr. J. P. van Erk.*

Leden: *Kapt. J. J. W. Hartog en le lt. W. E. Nijhuis.*

Raadsman: *Dr. Mr. Dr. W. Schuurmans Stekhoven (in hoger beroep Mr. J. H. van Wijk).*

Principiële dienstweigering.

Op grond van (later door de Minister van Oorlog erkende) gewetensbezwaren opzettelijk niet teruggekeerd van ziekteverlof.

De ratio van artikel 2 van de „Dienstweigeringswet”, betrekking hebbende op de strafvervolgingen inzake ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift is, dat die militaire delicten, die een onontkoombaar gevolg zijn van de bij de dader gerezen gewetensbezwaren, straffeloos behoren te blijven. Deze ratio geldt niet voor de door beklaagde gepleegde desertie, omdat beklaagde, na herstel van zijn ziekte, naar zijn onderdeel had kunnen terugkeren en een daad van dienstweigering had kunnen stellen.

Anders: Hoog Militair Gerechtshof (zie de na het vonnis opgenomen sententie van 1 October 1948): onder de bewoordingen van artikel 2 van de „Dienstweigeringswet” vallen niet alleen overfrdingen van de artikelen 114 en 135 van het Wetboek van Militair Strafrecht, doch daaronder moet worden verstaan ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift in ruime zin. Ook desertie kan behoren tot die delicten, die naar hun aard een onontkoombaar gevolg zijn van de bij de dader gerezen gewetensbezwaren en tevens inhouden ongehoorzaamheid aan enig dienstvoorschrift.

Het Hof vernietigt het veroordelende vonnis, verklaart de auditeur-militair niet ontvankelijk in zijn vordering en beveelt dat de ingestelde strafvervolging zal worden gestaakt. (Vgl. ook het op blr. 64 hierna opgenomen naschrift bij het vonnis van de Krijgsraad te Velde Zuid van 23 Juli 1948).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,
(Kamer Rotterdam).

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen W. I. T., geboren 16 October 1925, wonende te Menaldum, soldaat bij het Dépôt Nazing Indïë te Schoonhoven,

Gezien: . . . enz. ;

O. dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als militair, op of omstreeks 19 September 1946, na het „eindigen van een hem verleend ziekteverlof, niet bij zijn korps te „Utrecht. althans elders in Nederland, is teruggekeerd doch daarvan „sindsdien opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is ge-

„bleven, totdat hij op of omstreeks 25 Augustus 1947 is terugge-
 „keerd, althans is aangehouden, zulks terwyl gedurende genoend
 „tijdvak tijd van oorlog in de zin der wet bestond en daardoor een
 „bevolen reis naar een plaats buiten het Rijk in Europa, waartoe
 „het bevel hem bekend was, althans redelijkerwijze door hem ver-
 „moed kon worden, niet heeft meegemaakt”;

O., dat de ambtelijke verklaring van de Commandant Stafcompagnie 1e Bataljon 1e Regiment Pioniers. d.d. 30 Augustus 1947, inhoudt, dat beklaagde op 19 September 1946 in werkelijke dienst was als dpl. soldaat sinds 10 Mei 1946;

O., dat de raadsman van beklaagde heeft betoogd, dat de Auditor-Militair niet ontvankelijk is in de door hem ingestelde strafvervolgving en wel op grond van artikel 2 laatste lid van de Dienstweigeringswet, nu gunstig is beschikt op het door beklaagde op grond van de bepalingen van gemelde wet ingediende verzoekschrift;

O., dat dit verweer moet worden verworpen;

O. toch, dat de bepaling van artikel 2 laatste lid van voormelde wet slechts betrekking heeft op de strafvervolgvingen, bedoeld in het slot van het 3e lid, te weten ongchoorzaarnheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift;

O., dat de ratio van de bepaling is, dat die militaire delicten, die een onontkoombaar gevolg zijn van de bij de dader gerezen gewetensbezwaren, straffeloos behoren te blijven;

O., dat deze ratio niet geldt ten aanzien van liet door beklaagde gepleegde delict;

O., toch, dat het op beklaagdes weg had gelegen rra herstel van zijn ziekte terug te keren naar zijn onderdeel en vervolgens een daad van dienstweigerings te stellen;

O., dat beklaagde ter terechtzitting onder meer zakelijk heeft verklaard: dat op 19 September 1946, toen hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militairr dienst was, ingedeeld bij het 1e Regiment Pioniers, gelegerd te Utrecht, een hem verleend ziekteverlof eindigde; dat hij die dag, in opdracht van de controlerende geneesheer, naar zijn korps te Utrecht had moeten terugkeren, doch zulks niet heeft gedaan en sindsdien daarvan opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is gebleven, totdat hij zich op 25 Augustus 1947 vrijwillig bij de politie te Menaldum heeft teruggemeld; dat hij wist dat hij door zijn ongeoorloofd wegblijven een bevolen reis naar een plaats buiten het Rijk in Europa niet zou meemaken, lietgeen ook zijn bedoeling was;

O., dat een ambtsedig proces-verbaal, gesloten op 25 Augustus 1947, als eigen wetenschap en verrichting van de verbalisant inhoudt, dat beklaagde op 25 Augustus 1947 op het Groepsbureau der Rijkspolitie te Menaldum verscheen en toen door hem, verbalisant, is aangehouden;

O., dat een schriftelijke verklaring van de Administrateur van de Stafcompagnie 1e Bataljon 1e Regiment Pioniers d.d. 30 Augustus 1947 inhoudt, dat beklaagde van 19 September 1940 tot 25

Augustus 1947 niet bij zijn onderdeel aanwezig is geweest;

O., dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van voormelde lijdswijsmiddelen — laatstgemelde schriftelijke verklaring slechts gebezigd in verband met de overige bewijsmiddelen — de overtuiging heeft bekomen en wettig bewezen acht, dat beklagde het hem te laste gelegde feit heeft gepleegd, alsmede zijn schuld daaraan, met dien verstande, dat hij op 25 Augustus 1947 is teruggekeerd en dat het bij de telastelegging bedoelde bevel hem bekend was;

O., dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als: DESERTIE IS TIJD VAN OORLOG GEPLEEGD, voorzien en strafbaar gesteld bij art. 98 aanhef en sub 3°. jo. art. 98 3e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

O., dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

O., dat de Krijgsraad bij liet bepalen van de strafmaat rekening houdt met het feit, dat beklagde kennelijk heeft gehandeld op grond van zijn als zodanig door de commissie erkende gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst en mitsdien raa te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan; mede gelet op de persoon des daders;

[*volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van vier maanden met aftrek van het ondergane voorarrest tot een totaal van vier maanden. — Red. M.R.T.*].

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 1 October 1948.

President: Mr. J. W. U. Doornbos.

Leden: Lt. Generaal Dijkhoorn, Gep. Kapt. t. Zee van Langeveld (plv), Jhr. Mr. Calkoen (plv) en Jhr. Mr. van der Wijck (plv).

Principiële dienstweigering.

(*Zie het hiervóór opgenomen vonnis*).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

O., dat het Hof zich met het beroepen vonnis niet kan verenigen, zodat dit behoort te worden vernietigd;

O., dat aan beklagde is ten laste gelegd: (*zie vonnis — Bed.*).

Post alia:

O., dat ingevolge artikel 1 van de Wet van 13 Juli 1923 S. 357 Letreffende dienstweigering onder meer de militair, die op grond van zijn overtuiging, dat hij de evenmens niet mag doden, ook

wanneer dil ingevolge overheidsbevel geschiedt, gewetensbezwaren heeft tegen de vervulling van militaire dienst, zich met een met redenen omkleed verzoekschrift tot het verkrijgen van toepassing van artikel 3 van genoemde Wet, kan wenden tot de Minister van Oorlog; dat beklagde op 6 Augustus 1947 een desbetreffeid verzoekschrift heeft ingediend en dat derhalve ingevolge artikel 2, indien tegen hem een strafvervolgning aanhangig is wegens ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of voorschrift, deze strafvervolgning kan worden geschorst, terwijl bij gunstige beschikking op het ingediende verzoekschrift, een reeds aangevangen strafvervolgning moet worden gestaakt;

O., dat de Krijgsraad hieromtrent heeft overwogen, dat de bepaling van artikel 2 laatste lid slechts betrekking heeft op de strafvervolgningen bedoeld in het slot van het 3e lid, te meten ongehoorzaamheid aan enig dieiistbevel of dienstvoorschrift; dat de ratio dezer bepaling is, dat die militaire delicten, die een onontkoombaar gevolg zijn van de bij de dader gerezen gewetensbezwaren, straffeloos behoren te blijven; dat deze ratio niet geldt ten aanzien van het door beklagde gepleegde delict van desertie;

O., dat het Hof zich met deze overwegingen in zoverre niet kan verenigen, als de Krijgsraad de woorden van artikel 2 Dienstweigeringwet „wegens ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienst„voorschrift" uitlegt in de beperkte zin van overtreding van het gestelde in artikel 114 en 135 Wetboek van Militair Strafrecht:

O., dat de bewoordingen van artikel 2 Dienstweigeringwet een dergelijk enge uitleg niet rechtvaardigen, doch integendeel, nu de wet verder zwijgt over de interpretatie der aangehaalde woorden, daaronder moet worden verstaan ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift in ruime zin:

O., dat ook desertie kan behoren tot die militaire delicten, die naar hun aard een onontkoombaar gevolg zijn van de bij de dader gerezen gewetensbezwaren en tevens inhouden ongehoorzaamheid aan enig dienstvoorschrift:

O., dat het Hof voor zijn mening nog ten overvloede steun vindt in de Memorie van Antwoord bij de Begroting van 1946 en 1947. waar deze luidt:

„Van de categorie der principiële dienstweigeraars worden slechts „diegenen berecht, die een daad van dienstweigering hebben gesteld, „en wier bezwaren door de ondergetekende (Minister van Oorlog) na „advies van de Commissie gewetensbezwaren niet kunnen worden „erkend. Immers alsdan vormen deze militairen niet langer een „wettelijk beschermde categorie, doch een gewone groep overtreders „van de artikelen 98, 114 of 150 Wetboek van Militair Strafrecht, „die niet van andere beklagden voor de Krijgsraad verschillen";

O., dat op het door beklagde op grond van artikel 1 Dienstweigeringwet ingediende verzoekschrift op 1 December 1947 gunstig werd beslist;

O., dat derhalve terzake van het telastegelegde na 1 December

1947 geen verwijzing naar de Krijgsraad meer had mogen plaats vinden en de Auditeur-Militair, de zaak niettemin vervolgende op grond van de verwijzing van beklaagde naar de Krijgsraad van 4 Februari 1948, niet ontvankelijk had moeten worden verklaard;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen de artikelen 75. 76d en '77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis, waarvan beroep en opnieuw recht doende;

Verklaart de Auditeur-Militair hij de Krijgsraad te Velde niet ontvankelijk in zijn vordering;

Beveelt, dat de ingestelde strafvordering zal worden gestaakt.

NASCHRIFT.

Tegen de niet-ontvankelijk-verklaring van de openbare aanklager. ingeval een recht tot strafvervolgning niet bestaat, moet dit bezuur worden gemaakt, dat de beide Regtsplegingen deze beslissing niet kennen. Noch R.L. 193 of 197 noch de daarmede overeenkomende R.Z. 185 of 190 geven daartoe vrijheid. Sedert de afschaffing van de „absolutie van de instantie” vinden behalve de onbevoegdverklaring slechts twee eindbeslissingen hun grondslag in de aangehaalde artikelen: vrijpraak of veroordeling van de beklaagde.

Dat de niet-ontvankelijkheid uit Sc. 279 en 349 in de Regtsplegingen niet is overgenomen, heeft zijn goede reden. Zoals het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië bij sententie van 25 Augustus 1933 (M.R.T. XXX, blz. 517 c. in lief bijzonder blz. 525) zeer juist heeft overwogen, mag dit niet geschieden, omdat aan de openbare aanklager in het militaire strafproces geen zelfstandig recht van strafvordering toekomt, m.a.w. in het militaire strafproces geen partij is. In casu had dus volgens de wet vrijpraak moeten volgen of, wil men aan de militaire strafrechtspraktijk aansluiting zoeken, de telastelegging nietig moeten worden verklaard. Doch in dit laatste geval had de beklaagde toch ook dienen te worden vrijgesproken om een nieuwe telastelegging te voorkomen.

Een eigenaardig bewijs voor de juistheid van de opvatting dat ons militair strafproces geen partijen kent vindt men in de wordingsgeschiedenis van art. 20 der P.I. De aanhef van dit artikel, toen nog 30, in het ontwerp-1814 luidde, blijkens Van der Hoeven, onze militaire strafwetgeving, blz. 152: „Tot het hooren van parthijen, „het doen van inspectiën enz.” De eerste vijf woorden werden naar aanleiding van een opmerking van de Raad van State, dat die woorden meer tot civiele dan tot criminele zaken betrekking hebben, geschrapt en vervangen door „Tot de rolle enz.” De rol was een onderleiding van twee commissarissen uit den Hove gehouden beperkte zitting, in welke, zoals blijkt uit P.I. 121, dingtalen werden gewisseld en waar dan ook de advocaat-fiscaal verschijnen moest. Een fossiel aan het zuiver ordinaire strafproces, voor welke toepassing niet — zoals thans op grond van P.I. 75 ^{is} R.L. 169, 174 en 175 nodig is — het voltallige Hof bijeen moest komen. R. C.

Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.

Vonnis van 3 Mei 1946.

President: Kapt.t.zee I. W. Reynierse.

Leden: Luits.t.zee 1e kl. (KMR) W. M. Houwing, B. Knopper, J. de Bruyn en F. H. Buné.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. H. J. G. van Giessen.

Raadsman: Luit.t.zee 2e kl. (KMR) A. de Waart.

Beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad door de Commandant der Marine te Londen. Informatiën gedeeltelijk gehouden voor de Officier-Commissaris aldaar en gedeeltelijk voor de Officier-Commissaris, benoemd door de Commandant der Zeemacht in het Oosten. Behandeling ter terechtzitting voor de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.

De competentie der Krijgsraden bij de Zeemacht buiten het Rijk in Europa wordt niet beheerst door rechtsgebied, maar door commandoverhouding tussen de delinquent en de gerechtsofficier; Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oostert bevoegd¹⁾.

DE KRIJGSRAAD RIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN.

in de zaak van den Fiscaal, razione officii, tegen S.D.S., oud 49 jaren, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende bij de Marinekazerne Amsterdam, als opper-ziekenverpleger,

Gezien: . . . enz.:

Overwegende ten aanzien van de bevoegdheid van den Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten om van de zaak kennis te nemen:

dat beklagde bij beschikking van den Commandant der Marine te Londen naar den Zeekrijgsraad is verwezen en dat de informatiën in deze zaak ten deele hebben plaats gevonden voor den door dezen benoemden Officier-Commissaris en ten deele voor den door den Commandant der Zeernacht in het Oosten benoemden Officier-Commissaris;

dat de competentie van de krijgsraden bij de Zeemacht buiten het Rijk in Europa — in tegenstelling tot die van de krijgsraden binnen het Rijk in Europa — niet bepaald wordt door een rechtsgebied. doch door de commandoverhouding tusschen den delinquent en de autoriteit, die in concreto inet de verwijzing van het gepleegde feit was belast;

dat de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht niet aangeeft welke krijgsraad bevoegd is tot kennisneming van het gepleegde feit indien — zooals in casu — door overplaatsing de op het tijdstip der verwijzing bestaande commandoverhouding voor de berechting is opgeheven en een soortgelijke verhouding is ontstaan tusschen den delinquent en een anderen commandeerenden officier, met verwijzingsrecht uitgerust;

¹⁾ In dezelfde zin: Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten vonnis van 18 Januari 1946, M.R.T. XXXIX, blz. 516 v.

dat, blijkende uit de Memorie van Toelichting op de artikelen 88 e.v. Invoeringswet, de bedoeling van de Wetgever is geweest bij de verdeeling van de aan de Zeekrijgsraden ter berechting toegewezen feiten, het forum van het militair verband voorop gesteld is;

dat naar de meening van den Raad in een dergelijk geval het bepaalde in artikel 88, 3° Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht van analogische toepassing moet worden geacht, waartegen de geest van de wet zich niet verzet;

dat mitsdien de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten in casu geacht moet worden bevoegd te zijn te oordeelen over het feit, waarvoor deze beklagde door den Commandant der Marine te Londen naar den Zeekrijgsraad is verwezen;

Overwegende: . . . enz.

Zeekrijgsraad bij de Mariniersbrigade.

Vonnis van 18 Juli 1947.

President: Lt. Kol. d. Mars. (KMR. SD. TV) P. Eenhoorn.

Leden: Luit. t. zee 1e kl. C. E. Bn. v. Asbeck, Res. Majoor der Cav.

Jhr. Mr. J. W. van Citters, Kapt. d. Mars. (KMR) Mr. D. A.

Nederlof en Kapt. d. Mars. T. Jonkman.

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. Mr. M. Krauss.

Raadsman: Res. 1e luit. der Cav. F. W. B. van Lynden ¹⁾

Opzettelijke ongehoorzaamheid: weigeren zich een injectie tot koortsverwekking te laten toedienen.

DE KRIJGSRAAD BIJ DE MARINIERSBRIGADE IN NEDERLANDSCH-INDIË,

in de zaak van den Fiscaal, razione officii, tegen L. T. N., oud 20 jaren, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Krijgsraad gediend hebbende als marinier der 3e klasse bij de Mariniersbrigade in Nederlandsch-Indië;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad van den Commandant Zeemacht Nederlandsch-Indië dd. 25 Maart 1947. No. J. 2/O/5/8;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den Krijgsraad van den 7 Juli 1947, J. 2/D/14/16, aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als marinier der 3e klasse O.V.W. en ter verpleging opgenomen in het Marine-hospitaal te Soerabaia:

„a. op 26 November 1946, in tijd van oorlog, heeft geweigerd en op

¹⁾ Als raadsliden mogen, aldus het derde lid van artikel 114 R.Z., officieren bij de zeemacht worden toegevoegd of gekozen.

Zie in dit verband M.R.T. XXXIX, blz. 461, § 34. Over het lidmaatschap van een landmacht-officier van een zeekrijgsraad plaatsten wij reeds een noot in M.R.T. XL, blz. 127.

„zettelijk nagelaten te gehoorzaamen aan het hem door de Reserve-
 „Officier van Gezondheid der 2e klasse der Koninklijke Landmacht
 „G. Kalisvaart gegeven dienstbevel om een injectie ter koortsver-
 „wekking, welke voor zijn herstel noodzakelijk werd geacht, te ont-
 „vangen;

„b. in de maand November 1946, in tijd van oorlog, toen hij in
 „verband met zijn wangedrag in een isolatiekamer werd verpleegd,
 „meermalen opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzaamen aan het hem
 „op of omstreeks 16 November 1946 door de Officier van Gezond-
 „heid der 1e klasse H. J. E. J. de Ruyter de Wildt gegeven dienst-
 „bevel om absolute bedrust te houden en geen bezoek te ontvangen,
 „door op of omstreeks 26 November 1946 gedurende enige tijd het
 „bed te verlaten en bezoek te ontvangen en op of onstreeks 27
 „November 1946 wederom het bed te verlaten en zich naar een
 „cantine te begeben:"

Gelet... enz.;

Post alia:

Overwegende, dat ten processe onder ede hebben verklaard de
 getuigen:

1. GOVERT KALISVAART, Reserve-Officier van Gezondheid der
 2e klasse Koninklijke Landmacht, Marine-hospitaal Soerabaia, oud
 28 jaren:

dat hij op 26 November 1946, toen hij op de dermatologisch-
 venerologische zaal van het Marine-hospitaal te Soerabaia als be-
 handelend geneesheer van de aldaar liggende patiënten de zaalvisite
 maakte, aan de begeleidende verpleger opdracht heeft gegeven, dat
 die morgen aan de patiënt N. een injectie ter koortsverwekking moest
 worden toegediend; dat deze patiënt in de daaraan voorafgaande
 dagen reeds 2 van deze injecties had gehad en het toedienen van de
 3e injectie noodzakelijk was omdat deze injectie tezamen met de 2
 voorafgaande injecties een kuar vormde, die N. als patiënt moest
 ondergaan voor herstel van de ziekte waaraan hij leed; dat hem,
 getuige, diezelfde ochtend werd gerapporteerd, dat beklagde wei-
 gerde om zich de injectie, die hij, getuige, hem had voorgeschreven
 te laten toedienen; dat hij, getuige, hierop onmiddellijk naar be-
 klaagde is gegaan, die toen op de isolatiekamer, behorende bij de
 DVA., lag, teneinde aan beklagde persoonlijk de injectie ter koorts-
 verwekking te geven; dat beklagde echter weigerde om de injectie
 te ontvangen; dat hij, beklagde, tegen hem, getuige, zei dat hij
 twee injecties voldoende vond; dat hij, getuige, hierop beklagde
 heeft gewaarschuwd, dat beklagde zich aan dienstweigerig schuld-
 dig maakte indien hij zich de injectie niet liet toedienen en dat hij,
 getuige, hem, beklagde, erop heeft gewezen dat hij, beklagde, hier-
 voor ook wel eens in de gevangenis kon komen; dat beklagde echter
 bleef weigeren en dat hij de injectie ook niet heeft gekregen, omdat
 het niet wel mogelijk is om deze injectie toe te dienen als de be-
 treffende patiënt zich daartegen verzet; dat het mogelijk is, dat
 beklagde later aan hem, getuige, heeft gevraagd om alsnog deze

injectie toegediend te krijgen; dat het echter geen zin heeft om op een willekeurig tijdstip deze injectie ter koortsverwekking te geven, aangezien deze injectie behoorde tot een kuur;

2. JA?: MARIA VAN STRIEN, sergeant ziekenverpleger bij het Marine-hospitaal te Soerabaia, oud 25 jaren: . . . enz.;

3. PETRUS WILHELMUS VOGELZANG, soldaat Koninklijke Landmacht, oud 27 jaren, dienende te Soerahaia: . . . enz.;

Overwegende, dat door de inhoud van de verklaring van de beklagde en die der getuigen, in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen met beklagde's schuld eraan hetgeen hem ten laste is gelegd:

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde dient te worden gequalificeerd als:

„Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog, drie maal gepleegd”:

Overwegende omtrent de op te leggen straf:

dat het uittreksel uit het conduiteboekje aangeeft dat beklagde getuigt van een brutale, eigenwijze en vlug-op-de-teneit-getrapte natuur; dat zijn beoordelingen grotendeels onvoldoende luiden; dat hij reeds diverse malen krijgstuuchtelijk is gestraft wegens eigenmachtig zich verwijderen en wegblijven, brutaliteit tegenover meerderen en liegen:

dat derhalve de speciale en generale preventie eist, dat beklagde wegens zijne insubordinaire gedragingen zodanige terechtwijzing krijgt, dat hij volledig begrijpt dat de militaire discipline er niet is om met de voeten getreden te worden;

dat het de Raad echter uit eigen wetenschap bekend is dat in een hospitaal een minder gestrenge discipline heerst, en niet deze omstandigheid rekening wil houden bij het opleggen van de straf;

dat beklagde evenwel tot het uiterste is gegaan door, nadat beklagde's behandelende dokter, de Officier van Gezondheid der 1e klasse Dr. de Ruyter de Wildt, het noodzakelijk vond om hem in verband met zijn recalcitrante houding afzonderlijk op te sluiten, de sub b. geïncrimieerde feiten te plegen;

dat de Raad bij het opleggen van de na te noemen straf echter geen termen aanzeggen achtte om het door beklagde terzake ondergane voorlopig streng arrest in mindering te brengen, eensdeels omdat beklagde praktisch de gehele arresttijd in het hospitaal heeft doorgebracht, alwaar de teugels ten aanzien van arrestant minder strak gehouden worden, anderdeels omdat beklagde zelfs in deze voor hem, arrestant, soepele houding de geïncrimieerde feiten heeft gepleegd;

Overwegende derhalve, dat de Raad de na te noemen straf aciliter in goede verhouding te staan tot de ernst van de gepleegde feiten, in verband met de persoonlijkheid van de beklagde en de omstandigheden waaronder deze zijn begaan;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de duur van vier maanden. De eis was gevangenisstraf voor de duur van zes maanden.]

met aftrek voorarrest tot een totaal van 75 dagen. — Red. M.R.T.].

NASCHRIFT.

Artikel 25, 4e lid, van het Reglement Krijgstucht, schrijft voor dat de militair verplicht is zich te onderwerpen aan de door de officier van gezondheid nodig geoordeelde genees- en heelkundige behandeling, voor zover het niet betreft het ondergaan van een kunstbewerking; zodanige kunstbewerking mag zonder zijn voorafgaande toestemming niet plaats hebben. Men zal het begrip „kunst-„bewerking” (operatie) niet te eng mogen nemen, want anders wordt de normale heel- en geneeskunst van de officier van gezondheid te zeer belemmerd. Met instemming citeer ik uit Mr. A. F. STEFFEN: „Wet op de Krijgstucht en Reglement betreffende de Krijgstucht” (Alg. Landsdrukkerij 1946, No. 3101) blz. 174:

„Zuiver theoretisch dient onder het begrip „OPERATIEF INGRIJ-„PEN” te worden verstaan: Iedere behandeling, waarbij de normale „samenhang der deelen van het lichaam over grootere of kleinere „uitgestrektheid wordt opgeheven. Uit deze omschrijving zou volgen, „dat hef inspuiten van vloeistoffen in het lichaam als operatieve „behandeling zou zijn op te vatten. Dan komt men echter in strijd „met algemeen gangbare begrippen. Immers volgens algemeen maat-„schappelijke opvatting wordt tot operatief ingrijpen gerekend: Het „wegnemen van deelen van het lichaam, hef inbrengen van zelfstan-„digheden in het lichaam en het verplaatsen en veranderen van „weefseldeelen of van organen, indien deze kunstbewerkingen ge-„paard gaan met het langs mechanischen weg opheffen (snijden of „knippen) van den normalen samenhang der deelen. Bijgevolg zal „in art. 25 R.Kr. operatief ingrijpen naar algemeene maatschappe-„lijke opvatting moeten worden uitgelegd en niet naar de zuiver „theoretische; in dezen zin oordeelde althans het H.M.G. bij beschik-„king d.d. 27 Juni 1913 (M.R.T. IS. blz. 365); derhalve was het „behandelen met kwikinspuitingen een niet-operatief ingrijpen (Mil. „Jur. Nr. 9, M.R.T. IV, blz. 173, IX. blz. 246, WEIGERING VACCI-„NATIE, Min. Besch. 1941, No. 7).”

Aansluitend verwijs ik naar de op blz. 22 van M.R.T. XL afgedrukte brief van de Minister van Oorlog, welke op het zelfde standpunt als hierboven vermeld staat, en naar de op blz. 2/19 van M.R.T. XL afgedrukte brief van de ambtsopvolger van die bewindsman, die zich op het standpunt stelde dat terzake van vaccinatie in verband met besmettelijke ziekten geen dwang mag worden uitgeoefend.

W. R. I.

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 25 September 1947.

President: Mr. D. B. A. Franken.

Leden: Kapt. Lt. t. Zee F. T. Burghard, Hoofdoff. M.S.D. 2e Irl.
E. Wijvekate, Kap. Lt. t. Zee (KMR. OV) S. Dobbenga en Luit.
t. Zee 1e kl. A. H. Deketh.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. Se kl. Mr. R. J. Brunner.
Raadsman: Mr. Wijckerheld Bisdom.

Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog: opzettelijk nalaten te voldoen aan de order van de Marinecommandant Soerahaja om op 6 Maart 1942 met de mijnenveger, waarover hij het bevel voerde, naar Australië uit te wijken.

(Zie ook de op deze zaak betrekking hebbende interlocutoire vonnissen, afgedrukt in M.R.T. XXXIX, blz. 327 en in M.R.T. XL, blz. 656).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA
TE 'S GRAVENHAGE.

in de zaak van de Fiscaal tegen A., geboren te Haren, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als luitenant ter zee der 1e klasse aan boord van Hr. Ms. „.....”,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad dd. 14 Januari 1947, No. CZM/508/441 G;

Gezien het bevel tot bijeenkomst van de Zeekrijgsraad dd. 22 Augustus 1947, aan den voet van welk stuk door de Fiscaal wordt ten laste gelegd:

„dat hij in tijd van oorlog op of omstreeks 6 Maart 1942 te Soerabaja, toen hij als luitenant ter zee 1e klasse belast was met „het bevel over Hr. Ms. „.....” en in die functie op 6 Maart 1942 „uit handen van de luitenant ter zee 1e klasse J. R. L. de schrifte„lijke order van de Schout bij Nacht P. Koenraad, Commandant der „Marine te Soerahaja, had ontvangen om met Hr. Ms. „.....” naar „Australië uit te wijken, opzettelijk heeft nagelaten aan deze order, „welke die Schout bij Nacht in het belang van de militaire dienst „ter voortzetting van de strijd had gegeven, te voldoen en meer„genoemde bodem tot zinken heeft gebracht, ofschoon hem reeds in „de maand Februari 1942 de schriftelijke order van meergenoemde „Schout bij Nacht was overhandigd om bij ontvangst van het sein „KPX met voornoemde bodem naar Australië uit te wijken”;

Gezien... enz.:

Overwegende, dat ten processe, zalielijk gerelateerd, hebben verklaard:

1. A., oud 38 jaren, als beklagde:

dat hij in October 1941 als Luitenant ter zee der 2e klasse werd belast met het commando van Hr. Ms. „.....”, in November d.a.v. werd bevorderd tot Luitenant ter zee der 1e klasse en op 6 Maart 1942 nog steeds met dat commando was belast:

dat Hr. Ms. „.....” behoorde tot de divisie mijnenvegers II, waarvan behalve deze bodem deel uitmaakten Hr. Ms. „.....”, Hr. Ms. „.....” en Hr. Ms. „.....”; dat Luitenant ter zee der 1e kl. J. A. L. divisie-coödinant was;

dat de beschikking van de Commandant Zeemacht dd. 17 Februari 1941 No. S. 218/Z.G./1/15, aanwijzingen bevattende voor commandanten in geval Soerabaja door de vijand mocht zijn bezet, hem

bekend was en er aan boord van de „...”, reeds toen hij liet bevel daarover aanvaardde, enige warne kleding en enige Europese uniformstukken. zoals in punt 11 dier beschikking is vermeld, aanwezig waren;

dat hem ongeveer half Februari 1942 door L. werd overhandigd de brief van de Commandant der Marine te Soerabaja, de Schout bij Nacht P. Koenraad, dd. 17 Februari 1942 No. S 264/1, waarin hem werd bevolen ria ontvangst van het sein K.P.X. naar Australië uit te wijken;

dat iii de avond van 1 Maart 1942 een door L. aangevraagd onderhoud met de Commandant der Marine Koenraad plaats had, waarbij tegenwoordig waren de Commandant der Marine, diens Chef Staf de Ronde, L., de Luitenant-ter-Zee J. en G., respectievelijk commandant van de „...” en de „...” en zijn persoon, waarbij L. uit naam van alle bootscommandanten aan de Commandant der Marine heeft gevraagd om de uitwijkorder van 17 Februari 1942 soepeler te willen stellen, zodat aan de commandanten van de boten zelf de beslissing werd gelaten of zij zouden uitwijken met hun schip dan wel hun schip zouden vernietigen;

dat L. daarbij hun aller mening uitsprak, dat op dat ogenblik een poging om uit te wijken gelijk zou staan inet zelfmoord; dat de Schout bij Nacht daarvan niets milde weten en dat toen L. weer had gezegd, dat uitwijken gelijk zou staan inet zelfmoord, de Schout bij Nacht kwaad werd en het gesprek afbrak inet de woorden: „Mijne „heren, U hebt Uw orders en U krijgt Uw orders”;

dat hij op 1 of 2 Maart 1942 voor zich zelve reeds de beslissing had genomen om, tenzij de oinstandigheden zich ten gunste mochten wijzigen, niet niet de „...” uit te wijken;

dat op 6 Maart 1942 te ongeveer 07.00 h. L. hem op liet Hoofdkwartier te Soerabaja de uitwijkorder overhandigde;

dat hij op 6 Maart 1942 opzettelijk heeft nagelaten oin te voldoen aan die hem als Commandereud Officier van Hr. Ms. „...” door de Commandant der Marine te Soerabaja, de Schout bij Nacht I. Koenraad, gegeven order om inet zijn onderhebbende bodem uit te wijken naar Australië en in de middag van die dag- te ongeveer 15.50 h de „...” aan de reezijde van de Kruiserkade te Soerabaja tot zinken heeft gebracht;

dat hij op 6 Maart 1942 ongeveer 57 à 58 ton brandstofolie aan boord had en hij had berekend, dat dit voldoende was om Australië te bereiken;

2. P. Koenraad, oud 56 jaren, als getuige:

dat hij van 13 Juni 1939 tot 6 Maart 1942 Commandant der Marine te Soerabaja is geweest;

dat de enige brief, die hij van de Commandant der Zeemacht in Nederlands-Indië heeft ontvangen, waarin in algeinene termen enige richtlijnen waren gegeven over evacuatie, de brief dd. 17 Februari 1941 No. S. 218/Z.G./1/15 was;

dat hij medio Februari 1942 de onder hem dienende commandanten

van schepen bij zich heeft laten komen en hun persoonlijk heeft medegedeeld, dat zij op het daartoe aangewezen sein K.P.X. moesten uitwijken naar Australië; dat hij toen aan de Luitenant ter Zee L., Commandant divisie mijnenvegers 11, briefjes, waarin dit schriftelijk werd bevestigd, heeft uitgereikt voor de vier onder deze dienende commandanten, onder wie de Luitenant ter Zee A.;

dat hij nimmer reden heeft gehad om aan te nemen, dat de betrokken commandanten deze order niet zouden opvolgen, wanneer hij gegeven werd;

dat het heel wel mogelijk is, dat de Luitenants ter Zee L., A., G. en J. op 1 Maart 1942 bij hem zijn geweest om te vragen of hij bedoelde order wat soepeler zou willen stellen, na er op neer zou komen, dat de beslissing over uitwijken of tot zinken brengen van de schepen aan de commandanten zou worden overgelaten;

dat de uitwijkorder echter bestond en hij er nimmer van is afgeweken;

dat hij op 5 Maart 1942 is geëmbarkeerd op de „K XII”;

dat hij vóór zijn vertrek uit Soerabaja 's middags nog een bijeenkomst heeft gehouden met de officieren van zijn staf en bij deze gelegenheid de uitwijkorder door hem is vastgesteld;

dat aan ieder van de daarin genoemde commandanten in de ochtend van 6 Maart een afschrift van deze order zou worden uitgereikt door de Luitenant ter Zee 1e klasse L.;

dat hij er nooit over gedacht heeft om de beslissing over uitwijken aan de commandanten van de schepen over te laten;

dat het doel van de uitwijkorder, die door hem in zijn functie van Schout bij Nacht, Commandant der Marine te Soerabaja op 5 Maart 1942 was vastgesteld en op 6 Maart 1942 in afschrift uitgereikt aan Luitenant ter Zee A., was om de schepen, die toen in Soerabaja niet meer konden worden benut, elders aan de strijd te kunnen laten deelnemen;

dat hij deze order gaf in het belang van de militaire dienst om naar het naastbijzijnde geallieerde gebied, zijnde Australië, te vertrekken:

dat hij zich volkomen bewust was, dat aan deze tocht zeer belangrijke risico's waren verbonden, doch hij het volkomen redelijk achtte, dat de krijgsman in oorlogstijd dergelijke risico's aanvaardt;

3. F. S. W. de Ronde, oud 51 jaren, als getuige: enz.;

4. H. A. Corsten, oud 42 jaren, als getuige: enz.;

Overwegende, dat ten processe aanwezig zijn en voorgelezen:

a. een foto-copy van de aanwijzingen voor Commandanten van Nederlandse oorlogsschepen en vliegtuigen ingeval de basis Soerabaja door de vijand mocht zijn bezet en de verbinding met de centrale bevelvoering is verbroken, vastgesteld bij beschikking Commandant Zeemaclil in Nederlands-Indië dd. 17 Februari 1941 No. S 218/Z.G./1/15, houdende: enz.;

b. een afschrift der beschikking van de Commandant der Marine te Soerabaja dd. 17 Februari 1922 No. S 264/1 Zeer Geheim, hou-

dende: Hierbij gelast ik U met Uwen onderhebbenden bodem (divisie c.q. groep) op mijn sein K.P.X. (repatrieeren) voorafgegaan door naamsein, hetwelk per radiotelegrafie c.q. radiotelefonie of per lijntelefoon c.q. ordonrians zal worden gegeven, volgens Uw inzichten op de veiligste wijze de marine-basis te verlaten niet bestemming Australië.

Uw schip mag nimmer in handen van den vijand vallen, waarvoor voorbereidende maatregelen dienen te worden genomen.

Tijdens den overtocht naar Australië radio bezetten op CZM-frequentie.

De Schout bij Nacht,
Commandant der Marine te Soerabaja,
P. Koenraad.

c. een afschrift Orders uit te voeren door Oudst aanwezig Zee-officier (Ltz. 1e klasse J. A. L.) houdende o.m.

VAM ETK CRN DRS C D GLW KKT LTZ MORREES (PATR D)
WILBR SLS TMbooten SRD MOEARA BOELIAN.

1.

Bemanningen aanvullen VAM BTR CRN DBS
daarna K.P.X.

De Schout bij Nacht,
o/l de C.S.M.R.,
J. de Ronde.

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen, wordende de schriftelijke bescheiden onder a, b en c vermeld als zodanig gebezigt in verband met de irihoud van andere bewijsmiddelen, wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld eraan, zijnde het immers van algemene bekendheid, dat liet op of omstreeks 6 Maart 1942 tijd van oorlog was. hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gequalificeerd als:

„Opzettelijke ongehoorzaamheid, gepleegd in tijd van oorlog“;

Overwegende, dat de raadsman van beklagde namens deze als verweer heeft gevoerd, dat er in verband met de omstandigheden, niet kan worden gezegd, dat beklagde een strafbaar feit heeft gepleegd omdat:

1e. de order onuitvoerbaar was en beklagde mitsdien van de order mocht afwijken;

2e. beklagde zich met vrucht kan beroepen op zijn chef, de Luitenant ter Zee L., die beklagde's daad billijkte, ell op de mededeling van de Luitenant ter Zee Corsten, die naar stellige overtuiging van beklagde, op 4 Maart 1942 aan beklagde *namens de Commandant der Marine* inedeede, dat na, het vertrek van de Commandant der Marine de commaridanten op zich zelf zouden zijn aangewezen en naar eigen inzicht moesten handelen;

dat ter adstructie van het onder 1e vermelde is aangevoerd, dat.

ook al waren de omstandigheden sinds het ontvangen der order voor beklagde niet gewijzigd, voor deze niettemin een recht op ongehoorzaamheid bestond, vermits er slechts een kleine kans bestond om de order met succes uit te voeren, waartegenover echter stond, dat beklagde als commandant verantwoordelijk was voor het leven en welzijn van zijn bemanning en in het belang der bemanning de risico's aan die uitvoering verbonden door hem niet mochten worden aanvaard, zodat beklagde stond voor een conflict van plichten. dat voor hem juridische overmacht vormde, waaromtrent niet het succes, doch de omstandigheden hessissen, welke omstandigheden niet mogen worden beoordeeld van het rustige standpunt van de thans oordelende rechter, doch van het standpunt van de dader, handelende onder de drang der omstandigheden, aanwezig op het moment van de daad;

dat de raadsman uitdrukkelijk stelling meent te moeten nemen tegen de minder juiste gedachtengang, blijkende uit een vonnis van de Zeekrijgsraad te 's Gravenhage in een overeenkomstige zaak gezezen, waarbij de Raad zich op het standpunt stelt, dat de rechter de overmachtsgronden beoordeelt met inachtneming van alle wetenschap, die hij op het oogenblik der berechting bezit, zich distancieërende van de situatie, zoals deze zich aan beklagde op het moment van het plegen van het strafbare feit voordeed;

dat immers — aldus de raadsman — ons strafrecht is een schuldrecht, waarvoor als adagium geldt: „Geen verwijt, geen straf”, zodat de krijgsraad dus niet moet zeggen: „gij hebt schuld omdat wij „anders hadden gehandeld dan gij”, maar zich moet stellen op de plaats van beklagde op het tijdstip van de daad, waarbij het niet belangrijk is of de tocht naar Australië formeel mogelijk bleek, doch wel of men te Soerabaja op het tijdstip van de daad de tocht voor mogelijk kon houden;

dat ter adstructie van het sub 2° vermelde is aangevoerd:

a. dat de gezagsverhoudingen tussen de Commandant der Marine/ de divisiecommandant L. / beklagde niet geheel duidelijk zijn, doch één ding zeker is, n.l. dat L. van het begin af aan kennis droeg van beklagde's voornemen om niet uit te wijken en dit niet alleen billikte. doch zelfs ook trachtte om andere commandanten tot niet-uitwijken te bewegen, waarbij de nadruk dient te worden gelegd op de feitelijke toestand; dat L. als divisiecommandant, aan boord van de „...” verbleef en voor A. niet was een willekeurig officier, die dezelfde opvatting huldigde als een bepaalde groep officieren als zodanig, doch voor A. was de Chef;

b. dat het, ter beantwoording van de vraag of het volgens A. tussen deze en Corsten op 4 Maart 1942 gevoerde gesprek juist is, van belang is, dat de verklaring van Corsten die van A. dicht nadert, hoewel aan de verklaring van Corsten uitdrukkelijk ontbreekt, dat deze namens de Commandant der Marine zou hebben gesproken, doch, al moge Corsten eigener beweging hebben gesproken, A. niettemin begrepen heeft, dat Corsten namens de Comman-

dant der Marine sprak, waardoor dus voor h. een disculpatiegrond is gegeven;

dat nu niet achteraf moet worden geoordeeld of er voor A. aanleiding bestond om zich over de veranderde houding van de Commandant der Marine te verwonderen, omdat niet mag worden weggecijferd de bestaande toestand van verwarring met daaruit voortvloeiende tegenspraak, contra-orders enz.;

Overwegende, ten aanzien van het vermelde onder 1e:

dat de Krijgsraad dit verweer verwerpt omdat naar het oordeel van de Krijgsraad beklaagde ten onrechte op grond van de feitelijke omstandigheden heeft aangenomen. dat die omstandigheden overmacht schiepen:

dat toch het oordeel omtrent het bestaan der rechtvaardigingsgronden en daaruit voortvloeiende straffeloosheid bij de rechter berust;

* dat al moge het waar zijn, dat naar de in begin Maart 1942 te Soerabaja bekende omstandigheden de uitvoering van de order naar subjectief oordeel van beklaagde en meer andere commandanten van schepen van hetzelfde type als de „...” en de divisiecommandant van die divisie mijnenleggers nautisch-technisch onmogelijk werd geacht. de Krijgsraad zich eveneens stellende naar de kennis der omstandigheden, welke begin Maart 1942 bekend waren en met uitschakeling van het hem thans bekend zijnde feit, dat de commandant van Hr. Ms. „...” en de commandant der divisie mijnenleggers IV de tocht naar Australië met succes hebben volbracht, oordeelt, dat naar de aan beklaagde in begin Maart 1942 bekende omstandigheden voor beklaagde de uitvoering van de uitwijkorders nautisch-technisch niet al naar gelang het gelukken of mislukken daarvan als een daad van zedelijke heldenmoed of van zedelijke dwaasheid moet worden beschouwd, doch slechts als de uitvoering van een normale oorlogsopdracht met daaraan verbonden normale oorlogsrisico's, omdat het voor schepen, type „...” bij kloek beleid, de vereiste bekwaamheid en betoond zeemanschap van de Commandant, niet als een vaststaand feit mag worden aangenomen, dat het onder de in begin Maart 1942 te Soerabaja bekende omstandigheden, door de vijand moest worden verkend en vernietigd en zo dit laatste onverhoopt toch het geval mocht zijn, algehele ondergang van de bemanning daarvan geen noodzakelijk gevolg moest worden geacht, omdat onder de toen heersende omstandigheden het geboden was, zo veel mogelijk dicht onder de wal te varen, waardoor na eventuele vernietiging van het schip kans op redding van de bemanning, althans van een groot deel der bemanning niet uitgesloten moest worden geacht:

dat in verband met deze verwerping van het verweer de door de raadsman opgeworpen strijdvraag of bij overmacht schuld ontbreekt dan wel bestaande schuld niet mag of kan worden toegerekend, onbesproken kan blijven;

Overwegende, ten aanzien van het vermelde onder 2e a.:

dat de bedoelde gezagsverhoudingen inderdaad niet duidelijk zijn daar L. vóór of op 6 Maart 1942 op eigen gezag de divisie mijnenvegers II schijnt te hebben ontbonden, doch in alle geval feitelijk vaststaat, dat de uitwijkorder niet aan L. als divisiecommandant is gegeven, doch wat beklagde betreft aan deze als commandant van Hr. Ms. „...” was gericht;

dat misdien dit verweer faalt, te meer daar beklagde zelf heeft verklaard, dal hij met het verweer, „dat hij zich door de mededelingen van zijn directe chef, Luitenant ter Zee L., volkomen ge„rechtigd achtte te handelen, zoals hij deed”, slechts wilde zeggen, dat L. hem tot zijn handelen heeft geïnspireerd en dat zijn besluitvorming door diens optreden is beïnvloed, hetgeen hierop neerkomt, dat met dit verweer niet een beroep op een disculpatiegrond, doch een beroep op eventuele verzachtende omstandigheden is bedoeld;

Overwegende, ten aanzien van het vermelde onder 2e b.:

dat de Krijgsraad vooropstelt, dat er van wijziging van de uitwijkorder in de door beklagde aangegeven zin namens *de Commandant der Marine* geen sprake is geweest. omdat:

a. Corsten ontkent een zodanige mededeling namens de Commandant der Marine te hebben gedaan;

b. de Commandant der Marine ten processe tot driemaal toe heeft herhaald, dat deze er nooit over gedacht heeft om de beslissing over uitwijken aan de commandanten van schepen over te laten;

e. beklagde in zijn verhoor voor de Krijgsraad zich er niet op blijft beroepen, dat Corsten die mededeling namens de Commandant der Marine *heeft* gedaan, doch dat hij op 4, 5 en 6 Maart 1942 *de stellige overtuiging had*, dat Corsten die mededeling namens de Commandant der Marine deed;

Overwegende, ten aanzien van de op te leggen straf:

dat het begane feit ernstig is, doch die ernst in bijzondere mate wordt gemitigeerd door de bijzondere omstandigheden, waaronder het feit werd gepleegd;

dat de Krijgsraad als bijzondere verzachtende omstandigheden wil doen gelden:

de deprimerende invloed welke werd ondergaan van het overweldigend schouwspel, gevormd door de tragische vernieling en verwoesting der Marine-basis Soerabaja en de ter rede liggende handelschepen, terwijl — gebiologeerd als men reeds was door de verbluffend snelle vorderingen van de vijand — de bevolen evacuatie een beklemmend gevoel van onmacht opwekte;

dat de beklagde als commandant van een oorlogsvaartuig de veroorzaakte spanningen en emoties had moeten doorstaan en verwerken, waartoe hij mentaal niet in staat bleek;

dat ten slotte de verklaringen van de getuigen Overste Smit en Kapitein Web de persoon, de houding en gedragingen van beklagde tijdens zijn krijgsgevangenschap gunstig belichten;

Overwegende, dat misdien gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden, waaronder het is begaan en de persoon van beklaagde een gevangenisstraf voor de tijd van een maand passend wordt geacht;

Overwegende, dat beklaagde op grond van het begane misdrijf ongeschikt is om in de militaire stand te blijven, terwijl het ontslag uit de militaire dienst niet gepaard behoeft te gaan met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Gezien de artikelen 23 en 114, 1e en 2e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht en 185, 188 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het de beklaagde ten laste gelegde in dier voege als hoger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hoger werd aangegeven;

Veroordeelt beklaagde deswege tot een gevangenisstraf voor de tijd van een maand;

Ontslaat hem uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 21 Januari 1948.

President: Majoor Mr. R. Bichon van IJsselmonde.

Leden: Majoor Mr. W. Bn. Röell en Kapt. G. A. v. d. Bergh.

Auditeur-Militair: Kapitein Mr. J. A. Chr. v. Brakel.

Raadsman: Mr. Schilthuis, advocaat te Rotterdam.

Opzettelijk bedriegelijk en in strijd met de waarheid bij de officier van gezondheid de voorstelling wekken zeer slecht te kunnen zien, althans slechter dan in werkelijkheid het geual is, houdt niet in dat die voorstelling is opgewekt door een listige kunstgreep of een samenweefsel van verdichtselen. Onvoldoende feitelijke omschrijving van de op artikel 101 W.M.S.R. gebaseerde tenlastelegging. Vrij-spraak.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen S. B. K., geboren 4 Februari 1925, sergeant subs. cie. Reg. Techn. Troepen te Utrecht, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

dat hij, terwijl hij als korporaal in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der Wet, op of omstreeks 27 Mei 1947 te Nijmegen, in ieder geval in Nederland,

gepoogd heeft zich tijdelijk of voorgoed aan de vervulling van zijne dienstverplichtingen te onttrekken, door opzettelijk bedriegelijk en in strijd met de waarheid bij de Reserve-Officier van Gezondheid Dr. Dubois de voorstelling te wekken, dat hij zeer slecht kon zien, althans slechter dan het geval was, zijnde de uitvoering van vorenomschreven misdrijf niet voltooid, alleen tengevolge van de van zijn wil onafhankelijke omstandigheid, dat genoemde arts het bedrog ontdekte. welk feit is voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 101 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat het aan beklagde te laste gelegde hierop neerkomt dat hem wordt verweten dat hij, door opzettelijk bedriegelijk en in strijd met de waarheid bij de Reserve-Officier van Gezondheid Dr. Dubois de voorstelling te wekken, dat hij — beklagde — zeer slecht, of slechter dan (in werkelijkheid) het geval was, [kon zien (Red.)], gepoogd heeft zich tijdelijk of voorgoed aan de vervulling van zijn dienstverplichtingen te onttrekken; dat de steller van de telastelegging kennelijk heeft bedoeld te laste te leggen strafbare poging tot het misdrijf omschreven in art. 101 van het Wetboek van Militair Strafrecht, gelijk de Auditeur-Militair dan ook zijn conclusie tot veroordeling van beklagde heeft gebaseerd op dit artikel, doch daarin niet geslaagd is; dat toch het voor ren veroordeling op grond van het misdrijf cx art. 101, op grond van poging daartoe, noodzakelijk element van het aanwenden van een listige kunstgreep of een samenweefsel van verdichtselen in de telastelegging ontbreekt, immers de stelling, dat opzettelijk bedriegelijk en in strijd met de waarheid bij een ander een voorstelling wordt opgewekt, niet inhoudt en ook niet impliceert, dat die voorstelling is opgewekt door een listige kunstgreep of een samenweefsel van verdichtselen, terwijl bovendien noch kunstgreep noch samenweefsel van verdichtselen feitelijk worden omschreven; dat dan ook het telastegelegde naar het oordeel van de Krijgsraad niet strafbaar is uit hoofde van het bepaalde in art. 101 van het Wetboek van Militair Strafrecht, terwijl de Krijgsraad niet enige andere wetsbepalingen bekend zijn uit hoofde waarvan het wel strafbaar zoude zijn;

Gezien art. 193 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Recht doende:

Spreekt beklagde vrij.

NASCHRIFT.

In de zaak tegen S. B. K. is telastegelegd poging tot zich tijdelijk of voorgoed onttrekken aan de vervulling zijner dienstverplichtingen „door opzettelijk bedriegelijk en in strijd met de waarheid bij een „officier van gezondheid de voorstelling te wekken. zeer slecht te „kunnen zien, althans slechter dan het geval was“.

In het vonnis is overwogen, dat „het telastegelegde niet is omschreven in enige wetsbepaling“ in het bijzonder niet in art. 101 W.v.M.S., omdat opzettelijk bedriegelijk in strijd met de waarheid

hij een ander een voorstelling opwekken niet inhoudt en ook niet impliceert, dat die voorstelling is opgewekt door een listige kunstgreep of samenweefsel van verdichtsel en omdat noch de listige kunstgreep noch het samenweefsel van verdichtsel daarin feitelijk zijn omschreven en daarom het telastegelegde niet strafbaar is uit hoofde van art. 101 W.v.M.S.

Het wil ons voorkomen, dat opzettelijk bedriegelijk en in strijd met de waarheid bij de officier van gezondheid de voorstelling wekken, dat men zeer slecht kan zien, althans slechter dan het geval is, een feitelijke omschrijving is van de listige kunstgreep of het samenweefsel van verdichtsel, welk element dus niet in de telastelegging ontbreekt, terwijl het o.i. geen vereiste is, dat het woord „listiglijk” uitdrukkelijk in de telastelegging behoort te zijn vermeld. V.g.l. art. 326 W.v.S., Simons, Strafrecht II, 6e druk, blz. 159, pt 472.

In de telastelegging is niet omschreven hoe geпоogd is de valse voorstelling bij de officier van gezondheid te wekken, b.v. dat de beklaagde op het ziekenrapport is verschenen en aldaar aan de behandelende officier van gezondheid heeft medegedeeld, dat hij zeer slecht kon zien, althans slechter kon zien dan het geval was en bij het gebruikelijke oplezen van letters, enz. heeft gesimuleerd of geaggraveerd de letters. enz. niet te kunnen zien. of niet goed te kunnen zien.

Uit het ontbreken van deze feiten heeft de Krijgsraad blijkbaar afgeleid het ontbreken van het element listige kunstgreep of samenweefsel van verdichtsel.

De (valse) voorstelling pogen te nelikeil hij een officier van gezondheid zeer slecht te kunnen zien betekent o.i. hetzelfde als het doen voorkomen zeer slecht te kunnen zien. Het doen voorkomen slecht te kunnen zien is bij vonnis van de Krijgsraad te 's Hertogenbosch dd. 23 Maart 1937 en bevestigd bij sententie van het H.M.G. dd. 7 Mei 1937 (M.R.T. XXXIII blz. 439 en 465)¹⁾ een juiste omschrijving van het begrip listige kunstgreep bevonden, terwijl daarbij evenmin was gesteld hoe de beklaagde heeft doen voorkomen slecht te kunnen zien. De qualificatie van het bewezene luidde: „poging tot „het als militair zich opzettelijk door een listige kunstgreep voor„goed aan de vervulling van zijn dienstverplichtingen onttrekken.”

Tussen de telastelegging in het vonnis van de Krijgsraad te 's Hertogenbosch en die voorkomende in het vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost is wel verschil van woorden maar niet van strekking, terwijl de telastelegging in het vonnis van de Krijgsraad te 's Hertogenbosch zeker niet meer feitelijk is dan die in het vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost.

Wij komen derhalve tot de conclusie, dat het telastegelegde strafbaar is op grond van art. 101 W.v.M.S. Het is intussen in het algemeen een loffelijk streven, wanneer krijgswaarden nauwkeurig letten op de telasteleggingen; het gebeurde wel eens, dat daaraan iets haperde: zie b.v. het vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost van 7 Januari 1947 M.R.T. XLI blz. 27, waarin het schuldelement bij

desertie geheel en al in de telastelegging ontbrak. In een soortgelijk geval, waarin hoger beroep was ingesteld, vernietigde het H.M.G. het vonnis van de Krijgsraad, daar ook bij art. 98 W.v.M.S. opzet of schuld moet worden telastegelegd, en sprak beklagde vrij.

Nu de Krijgsraad beklagde heeft vrijgesproken omdat het telastegelegde geen strafbaar feit zou opleveren is de vraag gereede of in casu het telastegelegde (bewezen) feit mogelijk een krijgstuuchtelijk vergrjip oplevert, hetgeen niet uit het vonnis blijkt. Indien zulks liet geval was, had de Krijgsraad tot de conclusie moeten komen, dat het (bewezen verklaarde) telastegelegde feit viel onder art. 2. 1e W.Kr. en op grond van art. 58 W.Kr. de zaak ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde commanderende officier behoren terug te wijzen onder mededeling van alle stukken.

Wij mogen in dit verband nog verwijzen naar de sententie van het H.M.G. van Ned.-Indië van 4 September 1936, M.R.T. XXXII, blz. 504. Hier was art. 101 W.v.M.S. niet toepasselijk, daar noch van een listige kunstgreep, noch van een samenweefsel van verdichtelen sprake was. doch van een enkele leugen, dat een krijgstuuchtelijk vergrjip opleverde in de zin der wet van art 2, 1e W.Kr.

S.

Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost Indië.

Vonnis van 14 Mei 1948.

President: Li. Kolonel d. Mars. (KNR SD. TT.) I. Eenhoorn.

Leden: Off. v. Adm. 1e kl. P. C. H. Schlamilcli, Off. M.S.D. 1e kl. W. P. J. Brunet de Rochebrune, Bussemaker en Off. M.S.D. 1e kl. L. M. den Hond.

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. Mr. hl. Krauss.

Raadsmen: 2e lt. d. Mars. (KMR) J. Brand.

Toepassing Nederlandsindisch strafrecht.

Nu de telastelegging zowel inhoudt de elementen van bedreiging met inbeslagneming (dus bedreiging met enige andere feitelijkheid dan geweld) alsook die van het bedreigen met aangifte tot strafvervolgung (dus bedreiging met een onaangename bejegening), acht de Krijgsraad het te ver doorgevoerd. terzake van het eerste feit het Nederlandse strafrecht en terzake van het tweede het Indische strafrecht toe te passen, weshalve het Indische strafrecht in volle omvang van toepassing wordt geacht.

Anders: het Hoog Militair Gerechtshof (bij de na dit vonnis opgenomen sententie van 27 Augustus 1.948): de door beklagde gepleegde feiten zijn wel degelijk, zij het onder een andere omschrijving dan in de Nederlandindische strafwet, in het Nederlandse gemene strafrecht, onder art. 284 van het Wb. v. Sr., geregeld, zodat van toepassing van art. 335 van het Wb. v. Sfr. v. N.I. geen sprake mag zijn.

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIË,

in de zaak van de Fiscaal, razione officii, tegen S. M. A., oud 22 jaren, geboren te Zwaagwesteinde (Fr.), laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende bij de Mariniersbrigade als marinier der 1e kl. (OVW. KV),

Gezien de hrschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant Zeemacht in Nederlandsch-Indië. d.d. 24 Februari 1948. No. PJ. 2/7/20;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 21e April 1948, No. PJ. 2/23/25. aan de voet van welk stuk aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als marinier der 1e klasse OVW. KV., in het „tijdvak van 20 t/m 23 December 1947 te Soerabaia op verschillende „tijdstippen, in uniform gekleed, door bedreiging met enige andere „feitelijkheid dan geweld en/of met een onaangename bejegening, „gericht tegen ondervermelde personen, die militaire kleding ten „verkoop onder zich hadden. t.w. aangifte tot strafvervolging hij „de overheid en/of inbeslagname der kledingstukken, ieder hunner „wederrechtelijk heeft gedwongen een zeker geldsbedrag aan hem, „beklaagde, om niet af te staan, t.w.:

„Samsoeri f 5.—,

„Limin, alias Pa Siie f 5.—.

„Kertoredjo f 5.—,

„Timah, alias Rok Mat f 10.—,

„Boeri f 5.—,

„Verschillende personen verschillende bedragen tot een totaal van „f 42,50, of daaromtrent;

Gelet: . . . enz.;

Overwegende dat de beklagde ten processe heeft verklaard:

dat hij bekent zich aan het hem tenlastegelegde te hebben schuldig gemaakt;

dat hij op 20 December 1947, toen hij als marinier der 1e klasse OVW. bij de Veiligheidsdienst van de mariniersbrigade te Soerabaia diende, toestemming heeft verzocht aan de chef d'équipage om naar de tandarts te gaan; dat hij niet van plan was naar de kazerne te gaan, maar de kazerne uit wilde om een plan uit te voeren dat de vorige dag bij hem was opgekomen; dat hij zich n.l. wilde uitgeven voor militaire politie en dan verschillende stalletjes op pasar Pabean wilde controleren op aanwezigheid van militaire kleding; dat hij, indien hij militaire kleding aantrof, van plan was de betreffende handelaren wat geld uit de zak te kloppen door die handelaren te dreigen, dat hij, beklagde, er anders een zaakje van zou maken;

dat hij omstreeks 09.00 uur op pasar Pabean was; dat hij een blauw schrift bij zich had, waarop hij met grote letters M.P. had gezet en daaronder: „Rapport Passar Babia"; dat hij dit schrift had aangelegd, teneinde het aannemelijk te maken, dat hij als M.P. contrôle kwam uitoefenen; dat hij op pasar Pabean zag. dat enige

personen van verschillende landaard in hun stalletjes militaire kleding te koop aanboden; dat hij zich met deze verkopers in verbinding heeft gesteld en heeft gedreigd, dat hij, beklaagde, indien hij geen geld van hen kreeg, de handelaren zou meenemen naar het M.P.-bureau en een zaak tegen hen aanhangig zou maken; dat hij te dien einde de namen van de verkopers in het schrift heeft genoteerd; dat hij later de namen van de verkopers die hem geld hadden gegeven, weer doorhaalde in zijn schrift; dat hij op deze wijze op 20 December 1947 een bedrag van f 17,50 heeft opgehaald bij verschillende handelaren, die in het bezit waren van militaire kleding; dat hij dit bedrag aan sigaretten en sterke drank heeft besteed;

dat hij op 22 December 1947, na toestemming te hebben gekregen om naar de Centrale Ziekenboeg te gaan, hetzelfde spelletje herhaald heeft; dat hij door verschillende handelaren, bij wie hij militaire kleding aantrof, te bedreigen met aangifte, strafvervolging en inbeslagneming der kledingstukken bij die handelaren, totaal een bedrag van f 25,— heeft opgehaald; dat hij ook dit bedrag heeft opgemaakt;

dat hij op 23 December 1947, na toestemming te hebben verzocht om naar de tandarts te gaan, wederom naar Passar Pabean is gegaan; dat hij het dreigspelletje heeft herhaald en van diverse personen totaal f 30,— los kreeg; dat hij, toen hij de pasar nog eens rond wilde gaan, door een inspecteur van de algemene politie werd staande gehouden, die hem, beklaagde, niedenam naar het politie-bureau; . . .enz.;

Overwegende dat de volgende getuigen ten processe onder ede hebben verklaard: . . .enz.:

Overwegende, dat door de inhoud van de verklaring van beklaagde en die van de getuigen, benevens door de eigen waarneming van de Krijgsraad van het ten processe als stuk van overtuiging aanwezige blauwe schrift, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagde's schuld eraan, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat bedreiging met inbeslagname der kledingstukken naar de mening van de Raad een bedrciging is met enige andere feitelijkheid dan geweld; dat echter bedreiging met aangifte tot strafvervolging bij de overheid naar de mening van de Raad niet aan te merken is als een bedrciging met enige andere feitelijkheid dan geweld, daar immers eerst van een feitelijkheid sprake zou zijn indien de politie naar aanleiding van de aangifte actie zou nemen, iets wat ook de aangever niet in de hand heeft;

dat echter de bedreiging met aangifte tot strafvervolging bij de overheid wel is aan te merken als bedreiging met een onaangename bejegening;

dat, waar in de tenlastelegging zowel is opgenomen het bedreigen met inbeslagneming (dus bedreiging met enige andere feitelijkheid dan geweld) als ook het bedreigen met aangifte tot strafvervolging (dus bedreiging met een onaangename bejegening) het te ver door-

gevoerd zou zijn om terzake van het eerste feit het Nederlandse strafrecht en terzake van het tweede feit het Indische strafrecht toe te passen;

dat derhalve in casu het Indische Strafrecht in volle omvang van toepassing moet worden geacht;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„*Een ander door bedreiging met enige andere feitelijkheid dan geweld dan wel met een onaangename bejegening, gericht tegen die ander. wederrechtelijk dwingen iets te doen, meerdere malen gepleegd, alle feiten als een voortgezette handeling beschouwd*”;

Overwegende ten aanzien van de op te leggen straf, dat beklagde een ernstig misdrijf heeft gepleegd, waarbij hij zijn uniform op ergerlijke wijze heeft misbruikt en daardoor de naam van de Nederlandse strijdkrachten in discredit heeft gebracht bij de Indonesische bevolking;

dat hij dan ook een gevoelige bestraffing verdient;

dat de Raad bij de beoordeling van de aan de beklagde op te leggen straf echter rekening wil houden in het zijn goede beoordelingen als militair;

dat de Raad daarom van oordeel is, dat ten aanzien van de aan beklagde op te leggen straf het instituut der voorwaardelijke veroordeling kan worden toegepast, waartegen het militair belang zich niet verzet, doch dat het de Raad noodzakelijk voorkomt om een gedeelte der gevangenisstraf onmiddellijk op beklagde te executeren:

Gezien de artikelen 2, 4, 13, 15, 60 Wetboek van Militair Strafrecht; 14a, 14b, 14c, 14d, 27, 56 Wetboek van Strafrecht; 335 aanhef en ten 1e Wetboek van Strafrecht voor Ned.-Indië; 185, 188, 189 Regtspleging bij de Zeeniagt; art. 1 Verordening Mil. Gezag, Nr. 43;

[*volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de duur van drie maanden, waarvan één maand voorwaardelijk met een proeftijd van één jaar; aftrek voorarrest: 23 Dec. 1947—3 Jan. 1948 en van 3 Maart 1948 af. — Red. M.R.T.*].

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië.

Sententie van 27 Augustus 1948.

President: Mr. J. C. Berenschot (plv.).

Leden: Generaal-Majoor M. E. X. van Goor en Hoofdoff. v. Adm.

1e kl. H. J. G. van Giessen.

Advocaat-Fiscaal: Mr. J. E. K. Bondam (plv.).

Raadsman: 2e lt. d. Mars. (KMR) J. Brand.

Niet-toepasselijkheid van het Nederlandsindische strafrecht, als het feit is geregeld in het Nederlandse gemene strafrecht. (Zie het vonnis van de Krügsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië van 14 Mei 1948, hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDS-INDIË,

in de zaak van S. M. A., enz.;

Gezien: . . . enz.;

Gehoord den door den plv. Advocaat-Fiscaal bij liet Hoog Militair Gerechthof van Nederlandsch Indië genomen en daarna schriftelijk overgelegende cis in appel. ddo. 27 Augustus 1948, hiertoe strekkende: [*wijziging der straf in 9 maanden gevangenisstraf met aftrek voorarrest en bevestiging van het vonnis voor het overige.* — Red. M.R.T.].

Overwegende, dat ten deze naar behoren is geprocedeerd en de eerste rechter op de in zijn vonnis aangevoerde gronden en middelen, welke het Hof overneemt en tot de zijne maakt, terecht een schuldigverklaring en veroordeling van beklagde terzake van het hem ten laste gelegde heeft uitgesproken, echter de bewezen verklaarde feiten minder juist heeft omschreven, en een naar het oordeel van het Hof te lichte straf heeft opgelegd, weshalve in zoverre het beroepen vonnis moet worden vernietigd, doch het overigens als wel en terecht gewezen kan worden bevestigd;

Overwegende ril. met betrekking tot de gegeven qualificatie, dat de toepassing ten deze door den Krijgsraad van artikel I sub a van de Verordening Militair Gezag No. 43 onjuist is te achten, aangezien de materie betreffende feiten als onderwerpeijk door beklagde gepleegd wel degelijk, zij het oider andere omschrijving dan in de Nederlandsch-Indische Strafwet, in het Nederlandse gemene strafrecht onder artikel 284 van het Wetboek van Strafrecht is geregeld, zodat van toepassing van artikel 335 van het Wetboek van Strafrecht voor Nederlandsch Indië geen sprake kan zijn;

Overwegende, dat, dit vastgesteld zijnde, thans derhalve moet worden nagegaan, of de door beklagde gepleegde, bewezen verklaarde feiten vallen onder de omschrijving van gemeld artikel 284 van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht en zulks naar het oordeel van het Hof met betrekking tot sub 1° van dat artikel zeer zeker het geval is;

Overwegende toch, dat blijkens de geschiedenis van de totstandkoming van gemeld artikel 284 het begrip „enige andere feitelijk-,heid dan geweld" in ruimen zin moet worden opgevat en daaronder is te verstaan elke positieve niet uitsluitend in het uitspreken van woorden bestaande handeling, die, zonder het karakter van geweld aan te nemen, niettemin van dwingenden invloed moet zijn:

Overwegende nu, dat de door beklagde gedane uitingen, dat hij aangifte tot strafvervolgung bij de overheid zou doen en/of de kledingstukken in beslag zou nemen, welke woorden hij kracht bijzette, door, zich uitgevende voor iemand van de Militaire Politie, in een blauw cahier met op het etiket de woorden M.P. de namen der betrokken personen te noteren, welk complex van woorden en positieve handeling een dwingend karakter droegen, onder gemelde begripsomschrijving vallen, zodat ten deze artikel 284 sub 1° van het Ne-

derlandse Wetboek van Strafrecht toepasselijk is en dienovereenkomstig de door beklagde gepleegde feiten, welke overigens aan de vereisten van dat artikel voldoen, dienen te worden gequalificeerd;

Overwegende aangaande de straf, dat, gezien de hoogst ernstige feiten, waarbij de uniform der Nederlandse strijdkrachten is misbruikt en neergehaald, zulks enkel en alleen om aan zucht naar sigaretten en sterken drank te voldoen, en verder gelet op de frequentie der gevallen, welke nog veel hoger geweest zou zijn, indien beklagde niet intijds was tegengehouden, aan liem een zeer gestreng straf behoort te worden opgelegd, zodat liet Hof zich ten deze geheel kan verenigen met de oorspronkelijk tegen beklagde geëiste straf, waarbij de Advocaat-Fiscaal zich heeft aangesloten, achtende het College hei voorts mede in verband met beklagde's ter terechtzitting gebleken ongunstige mentaliteit geboden hem uit den militairen dienst te ontslaan, echter zonder ontzetting van de bevoegdheid, om bij de gewapende macht te dienen;

Overwegende, dat termen aanwezig zijn, om de bepaling in het beroepen vonnis betreffende het in mindering brengen van het reeds ondergane voorlopige arrest te handhaven, alsmede om de onmiddellijke inarreststelling van beklagde te gelasten;

Gelet nog op de artikelen 1, 4, 6 en 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht en de artikelen 27, 56 en 284 sub 1° van het Wetboek van Strafrecht, voorts op artikel 209 van de Regtspleging bij de Zeemagt, zomede de artt. 75 vlg. van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gereclitshof in Nederland;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het op 14 Mei 1948 gewezen en uitgesproken vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, waarvan beroep, ten aanzien van de daarbij gegeven qualificatie alsmede ten aanzien van de opgelegde straf;

Verklaart den aan hoofde dezer nader aangeduiden beklagde schuldig aan het misdrijf:

„Een ander door bedreiging met enige andere feitelijkheid dan geweld, gericht tegen dien ander, wederrechtelijk dwingen iets te doen, meerdere malen, doch als een voortgezette handeling gepleegd”;

Veroordeelt hern deswege tot een gevangenisstraf voor den duur van negen maanden, met bepaling, dat liet reeds ondergaan arrest van 23 Deceinber 1947 tot 3 Januari 1948 bij de tenuitvoerlegging der gevangenisstraf voor 11 dagen en van 2 Maart tot 14 Mei 1948 geheel in mindering zal worden gebracht;

Ontslaat hem uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid, oin bij de gewapende macht te dienen;

Gelast zijn onmiddellijke in-arreststelling;

Bevestigt het beroepen vonnis voor het overige.

NASCHRIFT I.

De Fiscaal bij de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost Indië, de

Officier van Administratie der 1e klasse Mr. 31. KRAUSS, tekende bij de toezending van vorenstaand vonnis en sententie het volgende aan:

De Marinier A. rnakfe verschillende malen achtereen zich schuldig aan het aan Indonesische verlopers van militaire kleding afhandig maken van geld, door hen te bedreigen met aangifte bij de politie, inbeslagnemirsg. enz.

Dit feit valt noch onder art. 326, noch onder art. 318 W.v.S.

In het in 1918 afgeschafte W.v.S. voor Europeanen in N.I. was Art. 369 W.v.S. voor N.I. is gelijk aan art. 318 W.v.S. (behoudens de strafmaat) en net zo beperkt geredigeerd.

De vervolging van de als strafwaardig aangevoelde gedragingen van d. werd gegrond op art. 335 W.v.S. uoor N.I., dat ruimer is geredigeerd dan het aanverwante art. 284 W.v.S.

Bij informatie bleek mij, dat de vervolging van analoge gevallen voor de Indische burgerrechfer ook op grond van art. 335 W.v.S. voor N.I. geschiedt.

Tot toepassing van dit Indische strafrechtartikel achtte de Zee-krijgsraad zich gerechtigd door art. 1 sub a van de Verordening M.G. No. 43.

Het HMG van N.I. dacht hier blijkbaar anders over: aangezien de materie van het door beklagde gepleegde feit, zij het onder engere omschrijving dan in het Indische strafrecht, in hef Nederlandse strafrecht onder art. 284 W.v.S. is geregeld, kan van toepassing van art. 335 W.v.S. voor N.I. geen sprake zijn.

Na overwogen te hebben, dat het begrip „enige andere feitelijk-„heid dan geweld" in art. 284 W.v.S. vermeld, in ruime zin moet worden opgevat en daaronder is te cerstaan elke positieve, niet uitsluitend in het uitspreken van woorden bestaande handeling, die zonder het karakter van geweld aan te nemen, niettemin van dwingende invloed moet zijn, komt het HMG van N.I. tof de conclusie, dat A. aan zijn woorden, o.m. daf hij aangifte van strafvervolging bij de overheid zou doen, heeft kracht hijgeeet, door. zich uitgevende voor iemand van de M.P., in een blauw cahier met op het etiket de woorden M.P., de namen der betrokken personen te noteren; welk complex van woorden en positieve handeling, een dwingend karakter dragende, onder gemelde begripsomschrijving valt, zodat ten deze art. 284 sub 1° W.v.S. toepasselijk is.

Hei volgende zij hierover opgemerkt:

Het in Indonesië geldende strafrecht volgt, zoals bekend, in grote lijnen het strafrecht van het Gebiedsdeel in Europa, doch bevat typische verruimingen, omdat i.v.m. de bevolking in Indonesië nu eenmaal een verruimde bescherming vereist is.

Het wemelt van dergelijke voorbeelden, doch ik wil mij beperken tot de onderhavige zaak en daarbij nog wijzen op knevelarij (art. 366 W.v.S. en art. 425 W.v.S. voor N.I.).

Het HMG N.I. interpreteert art. 1 sub a van de VMG No. 43 aldus:

De Zeekrijgsraad mag het in Indonesië geldende strafrecht slechts dan toepassen, indien de grondgedachte niet in het W.v.S. staat vermeld. Als voorbeelden dat het wel mag, mogen genoemd worden de artt. 385, 500, 502, 510, 547 enz. enz. W.v.S. Ind.

Zeer waarschijnlijk verbiedt de sententie niet de toepassing van de desbetreffende Indische artikelen bijv. ingeval bij misdrijven tegen het openbaar gezag van ambtenaren sprake is.

De sententie is in zoverre toe te juichen, dat zij er de nadruk op legt, dat toepassing van Indisch recht uitzondering blijft. Doch n.m.m. schuilt in haar een gevaar:

Immers de persoon die, getuigende van een geheel dezelfde mentaliteit als die van A., zich ten koste van Indonesiërs verrijkt, wordt niet vervolgd of wordt vrijgesproken, indien hij zijn gedragingen angstvallig beperkt tot een mondelinge bedreiging met aangifte tot strafvervolgning bij de overheid.

NASCHRIFT II.

Zoals uifvonnis, sententie en bovenstaand naschrift blijkt, zijn de moeilijkheden en bezwaren, die de Verordening van het Militaire Gezag van Ned. Indië No. 43 trachtte op te lossen, daarmede nog niet de wereld uit. Verwonderlijk is zulks eigenlijk niet, want de toepasselijkverklaring van een strafrechtssysteem naast een ander reeds toepasselijk strafrecht, kan botsingen en concurrentie van voorschriften met zich mede brengen, zulks te meer nu er tussen het Nederlandse en het Indische strafwetboek zeer nauwe verwantschap bestaat. In een dergelijke toepasselijkverklaring is het dan ook noodzakelijk, dat de concurrentie van bepalingen wordt geregeld en opgelost. Men zou de V.M.G. No. 43 wellicht kunnen verwijten, dat zij deze oplossing niet uitdrukkelijk in een afzonderlijke bepaling geeft, doch ik meen, dat het verwijt niet mag gelden, omdat artikel 1, aanhef en sub a. van die verordening¹⁾ een dergelijke regeling wel degelijk inhoudt. Daar staat immers dat het Nederlandsindische strafrecht zal gelden „voor zoover het betreft feiten, welke niet in „het Nederlandsche gemeene strafrecht zijn omschreven“. Hieruit blijkt dus de rangorde van de toe te passen normen. Vindt het bewezen-verklaarde zijn omschrijving in het Nederlandse strafrecht, dan komt het Indische niet aan bod; vindt het daar zijn omschrijving niet, dan pas mag men het Indische strafwetboek ter hand nemen. Ik stipte dit reeds aan in mijn opstel „De militaire rechtspraak bij „de zeemacht in het Oosten gedurende den tweeden wereldoorlog“ (zie M.R.T. XXXIX, blz. 457). Echter kunnen zich twijfelgevallen voordoen, indien het bewezen verklaarde eigenlijk twee feiten in zich sluit, waarvan het ene weliswaar zijn omschrijving vindt in het Nederlandse strafwetboek, maar het andere niet, terwijl dit andere feit wel in het Indische strafrecht omschreven is. In dat geval zal men artikel 55 van het Wetboek van Strafrecht als crite-

¹⁾ Tekst: zie M.R.T. XXXIX, blz. 477 v.

rium moeten nemen. Immers, de V.M.G. No. 43 zegt, dat het Indische strafrecht slechts toepasselijk is, wanneer het „feit“ niet in het Nederlandse strafrecht omschreven is. Het „feit“ krijgt dan, evenals in artikel 55 vnd., de betekenis van „feit uit strafrechtelijk oogpunt“. In het onderhavige geval is het feit uit strafrechtelijk oogpunt van artikel 284 Ned. Wb. v. Str. hetzelfde als dat van artikel 335 van het Indische Wb. v. Str. ²⁾, zodat laatstgenoemd artikel geëlimineerd wordt door het eerste.

Voor de vrees, die Inzender aan het slot van bovenstaande regelen uit, namelijk dat het H.M.G. tot vrijspraak zou moeten komen als de schuldige zijn gedragingen angstvallig beperkt tot een mondelinge bedreiging met aangifte tot strafvervolging bij de overheid, bestaat n.m.m. geen grond. Immers, de rechter grijpt, met het bewezen verklaarde vóór zich, eerst naar het Nederlandse strafwetboek. Vindt hij daarin de omschrijving van het gepleegde feit niet (en dat zou dus, naar Inzenders mening, het geval zijn wanneer beklagde zich beperkt zou hebben tot mondelinge bedreiging met aangifte), dan neemt de rechter het Indische strafwetboek ter hand. En daar zal hij dan hef op het gepleegde toepasselijke artikel 335 vinden. Hier tegen verzet zich de sententie geenszins. want zij zegt: „aangezien „de materie . . . in het Nederlandse gemene strafrecht . . . is geregeld, „ . . . (kan) van toepassing van artikel 335 van het Wetboek van „Strafrecht coor Nederlands Indië geen sprake zin“. Daarbij sluit zich dus mijn bovenvermelde redenering zeer wel aan.

In geen geval mag n.m.m. echter, zoals de Krijgsraad deed, bij concurrentie van een Nederlandse en een Indische strafbepaling, de Nederlandse door de Indische worden geëlimineerd. De basis is immers, dat eerst het Wetboek van Militair Strafrecht geldt en dat „op de niet in dit wetboek omschreven feiten“ het Nederlandse gemene strafrecht toepasselijk is (art. 2 W.M.S.R.); aoorts dat, „voor „zoover betreft feiten, welke niet in het Nederlandsche gemeene „strafrecht zijn omschreven“, het in Nederlands Indië geldende gemene strafrecht geldt (V.M.G. No. 43). Deze regeling zal, op de voet van de in bovenstaande sententie neergelegde beginselen, welke ik in de door mij aangegeven zin meende te mogen uitwerken, in de practijk zeer wel kunnen voldoen. Ik meen dan ook, dat deze regeling uiteindelyk, hij de wijziging van het militaire strafrecht, in de wet zal dienen te worden overgenomen.

W. H. V.

²⁾ Artikel 335 Ind. Wb. v. Str. stemt overeen met art. 284 Ned., met dien verstande dat de strafpositie één jaar is en dat sub 1° mede strafbaar stelt de dwang „door een onaangename bejegening“ en door „bedreiging met een „onaangename bejegening“.

Krijgsraad te Velde Zuid.

Vonnis van 23 Juli 1948.

President: Lt. Kolonel A. Groen.

Leden: Kapiteins W. H. Vcrbeek en Mr. G. J. E. Poerink.

Raadsman: Mr. A. C. van Zeggelen.

Principiële dienstweigering.

In de loop van het strafgeding komt de beschikking van de Minister van Oorlog af, houdende dat beklaagdes gewetensbezwaren legen de militaire dienst zijn erkend. Ingevolge artikel 2 van de zgn. „Dienstweigeringswet” van 13 Juli 1923 (S. 357), behoort de strafvervolgng wegens ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift te worden gestaakt. De Krijgsraad overweegt dat derhalve terxake van het aan beklaagde ten laste gelegde feit geen recht tot strafvervolgng aanwexig is en spreekt hem vrij.

(Zie in dit verband het vonnis van dezelfde Krijgsraad (in andere samenstelling) van 13 Januari 1948, M.R.T. XLI, blx. 320 v. en de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 1 October 1958, hiervóór op blz. 36 v.).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE ZUID,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen M. S. E., geboren te Amsterdam, 12 October 1927, destijds dpl. soldaat bij de Stafcompagnie Instructiebataljon 10e Reg. Inf. te Grave, thans met groot verlof,

Gezien . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

dat hij, militair zijnde, op of omstreeks 2 Juli 1947, derhalve in tijd van oorlog, te Nijmegen, althans in Nederland, geweigerd heeft te gehoorzamen aan het hem door zijn meerdere, de sergeant v. d. Velde gegeven dienstbevel om zich naar de fourier te begeven om enige militaire uitrustingsstukken in ontvangst te nemen, daarbij zeggende: „Dat doe ik niet, ik weiger dienst”, althans woorden van gelijke strekking;

Overwegende. . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft erkend dat hij ten tijde in de tenlastelegging genoemd, ingedeeld was als soldaat, bij de Stafcompagnie van het Instructie-Bataljon van bet 10e Regiment Infanterie;

Overwegende, dat bij de processtukken zich bevindt een afschrift van een schrijven d.d. 20 Mei 1948, afkomstig van de Minister van Oorlog, welk afschrift voor eensluidend afschrift is getekend door de Adjunct Adjutant Generaal der Koninklijke Marechaussee, de Luitenant Kolonel der G.S., welk schrijven gericht is aan de dienstplichtige M. S. E. en blijkt welk schrijven de gewetensbezwaren van M. S. E. tegen de militaire dienst door de Minister van Oorlog zijn erkend.;

Overwegende, dat beklagde is ten laste gelegd opzettelijke ongehoorzaamheid aan een dienstbevel;

Overwegende, dat ex artikel 2 van de Dienstweigeringswet bij gunstige beschikking op het verzoekschrift van de betrokkene t.a.v. zijn gewetensbezwaren tegen de vervulling van de militaire dienst, de strafvervolgung, welke tegen hem wegens ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift aanhangig is, wordt gestaakt:

Overwegende, dat derhalve terzake van het aan beklagde ten laste gelegde feit geen recht tot strafvordering aanwezig is;

Gezien, behoudens voormelde wetsbepaling, nog de artikelen 1. 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 193 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Recht doende in naam der Koningin:

Spreekt beklagde vrij.

NASCHRIFT.

IS acht deze vrijspraak juister dan de last tot staking van het proces. De wet schrijft deze staking voor, de militaire rechter behoeft die dus niet meer (aan zich zelf!) te bevelen. Boor de rechter is door de erkenning van de gewetensbezwaren de strafbaarheid van de weigeraar weggenomen en een vrijspraak is dan op grond van R.L. 193 (R.Z. 185) de aangewezen beslissing.

Twijfel omtrent de geldigheid van een veroordeling van de weigeraar in prima, welke denkbaar zou zijn bij de hiervoor blz. 36 opgenomen sententie van 1 October 1948, is aldus uitgesloten.

R.C.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Het rang-dubium.

De Res. Kapitein der Infanterie Mr. J. ALBARDA, Auditeur-Militair bij de Krijgsraad te Velde (Kon. Landmacht) te Medan, zond ons de volgende opmerkingen.

Het artikel van kapt. Mr. J. H. M. Waterreus en Uw antwoord daarop, beide in aflevering 9, jaargang XLI van Uw Tijdschrift, bieden stof te over voor meer diepgaande behandeling van vele daarin behandelde onderwerpen.

Het zij mij vergund op deze plaats enige beschouwingen te wijden aan punt 2, het z.g. rangdubium, omdat ik mij de laatste tijd nogal voor dit onderwerp heb geïnteresseerd en daarbij tot conclusies ben gekomen, die ik — afwijkend als ze zijn van de algemeen geldende opvatting en practijk — gaarne zou toetsen aan het oordeel van anderen.

Het is m.i. voor geen tegenspraak vatbaar, dat toepassing van art. 196 W.v.S. in gevallen van rangdubium niet de eerst voor de hand liggende oplossing is, al is deze oplossing dan ook veelal de enige, die succes belooft.

Wat aan verdachte wordt verweten is niet in feite het onbevoegd dragen van onderscheidingstekenei (en hijzelf zal zich nauwelijks hebben gerealiseerd deze fout óók nog te maken), maar het zich aanmatigen, door bedrog, valsheid in geschrift of anderszins, van een militaire rang. Evenzo wordt de „joyrider" tot diens verbijstering vervolgd wegens diefstal, terwijl hij zich enkel bewust was het gebruiksrecht van een ander te schenden en dèze rechtsschending hem alleen kwalijk wordt genomen.

Hoe weinig elegant dergelijke vervolgingen „langs een omweg" ook aandoen, de methode is niet altijd te vermijden. De vraag is echter of in het onderhavige geval art. 196 als „hulpartikel" kàn worden toegepast.

Ik zie twee bezwaren, waarvan het in de tweede plaats te noemen bezwaar m.i. overwegend is.

Allereerst rijst de vraag of de militair, die *als zodanig* als ambtenaar moet worden „beschouwd" op grond van art. 84 lid 3 W.v.S., *bovendien* nog gezegd kan worden het „ambt" van sergeant, soldaat eerste klasse, enz. te bekleden ¹⁾. Voor officieren bestaat geen twijfel op dit punt, want door hun benoeming *zijn* zij ambtenaar (behoeven dus niet slechts, alléén omdat ze militair zijn, als ambtenaar te worden „beschouwd"). Overigens laat ik deze vraag verder rusten en kom nu tot het tweede bezwaar, waarop ik wel dieper in wil gaan.

Aangenomen dus dat b.v. een sergeant een „ambt" uitoefent náást

¹⁾ Zie in de telastelegging onderaan blz. 128: „het ambt van vaandrig" en iets verder: „het ambt van sergeant". (Red. M.R.T.)

zijn ambtenaarschap als militair, kan dan beweerd worden, dat hij dat ambt *niet* „bekleedt”, wanneer hij door bepaalde **manipulaties** kans heeft gezien zich in een sergeantsfunctie te laten aanstellen en deze functie met alle bevoegdheden en plichten daaraan verbonden — soms jaren lang — uitoefent?

Naar mijn mening bekleedt hij het ambt van sergeant wel degelijk, zij het ten onrechte. Hij heeft — b.v. door het valselijk invullen van een formulier bij zijn aanmelding als oorlogsvrijwilliger — zich laten inlijven als sergeant en is daarna bij compagniesorder of mondeling door zijn commandant aangesteld tot fourier, pelotons-sergeant, enz.

Zou hij het (voortdurend) misdrijf van art. 196 *) willen doen ophouden, dan zou hij zich minstens aan een krijgstuchtelijk vergrijp schuldig maken. En de man, die bij zijn commandant zou komen met de mededeling: „Ik zal het U maar eerlijk zeggen, maar eigenlijk „ben ik geen sergeant, want ik heb twee jaar geleden een verkeerde „rang opgegeven” zal naar alle waarschijnlijkheid te horen krijgen: „Allemaal goed en wel, maar dat zullen we wel eens op ons gemak „uitzoeken en in die tussentijd *bljff* jij sergeant!”

Een gevolg van de heersende opvatting zou nog zijn, dat met reden kan worden getwijfeld aan de bestaanbaarheid van misdrijven tegen de ondergeschiktheid, tegenover dit soort „meerderen^v gepleegd. Men kan zich hier natuurlijk uitredde door aan te nemen, dat betrokkene „onafhankelijk van rang of stand als bevelvoerend „militair of krachtens beschikking van het bevoegd gezag de ander „onder zijn bevelen heeft” (art. 67, 3 W.v.M.S.). Maar het lijkt ietwat onlogisch enerzijds zich uit te sloven om de ambtelijke positie van deze delinquenten een basis van wettigheid te verschaffen en tegelijk anderzijds vol te houden, dat ze het ambt in het geheel niet bekleeden!

Ik ben dan ook van mening, dat bij rangdubia moet worden gevolgd wegens het opzettelijk aan de overheid doen van een onjuiste ambtelijke mededeling (art. 132 W.v.M.S.) — de zich meldende vrijwilliger is óók militair in de zin der wet (art. 62, 1 j^o 60, 2, W.v.M.S.) — wegens valsheid in geschrift (valselijk opmaken of doen opmaken van een personeelstaat b.v.) of wegens oplichting (den administrateur bewegen tot uitbetaling van hem niet toekomend salaris!). Vaak zal een en ander mislukken.

Een nadeel is voorts, dat vele van de hier bedoelde zaken, gelet op de omstandigheden van het geval en de dikwijls zeer goede staat van dienst van verdachte, voor een clemente afdoening, in aanmerking komen en dat veroordeelden dan niettemin zeer worden gedupeerd door de qualificatie „oplichting^v of „valsheid in geschrift” in het strafregister. Persoonlijk pleeg ik daarom art. 196 méde (primaire) te laste te leggen, waarna ik op de zitting voor dit onderdeel

*) Nl. het onbevoegd dragen van onderscheidingstekenen; met evenveel grond echter zou in deze gevallen kunnen worden te laste gelegd het onbevoegd verrichten van ambtsdaden!
(Schr.)

vrijspraak requireer en de Krijgsraad den man prompt terzake veroordeelt (met vrijspraak van de rest!). Over elegantie gesproken. . . .

Het hier aan de orde gestelde onderwerp is inderdaad een meer diepgaande beschouwing en behandeling waard, dan de overladen vragen- en klachtenlijst van Mr. Waterreus ons veroorloofde. Wij waren destijds genoopt om ons terzake van die inzending tot enkele korte opmerkingen te beperken (zie M.R.T. XLI, blz. 545 v.). Het doet ons daarom te meer genoegen, dat thans één van de daar ter sprake gebrachte onderwerpen nader wordt gezien.

Zoals wij bij de behandeling van de inzending van Mr. Waterreus reeds opmerkten (t.a.p. blz. 550), gevoelen wij veel voor een afzonderlijke strafbepaling in het Wetboek van Militair Strafrecht, die duidelijker en deugdelijker straf bedreigt tegen het onrechtmatig dragen van rang- en andere ¹⁾ onderscheidingsteken. Wellicht zou een dergelijke strafbepaling tevens de „dienstkleiding“ van de geestelijken bij de krijgsmacht en de niet-militaire uniform van de niet-militaire „civiele-officieren“ ²⁾ kunnen omvatten.

Wij geven Schrijver toe, dat het toepassen van artikel 196 van het Wetboek van Strafrecht, hoewel het in de praktijk schijnt te voldoen, ten deze minder elegant is dan het toepassen van een speciaal voor het onrechtmatig dragen van rangonderscheidingsteken geschreven bepaling. Zolang een dergelijke bepaling niet bestaat, verdient het mogelijk overweging, artikel 135 W.M.S.R. in dit verband te bezien. Ook dit artikel treft het strafwaardige van het wederrechtelijk dragen van onderscheidingsteken niet in de roos, maar men kan het meer bevredigend achten een specifiek militaire strafbepaling toe te passen op een dergelijke specifiek militaire misdrijving. Ook de maximum-strafpositie ligt hier hoger. Mocht de vraag, of artikel 135 W.M.S.R. ten deze toepasselijk is, eens aan de militaire rechter worden voorgelegd, dan houden wij ons voor mededeling van 's rechters beslissing aanbevolen.

Schrijver behandelt — o.i. zonder voldoende scherp te onderscheiden — twee verschillende gevallen van het ten onrechte dragen van niet bij zijn rang of stand behorende onderscheidingsteken, namelijk:

(1) de eenvoudige en in militair opzicht lichtere vorm: het buiten dienst, tijdens verlof of permissie, zich opsieren met onderscheidingsteken van een hogere rang, om zichzelf, in het bijzonder tegenover burgers, groter aanzien te verlenen, zonder in de dienst van die

¹⁾ Wij denken hierbij o.a. aan het onderscheidingsteken van het vliegbrevet, hetwelk, blijkens een (niet gepubliceerd) vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië van 11 November 1948, naast onderscheidingsteken van een door beklagde niet beklede rang, gebruikt werd als hulpmiddel tot het plegen van oplichting (zij het dat in bedoeld geval het dragen van het onderscheidingsteken van het vliegbrevet niet volledig beezen was).

²⁾ Zie noot ²⁾ op blz. 515 van M.R.T. XLI.

schijnrang misbruik te maken, bijvoorbeeld om toegang te erlangen tot een alleen voor officieren toegankelijke plaats³⁾ ofwel om te dienen als één van de middelen om zichzelf wederrechtelijk te bevoordelen (de valse hoedanigheid van artikel 326 Wb.v.Sr.⁴⁾);

(2) het veel zeldzamer voorkomende geval dat betrokkene kans ziet zich administratief met een hogere dan zijn werkelijke rang te laten inschrijven⁵⁾. In een dergelijk geval zal, zoals Schrijver terecht opmerkt⁶⁾, gewoonlijk tevens artikel 326 Wb.v.Sr. (oplichting) zijn overtreden; anders dan Schrijver menen wij, dat er in een dergelijk geval gewoonlijk geen bijzondere redenen zullen zijn om de schuldige, die ten onrechte de hogere soldij heeft opgestreken, het odium van een veroordeling wegens oplichting te besparen.

Deze tweede figuur brengt aanmerkelijk moeilijker consequenties met zich dan die, onder (1) aangeduid. Schrijver wijst er reeds op: hoe zal men hebben te handelen wanneer de eerste verdenking van de „onrechtmatige rang" opkomt; hoe ten aanzien van jegens deze pseudo-meerdere gepleegde misdrijven tegen de ondergeschiktheid?

De beantwoording van de eerste vraag is er een, die geheel naar de feitelijke omstandigheden dient te worden opgelost. De minst moeilijke casus-positie schijnt die, welke Schrijver schetst, t.w. dat de sergeant op een goede morgen zijn commandant komt melden, dat hij eigenlijk geen sergeant is, daar hij bij zijn indiensttreding een verkeerde rang heeft opgegeven. Het komt ons voor dat de commandant, na de gemotiveerde bekentenis, over voldoende gegevens beschikt, zodat thans door hem „op waarschijnlijke gronden vermoed „wordt dat de mindere in rang zich aan een ernstig strafbaar feit „heeft schuldig gemaakt" (zie art. 5 R.L.). Hij kan de schijnsergeant, in afwachting van de resultaten van het verdere onderzoek, in voorlopig arrest stellen, en wel arrest zónder waarneming van dienst. Voor deze beslissing vindt die commandant steun in de analogische beschouwing van artikel 17 van de Wet op de Krijgstucht.

Anders is het wanneer eerst zwakke, doch steeds sterker wordende, verdenkingen opkomen tegen een star ontkennende verdachte. Dan zal er een moment komen, waarop de verdenking sterk genoeg is om de verdachte door in-arrest-stelling verder aan de circulatie te onttrekken. Gelet op de ratio van bovenaangehaald artikel 17 W.E. zal in een dergelijk geval de verdenking o.i. zelfs minder sterk mogen zijn dan bij andere strafbare feiten vereist wordt. Zodra de geruchten de ronde gaan doen, dat een bepaalde sergeant misschien eigenlijk geen sergeant, doch slechts soldaat is, moet de ietwat wankele positie van deze meerdere worden beschermd, zowel in zijn

3) Zie Krijgsraad te Velde in Australië, vonnis van 23 Mei 1944, M.R.T. XL, blz. 223 v.

4) Zie het in noot 1) bedoelde vonnis.

5) Zie Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten, vonnis van 28 Juni 1946, M.R.T. XL, blz. 218 v.

6) Zie ook de Redactionele noot op blz. 220 van M.R.T. XL.

eigen belang als in het belang van de minderen, in verband met de provocerende werking van deze wankele toestand.

De andere vraag, waarop Schrijver de aandacht vestigt, is die van de misdrijven tegen de ondergeschiktheid, gepleegd tegen de schijn-meerdere. Deze vraag ligt parallel met die, welke zich voordoet bij een militair, bij wiens indiensttreding essentiële formaliteiten zijn achterwege gelaten ⁷⁾, alleen zijn de moeilijkheden hier veel ingrijpender. Bij de militair zonder aanstelling, benoeming of verbandacte kan men zich gemakkelijker op het doelmatigheidsstandpunt stellen en zeggen dat hij, die de voordelen van de militaire dienst heeft genoten, die vrijwillig deel is gaan uitmaken van deze corporatie, ook de verplichtingen die uit het lidmaatschap voortvloeien, moet dragen, zelfs al was bij zijn indiensttreding een formaliteit achterwege gelaten. Anders staat het, wanneer betrokkene een schijn-rang bekleedde en schijnbare minderen, die in werkelijkheid zijn meerderen waren ⁸⁾, met die schijn-rang in conflict kwamen. Strict formeel zal men wellicht moeten concluderen dat dergelijke conflicten „schijn-„conflicten“ waren; men zou disciplinaire straffen moeten annuleren (art. 50 W.K.) en veroordeelden gratiëren (aangezien de militaire rechtspleging de revisie niet kent). Terecht wordt dan ook veelal aanvaard, dat het militaire recht niet gebaseerd is op strict-formele beginselen, maar eerder op doelmatigheidsbeginselen ⁹⁾. Het strict-formele standpunt leidt tot ongewenste resultaten, zoals de Boei-meer-sententie ¹⁰⁾ duidelijk doet zien. Het zal geenszins ondenkbaar zijn, dat bij hem, die veroordeeld werd terzake van een misdrijf tegen de ondergeschiktheid, gepleegd jegens een schijn-meerdere, een gevoel van wrevel ontstaat bij het vernemen, dat die meerdere een schijn-meerdere was en nu van zijn voetstuk is gevallen, doordat uitgemaakt werd dat hij in werkelijkheid een mindere was. Toch zal in het militaire systeem het handhaven van de doelmatigheid ten deze de minst onbevredigende oplossing bieden. Het misbruik van de hogere rang zal de schijn-meerdere trouwens wel degelijk worden aangerekend ¹¹⁾.

Anders is het wanneer het misdrijf tegen de (schijn-)ondergeschikt-

⁷⁾ Zie het vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost van 7 Januari 1947, M.R.T. XLI, blz. 30 v. en het daarbij gestelde naschrift, alsook de opmerkingen van de Lt. Kolonel Mr. E. de Visser in M.R.T. XLI, blz. 137 v.

⁸⁾ Dit is geenszins denkbeeldig: in het geval dat berecht werd door de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten (hiervóór, noot ⁵⁾), had een matroos-zeemilicien zich de schijn-positie van luitenant ter zee der 3e klasse toebedeeld. Alle onderofficieren, waarmee hij dagelijks te maken kreeg, en de adelborsten eerste klas, waren in werkelijkheid zijn minderen!

⁹⁾ Zie Mr. D. B. A. Franken in zijn schriftuur van eis bij vonnis Zeekrijgsraad te Willemsoord van 13 Maart 1940, M.R.T. XXXVI, blz. 141 v.

¹⁰⁾ Sententie H.M.G. van 1 November 1938, M.R.T. XXXIV, blz. 436 v.

¹¹⁾ Zie, op blz. 222 van M.R.T. XL, 's Krijgsraads strafoverweging: „dat, „alhoewel, objectief beschouwd, het door beklagde gepleegde feit niet tot „de ernstige misdrijven wordt gerekend, beklagdes subjectieve schuld niet „gering is, omdat hij, militair zijnde, door het pleegden van dit feit zich gezag „verwierf over anderen, aan wie hij ondergeschikt was“.

heid verband hield met bij de dader gerezen twijfel omtrent de werkelijke rang van zijn schijn-meerdere. Maar dan zal die mindere zich hierop stellig beroepen en zal in de strafzaak tegen die mindere naar de werkelijke status van de meerdere een deugdelijk onderzoek ingesteld worden.

Tenslotte staat met de bovenbeschreven casus-posities in verband, doch wijkt daarvan in belangrijk opzicht af, de figuur van de kapitein van Köpenick: de burger, die misbruik maakt van de militaire uniform en minderen (die in werkelijkheid natuurlijk geen minderen van hem zijn) „dienst“-bevelen geeft. Een dergelijke figuur behoort o.i. niet voor de burger-, maar voor de militaire strafrechter terecht te staan, daar een dergelijk optreden diep in de militaire dienst ingrijpen en de belangen van de dienst ernstig nadeel doen kan. Het voorschrift van artikel 64 van het Wetboek van Militair Strafrecht is uiting van dit beginsel, dat gedragingen van burgers, die diep in de belangen van de dienst ingrijpen, door de militaire rechter berecht behoren te worden en dat artikel zou de plaats kunnen zijn om ook de „kapitein van Köpenick“ binnen de competentie van de militaire rechter te brengen, bijv. door toevoeging van een tweede lid, luidende:

„Ten aanzien van de misdrijven, omschreven in de artikelen 132, 133, 134 en 137—143 van dit Wetboek worden met militairen gelijkgesteld zij, die onrechtmatig de uniform- of dienstkleding of „het in artikel 62 (4°) bedoelde kenteken of onderscheidingsteken „dragen.“

Deze gelegenheid zou tevens kunnen worden aangegrepen om de militair, die zich getooid heeft met hem niet toekomende rang-onderscheidingsteken, strafbaar te stellen voor misbruik van die rang, buiten en boven de strafbaarheid wegens het dragen van die onderscheidingsteken alleen. Dit zou te bereiken zijn door toevoeging van een derde lid aan artikel 64, luidende:

„Voor de toepassing van de artikelen 137, 138 en 140—143 van „dit Wetboek wordt de militair, die een onderscheidingsteken draagt, „behorende bij een hogere rang dan die, welke hij bekleedt, of, ten „aanzien van mindere militairen, die een onderscheidingsteken dra- „gen, behorende bij enige militaire rang, geacht die hogere rang of „die rang te bekleden.“

De schijn-meerdere, die zijn schijn-mindere een bevel geeft, zal daardoor artikel 140 van het Wetboek van Militair Strafrecht overtreden, aangezien hij zeer zeker „opzettelijk met overschrijding van „zijn bevoegdheid“ een (schijn-)mindere beveelt iets te doen, niet te doen, of te dulden.

Aan de wens om het onrechtmatig dragen van de militaire uniform en militaire onderscheidingsteken in het Wetboek van Militair Strafrecht strafbaar te stellen, zou kunnen worden tegemoetgekomen door de invoeging van een artikel 138a, dat zou kunnen luiden:

„De militair die uniform- of dienstkleding of het in artikel 62 (4°) „bedoelde kenteken of onderscheidingsteken, behorende bij een rang „of stand, welke hij niet bekleedt, of een onderscheidingsteken, be-

„horende bij een rang, welke hij niet bekleedt, of een onderscheidings-
 „teken, behorende bij een brevet, hetwelk hem niet is toegekend,
 „draagt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een
 „jaar.”

Deze bepaling zou dan in het enkel dragen van de niet-toekomende uniform strafbaar stellen en zou, door het voorgestelde 2e lid van artikel 64, mede toe te passen zijn op de „kapitein van Köpenick”. Zodra echter tegen schijn-minderen zou worden opgetreden, zouden bovendien de artikelen 132 v., voor zoveel toepasbaar, in werking treden. Er bestaat aanleiding om artikel 138a, mocht het wet worden, tevens op te nemen onder artikel 2, 2° a van de Wet op de Krijgstucht ¹²⁾.

Ook ten aanzien van de „kapitein van Köpenick” rijst de vraag, in welke positie de (schijn-)mindere komt te verkeren, die met zo'n gecamoufleerde burger in botsing komt op de wijze, zoals de titel betreffende de misdrijven tegen de ondergeschiktheid omschrijft. Bier zouden wij niet zo ver willen gaan als in het geval dat een militair zich ten onrechte als meerdere voordoet en zouden wij dus annulering van opgelegde krijgstuchtelijke en gratiëring van opge-
 {egde strafrechterlijke straffen, nadat de onrechtmatig in militaire uniform gestoken burger ontmaskerd zou zijn, aanvaarden.

Bovenstaande regels willen niet een uitputtende studie van de verschillende vragen en moeilijkheden en de daarvoor noodzakelijk geachte oplossingen zijn; het zijn slechts gedachten, die zeer zeker nadere uitwerking en toetsing behoeven. Gezien de belangstelling die blijkt te bestaan voor het rang-dubium, mogen wij wellicht de verwachting uitspreken, dat bovenstaande gedachten in dit Tijdschrift aan nadere beschouwing en critiek zullen worden onderworpen.

W. H. V.

De kampongbrand-affaire.

Van de Officier van Administratie der 1e klasse Mr. M. KRAUSS, Fiscaal bij de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten, ontvingen wij de volgende opmerkingen:

De „kampongbrand-affaire” ¹⁾ heeft blijkens vaak tendentieuze krantenberichtjes het nodige stof doen opwaaien. Dat velen in den Lande de quintessens maar niet willen begrijpen is voor anderen geen reden om tijd te verspillen. Wel moge ik het volgende naar voren brengen.

Het zal opgevallen zijn, dat de Zeekrijgsraad te Soerabaja in stede van art. 114 W.v.M.Sr. heeft toegepast art. 89 van dat Wetboek, hierbij mijn eis volgende.

Dat ik art. 114 buiten vermelding liet, vond zijn reden hierin, dat

¹²⁾ Gezien de tekst van art. 2, 2°, a zal zulks niet uitdrukkelijk behoeven te geschieden: doordat daar sprake is van de „de artikelen 137-142” zal deze opneming automatisch in haar werk gaan.

¹⁾ „Brandstichtings-sententie” klinkt ietwat gevaarlijk!

ik van de raadsman over het begrip „dienstbevel^v een hartstochtelijk pleidooi verwachtte, dat met repliek, dupliek enz. ellenlang zou worden en waarschijnlijk tot veel onbegrepen zou voeren.

Doordat mijn keuze op art. 89 W.v.M.Sr. viel, werd ons kennelijk dit drama bespaard. Nadat de raadsman over „dienstbevel^v was beginnen te praten, kon kortweg worden geïnterpelleerd niet de opmerking, dat art. 114 niet ter sprake kwam.

Het H.M.G. N.I. achtte zowel art. 114 als art. 89 toepasselijk, welk laatste artikel (volgens het H.M.G. N.I.) krachtens art. 55 W.v.Sr. bij uitsluiting van toepassing was. Omdat de strafmaten gelijk zijn, moet bedoeld zijn art. 55 (2).

Het zal de aandachtige lezer der sententie niet zijn ontgaan, dat deze uitspraak impliceert, dat onder „dienstbevel" dient te worden verstaan: „een bevel (of vordering), gedaan door een daartoe bevoegde, „de militair".

Dat „dienstbevel^w aldus te ruim werd afgebakend, behoeft n.m.m. geen betoog. Waaruit weer volgt dat n.m.m. art. 55 (2) W.v.Sr. niet toepaselijk is. Wel daarentegen art. 55 (1) vóór de 2e komma.

In het Militair Rechtelijk Tijdschrift, deel XLI Aflevering 5, staat op blz. 340, dat het vonnis ten onrechte gebaseerd was op de burgerlijke parafrase van art. 114 van het Militair Strafwetboek.

Parafrase betekent: verklarende omschrijving.

Zo de geachte annotator heeft bedoeld dat art. 114 voor de militair geheel in de plaats trad van art. 89, is er sprake van dezelfde gedachtegang als in de memorie van toelichting op art. 89, die in het verslag der Tweede Kamer met Regeringsantwoord op art. 114 wordt rechtgezet (Van der Hoeven dl. TT pag. 105 en 234).

Een behoorlijke omschrijving van „dienstbevel¹ is niet zo eenvoudig; dit blijkt wel uit het belangwekkende opstel van de Heer W. H. Vermeer in het Nederlands Juristenblad d.d. 25 September 1948.

Misschien is het minder elegant om op de militair art. 89 van toepassing te verklaren. Met de sententie van het H.M.G. N.I. en met het vermelde kamer-verslag kan ik echter niet anders zeggen dan dat de Wet deze toepassing niet uitsluit.

En waarom niet diegenen, aan wie de straffen der dienstweigeraars niet welgevallig is en die met een hele reeks pourparler's hun aanval uit de hoek van „dienstbevel^v voortzetten, kortweg te antwoorden: „Lees de korte, doch krachtige, redactie van art. 89 W.v.M.Sr. en „probeer mij niet wijs te maken dat de burger eerder tot gehoorzaamheid is verplicht dan de militair"?

Deze korte uiteenzetting zou ik niet geschreven hebben, indien art. 89 wordt geïnterpreteerd naar analogie van art. 114. Zulks is mij niet bekend; het „Wetboek van Militair Strafrecht verklaard „door Mrs. *Franken* en *Brunner*" is nog niet in mijn bezit.

Ik heb mij ook wel eens afgevraagd of het verband tussen artt. 89 en 114 niet dringt tot aanneming dat „dienstbevel" is gelijk „bevel „aan een militair door een daartoe bevoegde militair".

Positie van korporaals.

De Luitenant-Generaal Chef van de Generale Staf van de Koninklijke Landmacht heeft, naar aanleiding van hem gebleken misvattingen omtrent de positie van korporaals, onder dagtekening van 24 Februari 1949, n^r RV 850, een circulaire uitgevaardigd, bij welke hij de aandacht van commandanten vestigt op het feit, dat de korporaal blijkens art. 68 W.v.M.Sr., de artt. 72 en 4, B sub 2° van de Wet op de Krijgstucht en art. 32 II B sub 2° van het Reglement betreffende de krijgstucht, en bovendien volgens RIDL deel A, Inleiding, noot, en deel B art. 35, punt 5, sub b en c alsmede volgens art. 43 2e lid noot (1) van het Reglement op de Garnizoensdienst, onderofficier is en dat hij dientengevolge als onderofficier moet worden behandeld, zowel ten aanzien van de legering en het deelnemen aan de mess als van het recht om de onderofficierscantine te bezoeken.

Daar waar de omstandigheden het voldoen aan deze eisen niet ten volle mogelijk maken, dienen maatregelen te worden getroffen om die toestand het meest te benaderen.

Het is wel merkwaardig, dat in deze circulaire voor de landmacht een beroep wordt gedaan op een voor de zeemacht geldende bepaling uit de Wet op de Krijgstucht, herhaald in het Reglement betreffende de krijgstucht. Naar wij menen te weten, zijn de korporaals bij de zeemacht steeds als onderofficieren beschouwd maar zijn zij afzonderlijk behandeld (legering in het volksverblijf of, op grote schepen, in een korporaalsverblijf maar zeker niet in een onderofficiersverblijf), zulks in tegenstelling met vroegere toestanden bij de landmacht, toen de korporaals nog werden beschouwd als hogere soldaten. Nu komen de korporaals bij de landmacht in vergelijking met die van de zeemacht een ronde vóór.

Strafbevoegdheid Koninklijke Landmacht.

Bij Koninklijk Besluit van 13 Januari 1949, nr. 36, is het volgende bepaald.

Artikel 1. Onder de formaties, bedoeld in artikel 39, lid 1, onder 3°, van de Wet op de Krijgstucht, wordt gerekend:

De Territoriale Afdeling Luchtdoelartillerie.

Artikel 2. Onder de formaties, bedoeld in artikel 41, onder 2°, van de Wet op de Krijgstucht, wordt gerekend:

De Artilleriekaderschool.

**Overzicht van de zaken behandeld door de Krijgsraad voor de
Zeemacht te 's-Gravenhage gedurende het jaar 1948.**

Zaken afgedaan in het jaar 1948		Personen, op wie de zaken van de kolommen 1 en 2 betrekking hebben:					Ter beschikking gesteld van de Regering	Personen, vermeld in kolom 3, 4, 5 en 6 zijn te verdelen als volgt:					
Bij vonnis	Buiten strafproces (art. 74 W. v. S.)	Vermeld in kolom 1		vermeld in kolom 2		veroordeelden:			Vrijgesproken	Transactie	Aantekeningen		
		Officieren	Onderofficieren en manschappen	Officieren	Onderofficieren en manschappen	Onvoorwaardelijk		Voorwaardelijk				Onvoorwaardelijk en voorwaardelijk (gecombineerd)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
78	138	—	78	9	129	—	57	7	10	4	138	1e kwartaal	
63	150	1	62	11	139	1	46	9	7	—	150	2e kwartaal	
86	172	—	86	16	156	—	57	14	11	4	172	3e kwartaal	
63	158	1	62	9	149	—	38	7	15	3	158	4e kwartaal	
290*)	618	2	288	45	573	1	198	37	43	11	618	Totaal 1948	

*) waarvan 111 militaire delicten, 169 commune misdrijven en 10 overtredingen.

Drukfout.

Op blz. 53 van deze jaargang staat op regel 18 v.o. „465”; dit moet zijn „462”. Voorts is aan de voet van deze bladzijde weggevallen de volgende noot:

1) Zie nog de sententie H.M.G. 29 Maart 1935, M.R.T. XXXI, blz. 138 v., en het vonnis Krijgsraad te 's-Hertogenbosch 12 November 1935, M.R.T. XXXII, blz. 154 v.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

De officier als leider en opvoeder

door

Mr. Dr. H. J. ROMEIJN.

De verwoestingen door de tweede wereldoorlog aangericht zijn van zo ingrijpende aard, dat geen onderdeel der menselijke samenleving daarvan vrij is gebleven en lange jaren van noeste arbeid nodig zullen zijn om die samenleving op een dergelijk niveau te brengen, dat van een, zij het bescheiden, algemene welvaart zal kunnen worden gesproken.

Al was het in een langzamer tempo, toch hadden de veranderingen in het economische leven, als gevolg van de ontwikkeling der techniek, zoals dit leven zich openbaarde in productie en verkeer, reeds eerder een dergelijke omvang aangenomen, dat het inzicht veld begon te winnen, dat de tijden ener nationale economie waren geteld en dat in het vervolg slechts door een bewuste wereldeconomie gestreefd zou kunnen worden naar een bevredigende behoeftenvoorziening. De gevolgen van de tweede wereldoorlog waren van die aard, dat een dergelgke wereldeconomie in het stadium der noodzakelijkheid is gekomen. Het zogenaamde plan-Marshall, en alles wat aan de verwezenlijking daarvan vast is, is een symptoom hiervan, dat niet kan nalaten ook de aandacht van de doorsnee-burger voor dit wereldvraagstuk op te wekken.

Het vraagstuk der werelddamenwerking heeft allerwege zijn in-trede gedaan, maar voor de burger, die wel minder of meer bewust de gevolgen in zijn dagelijks leven ondervindt, dragen de problemen, waarmee hij te maken heeft, slechts het aspect van hun telkens wederkerende plaatselijke gevolgen. Deze zijn voor hem meer dan voldoende en stellen hem dikwijls genoeg voor voldoende moeilijke opgaven, die hem naar verklaring en bijstand op sociaal gebied, zo technisch als cultureel, doen verlangen. Dat een oplossing daarvan voor de alleenstaande mens niet mogelijk is, wordt hem overduidelijk; samenwerking op alle gebied is noodzakelijk.

De noodzakelijkheid van samenwerking en de lust daartoe is in de tijdens de bezetting ondervonden moeilijkheden krachtig opgewekt. De inzinking van die drang deed zich in de eerste tijden na de bevrijding sterk gevoelen, doch de moeilijkheden, aan herstel en op- en uitbouw van het maatschappelijk leven verbonden, scheppen weer nieuwe prikkels, vooral nu meer en meer wordt ingezien, dat de oplossing niet van de staat alleen is te verwachten, doch dat voor een groot deel uit de menselijke samenleving zelf de krachten zullen moeten voortkomen, die de ontwikkeling der maatschappij hebben te bevorderen.

Dit verzwart de taak van allen, die geroepen zijn, leiding te geven aan de verschillende groepen der samenleving, te midden waar-

van zij hun arbeidsterrein vinden; — daartoe behoren ook de officieren.

De officierstaak heeft in de loop der tijden zeer veel veranderingen ondergaan, zo in oorlog als in vrede. De invoering der persoonlijke dienstplicht was vooral oorzaak, dat de verhouding van officier en mindere van karakter is veranderd. Zij bracht de burger met zijn belangen tijdelijk in troepsverband en moest uit de aard der zaak de belangstelling van de leiding wekken voor de verschijnselen van het dagelijks leven, waarnaar de soldaat na de vervulling van zijn dienstplicht weder terugkeert. De verwerving van krijgsmansdeugden, als vertrouwen op de leiding! discipline, vaardigheid en opofferingsgezindheid, zijn voorzeker niet zonder waarde ook voor het maatschappelijk leven, maar dit vraagt meer, wat toch ook aan het leger te goede kan komen, daar het kan medewerken aan het scheppen van onderling begrip en waardering.

Van grote betekenis voor het leiderschap van de officier zal het daarom zijn, indien hij toont belangstelling te bezitten voor het maatschappelijk leven en voor de verschillende vraagstukken, waarvoor zijn pupillen zich bij de afloop van hun dienstverband geplaatst zullen zien.

Van overheidswege wordt ongetwijfeld het nodige gedaan, om de terugweg tot het normale leven in de burgermaatschappij te effenen, maar zonder meer kan dat niet voldoende zijn om de betrokkenen op de plaats te brengen, waar zij thuis behoren. Elk geval van demobilisatie heeft bij alle overeenstemming die de omstandigheden mogen vertonen, zijn eigen persoonlijke karakteristiek en daarom is het van belang, dat het soldatenbestaan niet in een — zij het tijdelijk — isolement wordt doorleefd, doch dat daarbij rekening wordt gehouden met het feit, dat de militair alvorens zijn dienst te vervullen, een plaats in de burger-maatschappij innam en dat hij die of een andere, niet minder waardige, na ommekomst van zijn verband, weder hoopt te vervullen. Waar mogelijk wordt door vakcursussen de gelegenheid geopend vakbekwaamheden, waarover de dienstplichtige mocht beschikken, te onderhouden en uit te breiden, of nieuwe te verwerven, maar daarnaast is er nog veel waarin de officier, die zijn roeping gevoelt, als vraagbaak en opleider en opvoeder de onder hem gestelden tot nut kan zijn. Juist de veranderingen, die de gewijzigde omstandigheden in de maatschappij ook in het individuele leven der burgerij teweegbrengen, maken het gewenst, dat ook in dit opzicht de terugkerende militair niet onvoorbereid zal zijn. Het gevoel van saamhorigheid door de samenleving in dienstverband tot ontwikkeling gebracht, zal ook in de burgermaatschappij van grote waarde kunnen zijn, mits het door een begripdend inzicht wordt gedragen.

Tal van vraagstukken op elk gebied van het maatschappelijk leven dringen zich naar voren en nopen de burgerij tot samenwerking, zij het al dan niet onder leiding der overheid of met haar steun, soms ook als uiting uitsluitend van particulier initiatief.

Het gaat hier niet alleen om de persoonlijke belangen van het individuele maatschappijlid, maar ook wel degelijk om de waarde, die dit maatschappijlid voor de menselijke samenleving door zijn persoonlijk optreden weet op te brengen. In dit opzicht nu zal de opvoeding, door de militaire dienst aan een noemenswaardig deel der burgerij gebracht, een belangrijke plaats kunnen innemen. Anders dan bijv. in de Angelsaksische landen, waar men „civics” als gewaardeerde leerstof kent, wordt in ons land aan de opvoeding tot staatsburger weinig zorg besteed, terwijl toch een der eerste voorwaarden voor een goed staatsbestuur is belangstelling daarvoor en begrip daarvan bij de bestuurden. Het wekken daarvan schijnt bij ons in hoofdzaak de taak der verschillende politieke partijen, die uit de aard der zaak daarbij meer door propagandistische dan door onpartijdige drijfveren worden bewogen. Dat er een politiek bestaat, onafhankelijk van de partijpolitiek, gericht op de ontwikkeling van een goed staatsbestuur, welke zonder vooringenomenheid de zich voordoende vraagstukken wil onderzoeken, wordt door velen slechts aarzelend aanvaard. En toch zijn er in de tegenwoordige omstandigheden tal van vraagstukken, welke oplossing niet alleen een onbevangen oordeel vragen, maar ook, wanneer eenmaal een weg daartoe is ingeslagen, de krachtige samenwerking van allen, die daarbij zijn betrokken, behoeven. Om daartoe te geraken is echter in de eerste plaats begrip nodig en daarom bestaat er meer dan vroeger behoefte aan voorlichting en leiding, niet alleen met betrekking tot de inrichting en taak van het overheidsbestuur, maar ook met betrekking tot de verschillende verschijningsvormen, die zich in het leven der maatschappij voordoen, en de verhouding waarin staat en maatschappij in de veranderde levensomstandigheden, waarvoor wii ons gesteld zien, zich hebben te gedragen.

Werd die verhouding, vooral in de tijd, dat de overheid haar voor naamste taak vond in de handhaving van het recht, voornamelijk gekenmerkt door gezag en gehoorzaamheid, naarmate de omstandigheden de overheid noopten zich meer en meer ingrijpend met het maatschappelijk leven te bemoeien, maakte het bevelend optreden plaats voor het „dienen” en het gehoorzamen voor samenwerken tot een gezamenlijk gewild doel. Openbaarde de staatsbemoeiing met het economisch leven in de eerste tijd, waarin het inzicht werd geboren, dat het economisch leven niet geheel kon worden overgelaten aan het vrije spel der zich daarin bewegende krachten, doch misbruiken moesten worden geweerd, zich in hoofdzaak tot verbodsbepalingen, langzamerhand werd dieper ingrijpen en scherper dwang nodig geoordeeld, om thans zich echter weder te keren tot een — zij het gedeeltelijk gedwongen — medewerking der in de eerste plaats belanghebbenden, ja zelfs tot een samenwerking waarvan aan die belanghebbenden in meerdere of mindere mate het initiatief wordt toevertrouwd.

Reeds in de aanvang dezer eeuw wees de president van de cour de cassation, L. Tanon, in zijn *Evolution du droit et la conscience*

sociale¹⁾, er op, dat de ontwikkeling van het recht in de maatschappij' er toe leidt de gedwongen samenwerking berustende op voorschriften van de overheid, te doen plaats maken voor een vrijwillige coöperatie, die voortkomt uit belangen-overeenstemming.

Gaat het hierbij dus nog in hoofdzaak om een voorziening in de behoefte aan voorlichting over de verhouding tussen overheid en maatschappij, welke geacht kan worden op de weg van de officier als leider te liggen, de veranderingen van inzichten, die zich openbaren omtrent de ontwikkeling van het bedrijfsleven zelf, ten einde dit op de meest efficiënte wijze te verstevigen in zijn eigen taak, de maatschappelijke behoeftenvoorziening, scheppen een nieuwe richting, welke ongetwijfeld althans voor dat deel van het officierscorps, dat zelf een leidende plaats in het bedrijfsleven heeft ingenomen, de volle belangstelling waard is en zeker niet in conflict komt met het karakter van de militaire dienst. Wij doelen op de nieuwe inzichten omtrent de kadervorming voor de bedrijfsarbeid, waarop wij hier in verband met het recente karakter daarvan aan de hand van een kort verslag in het Tijdschrift voor Efficiency en Documentatie (T.E.D.) van Januari 1949, een en ander mededelen.

In 1946 is dan opgericht de Fundatie „Werkelijk dienen", met als doelstelling de bestudering en bevordering van de sociale moraal, waaraan reeds kort daarna op verzoek van de Minister van Sociale Zaken de doorvoering van bedrijfskadertraining werd toegevoegd.

Als uitvoerend orgaan werd door de Fundatie in samenwerking met het Instituut voor Praeventieve Geneeskunde in het leven geroepen het Nederlands Instituut voor Personeelsleiding, waarvan als Directeur optrad Drs. J. H. Ruysch van Dugteren, aan wie later Drs. G. Bos als adjunct-directeur werd toegevoegd.

Sedert September 1947 is daartoe het buitengoed „Beukenstein" te Driebergen als conferentie-oord en centrum der werkzaamheden ingericht, waar periodiek cursussen worden gegeven, aanvankelijk voor leidinggevend personeel van hoog niveau, sedert Juli 1948 ook voor bazen. De tot dusver opgedane ervaring leert, dat op goede wijze aan de behoefte van centrale kadervorming wordt voorzien en dat de opzet goed is geweest. Zoals gezegd worden er periodiek cursussen gegeven. De onderwerpen welke daarop worden behandeld zijn in verband met het doel met zorg gekozen en daarover heeft na inleiding gedachtenwisseling plaats. Ook kunnen door de deelnemers onderwerpen aan de hand worden gedaan; er worden dan werkcommissies gevormd om de behandeling daarvan voor te bereiden.

Dat deze vraagstukken, zowel nationaal als internationaal in het centrum van de aandacht staan, blijkt overigens wel bij kennisgeving van de aan deze onderwerpen gewijde literatuur.

's-Gravenhage, Jan. 1949.

1) Paris, Félix Alcan, éditeur, in de uitgave Bibliothèque de philosophie contemporaine, 1900.

Tijdens de correctie van het bovenstaande kwam ons het September-nummer 1948 van het tijdschrift C.N.O.F., het maandblad van het Comité National de l'Organisation Française, in handen, waarin een uitvoerig verslag van de conférence internationale des problèmes sociaux de l'organisation du travail, jaarlijks door het Centre culturel de Royaumont gehouden, is opgenomen.

Wij voegen ter staving van het door ons aangevoerde hier een citaat toe, ontleend aan de inleiding van Generaal Chomel, commandant van de Hogere Krijgsschool, over de „Méthodes de connaissance „du moral et d'action sur le moral de l'armée", door hem zelf overgenomen uit het werk „Le maniement des hommes" van de Kolonel Edouard L. Munsen, die van de aanvang deel uitmaakte van de Amerikaanse militaire studie over het moreel. Wij geven dit als volgt weer: Hij zegt dan in het bijzonder „de industriële problemen wijken „niet essentieel af van de militaire problemen en de methoden tot „ontwikkeling van het moreel, die de oplossing van deze hebben „verzekerd, zullen zeker niet in gebreke blijven bij de oplossing van „gene. Hier zowel als daar ontmoet men in de grond het menselijk „karakter met zijn fundamentele elementen. . . . Men kan zich af- „vragen waarom de aanrakingen tussen ondernemers en geëmployeer- „den zich zo dikwijls beperken tot de uitkering van een loon in ruil „voor geleverde arbeidsprestatie, zonder dat er een beroep wordt „gedaan op enige psychologische factor. . . . De onvoldoende pres- „tatie van een werkmán kan verklaard worden door fysieke oor- „zaken, maar ook door morele factoren. De gewijzigde houding van „de arbeidersklasse behoort steeds te worden nagegaan. De organi- „satie van een inlichtingendienst schijnt daartoe aangewezen — even- „zeer als een dienst voor opvoeding van het moreel."

Met toestemming van de redactie hopen wij eventueel op deze vitale problemen voor leger en burgermaatschappij terug te komen.

Het wegnemen van Rijksgoederen, bij een kameraad in gebruik,

door

Mr H. H. A. DE GRAAFF,

Luitenant-Kolonel der Artillerie.

Regelmatig verschijnen voor de militaire rechtscolleges militairen die zich hebben vergrepen aan rijksgoederen welke ten gebruikte waren verstrekt aan hun kameraden.

Vaak zijn zij tot hun daad gekomen omdat zij de betrokken voorwerpen zelf willen gebruiken, ofwel deze willen verkopen of aan anderen ten geschenke geven. Een belangrijk percentage van deze delicten wordt echter gepleegd omdat de dader een of meer der aan hem in bruikleen verstrekte rijksgoederen op de een of andere wijze is kwijtgeraakt en wil ontkomen aan de verplichting tot schadevergoeding en aan de mogelijke krijgstuchtelijke bestraffing, welke hem wachten wanneer hij de dienst met ontslag of met groot verlof gaat verlaten en dan niet in staat blijkt alle hem verstrekte rijksgoederen weder bij de fourier in te leveren, althans te verantwoorden.

Over delicten van deze soort zijn onlangs in de kolommen van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift enige uitspraken van militaire rechtscolleges gepubliceerd en door W. H. V. van naschriften voorzien (M.R.T. XLI, blz. 423 en vlg., en blz. 610 en vlg.). De Krijgsraad te Velde „Zuid" en het Hoog Militair Gerechtshof kwamen tot schuldigverklaring terzake van diefstal en tot een veroordeling van beklagde, doch de Krijgsraad te Velde „West" kwam op 1 April 1947 nog tot een vrijspraak op grond van de overweging, dat beklagde nimmer het oogmerk had gehad van wederrechtelijke toe-eigening, omdat het aan de kameraad ontnomen voorwerp door beklagde bij de rechtmatige eigenaar daarvan, i.c. bij diens orgaan, de fourier, was ingeleverd.

De Krijgsraad te Velde „West" schijnt thans dit afwijkende standpunt te hebben verlaten en men zou dus tot op zekere hoogte van een gevestigde jurisprudentie kunnen spreken. Dat ik desalniettemin aan deze delictsoort nog een korte beschouwing wil wijden vindt zijn oorzaak dan ook niet, althans niet in de eerste plaats in de strekking of in de motivering van de gewezen rechterlijke uitspraken, doch in de omstandigheid dat W. H. V. in de door hem gestelde naschriften op deze uitspraken het thans verlaten standpunt van de Krijgsraad te Velde „West" van 1 April 1947 tot het zijne maakt en, hoezeer ook vooropstellende dat een dergelijk standpunt en een daarop gebaseerde uitspraak onbevredigend aandoen, beredeneert dat dit standpunt niettemin juist is en derhalve de daarmede strijdige „gevestigde jurisprudentie" onjuist.

W. H. V. meent, dat een juiste oplossing slechts kan worden gevonden indien bij dienstvoorschrift het inleveren van aan een ander verstrekte rijksuitrustingsstukken verboden wordt, bij overtreding van welk dienstvoorschrift dan art. 135 van het Wetboek van Mili-

tair Strafrecht zou kunnen worden toegepast. Daarnaast acht hij (enigszins aarzelend naar het mij toeschijnt) vervolging ex art. 161 van datzelfde wetboek mogelijk, waarbij, naar hij terecht opmerkt, de nadruk echter niet gelegd behoort te worden op het feit dat de dader eens anders uitrustingsstuk wegnam en inleverde, maar op het feit dat hij zijn eigen uitrustingsstuk heeft weggemaakt.

Ik zal mij niet begeven in een beschouwing omtrent de toepasselijkheid van art. 161. Het wegnemen van eens anders uitrustingsstuk en het inleveren daarvan bij de fourier valt niet onder het bereik van dit wetsartikel, dat met de onderhavige kwestie slechts in zoverre in verwijderd verband staat, dat het weggeraakt zijn van het eigen uitrustingsstuk voor de dader aanleiding kan zijn tot bedoeld wegnemen en inleveren over te gaan.

Anders dan W. H. V. echter ben ik van mening dat de militaire rechtscolleges terecht tot een schuldigverklaring *terzake* van diefstal zijn gekomen en dat dus aan een dienstvoorschrift of aan een speciale delictsomschrijving geen behoefte bestaat. Ik wil daarom de argumenten van W. H. V. eens *critisch* bezien.

Laten wij gemakshalve aannemen dat het geval loopt over een rijksdeken. Noemen wij de dader A en de hem in bruikleen verstrekte deken a, en duiden wij de beroofde kameraad aan als B en de aan deze in bruikleen gegeven deken als b. De situatie is dan aldus, dat A de deken a is kwijtgeraakt en nu de deken b van B wegneemt en deze bij de fourier inlevert.

Het Hoog Militair Gerechtshof acht de daad van beklagde A, namelijk het *wegnemen*, een daad van toeëigening (M.R.T. XLI, blz. 613). Hiertegen haalt W. H. V. Noyon aan, die onder toeëigening verstaat een daad, waaruit blijkt dat de dader zich als eigenaar gedraagt. *En daarvan*, zegt nu W. H. V., *was i/casu geen sprake: de dader gedroeg zich als bruiklener* (t.a.p. blz. 614).

Begrijp ik W. H. V. goed, dan spreekt hij nu over een *andere* daad dan het Hof, nml. over de *inlevering* van de weggenomen deken bij de fourier. Want ik vermag niet in te zien dat beklagde zich bij het *wegnemen* als een bruiklener zou hebben gedragen. Het behoort immers niet tot de handelingen des bruikleners om enig goed dat geheel buiten de bruikleenverhouding staat, weg te nemen? Dit wegnemen vermag niet te bewerkstelligen dat A wordt gesubstitueerd in B's plaats in de bruikleenverhouding tussen het Rijk en B, noch ook dat de deken b de plaats zou gaan innemen van de deken a in de bruikleenverhouding tussen het **Rijk** en A.

Ook is er geen sprake van een collectieve bruikleenverhouding zoals misschien denkbaar zou zijn als het Rijk een collectie dekens aan een collectiviteit van militairen zou hebben uitgegeven. In het onderhavige geval zijn de dekens individueel verstrekt en zij moeten dus ook individueel worden verantwoord.

Daarom meen ik ook verder te kunnen gaan en te mogen beweren dat A zich óók bij de andere daad, bij de *inlevering*, *niet* als een bruiklener gedraagt. Ik zou de woorden van W. H. V. slechts kunnen

onderschrijven, indien hij met de woorden „de dader gedroeg zich „als bruiklener" beoogd heeft te zeggen „*de dader gedroeg zich alsof „hij een bruiklener was*".

Immers *A is geen bruiklener Een aanzien van deken b* en hij kan dit ook niet worden. Volgens art. 1777 B.W. toch is het een karakteristiek van de overeenkomst van bruiklening dat degene, die de zaak ontvangt, *dexelve*, na daarvan gebruik te hebben gemaakt of na een bepaalde tijd, *zal terug geven*. Is hij daartoe tengevolge van het verlies der zaak niet in staat, dan rust op hem een verplichting tot *schadevergoeding* (art. 1782 en vlg. B.W.).

Ook wanneer men de bepalingen van het B.W. niet zonder meer op de onderhavige verhouding toepasselijk wil achten in verband met het publiekrechtelijk karakter van de verhouding tussen het Rijk en de als bruiklener optredende militair (die immers tegen wil en dank met militaire uitrustingsstukken „beleend" wordt), ook in dat geval zal men toch moeten stellen dat de betrokkene zich alleen dan als bruiklener gedraagt (in de zin van: in zijn hoedanigheid van bruiklener) indien hij de ter leen ontvangen zaak *zelve* teruggeeft of op regelmatige wijze daarvoor schadevergoeding betaalt.

In ons geval doet A geen van beide. Wat doet hij dan wel? Hij speelt comédie. Hij doet *alsof* hij zijn verplichting als bruiklener nakomt, want hij wil ontkomen aan de verplichting tot het betalen van een schadevergoeding en aan mogelijke krijgstuchtelijke bestraffing. Zijn comediespel moet de fourier in de waan brengen, dat hij aan zijn verplichting als bruiklener voldoet, want *hij heeft zijn uiteindelijke doel pas bereikt als de fourier op de kledinglijst of op welke wijze dan ook aantekent, dat deken a is ingeleverd*.

Voor dat comediespel heeft hij een requisiet nodig (om nu maar in stijl te blijven) namelijk een voorwerp dat zó bedrieglijk gelijkt op de verloren gegane deken a, dat de fourier het verschil niet zal bemerken. Over dit requisiet moet A dus kunnen beschikken. Op welke wijze hij zich die beschikking verwerft, is voor de inlevering, die ik de tweede phase van het gebeurde zou willen noemen, in beginsel onverschillig. A had een deken kunnen kopen of er een van iemand ten geschenke kunnen krijgen. In ons geval echter verwerft hij zich de uitsluitende en feitelijke beschikking door de deken van B weg te nemen.

Maar als bruiklener, d.w.z. in zijn hoedanzigheid van bruiklener, gedraagt A zich nòch bij de eerste phase, het wegnemen, nòch bij de tweede phase, de inlevering.

Ook op een andere plaats in het betoog van W. H. V. blijkt, dat hij de beide „daden" van beklagde vereenzelvigd. Immers op blz. 615 zegt hij (nog altijd ter bestrijding van 's Hofs overweging dat het *wegnemen* een daad van toeëigening was: „Ook volgens deze (d.i. „Simons' — d. Gr.) definitie heeft beklagde door de *inlevering*. . . „geen toeëigeningsdaad verricht. . ."

Ik heb in deze laatste aanhaling het woord „inlevering" gecursiveerd en veroorloof mij de opmerking, *dat het Hof ook niet beweerd*

heeft dat de toeëigeningsdaad in de inlevering zou moeten worden gezocht.

Bezien wij na deze inleidende opmerkingen W. H. V.'s bestrijding van 's Hofs sententie nader, dan zien wij dat deze hierop neerkomt, dat volgens W. H. V. de beklagde slechts is geweest een onrechtmatige gebruiker van de weggenomen deken en dat dit gebruik geëindigd is met de teruggave van de deken aan de eigenaar, i.c. aan de fourier als vertegenwoordiger van het Rijk. Hij betoogt, dat diefstal niet is de strafbaarstelling van wederrechtelijk gebruik, doch van wederrechtelijke toeëigening (bedoeld zal wel zijn te zeggen dat diefstal is wegneming *met het oogmerk* van wederrechtelijke toeëigening, want dit misdrijf kan ook zijn voltooid zonder dat de toeëigening is ingetreden) en hij maakt een vergelijking met in huur of in pand nemen en met een wederrechtelijk tijdelijk gebruik zoals bij „joy-riding“.

Ik vraag mij af op welke gronden W. H. V. het optreden van A ten aanzien van deken b als „gebruik^v kenschetst. Ik betoogde reeds, dat A ten aanzien van deken b geen bruiklener was. Ook de andere, door W. H. V. genoemde vormen van gebruik als huurder of pandhouder zijn niet aanwezig. Is hetgeen W. H. V. „gebruik^u noemt niet van dezelfde aard als het „gebruik⁷ dat een wegnemer van eens anders goed maakt als hij dit alleen maar aan een argeloze derde wil geven en dit ook terstond doet? Wederrechtelijk (en in ons geval ten eigen bate) al is het nog zo kort van duur?

Het is goed om op dit moment aandacht te wijden aan de omstandigheid dat A na het wegnemen van alles met de deken kan doen. Vanaf dat tijdstip tot op het moment van de inlevering is alle heerschappij over de deken aan de eigenaar ontnomen. Immers deze weet niet anders dan dat de deken b zich onder de berusting van B bevindt, maar nu R deze deken kwijt is, is de eigenaar buiten staat zijn heerschappij via B of op welke wijze dan ook, tot gelding te brengen.

Als A van de uitsluitende en feitelijke heerschappij, welke hij zich door het wegnemen over deken b verworven heeft, gebruik zou hebben gemaakt om deze deken te verkopen of weg te schenken dan zou ook W. H. V. ongetwijfeld niet van gebruik doch van wederrechtelijke toeëigening hebben gesproken.

Zie ik het goed, dan komt W. H. V. alleen dáárom tot de conclusie dat deze feitelijke heerschappij van A slechts „gebruikⁿ (van welke aard dan ook) is omdat beklagde bij de tweede fase, bij de inlevering, de feitelijke heerschappij aan de eigenaar verschaft heeft. Dat wil zeggen *weer* verschaft heeft. Want ook volgens W. H. V. had de eigenaar die heerschappij op het moment voorafgaande aan de inlevering *niet*. En omdat A nu die feitelijke heerschappij weder aan de eigenaar verschaft heeft, zou hij nimmer het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening hebben gehad (tot deze conclusie kwam ook de Krijgsraad te Velde „Westⁿ in het aangehaalde vonnis van 1 April 1947).

Ik stel daar tegenover, dat beklaagde zich reeds vóór de inlevering, namelijk *met het wegnemen*, de deken b wederrechtelijk heeft toegeëigend (zoals ook door het H.M.G. is aangenomen) zodat zijn oogmerk daartoe, vereist om het wegnemen tot diefstal te qualificeren, reeds vóór de inlevering verwezenlijkt was en dus zeker vóór die inlevering, immers bij of vóór het wegnemen heeft bestaan.

Bezien wij, mede ter adstructie van het bovenstaande, die tweede handeling van A, de inlevering van deken b bij de fourier, eens nader. Hoe gedraagt A zich daarbij? *Alsof* hij de bruiklenei was, zeker, maar niet *als* bruiklener. Hij treedt ook niet op als een eerlijke vinder, die de eigenaar weder in het bezit van zijn deken wil stellen. Ook niet als een huurder, een pandhouder e.d. *En nog veel minder als een door B tot de inlevering van diens deken gemachtigde* (de fourier streept immers niet de op B's naam staande deken in zijn boek door, doch de op naam van A staande deken).

A verschaft de feitelijke heerschappij over deken b niet „om nièt”, niet zonder tegenprestatie aan de eigenaar!

Want die eigenaar heeft een vordering op hem, A. Een vordering tot teruggave van de in bruikleen verstrekte deken a, danwel tot betaling van schadevergoeding wegens de vermissing van die deken. *En nu kan de eigenaar de deken b wel terugkrijgen, maar alleen mits en indien de eigenaar deze vordering op A bij wijze van tegenprestatie annuleert.*

In feite drijft A dus een handeltje met het Rijk, met de deken h als object, ook al verkeren het Rijk en de fourier dienaangaande in zalige onwetendheid.

De „teruggave” aan de eigenaar is a.h.w. een voorwaardelijke, verbonden aan de verwezenlijking van de begeerde tegenprestatie. Hierin demonstreert zich naar mijn mening overduidelijk niet alleen dat de heerschappij over deken b vóór de inlevering geheel en al aan de eigenaar onttrokken was, maar bovendien en vooral, dat A als heer en meester over die deken optreedt nu hij deze bestemt voor een dergelijke transactie, nu hij deze zódanig in zijn macht heeft dat hij daarmee in staat is, de eigenaar tot het brengen van een offer te bewegen. Met andere woorden, dat A *zich de delen b vóór de inlevering (wederrechtelijk) heeft toegeëigend en deze niet alleen maar „gebruikt”*.

A manipuleert met de deken b ten eigen bate, hij bezorgt zichzelf onrechtmatig een vermogensvoordeel (namelijk het tenietgaan van de schuld die hij aan het Rijk heeft) en hij brengt het Rijk zodoende een vermogensnadeel toe, want het Rijk verliest de vordering op A en komt in ieder geval straks een deken tekort.

W. H. V. citeert Noyon, die zegt: „wanneer de dader over de zaak „beschikt heeft door er zich op andere wijze dan door teruggave „aan de eigenaar van te ontdoen, heeft hij zich als eigenaar ge„dragen”, en de conclusie van dit citaat moet dan deze zijn, dat A zich *niet* als eigenaar heeft gedragen aangezien hij de deken aan de eigenaar heeft teruggegeven.

Mijn conclusie is juist tegenovergesteld. Door de heerschappij welke A over deken b uitoefent kan hij a.h.w. eisen stellen aan de eigenaar en hij doet dit dan ook. Ik kan deze manipulatie, deze inlevering dan ook niet kwalificeren als een „teruggave” van de deken aan de eigenaar. Hier heeft een handeling met tegenprestatie plaats en daarom is de inlevering voor mij een bewijsmiddel dat A als eigenaar optreedt, dat hij zich dus de deken b reeds tevoren had toegeëigend!

Ik meen dat hierin óók het verschil met het „joy-riding” naar voren komt. Want hoe men ook overigens over de juridische betekenis hiervan moge denken, zeker is het dat daarbij de eigenaar zijn auto niet terug behoeft te kopen, dat hij deze *zonder* tegenprestatie terugkrijgt.

W. H. V. haalt een vonnis aan van de Rechtbank te Almelo van 5 September 1905 (W. 8344) en acht dit geenszins in strijd met het door hem voorgestane standpunt. Deze Rechtbank verklaarde een postbeampte schuldig aan diefstal omdat hij uit een onder beheer van een collega staande en aan het Rijk toebehorende kas geld en postzegels had weggenomen en die (ter dekking van een tekort) in de onder zijn eigen beheer staande en eveneens aan het Rijk toebehorende kas had gestort, waarbij de Rechtbank overwoog dat beklagde een daad van beschikking als eigenaar en meester had verricht. Het verschil met het geval met de militaire deken ziet W. H. V. dan hierin dat de postbeampte het weggenomen niet rechtstreeks bij de eigenaar heeft ingeleverd.

Anders dan W. H. V. zie ik de grootst-mogelijke overeenkomst tussen de beide gevallen en het vonnis van de Almelosche Rechtbank als een bevestiging van mijn standpunt.

In plaats van de beide aan het Rijk toebehorende kassen hebben wij te maken met eveneens aan het Rijk toebehorende hoeveelheden militaire kleding- en uitrustingsstukken. Zowel op de postambtenaren als op de soldaten rust de verplichting tot het afleggen van rekening en verantwoording en tot afdracht (inlevering). Zowel de ene postambtenaar als de soldaat A hebben een tekort. Door het wegnemen van deken b neemt soldaat A die deken op in zijn „kas”, in zijn hoeveelheid uitrustingsstukken, ter dekking van dit tekort evenals de postambtenaar dit deed met het weggenomen geld en met de weggenomen postzegels.

En of nu de „afrekening” met het Rijk zéér kort na het wegnemen volgt, of eerst enige tijd later, maakt m.i. geen verschil. Of soldaat A de deken b na het wegnemen enige tijd in zijn kastje heeft geborgen, of daarmee rechtstreeks naar de fourier loopt, blijft hetzelfde. Wat W. H. V. „rechtstreeks” noemt, is naar mijn mening in feite slechts „zeer kort daarop”.

De verdere overeenkomst tussen de beide gevallen is hierin gelegen dat de „teruggave” aan de eigenaar niet geschiedt om niet. doch opdat de eigenaar alsdan de vordering resp. op de postambtenaar en op de soldaat zal annuleren, hetgeen niet *geschieden zou*

indien de eigenaar van het bestaan van het tekort op de hoogte zou zijn.

Ik merk nog op, dat de Rechtbank de diefstal blijkbaar met het opnemen van het weggenomene in de eigen kas voltooid heeft geacht, (waarschijnlijk zelfs in deze opneming slechts het bewijs heeft gezien voor de toeëigening en dus voor het bestaan van het oogmerk daartoe bij de wegneming), in ieder geval het toeëigeningsmoment niet eerst bij de afrekening heeft gezocht, zoals W. H. V. t.a.v. de inlevering wél doet.

Ik ben er mij van bewust dat vele, zo niet alle vergelijkingen mank gaan. Toch wil ik de lezer enige gevallen vóórleggen, waarin de figuur ongeveer dezelfde is als in de deken-kwestie, doch wellicht duidelijker spreekt.

Laten wij om te beginnen die soldaat B met zijn deken b eens uitschakelen en laten wij soldaat A, die zijn deken a kwijt is, eens een deken c van de rustkamer, of rechtstreeks uit een magazijn laten wegnemen om die vervolgens, als mare deze deken de zijne, in te leveren. Kan men nu nòg zeggen, dat A die deken c maar eventjes „gebruiktⁿ heeft, of dat A zich t.o.v. die deken als hruiklener heelt gedragen?*) En toch is dit geval in wezen hetzelfde als dat met de figuur van soldaat B er tussen!

Laten wij stellen dat P een schuld van f 100 heeft aan een bank en op de betaaldag geen geld heeft om deze schuld te voldoen. Welnu, hij gaat naar de bank, neemt bij loket nr 1 een aan de bank toebehorend bedrag van f 100 weg. begeeft zich daarmee naar loket nr. 2 en betaalt met dat geld zijn schuld. Geen „oogmerk^v?

R is een boer met duizend koeien, teveel dan dat hij ze alle kan herkennen, en gaat dagelijks naar de markt om nieuwe te kopen. S neemt uit R's weide een koe weg met de bedoeling, deze koe op de eerstvolgende marktdag aan R te verkopen.

X neemt enige aan Y toebehorende en voor deze compromitterende stukken weg met de bedoeling, hiermede chantage te plegen en de stukken aan Y niet dan tegen ontvangst van een som gelds terug te geven.

In al deze gevallen komt het weggenomene uiteindelijk weder bij de eigenaar terug, hetgeen ook steeds de bedoeling van de dader is geweest. Maar het grote verschil is, althans voor mij, hierin gelegen dat de eigenaar steeds een tegenprestatie moet leveren om zijn goed terug te krijgen en dat derhalve geen „teruggave" in de zin van het bovengenoemde citaat uit Noyon plaats heeft.

*) *Een dergelijk voorval, namelijk van een marinier die, een in bruikleen verstrekte regenjas vermissende, er een wegnam uit de bergplaats en haar (in de plaats van de vermiste jas) gebruikte, werd behandeld in het hierna (blz. 142 v.) opgenomen vonnis van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage, van 29 Juli 1948. De krijgsraad sprak de beklagde van de hem ten laste gelde diefstal vrij, terwijl ook de fiscaal tot vrijspraak had geconcludeerd.*
(Red. M.R.T.)

Ik acht derhalve, om tot ons eerste geval terug te keren, met het H.M.G. de soldaat A schuldig aan diefstal, omdat ik de later volgende handeling van het inleveren zie als een bewijsmiddel voor de met de wegneming tot stand gekomen wederrechtelijke toeëigening en derhalve voor het oogmerk daartoe (dit bewijs had ook op andere wijze kunnen worden geleverd, bijv. als A zich over zijn plan zou hebben uitgelaten tegenover getuigen). Het naaste oogmerk van A is geweest, zich een deken te verschaffen waarover hij, hoe kortstondig ook, uitsluitend en feitelijk als heer en meester kon beschikken. Het verder-iggende oogmerk, of het motief als men wil, is te vinden in de inleveringsphase ¹⁾.

Deze inleveringsphase voldoet aan alle elementen van het misdrijf van oplichting. Immers A heeft het oogmerk om zich wederrechtelijk te bevoordelen (het ontkomen aan de schadevergoedingsplicht), bij past een listige kunstgreep toe (het ter inlevering aanbieden van een sterk op deken a gelijkende deken b, daarbij doende alsof het heus deken a is) en hij beweegt daardoor iemand (i.e. de fourier als orgaan van het Rijk) tot het tenietdoen van een inschuld (het annuleren van de vordering welke het Rijk op A had terzake van de in bruikleen verstrekte deken a).

Niet alleen is het feit van de inlevering oorzaak dat het bewijs van de in de eerste phase gepleegde diefstal gemakkelijker geleverd kan worden (immers A kan nu niet meer volhouden dat hij deken b maar even wilde gebruiken), doch m.i. pleegt A door de inlevering onder de bovengenoemde omstandigheden, na de diefstal bovendien het misdrijf van oplichting.

Ik deel dus de vrees van W.H.V. dat tegen het gesignaleerde euvel zonder nadere wettelijke voorzieningen niet strafrechtelijk zou kunnen worden opgetreden, geenszins en meen dat de gelukkige omstandigheid zich voordoet dat hetgeen in de volksmond zeker diefstal héét, ook op juridische gronden als zodanig kan worden gequalificeerd. Voor wie mijn argumenten niet mocht kunnen aanvaarden blijft dan nog altijd de mogelijkheid om tot een veroordeling te komen via een telastelegging gebaseerd op „oplichting^v”.

¹⁾ Naast de door W.H.V. aangehaalde definities van Simons en Pompe verdient het aanbeveling kennis te nemen van de beschouwingen, welke A. L. Blok heeft neergelegd in zijn opstel „Onder zich hebben, wegnemen, „zich toeëigenen” (Tijdschrift voor Strafrecht XXVI, blz. 355 en vlg.). Blok paraphraseert de diefstal voor de praktijk als „*hij die enig goed, dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort, wegneemt met het oogmerk om zich daarover wederrechtelijk de uitsluitende feitelijke heerschappij te verschaffen en daarmede later een daad te verrichten, waarin zich dat oogmerk openbaart.*” Het onderscheid tussen het zich verschaffen van de uitsluitende feitelijke heerschappij en de latere daad, waarin zich het oogmerk openbaart, is in ons geval duidelijk terug te vinden.

Interregionale Militaire Strafwetgeving.

Door

Dr. L. M. ROLLIN COUQUERQUE.

Opnieuw heeft zich een verschil van mening voorgedaan, thans tussen de Krijgsraad te Velde West en het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland, omtrent de toepassing van Nederlands militair strafrecht in Indonesië¹⁾. Dit ingewikkeld, sedert tientallen jaren hangende probleem, dat, zolang er nog vrede was, ontweken werd dan wel, waar dit niet mogelijk was, door de rechtspraak overzee in alle scherpste werd op de kaak gesteld, is ten gevolge van de nog steeds heersende oorlogstoestanden in Indonesië, voortkomende uit de aldaar afgekondigde en nog niet opgeheven staat van beleg, in een nieuw licht gesteld, dat thans aan deze zijde van de zee ontstoken is.

Ik acht het wenselijk om het onderwerp in zijn geheel nog eens onder de aandacht van onze lezers te brengen, in de hoop, dat ik erin slagen mag de onderlinge verhouding van de voor onze krijgsmachten hier te lande en overzee geldende wetboeken te verduidelijken.

Ik heb in de vorige jaargang uiteengezet, hoe het kwam, dat de in de jaren 1814 en 1815 tot stand gekomen militaire straffen geldig zijn verklaard zowel voor onze krijgsmachten hier en overzee, onverschillig waar ter wereld die krijgsmachten zich zouden bevinden²⁾. Toen deze wetboeken gearresteerd waren, moesten zij, volgens art. 2 van het bij besluit van de Souvereine Vorst van 18 December 1813 n° 5 (Stb. 1814 n° 1) in het daarbij ingesteld Staatsblad worden geplaatst. Aan dit voorschrift is uitvoering gegeven bij de Staatsbladen van 1814 n° 85 en van 1815 n° 26. Doch de zuinigheid of het gebrek aan ervaring om met drukwerk, dat in grote hoeveelheid nodig was, om te gaan, was oorzaak, dat met een N.B. aan de voet van de in die staatsbladen opgenomen besluiten te algemener kennis werd gebracht, dat de in de tekst vermelde wetboeken afzonderlijk zouden worden gedrukt en verkrijgbaar gemaakt. Niemand heeft zich met goed gevolg op deze onvoldoende uitvoering van de eis tot afkondiging kunnen beroepen. Veel minder nog heeft men er de aandacht op gevestigd, dat afkondiging van die zeven wetboeken in onze overzeese gebiedsdelen — welke trouwens eerst in 1816 onder ons gezag zijn teruggekeerd — in het geheel niet heeft plaats gehad. Evenmin nam iemand ooit aanstoot aan het feit, dat wijzigingswetten, zoals bv. die van 14 November 1879 (Stb. n°s 191, 192, 193 en 194) en die van 14 Februari 1887 (Stb. n° 35) niet gecontrasigneerd zijn door de Minister van Koloniën en niettemin ook als geldig in de gewesten overzee werden beschouwd.

1) Zie de sententie op blz. 99.

2) Zie mijn opstel „Lex praevia en het militair strafrecht”, deel XLI, blz. 160 v.

De eerste fout in deze legislatieve quaestie vindt men in de resolutie van de gouverneur van Suriname van 27 Januari 1818 (G.B. n° 1), bij welke hij een commissie instelde, bestaande uit de oudste vijf leden van het Hof van Politie en vier officieren, bestemd om het Nederlandse Hoog Militair Gerechtshof te vervangen en om recht te doen volgens zijn Prov. Instructie.

Hierop volgde een zelfde fout, nu in Indonesië gemaakt: bij besluit van Commissarissen-Generaal van Nederlands-Indië van 10 Januari 1819 (Ind. Stb. n° 21) werd een eveneens „Provisionele” Instructie voor een Hoog Militair Gerechtshof van dit gebiedsdeel vastgesteld.

Ten derde male werd deze fout gemaakt bij het Koninklijk besluit van 19 Februari 1832, n° 25 (G.B. n° 7, P.B. n° 166), bij hetwelk werd ingesteld een Militair Gerechtshof voor de Nederlands West-Indische Bezittingen, residerende te Paramaribo.

Al deze, met de Prov. Instructie van 1814 niet verenigbare maatregelen, hadden bedoeld de moeilijkheden, welke de praktijk van de grote afstand tot Utrecht, gepaard gaande met lange vaartijden heen en terug, had ondervonden, te ondervangen. Maar met dat al werd de Prov. Instructie van 1814 in haar werking gefrustreerd en bleef deze beperkt tot het Rijk in Europa.

Zo was het nog mogelijk, dat bij Koninklijk Besluit van 10 December 1921 (Ind. Stb. 1922 n° 163), hetwelk alleen het contraseign draagt van de Minister van Koloniën, de tekst van De Indonesische Provisionele Instructie opnieuw werd vastgesteld.

Wel heeft de militaire justitie in Indonesië zich van deze technische fout niets aangetrokken, daarbij wellicht steun vindende in de bepaling van art. 60 der destijds geldende grondwet van 1815, volgens welke de Koning „by uitsluiting” het opperbestuur — waaronder toen begrepen werd de wetgevende macht — over de overzeese gebiedsdelen bezat. Maar toen die ook nog in de grondwet van 1840, art. 60, voorkomende woorden „by uitsluiting” uit art. 59 der grondwet van 1848 verdwenen waren en de Nederlandse wetgever zich ook in hoogste ressort met overzeese belangen mocht, resp. moest gaan bemoeien, ontviel deze steun aan de aangehaalde koninklijke besluiten van vóór die tijd en verkreeg het in de wetboeken van 1814-1815 beschreven voor overzee geldende, aanvankelijk als gewoonterecht te beschouwen militair straf- en tuchtrecht van rechtswege kracht van wet. Het is intussen wel merkwaardig, dat van de door *Thorbecke* voor het eerst krachtig bestreden³⁾ angst van voraanstaande volksvertegenwoordigers om zich met overzeese aangelegenheden te bemoeien, bij de voorbereiding van die wetboeken van militair straf- en tuchtrecht geen spoor te bekennen viel.

Naar de militaire justitie der Zeemacht heeft zich zowel met liet Indonesische als met het West-Indische Hof niet ingelaten, totdat de bij de wet van 15 Mei 1914 (Stb. n° 206) met medewerking van de Minister van Koloniën tot stand gekomen slotbepalingen van de

³⁾ Zie zijn „Bijdrage tot herziening der grondwet” 1848, p. 24 v.

Regtspleging bij de Zee-magt aan het Indoïesische Hof voor de Zee-macht een bepaalde taak heeft toegekend, welks complement in art. 67 van de Wet op de Krijgstucht en in art. 85 Inv. M.S.T. werd ondergebracht. Maar de vlag- en hoofdofficieren zijn in eerste en enige aanleg nog steeds justiciabel voor het Nederlandse Hof: zie de artt. 82 v. Inv. M.S.T.

Een niet minder bevreemdende beurt maakte diezelfde wet van 15 Mei 1914 (Stb. n° 206), welke aan de R.Z. van 1814 als slotbepaling III toevoegde: „Deze wet” — dat is dus de R.Z. — „is „ook verbindend voor de koloniën en bezittingen in andere wereld-„deelen.” Ter toelichting bij deze bepaling gaf de Regering uiting aan de door haar gevoelde behoefte om de geldigheid overzee van de R.Z. in verband met de in Slotbepaling I aan het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië opgedragen rechtsmacht, met zoveel woorden in het wetboek vast te leggen.

De Regering verklaarde echter in diezelfde toelichting ook ⁴⁾, dat dit wetboek, omdat het was vastgesteld vóórdát de grondwet van 1848 voor het eerst — ter onderscheiding van staatswetten en rijkswetten — art. 118 had opgenomen, „zonder meer steeds ook voor „Oost-Indië heeft gegolden.” Wellicht is de opneming van deze — op grond van de zoeven aangehaalde zinsnede overbodige — Slotbepaling III indirect uitgelokt door het feit, dat de in die Slotbepaling niet vermelde bij de rijkswet van 31 Oct. 1912 (Stb. n° 337) in de R.Z. aangebrachte wijzigingen niet mede door de Minister van Koloniën waren gecontrasigneerd en niet overzee waren afgekondigd geworden. Doch dan is tevens onverklaard en onjuist te achten, dat later ook nog bij rijkswetten wijzigingen zijn aangebracht: ik verwijs naar Stb. 1914 n° 316, 1919 n° 311, 1923 n° 199, 1925 n° 314, de Invocingswet Strafvordering en Stb. 1933 n° 562.

Om de overbodigheid van meergenoemde Slotbepaling III te alle overvloede te bewijzen, moge ik vermelden, dat de R.L., welke zodanige bepaling niet bevat, van het oogenblik dat troepen van de Koninklijke Landmacht in Indonesië zijn aangekomen, terecht op deze troepen is toegepast.

Met Slotbepaling III R.Z. heeft de wetgever een open deur ingetrapt.

Wij maakten zoeven kennis met de Prov. Instructie van 1814, welke, ofschoon voor de overzeese gebiedsdelen geldig, daar niet werd toegepast. De moderne tijd heeft ons het beeld gegeven van het tegeilovergestelde: het in 1903 vastgestelde voor het Rijk in Europa ontworpen Wetboek van Militair Strafrecht vindt, evenals de gelijktijdig vastgestelde Wet op de Krijgstucht, voor de Zeemacht en voor de Koninklijke Landmacht ook overzee toepassing. Bij de inwerkingtreding van deze beide wetboeken zouden o.a. het Crimi-

⁴⁾ Zie M.R.T. IX, p. 57.

neel Wetboek voor het krijgsvolk te lande en het daarbij behorende Reglement van krijgstucht voor dat krijgsvolk, beide van 1815, moeten vervallen. Doch omdat men moest voorkomen, dat er voor de troepen overzee een vacuum op dit gebied zou ontstaan, werden het Crimineel Wetboek en het Reglement van krijgstucht voor de overzeese gebiedsdelen bij art. 32, 2°, van de Inv. M.S.T. gehandhaafd. Deze Inv. M.S.T. werd dan ook om deze reden voorzien van het contraseign van de minister van koloniën en werd in die gebiedsdelen op de voorgeschreven wijze afgekondigd. Maar het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water, alsmede het daarbij behoorend Reglement van Krijgstucht, beide van 1814, vervielen zonder reserve. Men rekende er dus toen al op, dat de Zeemacht haar wetboeken van 1903 zou „medenemen” en zulks ondanks het feit, dat deze wetboeken voor Nederland gemaakt waren, op die grond niet de medewerking en het contraseign van de Minister van Koloniën hadden verkregen en dientengevolge in die gewesten ook niet werden afgekondigd 5).

De rechtspraak heeft aanvankelijk genoeg genomen met het buiten Nederland via de artt. 4 en 5 W.v.M.S. toepassen van die Wetboeken, wanneer het aldaar gestationneerd personeel der Zeemacht zich aan strafbare feiten had schuldig gemaakt; later is de vermelding van deze artt. 4 en 5 achterwege gelaten zodat thans voor de in de overzeese gebiedsdelen gestationneerde Zeemacht, die nieuwe wetboeken, welke daar niet zijn afgekondigd en dus niet verbindend zijn, geacht worden de oude te hebben vervangen.

Hetzelfde geldt voor het in Indonesië verblijvende gedeelte van onze landmacht, dat aan ons Indonesische leger na de bevrijding tot het verlenen van militaire bijstand is gezonden. Ook deze troepen hebben de voor hen hier te lande geldende wetboeken naar Indië „meegenomen”.

Daarentegen hebben de overzeese wetgevers de fout gemaakt om voor de onder het gezag van de Landvoogden dienende landmachten, ondanks het bij de invoeringswet in stand gehouden Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande, eigen militaire strafwetboeken vast te stellen, welke fout in de praktijk ook geheel onaangeroerd is gebleven. Op het K.N.I.L. vindt dus nu toepassing, als ware dit een inwendige aangelegenheid van het gewest, een militair wetboek, dat *stricto jure* niet verdringen mag hetgeen een wet heeft bepaald, omdat een noodzaak daartoe als in art. 33 der Staatsregeling van Nederlands Indië destijds niet bestond en omdat de noodwendige eenheid der landsverdediging een regeling van hoger orde eist, welke organisch niet in gedeelten mag worden gesplitst. Wat ik met deze regeling van hoger orde bedoel, heb ik mijn aangehaald opstel uiteengezet: een staatswet, in staatsrechtelijke rangorde staande hoven een rijkswet.

De ondervanging van de vóór de oorlog aan het licht gekomen

5) Na de Invoeringswet is de geldende tekst in die gewesten bekend gemaakt (zie ook noot op blz. 62 van deel XLI). Wat niet hetzelfde is.

bezwaren van deze gebreken is het onderwerp geweest van het commissoriaal wetsontwerp, gepubliceerd in deel XXXVI, blz. 261 v. Zij sproten alle voort uit de omstandigheid, dat het in Indonesië bij de Zeemacht toegepast wordende Wetboek van Militair Strafrecht beschouwd werd als een staatswet, welke in rangorde stond boven en dus onaantastbaar was voor inwendige overzeese wettelijke voorschriften. Zo was en is vaste jurisprudentie, dat onder het gemene strafrecht in art. 2 niet viel het gemene voor het betrokken gebiedsdeel als een inwendige aangelegenheid vastgestelde strafrecht, doch slechts het in Nederland geldende. Bij de uitwerking van deze gedachte moest men dan zich afvragen, of een of andere strafbepaling, opgenomen in of steunende op een rijkswet kon geacht worden op overzeese toestanden en verhoudingen te passen. Meestal was dit niet het geval, zodat genoemd art. 2 in hoofdzaak verwees naar het Nederlandse Wetboek van Strafrecht. De inhoud van dit voor inwendig rijksgebruik samengesteld wetboek kon, omdat die in de meeste gevallen overeenkwam met de inhoud van de gelijknamige overzeese wetboeken, zonder overwegend bezwaar voor bestraffing van een of ander strafbaar feit gebruikt worden.

Doch deze mogelijkheid faalde bij strafbare feiten, welke niet in ons rijkswetboek hun omschrijving vonden. Hier schoot dan niet anders over dan een krijgstuuchtelijke afdoening onder de ruime mantel van W.K. 2 sub 1°. Zelfs een beroep op de algemene bepaling, dat de strafwet gold voor ieder die zich in het gewest ophield, werd niet aanvaard: ook deze bepaling was van inwendig type en kon niet op tegen wat men meende een staatswetboek te zijn.

Strikt formeel was dit echter onjuist. Zoals wij zagen was het Wetboek van Militair Strafrecht een interne rijksregeling, welke wel stond op gelijke lijn als doch geheel onafhankelijk was van het overzeese gemene strafrecht. Het militair belang en dat van een goede orde in het gewest brachten mede, dat overtredingen van het gewestelijke gemene strafrecht, gepleegd door justiciabelen van de militaire rechter van de Zeemacht, niet ongestraft bleven. Aanvaardde die militaire rechter dus niet de stelling, dat het Wetboek van Militair Strafrecht was een staatswetboek, dat ook in de gebiedsdelen overzee kracht van wet had, dan zou hij genoodzaakt zijn te erkennen, dat een van zijne justiciabelen in dergelijk geval terecht zou moeten staan voor de gewestelijke burger-rechter, daar de verdachte niet was militair in de zin van het gewestelijke militaire strafwetboek en derhalve niet voor een gewestelijke militaire rechter thuis behoorde. Zijn positie zou dan dezelfde zijn als die van een buitenlands militair, die zich aan de wal aan soortgelijk strafbaar feit had schuldig gemaakt.

Zo is verklaarbaar, dat de militaire rechter, die in de eerste plaats zijn bevoegdheid om recht te spreken over militaire delinquenten te beoordelen heeft, het Wetboek van Militair Strafrecht is blijven beschouwen als een staatswetboek. Maar nu kwam het verborgen inwendig gebrek aan het licht: dit staatswetboek gaf in zijn defini-

tie van militairen een omschrijving, welke wel omvatte het in Nederland verblijvende deel van het K.N.I.L. doch niet het K.N.I.L. zelf. Deze omschrijving van rijksmilitairen sloot niet in de overzee aanwezige hoofdmacht van dat K.N.I.L. en zo is, strikt genomen, zelfs de Legercommandant in Indonesië, zolang hij zich niet in het Rijk in Europa of aan boord van een Nederlands oorlogsvaartuig bevindt (art. 63, 1°) geen militair in de zin van dat Wetboek en dus ook niet de meerdere van een rijksmilitair. En omgekeerd houdt die Legercommandant, bij verblijf in Nederland of aan boord van een oorlogsvaartuig op, in gezagsverhouding te staan tot het K.N.I.L. in Indonesië.

Deze twee voorname gebreken maakten het nodig, dat na de bevrijding van Indonesië, toen ernstige onlusten burgeroorlog veroorzaakten. de naar Batavia gezonden rijkshulptroepen onder de leiding kwamen van en ondergeschikt werden aan de Legercommandant. In deze moeilijkheden was normaal alleen te voorzien door, zoals het aangehaald commissariaal wetsontwerp heeft aanbevolen:

a. het rijkswetboek van militair strafrecht tot een staatswetboek te maken door de militairen van de landmachten overzee in de definitie van militairen, voor welke dit wetboek — en indirect de andere militaire straf- en tuchtwetten — zal gelden, op te nemen; en

b. art. 2 van dat Wetboek zodanig aan te vullen, dat behalve de rijkswetgeving ook overzeese wetgevingen van gemeen strafrecht toepasselijk worden verklaard.

De omstandigheden hebben meegebracht, dat noch de staatswetgever van vóór de oorlog noch onze noodwetgever in Engeland dergelijke oplossing heeft gegeven.

Bij al deze onregelmatigheden bleef het echter niet. Bij Koninklijk besluit van 10 December 1921 (Ind. Stb. 1922 n° 163) werd bepaald, dat de Regtspleging bij de Landmagt (van 1814) en de Provisionele Instructie voor het Indonesische Hoog Militair Gerechtshof „voor „Nederlandsch Indië gelezen" zouden worden zoals in de bij dat besluit gevoegde teksten werd aangegeven. Dit, alleen door de Minister van Koloniën gecontrasigneerde besluit werd nodig geacht om de resultaten van de herziening van 1912 der beide Regtsplegingen en van enige latere wijzigingen ook voor Indonesië geldende te maken en tevens om enkele in het bijzonder voor dat gebiedsdeel gewenste nadere veranderingen aan te brengen. Het eerste was, strikt genomen, overbodig: de Regtspleging bij de Landmagt gold nog steeds rechtstreeks voor Indonesië, doch het was met een zeer ruime interpretatie van de — voor de gehele militair-strafwetgeving van 181411815 geldig geachte slotbepaling van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande — wel te aanvaarden. Hetzelfde geschiedde, doch wets-technisch op meer juiste wijze, voor Suriname en voor de Nederlandse Antillen bij de zogenaamde gewijzigde Rechtsplegingen Landmacht 1925; daarbij werden slechts vastgesteld de afwijkingen van de Regtspleging bij de Landmagt en van de Provisionele Instructie voor

het Hoog Militair Gerechtshof (beide van 1814), welke voor die gebiedsdelen nodig werden geacht.

De voor Indië vastgestelde „lezingⁿ van de Regtspleging bij de Landmagt werd echter bij ordonnantie van 29 Augustus 1945 (Ind. Stb. n° 112) vervangen door een Herziene Rechtspleging bij de Landmacht, steunende op geheel andere grondslagen dan het overeenkomstige wetboek van 1814, over welks grovelijk onjuiste inhoud ik in M.R.T. XXXIX blz. 49 v. mijn oordeel heb uiteengezet. Dergelijke met de voor Indonesië nog steeds geldende Regtspleging bij de Landmagt in flagrante strijd zijnde wetgeving mag op wettigheid geen aanspraak maken. Niettemin past de practijk haar zonder enige schroom toe.

Daarop volgden de Koninklijke besluiten van 16 October 1922 (Stb. n° 557, G.B. 1923 n° 6) en van dezelfde datum (Stb. n° 558, P.B. 1923 n° 2) tot vaststelling o.a. van een (met de Nederlandse wetboeken van 1903 na de Inv. M.S.T.) overeenstemmende Wetboek van Militair Strafrecht en een Reglement van Krijgstucht resp. voor Suriname en voor Curaçao. Ook deze wetgeving wordt in de practijk toegepast, ongeacht haar strijd met art. 32 sub 2° der Inv. M.S.T., welke haar onwettigheid doet uitkomen.

Hetzelfde geschiedde, met hetzelfde gevolg, toen bij ordonnantiën van 28 Maart 1934 (Ind. Stb. n°s 167 en 168) overeenkomstige wetboeken voor Nederlands Indië werden vastgesteld.

De gevolgen van deze op niet voldoende overwogen grondslagen rustende. in de practijk naast elkander. als waren het aan elkander vreemde wetgevingen, toegepast wordende wetboeken kwamen met grotere helderheid aan het licht toen, na de bevrijding van Indonesië van de Japanse overheersing, in het belang van de handhaving van orde en rust de Zeemacht, een deel van de Koninklijke Landmacht en het Koninklijk Indonesisch Leger naast en met elkaar moesten worden ingezet.

Om deze bezwaren in zeer korte tijd op te lossen, heeft de Indonesische overheid, naar liet reeds in 1940 gegeven voorbeeld, gebruik gemaakt van de mogelijkheid, om het militair gezag voor het toen geheel in staat van beleg verklaarde Indoriesië verordeningen te doen uitvaardigen, welker inhoud zou afwijken van die van andere algemene verordeningen; langs deze weg mocht die overheid in tijd van nood ook andere maatregelen nemen. Onder die algemene verordeningen zijn (dit is, naar ik meen, in confesso) ook begrepen staatswetten. Aangezien nu het Wetboek van Militair Strafrecht — theoretisch ten onrechte. maar om practische redenen. ontleend aan het militair belang niet zonder grond — beschouwd werd als een staatswetboek, had nl. de Legercommandant reeds in 1940 in aansluiting aan de jurisprudentie besloten om dit au fond rijkswetboek bij zijn verordening n° 43 aan te vullen en te wijzigen ⁶⁾.

⁶⁾ Die verordening is te vinden in deel XXXIX, blz. 477 v.

In deze opeenvolging van fouten hebben de militaire overheid en de militaire rechter getracht het militair belang te doen zegevieren. Men heeft zich, naar het mij voorkomt, daarbij geen juiste voorstelling kunnen maken, waar de schoen wrong. Immers ook de sedert decennia bij de Nederlandse Regering aanhangig gemaakte verzoeken om redres bij de wet hebben uit dien hoofde niet tot een oplossing geleid. Dat de Nederlandse wetgever sedert de Grondwet van 1848 twee soorten van wetten kon maken, welke ik kortweg heb aangeduid als staatswetten en rijkswetten (zie art. 125 van de geldende grondwet); dat de staatswetten, als niet alleen voor het rijk (art. 2 al. 2 der grondwet) maar ook voor de overzeese gebiedsdelen geldende, op een hoger plan stonden dan dat van de alleen voor het rijk geschreven wetten en dat derhalve een staatswet slechts door een andere staatswet mag worden vervangen, gewijzigd of ingetrokken, was nog niet tot de wetgevende organen, die het wetboek van militair strafrecht en andere rijkswetten vaststellen of helpen vaststellen, doorgedrongen. Eerst nu Nederland bezig is het Rijk in Europa als gelijk-gerechtigd deelgenoot met Indonesië in te brengen in een Unieverband, is een gegeven geboren, hetwelk deze verhouding zal verduidelijken en verscherpen.

Soortgelijke beschouwing geldt, toen eenmaal de aanvulling van art. 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht bij verordening n° 43 aanvaard was om het militair belang te dienen, ook voor aanvaarding van de geldigheid van de verordening n° 512⁷⁾, welke een strafmaximum heeft bepaald voor ieder die ten tijde van de staat van beleg in Indonesië het daar omschreven strafbaar feit heeft gepleegd. Dit feit, dat in het Indonesische wetboek van strafrecht nog niet voorkwam, werd aldus bij het gemene strafrecht van Indonesië ingelijfd. Men zou slechts de vraag kunnen stellen, waarom voor een militair, die onder het bereik van het Wetboek van Militair Strafrecht valt, niet toepasselijk werd geacht de bepaling van art. 160 van dit wetboek, in welke de woorden „van rijkswege” bij de aangenomen interregionale geldigheid van het wetboek, moeten worden verstaan als „van staatswege”.

Wederom strikt formeel en legislatief is de beslissing van de Krijgsraad te Velde, welke mij tot het schrijven van dit opstel bracht, juist, doch in het militaire belang heeft het H.M.G., zij het ook met een wel heel simplistische motivering, de vrijspraak in prima in een veroordeling veranderd. In dezelfde geest besliste ook het H.M.G. van Nederlands Indië bij sententie van 18/25 Juli 1941, opgenomen in deel XLI blz. 59 v. In het militair belang *mocht* het Hof niet anders handelen.

Ten slotte moet ik nog even terugkomen op de rechtsmacht van het Nederlandse Hoog Militair Gerechtshof ten aanzien van militairen in de overzeese gebiedsdelen. Zelfs in onze tijd, nu de snelheid

⁷⁾ Zie deze verordening in deel XL, blz. 561 v.

van het vervoer van personen en goederen zozeer vergroot is, dat deze factor in zaken als deze bijna niet meer meetelt, blijft het ander karakter en het groot aantal van militairen uit, en van de militaire dienst en dienstverhoudingen in die gebiedsdelen te veel verschillen om zonder overgangsmaatregelen deze rechtsmacht aan het Hof te 's Gravenhage over te laten. De ervaring van de laatste eeuw heeft wel doen zien, dat het jaren tijds kost om de inheemse bevolking en samenleving te leren begrijpen en om inlandse militairen aan militaire tucht, zoals wij die nodig achten, te doen gewinnen. Daarom vooral is het noodzakelijk, dat de leden en althans ook de advocaat-fiscaal in de gelegenheid komen om althans in Indonesië zodanige kennis en ervaring op te doen. Een uitstekende oplossing van deze moeilijkheid heeft de vorige Regering aan de hand gedaan in de Memorie van Antwoord op het Voorlopig Verslag van de Tweede Kamer over het wetsontwerp, dat geleid heeft tot de wet van **3 Juli 1947** (Stb. n^o H. **221**): men richtte in Indonesië een Kamer van het Hof te 's Gravenhage op, door welke ten aanzien van militairen der Koninklijke Landmacht en der Zeemacht, dienst doende onder het opperbevel van de landvoogd van Indonesië, de rechtsmacht, welke aan het Hof te 's Gravenhage is toegekend, uitoefent ⁸⁾). In beginsel wordt het dan, ter wille van het behoud van eenheid in de rechtspraak van de Haagse en de Indonesische Kamers, nodig dat de zoven genoemde voorname krachten uit en bij het Hof periodiek van standplaats wisselen: ieder moet de gelegenheid verkrijgen om zijn omtrent Indonesië en de Indonesiërs verkregen kennis op de hoogte van de tijd te houden. Dit beginsel, dat hoe langer hoe meer om toepassing zal vragen in tal van ambtelijke, ook burgerlijke functies, zal medebrengen, dat de rechtsgeleerde leden, die thans deel moeten uitmaken van het leiding gevende personeel van of bij een van twee hogere burgerlijke rechtscolleges hier te lande, uit dat verband moeten worden losgemaakt.

Uit dit alles ziet men, hoe nodig het is, dat alle onderdelen van de groot-Nederlandse krijgsmacht onder dezelfde militaire strafwetgeving worden gebracht zonder dat territoriale beginselen voor bepaling van rechtsmacht worden gebruikt. Reeds werd dergelijke beslissing genomen, toen de Marine-scheepsongevallenwet (Stb. **1928** n° 69) bij de wet van **25 April 1935** (Stb. n^o **225**) gewijzigd werd. De wet van 1928 beperkte haar geldigheid tot alle onder het beheer van het Departement van Marine staande vaartuigen onder bevel van een militair gezagshebber en geheel of gedeeltelijk met militairen bemand. Voor de oorlogsvaartuigen staande onder het opperbevel van de gouverneur-generaal zou, zo stelde men zich voor, de Regering van Indië een afzonderlijke regeling met overeenkomstige strekking in het leven roepen. Op dit plan is men in **1935** teruggekomen en heeft men ook de scheepsmacht in Indië in de wet van **1925** betrokken „gelet op de bijzondere positie van de Zeemacht in hare

8) Zie M.R.T. XL, blz. 541.

„hoedanigheid van Staatsmarine". Dergelijke aangelegenheid mag, zo meende de Regering, niet beschouwd worden als een louter inwendig belang van Indonesië. Aldus kwamen er in 1935 voor de beoordeling van marine-scheepsongevallen, waar ter wereld ook overkomen, twee marineraden, één in Nederland en één in Indonesië. Bij de betrekkelijke bevoegdheid van elke raad kan de staatsrechtelijke positie van het vaartuig een rol spelen; zij behoeft echter niet de doorslag te geven 9).

Van Marine kwam het licht, dat de wetgever thans juister zou hebben te beschrijven om het over de gehele krijgsmacht van de staat te laten schijnen. De ontstellende en duizelingwekkende hoeveelheid door de jurisprudentie niet weersproken inbreuken, welke regionale wetgevers hier te lande en overzee gemaakt hebben op hetgeen in de jaren 1814 en 1815 bij staatswetten is verordineerd, moet zo spoedig mogelijk een einde nemen en het in die oude staatswetten vervatte materieel en formeel militair strafrecht, dat die inbreuken bij gebrek aan steun van de rechtspraak heeft moeten dulden, behoort hoe eer hoe beter weer in overeenkomstige vorm en naar de eisen des tijds gewijzigd te worden hersteld.

Tot dit doel is nodig een staatswet, gegrond op de volgende beginselen:

1°. De Nederlandse Krijgsmacht, thans bestaande uit de Koninklijke Marine, de Koninklijke Landmacht en het Koninklijke Indonessische Leger — onder welke termen de luchtsrijdkrachten begrepen worden geacht — is een orgaan van de Staat of, zoals art. 1 der Grondwet het uitdrukt, van het Koninkrijk der Nederlanden.

2°. De onder 1° genoemde drie delen van de Nederlandse Krijgsmacht behoren, hoewel elk in het bezit van een eigen administratie, met betrekking tot het militair straf- en tuchtrecht te ressorteren onder één en dezelfde staatswetgeving.

3°. Dergelijke staatswetgeving werd vastgesteld bij de wetboeken van 1814/1815, welke nog niet geheel bij een staatswet zijn ingetrokken en dus in zoverre in beginsel nog bestaan.

4°. Als voor de Nederlandse Krijgsmacht in beginsel nog onge-rept geldig zijn te beschouwen de R.Z., de R.L. en de P.I. van 1814.

5°. De op gelijke lijn staande C.W.W., C.W.L., R.v.K.W. en R.v.K.L. van 1814 en 1815 zijn bij een staatswet voor het Rijk in Europa ingetrokken en vervangen door een verbeterd Rijks-Wetboek van Militair Strafrecht en een Rijkswet op de Krijgstucht; dit Rijks-wetboek en die Rijkswet behoren, omdat zij formeel nog niet voor de overzeese gebiedsdelen gelden, bij een staatswet tot die geldigheid gebracht en aldus van rijkswetgeving tot staatswetgeving verheven te worden. Als gevolg hiervan kan dan ook tegelijkertijd het op de overzeese gebiedsdelen betrekking hebbende gedeelte van art. 32 sub 2° van de Inv. M.S.T. vervallen.

6°. De onder 5° bedoelde principiële gedaantewisseling van het

9) Zie M.R.T. XXXI, blz. 348 v.

militaire strafrecht en van het tuchtrecht zal gepaard moeten gaan met meer ondergeschikte wijzigingen; zo zal het H.M.G. in meer dan één Kamer moeten worden verdeeld, welke Kamers ook buiten 's Gravenhage moeten kunnen resideren, en zo zal art. 60 van het W.v.M.S. moeten worden aangevuld met een eerste lid, in hetwelk een authentieke interpretatie worde opgenomen van de betekenis van het woord „krijgsmacht^v“, dat op vele plaatsen in die wetten voorkomt, welke interpretatie moet aansluiten bij het boven sub 1° gezegde.

7°. Eindelijk moeten alle andere regionale wetboeken en wetten op dit gebied, welke regionale wetgevers hier te lande en overzee zonder zich te kunnen beroepen op een bij staatswet verleende bevoegdheid en dus met overschrijding van bevoegdheid hebben gearresteerd, bij de te maken staatswet, bedoeld onder 5°, ter zijde en buiten verdere werking worden gesteld.

8°. Daarentegen behoort diezelfde staatswet wel de mogelijkheid te erkennen, dat regionale wetgevers op ondergeschikte punten regionale afwijkingen mogen vaststellen, nadat de Kroon verklaard heeft, dat enig hoofdbeginsel van deze staatswetgeving daardoor niet wordt aangetast. Men neme als voorbeeld de Herziene Rechtsplegingen Landmacht 1925 voor Suriname en Curaçao.

Eerst dan wordt onderling hulpbetoon van autoriteiten en van colleges, die onder dezelfde wetgeving werken, gemakkelijk en worden toestanden als thans bestaan, dat een krijgsraad van het Indonesische Leger is een intern college, dat niet op gelijke lijn staat met, dat van minder stand is dan een Zeekrijgsraad of een Krijgsraad van de Koninklijke Landmacht, met welke deze, zoals de volksmond zou zeggen, niet mogen „omgaan^u“, niet meer passend. Alles wat nu scheef staat, wordt dan recht gezet, het militaire strafrecht blijft dan en wordt weder staatsstrafrecht en de militaire rechtspraak blijft en wordt weder een staatsrechtspraak. Op deze wijze dragen wij te zijner tijd aan de Nederlands-Indonesische Unie over een militaire strafwetgeving voor haar krijgsmacht, welker eenheid en samenhang in grote lijnen aan goede eisen voldoen.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 16 November 1948.

President: Mr. J. E. van der Meulen (plv.).

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Luitenant-Generaal Dijkhoorn, Jhr. Mr. Van der Wijck (plv.).

Lichamelijk letsel veroorzaakt door te Semarang onvoorzichtig rijden met een militaire auto, welk voertuig tevens zwaar beschadigd werd.

Het beschadigen van de auto door schuld zou voor deze tot de Kon. Landmacht behorende militair volgens de conclusie van eis in eerste aanleg strafbaar zijn ingevolge art. 1 der verordening n° 512 van het Militair Gezag in Indonesië.

De Krijgsraad te Velde West oordeelde bij vonnis van 1 Juli 1948 dit feit niet strafbaar omdat de verordening n° 512 niet behoort tot het gemene strafrecht, bedoeld in art. 2 W.M.S.R., dat voor deze militair geldt en het Indonesisch militair gezag niet bevoegd is dit (Nederlands) gemene strafrecht te wijzigen of aan te vullen.

Het Hoog Militair Gerechtshof (dat de motivering van de Krijgsraad volledig in de sententie opnam) was van andere mening. Het Indonesische militair gezag werd bevoegd geacht dexe regeling vast te stellen als tijdelijke aanvulling van art. 2 W.M.S.R. De Krijgsraad te Velde West werd uitdrukkelijk bevoegd verklaard om van dit in Indonesië gepleegde strafbaar feit kennis te nemen nu de beklagde ingedeeld is bij een onderdeel van de Kon. Landmacht hier te Lande, ofschoon de zaak eerst aanhangig gemaakt was bij een Krijgsraad van die Landmacht in Indonesië.

(W.v.M.Sr. art. 2, W.v.Sr. art. 308, V.M.G. v. N.I. n^{rs} 43, 505, 512).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

In de zaak van de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad te Velde West, appellant van een vonnis, op de 1e Juli 1948 door die Krijgsraad ten laste van de na te noemen beklagde gewezen, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, tegen J. C., geboren te 's-Gravenhage, 25 Juni 1926, wonende te 's-Gravenhage, soldaat, destijds ingedeeld bij H.F.D. Wkpl. L.T.D. 85 te Semarang (N.O.I.), thans ingedeeld bij het Medisch Kamp te Woerden 6e Compagnie,

Gezien enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen ten aanzien van de strafbaarverklaring, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van drie maanden;

Overwegende, dat aan beklaagde is ten laste gelegd:

1e. dat het, terwijl hij als militair in werkelijke dienst was en behoorde tot de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 4 September 1947 te Semarang aan zijn schuld te wijten is geweest, dat:

A. de soldaten Molkenboer C., Mulder J. G. en Hakkenbroek B. J., althans enige personen, zodanig lichamelijk letsel hebben bekomen, waaruit tijdelijke ziekte en verhindering in de uitoefening van hun ambtsbezigheden als militair is ontstaan, alsmede dat de soldaten Nuyten J. en Groen M., althans enige personen, zwaar lichamelijk letsel hebben bekomen, althans zodanig lichamelijk letsel dat daaruit tijdelijke ziekte en verhindering in de uitoefening van hun ambtsbezigheden als militair is ontstaan, immers is hij alstoen, aldaar rijdende met een door hem bestuurd vierwielig motorvoertuig (Weaponcarrier), tot het besturen waarvan hij op generlei wijze bevoegd was, op de openbare weg de Nieuwe Tjandiweg, ter plaatse waar deze weg zich verenigt met de openbare weg de Burgemeester de Jonghplein en aldaar een flauwe bocht naar, gezien in de toenmalige rijrichting van beklaagde, rechts maakte, hoogst onvoorzichtig en onachtzaam zonder enige noodzaak ter voor hem linkerzijde van de weg afgereden, door een greppel heen tegen een te dier zijde gelegen, ongeveer 3 meter hoge heuvel, tengevolge waarvan de Weaponcarrier ten onderste boven is geslagen, waardoor genoemde personen, welke zich in de Weaponcarrier bevonden, verschillende verwondingen met vorenomschreven resultaat hebben bekomen;

B. enige oorlogsbehoefte, te weten een militair vierwielig motorvoertuig (Weaponcarrier) zwaar werd beschadigd, immers is hij als bestuurder met bovengenoemde onbeheerd achtergelaten voertuig gaan rijden, zonder in het bezit te zijn van een geldige rij-opdracht en een geldig rijbewijs en is hij, aldus rijdende met de door hem bestuurde Weaponcarrier op de openbare weg, de Nieuwe Tjanditveg, ter plaatse waar deze zich verenigt met de openbare weg Burgemeester de Jonghplein en aldaar een flauwe bocht naar, gezien in de toenmalige rijrichting van beklaagde, rechts maakte, hoogst onvoorzichtig en onachtzaam zonder enige noodzaak ter voor hem linkerzijde van de weg afgereden door een greppel heen tegen een te dier zijde gelegen ongeveer 3 meter hoge heuvel, tengevolge waarvan die Weaponcarrier ten onderste boven is geslagen, waardoor deze de navolgende beschadigingen, althans een of meer daarvan, heeft bekomen: voorbrug verbogen, linker voorveer gebroken, veer-stropen gebroken, torenbout gebroken, radiateur ontzet, stuurkolom verhogen, stuurstangen verbogen, voorruit vernield, carrosserie beschadigd en accu gescheurd;

2e. dat hij, terwijl hij als militair in werkelijke dienst was en behoorde tot de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 4 September 1947 te Semarang met het oogmerk van wederrechtelijke toe-eigening heeft weggenomen een hoeveelheid benzine en olie, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, althans aan een ander dan aan hem, beklaagde, zich bevindende in de tank, respectievelijk in

de motor van een vierwielig militair motorvoertuig (weaponcarrier), immers heeft hij deze olie en benzine verbruikt door, zonder daartoe op enigerlei wijze gerechtigd te zijn, als bestuurder van deze weapon-carrier rond te rijden, en wel van het tegenover het station gelegen zwembad naar de Bodjong, vandaar naar zijn kampement op Djangli en vervolgens van daaruit via de Tijgerclub naar Tjandi, totdat hij aldaar bij het Burgemeester de Jonghplein met genoemde weapon-carrier ten onderste boven is geslagen;

Overwegende dat de eerste rechter op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis vermeld de feiten ten laste gelegd onder 1A en B be-
wezen heeft geoordeeld, en deze feiten heeft gequalificeerd als:

1. aan zijn schuld te wijten zijn dat een ander zodanig lichamelijke letsel bekomt, waaruit tijdelijke verhindering in-de uitoefening zijner beroepsbezigheden ontstaat,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 308 W.v.Str.;

2. aan zijn schuld te wijten zijn dat enige oorlogsbehoefte wordt beschadigd;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet bewezen heeft geacht het-
geen aan beklaagde onder 2 is telastegelegd en hem van dit telaste-
gelegde heeft vrijgesproken;

Overwegende, dat de Krijgsraad voorts heeft geoordeeld dat het
als voormeld onder 1 B bewezen feit niet een strafbaar feit oplevert
waarvan de Nederlandse rechter moet kennis nemen;

Overwegende, dat de Krijgsraad, onder aanhaling van de artikelen
308 van het Wetboek van Strafrecht, 1, 61 van het Wetboek van
Militair Strafrecht en 58, 60 van de Wet op de Krijgstucht de be-
klaagde heeft veroordeeld tot drie maanden gevangenisstraf, zulks
onder overweging dat het onder 1 B bewezen verklaarde een ernstig
krijgstuchtelijk vergrijp oplevert;

Overwegende dat de behandeling in hoger beroep het Hof met
betrekking tot het onder 1 A en 2 telastegelegde tot geen ander
inzicht heeft geleid dan dat van de eerste rechter en in zover het
beroepen vonnis derhalve behoort te worden bevestigd;

Overwegende, dat het Hof zich mede verenigt met de ten aanzien
van het onder 1 B telastegelegde gegeven bewezenverklaring;

Overwegende, dat laatstbedoeld feit valt onder het voorschrift van
art. 1 van de Verordening van het Militair Gezag in Nederlandsch-
Indië, no. 512, gegeven te Batavia op 15 April 1947 ¹⁾, luidende:

„Hij, aan wiens schuld of onachtzaamheid te wijten is, dat enige
„oorlogsbehoefte of enig wapen of munitie wegraakt, dan wel wordt
„vernield, beschadigd of onbruikbaar gemaakt, wordt gestraft met
„een gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren", hoedanig feit in-
gevolge artikel 2 dezer verordening als een misdrijf is te beschouwen;

Overwegende, dat de Krijgsraad de verordening no. 512 niet ver-
bindend heeft geoordeeld, daartoe overwegende:

¹⁾ Zie deze verordening in M.R.T. XL, blz. 561 v. (Red. M.R.T.)

dat het sub 1° B ten laste gelegde en hierboven bewezen verklaarde feit is omschreven en strafbaar gesteld bij artikel 1 van de Verordening no. 512 van het Militair Gezag in Nederlandsch-Indië, vastgesteld door de Legercommandant van Nederlandsch-Indië op 15 April 1947, welke verordening blijkens de aanhef is vastgesteld krachtens artikel 37 van het Koninklijk Besluit van 13 September 1937, no. 32 (Indisch Staatsblad 1939 no. 582 zoals sedert gewijzigd), zijnde de „Regeling op den staat van oorlog en van beleg” ter uitvoering van artikel 33 van de Wet op de Staatsinrichting van Xederlandsch-Indië (Wet van 23 Juni 1925);

dat ingevolge Besluit van de Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van 10 Mei 1940 no. 1 z, (Indisch Staatsblad 1940 no. 134) te rekenen van dien datum af Nederlandsch-Indië in staat van beleg is verklaard;

dat aan de Krijgsraad niet gebleken is dat sedert de staat van beleg met betrekking tot het eiland Java is opgeheven, zodat deze staat ten tijde waarop en ter plaatse waar het ten laste gelegde en bewezen verklaarde is gepleegd, van kracht was;

dat in artikel 1 (1) sub A. van de Regeringsverordening van 5 Mei 1940 (Indisch Staatsblad 1940 no. 78) wordt bepaald dat het Militair Gezag wordt uitgeoefend door de Legercommandant;

dat de „Regeling op den staat van oorlog en beleg” in artikel 37 (1) aan het Militair Gezag de bevoegdheid toekent om in de staat van beleg verklaarde gebiedsdelen, met afwijking van bepalingen van algemene verordeningen, ook andere (dan de in die regeling elders genoemde) maatregelen van welken aard ook, te nemen, wanneer het Militair Gezag die door den oogenblikkelijken noodtoestand geboden acht;

dat de beoordeling van de vraag, of de bovengenoemde, op artikel 37 van de „Regeling op den Staat van Oorlog en van Beleg” steunende verordening no. 512 door de ogenblikkelijke noodtoestand geboden was, niet tot de competentie van de Krijgsraad behoort;

dat de Krijgsraad, de bevoegdheid van het Militair Gezag in Nederlandsch-Indië tot het vaststellen van de norm, vervat in diens verordening no. 512 niet in twijfel trekt;

dat echter het Militair Gezag in Nederlandsch-Indië bij de bepaling van de strafmaat en de stempelning tot misdrijf buiten zijn bevoegdheid is getreden;

dat immers artikel 39 (1) van meergenoemde „Regeling op den „Staat van Oorlog en van Beleg” bepaalt, dat hij, die een verordening, door het Militair Gezag krachtens deze regeling afgekondigd, overtreedt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste vijfhonderd gulden, voorzover daartegen niet bij of krachtens dezelfde regeling een zwaardere straf is bedreigd;

dat, nu de Krijgsraad niet gebleken is dat bij of krachtens de „Regeling op den Staat van Oorlog en van Beleg” een zwaardere straf dan de in artikel 39 (1) genoemde is bedreigd, tegen over-

trekking van de norm, gesteld in de verordening no. 512, naar het oordeel van de Krijgsraad, zodanige overtreding, indien strafbaar, slechts zal mogen worden bestraft tot het maximum van drie maanden hechtenis of vijfhonderd gulden boete, genoemd in artikel 39 van meergenoemde regeling en de in Verordening no. 512 voorkomende bepaling, welke de overtreder bedreigt met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren, als zijnde in strijd met deze regeling daarin opgenomen moet worden beschouwd;

dat artikel 2 van de Verordening no. 512 de bepaling bevat, dat de bij deze verordening strafbaar gestelde feiten worden beschouwd als misdrijven, hetgeen de Krijgsraad onverenigbaar acht met de inhoud van artikel 50 van de „Regeling op den Staat van Oorlog „en van Beleg”, welk artikel bepaalt, dat de bij of krachtens deze regeling strafbaar gestelde feiten, behoudens enige uitzonderingen, onder welke feiten, strafbaar gesteld bij een uit kracht van artikel 37 van de regeling tot stand gekomen verordening niet genoemd worden, worden beschouwd als overtredingen, zodat naar het oordeel van de Krijgsraad artikel 2 van de Verordening no. 512 in strijd met de „Regeling op den Staat van Oorlog en van Beleg” in die verordening is opgenomen;

dat, hoezeer artikel 37 van de „Regeling op den Staat van Oorlog „en van Beleg” aan het Militair Gezag de bevoegdheid toekent onder omstandigheden maatregelen te nemen met afwijking van bepalingen van algemeene verordeningen, terwijl blijkens artikel 95 van de Wet op de Staatsinrichting van Nederlandsch-Indië onder „Algemene Verordeningen” ook Algemene maatregelen van bestuur zijn begrepen, niettemin deze bepalingen naar het oordeel van de Krijgsraad aan het Militair Gezag geenszins de bevoegdheid toe-kennen af te wijken van de bepalingen van de algemene maatregel van bestuur „Regeling op den Staat van Oorlog en van Beleg”, waaraan het Militair Gezag zijn bevoegdheden in het algemeen, en deze bevoegdheid tot afwijken in het bijzonder ontleent, aangezien bij een andere opvatting van de strekking van artikel 37 de door de Wet op de Staatsinrichting van Nederlandsch-Indië in artikel 33 voorgeschreven regeling van de gevolgen van den staat van beleg bij algemene verordening zou worden gefrustreerd en vervangen door een regeling door het Militair Gezag rechtstreeks, welke in de Wet op de Staatsinrichting van Nederlandsch-Indië niet is voorzien en dus met die Wet in strijd moet worden geacht;

dat, aangezien de Krijgsraad ook overigens geen bepaling bekend is, waaraan het Militair Gezag bevoegdheid tot het bedreigen van straffen anders dan in overeenstemming met de bepalingen van hoofdstuk IV van de „Regeling op den Staat van Oorlog en van „Beleg” of bevoegdheid om enig feit anders dan in overeenstemming met genoemde bepalingen tot misdrijf bestempelen kan ontlennen, de Krijgsraad verbindende kracht ontzegt aan artikelen van de Verordening no. 512, voorzoover betreft de daarin opgenomen strafsoort en het gestelde maximum en aan artikel 2 van genoemde verorde-

ning, en overigens op de in de verordening vervatte norm de bepalingen van de artikelen 39 en 50 van de „Regeling op den Staat van „Oorlog en van Beleg" toepasselijk acht;

dat het feit, strafbaar gesteld in de Verordening no. 512 van het Militair Gezag van Nederlandsch-Indië niet is strafbaar gesteld in het Nederlandsche Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende met betrekking tot het voormelde oordeel van de Krijgsraad,

dat artikel 37 lid 1, van de „Regeling op den Staat van Oorlog „en Beleg" (Indisch Staatsblad 1939 no. 582) luidt:

„Het Militair Gezag is bevoegd met afwijking van bepalingen „van algemene verordeningen ook andere maatregelen van welke „aard ook, te nemen dan die, waartoe het ingevolge de bepalingen „van hoofdstuk II en hoofdstuk IV juncto artikel 35 gemachtigd „is, wanneer het die door den oogenblikkelijken noodtoestand ge- „boden acht.";

dat dit voorschrift deel uitmaakt van hoofdstuk III waarvan het bovenschrijft luidt:

„Van den staat van beleg";

dat het Militair Gezag dienvolgens bevoegd is zodanige maatregelen van wetgevende aard voor het in staat van beleg verklaarde gebied uit te vaardigen als het door de oogenblikkelijke noodtoestand geboden acht;

dat deze maatregelen, om te passen in een intredende noodtoestand, de tot dusver bestaande wetgeving moeten kunnen doorbreken;

dat mitsdien voor toetsing der Verordening no. 512 aan de artikelen 39 en 50 der „Regeling op den Staat van Oorlog en Beleg" geen plaats is;

dat niet kan worden gezegd, dat de gebodenheid tot het uitvaardigen der verordening no. 512 niet aanwezig kan zijn geweest;

dat het hoger weergegeven oordeel van de eerste rechter dan ook niet als juist kan worden aanvaard;

Overwegende, dat in het vonnis, waarvan beroep, voorts is overwogen:

dat op dit feit derhalve krachtens artikel 2 van voornoemd wetboek het gemene strafrecht toepasselijk is, behoudens de afwijkingen bij de wet vastgesteld;

dat onder dit „gemene strafrecht" niet anders kan worden verstaan dan het geheel van door enige Nederlandse wetgever vastgestelde regeling van strafrechtelijke aard;

dat het „Gemeene Strafrecht", verstaan in de hierboven aangegeven zin, geen bepaling bevat, welke het sub 1° B. ten laste gelegde en in de Verordening no. 512 bedoelde feit strafbaar stelt;

dat aan de Krijgsraad geen bij de wet vastgestelde afwijking als bedoeld in artikel 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht, bekend is, welke er toe zou moeten leiden dat van meerbedoeld feit door de Nederlandse rechter moet worden kennis genomen;

dat weliswaar door het Militair Gezag in Nederlandsch-Indië blijkens zijn verordening van 4 October 1940 no. 43¹⁾ artikel 1 sub A en B, een als tijdelijk aangekondigde wijziging is aangebracht in artikel 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht, terwijl mede na artikel 5 (tijdelijk) een artikel 5a is ingelast, welke wijziging en inlassing, hoewel blijkens de titel van deze verordening slechts bedoeld ten aanzien van in Nederlandsch-Indië vertoevende militairen der Zeemacht, zodanig zijn geredigeerd dat deze kunnen worden beschouwd als mede betrekking hebbend op in Nederlandsch-Indië vertoevende militairen van de Nederlandse Koninklijke Landmacht;

dat het Militair Gezag in Nederlandsch-Indië bij zijn Verordening van 31 Mei 1946 no. 505²⁾ bovendien uitdrukkelijk heeft bepaald, dat het bepaalde in artikel 1 onder a en b van de Verordening no. 43 mede ten aanzien van de in Nederlandsch-Indië aanwezige militairen van de Koninklijke Landmacht van toepassing blijft;

dat deze door het Militair Gezag in Nederlandsch-Indië verordende wijziging en aanvulling van het Nederlandse Wetboek van Militair Strafrecht de strekking hebben, bepalingen van Nederlandsch-Indisch Strafrecht in het (Nederlandse) gemene recht op te nemen, respectievelijk onder meer op militairen in Nederlandsch-Iridiii toepasselijk te verklaren;

dat de Verordening no. 505 steunt en de Verordening no. 43 bij gebreke van nadere aanduiding moet geacht worden te steunen op het meer aangehaalde artikel 37 van de „Regeling op den Staat van „Oorlog en van Beleg“;

dat de Kroon deze „Regeling op den Staat van Oorlog en van „Beleg“ vaststellende, door daarbij aan het Militair Gezag de bevoegdheid toe te kennen onder omstandigheden maatregelen te nemen met afwijking van bepalingen van algemene verordeningen, onder welke term „Algemeene Verordeningen“ blijkens artikel 95 van de Wet op de Staatsinrichting van Nederlandsch-Indië ook wetten zijn begrepen, in zoverre aan een lagere wetgever een bevoegdheid, namelijk die tot het afwijken van een wet, toekende welke zijzelve niet bezat;

dat een bevoegdheid als hierboven bedoeld aan de Kroon ook niet is gegeven door de Wet op de Staatsinrichting van Nederlandsch-Indië, anders dan in het 2e lid van artikel 33 van die wet, welk lid op het onderhavige geval echter niet van toepassing is, aangezien hierbij noch van een aanwijzing van bepalingen in de regeling zelf, noch van een „buiten werking treden tengevolge van de verklaring „in staat van beleg“ sprake is;

dat derhalve de Kroon, voorzover deze in artikel 37 van de „Regeling op den Staat van Oorlog en van Beleg“ aan het Militair Gezag de bevoegdheid toekende om onder omstandigheden af te wijken van de bepalingen van wetten, Haar bevoegdheid overschreed

¹⁾ Zie deze verordening in M.R.T. XXXIX, blz. 477 v. (Red. M.R.T.)

²⁾ Zie deze verordening in M.R.T. XXXIX, blz. 41 v. (Red. M.R.T.).

en dat mitsdien aan deze toekenning en derhalve evenzeer aan de op grond van deze toekenning tot stand gekomen verordeningen no. **43** en no. 505 van het Militair Gezag voorzover deze wijziging en aanvulling van het Wetboek van Militair Strafrecht beogen, verbindendheid moet worden ontzegd;

dat het Militair Gezag, blijkens de considerans van zijn Verordening no. 505, deze verordening heeft vastgesteld omdat omstandigheden de daarin neergelegde regelingen (onder welke voorkomt de bepaling dat het voorschrift van artikel **1** sub a en b van de Verordening no. **43** mede ten aanzien van de in Nederlandsch-Indië aanwezige militairen van de Koninklijke Landmacht van toepassing blijft) noodzakelijk maakten;

dat ook bij aanvaarding van een dergelijk noodrecht de Verordeningen no. **43** en 505 ingevolge het gestelde in artikel **34** van de „Regeling op den Staat van Oorlog en van Beleg" in haar toepasselijkheid beperkt blijven tot het gedeelte van Nederlandsch-Indië aangeduid in het Besluit dat den staat van beleg heeft verklaard;

dat meergenoemde verordeningen derhalve geen wijziging vermogen te brengen in den in het Nederlandsche Staatsblad opgenomen en door de Nederlandse rechter in Nederland bij uitsluiting als geldend te beschouwen en toe te passen tekst van het Nederlandsche Wetboek van Militair Strafrecht, noch ook, als afkomstig van een niet Nederlandse wetgever, strafbare feiten kunnen toevoegen aan die waarvan de Nederlandse rechter moet kennis nemen;

Overwegende, dat ook dit betoog faalt, daar, al moge in tijd van oorlog ingevolge artikel 5 van het Wetboek van Militair Strafrecht de Nederlandse strafwet de Nederlandse militair volgen, wanneer hij zich buiten het Rijk in Europa bevindt — mits de kennisneming van het strafbare feit aan de militaire rechter behoort — zulks onverlet laat, dat de Nederlandse militair mede staat onder de ook voor hem gegeven strafwet, uitgevaardigd door de wetgever van het gebied waar hij zich bevindt;

dat de reeds genoemde Verordening no. **512** op een ieder die zich bevindt op het in staat van beleg verklaard gebied van Nederlandsch-Indië, dus mede op de zich aldaar bevindende Nederlandse militair toepasselijk is;

Overwegende, dat derhalve is na te gaan of een rechter, en zo ja welke, is aangewezen om van het onder **1 B** ten laste gelegde feit kennis te nemen;

Overwegende te dien aanzien,

dat krachtens artikel **243** Rechtspleging bij de Landmagt is gegeven het Koninklijk Besluit van **22** Augustus **1944**, Staatsblad **E 67**, zijnde het Organisatie Besluit Rechtspleging te Velde; dat artikel 5 van dit Besluit gelijkelijk bevoegd verklaart om van het door byklaagde — die ingedeeld is b\$ een onderdeel te Woerden en het feit te Semarang heeft begaan — kennis te nemen de Krijgsraad te

Velde, benoemd door de Commandierend generaal onder wiens bevelen dit onderdeel staat — derhalve de Krijgsraad te Velde-West — en de Krijgsraad te Velde benoemd door de Commandierend generaal van het rechtsgebied, waarin het feit is begaan, zijnde ten deze de Krijgsraad benoemd door de Commandant van het leger in Nederlandsch-Indië, daartoe aangewezen bij artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 26 Juni 1946, Staatsblad G 157;

dat ingevolge artikel 6 van voornoemd Organisatie Besluit E 67, de Krijgsraad, waarbij de zaak het eerst is aanhangig gemaakt — de Krijgsraad te Velde West — uitsluitend bevoegd blijft;

Overwegende, dat de aan het onder 1 B bewezen feit gegeven benaming verbetering behoeft en behoort te luiden:

„in het in staat van beleg verklaard gebied van Nederlandsch-Indië aan zijn schuld te wijten hebben dat enige oorlogsbehoefte „wordt beschadigd“, zijnde de beklaagde deswege strafbaar;

Overwegende, dat de straf van drie maanden gevangenis staat in beklagde daarbij in aanmerking genomen;

goede verhouding tot de ernst der voormelde feiten, de persoon van

Gezien alsnog, behalve de artikelen als voormeld in het beroepen vonnis aangehaald, de artikelen 1 en 2 van de Verordening no. 512 van het Militair Gezag in Nederlandsch-Indië;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin:

Bevestigt het vonnis, waarvan beroep, ten aanzien van de vrij-spraak van het onder 2 aan beklagde ten laste gelegde feit;

Bevestigt dat vonnis voorts:

1. voor wat betreft de bewezenverklaring van het onder 1 A ten laste gelegde feit en de beslissing onttrent beklagdes strafbaarheid deswege;

2. voor wat betreft de bewezenverklaring van het onder 1 B aan verdachte ten laste gelegde feit;

Vernietigt het vonnis voor al het overige;

En te dien aanzien opnieuw recht doende:

Qualificeert het onder 1 A ten laste gelegde en bewezen verklaarde feit, als:

Aan zijn schuld te wijten hebben, dat een ander lichamelijk letsel bekomt, waaruit tijdelijke verhindering in de uitoefening zijner beroepsbezigheden ontstaat, meermalen gepleegd,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 308 van het Wetboek van Strafrecht en artikel 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Verklaart beklagde schuldig aan het hem onder 1 B te laste gelegde en bewezen verklaarde feit;

Qualificeert dat feit als boven gemeld en verklaart dat feit strafbaar volgens de boven aangehaalde artikelen;

Verklaart beklagde ook ten aanzien van dat feit strafbaar, zijnde niet gebleken van omstandigheden, die zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

En gezien artikel 57 van het Wetboek van Strafrecht;

Veroordeelt beklagde ter zake van de hierboven bewezen verklaarde en gequalificeerde feiten tot een gevangenisstraf voor de tijd van *drie maanden*.

NASCHRIFT.

Zie mijn op blz. 88 hiervoor opgenomen bijdrage, bij welke ik getracht heb het misverstand, dat m.i. aan beide zijden — Krijgsraad en H.M.G. — bestaat, op te helderen. R.C.

Hoog Militair Gerechtshof.

Dispositie van 14 September 1948.

Principiële dienstweigeringszaak. Staking der vervolging op grond van art. 2 van de „dienstweigeringswet“.

(Zie het op deze zaak betrekking hebbende vonnis van de Krijgsraad te Velde Noord van 12/16 Januari 1948, afgedrukt op blz. 198 v. van de vorige jaargang).

(Wet van 13 Juli 1923, Stb. 357, art. 2).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Voorgenomen op heden, 14 September 1948, de processtukken inzake de appellant en geïntimeerde B. M. N., soldaat bij het E. Instructie Bataljon, 1 R.I. te Assen, van beroep onderwijzer,

Overwegende, dat uit een beschikking van de Minister van Oorlog d.d. 9 Augustus 1948, Afdeling A 3, No. 2545, blijkt, dat de gewetensbezwaren van B. M. N. voornoemd zijn erkend;

Gezien artikel 2 laatste lid van de Wet van 13 Juli 1923, S. 357, betreffende dienstweigeringszaak;

Gelast de strafvervolging tegen de appellant en geïntimeerde B. M. N. te staken ¹⁾;

Beveelt, dat van deze beslissing zal worden kennis gegeven aan de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht en aan de beklagde.

Hoog Militair Gerechtshof te Batavia.

Sententie van 20 November 1948.

President: Mr. J. C. Berenschot (plv.).

Leden: Generaal-majoor M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm. 1e kl. H. J. G. van Giessen.

Advocaat-Fiscaal: Mr. J. E. K. Bondam (fd.).

Raadsliden: Majoor der Mars. (KMR) Mr. J. Verstegen, Luit.-Kolonel der Mars. J. van Heuven en Hoofdoff. v. Gezondh. 2e kl. J. C. van Epen.

¹⁾ Zie over een dictum als dit mijn Naschrift op blz. 64.

Bondowoso-affaire.

[Wij plaatsen hieronder één der sententies in de Bondowoso-affaire. Gebrek aan plaatsruimte noopt ons, voorlopig met de publicatie van deze ene uitspraak te volstaan. Gebrek aan plaatsruimte maakte het eveneens onmogelijk het — 51 bladzijden grote — vonnis in deze zaak op te nemen. Voor hen, die zich op de hoogte wenssen te stellen van de feitelijke toedracht, plaatsten wij, in de tekst van de sententie, daar waar de sententie naar het vonnis verwijst, citaten van de uitspraak in eerste aanleg.

. Wij vermelden nog dat de in de sententie vermelde luitenant G. door het H.M.G. te Batavia werd veroordeeld tot twee maanden gevangenisstraf (vrijspraak in eerste aanleg), de luitenant D. tot acht maanden gevangenisstraf (vrijspraak in eerste aanleg) en de sergeant-majoor J. tot vier maanden en twee weken gevangenisstraf (in eerste aanleg één maand hechtenis). Voorts veroordeelde het H.M.G. te Batavia de korporaal L., de marinier 1e kl. K. en de marinier 2e kl. H. ieder tot drie maanden gevangenisstraf (vrijspraak in eerste aanleg) en handhaafde de vrijspraak van de sergeant-majoor L., de korporaal A. en de marinier 1e kl. E.

Red. M.R.T.].

Het aan zijn schuld de dood van een ander te wijten hebben, meermalen doch als een voortgezette handeling gepleegd.

Beklaagde, kapitein der mariniers, belast met het zorgen voor spoorwagens voor het vervoer van 100 krijgsgevangenen van Bondowoso naar Soerabaja, had onvoldoende aandacht besteed aan de ventilatie-mogelijkheid der wagons, zodat 46 krijgsgevangenen gedurende het transport (waarbij de wagons, niettegenstaande om hulp werd geroepen, gesloten werden gehouden) door zuurstofgebrek en warmtestuwing om het leven kwamen.

Causaal verband tussen beklagdes nalatigheid en het ingetreden gevolg aangenomen, nu dit verband niet al te zeer verwijderd is. Weliswaar hebben meer personen zich met hun eigen verzuimen naast de daad van beklagde geplaatst, waardoor beklagdes verzuim op zichzelf dat gevolg niet heeft veroorzaakt, doch van beklagde kan worden gexegd dat ook hij tot het doen ontstaan van het gevolg heeft medegewerkt.

(W.v.Sr. art. 307).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF TE BATAVIA,

in de zaak van Z., oud 33 jaar, geboren te Amsterdam, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Krijgsraad gediend hebbende bij de Mariniersbrigade als kapitein der mariniers, buiten arrest;

Gezien het vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, gewezen en uitgesproken op 3 Augustus 1948, waarvan appèl, waarbij beklagde terzake van het hem ten laste gelegde

„dat hij, dienende als kapitein der mariniers bij het 2e Infanteriebataljon „der Mariniersbrigade in de functie van hoofd van de 4e afdeling van de „bataljonsstaf (chef materieel), na van de commandant van voormeld „bataljon, de luitenant-kolonel der mariniers H. A. G. van der Hardt „Aberson, op 21 November 1947 de opdracht te hebben ontvangen om te „zorgen ivoor spoorwegwagons ten behoeve van het transport van 100 ge- „vangenen van Bondowoso naar Soerabaia, grovelijk in gebreke is ge- „weest ten aanzien van de uitvoering van die opdracht, „door hetzij bij de inspectie te Bondowoso der wagons na te laten acht „te slaan op —, hetzij de nodige bekendheid te geven aan hen die enig „aandeel hadden in het transport van deze gevangenen omtrent —, de „omstandigheid dat twee der wagons, indien de deuren gesloten waren, „geen, althans zeer geringe, althans onvoldoende openingen voor toetre- „ding van lucht bezaten, „hetgeen tot gevolg had dat, toen op 23 November 1947 het transport „plaats vond en degenen die met de leiding van — en het toezicht op — „het transport belast waren, onkundig zijnde van voormelde omstandig- „heid, de deuren gedurende het gehele traject gesloten lieten, waardoor „het kon gebeuren, dat in een wagon 8 en in een andere wagon 38 ge- „vangenen bezweken, „zijnde alzo mede aan beklaagde's schuld de dood van 46 personen te „wijten" .

is vrijgesproken;

Gelet op de door den Fiscaal bij voormelden Krijgsraad op 11 Augustus 1948, derhalve tijdig, gedane aantekening van hoger beroep van dat vonnis;

Gezien de stukken;

Overwegende, dat het Hof beklaagde's persoonlijke verschijning in hoger beroep noodzakelijk heeft geoordeeld, weshalve hij is opgeroepen, om aldaar aanwezig te zijn en ter terechtzitting is verschenen;

Overwegende, dat beklaagde tot zijn verdedigers heeft gekozen en ter terechtzitting is bijgestaan door den Majoor der Mariniers Mr. J. Berstegen, den Luitenant-Kolonel der Mariniers J. van *Hewen*, den Hfd. Officier van Gezondheid II J. C. *van Epen*;

Gehoord den door den fd. Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof te Batavia genomen en daarna schriftelijk overgelegden eis in appèl, ddo 17 November 1948, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof te Batavia met ontvangst van het hoger beroep het vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië te Soerabaja, gewezen en uitgesproken op 3 Augustus 1948, zal vernietigen en opnieuw recht doende, het aan de beklaagde Z. tenlastegelegde wettig en overtuigend bewezen zal verklaren;

hem *schuldig* zal verklaren aan het misdrijf:

„Het aan *zijn* schuld de dood van een ander te *wijten zijn*”;

hem deswege zal veroordelen tot een gevangenisstraf voor den duur van drie maanden;

Nog gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging, zomede op de door den Fiscaal bij voormelden Krijgsraad op 14 September 1948 ingediende memorie van appèl;

Overwegende, dat ten deze naar behoren is geprocedeerd en de eerste rechter niet wettig en overtuigend bewezen heeft geacht, dat beklaagde bij de uitvoering van zijn opdracht grovelijk in gebreke

is geweest, en mitsdien beklaagde van het hem ten laste gelegde heeft vrijgesproken, echter het Hof zich met deze vrijspraak geenszins kan verenigen;

Overwegende nl., dat door de eigen opgaven van beklaagde ter terechtzitting, zo in eersten aanleg

dat hij op 21 November 1947 als kapitein der mariniers bij het 2e Infanteriebataljon der Mariniersbrigade diende en belast was met de functie van hoofd van de 4e afdeling van de bataljonsstaf van dat bataljon, hetgeen inhield, dat hij materieelsofficier van het bataljon was;

dat op die 21e November een stafbespreking van het bataljon plaats vond, waarbij de volgende personen aanwezig waren: de commandant van het 2e bataljon, Luitenant-Kolonel der mariniers Van der Hardt Aberson, de Bn I (personeelsofficier) van het bataljon, luitenant G., de VDMB¹⁾ officier, luitenant D., en hij, beklaagde als materieelsofficier;

dat hij zich meent te herinneren, dat ook de bataljonsarts, de officier van gezondheid Gelissen bij de bespreking aanwezig was; dat op deze stafbespreking werd besproken, dat een transport krijgsgevangenen bestaande uit 100 man, de volgende dag van Bondowoso naar Soerabaja moest worden overgebracht; dat eerst de mogelijkheid werd besproken om deze 100 krijgsgevangenen per truck naar Soerabaja te vervoeren, doch dat deze mogelijkheid werd afgewezen; dat de Overste Van der Hardt Aberson toen aan hem, beklaagde, opdracht gaf om voor spoorwegwagons te zorgen; dat hij, beklaagde zich meent te herinneren, dat de Overste over twee spoorwegwagons sprak;

dat hierna de bewaking van de krijgsgevangenen ter sprake is gekomen; dat naar voren werd gebracht, dat wegens het personeelsgebrek bezwaarlijk mensen konden worden vrijgemaakt om dit transport tijdens de reis naar Soerabaja te bewaken; dat hij, beklaagde zich meent te herinneren, dat de luitenant G. toen tot Overste Van der Hardt Aberson heeft gezegd, dat er toch vrij veel verlofgangers en thuisvaarders naar Soerabaja zouden gaan; dat de Overste toen heeft bepaald, dat de verlofgangers voor de bewaking van het transport krijgsgevangenen zouden moeten zorg dragen; dat hij, beklaagde, na de bespreking vernam, dat het krijgsgevangenen-transport eerst op 23 November 1947 van Bondowoso naar Soerabaja zou gaan;

dat hij op 22 November 1947 naar het station Bondowoso is gegaan en bij de stationschef spoorwegwagons voor het transport heeft besteld; dat hij, beklaagde alvorens een definitief aantal te noemen, eerst een op het station staande goederenwagon heeft opgemeten; dat hem bleek, dat in een dergelijke wagon ten hoogste vijf rijen van acht man konden plaatsnemen, zodat de twee wagons, waarover de Overste had gesproken, niet voldoende zouden zijn;

dat hij, beklaagde daarom aan de stationschef opdracht heeft gegeven om drie goederenwagons gereed te houden voor het transport;

dat hij, beklaagde, de avond van die dag weer naar het station is gegaan; dat bleek, dat zijn, beklaagde's, order behoorlijk was uitgevoerd en dat op het station de drie bestelde goederenwagons klaar stonden; dat hij, getuige, hiermede de hem door Overste Van der Hardt Aberson verstrekte opdracht had uitgevoerd;

dat hij op 23 November te omstreeks kwart over aeven à half acht weer naar het station is gegaan, teneinde even te kijken; dat hij reeds tijdens het ontbijt had vernomen, dat de gevangenen waren ingeladen en dak luitenant G. de papieren had; dat G. met hem, beklaagde, mee ging naar het station, aangezien G. kennelijk nog iets te regelen had aan de hand van de papieren, welke G. van de luitenant D. had ontvangen; dat hij, beklaagde, op het station zag, dat de drie wagons met krijgs-

¹⁾ Veiligheids Dienst Mariniers Brigade. (Red. M.R.T.)

gevangenen in gesloten toestand op het perron stonden en bewaakt werden door een M.P.; dat hij, beklagde, uit de wagons rook zag komen; dat hij, beklagde, hierop de opmerking maakte, dat het wel vrij nauw in de wagons zou zijn; dat hij, beklagde, toen de M.P.man heeft aangeschoten en aan dea heeft gevraagd, of het de bedoeling was, dat de deuren gesloten bleven; dat hierop een tweede bewaker, een eniployé van de V.D.M.B. zeide, dat de deuren op de stations en halten gesloten bleven in verband met eventuele demonstratie van het publiek, doch dat de deuren tijdens de rit opengingen; dat luitenant G. er bij stond, toen de V.D.M.B.-man dit vertelde;

dat hij, beklagde, het wel vreemd vond, dat de deuren juist tijdens de rit werden geopend, aangezien het hem vrij gemakkelijk toeleek om uit een rijdende trein te springen; dat hij echter, omdat hij niet wist, welke consignes hieromtrent bestonden en omdat de zaak hem, beklagde, niet aanging, niet verder hierop is ingegaan; dat hij, beklagde, later op de morgen, te omstreeks 10.00 uur aan Overste Van der Hardt Aberson heeft gemeld, dat de drie wagons, welke hij, beklagde, besteld had, op tijd hadden klaargestaan en dat hij, beklagde, ook zelf nog op het station had gezien, dat de krijgsgevangenen waren ingeladen; dat hij, beklagde, toen tevens tot de Overste heeft gezegd, dat hij, beklagde, vernomen had, dat de wagons op de haltes dicht waren en tijdens de rit openstonden; dat hij de volgende dag van luitenant Elzenga vernam, dat er moeilijkheden waren geweest met het krijgsgevangenen-transport; dat zij toen onder elkaar hebben besproken, wat de oorzaak hiervan kon zijn geweest, en dat zij alles hebben gerecapituleerd, wat de vorige dag op het station Bondowoso was geschied;

dat hij, beklagde, enige tijd later voor een commissie is verschenen en zijn verklaring heeft afgelegd;

dat hij, beklagde, zoals bovenvermeld, van de Overste Van der Hardt Aberson slechts order heeft gekregen om een tweetal wagons te bestellen; dat zijn, getuige's, taak als Bn 4 (materieelofficier) ophield met de zorg voor het aanwezig zijn van het nodige transportmaterieel voor het krijgsgevangenen-transport; dat hem, beklagde, dus niet was opgedragen om te zorgen, dat zich voeding in de wagons bevond; dat uit de verschillende getuigenverklaringen blijkt, dat de wagons niet voorzien waren van voeding, van water en van een gelegenheid om behoeften te doen; dat hij, beklagde, afgezien van het feit, dat hij geen orders had ontvangen om hiervoor te zorgen, in de veronderstelling leefde, dat de gevangenen in de gevangenis te Bondowoso van een ontbijt waren voorzien; dat hij bovendien dacht, dat op de tussenstations steeds drinken aan de gevangenen werd verstrekt en dat zij daar in de gelegenheid werden gesteld om hun behoeften te doen; dat dit dus naar zijn, getuige's, mening tot de verantwoordelijkheid van de transportcommandant behoorde; dat hij, indien hij had geweten, dat noch voedsel, noch drinken zou worden verstrekt, zeker op de noodzakelijkheid hiervan zou hebben gewezen; .enz.;

als in hoger beroep, bevestigd door en in verband beschouwd met de onder ede afgelegde verklaringen van de getuigen: Luitenant-Kolonel Herman Anne Geerhard van der Hardt Aberson,

Post alia:

dat op 21 November 1947 een stafbespreking van zijn, getuige's, bataljon is gehouden; dat de luitenant D. tijdens deze bespreking aan hem, getuige, rapporteerde dat sen transport van 100 krijgsgevangenen gereed was voor afvoer; dat hij, getuige, toen heeft bepaald dat de afvoer op 23 November 1947 per trein zou geschieden, aangezien die dag geen trucks beschikbaar waren om de gevangenen naar Soerabaia te vervoeren;

dat hij, getuige, aan kapitein Z. order heeft gegeven om te zorgen voor spoorwegwagons; dat hij aan luitenant Elzenga order heeft gegeven om te zorgen voor bewaking op het station te Bondowoso en, in verband

met eventuele demonstraties van de zijde van het publiek, te zorgen voor handhaving van orde en rust aldaar;

dat hij luitenant D. opdracht heeft gegeven om te zorgen dat het transport op 23 November 1947 werd afgevoerd; dat D. onmiddellijk naar voren bracht dat de V.D.M.B. geen personen had om mede te geven naar Soerabaia; dat luitenant G. opmerkte dat met dezelfde trein veel thuisvaarders naar Soerabaia zouden gaan; dat het in die tijd zeer bezwaarlijk was om manschappen uit het veld los te maken voor de bewaking van het krijgsgevangenen-transport; dat hij, getuige, naar aanleiding van de mededeling van G., toen heeft bepaald, dat deze thuisvaarders met de bewaking van het transport zouden worden belast;

dat hij, getuige, van mening is dat de orders en aanwijzingen, welke hij toen tijdens die bespreking heeft gegeven, voldoende duidelijk waren; dat hij geen verdere details heeft behandeld, aangezien naar zijn mening alles duidelijk was en D. wist, welke mensen deze kon belasten met het transport krijgsgevangenen;

dat hij, getuige, niettegenstaande de instructie van operatiebevel no. 72, van D. verwachtte, dat deze het krijgsgevangenen-transport met behoorlijke instructies op het station te Bondowoso zou overgeven aan het personeel, dat toch naar Soerabaja zou reizen; dat hij, getuige, aan D. heeft gezegd, dat deze over dat personeel als bewaking kon beschikken en dat hij van D. verwachtte, dat deze als krijgsgevangenen-specialist behoorlijke instructies aan het personeel zou geven, . . .em.;

dat hij op 25 November 1947 van de luitenant Elzenga vernam, dat er iets met het krijgsgevangenen-transport was gebeurd; dat hij echter toen geen officieel bericht ontving van het gebeurde; dat hij wel datgene, wat hij vernomen had aan de Chef Staf van de Mariniersbrigade, die toevallig in Bondowoso was, heeft medegedeeld, doch dat deze verder ook niets wist; dat hij eerst enige dagen later officieel bericht van het voorgevallene ontving; dat hij onmiddellijk, nadat hij het bericht had ontvangen (dus eind November 1947) de luitenant G. bij zich heeft ontboden; dat hij aan G. heeft gevraagd welke consignes deze aan de transportcommandant had gegeven; dat G. hierop antwoordde dat deze de sergeant-majoor J. had aangesteld als transportcommandant en aan J. had gezegd dat deze verantwoordelijk was, tot de gevangenen in Soerabaia waren gearriveerd; dat G. verder vertelde, dat deze order had gegeven, dat de bewakers op de wagons moesten plaatsnemen en dat de bewakers vanwege de onprettige plaats regelmatig afgelost moesten worden; dat G., naar deze zeide, verder order had gegeven, dat op de stations door bewakers vóór de wagons met gevangenen moest worden plaatsgenomen en dat ontvluchttingspogingen belet moesten worden; .

dat hij, getuige, nadat hij vernomen had wat er met het krijgsgevangenen-transport was gebeurd, een onderzoek heeft ingesteld naar de wijze waarop de orders, welke hij op de staffbespaeking van 21 November 1947 had gegeven, waren uitgevoerd; dat hem bleek dat Elzenga en Z. de door hen ontvangen orders op de juiste wijze hadden uitgevoerd; dat D. echter diens orders niet op de juiste wijze had uitgevoerd; dat hij, getuige, zoals boven vermeld, inderdaad aan D. geen gedetailleerde orders had gegeven, aangezien hij het niet nodig oordeelde om aan iemand, die zijn vak kent, gedetailleerde orders te geven; dat hij om dezelfde reden het niet nodig heeft geoordeeld om rapport betreffende de uitvoering van de orders bij hem, getuige, uit te laten brengen;

dat hij, getuige, aanneemt dat D. zeker begrepen heeft wat diens taak was, doch zich dermate oververmoeid gevoelde dat deze toen aan G. heeft gevraagd om de zaak verder te regelen, zonder te beseffen dat G. niet het minste verstand had van verzorging, bewaking en vervoer van krijgsgevangenen; dat G., naar zijn, getuige's, mening, uit collegialiteit deze opdracht heeft aanvaard, doch dat G. dit ten onrechte deed, aangezien G. van deze zaken niets afwist;

dat G. derhalve, toen deze zag dat de zaak niet geregeld was, naar

zijn, getuige's, mening, zich met D. of met hem, getuige, in verbinding had moeten stellen; dat de onkunde van G. reeds blijkt uit het feit dat G. een administratief onderofficier tot transportcommandant aanwees, in plaats van een velddienstonderofficier; dat hij, getuige, aanneemt dat G., die wist, dat D. oververmoeid was en die hem, getuige, niet durfde te wekken, heeft getracht de zaak naar beste weten op te lossen;. . .enz.

Iste luitenant G..

dat hij aanwezig is geweest op de stafbespreking, welke op 21 November 1947 op het Hoofdkwartier te Bondowoso werd gehouden; dat de luitenant D. op deze bespreking mededeelde, dat 100 krijgsgevangenen gereed waren om afgevoerd te worden; dat deze zaak is besproken en dat toen Overste Van der Hardt Aberson heeft bepaald, dat het transport op 23 November 1947 van Bondowoso zou vertrekken; dat besloten werd, dat het transport per trein zou geschieden; dat de Bn 4 van het bataljon, kapitein Z., opdracht ontving om goederenwagons te bestellen en te zorgen dat deze op tijd klaar stonden; dat hij, getuige, zich niet kan herinneren, of er een bepaald aantal wagons werd genoemd; dat luitenant D. opdracht ontving om het transport verder te verzorgen of althans orders van dergelijke strekking; dat hij, getuige, niet weet wat deze orders inhielden, doch dat hij toentertijd de indruk kreeg dat D. moest zorgen, dat het transport in Soerabaia aankwam;. . .enz.

Johannes Antonius Hendrikus Denekamp,

Post alia:

dat hij, getuige, van de luitenant D., die de leiding van het transport had, opdracht ontving om deze drie goederenwagons tot 07.00 uur te bewaken; dat hij, getuige, de sluitingen van de goederenwagons heeft gecontroleerd aan de zijde, waar de gevangenen waren ingestapt;. .enz.; dat hij, terwijl hij deze goederenwagons bewaakte, op een gegeven ogenblik zag, dat uit de beide voorste wagons rook kwam; dat hij toen de gevangenen heeft gewaarschuwd om niet te veel te roken, aangezien naar zijn, getuige's, mening de luchtverversing in de wagons niet al te best zou zijn; dat hij de gevangenen normaal met elkaar heeft horen praten, terwijl hij, getuige, zich op een afstand van ongeveer 10 meter van de wagons bevond; dat het die ochtend vrij fris was; dat hij te 07.00 uur werd afgelost door Van der Ster;

Pieter van der Ster,

dat hij op 23 November 1947 te 07.00 uur op het station te Bondowoso de marinier Denekamp afloste als bewaker bij de krijgsgevangenenwagons; dat zijn opdracht luidde: deze drie wagons te bewaken; dat hij in verband met deze taak steeds rond de wagons heeft gelopen; dat de achterste van de drie wagons was voorzien van een bolle kap; dat hij, getuige, heeft gezien dat uit deze wagons, via een streep in de deur, eierschalen naar buiten werden gegooid;

dat te omstreeks 07.30 uur de luitenant G. verscheen, die vroeg of de bewaking reeds aanwezig was; dat hij, getuige, hierop ontkennend antwoordde; dat luitenant G. Qoenweer wegging; dat de drie krijgsgevangenenwagons te omstreeks 08.00 uur door een locomotief werden weggetrokken en naar een trein werden gebracht; dat bij deze trein verscheidene militairen stonden;. . .enz.;

Abdoel Djaman,

Post alia:

dat in Bondowoso de temperatuur in de wagon aanvankelijk zeer goed

was, doch dat dit allengs slechter werd; dat zij van Bondowoso zijn vertrokken; dat het bij de eerste stopplaats zeer warm was geworden en dat zij het hierdoor benauwd kregen; dat zij daarom bij de eerste stopplaats op de wanden van hun wagon hebben geklopt en aowel in het Nederlands als in het Maleis om hulp hebben gevraagd; dat zij dit op elke volgende stopplaats hebben herhaald; dat hij, getuige, als enig antwoord op hun verzoek om hulp, een stem heeft gehoord, welke in het Nederlands ziede: „Stilte^v”; dat hij, getuige, eveneens heeft medegedaan aan het geroep om hulp; dat hij op verscheidene stopplaatsen in het Nederlands heeft geroepen: „Geef ons wat lucht en water”; dat hem op een dezer stopplaatsen in het Nederlands werd geantwoord: „In Soera-„baia is water”; dat hij, getuige, toen geroepen heeft: „Waar zijn wij”; dat het antwoord luidde: „Probolinggo”; dat hij, getuige, toen heeft geroepen: „Mijnheer, er zijn hier bewusteloozen”; dat het antwoord was: „En wat doe je dan”;

dat tijdens de rit de atmosfeer steeds slechter werd, waardoor verscheidene zijner medegevangenen duizelig of bewusteloos werden; dat er na verloop van tijd wel enige verbetering in de atmosfeer kwam door een regenbui, welke zij onderweg kregen; dat verschillende van zijn medegevangenen toen begonnen bij te trekken;

dat zij uiteindelijk te Soerabaia zijn aangekomen, waar de deuren van de wagon, welke gedurende de gehele reis gesloten waren geweest, werden geopend; dat de gevangenen, welke nog misselijk waren, ogenblikkelijk bijtrokken toen de frisse lucht binnenkwam; dat hij, getuige, gedurende de gehele rit niet bewusteloos is geweest; dat hij tijdens de reis op de verschillende stopplaatsen heeft gehoord, dat er ook uit de beide andere wagons in het Maleis om hulp werd geroepen en dat ook daar op de wanden van de wagons werd geklopt;

Abdoel Rachman,

Post alia:

dat het nog vrij koel was toen zij uit Bondowoso vertrokken, doch dat het allengs steeds warmer werd, zodat zij het zeer benauwd kregen; dat hij, toen zij bij de tweede stopplaats waren gekomen, het zeer benauwd had; dat hij tijdens het stoppen op deze halte door de spleet bij de deur heeft gekeken en toen een militair vlak bij de derde wagon zag staan; dat tijdens het stoppen door verschillende mensen in zijn, getuige's, wagon op de wanden van de wagon is geslagen; dat zij hierop buiten hoorden zeggen: „Diam¹), g.v.d.”; dat hij bij deze halte even buiten bewustzijn is geweest doch dat hij weer is bijgetrokken, toen het tijdens de verdere reis begon te regenen, waardoor het iets frisser werd;

dat hij op een volgende stopplaats hoorde roepen in het Nederlands: „Dit is Probolinggo”; dat zij toen wederom op de wanden van de wagon hebben geklopt en om eten en drinken hebben gevraagd; dat een stem in de Nederlandse taal hierop antwoordde: „Wij hebben ook de gehele „dag nog niet gegeten”; dat zij tenslotte in Soerabaia zijn gearriveerd;

Raden Darmo Atmodjo,

Post alia:

dat het te Bondowoso nog vrij koel was; dat de atmosfeer in de wagon echter tengevolge van de hitte en het gebrek aan verse lucht reeds spoedig heel slecht werd; dat hij, getuige, op de eerste stopplaats, vermoedelijk Kalisat, uit de achterste wagon hoorde roepen: „Toeloeng, „toean²)”; dat hierop geantwoord werd: „Diam”; dat bij de volgende stopplaats, vermoedelijk Djember, vanuit zijn, getuige's, wagon om water werd gevraagd en verzocht werd om de deur te openen voor luchtver-

¹) „Zwijg!” (Red. M.R.T.)

²) „Help, mijnheer!” (Red. M.R.T.)

versing; dat **deze** verzoeken aowel in het Nederlands als in het Maleis werden gedaan; dat hierop geen antwoord kwam;

dat op een van de volgende stopplaatsen door een hunner werd gevraagd waar zij zich bevonden; dat het antwoord luidde: „Probolinggo”; dat toen vanuit hun wagon weer om hulp is gevraagd, terwijl zowel in het Nederlands als in het Maleis hieraan werd toegevoegd dat vier personen bewusteloos waren geworden; dat hierop in het Nederlands werd gevraagd: „Wat heb je dan gedaan”; dat er verder nog van buitenaf in het Nederlands werd gevraagd: „Zijn er nog mensen van Wonosari”; dat zij op deze laatste vraag geen antwoord hebben gegeven;

dat zij op verschillende stopplaatsen na Probolinggo hebben getracht de aandacht te trekken door op de wanden van de wagon te kloppen en door te schreeuwen; dat hierop echter niet werd gereageerd; dat tenslotte op het station Wonokromo de deuren opengingen; dat de vier bewusteloze gevangenen uit zijn, getuige's, wagon toen weer tot bewustzijn kwamen;

Soewardi, *Soedardjomo* alias *Dirdjo Admodjo*, Soetedjo, *Da'i, Sjamsoeri, Helmer Kuiper*,

dat hij op **23 November 1947** te omstreeks 17.00 uur in opdracht van de sergeant-majoor Schuringa van de Militaire Politie, zich tesamen met de korporaal der marechaussee Bredenhof en de marechaussee's De Boer, Visser, Nienhuis en Terbeke, die evenals hij, getuige, allen bij de 8e compagnie K.M.P. dienden, naar het station Wonokromo te Soerabaia heeft begeven, teneinde aldaar een transport krijgsgevangenen af te halen;

dat het transport te omstreeks 19.10 uur op station Wonokromo arriveerde; dat de transportgeleider, de sergeant-majoor der mariniers J., de tansportlijst overhandigde, waaruit bleek dat het transport uit 100 mannelijke gevangenen bestond; dat voor de arrestatie van elke gevangene een officieel bevelschrift aanwezig bleek te zijn; dat J. zeide dat de verhoorrapporten der gevangenen per omgaande aan de commandant I.V.G. Aⁿ divisie zouden worden nagezonden;

dat hij, getuige, vervolgens met J. naar de goederenwagons is gegaan, waarin de gevangenen zich bevonden; dat de deur van de eerste wagon gesloten bleek te zijn, doch dat aich op deze deur geen enkele afsluiting bevond; dat de deur echter wel goed was dichtgeschoven en behoorlijk klemde; dat uit deze wagon **33** mannelijke arrestanten kwamen, die allen ogenschijnlijk normaal waren;

dat de deur van de tweede wagon eveneens was dichtgeschoven en bovendien aan de buitenzijde was afgesloten met een ijzerdraadje; dat uit deze wagon een aantal gevangenen kwam, die het blijkbaar zeer benauwd hadden, gezien tenminste de wijze waarop sommigen hunner naar adem snakten en hoestten en braakten; dat bij nader onderzoek zich in deze wagon nog acht gevangenen bleken te bevinden, bij wie ogenschijnlijk de levensgeesten reeds waren geweken; dat enige van de gevangenen uit deze wagon aan hem, getuige, mededeelden dat zij vanaf des morgens 06.00 uur in de wagon waren geweest en dat de wagon gedurende de gehele dag gesloten was gebleven; dat zij ook verklaarden dat zij onderweg niet waren gelucht, noch waren voorzien van voedsel of drank; dat de acht gevangenen, die ogenschijnlijk overleden waren, door de andere gevangenen op het perron zijn neergelegd;

dat de derde wagon op dezelfde wijze was gesloten als de andere wagons, echter met dien verstande, dat de deur aan de buitenzijde was afgesloten met een haak, welke van de buitenzijde gemakkelijk kon worden opgetild; dat uit deze wagon geen enkel teken van leven kwam; dat hij, getuige, met behulp van de andere M.P.-leden de deur van deze wagon heeft geopend; dat hij, getuige, toen zag dat alle in de wagon aanwezige gevangenen vermoedelijk waren overleden;....enz.;

Arie Dubbeldam, Gerard van der Blaek, kapitein Mr. *Adriaan Jan Alexander* Baron van Westerholt en van den getuige-deskundige den arts *Ate Dirk Bloemsmā*, voorts door de in het vonnis van den eersten rechter vermelde schriftelijke bescheiden sub 1° t/m 17° en sub a, b en c, welke als hier geïnsereerd moeten worden beschouwd en van welke producten sub 6°, 7° en 8a^o de conclusies dier deskundigen door het Hof worden overgenomen en tot de zijne gemaakt,

6. Een door de deskundige R. Hausman, wnd. Hoofd van het Pathologisch-Anatomisch Laboratorium, onder ede opgemaakt deskundigen-rapport, d.d. 26 April 1948, waarin deze deskundige als volgt verklaart: ...enz.;

Conclusie:

De zesenvoertig slachtoffers zijn vermoedelijk omstreeks achttien uur vóór de schouwing overleden, dus omstreeks de vroege middaguren van den drieëntwintigsten November 19honderd zevenenveertig.

De lichamelijke gezondheidstoestand van de slachtoffers was duidelijk minder dan normaal genoemd kan worden, doch de afwijkingen waren niet van dien aard, dat de dood hieruit verklaard kan worden.

Het onderzoek van deze drie slachtoffers heeft geen doodsorzaak doen ontdekken, doch hierdoor is de mogelijkheid niet uitgesloten dat deze slachtoffers zijn overleden aan zuurstofgebrek.

Er zijn geen aanwijzingen gevonden, welke er tegen pleiten, dat hoge temperatuur van het verblijf, waarin de slachtoffers vóór hun dood verbleven, mede van invloed is geweest bij de doodsorzaak.

Gezien de omstandigheden, waaronder de slachtoffers zijn overleden, moet het zeer waarschijnlijk worden geacht, dat de dood veroorzaakt is door een combinatie van zuurstofgebrek en warmtestuwing.

In verband het de negatieve uitkomst van het scheikundig onderzoek van lijkdelen van een van de slachtoffers kan worden aangenomen, dat de slachtoffers niet aan vergiftiging zijn overleden.

wettig en overtuigend is bewezen, dat de feiten zich hebben toegedragen als in de telastelegging nader is aangegeven en dat de mede in die telastelegging genoemde gevolgen inderdaad zijn ingetreden, zodat, de feiten vaststaande, thans alleen de schuldvraag in deze en wat daarmee samenhangt te onderzoeken overblijft;

Overwegende, dat zich hierbij vooreerst de vraag voordoet, of aan beklagde, die alle schuld aan het hem ten laste gelegde ontkent, verweten kan worden, dat hij bij de eerste inspectie der wagons te Bondowoso op 21 November 1947, dus twee dagen vóór het vertrek van het gevangentransport, heeft nagelaten voldoende aandacht te schenken aan de ventilatie der drie voor hem uitgezochte wagons, waardoor het kon gebeuren, dat, toen die wagons gedurende ongeveer 13 uren in gesloten toestand bleven, 46 van de zich in twee wagons bevindende gevangenen door een combinatie van zuurstofgebrek en warmtestuwing kwamen te overlijden;

Overwegende, dat het Hof hieromtrent van oordeel is, dat, hoewel beklagde bij zijn zorg voor de wagons ook derzelver luchtverversing daarin had moeten betrekken, echter redelijkerwijs van hem niet was te verwachten, dat hij bij die eerste inspectie der wagons kon voorzien, dat deze gedurende de gehele reis van Bondowoso tot Soerabaja

steeds in gesloten toestand zouden blijven, en hij gevoeglijk zonder meer mocht aannemen, dat de gevangenen bij een dergelijk vervoer in een tropisch klimaat zeker geregeld gelucht zouden worden, zodat hem niet te zwaar mag worden aangerekend, dat hij een al dan niet hermetische afsluiting der wagons *niet* als een *overheersende* factor in zijn gedachtengang heeft betrokken;

Overwegende, dat dit echter anders wordt op het moment, dat beklaagde, zoals uit het onderzoek in deze zaak is gebleken, op 23 November 1947 kort vóór het vertrek van den trein de drie wagons, met de lirijsgevangenen er reeds in, in gesloten toestand op het perron zag staan en uit de wagons rook zag komen, hetwelk hem nog de opmerking ontlokte, dat het wel vrij benauwd in de wagons zou zijn en hij hierop den M.P.-bewaker nog heeft gevraagd, of het de bedoeling was, dat de deuren gesloten bleven, waarop de tweede bewaker, een employé van de V.D.M.B., antwoordde, dat de deuren op de halten en stations gesloten bleven in verband met eventuele demonstraties van het publiek, doch zij tijdens de rit open gingen;

Overwegende immers, dat beklaagde op dit oogenblik blijkens het voorval van de rook uit de wagons, waardoor hij dadelijk aan een mogelijke benauwdheid in die wagons heeft gedacht, de ventilatiefactor wél in zijn gedachtengang had betrokken en hij zich daardoor ook moet hebben gerealiseerd, dat een gesloten blijven der wagondeuren met de te verwachten tropische hitte, daar het in de kentering was, mogelijk fatale gevolgen met zich mee zou brengen, doch hij *toèn* dan ook maatregelen had dienen te nemen, om te voorkomen, dat de wagons gesloten bleven, althans zich ervan had behoren te vergewissen, of de mededeling van den V.D.M.B.-employé, waarop hij niet zonder meer mocht afgaan, wel juist was, hetgeen in ieder geval het voordeel gehad zou hebben, dat deze quaestie ongetwijfeld in nadere ogenschouw zou zijn genomen, waardoor het onheil wellicht had kunnen worden voorkomen;

Overwegende, dat hier temeer aanleiding toe bestond voor beklagde, waar hij verklaart het zelf „vreemd” te hebben gevonden, dat de deuren tijdens de rit geopend werden, aangezien het hem vrij gemakkelijk toeleek, om uit een rijdenden trein te springen, zodat hij deze aangelegenheid niet zonder nader onderzoek had mogen voorbijgaan;

Overwegende, dat hij anderzijds zich weer heeft doen geruststellen door gemelde mededeling, dat de deuren tijdens de rit openingen, doch, zoals gezegd, beklaagde niet zomaar op een dergelijke mededeling van een bewaker had mogen afgaan en bovendien uit dit „geruststellen” weer blijkt, dat beklaagde zich toch enigermate „ongerust” had gemaakt over het gesloten zijn der deuren en ook dit aanleiding voor hem had moeten zijn, om de zaak niet op haar beloop te laten, doch die te bespreken met den transportcommandant of enig ander persoon, die met het transport te maken had en dan ook zijn verweer, dat hem dit niet verder aanging, volstrekt niet opgaat;

Overwegende, dat beklaagde derhalve, door zich om de ventilatie-quaestie niet verder te bekommeren — hetgeen mede een oorzaak van de gevolgde ramp is geweest —, doch zonder meer het station te verlaten, het transport latende voor wat het was, ernstig tekort is geschoten in het betrachten van de vereiste zorgvuldigheid ten aanzien van den toestand der wagons in verband met het welzijn der gevangenen en deze nalatigheid, welker thans ingetreden ontzettende gevolgen hij als weldenkend officier had kunnen voorzien en hij zich blijkens zijn uitlating tijdens het rook-vooral, nl. „dat het wel „vrij benauwd in de wagons zou zijn", ook heeft gerealiseerd, is aan te merken als grove schuld in strafrechtelijken zin;

Overwegende, dat hiertegen niet als verontschuldiging is aan te voeren — gelijk door beklaagde en de verdediging is gedaan —, dat tevoren reeds verscheidene transporten per goederenwagons met, wel aan te nemen, dezelfde afsluiting hadden plaats gevonden en het hierbij steeds goed was gegaan, waardoor het begrijpelijk zou zijn, dat bij beklaagde de gedachte aan luchtverversing in de wagons, welke zich nooit als acuut had voorgedaan, niet is opgekomen; immers het toch geen betoog behoeft, dat een gelukkige afloop gedurende vele malen, ondanks een gepleegd verzuim, nimmer één ongelukkige afloop, door eenzelfde thans het fatale gevolg teweegbrengend verzuim veroorzaakt, geheel kan rechtvaardigen en zulks ten hoogste een verlichtende omstandigheid oplevert;

Overwegende. dat. aldus de mate van schuld bij beklaagde vastgesteld zijnde, thans dient te worden nagegaan, of tussen voorschreven verzuim van beklaagde en den noodlottigen afloop van het transport een zodanig causaal verband bestaat als de wet voor toepassing van artikel 307 van het Wetboek van Strafrecht eist;

Overwegende, dat het Hof dit causaal verband aanwezig acht, nu uit de toedracht der feiten is gebleken, dat het verband tussen den dood der slachtoffers en de gewraakte nalatigheid niet al te zeer verwijderd is, immers het noodlottig ongeval is veroorzaakt door het gesloten blijven der wagondeuren in verband met het gebrek aan ventilatie in de wagons, terwijl op deze laatste omstandigheid door beklaagde, ondanks hij de deuren gesloten zag en ze gesloten liet, niet zelf is gelet noch door hem anderen daarop is opmerkzaam gemaakt, hetgeen zijn verzuim was;

Overwegende, dat zich hierbij tevens de vraag voordoet, of, nu, zoals gebleken is, zich meer personen met hun eigen verzuimen naast de daad van beklaagde hebben geplaatst, waardoor beklaagde's verzuim op zichzelf dat gevolg niet heeft veroorzaakt, doch, hiertoe andere factoren hebben medegewerkt, beklaagde gezegd kan worden ook door zijn schuld te hebben meegewerkt tot het doen ontstaan van meerbedoeld gevolg;

Overwegende, dat het Hof deze vraag in bevestigenden zin beantwoordt, daar toch ieder van die personen, dus ook beklaagde, op zijn wijze en op zijn gebied heeft medegewerkt aan de omstandigheid van het gesloten zijn of blijven der wagondeuren, welke omstandig-

heid door de ten aanzien daarvan bewuste samenwerking en oopen volging der verschillende verzuimen als uiteindelijk resultaat den dood van 46 personen tengevolge heeft gehad;

Overwegende, dat, waar dus de nalatigheid van beklaagde een schakel vormde in de reeks van verzuimen, welke tot gemeld resultaat hebben geleid, hij mede door zijn verzuim, dus door zijn schuld, voor dat resultaat aansprakelijk is te achten;

Overwegende, dat derhalve op grond van al het bovenstaande wettig en overtuigend bewezen wordt geacht, dat beklaagde zich heeft schuldig gemaakt aan het hem ten laste gelegde, opleverende het hieronder in het dictum nader te omschrijven misdrijf, zodat klaagde daaraan behoort te worden schuldig verklaard en deswege tot straf veroordeeld, zulks met vernietiging van het beroepen vonnis;

Overwegende, dat beklaagde de opdracht om te zorgen voor spoorweg-wagons naar behoren heeft uitgevoerd;

dat reeds verschillende gevangentransporten in Oost-Java in een aelfde soort goederenwagons hadden plaats gevonden zonder noodlottige gevolgen;

dat beklaagde derhalve niet verweten kan worden, dat hij niet voor een ander soort wagons heeft gezorgd;

dat wat het vrijwel hermetisch afgesloten zijn der wagons betreft, naar voren gebracht kan worden, dat door de opmerking van de employé van de VDMB op het station te Bondowoso gemaakt, omtrent het feit dat de deuren van de wagons op de stations gesloten bleven ter voorkoming van eventuele demonstraties van de zijde van het publiek, doch dat deze deuren tijdens de rit geopend werden, het begrijpelijk wordt, dat beklaagde verder geen aandacht aan de gesloten toestand der deuren heeft gewijd;

dat het de Raad echter anderzijds opvalt, dat beklaagde, ondanks de uitlating van hem dat hij het vreemd vond dat de deuren tijdens de rit geopend werden, niet verder op deze aangelegenheid is ingegaan, waar-tegenover echter staat dat beklaagde in zijn militaire loopbaan nimmer tactische kennis heeft opgedaan of gekregen, daar dit niet noodzakelijk was in verband met de door hem te verrichten diensten;

dat hierdoor zijn niet verder ingaan op de gesloten toestand der deuren wellicht te verklaren is;

dat, wat ook van het bovenstaande zij, in ieder geval vaststaat, dat reeds verscheidene transporten per goederenwagon hadden plaats gevonden en dat aangenomen kan worden, dat de verschillende goederen-wagons der S.S. ten aanzien van de afsluiting wel geen verschillen zullen vertonen;

dat de (vrijwel) hermetische afsluiting der wagons dus niet als een markant feit naar voren behoefde te springen en dat aan beklaagde derhalve niet verweten kan worden, dat hij, hetzij deze hermetische afsluiting in het geheel niet in zijn gedachtengang heeft betrokken, hetzij (hoewel zich bewust zijnde van de hermetische afsluiting) hiervan geen mededeling aan anderen heeft gedaan;

dat derhalve niet wettig en overtuigend is bewezen, dat beklaagde bij de uitvoering van zijn opdracht grovelijk in gebreke is geweest, weshalve beklaagde van het hem tenlastegelegde dient te worden vrijgesproken;

Overwegende aangaande de straf, dat enerzijds moet worden gelet op de mate van schuld bij beklaagde en de hoogst ernstige gevolgen van zijn verzuim, doch anderzijds naar voren dient te worden ge-

bracht de boven reeds gereleveerde verzachtende omstandigheid, dat tevoren verscheidene dergelijke transporten steeds goed waren verlopen, zodat verklaarbaar, zij het niet verschoonbaar, enige zorgeloosheid bij beklaagde kon ontstaan, alsmede het voor beklaagde gunstige feit, dat hij na zijn eerste inspectie nog tweemaal naar het station is gegaan, om te kijken, of het met de wagons wel in orde was, waaruit zijn diligentie ten opzichte van de hem opgedragen taak blijkt, weshalve, mede in aanmerking genomen, dat zijn beoefeningen met het transport van tamelijk zijdelingsen aard waren, waardoor begrijpelijk, ofschoon ook weer niet verschoonbaar, hij zijn taak, wat de uitvoering betreft, enigszins oppervlakkig kon opvatten, en voorts gelet op de omstandigheden van het geval, op de persoonlijkheid van beklaagde en op het bepaalde bij artikel 56 van het Wetboek van Strafrecht, de ondervolgende straf in juiste verhouding wordt geacht tot den aard en ernst van het door beklaagde misdrevene;

Gelet op de artikelen 56 en 307 van het Wetboek van Strafrecht, de artikelen 2, 4 en 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht, zomede artikel 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht en voorts de artikelen 75 v.g. van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het op 3 Augustus 1948 gewezen en uitgesproken vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, waarvan beroep;

Verklaart het den aan hoofde dezer nader aangeduiden beklaagde Z. ten laste gelegde zomede zijn schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem terzake hiervan schuldig aan:

het medeplegen van het misdrijf:

„Het aan zijn schuld de dood van een ander te wijten zijn, meer-malen, doch als een voortgezette handeling gepleegd“;

Veroordeelt hem deswege tot een gevangenisstraf voor den duur van drie maanden.

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 16 Maart 1948.

President: Lt. Kolonel Mr. E. de Visser.

Leden: Luits. Kolonel G. A. van Driem en S. E. Schoevers.

Auditeur-Militair: Majoor Mr. B. H. van Everdingen.

Raadsmans: Mr. H. P. Jager, advocaat te Ede.

Ontploffing van een handgranaat, welke nabij de schietbanen te Ede was gevonden en door beklaagde, vaandrig bij het Reg. Jagers, tot het geven van instructie beschikbaar was gesteld. Tengevolge van de ontploffing verloor de daarmede belaste soldaat het leven en werd een sergeant gewond.

De Krijgsraad onthoudt zich van een oordeel over de oorzaak van de ontploffing, wegens de verschillende mogelijkheden, t.w. het aanwezig zijn van een slagpijpe (hoewel beklaagde en twee getuigen hebben verklaard onderzocht en geconstateerd te hebben dat in de granaat geen slagpijpe aanwezig was), de manipulatie van de met de instructie belaste soldaat of de zelfontbranding van de baratlading; vast staat dat beklaagde hoogst onvoorzichtig en roekeloos handelde door een met springstof geladen handgranaat voor instructie-doeleinden ter beschikking te stellen.

Causaal verband aangenomen niettegenstaande de ontploffing veroorzaakt is door een latere handeling van een ander.

Bij de strafoplegging rekening gehouden met de omstandigheid dat beklaagde getracht heeft te voorzien in het grote gebrek aan instructie-materieel.

Eéndaadse samenloop met het culpoos teweeg brengen van een ontploffing (welk feit niet in de qualificatie is opgenomen).

Getuigen niet onder ede gehoord, doch volstaan met een proces-verbaal van de maréchaussée.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen R. T. R., geboren te Rotterdam, 21 Juni 1925, res. 2e luit. bij de 2e Cie. 5e Instr. Bat. Reg. Jagers te Amersfoort,

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd ¹⁾:

dat hij, terwijl hij als vaandrig in dienst was bij het Regiment Jagers, *althans als militair in de zin der wet*, te Ede, *in ieder geval in Nederland*, op of omstreeks 4 en 5 September 1947:

ten eerste:

een handgranaat in een bij hem in gebruik zijnde kast heeft voorhanden gehad, terwijl hij — beklaagde — wist, dan wel redelijkerwijs moest vermoeden, dat genoemd voorwerp was een handgranaat, dan wel dat het een onderdeel daarvan was;

ten tweede:

in de uitoefening van zijn voornoemd ambt van vaandrig hoogst roekeloos, ondeskundig en onvoorzichtig heeft gehandeld, door alstoen en aldaar een voorwerp, waarvan hij wist, dat het een handgranaat nr. 69, *althans een handgranaat* was, en waarvan hij de gevaarlijkheid kende, te meer zo, omdat bij legerorders 203 en 244 van 1947 reeds bij herhaling op de gevaarlijkheid van die voorwerpen was gewezen en met welke gevaarlijkheid hij dus had behoren rekening te houden, niettemin heeft toegelaten, dat het in handen kwam van de sergeant Moen en de soldaat Sweijd, zonder deze personen voldoende op de gevaarlijkheid er van te wijzen, met dit aan zijn —

1) De gecursiveerde gedeelten werden niet-bewezen verklaard.
(Red. M.R.T.).

beklaagdes — roekeloosheid, onvoorzichtigheid en ondeskundigheid te wijten gevolg, dat meergenoemd voorwerp is ontploft, tengevolge waarvan aan de soldaat Sweijd beide handen bij de polsen werden afgeslagen, hij een groot gat in de borstholte kreeg en blind werd en tengevolge van al dit letsel of van een deel er van spoedig daarna overleed, en met het gevolg, dat sergeant Moen op vele plaatsen werd verwond en dientengevolge gedurende enige tijd was verhinderd de bezigheden van zijn ambt van sergeant uit te oefenen;

ten derde:

hoogst roekeloos, ondeskundig en onvoorzichtig heeft gehandeld door alstoen aldaar een handgranaat, waarvan hij de ontplofbaarheid op grond van het onder ten tweede gestelde moest kennen, ter instructie heeft overgegeven aan de sergeant Moen, met dit aan zijn — beklagdes — roekeloosheid, ondeskundigheid en onvoorzichtigheid te wijten gevolg, dat deze is ontploft, terwijl daardoor levensgevaar voor een ander ontstond;

ten vierde:

primair:

opzettelijk heeft nagelaten aan de bevoegde overheid een mededeling te doen, die hij van ambtswege doen moest en waarvan de verzwijging het belang van de dienst en van de Staat kan schaden door alstoen aldaar opzettelijk niet aan zijn compagnies-commandant of in rang hoger geplaatste officier mede te delen, dat hij een handgranaat in een bij hem in gebruik zijnde kast voorhanden had, xodat niet de maatregelen, voorgeschreven bij legerorders 203 en 244 van 1947, te u-eten het onschadelijk maken van dat voorwerp door daartoe bevoegde personen, konden plaats vinden, en waardoor, zoals onder ten tweede hiervoren aangeduid, de belangen van de Staat en van de dienst geschaad werden, zulks terwijl het alstoen tijd van oorlog was;

subsidiar:

hoogst roekeloos, onvoorzichtig en ondeskundig is opgetreden door alstoen aldaar na te laten mededeling te doen van het voorhanden zijn in zijn kast van een handgranaat, waardoor niet de maatregelen als onder primair aangeduid, konden worden genomen, met alle gevolgen van dien als boven omschreven, zulks terwijl het alstoen tijd van oorlog was;

Overwegende, dat ter terechtzitting aanwezig is een ambtelijke verklaring van Commandant 3-1 Infanterie Depot dd. 8 Maart 1948, zakelijk vermeldende, dat beklagde sedert 1 Juli 1946 in werkelijke dienst is;

Overwegende, dat beklagde ter terechtzitting zakelijk onder meer heeft verklaard,

dat hij de 4e September 1947, terwijl hij als dienstplichtig vaandrig in werkelijke dienst was bij de 2e Compagnie, 5e Instructie-Bataljon, Regiment Jagers te Ede, aldaar van de vaandrig R. G. S. vernomen heeft, dat door deze een handgranaat No. 69 in hun gemeenschappelijke kast was geborgen;

dat de handgranaat niet was voorzien van de veiligheidsdop en veiligheidspen met band en gewichtje;

dat hij er zich persoonlijk van overtuigd heeft, dat er geen slagpijpje in de handgranaat zat;

dat hij, vermoedende dat deze handgranaat ongevaarlijk was, heeft nagelaten van het opbergen van de handgranaat in een kast melding te maken;

dat hij bekend is met de inhoud der L.O.'s 1947 203 en 244;

dat hij de 5e September 1947 de handgranaat heeft gegeven aan de Sergeant Moen, om daarmee theorie te geven;

dat hij de sergeant Moen medegedeeld heeft, dat hij de handgranaat had gecontroleerd, en dat er geen slagpijpje in zat;

dat de sergeant Moen daarna deze controle heeft bevestigd;

Overwegende, dat het ambtsedig proces-verbaal der Kon. Marechaussee, 3e Divisie Brigade Ede No. 75, gesloten en getekend te Ede, de 10e September 1947 door Noben, Joseph Hubertus, Adj. O. Officier der Kon. Marechaussee te Ede, zakelijk inhoudt als verklaring aan verbalisant van getuigen:

R. G. S., geboren te Enkhuizen, 18 Juni 1925, vaandrig bij de 2e Compagnie 5e Instructie-Bataljon, Regiment Jagers:

dat de 4e September 1947 nabij de schietbanen te Ede een handgranaat is gevonden, aan welke handgranaat de veiligheidsdop en de veiligheidspen met band en gewichtje ontbraken;

dat hij, alvorens de handgranaat in zijn broodzak te stoppen, zich ervan overtuigd heeft, dat er zich geen slagpijpje in bevond; dat hij de handgranaat mee naar de kazerne heeft genomen en aldaar heeft opbergen in de gemeenschappelijke kast van hem en beklaagde;

dat hij beklaagde van het opbergen in kennis heeft gesteld en medegedeeld, dat zich in de handgranaat geen slagpijpje bevond;

Moen, Gerrit George, geboren te 's-Gravenhage, 11 September 1927, Sergeant OVW bij de 2e Compagnie 5e Instructie-Bataljon, Regiment Jagers:

dat hij op 5 September 1947 belast was met het geven van theorie handgranaten, voor welke theorie hij voor de aanvang van de middagdienst van beklaagde een handgranaat had ontvangen;

dat beklaagde hem medegedeeld heeft, dat zich in de handgranaat geen slagpijpje meer bevond, waarvan hij zich eveneens heeft overtuigd;

dat hij de handgranaat aan de soldaat Sweijd heeft overgegeven, die hem, getuige, nog gevraagd had of de handgranaat nog gevaarlijk was, waarop hij Sweijd antwoordde, dat deze geen gevaar meer opleverde;

dat Sweijd het bovenste gedeelte van de handgranaat heeft afgeschroefd;

dat Sweijd de handgranaat, na het bovenste gedeelte weer te hebben vastgedraaid, naast hem op de tafel plaatste, en dat de granaat op het zelfde ogenblik ontplofte;

Overwegende, dat blijkens de geneeskundige verklaring van de

Chef van het Militair Hospitaal te Arnhem, de soldaat Sweijd, die de 5e September 1947 in dat Hospitaal is binnengebracht met verwondingen, tengevolge van het ontploffen van een handgranaat, aan die verwondingen is overleden;

Overwegende, dat uit de verklaring van de Reserve Officier van Gezondheid 1e klas, te Ede, A. Pull ter Gunne, blijkt, dat deze bij de sergeant Moen G. G. geconstateerd heeft: „Multipele kleine „scherfwondjes in de rechterzijde van het gelaat, hals, nek, schouder „en bovenarm. Er bestaat wel kans op blijvende invaliditeit. Te „verwachten een ongeschiktheid voor de dienst gedurende vier „weken“;

Overwegende, dat de Krijgsraad het onder ten eerste ten laste gelegde niet bewezen acht, daar het opbergen in de gemeenschappelijke kast, bij beklaagde en R. G. S. in gebruik, door deze laatste is geschied, en dat niet vast staat, dat voormelde R. G. S. de handgranaat ter beschikking van beklaagde heeft gesteld;

Overwegende, dat de Krijgsraad het onder ten vierde primair ten laste gelegde niet bewezen acht, daar niet is komen vast te staan, dat beklaagde de opzet heeft gehad na te laten aan de bevoegde overheid een mededeling te doen, die hij van ambtswege doen moest, en waarvan de verzwijging het belang van de dienst en de Staat kan schaden, aangezien beklaagde kon vertrouwen, dat wanneer het hier een gevaarlijke handgranaat betrof, de verplichting tot het doen van zulk een mededeling in de eerste plaats op R. G. S. rustte;

Gezien het rapport door de zorg van de Technische Staf opge-
maakt d.d. 12 September 1947;

Gezien het rapport van de 2e Luitenant van Oppen, dd. 23 October 1947, en het schrijven van de Directeur der Infanterie No. D. 1/22569/Uitr A.A., d.d. 20 November 1947;

Gehoord de verklaring ter terechtzitting van de getuige Jhr. Johannes van Suchtelen, Luitenant-Kolonel, geboren te Djokjacarta, 2 November 1892, waaruit onder meer zakelijk blijkt, dat hij, getuige, uit Indië vernomen heeft, dat baratol, de lading van de onderhavige handgranaat, door langdurige verhitting tot zelf-ontbranding kan komen, zodat dus ook zonder slagpijpje een dergelijke handgranaat tot ontploffing kan komen;

Overwegende, dat de Krijgsraad zich van een oordeel moet onthouden over de uiteindelijke oorzaak der ontploffing, daar uit het iechnisch onderzoek en de getuigen-verklaring blijkt, dat zich verschillende mogelijkheden voordoen, te weten het aanwezig zijn van een slagpijpje, eventueel dat van de handgranaat No. 77, de manipulatie van de soldaat Sweijd, kort vóór de ontploffing, of de zelf-ontbranding van de baratol-lading;

Overwegende, dat evenwel vast staat, dat beklaagde op de hoogte was van de inhoud van de L.O.'s 1947, 203 en 244, waarbij stringente voorschriften zijn gegeven ten aanzien van gevonden munitie en beklaagde hoogst onvoorzichtig en roekeloos handelde door in strijd met de voorschriften dezer L.O.'s de bewuste handgranaat voor

instructie-doeleinden ter beschikking te stellen, terwijl toch juist liet ontbreken van de veiligheidsdop en de veiligheidspen met band en gewichtje erop wees, dat deze handgranaat een blindganger was;

Overwegende, dat beklagde weliswaar stelt gecontroleerd te hebben, dat geen slagpijpje aanwezig was en aldus op grond van zijn vermeende deskundigheid tot het oordeel kwam, dat de bewuste handgranaat ongevaarlijk was, doch dat uit zijn eigen verklaring ter terechtzitting, dat hij op de S.R.O.I. slechts éénmaal met scherpe handgranaten heeft gegooid en hij zich niet kon herinneren, welke maatregelen ten aanzien van blindgangers werden genomen, blijkt dat zijn handelingen, in strijd met de L.O.'s verricht, als hoogst ondeskundig dienen te worden gequalificeerd;

Overwegende, dat van de zijde van de verdediging is gesteld, dat het causaal verband tussen gedaagdes handelen en het ongeval ontbreekt, daar de soldaat Sweijd het bovendee van de handgranaat heeft los geschroefd en weer vast gedraaid, een door beklagde niet te voorzien gevolg van zijn handelen;

Overwegende, dat dit verweer niet opgaat, daar beklagde de granaat voor instructie-doeleinden ter beschikking heeft gesteld, en dus moest voorzien dat demontage van de granaat zou plaats hebben, en het ten deze geen rol speelt, door wie de demontage-handelingen zijn verricht;

Overwegende, ten overvloede, dat beklagde, door in strijd met de desbetreffende orders, die op de gevaarlijkheid wezen, een projectiel, dat in ieder geval nog een explosieve lading bevatte, voor instructie-doeleinden ter beschikking te stellen, het gevaar heeft geschapen en het causaal verband tussen zijn handeling en het ingetreden gevolg vast staat, waarbij het er niet toe doet, welke verdere handelingen met het projectiel zijn verricht;

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden, die geacht moeten worden hier te zijn herhaald, opleveren evenzovele redengevende feiten en omstandigheden, waarop steunt de beslissing van de Krijgsraad, dat door deze bewijsmiddelen, wettig en overtuigend is bewezen: [*zie de niet-gecursiveerde gedeelten der tenlastelegging — Red. M.B.T.*];

Overwegende, dat het onder ten tweede en ten derde bewezen verklaarde moet worden beschouwd als een voortgezette handeling, daar slechts van één handeling van beklagde sprake is, slechts op één norm inbreuk is gemaakt, en hier zich slechts het culpoze veroorzaken der gevolgen voordoet, zodat ten deze alleen plaats is voor een toepassing van de strafbepaling van artikel 309 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

I. *Het in de uitoefening van het ambt van militair, door zijn schuld veroorzaken*

A) *van eens anders dood,*

B) *dat een ander xodanig lichamelijk letsel **bekomt**, waaruit*

tijdelijke verhindering van diens ambtsbezigheden ontstaan is, en

II. *Het door zijn schuld nalaten aan de bevoegde overheid een mededeling te doen, die hij van ambtswege doen moest,*

voorzien en strafbaar gesteld bij:

I. Artikelen 307, 308 en 309 van het Wetboek van Strafrecht, en

II. Artikel 133 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, waarbij in aanmerking wordt genomen, dat beklaagde heeft getracht te voorzien in het inderdaad bestaande groot gebrek aan instructie-materieel, en aldus doende, meende in het belang van de dienst te handelen;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen, nog de artikelen 1, 2, 13, 15, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 10, 14a, 14b, 14c, 56, 57 en 158 van het Wetboek van Strafrecht; 76 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht; 193 van de Regtspleging bij de Landmagt;

[volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van één maand, voorwaardelijk, met een proeftijd van één jaar. — Red. M.B.T.].

NASCHRIFT.

In bovenstaand vonnis wordt bewezen geacht: „tengevolge waar-, van aan de soldaat Sweijd beide handen bij de polsen werden afge-, slagen, hij een groot gat in de borstholte kreeg en blind werd en „tengevolge van al dit letsel of van een deel ervan spoedig daarna „overleed”, enz.

Bij nalezing van de inhoud der bewijsmiddelen vonden wij daarin slechts:

„Overwegende, dat blijkens de geneeskundige verklaring van de „Chef van het Militair Hospitaal te Arnhem, de soldaat Sweijd, die „de 5de September 1947 in dat Hospitaal is binnengebracht met verwondingen, tengevolge van het ontploffen van een handgranaat, „aan die verwondingen is overleden”; zoals dit bewijsmiddel thans is gerelateerd, menen wij, dat dit het bewezen verklaarde niet dekt. De ontstane verwondingen, die bewezen verklaard zijn, hadden

nauwkeurig uit de inhoud der bewijsmiddelen in het vonnis behoren te blijken.

Van het sub IV telastegelegde werd het subsidiair telastegelegde bewexen verklaard. Wij lezen daarin „waardoor niet de maatregelen „als onder primair aangeduid konden worden genomen“, enz.

Het valt ons echter op, dat het primair telastegelegde uitdrukkelijk niet bewezen is verklaard.

Zou het ook juister zijn geweest, indien bij A en B van de qualificatie sub I tevens vermeld was: „een voortgezette handeling uit- „makende“; en zou de qualificatie, sub II, niet vollediger zijn geweest, indien daaraan waren toegevoegd de woorden: „in tijd van „oorlog nalaten enz.“ dan wel de qualificatie aldus geluid had: aan zijn schuld te wijten hebben, dat in tijd van oorlog, nagelaten wordt de bevoegde overheid een mededeling te doen, die van ambtswege gedaan moet worden.

Het valt ons maar al te vaak op — zie laatstelijk nog M.R.T. XLI p. 547, 550 — dat getuigen niet ter terechtzitting worden gehoord, terwijl de Krijgsraad juist moet beslissen naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting. Wij hadden dan ook gaarne gezien, dat de getuigen Moen en R. G. S. hun verklaringen ter zitting onder ede hadden afgelegd, althans door de Officier-Commissaris onder ede gehoord waren. S.

Het bovenstaande was reeds ter perse toen wij een afschrift ontvingen van het op 22 Juli 1948 door de Krijgsraad te Velde (Kon. Landmacht) te Makassar gewezen vonnis in de zaak tegen de in bovenstaand vonnis bedoelde vaandrig R. G. S.

Aan R. G. S. was ten laste gelegd:

dat hij als vaandrig, althans als militair der Koninklijke Landmacht te Ede, althans in Nederland, op of omstreeks 4 en 5 September 1947 ten eerste:

primair: in de uitoefening van zijn voornoemd ambt van vaandrig hoogst roekeloos, onvoorzichtig en ondeskundig heeft gehandeld door alstoen, toen hij op de oefenterreinen, gelegen nabij de schietterreinen aldaar aantrof een voorwerp, waarvan hij wist, dat het een handgranaat no. 69, althans een handgranaat was, welke niet was voorzien van een veiligheidsdop en -lint, met loodje en veiligheidspen, welke omstandigheden voor hem als gewezen leerling van de School voor Reserve-Officieren der Infanterie te Breda een aanwijzing had moeten zijn, dat het hier een onontpofte handgranaat, een zogenaamde blindganger kon betreffen en waarvan hij hoe dan ook de gevaarlijkheid kende, althans had moeten en kunnen kennen, temeer omdat bij legerorders 243 en 244 van 1947, welke hij, beklaagde, kende, althans had moeten en kunnen kennen, reeds bij herhaling op de gevaarlijkheid van dergelijke voorwerpen was gewezen en met welke gevaarlijkheid hij derhalve had behoren rekening te houden, niettemin dit voorwerp mede te nemen naar de kazerne, waar zijn onderdeel alstoen gelegerd was en dit voorwerp op te bergen in de bij hem en vaandrig H.T.R. gemeenschappelijk in gebruik zijnde kast, zonder maatregelen te nemen, dat dit voorwerp niet in handen kon komen van H.T.R. en/of derden, zonder H.T.R. op de gevaarlijkheid van dit voorwerp te wijzen en zonder de handgranaat onder zijn voortdurend en onmiddellijk toezicht te houden, door althans onder voorschreven

omstandigheden gemelde handgranaat, waarvan hij zoals hierboven gesteld de gevaarlijkheid had moeten en kunnen kennen, naar gemelde kazerne mee te nemen, zonder zich met zekerheid te overtuigen, dat er zich in gemeld voorwerp geen slagpijpje bevond, dit voorwerp in ieder geval volkomen ongevaarlijk was, en dit voorwerp op te bergen, zonder maatregelen te nemen, zoals hierboven gesteld, met het aan zijn, beklagdes roekeloosheid, onvoorzichtigheid en ondeskundigheid te wijten gevolg, dat gemelde handgranaat door H.T.R. voor instructiedoeleinden, ter beschikking van de sergeant Moen gesteld zijnde en door Moen in handen van de soldaat Sweyd gesteld zijnde, is ontploft, tengevolge waarvan de soldaat Sweyd beide handen bij de polsen werden afgeslagen, deze een groot gat in de borstholte kreeg en blind werd en tengevolge van dit letsel of een deel ervan spoedig daarna overleed en met het gevolg, dat de sergeant Moen op vele plaatsen werd verwond en diens tengevolge gedurende enige tijd verhinderd was de bezigheden van zijn ambt van sergeant uit te oefenen; .

subsidiar: hoogst roekeloos, onvoorzichtig en ondeskundig heeft gehandeld, door alstoen aldaar een voorwerp, waarvan hij wist, dat het een handgranaat no. 69, althans een handgranaat was en waarvan hij de ontplofbaarheid op grond van het hierboven gestelde had moeten en kunnen beseffen, op te rapen en mee te nemen van de plaats, waar deze zich bevond, naar de kazerne, waar zijn onderdeel gelegerd was, zonder de hierboven omschreven voorzorgsmaatregelen te treffen met het aan zijn, beklagdes kerkheid, ondeskundigheid en onvoorzichtigheid te wijten gevolg; dat deze in gemelde kazerne is ontploft, terwijl daardoor levensgevaar voor een ander ontstond;

ten tweede:

in tijd van oorlog hoogst roekeloos, onvoorzichtig en ondeskundig is opgetreden, door alstoen aldaar na te laten aan zijn compagniescommandant of een in rang hoger geplaatste officier mede te delen, dat hij op het oefenterrein nabij de schietbanen een handgranaat had aangetroffen en deze had meegenomen naar de kazerne, zodat niet de maatregelen, voorgeschreven bij de legerorders 243 en 244 van 1947, te weten het onschadelijk maken van dat voorwerp door daartoe bevoegde personen, konden plaatsvinden en waardoor zoals onder ten eerste hierboven aangeduid, de belangen van de Staat en van de dienst geschaad werden, zijnde het alsoo aan zijn, beklagdes, schuld te wijten, dat werd nagelaten aan de bevoegde overheid een mededeling te doen, die van ambtswege gedaan moest worden en waarvan de verzwijging het belang van de dienst kon schaden;

De in bovenstaande tenlastelegging gecursiveerde gedeelten werden in het bewezen-verklaarde niet overgenomen.

Het bewezen-verklaarde qualificeerde de Krijgsraad als:

1. „Aan zijn schuld de dood van een ander te wijten zijn“;
2. „Aan zijn schuld te wijten zijn, dat een ander zodanig lichamelijk letsel bekommt, waaruit tijdelijke verhindering in de uitoefening „zijner ambtsbezigheden ontstaat“;
3. „Als militair aan zijn schuld te wijten zijn, dat in tijd van „oorlog wordt nagelaten, aan de bevoegde overheid een mededeling „te doen, die van ambtswege gedaan moest worden“;

waarna in het vonnis, ten aanzien van de op te leggen straf, nog de volgende overwegingen voorkomen:

Overwegende, dat beklagde hoogst onvoorzichtig en roekeloos heeft gehandeld door de door hem op het oefenterrein gevonden handgranaat

op te nemen en vervolgens op te bergen in de bij hem en de vaandrig H.T.R. gemeenschappelijk in gebruik zijnde kast, zonder maatregelen te treffen, dat H.T.R. of wellicht een ander de beschikking over die granaat kon krijgen;

dat beklagde uit hoofde van zijn opleidingen, genoten bij de School voor Reserve-Officieren der Pioniers en bij de School voor Reserve-Officieren der Infanterie, ten volle op de hoogte was van de gevaarlijkheid van het type van de betrokken handgranaat en hij deze dan ook eerst als een zogenaamde blindganger heeft aangemerkt, ten aanzien waarvan hij de uiterste voorzichtigheid had te betrachten, waarin hij ten enenmale is tekort geschoten, evenals hij niet heeft nageleefd het bij de Legerorders no. 243 en 244 van 1947 gestelde;

Overwegende, dat beklagdes roekeloosheid niet wordt weggenomen, doordat hij beweert, dat hem bij onderzoek de afwezigheid van het slagpijpje in de handgranaat gebleken zou zijn, welke stelling op zichzelf op grond van de verklaring van de 1e luitenant Beyer onwaarschijnlijk is te achten, zodat vermoedelijk beklagde het slagpijpje niet heeft opgemerkt door een daaraan opgetreden oxydatie, welke het constateren ervan pleegt te bemoeilijken, terwijl beklagde, naar door hem ter terechtzitting werd naar voren gebracht, de mogelijkheid van het optreden van een dergelijke oxydatie niet kende;

Overwegende, dat de Krijgsraad echter de eventuele afwezigheid van het slagpijpje in de handgranaat voor beklagdes eventuele aansprakelijkheid niet doorslaggevend acht, nu beklagde geen enkele voorzorgsmaatregel heeft genomen om te voorkomen, dat een onder alle omstandigheden gevaarlijk voorwerp als een handgranaat, waarin de explosieve lading, naar beklagde moest aannemen, nog aanwezig moest zijn, in handen van de sergeant Moen of anderen kon komen;

Overwegende, dat namens beklagde is aangevoerd, dat het causaal verband tussen beklagdes optreden en het plaatsgevonden ongeval ontbreekt, nu de ontploffing door toedoen van een ander heeft plaatsgevonden, doch de Krijgsraad dit verweer verwerpt, omdat naar zijn oordeel beklagde, volledig op de hoogte van de gevaarlijkheid van een handgranaat in het algemeen, heeft moeten voorzien, dat de vaandrig H.T.R. of een ander de granaat in handen zou krijgen en daarmee manipulaties zouden verrichten, welke mogelijkheid beklagde had kunnen elimineren door het treffen van de nodige voorzorgsmaatregelen;

dat nu beklagde daarmee in gebreke is gebleven, hij aansprakelijk is te achten voor het noodlottige gevolg;

Overwegende, dat naar de mening van de Krijgsraad aan beklagdes veroordeling niet in de weg vermag te staan, dat nog een ander en mogelijk anderen tevens aansprakelijk zijn voor een en hetzelfde gevolg, omdat de door elk hunner gepleegde handelingen en verzuimen tezamen dat gevolg in het leven hebben geroepen, al zal het aan ieders aansprakelijkheid ten grondslag liggend feitencomplex verschillend zijn;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden, waaronder zij zijn begaan, waarbij naar het oordeel van de Krijgsraad het militair belang zich niet tegen het opleggen van een voorwaardelijke vrijheidsstraf verzet;

Ook deze beklagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de tijd van één maand, voorwaardelijk, met een proeftijd van één jaar.

(Red. M.R.T.).

Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost Indië.

Vonnis van 5 Maart 1948 ¹⁾.

President: Lt. Kolonel d. Mars. (KMR. SD. TV) P. Eenhoorn.
 Leden: Lt. Kolonel d. Mars. (KMR) B. Scheuders, Off. v. Adm.
 1 e kl. F. C. H. Schlamilch, Off. M.S.D. 1 e kl. W. P. J. Brunet de
 Rochebrune en Luit. t. zee 1 e kl. Douw van der Krap.
 Fiscaal: Off. v. Adm. 1 e kl. Mr. M. Krauss.
 Raadsman: Majoor d. Mars. (KMR) Mr. J. H. Verstegen; in hoger
 beroep: Luit. t. zee 1 e kl. W. J. de Vries.

Bij een gevecht *met* de vijand nagelaten om met de onder zijn bevelen staande krijgsmacht de vijand op te zoeken, tegen hem op te *rukken* en aan het gevecht deel te nemen (W.M.S.R. art. 84, 3°); onderweg *zijnde* met een transport militairen en begrepen hebbende, dat een eind verderop een truck met mariniers op een mijn was gelopen en dat een deel der *inzittenden* door extremisten werd aangevallen, na aanvankelijk oprukken teruggekeerd naar de *achtergelaten* gewonden, die, naar *hij meende*, met omsingeling werden bedreigd. Beroep op noodtoestand verworpen, omdat op beklagde, als officier, de noodplicht *rustte*, om in gevaar *verkerende* krijgsmakkers te hulp te komen, desnoods met levensgevaar voor hemzelf en voor andere tot *zijn* troep behorende militairen.

Gevangenisstraf voor de tijd van zes maanden. Ontslag, wegens de daaruit *noodzakelijkerwijs* voortvloeiende consequenties en wegens het oterende karakter daarvan, i.c. als strafmaatregel minder juist geacht en daarom niet opgelegd.

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIË,

in de zaak van de Fiscaal, razione officii, tegen B. D. X., geboren te den Helder, laatstelijk gediend hebbende als Luitenant ter Zee der 1 e klasse,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de wnd. Commandant Zeemacht in Nederlandsch-Indië, d.d. 9 December 1947, No. PJ. 1/G/6/4;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 6e Februari 1948. No. PJ. 1/2/18, aan de voet van welk stuk aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij in tijd van oorlog, dienende als luitenant ter zee der 1 e „klasse in de functie van commandant der Marine Bewakings Afde- „ling, op 5 September 1947, toen hij, met 11 onder zijn bevelen „Staande schepelingen, waarvan 10 tot gevecht in staat, allen, be- „klaagde inclus, voorzien van een vuurwapen, in een jeep en een „kleine vrachtauto onderweg zijnde van Djember naar Probolinggo „(Oost-Java), ca. 8 km voorbij Rambipoedji, enige gewonde en ge-

¹⁾Bevestigd bij Sententie van het H.M.G. van N.I. van 21 Mei 1948.

(Red. M.R.T.)

„havende mariniers tegengekomen was, van wie hij vernomen had, „dat verderop een auto der Mariniersbrigade op een mijn was gelopen en dat zich bij die auto gewonde mariniers bevonden, die „bedreigd werden door vijanden en vijandelijk vuur, terwijl hij uit „hun inlichtingen, gevoegd bij zijn persoonlijke waarneming van de „plaatselijke situatie, begreep, dat hij was gestuit op een vijandelijke „bende, die uit hinderlaag een aanval had gedaan, deed en beraamde „op de Nederlandse krijgsmacht, na aanvankelijk met achterlating „der auto's, tezamen met 8 schepelingen over enige afstand in de „richting van de plaats van de ramp te zijn gelopen, eigener beweging met die schepelingen naar het punt van uitgang is teruggekeerd, daarna met hen naar een nog verder teruggelegen plaats is „getrokken en aldaar willens en wetens, zonder actieve gevechtshandelingen te verrichten, is gebleven tot nadat een tijd later door „een gevechtsactie van een inmiddels gearriveerd peloton mariniers „de omgeving van vijanden was gezuiverd, blijkende ter plaatse van „het wrak van op een mijn gelopen auto, dat zich aldaar 4 mariniers „waarvan 3 overleden, bevonden, die behalve ten gevolge van de „explosie door messteken en door meshouwen waren gewond;

„hebbende hij, beklaagde, aldus als militair, in tijd van oorlog, „opzettelijk bij een gevecht met de vijand zijn plicht met de onder „zijn bevelen staande krijgsmacht de vijand op te zoeken, tegen hem „op te rukken en aan het gevecht deel te nemen, verzaakt”;

Gelet. . . enz.;

Overwegende dat de de beklaagde ten processe heeft verklaard:

dat hij ontkent zich aan het hem tenlastegelegde te hebben schuldig gemaakt; dat hij n.l. niet opzettelijk zijn plicht om de vijand op te zoeken heeft verzaakt, doch na rijp beraad de door hem gevolgde handelwijze heeft uitgevoerd;

dat hij op 5 September 1947 met een convoi, bestaande uit een jeep en een kleine vrachtauto, z.g. fiifteenhundredweight, kort na 08.30 uur uit Djember is vertrokken met bestemming Probolinggo op Java;

dat hij in die tijd als luitenant ter zee der 1e klasse diende en commandant was van de Marine Bewakingsafdeling; dat de Marine Bewakingsafdeling in die tijd verdeeld was over verschillende posten in Oost-Java; dat zich in de beide wagens, waarmede hij die dag uit Djember vertrok, een afdeling van de Marine Bewakingsafdeling bevond, welke uit 11 man bestond, waarvan 10 man tot gevecht in staat waren, terwijl een man, die malariapatiënt was, niet tot gevecht in staat was te achten; dat het aantal vuurwapenen, waarover hij met zijn groep beschikte, bestond uit 3 Lanchesters, 2 Brens en 6 geweren; dat hij, beklaagde, zelf in de jeep, waarin zich nog twee anderen bevonden, vooropreed, terwijl de fiifteenhundredweight met de andere 9 man hem volgde; dat hun te Djember de route werd opgegeven en dat zij daarna richting Probolinggo zijn vertrokken;

dat op ongeveer 8 km. voorbij Rambipoedji drie mariniers zijn convoi tegemoet kwamen lopen en dit deden stoppen; dat twee

dezer mariniers ernstig gewond bleken te zijn; dat de derde, niet gewonde marinier hem, beklaagde, toeriep: „Help, help, er zijn ex „daar nog meer“; dat deze marinier hierbij op een zijweg wees, die een nabijliggende kampong invoerde; dat hij, beklaagde, toen aan deze marinier heeft gevraagd of hij, beklaagde, dan die richting op moest gaan, doch dat de marinier „neen^m“ zeide en een verward verhaal hield, waaruit hij, beklaagde, begreep, dat de marinier verderop op de grote weg, richting Tanggoel, met een truck op een mijn was gelopen;

dat de marinier op zijn, beklaagde's, vraag, of hij, beklaagde, over de grote weg kon doorrijden, antwoordde: „Dat zou ik maar niet „doen“; dat deze marinier hieraan toevoegde: „Ik ga versterking „halen; denk erom, verderop staat een mitrailleur“;

dat deze marinier vervolgens verderop is gegaan; dat hij, beklaagde, in de verwarring van het ogenblik er niet aan gedacht heeft om deze marinier bij zich te houden om deze als gids en adviseur te gebruiken;

dat hij, beklaagde, uit het verwarde verhaal van de marinier begreep, dat een afdeling mariniers in een hinderlaag was gelopen. nadat een van hun wagens op een mijn was gelopen en dat deze drie mariniers hadden weten te ontsnappen; dat inmiddels een vierde marinier, die aan de rechterschouder was gewond, over een klein open veldje kwam aanlopen en zich bij hen voegde; dat hij zich alleen deze gewonde marinier kan herinneren en niet meer weet of deze marinier nog van een andere marinier was vergezeld;

dat hij, beklaagde, door het voorgevallene tot de conclusie was gekomen, dat er zich nog meer mariniers op de plaats van de overval moesten bevinden; dat hij besloot actie te nemen; dat hij echter besloot eerst zorg te dragen voor de gewonden; dat hij eerst met de jeep is gereden naar een N.T.D.-truck, welke ongeveer 200 meter achter hen op de weg was gestopt; dat hij vervolgens zijn personeel in twee groepen van vier man heeft verdeeld en met deze beide groepen de weg richting Tanggoel is opgelopen om de in de knel zittende mariniers te helpen;

dat de fifteenhundredweiglit met de chauffeur Van Oyen en de malariapatiënt Herst werd achtergelaten op de plaats, waar deze zich bevond, terwijl de chauffeur Ypey met de jeep de gewonden van de plaats waar hij, beklaagde, zich bevond, naar de M.T.D.-truck overbracht;

dat hij, terwijl hij met beide groepen naar de plaats van het ongeval oprukte, door één der groepen een in groen geklede inlander werd opgemerkt, die in de kampong verdween, nadat Wieggers op deze man had geschoten; dat zij aan de rechterzijde van de kampong nog verschillende in groen uniform geklede inlanders opmerkten, die zich van hen af bewogen; dat hij door Westenberg op een dezer inlanders heeft laten schieten;

dat Wieggers, toen zij ongeveer 100 à 150 m in voorwaartse richting hadden afgelegd, tot hem, beklaagde, zeide: „Commandant, U

„moet terug, want anders worden we ingesloten of worden de achter-„geblevenen aangevallen“; dat hij, beklaagde, uit de bewegingen van de geuniformeerde inlanders, die zij hadden waargenomen, toen ook reeds de indruk had ontvangen, dat deze inlanders achter hen langs trachtten te komen; dat hij, beklaagde, Wiegers op diens gezegde heeft geantwoord, dat hij, beklaagde, er niet veel voor voelde om terug te gaan, aangezien misschien verderop nog gewonden zouden liggen; dat Wiegers hem toen attent maakte op de chauffeur van de 1500 wght., die naar hen wenkte;

dat hij, beklaagde, toen tot nadenken is gekomen en de volgende punten heeft overwogen:

a. dat de tijdsperiode tussen het op een mijn lopen van de marinierstruck en het oprukken door hem, beklaagde, reeds vrij groot was;

b. dat zijn, beklaagde's, langzame opmars naar de plaats van overval nog veel tijd zou vorderen;

c. dat hij het door hem achtergelaten personeel niet zonder bescherming kon laten;

dat hij op grond van deze overwegingen tot het besluit kwam, dat hij terug moest om zijn achtergelaten personeel veilig te stellen, te meer omdat hij het toch al te laat achtte om nog hulp aan de in hinderlaag gevallen mariniers te schenken; dat hij mede tot zijn besluit om terug te gaan is gekomen, omdat hij geen ervaring in oorlogvoering te land had en omdat de mensen, die hij bij zich had, slechts gedeeltelijk geoefend waren;

dat hij, nadat hij aldus tot de conclusie was gekomen, dat verder oprukken niet geboden was, zich met de beide groepen heeft teruggetrokken naar een bruggetje aan het begin van de kampong, van waaruit hij een goed overzicht langs beide zijden van de kampong had; dat hij nog wel heeft overwogen of hij op een of andere wijze hulp kon bieden aan de mariniers die in de knel zaten, doch dat hij geen enkele andere weg zag dan terug te trekken en op versterking te wachten; . . . enz.;

Overwegende dat de navolgende getuigen ten processe onder ede hebben verklaard:

1. Louis Eduard WIEGERS, oud 35 jaren, dienende als korporaal der mariniers z/m:

dat hij op 5 September 1947 zich met 10 andere schepelingen van de Marine Bewakingsafdeling, onder bevel van de commandant van die afdeling, de luitenant ter zee der 1e klasse B. D. X., met een jeep en de fiifteenhundredweight te Djember bevond; dat hun groepje naar Probolinggo moest; dat zij te omstreeks 08.30 uit Djember zijn vertrokken;

dat een eindje voorbij Rambipoedji hun colonne werd gestopt door drie gewonde mariniers, die hulp vroegen; dat de colonne zich toen in een kampong bevond, waarvan hij, beklaagde, de naam niet weet; dat de drie mariniers vertelden dat zij iets verderop op de weg met een wagen op een mijn waren gelopen en daarna beschoten

waren door extremisten; dat de mariniers vertelden, dat zich bij de verongelukte wagen nog meer mariniers bevonden;

dat toen op order van de commandant twee groepen werden gevormd;. . . .

dat zij met hun beide groepen voorwaarts zijn gegaan, totdat zij op ongeveer 150 meter van hun 1500 wght voorwaarts waren gerukt; dat toen vanaf deze 1500 wght met de armen werd gezwaaid en in een bepaalde richting werd gewezen; dat hij toen tot de Commandant heeft gezegd: „Commandant, ik geloof dat we terug moeten“; dat de commandant toen even heeft gewaagd en vervolgens is teruggegaan, gevolgd door hun groep;

dat hij, toen zij teruggingen, zag, dat enige extremisten bezig waren naar hun achtergebleven wagen toe te kruipen; dat door de groep op deze extremisten is geschoten, waarop de extremisten zich verwijderden; dat hij, getuige, toen opmerkte, dat het erop leek alsof zij omsingeld waren: . . . enz.;

5. Adrianus Wilhelmus VAN OYEN, oud 28 jaren, dienende als matroos der 1e klasse:

dat hij, toen de beide groepen van de Marine Bewakings Afdeling op 5 September 1947 ongeveer 150 meter waren opgerukt in de richting van Tangoel, zich met zijn 1500 wght. bij het voetbalveld van de kampong Bankalsari bevond;

dat hij, getuige, toen met zijn armen is gaan zwaaien, omdat de malariapatiënt Herst, die in zijn wagen lag, hem erop attent maakte, dat enige inlanders zich ophielden in de buurt van de spoorbaan, links van de 1500 wght.; dat hij de beide oprukkende M.B.A.-groepen hierop attent wilde maken en daarom met zijn armen zwaaide en in de richting van de spoorbaan wees;. . . enz.;

7. Cornelis Marten VENEMA, oud 23 jaren, dienende als korporaal der mariniers:

dat hij op 5 September 1947 met een afdeling mariniers, bestaande uit totaal 10 man, uit Djatiroto is vertrokken met bestemming Djember; dat zij een jeep en een masterjeep ter beschikking hadden;

dat hij op gegeven ogenblik, toen zij Tangoel waren gepasseerd en bij de kampong Bangkalsari waren, plotseling twee doffe knallen hoorde; dat hij een grote stofwolk zag op de plaats waar de masterjeep zich had bevonden; dat hij ogenblikkelijk heeft geremd en de jeep tot stilstand heeft gebracht; dat, toen de jeep stilstond, plotseling aan de Noordzijde automatisch vuur op hen werd afgegeven; dat Baggen, Westra en hij, beklaagde, daarom uit de jeep zijn gesprongen en in dekking zijn gegaan; dat zij even later kruisvuur uit Zuidelijke en Westelijke richting kregen, alles automatisch;

dat hij toen zag dat de masterjeep, die voor hem uit gereden had, op een mijn was gelopen en ondersteboven in brand stond; dat hij niet kon zien of zich nog personen in of bij de masterjeep bevonden; dat even later Robijn en Blok, die beiden gewond waren, echter naar hem toekropen; dat Blok en Robijn zich bij hun drieën voegden; dat hij, omdat zij met vijf man slechts de beschikking hadden over

twee karabijnen en een pistool, aan Blok en Robijn opdracht heeft gegeven om in Oostelijke richting op te rukken; dat hij niet meer weet, welke orders hij voor Baggen en Westra heeft achtergelaten;

dat Blok en Robijn toen, gevolgd door hem, getuige, naar het punt zijn gekropen, dat op de situatieschets met X blauw is aangegeven; dat zij tijdens deze tocht in Oostelijke richting voortdurend met handgranaten werden bestookt;

dat Robijn, Blok en hij, getuige, vervolgens de weg zijn overgestoken en zich door een greppel in Zuidelijke richting hebben voortbewogen, waarbij zij voortdurend automatisch vuur uit Oostelijke en Zuidoostelijke richting kregen;

dat zij, toen zij bij het punt O blauw waren aangekomen, hierbij steeds door greppels kruipende, een colonne ontmoetten, welke uit twee wagens bestond, waarin zich een afdeling van de M.B.A. bevond; dat deze afdeling uit omstreeks 15 man bestond en onder commando stond van een luitenant ter zee der 1e klasse;

dat hij, getuige, deze colonne tot stoppen heeft gebracht en aan de bevelvoerende luitenant, ter zee heeft gerapporteerd wat hun overkomen was; dat hij aan de luitenant ter zee heeft medegedeeld, dat hun truck, waarin zich een afdeling mariniers had bevonden, op enige afstand in de richting Tangoel op een mijn was gelopen en dat daar ter plaatse een hinderlaag was opgesteld; dat hij heeft verteld, dat bij de achtergebleven mariniers, die onder vuur lagen, ook gewonden waren en dat de achtergeblevenen vermoedelijk niet over wapens beschikten; dat hij op onmiddellijke hulp heeft aangedrongen; dat hij aan zijn verhaal heeft toegevoegd, dat hij, getuige, zelf met de gewonden zou doorgaan om marinierssteun te halen; dat de commandant van de M.B.A. afdeling dit blijkbaar goed vond en hem, getuige, met de gewonden liet weggaan;

dat hij, getuige, er toen niet aan gedacht heeft dat het misschien beter zou zijn om met de M.B.A. afdeling mede te gaan om te helpen zijn achtergebleven kameraden te ontzetten en hierbij als gids te dienen en aanwijzingen te geven; dat hij n.l. nogal overstuur was door het gebeurde, omdat hij voor het eerst onder vuur was geweest;

dat hij, getuige, vervolgens dus de gewonden met een M.T.D.-wagen naar Rambipoedji heeft gebracht en het voorgevallene bij de postcommandant aldaar heeft gerapporteerd; dat hij toen met ongeveer een peloton mariniers is teruggereeden naar de kampong Bankalsari;...enz.;

9. Gerardus Willibrordus MELMAN, oud 23 jaren, dienende als 2e luitenant der mariniers:

dat hij op 5 September 1947 postcommandant was in het dorpje Rambipoedji (Oost-Java); dat de korporaal der mariniers Venema hem te omstreeks 09.15 uur die dag rapporteerde, dat een wagen van een marinierstransport, waartoe Venema had behoord, nabij Bangkalsari, dus ongeveer 8 km. van Rambipoedji vandaan (richting Tangoel) op een mijn was gelopen; dat Venema hierna onder vuur was genomen en dat daar zeker nog gewonde mariniers moesten zijn;

dat hij, getuige, onmiddellijk is uitgerukt met 1 geweergroep, 1 mitrailleurgroep en 1 mortiergroep, in het totaal ongeveer 15 man; . . .

dat hij ongeveer 2 km verder op de weg naar Tangoel een masterjeep op de weg zag liggen, welke vrijwel geheel vernield en uitgebrand was;

dat op dezelfde plaats, Noord van het wegdek, in een greppel 4 mariniers lagen, waarvan drie bereids overleden waren; dat de vierde marinier, Put geheten, nog leefde en zeer helder was; dat Put vertelde, dat verscheidene inlanders in zijn buurt geweest waren en „mati, mati”¹⁾ geroepen hadden; dat Put tevens vertelde, dat in de buurt nog een mariniersjeep moest staan; dat hij, getuige, deze jeep later inderdaad heeft aangetroffen in een ravijntje, vlak bij de plaats van de overval;

dat de vier mariniers, behalve brandwonden, overal messteken en mēshouwen vertoonden, welke willekeurig over gezicht en lichaam waren toegebracht;

dat hij, getuige, de vijand op enige afstand zag wegvluchten; dat hij onmiddellijk de actie in Zuidelijke richting heeft ingezet; dat hun hierbij 30 man in handen vielen, deels gewapend met speren, ploertendoders en zelfgemaakte slag- en steekwapenen, welke 30 man onder merdeka-geroep zijn gesneuveld;

dat hij enige weken na de overval vernam, dat Put, die toen in het veldhospitaal te Djember werd verpleegd, het goed maakte; dat hij echter later heeft vernomen dat Put op 10 October 1947 tengevolge van de te Bangkalsari bekomen verwondingen is overleden;

Overwegende dat ten processe de navolgende schriftelijke bescheiden aanwezig zijn:

1. een door de Officier-Commissaris bij de Krijgsraad bij de Zee-macht in Oost-Indië voor eensluidend afschrift getekend afschrift van het voorlopig verhoor van de marinier der 1e klasse J. Put, stamboeknummer 14638, welk verhoor werd afgenomen door de majoor der mariniers F. Smits en waarin vermeld staat:

De marinier Put, bovenbedoeld, kon mij omtrent het ongeval tussen Tangoel en Rarnbipoedji op 5 September jl. slechts het volgende mededelen:

Juist toen de masterjeep, waarop ik zat, door een bocht van de weg heen was, hoorde ik een klap en werd tegelijk uit het voertuig geslingerd.

Ik kwam langs de kant van de weg terecht en schijn enige tijd bewusteloos te zijn geweest, althans ik herinner mij van het verdere verloop der dingen slechts dat er een tierende bende vlak bij mij was aan de N zijde van de weg, waarvan ik het aantal schat op 80 à 90 man, dat ik een steek met een mes kreeg en dat ik kort daarop een truck hoorde aankomen. Van mat er gebeurd is tussen het ogenblik dat ik van het voertuig werd afgeslingerd en dat ik de bende

¹⁾ Dat is: „dood, dood”. (Red. M.R.T.)

in mijn nabijheid zag, weet ik mij niets te herinneren;

2. een situatieschets, gemerkt A. rood;

3. een deskundigenverslag, onder ede opgemaakt door de luitenant-kolonel der Generale Staf der Koninklijke Landmacht J. R. KRAAN, luidende als volgt:

BESCHOUWINGEN.

Opgemaakt aan de hand van de ter inzage gegeven bescheiden betreffende het onderzoek inzake de gebeurtenissen op 5 September 1947 nabij de Kpg. BANGKALSARI K 3975.

1. Wat had de Ltz. I B. D. X. kunnen en moeten doen:

a. gezien de summiere inlichtingen en

b. de bewapening waar hij zelf over beschikte?

De Ltz. I B. D. X. had inderdaad summiere inlichtingen, evenwel voldoende om te weten, dat een aantal mariniers in levensgevaar verkeerde op zodanige afstand dat hij directe hulp kon verlenen.

Genoemde officier had door *onmiddellijke* ondervraging van de kpl. der mariniers zich de noodzakelijke gegevens moeten verschaffen voor *directe actie* en vervolgens bij die actie deze kpl. bij zich moeten houden voor eventuele nadere gegevens omtrent het terrein, de plaats des onheils, plaatsen waar vijandelijke beschietingen mogelijk konden plaats vinden, e.d.

Onmiddellijke hulp was boven alles noodzakelijk. De *bewapening* voor deze directe hulp was eveneens voldoende.

Deshalve had — onder achterlating van een tweetal gewapende mariniers, voor de verzameling en bescherming van de gewonden — met *de meeste spoed* de actie moeten worden ingezet, i.c. opgerukt naar de plaats des onheils ter ontzetting van eventueel nog overlevende militairen.

Had de factor tijd hier niet zo'n overwegende rol gespeeld, zou voorzichtigheid geboden zijn en juist optreden zijn geweest; het uitvoeren van een omtrekkende beweging op een der flanken, oprukkende door het terrein, op enige honderden meters van de weg. Hiervoor was evenwel bovendien noodzakelijk een juist beeld van de ligging van de plaats waar de overval plaats had gehad.

Met het oog op de summiere gegevens en de vereiste snelheid had óók opgerukt kunnen worden in een breed front door het terrein ter weerszijde van de weg dan wel had men met de nodige voorzichtigheid zover mogelijk moeten *rijden* en vervolgens door het terrein nabij de weg oprukken en snel doorstoten naar het doel. . . enz.;

Overwegende, dat beklagde met twee auto's ter plaatse arriveerde en, hoewel bewapend zijnde, niet met beide auto's of met een der auto's is doorgereden teneinde — al dan niet onder het afgeven van vuur naar beide zijden — een in nood verkerend deel van de Nederlandse strijdmacht te hulp te snellen; dat beklagde op eigen initiatief het raadzamer oordeelde om te voet verder te gaan; dat de militair-technische juistheid, hiervan ten gunste van beklagde in het midden kan worden gelaten, doch dat opgemerkt dient te worden,

dat de enige tijd later verschenen truck van de mariniersbrigade wel is doorgereden;

dat beklagde na enige voortgang met de onder zijn bevelen staande macht op zijn schreden is teruggekeerd; dat wederom, thans met enige aarzeling, de juistheid daarvan, ten gunste van beklagde in het midden wordt gelaten; dat evenwel opgemerkt wordt, dat dit terugtrekken, naar de visie van beklagde noodzakelijk, zijn oorsprong vond in de door de beklagde zelf gevolgde tactiek;

dat beklagde, na thans zijn achtergelaten truck bereikt te hebben, wederom de tactiek gevolgd heeft van de passieve, lankmoedige, afwachtende bevelhebber ener gewapende macht; dat het daarentegen onder de gegeven omstandigheden, naar het oordeel van de Raad een eerste plicht van beklagde was om de zonder enige steun verderop in nood verkerende, gewonde mariniers te hulp te snellen; dat het treuzelen van beklagde eerst door het optreden van een ander deel der Nederlandse krijgsmacht door actief handelen vervangen werd;

dat de aan beklagde verweten, doch door deze op allerlei wijzen aangevochten, verzuimde, plicht tot actief optreden, haar juist beeld vindt in de wijze, waarop het peloton mariniers zijn taak zonder enige omhaal verrichtte; dat deze krijgshaftige volvoering door het peloton mariniers alle wijd uitgesponnen bedenkingen van beklagde, hetzij in een juridische, hetzij in een feitelijke constructie te enen male ontzenuwt; dat terloops nog opgemerkt kan worden, dat in de gedachtengang van beklagde het peloton mariniers zich door zijn, beklagde's, aanwezigheid gesterkt kon voelen; dat het echter vanzelfsprekend onnodig is er op te wijzen, dat het voor de bevelhebber van het peloton mariniers onprettig moet zijn geweest, zich geruggesteund te moeten gevoelen door een ander deel der krijgsmacht, dat door zijn houding blijk gaf, niet de minste notie te hebben wat optreden tegen de vijand inhield;

dat het geen zin heeft om de reeks van haarkloverijen van beklagde, o.a. vervat in het door hem aan de fiscaal en Raad aangeboden verweerschrift, stuk voor stuk te weerleggen, omdat alle opmerkingen van beklagde voor zover deze stuk voor stuk een valse schijn van waarheid in zich mochten dragen, het totale rampzalige beeld allerminst van aspect vermogen te wijzigen; dat alle tegenwerpingen van beklagde de door zijn toedoen veroorzaakte blamage nog meer in het licht stellen en niet anders doen dan beklagde nog meer te schande maken; dat ook alle verweer van beklagde, dat hij te land ongeoeffend was en dat zijn onderhebbenden voor het merendeel ongeoeffend waren, strandt op de onder oorlogsomstandigheden in het algemeen en op de bij de plaatselijke situatie in het bijzonder bestaande plicht van een commandant tot actief optreden, welke nimmer uit een concrete order haar bestaansvoorwaarde kan afleiden; dat beklagde door zich hetzij rechtstreeks, hetzij via allerlei omhaal te beroepen op het ontbreken van een concreet voorgeschreven, althans blijkende, plicht, wederom een mentaliteit aan de dag

legt, welke hem eerder ten kwade, dan ten goede kan worden geduid en dat beklaagde de vele schrille pogingen tot ontzenuwing van deze bestaande plicht, beter achterwege had kunnen laten;

Overwegende, dat het pleidooi van de raadsman in korte trekken hierop neerkomt, dat op beklaagde niet de *plicht* rustte om handelend op te treden, en dat beklaagde, aangezien hij persoonlijk overtuigd was van de juistheid van zijn houding, ook niet *opzettelijk* die plicht kan hebben verzaakt;

Overwegende dienaangaande, dat de Raad van mening is, dat de *plicht* van beklaagde tot *handelend optreden* voortvloeiende:

ten 1e: uit beklaagde's status van commanderend officier, (welke nimmer een door beklaagde aan de dag gelegde passiviteit ge-doogt), en

ten 2e: uit de feitelijke situatie die beklaagde aantrof: hij was er zich van bewust dat landgenoten in levensgevaar verkeerden;

dat nimmer ontkend kan worden dat beklaagde geheel eigener beweging de rol heeft vervuld die hem verweten wordt en dat derhalve moeilijk anders kan worden gezegd dan dat beklaagde *opzettelijk* passief is gebleven;

dat, waar derhalve vaststaat, dat beklaagde *opzettelijk* passief is gebleven, welke passiviteit niet strookte met de op hem rustende *plichten*, het door de raadsman van beklaagde aangevoerde verweer moet worden verworpen;

Overwegende, dat beklaagde door zijn houding blijk heeft gegeven niet te beseffen, wat volgens normale militaire opvattingen van een officier — bevelhebber — geëist mag worden;

dat echter — wederom in het voordeel van beklaagde — aangenomen kan worden, dat hier sprake is van een op zichzelf staande gebeurtenis, en dat beklaagde, na voor zijn hoogst ernstig verzuim te hebben geboet, tot betere inzichten zal komen;

dat eveneens aangenomen kan worden, dat beklaagde zich in zijn nog voor hem liggende militaire loopbaan in den vervolge zal gedragen zoals hij dat voordien steeds gedaan heeft, met andere woorden, zoals het de officier betaamt;

Overwegende, dat door de inhoud van de verklaring van beklaagde en die van de getuigen, benevens door de inhoud van de ten processe aanwezige schriftelijke bescheiden, wettig en overtuigend is bewezen met beklaagde's schuld eraan, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„Als militair in tijd van oorlog *opzettelijk* bij een gevecht met de „vijand zijn plicht om met de onder zijn bevelen staande *krijgsmacht* „de vijand op te zoeken, tegen hem op te rukken en aan het gevecht „deel te nemen, verzaken" ¹⁾);

1) Het Hoog Militair Gerechtshof van Ned.-Indië overwoog te dezen aanzien nog:

„dat beklaagde ter terechtzitting van het Hoog Militair Gerechtshof heeft „erkend het als zijn plicht gevoeld te hebben, om de in nood verkerende

Overwegende, dat na te noemen straf geacht moet worden in goede verhouding te staan tot de ernst van het gepleegde feit in verband met de persoonlijkheid van beklaagde en de omstandigheden waaronder het feit werd begaan;

Gezien de artikelen 1, 4, 60, 84 aanhef en 3e Wetboek van Militair Strafrecht. 185, 188 en 189 Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin:

„mariniërs te hulp te komen en daartoe met de onder zijn bevelen staande „manschappen op te rukken, doch dat hij daze plicht opzettelijk heeft nage- „laten te vervullen, omdat hij vreesde voor het leven van twee door hem „in een vrachtauto achtergelaten en mede tot zijn krijgsmacht behorende „schepelingen, die vrijwel onbeschermd achterbleven en, naar hij meende, „door den vijand met omsingeling werden bedreigd;

„Overwegende, dat in dit verweer is te zien een beroep op overmacht in „den zin van noodtoestand, nl. dat beklaagde, staande tussen schending van „twee rechtsplichten, t.w. enerzijds de op hem rustende **verantwoordelijk-** „heid voor het leven van twee onder zijn commando staande schepelingen „en anderzijds de nakoming van zijn plicht, gelegen in de overtreden **rechts-** „norm, de schending van het laatste heeft gekozen;

„Overwegende, dat echter een zodanig beroep op overmacht den beklaagde „nimmer kan baten, immers vooreerst voor beklaagde in verband met zijn „ambt nood als overmacht niet kan gelden, vermits op hem als officier de „**noodplicht** rustte, om in gevaar verkerende krijgsmakkers, wien het **moge-** „lijk was te hulp te komen, die hulp te bieden, desnoods met levensgevaar „voor hemzelf of anderen tot zijn troep behorenden, doch bovendien, wat „hiervan ook zij, beklaagde, naar hij zelf heeft toegegeven, al heeft hij dit „pas later ingezien, bij de botsing der twee rechtsplichten de zwaarste „heeft *geschonden*, nl. die tot hulpbieding der in gevaar verkerende mari- „niërs, waar toch tegenover daze duidelijke en ernstige noodzaak stond het „denkbeeldige gevaar voor het leven van schepelingen, die bovendien minder „in aantal waren en zich nog eventueel met hun vrachtauto in **veiligheid** „konden stellen;

„Overwegende, dat derhalve ingevolge het bovenstaande een beroep op „overmacht in den vorm als door beklaagde gedaan als ongegrond moet wor- „den verworpen en aldus, **gelijk** gezegd, beklaagde terecht aan het hem ten „laaste gelegde is schuldig verklaard en deswege is veroordeeld, **hebbende de** „eerste rechter voorts het bewezen verklaarde feit met juistheid omschre- „ven;”

en ten aanzien van straf:

„Overwegende aangaande de **opgelegde** straf, dat naar het oordeel van „het Hof ten deze genoegzaam is gebleken, dat niet alleen het falen van „+beklaagde te wijten is geweest aan het niet voldoende opgewassen zijn „tegen zich plotseling voordoeende moeilijkheden in een situatie, welke snel „handelen vereist, doch daarnevens beklaagde bij de onvoldoende waar- „neming van zijn plicht een kleinmoedigheid heeft betoond, welke in een „commandant verre is te laken en dan ook gestreng behoort te worden ge- „straft, weshalve, mede met het oog op de algemene preventie en voorts „gelet op de omstandigheden van het geval en de persoonlijkheid van be- „klaagde, een straf als door den eersten rechter opgelegd in juiste **verhou-** „ding wordt geacht tot de aard en ernst van het door beklaagde misdrevene, „overwegende het Hof hierbij verder, dat hoezeer beklaagde getoond heeft, „dat het hem aan offensieven geest en aan leiderseigenschappen heeft ont- „broken en hoezeer hij als officier heeft **gefaald**, het opleggen van de „bijkomende straf van ontslag uit den militairen dienst, wegens de daaruit „noodzakelijkerwijs voortvloeiende consequenties en wegens het ontorend „karakter daarvan, als strafmaatregel minder juist voorkomt;”

(Sententie van 21 Mei 1948).

(Red. M.R.T.)

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen de beklagde is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen verklaard;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot een gevangenisstraf voor de duur van zes maanden, (*De eis van de Fiscaal luidde: één jaar. — Red.*).

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 29 Juli 1948.

President: Mr. D. B. A. Franken.

Leden: Lt. Kolonel der Mars. P. J. van Gijn, Kap. Lt. t. Zee J. G. Broekhuysen, Off. Vlieger 1e kl. G. F. Rijnders en Off. M.S.D. 1e kl. M. van Rijsbergen.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. Mr. R. J. Brunner.

Raadsman: Off. v. Adm. 2e kl. (KMR. SD. TV) Mr. J. W. Burlage.

Diefstal?

Vrijspraak van de ten laste gelegde diefstal van een regenjas. Beklaagde, de hem van Rijksweg in bruikleen verstrekte regenjas vermissende, nam een andere regenjas weg uit de bergplaats, met de bedoeling haar t.z.t. (in de plaats van de hem verstrekte regenjas) in te leveren.

(Cfm. eis fiscaal).

(W.v.Sr. 310).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal, tegen R. V. N., oud 27 jaren, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als marinier 1e kl. OVW bij de Oude Alexanderkazerne te 's Gravenhage;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad dd. 11 Juni 1948, No. CZM/JZ/2945/1117;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad dd. 16 Juli 1948, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij te 's Gravenhage op 23 Mei 1948 met het oogmerk van „wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een motor-regenjas, althans een regenjas, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, althans aan een ander dan aan hem, beklagde”;

Gezien . . . enz.;

Gezien de schriftuur van eis door de Fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot niet-bewezen verklaring van het de beklagde ten laste gelegde en zijn vrijspraak daarvan;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:

1e. R. V. N., oud 27 jaar, als beklagde:

dat hij in Maart 1948 bemerkte, dat de hem in October 1947 door de Staat der Nederlanden in bruikleen verstrekte motorregenjas, die hij op een dag in zijn verblijf had opgehangen, was verdwenen;

dat hij van de vermissing van die jas geen rapport heeft gemaakt, omdat hij vreesde, dat hij zou worden gestraft, hetgeen hij wilde voorkomen, omdat hij juist was aangesteld tot tijdelijk korporaal;

dat toen hij op 23 Mei 1948 in de regenjassenbergplaats van de Oude Alexanderkazerne te 's Gravenhage was, plotseling het idee opkwam om de hem ontstolen regenjas te vervangen door een regenjas uit die bergplaats, waarop hij tot voornoemd doel een aan de Staat der Nederlanden toebehorende regenjas heeft weggenomen, waartoe hij van niemand toestemming had gekregen;

dat hij de weggenomen regenjas weer wilde inleveren ter vervanging van de hem in bruikleen verstrekte, doch hem ontstolen regenjas;

dat de weggenomen regenjas een paar dagen later in beslag is genomen;

2e. H. J. van Driessel, oud 27 jaar, als getuige:

dat hij zich op 23 Mei 1948 met de Korporaal der Mariniers R. V. N., wie hij kort tevoren om een motorregenjas in bruikleen had gevraagd, in de garage van de Oude Alexanderkazerne te 's Gravenhage bevond; dat N. uit de bergplaats twee regenjassen nam; dat deze een regenjas aan hem gaf en de andere zelf behield met de opmerking, dat deze ook maar een regenjas had meegenomen, omdat de deze in bruikleen verstrekte jas gestolen was;

3e. B. A. Olymulder, oud 31 jaar, als getuige:

dat hij sedert April 1948 is belast met het beheer van het detail wapens, kleding en verdere uitrusting van de Marine Verkeers- en Tenue-Patrouille; dat hij op 25 Mei 1948 heeft geconstateerd, dat er uit het detail twee motorregenjassen, die waren opgeborgen in een bergplaats in de garage van de Oude Alexanderkazerne te 's Gravenhage verdwenen waren; dat deze motorregenjassen, die aan het personeel der Marine-Verkeerspatrouille in bruikleen werden gegeven, het eigendom van de Staat der Nederlanden waren; dat hij aan niemand toestemming had gegeven om een motorregenjas weg te nemen;

Overwegende dat ten processe aanwezig is en voorgelezen een door de Commandant der Marine Verkeers- en Tenuepatrouille opgemaakte verklaring, dd. 9 Juli 1948, houdende dat op 23-10-'47 aan de korporaal der Mariniers R. V. N. in de Oude Alexanderkazerne te 's Gravenhage in bruikleen is verstrekt: 1 wapenstok, 1 motorregenjas, 1 helm compleet, 1 M.T.P.-band; dat de wapenstok, de helm en de M.T.P.-band wederom zijn ingeleverd, dat de motor-

regenjas door N. niet werd ingeleverd onder mededeling, dat deze die motorregenjas niet meer in diens bezit had en vermoedelijk gestolen was;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem ten laste gelegde feit heeft begaan, meer in het bijzonder niet, dat hij de in de telastelleggingbedoelde regenjas heeft weggenomen met het oogmerk om zich deze toe te eigenen, vermits is komen vast te staan, dat beklaagde bij het wegnemen der jas niet als nader doel nastreefde om over die jas te beschikken in strijd met de *aard* van het recht van de eigenaar of in strijd met de *aard* van de door de eigenaar aan die jas gegeven bestemming, doch dat beklaagde bij het wegnemen der jas als nader doel nastreefde om daarover te beschikken in strijd met de *omvang* van het eigendomsrecht immers in strijd met de *omvang* van de door de Staat aan die jas gegeven bestemming, hetgeen hoewel laakbaar, niet onder het begrip „toeëigening” valt;

Gezien de artikelen 185, 188 en 189 van de Rechtspleging bij de Zeemacht;

Recht doende in naam der Koningin:

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklaagde is ten laste gelegd;

Spreekt hem terzake vrij.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Regeling toekenning juridisch brevet.

Bij circulaire van 8 Maart 1949, Sectie G. 6/10775, heeft de Minister van Oorlog (Hoofdkwartier van de Generale Staf) liet navolgende bekend gemaakt.

Gelet op het gestelde in punt 2 van de Beschikking van de Minister van Oorlog van 25 Mei 1948, Hoofdkwartier van de Generale Staf, Sectie G 6, Nr 1001, L.O. 1948 Nr 181. maal; ik het volgende bekend:

1. Voor beroeps- en reserve-officieren van de Koninklijke Landmacht die voldoen aan het gestelde in punt 2 sub a van de Beschikking van de Minister van Oorlog, Hoofdkwartier van de Generale Staf, Sectie G 6, Nr 1001 van 25 Mei 1948 (L.O. 1948 Nr 181)¹⁾ wordt twermaal per kalenderjaar de gelegenheid opengesteld om ten genooge van de Chef van de Generale Staf blijk te geven, dat zij meer-uitgebreide kennis van het militair? recht bezitten en mitsdien voldoen aan het vereiste, vervat in punt 2 sub b van genoemde Beschikking. Hiertoe zal in de maanden Mei en November een examen worden afgenomen.

2. Bij wijze van uitsondering kan tot deelneming aan bovenbedoeld examen ook worden toegelaten een officier die, hoewel hij nog niet voldoet aan het gestelde in punt 2, sub a van genoemde Beschikking, aantoot dat hij zóver met de rechtskundige studie is gevorderd, dat kan worden aangenomen dat hij binnen korte tijd wél aan deze eis zal voldoen.

3. Verzoeken om aan het genoemde examen te mogen deelnemen moeten uiterlijk op 15 April respectievelijk op 15 October worden ingediend onder overlegging van de nodige bewijsstukken.

4. Het onder 1 bedoelde examen zal omvatten:

a. kennis van het militaire tuchtrecht;

b. kennis van het militaire strafrecht en strafprocesrecht;

c. kennis van:

— de Militaire Ambtenarenwet 1931 en de daarbij toepasselijk verklaarde artikelen van de Ambtenarenwet 1929, alsmede van liet Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke Landmacht;

— de Dienstplichtwet en de voornaamste uitvoeringsbepalingen dezer wet;

— de Bevorderingswet voor de Landmadht 1902;

— de Wet voor het Reserve-personeel der Landmacht 1905;

-- het Reglement betreffende de samenstelling en de wijze van werken van de raden van onlerzoek en van appél;

d. kennis van:

— het Verdrag betreffende de wetten en gebruiken van de oorlog te land van 18 October 1907 en de bijlage;

¹⁾ Zie M.R.T. XLI, blz. 474. (Red. M.R.T.)

- het Reglement nopens de wetten en gebruiken van de landoorlog;
- het Verdrag van Genève van 27 Juli 1929 nopens de behandeling van Krijgsgevangenen;
- het Verdrag van Genève van 27 Juli 1929 betreffende de verbetering van het lot der Zieken en Gewonden bij de legers te Velde; e. kennis van:
- de Wet op de Staat van Oorlog en van Beleg van 23 Mei 1899, Stbl. nr. 128;
- de regelen op het stuk der vorderingen.

5. Vrijstelling van een of meer vakken van bovenbedoeld examen wordt verleend aan hem die op andere wijze reeds Mijk heeft gegeven over genoegzame kennis van deze vakken te beschikken. Hij die vermeent voor zodanige vrijstelling in aanmerking te komen, moet daarvan bij het verzoek tot deelneming aan liet examen doen blijken.

6. Aan de officier die het bovenbedoeld examen met goed gevolg heeft afgelegd, wordt daarvan een getuigschrift uitgereikt.

7. Of een officier de praktische geschiktheid bezit voor h d bekleeden van militair-juridisch functies voorkomende in de vredesamenstelling van de Koninklijke Landmacht en dus voldoet aas het gestelde in punt 2 sub c van meergenoemde ministeriële Beschikking, zal in het algemeene eerst kunnen worden beoordeeld nadat de betrokkene zowel in een juridische staf- of bureaufunctie, als in een militair-justitiële functie werkzaam is geweest.

8. De officier die voldoet aan het gestelde in punt 2 sub a van weergenoemde ministeriële Beschikking, bovendien in het bezit is van het getuigschrift, hierboven onder 6 bedoeld en vermeent te voldoen aan het vereiste van praktische geschiktheid, kan schriftelijk verzoeken dat hem het juridisch brevet zal worden uitgereikt. Bij dit verzoek moet worden opgegeven in welke militair-juridische functies de verzoeker werkzaam is geweest, gedurende welke tijd en onder welke chefs hij als zodanig heeft gediend. Van mijn beslissing op zijn verzoek wordt hem zo spoedig mogelijk kennis gegeven.

Het 'Zwitserse Militair Tuchtrecht.

Het Zwitserse militair Straf- en Tuchtrecht, vervat in das Schweizerische Militärstrafgesetz, is ingevoerd op 1 Januari 1928. De wet is verdeeld in drie boeken:

- boek I Militärstrafrecht (militair strafrecht);
- boek II Disziplinarstrafordnung (militair tuchtrecht) en
- boek III Einführung und Anwendung des Gesetzes (Overgangsrecht).

De Disziplinarstrafordnung (D.S.O.) bestaat slechts uit 35 beknopte, hier en daar ruim geredigeerde artikelen.

Vergelijkt men de D.S.O. met de Wet op de Krijgstucht (W.Kr.), welke 74 artikelen telt, dan ontkomt men niet aan de indruk, dat de

W.Kr. de rechtspositie van de militair beter en vollediger regelt dan de Zwitserse wet.

De beginselen, die bij de D.S.O. en de W.Kr. hebben voorgezeten, beëgen hetzelfde, de handhaving van de krijgstucht, het beschermde rechtsobjert.

Evenmin als de W.Kr. bevat de D.S.O. een omschrijving van krijgstucht (v.g.l. art. 1 R.Kr.). In de toelichting, die Dr. F. H. Comtesse, privatdozent an der Universitat Zurich, in zijn beknopt Commentar op Das Schweizerische Militärstrafgesetz ¹⁾ geeft, lezen wij: Disziplin, ist Soldatenmoral (een ander woord voor Disziplin). Disziplin ist die volle körperliche und geistige Hingabe des Soldaten an seine Pflicht.

Het R. Kr. vermeldt na een opsomming van hetgeen krijgstucht also omvat: Krijgstucht is onafgebroken plichtsbetrachting. In de Nederlandse omschrijving ontbreekt echter het meest cardinale element van de krijgstucht: „die geistige Hingabe". Immers zonder dit geestesbcwustzijn is er slechts uiterlijke discipline, welke bij de geringste tegenslag verloren gaat. Discipline staat dan ook niet gelijk met onvoorwaardelijke gehoorzaamheid. Wie een bevel niet uit innerlijke overtuiging opvolgt, maar uit angst voor de onaangename gevolgen van straf gehoorzaamt, handelt niet in de zin van de hierbedoelde krijgstucht. al kan hij niet krijgstuchtelijk worden gestraft.

Principieel is er geen onderscheid tussen disciplinair recht en strafrecht evenmin als er een principieel onderscheid bestaat tussen misdrijven en overtredingen. Deze principieële gelijkheid is niet in strijd met art. 58 W.Kr., welke bepaling aan de billijkheid is ontsproten. Het tuchtrecht is als het ware een verfijning van het strafrecht; in het tuchtrecht treedt de gedachte aan opvoeding meer op de voorgrond dan in het strafrecht. Het verschil tussen straf- en tuchtrecht ligt in de rechtsgevolgen.

De Zwitserse omschrijving van een *krijgstuchtelijk vergrijp* is vrijwel gelijkkluidend aan die in art. 2. 1 W.Kr. Het is een blanketbepaling. Het krijgstuchtelijk vergrijp veaschijnt hier in drie vormen: ongehoorzaamheid aan een dienstbevel van een meerdere, ongehoorzaamheid aan ren dienstvoorschrift en in het algemeen aanranding van de militaire tucht of orde. De aanranding van de militaire tucht of orde heeft betrekking op de uiterlijke tucht d.w.z de aanranding van ongeschreven geboden van het militaire leven, de militaire waardigheid, het militair fatsoen. Ontvangen bevelen nauwgezet opvolgen is een eerste soldatenplicht. Wanneer echter een onderofficier de soldaten hiertoe aanspoort, doch met het doel om door de nauwgezette nakoming van de somtijds ondoelmatige bevelen van een officier, ongunstig op de dienst in te werken, teneinde de onbekwaamheid van den officier in het licht te stellen en diens verwijdering te be-

¹⁾ Das Schweizerische Militärstrafgesetz, herausgegeben und erläutert vom Dr. F. H. Comtesse, Privatdozent an der Universität Zurich, 1946, Schulthess en Co. A.G., f 14,80.

reiken, dan handelt hij niet tegen de geschreven norm (nauwgezet bevelen opvolgen), wel echter tegen de militaire tucht of orde.

In art. 2, 2°-6° W.Kr. heeft de wetgever een aantal strafartikelen opgesomd, welke onder de daarin gestelde voorwaarden krijgstuhtelijk kunnen worden berecht (zie ook Besluit No. E 53). Het Zwitserse militair strafwetboek vermeldt echter aan het slot van verschillende strafartikelen: „In leichten Pallen habe disziplinarische „Erledigung zu erfolgen”, of „sie kunne erfolgen;” en soms „In be-,sonders leichten Fallen kann auf disziplinarische Bestrafung er-,kann werden.”

Ook een licht misdrijf of een lichte overtreding blijft zulks naar zijn aard, doch mag gelijk een krijgstuhtelijk vergrijp behandeld worden.

Een strafbaar feit is slechts licht als het uit subjectief oogpunt licht is, d.w.z. als geringe schuld aanwezig is en in objectief opzigt, d.w.z. uit een oogpunt van beledigd, besnhadigd rechtsbelang, meestal dienstbelang; beide voorwaarden moeten voor krijgstuhtelijke afdoening vervuld zijn.

Ook in het Zwitserse leger beoordeelt de tot straffen bevoegde meerdere in eerste instantie of een geval licht is of dal het naar de krijgsraad behoort te worden verwezen. Tijdens het vooronderzoek kunnen daar A.-M. of adv.fisc. de zaak ter krijgstuhtelijke afdoening terugverwijzeri, en kan de militaire rechter tot disciplinaire afdoening besluiten. De aanvankelijke beslissing van de tot straffen bevoegde meerdere tot krijgstuhtelijke afdoening van een misdrijf of overtreding is onderworpen aan het toezigt van de militaire rechter ter voorkoming van willekeur.

De strafoplegging is een administratieve beschikking. De hogere nieerdere kan de straf opheffen, verzwaren of verlichten; de strafoplegger zelf kan zulks ook doen.

Een meervoudige disciplinaire bestraffing van hetzelfde vergrijp is verboden (ne bis in idem). Een gestrafte kan echter wel, ook al heeft hij zijn straf uitgediend, nog strafrechtelijk worden vervolgd en kan zich niet beroepen op een res judicata. De rechter is aan de administratieve beslissing. krijgstuhtelijke strafoplegging, niet gebonden (v.g.l. art. 57 W.Kr.).

De algemene leerstukken van strafrecht gelden in het Zwitserse tuhtrecht slechts voor zover de D.S.O. deze uitdrukkelijk heeft overgenomen. In de W.Kr. wordt daarover niet gerept. Zo bepaalt de D.S.O.: „Strafbaar is slechts hij, die schuld heeft; ook bij blote „onachtzaamheid, nalatigheid kan bestraffing volgen. De soort en „de mate van straf moeten naarmate van de schuld van de verdachte „worden bepaald. Daarbij moeten zijn beweegredenen, zijn karakter, „zijn militair gedrag en het geschonden dienstbelang in aanmerking „worden genomen.” (v.g.l. art. 37 W.Kr.)

In het Nederlands strafrecht kent men de jurisprudentieregel: geen straf zonder schuld. Deze strafuitsluitingsgrond geldt ook in het Nederlands tuhtrecht (Besch. H.M.G. dd. 1 Juni 1933, M.R.T.

XXX blz. 266 e.v., XXII blz. 320 e.v.), Schuld houdt in toerekeningsvatbaarheid, zodat de bepalingen hierover ook moeten gelden. Dwalingen en handelen op bevel kunnen schuld uitsluiten.

Gezien de ruime redactie van art. 2, 1° W.Kr. (inbegrepen art. 2, 2°-6° W.Kr. en Besl. nr. E 351) en (gezien een krijgsmacht alleen met straffen noch opgeleid, noch opgevoed kan worden, zelfs de krijgstucht niet gehandhaafd kan worden, is de strafoplegger bevoegd een straf of maatregel toe te passen of zich in voorliomend geval helemaal van ingrijpen te onthouden.

Straffen behoren tot die gevallen beperkt te blijven, waar andere middelen niet tot het doel voeren (opportunitateitsbeginsel). De strafmaat houdt verband met de mate van schuld en het geschonden dienstbelang. Bij krijgstuchtelijke bestraffing van een militair, die zich aan meer dan één krijgstuchtelijk vergrijp heeft schuldig gemaakt, wordt slechts één straf opgelegd, hetzij dat er sprake is van ééndaadse of meerdaadse samenloop, waarbij met de totale schuld rekening wordt gehouden (v.g.l. art. 38 W.Kr.). Bij samenloop van een strafbaar feit en van een krijgstuchtelijk vergrijp wordt het krijgstuchtelijk vergrijp als één der omstandigheden beschouwd bij de straftoemeting (v.g.l. art. 59 en 60 W.Kr.).

Zij die onder het militair strafrecht vallen, vallen ook onder het militair tuchtrecht.

Krijgstuchtelijke vergrijpen *verjaren* blijkens het D.S.O. na 6 maanden, deze termijn is geschorst, indien en gedurende de tijd, dat de verdachte, terzake van een vergrijp gerechtelijk vervolgd wordt. Krijgstuchtelijke straffen verjaren na 6 maanden; schorsing dezer verjaring heeft niet plaats.

De W.Kr. kent geen verjaring van een vergrijp, noch van een straf. De ondervinding heeft de noodzakelijkheid of wenselijkheid daarvan nooit doen blijken.

De D.S.O. bevat geen opsomming van *straffen* in een strafartikel (v.g.l. artt. 3, 4, 5, W.Kr.). Het straffenstelsel blijkt echter zeer eenvoudig te zijn. De straffen, voor officieren, onderofficieren, korporaals en soldaten zijn:

- berisping (mondeling of schriftelijk);
- licht arrest (1 tot ten hoogste 10 dagen);
- streng arrest (tenminste 3 dagen en ten hoogste 20 dagen);
- verlaging;
- geldboete (in bijzondere gevallen).

De D.S.O. kent alleen hoofdstraffen; bijkomende straffen bestaan niet (v.g.l. artt. 4, 5 W.Kr.). Oplegging van andere straffen of tenuitvoerlegging van straffen op andere (strengere) wijze dan is voorgescreven, is uitdrukkelijk bij de D.S.O. verboden.

De berisping geschiedt mondeling of schriftelijk. De strafoplegger is vrij deze straf al of niet in tegenwoordigheid van anderen uit te spreken. De wet legt hem in deze geen beperkingen op (v.g.l. art. 6 W.Kr.). De strafoplegger is echter ook bevoegd een terechtwijzing,

vermaning te geven zonder dat deze een straf is (opportuniteitsbeginsel).

Het licht arrest wordt z.m. in afzondering (eenzaamheid) ondergaan in een tot arrestlokaal aangewezen ruimte.

Officieren ondergaan deze straf op hun kamer, onderofficieren en korporaa's z.m. in een van het arrestlokaal der soldaten afgescheiden ruimte.

De met licht arrest gestrafte verricht dienst (v.g.l. art. 8 W.Kr.).

Het streng arrest wordt in een daartoe bijzonder bestemd vertrek ondergaan. Officieren ondergaan deze straf op hun kamer, een schildwacht kan daarvoor geplaatst worden.

De gestrafte is uitgesloten van het verrichten van dienst (v.g.l. art. 10 W.Kr.). Hierbij valt op te merken, dat hij de oplegging van streng arrest niet het algemeen minimum van 1 dag geldt, doch dat de minimum-duur 3 dagen bedraagt. De met streng arrest gestrafte kan worden verplicht de door streng arrest bij de opleiding verzuimde dienst in te halen (v.g.l. artt. 22, 23, W.Kr.).

Zo spoedig mogelijk na de oplegging worden de arreststraffen onafgebroken ondergaan (v.g.l. artt. 50, 52, 55 W.Kr.).

Ontsnappen uit het arrest wordt niet als ongeoorloofde afwezigheid beschouwd; er is geen delict tegen de plicht tot dienstprestatie aanwezig, omdat gedurende het arrest geen dienst gepresteerd wordt; uit dien hoofde moet de bestraffing gericht zijn tegen ongehoorzaamheid aan de strafoplegging.

In de Nederlandse militaire rechtspraak wordt de militair, die zijn arrest verbroken heeft, wegens ongeoorloofde afwezigheid vervolgd (v.g.l. artt. 96 e.v., 114 W.v.M.S.). Rij een afzonderlijk strafartikel in het M.St.G. is de bevrijding van gevangenen strafbaar gesteld.

De D.S.O. schrijft uitdrukkelijk voor, dat het ontoelaatbaar is, tot verzwaring der straf de voltrekking daarvan tot na afloop van de dienst te verschuiven (v.g.l. art. 47 W.Kr.).

Arrestanten mogen geen bezoek ontvangen (v.g.l. art. 14 W.Kr.).

De D.S.O. bepaalt, dat de arrestlokalen droog moeten zijn, voldoende licht en lucht moeten hebben en aan de daaromtrent bestaande politieverordeningen moeten voldoen (v.g.l. artt. 11, 12 W.Kr.).

De met streng arrest gestrafte militair, die zijn straf buiten diensttijd ondergaat, ontvangt geen soldij. Hij is van rijkswege verzekerd tegen de gevolgen van ziekte en ongevallen gedurende het ondergaan van het arrest, terwijl zijn familie, indien deze door de strafvoltrekking in financiële nood geraakt, ondersteuning ontvangt.

Officieren, onderofficieren en korporaa's kunnen naar aanleiding van een krijgstuchtelijk vergrijp op grond van onwaardigheid, naast of in plaats van een krijgstuchtelijke straf uit hun rang worden ontzet (verlaagd) (v.g.l. artt. 89, 69 W.Kr.). De uit zijn rang ontzette (verlaagde) officier is van rechtswege van verdere dienstvervulling uitgesloten. Ten aanzien van een verlaagde onderofficier of korporaal wordt afzonderlijk beschikt of deze na de verlagings mag blijven dienen.

Boete tot 200 francs inplaats van arrest mag worden opgelegd wegens buiten dienst gepleegde krijgstuchtelijke vergrijpen, waarbij niet in het bijzonder de eigenlijke krijgstucht, in engeren zin is aangetast, doch andere beschermde belangen, of terzake van lichte misdrijven of overtredingen.

Burgers voor zover zij onder de D.S.O. vallen, kunnen alleen met arrest of geldboete tot 100 francs, bij herhaling tot 200 francs, gestraft worden.

Geïnterneerden en legervolgingen kunnen slechts met arrest gestraft worden.

Uiteraard huldigt de D.S.O. ook het beginsel, dat de commandant verantwoordelijk is voor de uitvoering van de door hogerhand gegeven bevelen, de opleiding, de tucht, de gezondheidstoestand van de troep, het materieel, het beheer der geïlden. Dit brengt mede, dat hij ook de middelen daartoe moet bezitten b.v. om de tucht te handhaven m.a.w. **strafbevoegdheid** moet bezitten over de onder zijn bevelen gestelden. Daar het Zwitserse militie-stelsel medebrengt, dat de verantwoordelijkheid van de commandant mogelijk langer duurt dan zijn korte jaarlijkse dienstperiode, moet hij ook gedurende de tijd, dat hij vrij van dienst is, strafbevoegdheid hebben voor de in dienst gepleegde doch niet afgedane krijgstuchtelijke vergrijpen; hetzelfde geldt met betrekking tot zijn bevoegdheid ingeval van beklag.

De D.S.O. kent een enkel geval van delegatie van strafbevoegdheid.

Uitvloeisel van de verantwoordelijkheid van de commandant is ook de z.g. over twee meerderen verdeelde strafbevoegdheid.

In een eenheid b.v. compagnie, is de C.C. en alleen hij, strafbevoegd. Indien een chef van de C.C. in diens compagnie, een krijgstuchtelijk vergrijp constateert, behoort deze dit niet zelf te straffen, maar behoort de C.C. zulks te doen, nadat deze de zaak onderzocht heeft. De chef heeft primair slechts strafbevoegdheid over het personeel van zijn staf en over de onmiddellijk onder zijn bevelen gestelde commandanten, b.v. de B.C. over het personeel van de bataljonsstaf en de C.Cn. Diegenen, die slechts middellijk onder de chef staan, behoort deze chef slechts op voorstel van de commandant van de eenheid te straffen of ingeval de strafoplegging naar zijn oordeel verandering behoeft, of ingeval van beklag (v.g.l. artt. 48, 50, 51, 61, 70 W.Kr.).

De D.S.O. kent de commandant ook strafbevoegdheid toe over de onder zijn bevelen gestelde krijgsgesvangenen, geïnterneerden en burgers, die blijvend of voor bepaalde verrichting bij zijn oordeel zijn aangesteld.

Geschillen over eventuele strafbevoegdheid beslist de gemeenschappelijke hogere chef of de M.v.O. of de militaire rechter.

Rij vergelijking van de regeling van de strafbevoegdheid, gelijk deze in de D.S.O. is neergelegd, met die in de W.Kr., valt het op, dat de strafbevoegdheid in de W.Kr. in het algemeen is vasigekoppeld aan een commando of een functie en niet ook aan een rang. In de D.S.O. is echter de strafbevoegdheid ook aan de rang verbonden.

Zo kan de kapitein opleggen: berisping, licht arrest van ten hoogste 5 dagen, streng arrest van 3 dagen;
de majoor: berisping, licht arrest van ten hoogste 10 dagen, streng arrest van tenminste 3 dagen en ten hoogste 5 dagen;
de luitenant-kolonel: berisping, licht arrest van ten hoogste 10 dagen, streng arrest van ten minste 3 dagen en ten hoogste 15 dagen;
de kolonel: berisping, licht arrest van ten hoogste 10 dagen, streng arrest van ten minste 3 dagen en ten hoogste 15 dagen.

Indien b.v. in de legerorganisatie een majoor of luitenant-kolonel een onderdeel kan commanderen, heeft de luitenant-kolonel geen grotere verantwoording, hoogstens langere dienst- en levenservaring vóór, en is het verschil in strafbevoegdheid in zover minder gerechtvaardigd, enz.

Hogere officieren, de M.v.O., de afdelingschefs van het M.v.O. kunnen alle straffen opleggen. De verlaging aan officieren kan echter slechts door de opperbevelhebber of de M.v.O. opgelegd worden.

Een officier, die een hoger commando voert dan hem volgens zijn rang toekomt, heeft de strafbevoegdheid verbonden aan zijn commando. Een kapitein, die ad interim een bataljon commandeert, heeft de strafbevoegdheid van een majoor en niet die van luitenant-kolonel, als in de legerorganisatie een bataljon door een majoor of luitenant-kolonel gecommandeerd wordt.

Heeft de disciplinaire strafoplegger niet zelf een krijgstuuchtelijk vergrijp waargenomen of bestrijdt de verclachte een feit, dan heeft een mondeling of schriftelijk *onderzoek* plaats. De verdachte moet in elk geval gelegenheid worden gegeven zijn handelwijze, zijn beweegredenen tot zijn gedrag, zo mogelijk mondeling uiteen te zetten.

Overigens behoort de procedure snel en eenvoudig te zijn. De beslissing wordt genomen zodra de feiten voldoende vaststaan. In ernstige en in twijfelachtige gevallen of wanneer de verdachte zulks verlangt, moet een proces-verbaal van het onderzoek worden opge maakt. Verdachte moet daarbij zijn verklaring ondertekenen, waarna de onderzoeker het proces-verbaal van onderzoek ondertekent.

De strafoplegger kan het onderzoek ook doen houden door een officier. Ingeval van twijfel over de ernst van het misdrijf of de overtreding, welke in lichte gevallen krijgstuuchtelijk kan worden afgedaan, kan het onderzoek plaats hebben door een officier-commissaris. De W.Kr. schrijft zulks niet voor (v.g.l. art. 46 W.Kr.). Ingeval van beklag móet de strafoplegger rechter een verslag overleggen door hem door hem gehouden onderzoek (art. 129 lid 3 R.I.D.(A)).

Is een strafoplegger van oordeel, dat hij niet bevoegd is of acht hij zijn strafbevoegdheid niet toereikend, dan geeft hij daarvan onverwijld kennis aan zijn chef onder mededeling van de straf, welke hij gewent acht.

Iedere chef of meerdere heeft het recht om een mindere *voortopig arrest* op te leggen „wanneer de omstandigheden zulks vorderen”.

Voorwaarden voor voorlopige arrestoplegging laat de D.S.O. geheel in het midden.

Art. 44 W.Kr. stelt als voorwaarden. dat een „ernstig“ krijgsmatig vergrijp gepleegd moet zijn en dat de oplegging van voorlopig arrest „nodig is“; de R.L. en R.Z. verlenen de „bevoegdheid“ tot voorlopige arrestoplegging bij strafbare feiten en schrijven de verplichting daartoe voor bij „ernstige“ strafbare feiten (artt. 4, 5 R.L., artt. 2, 3, R.Z.). Er zijn wel eens bezwaren geuit tegen deze vage formulering. De ongeveer 134-jarige praktijk van de R.L. en de ongeveer 27 jarige praktijk van de W.Kr. hebben echter geen aanleiding gegeven tot misbruik of moeilijkheden, terwijl de handhaving van de krijgsmatigheid met deze formulering gebaat is geweest.

De D.S.O. bevat geen regeling over toerekening van voorlopig arrest bij de oplegging van een (arrest)straf (v.g.l. art. 15 W.Kr.).

Ook de onder het Militärstrafgesetz vallende burgers kunnen in voorlopig arrest worden gesteld. Dit is een logisch uitvloeisel van de disciplinaire strafbevoegdheid over hen.

De straf en strafreden moeten mondeling of schriftelijk aan de gestrafte worden inedegeedeeld. Straffen van 10 dagen streng arrest of meer en de straf van verlaging moeten echter schriftelijk en met redenen omkleed ter kennis van de gestrafte worden gebracht. De W.Kr. bevat geen dergelijk voorschrift, wel art. 125 R.I.D. (A) (v.g.l. art. 46 W.Kr.). Alleen de beslissing op beklag over opgelegde krijgsmatigheidsstraf geschiedt schriftelijk (artt. 65 al. 1, 68 al. 1 W.Kr.).

Indien de chef van de strafoplegger van oordeel is, dat de strafoplegging ontoelaatbaar is, of niet in overeenstemming met het vergrijp, kan hij de straf opheffen of wijzigen c.q. strafrechterlijke behandeling uitlokken (v.g.l. artt. 50, 51, 70 W.Kr.).

De D.S.O. bevat een enkelvoudig recht van beklag over opgelegde krijgsmatigheidsstraf. De W.Kr. bevat een tweevoudig recht van beklag (artt. 61, 67 W.Kr.).

De commentator van de hier besproken D.S.O. merkt op, dat het zakelijk en het meest geschikt en dus aanbevelenswaardig is, maar rechtegens niet voorgeschreven, indien de klager, alvorens beklag te doen, probeert zich in een dienstgesprek recht te verschaffen. Wij zijn echter van oordeel, dat de strafoplegger, na de door hem genomen beslissing, daarop niet behoort terug te komen, tenzij nieuwe feiten of omstandigheden aan het licht zijn gekomen. (art. 50 W.Kr.). Deze mening sluit o.i. ook aan bij art. 71 W.Kr.

Beklag over opgelegde krijgsmatigheidsstrafoplegging kan mondeling of schriftelijk geschieden. Een termijn, waarbinnen het beklag moet worden gedaan, is in het algemeen niet voorgeschreven, hetgeen als een ernstige leemte moet worden beschouwd. De militaire verhoudingen brengen mee, dat grieven tegen een vermaende onbillijke strafoplegging zo snel mogelijk opgelost worden (v.g.l. art. 62 lid 1, art. 67 W.Kr.).

De intrekking van het beklag is niet in de D.S.O. geregeld evenmin

als in de W.Kr. Uit algemene rechtsoverwegingen kan het toegelaten worden, zolang de beslissing op het beklag niet is gevallen. De beklag-instantie is echter bevoegd, ondanks de intrekking van het beklag, de zaak te onderzoeken.

Tegen krijgstuuchtelijke straffen opgelegd door de opperbevelhebber of een militair gerecht, is geen beklag mogelijk (v.g.l. artt. 61, lid 1, 67 W.Kr.).

In de D.S.O. is evenals in de W.Kr. het beginsel neergelegd, dat door het indienen van een beklag de tenuitvoerlegging van de krijgstuuchtelijke straf niet wordt geschorst (v.g.l. artt. 55 lid 1, 62 lid 1, 63, 64 W.Kr.). Wel kan de hogere strafoplegger (de beklag-instantie) de straf srsorsrn (v.g.l. art. 62 lid 3 W.Kr.).

De hogere strafoplegger geeft de strafoplegger gelegenheid zich te verklaren. Hij kan ook de klager horen. Hij is bevoegd de gehele zaak opnieuw te onderzoeken, zonder dat hij op enigerlei wijze aan het oorspronkelijk onderzoek en de oorspronkelijke beslissing is gebonden.

Art. 65 W.Kr. schrijft de hogere strafoplegger gebiedend voor, dat hij de klager moet horen en de strafoplegger, indien deze zulks verlangt of de hogere strafoplegger zulks nodig acht.

De hogere strafoplegger onderzoekt „de zaak“; hij is bevoegd een zwaardere straf op te leggen; de reformatio in peius is dus niet uitgesloten. Volgens de jurisprudentie van het H.M.G. op art. 66 W.Kr. kan de gestrafte in geval van beklag niet zwaarder gestraft worden.

De beslissing op het beklag wordt aan de klager schriftelijk en niet redenen omkleed medegedeeld (v.g.l. art. 66 W.Kr. art. 129 R.I.D. (A.)).

De D.S.O. bepaalt uitdrukkelijk, dat enkel wegens het indienen van een beklag geen straf kan worden opgelegd. Dit neemt niet weg, dat de vorm waarin, of de lichtvaardige wijze, waarop beklag gedaan wordt, wel een krijgstuuchtelijk vergrijp kan opleveren en als zodanig krijgstuuchtelijk gestraft kan worden, b.v. een boosaardig, een bewust ongegrond beklag indienen. Deze opvatting is ook neergelegd in de jurisprudentie van liet H.M.G. S.

Principiis obsta!

In de aflevering van 5 Februari 1949 van het Nederlands Juristenblad lezen wij ren artikel, waarin de Amsterdamse hoogleraar in liet Staatsrecht, Prof. Mr. Dr. G. van den Bergh onder bovenstaande titel te velde trekt tegen het dezer degen ingediende wetsontwerp, houdende voorschriften inzake leesbibliotheken.

De hooggeleerde Schrijver vangt aan met erop te wijzen dat doctrine, jurisprudentie en bestuurspractijk unaniem de sacramentele woorden van artikel 7 van de Grondwet: „Niemand heeft vooraf- „gaand verlof nodig om door de drukpers gedachten of gevoelens „te openbaren“, niet beperken lot liet drukken alleen, maar ze uit-

strekken tot elke daad die ertoe bijdraagt om het gedrukte onder het oog van de lezer te brengen. Artikel 7 bevat dus een grondwettelijk verbod tot *preventieve* belemmering van de verspreiding of verbreiding van geschriften door de administratie.

Het wetsvoorstel wil de mogelijkheid openen van een gemeentelijk vergunningsstelsel voor leesbibliotheken en van de bevoegdheid van li. & W. om, op straffe van intrekking der vergunning, de beschikbaarstelling aan het publiek van een boek te verbieden, wanneer zij het aanstotelijk achten voor de eerbaarheid of schadelijk voor de zedelijke gezondheid van minderjarigen. Voor dergelijke verboden ziet het wetsontwerp geen grondwettelijke bezwaren, nu zij afhankelijk worden gesteld van genoemde criteria; artikel 7 Grondwet beoogt de vrijheid van openbaring van staatkundige, godsdienstige en wijsgerige gedachten te waarborgen, maar bevat geen vrijbrief tot het verspreiden van pornografische geschriften. Aldus de toelichting.

De Schrijver, dit laatste beameende, merkt echter op dat het grondwetsartikel evenmin ren vrijbrief geeft voor opruiing, belediging, godslastering e.d. Niettemin koos de Grondwet desbewust het stelsel van censuurverbod; het artikel vervolgt dan echter met de woorden „behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet”. Dus geen administratieve *prevention*, maar wel rechterlijke *repression*.

Uiterst bedenkelijk acht Prof. Van den Bergh het, dat de voorgestelde criteria regionaal gekleurd zullen zijn. Beroep op de beslissing van B. & W. zal allern openstaan op Gedeputeerde Staten. niet op de Kroon. Aldus zal bereikt Bunnan worden dat in witte streken zwart wordt geweerd en in zwarte streken wit. Schrijver m-aarschuwt tegen de consequenties van het ontwerp: als deze voorschriften grondwettig zouden worden geacht, zou het ook grondwettig zijn B & TV. te machtigen. hun censuur uit te strekken tot boekwinkels en dagbladpers. En voorts. als de Grondwet zich niet verzet legen een dergelijke censuur. zo slechts de criteria van tevoren zijn vastgesteld, dan zou zelfs deze gehele wet overbodig zijn. dan zou ook een gemeentelijke verordening deze — immers niet ongrondwettig geachte — bevoegdheid aan B. & W. liunnen toekennen.

W. H. V.

Revue de droit pénal et de crimiinologie.

Ten vervolge op vroegere inhoudsoverzichten volgt hier dat van de aflevering van *December 1948*. Deze aflevering, vangt aan met een Mémoire van de Auditeur-général bij het Belgische Militaire Grrechtshof P. van der *Straeten* over een mogelijke herziening van de Belgische militaire strafvordering. De inhoud van deze redevoering kwam mij voor van zoveel belang ie zijn, dat ik er een afzonderlijk overzicht van gegeven heb, hetwelk met enkele opmerkingen mijnerzijds in deze aflevering is opgenomen.

Verder bevat deze aflevering van de *Revue* beschouwingen over het voorkomen van misdadige geestesgesteldheid en vermindering van

de criminaliteit van de hand van M. J. A. Roux en een in het Frans vertaalde rede van de Haarlemse rechter Mr. N. Smits, secretaris van het Centraal College voor reclassering, gehouden in de Vereniging van strafrechtspraak, handrende over penitentiare perspectieven, in verband met de liervorming van ons gevangeniswezen ingevolge het rapport van de commissie-Fick.

In de kroniek zijn berichten opgenomen van gehouden en te houden vergaderingen van Belgische en internationale verenigingen en congressen over kindbescherming, criminologie, strafrecht en psychiatrie.

Overzichten van de inhoud van tijdschriften, enige boekaankondigingen — onder welke onze criminele en gevangenisstatistiek c. a. 1941-1943 — en rechtspraak besluiten deze aflevering. Onder de jurisprudentie trekt een arrest van het Hof van cassatie van 22 November 1948 de aandacht. Bij dit arrest is beslist, dat de auditeur-militair, die bij het wetsbesluit van 26 Mei 1944 gedurende de oorlog bevoegd was verklaard om zonder tegenwoordigheid van officieren-commissarissen de voorlopige informatie te voeren, gerechtigd was geworden om in voorkomend geval op eigen gezag te verklaren, dat voldoende bewijs niet verkregen was en om later, wanneer nieuwe gegevens waren ontvangen, het onderzoek te heropenen. Hield deze regeling verband met de absolutie van de instantie, welke het oude doch bij ons in 1912 ingetrokken art. 182 R.L. aan de Krijgsraad toekende? Een andere rechterlijke beslissing behandelt de strafbaarheid van en de deelneming aan abortus provocatus. Een derde vonnis, ditmaal van een Krijgsraad, bevat een verordening tot de doodstraf van een officier van de Waffen S.S., die op last of met instemming van zijn chefs enige burgers bij wijze van iepresaille-maatregel had doen fusilleren. De schuldig verklaarde werd als mededader beschouwd en een beroep op hoger last bij een tot het plegen van misdadige handelingen bestemd korps als dat der Waffen S.S. leverde noch een strafuitsluitingsgrond noch een verzachtende omstandigheid op.

Drukfout.

In plaats van het laatste woord „minderen” van noot 8 op blz. 69 leze men „meerderen”.

INGEKOMEN BIJDAGEN.

Militair Strafrecht toegepast op Dienstplichtigen.

door

S. TADEMA

Referendaris Gem. Secretarie 'F-Gravenhage
Oud-lies. Kapitein der Infanterie

„Elk nodeloos proces voert tot verspilling van tijd en geld en „nodeloos zijn alle processen, die in de duisterheid van voor verbetering vatbare teksten hun oorsprong vinden.”

Deze clauseule, voorkomende in een enige tijd geleden in de Gemeentestem verschenen artikel „Een leerzaam incident”, kwam mij in herinnering bij de door omstandigheden wat late kennisneming van een in hetzelfde tijdschrift (no. 4970 van 10 Juli 1948) algedrukte pennevrucht onder het opschrift „Wanneer is een dienstplichtige „militair?” Aangezien de wijze, waarop dat onderwerp daarin was behandeld, mijn belangstelling opwekte, en de beknopte inhoud een beletsel vormde voor een juiste beoordeling van het ontwikkelde standpunt, was ik genoodzaakt kennis te nemen van de onder gelijk-luidende titel in Deel XLI, Aflevering 4, van het Militair Rechtelijk Tijdschrift opgenomen bijdrage van de hand van de Heer P. W. Oosterhoff. Doordat dit eerst een dezer dagen heeft kunnen plaats vinden ben ik eerst thans in staat mijn mening omtrent het door hem behandelde vraagstuk uiteen te zetten.

Het zal wellicht reeds 'a-lezers aandacht hebben getrokken, dat ik, met betrekking tot een ogenschijnlijk simpele zaak, als inleiding een zo sprekende aanhaling heb gekozen van een — mij onbekend — schrijver, die t.a.p. een steentje heeft willen bijdragen ter verkrijging van een betere wetgeving in het algemeen. Nu is 'het verre van mij te veronderstellen dat de door mij zeer hoog geachte, ten aanzien van de dienstplicht zeer deskundige schrijver een dergelijk doel niet zou nastreven. Integendeel. ik heb grote waardering voor de wijze, waarop hij jarenlang in zijn hoge positie vele doeltreffende vereenvoudigingen en verbeteringen in de Dienstplichtwet en haar uitvoeringsvoorschriften heeft helpen bevorderen. Ik ben er dan ook van overtuigd, dat hij het met mij eens zal zijn wanneer ik zeg, dat wetten en uitvoeringsvoorschriften zodanig dienen te worden samengesteld, dat zij niet alleen goed moeten kunnen worden begrepen door degenen, die met de uitvoering daarvan bemoeienis hebben, maar ook zo moeten zijn geredigeerd, dat ook zij, voor wie — in verband met de strafrecht-inaterie waar het hier in wezen oin gaat, zou ik beter kunnen zeggen: tegen wie — de betreffende bepalingen in het leven zijn geroepen, daaruit eveneens gemakkelijk moeten kunnen aflezen, waar zij in bepaalde gevallen aan toe zijn. Die waardering behoeft mij,

naar ik meen, niet te weerhouden mijn afwijkende zienswijze omtrent de door hem getrokken conclusie kenbaar te maken en daarbij ter ondersteuning van mijn beschouwingen de illustratie te kiezen, welke zich m.i. voor de belichting van de ontstane situatie het meest eigent.

Ik heb n.l. sterk de indruk gekregen, dat de Heer Oosterhoff t.a.v. het door hem besproken gedeelte van artikel 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht eigener beweging *het door hem gestelde tot een kwestie heeft verheven*. Immers er zijn twee, door schrijver aangehaalde — ten 'opzichte van dat artikelgedeelte — eenstemmige commentaren van geenszins recente datum, die geen van beide melding maken van de noodzakelijkheid om de buitengewone dienstplichtigen in normale omstandigheden onder de werking van het W.v.M.S. te brengen. Daar komt bij dat in het in dit jaar uitgegeven Handboek op het Wetboek van Militair Strafrecht, samengesteld door Mr. D. B. A. Franken en Mr. R. J. Brunner, onderscheidenlijk president van en fiscaal bij de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage, aan de door de Heer Oosterhoff zo sterk belichte term geen bijzondere aandacht is besteed.

Bovendien heb ik geconstateerd, dat door de tweevoudige bewijsvoering, eerst door het behandelen van de door hem geformuleerde stelling voor het forum der ten vorigen jare gehouden algemene ledenvergadering van de Militair-Rechtelijke Vereniging en daarna in de vorm ener bijdrage voor het M.R.T., reeds zoveel kracht aan zijn beoog is bijgezet, dat er kans zou bestaan, dat de in art. 60, 1e lid, punt 2, van het W.v.M.S. voorkomende woorden: „in het tijdvak ge-,durende hetwelk zij voor dien dienst kunnen worden opgeroepen" t.z.t. zonder meer zouden worden geschrapt. Het door de Redactie in de rubriek „Vragenbus" van bovenaangehaald nummer van dat tijdschrift gegeven antwoord op een door Kolonel Tinga gestelde vraag maakt die veronderstelling zeer waarschijnlijk.

Het verwijderen van de aangehaalde woorden zal m.i. een ongewenste toestand in het leven roepen. Het in het oog te houden doel zal, om een militaire term te kiezen, goddeels worden voorbijgeschoten, hierin tot uiting komende, dat na de aldus aangebrachte wetswijziging veel meer personen wegens het beledigen en bedreigen van een militair (meerdere) voor de militaire strafrechter ter verantwoording zullen moeten worden geroepen dan redelijkerwijs verantwoord is.

Laat ik aan de ontwikkeling van mijn standpunt in dezen een korte uiteenzetting vooraf doen gaan van het doel, dat naar mijn mening met het uitstrekken van militair-strafrechtelijke bepalingen over personen, die tijdens het plegen van de betreffende delicten (artt. 108 en 110 W.v.M.S.) in feite burger zijn, moet worden beoogd.

Dat doel is of behoort althans geen ander te zijn, dan het voor de militaire rechter brengen van personen, die, zeer nauwkeurig kennende de verhouding tussen militairen, in het bijzonder die van de min-

dere tegenover de meerdere, onverschillig of zij in of buiten — ik zou willen zeggen: dagelijkse — dienst zijn, een in de wet omschreven delict plegen tegenover iemand, *aan wie zij zien of van wie zij zoeken, dat die hun militair-meerdere is*. Houdt men dat doel niet in het oog — in het gehele betoog van de Heer Oosterhoff is geen enkele aanwijzing te vinden, waaruit blijkt dat hij zich dat doel voor ogen heeft gesteld — dan komt men er te gereder toe, zich op ren dwaal-spoor te laten voeren.

De door de schrijver gevolgde redenering lijkt zeer sterk gegrond als zij is op een historische verklaring van de nuttelosheid der aangegeven bewoordingen, gepaard gaand met de aanduiding van het verschil, dat er, wettelijk redenerend, te vinden is tussen de landstormplichtigen van voorlieen en de buitengewone dienstplichtigen van thans.

Indachtig aan het artikel, waaraan de in de aanhef gebezigde aanhaling is ontleend, zou ik er de voorkeur aan hebben gegeven, hier te volstaan met te zeggen, dat ik het door schrijver ten nadele van de buitengewone dienstplichtigen gevonden verschil niet zo groot zie. De redenering, welke voor een bewijsvoering mijnerzijds daarbij zou moeten worden gevolgd, zou er een worden van zuivere dienstplichtwet-techniek en heeft met de kwestie, waarom het hier in wezen gaat, niets te maken. Dit moge straks nader worden aangetoond. Waar de Heer Oosterhoff met zoveel nadruk heeft gewezen op het feit, dat voor de oproeping van buitengewone dienstplichtigen, in tegenstelling met hetgeen te dien aanzien indertijd voor de landstormplichtigen was bepaald, thans geen afzonderlijke machtiging is vereist en overigens heenwijst naar de geschiedenis ten opzichte van de totstandkoming van de Invoeringswet-Militair Strafrecht, zie ik mij genoodzaakt de volgende twee punten daartegenover te stellen.

1e. Artikel 193 der Grondwet vorderde tijdens het bestaan der Landstormwet, evenals thans nog het geval is, een wetsvoorstel, zodra dienstplichtigen buitengewoon waren opgeroepen. Artikel E der voormalige Landstormwet verlangde een aan de oproeping voorafgaande machtiging (bij K.B.), welke niet eerder mocht worden verstrekt, dan nadat de militie- en landweerplichtigen geheel of ten dele buitengewoon waren opgeroepen. De tegenwoordige Dienstplichtwet bepaalt in art. 30, dat de buitengewone oproeping in die omstandigheden plaats vindt, „voor zover Wij dit „bepalen“. Het verschil is dus, dat de Kroon thans één besluit minder heeft te nemen, zodat de B.D.'ers tegelijk in de gewone dienstplichtigen kunnen worden opgeroepen. Indien voorheen de verlangde machtiging b.v. bij de wet had moeten worden verstrekt, zou er inderdaad van een verschil van betekenis kunnen worden gesproken.

2e. Wanneer men, los van de door schrijver gegeven geschiedkundige verklaring, zelf zich in de officiële stukken gaat verdiepen om te weten te komen, hoe het nu precies met de totstandkoming

van de Invoeringswet-W.v.M.S. is gegaan, dan komt men tot de ontdekking, dat de indiening van het Ontwerp-Dienstplichtwet wel tot het aanbrengen van veranderingen in het ontwerp-invoeringswet heeft aanleiding gegeven. Dit is o.a. het geval geweest t.a.v. het tegenwoordige artikel 62 W.v.M.S. De betreffende (2e) Nota van Wijzigingen vermeldt als toelichting o.m., dat „de gewijzigde redactie zal passen zoowel op den bestaanden wettelijken toestand als op den eventueelen nieuwen”. Voorts wordt er aldaar op gewezen, dat de slotwoorden: „of, wat betreft den „landstorm, huiswaarts wordt gezonden”, voorkomende in punt 2 van dat artikel, ten gevolge van de totstandkoming van de Dienstplichtwet wel „overbodig worden, doch niet zullen schaden”. Over het overbodig worden van de thans nog in artikel 60, 1e lid, punt 2, voorkomende woorden, wordt aldaar niet gerept. Nu zou de schrijver mij kunnen toevoegen, dat dat niet nodig was en dat die gevolgtrekking indirect kan worden afgeleid uit de in genoemde Nota van Wijzigingen gegeven toelichting. Ik stel daarom vast, dat het, afgezien van kostbaar tijdverlies, voor hen, die niet zelf de totstandkoming van de Invoeringswet van nabij hebben meegemaakt, wel uiterst moeilijk, zo niet onmogelijk is geworden om zelfstandig in deze aangelegenheid met zekerheid tot een juist inzicht te komen.

Met het oog op het boven omschreven doel acht ik het onjuist om aan de hand van een uiteenzetting van de betekenis van wrtsbepalingen met een specifiek dienstplichtkarakter uit te maken, wat men onder een militair, i.v.m. de toepassing van militair-strafrechtelijke bepalingen heeft of behoort te verstaan.

Dit laatste nu deed schrijver door de vraag aldus te stellen: „Wanneer is een dienstplichtige militair?” Uit zijn betoog blijkt eerst, dat hij op het oog heeft gehad het begrip „militair” volgens het W.v.M.S.

Ik wil hem geenszins het recht betwisten om de vraag zo te stellen. Mijn bedenking is dan ook minder gericht tegen de vraag zelf, dan wel tegen de wijze waarop hij heeft willen aantonen, waarom de zaak is, en moet zijn, zoals hij dia ziet. De door hem gevolgde gedachtengang kan ik mij wel verklaren. Door zijn zeer lange ervaring op het terrein van de wetgeving t.a.v. de dienstplicht en wat daarmee samenhangt, weet hij zeer goed, dat de codificatie van het militair strafrecht tot stand is gekomen tijdens het bestaan der inmiddels verdwenen militie-, landweer- en landstormwetten, welke wetten begrippen kenden, welke in de tegenwoordige Dienstplichtwet zijn terug te vinden. Evenzeer weet hij, dat verschillende van die begrippen reeds uit de oudste militiewet . n.l. die van 1815, stammen. „Er is nu eenmaal”, aldus kan hij hebben geredeneerd, „een gebouw tot stand gekomen van een bepaalde constructie; telkens wanneer nieuwbouw of bijbouw moest plaats vinden, heeft men die zoveel mogelijk opgetrokken op „de oude funderingen en overigens bij de bestaande aangepast. Komt

„er nu een gebruiker, die de ware consiructie wil leren kennen, wel..nu, de tekeningen inet renvooien van vroeger bestaan hebbende „situaties zijn nog in de archieven te vinden.”

Moet ik zijn redenering aldus verstaan en daarmee in verband brengen dat hij schreef: „Ook de systematiek in de wetgeving spreekt „een woordje mee”? Natuurlijk moet er in de wetgeving systematiek te vinden zijn; eigenlijk moet de wetgeving van a-z systeem zijn, maar dan een logisch systeem.

Logisch vind ik het, dat in het Wetboek van Militair Strafrecht de regels gevonden moeten worden waaraan men in de krijgsmacht, voor de handhaving van orde en tucht, behoefte heeft. Dat brengt mee, dat men in het W.v.M.S. vindt aangeduid, voor welke personen dat &afrecht van toepassing is. Eigenlijk moet het zo zijn, dat men, om te weten te komen wie onder de werking van dat wetboek vallen, geen andere bron zou behoeven te raadplegen. Zodra men nu genoodzaakt is om naar een andere wet. i.c. naar de Dienstplichtwet, te verwijzen, of, zoals men heeft gedaan, volstaat met termen aan te halen, welke met behulp van de Dienstplichtwet moeten worden verklaard, dan is het m.i. voor de hand liggend, dat de tweede ondergeschikt wordt gemaakt aan de eerste.

Rij de totstandkoming van het W.v.M.S. heeft men dat niet gedaan. Waarom dat zo is, kan ik uiteraard niet beoordelen.

Ik ben van mening, dat het Militair Strafrecht hier moet prevaleren en stel daarom de vraag aldus: *Welke dienstplichtigen behoren wegens het tijdens groot verlof plegen van een bepaald feit voor de militaire rechter ter verantwoording te worden geroepen?* Het antwoord op deze vraag moet m.i. luiden: Alleen de dienstplichtigen, van wie men zeker weet, dat zij wezenlijk begrip hebben voor militaire verhoudingen.

Uit venschillende punten, genoemd in de artikelen 60 t/m 64 van het W.v.M.S., blijkt duidelijk, dat de ontwerpers uitsluitend diegenen op het oog hebben gehad, die de militaire strafbepalingen, ook de disciplinaire, volliomen kennen. Er is daarin zelfs een streven te onderkennen om de werking van de militaire strafbepalingen niet te lang over burgers uit te strekken. Als voorbeeld hiervan moge art. 64 worden genoemd, dat die tijd voor gewezen militairen tot één jaar beperkt. In dat licht bezien kom ik er toe om voor dienstplichtigen een scheidslijn te trekken tussen hen, die wél en degenen, die géén *werkelijke dienst* (als dienstplichtige noch als vrijwilliger) hebben verricht. Alleen op de eerste groep behoren in principe de militair-strafrechtelijke bepalingen van toepassing te zijn.

Ik acht het derhalve onjuist om grote groepen van dienstplichtigen, die de militaire verhoudingen niet kennen, te brengen of te houden onder de werking van het W.v.M.S. Het zou toch de zoveelste fictie zijn, wanneer men te hunnen aanzien zou (blijven) uitgaan van een *verondersteld begrip* t.a.v. de betekenis, welke het begaan van een bepaald strafbaar feit in de militaire dienst heeft. Nu zegt schrijver

wel in zijn betoog, dat hij de verwachting koestert, dat de militaire rechter bij de bepaling van de op te leggen straf er wel rekening mee zal houden of de delinquent die nog geen aanraking met de werkelijk dienst heeft gehad, met zijn inlijving — en met wat daaraan vast zit — bekend is geweest, doch ik vind het onjuist om wetsformules bewust zodanig vast te stellen, dat grote groepen personen maar hebben af te wachten of de rechter voornemens is om de aan te voeren verzachtende omstandigheden op de juiste waarde te schatten. In vele gevallen zou de toch zeer zeker niet kosteloze behandeling door de militaire strafrechter van overtredingen, waartegen in het gewone wetboek van strafrecht geen straf is bedreigd, er wel toe kunnen leiden, dat de beschuldigten van rechtsvervolging zouden moeten worden ontslagen. Bovendien, men behoort eerbied te kunnen hebben voor de wet, ja juist ook voor een strafniet en ik ben van mening, dat die eerbied slechts bij derden kan worden bevorderd indien deze wei slechts diegenen voor strafvervolging aanwijst, wie men mei recht iets kan ten laste leggen. En dit is niet het geval met hen, die men slechts door een schriftelijke kennisgeving mededeelt dat zij voortaan onder de militaire strafwet kunnen vallen.

Ook al zouden de schrijvers van de door de Heer Oosterhoff aangehaalde commentaren op het W.v.M.S. en op de Wet op de Krijgstucht op historisch te verklaren gronden tot minder juiste gevolgtrekkingen zijn gekomen, nu de omstrede zinsnede eenmaal in dat wetboek voorkomt. acht ik *handhaving beter* dan *schrapping*. In dat opzicht sta ik volkomen aan de zijde van hen, die de wens van de praktijk zeer zeker voldoende zullen hebben gekend, toen zij hun opvattingen over de betekenis van de eerst thans bestreden term wereldkundig hebben gemaakt. Zij toch zouden zeer zeker niet hebben kunnen vermoeden, dat te eniger tijd een op praktische gronden geenszins zonder betekenis zijnde term uitsluitend op historische motieven nutteloos zou worden verklaard. Zo zij dat wel zouden hebben voorzien, zouden zij, naar het mij voorkomt, niet hebben nagelaten, mrt voorbeelden uit de praktijk aan te tonen, waarom het onnodig is in vredetijd alle buitengewone dienstplichtigen in beginsel onder de werking van art. 60 W.v.M.S. te brengen.

Geheel zonder bedenking is art. 60, 1e lid, punt 2, echter niet. In de eerste plaats omdat de huidige redactie uitsluit, dat bepaalde buitengewone dienstplichtigen voor de militaire rechter kunnen worden gedaagd. Ik heb hier het oog op degenen, die uit hoofde van vroeger verrichte werkelijke dienst, hetzij als gewoon dienstplichtige, hetzij als vrijwilliger — men denke aan de tegenwoordig talrijke groepen ontslagen oorlogsvrijwilligers — met de militaire verhoudingen volkomen vertrouwd zijn. Een tweede motief voor de tekstverbetering is, dat gewone dienstplichtigen, die z.g. buiten tegenwoordigheid (b.t.) zijn ingelijfd, thans vaak gedurende één of meer jaren, n.l. zolang zij in het genot zijn van uitstel van eerste oefening, militair-strafschuldig kunnen worden, niettegenstaande zij gedurende

bedoelde periode bezwaarlijk kunnen weten, welke vergrijpen in het bijzonder in de militaire dienst strafbaar zijn.

De zoëven genoemde wetsbepaling ware daarom zo te redigeren, dat het *criterium van verrichte werkelijke dienst de grondslag* gaat vormen voor militair-strafrechtelijke vervolging van dienstplichtigen. Als werkelijke dienst zou men m.i. moeten aanwijzen, die, welke uit *wettelijke of vrijwillig aanvaarde verplichtingen* voortvloeit. Deze werkelijke dienst zal zeer gemakkelijk bewezen kunnen worden, terwijl de te ontwerpen clause kort, doch niettemin volledig doeltreffend kan zijn. Zij zal bovendien het voordeel opleveren dat het snuffelen in oude wetten, wetsvoorstellen, memories van toelichting en commentaren tot een minimum wordt beperkt. Wanneer ik bedenk hoeveel naslagwerk reeds door mij in verband met het opgeworpen twistpunt is moeten worden vernicht, behoeft het geen verwondering te wekken, indien ik het zoëven gesignaleerde voordeel zeer belangrijk acht. Daarmede meen ik zeer zeker in het voetspoor te zijn van de in de aanhef bedoelde schrijver, die t.a.p. het hierboven geschetste euvel zó ernstig beschouwde, dat hij aanleiding vond om aan de makers van wetten de door de oud-!oogleraar Mr. Suyling elders geformuleerde eis voor ogen te stellen, dat de wetten zo goed moeten zijn samengesteld, dat „de jurist zich tot raadpleging van de enkele „wetstekst moet kunnsn bepalen, zal hij niet worden onttrokken aan „zijn eigenlijke, hot onmiddellijk nut der werkende gemeenschap „streckende taak”.

Het lijdt bij mij geen twijfel, dat het in artikel 150 W.v.M.S. omschreven feit in de wet moet blijven. Er is toch geen enkel steekhoudend bezwaar tegen aan te voeren, dat zij, die opzettelijk niet voldoen aan een oproeping voor het verrichten van werkelijke dienst, voor de militaire strafrechter worden gedaagd. Dit artikel dient m.i. grotere betekenis te verkrijgen dan het thans bezit.. Want wat is het geval? Zolang ren voor inlijving opgeroepene, mits hij vóór de vastgestelde inlijvingsdatum geen uitstel of vrijstelling heeft bekomen, niet op de aangewezen plaats verschijnt, blijft hij wat hij is. n.l. *een ter inlijving bestemde*. Dienstplichtige in de zin der Dienstplichtwet wordt hij pas op het moment, dat hij zich op het voor hem bepaalde tijdstip en op de aangewezen plaats aanmeldt. Tot zover ben ik het eens met het door de Heer Oosterhoff in dit opzicht ontwikkelde standpunt. Ook ben ik met hem van oordcrl, dat het niet juist is om het m.i. slecht geredigeerde artikel 63, punt 1. W.v.M.S. toepasselijk te achten wanneer iemand opzettelijk nalaat aan de oproeping trr inlijving gehoor te geven.

Doet men dat wel, dan verkrijgt het artikel voor het woord „dienst-„plichtige” twee verschillende betekenissen, n.l. in punt 1 die van „*ter inlijving opgeroepene*” en, in punt 3, die van „*ingelijfde*”. Dit laatste begrip is synoniem niet liet woord „dienstplichtige” uit de Dienstplichtwet.

Men kan, ter verklaring van de bestaande situatie, ook hier spreken

van een zekere wetssystematiek, waarbij men echter, m.i. ten onrechte, nog is blijven vasthouden aan een woord, dal in de loop der jaren voor zeer velen inhoudloos is geworden. Van de invoering van de oudste militiewet af was de inlijving — om dit begrip gaat het hier — gedurende lange jaren een gebeuren van niet geringe betekenis. Aanvankelijk immers werden de lotelingen naar de verzamelplaatsen in de militiedistricten geleid en, na aldaar door de militieraad te zijn geïnspecteerd, aan een „officier van het 'bataljon'” overgegeven. De wet van 1817 vond die gebeurtenis zo gewichtig, dat zelfs de Gouverneur des Konings daarbij moest verschijnen. In latere jaren was het de provinciale adjudant (een militair) aan wie de manschappen werden overgedragen. Maar vast staat m.i. dat deze manschappen het transport en die overdracht, gevolgd door het ervaren van de militaire verhoudingen in de kazerne min of meer „aan den lijve” zullen hebben ondergaan. De inlijving op papier — nominatieve inlijving, zoals de geijkte term in het verleden heeft geluid — kwam zeer sporadisch voor en werd aanvankelijk alleen toegepast voor de militieplichtigen, die reeds als vrijwilliger in werkelijke dienst waren. De Dienstplichtwet past deze methode ook toe op hen, aan wie uitstel van eerste oefening wordt verleend en op de personen, die tot buitengewoon dienstplichtige worden bestemd. Voor zover men dit doet om zuiver administratieve redenen is tegen die handelwijze weinig aan te voeren. De bestaande practijk heeft naar mijn mening echter twee schaduwzijden, n.l. het reeds voldoende besproken gevolg van toepasselijkheid van militair-strafrechtelijke bepalingen in de gevallen waarin dat niet verantwoord is en door de practijk niet verlangd wordt en voorts het ten nadele van de goede gang van zaken — het moeilijk vervolgbaar zijn van de z.g. nalatigen ter inlijving — vasthouden aan een verouderd althans zeer zeker gewijzigd begrip.

De administraties bij ministeries en gemeenten sukkelde hij voortdurend met deze nalatigen. Eerst nadat zij door de politie zijn aangehouden en naar hun korps zijn overgebracht, voltrekt zich hun inlijving. De eerste oefening kan dan, als het zo valt, een aanvang nemen, maar er moet aan worden gedacht dat de burger-strafrechter met hen nog een appeltje heeft te schillen.

Is het juist om thans nog aan dat begrip vast te houden, met het gevolg, dat de meest geëigende rechter onbevoegd blijft om ook deze categorie van voor werkelijke dienst opgeroepen te straffen? Naar mijn mening niet, mede omdat een vlot verloop van de eerste opkomst in werkelijke dienst daarmee niet is gediend. Het wordt tijd, dat de wetgever de conclusie trekt uit de reeds lang gewijzigde omstandigheden en dienstplichtig gaat noemen degenen, die zelf drommels goed begrijpen, dat zij dienstplichtig zijn. Er kan m.i. geen enkel bezwaar tegen worden aangevoerd om in de wet vast te leggen, dat als dienstplichtige worden aangemerkt degenen, die — b.v. per aangetekend schrijven — in kennis zijn gesteld met hun bestemming tot gewoon- of buitengewoon dienstplichtig. Voor hen, die onmiddellijk hun

eerste oefening zullen moeten aanvangen, kan daarvoor een op gelijke wijze uit 'te reiken oproeping in de plaats treden.

Behalve dat van een daardoor mogelijk geworden militair-strafrechtelijke veroordeling meer preventieve werking kan uitgaan dan van de vervolging door de burgerstrafrechter, meen ik als voordeel van een zodanige begripwijziging te kunnen zien, dat aan de in de krijgsmacht heersende verlangens wordt tegemoetgekomen. Het door sclirijver gehouden betoog t.a.v. het niet van toepassing zijn van artikel 62, punt 1, voor een nog niet ingelijfde, ligt aan deze gevolgtrekking ten grondslag.

Wijziging van de Dienstplichtwet in de zoëven bedoelde zin behoort uiteraard gepaard te gaan met een wijziging van art. 62 W.v.M.S.

Als eindconclusies van vorenstaande beschouwingen stel ik:

1. De woorden: „in het tijdvak gedurende hetwelk zij voor dien „dienst kunnen worden opgeroepen”, voorkomende in art. 60, 1e lid, punt 2, W.v.M.S. zijn niet overbodig en behoren niet zonder meer te worden geschrapt.
2. *Wijziging van art. 60, 1e lid, punt 2, W.v.M.S.* acht ik wenselijk. De aldaar met straf te bedreigen feiten behoren voor dienstplichtigen alleen te gelden indien zij werkelijke dienst, voortvloeiende uit wet of verbintenis, hebben vervuld.
3. *Wijziging van het begrip „dienstplichtige”*, zoals dat thans nog uit de Dienstplichtwet moet warden afgeleid, is noodzakelijk. Deze wetswijziging behoort gepaard te gaan met een wijziging van art. 62, punt 1, W.v.M.S. en heeft automatisch tot gevolg, dat de werking van art. 150 W.v.M.S. wordt uitgestrekt tot hen, die niet voldoen aan de oproeping „ter inlijving” (tegenwoordig begrip).

NASCHRIFT.

Van de gelegenheid, die de Redactie mij bood, aan bovenstaand artikel enige opmerkingen toe te voegen, wil ik gaarne gebruik maken. Ik moet er echter op wijzen, dat het terrein, waarop dat artikel — in overeenstemming met het opschrift — zich beweegt, niet hetzelfde is als dat van mijn bijdrage op bladz. 213 en volgende van de vorige jaargang. Ik heb mij daar bezig gehouden met het uitleggen van een stuk geldend recht; de heer Tadema wijdt zich meer aan iets anders, aan een onderzoek naar hetgeen op de bestaande regeling, vooral in materieel opzicht, valt aan te merken, en daarbij neemt hij tevens in beschouwing de vraag, hoe het dan wel zou moeten zijn. Van hoeveel belang het ook moge wezen, dat hij zijn licht daarover laat schijnen, toch meen ik in de geest van de Redactie te handelen, als ik tracht mij in hoofdzaak te bepalen tot datgene, wat rechtstreeks een terugslag op mijn uiteenzetting vormt. Wel vrees ik, dat ik mij hierbij nog al eens aan grensoverschrijding schuldig zal moeten maken, vooral omdat de beschouwingen, voor zover zij

mede op het interpreteren van de wet betrekking hebben, en die over de voorgestane wetswijziging in het betoog van de heer Tadema enigszins dooreen zijn gestrengeld.

Allereerst wil ik iets zeggen over de door de heer T. opgeworpen mogelijkheid, dat het vraagstuk in mijn brein zou zijn ontstaan en dat ik zekere verschillen tusschen de voormalig landstormplichtigen en de tegenwoordige buitengewone dienstplichtigen zou hebben „gevonden”. Het is slechts een gissing van de heer T., maar bij deze gissing slaat hij de plank wel heel ver mis. De werkelijkheid is deze, dat het onderwerp, hier aan de orde, tot op de huidige dag voor mij persoonlijk nooit een vraagstuk is geweest, wat ik hieronder nog hoop te verduidelijken. Ik heb echter ervaren, dat niet weinigen er moeite mee hebben gehad, er zich aan te wennen, dat de buitengewone dienstplichtigen wettelijk in andere conditie verkeren dan de vroegere landstormplichtigen, en dat dit een bron van gedurige misvattingen is geweest. Wil men een voorbeeld? Toen de Dienstplichtwet al enige jaren in werking was, werd van zekere zijde bepleit, dat de wet de gelegenheid nou moeten geven, bij buitengewone omstandigheden een of meer categorieën van buitengewone dienstplichtigen al op te roepen voordat tot algemene mobilisatie wordt overgegaan. Men was verbaasd te vernemen, dat de tegenwoordige wet dat reeds toelaat. Zo zou ik meer voorvallen kunnen noemen, die telkens weer duidelijk maakten, dat menigeen nog lang aan de oude toestand bleef hangen en daardoor de ingetreden veranderingen niet op de volle waarde wist te schatten.

Misschien kan voor deze of gene, die bij dit vraagstuk nog donkere plekken meent te zien, het volgende enige opheldering geven.

Bij het bewerken van het ontwerp der Dienstplichtwet is het van meet af de uitdrukkelijke bedoeling geweest, de dienstplichtige landstorm zodanig te vervormen, dat deze als het ware met de militie zou worden samengesmolten en dat ook het ongeoefende gedeelte — vrijgestelden wegens broederdienst en anderen — zich van de toenmalige militie niet anders zou onderscheiden dan in gradatie van verplichtingen. Als deel uitmakende van de lichte moesten de tot dat gedeelte behorende lieden ook, zij het zonder dat zij er zelf bij t genwoordig waren, worden ingelijfd en verder moesten zij straf- en tuchtrechtelijk in dezelfde verhouding komen als de poot-verlofgangers van de militie. Ziedaar een deel van het bestek, dat de redacteur van het wetsontwerp kreeg uit te roeren. De termen „gewoon dienstplichtige” en „buitengewoon dienstplichtige” waren toen nog niet uitgevonden; deze zijn eerst gedurende liet bewerken van de nieuwe regeling voor de dag gekomen.

Omtrent de wijze, waarop die samensmelting zou geschieden, ging de bewerker niet over één nacht ijs; hij trad in overleg met een strafrechtkenner van de eerste rang, later hoogleraar, die ook deel had aan het voorbereiden van de invoering van het nieuwe straf- en tuchtrecht en eveneens aan het opstellen van het oorspronkelijke art. 30 van de Dienstplichtwet, dat handelde over de toepasselijkheid

van het militaire recht, zolang het W. v. M. S. nog niet in werking zou zijn getreden. We mogen dus wel aannemen, dat de zaak een grondige behandeling heeft gehad en de wijze, waarop de rechtstoestand van de dienstplichtigen, van buitengewone zowel als van gewone, is geregeld, het resultaat is van vooropgezette en weloverwogen bedoelingen. Die bedoelingen nauwkeurig kennende, kan ik verklaren, niets uit de bepalingen te hebben „gehaald“ wat buiten de bedoelingen lag.

In de tijd, toen alles nog in wording was en niemand wist wat het eerst in werking zou treden, het W.v. M.S. of de Dienstplichtwet, en men zelfs niet kon weten, of dat wetboek en die wet overeenkomstig de voorstellen tot stand zouden komen, in die tijd stelde men zich voor, dat de bekende woorden van art. 60 W.v.M.S. „in het tijdvak gedurende hetwelk zij voor dien dienst kunnen worden opgeroepen“ — die, zoals wij weten, waren opgenomen met het oog op de landstorm en voor niets anders — automatisch zinloos zouden worden, indien de landstorm zou komen te vervallen, maar dat die woorden geen kwaad zouden aanrichten, als zij daarna „tot nader order“ zouden blijven staan. Eerlijk gezegd, heb ik voor mij deze methode niet kunnen roemen. al heb ik zo min als wie ook voorzien, dat anderen in die woorden een betekenis zouden zoeken, welke raa het verdwijnen van de Landstormwet nog leven zou vertonen.

Wat nu de bewuste commentaren betreft, is het wel merkwaardig, dat de tweede druk van de ene commentaar ten aanzien van dit punt, zij het dan met betrekking tot de gewone dienstplichtigen, niet onbelangrijk van de eerste afweek en dat ik bij pen gedachtenwisseling met een der bewerkers van de andere commentaar een brief van hem ontving — deze is nog in mijn bezit —, waarin hij blijk gaf van een opvatting, die de uitlegging, in de commentaar gehuldigd, niet geheel en al dekt. Dit doet aan de waarde van de commentaren niet af, maar doet wel zien, dat het handhaven in 1923 van de hierboven nog eens weer aangehaalde woorden — want die vormden de spil, waar de kwestie om draaide —, hoe onschuldig ze er aanvankelijk ook uitzagen, de oorzaak is geweest van inzichten, die niet zoveel vastheid bezitten als we in het algemeen bij deze en dergelijke commentaren mogen waarnemen.

Onwillekeurig rijst ook de vraag, of de schrijvers, toen zij tot de conclusie kwamen, dat het beperkte militaire recht op buitengewone dienstplichtigen in hun verloftijd alleen van toepassing zou zijn in de periode van buitengewone omstandigheden, de consequenties daarvan in volle omvang hebben overzien. Gesteld, dat er buitengewone omstandigheden intreden, als een B.D. 25 jaar oud is, dat die omstandigheden voortduren totdat hij 30 jaar is geworden en dat zij in de dan volgende jaren niet terugkeren. Dan zal deze B.D. volgens het standpunt van de bedoelde schrijvers gedurende de vierdere tijd van zijn dienstplichtigheid niet meer militair-justitiabel kunnen zijn. Maar als zijn dienstplichtigheid een einde neemt, zou hij ingevolge art. 64 van het W.v.M.S. weer een jaar lang, zij het

in een weer wat anders beperkte zin, aan liet militaire recht onderworpen zijn. Tot zulk een inconsequentie komt men bij aanvaarding van de uitlegging, in de beide commentaren voorgestaan. Ik zie niet voorbij, dat de denkbeelden omtrent de uitlegging van art. 64 verdeeld zijn. Maar het komt mij voor, dat wanneer iemand als dienstplichtige in werkelijke dienst — ergo militair in de zin van het W.v.M.S. — is geweest en later uit de dienst is ontslagen, moeilijk te ontkennen valt, dat hij de kenmerken bezit, welke art. 64 noemt.

Het heeft 's heren Tadema's aandacht getrokken, dat in mijn verhandeling geen aanwijzing is te vinden, dat ik in het oog heb gehouden wat naar zijn mening een eerste vereiste is: dat niemand aan het militaire straf- en tuchtrecht wordt onderworpen, die niet in levenden lijve met de militaire dienst in aanraking is geweest. Welnu, dit onderwerp heb ik niet aangeroerd om twee redenen: in de eerste plaats; omdat, nu de wet deze eis niet stelt, ook bij het zuiver interpreteren van de wet deze eis niet in het geding komt, en in de tweede plaats omdat — gesteld al, dat ik van dezelfde mening zou zijn als de heer T. — ik mij niet geroepen zou hebben gevoeld, te velde te trekken tegen een door de Regering gehuldigde zienswijze. Het is mij sinds jaren bekend, dat op dit stuk, als bij zoveel andere zaken, niet iedereen er dezelfde opinie op na houdt. Er zijn er, die zelfs nog iets verder zouden willen gaan dan de heer T., althans in het verleden van zulk een idee blijk hebben gegeven. Servië heeft een voorschrift gehad, dat in Nederlandse vertaling luidde:

Onbekendheid met de plicht van een soldaat bij het begin van zijn dienst kan tot verlichting van straf strekken, wanneer het plichtverzuim begaan is ten tijde van de eerste drie maanden van de dienst. Doch wanneer hij in dat tijdperk opnieuw een gelijk feit bedrijft, hetzij hij voor het eerste veroordeeld is of niet, kan die verlichting niet in aanmerking komen.

Hoe men vroeger over een en ander moge hebben geoordeeld, ik geloof niet, dat het in de tegenwoordige tijd ontbreekt aan aanhangers van de leer, dat van allen, die bij de krijgsmacht zijn ingelijfd — onverschillig, of hun persoonlijke aanwezigheid daarbij vereist is of niet — behoort te worden verlangd, dat zij zich van het ogenblik af, dat zij tot de krijgsmacht zijn komen te behoren, aan niets te buiten gaan, waardoor een militair, die morgen de dag boven hem gesteld kan worden, zich gekwetst kan gevoelen. Algemeen gevoelt men het als een gebeurtenis van groot gewicht in het leven van een jonge man, wanneer zijn dienstplicht een aanvang noemt. Al voordat het zover is, weet hij „drommels goed” — om een uitdrukking van de heer T. te gebruiken — dat hij, eenmaal in de militaire macht opgenomen, zich correct moet gedragen en bij het minste, dat er op zijn handelingen valt aan te merken, kans loopt gestraft te worden. Wanneer hij nu een officieel bericht ontvangt, dat hij met ingang van een daarbij aangegeven datum als buitengewoon dienstplichtige bij de

land- of bij de zeemacht is of wordt ingelijfd en dat hij van dat tijdstip af onderworpen is aan de militaire wetten, is dat dan nog niet voldoende om het militaire straf- en tuchtrecht op hem te kunnen toepassen? Er is zo ontzaglijk veel, waarbij we in dit moderne tijd schriftelijk — ook nog wel op simpeler wijze — op de hoogte van onze verplichtingen worden gebracht, waarom zou dat ook hier niet kunnen?

Dit zijn gedachten, die ik reeds meer dan 30 jaar geleden door menigeen heb horen verkondigen, door juristen en militair-deskundigen. Splinternieuw was het denkbeeld om van de toepasselijkheid van het militaire recht zo nodig langs schriftelijke weg mededeling te doen, ook toen al niet meer. Het is al een kleine halve eeuw geleden, dat in een verslag van de commissie van voorbereiding uit de Tweede Kamer ter sprake kwam de tuchtmededeling, die gedaan zou moeten worden o.a. aan zekere tijdelijke officie en van gezondheid, voor wie men het nodig achtte hen op de hoogte van de toepasselijkheid van het militaire recht te brengen, voordat de benoemden zich in militaire dienst zouden bevinden en beëdigd zouden zijn. De Regering gaf te kennen: „Die aanzegging kan hun bijv. worden gedaan bij de hun uit te reiken schriftelijke lastgeving om zich bij de militaire autoriteit aan te melden”.

Met het oude systeem, om iemand eerst onder de toepassing van het militaire straf- en tuchtrecht te brengen, wanneer hij zich in werkelijke dienst bevindt, heeft de wetgever o.a. in 1921 gebroken, toen de „Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht” tot stand kwam. Volgens die wet en de niet dubbelzinnige toelichting zou de toepasselijkheid van dat bijzondere recht voor landstormplichtigen intreden — zij het buiten werkelijke dienst in beperkte zin —, wanneer er machtiging tot oproeping werd gegeven. Dat was volgens art. 6 der Landstormwet een machtiging, die zich over de ganse dienstplichtige landstorm uitstreckte. Van die machtiging kon gebruik worden gemaakt in het groot en in het klein, maar zodra zij was verleend, zouden alle landstormplichtigen, zelfs voordat er nog maar één opgeroepen zou zijn, in sommige gevallen als militair worden aangemerkt. Het heeft nog anderhalf jaar geduurd vóór de Invoeringswet in werking trad en inmiddels verviel de Landstormwet. Daardoor heeft de tot uiting gekomen wil van de wetgever ten aanzien van de landstorm geen effect gehad, maar zijn betekenis voor de evolutie van de geschetste denkbeelden is er even belangrijk om.

Laat ik dit alles aan mijn geest voorbijgaan, dan vraag ik mij af, of we de klok niet terugzetten, als we terugkeren tot de oude stelregel, dat de onderworpenheid aan het militaire recht van een dienstplichtige eerst kan worden bekendgemaakt en dat die onderworpenheid eerst kan werken, als hij zich in werkelijke dienst bevindt.

Ook in beide commentaren zal men niets aantreffen, waarbij de schrijvers blijk geven, het aanvangen van de werkelijke dienst door een gewoon of door een buitengewoon dienstplichtige te beschouwen

als een voorwaarde om hem aan het bijzondere recht onderworpen te achten.

Dat de redactie, die de heer T. zich heeft gedacht voor het geval, dat men een dergelijke voorwaarde in de wet zou opnemen, eenvoudig zou zijn en in de toepassing weinig moeilijkheid zou veroorzaken, is best mogelijk, maar wat zullen wij over die redactie praten, als er nog geen sprake is en wellicht nooit sprake zal zijn van het scheppen van zulk een voorwaarde. Bovendien moeten we wel bedenken wat Prof. Mr. H. van der Hoeven schreef over de artt. 45 en 46 van het W.v.M.S., waarvoor de artt. 60 - 62 in de plaats zijn gekomen:

Van geen enkel artikel uit het geheele wetboek hebben de bewerking en formulering zóóveel hoofdbreken en overleg gekost als die van de artikelen 45 en 46 De wijzigingen, welke de Regeering in 1897 de door mij ontworpen artikelen deed ondergaan, behoorden wel tot de belangrijkste, maar tevens, ook blijkens het Verslag der Tweede Kamer, tot de minst geslaagde pogingen om verbeteringen aan te brengen.

Deze woorden mogen voor ons allen een waarschuwing zijn om de uiterste voorzichtigheid te betrachten, als we willen proberen, in deze artikelen iets te veranderen. Het is waar, ze luiden anders dan toen ze voor de eerste keer in het Staatsblad stonden en of ze er hij de ondergane revisie in redactioneel opzicht beter op geworden zijn, zal ik maar in het midden laten, doch we kunnen er van op aan, dat ook de juristen van de commissie-Dresselhuys er over hebben moeten zwoegen om aan de voor deze artikelen ontworpen wijziging een dragelijke vorm te geven.

De heer T. koestert inzichten, die hem ontoegankelijk maken voor sommige, die ik voorsta. Dit is zijn goed recht. Maar het wekt mijn bevreemding, dat hij tot verklaring van mijn opvattingen niet volstaat met kennis te nemen van al hetgeen ik heb aangevoeld, doch op zoek gaat naar andere verklaringen. Hij verzeilt dan in bespiegelingen over oude funderingen en wat dies meer zij. Ik zal hem daarin niet volgen, al komt het mij voor, dat het in dezen veeleer de heer T. zelf is, die zich niet van oude funderingen weet los te maken. Hij stelt de vraag: moet ik zijn redenering aldus verstaan? Mijn antwoord moet luiden: neen. Ik denk, dat de fantasierijke geest van de heer T. hem ook hier parten heeft gespeeld.

Er zijn nog meer punten, waarover ik wel wat zou hebben op te merken, maar ik meen het hierbij te moeten of te kunnen laten. Alleen nog een paar woorden over een onderwerp, waaromtrent wij wel eensdenkend zullen zijn. De heer T. rekent terecht op mijn instemming, als hij betoogt, dat wettelijke voorschriften in duidelijke taal behoren te zijn vervat en bovenal leesbaar dienen te zijn voor hen, wier belangen er onmiddellijk bij betrokken zijn. Wie zou dit niet beamen? Het is trouwens al honderden malen gezegd, tientallen van jaren lang. Het is een wens, waarbij hooggeleerden en de eenvoudige man elkaar ontmoeten. Het verschijnsel, dat hij vele wettelijke bepalingen de duidelijkheid te wensen laat, is internationaal. Over de

oorzaken kan men lange beschouwingen houden, maar de grote vraag is altijd weer: hoe bereiken wij het beoogde? Het is niet voldoende de vinger op wondende plekken te leggen; men moet ook geschikte wegen kunnen aanwijzen om tot verbetering te geraken. Dat is lang niet eenvoudig. Verdienstelijke arbeid is in dit opzicht verricht door een commissie uit de Nederlandse Juristen-Vereniging, die het in 1916 in twee delen verschenen, door F. J. Relinfante te 's Gravenhage uitgegeven verslag „De Nederlandsche Rechtstaal” heeft bewerkt. Het nieuwste op dit gebied is het onlangs onder de titel „Wetgevings-techniek” verschenen rapport, uitgebracht door een commissie uit de Vereniging voor Administratief Recht. Het is uitgegeven bij H. D. Tjeenk Willink & Zoon te Haarlem. Ook deze commissie heeft naarstig gezocht naar middelen, die de wetgeving in formeel opzicht op een hoger plan kunnen brengen en zij is niet ingebroke gebleven zulke middelen aan de hand te doen. Doordat ik de eer had deel van deze commissie uit te maken, is het mij bekend, hoe de overige leden en bovenal de voorzitter, Dr. J. P. Fockema Andreae, zich met hun rijke gaven hebben ingespannen om een resultaat te bereiken, dat van praktisch nut zou kunnen zijn. Het rapport is aan de Regering aangeboden. Laten wij hopen, dat deze commissie niet te vergeefs haar krachten aan dit onderwerp heeft beproefd.

P. W. Oosterhoff

Nederlands-Belgische Wetgeving
(Regtspleging bij de Landmagt van 1814)

door

DR. L. M. ROLLIN COUQUERQUE.

In de December-Afleve in 1948 van de Revue de droit pénal et de criminologie is opgenomen een redevoering van de Heer P. van der Straeten, Algemeen Auditeur bij het Belgische Militair Gerechtshof, uitgesproken bij de plechtige hervatting van de werkzaamheden in de zitting van 20 September 1948. Deze op last van dit Hof gedrukte Memorie behandelt enige onderwerpen, welke bij mogelijke herziening van het Belgisch militair strafprocesrecht aan de orde dienen te worden gesteld.

Ook voor ons, Nederlandse militaire juristen is de inhoud van deze redevoering van zeer veel belang. Niet alleen omdat ook bij ons dergelijke herziening tot de vrome wensen behoort of omdat onze betrekkingen met België veel meer dan vroeger tot elkander zijn genaderd, maar ook en vooral omdat de wenselijkheid van die herziening berust op de hoge ouderdom van het nog steeds geldende Belgische wetboek, dat ook — hoewel gewijzigd — ons wetboek nog is, de Regtspleging bij de Landmagt van 1814.

Ik heb in deel XLI van dit Tijdschrift (blz. 159-163) aangetoond dat onze militaire strafwetgeving van 1814 en 1815 de eerste wetgeving was, welke niet alleen gold voor het Rijk in Europa maar ook voor onze overzeese gebiedsdelen. Zij was dus baanbrekster geweest voor een staatswetgeving, welke op hoger plan stond dan de alleen voor het Rijk in Europa geldende rijkswetgeving. Ik heb toen te zelfder plaatse op blz. 166 en 167 de voorspelling gewaagd, dat onze internationale betrekkingen oorzaak zouden zijn, dat een internationale wetgeving zou dienen te ontstaan tot bindende vaststelling voor de aangesloten, thans nog soevereine landen van de voor die landen geldende normen omtrent gezamenlijke belangen. Als zodanige komende organisatie noemde ik de Benelux en de lezing van de bovenaangehaalde redevoering heeft mij gebracht tot de erkenning, dat diezelfde militaire strafwetgeving — nog voordat de poging om de wet van 24 Januari 1815 (Staatsblad no. 5) ook voor de zuidelijke Nederlanden van toepassing te verklaren, was mislukt¹⁾ — de spits heeft afgebeten van een Benelux-wetgeving.

Wel heeft die wetgeving, na de afscheiding van Zuid- en Noord-Nederland, in elk van die gebieden een eigen leven gehad, eigen gering in aantal zijnde, wijzigingen ondergaan, doch de grondslag bleef dezelfde, een ruim 130 jaren oud zijnde op vaderlands recht berustende, vrij van elke invloed van Franse codificatiën ontstane strafwetgeving, vastgesteld door de voor beide landen bevoegde wetgever.

¹⁾ Zie mijn verhandeling over „De Kortingwet” 1905, blz. 61-68.

Ik behoef niet in herinnering te brengen de talloze klachten, welke te onzent sedert 1819 over deze verouderde wetgeving zijn geuit. Maar vele belangstellenden zullen zich met mij er in verheugen, dat de Heer *Van der Straeten* hier in het kort een overzicht heeft gegeven van hetgeen in België sedert de afscheiding van Nederland tot uiting is gekomen, over de achterlijkheid van dezelfde wetgeving en van de, evenals bij ons, vergeefse pogingen om bot een algemene herziening van het militair strafprocesrecht te geraken.

Inderdaad is juist verstand van de wetgeving van 1814 niet mogelijk zonder kennis van ons strafprocesrecht in de 18e eeuw en zo zou het te verklaren zijn, dat Belgische critici een bepaling als die van ons tegenwoordig art. 185 R.L. (oud art. 195 R.L.) ridicuul noemen en de oude artt. 81 en 82 „odieux” achtten. Wat deze laatste bepalingen betreft, ieder onzer kan weten, dat deze „espèce de torture” nog in 1802 werd toegepast¹⁾ doch dat reeds op advies van de Raad van State aan het met het oude art. 82 R.L. overeenkomende art. 61 van de Regtspleging bij dr Zeemagt van 1814 werden toegevoegd de woorden „mits echter bij deze bepaling steeds de meeste billijkheid en gematigheid worde betracht en in het oog gehouden”.²⁾ Er is, gelet op de omstandigheid, dat deze bepaling nooit tot klachten aanleiding heeft gegeven, alle reden om aan te nemen, dat de praktijk haar als niet geschreven heeft beschouwd. Evenzo is het onjuist te menen, dat het oude art. 200 R.L. (ons art. 190 R.L.) een voortvluchtige gebleven beklaagde deed veroordelen tot de straf van verbanning: wij weten zeer wel, dat de hier gebezigde woorden „bannen buiten het „grondgebied van den staat” niet was een straf maar een oude vorm voor het moderne verlenen van verstek: het volgende artikel oud 201, nieuw 191 R.L. erkent dun ook de mogelijkheid van terugkeer in strijd met deze verbanning zonder hiervoor gestraft te worden. Zo is tenslotte onjuist de kritiek, dat een in vrijheid zijnde beklaagde na een verhoor ten overstaan van officieren-commissarissen „par serment” moest beloven terug te lieren indien zijn nader verhoor nodig zou blijken. Er stond en staat in het oude art. 59, (nieuw 54) R.L. bij handiasting, dat is op handslag, hetgeen iets anders is.

De Heer Van der *Straeten* geeft een overzicht van de veranderingen, welke de praktijk in de procesvoering heeft gebracht en ook dit overzicht verdient de aandacht omdat daaruit blijkt, dat deze evolutie zich in andere richting heeft voltrokken dan die, welke onze bij de herziening van 1912 bevestigde praktijk te zien heeft gegeven.

In de eerste plaats besprak hij de voorlopige informatiën voor officieren-commissarissen. Deze informatiën, „organisation minutieuse et détaillée”, werden overgelaten aan „officiers sans formation spéciale en cette matière” met of zonder hulp van de openbare aanklager. Deze laatste vervulde een secundaire rol en trad op als secretaris bij officieren-commissarissen in de residentie van de krijgsraad:

1) Zie mijn opstel in *Themis* 1907, overdruk blz. 24 noot 1.

2) Van der Hoeven, Onze militaire strafwetgeving, 1884, blz. 143.

hij ontwierp de vraagartikelen, redigeerde de antwoorden en mocht voorstellen om nog andere personen te horen; in het bijzonder had hij niet de bevoegdheid om arrest aan te zeggen wanneer hem dit nodig voorkwam.

Doch ondanks de duidelijke bepalingen van de R.L. hebben de Belgische auditeurs zich spoedig meester gemaakt van de leiding van dit vooronderzoek. Ook de militaire overheid schijnt daartegen geen bezwaar te hebben gemaakt. Zo keerde men terug tot de verhouding welke bestaan had in ons Crimineel Wetboek van 1799 welke reeds in het eerste ontwerp van de wetgeving van 1814-1815 uit het jaar 1807 losgelaten was geworden en zo werd de auditeur-militair in België opnieuw rechter-commissaris, welke machtsaanmatiging bevestigd werd bij een wet van 1899 voor zoveel de informatiën in de residentie van de krijgsraad betreft. Later gewerd hem nog clezelfdc bevoegdheid bij informatiën elders indien hij dit nodig achtte.

De eerste wereldoorlog bracht voor België mede, dat aanwijzing van officieren-commissarissen te velde niet altijd mogelijk was. De praktijk nam toen genoeg en met informatiën, welke alleen door de auditeur waren ingewonnen als vertegenwoordigende officieren-commissarissen. Na afloop van de oorlog werd de verplichting om in elke strafzaak informatiën in te winnen in de praktijk afgeschafft voor zoveel het betrof verhoren van niet-militaire personen: deze zouden, zo besliste het Hof, niet voor officieren-commissarissen behoeven te verschijnen (oude art. 93-95 R.L.). Bij ons is dit veranderd: nieuw art. 84 R.L. De wet van 1899 gaf de vrijheid om o.a. bij overtredingen (contraventions) informatiën niet te houden. Een wetsbesluit van 1944 breidde deze bevoegdheid tijdelijk nog uit tot misdrijven tegen de veiligheid van de staat. De neiging bestaat om voor goed de aanwijzing van officieren-commissarissen te doen vervallen en het vooronderzoek geheel aan de auditeur over te laten.

Zelfs gaat de praktijk nog verder: officieren-commissarissen mogen zich niet verzetten tegen handelingen van de auditeur. zij mogen zich beklagen bij de auditeur-général doch zijn verplicht intussen hun medewerking te verlenen. Ook eigen verkregen inlichtingen moeten zij bij hem aanbrengeu. Aldus werd aansluiting tot stand gebracht met het oude art. 316 R.L., dat uit onze tekst in 1912 werd verwijderd omdat het in 1814 daarin uit een vervallen instructie voor de auditeurs-militair ten onrechte was overgenomen. Sedert geldt bij ons art. 292 R.L., dat m.i. de juiste oplossing bevat.

De bevoegdheden van officieren-commissarissen volgens de oude R.L. zijn zeer onvolledig geregeld en bij ons zijn deze in 1912 belangrijk aangevuld. De rechtspraak in België was weifelend ten aanzien van de overneming van bevoegdheden uit de burgerlijke strafverordering. Een wetsbesluit van 1940 regelde het recht tot het verrichten van huiszoeking, dat toegekend werd aan de auditeur alleen, zonder commissarissen.

Ook de gevangenneming en gevangenhouding van verdachten zijn gebrekkig geregeld. Telkens na een maand te zijn vastgehouden mag

ten verdachte aan de president van de krijgsraad vragen oin in vrijheid ti: worden gesteld.

Een andere ontwikkeling van de praktijk in België was ontstaan omtrent hetgeen geschiedde na afloop van de voorlopige informatiën. Het oude art. 129 R.L. ving aan met ongeveer dezelfde bewoordingen als ons art. 114 R.L.: „Nadat de informatiën voor officieren-oommissarissen zijn afgeloopen en daarvan is rapport gedaan aan den „Commandeerenden Generaal of Officier van het arrondissement of „district. of, bijaldien geen zoodanig commandant mogte aanwezig „zijn, nadat de comniandecreade officie:. van het garnizoen der hoofd- „plaats van het arrondissement of district al zulk rapport zal hebben „ontvangen, . . .” Deze bepaling onderstelt, dat officieren-commissarissen hun onderzoek als voltooid hebben beschouwd, welke onderstelling in onze R.L. bij de herziening van 1912 aanleiding heeft gegeven tot opneming als slotbepaling van het hoofdstuk over de voorlopige informatiën van ons tegenwoordig art. 113 R.L.

Dit rapport heeft in de Belgische praktijk groter betekenis genoten dan liet toekwam, de betekenis van een gewijsde. In 1922 is men hierop teruggekomen: men begreep toen m.i. terecht, dat dit in strijd was met de geest en het stelsel van dit wetboek. Doch de praktijk bleef bestaan, dat dit rapport ren oordeel mocht bevatten omtrent de verkregen resultaten en bijvoorbeeld mocht aanraden de zaak niet voor de krijgsraad te brengen. Wel bleef de beslissing over het voorstel aan de garnizoenscommandant, doch in de bij seponering begane overtreding van het imperatieve voorschrift om over de zaak de krijgsraad te ordonneren werd Ijerust.

De hiervóór beschreven wijziging in de positie van de auditeur-militair in de informatiën gaf in 1944 aanleiding tot een nood-innovatie: deze openbare aanklager verkreeg toen de bevoegdheid ont zonder de militaire overheid er in te kennen militaire strafzaken, in welke de informatiën geen voldoende bewijs hadden opgeleverd, eigener autoriteit te seponeren. De praktijk gevoelt nu de in vier jaren opgedane ervaring, dat deze maatregel te ver gaat en de Heer *Van der Straeten* vraagt zich dan ook af, of de auditeur, die als een ambteriar van het openbaar ministerie de militaire strafvervolgning instelt en die bij informatiën als een rechter-commissaris de leiding heeft, wel de aangewezen autoriteit is om over seponering te beslissen. Zodanige beslissing zou z.i. eerder toekomen aan een rechterlijk college.

Daarna bespreekt de Heer *Van der Straeten* het aanhangig maken van een militaire strafzaak bij de krijgsraad. Ondanks het zoeven genoemde imperatieve voorschrift van liet oude art. 129 om eer, krijgsraad te ordonneren. neemt. naar het schijnt, de Belgische praktijk aan, dat de wet de aanhangigmaking niet, althans niet formeel regelt. Dit gaf reeds in 1905 aanleiding tot een circulaire aan de auditeurs om bij het sluiten van de informatie aan de beklaagden aan te zeggen hetgeen hun werd ten laste gelegd. Een maatregel, welke ook hier te lande vóór de herziening van 1912 bij het laatste verhoor ingevolge het

oude art. 83 R.L. werd toegepast, met dien verstande dat bij ons niet de auditeur, (doch de officieren-commissarissen zulks deden.

Maar de feitelijke aanhangigmaking bij de krijgsraad behoorde, volgens een in 1914 genomen beslissing van het Belgische Militair Gerechtshof, te geschieden op grond van een requisitoir van de auditeur of op last van de garnizoenscommandant.

Enkele partiële wijzigingen worden daarna in herinnering gebracht.

In 1899 zijn de krijgsraden permanent verklaard. In 1921 volgde een meer moderne verstekprocedure. In 1944 werd de aanhangigmaking van een zaak bij de krijgsraad verbonden aan een dagvaarding op last van de auditeur. In verband hiermede aanvaardde de praktijk het standpunt dat een zaak zonder informatiën rauwelijks bij dagvaarding modht worden aangebracht.

Tweemaal, in 1899 en 1923, wonden commissoriale voorstellen tot wetswijzigingen gedaan, welke zonder gevolg bleven. De Heer Ban *der Straeten* stelt daarna de vraag of de Nederlandse, de Franse of de Zwitserse strafprocedures wijzigingen aan 'de hand zouden doen. De militaire strafwetgeving van de angelsaksische landen verschillen te veel van die der genoemde landen om vergelijking nut te doen verschaffen.

De schrijver onthoudt zich van aanbevelingen te doen ten behoeve van latere wijziging. Doch Bij is van oordeel dat de praktijk van het wetsbesluit van 1944 en de wetgevingen van de buurstaten voldoende keus laten voor herzieningsontwerpen. Daar hij ook naar onze R.L. verwijst, zoals deze in 1912 is herzien — hij citeert o.a. onze artt. 14 en 114 — schijnt het niet ongepast nog op enkele punten de aandacht te vestigen.

Het heeft Sprekers aandacht getrokken, dat onze R.L. de belangrijke rol, welke ook de oude R.L. aan de militaire autoriteiten had toegekend, bewaard en verstevigd heeft door middel van de schriftelijke verwijzing door de garnizoenscommandant van de verdachte naar de militaire rechter. Hij had hierbij kunnen voegen, dat aldus vorm werd gegeven aan de sluiting van het vóóronderzoek van de zaak ingevolge het oude art. 8 R. L. (thans art. 7 R.L.) door de militaire autoriteit, die, op grond van zijne aansprakelijkheid tegenover de Regering voor het onderhouden van een goede krijgstucht onder zijn ondergeschikten, de aangewezen autoriteit is om te beslissen hetzij of de zaak onvervolgd mag blijven, hetzij of krijgstuchtelijke afdoening voldoende is, hetzij of toelaatbaar is een voorstel van de auditeurmilitair om de verdachte in de gelegenheid te stellen om door betaling van een boete een strafvervolgning te voorkomen, hetzij of de rechter de zaak zal dienen te beoordelen. De auditeur, die deze aansprakelijkheid mist, is slechts ingeschakeld om advies te geven, aan welk advies de garnizoenscommandant niet gebonden is. Daarbij komt, dat een naar de militaire rechter verwezen zaak door een rechterlijk eindvonnis moet worden beslist, zodat b.v. seponering op grond van gebrek aan

bewijs niet geoorloofd is er de militaire rechter de beklaagde in zodanig geval zal moeten vrijspreken.

De verwijzing van een zaak naar de militaire rechter opent in de regel de voorlopige informatiën door de thans tot één teruggebrachte officier-commissaris. Uitzondering is alleen toegelaten voor overtredingen (contraventions): de garnizoenscommandant mag hiertoe besluiten mits overeenkomstig het advies van de auditeur (art. 178 R.L.). In die gevallen wordt de procedure enigermate vereenvoudigd (art. 179 R.L.). De enige officier-commissaris werd en wordt zo mogelijk aangewezen uit beroeps- of reserveofficieren, die een rechtsgeleerde studie hebben gemaakt, een beginsel, dat ook door de Franse militaire rechtspleging gehuldigd wordt, doch dat te onzent nog niet tot instelling van een afzonderlijk dienstvak van militaire juristen heeft geleid. De auditeur neemt aan deze informatiën niet meer deel: het ook door de Spreker aangehaalde art. 41 R.L. laat zijn aanwezigheid daarbij toe op uitnodiging van de officier-commissaris, die echter de leiding behoudt.

Na afloop van de voorlopige informatiën neemt de officier-commissaris geen enkele beslissing doch stelt de stukken van het proces zonder toelichting in handen van de commandant van het garnizoen van de hoofdplaats van het arrondissement of district, die op zijn beurt, na bekomen advies van de auditeur, de krijgsraad over de zaak bijeen roept. Aan de voet van dit bevel vermeldt de auditeur het ten laste gelegde strafbare feit, welke telastelegging de grondslag is voor liet onderzoek en de beslissing van de krijgsraad.

Wat betreft de strafrechtelijke bevoegdheden van de officier-commissaris, deze zijn in 1912 aangevuld naar het voorbeeld van die van de rechter-oormissaris uit het burgerlijke strafproces. Volledig zijn zij echter nog niet. Slechts zij hier, ter voorkoming van misverstand, er de aandacht op gevestigd, dat het plaatselijk loofd van de politie *verplicht* is, de officier-commissaris tot het doen van huiszoeking tegen de wil van de huisbewoners te machtigen. Dit hoofd is dan wel bevoegd doch niet verplicht bij dat binnentreden tegenwoordig te zijn. De leiding van dit onderzoek berust ook weder bij de officier-commissaris; de auditeur en de secretaris behoren wel aanwezig te zijn. (art. 88 R.L.).

In mijn ogen is, door de Belgische praktijk, in strijd met de oude R.L., de invloed van de militaire autoriteiten beperkt, hier en daar zelfs uitgeschakeld. Zo is bij ons het oude art. 316 R.L., zoals ik reeds schreef, als ten onrechte in 1814 opgenomen, in 1912 uit de R.L. verwijderd en behoort de auditeur, indien hem van buiten een militaire strafzaak wordt aangebracht, die gegevens dadelijk, dat is zonder verder onderzoek, schriftelijk aan de militaire commandant van de verdachte door te zenden, opdat deze zich omtrent het aan de zaak te geven gevolg ten spoedigste kan beraden (art. 292 R.L.). Zo zijn de officieren-commissarissen, die ingevolge het oude art. 136 R.L. lid van de krijgsraad moesten zijn ten einde hun medeleden in raadkamer voor te lichten omtrent de indruk en de mate van betrouwbaar-

heid van de door hen gehoorde personen, voor zover deze niet ter rechtzitting waren verschenen, van practische deelneming en van het geven van leiding aan de te hunnen overstaan te houden informatiën uitgesloten. Het oude art. 170 R.L. moet dientengevolge veel van zijn waarde verloren hebben.

Daarentegen is, eveneens in strijd niet de oude R.L., de invloed van de Belgische auditeur-militair overbelast. De verantwoordelijkheid van de militaire autoriteiten, zelfs al zouden deze die invloed niet of niet duidelijk hebben gevoeld, zou, naar mijn oordeel, onder dit motief behoren te worden teruggebracht tot hetgeen de oude R.L. heeft beoield. Om deze reden wordt te onzent de auditeur-militair niet gelijk gesteld met een ambtenaar van het openbaar ministerie maar in de regel aangeduid met de historisch meer juiste qualificatie van openbaar aanklager. De voornaamste beslissingen, welke een ambtenaar van het openbaar ministerie pleegt te nemen, zijn in ons militaire strafproces nog altijd en in verscherpte vorm overgelaten aan de voor een juist gebruik hiervan verantwoordelijke militaire chef.

Wel heeft de wetgever van Indonesië in 1945 voor de Nederlands-Indische landmacht een „Herziene Rechtspleging bij de Landmacht” vastgesteld, welke met de Belgische praktijk overeenkomstige beginselen heeft gehuldigd. Ik heb mijn afkeurend oordeel over dit wetboek onomwonden in dit Tijdschrift medegedeeld en toegelicht ¹⁾.

In aansluiting aan de Belgische gegevens van de Heer Van der Straeten heb ik mijne voor onze lezers van dit Tijdschrift niet bepaald nieuwe beschouwingen toegevoegd omdat ik er prijs op stel, dat, indien de Belgische wetgever aan onze wetgeving zijne opvattingen omtrent een nieuwe procesregeling zou willen toetsen, hij een juist begrip kan verkrijgen van de Nederlandse praktijk. Voorlopig heb ik aanleiding te verwachten, dat dit mijn overzicht bij onze Zuider-buren niet ongelezen wordt gelaten. Moge hrt streven naar eenheid in de Benelux-wetgeving, dat de Belgische minister van justitie bij zijn Nederlandse ambtgenoot heeft ingeleid, ook op militair-strafrechtelijk terrein navolging vinden. De samenwerking van de wederzijdse krijgsmachten ook in nog groter verband verhoogt de noodzakelijkheid hiervan en men vestige de verwachting voorshands op de vervanging van de (Nederlands-Belgische) Regtspleging bij de Landmagt door een nieuw overeenkomstig wetboek. Of ficiële onderhandelingen hierover zijn m.i. eerst urgent zodra een ondershands overleg tusschen wederzijdse autoriteiten op dit gebied het bestaan van enige mogelijkheid om tot dit doel te geraken heeft aangetoond.

1) Zie M.R.T. XXXIX, blz. 49 v.

Boekaankondiging.

Jhr. *Th. TV. van den Bosch*, Proeve van een ontwerp voor een Wetboek van Militaire Strafvordering. Academisch Proefschrift, Utrecht, 1949.

Is tegenwoordig het schrijven van een proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor in de rechtsgeleerdheid reeds een zeldzaamheid, dat een dergelijk proefschrift gebruikt wordt om door middel van een wetsontwerp met toelichtingen eigen inzicht in de behandelde materie aan een aanstaand geachte wetgever bloot te leggen en aan diens kritische blik te onderwerpen, is een uitzondering op de zoëven bedoelde zeldzaamheid. Uitgaande van de gedachte dat de kunst (van wetgrven) moeilijk is maar de critiek gemakkelijker prijst, valt het te loven, dat deze jonge doctor op deze wijze het werk voor hem, die geroepen zal zijn om voor de Regering vorm te geven aan een of ficieel voornemen in dezelfde richting, de weg enigszins te effenen. Ik acht het den ook voor een tijdschrift als het onze, dat meer dan andere rechtsgeleerde periodieken een officieel karakter draagt, een aangename plicht de aandacht van in officiële ambten werkzaam gestelde militaire juristen op deze uitzonderlijk zeldzame vogel te vestigen.

In aankondiging van een zo omvangrijk en veelzijdig werk is het niet mogelijk in bijzonderheden af te dalen. Slechts op twee punten wil ik thans de aandacht vestigen.

Om met het minst belangrijke te beginnen, de schrijver heeft de krijgstuuchtelijke procedure opgenomen in zijn wetsontwerp omdat ook in deze procedure onderscheidene beginselen van strafrecht toepassing behoren te vinden en omdat het beklag van de gestrafte gelijk te stellen is met het gebruik van een rechtsmiddel. Naar het mij voorkomt, kan aan deze eis evengoed voldaan worden in het tuchtrecht volgens de bestaande wetgeving. Daarentegen wordt bij de verdeling van de materie over twee wetten, waarbij het formele gedeelte schuil gaat in een wetboek dat in hoofdzaak een veel omvangrijker materie bevat, het verband tussen materieel en formeel tuchtrecht voor hen, die er in de practijk het meest mede te maken hebben, veel minder duidelijk zichtbaar. Dit zal bij het geven van onderwijs aan onder-officieren en minderen de kans op verwarring vergroten. Zodanige ondergeschikten gevoelen zich niet thuis in een wetboek, welke inhoud voor het grootste deel buiten hun begrip en belangstelling ligt: zij putten uit de W.K. en uit het daarop steunend Reglement betreffende de krijgstuuch met veel meer gemak de kennis welke zij iedere dag nodig kunnen hebben.

Het andere punt, op hetwelk ik de aandacht wil vestigen, betreft de hoofdlijn, welke de schrijver als een axioma aanaard heeft en tegen welke ik, sedert ik de gevolgen van de laatste oorlog heb leren kennen, anders ben gaan zien.

De schrijver gaat uit van de gedachte, dat het militaire strafrecht

een aanvullend karakter heeft, omdat de militair tegenover de burger niet een bevoorrechte positie behoort in te nemen maar evenzeer als die burger aan het algemeen (commun) strafrecht oordicworpen behoort te zijn.

Deze opvatting acht ik thans verouderd en daardoor niet meer juist.

Ik heb in een vroeger in dit Tijdschrift verschenen opstel¹⁾ getracht aan te tonen, dat de codificatie van het militaire strafrecht de wegbereidster is geweest voor die van het nationaal strafrecht, dat zij aan deze laatste meer dan twee eeuwen is voorafgegaan en dat de in die periode ontstane militaire strafwetten commune delicten strafbaar hadden gesteld omdat een nationale strafwet nog niet bestond en omdat de buitengewoon grote hoeveelheid regionale en locale strafwetgevingen liet onmogelijk maakte een voorschrift in de geest van art. 2 Wb. v. M. Sr. op te nemen. Zelfs toen de wetgever van 1814/15 reeds het burgerlijk crimineel wetboek had ingeschakeld, verwees, zoals ieder weet, het oude art. 75 P.I. naar „de stijl van „practijk, bij den Koning van Holland tot in den jare 1810 in gebruik „gewest zijnde”, dat wil zeggen, naar het vóór 1810 in de provinciën Holland en Zeeland gevolgd strafprocesrecht. Ook hier dus een voorbeeld, hoe een nationale wet zich beriep op de lager gerangschikte provinciale voorschriften en gebruiken en deze binnen haar hogere werkingssfeer optrok.

Ook toen was voor een deel al juist, hetgeen de jonge doctor op blz. 4 van zijn proefschrift, meer algemeen en ruimer geformuleerd, voor onze strijdkrachten heeft vastgelegd, dat deze hun taak zullen moeten volbrengen in geallieerd verband en op elke denkbare plaats in de wereld.

Het niet langer aan de territoriale grenzen gebonden zijn van de troepen van de Republiek der Verenigde Nederlanden bracht ons de tachtigjarige oorlog en zulks ondanks het feit, dat die troepen, voor wat hun financiering aangaat, op verschillende provinciën waren gerepartieerd. Deze verruimde beweeglijkheid bracht eveneens mede de noodzaak om met terzijdelating van elke verwijzing naar regionale of locale strafwetgevingen, alle voor militairen van die troepen geldende strafbare feiten, zowel de militaire als de commune delicten samen te brengen in één articulbrief en de berechting van dergelijke justiciabelen te doen geschieden door één militair-rechterlijk georganiseerd stel van rechtscolleges volgens één eigen rechtspleging.

Het geallieerd verband, onder hetwelk onze krijgsmacht in de oorlog 1940—1945 haar taak heeft vervuld, ontstond goeddeels onvoorbereid en bracht, evenals de vroegere oorlogvoering ten behoeve van de Republiek, al aanstonds mede, dat het bevel over gehele complexen aan éénhoofdige leiding werd toevertrouwd. De wijze, op welke bij onze, in dergelijke amalgamen opgenomen, onderdelen onze militaire justitie heeft plaats gevonden, maakt het voor mij duidelijk,

1) Lex praevia en het militair strafrecht, M.R.T. XLI, blz. 151 v.

dat bij het vele, wat thans voor een internationale krijgsmacht wordt voorbereid, een internationale militaire strafwetgeving, zowel materieel als formeel, niet mag worden vergeten.

Voor het kleinste gemene veelvoud uit die samenwerking is dit niets nieuws: onze R.L. en onze P.I., vastgesteld en toegepast na 1814, gelden nog steeds voor de krijgsmachten van de drie aan de Benelux deelnemende mogendheden, zij het ook dat ieder van deze deelnemers in de periode volgende op de opheffing van de vroeger bestaan hebbende staatkundige eenheid, die wetboeken naar eigen opvatting heeft toegepast en incidenteel gewijzigd en aangevuld. Dit neemt niet weg, dat, wanneer de krijgsmachten van deze thans volkenrechtelijke drie-eenheid tot nauwere samenwerking overgaan, ons land met zijn twee zuiderburen in overleg dient te treden over unificering van het strafrecht en de rechtspleging, welke voor de drie krijgsmachten zullen moeten dienen. Bij dit overleg zal dan de voor alle drie nog geldende wetboeken van 1814 — over welke vernieuwing toch reeds aan beide zijden van onze grens wordt gedacht — de grondslag voor een goed begin betekenen.

Breidt de militaire samenwerking zich uit tot de krijgsmachten van nog meer geallieerden — ik denk aan dergelijke samenwerking, voortvloeiende uit verdragen als die betreffende de zogenaamde West-Europese Unie of het Atlantic pact — dan zal zodanig overleg op nog bredere grondslag moeten rusten. Bovendien komen dan, voor wat het formele strafrecht aangaat, tot het beramen van een grootste gemene deler tegenover elkaar te staan nationale wetgevingen, welke gebouwd zijn op het Franse en op het Engelse steelsel van strafvordering.

Hij die zich geplaatst ziet voor het ontwerpen van een codificatie van het militair strafrecht ten behoeve van de krijgsmachten der Benelux-landen, verkeert voor wat betreft het commune strafrecht, hetwelk de militaire rechter zal hebben toe te passen, in dezelfde positie, zij het ook op smallere basis, als de samensteller van het Londens Agreement van 8 Augustus 1945.

Deze positie komt historisch overeen met die van de ontwerpers van onze vroegere articulbrieven. Men heeft toen een keus moeten doen uit de misdrijven, welke daders in de overtalrijke regionale en locale strafwetgevingen met straffen waren bedreigd. Deze keuze kwam tot uiting in een opsomming van de qualificaties, aan welke in de militaire samenleving uitvoerbare eigen straffen werden verbonden. Deze strafbaar gestelde misdrijven werden aldus voor de justiciabelen van de militaire rechter uit de sferen van regionaal of lokaal strafrecht gelicht en tot nationaal strafrecht verheven.

Het bij evenbedoeld Agreement ter berechting door het daarbij in het leven geroepen Militaire Gerechtshof van Neurenberg vastgestelde charter heeft uit de talrijke nationale strafwetgevingen van de aangesloten bondgenoten met verschillende redacties en strafposities een keuze gedaan, welke gekenmerkt is geworden door het verzamelwoord: misdrijven tegen de mensheid. Aldus werden bv.

uitgesloten strafbare feiten van administratiefrechtelijke herkomst, welke alleen binnenlandse overtreding mogelijk en strafbaar maken, bv. gepleegd tijdens de inlegering of de doortrekking van het gebied, binnen hetwelk de geldigheid van de administratieve maatregel beperkt is. Dit aan territoriale geldigheid gebonden nationale commune strafrecht is derhalve te beschouwen als een regionale aanvulling van het niet aan territoir gebonden en deswege op hoger plan staande internationale militaire strafrecht. De misdrijven tegen de mensheid zouden nu in een afzonderlijke afdeling van de codificatie van dit internationale militaire strafrecht, eigen, internationaal geldige omschrijvingen en strafbaarstellingen kunnen verkrijgen en aldus een begin vormen van een gecodificeerd internationaal commun strafrecht.

De omstandigheid, dat het openen van zodanig overleg op bredere basis nog niet ter sprake is gekomen, maakt voorlopig het ter zake in contact treden met de Benelux-deelgenoten aantrekkelijk. In elk geval zou ik, met deze waarschijnlijke noodzaak voor ogen, eerst willen trachten tot overeenstemming te komen omtrent een herziening en internationalisering van de aan elke deelgenoot bekende R.L. en P.I. Eenmaal op gang, maakt zodanig overleg zich ook wel meester van de R.Z. en van een codificatie van het materiële militaire straf- en tuchtrecht.

Op grond van een en ander zou ik, teil einde dubbel werk aan beide zijden van onze grens te voorkomen, willen afraden om thans ieder voor zijn eigen krijgsmacht een nieuw wetboek van militaire strafvordering samen te stellen.

De schrijver van het proefschrift heeft zich deze vraag niet gesteld. Hij bleef bovendien staan op liet oude, meer nationaal bepaalde standpunt, dat nl. het militaire strafprocesrecht behoort te zijn een voor onze krijgsmacht geschikt gemaakte uitgave van onze R.O. en van ons Wb.v.Sv. Dit wil ik hem niet euvel duiden: zoals ik reeds schreef, ook ik heb lange tijd deze opvatting gehuldigd, doch de lessen van de jongste oorlog en die van zijn gevolgen hebben mij tot andere gedachten gebracht, welke ik in mijn boven aangehaald opstel meer uitvoerig heb toegelicht en welke ik ook nu weder in het kort heb neergeschreven. De bestaande burgerlijke strafwetgevingen waren en worden wederom wetgevingen van lagere rang, welke niet door de militaire strafwetgeving worden aangevuld, doch op welke deze op hoger plan staande militaire strafwetgeving zich te harer aanvulling ook door overneming van de inhoud mag beroepen.

Welke weg men bij een herziening van ons militair strafprocesrecht ook zal inslaan, de bewerker van het ontwerp zal goed doen, deze dissertatie voortdurend onder zijn bereik te houden. Er schuilt menige beschouwing in, welke voor hem bij zijn arbeid waarde heeft.

Rollin Couquerque.

MILITAIRE RECHTSPRAAK

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage

Vonnis van 21 November 1946¹⁾.

President: Mr. D. B. A. Franken.

Lelden: Hoofdoff. M. S. D. 2e kl. E. Wijvekate, Luits. t. zee 1e kl.
A. J. Quanjor en J. W. C. Calten Houwing en Off. v. Adm. 1e kl.
(KMR) J. A. Deelder.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. Mr. R. J. Brunner.

Recidive na voorwaardelijke veroordeling.

Fiscaal: vermits de rechter nog niet heeft gelast dat de straf zal worden terz uitvoer gelegd, bestaat het recht tot uitvoering van die straf niet. Van verjaring van een niet bestaand recht kan niet worden gesproken, dus evenmin kan sprake zijn van recidive op grond van het feit, dat het recht tot uitvoering van die straf nog niet is verjaard.

Krijgsraad: Door het in kracht van gewijsde gaan van een vonnis tot ngn. voorwaardelijke veroordeling ontstaat wel degelijk het recht tot uitvoering van de straf (zij het dat de feitelijke tenuitvoerlegging wordt afhankelijk gesteld van ren voorwaarde); de termijn van verjaring vangt derhalve aan op de dag na die, waarop de rechterlijke uitspraak kon, worden ten uitvoer gelegd.

W. u. Sr. nr. 14a v.)

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA
TE 'S GRAVENHAGE,

in dr zaak van de Fiscaal tegen R. R. S., oud 24 jaren, geboren te Nieuw Ginniken, gedetineerde, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als hofmeester 3e klasse OVW,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad dd. 30 September 1946, no. CZM/JZ/464/171/2/46;

Gezien het bevel tot bijeenkomst van den Zeekrijgsraad dd. 7 November 1946, aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als hofmeester 3e kl. OVW bij de Oude Alexanderkazerne te 's-Gravenhage en verpleegd wordende in het Militair Hospitaal aldaar, op 31 Augustus 1946, in tijd van oorlog, zich opzettelijk ongeoorloofd uit dat hospitaal heeft verwijderd en sindsdien voortdurend zonder vergunning afwezig is gebleven, totdat hij in den nacht van 3 op 4 September 1946 te Breda is gearresteerd

¹⁾ Dit vonnis is, behoudens ten aanzien van de bijkomende straf van ontslag uit de militaire dienst *met ontzetting* van het recht om bij de gewapende macht te dienen, welke gewijzigd werd in ontslag zonder die ontzetting, bevestigd bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 20 December 1946. (Red. M.R.T.)

„en op 4 September 1946 in de Oude Alexanderkazerne is teruggebracht, zijnde tijdens het plegen van voormeld misdrijf het recht tot uitvoering eenrr hem, beklaagde, wegens „Desertie in tijd van oorlog". bij vonnis van den Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage van 14 Juni 1946 opgelegde gevangenisstraf — Ien aanzien van welke straf door den rechter later niet is gelast, dat zij alsnog zal worden ondergaan — nog niet verjaard”;

Gezien . . . enz.;

Overwegende, dat de Fiscaal de te last gelegde recidive niet be-
wezen acht, vermits indien bij ren voorwaardelijke veroordeeling
de rechter later niet heeft gelast, dat de straf alsnog zal worden
tenuitvoergelegd, het recht tot uitvoering dier straf niet bestaat, van
verjaring van een niet bestaand recht niet kan worden gesproken en
van recidive op grond van het feit, dat het recht tot uitvoering dier
straf nog niet is verjaard al evenmin sprake kan zijn;

Overwegende tr dien aanzien:

dat onder herhaling is te verstaan het zich schuldig maken aan een
slafbaar feit na het plegen van een ander, waarbij het eene van het
andere moet zijn gescheiden door een in kraoht van gewijsde gegane
veroordeling, met dien verstande, dat de opgelegde straf niet be-
hoeft te zijn ondergaan;

dat mitsdien, wanneer — zooals in casu — de bride strafbare feiten
gescheiden zijn door een in kracht var; gewijsde gegane z.g. V.V.,
ook al is, ten aanzien van de opgelegde straf, last tot tenuitvoerleg-
ging nog niet gegeven, *materieel* de vereischtrn voor herhaling aanwe-
zig zijn;

dat de vraag of in verband met het op de omschrijving in artikel 99
onder 1° van het Wetboek van Militair Strafrecht gerichte deel der
telastlegging, luidende:

„zijnde tijdens het plegen van voormeld misdrijf het recht tot uit-
voering eener hem, beklaagde, wegens „Desertie in tijd van oorlog",
„bij vonnis van den Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage van 14 Juni 1946
„opgelegde gevangenisstraf — ten aanzien van welke straf door den
„rechter later niet is gelast, dat zij alsnog zal worden ondergaan —
„nog niet verjaard", dr voorwaarde voor recidive *formeel* aanwezig
is, door den fiscaal ontkennend wordt beantwoord;

dat naar het oordeel van den Krijgsraad onderscheid dient te wor-
den gemaakt tusschen de begrippen: „recht tot uitvoering der straf"
en „tenuitvoerlegging dier straf", gevende het eerste aan een bestaan-
de rechtstoestand of rechtsverhouding, een toestand van rust dus, en
het tweede een feitelijke toepassing of gebruikmaking van dat recht.
also een actief handelen;

dat bij een zoognaamde voorwaardelijke vcoordeeling een straf
wordt uitgesproken ell met het in kracht van gewijsde gaan van hrt
betreffende vonnis wel degelijk *het recht fot uitvoering* der straf
ontstaat, zij het ook, dat de gebruikmaking van dal recht — de
feitelijke tenuitvoerlegging der straf — wordt afhankelijk gesteld

van de toekomstige en onzekere voorwaarde, dat de rechter later eventueel die handeling zal gelasten;

dat wanneer de voorwaardelijk veroordeelde de hem bij vonnis gestelde voorwaarde(n) overtreedt, de discussies in het daarop ingestelde proces niet betreffen de vraag of er al dan niet *het recht tot uitvoering* der straf bestaat, doch wel de vraag of er al dan niet relden is om de uitoefening van dat recht — de *tenuitvoerlegging* der straf — nog langer *op te schorten*:

dat ook het recht tot uitvoering der straf, welks uitoefening aan voorwaarden is gebonden, door verjaring vervalt;

dat de termijn dier verjaring aanvangt op den dag na dien, waarop de *rechterlijke uitspraak* kan worden ten uitvoer gelegd;

dat een voorwaardelijk vonnis kan worden ten uitvoer gelegd en in feite ook wordt ten uitvoer gelegd nadat het in kracht van gewijsde is gegaan;

dat op grond van het bovenstaande derhalve ook *formeel* in casu de voorwaarde voor redicive aanwezig is en de krijgsraad mitsdien de ten laste gelegde herhaling bewezen acht;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„*Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van oorlog, van den duur van niet langer dan vier dagen, zijnde tijdens het plegen van het misdrijf het recht tot uitvoering van een den schuldige wegens desertie bij vonnis opgelegde straf nog niet verjaard*”:

[volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van drie maanden, mot aftrek van het ondergane voorarrest en ontslag uit de militaire dienst met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen. — *Red. M.R.T.*]

Krijgsraad hij de Zeemacht in Oost Indië

Vonnis van 2 April 1948

President: Lt. Kol. d. Mars. (KMR.SD.TV) P. Eenhoorn.

Leden: Lt. Kol. d. Mars. (KMR) B. Schreuders, Off. v. Adm. 1e kl.

F. C. H. Schlamilch. Off. M.S.D. 1e kl. W. P. J. Bruneh de Rochebrune en Luit. t. zee 1e kl. Douw van der Krap.

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. Mr. M. Krauss.

Raadsman: Off. v. Adm. 2e kl. J. J. van Bennekom.

Einde van ongeoorloofde afwezigheid.

Beklaagde, als matroos dienende aan boord van Hr. Ms. „Ternate”, had tengevolge van schuld te Soerabaja zijn schip achterzeild en had zich onmiddellijk gemeld bij de kazerne „Kruiserkade” aldaar.

De Fiscaal is van mening dat de ongeoorloofde afwezigheid blijft voortduren totdat beklagde is teruggekeerd aan boord van het schip. waar hij dient (geplaatst is).

De Krijgsraad oordeelt dat beklagde, door zijn onmiddellijke

aanmelding, geacht moet worden te zijn ontheven van zijn schuld aan de ongeoorloofde afwezigheid, aangezien hij zich heeft gemeld bij een inrichting van de Koninklijke Marine en zich dus wederom bevond op een plaats, waar hij zijn dienstverplichtingen kon opvatten en vervullen.

Het Hoog Militair Gerechtshof (zie de achter het vonnis opgenomen sententie) oordeelt dat „achterzeilen”, evenals desertie door ket zich verwijderen met een der in art. 98, 1° W.M.Sr. omschreven oogmerken, een aflopend delict is, zodat de tijdsduur van het afwezig blijven, niet van invloed is. Afgescheiden hiervan moet de afwezigheid in ieder geval geacht worden te zijn geëindigd op het moment dat de beklaagde zich meldde bij een Marine-instantie, alzo een plaats waar hij zijn dienstverplichtingen kon opvatten en vervullen.

(W.v.M.Sr. art. 96).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIË,

in de zaak van de Fiscaal, razione officii, tegen D.J.G., oud 28 jaren, geboren te Tg.Karang (Sum.), laatstelijk vóór en verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als matroos 1e klasse,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de wnd. Commandant Zeemacht in Nederlandsch-Indië, dd. 18 December 1947, No. J.1/D/23/19;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 18e Maart 1948, No. PJ.2/15/3, aan de voet van welk stuk aan de beklaagde wordt ten laste gelegd ¹⁾:

„dat hij, in tijd van oorlog, dienende als matroos der 1e klasse aan „boord Hr. Ms. „Ternate”, welke bodem, naar hij, beklaagde, wist, „op 19 Augustus 1947 van de Kruiskade te Soerabaja ten 05.30 naar „zee zou vertrekken, en op welk tijdstip hij, beklaagde, aan boord „moest zijn, hetzij zich op dat tijdstip opzettelijk niet aan boord „heeft bevonden, hetzij zich in de morgen van die dag op een zodanig „onverantwoord laat tijdstip naar genoemde kade heeft begeven, dat „hij te omstreeks 06.00 bij de plaats arriveerde van waar genoemde „bodem inmiddels was vertrokken:

„zijnde alzo het gevolg van zijn, beklaagde's, ongeoorloofde afwezigheid van genoemde bodem, welke, hetzij oon zijn opzet, hetzij „aan zijn schuld was te wijten en welke afwezigheid voortduurde, „totdat hij op 1 September 1947 werd overgeplaatst naar een ander „onderdeel der Koninklijke Marine, dat, hij vorenvermelde ten genoemde dage en ure aangevangen reis met genoemd oorlogsvaartuig „van een plaats buiten Europa, n:-*artoe hrt bevel hem bekend was, „niet heeft medegemaakt”;

Gelet enz.;

¹⁾ De gecursiveerde gedeelten werden niet bewezen verklaard.

Gelet op de schriftuur van eis, door de fiscaal voorgedragen en daarna in de Krijgsraad overgegeven, daartoe strekkende dat de Krijgsraad de beklaagde schuldig verklare aan *desertie, gepleegd in tijd van oorlog* en hem deswege veroordele tot een gevangenisstraf voor de duur van zes weken; enz.

Post alia:

Overwegende, ten aanzien van het bewijs der feiten, dat ten processe niet is gebleken, dat beklaagde opzettelijk handelde toen hij niet op tijd aan boord van zijn schip terugkeerde;

dat beklaagde derhalve van het hem hieromtrent tenlastegelegde dient te worden vrijgesproken;

dat beklaagde, nadat hem gebleken was, dat Hr. Ms. „Ternate” het bassin van het Marinr-Etablissement reeds verlaten had en dat het onmogelijk voor hem was om nog aan boord van het schip te komen, ziah heeft gemeld bij de Onderofficier van de Wacht van de Marine Kazerne „Kruiserkade”, welke hem naar de Officier van de Wacht aldaar verwees, bij wie beklaagde zich toen nogmaals heeft gemeld;

dat uit het scheepsjournaal van Hr. Ms. „Ternate” gebleken is, dat het schip op Dinsdag 19 Augustus ten 05.30 uur naar zee zou vertrekken en dat uil de grluigrverlilaringen van P. J. Griep gebleken is, dat in de middag van de 18e Augustus 1947 bekend werd gemaakt, dat het personeel van de schepen geconsigneerd diende te zijn, doch dat het personeel dat thuis verbleef, aldaar mocht blijven;

dat uit het bovenstaande blijkt, dat beklaagde zich op 19 Augustus 1947, ten 5.30 uur aan boord van Hr. Ms. „Ternate” diende te bevinden en dat dus op dat tijdstip zijn ongeoorloofde afwezigheid een aanvang nam;

dat door het zich melden van beklaagde op de Marine Kazerne „Kruiserkade”, diezelfde dag, hij moet worden geacht te zijn ontheven van zijn schuld aan de ongeoorloofde afwezigheid, hebbende hij zich immers gemeld bij een inrichting van de Koninklijke Marine, dus zich wederom bevindende op een plaats waar hij zijn dienstverplichtingen kan opvatten en vervullen;

dat beklaagde enige dagen later op transport werd gesteld naar Batavia, teneinde daar op Hr. Ms. „Ternate” te wachten; dat hij echter ongeveer tien dagen later weer is teruggegaan naar Soerabaja, daar hij inmiddels van Hr. Ms. „Ternate”, naar de Marine Kazerne „Kruiserkade” was overgeplaatst;

dat dus de ongeoorloofde afwezigheid van beklaagde een hem bevolen reis geheel heeft doen verzuimen;

Overwegende, dat door de inhoud van de verklaring van beklaagde en die van de getuige, benevens door de inhoud van het ten processe aanwezige schriftelijke bescheid alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen met beklaagde's schuld eraan, hetgeen hem is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden „hetzij zich op dat tijdstip opzetkelijk niet aan boord „heeft bevonden. hetzij” en „hetzij aan zijn opzet, hetzij”;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde mitsdien behoort te worden gequalificeerd als:

„*Aan schuld te wijten ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog, welke de militair een bevolen, reis met een oorlogsvaarttuig naar „of van een plaats buiten het Rijk in Europa, geheel doet verzuimen*”;

Overwegende, ten aanzien van de op te leggen straf:

dat beklagde terzake van het hem ten laste gelegde reeds werd gestraft met veertien dagen verzwaard arrest met waarneming van dienst, welke straf, gezien de generale preventie, onvoldoende moet worden geacht;

dat echter bij de bepaling van de straf met de reeds toegepaste krijgstuchtelijke straf rekening dient te worden gehouden;

dat het de Raad gebleken is, dat het de beklagde ten laste gelegde delict hoofdzakelijk te wijten is geweest aan een ongelukkige samenloop van omstandigheden;

dat hij daarom, mede gelet op de zeer goede beoordelingen van beklagde als militair en zijn blanco strafregister, van mening is, dat een voorwaardelijke vrijheidsstraf hier op zijn plaats is;

dat het militair belang zich hier tegen niet verzet;

dat derhalve nagenoemde straf geacht moet worden in goede verhouding te staan tot de ernst van het gepleegde feit, in verband met de persoonlijkheid van de beklagde en de omstandigheden, waaronder het feit werd begaan;

Gezien de artikelen:

1. 4, 13, 15, 60, 96 aanhef en 4e Wetboek van Militair Strafrecht, 57 Wet op de Krijgstucht, 185, 188, 189 Regtpleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen de beklagde is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen verklaard;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot: een gevangenisstraf voor de duur van zes maanden, met bepaling, dat deze straf niet zal worden ondergaan, tenzij de rechter later anders mocht gelasten, op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd van zes maanden schuldig maakt aan enig strafbaar feit, of, militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp als bedoeld in art. 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Uit een aan de Advocaai-Fiscaal bij kei Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië gerichte brief van de Fiscaal, de Officier van Administratie der 1e klasse Mr. M. Krauss, waarin hij zijn voornemen om tegen dit vonnis appèl in te stellen, noticeert, nemen wij het volgende gedeelte over:

Mijn opvatting in deze zaak was dat D. J. G., nadat hij door zijn schuld zijn schip had achterzeild, ondanks het feit, dat hij zich direct daarop meldde bij de Marine Kazerne Kruiserkade, ongeoorloofd afwezig bleef totdat hij wederom in feite diende bij het schip of de inrichting, waar hij was geplaatst. Dit duurde in casu langer dan vier dagen; de qualificatie luidt dus: „Desertie”.

Onder afwezigheid van de plaats, waar de militair zich voor de vervulling van zijn dienstverplichtingen behoort te bevinden, versta ik dus de afwezigheid van de plaats, waar de militair dient (geplaatst is). Tevens neem ik aan, dat afwezigheid, welke is veroorzaakt door een aan schuld te wijten ongeoorloofde afwezigheid, geacht moet worden de kenmerken hiervan te behouden, totdat aan deze afwezigheid een einde is gekomen.

Het betreft hier een veelomstreden vraag, terwijl ook de jurisprudentie hieromtrent geen concrete richtlijnen geeft (zie over deze quaestie de bijdrage van de officier van administratie Vermeer in M.R.T. 1947, blz. 587 e.v.).

De Krijgsraad neemt in de zaak D. J. G. kennelijk een ander standpunt in, dan boven als het mijne is uiteengezet. Gezien de omstandigheid, dat de krijgsraad zich wat de bewezenverklaring van de tenlastelegging bij de bewoordingen van mijn eis aansluit, meen ik te mogen concluderen, dat ook hij aanneemt, dat de afwezigheid van D. J. G. ook na diens melding bij de M.K.K. te Soerabaja voortduurde.

Indien de krijgsraad dan niet de qualificatie „desertie” aanneemt, doch slechts het door schuld achterzeilen van het schip in de qualificatie opneemt, dan kan dit dus alleen hierin zijn oorzaak vinden, dat de Krijgsraad of van mening is, dat de afwezigheid van D. J. G. ophield ongeoorloofd te zijn, zodra hij zich bij de M.K.K. te Soerabaja meldde, dan wel dat de Krijgsraad aanneemt, dat na de melding van beklagde alle schuld ontbrak.

Beide laatstgenoemde opvattingen lijken mij in strijd met de tot dusverre algemeen aanvaarde leer.

Slechts indien de Krijgsraad had aangenomen, dat door de melding van D. J. G. zijn afwezigheid ophield (hetgeen hij — nogmaals gezegd — door het overnemen van alle bewoordingen der tenlastelegging — behoudens het opzet — niet gedaan heeft), was van een enigszins aanvaardbaar standpunt (hoewel niet het mijne) sprake geweest.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië

Sententie van 23 Juni 1948

President: Mr. J. C. Berenschot (plv).

Leden: Generaal-Majoor M. E. X. van Goor en Hoofdoff. v. Adm.
1e kl. H. J. G. van Glessen.

Advocaat-Fiscaal: Mr. J. E. K. Bondam (plv.)

Raadsman: Luit. t. zee 2e kl. S. van Ravensteyn.

Einde van ongeoorloofde afwezigheid.

(Zie kef hiervoor afgedrukte vonnis van 2 April 1948)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDS INDIË,

in de zaak van D. J. G., oud 28 jaren, enz.,

Gezien, enz.;

Gehoord den door den plv. Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië genomen en daarna schriftelijk overgelegden cis in appèl, ddo. 25 Juni 1948, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië met ontvangst van het hoger beroep, het vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië te Soerabaia, gewezen en uitgesproken de 2e April 1948 inzake D. J. G. als wel en terecht gewezen zal bevestigen;

Nog gelet op de door en namens beklagde gevoerde verdediging, zomede op de door den Fiscaal bij voormelden Krijgsraad op 5 Juni 1948 ingediende memorie van appèl;

Overwegende, dat ten deze naar behoren is geprocedeerd en de eerste rechter op de in zijn vonnis aangevoerde gronden en middelen, welke het Hof overneemt en tot de zijne maakt, terecht een schuldigverklaring en veroordeling van beklagde terzake van het hem ten iaste gelogde voorzover bewezen verklaard heeft uitgesproken;

Overwegende, dat de eerste rechter voorts het bewezen verklaarde feit met juistheid heeft omschreven, doch het Hof zich met de motivering, welke dien rechter tot zijn omschrijving heeft geleid, niet kan verenigen;

dat toch het misdrijf van het achterzeilen van zijn schip, evenals dat van het zich verwijderen met een der in artikel 98 sub 1° van het Wetboek van Militair Strafrecht omschreven oogmerken, is een aflopend delict, voltooid door de handeling zelve van het achterzeilen en van het zich verwijderen, in welke handeling als oorzaak of mogelijke oorzaak van het daarna intredend gevolg van het afwezig blijven, de grond der strafbaarheid is gelegen en niet in het feit van dat gevolg zelf;

dat dit gevolg dan ook op het karakter van het aflopen; delict van achterzeilen-als-zodanig van geen invloed is, doch hoogstens slechts, wat de „tijdsduur” van het afwezig blijven betreft, van belang kan zijn voor een eventuele krijgstuchtelijke afdoening in geval van „opzettelijk” achterzeilen (art. 98 sub 3° Wetboek van Militair Strafrecht j° art. 2 no. 2a der Wet op de Krijgstucht;

dat hiervan echter in casu geen sprake is, daar, gelijk boven reeds is vastgesteld, in de onderwerpelijke zaak het misdrijf van achterzeilen „doel. schuld” is komen vast te staan, door hetwelk het gevolg der afwezigheid geheel woacht geabsorbeerd, en het dan ook onjuist is, om, zoals de telastelegging doet, een afwezigheid van beklagde tot aan 1 September 1947 in aanmerking te brengen, dit laatste mede ook hierom, omdat, gelijk ook de eerste rechter in zijn vonnis heeft vastgesteld, die afwezigheid in ieder geval geacht moet worden te zijn geëindigd op het moment, dat beklagde zich in den (ochtend van den 19e Augustus 1947 terstond na het missen van zijn schip meldde bij een Marine-instantie, alzo een plaats, waar hij zijn dienstverplichtingen kon opvatten en vervullen;

Overwegende, dat derhalve, nu het door beklagde gepleegd misdrijf wordt bepaald door de enkele handeling (of het verzuim) van zijn achterzeilen door schuld, zulks in tijd van oorlog (art. 96 sub 4°), en de door den eersten rechter gegeven delictsomschrijving hiermede

in overeenstemming is, deze omschrijving, zij het op anderen grond, kan monden gehandhaafd;

Overwegende, dat tenslotte de door den eersten rechter van beklagde opgelegde straf den Hove juist is voorgkomen, . . . enz. (volgt: bevestiging van het vonnis. — Red.).

NASCHRIFT

Fiscaal, Krijgsraad en Hoog Militair Gerechtshof nemen terzake van het tijdstip, waarop ongeoorloofde afwezigheid eindigt ingeval van een militair die culpoos zijn schip achterzeilt en zich onmiddellijk daarna aanmeldt bij een Marine-instantie, elk een ander standpunt in.

De Fiscaal stelt zich op het standpunt, dal door de Krijgsraad voor de Zeemacht in het Verenigde Britse Koninkrijk in zijn vonnis van 24 Juni 1944 (zie M.R.T. XXXIX, blz. 74/75 en M.R.T. XL, blz. 595) is ingenomen, namelijk dat ongeoorloofde afwezigheid eerst eindigt wanneer de militair is teruggekeerd aan boord van het schip of bij het onderdeel, waar hij administratief is geplaatst of ingedeeld. De praktische bezwaren, die tegen denc opvatting zijn aan te voeren, heb ik uiteengezet in mijn opstel „Tijd en plaats van aanvang „en einde van ongeoorloofde afwezigheid” in M.R.T. XL, blz. 587 v., speciaal § 36.

De Krijgsraad oordeelt, dal door de aanmelding de ongeoorloofde afwezigheid weliswaar blijft voortduren, maar dat beklagde daardoor ontheven wordt van schuld ten aanzien van die verdere afwezigheid. In deze gedachtengang zou er iets voor te zeggen zijn, wanneer de Krijgsraad niet had volstaan met de woorden „hetzij „aan zijn opzet, hetzij” bij de bewezenverklaring uit de tenlastelegging te Zalen vallen, maar het niet-bewezen had uitgestrekt tot het gehele gedeelte „welke, hezij aan zijn opzet, hetzij aan zijn schuld „was te wijten”. Want nu is als bewezen blijven staan dat „beklaagdes ongeoorloofde afwezigheid van genoemde bodem, welke aan zijn „schuld was te wijten en welke afwezigheid [dit is dus de aan zijn „schuld te wijten afwezigheid!] voortduurde, totdat hij op 1 September 1947 werd overgeplaatst naar een ander onderdeel der „Koninklijke Marine . . .”, terwijl de Krijgsraad juist oordeelt dat dit laatste gedeelte der afwezigheid niet meer aan beklagdes schuld te wijten was.

Hef Woog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië tenslotte stelt zich op het standpunt dat de afwezigheid geacht moet worden te zijn geëindigd, zodra de militair zich meldt bij een Marine-instantie, dus op een plaats waar hij zijn dienstverplichtingen kan opvatten en vervullen: het standpunt dus (in zoverre) van de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten in zijn vonnis van 22 December 1942 (M.R.T. XL, blz. 174 v.) en tevens de oplossing, die ik in mijn aangehaalde opstel als de practisch meest bevestigende aanbeval.

Het Hof voegt daar echter aan toe dat achterzeiling een aflopend

delict is. zodat de tijdsduur van het afwezig blijven van geen invloed is (behalve voor de mogelijkheid van krijgstuuchtelijke afdoening van „opzettelijk achterzeilen”, waarvan in casu geen sprake was) en dat het onjuist is om een afwezigheid na het achterzeilen in rekening te brengen — dit laatste dan nog afgescheiden van het feit dat er in casu var: afwezigheid na de achterzeiling geen sprake was omdat, in 's Hof's opvatting, de afwezigheid had opgehotden door beklaagdes aanmelding bij de Marinekazerne „Kruiserkade”.

Instemmend met de overweging dat achterzeilen een aflopend delict is. meen ik dat de door het Hof ten overvloede gegeven beslissing, namelijk dat het onjuist is om een afwezigheid na het achterzeilen in rekening te brengen, ietwat te algemeen gesteld is. Wanneer een militair door schuld zijn schip achterzeilt en na die achterzeiling verder o p x e t t e l i j k ongeoorloofd afwexig blijft. zal die afwexigheid na de achterzeiling wel degelijk in rekening gebracht worden. In zijn sententie aan 28 Januari 1938 (M.R.T. XXXIII, blz. 714 v.) gaf het Hof aan een dergelijk voorval een dubbele qualificatie, fe weten die van schuld-achterzeiling (artikel 96, 2° W.M.S.R.) en van opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid (artikel 97, 1° W.M.S.R.), zulks in uitdrukkelijke verbetering van het Krijgsraadvonnis, waarvan appèl en waarin slechts de achterzeiling was gequalificeerd. Het Hof overwoog daarbij „dat op het oogenblik, dat beklaagde er desbe- „wust van afzag zich in genoemde kazerne te melden en daardoor „zich willens en wetens aan de vervulling van zijn dienstverplichtin- ..gen onttrok, de aanvankelijk bij hem bestaande schuld overging in „opzet”, hetgeen in de qualificatie tot uitdrukking werd gebracht.

Trouwens, niet alleen bij overgang van schuld in opzet zal men met de duur der afwezigheid bij de achterzeiling rekening houden. Wanneer immers een militair na zijn achterzeiling maandenlang wegblijft (zie o.a. vonnis aan de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oos-fenvan 25 Juni 1943, M.R.T. XL, blz. 332 v.) kan het moeilijk vallen uit te maken, welke schakering van desertie het feit eigenlijk beheerst, met andere woorden, of de desertie in de vorm van langdurige afwezigheid de achterzeiling absorbeert of omgekeerd. Hetzelfde misdrijf wordt dan op twee verschillende manieren verwerkelijkt, dezelfde norm op twee verschillende manieren geschonden. evenals zulks het geval kan zijn met het wegei-en en tevens opzettelijk nalaten te voldoen aan een dienstbevel. Bat dient echter n.m.m. in de telastelegging wel degelijk tot uitdrukking te worden gebracht, want, al zal er in de qualificatie niets van blijken, bij de straftoerneting kan het van belang zijn. Iets dergelijks doet zich voor bij de omgekeerde volgorde van zaken: wanneer de voor desertie vereiste afwezigheidsduur reeds vol is, voordat de achterzeiling plaats grijpt (zie o.a. vonnis van de Krijgsraad voor de Zeemacht in Oost-Indië van 23 April 1948, M.R.T. XLI, blz. 430 v.), ook dan kan wen de vraag stellen welke vorm van desertie de andere absorbeert.

W.H.V.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

Hooge Raad der Nederlanden.

Strafkamer.

Arrest van 2 Sovrinber 1948.

(Mrs. Fick, van der Meulen, Feber, Rombach, Vrij).

Geen herziening.

Onbevoegdheid van de rechtbank (omdat de krijgsraad bevoegd zou zijn geweest) is in art. 457, 1e lid onder 2e, Sv. niet als grond voor herziening genoemd.

Een krijgstuchtelijke bestraffing doet het recht van strafvordering niet vervallen. Van een geval als bedoeld onder 1e van art. 457 Sv. is in dit geval geen sprake. Aanvraag om herziening mitsdien niet-ontvankelijk verklaard.

(Sv. art. 457).¹⁾

Op de aanvraag van J. A. G., om herziening van een in kracht van gewijsde gegaan mondeling vonnis van den Politierechter bij de Arr.-Rechtbank te Zutphen, van 14 April 1948, waarbij hij ter zake van wederspannigheid is veroordeeld tot I. een geldboete van vijf en twintig gulden of tien dagen hechtenis en II. een voorwaardelijke gevangenisstraf van twee maanden;

DE HOOGЕ RAAD ENZ.,

Gezien de conclusie van den Adv.-Generaal Wijnveldt, namens den Proc.-Generaal strekkende tot enz.

Gezien de stukken:

O. dat de aanvraag hierop berust dat hij, militair in werkelijken dienst zijnde op het tijdstip waarop het voormelde feit van wederspannigheid is begaan, viel onder de competentie van den militairen rechter, en voorts op dien grond dat hij voor deze aangelegenheid reeds een krijgstuchtelijke straf heeft ondergaan en hij vermeent niet tweemaal voor een zelfde feit gestraft te kunnen worden;

O. dat ingevolge art. 56 R. O. aan de Reahtbank de kennisneming van het te laste gelegde misdrijf stond, tenzij de kennisneming aan een anderen rechter is opgedragen;

dat, aangenomen de juistheid van verzoekers bewering, ingevolge art. 134 Regtspleging bij de Landmagt in verband met art. 76 der Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht de Krijgsraad het te laste gelegde misdrijf had te berechten;

dat mitsdien de eerste door verzoekers aangevoerde grond zou

7) Zie Van der Hoeven I, blz. 528 in verband met blz. 526.

kunnen leiden tot de slotsom dat de rechtbank onbevoegd is geweest om van het onderhavige feit kennis te nemen;

dat zulks echter in art. 457, 1e lid onder 2e Sv. niet als grond voor herziening is genoemd;

O. dat ook het in de tweede plaats aangevoerde geen doel kan treffen, daar naar de eigen bewering van verzoeker hier niet sprake is van een geval als bedoeld onder 1° van voormeld roorschift; dat, voorzover aanvrager betoogt dat hij vanwege de krijgstuchtelijke bestraffing ontslagen had dienen te worden van alle rechtsvervolging, zulks evenmin doel kan treffen, daar naar luid van art. 57 van de Wet op de Krijgstucht het recht van strafvordering niet vervalt door de toepassing van krijgstuchtelijke straf;

Gezien art. 460 Sv.;

Verklaart de aanvrage nipt-ontvankelijk.

Anders de Adv.-Gen. Mr. Wijnveldt die concludeerde als volgt:

Gelet op de bijlagen, waaruit blijkt, dat verzoeker vanaf 1 Mei 1945 tot heiden (d.w.z. 16 Juli 1948) als korporaal-oorlogsvrijwilliger in werkelijke dienst is,

dat hij terzake van wangedrag in de nacht van 23 op 24 Augustus 1947 door zijn kapitein is gestraft in veertien dagen verzuwaard arrest,

dat hij daarna door de Officier van Justitie bij de Arr.-Rechtbank te Zutphen is gedagvaard voor de Politierechter aldaar terzake van wederspanningheid en hij vonnis van 14 April 1948 is veroordeeld, welk vonnis in kracht van gewijsde is gegaan;

O. dat blijkens bijgaand proces-verbaal, dat de grondslag voor de veroordeling door de Politierechter vormt, verzoeker heeft opgegeven van beroep te zijn auto-monteur, — thanschauffeur bij de Koninklijke Marechaussee,

dat hierop blijkbaar noch door de Officier van Justitie, noch door de rechter is gelet.

dat de feiten, waarvoor verzoeker als militair is gestraft wel samenhangen met die waarvoor de Politierechter zijn veroordeling uitsprak. doch niet dezelfde zijn,

dat de fout dan ook vermoedelijk hieraan te wijten is, dat de verbalisant C. de Zwart twee verschillende rapporten of processen-verbaal heeft opgemaakt, één, waarin hij de nadruk legde op de overtreding van art. 426 Sr. en dat hij indiende bij verzoeker's militaire superieuren — en het andere waarin het misdrijf van art. 180 Sr. was omschreven — ren punt dat in het eerste rapport slechts was aangevoerd — hetwelk hij aan de Officier van Justitie deed toekomen,

O. dat de straf aan verzoeker van militaire zijde opgelegd een tuchtrechtelijke is en niet een arrest of vonnis genoemd kan worden als bedoeld in art. 457 aanhef en sub 1 Sv., doch in elk geval de Officier van Justitie in zijn vervolging niet-ontvaankrlijk had behoren te worden verklaard (gemeld artikel sub 2), daar verzoeker militair was en is;

Gezien de artt. 457, 462 Sv., artt. 60, 61, 62 Mil. Sr. ;
Concludeert tot verdere behandeling dezer aanvraag op de openbare terechtzitting op een daartoe door de Voorzitter te bepalen dag.

(Overgenomen uit Nederlandse Jurisprudentie 1949, no. 102¹)).

BIJZONDERE RECHTSPRAAK

Bijzonder Gerechtshof te 's Gravenhage (Kamer voor Zeeland)

Sententie van 13 October 1948.

Vice-President: Mr. J. H. Rloemers.

Raadsheren: Mr. Nieuwenhuysen en Lt. Kolonel van Aelst.

Procureur-Fiscaal: Jhi. Mr. Verspyck (wnd.).

Het aan zijn schuld te wijten zijn dat in tijd van oorlog enig deel van de vloot voor de krijgsmacht verloren gaat, gepleegd als bevelvoerend militair. Verdachte, Luit. t. zee Xe kl. (KMR), had op 17 Mei 1940 de sleepboot onder zijn bevel, in de Zeeuwse wateren overgegeven aan de vijand.

Opgelegde vrijheidsstraf beperkt tot het wettelijk minimum, omdat verdachte de fout van zijn handeling volkomen inziet en deze ernstig betreurt. Voorts: ontslag uit de militaire dienst en ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

HET BIJZONDER GERECHTSHOF TE 'S GRAVENHAGE (KAMER VOOR ZEELAND),

in de zaak van de Procureur-Fiscaal bij dit Gerechtshof, tegen B.K.R., geboren 20 Januari 1891, van beroep luitenant ter zee 2e kl. (K.M.R.), verschenen in persoon,

Post alia:

Verdachte, ondervraagd, verklaart:

„Op 17 Mei 1940 lag ik met H.M.'s „O.S.I.”, welk schip behoorde „tot de Nederlandse vloot en onder mijn bevel stond als luitenant ter

¹) In de Ned. Jurispr., uit welk periodiek wij dit arrest c.a. overnamen, volgt aan het slot de navolgende noot van Prof. Mr. W. P. J. Pompe:

I.v.m. herziening op grond van art. 457, eerste lid onder 2°, Sv. is het belangrijk tussen de verschillende soorten van einduitspraken, aangewezen in artt. 348—352 Sv., nauwkeurig te onderscheiden. Herziening is volgens deze bepaling toegelaten, indien het novum vermoeden geeft, dat i.p.v. een veroordeling zou moeten zijn gegeven hetzij vrijspraak, hetzij ontslag van rechtsvervolging op grond dat de persoon van de veroordeelde niet strafbaar is, hetzij niet-ontvankelijk-verklaring van het O.M., hetzij een minder zware strafbepaling zou moeten zijn toegepast. Het novum, bestaande in de hoedanigheid van militair, zou echter moeten leiden tot onbevoegdverklaring van den (burgerlijken) rechter. De A.-G. is ten onrechte van mening, dat dit novum tot niet-ontvankelijk-verklaring van het O.M. zou leiden. Req. schijnt van mening, dat het tot ontslag van rechtsvervolging had moeten leiden. De H. R. oordeelt terecht, dat het hier slechts gaat over de bevoegdheid des rechters.

W. P.

„zee 2e klasse der Koninklijke Marine Reserve, voor de wal van dr „Anna Frisopolder (Noord-Beveland), toen ik van H.M.'s „B.V. 40“ „de mededeeling kreeg, dat deze een mondelinge order had voor de „„O.S.I.“ om op te stomen naar Vlissingen. Ik ben toen door de Geul „en het Westgat naar buiten gevaren en ontmoette daar een sloep van „H.M.'s vliegekamp te Veere. De commandant, luitenant Tⁿan Dam, „zei mij, dat de Commandant in Zeeland verdwenen was, hetgeen „klopte met de door ons die morgen ontvangen radioberichten. Twee „.Franse duikbootjagers, die tevoren op de Oosterschelde hadden ge- „opereerd, kwamen daarna bij de „O.S.I.“ en ik heb hun mijn order „om naar Vlissingen op te stomen medegedeeld. De Franschen stoom- „den daarna volle kracht weg in Z.W. richting. Rij hit Oostgat „gekomen met de „O.S.I.“ zag ik, dat Vlissingen werd gebombar- „deerd. Ik had geen gegevens over de doorvaart door het Oostgat „naar Vlissingen en ben daarom opgestoomd door het Westgat, dat „vrij was van mijnen, naar Zierikzee, waar ik mij heb overgegeven „aan de vijand, die Schouwen toen reeds bezet had. Ik wist, dat „Nederland toen in oorlog was met Duitsland en ik geef toe, dat „mijn reactie om mij over te geven toen ik Vlissingen niet kon be- „reiken, volkomen verkeerd is geweest en dat ik had moeten trachten „óf naar Engeland te varen óf het schip tot zinken te brengen. Ik „had geen orders en ik had in de gegeven omstandigheden zelfstan- „dig moeten handelen. Dien morgen had ik per radio contact gehad „met het bureau Zeeverkeer en mijn positie opgegeven. Ik kreeg „toen geen inlichtingen of orders, zodat ik niet wist, dat de Kon. „Marine uit Vlissingen vertrok. Ik heb fout gehandeld en deze fout „heeft voor mij zowel de bezetting als de bevrijding moeilijk ge- „maakt. Ik heb er altijd spit van gehad. Ik verkeerde in het idee „dat alles zich had overgegeven in Holland en beschouwde de „„O.S.I.“ als een scheepje dat voor de Duitsers niets waard was. Ik „was niet overmatig vrmoeid, torn ik deze onjuiste beslissing nam. „Ik had in de stuurhut voldoende slaap gehad zodat ili mij behoor- „lijk rekenschap kon geven van hetgeen ik deed.”

Post alia:

Alle gebezigde bewijsmiddelen en andere gronden voor de bewezen- verklaring: de ter terechtzitting afgelegde verklaring van verdachte en de inhoud van het ter terechtzitting medegedeelde afschrift van het „Verslag onderzoek no: 123 d.d. 5 Juli 1945 betreffende ver- „dachte”, leverde de in voormelde bewijsmiddelen opgerioemde feiten en omstandigheden op even zovele redengevende feiten en omstandigheden, waarop steunt de beslissing van het Bijzonder Gerechtshof, dat het subsidiair ten laste gelegde en hierna bewezen verklaarde feit — door verdachte is begaan. Qualificatie eventueel met de gronden daarvoor, en de artiklen der wet, welke worden toegepast: het misdrijf van: „aan zijn schuld te wijten zijn rlat in tijd van oorlog „enig deel van de vloot voor de krijgsmacht verloren gaat, gepleegd „als bevelvoerend militair”; Artt. 92 en 6 Wetboek van Militair Strafrecht. Artt. 1, 2, 3, 7, 11. 29 Besluit Buitengewoon Strafrecht.

Opgelegde straf of maatregel: Gevangenisstraf voor de tijd van één dag met ontslag uit de militaire dienst en ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, tot welke strafoplegging het Bijzonder Gerechtshof is geleid uit overweging, dat deze straf in overeenstemming is met de ernst van het door de verdachte gepleegde misdrijf en de persoon van verdachte, die ter zitting blij gaf zijn fout volkomen in te zien en deze — ongeacht de onderhavige strafvervolging — ernstig te betreuren, en wel in zodanige mate, dat het Hof aanleiding vindt de termijn der op te leggen vrijheidsstraf te beperken tot het wettelijk minimum; Vrijspraak van hetgeen aan verdachte primair is ten laste gelogd. Aan verdachte is verlov verleend beroep in cassatie in te stellen.

MILITAIR-RECHTELIJKE VERENIGING

Leden-vergadering op Zaterdag, 19 Februari 1949.

Rede, bij de opening van de vergadering van de militair-rechtelijke
vereniging uitgesproken door de voorzitter

Prof. Mr. J. M. VAN BEMMELEN.

Wie het gebied van het strafrecht overziet, staat steeds weer verbaasd over twee feiten:

1. dat het strafrecht altijd aanleiding geeft tot eeuwige levensvragen, die nimmer geheel hun oplossing zullen vinden, terwijl zij loch de basis van het strafrecht wankel en voos maken. wanneer men er geen positief antwoord op geeft.
2. dat in de praktijk gewoonlijk met betrekkelijk grote gemakkelijkeid en lichtvaardigheid deze twijfelpunten worden geëlimineerd en niemand zich er veel van aantrekt. Die ernstige levensvragen waarop ik hier doel zijn — om maar enkele van de voornaamste op te sommen —:
 - a. de vraag naar ons recht om te straffen;
 - b. de vraag of de mens aansprakelijk is voor zijn daden;
 - c. de vraag of wij terecht causaal verband aannemen tussen bepaalde handelingen en de verschijnselen, die wij gevolgen noemen en hoever of dit causaal verband moet worden uitgestrekt;
 - d. de vraag of wij alleen daden bestraffen, die ook zedelijk laakbaar zijn, dan wel of er ook een stuk strafrecht is, dat met de morakiteit als zodanig niet te maken heeft.

Het is om deze redenen. dat de strafrechtsphilosooph, Leo Polak, van het strafrecht heeft gesproken als van het ongelukkigste deel van het recht, dat noch zijn grond, noch zijn grens, noch zijn maatstaf kende. Indien dit waar mocht zijn voor het strafrecht --- hetgeen ik eigenlijk betwijfel — dan geldt het in nog sterker mate voor het militaire strafrecht, want bij de reeds genoemde twijfelpunten komen er dan nog enige cardinale hij, waarover de mensen het niei eens zijn en die de zoeven voor het gehele strafrecht genoemde dubia nog pijnlijker voelhaar maken.

Voor het militaire recht krijgen we dan n.l. nog de quaesties:

- a. of de mens ooit gerechtigd is om geweld met geweld te keren. of om bepaalde aanspraken met geweld te handhaven, hetgeen — zoals wel vanzelf spreekt — weer in sterke mate samenhangt met de vraag in hoeverre wij hen, die bezwaren hebben tegen dergelijk geweld, mogen bestraffen als zij aan dat geweld niet willen meewerken.
- i. of bij deze geweldsuitoefening de ondergeschikte in het militair verband critiekloos moet gehoorzamen dan wel zijn eigen moreel

oordeel mag en misschien zelfs moet bewaren en derhalve bij het opvolgen van bevelen ook een eigen aansprakelijkheid behoudt.

U zult niet van mij verwachten, dat ik alle genoemde vragen in het kort bestek van een openingsrede uitvoerig bespreek. Daar ik echter wèl iets meer in den brede over de beide vragen van militair strafrecht zou willen spreken, moet ik wel althans mijn *eigen* standpunt bepalen t.a.v. de algemene fundamentele quaesties van het strafrecht. Ik kan dat des te gemakkelijker doen, omdat ik sedert de oorlog mij daarover enige malen heb uitgesproken, zodat ik voor de nadere toelichting op mijn standpunt naar andere geschriften kan verwijzen. Zowel in mijn brochure over het Probleem van de doodstraf ¹⁾ als in de feestbundel voor Prof. Pompe ²⁾, heb ik gepoogd om deze grondslagen van liet strafrecht, voor mijzelf althans, te leggen. Daar mijn antwoord op de quaesties van de dienstweigering en het al of niet opvolgen van het dienstbevel met deze algemene vragen ten nauwste samenhangt, moge ik hier in het kort herhalen, welke die grondslagen van het strafrecht voor mij zijn.

a. De rechtvaardiging van het strafrecht ligt voor mij in twee feiten: 1. er zou een chaos ontstaan in de maatschappij wanneer er geen strafrecht was, nog niet eens zozeer omdat iedereen dan ook maar allerlei misdrijven zou begaan, maar omdat ieder, die door een misdrijf getroffen werd, de neiging zou hebben om eigenrichting toe te passen, hetgeen tot een voortdurende en ongebreidelde stroom van wraaknemingen zou leiden; 2. de mens beschikt over een zeker zedelijk waarde-oordeel — wij vinden het doden van mensen en dieren zonder voldoende reden, het wegnemen van elkanders goederen, het spreken van onwaarheid, onzedelijk. Dit zedelijk waarde-oordeel willen wij op een of andere wijze tot uiting brengen zowel door middel van afkeuring als door middel van approbatie. Onze middelen om af- en goedkeuring te tonen zijn altijd vrij gebrekkig. Een daad van moed of van edele opoffering kunnen wij niet anders erkennen dan door onze goedkeuring erover uit te spreken, of er een decoratie of een beloning in geld of goederen voor te geven. Wij hebben een zekere behoefte om onze goedkeuring om op deze wijzen te tonen, daar wij alleen op die manier onze vreugde over de goede daad kunnen uiten. Als wij dat niet deden, zou het de schijn hebben alsof wij tegenover die goede daden onverschillig stonden en dat zou door de gemeenschap zelf als iets verkeerd gevoeld worden. Omgekeerd kunnen wij ook ons verdriet en leed over slechte daden niet anders tot uitdrukking brengen dan door afkeuring en de uitbeelding daarvan in het toebrengen van leed aan degene die de slechte daad heeft verricht. Zou de gemeenschap deze uitdrukking van leed niet concretiseren in de een of andere straf, dan zou het ook al weer de schijn hebben alsof

¹⁾ Uitg. De Sikkell, Antwerpen en L. J. Veen's Uitg. Mij. Amsterdam 1948.

²⁾ Strafrecht en Geloof, blz. 19-36 van de bundel opstellen over Recht, Wet en Samenleving, aangeboden aan Prof. Mr. W. P. J. Pompe, uitg. Dekker en Van de Vegt N.V., Nijmegen-Utrecht 1948.

zij onverschillig stond tegenover slechte daden. Beloning en straf zijn derhalve voor de gemeenschap de uitingsvormen, waarmee zij haar zedelijk waarde-oordeel zichtbaar maakt en het daardoor tevens in stand houdt.

b. In de loop der tijden zijn er steeds meer categorieën van personen gekomen, die wij niet, nog niet of niet meer geschikt achten om ons zedelijk waarde-oordeel aan te demonstrenen. Vanaf de vroegste tijden waren dit krankzinnigen en kinderen. Sedert dien zijn daarbij gekomen ernstige psychopathen, debielen en op den duur zullen er waarschijnlijk nog bijkomen de jeugdige personen tussen 18 en 23 en de ernstige beroeps- en gewoontemisdadigers, de laatsten wanneer zij langzamerhand zó vastgelopen zijn in hun eigen verkeerde gewoonten en neigingen, dat er niet de minste kans is, dat beloning of straf enige inwerking op hen zullen hebben. Wat de kinderen en de jeugdige personen betreft, ligt de zaak anders dan voor de krankzinnigen, psychopathen, debielen en de beroeps- en gewoontemisdadigers. Dat wij de kinderen en jeugdige personen min geschikt achten om aan hen zedelijke waarde-oordelen te demonstrenen, ligt klaaraan, dat zij hun verbondenheid aan grotere gemeenschappen nog niet ten volle kunnen gevoelen. Wij straffen en belonen hen wel binnen de kring van gezin en school, maar dat zij ook behoren tot een staat, een kerk moeten zij langzamerhand leren inzien en pas wanneer dit inzicht is gerijpt, komen zij in aanmerking voor beloning en straf van staatswege. Evenmin als wij een kind — heel hoge uitzonderingen daargelaten — voor een ridderorde in aanmerking zouden vinden komen, evenmin mogen wij het bestraffen met een straf van staatswege opgelegd. Bij de jeugdige personen wordt dit al anders. Zij hebben aan de gemeenschap reeds deel, zij werken daarin gewoonlijk reeds, zij kunnen zich voor die gemeenschap ook zo verdienstelijk maken dat deze hen belooft, maar tot hun 23e hebben zij b.v. nog niet eens stemrecht. Daaraan kunnen wij hun strafbaarheid mooi afmeten. De gemeenschap acht hen goedgeels wel aansprakelijk, maar zal er wel rekening mee moeten houden, dat hun verantwoordelijkheid nog maar een betrekkelijke is. Vandaar bijv. de instelling van de jeugdgevangenis.

c. Door aan de mens een zedelijk waarde-oordeel toe te schrijven, erkenen wij tevens dat hij — en vooral het geheel van zijn wilsneigingen, zijn karakter — de mogelijkheid bezit om te kiezen tussen verschillende wijzen van handelen. Wij maken daarmee de mens — en vooral zijn karakter — tot een afzonderlijke Bracht in het geheel van krachten, die tezamen 's mensen handelen bepalen. Bij het zoeken van de verbanden tussen bepaalde, door de gemeenschap niet gewenste, feiten gaan wij over het algemeen niet verder terug in het causaal verband dan totdat wij stotrn op een menselijke gedraging, die op een verkeerde zedelijke gesteldheid wijst. Dit wil m.i. nog nirt zeggen, dat wij nimmer verder terug behoeven te gaan. Als het duidelijk is, dat in dat causaal verband enige lieden achter elkancler fouten hebben gemaakt, die wij hun zedelijk aanrekenen, is er m.i. geen reden

waarom wij hen niet achtereenvolgens als de daders van het delict zouden mogen beschouwen. Zoals ik ook reeds deed uitkomen in mijn onderschrift onder de Japanse-Granaat-Sententie ¹⁾ ben ik het eens met het H.M.G. in Indonesië dat wel causaal verband aannam tussen de handeling van de marinier, die een niet ontplofte granaat in een raamkozijn plaatste en het frit dat de marinier Swarts bij het ontploffen van die granaat om het leven kwam en de marinier van Vliet ernstige verwondingen opliep, al had Swarts misschien ook zelf op onvoorzichtige wijze met dit projectiel gemanipuleerd. Ik ben het in deze dus niet eens met Trapman ²⁾ en evenmin met van Eck ³⁾. Het is — vooral bij culpoze delicten — zeer wel mogelijk dat twee personen achtereenvolgens handelingen verrichten, die hen tot mededaders maken, gelijk ook de H.R. aannam in het Bornese spoorwagarrest. Bij opzettelijke delicten is ditzelfde minder goed denkbaar omdat een opzettelijke handeling voor degene die eerder gehandeld heeft altijd minder goed is te voorzien, maar ondenkbaar is het niet. Men denke zich het geval van iemand die met een ander al reeds heeft afgesproken dat hij eerst zal schieten op het slachtoffer en als dit dan nog niet geheel dood mocht zijn, de tweede het genadeschot zal geven. Als elk schot op zichzelf nog niet dodelijk zou zijn geweest, doch ze dit in combinatie wel zijn, dan zijn beide personen schuldig aan moord of doodslag.

d. Voor mij staat het verder vast, dat er geen bepaling in het strafrecht is, waarvan de overtreding niet enigszins moreel gekleurd is. Het feit dat onze H.R. zelfs voor iedere overtreding enige schuld vereist, maakt n.m.m. duidelijk, dat wij bij ieder strafbaar feit aan de dader enig verwijt moeten kunnen maken.

Wat heeft nu deze lange inleiding te maken met ons militaire strafrecht en meer in het bijzonder met de strafbare feiten dienstweigering en het niet opvolgen van een dienstbevel? Ik wees er reeds op, dat in het militaire strafrecht alle fundamentele quaesties van het strafrecht nog scherper worden gesteld, omdat het militaire strafrecht vooral in oorlogstijd staat tegenover een noodtoestand. M.a.w. de chaos, die wij willen vermijden met het strafrecht, al in oorlogstijd nog veel eerder optreden dan anders. Bovendien is oorlog steeds een daad van eigenrichting der Staten en deze eigenrichting zal niet te vermijden zijn zolang niet een bovenstatelijk gezag de Staten in toom houdt en hen kan dwingen om zich neer te leggen bij de uitspraak van een bovenstatelijke rechter. Alle verhoudingen worden daardoor verscherpt. Iedere onderdaan van een staat krijgt daardoor een grotere verantwoordelijkheid. Hetzelfde geldt wanneer een land door binnenlandse onlusten wordt verdeeld of wanneer oproerige blenden het bedreigen. Wanneer een land door een buitenlandse vijand ongemotiveerd of

¹⁾ M.R.T. XLI, blz. 14.

²⁾ Een interessant geval, T. v. S. XXXI, blz. 325.

³⁾ Causaliteit en aansprakelijkheid voor gevolgen in het Strafrecht, Deel II, blz. 348.

onvoldoende gemotiveerd wordt aangevallen of wanneer binnelandse elementen zonder gerechtvaardigde reden het wettig gezag omver dreigen te werpen met misdadige middelen. heeft iedere burger de plicht dit naar zijn krachten te verhinderen en wanneer hij door zijn rgering wordt opgeroepen, heeft hij daaraan te gehoorzamen. Eigenlijk is er dus voor dienstweigeren onder die omstandigheden in het geheel geen excuus. Noch godsdienstige, noch politieke overtuiging mogen eigenlijk iemand tot dienstweigeren brengen, wanneer eigen land en het geldende gezag — als dit berust op de volkswil — op misdadige wijze bedreigd wordt. In ons democratische land heeft men echter toch aan die individuele overtuiging, wanneer iemand gewetensbezwaar heeft tegen het doden van zijn evenmens. ook wanneer dit ingevolge overheidsbevel geschiedt, recht willen laten wedervaren en wel in de dienstweigeringswet. Dit is op zichzelf verheugend omdat het zo duidelijk toont welke eerbied men in ons land heeft voor principiële overtuigingen, zelfs als die tegen het landsbelang indruisen. Het stelt de minister van oorlog en de hem adviserende commissie voor de zware taak om in deze het kaf van het koren te scheiden. Dat dit zeker niet altijd even gemakkelijk is, blijkt wel uit het feit, dat soms nog bij de berechtning van dienstweigerings- en desertiegrvallen door de rechter een herhaalde beoordeling van de minister en voornoemde commissie wordt uitgelokt en soms met gunstig gevolg voor de alsdan erkende principiële dienstweigeraar ¹⁾. Het lijkt mij ook juist, dat ons H.M.G. niet alleen de eigenlijke dienstweigeren van de artt. 114 en 135 W.v.M.S., maar ook het niet voldoen aan een wettige oproeping voor de werkelijke dienst van art. 150 en in een enkel geval tevens de desertie van art. 98 van dat wetboek rekent onder de delicten die straffeloos kunnen blijven, omdat zij „behooren tot die militaire delicten die naar hun aard een onontsoombaar gevolg zijn van de bij de dader gerezen gewetensbezwaren en tevens inhouden ongehoorzaamheid aan enig dienstvoorschrift." ²⁾. Anderzijds — maar dit is zuiver een formele quaestie — geloof ik dat de heer Rollin Couquerque volkomen gelijk had toen hij in een onderschrift onder deze sententie van het H.M.G. betoomde, dat wanneer de vervolging ter zake van een dergelijk delict wordt voortgezet na een erkenning van de gewetensbezwaren door de adviescommissie die de minister voorlicht, de beklagde moet worden vrijgesproken en de zaak niet moet worden afgedaan met een niet-ontvankelijkheid van den auditeur. De artt. 193 R.L. en 185 R.Z. zijn ten deze zo expliciet dat van niet-ontvankelijkheid inderdaad geen sprake kan zijn. Het zou wel wenselijk zijn dat wij deze soort uitspraak bij een wijziging van de R.L. en de R.Z. zouden invoeren, maar op het ogenblik is zij bepaald contra legem.

Er is nog een quaestie, die bij deze gelegenheid ter sprake moet komen. Zou het aan de militaire rechter vrijstaan om gewetensbe-

¹⁾ Zie hiervan een voorbeeld in de beslissing van de Krijgsraad te Velde Zuid d.d. 13 Jan. 1948 M.R.T. XLI, blz. 320.

²⁾ H.M.G. 1 Oct. 1948, M.R.T. XLII, blz. 36.

zwaren te erkennen, die door de minister en de commissie *niet* zijn erkend? Het H.M.G. heeft zich op 22 Januari 1922 daarover uitgesproken ¹⁾). Het heeft toen overwogen dat de militaire rechter zich heeft te onthouden van de beoordeling der juistheid van de in deze door de minister genomen beslissingen; dat dit echter het Hof niet kan ontslaan van zijn plicht om te letten op alle omstandigheden, die op de mate der aan een dienstweigeraar op te leggen straf van invloed kunnen zijn, waartoe behoort de vraag of deze wegens ernstige gewetensbezwaren, genomen in de zin van art. 183 (thans 189) der Grondwet, is gekomen tot de hem te laste gelegde en te zijnen aanzien bewezen verklaarde strafbare feiten. Het Hof veroordeelde daarom de betrokken dienstweigeraar tot een gevangenisstraf gelijk aan de duur der preventieve hechtenis en met aftrek van deze. Nog verder ging de Krijgsraad te Velde West, die een dienstweigeraar voor aardelijk veroordeelde met als voorwaarde dat hij gedurende drie jaren zou verblijven in het kamp, waarin de dienstplichtigen geplaatst worden, wier gewetensbezwaren door de minister wél erkend waren ²⁾). Het is duidelijk, dat op deze wijze het bloed kruipt waar het niet gaan kan, immers bij de M.v.T. op de Dienstweigeringswet is opzettelijk heit onderzoek naar en de beslissing over de gewetensbezwaren niet aan de militaire rechter overgelaten, maar bij de minister gebracht. Is het nu juist, dat de rechter bij de straftoemeting toch weer de gewetensbezwaren laat gelden en dan komt tot beslissingen, die in wezen met een volledige erkenning dier bezwaren gelijk staan, al wordt de beklagde dan niet vrijgesproken. N.m.m. is dit *niet* juist. Immers èn het systeem van de Dienstweigeringswet èn de toelichting verzetten zich hiertegen. Een andere quaestie is of het niet beter ware de beslissing wél te leggen in de handen van de militair-rechterlijke macht. Ik geloof van wel, immers nu krijgen wij de merkwaardige figuur, dat langs een achterdeur de rechterlijke macht in de beoordeling van de rechtvaardigheid der dienstweigering toch weer binnenkomt en dat zulk ook haast niet te vermijden valt, daar van geen enkele rechter is te vergen, dat hij bij zijn straftoemeting niet alle omstandigheden — ook de vraag naar oprechtheid der overtuiging van beklagde — laat meetellen. Op die wijze gaat echter de militair-rechterlijke macht critiek oefenen op de beslissingen van minister en adviescommissie. Zulks tegen de letter en de geest van de Dienstweigeringswet in.

¹⁾ M.R.T. XXI, blz. 368.

²⁾ Krijgsraad te Velde West, 28 Mei 1947 N.J., 47 no. 556. Mr. van Gilse maakte ter vergadering de opmerking, dat deze beslissing nog gewezen is, voordat er appel was van de vonnissen der Krijgsraden te Velde. Sedert dit wél het geval is, staat het H.M.G. op het standpunt, dat het in bepaalde daartoe aanleiding gevende gevallen zeer wel mogelijk is, dat de militair-rechterlijke macht een nieuwe beslissing van de Minister uitlokt — en daartoe met name ook reeds enige malen de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht de gelegenheid heeft geboden —, maar dat de militaire rechter zich dan ook aan die nadere beslissing van de Minister heeft te houden.

De straffen voor de niet principiële dienstweigeraars en de Indië-deserteurs zijn — zoals vanzelf spreekt — door de tijdsomstandigheden aanzienlijk verzwaaard. Straffen van drie jaren zijn geen uitzondering¹⁾. Dit is zeer begrijpelijk, daar de straf geen voordeel op mag leveren t.a.v. hen die in dienst moeten blijven en in Indië vechten. Daar het hier echter jonge mensen betreft uit de leeftijdsgroepen tussen 19 en 25 jaar, is een afzonderlijk straf-régime voor hen zeker op zijn plaats, vooral wanneer men leest wat Dr. Mr. Dr. Schuurmans Stekhoven hierover schrijft in zijn „nota inzake de berechting der „Indië-deserteurs”²⁾. De meest dezer delinquenten zijn jongelui van liet platteland, wier streekgebondenheid en daarmee vaak gepaard gaande horizonsbeperking niet zelden hoofdoorzaak van de desertie is.³⁾

Volgens deze schrijver zijn 60 % van hen ongeschikt voor de tropen en 65 % verminderd toerekeningsvatbaar. Zelfs al zouden deze cijfers wak aan de ruime kant zijn, dan is er toch nog alle aanleiding om een energieke poging te doen, dat de straf, aan deze lieden opgelegd, hen niet declassieert.³⁾

Daarmede wil ik van de principiële en niet-principiële dienstweigeraars afstappen om nog een theoretisch onderwerp van de dienstweigering te behandelen, waartoe vooral de nieuwe commentaar op het Wetboek van Mrs. Franken en Brunner⁴⁾ aanleiding geeft. Zij betogen n.l. dat het dienstbevel, bedoeld in art. 114 Wb. v. M. Sr., waarin de weigering om een dergelijk bevel te gehoorzamen strafbaar wordt gesteld, niet zou vallen onder het ambtelijk bevel van art. 43. Indien het dienstbevel derhalve het plegen van een strafbaar feit inhoudt, en de ondergeschikte heeft het opgevolgd, dan is hij niet per se verontschuldigd — ook al had hij het te goeder trouw als bevoegd gegeven beschouwd en al lag de opvolging van het bevel binnen de kring van zijn ondergeschiktheid. Zowel wanneer de mindere het bevel heeft opgevolgd als wanneer hij dit niet heeft gedaan — in beide gevallen stond hij volgens deze schrijvers voor een overmachtssituatie, in geval van noodtoestand, en hij moest in die noodtoestand een keuze doen. De rechter zal dan later wel uitmaken of hij goed heeft gekozen.

Ik kan mij met deze opvatting niet verenigen. Het gaat m.i. niet aan om een wetsbepaling van het wetboek van strafrecht zonder meer

1) Zie o.a. Krijgsraad te Velde Noord 12116 Jan. '48, M.R.T. XLI, blz. 198.

2) Besproken in M.R.T. XLI, blz. 354.

3) Naar aanleiding van deze zin merkte Mr. van Gilse op, dat alle Indië-deserteurs, voorzover zij niet blijken een misdadig verleden te hebben en uit dien hoofde niet in deze categorie van gestraften thuis behoren, worden samengebracht in een afzonderlijke strafgevangenis „Balkenbos” te Nörg (Veenhuizen), waar zij aan een voor hen passend régime worden onderworpen.

4) Het Wetboek van Militair Strafrecht, verklaard door Mr. D. B. A. Franken en Mr. R. J. Brunner, 's-Gravenhage N.V. Boek- en Kunst drukkerij v/h Mouton & Co. 1948.

niet toepasselijk te verklaren op het W.v.M.Sr.¹⁾). Het bevoegd gegeven dienstbevel is m.i. zeer zeker een ambtelijk bevel, maar ook voor het onbevoegd gegeven dienstbevel geldt dit. Met het betoog van Mr. Van Panthaleon baron van Eck in de laatste jaargang van het M.R.T. kan ik ten deze in hoofdzaak meegaan.

De voornaamste reden waarom Franken en Brunner in deze moeilijkheid alleen een beroep op overmacht erkennen en geen beroep op ambtelijk bevel toestaan, is voor hen daarin gelegen dat in het militaire recht juist door art. 114 W.v.M.S. een gehoorzaamheidsdwang en niet slechts een gehoorzaamheidsplicht bestaat. Zij zien n.m.m. daarbij geheel over het hoofd, dat die gehoorzaamheidswang in het civiele leven in de grote meerderheid der gevallen ook bestaat. De civiele ambtenaar, die in gevaarssituaties zou weigeren een bevel van zijn meerdere te gehoorzamen, wordt ook gestraft, wel niet met gevangenisstraf maar met ontslag, hetgeen soms zijn leven en gezin op ten minste even fatale wijze zal bedreigen als een gevangenisstraf.

Ook in het civiele leven bestaat derhalve een gehoorzaamheidswang. Dat deze in het militaire met gevangenisstraf wordt gehandhaafd, ligt voor een groot deel slechts daaraan dat de militair voor het dwangmiddel „ontslag uit de militaire dienst" niet gevoelig zou zijn. Zijn nu echter de resultaten van de overmachtsleer en de leer van de toepasselijkheid van art. 43 zo verschillend?

Zowel Franken als Van Panthaleon van Eck betogen het. Ik geloof er echter niets van, mits men art. 43 Sr. maar op de juiste wijze toepast. Volgens Franken ligt het verschil vooral daarin, dat, wanneer men art. 43 Sr. toepasselijk acht, de mindere het recht zou hebben om de bevoegdheid van de meerdere tot het geven van het bevel te toetsen; maar ook volgens de overmachtsleer heeft hij die bevoegdheid n.l. zodra het dienstbevel hem in strijd brengt met andere plichten. In het militaire leven moeten nu heel vaak bevelen worden gegeven, waartoe de meerdere krachtens zijn functie niet direct bevoegd is, maar die hij onder de gegeven omstandigheden wel moet geven. Vooral tijdens een strijd kan dit in noodgevallen zeer wel voorkomen. Maar dan is juist door die noodtoestand het bevel ook niet onbevoegdlijk gegeven en het onttrekt zich aan de beoordelingsbevoegdheid van de mindere. Dan komt het in de militaire dienst veelvuldig voor — vooral tijdens de oorlogstoestand — dat een dienstbevel het plegen van een strafbaar feit inhoudt (bevelen tot doden, tot vernielen van goederen, tot lopen over verboden terrein etc.). Hoe zal het nu zijn wanneer de mindere in dit geval gaat twijfelen aan de redelijkheid van het bevel en zelfs misschien wel weet, dat de meerdere dit bevel zeker niet mocht geven. Volgens Van Panthaleon van Eck zou de overmachtsleer nu tot ongewenste gevolgen kunnen leiden. Het zou n.l. kunnen zijn, dat de mindere, die helemaal niet meer te goeder trouw

¹⁾ Aldus ook Mr. J. C. van Panthaleon baron van Eck: De mindere militair, oordeelend over de rechtmatigheid van een ontvangen dienstbevel, M.R.T. XLI, blz. 498. Anders de redactie van het M.R.T. in XLI, blz. 271, althans W. H. Vermeer, M.R.T. XLI, blz. 508.

was, het belang van het opvolgen van het bevel wel zo groot achtte, dat hij het opvolgde en dan vrij uit ging. Maar datzelfde resultaat bereiken wij ook met art. 43. Wanneer n.l. het opvolgen van het bevel ren groot belang was, dan is het m.i. altijd terecht gegeven en gaat ook de meerdere en dus ook de mindere vrijuit.

De fout die en Franken en Van Panthaleon van Eek maken is m.i. dat zij voor de overmachtsleer de vergelijking der belangen vooral afmeten naar de strafmaat, die staat op het misdrijf van art. 114 en de strafmaat op het misdrijf, waartoe het bevel wordt gegeven. Zeer uitdrukkelijk doet Franken dit, waar hij de sententie van 26 Nov. 1915 **M.R.T. XI** blz. 383 betreffende de officier van gezondheid, die weigerde om zijn artsengeheim prijs te geven, bespreekt. Hij acht deze sententie funest voor het militaire belang, niet het ging om het feit van dienstweigering, waarop een maximum van 10 jaar was gesteld dan wel om overtreding van art. 272, waarop een sanctie van 6 maanden gevangenisstraf stond. Maar zo mag men de belangen bij de overmacht niet afwegen! De strafmaxima zijn n.l. in het concrete geval lang niet altijd een maatstaf voor de af te wegen belangen. Het medisch beroepsgeheim is een zeer gewichtig rechtsbelang en dat de wetgever de schending daarvan met een betrekkelijk laag strafmaximum heeft bedreigd, is waarschijnlijk eerder te wijten aan het feit dat hij een groot vertrouwen heeft gehad in de medische stand dan dat hij het belang geringer zou hebben gewaardeerd dan bijv. de gehoorzaamheidsplicht van de militair. Er bestond in het aangehaalde geval ten ernstig twijfelgeval voor de medicus-officier. De meerdere-militair, die het bevel gaf, kon zeer wel als bevoegd beschouwd worden om het bevel te geven. Hij diende daarmee het militair belang, maar van die meerdere kon niet gevergd worden dat hij er precies van op de hoogte was hoever de medische geheimhoudingsplicht zich uitstrekte. Terecht beschouwde het **H.M.G.** die meerdere derhalve als bevoegd om het bevel te geven, maar dat wilde nog helemaal niet zeggen dat de officier-arts verplicht was het op te volgen. Voor hem bestond in deze wel degelijk een noodtoestand, waarin hij moest kiezen. Deze keuze mocht zeer zeker niet bepaald worden door de maximum-straffen op dienstweigering en schending van de geheimhoudingsplicht gesteld. **Wd** verre van funest te zijn voor het militair belang, was de sententie van het **H.M.G.** van 26 Nov. 1915 een beslissing die het hele maatschappelijke en militaire belang zeer zuiver tegen elkander afwoog. Leidt de overmachtsleer en de leer dat de regels omtrent ambtelijk bevel van art. 43 Sr. moeten worden toegepast nu verder nog tot verschillend resultaat? Volgens Van Panthaleon van Eek zou dit nog het geval zijn wanneer iemand te goeder trouw het bevel als bevoegd gegeven beschouwde, maar volgens de overmachtsleer toch veroordeeld wordt, omdat het door hem opgeofferde rechtsbelang achteraf door de rechter toch groter wordt geoordeeld, dan het door hem geëerbiedigde rechtsbelang. Ook hier kan ik mij niet voorstellen dat de overmachtsleer tot andere resultaten zou leiden dan de leer van het ambtelijk bevel. Kern van wij maar weer het

geval van de officier-arts die het bevel krijgt om zijn medisch ambtsgeheim te schenden. Te goeder trouw beschouwt hij het bevel als bevoegd gegeven. Zelfs al zou de rechter achteraf oordelen dat het medisch beroepsgeheim een veel belangrijker rechtsbelang is dan de militaire gehoorzaamheidsplicht, dan zou hij de officier-arts ook volgens de overmachtsleer niet mogen veroordelen. Overmacht als strafuitsluitingsgrond is er immers niet alleen wanneer iemand een minder belangrijk rechtsbelang opoffert voor een belangrijker, maar in bepaalde gevallen bij een uitzonderlijk moeilijke keuze kan zij ook bestaan bij het opofferen van het gewichtigste rechtsbelang¹⁾. Toepassing van de overmachtsleer — mits deze op de juiste wijze geschiedt — leidt m.i. altijd tot dezelfde consequenties als de leer van het ambtelijk bevel. Waarom dan — zo zult u misschien vragen — nog verder gesproken over deze quaestie die slechts een vraag van woorden is? Omdat de ondergeschikt m.i. in veel gevallen meer is gebaat met de regel van art. 43 (dan met die van art. 40, in zoverre dat art. 43 de vraag voor hem eenvoudiger oplost. Als hij een bevel krijgt van een meerdere en het opvolgen ervan ligt binnen de kring van zijn ondergeschiktheid en hij mag het te goeder trouw als bevoegd gegeven beschouwen, dan behoeft hij zich over de rechtsbelangen, die met het al of niet opvolgen gemoeid zijn, *in het algemeen* niet druk te maken. Alleen dan wanneer hij wel begrijpen kon dat zijn meerdere een bepaald bevel niet mocht geven — de meerdere gelast hem bijv. om hoeveelheden munitie aan burgers te verkopen, terwijl hij zeer wel kon inzien dat die meerdere daartoe niet bevoegd was — dan mag hij niet alleen weigeren maar dan moet hij weigeren. Zijn strafbaarheid wordt dan door art. 43 Sr. evenmin opgeheven als door art. 40²⁾. De regel van art. 43 Sr. heeft dan voor de mindere alleen dit voordeel — maar dat is m.i. dan ook een belangrijk voordeel — dat er, wanneer hij zich op het ambtelijk bevel kan beroepen, een praesumptie is in zijn voordeel, een praesumptie die slechts weerlegd wordt, wanneer is aan te tonen, dat hij had behoren te weten en te begrijpen, dat de meerdere dit bevel niet mocht geven. Een dergelijke praesumptie heeft hij niet als men slechts art. 40 toepast. Integendeel, de praesumptie in het strafrecht is altijd, wanneer iemand dit strafbaar feit begaat, dat overmacht voor hem ontbreekt, en hij moet zelf maar aannemelijk maken dat er wel overmacht was. Het verschil of men de leer van de toepasselijkheid van art. 43 aanneemt en de leer dat slechts een beroep op overmacht is toegelaten, is dus meer een procesrechtelijk-, een formeel verschil dan een materieelrechtelijk onderscheid.

En hoe staat het nu met de fritten door het oorlogsrecht verboden? Franken en Brunner menen dat de uitspraak van het Neurenbergse

¹⁾ Zie hierover Mevr. Prof. Mr. D. Hazewinkel-Suringa in T. v. S. LVII, blz. 141 v.

²⁾ Aldus ook Van Panthaleon van Eck b.v. blz. 585, voor het geval dat de meerdere aan een mindere opdraagt in een kampong sarongs weg te gaan halen.

Hof sen argument oplevert voor hun leer dat de ovsrmachtstheorie moet worden aanvaard. Het Bof heeft het beroep op ambtelijk bevel aan de generaals van Hitler ontzegd en betoogd dat die generaals gehoorzaamheid aan de bevelen van de Fuhrer hadden moeten weigeren met een beroep op overmacht.

Franken en Runner vergeten daarbij m.i. dat hrt Charter van Londen de toepasselijkheid van het beroep op ambtelijk bevel van tevoren reeds had uitgesloten zodat de quaestie alleen beoordeeld kon worden aan de hand van de overmachtsleer. N.m.m. was het in hel geheel niet nodig geweest om dit beroep a priori uit te sluiten. Wanneer een bevel duidelijk indruist tegen het oorlogsrecht, is het nimmer bevoegdelyk gegeven, is het ook in het geheel geen dienstbevel meer en een generaal heeft zeker tot plicht op de hoogte te zijn van het oorlogsrecht.

Hij zal een hem gegeven bevel daaraan te allen tijde moeten toetsen. Van de lagere militairen en zeker van een gewoon soldaat zullen wij dit lang niet altijd kunnen vorderen. Maar er zijn toch wel gevallen waarin ook hij — als hij niet al te dom is — geacht mag wonden te weten en te begrijpen dat een bepaald bevel niet mag worden gegeven bijv. wanneer een bevel wordt gegeven op volkomen weerloze krijgsgevangenen te schieten.

Om dan het hele betoog nog een keer samen te vatten:

De grondbeginselen van het commune strafrecht gelden ook voor liet militire strafrecht. Dat is ook niet verwonderlijk want in oorlogstoestand zijn alle burgers aan het militaire recht onderworpen. Zoals ik ook in mijn openingsrede voor de eerste vergadering der Vereniging zeide: „het militaire strafrecht heeft zich ontwikkeld „van een recht voor een speciale stand tot een speciaal onderdeel van „het gemene recht." In de moeilijke gevallen waarin de meerdere een bevel geeft aan een mindere tot een strafbaar feit, leiden zowel art. 43 als art. 40 materieelrechtelyk tot dezelfde resultaten, mits men beide artikelen maar juist interpreteert en toepast, hetgeen ook al weer niets verbazingwekkends is, want art. 43 is niets anders dan een speciaal geval van art. 40. In de moeilijke gevallen, waarin onze gehoorzaamheidsplicht als burger of als militair in strijd komt met onze godsdienstige of zedelijke overtuiging, staan wij te allen tijde alleen. De wet kan ons een eindweegs tegemoet komen door ons toe te staan tot zekere hoogte te vertrouwen op hen, aan wie wij ondergeschikt zijn, maar als de morele- of rechtsplicht, die ons behoort te binden, te sterk wordt, dan kunnen wij, als wij het daarmee strijdige bevel toch hebben gevolgd, ons noch op art. 43 noch op art. 40 beroepen. Dan geldt het woord van Kent tot King Lnar: „Zou plicht „laf zwijgen, dacht gij, schoon ook macht al buigend vlei? Eer dringt „tot ronduit spreken als vorsten razen."

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Enige rechtsvragen, welke zich bij de berechting van Duitse oorlogsmisdadigers door de Nederlandse rechter hebben voorgedaan.

Betekenis van de capitulatie door Generaal H. G. Winkelman op 14 Mei 1940; bevoegdheid van de Nederlandse rechter; verhouding tussen wet en tractaat; echte en zogenaamde represailles; nulla poena sine praevia lege; misdrijven tegen de menselijkheid; ambtelijk bevel.

De Bijzondere Raad van Cassatie heeft in enige belangrijke sententies¹⁾ haar inzichten over verschillende rechtsvragen, welke bij de berechting van Duitse oorlogsmisdadigers door de Nederlandse rechter am beantwoording vroegen, weergegeven. Deze sententies zijn reeds in verschillende juridische periodieken opgenomen.

In verband met de beperkte plaatsruimte heeft de redactie gemeend te mogen volstaan met de opneming van enige der belangrijkste rechtsvragen uit deze sententies.

Betekenis van de capitulatie door Generaal H. G. Winkelman op 14 Mei 1940. ²⁾ Droeg de capitulatie door Generaal H. G. Winkelman op 14 Mei 1940 het karakter van een overeenkomst? Trad de Generaal bij de capitulatie op in zijn qualiteit van opperbevelhebber, dan wel ook in die van tijdelijk exceptioneel drager van het burgerlijk gezag?

De Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht heeft in de namiddag van 14 Mei 1940 te 16.50, zonder voorafgegane overeenkomst met de binnengevallen vijand, aan de onderbevelhebbers der strijdkrachten hier te lande bevel gegeven de wapenen neer te leggen.

¹⁾ Sententie Bijzondere Raad van Cassatie d.d. 6 December 1948 inzake Willy Zuhlke met noot van Prof. Mr. B. V. A. Röling, N.J. 1949, blz. 129 e.v.

Sententie Bijzondere Raad van Cassatie d.d. 12 Januari 1949 inzake H. A. Rauter met noot van Prof. Mr. B. V. A. Röling, N.J. 1949, blz. 144 e.v.

Vgl. verder de sententie Bijzonder Gerechtshof te 's-Gravenhage d.d. 4 Mei 1948 inzake H. A. Rauter, Tribunalen in Nederland en andere na-oorlogsche rechtspraak, 4de jaargang, blz. 433 e.v.

Het vraagstuk der gijzelaars en der represailles door Prof. Mr. D. van Eck, lezing gehouden voor de Vereniging van Strafrechtspraak.

Oorlogsmisdrijven en het internationale recht door Mr. M. W. Mouton. R. W. Cooper, Neurenberg.

²⁾ Volgens internationaal recht is een *capitulatieverdrag* een overeenkomst tussen commandanten van oorlogvoerende strijdkrachten tot overgave van bepaalde troepen of bepaalde landstreken, steden of forten, welke overeenkomst als zodanig nauwgezet moet worden nagekomen.

De commandant, die zulk een overeenkomst sluit, wordt niet verondersteld bevoegd te zijn om zijn regering te binden tot een blijvende afstand van grondgebied, tot staking der vijandelijkheden in gebieden, die niet onder zijn commando vallen of in het algemeen tot bepalingen van politieke aard. Dergelijke bepalingen in een capitulatieverdrag zijn alleen bindend, indien zij geratificeerd zijn door de regering van de beide oorlogvoerenden.

Dit is bevestigd, eerst door een mededeling van de capitulatie aan de Duitse gezant door bemiddeling van Luitenant-Generaal b.d. Schuurman ongeveer om 19. — 's avonds en door een kennisgeving, in overleg met de Duitse militaire attaché's, door radio-Hilversum, en vervolgens, in een bijeenkomst te Rijsoord, waarheen de Opperbevelhebber de volgende morgen werd ontboden. In deze bijeenkomst op 15 Mei 1940 kon van onderhandelingen over een te sluiten capitulatie-overeenkomst geen sprake meer zijn. De Opperbevelhebber kon aldaar slechts bevelen, in verband met de ingetreden toestand, van de vijand in ontvangst nemen en ten hoogste eventueel tegen ongeoorloofde voorschriften protesteren, zoals hij met betrekking tot bepaalde onderdelen inderdaad heeft gedaan.

De ondertekening van de zogenaamde „Bedingungen für die Uebergabe der niederländischen Wehrmacht” door de Opperbevelhebber — gelijk a fortiori de ondertekening van de bride daaropvolgende documenten, respectievelijk genaamd „Verhandlungspunkte” en „Zusatz-„protokoll” door zijn onderbevelhebbers — heeft dus niet het karakter gedragen van het aangaan van een overeenkomst met de vijandelijke strijdmacht, doch is eenvoudig te beschouwen als een bewijs van inontvangstneming van hem (hun) verstrekte bevelen.

Die en volgende bevelen waren alleen rechtsgeldig, voor zover zij betrekking hadden op liet door de vijand onder zijn macht gebrachte gedeelte van het Koninkrijk der Nederlanden en de daarbinnen aanwezige Nederlandse strijdkrachten, gedurende korte tijd nog met uitzondering van Zeeland, en voor zover zij van militaire aard waren.

Blijkens de inhoud der hierboven genoemde documenten is in liet bijzonder onjuist de stelling, dat de zogenaamde capitulatie-overeenkomst door Generaal Winkelman zou zijn gesloten in zijn hoedanigheid van exceptionele drager van het Nederlandse staatsgezag in het bezette gebied en zijn verdere maatregelen tot tenuitvoerlegging van de Duitse bevelen algemeen verbindende voorschriften voor de Nederlandse bevolking zouden zijn geweest. De capitulatie houdt geen enkele bepaling in, welke aan de Nederlandse bevolking verplichtingen tagenover de bezetter oplegt, of welke de Nederlandse Regering tot iets meer zou verplichten dan om die gebeurtenis als een wettige capitulatie te erkennen. Met de uitvoering van de capitulatiebevelen waren de rechtstreekse gevolgen der capitulatie uitgewerkt en kwam het bezette Nederlandse grondgebied voor het vervolg rechtens onmiddellijk te staan onder het regiem van militaire bezetting, beschreven in afdeling III van het Landoorlogreglement.

De bevelhebber van een vijandelijke strijdmacht, noch zodanige bevelhebber in samenwerking met de bevelhebber in het te bezetten gebied is bevoegd, op eigen gezag wijziging te brengen in een volkenrechtelijk regiem, dat juist met het oog op een toekomstige oorlog door hun beider staten bij staatsverdrag is vastgelegd.

De bevoegdheid van de Nederlandse rechter. De internationale rechtsontwikkeling heeft zich sinds de eerste wereldoorlog consequent

bewogen in de richting van persoonlijke strafrechtelijke aansprakelijkheid van de bedrivers van oorlogsmisdrijven en van hun berechtiging, hetzij door een internationaal gerechtshof, hetzij door rechtbanken van de benadeelde oorlogvoerende staat, zulks op grond van de ervaring, dat menig oorlogvoerende staat, en met name Duitsland, niet voldoende geneigd is gebleken tot naleving van zijn internationale verplichting jegens zijn wederpartij tot bestraffing van leden van zijn eigen strijdmacht, die ten nadele der wederpartij de normen van het oorlogsrecht hebben geschonden.

Onder die omstandigheden heeft het Koninkrijk der Nederlanden volkenrechtelijk rechtsmacht over vijandelijke oorlogsmisdadigers, zoals ook wordt verondersteld in de Verklaring van Moskou van 30 October 1943, waarnaar wordt verwezen in de considerans van de Overeenkomst van Londen van 8 Augustus 1945, met bijbehorend Handvest.

Nadien is nog tot stand gekomen de Wet van 10 Juli 1947, Staatsblad no. H.233, waardoor geen twijfel meer kan bestaan aan de rechtsmacht van de Nederlandse *rechter* om deze volkenrechtelijke jurisdictie van het Koninkrijk over vijandelijke oorlogsmisdadigers binnen de Nederlandse rechtsorde uit te oefenen, noch aan de wettelijke grondslag, waarop die uitoefening moet plaats hebben.

De Nederlandse wetgever bepaalt welk college de rechtsmacht over vijandelijke oorlogsmisdadigers moet uitoefenen. Deze heeft de Bijzondere Rechtspleging met deze rechtsmacht over vijandelijke oorlogsmisdadigers, zonder enige uitzondering voor militairen, bekleed.

Verhouding tussen wet en tractaat. Zou een internationale overeenkomst, waarbij Nederland partij is, de rechtsmacht aan bepaalde colleges opdragen, dan zou de Nederlandse wet moeten wijken, indien deze met de internationale overeenkomst in strijd was. Aan zodanige internationale overeenkomst komt naai haar aartl, als beperkende de souvereiniteit der verdragssluitende partijen, een hogere rechtswaarde toe dan aan de wet en derhalve heeft de rechter, zolang het Koninkrijk door deze internationale rechtsregel gebonden blijft, in geval van twijfel te onderzoeken, of de wet met de overeenkomst verenigbaar is, indien de laatste (internationale overeenkomst) van vroegere datum is dan de eerste (wet).

Krijgsgevangenen militairen genieten naar oude vaste opvatting poen bescherming van het Landoorlogreglement voor oorlogsmisdrijven gepleegd vóór hun krijgsgevangenschap. Deze opvatting huldigt zowel de Internationale Militaire Rechtbank van Neurenberg als de verschillende militaire en andere gerechten (titel III der Krijgsgevangenenconventie). In de sententie inzake H. h. Rauter komt de Bijzondere Raad van Cassatie ria uitvoerige overweging tot de conclusie, dat de beginselen van de Conventie van Londen van 8 Augustus 1945 met bijbehorend Handvest en de praktijk van uitlevering van krijgsgevangenen gemaakte, van oorlogsmisdrijven ver-

dachte militairen ter berechting aan de regeringen der landen, waar zij hun misdrijven hebben gepleegd, in overeenstemming zijn met de Verklaring van Moskou van 30 October 1943, in generlei opzicht in strijd met het Krijgsgevangenenrecht van 1929.

Echte *en zogenaamde* represailles. Represailles kunnen worden onderscheiden in:

a) echte represailles, represailles in eigenlijke zin, wanneer een Staat door middel van zijn organen overgaat tot met het volkenrecht strijdige maatregelen op grond van het feit, dat zijn tegenpartij, — in dit geval de staat, met welke hij in oorlog is, — door middel van een of meer harer organen begonnen is met het plegen van met het volkenrecht strijdige daden, onverschillig welk orgaan dit geweest moge zijn, haar Regering of haar wetgever, een vlootvoogd, een bevelhebber te land of van de luchtmacht, een diplomaat of een koloniale gouverneur. Represailles in de eigenlijke zin hebben dus alleen betrekking op daden van staten tegenover elkaar.

b) zogenaamde represailles, represailles in oneigenlijke zin, wanneer in oorlogstijd de bezetter van vijandelijk gebied maatregelen van weeraak treft ter vergelding, niet van wederechtelijke daden van de *staat*, waarmede hij in oorlog is, maar van vijandige daden van de bevolking van het betrokken gebied of van individuele leden daarvan, welke hij krachtens het bezettingsrecht niet behoeft te dulden. Bij de zogenaamde represailles betreft het niet een aangelegenheid tussen staten, doch een verhouding tussen een staat (de oorlogvoerende partij of de bezetter) en de iridividuële onderdanen van een andere staat m.n.v. heb bezette land. In deze gevallen neemt de ene slaat, de bezetter, maatregelen tegen de burgers van een andere staat wegens een voorafgegane daad b.v. een verzetsdaad, welke niet door het volkenrecht is beschermd.

Beide groepen van represailles hebben dit gemeen, dat zowel het nemen van echte represailles als het nemen van zogenaamde represailles in beginsel alleen kan toekomen aan de staat, die ze toepast, zodat voor een militaire commandant liet beroep op het represaillerecht slechts kan zijn afgeleid, in die zin, dat dit verweer als zodanig alleen kan opgaan, wanneer de staat, in wiens dienst de commandant handelde, naar objectieve volkenrechtelijke maatstaf tot het treffen van de tegenmaatregelen gerechtigd was, terwijl, indien dit niet het geval was, de commandant zich verder eventueel alleen nog zou kunnen beroepen op het uitvoeren van, zij het ook wederrechtelijke, bevelen. Als wezenlijke juridische verschillen tussen eigenlijke en zogenaamde represailles noemt Prof. Mr. D. van Eck:

Met betrekking tot echte represailles is voorgeschreven, dat voorafgaat een aanmaning van de in gebrcke zijnde staat met zijn onrechtmatig gedrag op te houden en de door het internationale delict ontstane schade te vergoeden. Deze regel kan geen toepassing vinden bij de onechte represaille.

Ten aanzien van een echte represaille bestaat er een dispuut juist

zoals in het gewone strafrecht met betrekking tot de noodweer, of proportionaliteit vereist is tussen het voorafgaande internationale delict en de ernst der represailles. Bij de onechte represailles wordt de eis van proportionaliteit unaniem gesteld.

Bij de echte represaille is geen connexiteit van plaats en anderszins tussen het voorafgegaane delict en de daarop volgende represaille vereist. Deze eis wordt door vele auteurs wel gesteld ten aanzien van onechte represailles.

In het algemeen is de regeling van en de voorwaarden voor echte represailles bij vele auteurs uitgewerkt, zodat daar de rechtsonzekerheid veel geringer is dan ten aanzien van onechte represailles, waarvan de uitwerking ontbreekt.

Bij echte represailles ligt de rechtsgrond, de rechtmatigheid in de noodzaak van eigen richting in het internationale recht in verband met de onvolmaakte rechtshandhaving der statenorganisatie, terwijl bij zogenaamde represailles, geen aanranding door een staat, welke leidt tot een afweermaatregel gericht tegen die staat, aanwezig is, maar een aanranding door individu A wordt beantwoord met een maatregel tegen individu B.

In hoeverre was het voormalige Duitse **Rijk**, als bezetter van Nederlands grondgebied, krachtens het volkenrecht bevoegd tot het treffen van op zichzelf wederrechtelijke maatregelen, mogelijkcrwijze te rechtvaardigen door voorafgegaan onrecht van Nederlandse zijde? De voormalige Duitse staat had binnen bepaalde grenzen het recht tot het nemen van echte represailles tegen de bevolking van het door hem bezette Nederlands grondgebied, indien aan Nederland enig voorafgegaan volkenrechtelijk delict tegen de toenmalige Duitse staat ten laste zou vallen (art. 50 Landoorlogreglement). De objecten, waartegen echte represailles van een gelaedeerde staat terzake van een voorafgegaan volkenrechtelijk delict van een andere staat zich kunnen richten, behoeven niet identiek te zijn met die, welke door het oorspronkelijk onrecht werden getroffen. Echte represailles kunnen zich, mits binnen zekere grenzen en met inachtneming van zekere evenredigheid, in beginsel richten tegen alle objecten, die daarvoor in de gegeven omstandigheden in aanmerking komen, onverschillig, of dit de land-, zee- of luohtstrijdkrachten des vijands, zijn verdere organen, zijn grondgebied, handelsvloot of eigendommen, zijn onderdanen, waar ook zich bevindende, of derzelve eigendommen zijn. Onder de grenzen hiervoren bedoeld, valt het verbod om bij wijze van represailles op te treden tegen krijgsgevangenen (art. 2 Conventie 1929).

Van algemene bekendheid ter wereld is het en ook door de Internationale Militaire Rechtbank te Neurenberg in zijn vonnis inzake de voornaamste Duitse oorlogsmisdadigers vastgesteld, dat het voormalige Duitse Rijk, evenals tegen allerlei andere Staten in Europa, ook tegen het Koninkrijk der Nederlanden een wederrechtelijke aanvalsoorlog heeft ontketend en daarmee zijnerzijds begonnen is, het

volkenrecht te schenden. een internationaal delict, ter beantwoording waarvan op zichzelf het Koninkrijk der Nederlanden reeds gerechtigd was, represailles tegen de aanvaller toe te passen, enz.

Het voormalige Duitse Rijk heeft zijn schuld nog verzwaaard door ook bij zijn oorlogvoering zelve gedurende de meininge oorlogsdagen van Mei 1940 gebruik te maken van verraderlijke en door het oorlogsrecht veroordeelde middelen, zoals het verrassen van strategisch belangrijke objecten — bruggen — nabij de Nederlandse grens in de nacht van 9 op 10 Mei 1940 met misbruik van Nederlandse uniformen in strijd met artikel 23 letter f van het Landoorlogreglement, en van daartoe geïnstrueerde Nederlandse landverraders in zijn dienst, en het bombarderen van een stad — Rotterdam — vóór de afloop van een regelmatig ultimatum. Ook reeds de eigenlijke oorlogsdagen is het voormalige Duitse Rijk consequent voortgegaan met tal van nieuwe schendingen van het volkenrecht, o.m. het niet meer erkennen van het wettige Nederlandse Staatshoofd, het instellen van een van de militaire bevelhebber in het bezette gebied onafhankelijk burgerlijk bestuur hier te lande, het systematisch nazificeren van Nederland, het geleidelijk doorzetten van de vervolging van de joodse Nederlanders, het pressen van Nederlandse arbeiders voor de Duitse oorlogs- en andere industrieën, en vele andere volkenrechtelijk ongeoorloofde maatregelen. Op al deze gronden was het Koninkrijk der Nederlanden gerechtigd geweest represaillemaatregelen te nemen tegen het voormalige Duitse Rijk, tegen welke volkenrechtelijk ongeoorloofde represailles geen contra-represailles van Duitse zijde geoorloofd zouden zijn geweest.

De Haagse vredesconferenties hebben de „zogenaamde” represailles, zijnde maatregelen van weerwraak tegen bewoners van bezet gebied wegens strafbare daden van andere bewoners van bezet gebied, ongeregeld gelaten, behoudens enige regeling in artikel 50 van het Landoorlogreglement, waarbij uitdrukkelijk is verboden enige collectieve straf van geldelijke of andere aard. erit te vaardigen tegen de bevolking terzake van individuele daden, waarvoor zij niet solidair aansprakelijk zouden kunnen worden geacht¹⁾. De grondgedachte van dit artikel is blijkbaar deze, dat een bezetter van vreemd gebied, niet onschuldigen behoort te treffen voor daden van anderen. Een dergelijk optreden is met alle beginselen van gerechtigheid in strijd en onvereenbaar met het Landoorlogreglement.

1) Prof. Mr. D. van Eck vermeldt in het hiervoren aangehaald artikel:

Bij het instituut der gijzelaars worden de personen, die het object der latere represaille zullen zijn, door de bezetter vast genomen, vóór het plegen van de verzetsdaad, die tot de represaille aanleiding geeft, terwijl bij de represailles, tegen personen, zoals deze tegenover de gijzelaars worden gesteld, de slachtoffers tijdens deze sabotagedaad waarop de represaille volgt, nog vrij zijn en eerst daarna worden gearresteerd. Men spreekt dan van reprisal-prisoners. Wanneer echter tegen de vooraf gevangen genomen gijzelaars b.v. ter zake van verzetsdaden maatregelen worden genomen, dan zijn deze maatregelen juist represailles, die in niets verschillen van de represailles tegen de reprisal-prisoners. Het uiteindelijke doel van degene,

Van een passieve verantwoordelijkheid is sprake, wanneer de betrokkenen van bepaalde vijandige daden hebben geweten en die hadden kunnen voorkomen, en niet reeds wanneer zij in hun houding van geestelijk verweer tegen een wrede vijand deze achteraf innerlijk goedkeurden. Deze vrijheid tot het treffen van maatregelen van weerwraak tegen anderen dan de plegers van vijandige daden verliest haar rechtvaardiging, wanneer die vijandige daden zijn uitgelokt door volkenrechtelijk onrecht van de bezetter zelf, b.v. vervolging van joodse Nederlanders, liet pressen van Nederlandse arbeiders voor Duitse oorlogs- en andere industrieën, e.a.

Het Bijzonder Gerechtshof te 's Gravenhage, dat in zijn sententie in de zaak tegen H. A. Rauter overwoog, dat er twijfel bestaat over de vraag of men bij wijze van zogenaamde represaille een collectieve geldboete mag opleggen en onschuldige burgers mag doden, aanvaardde de voor verdachte meest gunstige opvatting, dat zulks geoorloofd was, daarbij echter enige voorwaarden stellende, waaraan een zogenaamde represaille moet voldoen, wil zij gerechtvaardigd zijn. Als voorwaarden noemde het Bijzonder Gerechtshof:

dat represailles in de eerste plaats alleen gerechtvaardigd zijn als uiterste middel, dat alleen toegepast mag worden, wanneer degene, die het oorlogsrecht heeft overtreden, niet kan worden opgespoord en gestraft;

dat in de tweede plaats een redelijke verhouding moet bestaan tussen de zogenaamde represaille en de daad, waartegen zij zich richt;

dat voorts een zogenaamde represaille openlijk moet worden verricht of wel openbaar moet worden gemaakt, omdat een zogenaamde represaille de strekking behoort te hebben de andere partij te dwingen zich voortaan aan het Oorlogsrecht te houden, en een in het geheim verricht daad die strekking niet heeft. Silbertannemoorden mogen dan niet als zogenaamde represaille worden beschouwd, doch zijn sluipmoorden van een uitzonderlijke laagheid en gemeenheid.

Nulla poena sine praevia lege. De Conventie van 's Gravenhage van 1907 betrekkelijk de wetten en gebruiken van de oorlog te land op het voetspoor van de Eerste Vredesconferentie legt aan oorlogvoerende partijen zekere beperkingen op in haar gedragingen jegens elkander en tegenover de bevolking van het bezette gebied, en verbiedt daarbij uitdrukkelijk verschillende handelingen.

Elke opzettelijke overtreding van de internationaal vastgestelde regelen van oorlogvoering levert een internationaal misdrijf op en staat sedert lange tijd overal ter wereld bekend als een oorlogs-

die de represailles toepast, is in beide gevallen precies hetzelfde: bij voorkomende daden van verzet tegen deze personen, die in beide gevallen zelf aan de daad onschuldig zijn, maatregelen te nemen om aldus verder verzet tegen te gaan. Het enige verschil, dat van feitelijke aard is, bestaat hierin, dat men zich al of niet van te voren verzekert van personen, die het object van eventuele komende represailles zullen zijn, doch een juridisch verschil is daaraan niet verbonden.

misdrijf, *crime de guerre*, war *crime*, Kriegsverbrechen. Ook reeds vóór de tweede wereldoorlog heeft terzake van zodanige feiten in verschillende landen, waaronder Duitsland, strafoplegging plaats gevonden.

Art. 27 n van het Besluit Buitengewoon Strafrecht luidt:

1. „Hij die gedurende den tijd van den huidigen oorlog in krijgs-, „staats- of publieken dienst bij of van den vijand zich schuldig „maakt aan eenig oorlogsmisdrijf of eenig misdrijf tegen de „menschelijkheid als bedoeld in artikel 6 onder (b) of (c) van „het handvest, behoorende bij de overeenkomst van Londen van „8 Augustus 1945, bekend gemaakt bij Ons besluit van 4 Janu- „ari 1946 (Staatsblad no. G 5), wordt, indien zoodanig misdrijf „tevens bevat de bestanddeelen van een strafbaar feit volgens „de Nederlandsche wet, gestraft met de daarop gestelde straf.
2. „Indien zoodanig misdrijf niet tevens bevat de bestanddeelen „van een strafbaar feit volgens de Nederlandsche wet, wordt „de dader gestraft met de straf, gesteld op het feit volgens de „Nederlandsche wet, waarmede het de meeste overeenkomst ver- „toont.
3. „Met gelijke straf als bedoeld in het eerste en tweede lid wordt „gestraft de meerdere die opzettelijk toelaat, dat een zijner min- „deren zioh aan een zoodanig misdrijf schuldig maakt."

Hierdoor heeft de Nederlandse wetgever de mogelijkheid om degenen, die zich in dienst bij of van de vijand hebben schuldig gemaakt aan oorlogsmisdrijven of misdrijven tegen de menselijkheid, te berechten, buiten twijfel gesteld.

Art. 27 a B.B.S. en artikel 6 van het Charter van Londen, waarnaar art. 27 a B.B.S. verwijst, hebben slechts nader bepaald de jurisdictie, zomede de grenzen van strafbaarheid en straftoemeting met betrekking tot feiten, welke *tevorens* reeds volkenrechtelijk ongeoorloofd waren en als misdrijf golden.

Het rechtsbeginsel, dat geen feit strafbaar is dan uit kraechte van een daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling, heeft ten doel een waarborg te scheppen voor de rechtszekerheid en individuele vrijheid, welke rechtsgoederen gevaar zouden lopen, indien gedragingen omtrent welke strafbaarheid twijfel bestaanbaar ware, achteraf als strafbaar zouden worden aangemerkt.

Dit beginsel draagt echter geen absoluut karakter in die zin, dat de werking daarvan niet zou kunnen worden doorkruist door die van andere beginselen, bij welke erkenning evenzeer gewichtige belangen der rechtsorde zijn betrokken. De rechtsorde verdraagt niet, dat hoogst ernstige inbreuken op de algemeen aanvaarde beginselen van het Volkenrecht, waarvan het misdadig en strafwaardig karakter reeds *ten tijde* van het plegen dier feiten *buiten twijfel* stond, als niet strafbaar zouden moeten worden aangemerkt op de enkele grond van het ontbreken ener tevoren vastgestelde wettelijke strafbedreiging, gelijk Rauter beweerd had. Het Londense Charter van 1945, noch het vonnis van de Internationale Militaire Rechtbank inzake

de voornaamste Duitse oorlogsmisdadigers, heeft deze met het internationale rechtsbesef ten enenmale sirijdige opvatting aanvaard, en deze is nadien ook door de Nederlandse wetgever blijkens art. 27 a R.B.S. verworpen (Zie ook art. 3 B.B.S.).

Misdrijven tegen de menselijkheid. De misdrijven tegen de menselijkheid, zoals zij via art. 27 a B.B.S. in onze strafwetgeving zijn geïntroduceerd, zijn van enigszins vage aard. Het criterium voor een misdrijf tegen de menselijkheid moet gevonden worden in art. 6 onder c van het Handvest van 1945, n.l. het min of meer systematisch georganiseerd of tenminste getolereerd wangedrag, actie door een centraal gezag tegen een bepaalde volkgroep. Zo waren de systematische maatregelen tegen de joden, de deportatie voor de arbeidsinzet van een deel van de Nederlandse bevolking, daaronder begrepen de studenten, die krachtens de maatregelen van Mei 1943 zijn weggevoerd, het in het openbaar doodsoliëten van zogenaamde Todeskandidaten, d.w.z. het zonder enige vorm van proces doden van verdachten, nadat de Sicherheitsdienst had uitgemaakt, dat zij des doods schuldig waren, in strijd met het internationaal recht (art. 46, 42 Landoorlogreglement).

Ambtelijk bevel. Bij de beoordeling van de vraag in hoever verdachten niet strafbaar zouden zijn, die zich erop beroepen, dat hun handelingen gedekt zouden zijn door een ambtelijk bevel, heeft de Bijzondere Raad van Cassatie aangenomen, dat de strafrechtelijke gevolgen van hiërarchieke ondergeschiktheid behoren te worden beoordeeld in verband met het ambtelijk kader, waarin de dader geplaatst was, mits liet daarop toepasselijk recht tenminste beantwoordt aan minimum-eisen, welke in dit verband aan een beschaafde natie moeten worden gesteld. Het internationaal recht, waarop de berechtiging van oorlogsmisdadigers berust, gedooft niet rekening te houden met een nationaal recht van een verdachte, dat beneden deze standaard zou blijven.

Waar par. 47 van het Duitse Militaire Strafwetboek, dat tijdens de tweede wereldoorlog gold, aan dit minimum-vereist? voldoet, heeft de Bijzondere Raad van Cassatie de strafrechtelijke gevolgen van een beroep door een Duits officie: op een ambtelijk bevel aan dat voorschrift getoetst.

Par. 47 stelt ten aanzien van het „Befehl in Dienstsachen” de mindere, wanneer zulk een „Befehl” gegeven wordt, als „Teilnehmer” strafbaas, indien hij geweten heeft, dat deszelfs uitvoering „ein „allgemeines oder militärisches Verbrechen bezweckte”, zodat bevelen, in strijd met; het Volkenrecht gegeven, geen strafuitsluitingsgrond vormen, indien die strijd den mindere bewust was.

Een verplichting tot blinde gehoorzaamheid bestond dus niet in de Duitse krijgsmacht.

Indien in de tweede wereldoorlog somtijds bij de Duitse krijgsmacht de leer „Befehl ist Befehl” tot in haar uiterste consequenties

voor blijkbaar misdadige opdrachten mocht zijn gehuldigd, waardoor zij met de menselijke waardigheid van de ondergesohikte niet meer verenigbaar werd. heeft de rechtsgrondslag daarvoor ontbrolren en kan aan de betrokken minderen ten hoogste een beroep op overmacht n-ordeu toegekend, indien de feitelijke vereisten daarvoor aanwezig zijn geweest.

De toepassing van het Duitse recht laat de rechter voldoende ruimte om de mate van zelfstandigheid tegenover hogere bevelen al te meten naar het gewicht van de door de betrokkere mindere beklede functie. De zelfstandigheid van Rauter, die feitelijk bij de uitvoering van hem gegeven bevelen een ruim discretionnaire macht bezat, was b.v. veel groter dan die van de onderofficier. aan wie als gevangenenbewaarder slechts een geringe vrijheid van handelen kon worden toegeschreven.

De hier behandelde vraag ia die in hoeverre een dienstbevel zou belemmeren het recht om oorlogsmisdrijven te straffen.

Een andere kwestie is die in hoeverre een dienstbevel zou belemmeren de plicht om oorlogsmisdrijven na te laten. In dit verband moge ik verwijzen naar de z.g. brandstichtingssententie van het H.M.G. van Ned.-Indië d.d. 2 April 1948 ¹⁾.

Beklaagde had opdracht een kampongstrook plat te branden. Hij heeft dit geweigerd. Als reden gaf hij op, dat hij meende, dat dezer order een represaille tegenover een volgens hem onschuldlige bevolking beoogde (oorlogsmisdrijf) en uitvoering van deze order geen militaire noodzaak was. Hij stelde derhalve de opvolging van het hem gegeven dienstbevel afhankelijk van zijn oordeel omtrent de strekking en doelmatigheid ervan, hetgeen echter blijkens art. 11 Regl. betr. de Kr. (op grond van liet bepaalde bij art. 114 W.M.Sr.) niet is toegelaten. Hij behoorde ervan uit te gaan te doen te hebben met een dienstbevel, hetwelk een maatregel van militaire noodzaak inhield en niet een represaille. In het onderhavige geval noopte inderdaad een militair dienstbelang, de beveiliging van een militaire aanvoerweg, tot het uitvaardigen van het niet-opgevolgde bevel.

Het H.M.G. veroordeelde de beklaagde op grond van vorengenoemde overwegingen wegens opzettelijke ongehoorzaamheid gepleegd in tijd van oorlog, waarbij de schuldige opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhardt. nadat de meerdere hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid heeft gewezen, tot twee jaren gevangenisstraf met aftrek van het reeds ondergane vóórarrest.

De Officier van Administratie der 1e kl. b. d. W. H. Vermeer wijst, er in een onderschrift bij de sententie van het H.M.G. nog eens op, dat militairen in deze sententie duidelijk voor ogen wordt gesteld, dat zij *in beginsel* hebben te gehoorzamen aan gegeven

¹⁾ Opgenomen in M.R.T. XLI, blz. 335-340 en in N.J. 1949, blz. 275 e.v. te dezer plaatse gevolgd door het op bl. 219 v. hierna herdrukte onderschrift van Prof. Mr. B. V. A. Röling. De in die sententie behandelde zaak was in eerste instantie berecht door de Krijgsraad bij de zeemacht in Oost-Indië bij vonnis d.d. 5 Januari 1948, M.R.T. XLI, blz. 326-335.

dienstbevelen zonder toetsing van de bevoegdheid, doelmatigheid en strekking (art. 1. 2. 11 Regl. Kr.). Men kan aanvoeren, dat de militaire dienst anders niet zou kunnen marcheren. Hieraan mag nog worden toegevoegd, dat de meerdere aansprakelijk is voor de wettigheid, de strekking en de doelmatigheid van de door hem gegeven dienstbevelen (art. 10 Regl. Kr.).

In de praktijk van het militaire leven mogen dergelijke bevelen niet worden getoetst; zij moeten terstond zonder daartegen te redeneren, worden uitgevoerd (art. 11, 13 Regl. Kr., en vroeger art. 3 Regl. van Krijgst. of Discipl. voor het krijgsvolk te lande der Ver. Nederl. van 1815). Na de uitvoering heeft de bevolene het recht, wanneer hij zich door de order bezwaard vindt, klachten in te brengen.

Den minderen zij dus in hun eigen welbegrepen belang, vooral in oorlogstijd, aangeraden de grootste voorzichtigheid te betrachten met het beoordelen van een ontvangen hevel: dwaling t.a.v. het onderwerp van het bevel heft de strafbaarheid wegens niet-uitvoering ervan niet op. Zelfs in geval van twijfel handelt de mindere daarom liet verstandigst, indien hij het ontvangen bevel opvolgt, wil hij niet het risico lopen zich aan opzettelijke ongehoorzaamheid schuldig te maken met alle gevolgen daaraan verbonden.

Prof. Röling herinnert in zijn onderschrift nog eens aan het adagium „à la guerre comme à la guerre”. In oorlogstijd liggen de verhoudingen anders dan in vreedstijd en is het militaire belang zó primair, dat allerlei andere belangen en waarden daarvoor onvoorwaardelijk moeten wijken. Rij de latere berechting van oorlogsmisdrijven is liet dus noodzakelijk de feiten te zien en te beoordelen ex tunc: de gedragingen van oorlogsmisdadigers van lagere militaire rang, b.v. het deelnemen aan executies e.d., moeten derhalve beoordeeld worden naar hun toenmalige omstandigheden, b.v. naar de moeilijke positie die zij toen als (Duitse) militairen tegeriover de hun van hoger hand gegeven bevelen innamen. Menigmaal zal men dan tot een milde conclusie moeten komen.

S.

Brandstichtingsaffaire.

In de Nederlandse Jurisprudentie van dit jaar is onder n°. 147 opgenomen de sententie dd. 2 April 1918 van het Indonesisch Hoog Militair Gerechtshof over de veel besproken op dienstweigering gegronde veroordeling van een militair der Mariniersbrigade.

Onder deze sententie volgt de onderstaande noot van Prof. Mr. B. B. A. Röling, welke wij met grote belangstelling hebben gelezen en ten gerieve van onze lezers hier hebben doen afdrucken.

Noot. Gedurende de oorlog en in de na-oorlogse litteratuur en rechtspraak is vooral de internationaal-rechtelijke kant belicht van liet op militair bevel begane oorlogsmisdrijf. Vermeer heeft daar terecht op gewezen in zijn naschrift onder deze sententie in het Mil.

Recht. Tijdschrift XLI - 1948 - p. 340. alsook in N.J.B. 1945, p. 540. Inderdaad, naast de internationale, heeft deze quaestie ook een intern-nationale kant. Immers behalve het belang dat er geen oorlogsmisdrijven worden gepleegd ter uitvoering van misdadige bevelen (het internationale aspect) is er het belang dat het militaire dienstbevel niet in zijn waarde wordt ondermijnd (het intern-nationale aspect).

Dit conflict heeft reeds een rol gespeeld vóór de creatie van het Handvest van 1945. Immers zowel in het Engelse als in het Amerikaanse militaire recht werd het ambtelijk bevel gezien als volledige sirafuitsluitingsgrond. U.S. Rules of Land Warfare art. 347 luidde vóór de wijziging van 15 November 1944: „Individuals of the armed „forces wil not be punished for these offenses in case they are „committed under the orders or sanction of their government or „commanders”, terwijl de Engelse „Laws and usages of war on land”, art. 443 inhield tot April 1944: „It is important however. to note „that members of the armed forces who commit such violations of „the recognised rules of warfare as are ordered by their government, „or by their commander, are not war criminals and cannot therefore „be punished by the enemy.”

De wijziging was nodig om de in de toekomst te berechten Duitse en Japanse oorlogsmisdadigers een beroep op deze bevrijdende werking uit de hand te slaan. Art. 8 van het Handvest van 1945 zoekt de oplossing in de mogelijkheid van onbeperkte strafvermindering ter beoordeling van den rechter naar de eisen der gerechtigheid. Volgens deze regeling bevrijdt het ambtelijk bevel als zodanig niet. In conflictsituatie zal de bevolene dus moeten toetsen aan het volkenrecht. „The very essence of the Charter is that individuals have „international duties which transcend the national obligations of „obedience imposed by the individual State”, zegt dan ook het Neurenbergse vonnis. Geldt deze regel voor ieder, of slechts voor „major „war criminals”? De B. R. v. C. nam oorspronkelijk aan, dat hoewel de regels van het Handvest alleen maar golden voor de „major war „criminals”, de in Nederland te berechten Duitse militairen moesten vervolgd worden voor overtreding van het oorlogsrecht „, en met in- „achtneming van het beginsel, t.a.v. het ambtelijk bevel gehuldigd in „art. 8 van het bij de Ovreeenkomst van Londen behorende Handvest” (Arr. Ahlbrecht, 17 Febr. 1947 N. J. 1947, 87). In het Arrest Zühlke (6 Dec. 1948 N. J. 1949, 85) overwoog de B. R. v. C., dat het voorschift van art. 8 alleen zijn rechtvaardiging vond in de uitzonderlijke positie van de voornaamste oorlogsmisdadigers, en blijkens het verband van de tekst niet gold voor anderen dan „major war crimi- „nals”, dan ook niet was een uitdrukking van een volkenrechtelijk beginsel van toepassing op alle oorlogsmisdadigers. In het arrest Rauter (12 Jan. 1949, N. J. 1949, 87) verenigde de R. R. zich met het standpunt van verdachte, dat art. 8 niet in de Nederl. wet was opgenomen, daarbij in het midden latend of Rauter, op grond van positie en daden, al dan niet tot de groep van personen behoorde, die

alhoewel niet „mayor war criminal" in technische zin, toch zó vornaam waren, dat bepaalde beginselen neergelegd in het Handvest op hen toepasselijk behoorden te zijn.

Hoe nu met de toetsingsplicht? Geldt deze voor ieder of alleen maar voor de kleine groep van „mayor war criminals"? In het genoemde arrest i. ~Rauter werd door de B. R. die toetsingsplicht wel aanvaard, maar wellicht alleen op grond van Rauter's uitzonderlijke positie. De B. R. overwoog immers, dat „het den Raad, *althans t.a.v. „een man, die in de positie verkeerde van req.* en die, gelijk hierboven „overwogen is, feitelijk bij de uitvoering van hem gegeven bevelen „een ruime discretionnaire bevoegdheid bezat, geenszins onrecht- „vaardig doch integendeel geboden voorkomt dien eis te stellen".

In al deze gevallen gaat het om de quaestie in hoeverre een ambtelijk bevel zou belemmeren het recht om oorlogsmisdrijven te straffen. In de „Brandstichtingssententie" (zooals zij genoemd werd in het M.-R.T.) kwam het H. M. G. voor de vraag in hoeverre het ambtelijk bevel zou belemmeren de plicht om oorlogsmisdrijven na te laten. Dat de Ned. wet voor de mindere soms de plicht tot ongehoorzaamheid kent, volgt uit de M. v. T. op het huidige art. 114 M. Sr. (Van der Hoeven, Mil. straf- en tuchtrecht II p. 223). In de wet zelf praevalert de gchoorzaamheidsplicht. Volgens art. 2 Regl. Krijgstucht is de ondergeschiktheid „de ziel van den militairen dienst", art. 12 schrijft voor dienstbevelen stipt op te volgen en de opvolging niet afhankelijk te stellen „van zijn oordeel omtrent hunne strekking en „doelmatigheid". In art. 114 M. Sr. vindt men het misdrijf van militaire ongehoorzaamheid. Het is hier niet de plaats nader in te gaan op de dubieuze quaestie, welke rol in dit misdrijf toekomt aan de al dan niet bevoegdheid van den meereedre. In de onderhavige sententie werd terloops beslist dat de bevoegdheid niet als oonstitutief element van het misdrijf is vermeld (hetgeen wel was aanvaard door het H. M. G. in zijn sententie van 1 Nov. 1338, de z.g. Roeimeersententie, M.-R. T. XXXIV p. 436), doch tevens aangenomen dat de meereedere inderdaad bevoegd was geweest.

Indien het waar is dat het wezen van de tragiek is dat men een keuze moet doen, dan is de situatie van de mindere inderdaad vaak een tragische. Enerzijds moet hij gehoorzamen, anderzijds heeft hij de plicht soms ongehoorzaam te zijn, zij het in zeer uitzonderlijke gevallen. Militaire organisatie is ondenkbaar zonder gehoorzaamheid. Plicht om oorlogsmisdrijven na te laten dwingt tot toetsing in die gevallen waar het bevolen feit onmiskenbaar een oorlogsmisdrijf kan zijn, zoals het verbranden van woningen (Putten!). Daarbij dient men niet uit het oog te verliezen, dat de mindere gemeenlijk niet beoordelen *kan* of het oorlogsrecht de bevolen handeling toelaat. De mindere mist daarvoor de mogelijkheid van inzicht wat het oorlogsrecht inhoudt, vooral in verband met de uiterst gecompliceerde materie van de represaille. En de mindere, slechts een beperkt deel van het oorlogstoneel kennend, mist de mogelijkheid de feiten te kennen waarop het oorlogsrecht dient te worden toegepast. De represaille kan

immers samenhangen met daden op een geheel ander terrein van de krijg. Ja zelfs kan hij afhangen van de vraag of de tegenpartij een onwettige oorlog voert, zoals de R. R. v. C. uitmaakte in de zaak Rauter.

Men mene niet dat den mindere de keuze gemakkelijk wordt in verband met het begrip „misdrif tegen de menselijkheid“. Dit misdrif immers bestaat niet zonder meer uit onmenselijke, mens-onwaardige daden. Ook een oorlog, gevoerd volgens liet oorlogsrecht kan leiden tot „onmenselijke“ daden, zoals het doden van onschuldige non-combattanten als represaille, zodat men in oorlogstijd niet uitkomt met het handelen naar eer en geweten; immers eer en geweten zijn afgestemd op verhoudingen van vrede; à la guerre comme à la guerre!, dat is niet alles geoorloofd. En als „crime against humanity“ kan beschouwd worden een daad, die uiterlijk liet karakter van onmenselijkheid mist, maar in verband met een bepaalde situatie dat karakter krijgt. De gevangenebewaarder Zühlke werd veroordeeld wegens het gevangenehouden van tot een bepaalde groep behorende Nederlanders — i.c. Joden —, alhoewel het gevangene nemen van bepaalde gevaarlijk geachte groepen in tijden van spanning niet ongevoerd is, en b.v. art. 33 van de Wet op de staat van oorlog en beleg (van 23 Mei 1899, S. 128) uitdrukkelijk de bevoegdheid aan hrt Keil. militaire gezag toekent om gevaarlijk geachte personen in bewaring te stellen. De gevangenebewaarder Zühlke had moeten beoordelen, volgens de B. R. v. C. of het in bewaring stellen van bepaalde personen een oorlogsmisdrif of misdrif tegen de menselijkheid was, de sergeant in de brandstichtingssententie werd veroordeeld omdat hij weigerde het bevel uit te voeren, men had dat het bevelen plat branden van een kampongstrook ontoelaatbaar en dus, kan men zeggen, oorlogsmisdrif of misdrif tegen de menselijkheid was.

De veroordeling van de ongehoorzame sergeant is juridisch volkomen verantwoord. en was militair noodzakelijk. De vraag zou kunnen gesteld worden of het huidig rechtsbewustzijn zich niet ten onrechte heeft ontwikkeld aan de zeer uitzonderlijke positie van de misdadige Duitse en Japanse oorlogsvorring. Het gezonde principe, dat slechts — behoudens het uitzonderlijk geval dat het bevel niet kon juist zijn, b.v. om vrouwen te verkrachten, te mishandelen, ganse groepen uit te moorden — de meerdere aansprakelijk is, werd erdoor ondermijnd. De regeling behoort zo te zijn dat slechts in die zeer uitzonderlijke gevallen de mindere, en dan op eigen risico, weigeren mag en moet. Maar dat brtekrnt dan ook dat in de andere gevallen zulk een niet toetsende mindere straffeloos behoort te zijn. Het lijkt mij, dat in de rechtspraak tegen Duitsers en Japanners met dit gezonde principe niet voldoende rekening wordt gehouden.

Er is in wijde kring verontwaardiging geweest over de Brandstichtingssententie. Zij is begrijpelijk. Door de regelmatige propaganda omtrent „atrocities“ van de As is men uit het oog verloren, dat ook regelmatig gevoerde oorlog onmenselijk is. en ook Nederlanders naar

de burgermaatstaf genieten. onmenselijkheden moeten doen. ¹⁾ Er is zó de nadruk gelegd op wat van Duitsers en Japanners aan toetsing wordt geëist, dat men kan begrijpen dat al spoedig een eenvoudig sergeant het zijn plicht kan rekenen om de ginds aangelegde normen hier toe te passen. En er is compassie nog, goddank, met het gewetensconflict waarin iemand kan geraken, tenminste voor zover betreft Nederlanders. Dat men daarbij vergeet dat oorlog onmenselijk hard is, ook in zijn recht, is begrijpelijk.

De „plea of superior order" in geval een oorlogsmisdrijf is gepleegd, Eet beroep op toetsing bij ambtelijke ongehoorzaamheid — zij zijn beide uiterst moeilijke problemen, die, zo zij oplosbaar zijn, wellicht eerst een redelijke oplossing vinden in een rustiger tijd. Uit het voortreffelijke opstel van Langemeijer (N.J.P. 1947, p. 373) moge mede blijken hoe moeilijk een solutie is van het eerste, uit het redactionele wetsvoorstel in liet M.-R. T. (XLI 1948, p. 271) hoe ingewikkeld het tweede.

B. V. A. It.

Verkeer tussen raadsman en in arrest zijnd militair.

Bij beschikking van de Minister van Oorlog van 16 Februari 1949. Hoofdkwartier van de Generale Staf, Sectie G 6, Militair Juridische dienst, n°. 1001 (Legerorders 1949 n°. 39 L-LM) is, door aanvulling van de artt. 24 en 37 deel X van het Reglement op de Inwendige Dienst der K.L. vastgesteld, dat de raadsman na het sluiten der informatiën voor de officier-commissaris of — indien informatiën niet zijn gehouden — na betekening van het bevelschrift tot het bijeenkomen van de Krijgsraad, een onbelemmerd verkeer met de beklaagde mag onderhouden, zowel door correspondentie als door bezoek.

Revue de droit pénal et de criminologie.

Januari 1949. Deze aflevering is in hoofdzaak gewijd aan de criminologie. Zij opent met een verhandeling van de Leuvense rechter *Verséle S.* over personaliteitsdossiers, in welk opstel hij een overzicht geeft van de toepassing van de daarbij gevolgde leidende beginselen. Aan een groot aantal daarbij betrokken factoren geeft hij uitvoerig aandacht, hij beschrijft de inwinning van tal van inlichtingen en gegevens omtrent de persoonlijkheid van verdachten en de ordening van een en ander in dossiervorm op kaarten en formulieren, van welke modellen als bijlagen zijn toegevoegd. Wij hebben van deze Mémoire met belangstelling kennis genomen maar voelden de vraag opkomen, of er, wanneer van iedere delinquent dergelijk dossier moet worden ingericht, binnen redelijke termijnen in alle strafzaken recht zou kunnen worden gedaan?

Een tweede studie in deze aflevering is van de hand van M. *William Hanssens*, over de lessen, welke te trekken zijn uit de

¹⁾ Vandaar art. 38 W. v. M. Sr. (Red. M.R.T.)

behandeling van wegens misdrijven tegen de veiligheid van de staat gearresteerde personen, „le régime appliqué aux inciviques”, met de bedoeling om hun reclassering mogelijk te maken. Een uitvoerig overzicht van dit régime brengt de lezer op de hoogte van de weg, welke tot dit doel wordt gevolgd en van daarmee bereikte resultaten.

In de kroniek volgen korte overzichten van gehouden bijeenkomsten.

Onder het literatuur-overzicht trok een referaat van het opstel, dat de Heer W. H. Vermeer over het misdrijf tegen de mensheid en gehoorzaamheidsplicht in het Ned. Juristenblad van 25 September 1948 had geplaatst gekregen, onze bijzondere aandacht.

Onder de rechtspraak verdient vermelding een arrest dd. 22 December 1947 van het Amerikaans militair gerecht te Neurenberg over de betekenis van de term misdrijven tegen de mensheid. Dit vonnis brengt daaronder wel „crime contre la personne” maar niet „l’atteinte „aux biens”, begaan tijdens de laatste oorlog. Belangrijke aantekeningen onder dit arrest van M. J. Y. Dautricourt leveren enig commentaar op de inhoud.

Februari 1949. In een hoofdartikel behandelt M. Stefan Glaser de vraag, of de staat als zedelijk lichaam strafrechtelijk verantwoordelijk mag worden geacht. Deze, ten aanzien van zedelijke lichamen in het algemeen reeds oude vraag leidt de Schrijver in met historische beschouwingen over een bevestigende en een ontkennende beantwoording en hij sluit zich bij laatstbedoelde groep aan door de collectieve strafrechtelijke aansprakelijkheid van ten groep van personen voor de handelingen van een zedelijk lichaam niet te erkennen. Hij acht dat in strijd met de beginselen van strafrecht, berustende op de bedoelingen van natuurlijke personen. Voor aansprakelijkheid van een staat is te minder grond, omdat de internationale sfeer, in welke zijn vertegenwoordigers plegen te handelen, belet de ware bedoelingen te onderkennen, zelfs indien die staat democratisch bestuurd wordt. Staten, welke een oorlog willen, vormen een kleine minderheid.

Hierop volgt een vertaling van een prae-advies van M. Jacques Matthys over persoonsdossiers van misdadigers ten behoeve van de strafrechtspraak, uitgebracht in de vergadering van de leden der Union Belge de droit pénal op 2 April 1948. Een ontwerp van wet omtrent dit onderwerp besluit deze zeer lezenswaardige verhandeling.

Een strafrechtelijke kroniek over Engeland en over België, een overzicht van de inhoud van tijdschriften op strafrechtelijk gebied en enkele rechterlijke uitspraken vormen het slot. Ik teken hierbij aan, dat bij het inhoudsoverzicht van de October-December-aflevering (1948 no. 3) van de Revue de science criminelle et de droit pénal comparé, mijn in October 1947 geschreven opstel over Le praevia et droit pénal militaire — voorloper van de Nederlandse bewerking in deel XLI blz. 151 v. — niet wordt vermeld. Voor wie dit mocht interesseren vermeld ik hier, dat het voorkomt op blz. 711-723 van deze October-December-aflevering.

R. C.

**Overzicht van de werkzaamheden
van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië**

I

van 1 Juli 1948—1 October 1948.

Aantal vonnissen	aantal betrokken personen	Veroordeelden			vrijgesproken	terugverwezen naar C.O.	Vonnissen waartegen fiscaal in appél	Vonnissen waartegen veroordeelde in appél
		onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	gecombineerd voorw. en onvoorwaardelijk				
93	94	37	18	10	22	7	19	2

II

van 1 October 1948—1 Januari 1949.

Aantal vonnissen	aantal betrokken personen	Veroordeelden			vrijgesproken	terugverwezen naar C.O.	vonnissen waartegen fiscaal in appél	vonnissen waartegen veroordeelde in appél
		onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	gecombineerd voorw. en onvoorwaardelijk				
73	73	36	22	7	8	—	1	10

De navolgende strafbare feiten zijn daarbij aan het oordeel van de Krijgsraad onderworpen, waarbij wordt opgemerkt dat één persoon zich dikwijls aan verschillende vergripen heeft schuldig gemaakt.

aard der strafbare feiten	van 1 Juli 1948 tot 1 Oct. 1948			van 1 Oct. 1948 tot 1 Jan. 1949		
	A	B	C	A	B	C
W.M.S.R. art. 77 (1)	—	—	—	—	1	—
art. 97 aanhef en 2 ^c	1	—	—	1	—	—
art. 98	3	—	—	4	1	—
art. 108	2	—	—	6	—	—
art. 114	15	2	—	5	—	—
art. 116	—	—	—	1	—	—
art. 120	7	—	—	6	—	—
art. 129	4	2	—	2	—	—

aard der strafbare feiten	van 1 Juli 1948 tot 1 Oct. 1948			van 1 Oct. 1948 t-t 1 Jan. 1949		
	A	B	C	A	B	C
	art. 132	—	—	1	5	1
art. 138	—	—	—	—	—	—
art. 142	1	—	—	—	—	—
art. 153	2	—	—	6	—	—
art. 161	2	—	—	3	—	—
Verord. Mil. Gezag v. N. I. No. 512 ¹⁾	1	—	—	1	—	—
Wb.v.Sr. art. 104 aanhef en 2 ^o	—	—	—	2	—	—
art. 138 (1)	1	—	—	—	—	—
art. 196	—	—	—	2	—	—
art. 225	—	—	—	—	—	—
art. 237 (1)	—	—	—	—	—	—
art. 300	I	—	—	—	—	—
art. 302	1	—	—	—	—	—
art. 307	4	13	—	3	—	—
art. 308	6	1	—	3	—	—
art. 310	6	—	5	8	2	—
art. 311	5	—	—	9	—	—
art. 321	6	—	1	19	—	—
art. 326	1	—	—	2	—	—
art. 363	—	—	—	3	—	—
art. 416 (2)	5	—	—	14	2	—
art. 417	2	1	—	—	—	—
Wb. v. Sr. v. Indonesië art. 315 j ^o 316 ²⁾	2	—	—	—	—	—
Overtr. Wegverkeersordonnantie	2	2	—	—	—	—
Ordonnantie Tijdel. Strafbepaling inz. vervoer vuurwapenen	—	—	—	1	—	—
Besl. Buitengew. Strafr. art. 26	—	—	—	—	1	—

Hierin betekent:

A.: aantal veroordelingen,

B.: aantal vrijspraken,

C.: aantal terugverwijzingen naar de Commanderende Officier.

1) Aan zijn sohuld of onachtzaamheid te wijten zijn dat enige oorlogs-
behoefte wordt beschadigd.

2) Belediging, aangedaan aan een ambtenaar gedurende of terzake van
de rechtmatige uitoefening zijner bediening.

INGEKOMEN BIJDRAGE.

Het dagvaardingsbeginsel.

door

MR. D. B. A. FRANKEN.

Ein Indischer Brahman, geboren auf der Flur,
Der nichts gelesen als das Weda der Natur;
Hat viel gesehn, gedacht, noch mehr geahnt, gefühlt,
Und mit Betrachtungen die Leidenschaft gekühlt;
Spricht bald was klar ihm ward, bald um sich's klar zu machen,
Von ihm angehenden halb, halb nicht angehenden Sachen.
Er hat die Eigenheit, nur Einzelnes zu sehn,
Doch alles Einzelne als Ganzes zu verstehn.
Ward ein Betkugelchen an sienem Rosenkranz.
Ward ein Betkugelchen an sienem Rosenkranz.
(Friedrich Ruckert: „Weisheit des Brahmanen“)

Het meest fundamentele stuk in het strafproces is de dagvaarding. Volgens de moderne opvattingen moet de dagvaarding de rechter een betrouwbare basis geven voor zijn onderzoek en voorts moet zij de verdachte tot steun strekken, opdat hij duidelijk kan zien waarvoor hij wordt vervolgd en waartegen hij zich heeft te verdedigen. Omtrent dit tweede punt huldigde het Oud-Hollandse recht heel andere gedachten. Bij de Oud-Vaderlandse rechtspleging had de dagvaarding geen andere betekenis dan dat zij diende ter citering van de verdachte voor de rechter en uitdrukkelijk wordt in de rechtsgeleerde litteratuur de eis gesteld, „dat in het mandament van dagvaarding het ten laste gelegde feit niet zal worden vermeld, opdat „de verdagte zich daarnaar niet zal kunnen reguleeren”. De militaire rechtsplegingen van vóór 1912 gaven van deze eis een getrouwe afspiegeling. Bij de zeemacht is men echter reeds lang voor 1912 op dat punt heel wat liberaler gaan denken. Dat beklagde ter terechtzitting van de krijgsraad zou verschijnen, zonder dat hij ook maar vermoeden kon, welk feit hem eigenlijk werd ten laste gelegd, was wat al te machtig. De Officieren van Administratie, die het fiscalaat voerden, verlegden mei de machispositie, welke zij tegenover het weerloos object innamen, zochten een der meest elementaire rechtseisen te verwezenlijken. In de theorie der militaire strafwetten volkmen geschoold, de militaire samenleving door en door kennende, in allerlei functies belast met de toepassing van die wetten, hebben zij grote invloed op de rechtsvorming uitgeoefend. De omstandigheid, dat zij hadden te werken met de allercllendigste legislatieve voortbrengselen, die nog bij enige beschaafde natie gelden, was voor hen gen reden om de inhoud dier producten slaafs te volgen met een beroep op de wil of de bedoeling van de wetgever, doch spoorde hen aan om door gezonde teleologische wetsinterpretatie de grote fouten van die wetten te verbeteren en haar leemten aan te vullen. Met een beroep op de regel „de rechtspleging gebiedt het wel niet, maar zij „verbiedt het evenmin” hebben zij staaltjes van moderne praetuur

te zien gegeven, waardoor naast rechtszekerheid en rechtseenheid als schoonste gevolg hunner werkzaamheid naar voren trad de rechtslenigheid, nl. de aanpassing der wetboeken aan de militaire en maatschappelijke vervormingen. Hun leuze was: „Niet onder-, worpenheid, doch trouw aan de wet”, door welke leuze zij zich van letterdienaren tot wetsinterpretatoren hebben geëmancipeerd. Zo ook wat betreft het dagvaardingsbeginsel. Een op moderne dagvaarding lijkend stuk kende de Rechtspleging niet. Welnu, men schiep er een in die vorm, dat men de instructie beëindigde met de aan beklaagde gestelde slotvraag: „Moet gij alzo niet bekennen U „te hebben schuldig gemaakt aan” en dan volgt een telastlegging in optima forma.

Het spreekt vanzelf, dat verandering van die toestand als no. 1 op het hervormingsprogramma van 1912 stond. Thans bepaalt art. 9 R.Z. (14 R.L.), dat verwijzing naar de krijgsraad — die de grondslag uitmaakt van de in te winnen informatiën — op straffe van nietigheid geschiedt door de verwijzingsofficier bij schriftelijke beschikking, welke o.a. een omschrijving behelst van het feit, hetwelk de beklaagde wordt ten laste gelegd. Een afschrift dier beschikking wordt aan beklaagde uitgereikt. De bedoeling is duidelijk. Toenadering tot het accusatoire principe. Geen beschikking tot verwijzing zonder meer dus, maar tevens een omschrijving van het materiële feit, waarvan beklaagde wordt verdacht. Beklaagde weet alzo en daarin ligt inderdaad een voor hem grote waarborg, dat de militaire overheid hem van een strafbaar feit verdenkt en een nauwkeurige omschrijving van het materiële feit weet te geven.

Toch vormt art. 9 R.Z. (14 R.L.) niet het centrale punt. Immers de beschikking tot verwijzing met de daarin opgenomen telastlegging vormt de grondslag der informatiën en niet die der openbare terechtzitting. Het op dat deel der procedure betrekking hebbende stuk vinden wij in art. 112 R.Z. (114 R.L.), hetwelk bepaalt, dat nadat de informatiën zijn afgelopen, de krijgsraad bij schriftelijke beschikking zal worden bijeengeroepen en dat de fiscaal (auditeur-militair) aan de voet van dit bevelschrift zal vermelden het feit, dat *door hem* ten laste wordt gelegd, met bijvoeging omstreeks welke tijd en waar ter plaatse het zou zijn begaan, alles op straffe van nietigheid, alsmede de omstandigheden, waaronder het feit zou zijn gepleegd. Dit geschrift wordt met opgave van de getuigen en deskundigen, door de fiscaal (auditeur-militair) gedagvaard of nog te dagvaarden, zo spoedig mogelijk en tenminste tien dagen vóór de bijeenkomst van de krijgsraad bepaalde dag aan de beklaagde, met overgave van een afschrift, betekend.

Het verschil der beide artikelen valt op. De telastlegging in de beschikking tot verwijzing wordt gesteld door de verwijzingsofficier, die aan de voet van het bevelschrift door de fiscaal (auditeur-militair). Voorts spreekt art. 9 (14) van het te last gelegde feit zonder meer, art. 112 (114) van het feit met vermelding van plaats en tijd en de omstandigheden, waaronder het feit zou zijn begaan. De

verwijzingsofficier kan mrt een verwijzing zonder nieer volstaan, terwijl de openbare aanklager het feit moet hullen in haar juridisch kleed. Beide feiten moeten echter volgens de jurisprudentie van het H.M.G. identiek zijn Die eis van identiteit heeft tot eigenaardige moeilijkheden geleid. De verwijzingsofficier stelt het door *hem* ten laste gelede feit op, na terzake advies van de publieke aanklager te hebben ingewonnen. De fiscaal (auditeur) geeft bij zijn advies een concept- telastelegging, dat door zijn principaal bijna geregeld woordelijk gevolgd wordt. De bedoeling der wrt is, dat de telastelegging in de beschikking tol verwijzing het ieit in huis-, tuin- of keukentermen op eenvoudige wijze omschrijft. Al die jcu van plaats, tijd en omstandigheden is niet vereist. Praktijk is echter, dat de fiscaal (auditeur) bij zijn advies aan de verwijzingsofficier een concept-telastelegging voegt, welke in niets verschilt van de bekende eacographie, welke de acte van beschuldiging nu eenmaal vormt. De zinsbouw volgt die van de wetsartikelen, welke geacht worden overtreden te zijn, op de vort. Elementen, die al te zeer het karakter van juridische qualifiacties dragen, worden vervangen door feitelijke omschrijvingen. doch niettemin is — vooral wanneer liet militaire delicten betreft — het aantal qualificaties niet geringer dan het aantal „althansen”.

Waarom houdt de fiscaal (auditeur) in zijn bij het advies gevoegde telastelegging zich niet aan de wet en geeft een gemoedelijk verhaal van het voorgevallene in plaats van de telastelegging in zo'n deftig juridisch gewaad gedecoreerd met de nodige „althansen”, te hullen. De reden moet gezocht worden in het feit, dat de informatiën worden gehouden door de officier-coimmissaris, die veelal niet-jurist is. Deze heeft, hoe eigenaardig het ook moge klinken, aan de juridische omschrijving meer houvast dan aan een bloot feitelijke voorstelling. Volgt de officier-commissaris bij zijn verhoren de telastelegging op de voet, dan is de fiscaal verzekerd, dat zonder een al te hinderlijk toezicht op het onderzoek van de officirr-commissaris de inhoud der door deze verzamelde bewijsmiddelen alle elementen van de door de publieke aanklager aan de voet van het bevelschrift tot bijeenroeping van de krijgsraad te stellen telastelegging bevat. Ware dit niet het geval, dan geeft dit moeilijkheden. Immers, het zwaartepunt der procedure ligt in de instructie. Dit is: een crux. *Van Dijk* maakt in zijn inaugurele rede „Reconstructie van strafbare feiten” de juiste onderscheiding, dat hel doel der instructie is, om bewijsbare stellingen betreffende de voorgevallen feiten en omstandigheden te vinden, terwijl het eindonderzoek moet dienen om de stellingen, die naar aanleiding van het vooronderzoek zijn opgebouwd en in de dagvaarding zijn neergelegd, ie bewijzen. De procedure in de militaire rechtsplegingen vertoont te dien aanzien een scheur. De herziening van 1912 had ten doel om de instructie van de officier-commissaris te doen zijn een onderzoek, om bewijsbare stellingen betreffende de voorgevallen feiten en omstandigheden te vinden. Op het fundament van Oud-Hollands recht werd een suk Frans recht geplakt. De boyenbouw

werd niet veranderd en zo is de instructie gebleven, wat zij vóór 1912 was, n.l. een in bijna niets van het „Hauptverfahren” verschillend onderzoek, dat moet dienen om de in de dagvaarding neergelegde stellingen te bewijzen. Bij het beëindigen der instructie moet dus gezegd kunnen worden, dat het bewijs der feiten „af” is. De betekenis van het eindonderzoek ligt in het door fiscaal en raadsman gevoerde debat.

De telastelegging aan de voet van het bevelschrift verschilt daarom weinig of niets van die in de beschikking tot verwijzing. Het aantal qualificaties is over het algemeen niet geringer dan het aantal „althansen”. Het H.M.G. laat die qualificaties goedig toe en daar er geen cassatie bestaat, hebben wij van telasteleggingen, betrekking hebbende op militaire delicten, niet als die betreffende commune delicten, die selectie van antecedenten, waarbij de telasteleggingen van qualificaties zijn gezuiverd. Dit valt ie betreuren. Ik hoorde laatst eens een president van een krijgsraad beweren — of het ernst dan wel luim was, weet ik niet — dat zolang je je niet met het redigeren van vonnissen had bemoeid, je eigenlijk niet een volwaardig jurist kan worden genoemd. Er schuilt veel waars in die bewering. Maar geldt niet evenzeer, dat, zolang je geen telasteleggingen hebt geredigeerd, er aan de volwaardigheid als jurist ook iets hapert? Immers de telastlegging maakt de grondslag uit van liet strafproces, n.l. de vaststelling, waarover het geschil loopt (litis contestatio). Degeen, die de telastlegging heeft te stellen, mist veelal de tijd, om van elke acte een meesterstuk te maken en de ondervinding bewijst, dat zelfs de meest bedrevenen me! eens iets over 't hoofd zien, dat in hun gedachtengang zo vanzelf sprekend is, dat zij het gemis ervan niet opmerken. Ze kan niet zó nauwgezet worden opgemaakt, of de verdediger weet er meestal nog wel een grief tegen aan te voeren. Wanneer taal of stijl niet volkomen zuiver de bedoeling des stellers uitdrukken, maar toch wel zó, dat omtrent zijn werkelijke bedoeling geen twijfel mogelijk is, wordt alleen met deze laatste rekening gehouden. Immers de taal is geen wiskunde; de zinsbouw is bij langere zinnen (de telastlegging is in de regel één, soms zeer lange, zin) zelden zó, dat naast de blijkbare bedoeling niet — min of meer gezocht — nog een andere daaruit kan worden afgeleid. Zonder deze liberale opvattingen zouden zeer vele acten van telastlegging worden nietig verklaard. Nietigverklaring der telastlegging op grond van het ontbreken der op straffe van nietigheid voorgeschreven formele eisen van de plaats waar en de tijd waarop het feit zou zijn gepleegd, biedt geen moeilijkheden.

Om te beslissen of op grond van de op straffe van nietigheid voorgeschreven eis, dat de telastlegging het *feit* moet vermelden, de telastlegging nietig moet worden verklaard, is moeilijk. Dit houdt verband met de omstandigheid, dat schending van deze *formele* ris tevens een schending is, die uit *het wezen* der acte van telastlegging voortvloeit en in casu niet tot formela, doch tot *wezenlijke* nietigheid moet worden besloten,

Wat is het wezen der acte van telastlegging? Ze is de acte, waarbij de beklagde wordt beschuldigd. In de acte moet dus aan de beklagde worden ie kennen gegeven wat hem wordt ien laste gelegd en wel op zodanige wijze, dat hij voldoende in staat wordt gesteld zich daarop te verdedigen. Is dit niet het geval, dan, maar ook dan alleen, is hij in zijn recht van verdediging verkort. Op grond van de omstandigheid, dat de acte van telastlegging de grondslag oplevert van het onderzoek des rechters, heeft men wel beweerd ,dat voor de geldigheid der acte ook vereist zou zijn, dat haar inhoud ook voor de rechter een duidelijke aanwijzing behoort op te leveren voor hetgeen hij te onderzoeken en te beslissen heeft. Nu is het zeker waar, dat wanneer de telastlegging voor de rechter onvoldoende duidelijk is, zij voor de beklagde in de regel ook onduidelijk zal zijn. Echter, hoe gebrekkig de inhoud der acte ook moge zijn, aangezien de rechter naar aanleiding van de daarin vervatte telastlegging heeft te beslissen, omdat zij de grondslag van diens onderzoek *is*, zal er nooit sprake van mogen zijn of zij het wel kan zijn. De beklagde zal tegen de telastlegging kunnen aanvoeren: „Ik kan daaruit niet begrijpen, waarvan ik word „beschuldigd, want *ik* heb niet het recht om uit te maken mat er nu „eigenlijk in dat obscure libel staat". De rechter daarentegen heeft dat recht wel en is zelfs daatoe verplicht. Vindt hij in de acte van telastlegging geen strafbaar feit voldoende aangeduid, dan ontslaat de burgerrechter van alle rechtsvervolging en de militaire rechter spreekt vrij. Aanvankelijk heeft de H.R. daaromtrent wel anders gedacht, doch sinds 1860 bestaat er te dien aanzien vaste jurisprudentie (Zie Ban *Bemmelen*, Strafvoordering, 2e druk, blz 261 vlg.). Alleen wanneer de telastlegging voor beklagde aan onduidelijkheid lijdt, kan de rechter haar nietig verklaren.

Wanneer is beklagde door een onduidelijkheid in zijn recht van verdediging verkort? Sommigen vragen in abstracto of een onduidelijkheid de beklagde kon benadelen in zijn verdediging en nemen, zo ja, zonder verder onderzoek aan, dat hij in zijn recht verkort is. Anderen daarentegen gaan na of in werkelijkheid de verdediging in het zich voordoend geval onmogelijk is gemaakt, of de beklagde werkelijk nadeel heeft geleden. De jurisprudentie is meestal in laatstgenoemde zin.

Grote moeilijkheden op dat punt bieden de in de telastlegging opgenomen qualificaties. Het begrip qualificatie wordt in verschillende betekenissen gebruikt. In meer beperkte zin wordt er onder verstaan de kortere benaming, die de wet geeft aan een bepaalde door haar omschreven en strafbaar gestelde norm. Het gebruik dezer qualificaties in de telastlegging is zonder meer taboe, vooral wanneer haar betekenis niet samenvalt met die in het gewone spraakgebruik. Voorts noemt men qualificatie de aanduiding door de rechter in het dictum van het vonnis van de vrij omslachtige omschrijving, ontleend aan de bewoordingen der wet. Hoewel anderen daarover misschien anders denken, ben ik de mening toegedaan, dat de strafwet niet concrete feiten omschrijft, doch abstracte ge- of verbodsbepalingen geeft. Ik

kan, ook al wordt het in de strafwet in de vorm van een ge- of verbod onschreven *algemene* geval in de telastlegging tot een *bijzonder* geval gecomprimeerd, door aan die wettelijke omschrijving plaats en tijd toe te voegen, daarin niet de vermelding van *het* feit zien.

Men noemt ook qualificatie *elke* term, elk woord, dat de wet gebruikt om een bepaald begrip aan te duiden. In deze zin is het zeer inoelijk, ja dikwijls onmogelijk, om de termen of de woorden der wet in de telastlegging te vermijden, reeds om de eenvoudige reden omdat het spraakgebruik of de Nederlandse taal geen andere omschrijving dan de in de wet gebezigde uitdrukking kent. Maar ook wanneer dit wel het geval is, zie ik de noodzaak van een strikte vermindering van de woorden der wet niet in, omdat het dikwijls zou noodzaken om de beklagde een vrijwat minder bevattelijke uiteenzetting van het Feit te geven, dan met de woorden der wet mogelijk is. Er is in der jaren loop een hele jurisprudentie gegroeid over de vraag, wat nu een feitelijk opgave en wat slechts qualificatie zou zijn, doch ik geef *Van Bemmelen* volzoiën toe: „Veel lijn zit er in de jurisprudentie van de H.R. op dit punt niet” (t.a.p. 261). Kan men lijn zien, dan is zo deze, dat de steller der telastlegging niet aan bepaalde bewoordingen is gebonden, *mits* hij de beklagde maar duidelijk maakt, waarop deze zich heeft te verdedigen. Is dit het geval, dan heeft de leus der strafrechtspraak „geen formele, maar werkelijke „waarheid te vinden”. kans op succes, omdat alsdan getracht wordt een tweede leuze te verwezenlijken, nl. „geen formele, maar wezenlijke waarborgen te willen voor de deugdelijkheid van het onderzoek; waarborgen die zowel ten behoeve van de beklagde als ten behoeve van het algemeen belang aan die eis voldoen”. De praktijk leert echter, dat juist het gebruik van wetstermen in de telastlegging een ernstig beletsel is voor de verwezenlijking dier beide leuzen, omdat het tot diepgaand verschil van inzicht aanleiding geeft.

Om dit te bewijzen, en dit is het doel van dit opstel, hoef ik niet ver van huis te gaan, omdat de vóórlaatste aflevering van het M.R.T. terzake verschillende voorbeelden geeft. Een verheffende bezigheid is het niet, omdat uit een bespreking der uitspraken zal blijken, dat met die uitspraken de militaire justitie geen hoogtij viert. En men is in de militair-juridische wereld al zo nerveus, o.a. blijkende uit de in warme toon gestelde critieken, welke de Redactie M.E.T. op haar annotaties ontvangt. Je wordt er koud van. Doe ik daarom wel verstandig, nu de in de uitspraken verborgen „blunders” en „blamages” zelfs aan het wakend oog der Redactie zijn ontsnapt, de geesten wakker te roepen en zou zwijgen niet meer getuigen van de levenswijsheid van Jan de *Hartog's* dokter *Breszenzinska-Jansen*: „Je komt „in een gekke wereld, dokter, barstend vol gekken, die jou ook gek „willen maken. Zeg: „Ha die jongens!”, maar denk: „Mij krijg je „niet”. Dan lian je niets gebeuren”. Maar ik ben niet alleen in die wereld, maar ook van die wereld. Dan moet het maar in de hoop, dat mijn beschouwingen tot gevolg mogen hebben, dat het gebruik van

qualificaties in de telastleggingen, waar mogelijk, zoveel als het kan, zal worden vermeden.

Ik vraag dan in de eerste plaats aandacht voor de telastlegging, voorkomende op blz. 51/52 M.R.T. XLII, luidende:

dat hij, terwijl hij als korporaal in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der Wet, op of omstreeks 27 Mei 1947 te Nijmegen, in ieder geval in Nederland, gepoogd heeft zich tijdelijk of voor goed aan de vervulling van zijn dienstverplichtingen te onttrekken, door opzettelijk bedriegelijk en in strijd met de waarheid bij de Reserve-Officier van Gezondheid Dr. *Dubois* de voorstelling te wekken, dat hij zerr slecht kon zien, althans slechter dan het geval was, zijnde de uitvoering van vorenomschreven misdrijf niet voltooid, alleen tengevolge van de van zijn wil onafhankelijke omstandigheid, dat genoemde arts het bedrog ontdekte, welk feit is voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 101 van het Welboek van Militair Strafrecht.

Deze van qualificaties in de zin van wetstermen wemelende telastlegging heeft tot *diepgaand* verschil van inzicht aanleiding gegeven en is daarom een ernstig beletsel voor de verwezenlijking van de hierboven genoemde beide leuzen van de strafrechtspraak.

Het begint al met het verschil van inzicht tussen auditeur, die veroordeling wegens poging tot het misdrijf van artikel 101 W.M.Sr. vorderde en de krijgsraad, die vrijsprak. De krijgsraad meent, dat het door beklaagde gebezigde en in de telastlegging omschreven middel (?) niet onder de in artikel 101 gevorderde elementen i~ te brengen en er ook overigens nirt enige feitelijke omschrijving van de door de wet gevorderde middelen in de telastlegging voorkomt.

Met deze mening is de annotator S. het niet eens. Ik geloof, dat S. zwak argumenteert. Het geheel is een quaestie van waardering.

Dieper is echter het verschil tussen krijgsraad en S. over de opvatting van de inhoud der telastlegging en dat komt door die vervloekte qualificaties.

De H.R. is vaak zeer streng, wanneer een dagvaarding een omstandigheid zowel qualificeert als feitelijk omschrijft. Deze feitelijke omschrijving, ingeleid met het woord „door”, „doordien^m”, „immers”, „t.w.” enz., moet dan weder alle elementen van de qualificatie bevatten. Men zie het bekende arrest H.R. 19 Dec. 1927 W. 11773, N.J. 1928 No. 97 met een noot van *Van Dijk*. Wannrcr echter het zinsdeel, aanvangende met het inlcidingswoord, niet de feitelijke omschrijving tracht weer te geven van het telastgelegde, hetwelk in de daaraan voorafgaande zinsdelen in wetstermen is omschreven, doch alleen een nadere aanduiding inhoudt van een gedeelte dier voorafgaande zinsdelen, dan hoeven de overige elementen der qualificatie, mits overigens feitelijke betekenis hebbende niet nadrr te worden gesteld. Zie H.R. 9 Nov. 1948 N.J. 1949 No. 37 met noot van *Pompe*. Het is en blijft das een delicate en gevaarlijke hebbelijkheid en ik vraag me af, wat voor sportiefs en opwindends men toch wel vindt in die nutteloze hebbelijkheid, welke de stellers van telastleggingen met de

paplepel schijnt te zijn ingegoten. Wat voor zin heeft het in vredesnaam, als men een wetstern feitelijk weet te omschrijven, die wetstern ook nog eens neer te schrijven. Verbetering van stijl levert die breedsprakigheid niet op. Integendeel, die hele lange zin wordt oneindig en tante Betje viert hoogtij.

In casu heeft die hebbelijkheid tot chaotische verwarring geleid. De krijgsraad toch leest in het zinsdeel, aanvangende na het woordje „door“ een vergeefs poging om het doer art. 101 geëiste „een listige „kunstgreep of een samenweefsel van verdichtsels“ te qualificeren of feitelijk te omschrijven, dus het middel waardoor men zich tijdelijk of voorgoed aan de vervulling zijner dienstverplichting onttrekt of poogt te onttrekken. S. daarentegen ziet in het woordje „door“ de inleiding der feitelijke omschrijving van de daaraan voorafgaande in qualificaties telastgelegde pogingsvorm van art. 101. Ik voel meer voor de opvatting van de krijgsraad.

Het geheel is echter een kwestie van waardering.

Maar wij zijn er nog niet, al wordt het misschien tijd te zeggen: „Ha, die jongens!“ De Krijgsraad leest in de mixed pickle van qualificaties en feitelijke omschrijvingen of wat daarvoor door moet gaan, dat beklaagde bij de arts de voorstelling *heeft* gewekt, dat hij zeer slecht of slechter dan het geval was kon zien en daardoor gepoogd heeft zich tijdelijk of voorgoed enz. S. leest eruit, dat beklaagde gepoogd heeft de voorstelling en, vergis ik mij niet, nog wel de (valse) voorstelling bij de arts te wekken, dat hij zeer slecht kon zien en betoogt nu verder, dat, op grond van een vonnis van de krijgsraad te 's-Hertogenbosch dd. 23 Mei 1337 en bevestigd bij sententie van het H.M.G. dd. 7 Mei 1937, hoewel de betreffende daarin vermelde telastlegging wel in woorden, maar niet in strekking met de onderhavige telastlegging verschilde, Barbertje maar moet hangen. Ik geloof echter, dat S. de in art. 101 *verborgen* moeilijkheden en de in verband daarmee aan een telastlegging ex dat artikel te stellen moeilijke eisen ietwat onderschat. In liet commentaar van *Franken-Brunner* op art. 101 W.M.Sr. blz. 237/238 vindt men meer daaromtrent. Omdat ik nu eenmaal niet graag, zoals mijn vriend Boomsluiters, de uitvinding van de boekdrukkunst negeer, moge ik volstaan met naar de opgegeven plaats te verwijzen. De in casu opgestelde telastlegging als fundament van het in casu gehouden onderzoek doet dus wel heel sterk twijfel rijzen betreffende het antwoord op de vraag of in casu formele dan wel werkelijke waarheid is gevonden en omtrent die of die telastlegging formele dan wel werkelijke waarborg wilde zijn voor het onderzoek; waarborg, die zowel ten behoeve van de beklaagde als ten behoeve van liet algemeen belang diende. Beklaagde heeft bij dit alles gezwegen, doch waarschijnlijk gedacht „Mij krijg „je niet, dan kan je niets gebeuren.“ Hij was wel in die wereld, maar niet van die wereld. Er is hem ook niets gebeurd. Of het algemeen belang daarbij gediend is, is dubieus. Toch was het voor beklaagde een narrow escape. Had S. in de krijgsraad gezeten, wellicht waren de voorstanders van vrijspraak overstemd en was beklaagde veroordeeld.

Of de materiële waarheid dan was gediend, is dubieus. Het ware daarom beter geweest om de bron van alle ellende — de twijfelachtige teastieggings — opzij te zetten, door de teastieggings nietig te verklaren en de auditeur in staat te stellen, in kalm overleg een telastlegging samen te stellen, vermeldende **wat** beklaagde nu eigenlijk heeft gedaan en deze duidelijk maakt, waarop deze zich heeft te verdedigen. Want los van het feit of men de in de telastlegging voorkomende termen al of niet beschouwt als *verboden* qualificaties en men dus de telastlegging op formele gronden kan nietig verklaren, is het zeker, dat de acte *wezenlijk* nietig was, omdat beklaagde er niet uit kan lezen, waarvan men hem nu eigenlijk beschuldigt. De telastlegging lijdt aan innerlijke tegenspraak. Immers er wordt in gezegd, afgescheiden van alle ap- en dependentia, dat beklaagde bij de arts de voorstelling *heeft* gewekt, dat hij zeer slecht kon zien, althans slechter dan het geval was, doch dat bij de arts een dergelijke voorstelling niet is gewekt.

Rrrrrrt! Volgende kiek!

Deze vindt U op blz. 55 M.R.S. XLII en stelt voor dat beklaagde, dienende als marinier 1e klasse OVW K.V. in het tijdvak van 20 t/m 23 December 1947 te Soerabaja op verschillende tijdstippen, in uniform gekleed, door bedreiging met enige andere feitelijkheid dan geweld en/of met een onaangename bejegening, gericht tegen onder vermelde personen, die militaire kleding ten verkoop onder zich hadden, t.w. aangifte tot strafvervolgning bij de overheid en/of inbeslagname der kledingstukken, ieder hunner wederrechtelijk heeft gedwongen een zeker geldsbedrag aan hem, beklaagde, om niet af te staan, t.w.

Samsoeri f. 5.— enz. enz.

De verwarringstichtende ternien in deze telastlegging zijn „enige „andere feitelijkheid dan geweld en/of met een onaangename bejegening gericht tegen" welke, ingeleid door „t.w." feitelijk worden omschreven door „aangifte tot strafvervolgning bij de overheid en/of „inbeslagname der kledingstukken".

Alweer vraag ik mij af. waarom, als men de qualificaties feitelijk weet te omschrijven, naast die omschrijving ook nog de qualificaties worden vermeld. De verwarring, die er door is gesticht is ontstellend. Naar de mening van de krijgsraad toch is bedreiging met inbeslagname der kledingstukken een bedreiging met enige andere feitelijkheid dan geweld, maar, lees ik de telastlegging wel, dan heeft de steller der telastlegging met inbeslagname der kledingstukken willen vertalen de qualificatie „een onaangename bejegening". Voorts meent de krijgsraad, dat bedreiging met aangifte tot strafvervolgning bij de overheid niet aan te merken is als bedreiging met enige andere feitelijkheid dan geweld, doch, lees ik de telastlegging wel, dan heeft de Fiscaal dit ook niet willen doen. Wel is volgens de Raad de bedreiging met aangifte tot strafvervolgning bij de overheid aan te merken als bedreiging met een onaangename bejegening, maar, lees

ik de telastlegging wel, dan wilde de Fiscaal dil niet. Is het drukduiveltje hier wellicht de schuldige?

Maar de uitlegging van de dagvaarding is het werk van de Krijgsraad. Die uitlegging rond *geen* genade bij de hoogste militaire rechter in Nederlands-Indië (Indonesië?).

Het H.M.G. in N.I. overweegt, dat het begrip „enige andere feitelijkheid dan geweld” in ruime zin moet worden opgevat en daaronder is te verstaan elke positieve, niet uitsluitend in het uitspreken van woorden bestaande handeling, die zonder het karakter van geweld aan te nrmen, niettemin van dwingende invloed inoet zijn. Het H.M.G. gaat dan verder:

„Overwegende nu, dat de door beklaagde gedane uitingen, dat hij „aangifte tot strafvervolgung bij de overheid zou doen en/of de kle-„dingstukken in beslag zou nemen, welke woorden *hij kracht bijzette, „door zich, uitgevende voor iemand van de Militaire Politie, in een „blauw cahier met op het etiket de woorden M.P., de namen der be-„trokken personen te noteren*, welk complex van 15-oorden en *positieve „handeling* een dwingend karakter droegen, onder gemelde begrips-„omschrijving vallen, zodat ten deze artikel 284 sub 1° van het Neder-„landse Wetboek van Strafrecht toepasselijk is en dienovereenkom-„stig de door beklaagde gepleegde feiten, welke overigens ann de ver-„risten van dat artikel voldoen, dienen te worden gequalificeerd” (cursivering van mij) !

Onze tijdgenoten zijn geneigd te gemakkelijk de schijn voor het wezen te nrmen; zij misleiden zichzelf en hun evenmens met behulp van holle frasen en sofismen. Zij verliezen de gewoonte om logisch te denken, terwijl zij zich zelf enigszins op deze geestelijke traagheid laten voorstaan. Zij weten nauwelijks meer wat zij doen. De voorstander van een, op welomlijnde beginselen berustende, strafrecht-spraak kan er tegenwoordig bijna zeker van zijn, dat men hem als onpractische *dogmaticus* zal brandmerken. Het is allengs een blijk van scherpzinnigheid geworcltn. wanneer men geen vaste beginselen huldigt, ieder probleem naar zijn „*mérites*” beoordeelt, utiliteitsoverwegingen lot algemene richtsnorr kiest en bij tegenovergestelde inzichten het compromis nastreeft. Welk een wonderlijk complex van inzichten, compromissen en beginselen bevat bovenstaande overweging van het H.M.G. van N.I.

Tn de eerste plaats deze. Waar haalt het H.M.G. de door mij gecursiveerde woorden vandaan? Tn de telastlegging wordt van de in de overweging aan de beklaagde geimputeerde *handelingen* mei geen woord gesproken. Volgens de telastlegging heeft beklaagde *noch* die handelingen verricht, zoals het Hof aanneemt, noch met die handelingen gedreigd. Wel vinden wij in de bewijsmiddelen van de Krijgsraad het een en ander omtrent het zich voordoen als militaire politie en manipulaties met ren blauw schrift. doch voor het bewijs van het telastgelegde hadden de bewijsmiddelen over deze feiten niet behoeven te rennen om de eenvoudig.. reden, dat de telastlegging er met geen woord melding van maakt. Hoe men ook, in verband met de

eisen, die artikel 284 onder 1e aan de inhoud der bedreiging stelt. Moge denken over de vraag of de door de Fiscaal gegeven omschrijving daarvan onder de bewoordingen der wet is te subsumeren, feit is het, dat de Fiscaal die inhoud der bedreiging heeft beperkt tot „aangifte tot strafvervolging bij de overheid en/of inbeslag-„name der kledingstukken" zonder meer, ook al zou die inhoud der bedreiging volgens de daarvan in de telastlegging voorkomende vorm ontleend aan de woorden der wetstekst meer hebben kunnen inhouden. Dit meerdere komt gewoonweg niet meer in beschouwing door de beperkte omschrijving die de Fiscaal van die qualificaties heeft gegeven in de zinsiede, ingeleid door de term „t.w."

Ik voor mij zou die beperkte omschrijving voldoende achten om haar te brengen onder de qualificatie der met „bedreiging *met* enige „andere feitelijkheid dan geweld". Immers, waarom zou bedreigen *met* aangifte tot strafvervolging bij de overheid niet evenzeer een bedreiging *met* enige andere feitelijkheid dan geweld zijn dan het bedreigen met inbeslagneming der kledingstukken. Ik vind al hetgeen de Fiscaal daaromtrent in noot I onder de uitspraken beweert en wat de Krijgsraad daaromtrent in zijn vonnis overweegt maar vrij slapjes en matigjes. De oorzaak dezer foutieve redeneringen moet waarschijnlijk worden gezocht in het feit, dat de Fiscaal in de telastlegging maar een deel der in zijn telastlegging voorkomende wetsterm feitelijk omschrijft en na, de inleidingsletters „t.w." abrupt aanvangt met „aangifte tot enz.". Men is blijkbaar al vergeten dat die feitelijke omschrijving doelt op de inhoud der bedreiging en gaat die omschrijving na lezen alsof beklaagde, de handelingen van aangifte enz. en inbeslagneming verrichtte, althans dat beklaagde niet heeft bedreigd *met* die handelingen, maar heeft bedreigd *door* die handelingen en alsof de wet ook zou eisen: bedreiging *door* enige andere feitelijkheid dan geweld. Derhalve: verwarring van vorm en inhoud. Omtrent de inhoud der bedreiging stelt de wet de eis, dat deze enige andere feitelijkheid dan geweld moet zijn, maar omtrent de vorm der bedreiging is de wet zeer ruim geredigeerd. Of die vorm bestaat in enkel mondelinge bedreiging, in enkele feitelijke bedreiging of bedreiging door een feitelijkheid of door een combinatie van een of meer dier vormen is volkomen onverschillig.

In casu is er volgens de telastlegging alleen *door woorden* bedreigd en is er telkens *met* „enige andere feitelijkheid dan geweld" bedreigd. Ik geloof wel, dat ik de door Krijgsraad en Fiscaal gemaakte gedachtenfout juist heb gepeild. Tekenend toch is de slotzin van de Fiscaal in zijn onder de uitspraak gestelde noot T, luidende: „Immers „de persoon, die, getuigende van een geheel dezelfde mentaliteit „als die van A., zich ten koste van Indonesiërs verrijkt, wordt niet „vervolgd of wordt vrijgesproken, indien hij zijn gedragingen angst-„vallig beperkt tot een *mondelinge* (ik cursiveer) bedreiging met „aangifte tot strafvervolging bij de overheid". Welneen, mijn beste Fiscaal, die *getuigende* persoon behoort ex art. 284 onder 1e te worden gestraft omdat hij evenals A. *door* een mondelinge bedrei-

ging *met* een andere feitelijkheid dan geweld heeft bedreigd en evenmin als A. door een andere feitelijkheid dan geweld *met* iets anders dan een feitelijkheid, geen geweld zijnde, heeft bedreigd.

Nog bruiner bakt het Hof ze.

Blijkens de door mij hierboven geciteerde overweging van het Hof, heeft dil college niet beraadslaagd naar aanleiding van het aan de voet van het bevel tot bijeenkoming tenlastegelegde, maar wel naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting. Immers van al hetgeen vermeld in de door mij gecursiveerde woorden dier overweging staat geen tittel of jota in de telastlegging. Geen nood, zegt het Hof. In de bewijsmiddelen vind ik, dat beklagde zich als militaire politie heeft voorgedaan en met een blauw schrift heeft gemanipuleerd. Welnu, de rechter beraadslaagt toch naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting, dus betrek ik het aldaar geconstateerde in mijn beraadslagen.

Volkomen negatie van het dagvaardingsbeginsel dus en overschatting van het onmiddellijkheidsbeginsel.

Dat arme dagvaardingsbeginsel! Taverne sprak eens van de tyrannieke macht van de dagvaarding. *Simons* schreef eens omtrent art. 261 S.T. het volgende: „De dagvaarding is in het proces een hoogst „belangrijk stuk. Zij vormt de grondslag van het geding en trekt de „grenzen, waarbinnen de Rechtbank moel beslissen. De clagvaarding houdt de feiten in, waarvan de verdachte wordt beschuldigd „en daaromtrent moet de rechter uitspraak doen, over nirts minder „en over niets *meer*”.

Dit alles werd gezegd en geschreven toen men nog principes huldigde. Als een *litis contestatio* werd de dagvaarding opgevat en als z.d. *werd* het dagvaardingsbeginsel gepropageerd. Fier en zelfbewust handhaafde het beginsel zich inderdaad als een tyran. Het H.M.G. van N.I. echter stootte de tyran van zijn troon en daar staat hij thans beschaamd, met verminkte leden als de minste onder zijns gelijken. waarvan hij eens een glansvol voorbeeld was. Zijn kracht is finaal en ruw gebroken. Die fierheid was maar schijn, want niet de dagvaarding is de grondslag van het gerechtelijk onderzoek, doch het onmiddellijkheidsbeginsel beheerst zowel de gerechtelijke werkmethode als het gehele strafproces.

De onmiddellijkheid — zo leerden wij — wilde zeggen, dat het hoofdonderzoek in een strafzaak plaats heeft in het openbaar, ten overstaan van de beslissende rechter, dat alleen wat daar wordt verklaard door beklagde, getuigen en deskundigen, dat alleen wat daar wordt voorgelezen uit schriftelijke bewijsstukken, dat alleen eigen onderzoek of bezichtiging van ovrtruigingsstukken door de rechtbank aldaar gedaan. mag dienen als bewijsmateriaal, waarop de einduitspraak steunt. Volgens hel Hoi daarentegen betekent het onmiddellijkheids*principe*, dat de rechter buiten de dagvaarding en buiten de fiscaal om, zelfstandig gaat onderzoeken, wat de verdachte *nix* eigenlijk op zijn kerfstok heeft. De rechter is van rechter inquisitor geworden. Het eindonderzoek geeft ons niet meer te zien

een strijd tussen twee bijna gelijkgerechtigde partijen (fiscaal en verdachte, gesecondeerd door z'n raadsman, het bekende beeld van zwaard en schild), uit welke strijd de rechter ais bijna objectief boven de partijen staande (bijna lijdelijk) de materiële waarheid tracht te benaderen. Insteede van dat hebben wij een zelfstandig onderzoekend rechter, die de absolute, maar dan ook absolute waarheid uitvindt en deze perst in de scherpe, veelal te scherpe delictsomschrijving. Terug naar de toestand van vóór 1912 is de leuze. Ik betreur dat, maar men vindt mij misschien wat ouderwets of om in het hedendaagse politieke jargon te spreken wat „reactionnair”. De door de Fiscaal en de Krijgsraad gemaakte gedachtenfout treedt in de bovengeciteerde overweging van het Hof in vergroot formaat naar voren. Immers het Hof overweegt, dat de door beklaagde gedane uitingen, dat hij aangifte tot strafvervolging bij de overheid zou doen en/of de kledingstukken in beslag zou nemen, welke woorden hij kracht *bijzette* door, zich uitgevende voor iemand van de Militaire Politie, in een blauw cahier met op het etiket de woorden M.P., de namen der betrokl-ien personen te noteren, welk complex van woorden en positieve handeling een *dwingend karakter droegen*, vallen onder elke positieve niet uitsluitend in het uitspreken van woorden bestaande handeling, die, zonder het karakter van geweld aan te nemen, niettemin van dwingende invloed moet zijn. Dit betekent wel een zeer merkwaardige verandering van casus-positie. Want de aan de beklaagde geïmputeerde woorden en feiten vallen nu niet meer onder het begrip: „bedreigen *met* enige andere feitelijkheid dan geweld”, noch betekenen „door enige andere feitelijkheid dan geweld dreigen”, doch vallen onder het begrip: „door enige andere feitelijkheid dan „geweld dwingen”.

Het Hof had dan ook die feiten moeten kwalificeren als:

„Een ander door enige andere feitelijkheid dan geweld, gericht „tegen dien ander, wederrechtelijk dwingen iets te doen, meerdere „malen, doch als een voortgezette handeling gepleegd”.

Beginselen hebben hun eigen manier van zich door te zetten, wanneer zij zonder nadrukkelijk te worden erkend, nochtans besloten liggen in de beslissingen, die men neemt, of zelfs wanneer zij alleen maar bestaan in de vorm van vage denkbeelden omtrent hetgeen men moet doen of laten.

Zo ook het dagvaardingsbeginsel, want de beslissing, die het Hof, zijn overweging getrouw, had moeten nemen, had daarin moeten bestaan, dat het de aan het hoofd der sententie nader aangeduide beklaagde had moeten schuldig verklaren aan het misdrijf, zoals het volgens mij hierboven werd gequalificeerd. Neen edoch! De door het Hof gegeven qualificatie luidt:

„Een ander door *bedreiging* met enige andere feitelijkheid dan „geweld, gericht tegen die ander, wederrechtelijk dwingen iets te „doen, meerdere malen, doch als een voortgezette handeling ge„pleegd”.

In zijn qualificatie ging het Hof geen duim breed buiten de

telastlegging en huldigde het dagvaardingsprincipe, met huid en haar. Die hele door mij gewraakte ovrweging had het Hof in de pen kunnen houden. Want de vorm, waarin de Fiscaal zijn vare denkbeelden omtrent hetgeen de rechter moest doen of laten heeft gegoten, mits de rechter maar niet door die vorn in een panische verwarring omtrent die denkbeelden werd gebracht, beantwoordde in voldoende mate aan de feiten, die beklaagde in weilieljkheid heeft gepleegd cri waarvoor hij uiteindelijk oncler een juiste benaming terecht is gestraft.

De handelwijze van het Hof is overigens psychologisch wel te verklaren. In de praktijk gaat de rechter, vooral indien de telastlegging gebrekkig is en het de vraag is of het feit, zoals het daarin is omschreven, *formeel* wel onder de strafwet is te brengen, onder de indruk van het onderzoek ter terechtzitting met een zekere overtuiging omtrent de *materiële* wederrechtelijkheid aangaande hetgeen de beklaagde bedreven heeft, in raadkanier. Die overtuiging zal zijn beslissing ten aanzien van de drie in art. 185 R.Z. genoemde punten heel sterk beïnvloeden. Nauw hiermede verwant is de methode van wetsuitlegging. Het rechts*gevoel* speelt dan een grote rol, groter dan de wei, gedooft. Het gevaar van een onwaar vonnis, al behoeft dit vonnis niet onjuist te zijn, is dan niet denkbeeldig. *Taverne* schreef daaromtrent eens zoiets van: „De mensen van de praktijk, die het „weten, missen dikwijls de tijd erover te schrijven en de mensen, die „er over schrijven, missen dikwijls de praktijk". Ik moet mij dus hoeden voor een zonderlinge miskenning, want ik heb al eens meer aan een zonderlinge miskenning blootgestaan. Toen ik Fiscaal was, noemden de officieren mij een uitstekend jurist omdat zij mij een slecht officier vonden, maar de juristen vonden mij een uistelzend officier, omdat zij mij een slecht jurist vonden. Om niet in een meerwaardigheids- of een minderwaardigheidscomplex te vervallen, zou ik het zelf willen qualificeren ais: „van alles zo'n beetje, van „alles zo'n beetje". Niet dat daartoe veel kennis behoort. Maar wel iets van de wijsheid van de Indische Bramaan, welke wijsheid ik iedere jurist zou toewensen, iets van de wijsheid, die „mit Betrachtungen die Leidenschaft kühlt", iets van het inzicht „in alles „Menschliche und Allzumenschliche" opdat het worde „ein Retkii-„gelchen an seinem Rosenkranz".

Rrrrrr! Volgrnde prent!

Deze vindt gij in de catalogus aangegeven op blz. 34/35, alwaar wij lezen, dat W.I.T. als militair, op of omstreeks 19 September 1946, na het eindigen van een hem verleend ziekteverlof, niet bij zijn Korps te Utrecht, althans elders in Nederland, is teruggekeerd doch daarvan sindsdien opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is gebleven, totdat hij op of omstreeks 25 Augustus 1947 is teruggekeerd, althans is aangehouden, zulks terwijl gedurende genoemd tijdvak tijd van oorlog in de zin der wet bestond en daardoor een bevolen reis *naar een plaats buiten het Rijk in Europa*, waartoe het bevel hem bekend was, *althans redelijkerwijze door hem vermoed*

kon worden, niet heeft meegemaakt.

Deze beklagde heeft dus blijkbaar — om in scheepstaal te spreken — zijn schip achterzeild, ai is het een openbaring voor mij dat zulks geschiedde, doordat tijd van oorlog in de zin der wet bestond. Een zuur en gezocht grapje misschien. Maar waarom zouden wij ook niet rens lachen. „De rare kiek” behoeft toch niet steeds alleen maar de treurige geschiedenissen te expliceren in de zalvende zin van: „Komt mensen luistert naar mijn lied, Naar hetgeen te Raamsdonek „is geschied”.

Ernstig inderdaad is, dat het achterzeilen ten laste gelegd is in de bewoordingen, zoals de wet vermeldt. De wet stelt algemene gevallen, de dagvaarding slechts het bijzondere geval. Dit is regel, uit welke regel volgt, dat de rechter moet onderzoeken of het in de telastlegging gestelde, door beklagde gepleegde bijzondere geval, indien bewezen, onder de algemene norm van de wet is te brengen. Door bovenstaande eigenaardige manier van telastlegging wordt de rechter gedwongen om te onderzoeken of de in de telastlegging omschreven algemene norm onder het door beklagde gepleegde bijzondere feit is te brengen. Ik heb niets tegen dit experiment, maar als er te experimenteren valt, experimenteer ik gaarne mee. Let wel! Ik ga dus wanneer ik aan de subsumptie toe ben niet onderzoeken of de woorden der telastlegging: „een bevolen reis naar een plaats buiten het Rijk in „Europa, waartoe het bevel hem bekend was, althans redelijkerwijze „door hem vermoed kon worden, niet heeft medegemaakt” vallen onder de woorden der wet: „een reis, waartoe liet bevel hem bekend „was, of redelijkerwijze door hem kon worden vermoed, naar of van „een plaats buiten het Rijk in Europa geheel of gedeeltelijk heeft „verzuimd”. Dit is een flauw kunstje en komt eigenlijk neer op het; onderzoek of a gelijk a is. Neen, de vraag is of het algemene geval n onder het bijzondere geval x is te brengen. Aangezien noch de wet noch de dagvaarding mij omtrent dit bijzondere geval x iets mededeelt. ben ik wel verplicht om naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting iets omtrent dat bijzondere geval te weten te komen. Erg veel wijzer word ik daaruit ook al niet, want het enige bewijsmiddel dat daaromtrent iets bevat is de verklaring van beklagde, dat *hij wist* dat hij door zijn ongeoorloofd wegblijven een bevolen reis naar een plaats buiten het Rijk in Europa niet *zou* meemaken, *hetgeen* ook *zijn* bedoeling *was*.

Het experiment faalt. Immers het interesseert mij niet of beklagde wist, dat hij door zijn afwezigheid die mysterieuze reis niet zou medemaken en dat dit zijn bedoeling was, maar wel of hij die reis niet medegemaakt *heeft*, waarvoor het dus nodig is, te weten, dat *er* inderdaad een reis heeft plaats gehad. Beklagde is in zijn verklaring daaromtrent al even geheimzinnig als de auditeur in zijn telastlegging. Ik ga mij met angst afvragen of die mysterieuze reis in feite w l ooit bestaan heeft. Hoe het de krijgsraad is gelukt om die vage termen der wet te brengen onder de verklaring, die de beklagde heeft afgelegd, ontgaat mij. Het is werkelijk een kunst, welke ik de krijgsraad

niet benijd. Want de krijgsraad heeft inderdaad dit kunststukje vertoond. Immers de gedragingen van beklagde, welke de krijgsraad qualificeert als „desertie in tijd van oorlog” zijn strafbaar krachtens artikel 98 aanhef en sub 3° j^o artikel 98. 3e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht. Als de auditeur dat hele gedoe met die reis in zijn telastlegging achterwege had gelaten, dan was de beklagde tenslotte toch ook veroordeeld wegens: „desertie in tijd van oorlog”, hetgeen dan inplaats van bij artikel 98 aanhef en subs 3° j^o artikel 98, 3e lid, bij artikel 98 aanhef, onder 2e t n 3e lid strafbaar was gesteld. Achter de auditeur desertie, zoals ze in 98 aanhef, onder 3e wordt omschreven een meer intensieve rechtsfeitverwerking (dan die zoals zr onder 98 aanhef, onder 2e wordt omschreven, dan is het natuurlijk zijn goed recht dit in de telastlegging tot uitdrukking te brengen en dan is het de plicht van de rechter om dit tot grondslag van zijn onderzoek te nemen. Maar als je iets goed wil doen, dor het dan goed. Leg dan *feiten* te laste, doch verlies je niet in „vague „shadows” en „mysterious halflights”. Moeilijk is het eerste niet. Bij de Zeemacht omschrijft men, indien nodig, het door de auditeur bedoelde feit ongeveer als volgt: „hebbende hij, bestemd om met een ..transport militairen prr motorschip „Waterman” naar Tndië te „vertrekken, door voornoemde afwezigheid de op 22 September 1946 „aangevangen reis van voornoemd schip van Rotterdam naar Bata- „via, waartoe het bevel hem bekend was, althans redelijkerwijze door „hem kon worden vermoed, geheel niet medegemaakt”.

Dit is wel op zijn boerenfluitjes gezegd, doch het is toch taal, waarvoor je je als jurist niet al te zeer behoeft te schamen en die een leek niet al te zeer kan misverstaan. Het voordeel van dergelijke taal is, dat beklagde weet, waaraan hij zich bij het onderzoek heeft te houden en dat de officier-commissaris weet, wal hij de beklagde heeft te vragen. Voordeel is ook, dat de krijgsraad begrijpt waarover het gaat en als de beklagde de officier-commissaris voorwouwelt zoiets als hij de officier in de onderhavige zaak heeft voorgewouwd, de Krijgsraad dat praatje eens op zijn mérites gaat onderzoeken en niet klakkeloos het feilstgelegde als bewezen aanneemt. Mogelijk is ook, zelfs al volgt de beklagde in zijn verklaring woordelijk de telastlegging, dat de krijgsraad toch, gedachtig aan de Engelse bewijsregel „try to get the best evidence”, wat meer bewijsmateriaal vordert, b.v. een uittreksel uit het scherpsjourriaal, houdende, dat het motorschip „Waterman” op 22 September 1946 van Rotterdam naar Batavia is vertrokken en een verklaring van de een of andere autoriteit, dat beklagde op 22 September 1946 niet *is* ingescheept.

Het zijn allemaal maar kleinigheden. Maar wij lrbhcn nu eenmaal in het strafrecht geen grotere leuzen dan: „geen formele, maar wer- „kelijke waarheid te zoeken” en „geen formele, maar wezenlijke „waarborgen te willen voor de deugdelijkheid van het onderzoek”. Vandaar dat de pur sang jurist — je kent ze wel, die echte civilisten met hun voorkeur voor abstracties en hun leuze: „wat deren de jurist „de feiten” — zo'n diepe minachting voor het strafrecht heeft. Maar

zijn wij criminalisten daarom zoveel minder dan de civilisten? Feit toch is, dat zowel deze als gene maar arme intellectuëlen zijn, meer niet. „Ze drager, lorgnetten en hebben roos op hun jaskraag”.

Rrrrrrt. Volgende plaat!

Maar ik merk — zelfkennis is een grote deugd — dat ik vervelend word. Ik ga dus eindigen. Niet dut mijn repertoire is uitgeput. Zie b.v. de telastlegging, voorkomende op blz. 63 en probeer b.v. zelf nu eens uit te vissen tot welk onderwerp de zinsnede „„daarbij” „zeggende” toch wel mag behoren.

Mijn slotwoord „tot lering en onderwijzing van het publiek” zal kort zijn.

In de eerste plaats. Laten wij ons toch voortaan wat meer tijd gunnen om eens rustig na te denken wat wij doen. Men verleert anders *principiëel* te denken. Denk er b.v. aan, dat langademigheid (in de vorm van qualificaties en omschrijving dier qualificaties) en haast (welke kortademigheid pleegt te wekken) principiëel onverengbaar zijn. In de tweede plaats: Laten wij toch niet alleen in opstelletjes, annotaties, lezingen en vergaderingen diepgaande beschouwingen houden over de ernst, schoonheid, grootheid enz. der leuzen van de strafrechtspraak, maar laten wij, zal die activiteit niet steriel blijven, de leuzen ook in de praktijk verwerkelyken. Dat is principiëel! Don't speak about it. but do it, anders wordt het met het strafrecht precies hetzelfde als met het wereldrecht: „Room pre-,diken en ondermelk tappen”. De militaire justitie is *principiëel* tot groter dingen in staat.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 27 April 1948.

President: Lt. Kolonel Mr. E. de Visser.

Leden: Lt. Kolonel Jhr. J. v. Suclitelen en Dir. Off. v. Gez. 2e kl.
W .L. Nolke.

Auditeur Militair: Majoor Mr. J. h. Chr. van Brakel.

Raadsman: Mr. P. J. J. Trapman te Leiden.

Als militair opzettelijk met overschrijding van zijn bevoegdheid een mindere bevelen iets te doen, gepleegd door een reserve-officier tandarts 2e klasse, door zijn assistent, een korporaal, die niet bevoegd was tot het uitoefenen van de tandheelkunde, de uitvoering van hoopaalde tandheelkundige werkzaamheden op te dragen en over te laten.

(Zie ook de achter het vonnis opgenomen vrijsprekende sententie van het Hoog Militair Gerechtshof).

(W.v.M.S. art. 140)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen S. N. Z., geboren 29 December 1913, res. officier tandarts 2e kl., chef tandheelkundig centrum te Amsterdam, beklaagde,

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dal de beklaagde is ten laste gelegd:

„TEN EERSTE:

„dat hij, terwijl hij als reserve-officier tandarts 2e klasse in werkelijke dienst was en gedetacheerd bij het Tandheelkundig Centrum „Stormschool „Wildhoef” te Bloemendaal, althans als militair in de „zin der wet een of meerdere malen, op of omstreeks 13 Maart 1947, „althans in de maanden Februari en/of Maart 1947 te Bloemendaal, „althans in Nederland, opzettelijk, met overschrijding van zijn bevoegdheid, de korporaal J. J. Baas, dienende bij het Tandheelkundig Centrum Stormschool „Wildhoef” te Bloemendaal, welke korporaal geen bevoegdheid heeft tot uitoefening van de tandheelkunde als bedoeld in de wet van 24 Juni 1876, Staatsblad 117, „heeft bevolen, althans opzettelijk woorden heeft gebezigd waaruit „op duidelijke wijze kon blijken dat het gezegde als een *last* of een *hevel* was bedoeld,

„ten eerste: om de status praesens op te maken van een of meerdere „personen die bij voormrd centrum tandheelkundig moesten worden „behandeld;

„ten tweede: om bij een of meerdere personen, die bij voormeld

„centrum tandheelkundig moesten worden behandeld, tandsteen te
 „verwijderen en/of tandvleesbehandeling toe te passen;

„*ten derde*: om Kapitein de Ruyter van de Stormschool tandheel-
 „kundig te behandelen door het vullen of plomben van de ver-
 „standskies rechts onder, althans van een kies;

„welk(e) feit(en) is (zijn) voorzien en strafbaar gesteld bij artikel
 „140 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

„TEN TWEEDE:

„*primair*:

„dat hij, op plaats, tijd en in hoedanigheid als vermeld onder TEN
 „EERSTE de korporaal J. J. Baas, welke korporaal geen bevoegdheid
 „had tot uitoefening van de tandheelkunde als bedoeld in de wet
 „van 24 Juni 1876 (Staatsblad 117),

„*ten eerste*: de status praesens heeft laten maken van een of
 „meerdere personen die bij voormeld centrum tandheelkundig moes-
 „ten worden behandeld;

„*ten tweede*: bij een of meerdere personen, die bij voornoemd
 „centrum tandheelkundig moesten worden behandeld, tandsteen
 „heeft laten verwijderen en/of tandvleesbehandeling heeft laten
 „toepassen;

„*ten derde*: de verstandskies rechts onder, althans een kies van
 „de Kapitein de Ruyter van de Stormschool, heeft laten vullen of
 „plomben,

„welk(e) feit(en) is (zijn) voorzien en strafbaar gesteld bij artikel
 „9 van de wet van 24 Juni 1876 (Staatsblad 117) juncto artikel 47
 „sub 1, van het Wetboek van Strafrecht:

„*subsidiair*:

„dat hij, op plaats, tijd en in hoedanigheid als vermeld onder TEN
 „EERSTE door misbruik van gezag opzettelijk heeft uitgelokt, dat de
 „korporaal J. J. Baas, welke korporaal geen bevoegdheid had tot
 „uitoefening van de tandheelkunde als bedoeld in de wet van 24 Juni
 „1876 (Staatsblad 117),

„*ten eerste*: de status praesens heeft opgemaakt van een of meer-
 „dere personen die bij voormeld centrum tandheelkundig moesten
 „worden behandeld:

„*ten tweede*: hij een of meerdere personen, die bij voormeld cen-
 „trum tandheelkundig moesten worden behandeld, tandsteen heeft
 „verwijderd en/of tandvleesbehandeling heeft toegepast;

„*ten derde*: de Kapitein de Ruyter van de Stormschool tandheel-
 „kundig heeft behandeld door het vullen of plomben van een
 „verstandskies rechts onder, althans van een kies,

„welk(e) feit(en) is (zijn) voorzien en strafbaar gesteld bij artikel
 „9 van de wet van 24 Juni 1876 (Staatsblad 117) juncto artikel 47
 „sub 2 van het Wetboek van Strafrecht";

Overwegende, dat een ambtelijke verklaring d.d. 6 Augustus 1947
 van de Chef van de Tandheelkundige Dienst der Koninklijke Land-
 macht zakelijk inhoudt, dat beklagde van 3 Januari 1947 af in
 merkelijke dienst is als reserve-officier Tandarts 2e klasse;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris op 23 Februari 1948 zakelijk heeft verklaard bij welke verklaring hij blijkens recollement ter terechtzitting is blijven volharden,

dat hij van medio Februari 1947 tot eind Maart 1947 als reserve-officier Tandarts 2e klasse in werkelijke dienst was bij het Tandheelkundig Centrum van de Stormschool Bloemendaal te Bloemendaal;

dat alstoen aldaar als zijn assistent fungeerde de korporaal J. J. Baas, die, naar hem, beklaagde, bekend was, niet bevoegd was tot uitoefening van de tandheelkunde;

dat het wel kan zijn, dat hij op een dag in genoemde maanden te Bloemendaal Baas heeft opgedragen om status praesentes op te maken van nieuwe patiënten der Stormschool, door te zeggen: „Doe „jij dat even” en dat het zeer wel mogelijk is, dat Baas, die hij daartoe volkomen capabel achtte, vervolgens des morgens, wanneer hij, beklaagde, nog niet was gearriveerd, geregeld dergelijke status maakte om hem wat werk uit handen te nemen;

dat het juist is, dat Baas in genoemde periode aldaar in zijn, beklagdes, tegenwoordigheid tandsteen heeft verwijderd. doch dat hij zich niet meer kan herinneren of hij Baas daartoe eens of meerdere malen een bevel heeft gegeven;

dat Baas hem niet aan een patiënt gedemonstreerd heeft hoe zijn, beklagdes, voorganger tandvles behandelde;

dat, voorzover hij zich herinneren kan, de Kapitein de Ruiter hem in genoemde periode te Bloemendaal heeft gevraagd of hij onmiddellijk aan een kies behandeld kon worden;

dat hij dit toen niet onmiddellijk kon schikken en Kapitein de Ruiter heeft aangeraden even langs de behandelkamer te lopen en zich met Baas te verstaan;

dat hij verwacht had, dat Baas bij Kapitein de Ruiter een noodvulling zou aanleggen en dat het zijn bedoeling was Kapitein de Ruiter zelf volledig te behandelen na diens terugkeer uit Engeland;

dat hij over deze aangelegenheid verder niet meer heeft gesproken, noch met de Kapitein de Ruiter, noch met Baas;

Overwegende, dat Johannes Jurriaan Raas, oud 20 jaar, korporaal bij de Tandheelkundige Dienst, bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris op 9 Januari 1948, onder ede zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij niet bevoegd is tot het uitoefenen van de tandheelkunde;

dat hij in de maanden Februari en Maart 1947 als militair assistent van beklaagde werkte in de behandelkamer van de Stormschool te Bloemendaal;

dat beklaagde op een dag in een der genoemde maanden, toen er een grote toevloed van nieuwe patiënten was, voor wie status praesentes gemaakt dienden te worden, tegen hem, getuige, heeft gezegd: „Doe jij dat even”, daarbij kennelijk doelende op het maken van de nodige status praesentes;

dat hij, getuige, de woorden van beklagde als een bevel heeft opgevat, ook al werden ze niet formeel op een bevelende toon uitgesproken: . . . enz.:

Post alia:

Overwegende, dat de verdediger van beklagde heeft aangevoerd, dat hier aan de zijde van beklagde niet van opzet gesproken kan worden, welk verweer de Krijgsraad niet kan aanvaarden, daar beklagde naar de mening van de Krijgsraad wel degelijk bewust de gewraakte werkzaamheden aan getuige Baas heeft opgedragen, omdat hij, beklagde, zelf meer aandacht besteedde aan zijn eigen dan aan zijn militaire praktijk, welk oordeel van de Krijgsraad bevestiging vindt in de verklaring van getuige Willem Hendrik Jens, Districts Tandarts West, tegenover wie beklagde onder meer te kennen heeft gegeven, dat hij, beklagde, geen zin had om de monden van de militairen op te poetsen;

Overwegende, dat de raadsman voorts naar voren heeft gebracht, dat beklagde niet geweten zou hebben, dat personen, die niet bevoegd zijn de tandheelkunde uit te oefenen, evenmin status praesentes op mogen maken of tandsteenverwijdering mogen toepassen;

dat de Krijgsraad ook dit verweer ter zijde meent te moeten leggen. gezien de deskundige verklaring van Frederik W. G. van Dalsum, zakelijk onder meer inhoudende, dat het verwijderen van tandsteen en het opmaken van status praesentes momenteel alleen aan tandartsen is toegestaan; de Krijgsraad is van mening dat beklagde hiervan op de hoogte was en zich niet kan verontschuldigen met de mededeling, dat hij zulks niet mist, hetgeen overigens volstrekt onaanneemelijk is; dat de raadsman verder nog heeft aangevoerd dat hier niet gesproken kan worden van bevelen aan korporaal Baas door beklagde;

dat de Krijgsraad hiertegenover van mening is, dat hier wel degelijk sprake is geweest van bevelen van de zijde van beklagde, ook al heeft beklagde tegenover Baas misschien niet strikte bevelen in de gewone zin van het woord gegeven;

Overwegende, toch dat het voor een dienstbevel geen vereiste is dat het woord „gelasten" of „bevelen" wordt gebruikt, zo slechts op duidelijke wijze blijkt, dat het gezegde als een last of bevel is bedoeld en door hem tegen wie het gebruikt wordt als zodanig wordt begrepen;

overwegende, dat een uitdrukking als „doe jij dat even", „doe „jij dat verder maar", „dat kan hij wel-doen" in de verhouding van samenwerking tussen tandarts en assistent volkomen aan voormeld criterium beantwoordt;

Overwegende. . . enz. [volgt: bewezenverklaring van het **TEN EERSTE** ten laste gelegd, met dien verstande dat beklagde opzettelijk moorden heeft gebezigd, waaruit op duidelijke wijze kon blijken, dat het gezegde als een last of een bevel was bedoeld — Red. M.R.T.].

Overwegende, dat heb aldus bewezene niot worden gequalificeerd als:

ALS MILITAIR OPZETTELIJK MET OVERSCHRIJDING VAN ZIJN BEVOEGDHEID EEN MINDERE BEVELEN IETS TE DOEN, MEERMALEN GEPLEEGD,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 140 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde onder TEN EERSTE meer of anders is ten laste gelegd dan liiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het onder TEN TWEEDE ten laste gelegde namelijk het doen plegen of uitlokken van de overtreding van art. 436 Wetboek van Strafrecht, hetzelfde materiële feit omvat als het hierboven bewezen verklaarde zodat beklaagde te dier zake dient te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde en zijn raadsman tenslotte nog tegenover het verwijt van de Auditeur-Militair aan beklaagde, dat hij als officier-tandarts en Nederlander, de Nederlandse militairen, die door hun dienst reeds dikwijls grote offers moeten brengen, niet de verzorging heeft gegeven, waarop zij aanspraak mogen en moeten kunnen maken. naar voren hebben menen te moeten brengen dat de patiënten. die beklaagde op de Stormschool te Bloemendaal te behandelen had, geen volwaardige militairen waren, die zo wring door de dienst in beslag genomen werden, dat zij om weer eens iets te doen te hebben naar de tandarts gingen;

Overwegende, dat de Krijgsraad met bedoeld verwijt van de Auditeur-Militair bij de nader te noemen straf wel degelijk rekening heeft gehouden en derhalve tegenover dit verweer, hoewel het juridisch irrelevant is, meent te moeten opmerken. dat de Krijgsraad de mening van beklaagde en zijn raadsman geenszins deelt, daar de herscholings-cursussen op de Stormschool bekend staan als zeer zwaar en slechts te volgen door geheel volwaardige militairen;

[volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van drie maanden, voorwaardelijk, met een proeftijd van twee jaren, en tot een onvoorwaardelijke geldhoete van duizend gulden, subs. 60 dgn. hechtenis. — Red. M.R.T.].

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 29 October 1948.

President: Jhr. Mr. Dr. Th. W. C. Calkoen (plv.).

Leden: Vice-admiraal Vos, Schout bij Nacht Brouwer, Luit. Generaal Dijkhoorn en Mr. Onnen (plv.).

(Zie het hiervoor opgenomen vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van cis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat het Hof zich met liet beroepen vonnis niet kan verenigen en dit dient te worden vernietigd;

Overwegende, dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft bekomen, dat heklaagde het hem ten laste gelegde heeft begaan, zodat hij hiervan moct worden vrijgesproken, aangezien naar 's Rofs oordeel niet is komen vast te staan, dat beklaagdc op de in de telastelegging aangeduide tijdstippen reeds de hoedanigheid van reserve-officier-tandarts der tweede klasse bezat;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis, waarvan hoger beroep:

En opnieuw rechtdoende:

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen aan heklaagde is ten laste gelegd;

Spreekt hem daarvan vrij.

N A S C H R I F T.

De beslissing van het Hoog Militair Gerechtshof, dat niet uit wettige bewijsmiddelen bij het college de overtuiging is ontstaan, dat beklaagde op de in de telastelegging aangeduide tijdstippen reeds de hoedanigheid van reserve-officier-tandarts bezat en dat deze beklaagde daarom moest worden vrijgesproken komt ons zeer onbevredigend voor. Blijkbaar achtte het Hof de door beklaagde als juist erkende ambtelijke verklaring van de Chef van de Tandheelkundige Dienst dienaangaande, op welke de Krijgsraad zich heeft beroepen, onvoldoende. Doch had het dan niet op de weg van het Hof gelegen om, met toepassing, via P.I. 75, van R.L. 168 een nader onderzoek te gelasten?

Wat moet nu het gevolg zijn van de vrijspraak? Zij mag niet beschouwd worden als een onbevoegdverklaring van de militaire rechter op grond dat het Hof van oordeel was, dat de beklaagde op de aangeduide tijdstippen niet of nog niet militair was in de zin van art. 60 v. W.v.M.S. Immers hadden dan R.L. 240 v. moeten zijn in acht genomen. Verdere vervolging, desnoods voor de burgerlijke rechter, blijft nu op grond van Sr. 68 achterwege.

R.G.

Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië.

Vonnis van 27 Augustus 1948

President: Lt. Kolonel d. Mars. (KMR. SD. TV) P. Eenhoorn.

Leden: Off. v. Adm. 1e kl. F. C. H. Schlamilch, Maj. d. Mars (KMK)

B, Schreuders, Luit. t. zee 1e kl. Douw van der Krap en Luit. t. zee 2e lil. J. C. Havinga.

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. Mr. M. Krauss.

Gewelddadige aanranding van een meerdere, waardoor deze lichamelijk letsel bekwam, met toepassing van art. 55 Wb. v. Sr. gequalificeerd als „feitelijke insubordinatie, gepleegd in tijd van oorlog”.

(W.M.S.R. art. 117,120)

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIË,

in de zaak van de Fiscaal, razione officii, tegen J. S. X., oud 26 jaren, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als matroos 2e klasse OVW.,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant der Zcemarht in Nederlands-Indië, d.d. 13 Mei 1948, No. PJ. 2/27/19;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 26e Juli 1948, n°. P.J./2/45/12, aan de voet van welk stuk aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als matroos II OVW te Soerabaja, in de avond „van 8 Februari 1948, in tijd van oorlog, opzettelijk de kwartiermeester A. H. van Tol feitelijk heeft aangerand door een openstaande „kastdeur, waarachter van Tol stond, dicht te trappen, waardoor de „deur zodanig tegen het hoofd van Van Tol klapte, dat deze op de „vloer viel en met een bloedend hoofd, hebbende Van Tol derhalve „hierdoor enig letsel bekomen, bewusteloos bleef liggen”;

Post alia:

Overwegende, ten aanzien van de qualificatie van het tenlastegelegde,

dat beklaagde door het begaan van het hem ten laste gelegde feit zich zowel heeft schuldig gemaakt aan „Feitelijke insubordinatie, „enig lichamelijk letsel tengevolge hebbende” (art. 117, 1e en 2e lid Wetboek van Militair Strafrecht) als aan „Feitelijke insubordinatie, „gepleegd in tijd van oorlog” (art. 120, 1e Wetboek van Militair Strafrecht);

dat beklaagde echter slechts één feit heeft begaan, weshalve volgens artikel 55 van het Wetboek van Strafrecht de strafbepaling dient te worden toegepast, waarbij de zwaarste hoofdstraf is gesteld;

dat dit in casu is het misdrijf, omschreven in art. 120, 1e van het Wetboek van Militair Strafrecht, weshalve de qualificatie dient te luiden:

„*Feitelijke insubordinatie. gepleegd in tijd van oorlog*”¹⁾);

[volgt: veroordeling tot ren gevangenisstraf voor de tijd van vier maanden, waarvan twee maanden voorwaardelijk, met een proeftijd van één jaar. Bijzondere voorwaarde: zich terzake van zijn gedrag buiten de diensttijd te houden aan de aanwijzingen van zijn commandant, die aangewezen wordt tot liet verlenen van hulp en steun ten aanzien van de nakoming der bijzondere voorwaarde. — Red.]

NASCHRIFT.

De Krijgsraad heeft in dit vonnis de vraag, of de schakeringen die de wet in de artikelen 117-119 voor feitelijke insubordinatie in tijd van vrede geeft, ook in de qualificatie van een in tijd van oorlog gepleegde feitelijke insubordinatie tot uitdrukking wroeten worden gebracht, dan zoel of in tijd van oorlog uitsluitend de simpele qualificatie van artikel 120 gebezigd moet worden, in laatstbedoelde zin beslist. Ik sluit mij bij deze oplossing volkomen aan, zoals kan blijken uit mijn naschrift op blz. 526/7 van M.R.T. XLI.

Men zie in dit verband trog de op blz. 620 v. van M.R.T. XLI afgedrukte correspondentie tussen de President van deze Krijgsraad en de President van het Hoog Militair Gerechtshof in Nederlands Indië.

W. H. V.

Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië.

Vonnis van 20 Februari 1948²⁾

President: Lt. Kolonel d. Mars. (KMR. SD. TV) I. Eenhoorn.

Leden: Off. v. Adm. 1e kl. F. C. H. Schlamilch, Off. MSD. 1e kl.

W. P. J. Brunrt de Rochebrune, Luits. t. zee 1e kl. Douw van der Krap en J. N. J. van der Meij.

Fiscaal: Off. o. Adm. 1e kl. Mr. M. Krauss.

Raadsman: Luit. t. zee 3e kl. (KMR.SD.TV) Mr. J. W. van der Bijl.

Opzettelijke ongehoorzaamheid door het opgeven van een vulse naam, toen een meerdere in verband met op te maken rapport gelast had, de naam op te geven.

Ten aanzien van de door een Inheems lichtmatroos gepleegde misdrijven tegen de ondergeschiktheid jegens een eerste-luitenant van het K.N.I.L., bij ontkenenis door de mindere, de getuigenis van de meerdere als volledig bewijs gebezigd.

(W.M.S.R. artt. 108, 114; Inv. M.S.T. art. 74, 1°)

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIE,

¹⁾ Conforin de eis van de Fiscaal. (Red. M.R.T.)

²⁾ Dit vonnis werd bevestigd bij sententie van 14 Mei 1948 van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië, met dien verstande dat beklagde, ter terechtzitting van het Hof, al het ten laste gelegde met uitzondering van de bedreiging, volledig en omstandig heeft bekend.

(Red. M.R.T.)

in de zaak van de Fiscaal, ratiōne officii, tegen R. M. U., oud 22 jaren geboren te Menado, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als Inheems lichtmatroos,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant Zeemacht Nederlandsch-Indië dd. 31 Mei 1947 no. J.2/D/10/6;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de (*niet ingevuld. Red.*) No. J.2/D/10/6 aan de voet van welk stuk aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, in tijd van oorlog, dienende als lichtmatroos te Batavia:

a. „op 28 Maart 1947, nadat de 1e luitenant der Infanterie van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger W. J. van der Plaats hem, beklagde, wegens liet niet brengen voor die meerdere van de „militaire groet had staande gehouden en deswege had onderhouden, „terzake van bedoelde dienstaangelegenheid, opzettelijk die meerdere, „in diens tegenwoordigheid mondeling heeft beledigd, althans heeft „uitgescholden of beschimpt, door deze tor te voegen „Jullie zakken”. „althans door woorden van gelijke strekking cri, nadat die inerdere „vervolgens zijn — beklagde's — naam had gevraagd, teneinde „rapport van heni te kunnen maken, opzettelijk heeft nagelaten aan „dat dienstbevel te gehoorzamen, door in strijd niet di! waarheid te „antwoorden, dat hij, beklagde, dienstplichtig matroos Elekhout was;

b. „op 16 April 1947, nadat bij de oncler a. bedoelde meerdere „inmiddels twijfel was gerezen aangaande de juistheid van de door „hem, beklagde, op 28 Maart 1947, verstrekte onder n. bedoelde „gegevens omtrent zijn identiteit en bedoelde meerdere hem, be- „klaagde, had gevraagd zijn legitimatiebewijs te tonen, heeft gewei- „gerd, althans opzettelijk heeft riagelaten, aan dat dienstbevel te „gehoorzamen, hebbende hij vervolgens naar aanleiding van voren- „bedoelde dienstaangelegenheid opzettelijk die meerdere in diens „tegenwoordigheid mondeling met enig kwaad bedreigd door deze „dreigend toe te voegen: „als ik je later nog eens zie, dan zal ik je „„kapot schieten”, althans door woorden van gelijke strekking”;

Gelet . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde ten processe heeft verklaard:

dat hij in de maanden Maart en April 1947 als matroos 3e klasse diende bij de Marine-kazerne Weltevreden te Batavia;

dat hij op de morgen van een dag in di! tijdvak, op weg zijnde naar deze kazerne, werd aangehouden door een militair: dat hij deze militair niet had opgemerkt; dat deze militair hem toeriep: „%ie je niet dat ik officier ben”; dat hij zich naar deze militair heeft begeven en zag, dat deze in khaki geklede militair onderscheidingen droeg, die hij, beklagde, niet kende; dat hij echter begreep dat deze militair een officier van de Landmacht was; dat de militair hem verschillende woorden heeft toegevoegd als: „Zie je dan niet, dat ik „een officier ben”; dat hij niet heeft geantwoord en in de houding is blijven staan tot hij weg mocht na de militaire groet aan deze meerdere te hebben gebracht;

dat hij de getuige Van der Plaats herkent als de militair die hem op die morgen staande heeft gehouden; dat deze officier hem die morgen niet zijn naam en stamboeknummer heeft gevraagd en dat hij, beklaagde, niet aan deze militair heeft opgegeven, dat hij dienstplichtig matroos Eekhout was;

dat hij op de morgen van de 16e April 1947, wederom op weg naar de kazerne, werd aangehouden door dezelfde militair waarmee hij de bovenvermelde moeilijkheden had gehad;

dat deze officier hem toen heeft gevraagd zijn legitimatiebewijs te tonen; dat hij, beklaagde, dit legitimatiebewijs niet bij zich had en dit aan de officier heeft verteld; dat de officier hem toen opdracht heeft gegeven om bij hem te blijven staan; dat hij dit ook heeft gedaan;

dat na enige minuten de officier een passerende weapon-carrier aanhield en hem order gaf hierin te stappen; dat hij aan deze order ogenblikkelijk heeft gehoorzaamd; dat hij hiermede door de officier naar de Militaire Politie-kazerne op Ptodjo is vervoerd en hiervandaan door de officier naar de Marine Kazerne Weltevreden is gebracht;

Overwegende, dat ten proccsse onder ede hebben verklaard de getuigen:

1. Willem Jan VAN DER PLAATS, 1c luitenant der Infanterie, vlieger-waarnemer bij het Kon. Ned. Leger, Batavia, oud 28 jaren:

dat hij in de morgen van de 28e Maart 1947 een inheems matroos heeft staande gehouden, daar deze hem de militaire groet niet bracht; dat hij, getuige, toentertijd diende als 1e luitenant der Infanterie van het K.N.I.L. en een uniform van die rarig droeg;

dat bekaagde wel in zijn, getuige's, richting had gekeken, maar hem bij liet passeren niet de militaire groet had gebracht: dat hij de inheemse matroos toen heeft aangehouden en deze gevraagd heeft waarom hij de militaire groet niet bracht; dat deze matroos toen ongeveer als volgt heeft geantwoord: „Groeten, groeten, ook die „flauwe kul nog. ik groet niet eens voor mijn eigen officieren, alleen „mijn commandant, die mij dit heeft gezegd, jullie zakken, ik heb „vier en een half jaar onder die rot-Nederlandse vlag gevochten, ik „als Indonesiër. jullie zakken, ik ben Indonesiër zie je“;

dat hij de matroos hierop heeft gevraagd of het bij de Koninklijke Marine een janboel was;

dat de matroos hierop antwoordde: „Ja, het is een grote rotzooi“: dat hij de matroos toen zijn identiteit heeft gevraagd; rlat de matroos toen heeft opgegeven dat hij Eekhout heette en dienstplichtig matroos was met het stanibocknummier 234 en dat hij bij de torpedomakerij te Tg. Priok diende;

rlat de matroos na deze gegevens ie hebben opg geven i?; wegge- lopen terwijl hij zei: „Jullie zakken, zakken zijn jullie“; dat hij van het gebeurde rapport heeft opgemaakt en dit heeft ingediend bij de basiscommandant van het vliegveld te Tjililitan;

dat enige dagen later een marine-officier van de NEFIS hem mededeelde, naar aanleiding van het door hem ingediende rapport, dat de in het rapport genoemde Eekhout niet bestond;

dat hij op de 16e April 1947 bij de spoorwegovergang bij Pasar Tjikini te Batavia dezelfde inheemse matroos, die hij op 28 Maart 1947 had aangehouden, wederom aangehouden heeft; dat hij, getuige, weer in de uniform van zijn rang was gekleed en de matroos reeds herkende voordat deze hem passeerde;

dat hij de matroos, na hem te hebben aangehouden, opdracht heeft gegeven zijn legitimatiebewijs te tonen; dat de matroos weigerde door te zeggen: „Ik doe het niet“; dat de matroos zeker niet heeft gezegd dat hij zijn legitimatiebewijs niet bij zich had; dat hij de matroos toen opdracht heeft gegeven om bij hem, getuige, te blijven staan; dat deze dit botweg weigerde en daarna weggelopen is in de richting Menteng;

dat hij de matroos nog is achterna gelopen en deze er op heeft gewezen dat deze als matroos tegenover een officier stond; dat de matroos hem toen antwoordde door te zeggen: „Als ik je later nog eens zie, zal ik je kapot schieten“; dat hij de matroos heeft achtervolgd en even later een passerende weapon-carrier van het leger heeft aangehouden;

dat hij de matroos opdracht heeft gegeven in deze weapon-carrier te stappen; dat de matroos dit weigerde en doorliep; dat hij, getuige, met de weapon-carrier achter hem is aangegaan en ter hoopte van het Tjikini hospitaal de matroos, die inmiddels in een betjak was gestapt, weerinhaalde; dat hij de matroos door een zich in de weapon-carrier bevindende soldaat in deze weapon-carrier heeft doen brengen;

dat de matroos door hem, getuigt., vervolgens eerst op het hoofdkwartier van de Militaire Politie te Batavia en vervolgens naar de Marine Kazerne Weltevreden is vervoerd;

dat op het hoofdkwartier van de Militaire Politie de matroos als zijn naam heeft opgegeven R.S.U.; dat hij beklagde herkende als de inheemse matroos, die door hem op 28 Maart 1947 en op 16 April 1947 is aangehouden en met wie hij de bovengenoemde moeilijkheden heeft gehad;

2. Adolf KIEFFER, militie-korporaal bij het K.N.I.L., Genie Legerverbindingsdienst, Batavia, oud 27 jaren:

dat op de morgen van een dag omstreeks midden April 1947 een weapon-carrier die hem kwani afhalen, voor zijn huis stopte; dat toen hij bij deze weapon-carrier kwam, een 1e luitenant van het K.N.I.L. hem heeft aangemaand om voort te maken omdat deze luitenant een militair die hem gebrutaliseerd had, wilde grijpen;

dat hij niet deze luitenant, die hij later heeft herkend als de getuige Van der Plaats, in de weapon-carrier is gestapt en dat de weapon-carrier vervolgens is weggereden; dat ter hoogte van het Tjikini-hospitaal werd gestopt en aan hem en een andere zich in de weapon-carrier bevindende militair opdracht werd gegeven om een inheemse matroos, die zich in een betjak bevond en die zij met de

weapon-carrier hadden ingelield, uit de betjak te halen en in de weapon-carrier over te brengen;

dat hij met de andere militair naar de betjak is gegaan en tegen de matroos heeft gezegd mee te gaan naar de weapon-carrier; dat de matroos dit heeft gedaan en in de weapon-carrier is gestapt;

Post alia:

Overwegende dienaangaande, dat beklagde ontkent zich aan de feiten te hebben schuldig gemaakt; dat hem dit echter niet vermag te baten. aangezien artikel 74,1^o Tnvoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht rekening houdt met de meer voorkomende omstandigheid dat ondergesnikten, die zich alléén bevinden in tegenwoordigheid van een meerdere, de ondergeschiktheid met voeten treden en achteraf hun euvelheden ontkennen;

dat er allermintst redenen zijn om de juistheid der verklaring van de le luitenant Van der Plaats in twijfel te trekken;

dat opmerkelijk is dat de bewering door beklagde dat hij op 16 April 1947 ogenblikkelijk heeft gehoorzaamd aan de order van de le luitenant Van der Plaats om in de weapon-carrier te stappen volkomen wordt gelogenstraft door de verklaring van getuige Kieffer;

Overwegende dat door de inhoud van de verklaring van de beklagde en die van opgemelde getuigen, in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld eraan, hetgeen hem is ten laste gelegd, met dien verstande, dat hij, voor zover het betreft het tenlastegelegde onder a., heeft uitgescholden en dat hij, voor zover het betreft het tenlastegelegde onder b. heeft geweigerd en nagelaten een dienstbevel te gehoorzamen;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

- a. 1. *„Als militair opzettelijk een meerdere uitschelden, het feit „in dienst gepleegd“;*
2. *„Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog“;*
- b. 1. *„Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog“;*
2. *„Als militair opzettelijk een meerdere in diens tegenwoordigheid mondeling met enig kwaad bedreigen, het feit in dienst „gepleegd“;*

Overwegende omtrent de op te leggen straf, dat de Raad van oordeel is dat de door de beklagde begane delicten een dusdanig ernstig karakter dragen dat hier een gevoelige en strenge straf op zijn plaats is;

Overwegende dat navolgende straf geacht moet worden in goede verhouding te staan tot de ernst van de gepleegde feiten, in verband met de persoonlijkheid van de beklagde en de omstandigheden waaronder de feiten zijn begaan;

Overwegende dat er termen aanwezig zijn het ondergane arrest zonder waarneming van dienst bij de uitvoering der straf geheel in mindering te brengen;

Gezien de artikelen:

1, 2, 4, 60, 76, 108, 114 1e en 2e lid Wetboek van Militair Strafrecht; 27, 57 Wetboek van Strafrecht; 185, 188, 189 Regtspleging bij de Zeemagt; i 4 aanh. en 1c Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht;

[Volgt: *Veroordeling Int gevangenisstraf voor de duur van negert maanden met aftrek van het ondergane voorarrest tot ten totaal van 181 dagen (conform eis) — Rrd. M.R.T.*]

N A S C H R I F T

Waar het in bovenstaand vonnis betref misdrijven tegen de ondergeschiktheid, gepleegd door een Nederlands militair jegens een meerdere van het Koninklijk Nederlands-Indische Leger, had de verordening van het Militaire Gezag No 43¹⁾, de basis waarop de verhouding van meerdere tot windei-e tussen K.N.I.L. en Nederlandse militairen berust, aangehaald dienen te zijn²⁾. De aanhaling (èn de nadere lezing) van deze Verordening zou geenszins overbodig zijn geweest, want de werking van de gelijkstelling van militairen van het K.N.I.L. met militairen in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht is binnen enge grenzen afgepaald: zij strekt zich namelijk niet verder uit dan (a) tot de in artikel 67 van het Wetboek van Militair Strafrecht bedoelde verhouding (d.i. die van meerdere tot mindere) en (b) tot de te hunnen aanzien gepleegde feiten.

Een nauwe begrenzing was noodzakelijk, want een algehele gelijkstelling zou de Indische militairen bijv. ook gebracht hebben onder de werking van artikel 4 van het Wetboek van Militair Strafrecht en via artikel 72 van de Wet op de Krijgstucht onder de werking van die wet en van het Reglement betreffende de Krijgstucht en coorts, via artikel 114 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht, onder de werking van die Invoeringswet enz. Hierdoor zouden allerlei botsingen van toepasselijk recht zijn ontstaan? en tof, onontwarbare puzzles hebben geleid.

De V.M.G. 43 is echter, voor wat haar gelijkstelling betreft, wel wat eng gehouden. Zo werd bijvoorbeeld de gelijkstelling niet uitdrukkelijk uitgebreid tof de artikelen 69 en 128 van het Wetboek van Militair Strafrecht, hetgeen zeker volgens de strekking van de verordening had behoren te geschieden. Wanneer men immers het gezag van militairen van het K.N.I.L. wil beschermen tegenover minderen van de Nederlandse krijgsmacht in Indië, dan moet die bescherming zeer zeker ook gelden voor de schildwacht en de patrouille van het K.N.I.L. Evenzo werd nagelaten liet gezag van de meerdere af te ronden door artikel 74 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht binnen het gebied van de gelijkstelling te trekken. Het bewijsvoorecht van artikel 74 wordt namelijk niet, door het bezigen van

1) Tekst: zie M.R.T. XXXIX, blz. 477.

2) Voor de omgekeerde verhouding: Nederlandse meerdere — Indische mindere, vindt de-V.M.G. 43 geen toepassing. Zie de noot op blz. 138 van M.R.T. XLI. ■

het woord „meerdere“ gebaseerd op de verhouding van meerdere tot mindere, zoals omschreven in artikel 67 van het Wetboek van Militair Strafrecht, waardoor men het onder de hierboven onder (a) genoemde gelijkstelling zou kunnen schuiven, doch het wordt los daarvan geregeld door de woorden „de afzonderlijke getuigenis van een „militair . . . betreffende een misdrijf tegen de ondergeschiktheid, „tegen hem gepleegd“. Misschien zou men het door deze bewoordingen aan de hierboven onder (b) genoemde gelijkstelling kunnen koppelen, maar daartoe zou dan toch enige vrijmoedigheid bij de wetsinterpretatie nodig zijn, want de Verordening ziet op feiten, niet op het bewijs van feiten.

Het vonnis van de Krijgsraad te Velde (Kon. Landmacht) te Batavia van 3 Juli 1947 (M.R.T. XLI, blz. 98 v.) was het eerste dat tegen deze zwakke stee stootte; bovenstaand vonnis het tweede. Eerstgenoemd vonnis ontmoette artikel 128 van het Wetboek van Militair Strafrecht op zijn weg, doch het sloeg een xijpad in (zie het naschrift); dit vonnis raakt artikel 74 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrect, doch het sluit de ogen voor de consequenties.

Hoewel ik het met het resultaat, waartoe de Zeekrijgsraad komt, ten volle eens ben (ik zeide boven reeds dat het gezag van de meerdere van het K.N.I.L. tegenover de minderen van de Nederlandse krijgsmacht afgerond had behoren te worden), zou een motivering in het vonnis, hetwelk de ratio vóór de letter deed gaan, m.i. niet overbodig zijn geweest.

W. H. V.

MILITAIR-RECHTELIJKE VERENIGING.

De Militair-Juridische Organisatie.

Tekst van de causerie, op 19 Februari 1949 door Luitenant-Kolonel Mr. H. H. A. de Graaff, gehouden in de Jaarvergadering van de Militaire-rechtelijke Vereniging.

M. v. V., Dames en Heren,

Ik ben het bestuur van de M. X. V. clankhaar, dat het mij heeft toegestaan het onderwerp van deze middag te behandelen, in de vorm van een causerie.

Deze vorm veroorlooft mij, om mij te beperken tot de hooldzaken, om de grote lijnen aan te geven, langs welke getracht wordt het moeilijke vraagstuk van de militair-juridische organisatie in het leger tot een oplossing te brengen, zonder op elk probleem in details in te gaan. Ik zou ook bezwaarlijk verder kunnen gaan, want uiteraard houdt de organisatorische zijde van het militair-juridische vraagstuk nauw verband enerzijds met de legerorganisatie, anderzijds, vooral wat de militaire justitie betreft, niet de terzake geldende wetten. en het is u allen wel bekend, dat de legerorganisatie nog telkens aan wijziging onderhevig is en dat, naar wij althans hopen, wijziging van de militaire wetgeving binnen afzienbare tijd kan worden verwacht.

Velen van **U** hebben een actief aandeel gehad in de opbouw van het militair-juridische apparaat, anderen hebben mij in mijn kwaliteit als Hoofd van Sectie G G waardevolle adviezen en aanwijzingen gegeven ten dienste van deze opbouw. Voor hun oren breng ik uiteraard hedenmiddag niet veel nieuws.

Doch de grote belangstelling, welke blijktens de mij en anderen herhaaldelijk breikende vragen, in ruimen kring aanwezig is, deed het verantwoord voorkomen om ook in de kring van de Militair-Rechtelijke Vereniging over dit onderwerp enkele mededelingen te doen. Tegenover onze marineleden maak ik daarbij mijn verontschuldigingen voor het feit, dat mijn beschouwingen uiteraard in de eerste plaats op de landmacht betrekking hebben, al zal hier en daar wellicht iets ter tafel komen dat ook voor de marine belang heeft.

Wanneer de militair-juridische organisatie ter sprake komt, zijn er altijd nog lieden (gelukkig neemt hun aantal zienderogen af) die een opmerking maken in de geest van „wat maken jullie daar toch „een drukte over, waar is dat toch allemaal voor nodig, daar werd „toch vóór den oorlog ook niri over g->praat.”

Nu is het gebruik van cliché's misschien rijt zonder bedenkingen, maar in het ambtelijk strijdperk, waar men telkens weer opnieuw aangroeiende koppen van diverse draken moet afhouden, zijn cliché's wel rens gemakkelijke en effectieve wapenen, waarmee men zijn intellectuele krachten voor beter doeleinden kan sparen.

Mijn geliefd cliché ter aanduiding van de personen, die altijd klaar staan met „waarom nu, het was er vroeger toch ook niet” is: „Barneveldse boer”. Hiermede is niets onvriendelijks bedoeld tegen de boe-

renstand in het algemeen, en de Veluwe afdeling daarvan in het bijzonder.

Maar het is mij clestijds opgevallen, dat de Barneveldse boer, die het met zijn Christelijke plichten zeer nauw neemt, niet gauw op zijn fiets naar de kerk zal gaan, ofschoon dit voor hem toch een geringere krachtsinspanning zou betekenen dan wanneer hij loopt, en dus zijn Zondagsrust meer tot haar recht zou doen komen. Daarentegen spant hij zonder enig bezwaar zijn paard voor de wagen om daarmee naar de kerk te rijden, hoewel de wet van de tien geboden toch ook voor os en ezel en dus ook voor het paard de zondagsrust voorschrijft. Vraagt men naar een verklaring voor deze tegenstrijdigheid, dan verneemt men geen andere dan deze, dat de vader en de grootvader van de goede man ook altijd met paard en wagen, doch nooit met de fiets ter kerke gingen.

Zoals ik al zeide, dit merkwaardige standpunt treft men niet alleen bij de Barneveldse boer, doch ook nog hier en daar in de ambtelijke en in de militaire wereld aan. Het loont, daarom de moeite eerst die „goeie ouwe tijd" nog eens de revue te laten passeren en te zien wat zij ons gebracht heeft op het gebied van het militair-juridische.

Ik releveer in dit verband allereerst de universitaire opleiding voor meer-uitgebreide juridische vorming van beroepsofficieren.

Deze dateert reeds van vrij kort na de mobilisatie 1914-1913.

Zij is een duidelijk bewijs, dat men behoefte begon te voelen aan officieren met uitgebreide rechtskennis. Het gevolgde systeem was aangepast aan de mogelijkheden van die tijd. Men moest er immers van uit gaan, dat de beroepsofficieren behoudens enkele uitzonderingen geen gymnasiale vooropleiding hadden genoten. Voor toelating tot de K.M.A. werd eindexamen H.R.S. gevergd. gymnasium B gaf ook wel rechten, maar voor de genie en de artillerie werd de geringere wiskundige kennis in de praktijk toch wel als een bezwaar gevoeld. zodat niet zelden gymnasiasten bijlessen in wiskunde moesten nemen om het onderwijs aan de K.M.A. te kunnen volgen. Th die jaren was bovendien nog een groot gedeelte van de infanterie-officieren afkomstig van de Hooicursus, evenals alle officieren van administratie.

Om die redenen moest van een volledige rechtenstudie worden afgezien en zo kwam de tweejarige cursus tot stand, tijdens welke de publiekrechtelijke vakken van het doctoraal-examen rechten in volle omvang werden behandeld. In plaats van de civielrechtelijke vakken maakten militair straf- en tuchtrecht, volkenrecht en administratief-rechtelijke onderwerpen als Dienstplichtwet, ambtenarenrecht enz. deel van het leerprogramma uit.

De cursus voorzag zeker in de behoefte van het leger van die jaren. Men kreeg de beschikking over een aantal beroepsofficieren met een zeer behoorlijke kennis van die vakken, welke voor het leger in de eerste plaats van belang waren.

Tot een systematisch benutten van deze krachten is het echter maar zeer ten dele gekomen. De vredesorganisatie had voor hen geen afzonderlijke plaats gereserveerd, waar het leger van de voor de studie

bestede kosten en tijd het volle rendement zou kunnen trekken.

Sommige van deze officieren fungeerden een tijd lang als Officier-Commissaris of -Secretaris, doch dit waren functien, welke ook door niet-gespecialiseerde krachten werden vervuld. Anderen gaven bij hun korps of in hun garnizoen lessen in straf- en tuchtrecht. Maar er waren er ook, die ondanks het bezit van het getuigschrift voor meer-uitgebreide rechtskennis in troepen- of bureaufuncties werden geplaatst, waar hun studie in het geheel niet werd benut.

Het zelfde lot viel uiteraard de officieren ten deel, die hetzij geheel op eigen kracht hetzij met gebruikmaking van de bovengenoemde cursus, er in slaagden om zich de titel van meester in de rechten te verwerven.

In de *oorlogsorganisatie* was aanvankelijk alleen voorzien in een Sectie Juridische dienst (speciaal bestemd voor militair-gezag- en vorderingsaangelegenheden) in het Algemeen Hoofdkwartier, terwijl het Hoofdkwartier van het Veldleger beschikte over een Sectie Rechtspleging, bestaande uit een auditeur-militair, een provoost-geweldige en vier officieren. Of dit voldoende was voor een sterkte van het Veldleger van rond 117.000 man blijve thans buiten beschouwing.

De divisiegroepen en de divisien kenden in het geheel geen juridische formaties.

Was aanvankelijk ook het personeel voor deze sectien niet of in zeer onvoldoende mate aanwezig, enkele jaren vóór de mobilisatie van 1939 is daarin verbetering gebracht door de oprichting van het dienstvak van de Reserve-Officieren voor Algemene Dienst, voor een belangrijk deel uit juristen bestaande. Het is bekend, dat daarbij een aantal juristen werd benoemd zonder enige voorafgaande militaire ervaring of opleiding, terwijl ook enige reserve-officieren-jurist van de verschillende wapens en dienstvakken naar de Algemene Dienst werden overgeplaatst. Blijkbaar zat men zo krap in zijn officieren, dat niet in ruimere mate gebruik kon worden gemaakt van reserve-officieren-jurist, die natuurlijk in grote getale bij de wapens waren ingedeeld.

De voor de aldus aangeworven hulpkrachten weggelegde taak omvatte aanvankelijk alleen het militair-gezag- en de vorderingsaangelegenheden, doch later kwam daar ook de militaire iustitie bij.

Kort vóór en tijdens de mobilisatie zijn toen diverse maatregelen genomen om tot een betere juridische bezetting te geraken.

De bekende, onder leiding van Generaal van Munnekrede gehouden cursussen, waarover men nog heden ten dage degenen die ze hebben gevolgd, met dankbaarheid en waardering hoort spreken, maakten de betrokkenen zo goed mogelijk geschikt voor hun taak, en geleidelijk kon worden overgegaan tot de bezetting van juridische bureaux, niet alleen in genoemde hoofdkwartieren, doch ook bij lagere formaties.

Wat de militaire rechtspleging betreft, het is bekend, dat wij vóór 1940 behalve het H.M.G. slechts één krijgsraad bij de landmacht hadden, welke practisch als een geheel onder „Justitie" ressorterende

instelling kon worden beschouwd. Het leger leverde weliswaar de leden, doch deze hadden uiteraard geen vaste benoeming. Het leger leverde de secretaris, ook deze functionaris had geen vaste benoeming. Als zodanig trad ambtshalve de secretaris van de O. C. in het garnizoen den Bosch op (gelukkig heeft men jarenlang dezelfde officier in deze functie laten fungeren). De Officierien-Commissaris bekleedden een functie zonder enig rechtstreeks verband met het college.

Deze situatie heeft er toe geleid, dat bij „Oorlog^v nauwelijks gedacht werd aan een eventuele mobilisatie óók van de militaire justitie, terwijl omgekeerd bij „Justitie^u daer aangelegenheid vanzelfsprekend niet de minste belangstelling genoot, terwijl men daar bovendien nog tijdens de mobilisatie zeer huiverig bleek voor de instelling van krijgsraden te velde en voor het leggen van functies daarbij in handen van militairen.

Dat de capaciteit van de vredeskrijgsraad reeds bij de „P” en „Q telegrammen hopeloos tekort schoot, behoeft dus niet te verwonderen. Dit college kon de criminaliteit bij een legersterkte van ongeveer 20.000 man nog net aan, maar toen er 90.000 man onder de wapenen waren ontstond al spoedig een noodtoestand, welke nog verergerde bij de volledige mobilisatie.

Weliswaar werd in de eerste maanden van 1940 overgegaan tot uitbreiding van het aantal vredeskrijgsraden tot drie, maar ook dit was nog onvoldoende. Intussen werd hard gewerkt aan de oprichting van krijgsraden te velde. Officier-oormissariaten werden ingesteld, welke aanvankelijk voor de vredeskrijgsraden werkten, en de oprichting van 8 krijgsraden te velde lag in het voornemen. Toen het oorlogsgeweld ook over ons land losbarstte, konden er 2 van dergelijke krijgsraden worden gevormd, en wel bij het 2e Legerkorps en bij de troepen in Zeeland.

Het is niet mijn bedoeling, hier uitvoerig in te gaan op alle maatregelen, die men nog getroffen heeft om verbetering in de toestand te brengen, noch om te spreken over het vele en verdienstelijke werk, onder moeilijke omstandigheden door vele juristen verricht. Ik wil slechts duidelijk voor Uw ogen stellen, dat een grondige voorbereiding ontbroken heeft en dat de enig juiste oplossing, hierin bestaande, *dat men bij de mobilisatie onverwijd ook een militair-justitiëel apparaat kan mobiliseren*, destijds niet uitvoerbaar was.

Dat er in die tijden veel aan ontbroken heeft, daarover is men het wel eens. Er zijn dan ook genoeg stemmen opgegaan, reeds lang vóór de oorlog, om op dit tekort te wijzen, maar het waren stemmen van roependen in de woestijn.

Het is begrijpelijk dat deze situatie haar nawerking nog deed gevoelen, toen na de bevrijding tot de wederopbouw van ons leger werd overgegaan. Bij de meeste onderdelen van het leger kon men teruggrijpen op en gebruik maken van hetgeen vóór 1940 was geweest. Zeker, de infanterie, de artillerie, enz. behoefden grondige herscho-

ling, maar er waren infanteristen, artilleristen, enz., die uiteraard vrij snel voor de nieuwe taak geschikt konden worden gemaakt.

De militaire justitie stond er echter droeviger voor. De oude „vredes“-colleges waren verdwenen. de krijgsraden te velde hadden nauwelijks bestaan. Het is dan ook geheel improviserend, dat onder leiding van de tegenwoordige President van het H.M.G., toen luitenant-kolonel Mr. Doornbos een nieuw apparaat moest worden opgebouwd om zo spoedig mogelijk het hoofd te kunnen bieden aan de stroom van zaken, welke al spoedig op de militaire justitie loskwam.

Mr. Doornbos deed met succes een beroep op ren aantal heren, die reeds vóór de bezetting bij de militaire justitie hadden gewerkt, en wist voor het overige andere krachten tob zijn korps te doen toetreden op ren wijze, welke de beste ronselaars uit vroeger eeuwen hem niet zouden hebben kunnen verbeteren. Maar het apparaat kwam er, het begon te werken en hoe langer hoe beter te werken. En al werd de bestuurder van dit apparaat al spoedig tot zijn huiclige hoge en verantwoordelijke post geroepen, dat liet mogelijk is gebleken met deze improvisatie niet alleen goed maar ook snel recht te spreken is in de eerste en voornaamste plaats aan hem te danken.

Het zou echter een grote en onvergeeflijke fout betekenen, indien men zou uitgaan van de redenering: „zie je wel. met wat handigheid „en vlotheid komen we er wel, wat zouden we ons verder druk „maken?“

In de eerste plaats zou dan blijken. dat men alweer hopeloos vast zou lopen zodra de reservisten in het genot van groot verlot werden gesteld. Voortdurende aanvulling van het apparaat bleek al na korte tijd nodig.

Naar in de tweede en voornaamste plaats zou het gevolg zijn, dat bij een eventuele toekomstige mobilisatie *wederom geen systematische opbouw van het juridische apparaat* mogelijk zou zijn, en opnieuw improviserend te werk zou moeten worden gegaan.

Dit is een punt dat door velen, die tevreden zijn over de huidige gang van zaken bij de militaire justitie. nog wel eens over het hoofd wordt gezien. Zeker, het „heden“ stemt tot tevredenheid, maar ook de „toekomst“ moet worden veilig gesteld.

De legerleiding heeft ingezien, dat er iets moest gebeuren. De chef van de generale staf werd belast met de zorg voor de militaire justitie, voor de handhaving van de krijgstucht. voor de voorbereiding van het militair gezag in tijden van staat van oorlog of staat van beleg en enige andere onderwerpen op militair-juridisch terrein.

Aangezien de Chef G. S., anders dan vóór de oorlog, tevens hoogste troepencommandant werd en dus teven:, belast kon worden en al spoedig ook daadwerkelijk belast werd met de functie van Commandierend Generaal, werd het mogelijk niet alleen de behartiging van actuele juridische belangen. doch ook en vooral het ontwerpen van ren systeem tot doorlopende en blijvende behartiging van die belangen bij één orgaan te centraliseren. Het Hoofdkwartier van de Chef van de Generale staf werd daartoe voorzien van een Hoofdafdeling, later

Section, belast met de militair-juridisch dienst, een instelling welke, als eenmansbedrijfje begonnen, al spoedig moest uitgroeien tot een organisatie met vijftien officieren en een tiental administratieve hulpkrachten, en met een feitelijk verlengstuk, gevormd door de Afdeling IIIe van de Staf van de Adjudant-Generaal in Indonesië.

Ik zal U niet vermoeien met een relaas van de werkzaamheden, door Section G 6 verricht en met een opsomming van de moeilijkheden, daarbij ondervonden. Het lijkt mij nuttiger U een schets te geven van de maatregelen op militair-juridisch terrein, welke ontworpen zijn en ten dele reeds zijn gerealiseerd, met de bedoeling te geraken tot een definitieve en systematische oplossing van het militair-juridische vraagstuk, waarbij natuurlijk in ruime mate gebruik is gemaakt van de sedert de bevrijding opgedane ervaringen en van vele nuttige adviezen, door ettelijke belangstellenden in deze materie gegeven.

Allereerst moet dan een schatting worden gemaakt van de behoefte aan militair-juridisch geschoold personeel, benodigd in de oorlogsorganisatie zowel als in de vredesorganisatie van het leger. Hierbij is natuurlijk de doorslaggevende factor de taak, welke onder beide omstandigheden zal moeten worden verricht. Het is niet mijn bedoeling, ten deze in details te treden.

Laat ik dus mogen volstaan met te constateren, dat er voorziker moet worden in de bezetting van juridische bureaux of sectionen in alle daarvoor in aanmerking komende staven van het gemobiliseerde leger, welke bureaux zullen moeten worden belast niet alleen met de behandeling van straf- en tuchtzaken, doch ook met een taak bij het militair gezag, met de behandeling van vorderingsaangelegenheden en met de civielrechtelijke- en volkenrechtelijke kwesties, waarmee men in tijd van oorlog te maken kan krijgen.

Daarnaast zal het gemobiliseerde leger moeten beschikken over een militair-justitiëel apparaat, geschikt voor het optreden te velde.

Zowel voor de militair-juridische bureaux in de staven als voor het justitiële apparaat zullen de nodige reserve-officieren-jurist moeten worden bestemd, terwijl ook personeel beneden de rang van officier nodig zal zijn.

Al dit personeel zal reeds in vredetijd voor de oorlogstaak moeten worden bestemd, en daartoe de nodige opleiding moeten ontvangen.

Zij, die bestemd zijn voor bureaux in staven, zullen in vredetijd bij dergelijke bureaux moeten worden geoefend; zij die bestemd zijn voor de militaire justitie te velde, zullen in vredetijd bij de militair-justitie moeten worden ingewerkt.

De juristen, bestemd voor bureau-functies zullen bij voorkeur militaire ervaring in de troep moeten hebben, al zullen sommige werkzaamheden zonder bezwaar door gemilitariseerde burger-juristen kunnen worden verricht. Voor een dergelijke functionaris zijn de mogelijkheden voor bevordering naar hogere functies echter beperkt. Voor de juristen bij de militaire justitie te velde is kennis van toestanden en verhoudingen bij de troep, opgedaan door eigen ervaring, in hoge mate een vereiste. Hieraan doet niet af het feit, dat ettelijke

juristen zonder troepenervaring zich in de afgelopen jaren op voortreffelijke wijze van hun taak bij de militaire justitie hebben gekweten. Dit gelukkige verschijnsel is te danken aan de persoonlijke kwaliteiten van de betrokken Heren, men mag er echter geen systeem op bouwen.

In algemene trekken geschetst kan men de toestand dus zó zien, dat de reserve-officier-jurist zijn militaire loopbaan zal moeten beginnen in de troep, om dan op een bepaald moment over te gaan naar een juridische functie en een juridische mobilisatie-bestemming.

In de vredesorganisatie van het leger zal uiteraard in de eerste plaats het juridische „vredes“-werk moeten kunnen worden verricht. Rij de juridische bureaux van de vredesorganisatie zal echter bovendien de geschiktmaking voor hun taak van de reservisten, bestemd voor de juridische bureaux van de oorlogsorganisatie, geheel of althans ten dele moeten plaats vinden. De opleiding van de reservisten, bestemd voor de militaire justitie te velde, zal evenzo moeten plaats vinden met inschakeling van het militair-justitiële vredesapparaat, dat derhalve naast zijn van ouds bestaan hebbende rechtsprekende taak nog de functie van een militair opleidingsorgaan moet gaan vervullen en daarvoor *geschikt moet zijn*.

Ik verklap U geen geheim, wanneer ik vermeld dat er van verschillende zijden stemmen zijn opgegaan om te geraken tot een sterker militair element dan voorheen in de militaire justitie in tijd van vrede. Ik wil in dit bestek niet ingaan op de redenen, welke hiervoor worden aangevoerd. Ik wil er slechts op wijzen, dat een behoorlijke scholing van het personeel, bestemd om bij de krijgswaarden te velde te fungeren, niet uitvoerbaar is zonder daarbij het in vredetijd aanwezige militair-justitiële apparaat in te schakelen.

Dit vereist, dat de president, behalve rechter, ook organisator en leraar moet kunnen zijn; het vereist, dat de auditeur, behalve als vervolger en aanklager, ook moet kunnen optreden als „guide, philosopher and friend“ van zijn collega's „te Velde“ en van het lager auditie-personeel.

De taak van deze functionarissen zal dus aanzienlijk meer moeten omvatten dan het louter juridische. De „vredes“krijgswaarden zullen, behalve als rechterlijke colleges, in de toekomst tevens moeten optreden als *opleidingsschool* en ook als een soort mobilisatiecentrum. Dit zal het onvermijdelijk maken, dat „Oorlog“ met de vredeskrijgswaarden veel meer daadwerkelijke bemoeienis zal moeten hebben dan voor de oorlog het geval was..

Op grond van het medegedeelde zal het U duidelijk zijn, dat er geen S.R.O.J.D. behoeft te worden opgericht. In de jonge lichter vindt men weinig juristen, die hun studie voltooid hebben. Juridische studenten reeds te gaan bestemmen voor juridische functies, zou neerkomen op het trekken van een wel zéér grote wissel op hun studiecapaciteiten. Maar niet alleen, dat het materiaal ontbreekt, een dergelijke specialisatie van het begin van hun militaire loopbaan af nou

betekenen dat men geen officieren-jurist zou kunnen vormen *met voldoende troepenervaring*.

Voor de juridische bureau-functies spreekt, zoals ik reeds zeide, het vereiste van troepen ervaring niet overal even sterk. Hierbij zou in bescheiden mate gebruik kunnen worden gemaakt van juristen, die, afgekeurd voor andere dan bureau-diensten, wellicht eerst op latere leeftijd zouden kunnen worden gemilitariseerd om in de tijd van mobilisatie diensten op juridische bureaux te verrichten. Doch ook voor dezen zou ik enige algemeen-militaire vorming wenselijk achten.

Ik wil in dit verband ook nog even stilstaan bij de vrouwelijke jurist in het leger. Bij sectie G 6, bij de krijgswaarden en het H.M.G., zijn enkele dames van deze categorie als officier-V.H.K. werkzaam en zij hebben haar bruikbaarheid ten volle bewezen. Wat de krijgswaarden betreft, acht ik ze het meest geschikt voor de functie van zitting-ssectaressse. Of het gewenst is, vrouwen óók te doen fungeren als secretaressse van de O. C. in het gemobiliseerde leger, zal afhangen van de mate waarin onder die omstandigheden in het algemeen van vrouwelijke hulpdiensten gebruik zal worden gemaakt. De O.C. immers bezoekt de troep. Wanneer de reactie zou zijn „daar komt die „man van de krijgswaarden met zijn meisje weer aan“, dan zou ik van het gebruik van dames in deze functie liever willen afzien. Maar is men ten volle vertrouwd met de vrouw in het gemobiliseerde leger, dan staat deze functie natuurlijk ook voor haar open.

Voorshands zal de deelneming van vrouwen aan het militair-juridische bedrijf in ieder geval geheel op basis van vrijwilligheid moeten geschieden.

Wat het lager personeel betreft, dit zal, voornamelijk bij de militaire justitie, een gespecialiseerde vorming moeten ondergaan; de militaire eisen mogen hierbij geringer zijn dan ten aanzien van de officieren het geval is. Uit elke lichte zullen administratieve krachten, na een korte militaire oefeningsperiode, voor hun justitiële taak moeten worden geschikt gemaakt. Het spreekt wel vanzelf, dat daartoe in de eerste plaats beschikbaar moeten komen degenen, die in het burgerleven op een parket of griffie werkzaam zijn. Voor zover deze eerst na het vervullen van hun eerste oefening bij „Justitie“ werkzaam worden gesteld, zullen zij dus aan hun aanvankelijke mobilisatiebestemmingen moeten worden onttrokken.

Anders dan met betrekking tot het personeel beneden de rang van officier het geval is. levert de vorming van de reserve-officierr-jurist speciale moeilijkheden.

Wij zagen reeds, dat zij hun eerste militaire vorming en bovendien enige herhalingsoefening-en bij de troep zullen moeten ondergaan om voldoende militaire kennis en vooral voldoende begrip voor [militaire toestanden en verhoudingen op te doen alvorens hun juridische taak aan te vangen. Voor een School voor Reserve-Officierr-Jurist is geen plaats.

Voor de specifiek militair-juridische vorming is men dus aange-

wezen op de verdere herhalingsoefeningen. Deze perioden, mits nuttig besteed, kunnen voldoende zijn, indien ook op andere wijze alles in het werk gesteld wordt om de juiste man op de juiste plaats te brengen en diens opleiding zover mogelijk door te voeren.

In de eerste plaats zal een goede personeelsselectie moeten worden toegepast. Reserve-officieren-jurist, wier juridische vorming en burgerloopbaan hen meer in het bijzonder geschikt doen zijn voor enige militair-juridische functie, zullen in de eerste plaats moeten worden aangewezen voor overgang naar zodanige functie. Ik denk hierbij wat de militaire justitie betreft, uiteraard in de eerste plaats aan de leden van de rechterlijke macht en aan de advocaten en, wat de militair-juridische bureaux betreft, in het bijzonder aan juristen met staatsrechtelijke practijk vóór de militair-gezagsfuncties.

Dan moeten de herhalingsoefeningen zo oordeelkundig mogelijk worden benut. Een periode van enkele weken zal beschikbaar kunnen zijn voor de algemene opleiding, hetzij bij de militaire justitie of bij een juridisch bureau. Verder zal, in het bijzonder wat de vorming van de voor de krijgsraden bestemde reserve-officieren-jurist betreft, het onderhouden van de geschiktheid het beste kunnen geschieden door een regelmatige deelneming, *tijdens het groot verlof*, aan de werkzaamheden van de vredeskrijgsraden, welke werkzaamheden voor deze categorie dan in de plaats kunnen treden van de gewone herhalingsoefeningen.

Zo zal een advocaat of een rechter, als reserve-officier bestemd voor de functie van president van een krijgsraad te velde, van tijd tot tijd als president-plaatsvervanger bij een vredeskrijgsraad een zitting moeten presideren. Zo zal de reserve-officier, bestemd voor de functie van Officier-Commissaris, telken jare met de informatiën in een aantal zaken behoren te worden belast.

Teneinde in geval van mobilisatie de reservisten, die alsdan hun plaats bij de krijgsraden te velde komen innemen, voor zo min mogelijk puzzles te stellen, zal een eenvoudige doch duidelijke handleiding voor deze functionarissen moeten worden samengesteld.

Voorts zal in vredestijd een contact-systeem moeten worden ingesteld, bijv. door regelmatige toezending van circulaires betreffende nieuwigheden, jurisprudentie, enz., terwijl van tijd tot tijd een conferentie van enkele dagen zal moeten worden belegd. Belangrijke diensten ter bevordering van het contact met de groot-verlofgangers zullen zowel door de Militair-Rechtelijke Vereniging als door het Militair-Rechtelijk Tijdschrift kunnen worden bewezen.

Volgens deze lijnen kan een militair-juridische formatie ontstaan van reserve-officieren en dienstplichtig personeel beneden de rang van officier.

Voor de liding, de organisatie, de opleiding en de mobilisatievoorbereiding van deze formatie moet een kern van beroepspersoneel in vredestijd aanwezig zijn, zoals dat bij ieder wapen en dienstvak het geval is. Onder dit beroepspersoneel begrijp ik uiteraard ook het vaste

personeel bij de militaire justitie op vredesvoet, of dit nu, als volgens de huidige wet, burgerpersoneel zal zijn ofwel, volgens de nieuwe wet, misschien uit militairen, hetzij reservist hetzij beroepsnilitair, zal bestaan.

Ook voor de juridische functies volgens de *vredesorganisatie* heeft men beroepspersoneel nodig.

Dit berorpsyrsoneel krijgt dus een tweeledige taak: het moet het vredeswerk verzetten en het moet de reservisten leiden en opleiden. Het is voornamelijk vanwege het tweede gedeelte van hun taak, dat de beroepsofficieren in de juridische functies in de toekomst volledig afgestudeerde studenten zullen moeten zijn.

Ik weet zeer goed, en ik behoef het U ook niet nader aan te tonen, dat het bezit van de ineensterstiel nog niet garandcert. dat men een goed militair-jurist is, zelfs niet, dat men een goed jurist is!

Ik weet eveneens zeer goed, dat er onder de Heren met het getuig-schrift voor meer-uitgebreide rechtskennis verschillende zijn, die op het gebied van het militaire recht ten volle mee kunnen doen en zeer belangrijke prestaties hebben geleverd.

Men moet echter rekening houden met een psychologische invloed, die men niet mag veronachtzamen wanneer men beroeps- en reserve-officieren in juridisch verband wil laten samenwerken en daarbij de leiding wil leggen in de handen van de beroepsofficieren. Men mort voorkómeri, dat de beroepsofficier het gemis van de meestertitel zou kunnen gaan voelen en men moet voorkomen, dat een reservist (o zeker, het zullen niet de beste zijn die niet verder zien dan een titel. maar wij zullen niet uitsluitend niet de besten moeten samenwerken) op zijn beroepscollega zou kunnen neerzien vanwege het gemis van die titel.

Daarom is de legerleiding heengestapt over de bezwaren, welke vroeger aan een complete rechtenstudie voor beroepsofficieren schenen te kleven.

Of het de vrij uitgebreide kennis van straf- en tuchtrecht is, welke de beroepsofficier van alle wapens aan de K.M.A. opdeed, of enige andere factor, laat ik buiten beschouwing. Maar een feit is dat de practijk heeft aangetoond. dat er onder de beroepsofficieren vrij velen gevonden worden met belangstelling voor het recht en ook bereid om zich door eigen studie een eindweegs daarin te bekwamen.

Reeds vóór de oorlog waren er bij de landmacht 10 à 12 beroeps-officieren meester in de rechten.

Na de capitulatie gingen vooral de jongeren met vaak gunstig gevolg aan de studie. En uit brieven en gesprekken blijkt mij herhaaldelijk dat ook thans weer, ofschoon de omstandigheden moeilijk zijn, door verschillende beroeps-officieren de studie van het latijn of de rechtenstudie ter hand is genomen. Er mag dus op worden gerekend, dat er voldoende gegadigden voor de studie op rijkskosten zullen worden gevonden, bereid om zich de nodige voorstudie te getroosten en, voor zover zij geen gymnasiasten zijn, op eigen krocht

staatsexamen of colloquium doctum te halen. Daarom is bepaald dat de rechtenstudie op Rijkskosten voortaan drie jaar zal duren en dat deze studie met het doctoraal examen moet worden afgesloten. Uiteraard zijn in dit systeem de kosten voor het Rijk iets hoger.

In 1947 konden 4 officieren de studie aanvangen, in 1948 werden 2 plaatsen opengesteld, evenals voor 1949 en volgende jaren.

Voor een snelle vorming van het vereiste aantal beroeps-officier-jurist zouden meer plaatsen mochten worden opengesteld. doch de behoefte aan beroepsofficieren voor andere taken heeft dit tot dusver verhinderd.

Meermalen is de vraag naar voren gebracht, waarom toch deze omslachtige en voor het Rijk kostbare methode gevolgd wordt en waarom er niet toe wordt overgegaan om reservisten over te nemen in beroepsdienst.

Zeker, de mogelijkheid daartoe bestaat, doch, anders dan men wellicht zou menen, kan hierdoor niet volledig in de behoefte worden voorzien.

Uiteraard komt het in normale tijden niet zo vaak voor. dat iemand, die zijn richting in de burgermaatschappij gekozen heeft, die afgestudeerd is, en die een burgerberoep uitoefent, op later leeftijd nog wil overgaan naar het korps beroepsofficieren. De ervaring heeft reeds vóór de oorlog geleerd dat degenen die zich daarvoor beschikbaar stellen, in de regel in de burgermaatschappij niet tot de uitblinkers behoren. En op dezulken dient voor het leger ook niet bijzonder prijs te worden gesteld. Slechts enkelen willen op later leeftijd nog beroepsofficier worden uit waar enthousiasme. Deze hebben dus eigenlijk aanvankelijk een fout gemaakt bij de beroepskeuze en willen deze fout alsnog herstellen. *Dit* zijn doorgaans mensen die men gaarne in het beroepskorps zal overnemen. Maar zij vormen een minderheid.

Momenteel is er wel enig aanbod van reserve-officier-jurist die voor overgang naar het beroepskorps in aanmerking willen komen. en hierbij heeft zeker niet bij allen te worden verondersteld, dat zij hiertoe zijn gebracht tengevolge van mislukking in de burgermaatschappij. De oorlogsjaren hebben velen belet om op normale wijze aan de slag te komen, na de bevrijding volgde een langdurige periode van werkelijke militaire dienst, en dus weer de onmogelijkheid om aan de opbouw van een burgercarrière te beginnen. Men heeft, door een langdurige werkzaamheid in enige militair-juridische functie belangstelling gekregen voor liet militair-juridische werk en, nu men toch nog opnieuw moet beginnen, vraagt men zich af, waarom de toekomst niet zou kunnen worden gevonden in een carrière als beroepsofficier-jurist.

Tot een andere categorie van gegadigden behoren zij die, in Indië afgekeurd of vervroegd gepensionneerd, de mogelijkheid van voortzetting van een ambtelijke loopbaan zien in een werkzaamheid bij het leger.

Onder de huidige omstandigheden is dus, zoals ik reeds zeide,

het „aanbod“ redelijk, en de kwaliteit van het „aangebodene“ over het algemeen behoorlijk. Het zal dus mogelijk zijn, een beperkt aantal beroepsofficieren-jurist te recruteren uit de reserve-officieren. Worden de toestanden in de burgermaatschappij echter weer normaal, dan geloof ik niet dat er op mag worden vertrouwd, dat een *blijvende* aanvulling van het korpsje beroepsofficieren-jurist op deze wijze mogelijk zal zijn. Derhalve geeft de overgang van reservisten slechts een gedeeltelijke, tijdelijke oplossing, en zal daarnaast de rechtenstudie op rijkskosten voor beroepsofficieren onverminderd voortgang moeten hebben.

Nog een enkel woord over de materiële zijde van het vraagstuk.

Bij het vaststellen van de nieuwe bezoldigingsschalen voor de officieren heeft men zich op het standpunt gesteld, dat alle categorieën van officieren gelijke bezoldiging ontvangen. Slechts rang en ancienniteit zullen de verschillen bepalen.

Dit betekent, dat een beroepsofficier-jurist eenzelfde traetement ontvangt als een collega, die zich niet heeft gespecialiseerd. Hier tegen behoeft nog geen bezwaar te bestaan, voor zover het betreft een officier, die zijn rechtenstudie op rijkskosten heeft voltooid. Maar de vraag doet zich wel voor, of men dit standpunt kan handhaven wanneer het er om gaat reserve-officieren (die uiteraard op eigen kosten gestudeerd hebben) over te nemen in het beroepskorps. Het komt mij voor, dat een billijke vergoeding voor gemaakte studiekosten in het algemeen dan niet achterwege zal kunnen blijven. Weliswaar behoeft dit niet voor alle categorieën te gelden, maar het vraagstuk zal toch moeten worden bestudeerd. Hetzelfde geldt met betrekking tot de beroepsofficieren, die de studie op eigen kosten hebben verricht.

Wat de promotiemogelijkheden van de beroeps-officier-jurist betreft, hiervan stelle men zich niet tevéél voor. Deze categorie zal voldoening moeten vinden in de aard van het werk, dat een wetenschappelijke inslag heeft en een vrij grote mate van zelfstandigheid met zich meebrengt. De sterrenregen zal niet groot kunnen zijn. Onze huidige organisatie kent slechts één juridische kolonels-plaats voor een beroepsofficier in tijd van vrede en dat is dan de top. De rangen zullen over het algemeen meer verband houden met de ancienniteit dan met de functie. In vele gevallen zullen dubbelrangen een soepele oplossing van het promotievraagstuk in de hand kunnen werken.

Men bedenke echter, dat de beroepsofficier-jurist met zijn algemene militaire vorming en de ervaring, en bij het eigen wapen en als jurist opgedaan, ook in andere administratieve functies zeer goed bruikbaar is. Mocht de promotie binnen het uiteraard vrij kleine gezelschap van juristen dreigen vast te lopen, dan acht ik het altijd mogelijk, een oplossing te vinden door overgang naar andere administratieve functies, naar burgerlijke departementale betrekkingen en naar de militaire justitie.

Wij bespraken met U de behoeften van het gemobiliseerde leger

op juridisch gebied en de noodzakelijkheid om reservisten en dienstplichtigen op te leiden teneinde in die behoeften te kunnen voorzien.

Daarna hebben wij stilgestaan bij de vredesorganisatie en besproken op welke wijze de beroepskern, die het werk in vredetijd moet verrichten en bovendien met de leiding en opleiding van de reservisten belast moet worden, kan worden samengesteld.

Ik wil thans nog mei een enkel woord een onderwerp aanroeren, dat voor beide categorieën, beroeps- zowel als reserve-officieren, van belang is, namelijk het *juridisch brevet*.

Dit brevet en het daaraan verbonden recht om een afzonderlijk onderscheidingsteken te dragen is het eerste uiterlijke blijk van waardering voor militair-juridische specialisatie, van erkenning van het belang en de noodzakelijkheid hiervan. Het is echter geen distinctief voor een jurist, zoals wel eens gedacht wordt.

Immers in het leger worden op de uniform niet de burgerlijke doch de specifiek militaire hoedanigheden van de militair tot uiting gebracht.

Zo krijgt niet iedere R.L.M.-piloot het militaire vliegbrevet, doch alleen dan wanneer hij aan de speciale militaire eisen voldoet.

Zo draagt niet ieder reserve-officier, die leraar M.O. gymnastiek is, het embleem van de leeuw met de gekruiste zwaarden, doch slechts degenen, die aan de specifiek-militaire eisen op sportgebied voldoet.

Hetzelfde is van toepassing op het juridische brevet, dat kan worden toegekend aan hem, die theoretisch en praktisch voldoende gespecialiseerd is om te kunnen worden ingedeeld in de juridische functies volgens de vredesorganisatie, dat zijn dus de staf- en bureau-functies en de lagere functies bij de militaire justitie.¹⁾

Het brevet kan zowel aan beroeps- als aan reserve-officieren worden toegekend, al zullen uiteraard de beroepsofficieren, zeker in normale tijden, heter dan de reservisten in de gelegenheid zijn, in de praktijk te bewijzen dat ze aan de gestelde eisen voldoen. De Chef van de Generale Staf heeft bepaald, dat de theoretische kennis in het algemeen zal moeten worden bewezen door het afleggen van een speciaal hiertoe in te stellen examen (een nadere regeling daarvan is onlangs bekendgemaakt), terwijl de praktische geschiktheid in het algemeen zal worden beoordeeld nadat de gegadigde gedurende enige tijd is werkzaam geweest zowel in een militair-juridische bureau- of staffunctie, als bij de militaire justitie. Vrijstellingen en uitzonderingen zijn echter mogelijk.

Ik wil hier nog eens naar voren brengen (zulks omdat mij gebleken is dat hieromtrent veel misverstand is ontstaan) dat het brevet-distinctief *niet* bestemd is voor ieder militair, die jurist is, óók niet wanneer hij in een bepaalde militaire functie juridisch werk heeft verricht. Het brevet betekent verder zeker niet, dat de drager een goed jurist is, of een bepaalde juridische functie bijzonder goed heeft

¹⁾ Zie de tekst hiervóór op blz. 145 v. (Red. M.R.T.)

uitgeoeffend. Dezulken komen meer voor een koninklijke onderscheiding dan voor het brevet in aanmerking.

Het brevetdistinctief geeft slechts te kennen, dat de drager theoretisch en praktisch voldoende gespecialiseerd is voor het bekleden van juridische functies van welke aard ook, voorkomend in de vredesamenstelling van de Koninklijke Landmacht.

Het brevetdistinctief moet dus wél worden onderscheiden van het onderscheidingsteken, dat eertlang zal worden gedragen door allen, die behoren tot de Militair Juridische Dienst.

En dit brengt ons terug op ons onderwerp, de militair-juridisch organisatie.

Want welke vorm moet nu aan de organisatie, waarover ik zoëven sprak, worden gegeven?

Sinds de bevrijding hebben een paar honderd reserve-officieren in juridische functies gewerkt. Er ontstond tussen hen en de beroeps-officieren, die daar tussendoor zo hier en daar beschikbaar waren een afzonderlijke band. Maar een korps, een eenheid, vormde dit gezelschap niet. Men ging dit als een gemis voelen.

Echter waren het niet slechts overwegingen van sentiment of kameraadschap, die een bepaalde organisatorische vorm wenselijk deden zijn.

Men is zich gaan realiseren, dat in het leger een nieuw gezelschap van specialisten ging ontstaan, specialisten weliswaar met een algemeen militaire vorming, bij een der wapens opgedaan, doch die op een zeker moment de facto geheel van hun wapen werden losgemaakt om (wat de reservisten betreft verder uitsluitend) in juridische functies te dienen.

Voor de reservisten is een over-en-weer dienen al geheel uit den boze, omdat de beperkte duur van de herhalingsoefeningen zeker niet veroorlooft, de geschiktheid voor het eigen wapen náást die voor de juridische functie te doen onderhouden,

Maar ook voor de beroepsofficieren is over-en-weer dienen minder gewenst. Dit systeem zou schade doen aan de specialistische zowel als aan de wapentechnische vorming van de betrokkene. Bovendien zou het veel kostbaarder zijn voor het Rijk, aangezien men voor ieder jurist in een troepenfunctie toch weer een ander beschikbaar zou moeten hebben om de juridische functie te bezetten.

Voor reservisten werd allereerst overwogen, hen alle te doen overgaan naar het Diensvak van de Algemene Dienst. Aan deze oplossing kleven echter bezwaren: deze dienst is langzamerhand een vergaarbak geworden voor vogels van diverse pluimage, de juristtrij zijn er weinig enthousiast meer voor.

Al spoedig bleek men ontvankelijk voor de idee van een dienstvak van reserve-officieren van de Mil. Jur. Dienst. Men begreep zeer goed, dat men aan een reserve-kapitein, meester in de rechten, die in het burgerleven rechter is en die bestemd is om bij mobilisatie als majoor in de functie van president op te treden bij de krijgswaarden

te veld, niet de verplichting kan opleggen om eerst zijn geschiktheid voor de rang van majoor bij zijn wapen te bewijzen.

T.a.v. de beroepsofficieren vreesde men echter dat de bezwaren, vooral met betrekking tot de promotiekansen, bij een dergelijk, uiteraard vrij klein dienstvak te groot zouden zijn.

Uiteindelijk (ik zal U maar niet vertellen hoeveel gesproken en geschreven woorden hiervoor nodig zijn geweest) heeft de huidige Minister van Oorlog zijn goedkeuring gehecht aan de oprichting van een Dienstvak van de Militaire Juridische Dienst, waarvan zowel beroepsofficieren als reserve-officieren, doch ook personeel beneden de rang van officier deel zullen uitmaken.

Hiermede is dan eindelijk bereikt hetgeen reeds vele jaren geleden door verschillende prominente figuren als noodzakelijk voor een goede gang van zaken op juridisch gebied in het leger werd beschouwd.

Door de oprichting van dit dienstvak is het grote belang van een goed functionerend juridisch apparaat in het leger officieel erkend en zal de oplossing van allerlei vraagstukken en moeilijkheden ongetwijfeld veel gemakkelijker kunnen geschieden. De juristen, beroepszowel als reserve-, weten nu waar hun plaats is en men mag verwachten dat zij met enthousiasme zullen medewerken om de dienst goed te laten functioneren.

Eén gevaar is er, dat ik hier nog wil signaleren. Het gevaar van afscheiding, het gevaar van het meerderwaardigheidscomplex. De leden van de Dienst zullen er een eer in moeten stellen, in alle opzichten een goed voorbeeld te geven. Een mentaliteit van „dat is „allemaal heel mooi voor de troep, maar daar staan wij boven" zou veel meer bederven dan het bestaan van de Dienst aan nut kan opleveren.

Ook in de M.J.D. zal een ieder er zich bij voortdurend van bewust moeten zijn, dat die dienst er is voor het leger, voor de troep, en niet omgekeerd. De nog wel eens aanwezige ergenis over fouten, bij de troep gemaakt, zal moeten plaats maken voor de gezindheid om te willen helpen, om de moeilijkheden van de troep en van de troepencommandanten te leren kennen en begrijpen, om medewerking te verlenen waar die nodig kan zijn. *Kortom, de Dienst zal werkelijk moeten dienen.*

En hiermede, M.d.V., zou ik willen eindigen.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

De Enquête-commissie en het staatsrecht.

door

Mr. J. R. STELLINGA.

De Enquête-commissie Regeringsbeleid 1940—'45 heeft blijkens haar verslag ook het terrein van de theorie van het staatsrecht betreden. Zij heeft zulks gedaan op een eigenaardige manier. Een dubium vormde de staatsrechtelijke positie van de opperbevelhebber, en om dit op te lossen heeft de commissie een aantal deskundigen op het terrein van het staatsrecht gehoord om dan tot een eigen oplossing te komen. De vraag kan rijzen, of dit de weg is om moeilijkheden bij de toepassing van het staatsrecht gerezen, op te lossen. Vooreerst is een *mondeling* verhoor van theoretische deskundigen niet bij uitstek geschikt om dezen een wel overwogen, bezonken oordeel te doen uitspreken over een probleem, dat ook reeds tijdens de mobilisatie 1914—1918 niet is kunnen worden opgelost. En dan is de enquête-commissie zelve, met alle waardering voor haar verdienstelijke arbeid, niet samengesteld uit staatsrechtstheoretici, zodat haar eigen oordeel uit dien hoofde niet als de hoogste wijsheid op het terrein van de staatsrechtelijke theorie kan worden aangemerkt.

Het is dan ook geen wonder, dat er enkele minder gelukkige redeneringen in het betreffende deel van het rapport voorkomen, welke de kennis van het staatsrecht zouden kunnen vertroebelen, en daarom aanstonds dienen te worden rechtgezet.

Wat de positie van de opperbevelhebber betreft, staat het voor de commissie vast, dat de Raad van Ministers bevoegd is aan de opperbevelhebber aanwijzingen te geven. Indien de opperbevelhebber — aldus haar betoog — met betrekking tot de uitoefening van zijn taak verantwoordelijk is aan de Ministerraad (waartoe, naar de commissie meent, het eerste lid van art. 2 der instructie in bepaalde gevallen ook ruimte laat). dan impliceert zulks h.i. ook voor een hoge ambtenaar, dat hij aan de aanwijzingen van het college. aan hetwelk hij verantwoordelijk is, heeft te voldoen. Dit wil dus zeggen, dat de opperbevelhebber ondergeschikt is aan de Ministerraad en hiërarchisch onder dit college staat. *De commissie kan zich namelijk niet wel voorstellen, dat in de bestaande Nederlandse staatsinrichting deze ondergeschiktheid voor een ambtenaar een andere dan een hiërarchische zou kunnen zijn.* Met name kan zij niet aannemen, dat de ondergeschiktheid van de opperbevelhebber volgens ons geldend staatsrecht een „constitutionele” zou zijn, zoals wel verdedigd wordt.

Hier heeft de commissie over het hoofd gezien, dat zich op het gebied van het Rijksbestuur de figuur der deconcentratie voordoet: aan Rijksambtenaren geeft men zelfstandige bestuursbevoegdhederi. Daarbij moet dan, zoals van der Grinten Sr. terecht heeft opge-

merkt ¹⁾, nog onderscheiden worden tussen de niet in hiërarchisch verband staande ambtenaren, zoals de burgemeester, de voorzitter van de Raad van Arbeid, de notaris e.a., en de wel in hiërarchisch verband staande ambtenaren, zoals de commissaris der Koningin, de ambtenaren van de arbeidsinspectie e.a..

Dezelfde onjuiste opvatting beluisteren we in het verslag der Commissie, wanneer daarin wordt betoogd, dat alle ambtenaren, aan wie bij wet of bij Koninklijk besluit bepaalde bevoegdheden op het terrein der uitvoering worden toegekend, deze bevoegdheden uitoefenen als ondergeschikten van de Koning, die derhalve gerechtigd is, hun opdrachten te verstrekken. Deze bevelen worden dan gegeven onder politieke verantwoordelijkheid van één of meer Ministers. Om dit te kunnen verwezenlijken zullen, volgens de Commissie, derhalve de bevelen zo nodig gegeven moeten worden door de Minister(s) of in hiërarchisch verband namens hen, en onder hun politieke verantwoordelijkheid, tenzij de Kroon het van belang oordeelt of de wet bepaalt, dat deze bevelen rechtstreeks gegeven worden bij Koninklijk besluit. Hieruit volgt, aldus concludeert het verslag, dat de éénheid van de uitvoerende macht, volgende uit art. 56 van de Grondwet, niet gedoogt, dat enig ambtenaar een zelfstandige bevoegdheid zou hebben, tengevolge waarvan het principieel staatsrechtelijk onjuist zou zijn aan hem bevelen te geven. Integendeel, de Commissie zou het staatsrechtelijk onjuist achten, indien op dit principe van de Grondwet inbreuk zou gemaakt worden, tenzij deze dit bepaaldelijk voorschreef of men uit haar opzet zulks zou kunnen afleiden. Indien dit laatste niet kan worden aangetoond, acht de Commissie het onjuist een zodanige positie te geven aan een autoriteit, aan wie een gedeelte van de uitvoerende macht is opgedragen.

Dit alles is weer veel te eenzijdig en te algemeen gezegd.

Een ander punt, hetwelk de Commissie niet heeft aangeroerd, is, dat de ambtenaren met zelfstandige bevoegdheid als regel hun taak lezen in de **wet**, iets wat zich bij de opperbevelhebber uiteraard niet kan voordoen. Uit dezen hoofde zou men kunnen staande houden, dat hij geen zelfstandige bevoegdheid zou kunnen hebben, maar de bijzondere regeling van zijn positie zal hier het uiteindelijk antwoord moeten geven. De inrichting van het bestuur is te zeer gevarieerd en te gecompliceerd om uit een algemene bepaling als art. 56 der-Grondwet voor een concreet geval, gelijk zich hier voordoet, conclusies te trekken.

Even verder acht de Commissie het toch niet verenigbaar met de gehele structuur van ons staatsrecht, hetwelk op 'het terrein van de uitvoerende macht onder elke omstandigheid de Minister(s) verantwoordelijk stelt voor alle daden van de onder hen gestelde autoriteiten, wanneer aanwijzingen vanwege de Regering uitsluitend door

1) Ned. Bestuursrecht (Samsom-jubileumboek), blz. 22 v.

middel van een Koninklijk besluit zouden kunnen worden gegeven. "Geen ambtenaar kan h.i., wanneer hij een opdracht krijgt, op grond van het feit, dat de uitvoerende macht bij de Koning berust, eisen, dat hem deze opdracht bij Koninklijk besluit wordt gegeven, tenzij de wet aldus zou bepalen. De Regering, naar buiten een eenheid van de drager der Kroon en van de verantwoordelijke Ministers, kan te allen tijde bepalen, hoe en door wie van haar leden zij haar gezag over de haar ondergeschikte ambtenaren wenst uit te oefenen, tenzij de wet een bepaalde procedure voorschrijft.

De Commissie critiqueert hier art. 2, derde lid, van de instructie van de opperbevelhebber van 6 Mei 1939, luidende: „Wij behouden Ons voor, zolang de oorlogstoestand voor Nederland niet feitelijk is ingetreden, met betrekking tot de opstelling der weermacht, en, nadat de oorlogstoestand voor Nederland is ingetreden, met betrekking tot het krijgsbeleid, de opdrachten of aanwijzingen te verstrekken, welke Ons dienstig voorkomen.”

Daargelaten, of deze bepaling wel heel gelukkig is, moet toch weer het betoog van de Commissie staatsrechtelijk niet verantwoord worden geacht. Vooreerst zijn de ministers zonder meer niet verantwoordelijk voor alle daden van instanties op het terrein van het bestuur. Zo zal bijvoorbeeld de minister van Binnenlandse Zaken niet verantwoordelijk zijn voor de verkiezingsuitslagen van het Centraal Stembureau²⁾. Eerst moet vaststaan, in hoeverre een instantie ondergeschikt is aan de minister.

Een wonderlijke geschiedenis is ook die van het gentlemen's agreement over de toepassing van de Wet Staat van oorlog en beleg. De heer Reijnders ging bij het afkondigen van de staat van oorlog in 1939 met de Regering een gentlemen's agreement aan, dat hij slechts de artt. 9, 15, 16, 17 en 17 bis van de bedoelde wet zou toepassen. Naderhand heeft de opperbevelhebber nog verzocht om hem in afwijking van deze gemaakte afspraak te machtigen ook art. 12 der genoemde wet toe te passen. Hierop ontving hij geen antwoord (blz. 19).

De Commissie geeft dan als volgt haar oordeel over dit punt. Zij begint op te merken, dat, indien de wet bevoegdheden toekent aan een orgaan, dat hiërarchisch onder de Regering staat, deze bevoegdheden slechts uitgeoefend kunnen worden met inachtneming van de bevelen van de Regering. Deze bevoegdheden kunnen in het Nederlandse staatsrechtelijke systeem nimmer geldend gemaakt worden tegen de wil van de Regering. Zou dit wel mogen, dan zou men de merkwaardige toestand kunnen krijgen, dat de Minister aan een zodanig orgaan of ambtenaar geen opdracht zou kunnen geven een bepaalde bevoegdheid niet of op een voorgeschreven wijze uit te

²⁾ Zie omtrent dit punt nader mijn artikel „De ministeriële verantwoordelijkheid” in „Tijdschrift voor Overheidsadministratie” van 10 Februari 1949 no. 203.

oefenen, terwijl dezelfde Minister voor de wijze van uitoefening verantwoordelijk gesteld zou kunnen worden. Hierbij ziet de Commissie niet over het hoofd, dat het in strijd met een opdracht van de Regering uitoefenen van bevoegdheden de burgers ongetwijfeld wel bindt krachtens de wet, die deze bevoegdheden verleende. Immers, de bevoegdheden zijn wettelijk vastgelegd om de burgers te binden, niet om ambtenaren autonoom tegenover de Regering te maken. De Commissie acht de Regering dan ook zonder meer bevoegd om het militair gezag op te dragen van bepaalde bevoegdheden, die de Oorlogswet geeft, geen gebruik te maken. Indien de Regering deze opdracht geeft na overleg met het militair gezag of zelfs, zoals i.c. is geschied, deze „opdracht“ geeft in de vorm van een „gentlemen's agreement“, kan h.i. niet anders gezegd worden dan dat de Regering op zeer voorzichtige wijze van een haar toekomend recht gebruik maakt. In dit verband wijst de Commissie nog op de „instructie voor „de autoriteiten, overeenkomstig artikel 7 van de, sedert gewijzigde, „wet van 23 Mei 1889 (Staatsblad no. 128) aangewezen voor de „uitoefening van het militair gezag“. Deze instructie is vastgesteld bij het Koninklijk besluit van 4 Mei 1933 (Staatsblad no. 246). Artikel 2 van genoemde instructie luidt: „Het militair gezag wordt „uitgeoefend onder verantwoordelijkheid van Onzen Minister van „Defensie“.

Nu is het ook hier weer de vraag, of de redenering van de Commissie staatsrechtelijk wel verantwoord is. De zaak ligt toch zo, dat de Wet Staat van oorlog en beleg de wettelijke toestand vastlegt, wanneer een dezer staten wordt afgekondigd en intreedt. Het militair gezag krijgt dan allerlei bevoegdheden. Dit militair gezag wordt volgens art. 7 der wet uitgeoefend door de autoriteiten, daartoe door de Kroon of van harentwege door de minister van Oorlog aangevozen.

Nu redeneert de Commissie wel, dat de minister aan het militair gezag, voor welks optreden hij verantwoordelijk is, opdracht moet kunnen geven, maar zo eenvoudig ligt de zaak kennelijk niet, omdat dan toch de vreemde figuur van het gentlemen's agreement niet nodig zou zijn geweest. Zodanige afspraken gaat toch nimmer de minister van Justitie aan met de staande magistratuur, noch de minister van Financiën met de belastingdienst e.d.. Dat de Regering hier de vorm van het gentlemen's agreement koos, duidt er wel op, dat men gevoelt, waar de schoen wringt. Een opdracht lijkt hierom niet wel mogelijk, omdat men daarmede tegen de wet zou ingaan. De wetgever heeft nu eenmaal gewild, dat de door hem genoemde bevoegdheden tijdens de staat van oorlog of die van beleg aan het militair gezag zouden toekomen. Zou de Regering ronduit de opdracht hebben gegeven om enige van deze bevoegdheden niet uit te oefenen, dan komt dit in wezen neer op een inbreuk maken op de wet. Men gaat haar dan in elk geval aldus lezen, dat, indien de Regering *dit* nodig oordeelt, het militair gezag die en die bevoegdheden kan uitoefenen.

Art. 7 van de ook door de Commissie aangehaalde instructie (K.B. van 4 Mei 1933 Stb. 246) bepaalt, dat de bevelen, bedoeld in art. 21 der wet, slechts worden gegeven in geval van noodzakelijkheid. Hier bemoeit de Kroon zich dus wel met de uitoefening van de bevoegdheden, aan het militair gezag toekomende, doch men zie niet over het hoofd, dat genoemd art. 21 der wet zegt, dat de burgerlijke besturen en de daarbij in dienst zijnde ambtenaren verplicht zijn te gehoorzamen aan de bevelen van het militair gezag, „gegeven over-„eenkomstig de door Ons voorgestelde instructiën." Hier wordt dus uitdrukkelijk ruimte gelaten voor het ingrijpen van de Regering. Met deze wettelijke figuur laat zich op ander terrein kwalijk rijmen een gentlemen's agreement met de opperbevelhebber betreffende een veel verder gaand ingrijpen van de Regering.

Wanneer de Commissie overigens een beroep doet op de bepaling uit de instructie betreffende de verantwoordelijkheid van de minister, dan moet weer worden bedacht, dat het functionneren onder de verantwoordelijkheid van een minister nog geenszins betekent, dat men alle bevelen van deze heeft in acht te nemen, en zeker niet die, welke wettelijke bevoegdheden beperken of illusoir maken.

Het is uiteraard niet onze bedoeling een oplossing te geven voor de hier ontmoete moeilijkheden, ontstaan door de niet duidelijk ge-regelde functie van de opperbevelhebber en door de onvoldoende regeling van de Wet Staat van oorlog en beleg. We wilden slechts even laten zien, dat de Commissie de zaken uit staatsrechtelijk oog-punt wel heel simplistisch en daardoor onjuist beziet. Een juist inzicht zal echter onmisbaar zijn, wanneer men hopelijk eens een afdoende regeling van een en ander zal gaan geven.

„Zich enig goed toeïgenen”. Een waardetheorie.

door Mr. J. A. C. HOOGEN DAM,

Secretaris van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage.

Reeds meermalen heeft de militaire rechter zich moeten bezighouden met de vraag, of diefstal mag worden aangenomen, wanneer een militair, die een van de door het Rijk aan hem in bruikleen verstrekte goederen, welke hij bij zijn vertrek met groot verlot moet inleveren, vermist, teneinde moeilijkheden te voorkomen een soortgelijk aan een van zijn collega's in bruikleen verstrekt goed wegneemt met het oogmerk om dit in te leveren en het daarbij dan te doen voorkomen, alsof het hem in bruikleen was verstrekt.

Bij de verschillende pogingen om dit probleem op te lossen, werd een zware strijd gestreden tussen het rechtsgevoel enerzijds en de gangbare uitlegging van de woorden van de wet anderzijds, ook al deed men het, wanneer het rechtsgevoel tenslotte de zege behaalde, soms voorkomen, alsof de woorden van de wet heel goed verenigbaar zijn met de gegeven oplossing.

De Krijgsraad te Velde West heeft bij haar vonnis van 1 April 1947¹⁾ gemeend te moeten vasthouden aan de vaste jurisprudentie op art. 310 W.v.Sr.

Het H.M.G. vindt blijkbaar in zijn sententie van 8 Juni 1948²⁾ de door het rechtsgevoel geëiste beslissing de meest juiste en daarbij heeft de Krijgsraad te Velde Zuid zich bij zijn vonnis van 10 Augustus 1948³⁾ neergelegd.

Deze uitspraken hebben enig commentaar uitgelokt van voor- en tegenstanders. Zo kiest W. H. Vermeer⁴⁾ partij voor de gangbare jurisprudentie ten koste van een onbevredigd rechtsgevoel, terwijl Mr. H. H. A. de Graaff⁵⁾ de voorkeur geeft aan de tegenovergestelde oplossing.

Het lijkt wel, of in deze slechts het alternatief „summum ius, summa iniuria”, „minima iniuria minimum ius” bestaat.

Laat ons zien, op welke wijze men getracht heeft een voor het rechtsgevoel bevredigende uitleg aan de tekst van art. 310 van het Wetboek van Strafrecht te geven.

Het H.M.G. overweegt:

„dat het Hof het oogmerk van wederrechtelijke toeïgening hij „beklaagde aanwezig acht, aangezien beklagde op het ogenblik van „wegnemen van de deken een daad van toeïgening verrichtte, welke „het recht van de eigenaar, in casu de Staat der Nederlanden, hierin „bestaande, dat de litigieuze deken door de Staat was bestemd om „door C. te worden gebruikt en niet door hem, beklagde, schond”.

Wanneer men wil afzien van twee niet onbelangrijke onnauw-

1) N.J. 1947 No. 557 en M.R.T. 1948, blz. 423.

2) N.J. 1948 No. 500 en M.R.T. 1948, blz. 612.

3) M.R.T. 1948, blz. 610.

4) N.J.B. 1948, blz. 648 e.v. en M.R.T. 1948, blz. 614.

5) N.J.B. 1949, blz. 52 e.v.

keurigheden in deze overweging ⁶⁾, dan springt in het oog. dat het Hof eerst zonder meer aanvaardt, dat beklagde op het ogenblik van het wegnemen een daad van toeëigening verrichtte en vervolgens vaststelt, dat deze daad van toeëigening het recht van de eigenaar schond (uit welke vaststelling slechts volgt, dat genoemde daad wederrechtelijk was).

Dit aannemen van een toeëigeningsdaad komt neer op het aanvaarden van iets, wat juist de vraag is en de wederrechtelijkheid van beklagdes handelwijze blijkt zo duidelijk uit de gebezigde bewijsmiddelen, dat het vrijwel overbodig schijnt deze nog te motiveren.

Zowel in de kop als in het naschrift bij de publicatie van deze sententie in het Militair Rechtelijk Tijdschrift wordt de betekenis van de overweging anders opgevat. In de kop stelt men ziah op het standpunt, dat de *wederrechtelijke toeëigening* volgens het H.M.G. hierin bestaat, dat beklagde het recht van de eigenaar, de Staat der Nederlanden, door de wegneming schond. . . . enz. Het naschrift gaat nog verder en zegt, dat het Hof de daad van beklagde een *daad van toeëigening* acht, omdat hij bij de wegneming het recht van de eigenaar. . . . enz. schond. Het is niet onmogelijk, dat het H.M.G. dit heeft bedoeld, maar het staat er niet. Als de hoogste militaire rechter deze bedoeling had willen uitdrukken, had hij in plaats van: „*welke* „het recht van de eigenaar. . . . enz. schond“, moeten overwegen: „*omdat deze* het recht van de eigenaar. . . . enz. schond“.

Maar zelfs, als men de overweging wil opvatten in de zin, zoals hij wordt uitgelegd door de kop en het naschrift, dan nag is hij niet zonder bedenking. Men ontkomt dan niet aan de conclusie, dat het H.M.G. ook de zgn. „joy-riding“ als diefstal zal moeten straffen ⁷⁾, omdat de „joy-rider“ evenzeer het bestemmingsrecht van de eigenaar schendt. Geheel onaanvaardbaar wordt het door het H.M.G. gegeven criterium in het geval. dat de ene militair een kledingstuk in bruikleen heeft ontvangen, dat hem te groot is en een andere militair een soortgelijk kledingstuk moet dragen, dat hem te klein is. Wat ligt meer voor de hand dan dat beide bruikleners in hun streven om zo goed mogelijk gekleed te gaan de hun slecht passende uitrustingsstukken onderhands ruilen? Zal de eigenaar zich hierdoor ook maar enigszins te kort gedaan voelen? Wie van ons zal zijn rechtsgevoel onbevredigd achten, als in dit geval geen strafrechtelijke vervolging plaats vindt? En toch hebben bedoelde militairen het bestemmingsrecht van de eigenaar geschonden en zou het H.M.G. art. 310 W.v.Sr. ook in dit geval toepasselijk moeten achten ⁸⁾.

-
- ⁶⁾ 1. Of beklagde op het ogenblik van wegnemen een daad van toeëigening verrichtte, is irrelevant. Van belang is slechts, of op het ogenblik van wegnemen het *oogmerk* tot toeëigening bestond.
2. Een bestemmingsrecht is niet een recht, dat hierin bestaat, dat iets is bestemd. Een bestemmingsrecht is een recht om te bestemmen.

⁷⁾ Men zie W. H. Vermeer t.a.p.

⁸⁾ Als het tenminste het in de kop en het naschrift aan hem toegeschreven criterium aanlegt.

Men kan zich de vraag stellen, waarom het rechtsgevoel zo onstuimig reageert, wanneer in het door het H.M.G. op 8 Juni berechte geval een veroordeling zou uitblijven, doch bij de thans genoemde casus slechts een vrijuitgaan van de daders eist. Wellicht kan de verklaring morden gezocht in die richting, dat de ene keer de dader wegneemt met de bedoeling zich wederrechtelijk een waarde te verschaffen, zonder daarvoor een gelijke waarde af te staan, terwijl de andere keer de daders zich een even grote waarde verschaffen, als zij afstaan in de wetenschap, dat dit ruilen de eigenaar onverschillig is. Ik kom hierop straks terug.

Bepalen wij ons thans weer tot het onderhavige geval.

Mr. de Graaff is het met de qualificatie (diefstal) van het H.M.G. eens. Of hij het ook eens is met het aan het H.M.G. toegeschreven criterium, zegt hij niet. doch wanneer men zijn betoog leest, onttrekt men zich niet aan de indruk, dat hij zelf een andere maatstaf aanlegt ⁹⁾.

Het H.M.G. heeft zich losgemaakt van de opvatting, die onder „zich toeëigenen" alleen verstaat „zich als eigenaar gedragen" of, zoals men het in Duitsland kernachtig uitdrukt „sich seinem Vermögen einverleiben", aan welke opvatting Mr. de Graaff zich kennelijk vasthoudt ¹⁰⁾. Hij tracht dan ook aannemelijk te maken, dat beklagde zich als heer en meester van het uitrustingsstuk gedroeg, doch is daarin weinig overtuigend. In tegenstelling tot Vermeer meent hij, dat de dader, hoewel deze het tegenover de fourier wel deed voorkomen, alsof hij bruiklener was, zich desalniettemin als eigenaar gedroeg, omdat hij niet *in de hoedanigheid* van bruiklener handelde. Ik geloof niet, dat deze redenering hout snijdt. Waarom zou men, ook al is men geen bruiklener en al kan men dus niet *in de hoedanigheid* van bruiklener handelen, zich desondanks niet als bruiklener kunnen gedragen? Kan men zich ook niet als eigenaar gedragen, als men in werkelijkheid geen eigenaar is en bestaat juist daarin niet volgens velen het wederrechtelijk zich toeëigenen?

In het onderhavige geval wil beklagde niet het weggenomen voorwerp zelf „seinem Vermögen einverleiben". Wil hij helemaal niets in zijn vermogen brengen? Deze vraag komt later ter sprake.

Aan Mr. de Graaff zij toegegeven, dat de tweede phase van het gebeuren. nl. het inleveren als oplichting binnen het bereik van de strafrechter kan vallen. De kwestie verliest hierdoor echter geenszins haar belang, omdat het dikwijls zo ver niet komen zal. Wanneer het wegnemen vóór het inleveren wordt ontdekt, is er zelfs nog geen strafbare poging tot oplichting.

Zowel Vermeer als Mr. de Graaff bespreken het vonnis van de

⁹⁾ Waar hij de door Vermeer gegeven uitleg van de overweging niet betwist, neem ik aan, dat hij deze overneemt.

¹⁰⁾ Hij zegt immers: „De heerschappij van de dader was van zulk een aard, dat de eigenaar de zaak niet zonder tegenprestatie kon terugkrijgen, hetgeen voor mij duidelijk een bewijs is, dat de dader *als eigenaar en meester handelde* en mitsdien zich de zaak wederrechtelijk had toegeëigend".

Rechtbank Almelo van 5 September 1905 ¹¹⁾), waarbij een postambtenaar werd veroordeeld, die geld en postzegels had weggenomen uit de onder het beheer van een collega staande Rijkskas teneinde daarmee een tekort in de onder zijn eigen beheer staande Rijkskas aan te zuiveren. De Rechtbank achtte diefstal aanwezig. Vermeer staat, waar hij zich beroept op de definitie, die Noyon geeft van het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening, voor de vraag, hoe Noyon het met de Rechtbank eens kan zijn en meent het antwoord hierop te kunnen geven in die zin, dat betrokkene het weggenomene niet *rechtstreeks* bij de eigenaar terugbracht. Onder dit woord „recht-„streeks” dient zeker niet te worden verstaan: „terstond”, in tegenstelling tot „na enige tijd” ¹²⁾), gelijk Mr. de Graaff het schijnt op te vatten ¹³⁾), waar hij Vermeer bestrijdt en zegt, dat het niet ter zake doet, of de afrekening met respectievelijk inlevering bij de eigenaar terstond na de wegneming volgde of eerst enige tijd later.

Noyon maakt onderscheid tussen:

1. het voornemen om een goed tijdelijk te gebruiken en het daarna weer in handen van de eigenaar te doen geraken (joy-riding),
2. het voornemen om het goed aan een ander dan de eigenaar te geven en deze daardoor het gebruik te verzekeren, daarbij bedoelende, dat het goed ten slotte weer in handen van de eigenaar zal geraken.

Slechts in het tweede geval is volgens Noyon het oogmerk tot toeëigening aanwezig en wel, omdat betrokkene het voornemen heeft zichzelf buiten de mogelijkheid te stellen om dat „terugkeren in „handen van de eigenaar te verwezenlijken”. anders gezegd, omdat hij het voornemen heeft iets te doen, waarvan het gevolg is, dat hij de terugkeer van het goed niet meer in zijn macht heeft. Noyon rangschikt de door de Rechtbank Almelo in 1905 berechte zaak onder deze tweede categorie ¹⁴⁾).

Wanneer het weggenomen geld in de kas, die de ambtenaar als lasthebber onder zich heeft, wordt gestort, met de inhoud daarvan wordt vermengd en uit deze kas betalingen worden gedaan, heeft dit tengevolge, dat betrokkene de terugkeer van het weggenomen geld in handen van de eigenaar (op het ogenblik van afrekening) niet meer in zijn macht heeft en ligt de figuur inderdaad, dit zij Vermeer toegegeven, anders dan de casus, waarover het H.M.G. op 8 Juni 1948 moest oordelen. Als de betrokken ambtenaar het bewuste geldechter in zijn kas gescheiden zou houden van al het andere, of als uit de kas helemaal geen betalingen worden gedaan, zodat hij er zeker van kan zijn, dat hij het voor de Staat behoudt en dit ook zijn bedoeling is, dan is de situatie volkomen gelijk aan die, welke zich voordeed in de door het H.M.G. berechte zaak.

De term „toeëigenen” kan, gelijk reeds eerder bleek, zowel eng

¹¹⁾ W. 8344.

¹²⁾ Dit blijkt eerst goed, als men de betreffende passage bij Noyon naleest.

¹³⁾ Toegegeven moet worden, dat Vermeer dit allerminst duidelijk zegt.

¹⁴⁾ Noyon, deel 3, blz. 137 „Evenzo werd terecht veroordeeld enz.”

als ruim worden uitgelegd. De enge interpretatie, die onder „toe-eigenen” verstaat „zich als eigenaar gedragen”, is tot dusver vrijwel algemeen in de jurisprudentie aanvaard, niet alleen hier te lande, maar ook in Duitsland, waar men een bijna gelijkkluidend diefstal-artikel kent. Zij is geheel in overeenstemming met de bedoeling van de wetgever¹⁵⁾. De ruime interpretatie, die in strijd is met de jurisprudentie en de bedoeling van de wetgever en naar ik meen ook met de taalkundige betekenis van het woord „toeëigenen”, wordt gehuldigd door het H.M.G. (als de sententie van 8 Juni 1948 tenminste meer heeft willen bieden dan een *petitio principii*).

Ook in het onderschrift naar aanleiding van het arrest van de H.R. van 2 November 1948¹⁶⁾ wordt aan het begrip „toeëigenen” een ruime uitlegging gegeven, die verder gaat dan het „zich als eigenaar gedragen”. De annotator stelt het „zich toeëigenen van een „zaak” gelijk met „zich gedragen als iemand. aan wie de zaak toebehoort” en volgt voor de betekenis van „toebehoren” de opvatting van de Advocaat-Generaal, die meent. dat deze term „naast de gevallen, waarin een ander eigenaar is, ook die omvat, waarin iemand, „hoewel misschien eigenaar, zo streng gebonden is om het voorwerp „aan een ander te goede te doen komen, dat inbreuk daarop in strafwaardigheid volkomen met toeëigening van eens anders eigendom „gelijk staat”. Voor deze opvatting beroept de Advocaat-Generaal zich op de arresten van de H.R. van 15 Juni 1946¹⁷⁾, van 26 Mei 1926¹⁸⁾ en van 13 Februari 1933¹⁹⁾. Intussen wordt in de laatste twee beslissingen, die over de verduistering van geldsommen handelen, de benadeelde uitdrukkelijk vermeld als „hebbende de eigen-dom” (1926) en als „eigenaresse” (1933)²⁰⁾.

Men kan zeggen, dat deze „eigendom” geen civielrechtelijke eigendom is, maar men kan niet ontkennen, dat de H.R. de betrekking tussen de benadeelde en de verduisterde som, zij het niet zonder kleerscheuren, perst in het keurslijf van de enge interpretatie²¹⁾ en derhalve niet gezegd mag worden een ruimere uitlegging te huldigen.

Ook het befaamde arrest van 15 Juni 1946, dat een lijkrover betrof, die gouden tanden uit de mond van een overledene had weggenomen, maakt m.i. de stelling van de advocaat-generaal niet aannemelijk. Blijkens zijn conclusie, voorafgaande aan dit arrest, meende de toenmalige advocaat-generaal, dat een lijk aan de nabestaanden in eigendom toebehoort. Prof. Mr. W. Pompe huldigde in zijn onderschrift bij dit arrest een tegenovergestelde opvatting.

Onder de strafrechtsgeleerden bestond dus geen eenstemmigheid. Het is zeker niet onwaarschijnlijk, dat ook onder de raadsheren van

15) Smidt, 2e druk, deel 2, pag. 491.

16) N.J. 1949, no. 35.

17) N.J. 1946, no. 503.

18) W. 11545. N.J. 1926, blz. 708.

19) W. 12596, N.J. 1933, blz. 508.

20) Men zie de annotatie van Prof. Mr. W. Pompe onder het arrest van de H.R. van 2 November 1948 N.J. 1949, no. 35.

21) Toebehoren aan = eigendom zijn van.

ons hoogste rechtscollege een zekere „dissensus” heeft bestaan. In het arrest van 15 Juni 1946 wordt dan ook zeer voorzichtig geen partij gekozen en overwogen „dat immers de erven of nabestaanden „den van een overledene een *zodanige* zeggenschap over diens lijk „hebben, dat van een „toebehoren” in de zin van art 310 Sr. moet „worden gesproken”.

Is het pleit nu gewonnen? Heeft de H.R. zich nu uitgelaten over de vraag, hoedanig de zeggenschap moet zijn, wil men van „toebe- „horen” in de zin van art. 310 Sr. kunnen spreken, of zelfs maar over de vraag, of die zeggenschap minder sterk mag zijn dan die, welke uit eigendom voortvloeit? Ik geloof, dat deze vraag niet anders dan ontkennend mag worden beantwoord. De H.R. spreekt slechts over een *zodanige* zeggenschap, dat van een „toebehoren” enz. kan worden gesproken. De nadruk valt in deze zin op het woord „*zo-* *danige*”.

In het arrest van 2 November 1948²²⁾ sluit de H.R. uitdrukkelijk de mogelijkheid uit, dat de distributiekaarten aan de verdachte zelf toebehoorden, door te overwegen, dat zij of wel aan de L.O. of wel aan de onderduiliers toebehoorden. De door de advocaat-generaal, voor het geval de kaarten eigendom waren van de verdachte, vermelde ruime uitleg kwam daardoor in het geheel niet meer „im „Frage” en weer sprak de H.R. zich niet uit voor of tegen de ruime opvatting.

Is de ruime interpretatie van de term „toebehoren” op zijn minst genomen niet uitdrukkelijk door de H.R. aanvaard zo schiint er ook geen aanleiding, de in de annotatie op het arrest voorgestelde ruime uitleg van het begrip „toeëigenen” aan te nemen, nu de jurisprudentie haar niet aanvaardt, nog afgezien van het feit, dat een verruiming van „toebehoren” niet noodzakelijk een verruiming van „toeëigenen” zou behoeven mede te brengen.

Moet nu de militair in het door het H.M.G. berechte geval en de postambtenaar, die voor de Rechtbank Almelo terechtstond, als hii de weggenomen geldstukken of postzegels voor de eigenaar reserveert, straffeloos blijven? Ik meen van niet en wel op grond van een interpretatie, die gegeven kan worden aan de woorden „zich enig „goed toeëigenen” en die toch niet in strijd is met de heersende opvattingen. Wat ligt meer voor de hand, dan dat wij onze jurisprudentie op art. 810 Sr. eens zouden vergelijken met die op een vrijwel gelijkkluidende bepaling in het buitenland?²³⁾ In Duitsland, waar men ook steeds onder „sich zueignen” heeft verstaan: „zich als eige- „naar gedragen”, stelde men lange tijd bij de uitlegging van Paragraph 242 Deutsches Strafgesetzbuch twee theorieën tegenover elkaar: de „*Substanztheorie*”, volgens welke de dader het oogmerk

²²⁾ N.J. 1949, no. 35.

²³⁾ Wer eine fremde bewegliche Sache einem anderen in der Absicht wegnimmt, dieselbe sich rechtswidrig zuzueignen, wird wegen Diebstahls mit Gefangnis bestraft.

moest hebben zich de zaak „ihrer Substanz nach" en de „Werttheorie", die genoeg nam met het oogmerk om zich de zaak „ihrem wirtschaftlichen Wert nach" toe te eigenen. Het Reichsgericht heeft tenslotte beide theorieën verenigd. In 1927²⁴⁾ zegt de Strafsenat woordelijk: „Das Wesen der Zueignung besteht darin, „dass die Sache selbst oder doch der in ihr verkörperte Sachwert „vom Sater dem eigenen Vermögen einverleibt wird". Kohlrausch²⁵⁾ geeft hiervan als voorbeeld: „Wenn ein Kellner dem Wirt Bier, „marken entwendet, um mit ihnen bei demselben Wirt das Bier zu „bezahlen, so ist das mit Recht heute Diebstahl, denn zwar wollte „er die Substanz der Biermarken dem Wirt wieder zukommen lassen, „aber ihren Sachwert sich zueignen. Es darf also kein Zweifel daran „entstehen, dass er sich „zum Herren der Biermarken machen „wollte." Dit voorbeeld lijkt wel enigszins op de boven besproken gevallen.

Telkens wanneer een kellner de prijs voor een glas bier van de consument ontvangt, ontstaat voor hem een schuld aan de caféhouder uit hoofde van lastgeving en als bewijs van deze schuld levert de kellner een van de hem verstrekte bierpenningen in. Bij de afrekening vindt men het bedrag van de totale schuld, door het verschil tussen de door de kellner ontvangen en de door hem ingeleverde bierpenningen te vermenigvuldigen met de prijs van een glas bier.

Een kellner, die door hem bij de caféhouder weggenomen bierpenningen inlevert, alsof hij ze op regelmatige wijze heeft ontvangen, doet het voorkomen, dat zijn schuld aan de caféhouder kleiner is dan ze in werkelijkheid is. Men vindt in Duitsland, dat deze man zich de weggenomen bierpenningen op het ogenblik van inleveren loeëigent, omdat hij op dat ogenblik hun waarde in zijn vermogen „einverleibt".

De ambtenaar, die een kastekort heeft, en de militair, die zijn uitrustingsstuk niet meer in kan leveren, hebben eveneens een schuld aan het Rijk. Zij leveren een bij het Rijk weggenomen geldsbedrag, respectievelijk uitrustingsstuk in en doen het daarbij voorkomen, alsof zij geen schuld aan het Rijk hadden. Weliswaar laten zij de „Substanz" van het geld of het uitrustingsstuk weer in handen van het Rijk komen, maar zij eigenen zich toch de in die zaken belichaamde waarde, gelijk aan de hoegrootheid van de schuld, toe.

Een vraag dient nog te worden beantwoord. Is de hier weergegeven leer niet in strijd met onze Nederlandse jurisprudentie? Men beweert wel, dat in Nederland de zgn. zaakwaardetheorie niet gehuldigd wordt en beroept zich daarvoor op arresten van de H.R.²⁶⁾. Er be-

²⁴⁾ Urt. v. 7 März 1927, Entscheidungen des Reichsgerichts in Strafsachen — 61e Band S. 229.

²⁵⁾ Zie Gurtner: Das kommende deutsche Strafrecht, Besonderer Teil, S. 306.

²⁶⁾ H.R. 6 Januari 1908 W. 6848.

H.R. 6 Januari 1919 W. 10383 N.J. 1919, blz. 224.

H.R. 25 Juli 1933 N.J. 1933, blz. 1425.

staat echter een groot verschil tussen wat hier te lande soms de zaakwaardetheorie genoemd wordt en wat men in Duitsland met het woord „Werttheorie” aanduidt. In bedoelde arresten wil de H.R. blijkbaar het object van de diefstal of verduistering niet beperken tot een goed met ruilwaarde. De door het Reichsgericht voorgestane combinatie van „Substanz-” en „Werttheorie” doet dit ook niet, doch gaat slechts een schrede in andere richting. Zij breidt de toepasselijkheid van de bepalingen over diefstal en verduistering uit, door naast de *substantie* ook de *waarde* een woord te laten meespreken 27).

Ik meen dan ook, dat de practijk in de gevallen als boven vermeld zijn voordeel kan doen met de opvatting, die onder „zich toeëigenen „van enig goed” verstaat: als heer en meester beschikken over de zaak zelf of over zijn waarde.

Op de dag van de inzending van bovenstaand opstel ontving ik de Februari-aflevering van het M.R.T., waarin Mr. de Graaff wederom een beschouwing wijdt aan het wegnemen van rijksgoederen, bij een kameraad in gebruik.

Op pag. 82 zegt hij: „Als bruiklener, d.w.z. in zijn hoedanigheid „van bruiklener, gedraagt A. (de betrokken militair) zich noch bij de „eerste phase, het wegnemen, noch bij de tweede phase, de inlevering”.

Het komt mij voor, dat het al of niet handelen in *de hoedanigheid van bruiklener* in deze kwestie weinig terzake dienende is. Als Mr. de Graaff het „zich als eigenaar gedragen” ook zo wil uitleggen. nl. als handelen in de hoedanigheid van eigenaar, dan zal in zijn opvatting niet dikwijls sprake zijn van een „wederrechtelijk zich „toeëigenen”. Van degene, die handelt in de hoedanigheid van eigenaar, (d.i. die handelt als eigenaar, terwijl hij ook eigenaar is) zal niet licht gezegd kunnen worden, dat hij *wederrechtelijk* handelt.

Zeide ik in het voorgaande, dat Mr. de Graaff zich niet had uitgelaten over de motivering van het H.M.G., thans blijkt, dat hij zich stelt op het standpunt, volgens hetwelk in de daad van wegneming een toeëigeningsdaad is gelegen, welk standpunt, indien juist, m.i. de conclusie zou rechtvaardigen, dat het H.M.G. in zijn motivering uitgaat van een *petitio principii*.

Als ik mij niet vergis, werkt S hrijver met dezelfde constructie als de H.R. in zijn m.i. geenszins onaanvechtbare arrest van 11 Maart 1940 N.J. 1940 no. 689, waarin werd aangenomen, dat een melkrijder, tevens veehouder, die melk, door de vee-

**) Vatbaar voor wegneming is uiteraard alleen een stoffelijk substraat. Toeëigening van een goed kan geschieden zowel door als heer en meester over de zaak zelve te beschikken als alleen over zijn waarde.

Hieruit en uit het verschil in betekenis tussen „Zaakwaarde” en „Werttheorie” is te verklaren, waarom de Duitse schrijvers hun theorie behandelen bij de bespreking van het „Absicht rechtswidriger Zueignung” en de Nederlandsche strafrechtsgeleerden bij de term „enig goed”.

houders ieder in hun eigen bus geleverd, vervoerde naar de fabriek (welke melk tijdens dat vervoer eigendom was van die fabriek), door melk aan de bussen van een ander te onttrekken en in zijn eigen bus over te gieten, een daad van toeëigening verrichte.

In dit geval waren alle andere elementen van art. 321 Sr. aanwezig en was het al dan niet aannemen van verduistering slechts afhankelijk van hetgeen men onder „zich toeëigenen” wenste te verstaan.

In het boven behandelde „deken-geval” heeft betrokkene niet „onder zich” en kan derhalve van verduistering geen sprake zijn. Het ligt voor de hand, dat men eens onderzoekt, of misschien wèl sprake is van een begrip, dat aan „onder zich hebben” lijnrecht tegengesteld is: het begrip „wegnemen” uit art. 310 Sr. Het element „wegnemen” is ecliter voor diefstal niet voldoende en zo construeert Mr. de Graaff (en wellicht ook het H.M.G.) een wegnemingsdaad, die tevens is een toeëigeningsdaad, terwijl het oogmerk tot toeëigening blijkt uit die toeëigeningsdaad, waarvan het toeëigeningskarakter op zijn beurt weer voortvloeit uit een handeling (het inleveren), die eerst veel later dan de toeëigening plaats vindt.

Overigens schijnt ook de H.R. in het zoëven vermelde arrest niet voldoende te hebben aan een „als heer en meester beschikken” over een zaak, om het element „zich toeëigenen” te kunnen aannemen. Hij voegt er het begrip „ten eigen bate” aan toe²⁸). Deze toevoeging, die op zijn minst genomen op enige twijfel bij de H.R. wijst en die tot de noodlottige consequentie zou moeten leiden, dat de melkrijder vrijuit zou behoren te gaan, als hij de melk zou hebben overgegoten van een hem niet toebehorende melkbus in een andere, hem eveneens niet toebehorende melkbus, is in de boven weergegeven „waardetheorie” allerminst noodzakelijk.

Op blz. 86 geeft Mr. de Graaff enkele voorbeelden, waarin de figuur volgens hem ongeveer dezelfde is, als bij het wegnemen van rijksgoederen, bij een kameraad in gebruik, met het doel deze op eigen naam in te leveren.

In tenminste twee van deze voorbeelden ligt naar mijn mening de figuur geheel anders. P., die een schuld van f 100,— aan een bank heeft, naar deze bank gaat, en bij loket nr. 1 een aan de bank toebehorend bedrag van f 100,— wegneemt, met de bedoeling om daarmee aan loket 2 zijn schuld te betalen, weet zelf heel goed, dat hij zich, om zijn uiteindelijk doel te bereiken, tegenover de bank zal moeten voordoen als eigenaar van de f 100,— en heeft dan ook al tijdens het wegnemen het voornemen zich als heer en meester van dit geldsbedrag te gedragen.

Evenzo is het gesteld met S., die uit R's weide een koe wegneemt, met de bedoeling, deze op de eerstvolgende marktdag aan R. te verkopen. Ook hij weet heel goed, dat S. waarschijnlijk alleen voor de koop zal voelen, als hij zich tegenover deze als eigenaar voordoet.

²⁸) Evenzo de Krijgsraad te Velde Zuid in M.R.T. 1948, blz. 610.

Ook in een onlangs gepubliceerd arrest van de H.R. ²⁹⁾, dat uiterlijk wellicht de schijn zou wekken, geheel in de geest van de opvatting van Mr. de Graaff gewezen te zijn, ligt de figuur m.i. anders dan in de „dekenkwestie”. Requirant had een niet aan hem toebehorende lichtpenning uit de penningbak van een electriciteitsmeter van het gemeentelijk electriciteitsbedrijf weggenomen, met de bedoeling om deze penning weer opnieuw in die penningbak te werpen en zich daardoor een nieuwe hoeveelheid electriciteit te verschaffen. Van deze man zal men niet kunnen zeggen, dat hij bij het wegnemen van plan was zich als bruiklener, lasthebber, of in elk geval niet als eigenaar te gedragen. Integendeel, hij wil optreden als iemand, die gerechtigd is als heer en meester over de lichtpenning te beschikken.

Onze militair daarentegen wil dit niet. Hij is slechts van plan voor bruiklener te gaan spelen.

²⁹⁾ H.R. 21 Dec. 1948 N.J. 1949 no. 136.

MILITAIRE RECHTSPRAAK

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 23 November 1948.

President: Mr. J. W. U. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Luitenant-Generaal Dijkhoorn en Kolonel van Voorthuysen (plv.).

Raadslieden: Mej. Mr. Enthoven en Mr. Stokvis.

De tenlastelegging beperkt het krijgstucht-ondermijnende karakter van het geschrift tof het ageren tegen de uitzending van Nederlandse militairen naar Indië, waarvan noch uit de in de tenlastelegging vervatte zinsneden van het geschrift, noch uit de overige inhoud, blijkt.

Vrijspraak.

[Zie het vonnis in eerste aanleg (Krijgsraad te Pelde Zuid, 20 April 1948) in M.R.T. XLI, blz. 457 v.]

(W.M.S.R. art. 147; R.L. art. 114).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf en te dien aanzien opnieuw recht doende, de beklagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van één jaar en zes maanden, met aftrek van de tijd in voorlopig arrest doorgebracht sedert 31 Juli 1947 met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij het 10e Regiment Infanterie, althans militair was in de zin der wet, in het tijdvak van 21 Juli tot 31 Juli 1947 of daaromtrent, alzo in tijd van oorlog te Grave, althans in Nederland, een extra editie van het weekblad „EENⁿ”, uitgave A.N.J.V., zijnde een geschrift, waarmede getracht wordt de krijgstucht te ondermijnen door te ageren tegen de uitzending van Nederlandse militairen naar Indië, komende immers in gemeld blad in een artikel getiteld: „Maak van onze „jongens geen SS-ers”, behandelend de berichten over een „moord-„partijⁿ” door Nederlanders van Indonesiërs op Celebes, o.a. de volgende passages voor:

„Want het waren Nederlandse Officieren, die de hevelen gaven „tot deze moordpartij van ten minste 5000 mensen”;

„Langzaam maar zeker verpest men de Nederlandse soldaat, ver-„giftigt men hem met een misleidende duivelse propaganda van „rassenhaat en verachting voor hoge menselijke waarden” enz.;

„Wij verzetten ons tegen de poging van onze leeftijdsgenoten, die

„eerlijke mensen kunnen zijn, verachtelijke beesten te maken”, en verder in een artikel getiteld „Nederlandse jeugd”: „Verzet je er „tegen, dat onze Kameraden in Indonesië tot beesten worden ver- „laagd”, terwijl hij met de strekking van dit geschrift bekend was, hetzelfde heeft verspreid en of ter verspreiding in voorraad heeft gehad, door daartoe alstoen aldaar een aantal van gemelde bladen neer te leggen op de W.C.'s van de 2e en 3e Compagnie van het 10e Regiment Infanterie in de Generaal de Bonskazerne te Grave, zomede een aantal van gemelde bladen, met de strekking waarvan hij bekend was, tussen zijn dekens op te bergen, met vorenomschreven doel;

Overwegende, dat de raadsman van appellant verschillende verweren heeft gevoerd, van welke de verste strekking heeft het verweer, dat het in de tenlastelegging bedoelde geschrift niet zou ageren tegen uitzending van Nederlandse militairen naar Indië en derhalve, nu alleen deze wijze van ondermijning van de krijgstucht is ten laste gelegd, geen veroordeling zou kunnen plaats vinden;

Overwegende, dat in de telastelegging het krijgstucht-ondermijnend karakter van het geschrift inderdaad wordt bepaald door en beperkt tot de achter het woordje „door^h volgende feitelijke omschrijving van de wijze van ondermijnen, n.l. door „te ageren tegen „de uitzending van Nederlandse militairen naar Indië”, waarna de telastelegging enkele zinsneden uit het geschrift bevat om aan te tonen hoe hiertegen wordt geageerd;

Overwegende, dat noch uit deze zinsneden, noch uit de overige inhoud van het geschrift blijkt, dat dit ageert tegen de uitzending van Nederlandse militairen naar Indië;

Overwegende, dat mitsdien op deze telastelegging geen veroordeling zal kunnen volgen en — met vernietiging van het vonnis, waarvan appèl — beklagde moet worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 75. 76d en 77 van 's Hofs Provisionele Instructie;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis, waarvan is geappelleerd;

En opnieuw recht doende:

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen aan beklagde is te laste gelegd;

Spreekt hem daarvan vrij.

NASCHRIFT.

Niet zonder verbazing heb ik kennisgenomen van bovenstaande beslissing van het Hoog Militair Gerechtshof. Aan het Hof kan worden toegegeven, dat de telastelegging niet fraai gesteld was, misschien zelfs, dat de telastelegging in zichzelf tegenstrijdig was. Immers enerzijds werd hier gesteld, dat het aeïncrimineerde stuk de krijgstucht ondermijnde „door te ageren tegen de uitzending van „Nederlandse militairen naar Indië”, anderzijds hielden de in de telastelegging genoemde passages slechts een protest in tegen de

wijze, waarop ons leger in Indië zou optreden. In het commune strafprocesrecht zou een dergelijke in zichzelf strijdige dagvaarding mischien nietig zijn verklaard.

Het militaire strafprocesrecht kent geen nietigverklaring van het bevelschrift plus dagvaarding. Art. 193 R.L. noemt althans dit soort van uitspraak niet. Wil dit zeggen, dat een nietigverklaring van de dagvaarding niet mogelijk zou zijn? M.i. is er geen enkele aanleiding om daartoe te besluiten. Art. 114 R.L. houdt uitdrukkelijk in wat er in een militaire dagvaarding moet staan en art. 14 omschrijft wat er moet staan in een verwijzing naar de Krijgsraad. Wat zou er voor bezwaar tegen zijn, om, indien de dagvaarding een in zichzelf tegenstrijdig verhaal inhoudt en dus is wat men in liet commune strafrecht een obscuur libel noemt, die dagvaarding nietig te verklaren en zodoende de mogelijkheid tot een betere en zuiverder telastelegging open te laten?

Het H.M.G. heeft op 2 Nov. 1917 M.R.T. XIII blx. 351, uitdrukkelijk overwogen, dat indien inderdaad de telastelegging niet inhield een behoorlijke omschrijving van enig feit, alsdan de Krijgsraad geenszins had moeten vrijspreken, maar die telastelegging had behoren nietig te verklaren, omdat ingevolge art. 114 der B.L. de telastelegging op straffe van nietigheid moet vermelden o.a. het feit dat door de A.M. wordt te laste gelegd.

Maar was het i.c. wel noodzakelijk, dat het H.M.G. dexe dagvaarding zo streng beoordeelde als het deed? Wanneer men uit de telastelegging weglaat, wat het H.M.G. niet bewezen acht: n.l. de woorden „door te ageren tegen de uitzending van Nederlandse militairen naar „Indië” dan houdt men nog een volkomen sluitende zin in de telastelegging over, immers dan is te laste gelegd, dat „verspreid is een „geschrift, waarmede getracht wordt de krijgstucht te ondermijnen, „komende immers in gemeld blad de volgen.de passages voor . . .” en dan volgen de krijgstucht-ondermijnende passages.

Het was nu heel best mogelijk geweest om dus het tussenzinnetje „door te ageren. . .” niet bewezen te verklaren. Wat er dan van de dagvaarding overbleef, hield nog altijd het strafbare feit van art. 147 Wb. van **Ml.** Sr. in. De rechter doet zoiets — en terecht — vaker. Hoe dikwijls wordt niet beslist, dat een gedeelte van het te laste gelegde niet bewezen is, maar dal datgene wat overblijft toch nog een strafbaar feit oplevert.

Voor een dergelijke beslissing was in dit geval toch zeker alle aanleiding geweest, want dat de in de telastelegging aangehaalde passages de krijgstucht op hoogst ernstige en ergerlijke wijze ondermijnen, daarover zal, buiten de kring van die politici waaruit dit geschrift voortkwam, ieder het eens zijn. Immers al zou gerechtvaardigde kritiek mogelijk e?geboden zijn op enkele handelingen van bepaalde militairen in Indië en al is er plaats voor verschil van mening over het beleid der regering inzake de politionele actie, dan nog mag men die kritiek niet op de wijze, zoals hier is geschied, onder onze soldaten brengen. Waar men zelfs in het commune straf-

*recht bepalingen heeft gemaakt tegen het zich in beledigende vorm uitlaten over het openbaar gezag, is het zeer zeker een de krijgstucht ondermijnend geschrift, wanneer men zich tot „de Nederlandse „jeugd“ wendt met de woorden: „Verzet je er tegen, dat onze kame-
raden in Indonesië tot beesten worden verlaagd. Dat zijn generaliseringen, die opzettelijk in voor het openbaar gezag beledigende vorm zijn gesteld, welke tot strekking hebben de krijgstucht te ondermijnen.*

J. M. v. B.

Zeekrijgsraad ie 's Gravenhage

Vonnis van **28** October 1948

President: Mr. D. B. A. Franken,

Leden: Kapt. Lt. t. Zee J. G. Broekhuijsen, Luit. t. zee 1e kl. A. W. Deketh, Of f. Vlieger 1e kl. L. J. Fritz en Maj. d. Mars. G. H. van der Spek;

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e lil. Mr. R. J. Brunner;

Raadsman: Mr. v. d. Oever.

Belediging, door een gewezen militair binnen een jaar na het verlaten van de militaire dienst zijn vroegere nog in dienst zijnde meerdere, ter zake van een vroegere dienstaaengelegenheid aangedaan. Toepassing van het gemene strafrecht.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA
TE 'S GRAVENHAGE,

(W.M.S.R. art. 64).

in de zaak van de Fiscaal, tegen W. R. S., gewezen Officier van Gezondheid der 1e klasse (KMR.TV.), oud 41 jaren, geboren te Groningen, gerequireerde,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad dd. 19 Septembr 1948, No. CZM/4984/858 G:

Gezien het hevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad dd. 15 October 1948, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan dr. brklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij te Zwolle, althans in Nederland op of omstreeks 30 Juli „1948, nadat hem als officier van gezondheid 1e klasse KMR.TV. — „als hoedanig hij laatstelijk van omstrrrks 22 September 1947 tot „1 Januari 1948 bij de Marinekazerne ie Amsterdam had gediend — „bij Koninklijk Besluit van 18 Januari 1948 no. 34 met ingang man „1 Maart 1948 eervol ontslag uit dr. zeedienst was verleend en hij „de militaire dienst had verlaten. opzettelijk aan de Commandant „Zeemacht Nederland, Schout bij Nacht J. J. L. die gedurende het „tijdvak, waarin hij, beklaagde, als officier van gezondheid 1e klasse „KMR.TV. diende bij eerder genoemde kazerne. Schout bij Nacht „wasen in en omstreeks de maand Juli 1948 deze rang nog bekleedde. „naar aanleiding van diens beschikking van 22 Juni 1918 no. CZM/ „4532/858G, waarbij het door hem, beklaagde, ingediende beklag „over de omschrijving ener straf, hem opgelegd door zijn, beklaagdes

„toenmalige commandant ongegrond werd verklaard, met het oog-
„merk om die Schout bij Nacht te beledigen, per post heeft toege-
„zonden een aan deze gerichte en door hem, beklagde, geschreven
„en ondertekende brief welke op of omstreeks 31 Juli 1918, althans
„op een tijdstip in de maand Augustus 1948 te Amsterdam door
„meergenoemde Schout bij Nacht is ontvangen, van de navolgende
„beledigende inhoud:

„Door drukke werkzaamheden in mijn practijk ben ik nog niet in
„staat geweest uiting te geven aan mijn ergernis over bovenvermelde
„beschikking. Zonder mij persoonlijk over deze kwestie gehoord te
„hebben doet U Excellentie een uitspraak, die door mij niet anders
„dan als een belediging kan worden opgevat. Dit soort rechtspraak
„doet mij weer denken aan die der Nazi's in de bezettingstijd. In de
„motivering van Uw uitspraak wordt de verklaring van de Vloot-
„aalmoezenier Pater II. niet genoemd, noch de verklaring. afgelegd
„voor de commissie van onderzoek, door een onder-officier, die op de
„bewuste avond in het gezelschap was van de beschuldigde Sergeant
„K. Met mijn verzoek meerdere onderofficieren te horen, die eveneens
„op die avond zich in het gezelschap van Sergeant K. bevonden, is
„geen rekening gehouden. Ik verklaar nogmaals, dat Sergeant K.
„in de nacht van 5 op 6 December 1947 niet dronken was en door
„zijn toenmalige commandant de Kapitein Luitenant ter Zee B. H.
„onrechtvaardig behandeld is. Tevens protesteer ik ten sterkste tegen
„deze beschikking. Waar gij U wat deze belediging betreft kunt
„verschuilen achter een z.g. militaire zaak, acht ik deze daad laf-
„hartig en een zeeman onwaardig", althans met de hierna te ver-
„melden beledigende passage(s): „Dit soort rechtspraak doet mij
„weer denken aan die der Nazi's in de bezettingstijd" en/of „Waar
„gij U wat deze belediging betreft kunt verschuilen achter een z.g.
„militaire zaak, acht ik deze daad lafhartig en een zeeman on-
„waardig””;

Gezien: . . . enz.;

Post *alia*:

Overwegende, dat ten proccsse, zakelijk gerelateerd, hebben ver-
klaard:

1e. W. R. S., oud 41 jaar, als *beklaagde*:

dat hij van 22 September 1947 tot 1 Januari 1948 als Officier van
Gezondheid der 1e klasse KMR.TV. heeft gediend bij de Marine-
kazerne te Amsterdam;

dat hij bij K.B. van 18 Februari 1948 No. 34 met ingang van
1 Maart 1948 eervol uit de zeedienst werd ontslagen en hij op 1 Maart
1948 de militaire dienst heeft verlaten;

dat hij op 9 December 1947 door de Commandant van de Marine-
kazerne te Amsterdam werd gestraft met drie dagen streng arrest;

dat hij zich met de strafreden van die straf niet kon verenigen
en zich op de voorgeschreven wijze over de omschrijving der straf-
reden heeft beklagd bij de Commandant der Zeemacht in Nederland
op 12 December 1947;

dat hij eind Juni 1948 te Zwolle een afschrift van de beschikking van de Commandant der Zeemacht van 22 Juni 1948 No. CZM/4532/858G, waarin de Commandant der Zeemacht zijn beklag ongegrond verklaarde, ontving;

dat hij zeer verontwaardigd was over de beslissing van de Commandant der Zeemacht;

dat hij daarop de hem ten processe vertoonde brief dd. 29 Juli 1948, gemerkt I rood heeft geschreven en ondertekend en ook de enveloppe heeft geschreven, geadresseerd aan de Commandant Zeemacht Nederland, Schout bij Nacht J. J. L.;

dat het zijn bedoeling was om deze brief aangetekend te versturen, teneinde er zeker van te zijn dat de Commandant der Zeemacht deze hrief zou ontvangen, waardoor hij de grootst mogelijke kans maakte, dat deze de brief ook zou lezen;

dat door een misverstand van zijn assistente deze hrief op 30 Juli 1948 te Zwolle op de gewone wijze per post is verzonden";

2e. J. J. L., oud 50 jaar, ais *getuige*: . . .enz.;

Overwegende, dat het aan de geadresseerde in een deze toegezonden brief o.a. schrijven: „Waar gij U wat deze belediging betreft kunt „verschuilen achter een z.g. militaire zaak, acht ik deze daad laf- „hartig en een zeeman onwaardig" voor de geadresseerde beledigend is en het oogmerk om te beledigen uit heb gebruik van de gebezigde woorden zelve blijkt;

Overwegende, dat mitsdien door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen, wordende de bescheiden onder a, b en c als zodanig gebezigd in verband met de inhoud van andere bewijsmiddelen, wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld eraan, hetgeen hem is ten laste gelegd. met uitzondering van de woorden: „van „18 Januari 1948 no. 34" en „althans met de hierna te vermelden „beledigende passage(s): „Dit soort rechtspraak doet mij weer denken „aan die der Nazi's in de bezettingstijd" en/of „Waar gij U wat „deze belediging betreft kunt verschuilen achter een z.g. militaire „zaak, acht ik deze daad lafhartig en een zeeman onwaardig";

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gequalificeerd als:

„Belediging aangedaan aan een ambtenaar ter zake van de rechtmatige uitoefening zijner bediening”:

Overwegende, dat gelet op de ernst van het gepleegde Feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoon van beklagde na te noemen straf passend wordt geacht;

Gezien de artikelen 64 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 23, 266 en 267 van het Wetboek van Strafrecht; 185, 188 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt; 77, 1e der Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht;

Recht doende in naam der Koningin,

T'erklaart het de beklagde ten laste gelegde in dier voege als hoger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert ¹⁾ het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hoger werd aangegeven;

Veroordeelt ¹⁾ beklagde deswege tot een geldboete van HONDERD VIJFTIG GULDEN, bij gehreke van betaling en verhaal te vervangen door een hechtenis van dertig dagen;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan als bewezen is, aangenomen.

NASCHRIFT.

Het valt op dat de Krijgsraad op de gepleegde belediging (terzake waarvan beklagde immers, volgens artikel 64 van het Wetboek van Militair Strafrecht, met een militair is gelijkgesteld) niet het militaire, maar het gemene strafrecht heeft toegepast. Ook de Fiscaal concludeerde tot qualificatie ex artikel 266/267 van het Wetboek van Strafrecht, terwijl de aanhef van de tenlastelegging een andere conclusie zou kunnen doen verwachten: feiten en omstandigheden immers, die geen element zijn van het strafbare feit, doch alleen de competentie van de rechter bepalen, behoeven in de tenlastelegging niet te worden opgenomen.

Over de toepassing van artikel 64 vnd. is mij geen jurisprudentie bekend. Ook FRANKEN-BRUNNER: „Het Wetboek van Militair Strafrecht” vermelden hij dit artikel niet met zovele woorden of het voorschrift alleen betrekking heeft op de competentie van de militaire rechter, data wel ook het toe te pussen strafrecht aanwijst. De verwijzing naar artikel 108 en het noemen van „beschimpen en bespotten” op blz. 117 van genoemd boekwerk, duidt in laatstgenoemde richting. Het schijnt dus wel van belang, deze vraag nader te beschouwen.

Op het eerste gezicht lijkt het, alsof de tekst van artikel 64 geen twijfel laat dat de wetgever bedoeld heeft, op gewezen militairen in de genoemde omstandigheden het militaire strafrecht toe te passen. Wanneer immers deze burgers (in zoverre) met militairen zijn gelijkgesteld, dan drogen zij (in zoverre) alle consequenties van die gelijkstelling, inclus de toepasselijkheid van het militaire strafrecht. Vergelijking met artikel 60, 2° maant echter ten aanzien van deze conclusie tot voorzichtigheid. Daar wordt een soortgelijke figuur geregeld voor (o.a.) miliciens met groot verlof en daar noemt de wet uitdrukkelijk de artikelnummers van de in het Wetboek van Militair Strafrecht strafbaar gestelde beledigingen en feitelijkheden, hij overtreding waarvan de grootverlofganger geacht wordt militair te zijn. De vraag, die te beantwoorden blijft, is nu of de wetgever met dit verschil in tekst ook een verschil in betekenis heeft bedoeld, en ik meen met stelligheid, dat zulks niet het geval is.

Men zou immers een bepaling, die alleen de competentie van de militaire rechter over burgers regelt (zonder daaraan verdere consequenties te verbinden) niet buiten de eerste paragraaf van de VIIIe

¹⁾ Qualificatie en veroordeling conform de eis van de Fiscaal.

(Red. M.R.T.)

titel van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht verwachten. De plaatsing van het voorschrift in het eerste boek van het Wetboek van Strafrecht is echter geen toeval: zij heeft een historische ondergrond. De onmiddellijke voorvader van dit thans bijna 230 jaar oude voorschrift is namelijk te vinden in de artikelen 6 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water en 4 van het overeenkomstig Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande. En wanneer men de wordingsgeschiedenis aan het huidige artikel 64 nagaat, blijkt dat geen andere bedoeling heeft voorgezet dan deze oude bepalingen in een gemoderniseerde gedaante (de oudvaderlandse termijn van één jaar en zes weken had zijn reden van bestaan verloren) over te brengen in het nieuwe wetboek¹). Wijzigingen van aard en strekking werden niet bedoeld (zij het dat wel gesproken is over een kortere of langere termijn dan één jaar en over de vraag of het hele voorschrift wel nodig was).

*In dit licht beschouwd is het dan ook van groot belang, te zien hoe de bepaling in de oude Criminele Wetboeken luidde. Wij vinden daar dat gewezen militairen nog gedurende één jaar en zes weken „aan de „bepalingen van dit Wetboek onderworpen” blijven terzake van beledigingen aan hun superieuren uit hoofde van vorige dienst aangedaan. De woorden „aan de bepalingen van dit Wetboek onderworpen” zijn ondubbelzinnig: hei ging, in de beide Criminele Wetboeken, dus om de m i l i t a i r e beledigingen. A**B** men de betekenis van deze oude bepaling in het oog vat en bedenkt dat men haar, bij haar overbrenging naar het Wetboek van Militair Strafrecht in wezen niet heeft willen veranderen, dan krijgt de volgende zinsnede, die men in de Memorie van Toelichting op het huidige artikel 64 aantreft²), dieper relief. Men leest daar: „En uitdrukkelijk is bepaald „dat het militair recht alleen op hem toepasselijk is”, (spatiëring van mij) „wanneer de meerdere in rang. . . zelf nog in militaire dienst is”. Deze woorden zijn niet toevallig, evenmin als de woorden **M**an het lid van de Tweede Kamer Schaper „dat de man . . . „overeenkomstig de bepalingen van dit wetboek zal worden ge„straf” en „dat de man krachtens militair recht wordt veroor„deeld”⁴). Dat het voorgestelde artikel bedoelde, de gewezen militair te onderwerpen aan de bepalingen van het T^Tefboek van Militair Strafrecht, was voor hem geen vraag, evenmin als voor de Regeringscommissaris en (implicite) voor de overige leden van de Tweede Kamer.*

Een gelijke gedachte vindt men in het Regeringsantwoord op het voorlopige verslag van de Tweede Kamer inzake de werkingssfeer van het Wetboek⁵): „Een voor Nederlandse militairen geschreven strafwetboek is niet uitsluitend doch hoofdzakelijk op onze militairen

1) Zie Van der Hoeven I, blz. 526 v.

2) Zie Van der Hoeven I, blz. 526.

3) Zie Van der Hoeven I, blz. 527.

4) Zie Van der Hoeven I, blz. 528.

5) Zie Van der Hoeven I, blz. 68.

toepasselijk." 6)

Waar de woorden van artikel 64 ten deze voor meer dan één uitleg vatbaar zijn, mag men aan de bedoeling van de wetgever groter betekenis hechten.

Trouwens, een uitlegging in de zin dat ook het militaire recht op deze gewezen militairen toepasselijk is, komt mij bovendien rationeler voor dan een uitlegging, die in artikel 64 alleen een attributie van rechtsmacht ziet. De ratio van dit artikel is immers te voorkomen dat een meerdere ten aanhore of ten aanschouwe van zijn minderen beledigingen of feitelijkheden moorden aangedaan door een man die kort tevoren nog niet hem in de gelederen stond en de dienst heeft verlaten, of, misschien wel door toedoen van die superieur, uit de dienst is ontslagen. Aldus de Memorie van Toelichting⁷⁾. Het gaat er dus om, dat de gewezen militair ten aanzien van de bedoelde beledigingen en feitelijkheden geacht wordt nog een jaar lang bij zijn mede-militairen in het gelid te staan, kortom, dat hij te dien aanzien met zijn vroegere kameraden wordt „gelijkgesteld”. Maar dan dient de militaire rechter ook de beschikking te hebben over de zooveel fijner geschakeerde bepalingen op de misdrijven tegen de ondergeschiktheid, dan het Wetboek van Strafrecht hem kan bieden. Zonder dat zou artikel 64 weinig anders zijn dan een motie van wantrouwen aan het adres van de burger-strafrechter.

Voor hen, die de door mij voorgestane uitlegging van artikel 64 niettemin nog dubieus achten, zou dit dubium kunnen worden opgeheven door aan artikel 64 een volzin toe te voegen, luidende: „De bepalingen van dit Wetboek zijn alsdan op hen van toepassing”.

W. H. V.

Hoog Militair Gerechtshof te Batavia.

Sententie van 4 December 1948

President: Mr. J. C. Berenschot (plv.).

Leden: Generaal-majoor M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm. 1e kl. H. J. G. van Giessen.

Advocaat-Fiscaal: Mr. J. E. K. Rondam (fd).

Raadman: Off. v. Adm. 2e kl. H. W. M. Stokvis (in eerste aanleg: Off. v. Adm. 1e kl. F. O. van Kregten).

De qualificatie: „Als militair opzettelijk een meerdere in het openbaar en in zijn tegenwoordigheid mondeling beledigen” in hoger beroep verbeterd: de in artikel 108 WMSR uitgedrukte vorm „in het openbaar mondeling” geldt kennelijk alleen, wanneer de meerdere er niet bij tegenwoordig is, zodat, nu zulks in casu wel het geval was,

⁶⁾ Zie in dit verband nog het commissoriale wetsontwerp 1940 (M.R.T. XXXVI, blz. 277), hetwelk aan artikel 1 W.M.S.R. wil toevoegen: „De bepalingen van dit Wetboek gelden voor allen, die tijdens het plegen van strafbare feiten onderworpen waren aan de rechtsmacht van den Nederlandschen militairen rechter.”

⁷⁾ Zie Van der Hoeven I, blz. 528 in verband met blz. 526.

slechts de vorm „in zijn tegenwoordigheid mondeling” van genoemd artikel in de qualificatie tot uiting dient te komen.

(W.M.S.R. art. 108).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF TE BATAVIA.

in de zaak van R. S. M., oud 24 jaren, geboren te Huizen, laatstelijk vóór de verwijzrig naar de Krijgsraad gediend hebbende bij de Mariniersbrigade als marinier der 3e klasse OVW, buiten arrest,

Gezien het vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, gewezen en uitgesproken op 24 September 1948, waarvan appèl, waarbij beklagde terzake van het hem ten laste gelegde ¹⁾ is schuldig verklaard aan bet misdrijf:

1. „*Feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog, twee malen gepleegd, beide feiten als één voortgezette handeling beschouwd;*
2. „*Als militair opzettelijk een meerdere in het openbaar en in zijn tegenwoordigheid mondeling beledigen en met enig kwaad bedreigen*”,

en deswege veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van zes maanden;

Gelet enz.;

Gehoord de door den fd. Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof te Batavia genomen en daarna schriftelijk overgelegde eis in appèl, dd. 4 December 1948, daartoe strekkende, dat het Hoog Militair Gerechtshof te Batavia, met ontvangst van het hoger beroep het op 24 September 1948 door de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië gewezen en uitgesproken vonnis inzake R. S. M., zal vernietigen t.a.v. de qualificatie sub 2° en, in zoverre opnieuw recht doende, dit feit zal kwalificeren als: „*Het als militair opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid mondeling beledigen en met enig kwaad bedreigen*” en het vonnis voor hei overige zal bevestigen;

¹⁾ De tenlastelegging luidde:

„dat hij, dienende als marinier der 3e klasse, in tijd van oorlog, in de „avond van 16 Maart 1948, te Soerabaja,

„toen een troepenafdeling van de Koninklijke Maréchaussée, belast met „patrouilledienst, bestaande uit de wachtmeester P. Korver en de maré-„chaussées der 1e klasse G. J. Visser en G. Papma, nadat beklagde door „haar in de Hollywood-bar was aangetroffen, hetzij zelf in vechthouding „tegenover een ander militair, hetzij in gezelschap van zich in vechthouding „bevindende andere militairen, beklagde naar een gereedstaande patrouille-„truck wilde geleiden, ten einde beklagde voor het afnemen van een verhoor „over te brengen naar de Hoofdwacht der Militaire Politie,

„zich door rukken en trekken in tegenovergestelde richting tegen de „troepenafdeling heeft verzet,

„opzettelijk de troepenafdeling feitelijk heeft aangerand door Papma en „Visser met gebalde vuist o.m. op het hoofd te slaan,

„zomede opzettelijk de 1e luitenant der Koninklijke Maréchaussée T. de „Jong, die zich bij de troepenafdeling had gevoegd, feitelijk heeft aangerand „door met gebalde vuist een slag in de richting van het gelaat van de Jong „te maken, welke slag de Jong tijdig wist te ontwijken, waardoor beklagdes „vuist langs diens bovenarm afschampte;

Nog gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging; Overwegende, dat ten deze naar behoren is geprocedeerd en de eerste rechter op de in zijn vonnis aangevoerde gronden en middelen, welke hei Hof overneemt en tot de zijne maakt, terecht een schuldigverklaring en veroordeling van beklaagde terzake van hit hem ten laste gelegde heeft uitgesproken, zomede van het bewezen verklaarde feit sub 1° een goede omschrijving heeft gegeven en voor het geheel een juiste straf heeft opgelegd, echter het bewezen verklaarde feit sub 2° minder juist heeft omschreven, daar toch de in artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht uitgedrukte vorm: „in het openbaar niondeling" kennelijk alleen geldt, indien de niderdere, waaroncrr Irrachtens artikel 128 van hetzelfde Wetboek tevens valt iedere met patrouilledienst belaste troepenafdeling, cr niet bij tegenwoordig is. zodat, waar in casu deze afdeling wel aanwezig was, slechts de tevens in de tsnlastelegging vermelde vorm van voormeld artikel. nl. „in zijn tegenwoordigheid mondeling", in de qualificatie tot uiting dient te komen en de qualificatie van de openbaarleid kan blijven rusten;

Overwegende, dat derhalve het vonnis van den eersten rechter ten aanzien van de daarbij gegeven qualificatie sub 2° moet worden vernietigd, maar het overigens als wel en terecht gewezen kan worden bevestigd;

Gelet nog op artikel 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht, zomede de artikelen 75 vlg. van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hoger beroep, in naam der Koningin:

Vernietigt het op 24 September 1948 gewezen en uitgesproken vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, waarvan beroep, ten aanzien van de daarbij gegeven qualificatie van het feit sub 2°;

Qualificeert dit feit als: *„Als militair opzettelijk een meerdere in „zijn tegenwoordigheid mondeling beledigen en nzet enig kwaad „bedreigen“;*

Bevestigt het beroepen vonnis voor het overige.

Zeekrijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië.

Vonnis van 21 Mei 1948

President: Lt. Kol. d. Mars. (KMR. SD. TV.) P. Eenhoorn.

Leden: Off. BZ. S. D. 1e kl. W. P. J. Brunet de Rochebrune, Luit.
t. zee 1e kl. Douw van der Krap, Luit. t. zee 2e kl. J. C. Havinga,

„hebbende hij voorts opzettelijk voormelde troepenafdeling in het open „haar en in haar tegenwoordigheid mondeling beledigd en met enig kwaad „bedreigd, door tegen een of meer leden van die troepenafdeling de navolgende, althans dergelijke woorden te bezigen: „Ik sla je dood, bloedhond, „binatang, kaffer. Als het nu niet lukt, dan zal ik je met de tijd wel „,krijgen, maar er aan ga je, want daar ben ik marinier voor"."

(Red. M.R.T.)

Off. M. S. D. 2^e kl. L. M. den Hond.
 Fiscaal: Off. v. Adm. 1^e kl. Nr. M. Krauss.
 Raadsman: Kapitein d. Mars. (KMR. SD. TT.) *h.* van Heerden.

Culpose afwezigheid en achterzeiling door een bij de Koninklijke Marine gedetacheerde sergeant-vlieger van de Koninklijke Landmacht.

Bij de bepaling der straf houdt de Krijgsraad rekening met de omstandigheid dat beklagde, als militair van de landmacht, niet zodanig doordrongen zal zijn geweest van de ernstige gevolgen van het achterzeilen van een schip als een marineman. Voorwaardelijke gevangenisstraf v.d.t.v. twee weken.

(W.M.S.R. art. 96).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIË,

in de zaak van de Fiscaal, rationne officii, tegen P. P. R., oud 21 jaren, geboren te Amsterdam, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als sergeant-vlieger,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de wnd. Commandant Zeemacht, Nederlandsch-Indië, d.d. 11 September 1947, No. J.2/D/20/13;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 20^e Februari 1948, No. PJ.2/11/19, aan de voet van welk stuk aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, in tijd van oorlog, dienende als sergeant-vlieger der Koninklijke Landmacht en gedetacheerd zijnde bij de Koninklijke Marine, in de middag van de 1ste Juni 1947 opzettelijk, althans „grovelijk onachtzaam, niet op tijd is teruggekeerd van passagieren „aan boord van Hr. Ms. „Piet Hein”, toen liggende op de rede van Benoa, alwaar hij zich toen ter vervulling van de op hem rustende „dienstverplichtingen behoorde te bevinden, door welke afwezigheid „hij een reis van Hr. Ms. „Piet Hein” van Benoa naar Soerabaja, althans naar zee, welke reis op 16 Juni 1947 is aangevangen en waartoe het bevel hem bekend was of redelijkerwijze door hem kon „worden vermoed, in het geheel of gedeeltelijk niet heeft medege„maakt”;

Gelet op het exploit van betekening en dagvaarding van de 3^e Maart 1948 ¹⁾ waarbij de beklagde is opgeroepen om op Vrijdag, de 5^e Maart 1948 ten 8 ure ter terechtzitting van de Krijgsraad te

¹⁾Artikel 112 (3) Regtspleging Zeemagt eist dat het bevelschrift „ten „minste tien dagen vóór den voor de bijeenkomst van den Krijgsraad be„paalden dag” aan beklagde wordt betekend. Weliswaar mag deze termijn, blijkens het vierde lid (mits op schriftelijk verzoek van beklagde) worden verkort, doch van een daartoe strekkend verzoek blijkt uit het vonnis niet. Bovendien neemt men, op grond van het feit dat artikel 114 (2) Regtspleging Zeemagt voor het verzoek tot toevoeging van een raadsman een termijn van vier dagen vordert, gewoonlijk aan dat die termijn niet tot minder dan vier dagen mag worden teruggebracht. (Red. M.R.T.)

verschijnen, welke terechtzitting op 21 Mei 1948 werd voortgezet;

Gelet. . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde ten processe heeft verklaard:

dat hij op 13 Juni 1947, toen hij als sergeant-vlieger der Koninklijke Landmacht diende en gedetacheerd was bij de Koninklijke Marine, tezamen met enige anderen, waaronder de sergeant-vlieger der Koninklijke Landmacht J., voor de tijd van een week aan boord van Hr. Ms. „Evertsen” werd geplaatst, teneinde de scheepsdienst te leren kennen en inzicht in bepaalde technische apparaten te krijgen;

dat hij, beklaagde, op 15 Juni 1947 met de anderen, waaronder J., is overgegaan op Hr. Ms. „Piet Hein” teneinde daarmede naar Soerabaja terug te keren; dat Hr. Ms. „Piet Hein” alvorens echter naar Soerabaja terug te keren nog Bali heeft aangedaan: dat zij zo de 16e Juni 1947 des morgens bij Benoa voor anker gingen; dat J. en hij, beklaagde, toestemming hebben gevraagd en hebben gekregen om de wal op te gaan; dat de 1e Officier van Hr. Ms. „Piet Hein” hun, voordat zij de wal opgingen zeide, dat de laatste sloep te 17.30 uur van de wal zou vertrekken; dat zij voor eigen transport van en naar de steiger te Benoa moesten zorgen;

dat zij omstreeks 09.00 uur met een sloep naar de wal zijn vertrokken; dat de sloep over de tocht van het schip naar de wal toen ongeveer een half uur gedaan heeft;

dat hij, beklaagde, toen met sergeant J. een bezoek is gaan brengen aan zijn, brklaagdes, neef, C. Steffels geheten, die te Den Passar woonde; dat hij, beklaagde, te ongeveer 14.00 uur, met J., Steffels en een commissaris van politie een autotocht is gaan maken naar Tambaksarie; dat zij daar een kop koffie hebben gedronken en te ongeveer 16.00 de terugreis naar Benoa hebben aanvaard; dat de sergeant J. zich gedurende het oponthoud te Tambaksari niet lekker begon te voelen; dat dit op de terugweg steeds erger werd: dat er op een gegeven moment gestopt moest worden teneinde J. in de gelegenheid te stellen om ovrr te geven; dat er in totaal twee malen gestopt is voor J.; dat ze langzaam gereden hebben in verband met het slechte wegdek, en omdat J. zich nog steeds beroerd voelde; dat het bij het laatste gedeelte van de terugtocht bleek, dat het er om zou spannen of zij op tijd te Benoa zouden zijn; dat ieder daarom goed op de tijd lette; dat hij, beklaagde, daarom zeker weet, dat zij te 17.44 à 17.45 uur op de steiger van Benoa zijn aangekomen; dat ook de horloges van de anderen dezelfde tijd aanwezen; dat zij na aankomst op de steiger wel Hr. Ms. „Piet Hein” zagen liggen (loch nergens tussen wal en schip een sloep konden ontdekken; dat het mogelijk is, dat de sloep aan hun oog onttrokken werd door een uitstekend gedeelte der kust daar ter plaatse, indien deze sloep een omweg heeft gemaakt; dat zij geprobeerd hebben een motorboot of prauw te vinden, die hen naar boord zou kunnen brengen, doch dat zij hierin niet slaagden; dat zij toen allen zijn teruggereden naar Den Passar en zich omstreeks 18.00 uur daar gemeld hebben bij de O.A.Z. Bali de Officier van Administratie der 3e klasse Mol; dat zij onderdak hebben gekregen in

Den Passar en hoorden dat er de volgende dag geen vliegtuig naar Soerabaja zou vertrekken; dat hij, beklaagde, en J. toen op 18 Juni 1947 per vliegtuig naar Soerabaja zijn teruggekeerd; dat zij zich toen direct gemeld hebben bij de Officier van de Wacht van het Oostelijk Verkenning- en Transport-Squadron op het vliegveld Perak van het vliegkamp Morokrempangan;

Overwegende, dat de navolgende getuigen ten processe onder ede hebben verklaard:

1. J., Peter Hubert, oud 22 jaren, dienende als sergeant-vlieger op het Marine Vliegkamp Morokrempangan: ... enz.;
2. Mol, Cornelis, Johannes, Jacobus, oud 27 jaren, wonende te Soerabaja, Officier van Administratie der 3e klasse bij de Koninklijke Marine: ..enz.;
3. Steffels, Cornelis, Hendrik, oud 28 jaren, wonende te Den Passar, van beroep oontroleur B.B.: ... enz.;
4. Onderdelinden, Arie, oud 30 jaren, wonende te Den Pnsar, (Bali) van beroep commissaris van Politie: ... enz.;

Overwegende, dat ten processe de navolgrnde schriftelijke bescheiden aanwezig zijn:

1. Een afschrift van een extract uit het scheepsjournaal van Hr Ms. „Piet Hein" van 16 Juni 1947, welk afschrift is opgemaakt door de Chef van de Arsenaalsdienst Rijkswerf te Willemsoord, de Officier M.S.D. S. J. Maats en welk extract luidt:

Wecht P.V.

liggen ten anker a.v. 1700: Theewater. Hijsen motorsloep.

Sloepen terug met passagiers. Bij zonsondergang halen vlag en geus neer, ontsteken ankerlichten. 18.20: laatste sloep a/b. 2 achterzeilers: sgts. J. en R. 18.00: stoomklaar.

2. Een fotocopie van een brief van het Ministerie van Oorlog aan de Directeur der Luchtstrijdkrachten; luidende o.m.:

MINISTERIE VAN OORLOG
afd. A III nr. 1423

's-Gravenhage 8 April 1947

Afschrift

Onderwerp: Overplaatsing

Naar aanleiding van . . ., keur ik alsnog goed dat gerekend met ingang van 14 November 1946 de sergeant P. P. R. hij de Koninklijke Marine gedetacheerd wordt.;

Overwegende, dat ten processe niet is komen vast te staan, dat de Geklaagde opzettelijk niet op tijd naar Hr. Ms. „Piet Hein" is teruggekeerd en beklaagde derhalve van het hem hieromtrent tenlastegelegde dient te wonden vrijgesproken;

dat naar het oordeel van de Raad hier ook geen sprake is van grove onachtzaamheid, daar niet voorziene omstandigheden bij het de beklagde ten last gelegd delict mede een rol hebben gespeeld;

dat echter het niet op tijd terugkeren naar Hr. Ms. „Piet Hein" wel aan onachtzaamheid van beklagde dient te worden toegeschreven;

dat beklagde immers wist, dat hij te 17.30 uur die dag weer aan

de steiger te Henoa moest zijn om de laatste sloep naar Hr. Ms. „Piet „Hein“ te kunnen halen;

dat niet gebleken is, dat beklagde alle mogelijke middelen heeft aangewend om inderdaad deze sloep te halen;

dat met name het feit, dat beklagde niet eerder uit Tambaksari is vertrokken, onachtzaam genoemd moet worden;

dat derhalve door de inhoud van de verklaring van de beklagde en die van de getuigen, benevens door de inhoud van de ten processe aanwezige schriftelijke bescheiden, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen met beklagde's schuld eraan, hetgeen hem is ten laste gelegd met uitzondering van de woorden „opzettelijk, althans grovelijk“;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde Schoort te morden gequalificeerd als:

„Het als militair aan zijn schuld te wijten zijn van ongeoorloofde afwezigheid, welke afwezigheid in tijd van oorlog hem een bevolen reis als omschreven in art. 96, 2e van het Wetboek van Militair Strafrecht, geheel of gedeeltelijk doet verzuimen“;

Overwegende ten aanzien van de op te leggen straf:

dat waar ten processe gebleken is, dat de opzet van beklagde tot het achterzeilen van zijn schip te enenmale ontbrak en waar beklagde als militair van de Landmacht niet zodanig doordrongen kan zijn geweest van de ernstige gevolgen van het achterzeilen van een schip, als iedere marineman daarvan doord ongen is, ten deze volstaan kan worden met de oplegging van een voorwaardelijke straf, waartegen het militair belang zich niet verzet;

dat derhalve na te noemen straf geacht moet worden in goede verhouding te staan tot de ernst van het geploegde feit in verband met de persoonlijkheid van de beklagde en de omstandigheden waaronder liet feit werd begaan;

Gezien de artikelen: 1, S, 13, 15, 60, 96 aanhef, 2e en 4e Wetboek van Militair Strafrecht; 14a, 14b Wetboek van Strafrecht; 185, 188, 189 Regtspleging bij de Zeemagt; 86 Invoeringswet Militair Strafen Tuchtrecht.

[Volgt: *veroordeling tot gevangenisstraf voor de duur van twee toeken voorwaardelijk, met pen proeftijd van zes maanden. — Red. M.R.T.*]

Krijgsraad te Velde Noord.

Vonnis van 23 April 1948

President: Lt. Kolonel Mr. A. F. Steffen.

Leden: Majoor J. Q. Sissingh en Kapitein K. Timmerman.

Auditeur-Militair: Kapitein Jhr. Mr. Th. W. v. d. Bosch.

Vrijspraak van het ten laste gelegde strafbare feit. Met betrekking tot het in samenhang met het ten laste gelegde strafbare feit gepleeg-

de (eigenlijke) krijgstuchtelijke vergriep geeft, nu geen veroordeling volgt, noch artikel 58, noch artikel 60 W.K. uitsluitel. Bevel aan de Auditeur-Militair om alle stukken mede te delen aan de tot straffen bevoegde commanderende officier.

(W.K. artt. 58 en 60).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE NOORD

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen I. V. S., geboren 20 April 1925, soldaat bij depot X. h. S. te Haarlem, beklaagde,
Gezien. . . enz.;

Overwegende dat beklaagde is ten laste gelegd:

dat hij op of omstreeks 10 Augustus 1947 te Lemmer in de gemeente Lemsterland zich als voetganger zonder noodzaak heeft opgehouden op de voor het algemeen verkeer openstaande rijweg de Blokjesbrug, waardoor de veiligheid van het verkeer in gevaar kon worden gebracht, aangezien de brug slechts ongeveer 4 meter breed was, zodat onder anderen bij het tegenkomen van motorrijtuigen en wielrijders op de brug de volle breedte van de rijweg nodig is om zonder gevaar aldaar te kunnen passeren;

Overwegende, dat blijkens de processtukken beklaagde zich voorts zou hebben schuldig gemaakt aan een ongepaste uitlating mrt betrekking tot Z.K.H. Prins Bernhard, welk krijgstuchtelijk vergriep hij in samenhang of verband met het hem tenlastegelegde zou hebben gepleegd;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat uit de processtukken blijkt, dat het gerapporteerde onkrijgstuchtelijke gedrag van beklaagde mei betrekking tot Z.K.H. Prins Bernhard niet krijgstuchtelijk is afgedaan, daar hier sprake zou zijn van samenloop van een strafbaar feit en een krijgstuchtelijk vergriep in de zin van artikel 60 van de Wet op de Krijgstucht en de militaire rechter bij de bepaling der straf gelijktijdig het krijgstuchtelijk vergriep in aanmerking neemt;

Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is, — nu de Raad niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is ten laste gelegd, — dat de Raad het gerapporteerde krijgstuchtelijk vergriep, waarvan beklaagde beschuldigd wordt en dat in samenhang of verband met het tenlastegelegde (niet wettig en overtuigend bewezen geachte) strafbare feit begaan zou zijn, niet nader behoort te onderzoeken daar de Krijgsraad geen krijgstuchtelijke strafbevoegdheid toekomt;

Overwegende, dat artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht wel voorziet in het geval, dat het (bewezen verklaarde ten laste gelegde) feit valt onder art. 2, 1e lid van de Wet op de Krijgstucht c.q. art. 2 2e-6e van de Wet op de Krijgstucht, dat buiten strafrechtelijke behandeling had behoren te zijn afgedaan, doch dit voorschrift noch

art. 60 van de Wet op de Krijgstucht voorziet in het geval, dat beklagde bij vermeende samenloop van een strafbaar feit en een krijgstuchtelijk vergriep van het hem ten laste gelegde strafbaar feit wordt vrijgesproken;

Overwegende echter, dat o.a. blijkens artikel 27 van het Reglement betr. de Krijgstucht irdr gezagsdrager in de krijgsmacht, en dus ook de Krijgsraad verplicht is naar zijn vermogen mede te werken aan de handhaving van de krijgstucht;

Overwegende, dat de Krijgsraad op deze grond van oordeel is, dat alle stukken. ter beoordeling van het gerapporteerde onkrijgstuchtelijk gedrag met betrekking tot Z.K.H. Prins Bernhard waarvan beklagde verdacht wordt. aan de tot straffen bevoegde cominandrende officier behoren te worden medegedeeld;

Gezien de artikelen: 2, 58, 60 van de Wet op de Krijgstucht; 193, 197, 243, 249, 298 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Kechtdoende:

Verklaart niet bewezen hetgeen aan beklagde is tenlastegelegd en spreekt hem mitsdien daarvan vrij;

Beveelt, dat de Auditeur-Militair alle stukken zal mededelen aan de tot straffen bevoegde commanderende officier ter beoordeling van het gerapporteerde onkrijgstuchtelijk gedrag met betrekking tot Z.K.H. Prins Bernhard, waarvan de soldaat D. V. S. voornoemd verdacht wordt.

NASCHRIFT.

Wederom ¹⁾ vraagt een probleem uit het grensgebied van het militaire strafrecht en het militaire tuchtrecht onze aandacht; wederom loste de rechter dit probleem op met een aarzelende greep naar artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht; wederom ook resulteerde dexe aarzeling in een dictum, afzoijkend van hetgeen artikel 58 terzake voorschrijft.

De moeilijkheid, waar de Krijgsraad blijkens bovenstaand vonnis voor kwam te staan, is voor een deel terug te brengen tot de bestaande gewoonte om een krijgstuchtelijk vergriep, dat ingevolge artikel 60 van de Wet op de Krijgstucht bij de bepaling der straf in aanmerking zal worden genomen, niet in de tenlastelegging te vermelden. Weliswaar bestaat een eigenlijk krijgstuchtelijk vergriep niet. soak een strafbaarfeit (misdrijf of overtreding) uit vooraf door de wet vastgestelde elementen, zodat daarvan niet met dezelfde nauwkeurigheid een tenlastelegging kan worden geformuleerd, maar toch is er m.i. veel voor te zeggen dat men het vergriep, wil men de rechter er op de voet van artikel 60 van doen kennis nemen, in de tenlastelegging met enkele woorden noemt. De werkmethode van de rechter is immers zo, dat hij op straffe van nietigheid ²⁾ geen acht slaat op feiten of om-

¹⁾ Zie mijn onderschriften op blz. 92 v., 97 v. en 324 v. van M.R.T. XLI.

²⁾ Zie bijv. artikel 167 Regtspleging Landmagt (172 R.Z.).

standigheden, die niet in de tenlastelegging zijn vermeld. Zou in de tenlastelegging tot het voorliggende vonnis het krijgstuchtelijk vergrijp aangeduid zijn geweest, dan zou de Krijgsraad, na vrijspraak van het strafbare feit, nog iets hebben overgehouden om ex: artikel 58 naar de commanderende officier te verwijzen; nu die aartduiding achterwege werd gelaten, verviel al het ten laste gelegde en ontviel de Raad daarmede de basis tot directe toepassing van artikel 58. Daardoor wendde de Krijgsraad een dictum van eigen vinding aan; daardoor ook vindt men in het vonnis enige keren gesproken over een onkrijgstuchtelijk gedrag van beklaagde met betrekking tot Z. K. H. Prins Bernhard, zonder dat de lezer van het vonnis over enig feitelijk gegeven terzake de beschikking krijgt.

GevalLEN als het onderhavige, dus een sarizenloop van ren strafbaar feit met een krijgstuchtelijk vergrijp, waarvan ten processe het strafbare feit niet bewezen wordt verklaard, zijn bij het tot stand komen van de wet voorzien. In de Memorie van Toelichting op artikel 60 van de Wet op de Krijgstucht³⁾ leest men dat „wanneer de beklaagde „ter zake van dat feit of van die feiten niet veroordeeld wordt, de „militaire rechter zich ook van bestraffing wegens het krijgstuchtelijke vergrijp heeft te onthouden. Artikel 61 [58] is alsdan toepasselijk.” Men vindt daar weliswaar niet uitdrukkelijk vermeld of de wetgever er van uitgaat dat het krijgstuchtelijke vergrijp in de tenlastelegging moet worden opgenomen, doch in het feit dat artikel 58 toepasselijk; wordt verklaard, is n.m.m. een sterke aanwijzing in die richting gelrgen. Na de vrijspraak van het strafbare feit zal in de tenlastelegging immers iets moeten zijn overgebleven om naar de commanderende officier te kunnen verwijzen.

Vragen in de geest van de bovenstaande deden de Fiscaal van de Zeekrijgsraad te Soerabaja in de laatste jaren vóór de oorlog met Japan ertoe overgaan om ingeval hij toepassing van artikel 60 van de Wet op de Krijgstucht wenste te vorderen, in de tenlastelegging een basis aanwezig te doen zijn van het krijgstuchtelijke vergrijp. Hoewel de meeste dezer vonnissen door de bezetting verloren zijn gegaan, is er op blz. 91 v. van M.R.T. XXXV één van bewaard gebleven. In de tenlastelegging is uitdrukkelijk vermeld dat het gepleegde strafbare feit (belediging) door beklaagde was gepleegd, terwijl hij gekleed was in burgerkleding. Op die basis werd dat vergrijp, met toepassing ean artikel 60 Wet Krijgstucht, bij de bepaling der straf in aanmerking gebracht.

Wat het dictum van bovenstaand vonnis betreft, het volgende. De omstandigheid dat de tenlastelegging het krijgstuchtelijk vergrijp niet aanroerde, had tot gevolg dat er, na de vrijspraak van het strafbare feit, letterlijk niets meer van de tenlastelegging overbleef, hetgeen de toepassing van artikel 58 zeer bezwaarlijk maakte. Toch zou ik, nu de Memorie van Toelichting de mogelijkheid van vrijspraak van het (de) strafbare feit(en) in verband met artikel 60 heeft voor-

3) Zie Van der Hoeven III, blz. 383.

zien en voor dat geval naar artikel 58 verwijst, een uitspraak volgens artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht hebben geprefereerd. De naar de commanderende officier verwezen zaak zou dan niet uit de tenlastelegging, maar uit andere processtukken, die immers alle aan de commanderende officier worden medegedeeld, hebben moeten blijken. De Krijgsraad nam echter artikel 298 Regtspleging Landmagt te baat en droeg op grond daarvan de Auditeur-Militair op, liet krijgstuhtelijke vergrijp als het ware ter kennis te brengen van de bevoegde rechter (de commanderende officier). De Krijgsraad zou ook nog het initiatief aan de Auditeur-Militair hebben kunnen laten, die dan naar artikel 292 Regtspleging Landmagt zou hebben moeten handelen (kennisgeving aan de garnizoens-commandant 4)).

W. U. P.

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

T'Onnis van 9 December 1948.

President: Mr. D. B. A. Franken.

Leden: Kapt. Lt. t. Zee J. G. Broekhuijsen, luit. t. zee 1e kl. A. H. Deketh, Off. Vlieger 1e kl. L. J. Fritz en Maj. d. Mars. G. H. van der Spek.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 1e kl. R. J. Brunner.

Raadsman: Dr. Mr. Dr. W. Schuurmans Stekhoven (in hoger beroep Mr. J. H. van Wijk).

„Indië-desertie”.

Opgelegde straf: gevangenisstraf voor de tijd van vier jaren. Zware bestraffing, niet omdat beklagde zelf door het begaan der desertie van een buitengewoon verwerpelijke mentaliteit heeft blijk gegeven, maar omdat speciaal ten aanzien van „Indië-desertie” bij bepaalde bevolkingsgroepen het groepsgeweten niet deugt.

In hoger beroep (zie de achter het vonnis opgenomen sententie) de opgelegde straf bevestigd, doch ten aanzien van de gronden van het vonnis o.m. overwogen dat bij het toepassen van straf geen sprake mag zijn van het bewerken van een „groepsgeweten”, hetwelk noch naast noch in de plaats van het individuele geweten bestaanbaar is, al kan het wellicht als een abstract begrip voor wetenschappelijke doeleinden worden aanvaard.

(W.v.M.S. art. 98).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA
TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal tegen B. L. M., oud 21 jaren, geboren te Valburg, gedetineerde, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als marinier 3e klasse z/m,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad dd. 16 November 1948 No. CZM/JZ/5531/1732(47);

4) Zie mijn onderschrift op blz. 324 v.

Gezien het bevel tot bijeenkomst van de Zeekrijgsraad dd. 27 November 1948 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij in tijd van oorlog op of omstreeks 2 November 1947 te „Volkel opzettelijk ongeoorloofd niet is teruggekeerd van verlof bij „de Afdeling Mariniers, waarbij hij als marinier 3e klasse z/m diende „en sedertdien voortdurend zonder vergunning afwezig is gebleven, „totdat hij op of omstreeks 28 October 1948 te Amsterdam is aangehouden en vervolgens is ingesloten in een der cellen van de Marechausseekazerne aldaar”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat B. L. M., oud 21 jaar, ten processe, als beklagde, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard:

dat hij, dienende als marinier 3e klasse z/m bij de Afdeling Mariniers te Volkel, omstreeks eind October 1947 van Volkel uit met inschepingsverlof is gezonden, van welk verlof hij op 2 November 1947 per laatste gelegenheid moest terugkeren;

dat hij op voornoemd tijdstip opzettelijk ongeoorloofd niet bij de Afdeling Mariniers te Volkel is teruggekeerd en sedertdien voortdurend zonder vergunning afwezig is gebleven, totdat hij op 28 October 1948 op het politiebureau Mosveld te Amsterdam is aangehouden en vervolgens is ingesloten in een der cellen van de Marechausseekazerne aldaar;

Overwegende, dat ten processe aanwezig zijn en voorgelezen:

a. een extract scheepsjournaal van de Afdeling Mariniers Volkel, houdende o.m.:

3 November 1947: Mankeert sinds 2-11-l.g. Marinier III z.m. M.;

5 November 1947: Afgevoerd als deserteur, achterzeiler van het S.S. „Volendam” marinier III z.m. M.;

b. een door J. H. van Snippenberg, wachtmeester der Marechaussee, dd. 29 October 1948 op ambtseid opgemaakt en getekend proces-verbaal, houdende, dat relatant op 29 October 1948 omstreeks 00.15 uur op het politiebureau Mosplein te Amsterdam heeft aangehouden M. en deze te omstreeks 00.45 uur is ingesloten in een der cellen van de Marechausseekazerne te Amsterdam;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld eraan, zijnde het van algemene bekendheid, dat het ten tijde in de laatste legging vermeld tijd van oorlog was, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gequalificeerd als: „DESERTIE IN TIJD VAN OORLOG”;

Overwegende, dat de raadsman van beklagde namens deze heeft aangevoerd:

1e. dat, vermits beklagde's desertie niet voortvloeit uit principiële bezwaren, beklagde niet behoort tot een volksgroep, die gereprimeerd moet worden en mitsdien ten aanzien van beklagde er wel aanleiding is tot individueel gericht strafrechtelijk optreden;

2e. dat het twijfelachtig is of beklagde wel tropengeschikt is;

3e. dat beklaagde bij het Begaan van het misdrijf onder hevige spanningen heeft geleefd, die de door beklaagde te bepalen keuze tussen het belang van zijn moeder en het belang van de Staat zodanig hebben beïnvloed, dat beklaagde verminderd toerekeningsvatbaar moest worden geacht;

dat de raadsman derhalve verzoekt om beklaagde een herkeuring op tropengeschiedheid te doen ondergaan, gepaard met een psychiatrisch onderzoek naar de verminderde toerekeningsvatbaarheid;

Overwegende, ten dien aanzien:

ad 1e. dat het doel van de specialisatie der generale preventie niet medebrenge, dat beklaagde buitengewoon zwaar moet worden gestraft, omdat hijzelf door het begaan der desertie van een buitengewoon verwerpelijke mentaliteit heeft blijk gegeven; maar wel omdat speciaal ten aanzien van de Indië-desertie bij bepaalde bevolkingsgroepen om welke redenen dan ook — principiële of niet-principiële — het *groepsgeweten* niet deugt, vermits zij die Indië-desertie om welke redenen dan ook niet zo verwerpelijk achten, de desertie iets heel gewoons en niet laakbaar of strafbaar achten, ja, haar soms heel lofw aardig toejuichen; dat niet alleen maar door een enkeling, maar helaas door grote groepen der bevolking principieel zowel als niet principieel de Indië-desertie wordt nagevolgd, goedgepraat, goedgekeurd, of toegejuicht, aan Indië-deserteurs op alle mogelijke wijzen hulp wordt verleend bij het onderduiken en het zelfs voorkomt, dat Indië-deserteurs, hoewel niet in het bezit van de vereiste papieren, tijdens hun desertie in het huwelijk treden, in het arbeidsproces worden ingeschakeld, met de politie hun desertie bespreken, zonder te worden gearresteerd;

dat onder die omstandigheden de eis der individuele opvoedingsgedachten in het strafrecht ten aanzien van voornoemd delict zoveel mogelijk dient te worden uitgeschakeld, omdat er dan reden is voor generale beïnvloeding, die op de gehele groep moet inwerken;

dat helaas de dader in een dergelijk geval moet worden gebruikt om aan de groep duidelijk te maken, waar de schoen wringt, daar hij kwaad heeft gedaan en a.h.w. beschikbaar is voor bestraffing;

dat aan de raadsman kan worden toegegeven, dat het inderdaad als een bezwaar geldt dat over het hoofd van de dader aan de leden der groep wordt duidelijk gemaakt, dat ook zij het onrecht als zodanig hebben te erkennen, terwijl de beschikbare dader tenslotte de man is, die de klappen krijgt, doch hiertegenover moet worden gesteld, dat wanneer, zoals de raadsman wil, de persoon van beklaagde in het middelpunt der belangstelling wordt geplaatst en diens individuele omstandigheden in de brede worden uitgemeten, de gemeenschap degene is, die de klappen krijgt en *blijft krijgen* onder de invloed van het volkselement, dat op oiverantwoordelijke wijze de onmondige jeugdige delinquenten stijft in het kwaad om hun plicht tegenover de Staat te verzaken;

ad 2e. en 3e. dat de raadsman tot de twijfel onder 2e. genoemd komt op grond van het feit, dat, indien voor beklaagde onder de

thans voor hem bestaande spanningen de abohzis zou worden bepaald, de emotionele stabiliteit minstens op S 2 zo niet op S 3 zou moeten worden gesteld, hetgeen hem in het laatste geval tot tropenongeschikt qualificeert;

dat de Krijgsraad de twijfel van de raadsman niet deelt, vermits:

a. beklagde op het moment, waarop hij voor uitzending naar Indië werd aangewezen, door de medische dienst fysiek en psychisch geschikt daartoe werd bevonden;

b. de medische keuring bij de Marine voldoende waarborgen geeft om lichtvaardigheid terzake uitgesloten te achten;

c. dat het de Krijgsraad wil voorkomen, dat de S aanduiding der abohzis betrekking heeft op een psychische eigenschap, waarvan betrokkene niet kan veranderen gelijk een kokette van japon verwisselt;

dat heklagde immers zowel bij de landmachtkeuring als bij de zeemachtkeuring in de abohzis voor de letter S het cijfer 1 kreeg toegewezen en dus ten aanzien van de emotionele stabiliteit aan de hoogste eisen voldeed, hetgeen betekent, dat in tijden van spanning en acties van beklagde mag worden verwacht, dat de emotionele invloeden niet zodanig op hem zullen inwerken, dat de altijd in-tredende bewustzijnsvernauwing zodanig sterk zal zijn, dat er in dat bewustzijn geheel geen plaats meer zal zijn voor oordeel en critiek;

dat de raadsman te dien aanzien een zeer eigenaardige opvatting huldigt t.w. dat er kort voor de gepleegde desertie bij beklagde spanningen optraden, veroorzaakt door de ziekte van zijn moeder en door de plotselinge ontdekking, dat zijn vader reeds lang ongeoorloofde betrekkingen met een andere vrouw onderhield:

dat, onder de invloed dier spanningen, beklagde, kiezende tussen de plicht tegenover zijn moeder en die tegenover de Staat, besloot om niet naar Indië te gaan, doch om te deserteren en zijn moeder tot hulp en steun te blijven; dat de raadsman die keuze waardeert en haar zelfs zo goedkeurt, dat z.i. de Krijgsraad die keuze ook in zijn waardering heeft te betrekken;

dat de raadsman echter tevens beweert dat de S 1 van beklagde onder de invloed dier ontstane spanningen tot S 2, wellicht tot S 3 is verminderd en zolang die spanningen bestaan — ze zijn z.i. nog niet weggenomen — die S 2 c.q. S 3 zal blijven bestaan en beklagde, in het laatste geval, tropenongeschikt is;

dat de logica dezer redenering de Krijgsraad ontgaat; dat immers, indien bij het onderzoek van beklagde, levende onder de indruk van genoemde spanningen, diens aanvankelijk op S 1 gewaardeerde emotionele stabiliteit op S 2, wellicht op S 3 zou worden gewaardeerd, die S-bepaling wel zeer relatief zoude zijn en niet in overeenstemming met de hoge betekenis, welke de medici daaraan toekennen; dat de Krijgsraad de door de medici aan de S-bepaling toegekende hoge betekenis alleen kan aanvaarden indien de emotionele stabiliteit een absolute factor vormt; dat alleen in dit licht bezien beklagde —

evenals iedere andere S-l-man — dank zij zijn op S I gewaardeerde emotionele stabiliteit, door de opgetreden spanningen niet zodanig werd geëinotionneerd dat alle remmen der critiek en van het oordeel wegvielen doch er in het vernaarn-de bewustzijn van beklaagde — evenals dit bij iedere andere S-l-man het geval zou zijn — voldoende plaats voor critiek en oordeel beschikbaar bleef om te kiezen tussen de plicht tegenover zijn moeder en die tegenover de Staat;

dat de raadsman de gedane keuze als juist, de Krijgsraad deze daarentegen als onjuist waardeert, doch de Krijgsraad over dit verschil in appreciatie niet wil twisten; dat de Krijgsraad het mitsdien ongewenst acht om een herkeuring naar de tropische geschiktheid van beklaagde te doen plaats vinden; dat de Krijgsraad het al evenmin nodig acht om een psychiatrisch onderzoek naar beklaagde's verminderde toerekeningsvatbaarheid te doen instellen; dat immers onze strafwet het begrip verminderd toerekeningsvatbaar niet kent; dat onze strafwet wel het begrip psychisch minderwaardigen of psychopathen kent en daaronder verstaat alle delinquenten, lijdende aan een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke storing der geestvermogens; dat deze psychopathen worden onderscheiden in ontoerekenbare (art. 37 SR) en toerekenbare (art. 37a SR) psychopathen, al naar gelang er wel dan niet verband bestaat tussen de geestesafwijking en het gepleegde feit; dat de Krijgsraad in een eventueel hij beklaagde bestaande geestesstoring geen belang stelt, omdat, al mocht er bij hem psychopathie in een of andere vorm aanwezig zijn, deze noch tot de toepassing van artikel 37, noch tot de krachteloos artikel 37a toelaatbare maatregel van Ierbeschikkingstelling der Regering zal voeren; dat immers, indien werd bevonden, dat beklaagde lijdende was aan een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke storing der geestvermogens, deze in casu niet tot ontoerekenbaarheid zou leiden, omdat beklaagde deswege niet tot zijn desertie werd gedetermineerd, maar op grond van zijn vrije wilsbepaling in vrijheid zijn keuze deed, in de striid der motieven en volgens de raadsman zelfs de juiste keuze;

dat beklaagde mitsdien als een toerekenbare psychopaath zou moeten worden gequalificeerd, doch deze terzake van de door hem gepleegde Indië-desertie zeer zeker niet ter beschikking van de Regering behoort te worden gesteld;

dat het de Krijgsraad overigens voorkomt, dat het probleem der Indië-desertie door de raadsman meer dan nodig en gewenst is van een sociaal-juridisch probleem tot een sociaal-medisch probleem wordt verheven; dat als iets uit het betoog van de raadsman de Krijgsraad helder is geworden, het wel dit is, dat ook de medicus als man der exacte wetenschap zich bij de behandeling van het vraagstuk der Indië-desertie niet beweegt op de vaste bodem der feiten, doch op het drijfzand der bespiegelingen en abstracties; dat, naar het woord van de raadsman, zijn uitgebreide praktijk betreffende Indië-desertie hem heeft geconfronteerd met ergerlijke gevallen van soms medische, soms administratieve mishandeling van voor

Indië bestemde militairen: dat de Krijgsraad daaraan zou willen toevoegen — 's Raadsman verwijzing naar de Papendrechtse Strafzaak was ad rem — dat wanneer het probleem der Indië-deserteurs niet strikt binnen de sociaal-juridische sfeer wordt behandeld, de kans niet uitgesloten is, dat ook Themis op de pijnbank wordt gebonden;

dat het verzoek van de raadsman mitsdien wordt afgewezen;

Overwegende, dat gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden, waaronder het is begaan en de persoon van beklagde, een gevangenisstraf voor de tijd van vier jaar passend wordt geacht. terwijl de tijd door hem sinds 28 October 1948 in voorarrest doorgebracht geheel in mindering behoort te worden gebracht bij de uitvoering van de op te leggen gevangenisstraf:

Overwegende, dat beklagde op grond van het begane misdrijf ongeschikt is om in de militaire stand te blijven, terwijl het ontslag uit de militaire dienst niet gepaard behoeft te gaan met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Gezien de artikelen 23, 98 aanhef onder 2e en laatste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht; 27 van het Wetboek van Strafrecht; 185, 188 en 189 van de Rechtspleging bij de Zeemacht:

Recht doende in naam der Koningin.

Verklaart het de beklagde ten laste gelegde in diere voege als hoger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig:

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hoger werd aangegeven;

Veroordeelt beklagde deswege tot een gevangenisstraf voor de tijd van vier jaar, met bepaling, dat de tijd door de veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in voorlopig streng arrest doorgebracht sinds 28 October 1948 hij de uitvoering van deze gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van, 22 Februari 1949.

President: Mr. J. W. IJ. Doornbos.

Leden: Vice-admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Luit.-Generaal Dijkhoorn en gep. Kolonel van Voorthuysen (plv.).

Advocaat-Fiscaal: Mr. D. J. van Gilse.

„Indië-desertie”.

(Zie het hiervóór opgenomen vonnis).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van cis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat het Hof niet overneemt de beide op de qualifi-

catie volgende rechtsoverwegingen aanvangende met de woorden: „Overwegende, dat de raadsman van beklagde namens deze heeft „aangevoerd: . . .” en eindigende met de woorden: „dat het verzoek „van de raadsman mitsdien wordt afgewezen,” en deze overwegingen hierbij schrapt, omdat het Hof zich met de daarin vervatte beschouwingen in het algemeen niet kan verenigen;

Overwegende te dezen aanzien onder meer:

dat het geweten datgene is, waardoor de mens zijn eigen handelen of nalaten beoordeelt naar de door hem persoonlijk rechtstreeks vernomen stem van God, ook al zou hij deze stem als zodanig niet onderkennen:

dat dit geweten weliswaar meer of minder zuiver kan werken tengevolge van de levensomstandigheden van de individuele mens, b.v. het behoren tot een bepaalde groep, hetgeen voor een lid van die groep soms een steun kan zijn bij het zuiver onderkennen en naleven van de Goddelijke zedewet, doch op hem ook het tegenovergestelde effect kan hebben;

dat in dit laatste geval soms van een straf een krachtiger preventieve werking dient uit te gaan dan indien bepaalde groepsinvloeden zich niet zouden doen gelden, maar dat bij het toepassen van straf geen sprake kan zijn van het bewerken van een „groepsgeweten”, dat noch naast noch in de plaats van het individuele geweten bestaanbaar is, al kan het wellicht als een abstract begrip voor wetenschappelijke doeleinden worden aanvaard;

dat weliswaar de emotionele stabiliteit wordt bepaald door factoren, die onder normale omstandigheden niet of slechts geleidelijk aan verandering onderhevig zijn, maar dat deze stabiliteit wel degelijk door wilsverzwakkende of wilsversterkende invloeden kan worden gewijzigd en daardoor voor het beoordelen van de persoonlijkheidsstructuur — anders dan b.v. het intellect, dat blijkens de onderzoekingen der moderne psychotechniek onder gunstige en ongunstige omstandigheden gedurende het leven van de betrokkene vrijwel gelijk blijft — een minder constante waarde heeft dan uit de beschouwingen van de Krijgsraad zou volgen;

dat de Krijgsraad ten onrechte in een eventueel bij beklagde bestaande geestesstoring geen belang stelt, omdat deze niet tot toepassing van een der artikelen 37 of 37a van het Wetboek van Strafrecht zou kunnen voeren, waarbij de Krijgsraad veronderstelt, dat beklagde op grond van zijn vrije wilsbepaling in vrijheid zijn keuze tot het plegen van desertie deed;

dat echter deze veronderstelling onjuist zou zijn, indien de vrije wilsbepaling zou ontbreken juist tengevolge van een zodanige storing, waarvoor het Hof overigens in het onderhavige geval geen gronden aanwezig acht, die tot het gelasten van een nader psychiatrisch onderzoek aanleiding geven;

dat de rechter trouwens steeds belang behoort te stellen in een bij een beklagde blijkende geestesstoring, omdat het nimmer à priori reeds is uitgesloten, dat deze van invloed kan zijn op de beoordeling

van zijn persoon en de strafmaat, ook al is er geen sprake van toepassing van een der artikelen 37 en 37a van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van de artikelen 75, 76d en 77 van 's Hofs Provisionele Instructie;

Gezien de artikelen bereids in 's Krijgsraads vonnis en in deze sententie vermeld;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,
Bevestigt het vonnis met verbetering van gronden.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië.

Sententie van 2 April 1948.

President: Mr. J. C. Berenschot (plv.).

Leden: Kolonel M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm. 2e kl.

L. P. v. Boven (plv.).

Advocaat-Fiscaal: Mr. J. E. K. Bondam (plv.).

Raadsm. Luit. t. zee 1e kl. B. A. W. Beyer.

De woorden „van rijkswege verstrekt” in artikel 161 van Wetboek van Militair Strafrecht, dienen in ruime zin te worden opgevat, nl. als van rijkswege gratis dan wel tegen betaling verkrijgbaar gesteld.

De beslissing dat van het vonnis een afschrift zal worden gezonden aan de Directeur van het Marine-Etablissement behoort in het dictum niet thuis.

(W.M.S.R. art. 161).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH INDIË,

in de zaak van W. P. B., oud 32 jaar, geboren te Alkmaar, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Krijgsraad gediend hebbende bij de Koninklijke Marine als Korporaal VSD KMR TV;

Gezien het vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, gewezen en uitgesproken op 19 December 1947, waarvan appèl, waarbij beklagde terzake van het hem ten laste gelegde is schuldig verklaard aan de misdrijven:

I. „Als militair, tot ene *op* voet van oorlog gebrachte krijgsmacht „behorende, enig aan hem of aan een ander militair van rijkswege „verstrekt goed, wetende dat dit behoort tot de militaire kleding of „uitrusting, zonder schriftelijke vergunning door of vanwege de „bevoegde officier afgegeven, verkopen, meerdere malen gepleegd. „alle feiten als een voortgezette handeling beschouwd”

II. „Heling^v

en deswege veroordeeld tot een gevangenisstraf voor den duur van

vier maanden. met bepaling dal deze straf niet zal worden ondergaan, tenzij de rechter later anders mocht gelasten, op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd van één jaar schuldig maakt aan enig strafbaar feit of militair zijnde aan een krijgstuuchtelijk vergrijp als bedoeld in artkel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht; inet bepaling, dat bij een tenuitvoerlegging van de gevangenisstraf het reeds ondergane arrest van 13 Februari 1947 tot 28 Februari 1947 voor *15 dagen* in mindering zal worden gebracht, voorts

met bevel, dat na verloop van 8 dagen, nadat het vonnis in kracht van gewijsde zal zijn gegaan, de als stukken van overtuiging gediend hebbende mandjes, inhoudende omstreeks 60 Kg. zeep. zullen worden teruggegeven aan het Marine Etablissement te Soerabaia en de volgende kledings- en uitrustingsstukken, welke als stukken van overtuiging hebben gediend, tw. vier paar lage zwarte schoenen. twee paar hoge zwarte schoenen, drie paar witte kousen, twee zakmessen, een battle dress, een overall, zullen worden teruggegeven aan de oorspronkelijke militaire eigenaren. en dat een afschrift vonnis zal worden gestuurd aan de Directeur van het Marine Etablissement te Soerabaia;

Gelet: . . . enz.;

Overwegende, dat ten deze naar behoren is geprocedeerd en de eerste rechter terecht een schuldigverklaring en veroordeling van beklagde terzake van het hem sub T en II ten laste gelegde, het eerste als „verkopen” en het laatste in den vorm van „uit winst-.,bejag vervoeren”. heeft uitgesproken. alsmede de bewezen verklaarde feiten met juistheid heeft omschreven, waarbij aangaande het feit sub I nog valt op te merken, dat „van rijkswege verstrekt” in ruimen zin dient te worden opgevat, nl. als van rijkswege gratis dan wel tegen betaling verkrijgbaar gesteld;

Post alia:

Overwegende, dat derhalve het beroepen vonnis wat de opgelegde straf en de beslissing omtrent bovengenoemde stukken van overtuiging aangaat, moet worden vernietigd, maar het overigens als wel en terecht gewezen kan worden bevestigd, echter met weglating in het dictum, als daarin niet thuishorend. van de beslissing omtrent het sturen van een afschrift-vonnis, aan den Directeur van het Marine Etablissement te Soerabaja; enz.

Naschrift.

Met belangstelling lezen wij de terloops in bovenstaande sententie van het H.M.G. in Ned. Indië gemaakte opmerking, dat de woorden „van rijkswege verstrekt” in art. 161 W.v.M.S. in ruime zin dienen te worden opgevat, n.l. in de zin van „van rijkswege gratis dan wel tegen betaling verkrijgbaar gesteld”. Zie ook blz. 362 Wetb. v. Mil. Strafr. van mr Franken en mr. Brunner.

Oppervlakkig bezien krijgt men de indruk, dat deze beslissing

in belangrijke mate ingrijpt in het eigendomsrecht van militairen op door hen van het rijk gekochte militaire kleding of uitrusting. Bij nadere overweging moet deze beslissing toch als zeer juist beschouwd worden. De goederen, militaire kleding of uitrusting, die de militair van het rijk koopt, zijn niet bedoeld om hem daarmede als particulier te gerieven, doch beogen te voorzien in een behoefte van hem als militair ten behoeve van de krijgsmacht. Het gaat daarom niet aan, dat de militair dexe goederen maar naar eigen goeddunken zou mogen vervreemden. Een militair, die in tijden van distributie schoenen en textiel, welke hij als militair ter voorziening in zijn kleding en uitrusting van het rijk koopt, vrijelijk zou mogen vervreemden, zou, wanneer hij ten strijde moest trekken, niet behoorlijk voorzien zijn van kleding en uitrusting. Indien vele militairen aldus zouden handelen, zou de krijgsmacht niet goed kunnen functioneren. De militair bij een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht, die een kleding- of uitrustingsstuk wegens een of andere reden, b.v. overcompleet, niet goed passen, wil verkopen of wegschenken, behoort daartoe vergunning te vragen aan de bevoegde officier (zie ook art. 439 sub 1° W.v.S.). Al is theoretisch elke vervreemding zonder vergunning in deze strafbaar, zo is daarmede niet gezegd, dat elk geval strafrechtelijk behoort te worden vervolgd. Dit hangt af aan het beleid van de autoriteit, die met het doen instellen van de vervolging belast is, in verband met de belangen, die geschonden zijn. Een geringe overtreding kan dan ook krijgstuuchtelijk worden afgedaan (art. 2, 2a W.Kr.).

Daar van elke verwisseling van kleding of uitrusting niet is aan te tonen of deze een gevolg is van verlies of van vervreemding, bepaalde het legerbestuur, in verband met het veelvuldig voorkomen van vermissing van legergoederen, dat bij grove schuld, ter beoordeling van de commandanten, de vastgestelde waarde van het vermiste „drievoudig” moest worden vergoed. Aangezien deze regeling blijkbaar in strijd geacht werd met o.a. art. 1401 B.W., werd dexe beschikking weer ingetrokken, en werd bepaald, dat bij vermissing van legergoederen bij grove schuld de vastgestelde waarde van het vermiste moet worden vergoed. (L.O. 1946 No. 184, 1948 No. 243 L.L.M., art. 81, ad art. 81, § 9 Regl. v. Administratie).

Het vervreemden van kleding en uitrusting is alleen strafrechtelijk vervolgbaar voor die militairen, die behoren bij een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht en niet bij een krijgsmacht op voet aan vrede. Wanneer een krijgsmacht op voet van oorlog is gebracht eisen de tijdsomstandigheden, dat de militair te allen tijde in het volledig bezit is van zijn kleding en uitrusting. Vervreemding van rijkskleding en -uitrusting, welke aan een militair in bruikleen zijn verstrekt, valt onder verduistering. (Vgl. art. 321 W.v.S., art. 101 W.v.M.S. en art. 55 W.v.S.).

S.

Krijgsraad te Velde Kon. Landmacht (Poerwokerto).

Vonnis van 21 Februari 1948.

President: Majoor Mr. W. M. Gunning.

Leden: Lt. Kolonel J. J. A. Beaumont en Majoor P. M. Camman.
Raadsman: 1e luit. Mr. Stassen.

Bekendmaking van een bijzonderheid of beschouwing, welke richtbaarheid enig kriggsbelang kan schaden, gepleegd door een korporaal van de Inlichtingendienst. Voor het strafbare opzettelijke mededelen is geenszins vereist dat beklaagde de bedoeling zou hebben gehad, ongeoorloofde beweringen te doen doch slechts dat hij wist, zonder opdracht of toestemming mededelingen te doen, waarvan de mogelijkheid van schade objectief blijkt.

(W.M.S.R. 88, 3°).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VAN DE KONINKLIJKE LANDMACHT ZITTING HOUDENDE TE POERWOKERTO,

in de zaak van de auditeur-militair, eiser, tegen S. B. N., geboren 2 Augustus 1915, korporaal bij de Inlichtingendienst 1e Bat., 3e Regiment Infanterie, beklaagde,

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd ¹⁾:

„dat hij op of omstreeks 29 Juni 1947, derhalve in tijd van oorlog, „te Tjimahi, *althans op Java*, als korporaal der Koninklijke Landmacht, terwijl hij was ingedeeld bij het bataljon 1-3 R.I., opzetteljk aan de sergeanten K.L. Jorritsma en Andela en de soldaat „1e klasse K.L. de Boer en mejuffrouut *Nunnikhoven*, *althans meerdere personen*, zonder van ambtswege daartoe opdracht of toestemming te hebben ontvangen, *onder meer* openlijk heeft *besproken* „en bekend gemaakt, dat de militaire acties op *West- en Midden-Java veertien dagen waren uitgesteld en dat deze acties* zouden „geschieden onder meer door de bataljons infanterie V en 1-3 R.I. „tezamen, welke vanuit Oedjoengbroen zouden oprukken naar een „door hem, verdachte, met name genoemde plaats, waarna de „bataljons 1-5 R.I. en 1-9 R.I. zouden doorstoten tot Cheribon, „volgd door een actie van infanterie V en 1-3 R.I. naar een wederom „met name genoemde plaats, *van waaruit 1-5 R.I. en 1-9 R.I. zouden doorstoten naar Pekalongan, althans een wederom met name „genoemde plaats*”;

Overwegende, dat, volgens schriftelijke ambtelijke verklaring van de wnd. C-1-3 R.I., de beklaagde zich op 20 November 1944 bij de infanterie heeft verbonden als O.V.W.er, op die dag op de plaats van bestemming is aangekomen en zich op 6 November 1947 nog in werkelijke dienst bevond;

¹⁾ De gecursiveerde gedeelten werden niet in de bewezen-verklaring overgenomen. (Red. M.R.T.)

Overwegende, dat beklagde ten processe zakelijk onder meer heeft verklaard: dat hij op 29 Juni 1947, terwijl hij in militaire dienst was als korporaal bij de Inlichtingendienst van 1-3 R.I. te Tjimahi opzettelijk aan de sergeanten Jorritsma en Andela en de soldaat Ie kl. De Boer, zonder van ambtswege daarvoor opdracht of toestemming te hebben ontvangen, openlijk bekend gemaakt en openlijk met hen heeft besproken, dat, als de „thans“ uitgestelde acties op Java doorgang hadden gevonden en 1-3 R.I. zou zijn opgerukt in de richting Soemedang-Cheribon, de Nederlandse troepen hieraan een zware dobber zouden hebben gehad;

dat hij toen niet heeft gezegd dat de uitgestelde plannen inhielden dat 1-3 R.I. naar Cheribon moest oprukken, doch dat naar zijn mening zijn toehoorders dit wel uit hetgeen hij zei konden opmaken; dat de plaats Oedjoengbroen is genoemd;

dat hij voelde eigenlijk te ver te zijn gegaan toen hij de plaatsen Soemedang en Cheribon had genoemd;

Overwegende, dat Auke de Boer, oud 22 jaar, ingedeeld bij 3-1-9 R.I. ten processe als getuige gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij zich op een dag in eind Juni 1947 in gezelschap van de sergeanten Jorritsma en Andela, ten huize van mej. Nunnikhoven te Tjimahi bevond; dat aldaar ook aanwezig was de beklagde; dat het gesprek er over liep, dat de militaire acties veertien dagen waren uitgesteld, hetgeen toentertijd het gesprek van de dag was;

dat beklagde toen vertelde, dat hij van de uitgestelde militaire plannen als korporaal bij de inlichtingendienst van 1-3 R.I. op de hoogte was; dat hij, getuige, zich herinnert, dat beklagde heeft gezegd dat 1-3 R.I. vanuit Oedjoengbroen zou zijn opgerukt, richting Soemedang-Cheribon, dat een bataljon Andjing Nica — beklagde sprak over Infanterie V — samen met 1-5 R.I. zou optrekken en dat hij van zijn, getuige's, bataljon zei, dat het samen in 1-5 R.I. op een later tijdstip zou optrekken;

Overwegende, . . . enz.;

Post *alia*:

Overwegende, dat het de Krijgsraad uit eigen wetenschap bekend is, dat de door beklagde bekend gemaakte militaire bijzonderheden deel zijn b l i j v e n uitmaken van het operatieplan voor de, later gevolgde, acties en beklagde's mededelingen — al waren deze acties voor het moment uitgesteld — voor kwaadwillende oren hun waarde derhalve bleven behouden;

Overwegende, dat de Krijgsraad, op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen, wettig en overtuigend bewezen acht: (*zie tenlastelegging — Red.*);

Overwegende, dat de Krijgsraad niet wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen beklagde meer of anders is te telaste gelegd. zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde ter terechtzitting heeft verklaard dat hij weerspreekt zijn mededeling „opzettelijk“ te hebben gedaan,

d.w.z. dat hij de vooropgezette bedoeling zou hebben gehad uit eigen beweging ongeoorloofde beweringen te doen; dat uit de eigen bewoordingen van dit verweer, de gelijkstelling door beklaagde van *opzet* en *bedoeling*, waaraan de raadsman ook nog enige woorden heeft gewijd, blijkt, dat beklaagde het onderscheid miskent tussen het juridisch begrip „opzet” en het begrip „bedoeling”, hetgeen hem allerminst kwalijk kan worden genomen;

dat de Krijgsraad zonder voorbehoud aanvaardt, dat de beklaagde niet de bedoeling heeft gehad door het doen van ongeoorloofde mededelingen de posities van de krijgsmacht aan een bijzonder risico bloot te stellen;

Overwegende, dat echter het „opzet” — hiervoren bewezen verklaard — voor dit geval kan worden omschreven als „de wetenschap bij beklaagde ten tijde van het gesprek ten huize van Mej. „Nunnikhoven, dat hij de bewezen verklaarde mededelingen aan de „sergeanten Jorritsma en Andela en de soldaat de Boer deed, zonder „van ambtswege daartoe opdracht of toestemming te hebben ontvangen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„IN TIJD VAN OORLOG EEN BIJZONDERHEID OF BESCHOUWING, „WELKER RUCHTBAARHEID ENIG KRIJGSBELANG KAN SCHADEN, „OPZETTELIJK BEKEND MAKEN, ZONDER VAN AMBTSWEGE DAARTOE „VERPLICHT OF BEVOEGD TE ZIJN”.

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 88, sub 3°. van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van liet gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, die de Krijgsraad door alle vorenstaande overwegingen voldoende toegelicht acht; gelet nog op de speciale functie van beklaagde als „inlichter”;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde origeschikt acht in de door hem beklede rang te blijven dienen;

Gezien behoudens voormeld artikel, de artikelen 1, 4, 6, 10, 25, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 27 van het Wetboek van Strafrecht; 193 en 197 van de Regtsplegiging bij de Landmagt;

Recht doende:

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar:

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van *drie maanden*, met bepaling, dat de tijd, door hem vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht, te weten van 3 Juli 1947 tot 4 Augustus 1947;

Verlaagt beklaagde tot de stand van soldaat eerste klasse;
Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk als bewezen is aangenomen;

Spreekt hem daarvan vrij.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Militair juridische dienst.

Bij beschikking van de Minister van Oorlog van 25 April 1949, Hoofdkwartier van de Generale Staf, Sectie G 2 n° 1002 (Legerorders 1949 N° 88 L-LM) is onder meer opgericht het *Dienstvak van de Militair juridische dienst*.

Bij dit dienstvak behoort het daartoe in aanmerking komend personeel van:

het Hoog Militair Gerechtshof,
het Kabinet van de Minister van Oorlog,
het Hoofdkwartier van de Generale Staf,
de Staf van een militair gewest,
een krijgsraad,
een krijgsraad te velde.

Betrekkelijke bevoegdheid Krijgsraden te Velde.

Onze Redactie ontving de hierna volgende, in de Legerorders 1949 onder No. 15 L-LM opgenomen, beschikking van de Minister van Oorlog van 11 Januari 1949, Directie Adm. Diensten. Afd. B 7. Nr. 291:

DE MINISTER VAN OORLOG,

Overwegende, dat de berechting van personen, onderworpen aan de rechtsniacht van de militaire rechter, door een krijgsraad te velde in Nederland of in Indonesië in sommige gevallen bezwaren met zich brengt, indien de verdachte of beklaagde inmiddels naar Indonesië. respectievelijk naar Nederland, is vertrokken;

dat ontbreekt een hoogste Nederlandse militaire autoriteit. gesteld boven alle commanderende generaals, als aangewezen bij artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 26 Juni 1946, Staatsblad G 157;

Gelet op artikel 7 van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944;

Heeft goedgevonden:

Artikel 1.

Aan te wijzen de Krijgsraad te Velde voor de Koninklijke Landmacht in Indonesië, teneinde van de zaak kennis te nemen, indien de verdachte of beklaagde naar Indonesië is vertrokken en dientengevolge zijn berechting in Nederland bezwaren met zich brengt.

Artikel 2.

Aan te wijzen de Krijgsraad te Velde „West^v in Nederland, ten einde van de zaak kennis te nemen, indien de verdachte of beklagde naar Nederland is vertrokken, en dientengevolge zijn berechting in Indonesië bezwaren met zich brengt.

Bij deze beschikking voegde de Luitenant-Kolonel Mr. H. A. de Graaff de volgende toelichting:

De veelvuldige overplaatsingen van militairen van Nederland naar Indonesië en omgekeerd stellen de militaire justitie nog al eens voor problemen en veroorzaken vaak vertraging in de behandeling van tegen de betrokkenen lopende strafzaken.

Het ligt dan ook voor de hand, dat getracht wordt deze moeilijkheden tot een minimum te reduceren door van overplaatsing af te zien ten aanzien van militairen, tegen wie een strafzaak loopt. Desondanks blijven er gevallen over, waarin dit niet niogelijk is (bijv. indien het strafbare feit eerst ontdekt wordt *nadat* de overplaatsing heeft plaats gevonden).

Is nu de betrokkene na zijn terugkeer uit Indonesië in Nederland nog militair en behoort hij tot een der onderdelen staande onder de bevelen van de Commanderende Generaal in Nederland (de Chef van de Generale Staf) of wordt hij bij zodanig onderdeel ingedeeld, dan kan deze autoriteit na ontvangst van de stukken de behandeling van de zaak ter hand nemen en omtrent verwijzing naar de Krijgsraad beslissen. In dit geval is dus een bijzondere voorziening niet nodig en kan de zaak zonder meer door een der hier te lande gevestigde krijgsraden te velde worden behandeld (artikel 5 sub a van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944, Staatsblad E 67¹⁾).

Doch het komt óók voor (bijv. ten aanzien van oorlogsvrijwilligers) dat de verdachte inmiddels uit de militaire dienst is ontslagen. Alsdan is, op grond van evenaangehaald besluit, géén van de hier te lande gevestigde krijgsraden te velde bevoegd om van de zaak kennis te nemen, en berust deze bevoegdheid uitsluitend bij de Krijgsraad te Velde der K. L. in Indonesië.

Het behoeft wel geen betoog, dat overbrenging van de, nu burger zijnde, verdachte naar Indonesië een grote vertraging in de behandeling, uitzonderlijk hoge kosten voor het Rijk en in vele gevallen een onevenredig nadeel voor de verdachte zou betekenen (om maar enige van de bezwaren te noemen).

Ook het omgekeerde kan zich voordoen ten aanzien van de militair die na het plegen van een strafbaar feit hier te lande doch vóór de berechting daarvan de militaire dienst verlaat en naar Indonesië gaat. Dit geval zal zich echter in de practijk minder vaak voordoen.

¹⁾ Zie de officiële verzameling van wetten en besluiten enz. (1946), blz. 278 v. (Red. M.R.T.)

Ten aanzien van beide categorieën van gevallen kan met recht worden gezegd, dat de berechting door de ingevolge artikel 5 van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944 aangewezen krijgsraad bezwaren met zich brengt, zodat artikel 7 van dat Besluit moet worden toegepast. Uit nu is geschied door de hierboven afgedrukte Ministeriële Beschikking.

Orndat artikel 7 bepaalt, dat de Minister van Oorlog „eenⁿ krijgsraad te velde kan aanwijzen, is hij de beschikking in artikel 2 slechts de Krijgsraad te Velde „Westⁿ in Nederland genoemd.

Ten overvloede zij er op gewezen, dat deze Ministeriële Beschikking slechts betrekking heeft op gevallen, waarin de berechting door het college, onder welks bevoegdheid de zaak normaliter zou vallen, bezwaren met zich brengt.

Voldoet de verdachte aan de eisen van militair-zijn en ondergeschikt-zijn aan de commanderende generaal óók nog ná aankomst in het andere rijksteel, dan valt zijn zaak onder de bevoegdheid van beide commanderende generaals en van de door dezen ingestelde krijgsraden. En de bezwaren doen zich dan slechts voor ten aanzien van de krijgsraad in het gebiedsteel, dat de verdachte heeft verlaten. Berechting door de krijgsraad in het andere gebiedsteel levert dan echter geen bezwaren op. Bovenstaande Ministeriële Beschikking is dus in dat geval niet van toepassing. In Nederland geschiedt de berechting in die gevallen dus naar omstandigheden door één der Krijgsraden te Velde „Westⁿ, „Oostⁿ of „Zuidⁿ.

NASCHRIFT.

Ik moet bekennen, dat de toelichting, hoewel uitvoerig, toch nog ruimte tot twijfel, althans tot vragen laat.

Art. 5 van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944 regelt de betrekkelijke bevoegdheid van de krijgsraden te velde. Elke van deze krijgsraden oordeelt over strafbare feiten begaan hetzij door personen, die behoren tot onderdelen, staande onder bevel van de commanderende generaal, die de krijgsraad heeft benoemd hetzij door andere justiciabellen van de militaire rechter binnen het rechtsgebied van die generaal.

Art. 6 regelt de prioriteit van gelijktijdig bevoegde krijgsraden te velde. Aangzien één strafbaar feit, begaan door één justiciabele maar onder het gezagsgebied van één commanderend generaal kan voorvallen, is dus deze commanderend generaal bij uitsluiting bevoegd om die zaak naar de militaire rechter te verwijzen. (R.L. 254).

Is de zaak daardoor reeds bij de door hem benoemde krijgsraad te velde aanhangig gemaakt? Naar het mij voorkomt: neen. Dexe aanhangigmaking geschiedt eerst — zie de laatste alinea van R.L. 255 — door de verklaring van de officier-commissaris, dat de informatiën in de zaak zijn voltooid.

Zolang dus de informatiën lopen is de zaak nog niet bij de krijgsraad aanhangig en de moeilijkheid, welke voortvloeit uit de over-

plaatsing van de verdachte naar het gezagsgebied van een andere commanderend generaal of uit zijn ontslag uit de militaire dienst. moet dus beoordeeld worden rekening houdende met diens positie na zijn verwijzing naar de militaire rechter, welke in elk geval geschiedt, moet door de commanderend generaal, binnen wiens gezagsgebied het strafbare feit plaats vond.

Dit beginsel is, met het oog op het inwinnen van informatiën in de zaak, het juiste en meest doelmatige: de uerhoren, in het bijzonder die van getuigen en deskundigen, hebben immers bij de behandeling ter terechtzitting bewijskracht en behoren zodra mogelijk na de verwijzing en in de nabijheid van de plaats van het strafbare feit, te worden voltrokken. Of de verdachte tengevolge van administratieve maatregelen onder het gezagsgebied van een ander commanderend officier is gekomen of heeft opgehouden militair te zijn, doet in dit stadium niet ter zake. De moeilijkheid laat zich eerst gelden bij de verklaring van R.L. 255. Normaal is dan de aanzangigmaking bij de krijgsraad te velde, welke de verwezen hebbende commanderende generaal benoemd heeft een feit geworden, doch de verandering in de positie van de verdachte kan medebrengen, dat zijn zaak door een andere krijgsraad te velde mag en behoort te worden behandeld en beslist.

Nauwkeurig de loop van het onderzoek volgende, behoort dus na de verandering in de positie van de verdachte de officier-commissaris zijn verklaring omtrent de afloop der verhoren niet in te zenden aan de auditeur-militair, met wie hij in normale gevallen te maken heeft, maar aan die auditeur-militair, die optreedt bij de krijgsraad, welke in het nieuwe gezagsgebied aangewezen is om door de telastelegging de zaak voor te brengen en te zijner tijd van schriftuur van eis te dienen.

Indien echter de verandering van positie van de verdachte eerst intreedt nadat de normale krijgsraad te velde van de zaak reeds gesaisisseerd is, doch de terechtzitting nog niet heeft plaats gehad en/of het vonnis nog niet geveld is, dan kan het nodig zijn om de krijgsraad in het nieuwe gezagsgebied bevoegd te verklaren om de behandeling op grond van de telastelegging van de eigen auditeur-militair over te nemen. Een algemene formulering als art. 88 sub 3° en art. 89 sub 3° Inv. M.X.T. voor zee-krijgsraden geeft, kent zij voor de krijgsraden der landmacht niet.

Niettemin heeft de Krijgsraad te Pelde West zich bij zijn vonnis van 1 Juli 1948 — dat aanleiding gaf tot de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 16 November d.a.v. M.R.T. XLII, blz. 99 v. — bevoegd verklaard om van een in Indonesië door een militair der K.L. gepleegd strafbaar feit kennis te nemen, nadat die militair naar Nederland was overgebracht en onder het gezagsgebied van een Nederlands commanderend generaal was gesteld, omdat die Krijgsraad nevens de gelijkelijk bevoegde Krijgsraad te Pelde in Indonesië, de eerste was, bij welke de zaak aanhangig was gemaakt (M.R.T. t.a.p., blz. 106 v.). Hoewel uit het vonnis niet blijkt wie de verwijzing

van de zaak heeft bevolen, mag uit het relaas van de getuigen- en deskundigen-verklaringen de conclusie worden getrokken, dat zulks na de verwijzing in Indonesië was geschied. Tegen deze loop van zaken had het Hof geen bezwaar, zodat de boven-weergegeven beschikking tot dit doel niet nodig is gebleken.

Blijft over de berechting van burgers, onder welke ook ontslagen militairen, die wegens een of ander strafbaar feit voor de militaire rechter justiciabel zijn of blijven. Voor hen geldt ook het militair strafprocesrecht, inclusief de verwijzing en de voorlopige informatiën, zodat ook zij ten aanzien van dergelijk rechtsgeding behoren tot het gexagsgebied van een of meer commanderende generaals en door hen aangestelde krijgsraden te velde.

Summa summarum: heeft deze beschikking dan, wel reden van bestaan?

R. C.

Een „luitenant van Köpenick“.

In de lopende jaargang van de Nederlandse Jurisprudentie lezen wij, onder No 152, het arrest van de Hoge Raad van 21 December 1948, waarbij het cassatie-beroep werd verworpen van een zekere C. E. S., die zich o.m. had schuldig gemaakt aan:

(1) het dragen van de uniform van 2e luitenant bij de Koninklijke Landmacht, terwijl hij geen militair van de landmacht was,

(2) het, gebruikmakende van die uniform, een sergeant uitlokken tot het wederrechtelijk van de vrijheid beroven van de hotelhouder R. te Renkum,

(3) het, gebruikmakende van die uniform, trachten bedoelde sergeant uit te lokken tot opzettelijke levensberoving van de hotelhouder R.

Deze feiten houden verband met het complex van handelingen van eigen richting waarvan wij op blz. 385 v. van M.R.T. XLI de aanslag op Sint-Nicoaas-avond 1946 publiceerderi; de hierboven bedoelde sergeant is in het door ons afgedrukte vonnis van de Krijgsraad te Velde West aangeduid als „sergeant Q“.

De reden dat wij hier de aandacht van onze lezers voor dit arrest van de Hoge Raad vragen, is gelegen in het feit dat wij het onbevredigend achten, dat een burger, die zijn misdaden begaat in de militaire sfeer en die, om deze misdaden mogelijk, althans gemakkelijker te maken, zich steekt in de militaire uniform, terecht staat voor de burger-strafrechter. Wij wezen hier reeds op in onze opmerkingen over het rang-dubium, naar aanleiding van de inzending van Kapitein Mr. J. ALBARDA op blz. 70 hiervóór en menen, dat bij een komende generale verbetering van de militaire wetten, de competentie-regeling op dit punt herziening behoeft. Want zoals deze regeling thans luidt, behoorde deze „luitenant van Renkum" inderdaad voor de burger-strafrechter terecht te staan, ja zelfs behoorde de burger-strafrechter in dit geval, op grond van artikel 81 van de Inv. Wet Mil. Straf- en Tucht recht, bij voorkeur bovendien kennis te nemen van de door sergeant Q. gepleegde feiten!

W. H. V.

Bet stilzwijgende delictsbestanddeel van „feitelijke „insubordinatie”.

Ten aanzien van het misdrijf van „feitelijke insubordinatie”, in al zijn schakeringen zoals die in de artikelen 117 t/m 120 van het Wetboek van Militair Strafrecht zijn neergelegd, heeft de wetgever zijn normale systematiek verlaten. Ten aanzien van tal van misdrijven tegen de ondergeschiktheid (en het misdrijf van artikel 141 WMSR) heeft de wetgever een strafverzwarende omstandigheid ingevoerd, namelijk wanneer het misdrijf gepleegd is „in dienst”. Al deze delicten hebben dus een grondvorm, waarin van de dienstverhouding geen sprake is, en een gequalificeerde vorm „in dienst „gepleegd”¹⁾.

Bij de verschillende schakeringen van „feitelijke insubordinatie” heeft, zoals gezegd, de wetgever dit systeem doorbroken. Men heeft, om duidelijker de ernst van deze misdrijven aan de dag te laten treden, de zwaarste vorm voorop gezet²⁾ en een afzonderlijke strafverlaging ingevoerd voor het geval het feit niet in dienst is gepleegd³⁾. Maar de wetgever deed meer dan dat: hij volstond niet met het promoveren van de gequalificeerde vorm tot grondvorm; hij verdrong tevens het element „in dienst gepleegd” geheel uit de delictsomschrijving. Daardoor hebben de in de artikelen 117 t/m 120 strafbaar gestelde feiten een sphinx-achtig aanzien gekregen. „In „dienst gepleegd” blijft element, dat blijkt uit artikel 121, maar geen element van gewone orde: het is een stilzwijgend element geworden. Dat brengt met zich, dat het niet in de tenlastelegging opgenomen en niet uitdrukkelijk bewezen behoeft te worden, maar dat, wanneer het niet aanwezig blijkt te zijn en zelfs in geval van twijfel omtrent de aanwezigheid, de grondvorm niet overtreden is, maar de geprivilegieerde vorm, dus het misdrijf in verband met artikel 121

Dit sphinx-achtige uiterlijk verleent aan deze delictsomschrijvingen een verraderlijk karakter, dat gemakkelijk tot vergissingen leidt. Het duidelijkst treedt dit aan de dag wanneer de schuldige, naast feitelijke insubordinatie, tevens een ander misdrijf tegen de ondergeschiktheid heeft begaan. En dat zal geen uitzondering zijn: het zal zelden voorkomen dat een mindere, wanneer hij zich gewelddadig tegen een meerdere verzet of een meerdere feitelijk aanrandt, zich daarbij niet een mondelinge bedreiging of belediging laat ontvallen. Wordt dan de feitelijke insubordinatie volgens de grondvorm gequalificeerd, dan sluit dit in, dat zij in dienst is gepleegd en dan be-

1) Voor de zeer ruime betekenis van deze dienstverhouding zij verwezen naar artikel 76 W.M.S.R.: zij omvat de feiten die gepleegd zijn terzake van een dienstaaengelegenheid.

2) Zie van der Hoeven II, blz. 268.

3) Dit geldt niet voor de schakering van W.M.S.R. 120 (2): de munitiej aan boord van een oorlogsvaartuig, zich ergens bevindende waar geen onmiddellijke hulp te verkrijgen is. Ten aanzien van dat delict is „in dienst „gepleegd” dus zelfs geen stilzwijgend delictsbestanddeel.

hoort het andere misdrijf tegen de ondergeschiktheid volgens de gequalificeerde vorm („in dienst gepleegd“) te worden omschreven — tenminste, als de tenlastelegging daartoe ruimte laat. Wanneer bijvoorbeeld ⁴⁾ een militair, die, verdacht van ordeverstoring in een restaurant, door een patrouille wordt gearresteerd, zich tijdens die arrestatie onder het uiten van beledigingen en bedreigingen tegen die patrouille verzet, dan is zowel de feitelijke insubordinatie als de belediging en bedreiging „in dienst“ gepleegd en behoort, wanneer de feitelijke insubordinatie volgens de grondvorm wordt gequalificeerd, de belediging en de bedreiging volgens de gequalificeerde vorm te worden omschreven ⁵⁾. W. H. V.

Revue de droit pénal et de criminologie.

Maart 1949. Deze aflevering opent met een uitvoerige verhandeling van M. *Pierre* Mahillon over berechting in België van strafbare feiten buiten het grondgebied begaan. De Schrijver geeft een historisch overzicht van de ontwikkeling van de onderscheiden, op dit onderwerp betrekking hebbende wetsbepalingen, behorende tot het gebied der strafvordering, een stelsel, dat in art. 8 van ons vroegere Wetboek van Strafvordering ook was aanvaard en dat steunde op de territoriale geldigheid der nationale wetgeving. Voor Nederlandse lezers is de inhoud, hoewel niet meer in Sv. doch in hoofdzaak in de artt. 3—7 Sr. voorkomende, bekend. Een slotparagraaf bevat gegevens omtrent de uitbreiding, welke de laatste oorlog ten aanzien van de militaire justitie nodig heeft gemaakt. Jammer genoeg misten wij hier de oude bepaling van art. 10 C.W.L., welke toch ook voor België gegolden heeft: „Het zal ten aanzien van de misdaden in dit „wetboek uitgedrukt en van de straffen daarbij bepaald, nimmer „eenig onderscheid maken, of dezelve misdaden binnen of buiten de „Nederlanden (art. 9 C.W.W. sprak hier nog van de Vereenigde Nederlanden) „gepleegd zijn.“ Overigens zijn deze gegevens bij ons te vinden in de Inv. M.S.T. artt. 77 en 78 alsmede in de artt. 4 en 5 Wb. v. M. Sr.

Voorts zijn opgenomen drie rapporten — praeadviezen zouden wij die noemen — over „narco-analyse“, van welke methode om door

⁴⁾ Dit geval vond berechting bij vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost Indië van 24 September 1949 (sententie H.M.G. te Batavia van 4 December 1948).

⁵⁾ In het bedoelde geval liet de tenlastelegging daartoe ruimte, nu zij inhield dat beklaagde, na door een troepenafdeling in de „Hollywoodbar“ te zijn aangetroffen en toen die troepenafdeling „beklaagde naar een ge„reedstaande patrouilletruck wilde geleiden, teneinde beklaagde voor het „afnemen van een verhoor over te brengen naar de hoofdwacht der Militaire „Politie, zich door rukken en trekken in tegenovergestelde richting tegen „de troepenafdeling heeft verzet ... hebbende hij voorts opzettelijk voor„melde troepenafdeling ... mondeling beledigd en met enig kwaad bedreigd, „door ...“ enz. Uit de hierboven gecursiveerde woorden is m.i. de dienst-aangelegenheid, terzake waarvan de verschillende insubordinaire gedragingen plaats vonden, af te leiden.

aanwending van narcotische middelen bij een verdachte achter de waarheid van diens verklaringen te komen, de mérites behandeld zullen worden in de aanstaande bijeenkomst van de Union Belge de droit pénal. De neiging bij de praeadviseurs om deze, met de beginselen van strafvordering op gespannen voet staande methode in de wetgeving op te nemen, is niet groot, zo niet geheel afwezig.

Uit het overzicht van de inhoud van tijdschriften blijkt, dat er nog verschil van mening bestaat over het antwoord, te geven op de vraag aan wie het vooronderzoek in strafzaken moet worden toevertrouwd. aan het openbare ministerie of aan een rechter-commissaris, wiens onpartijdigheid gewaarborgd is. Een vraag, die voor ons geen vraag meer is, zelfs niet in het militair strafproces.

In dat overzicht trekt verder de aandacht een kort résumé van een lange verhandeling over het soviet-strafrecht, welks beginselen geheel andere zijn dan die, welke de beschaafde Europese staten aan deze wetgeving ten grondslag hebben gelegd: „la législation criminelle a pour but la protection de l'Etat socialiste des ouvriers et des paysans et de l'ordre juridique qui y est institué. contre les actes socialement dangereux, par l'application à leurs auteurs des mesures de défense sociale indiquées dans le code." Een werktuig tot steun van de dictatuur van het proletariaat, van haar belangen en van die der marthebbers. Als uitvloeisel hiervan geldt in Rusland niet het beginsel: geen straf zonder voorafgaande strafwet doch wèl dat der analogische interpretatie. De strafwaardigheid haagt af van de opvattingen van hogere politieke leiders. Terugwerkende kracht mag aan strafbepalingen worden gegeven, verjaring van bevoegdheid tot strafvervolgning is niet erkend evenmin als het beginsel: non bis in idem. Strafbaar zijn ook lieden die geacht worden te behoren tot „un milieu dangereux". Ook de straffen, dat zijn de maatregelen tot sociale verdediging, zijn, zoals bekend, van eigenaardig type.

Onder de boekaankondigingen trekken de aandacht die van een zeer uitvoerig rechtshistorisch werk van Léon Radzinowirz „A history of English criminal law and its administration from 1750", die van het tweede deel van Noyon's Het Wetboek van strafrecht. vijfde druk, bewerkt door Prof. Langemeyer en die van Jules Simon. Handboek van het Belgisch strafprocesrecht.

R.C.

BOEKAANKONDIGING.

Th. W. van Been, Generale preventie. Academisch proefschrift, Groningen 1949, algemeen verkrijgbaar gesteld door D. A. Daamens Uitgeversmaatschappij te 's Gravenhage, 238 blz. Prijs: gebonden f 11,50.

Met bijzondere belangstelling voor het onderwerp heb ik dit omvangrijke boek doorgelezen. Zelf oud- en oude leerling van wijlen Prof. Mr. M. S. Pols, heb ik door middel van de in zijn in 1890 verschenen Leidraad bij zijne voorlezingen over strafrecht en strafvordering, vermeldde, in zijn colleges 1890—1891 mondeling toegelichte gegevens kennis gemaakt met de strafrechtswetenschap. Het materiële strafrecht stond toen, enkele jaren na de invoering van het Wetboek van Strafrecht, aan welks samenstelling hij een groot aandeel had gehad, in het middelpunt van onze belangstelling en in het bijzonder gaf hij zich moeite om aan ons, jonge candidaten, de wetenschappelijke grondslagen van het strafrecht, zoals hij die zag, duidelijk te maken. Wij konden ons toen oriënteren in de theoriën omtrent rechtsgrond en doel van de straf en zijn rechtshistorische kennis verleende aan zijne voorlichting een bijzondere aantrekkelijkheid.

Sedert is er ook onder de beoefenaars van deze wetenschap veel veranderd. Oudere theoriën werden afgekeurd, nieuwere namen hun plaats in door licht te laten vallen op andere bijzondere facetten van dit omvangrijke en veelzijdige vraagstuk, welke door omstandigheden in het duister waren gebleven. Soms werd wel eens licht weggenomen van facetten, welke dit niet verdienen en niettemin bleven bestaan.

Een beknopt overzicht van de groei van dit onderwerp geeft de Schrijver van dit proefschrift. Rijk gedocumenteerd, van grote belezenheid getuigend, beschrijft hij de aandacht, welke in de loop der tijden aan de preventieve werking van de straf is geschonken: preventief werkend, dat betekent het beïnvloeden van anderen dan degene die met de justitie in aanraking gekomen is, oudtijds belichaamd in de afschrikkingstheorie en gesteund door openbare tenuitvoerlegging van de straf.

Het eerste gedeelte van dit proefschrift leidt de lezer langs de ups and downs van de verdediging van deze invloed, doorkruist door die van de afschaffing van de doodstraf, de differentiatie van de straf, de voorwaardelijke veroordeling en andere met de bestraffing van maatschappelijke zondaars samenhangende factoren en toont ons, als ware het een verdwijnend en weder terugkerend mode-artikel, de inkrimping en weder toeneming van de betekenis, welke de wetenschappelijke wereld aan de preventieve werking van de straf heeft toegekend. Een film van strafrechtstheoriën.

In het tweede gedeelte van het proefschrift vindt de lezer een beeld van de meer moderne opvatting dienaangaande en haar uiting in de strafrechtspraak, welk beeld meer omvat dan de werking van

voorbeeldig straffen en opvoeding met algemene werking. Onderscheid wordt gemaakt tussen speciale preventie, waarmede bedoeld wordt het isoleren, opvoeden en verbeteren van bepaalde misdadige individuen, en generale preventie, dat is de werking van de bestrafing van misdadigers op het publiek, op hen die wel tot misdaad zouden kunnen vervallen. Daarbij voegt zich de noodzakelijkheid om het gezag van de overheid door strafbaarstelling van alle dat gezag benadelende handelingen of verzuimen te steunen en ook deze eis is nog niet ver genoeg doorgevoerd. Zo zou de toepassing van voorlopige hechtenis verruimd behoren te worden, evenals die van inbeslagneming van goederen, met welke misdrijven gepleegd zijn. Zo zou de berechting van strafbare feiten met grotere snelheid behoren te geschieden dan tot dusverre en zouden aan het bewijs minder zware eisen moeten worden gesteld. Zo zou het gezag van de politie dienen te worden versterkt ook tegenover de rechterlijke macht: wegens wederspanningheid behoort niet een voorwaardelijke straf te worden opgelegd. Zo is er meer, waarbij de Schrijver nu en dan naar het verleden teruggrijpt: niet alles was onjuist en verdient te worden vergeten.

Voor de militair-jurist heeft het onderwerp evengoed belang als voor iedere niet-militaire beoefenaar van het strafrecht. Dit blijkt al aanstonds uit het proefschrift zelf, in hetwelk de Schrijver meermalen naar militair-strafrechtelijke bijzonderheden verwijst. Toch zou het voor de Schrijver, die zijn onderwerp goed blijkt te beheersen de moeite lonen om zich meer intensief met het militair straf- en tuchtrecht in te laten. daar juist hier menig curiosum voor hem te vinden is.

Neem al aanstonds de voorlezing op elke monsterring van het krijgsvolk te lande van de geldende articulbrieven, eerst van die van 1590, daarna van die van 1705 ¹⁾, welke bepaling ten slotte overging als voorlezing der kriegsartikelen aan de recruten in art. 2 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande van 1815. Zij komt thans niet meer voor.

Zo is het toepassen van voorlopig arrest niet aan enige beperking gebonden (R.Z. 2. 3; R.L. 4, 5; W. Kr. 44). Deze ruimte van toepassing kan om allerlei redenen in de militaire samenleving niet gemist worden. De commandant van een troep is tegenover de Regering verantwoordelijk voor het onderhouden van een goede orde en krijgstuucht, tot welk doel hij zijn ondergeschikten moet opvoeden. Zelf moet hij dan ook door onbesproken gedrag en door gehoorzaamheid aan zijn militaire meerderen het voorbeeld geven. Ik heb hierop reeds meer uitvoerig gewezen bij mijne beoordeling van de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht in Nederlands Indië ²⁾ en voegde daar ook in, dat, indien een zodanige verantwoordelijkheid in de burgerlijke samenleving zou moeten worden ingevoerd, deze bij de politie zou dienen te berusten. Hetgeen het gezag van de politie zeer

¹⁾ M.R.T. XXXVIII, blz. 172 en 173.

²⁾ M.R.T. XXXIX, blz. 51 en 53.

sterk zou doen toenemen, al begrijp ik zeer goed, dat de tijd voor zodanige maatregel nog lang niet aanwezig is.

Zo wordt een zwaardere straf in uitzicht gesteld voor belhamels onder de deelnemers aan militair oproer en aan samenrotting om in vereniging hun plicht te verzaken. (Mil. Swb. 125, 126).

Zo kent het militaire strafproces niet het op blz. 139 van het proefschrift als instelling min gunstig beoordeeld requisitoir van het O.M. De conclixsie van eis van R.Z. 175 en R.L. 170 moet aan andere vereisten voldoen en, al schrijven de artt. 176 R.Z. en 171 R.L. voor dat hij een bepaalde straf of straffen moet aangeven — niet vorderen — als op het feit toepasselijk, de inhoud van de conclusie kan het vertrouwen in de militair-rechterlijke macht zeer goed bevorderen, indien de raadsman behoorlijk voldoet aan R.Z. 180 of R.L. 175 en indien de Krijgsraad of het Hoog Militair Gerechtshof, al dan niet na het aanhoren van pleidooien als bedoeld in R.Z. 181 en 182 of R.L. 176 en 177, overeenkomstig R.Z. 185 eerste lid of R.L. 193 eerste lid, over de zaak beraadslaagt en beslist. Te betreuren is het echter, dat de praktijk het met deze bepalingen niet nauw neemt en het minder goede voorbeeld van de burgerlijke strafvordering in strijd met letter en geest van de militaire rechtspleging overneemt.

Eindelijk — zonder aanspraak op volledigheid te maken — wil ik nog vermelden de bepaling van R.Z. 204 en R.L. 205, volgens welks eerste lid de militaire rechter bevoegd is te bepalen, dat zijn vonnis niet alleen ter terechtzitting maar ook nog op een andere plaats zal worden uitgesproken. Deze bepaling dagtekent uit de tijd toen de tenuitvoerlegging nog in het openbaar moest kunnen geschieden, zoals bv. bij schatvotstraffen, of ter plaatse waar de misdaad begaan was, dan wel ter plaatse waar het belang der justitie zulks naar 's rechters oordeel zou vorderen. Doch ook tijdens en na de laatste oorlog is van deze bevoegdheid veelvuldig gebruik gemaakt ³⁾.

Summa summarum: de bestudering van dit proefschrift is in deze tijd, nu het vraagstuk van de militaire opvoeding in commissoriale handen op de helling is gezet ⁴⁾, zeer aan te bevelen.

R. C.

³⁾ Zie M.R.T. XXXIX, blz. 73, 170; XL, 410, 500, 642.

⁴⁾ M.R.T. XLI, p. 487.

Prof. Dr. M. P. van *Wulfften Palthe*: „Over het bende-
wezen op Java". (N.V. Uitgeversmaatschappij F. van Ros-
sum, Amsterdam), 20 blz., f 1,45.

In deze studie zet Schrijver, aan de hand van zijn persoonlijke ervaring uit psychologisch onderzoek van leiders en leden van rampokbenden in de omgeving van Batavia, de achtergrond uiteen van de terroristenmacht, die sedert de val van de Japanse bezetting op Java opeerert. De brochure belicht talrijke psychologische factoren, welke bevorderend werken tot het doen ontstaan van benden, zowel in het tijdvak van de „pax Neerlandica" als nà de oorlog. Hierdoor kan men een beter inzicht krijgen in de structuur van de huidige Javaanse samenleving buiten de gebieden, waar de pax Neerlandica is teruggekeerd.

Twee grote lijnen treden in dit werk op de voorgrond, twee hoofdvoorwaarden voor de huidige toestand van terreur en wanorde, die zich verschuilt achter de naam van guerilla-leger, doch die in feite is geperverteerd tot een samenstel van rampokbenden, die als een vernietigende golf over het land trokken en die zich nadien voor een deel tot grotere groepen hebben aaneengesloten.

De eerste voorwaarde, die de mogelijkheid hiertoe opent, is Je bestaande magisch-mythische drang tot bendeforming, die in dit volk van oudsher aanwezig is, een drang om zich aaneen te sluiten om een uitverkoren leider. Dit is een historisch verschijnsel: de oude Javaanse kronieken en legenden schilderen verschillende vroegere vorsten als romantische en ridderlijke leiders van roversbenden. Naast het besef van de bendeleden dat zij, wanneer zij de magische voorbeschikking volgen om zich aaneen te sluiten en te „rampokken", onkwetsbaar zullen zijn, staat de min of meer fatalistische erkenning door de bevolking van die kracht, waardoor verzet en aangifte hij de politie vaak achterwege blijven.

Als tweede voorwaarde tekent Schrijver de ambivalente karakterbouw van de Javaan. Enerzijds de hoge Javaanse beschaving, welke vergaande verdringen vereist, terwijl de geringe cultuur onvoldoende gelegenheid laat tot sublimering, zodat gestagneerde ophopingen van energie ontstaan. Daarnaast de tweede super-ego van de Westerse beschaving, met heel andere eisen en verdringen, terwijl de Javaan onvoldoende deel heeft aan de Westerse cultuur om deze nieuwe verdringen te sublimeren, met als gevolg een nog sterkere accumulatie.

Door de plotselinge nederlaag der Nederlandse krijgsmacht valt deze tweede vader-imago weg en wanneer na de even plotselinge val van Japan een gezagsvacuum ontstaat, grijpt de Javaan voor steun naar het symbool van de Republiek en komt bij velen de opgekropte energie tot een uitbarsting, die zich uit in de latent aanwezige drang tot bendeforming, waarover de leiders der Republiek geen macht meer hebben.

Op één bijzonder punt van deze brochure wil ik even nader ingaan,

omdat het in dit Tijdschrift reeds enige malen (en wellicht niet voor de laatste maal) werd behandeld. Schrijver bespreekt namelijk (op blz. 19) de brandstichtings-affaire en benadert deze kwestie uit een geheel andere hoek dan tot nu toe in dit Tijdschrift plaats vond. Schrijver bespreekt de houding van de dessabewoner tegenover de rampokkende enerzijds en tegenover de Nederlandse krijgsmacht anderzijds. Hoewel er geen patriottische sympathie bestaat tegenover de benden, zwijgt de bevolking tegenover het Nederlandse gezag over de door de benden gepleegde daden. De oorzaak is niet te zoeken in vrees voor represaille maar in machtsvertoon: de bende heeft haar macht getoond, de Nederlanders nog niet — tenminste niet na de nederlaag van 1942. Wanneer nu een deel der dessawoningen, van waaruit steeds weerom landmijnen worden geplaatst, na herhaalde waarschuwingen in brand wordt gestoken, dan is daardoor het gezag hersteld. Niet alleen in die speciale dessa, maar in een wijde kring daar omheen, want de „kabar angin", het gerucht, gaat snel. Schrijver acht een dergelijke actie stellig geoorloofd, en wel omdat de dessabewoners niet onschuldig zijn, daar elk hunner van de handelingen der bende op de hoogte was; voorts omdat hiervan een sterke preventieve werking uitgaat naar andere dessa's, waardoor het verlies van veel mensenlevens voorkomen kan worden: en tenslotte (hoewel Schrijver dit argument niet sterk acht) omdat dit optreden door de betrokken dessabewoners zelf niet als onrecht wordt gevoeld.

W. H. V.

VRAGENBUS.

Arrest-ruimten.

Van de eerste-luitenant der Koninklijke Maréchaussée J. N. L. VAN DIJK VAN T VELDE ontvingen wij de volgende vraag:

Enige tijd geleden werd een onderofficier der Cavalerie wegens het zich op de openbare weg bevinden in kennelijke staat van dronkenschap door een marechaussee-patrouille medegenomen naar de Marechaussee-kazerne. De Opperwachtmeester, Brigade-Commandant, besliste, dat de betrokken wachtmeester ter ontnuchtering zou worden ingesloten in een der tot de kazerne behorende cellen; tijdstip pl.m. 23.30 uur. Deze cel bevond zich in het stalgebouw, hetwelk op enige afstand is gelegen van het hoofdgebouw, waarin de wacht is ondergebracht. De schelinrichting van de cel was defect. De Brigatje-Coinmandant, dit wetende, gaf aan een nachtpatrouille opdracht de ingeslotene te 1.00 en te 4.00 uur te controleren; zelf controleerde hij hem omstreeks middernacht.

Te 7.15 uur des anderen daags werd betrokkene gehoord aangaande de door hem gepleegde overtreding van artikel 453 van het Wetboek van Strafrecht.

Betrokkene diende na enige dagen een beklag in wegens het feit dat hij ingesloten werd in een cel, welke door het ontbreken van een schel niet voldeed aan de gestelde eisen.

Nu rijst bij mij de volgende vraag: Gelden de eisen, gesteld in de Beschikking van de Minister van Justitie dd. 10-1-1927, uitgevaardigd in verband met het bepaalde in artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 4 December 1925, tot uitvoering van de artikelen 62 en 76 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering (Stbl. 460), gewijzigd bij Kon. Besl. van 4 Mei 1932 (Stbl. 194), eveneens t.a.v. de cellen waarin militairen worden ingesloten, hetzij ter ontnuchtering, hetzij teneinde krijgstuchtelijke straffen, c.q. voorlopig arrest te ondergaan?

Artikel 1 van bovengenoemde Min. Beschikking geeft aan, dat de daaropvolgende voorschriften gelden voor *inverzekeringstelling*. Het ondergaan van krijgstuchtelijke straffen echter kan toch geenszins gelijk worden gesteld met *inverzekeringstelling*.

Weliswaar bepaalt het laatste lid van artikel 1 van het aangehaalde Kon. Besluit dat generlei *vrijheidsberoving* mag worden ten uitvoer gelegd in ruimten welke niet voldoen aan de nader door de Minister van Justitie te stellen eisen voor plaatsen voor *inverzekeringstelling*.

Nu is mijn vraag deze: Dient het hier gestelde zo letterlijk te worden opgevat, dat inderdaad elke *vrijheidsberoving* hieronder valt, dus ook krijgstuchtelijke bestraffing, of dient hier slechts onder te worden begrepen de *inverzekeringstelling*, waarvoor dit Kon. Besluit in het leven werd geroepen en eveneens de hierop volgende Min. Beschikking?

Bij navraag bij de Dienst der Genie ter plaatse bleek mij, dat er hier geen voorschriften bekend zijn voor cellen, waarin militairen worden ingesloten. De Genie heeft als regel aangenomen, dat de voorschriften voor cellen, waarin burgers in verzekering worden gesteld, ook wel zullen gelden voor cellen, waarin militairen worden ingesloten.

Het Kazerneringsreglement geeft hieromtrent evenmin bindende voorschriften.

Zulks bevreemdt mij, daar dit verregaande consequenties met zich medebrengt, daar:

(1) indien cellen, welke bestemd zijn voor insluiting van militairen niet gebonden zijn aan eisen, er ongewenste toestanden zouden kunnen ontstaan, terwijl:

(2) indien inderdaad bedoelde cellen dienen te voldoen aan dezelfde eisen welke gesteld worden in de genoemde Min. Beschikking, dit zeer bezwaarlijk is.

Immers elke vrijheidsberoving impliceert n.m.m. het ondergaan van b.v. verzwaaard arrest op de kamer door de onderofficier. Hoewel de kamer niet behoeft te worden afgesloten, is de man van zijn vrijheid beroofd, doordat hem gelast is, deze kamer niet te verlaten. Zulk een kamer zal, formeel gezien, zelden voldoen aan de voorschriften genoemd in de aangehaalde Min. Beschikking; zo zal er b.v. geen kijkgat aanwezig zijn in de deur.

Ik ben er mij van bewust dat dit uiteraard muggenzifterij is, echter, zuiver formeel gezien, zou een gestrafte op geen andere wijze zijn straf kunnen uitzitten (dus van zijn vrijheid beroofd worden) dan in een ruimte, welke voldoet aan de eisen en dit zijn slechts de cellen, tenzij men bepaalde gestraften-lokalell inricht voor dit doel.

Beklag van een ingeslotene, c.q. een gestrafte zoals in het door mij hierboven geschetste geval zou, indien de ruimte inderdaad niet voldoet, steeds gegrond dienen te worden verklaard.

Ik zou het zeer op prijs stellen Uw mening in deze te mogen vernemen en tevens of wellicht toch ergens voorschriften bestaan t.a.v. ruimten, waarin militairen worden ingesloten.

Wij sluiten ons geheel aan bij de visie van de Inzender: het militaire straf- en tuchtrecht vormt een eigen systeem met eigen eisen, waarin men niet voetstoots een regeling uit de burger-strafrechtelijke sfeer mag overbrengen. Dit blijkt nog uit artikel 279 Regtspleging Landmacht, hetwelk het oppertoezicht over de provoosthuizen aan het Hoog Militair Gerechtshof opdraagt en uit artikel 114 e.v. van de Provisionele Instructie voor het H.M.G., welke artikelen deze opdracht nader uitwerken. Omstreeks 1900 heeft het Hof eens een commissie, zoals bedoeld in artikel 117 P.I., ter inspectie langs de provoosthuizen van de Koninklijke Landmacht gezonden; terzake is toen een verslag aan de Minister van Oorlog ingediend.

Het bovenstaande neemt niet weg dat, voor zoveel zulks mogelijk zal zijn, de in de beschikking van de Minister van Justitie gestelde

eisen navolging verdienen. Het zal bezwaarlijk zijn, in de deur van een hut aan boord een kijkgat aan te brengen, evenzeer om in een tent een schelinrichting te monteren, maar in een cel in een provoosthuis zal men aan deze eisen wèl kunnen voldoen en zal een inrichting, zoals de Ministeriële Beschikking voorschrijft, aan te bevelen zijn.

Wat de bestaande voorschriften betreft: Reglement I.D. (A) spreekt in artikel 128 over de inventaris van strafkamers, maar vermeldt daarbij niet de eis dat een schelinrichting aanwezig moet zijn; iets dergelijks vindt men in de artikelen 13 en 17 van het Kazerneringsreglement K.L.

De Koninklijke Marine bezit in Hoofdstuk XI A van het derde deel der Verordeningen K.M. („Modellen en Bijlagen van het Hoofdstuk „Justitiële Zaken““) reglementen van de Marineprovoosthuisen te Willemsoord en te Vlissingen en reglementen op de huishoudelijke dienst van die inrichtingen. Ook hierin komen enkele bepalingen voor omtrent ventilatie, verwarming en verlichting der cellen (artt. 14 en 16 Regl. huishoudelijke dienst provoosthuis W/oord en artt. 12 en 14 van het overeenkomstige Reglement Vlissingen), doch voorschriften omtrent schelinrichtingen troffen wij daarin evenmin aan.

W. H. V.

Voorlopig arrest aan een dienstplichtige met groot verlof.

Wij ontvingen de volgende vraag van de wachtmeester der Koninklijke Maréchaussée Y. M. ACEITERBERG te Harderwijk:

Een dienstplichtig sergeant in werkelijke dienst zijnde pleegt fraude (verduistering en valsheid in geschrifte). Dit feit komt aan het licht terwijl hij reeds met groot verlof gezonden is. Bedoelde sergeant, op dat tijdstip reeds burger, wordt aangehouden en het arrest aangezegd als bedoeld in artikel 5 der Regtspleging Landmagt.

Volgens mijn bescheiden mening was de toepassing van de militaire wetten tegenover bedoelde dienstplichtige sergeant niet juist. In artikel 62 Wetb. van Mil. Sr. (aanhef) wordt gezegd dat in merkelijke dienst zijn: de in artikel 60 No. 2 bedoelde vrijwilliger bij de krijgsmacht en de dienstplichtige zo vaak en zolang zij in werkelijke dienst zijn alsmede wanneer zij buiten werkelijke dienst een der feiten plegen genoemd in art. 108 110 en 150. Alleen voor dezen is dus punt 3 van toepassing.

Genoemde sergeant had het feit wel in dienst gepleegd, dus was verdachte in een militaire strafzaak. Omdat hij reeds met groot verlof gezonden was, was hij reeds burger en was hij niet, toen zijn fraude aan het licht kwam, bij het onderzoek *hierin tegenwoordig*. Omdat hij burger was, werd dus Strafvordering op hem van toepassing (aanhouding en inverzekeringstelling).

Het was misschien mogelijk, dat verdachte, omdat hij toen *wel* als verdachte in een militaire strafzaak bij enig onderzoek tegen-

woordig was, dat hij door zijn Korpscommandant via de burgemeester zijner woonplaats weer in werkelijke dienst geroepen werd, waarna Regtsplegig Landmagt weer op hem van toepassing kan zijn. Omdat hierover meningsverschil bestaat is de vraag: *wat is in vorenstaand geval de juiste procedure?*

Deze vraag beweegt zich op het terrein waar burgerlijke en militaire opsporingsbevoegdheid elkander raken, het terrein dus van de militaire opsporingsambtenaar: de officier en onder-officier der Koninklijke Maréchaussée.

Ons stellende op het standpunt, dat de *militaire* opsporingsambtenaar zijn bevoegdheden rechtstreeks ontleent aan de R.L., dan vinden wij voor een officier of onderofficier der Kon. Maréchaussée het navolgende beeld.

Het onderzoek van een militaire strafzaak vangt aan met dat, hetwelk de commanderende officier instelt of, wat gewoonlijk geschiedt, doet instellen ingevolge art. 7 R.L. In een geval als het hier voorgestelde, in hetwelk de verdachte op vrije voeten en buiten de militaire samenleving verblijft, ontstaat eerst na deze opdracht aanleiding om te overwegen, om hem met toepassing van art. 5 R.L. arrest aan te zeggen. Iedere meerdere, dus ook de meerdere aan wie de leiding van het huishoudelijk onderzoek is toevertrouwd, is tot die aanzegging bevoegd: hij mag o.i. die bevoegdheid ook overdragen aan een ander militair, mits ook deze een meerdere van de verdachte is, liefst behorende tot de Kon. Maréchaussée, die hem tevens (een en ander ter uitvoering van het aangevangen onderzoek) aanzegt om te verschijnen voor de met de leiding van dat onderzoek belaste officier.

De verdachte was, op het ogenblik dat het huishoudelijk onderzoek bevolen werd, reeds met groot verlof, doch hij bleef tevens dienstplichtige en mocht nog niet als gewezen militair (burger) beschouwd worden. Hij mocht dus van het ogenblik af waarop hij ter zake van een ter beoordeling van de militaire rechter staand feit in het in gang gezet onderzoek betrokken wordt, geacht worden volgens art. 62 onder 3° bij de aanzegging van arrest en van zijn plicht om te verschijnen, in werkelijke dienst te zijn en militair in de zin der wet te blijven zolang dat onderzoek duurt. Het gaat toch niet aan om deze bepaling zó op te vatten, dat een zodanige verdachte alleen tijdens een verhoor in werkelijke dienst zou zijn en hem gedurende de tijd, welke hij in arrest moet doorbrengen vóór het eerste of in afwachting van elk volgend verhoor als niet-militair te beschouwen. Zolang het onderzoek duurt, dat is dus van het instellen van het huishoudelijk onderzoek af tot aan het einde van het eventueel in te stellen strafgeding, blijft hij militair en het arrest dient om in al die tijd van zijn tegenwoordigheid bij dat onderzoek verzekerd te zijn.

Zoals wij vroeger al eens hebben geschreven, moet men het opsporingsonderzoek van militaire strafzaken als een zelfstandige proce-

dure beschouwen, welke in de R.L. maar zeer schaars beschrijving heeft gevonden en in de Wet van 21 Juli 1890 (Stb. n° 127) belangrijke steun vindt ¹⁾). Doch de praktijk moet zich zonder rechtstreekse hulp van het Wetboek van Strafvordering een eigen weg banen en zich redden met interpretatie van de enkele aanwijzingen in de wetten. Zo is de aangehaalde bepaling van art. 62 onder 3° — in welke eerst bij de Inv. M.S. en T. de vermelding van militaire strafzaken werd ingevoegd — opgesteld zonder zich in bijzonderheden van de gang van het huishoudelijk onderzoek van die strafzaken rekenschap te hebben gegeven. In hetgeen hier voorafgaat hebben wij getracht een behoorlijke inpassing en aanpassing van enkele bepalingen te bedeneren.

R. C.—W. H. V.

1) M.R.T. XL, blz. 264 v.

INGEKOMEN BIJDRAGE.

Internationale perspectieven,

door

Dr. L. M. ROLLIN COUQUERQUE.

Een van de meest belangrijke lessen, welke de laatste oorlog aan de beoefenaars van militair straf- en tuchtrecht gegeven heeft en welke ook iedere toekomstige wetgever op dit gebied doorlopend voor ogen moet houden is deze, dat de militaire strafwetgeving in hare normale vorm niet langer mag rusten op hare geldigheid in vreedstijd en binnen de landsgrenzen. Deze wereldoorlog heeft een einde gemaakt aan de mogelijkheid, dat in het bijzonder Nederland zich door middel van afkondiging van neutraliteit in een oorlog kon beperken tot observatie binnen zijn grenzen van de oorlogvoering daarbuiten en tot het houden van vreemde oorlogvoerende krijgsmachten buiten zijn neutraal verklaard gebied.

Dit met het landsterritoir samenhangend geldigheidsbeginsel moge wellicht nog juist, althans nog houdbaar zijn voor burgerlijke strafwetgevingen, bevattende het zogenaamde *commune* strafrecht, voor de overeenkomstige militaire codificaties moet voortaan uitgegaan worden van de gedachte, dat voor de militaire rechter en voor zijn justiciabelen, waar ter wereld die zich ook bevinden, de oorlogs-toestand de normale is geworden.

Geheel nieuw is die gedachte voor ons niet: art. 78 sub 3° Inv. M.S.T. beweegt zich al in die richting. Doch ook andere gevolgen moeten onder de aandacht van belangstellenden worden gebracht en ik waag een poging om over dit onderwerp richtlijnen aan te geven. Deze poging leid ik in door nader te doen zien de betekenis van enkele moeilijkheden van interregionaal recht, welke aan onze lezers niet onbekend zijn en aan welke een in dit nummer (blz. 346 tot en met 354) opgenomen vonnis van de Zeekrijgsraad te 's Gravenhage dd. 15 Juli 1948 en sententie van het Hoog Militair Gerechtshof aldaar van 26 April 1949 een nieuwe vorm hebben toegevoegd. Het gaat daar om de interregionale betekenis van de artt. 2 W.v.M.S. van het Rijk in Europa en van elk der overzeese gebiedsdelen.

Dit vraagstuk vindt, evenals andere soortgelijke moeilijkheden, zijn grondslag in het feit, dat de geldigheid (of wel de omvang van de werking, zoals onze wetboeken die noemen) van de strafwet in beginsel aan landsgrenzen gebonden is. Slechts bij wijze van uitzondering is de regionale rechter, dat zijn onderscheidenlijk de rechters van het Rijk in Europa, van Indonesië, van Suriname en van de Nederlandse Antillen, bevoegd verklaard om over justiciabelen, die buiten zijn territoriaal ressort misdoen, volgens zijn regionale strafwet recht te spreken.

Hierbij komt, dat de onderscheiden regionale wetboeken van militair strafrecht slechts gediend hebben om militaire misdrijven te omschrijven en aan een strafpositie te helpen. Aangezien de oompe-

tentie van de regionale militaire rechters zich ook uitstrekt over de door hunne justiciabelen in hun ressort gepleegde commune delicten, hebben de onderscheiden wetgevers aan dit beginsel onder meer en eenvoudigheidshalve uiting gegeven door in elk van de artikelen 2 van deze regionale wetboeken van militair strafrecht de algemene formule op te nemen, dat op de niet in dit wetboek omschreven strafbare feiten, begaan door aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen, het gemene strafrecht toepasselijk is, hiermede doelende op de regionale codificatie ervan, al dan niet in een wetboek van strafrecht samengevat.

Die toestand was vóór de inwerkingtreding van het Nederlandse Wetboek van Militair Strafrecht anders. De Criminele Wetboeken voor het krijgsvolk te water van 1814 en voor het krijgsvolk te lande van 1815 bevatten twee bepalingen, welke in de nadien vastgestelde regionale wetboeken van militair strafrecht niet meer voorkamen.

De eerste van die bepalingen was dat de geldigheid van deze criminele wetboeken zich ook uitstreckte over „de Oost- en West-„Indische bezittingen van den Staat" ¹⁾, bij welke formulering het vroeger aanvaarde territoriale karakter van die geldigheid zo goed als geheel overboord was gezet.

De tweede bepaling voltooide de losmaking van dit territoriale verband. Zij luidde, dat het ten aanzien van de misdaden in dit wetboek uitgedrukt en van de straffen daarbij bepaald, nimmer enig onderscheid maakt of zij binnen of buiten de Nederlanden of de Verenigde Nederlanden zijn gepleegd ²⁾. Deze bepaling werd in de praktijk steeds zó opgevat, dat zij ook sloeg op de (niet afzonderlijk genoemde doch in deze verzamelterm begrepen) gemene delicten, door justiciabelen van de militaire rechter gepleegd.

Volgens deze interregionale geldigheid zouden die commune delicten gestraft moeten worden naar de voorschriften van het Crimineel Wetboek dezer landen, dat is, volgens onze terminologie, het Nederlandse (Wetboek van) Strafrecht. Inmers in 1814 en 1815 bestonden overzeese wetboeken van strafrecht nog niet, terwijl het samenstellen van een dergelijk Nederlands wetboek sedert 1798 in onze staatsregelingen en grondwetten was voorgeschreven. Van deze interregionale geldigheid profiteerden ook de twee Reglementen van krijgstucht, de R.Z., de R.L. en de P.I. Deze bepaling werd, in afwachting van de totstandkoming van evenbedoeld Crimineel Wetboek dezer landen, zodanig opgevat, dat de militaire rechter door zijn justiciabelen waar dan ook gepleegde commune delicten beoordeelde en zo nodig bestrafte naar de in 1813 gewijzigde Code Pénal, onverschillig of hij zijn taak vervulde in het Rijk in Europa, in Oost-Indië, in Suriname of in Curaçao.

Het regionaal opgezette Nederlandse Wetboek van Strafrecht van 1903 verstoorde dit evenwicht in de militaire strafwetgeving en

¹⁾ Zie slotbepaling van het C.W.L.

²⁾ C.W.W. art. 9, C.W.L. art. 10.

noodzaak de wetgevers en militaire rechters meermalen tot afwijkingen in strijd met de wet ³⁾).

De Inv. M.S.T. had immers in art. 32 sub 1° en 2° de beide Criminele Wetboeken en Reglementen van krijgstucht buiten werking gesteld, die voor het krijgsvolk te water over hun gehele geldigheidsgebied en die voor het krijgsvolk te land alleen voor het Rijk in Europa. Zo was in de eerste plaats voor de Zeemacht een vacuum ontstaan voor die gedeelten die zich in een van de overzeese gebiedsdelen bevonden: het Wetboek van 1903 was gemaakt en dus alleen geldig voor de krijgsmacht in het Rijk in Europa en zo was dus de militaire rechter ter zee wel gedwongen om, wilde hij zijn justiciabelen niet afstaan aan een der overzeese burgerlijke strafrechters, die bovendien niet over militaire delicten mogen oordelen, het Nederlandse militaire strafwetboek te interregionaliseren en als ook overzee geldig te beschouwen.

De landmachten in de overzeese gebiedsdelen waren niet zo gemakkelijk te helpen aan de Nederlandse partiële herziening: er staat nl. in art. 63 sub 1° geschreven, dat alleen zij die bestemd zijn voor de koloniale krijgsmachten en zij die tot die krijgsmachten behoren en zich buiten die gebiedsdelen of aan boord van een Nederlands oorlogsvaartuig bevinden. als militairen in de zin van dit wetboek worden beschouwd. Nog daargelaten de omstandigheid, dat de wetgever ten aanzien van dat oorlogsvaartuig in zijn regionale gedachtengang had behoren te bepalen dat het vaartuig zich binnen het Rijk in Europa moest bevinden, de uitdrukkelijke uitsluiting van het gros van het K.N.I.L. maakte de alnemene, voor de zeemacht aanvaarde omzwaai voor het gros der koloniale landmacht niet doenlijk. Bovendien was zulks, zoals gezegd, in strijd met art. 32 sub 2° Inv. M.S.T. dat, als zijnde een ook voor overzee geldige staatswet, op formeel voor de koloniale wetgevers onaantastbare wijze de oude wetboeken van 1815 had gehandhaafd.

Hier moest, om der wille van de goede qualiteiten, welke het wetboek voor de militaire iustitie in Nederland bezat en welke geldigheid ook voor de landmachten overzee begeerd werd, een andere formele zonde worden bedreven: voor elke kolonie stelde de koloniale wetgever een naar Nederlands model gefatsoeneerd militair strafwetboek samen, hetwelk, in strijd met het handhaven door de staatswet — zijnde een wettelijke regeling van hoger orde — van het eveneens als staatswet vastgestede Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, door de regionale militaire rechters als geldig in hun ressort werd beschouwd en dus werd toegepast.

De tijden waren er niet naar, dat geschieden kon — wat thans gebeurd is en zich nog steeds voordoet — dat onderdelen van de K.N.L. overzee moeten samenwerken met het K.N.I.L. De onderdelen van de K.N.L. hebben. evenals de militairen van de Zeemacht, hun wetgeving uit Nederland medegebracht en

³⁾ Zie mijn opstel „Interregionale militaire strafwetgeving” op blz. 88-98 hiervóór.

behoeven zich dus van het voor het K.N.I.L. geldend geachte wetboek van militair strafrecht, dat te danken is aan een wetgever van lagere rang dan die, welke het overeenkomstige Nederlandse wetboek heeft vastgesteld, niets aan te trekken. Hoe weinig over en weer op deze samenwerking gerekend is, blijkt bv. uit de bepaling, welke in elk van de vier wetboeken voorkomt, volgens welke dezelfde in die wetboeken voorkomende delicten ook strafwaardig en strafbaar worden geacht wanneer zij tegen of met betrekking tot bondgenoten van de staat of personen die deel uitmaken van hun krijgsmacht in een gemeenschappelijke oorlog, niet geschreven is voor het geval dat de K.N.L. met het K.N.I.L. samen opereert met een in Indonesië gevoerd wordende (burger)oorlog, zoals thans nog gaande is.

Toch mag men op een andere plaats het ontwaken van een andere geest vaststellen. In de artt. 160 en 161 van het Nederlandse wetboek van militair strafrecht is sprake van goederen, welke van rijkswege verstrekt zijn, iets wat in een Rijkswetboek volkomen op zijn plaats is. De overeenkomstige bepalingen van het Indonesische gelijknamige wetboek handelt over van landswege verstrekte goederen, terwijl de militaire strafwetboeken van Suriname en van de Nederlandse Antillen te dezer plaatse de verstrekking van overheidswege onderstelt.

Thans ga ik over tot de voornaamste vraag, welke in dit opstel aan de orde most worden gesteld.

In elk van die vier regionale wetboeken komt de bepaling voor, welke „het gemeene strafrecht" toepasselijk wordt verklaard op justiciabelen van de regionale militaire rechter, die zich aan een commuun delict schuldig maken. Zoals ik reeds schreef, is deze bepaling afkomstig uit de beide criminele wetboeken van 1814 en 1815, toen een koloniaal gemeen strafrecht nog niet bestond. Zij kon toen uit dien hoofde niet anders betekenen dan wat zij thans in het Nederlandse wetboek van militair strafrecht bedoelt te zijn: een toepasselijkverklaring van het Nederlandse gemene strafrecht⁴⁾. De overeenkomstige bepalingen van de drie andere regionale Wetboeken van Strafrecht bedoelen met dezelfde woorden het door de regionale wetgever voor zijn gebiedsdeel vastgestelde gemene strafrecht. Daar deze bepalingen van lager orde niet mogen derogeren aan die van hoger orde, in casu en door de practijk als een voor de Zee-macht en de K.N.L. geldig erkende staatswet, blijft voor justiciabelen, op wie het Nederlandse Wetboek van Militair Strafrecht van toepassing is, ter zake van door hen waar ter wereld ook gepleegde commune delicten het Nederlandse gemene strafrecht gelden.

Bestaat voor de militaire rechter de vrijheid om de regionale betekenis van het gemene recht in art. 2 van het Nederlandse Wetboek van Militair Strafrecht bij toepassing op in een der gebiedsdelen overzee gepleegde commune delicten zodanig te interpreteren, dat hij het overzees gemeen strafrecht daarop mag toepassen? Zo ja, moet de militaire rechter dan ook art. 1 van evengenoemd wetboek de

⁴⁾ *Zie hierover uitvoerig het advies van Mr. M. S. Pols in Mil. Jurispr. II no. 49.*

uitdrukking „de negende titel van het eerste boek van het Wetboek „van Strafrecht" zodanig verstaan, dat bij de berechting van een in een der overzeese, gebiedsdelen gepleegd militair delict gegrepen moet worden naar de overeenkomstige bepalingen uit het aldaar geldende Wetboek van Strafrecht?

Het komt mij voor dat de laatste vraag van zodanig overwegend belang is, dat hare beantwoording ook beslissend is voor die van de eerste. Hoewel de koloniale wetboeken van strafrecht gebouwd zijn naar het Nederlands voorbeeld, kunnen tal van verschillen bestaan in redactie en in de rechtspraak, welke zich in elk gebiedsdeel overzee omtrent deze grondslagen van het strafrecht hebben gevormd. Bovendien zijn soortgelijke verschillen mogelijk ten aanzien van bijzondere delicten.

Een en ander zou oorzaak kunnen zijn, dat de eenheid in de militaire rechtspraak zelfs van dezelfde zeekeijzars verloren zou gaan, zonder dat er een instantie is, welke hieraan een einde zou mogen maken. Bovendien: is van de autoriteiten, die actief aan de militaire rechtspraak deel nemen, met het oog op verandering van standplaats te vorderen dat zij doorlopend op de hoogte blijven van de strafwetgeving en haar jurisprudentie niet alleen in Nederland maar ook in elk van de overzeese gebiedsdelen, alzo van het gehele groot-Nederlandse strafrecht met huid en haar? Vooral in tijd van oorlog, in welke snel recht doen in nog sterkere mate dan in vreedstijd vereist is, is zodanige kennis, zelfs partieel, niet van officieren in militair-rechterlijke functie te vergen.

Ten hoogste zou gevorderd mogen worden, dat toepassing wordt gegeven aan overzeese strafbepalingen betreffende feiten, welke in het gemene strafrecht van het Rijk niet voorkomen. Zie als voorbeeld het commissoriaal wetsontwerp, afgedrukt in dit Tijdschrift, deel XXXVI blz. 262 v. en, nog beter, de verordening n° 43 van het militair gezag in Nederlands Indië (M.R.T. XXXIX, blz. 477 v.), welke echter met het einde van de staat van beleg aldaar haar kracht verliest. Doch dergelijke regeling mag niet in het leven geroepen worden door wetsuitlegging; daartoe is thans wetswijziging door een staatswet vereist.

Dit relaas van interregionale strafrechtsmoeilijkheden maakt het, naar het mij voorkomt duidelijk, dat soortgelijke moeilijkheden ook in het internationaal strafrecht sluimeren, en dat voor haar oplossing een geheel andere weg moet worden ingeslagen.

Tot nu toe ging het over conflicten tussen wetgevingen van eenzelfde staat en gemaakt naar het voor het Rijk aanvaarde model, terwijl de staatswetgeving in hoogste ressort verrichten kan hetgeen voor het gladstrijken van ontdekte plooiën nodig wordt geacht.

Internationaal kan deze methode niet worden toegepast. De aan het internationaal verkeer deelnemende staten hebben elk een eigen wetgeving en de krijgsmacht van elke staat kan niet altijd bijeen blijven in de nabijheid van eigen verwijzingsofficieren en militaire

rechtscolleges. Evenzo kunnen vreemde militairen, behorende tot de krijgsmacht van een bondgenoot, gezamenlijk met en ingedeeld bij Nederlandse tactische onderdelen, buiten het bereik geraken van de organen van hun militaire justitie, welke in beginsel geroepen zijn om eventueel volgens hun eigen strafwetgeving een strafvervolgning in te stellen en door een vonnis te beëindigen. Deze amalgamering van bondgenootschappelijke strijdkrachten is vooral in oorlogsomstandigheden onvermijdelijk en ook in vredesomstandigheden zal het voortaan menigmaal voorkomen, dat vreemde bondgenootschappelijke militairen te midden van en in vereniging met onze strijdkrachten dienst komen doen of op andere wijze binnen het gezagsressort van een van onze verwijzingsofficieren komen te vertoeven. Ook het omgekeerde is mogelijk en dit alles maakt het nodig, dat de militaire strafwetgeving voor dergelijke amalgamering van diverse justiciabelen passend wordt gemaakt.

Tevens moet worden gebroken met het stelsel, dat iedere militair zijn eigen strafwetgeving „medeneemt”; dat een militair buitenslands normaliter justiciabel is aan de buitenlandse burger-rechter en dat, gelijk tijdens de oorlog in Engeland ten aanzien van onze strijdkrachten heeft plaats gehad, het optreden van onze militaire justitie aldaar afhankelijk werd geacht van de goedkeuring, althans het toelaten van de Britse regering⁵⁾). Dergelijke beginselen berusten op een op „home service” ingestelde opvatting van de militaire justitie en behoren, nu de algemene leiding van de gezamenlijke krijgsmachten der bondgenoten in één hand gelegd en aldus geïnternationaliseerd wordt, eveneens tot eenheid te worden gebracht, opdat zij aldus „international service” oplevert.

Ter adstructie van deze gedachte, moge ik herinneren aan een in de Nederlandse interregionale militaire rechtspraak beruchte strijd-vraag, welke gedurende de oorlog werd geïnternationaliseerd. Ik bedoel de moeilijkheid, voortgekomen uit de omstandigheid, dat onze overzeese gebiedsdelen met betrekking tot de bepalingen van ons Wetboek van Strafrecht als „buitenland” moeten worden beschouwd.

Ieder kent de gevolgen, in welke deze moeilijkheid zich heeft kenbaar gemaakt. Bij wijze van voorbeelden wil ik er twee noemen. Verzet tegen een politiedienaar door een militair der Zeemacht in Nederland gepleegd wordt met behulp van de bepaling van art. 2 van het Wb. v. M. Sr. en met toepassing van art. 180 j° 84 Wb. v. Sr. als wederspanningheid gestraft. Deze oplossing werd echter niet eens meer geoorloofd geacht, wanneer een militair der Zeemacht of der K.N.L. zich verzet heeft tegen een politiedienaar van een van onze overzeese gebiedsdelen. Strikt formeel gezien, was deze beslissing juist: een overzees politiedienaar was als zodanig niet begrepen onder de ambtenaren van het moederland, op welke het aangehaalde art. 84 van het alleen voor het Rijk in Europa geschreven Wb. v. Sr. het oog heeft. Doch sedert heeft men in ander opzicht ruimer leren

⁵⁾ Zie het opstel van de Officier van Administratie H. Bakker in M.R.T. XXXIX, blz. 56 en 99.

denken: pleegt een militair der Zeemacht of der K.N.L. diefstal in een der overzeese gebiedsdelen, dan wordt dit misdrijf gestraft volgens art. **310** van het „meegenomenⁿ Wb. v. Sr. niettegenstaande ook dit artikel alleen bedoelt hier te lande gepleegde diefstallen te treffen.

Deze quaestie heeft zich in nog scherper vorm voorgedaan toen onze krijgsmachten na het uitbreken in Nederland van de laatste oorlog de wijk naar het buitenland, in hoofdzaak naar Engeland hadden genomen. Onze militaire justitie (daartoe in staat gesteld door Britse inschikkelijkheid, welke haar op enkele uitzonderingen na volledige vrijheid van handelen had gelaten en een regeling had getroffen omtrent de tenuitvoerlegging van ons preventief arrest en van door haar opgelegde vrijheidsstraffen) breidde haar voor overzee aanvaarde vrijheid van wetsuitlegging uit door dergelijke in Engeland gepleegde diefstallen op grond van het aangehaalde art. **310** Wb. v. Sr. te straffen. Daarbij lieten onze krijgsraden na zich te beroepen op en toepassing te geven aan de bepaling van art. **4** Wb. v. Mil. Sr. en van de artt. **3—7** Wb. v. Sr., welke ook voor haar gelden. Vooral de uit art. **5** sub 2° Wb. v. Sr. voortvloeiende noodzaak om zich op de hoogte te stellen van het in het buitenland geldende materiële commune strafrecht zou, in het bijzonder in oorlogstijd, zeer bedenkelijke moeilijkheden, in elk geval grote vertraging hebben kunnen opleveren.

Op dergelijke eenvoudige wijze heeft onze militaire rechtspraak zich gered toen aan een militair der Zeemacht, die met betrekking tot zijn particuliere correspondentie de daarvoor van Nederlandse zijde vastgestelde censurbepalingen ontdoken had door zijn brieven aan de Australische wal te posten, nadat deze brieven door de Britse censuur werden aangehouden en uitgeleverd, een overtreding van art. **134** Wb. v. M. Sr. werd ten laste gelegd: hij had nl. aan een vriend bijzonderheden medegedeeld over het vaarplan van een Brits-Nederlands vlooteskader, bij hetwelk zijn schip was ingedeeld geworden. De Zeekrijgsraad hij de strijdkrachten in het Oosten overwoog toen in zijn vonnis van **14** Januari 1945 (M.R.T. XXXIX blz. 286) onder meer: „dat, hoewel het Wetboek van Militair Strafrecht in het algemeen slechts de Nederlandsche (militaire) belangen beschermt, in „een gemeenschappelijke oorlog en in het bijzonder onder de huidige „omstandigheden, nu de Nederlandse weermacht op geallieerd gebied „opereert, deze belangen ruimer dienen te worden opgevat. zoodat „onder den in artikel 134 van het Wetboek van Militair Strafrecht „bedoelden maatregel. in casu het geheele geallieerde censuursysteem, „behoort te worden begrepen.”

Het is verre van mij, dat ik dergelijke, door de omstandigheden verschoonbare rechterlijke vrijheid om de eigen strafwetgeving langs de weg van zogenaamde wetsuitlegging toe te passen, uit te breiden of ter zijde te laten zou afkeuren. Doch deze vrijheid, welke zich ook bij onze bondgenoten wel zal hebben voorgedaan, maakt voor de toekomst voorziening op meer wettige wijze nodig en, naar het mij toeschijnt, is deze slechts te verkrijgen door los te laten het bestaande stel-

sel, volgens hetwelk elke staat zijn eigen militair strafrecht vaststelt.

In verband met de amalgame van bondgenootschappelijke oorlogsbelangen en strijdkrachten, behoort iedere militaire rechter, onverschillig tot welke krijgsmacht hij administratief behoort, steeds en vooral in oorlogstijd, snel en zonder veel omslag recht te kunnen spreken, waar ter wereld hij zich ook bevindt. Aan deze eis kan, naar mijn inzien, niet anders worden voldaan, dan door deze rechtspraak te doen rusten op één en dezelfde strafwetgeving met internationale geldigheid, vastgelegd in een of meer verdragen, welke de bondgenoten, na voorbereiding door deskundige landgenoten ontworpen, hebben aanvaard en geratificeerd. In een van die verdragen moet ten aanzien van het materiële strafrecht onder meer voorkomen:

een deel, houdende algemene bepalingen van strafrecht in de geest van het eerste boek van ons Wetboek van Strafrecht, gecombineerd met het eerste boek van ons Wetboek van Militair Strafrecht:

een deel bevattende militaire misdrijven, waaronder begrepen misdrijven tegen de vrede en oorlogsmisdrijven; en

een deel bevattende commune misdrijven, waaronder begrepen misdrijven tegen de mensheid; het gaat toch niet aan ter zake van commune delicten nu eens de ene, dan weer een andere nationale codificatie te moeten raadplegen.

Voor elk misdrijf behoort dan een maximum te worden bepaald van maatregelen en/of bij een krijgsmacht in oorlogsomstandigheden uitvoerbare straffen.

Volgens dit Wetboek van internationaal militair strafrecht spreekt dan elk van de bondgenootschappelijke militaire rechtscolleges van eerste aanleg en die van hoger beroep recht, terwijl een hoog militair gerechtshof door middel van cassatie in het belang der internationale wet de eenheid in de rechtspraak van alle bondgenootschappelijke militaire rechtscolleges moet handhaven.

Zeer elementair voorgesteld, heb ik mij de militair-rechterlijke organisatie, welke niet aan territoriale grenzen gebonden mag zijn, doch die met militaire gezagsressorten verband moet houden, als volgt gedacht.

Elk nationaal leger heeft één krijgsraad, bestaande uit zoveel kamers als de nationale Chef van de Generale Staf. Gelet op de indeling van de nationale land- en luchtmacht, nodig acht. Elk gezagsressort is aldus aangewezen op een der kamers, met die verstande dat meer dan een gezagsressort op 'dezelfde kamer kan zijn aangewezen. Alle tot een gezagsressort behorende bondgenootschappelijke iusticiabellen staan derhalve in beginsel voor de aangewezen kamer terecht. Er mogen echter ook kamers worden aangewezen voor behandeling van zekere soorten van strafbare feiten, bv. oorlogsmisdrijven, begaan door bondgenootschappelijke iusticiabellen, onverschillig tot welk gezagsressort deze behoren. Elke kamer is volledig bezet en resideert in een haar aangewezen standplaats.

Van de vonnissen van elk van deze nationale kamers staat in beginsel hoger beroep open op een nationaal militair hof van appel. Dit

hof kan op overeenkomstige wijze als de nationale krijgsraad in volledig bezette kamers worden verdeeld op aangewezen standplaatsen.

Boven deze nationale colleges staat een bondgenootschappelijk Militair Hof van cassatie, desnoods in kamers verdeeld als hiervóór beschreven is. Dit Hof zou het begin vormen van een Internationaal Hof van strafzaken, staande op gelijke lijn als het in den Haag reeds gevestigde Internationale Gerechtshof. Dit Militair Hof casseert in het belang der wet en ter handhaving van de eenheid in de rechtspraak van de nationale militaire rechtscolleges hun in kracht van gewijsde gegane vonnissen, welke tot dit doel worden aangebracht en hiervoor in de termen vallen. Deze cassatie geschiedt zonder naedeel voor de in de zaken betrokken iusticiabelen.

De uitwerking van deze beginselen geschiedt bij verdrag zoveel mogelijk berekend op oorlogstoestand. Kamers van gelijke rang zijn elkander bij het vervullen van hun taken behulpzaam en niet aan vaste standplaatsen gebonden. De toewijzing van bevoegdheden ten aanzien van „grote” en „minder grote” oorlogsmisdadigers behoort onder deze organisatie te worden begrepen. Het vraagstuk van uitlevering, van iusticiabelen van deze internationale rechters vereist dan geen zorgen; het komt neer op toewijzing van strafzaken aan dat militaire rechtscollege, hetwelk hetzij uit hoofde van zijn standplaats, hetzij uit hoofde van de hem opgedragen bijzondere taak voor de berechting het meest geschikt wordt geacht. In dit of anders in een dergelijk verdrag zouden de grondslagen en bevoegdheden moeten worden omschreven van een internationale militaire politie, bestemd om hulp te verlenen aan internationale militair-rechterlijke autoriteiten of colleges bij het opsporen, vervolgen, rapporteren of verbaliseren van of omtrent strafbare feiten, welke berechting tot de bevoegdheid van de internationale militaire rechter behoort. Deze politie zou dezelfde machtsmiddelen moeten bezitten, welke in de landen van West-Europa aan de justitiële politie plegen te worden ter beschikking gesteld en bovendien het recht om bij de uitvoering van haar taak in elk land de bijstand van de justitiële politie te vorderen.

Aldus zou een sluitend geheel kunnen ontstaan, dat tevens zou kunnen dienen als basis voor het samenstellen van een internationaal wetboek van strafrecht met commune delicten, aan welker berechting men eveneens een internationale burgerlijke rechtspraak zou willen verbinden.

Ik ontveins mij niet dat de samenstelling van dergelijke wetboeken veel tijd en overleg zal vereisen. Juist daarom heb ik dit denkbeeld eerst in grote trekken onder de aandacht van de beoefenaars van het militaire strafrecht willen brengen. Wanneer zou blijken dat het denkbeeld als basis van internationaal overleg mag worden aangevaard, zou, omdat onze wetgeving zeer weinig internationale bekendheid geniet, kunnen worden aangevangen met, bij wijze van proefwerk, een ontwerp te maken van hetgeen ik hierboven als het algemene bepalingen bevattende deel heb aangeduid.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad voor de Zeemacht te 's Gravenhage.

Vonnis van 15 Juli 1948.

President: Mr. D. B. A. Franken.

Leden: Luits. t. zee 1e kl. A. van Karnebeek, J. K. Kempees, Off. Vl. 1e kl. (K.M.R.O.V.) L. J. Fritz en Luit. t. zee 1e kl. (K.M.R.O.V.) H. W. Keesom.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. Mr. R. J. Brunrier.

Raadsman: Lt. kolonel d. Mars. W. J. van Rhijn.

Aangezien de toepasselijkheid van het „gemeene strafrecht“, voorgeschreven in art. 2 Wb. v. M. Sr., uitsluitend ziet op het gemeene strafrecht van het Rijk in Europa, vastgesteld bij de wet, is de uitbreiding, aan deze bepaling gegeven bij verordening van het militaire gezag in Nederlands Indië van 4 October 1940 n° 43 in die zin, dat onder dit gemeene strafrecht mede u-ordt begrepen het in Nederlands Indië geldende gemeene strafrecht voor zover dit betreft feiten, welke niet in het Nederlandse gemene recht zijn omschreven, als zijnde niet „authentiek“, niet vatbaar voor toepassing door de Zeekrijgsraad. Dergelijke afwijking had, volgens art. 2 zelf, bij de wet moeten worden vastgesteld, zodat de gemelde verordening niet verbindend is: zij voldoet niet aan de formele eisen, welke aan een wet gesteld zijn.

(Zie ook de hierna afgedrukte sententie).

(W.v.M.S. art. 2; Inv. M.S.T. art. 76 en 88; Ind. Staatsreg. artt. 33 en 91; V.M.G. (Ind.) N° 43; S.O.B. (Ind.) art. 37).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal tegen O. W. K., oud 21 jaren, geboren te Boskoop, gerequireerde, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als marinier 2e kl. O.V.W. te Soerabaja,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad dd. 23 Mei 1947 No. J. 2/D/9/21 van de Commandant Zeemacht Nederland 11s-Indië

en de aanhangigmaking daarvan bij de Zeekrijgsraad in Nederland dd. 31 Januari 1948 No. CZM/JZ/541/128;

Gezien het bevel tot bijeenkomst van de Zeekrijgsraad dd. 2 Juli 1948, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij in tijd van oorlog op 31 Januari 1947 — althans op een „tijdstip in de maand Januari 1947 — te Watoetoelis in Oost-Java, „toen hij als marinier 2e kl. O.V.W. behoorde tot het op voet van „oorlog gebrachte motortransport-bataljon der mariniersbrigade en „uit hoofde van zijn dienst als chauffeur bij het uitvoeren van een „dienstopdracht toegang had tot gebied waarin Watoetoelis gelegen „is, met misbruik van de gelegenheid welke hem aldus werd ge-

„schonken om zich aldaar als zodanig vrijelijk te bewegen, met het „oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een „hoeveelheid suiker van ongeveer 50, althans van ongeveer 30 kilo, „welke toebehoorden aan een ander of aan anderen dan aan hem, „beklaagde”;

subsidiair;

„dat hij op 31 Januari 1947 te Soerabaja opzettelijk in strijd. ..althans in strijd met het bij of krachtens de „Noodregeling Suiker- „„Soerabaja” bepaalde heeft vervoerd een hoeveelheid van omstreeks „50 kilo suiker, althans een hoeveelheid suiker zonder dat daarvoor „een speciale vervoers-vergunning, afgegeven door of namens de „autoriteit tot die afgifte bevoegd, was verleend en terwijl dit ver- „voer niet geschiedde van een distributiewinkel, of erkende klein- „handelaar naar de woning van de koper en deze suiker niet tot een „militaire suikervoorraad behoorde”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklagde het hem primair ten laste gelegde heeft begaan en hij daarvan mitsdien behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, ten aanzien van het de beklagde subsidiair ten laste gelegde, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:

1e. O. W. K., oud 21 jaar, als beklagde:

dat hij op of omstreeks 31 Januari 1947 in de suikerfabriek Watoetoelis in een zak ongeveer 35 Kg. bruine suiker heeft gevuld; dat hij een paar dagen later die zak suiker heeft gebracht naar de familie Koch, Balistraat 29 te Soerabaja;

dat hij Mevrouw Koch dit zakje suiker cadeau heeft gegeven;

dat hij niet wist, dat het verboden was om die suiker te vervoeren en hij daartoe geen speciale vervoervergunning heeft gevraagd;

2e. A. C. J. Koch geb. Giese, oud 53 jaar, als getuige:

dat omstreeks eind Januari 1947 bij haar in de Balistraat 29 te Soerabaja een marinierstruck kwam voorrijden, bestuurd door K.. die uit diens truck een zak met suiker haalde en haar deze gaf met de woorden: „Deze suiker is een cadeau van mij en bestemd voor „„Uzelf”;

dat het gewicht der suiker ongeveer 30 kilogram was;

3e. B. W. A. M. Hardy, oud 32 jaar, als getuige:

dat omstreeks 31 Januari 1947 bij de familie Koch, Balistraat 29 te Soerabaja de marinier K. met een truck kwam voorrijden, een zak uit diens wagen nam en deze aan Mevrouw Koch gaf;

dat de zak in een doos of bus werd overgeschud en hij zag, dat de zak suiker bevatte;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is en voorgelezen een verklaring van de Nederlands-Indische Vereniging voor de afzet van suiker (N.T.V.A.S.) te Soerabaja, dd. 25 Mei 1948, houdende: dat de voorraad suiker in het eerste kwartaal 1947 aangetroffen op de

s.f. Watoetoelis te Krian geen militaire voorraden waren;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen, wordende voornoemde verklaring als zodanig gebruikt in verband met de inhoud van andere bewijsmiddelen, wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld eraan, hetgeen hem subsidiair is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden: „opzettelijk in strijd, althans” en „een hoeveelheid van omstreeks „50 kilo suiker, althans”;

Overwegende, dat het bewezene niet in enige Nederlandse Wet of verordening is strafbaar gesteld;

Overwegende, dat het bewezene wel is strafbaar gesteld in de artikelen 8 (1), 9 en 12 (2) van de Noodregeling Suiker Soerabaja dd. 15 Juli 1946 No. 16/J.Z./12, welke regeling werd vastgelegd door de C.O. A.M.A.C.A.B. van Soerabaja en op 16 Juli 1946 te Soerabaja werd afgekondigd;

Overwegende, dat de Krijgsraad als Nederlandse rechter wel Nederlands Strafrecht, doch niet Nederlands-Indsch Strafrecht toepast; dat immers artikel 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht, vastgesteld bij de wet van 27 April 1903 (*Nederlands Staatsblad* Nr. 111), zoals dit Wetboek herhaaldelijk is gewijzigd, laatstelijk bij de wet van 6 April 1933 (*Nederlands Staatsblad* Nr. 141)¹⁾ luidt:

„Op de niet in dit Wetboek omschreven strafbare feiten, begaan „door aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen, is het „gemeene strafrecht toepasselijk, behoudens de afwijkingen bij de „wet vastgesteld”;

dat onder „het gemeene strafrecht” volgens de algemeen heersende leer en jurisprudentie alleen is te verstaan „het Nederlandse Strafrecht”;

dat weliswaar bij verordening van het militair gezag in Nederlands-Indië van 4 October 1940 Nr. 43, tot tijdelijke wijziging der Militaire strafwetgeving t.a.v. militairen der zeemacht in Nederlands-Indië, welke verordening door plaatsing in de *Javasche Courant* van 4 October 1940 Nr. 83 a is afgekondigd en is bekend gemaakt in het Staatsblad van *Nederlands-Indië*, voornoemd artikel 2 wordt aangevuld met een tweede lid, luidende:

„Onder het gemeene recht genoemd in het eerste lid van dit artikel „wordt mede begrepen het in Nederlands-Indië geldende, gemene „strafrecht voor zover betreft feiten, welke niet in het Nederlandse „gemeene recht zijn omschreven”;

doch dit 2e lid van artikel 2 van het wetboek, als zijnde de bepaling niet „authentiek” door de Krijgsraad niet kan worden toegepast;

dat, zal een regel, door de rechter op de bijzondere gevallen aan zijn uitspraak onderworpen, worden toegepast, er immers drieërlei moet hebben plaats gehad, t.w.:

1e. die regel moet tot positieve rechtsregel, tot wet zijn geworden;

¹⁾ De laatste wijziging geschiedde bij wetbesluit van 18 Mei 1945 (Stbl. no. F. 118). (Red. M.R.T.)

2e. die wet, gewrocht der wetgevende macht, moet door de uitvoerende macht zijn afgekondigd;

3e. die afkondiging moet de burgers bekend zijn, of wettelijk gerekend worden hun bekend te zijn;

Overwegende, ten aanzien van het onder 1e gestelde, dat in ons staatsrecht geldt, dat de wetten onschendbaar zijn, zodat voor de rechter niet alleen het onderzoek naar de grondwettigheid van hetgeen daaraan is voorafgegaan, is uitgesloten;

dat door aanvaarding van dit *fait accompli* de feitelijke mogelijkheid van verwaarlozing of opzijdezetting van grondwettelijke voorschriften betreffende de wetsvormen niet wordt ontkend. maar het orgaan, hetwelk met de authentieke vaststelling van de wetstekst is belast, de waarde daarvan met het oog op de rechtswaarde der vastgestelde regelen heeft te beoordeelen en de verantwoordelijkheid van dat oordeel heeft te dragen;

dat, maakt zich dat orgaan zelf daarbij aan grove achteloosheid of machtsmisbruik schuldig, dit machtsmisbruik zelfs het karakter kan dragen van een staatsgreep, waarvan tenslotte de rechtswaarde niet bepaald wordt door grondwettelijke regelen, maar door de staatskundige en sociale *machts*verhoudingen in het volk;

dat de authentieke vaststelling van de wetstekst naar ons staatsrecht tot de taak des Konings behoort en als elke regeringsdaad onder de ministeriële verantwoordelijkheid valt;

Overwegende, ten aanzien van het onder 2e gestelde, dat met het oog op de hiervoren vermelde verstrekkende consequenties de rechter streng formeel moet onderzoeken of de afkondiging der wet inderdaad heeft plaats gehad door het orgaan daartoe in ons staatsrecht aangewezen en zulks op de wijze als bij de wet bepaald;

dat voor die afkondiging in de allereerste plaats van belang is of daarbij het in artikel 74 der Grondwet voorgeschreven *uitvaardigingsformulier* is gebruikt, omdat slechts door deze zuivere uitvaardigingsformule authentiek vaststaat, dat de Koningin, wier functie in deze is te vergelijken met die van een notaris, verklaart, dat datgene, dat volgens onze Grondwet voor de totstandkoming ener wet vereist is, heeft plaats gehad;

dat voorts dient te worden nagegaan of de regelen voor de afkondiging van wetten voorgeschreven zijn gevolgd;

dat deze regeling in artikel 2 der Wet Algemene Bepalingen wordt aangeduid:

dat volgens het eerste lid van dat artikel de afkondiging door de Koning wordt gedaan, terwijl in lid 3 van dat artikel, waarin over het bekend zijn der afkondiging gesproken wordt, mede terloops wordt te kennen gegeven, dat de afkondiging zelve alleen door plaatsing in het Nederlandse Staatsblad kan worden gedaan;

dat ter nadere regeling van de wijze van afkondiging der wetten het K.B. van 22 December 1863 Nr. 149 de taak der plaatsing in het Nederlandse Staatsblad aan de Minister van Justitie opdraagt;

dat wanneer de wet met inachtneming van vorenstaande regelen is afgekondigd zij pas *verbindende* is;

dal wanneer aan de hand van vorenstaande regelen wordt nagegaan de afkondiging van de aanvulling van artikel 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht met hogerbedoeld tweede lid, zoals die aanvulling heeft plaats gehad bij hogergenoemde afgekondigde verordening van het Militair Gezag in Nederlands-Indië dd. 4 October 1940 Nr. 43, wordt geconstateerd, dat bij die afkondiging de in artikel 74 der Grondwet gevorderde *uitvaardigingsformule* niet is gebezigd, die afkondiging noch door de Koningin is gelast, noch in het *Nederlandse* Staatsblad is gedaan, noch de *Minister van Justitie* met die afkondiging enige bemoeienis heeft gehad, weshalve de tekst dier aanvulling zo deze bepaling al *kracht van wet* (artikel 124 G.W.) mocht hebben, bij gemis aan authenticiteit *niet verbindende* is;

Overwegende, ten aanzien van het onder 3e gestelde dat in verband met het niet verbindend zijn van de onderhavige regels, de vraag naar de *werking* van die regel onbesproken kan blijven;

Overwegende, dat het bewezene mitsdien niet strafbaar is en beklagde daarvan behoort te worden vrijgesproken:

Gezien de artikelen 185, 188 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart in voege als hoger overwogen wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklagde is ten laste geelgd;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Verklaart het bewezene niet strafbaar;

Spreekt beklagde terzake vrij;

Spreekt hem vrij van al het overige ¹⁾).

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 26 April 1949 ¹⁾).

President: Mr. J. W. U. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Luit. Generaal Dijkhoorn en Generaal-Majoor tit. b.d. Schimmel (plv.).

Advocaat-Fiscaal: Mr. D. J. van Gilse.

Raadsmans: Jhr. Mr. P. J. W. de Brauw.

(Appèl van het hiervóór afgedrukte vonnis van de Zeekrijgsraad te 's Gravenhage).

De aangehaalde verordening van het militair gexag steunt op het bepaalde bij art. 37 van de Nederlands Indische Regeling op de staat van oorlog en van beleg, welke haar rechtskracht ontleent aan de artt. 33 en 91 van de Indische Staatsregeling, dus ten slotte op

¹⁾ Conform de eis van de Fiscaal. (Red. M.R.T.)

een Nederlandse wet, en welke afwijkingen toelaat van algemene verordeningen (onder welke term ook wetten zijn begrepen).

Overtreiding was ten laste gelegd van de (alleen voor Nederlands Indië geldende eveneens door het militair gezag op grond van art. 37 der Indische Staatsregeling vastgestelde) Noodregeling Suiher Soerabaja (welker strafbepaling aan het Indonesische gemeen strafrecht was toegevoegd en niet in het gemeen strafrecht van het Rijk in Europa voorkomt). Dexe overtreding mocht, nu zij door een militair der Zeemacht begaan was, door een zee-krijgsraad worden be-recht.

Ofschoon deze overtreding in Indonesië was begaan, was de Zee-krijgsraad te 's Gravenhage bevoegd, van de zaak kennis te nemen 1).

(W.M.S.R. art. 2; Inv. M.S.T. artt. 76 en 88; Ind. Staatsreg. artt. 33 en P.I.; V.M.G. (Ind.) N° 43; S.O.B. (Ind.) art. 27).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Fiscaal bij de Krijgsraad voor de Zeemacht binnen het Rijk in Europa te 's Gravenhage, appellant van een vonnis op de 15e Juli 1948 door die Krijgsraad ten laste van de na te noemen heklaagde geweest, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht,

tegen O. W. K., geboren te Boskoop, 20 October 1926, Marinier der 2e kl. OVW. bij het Motortransport Bataljon Staf-Compagnie der Mariniersbrigade te Soerabaja, geïntimeerde, bijgestaan door zijn raadsman Jhr. Mr. P. J. W. de Brauw, advocaat te 's Gravenhage,

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende. dat aan beklagde is ten laste gelegd: . . .enz. [zie vonnis — Red. M.R.T.];

Overxwegende, dat de Krijgsraad niet bewezen heeft geacht, hetgeen aan de beklagde primair is ten laste gelegd en hem hiervan heeft vrijgesproken;

overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis vermeld, bewezen heeft geoordeeld met beklagdes schuld daaraan hetgeen hem subsidiair is ten laste gelegd met uitzondering van de woorden „opzettelijk in strijd, althans" en „een „hoeveelheid van omstreeks 50 kilo suiker, althans";

Overwegende, dat de Krijgsraad beklagde heeft vrijgesproken van hetgeen hem subsidiair ten laste werd gelegd, voor zover dit niet bewezen werd verklaard;

Overwegende, dat het Hof zich verenigt met en overneemt de vrijspraak ter zake van het primair ten laste gelegd, de ten aanzien

1) Wij hebben in deze omschrijving van de korte inhoud der sententie tussen haakjes enkele invoegingen geplaatst om de gedachtengang van het H.M.G., zoals wij die begrijpen, voor onze lezers te verduidelijken.

van het subsidiair ten laste gelegde gegeven bewijsmiddelen en de bewezenverklaring en de vrijspraak van hetgeen subsidiair wel werd ten laste gelegd, doch niet werd bewezen verklaard;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde moet worden gequalificeerd als:

„EEN VOORSCHRIFT VAN DE „NOODREGELING SUIKER SOERABAJA” OVERTREDEN”

strafbaar gesteld in de artikelen 8 (1), 9 en 12 (2) van de „Noodregeling Suiker-Soerabaja”;

Overwegende, dat de Krijgsraad het bewezene niet strafbaar heeft geacht en beklagde daarvan heeft vrijgesproken, omdat het bewezene niet in enige Nederlandse wet of verordening strafbaar is gesteld en de Nederlandse rechter onbevoegd is om Nederlands-Indisch strafrecht toe te passen, aangezien artikel 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht bepaalt, dat op niet in dit wetboek omschreven feiten het gemene strafrecht toepasselijk is, waaronder uitsluitend het Nederlandse strafrecht moet worden verstaan, tot hetwelk niet gerekend mag worden de „Noodregeling Suiker-Soerabaja”;

Overwegende, dat het Hof buiten beschouwing laat de bevoegdheid van de Nederlandse rechter in het algemeen om het in Nederlands-Indië geldende gemene strafrecht toe te passen en zich bepaalt tot de beoordeling van de bevoegdheid van de Nederlandse militaire rechter;

Overwegende, dat de „Noodregeling Suiker-Soerabaja” zowel steunt op de Regeringsverordening van 5 Maart 1940 Staatsblad No. 78, aangevuld bij besluit van de Luitenant-Gouverneur Generaal van 14 December 1945 No. 2, krachtens welke het militair gezag onder meer uitgeoefend wordt door „de Chief Commanding Officers „en de Commanding Officers van de Allied Military Administration „-Civil Affairs Branch alsmede de Chief Commanding Officers, de „Commanding Officers en Sub Commanding Officers van de Netherlands Indies Civil Administration”, als op artikel 37 (1) van de „Regeling op de staat van oorlog en van beleg”, luidende: „Het „militair gezag is bevoegd met afwijking van bepalingen van algemene verordeningen ook andere maatregelen, van welke aard ook, „te nemen dan die, waartoe het ingevolge de bepalingen van hoofdstuk II en hoofdstuk IV juncto artikel 36 gemachtigd is, wanneer „het die door de ogenblikkelijke noodtoestand geboden acht”;

Overwegende, dat de „Noodregeling Suiker-Soerabaja” na op 16 Juli 1946 te Soerabaja te zijn afgekondigd, op grond van het gestelde in de tweede zin van artikel 6 juncto artikel 36 van de „Regeling op „de staat van oorlog en van beleg” op deze datum van kracht is geworden, nu hiervoor geen ander tijdstip werd aangewezen, Nederlands-Indië op 10 Mei 1940 in staat van beleg is verklaard, welke staat nog niet is opgeheven en niet is gebleken, dat het uitvaardigen dezer noodregeling niet door de ogenblikkelijke noodtoestand geboden was;

Overwegende dat, nix de „Regeling op de staat van oorlog en van

„beleg^v haar rechtskracht onder meer ontleent aan het bepaalde in de artikelen 33 en 91 van de Indische Staatsregeling, ook de „Noodregeling Suiker-Soerabaja" uiteindelijk steunt op de Indische Staatsregeling, dus op een Nederlandse wet en bevat Nederlands recht, geldig in Nederlands-Indië, waaraan een ieder, dus ook een Nederlandse militair, is onderworpen, die zich in Nederlands-Indië in het in staat van beleg verklaarde gebied bevindt, waarvoor deze noodregeling van kracht is, n.l. Soerabaja en omgeving;

Overwegende, dat thans nog moet worden onderzocht, of de Nederlandse militaire rechter bevoegd is om een Nederlandse militair te berechten, die een in de „Noodregeling Suiker-Soerabaja" strafbaar gesteld feit heeft gepleegd;

Overwegende, dat krachtens artikel 76 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht van 5 Juli 1921 Staatsblad No. 841 de Nederlandse militaire rechter van alle strafbare feiten, door een Nederlandse militair begaan, moet kennismaken, behoudens enkele hier niet ter zake doende uitzonderingen;

Overwegende, dat in dit artikel onder „alle strafbare feiten" zijn te verstaan alle feiten strafbaar gesteld bij een op wettige wijze — n.l. krachtens een Nederlandse wet — tot stand gekomen verordening, waaraan een Nederlandse militair kan zijn onderworpen, ook al is deze wet, zoals de Indische Staatsregeling, uitsluitend geldig voor Nederlands-Indië en al zou dientengevolge het feit alleen strafbaar zijn indien het daar werd gepleegd;

Overwegende dat dus, nu in het onderhavige geval een Nederlandse militair, behorende tot de Zeemacht in Nederlands-Indië, een feit, strafbaar krachtens een zodanige verordening, heeft gepleegd en deze militair inmiddels in Nederland is aangekomen, de Krijgsraad voor de Zeemacht binnen het Rijk in Europa ingevolge artikel 88 (3") der genoemde Invoeringswet bevoegd is om de op dit feit betrekking hebbende strafbepalingen toe te passen;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde niet gebleken van enige omstandigheid die de strafbaarheid van beklagde zou opheffen of uitsluiten en na te melden straf in goede verhouding staat tot de ernst van het gepleegde feit, rekening houdende met de bijzondere omstandigheden waaronder het werd gepleegd;

Gezien de artikelen 8 (1), 9 en 12 (2) van de „Noodregeling Suiker-„Soerabaja", 23 van het Wetboek van Strafrecht, 75, 76d en 77 van 's Hofs Provisionele Instructie;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Bevestigt het vonnis, waarvan beroep ten aanzien van de vrijspraak van het aan beklagde primair ten laste gelegde, de ten aanzien van het subsidiair ten laste gelegde gegeven bewijsmiddelen en de bewezenverklaring en de vrijspraak van hetgeen subsidiair wel werd ten laste gelegd, doch niet werd bewezen verklaard;

Vernietigt het vonnis voor het overige;

En te dien aanzien opnieuw recht doende:

Qualificeert het bewezen verklaarde als:

„EEN VOORSCHRIFT VAN DE „NOODREGELING SUIKER SOERA-
„BAJA” OVERTREDEN”;

Verklaart beklaagde daaraan schuldig en deswege strafbaar;
Veroordeelt beklaagde tot betaling van een geldboete van f 1,—
(*een gulden*), bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door
hechtenis voor de tijd van 1 (*een*) dag.

Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.

Vonnis van 11 November 1948.

President: Lt. Kolonel d. Mars. (KMR. SD. TV.) P. Eenhoorn.
Leden: Off. M.S.D. 1e kl. J. van Otteren, Off. Vl. 1e kl. A. W.
Without, Off. v. Adm. 1e kl. F. O. van Kregten en Off. M.S.D.
2e kl. L. M. den Hond.
Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. Mr. M. Krauss.
Raadsman: Adelb. v. Adm. 1e kl. (KMR. SD.) Mr. J. A. Groene-
woud.

*Feitelijke insubordinatie: opzettelijk een meerdere een kaakslag
toedienen en die meerdere vervolgens de inhoud van een mok koffie
in het gelaat werpen.*

(Artt. 117 en 120 W.M.S.R.).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN,

in de zaak van de Fiscaal, razione officii, tegen G. D. U., oud 19
jaren, geboren te 's Gravenhagc, laatstelijk vóór de verwijzing naar
de Krijgsraad gediend hebbende als stoker 1e klasse OVW.,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de
Commandant der Zeemacht in Nederlands-Indië d.d. 21 Juli 1948,
No. P.J. 2/43/24;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de
24e September 1948, No. P.J. 2/55/16, aan de voet van welk stuk
aan de beklaagde wordt ten laste gelegd: „dat hij, dienende als stoker
„I OVW, op 19 Juni 1948, in tijd van oorlog, a/b Hr. Ms. „Korte-
„naer”, liggende in Nederlands-Indië, opzettelijk de korporaals-
„machinist F. J. van Lochem een slag op de rechterkaak heeft ge-
„geven en vervolgens opzettelijk de inhoud van een mok koffie in
„het gezicht van Van Lochem heeft gegooid, hebbende hij aldus op-
„zettelijk een meerdere feitelijk aangerand”;

Gelet: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde ten processe heeft verklaard:
dat hij bekent zich aan het hem tenlastegelegde te hebben schuldig
gemaakt;

post alia:

dat hij, beklaagde, op hetzelfde ogenblik zijn mok met koffie
omgooid; dat de korporaals-machinist Quist, die tegenover hem, be-
klaagde, aan de bakstafel stond, tot het zeuntje zeide: „Als ik
„zeuntje was trapte ik hem op het vlot met een stuk zeep om het
„kleedje uit te wassen” of woorden van dergelijke strekking;

dat hij, beklaagde, door dit gezegde van Quist nog meer opgewonden geraakte en dat hij, beklaagde, zeide: „Daar moet een kerel „voor komen“; dat hij, beklaagde, hoorde dat zijn baksmeester, de korporaal-machinist Van Lochem, die ook aan de bakstafel zat, eveneens een opmerking maakte; dat hij, beklaagde, niet verstond wat Van Lochem zeide, doch dat hij, beklaagde, inmiddels zo driftig was geworden dat hij zich niet langer kon bedwingen; dat hij, beklaagde, opstond en met zijn rechtervuist een klap tegen de rechterzijde van het gelaat van Van Lochem gaf; dat hij, beklaagde, vervolgens op de bank sprong, waarop hij, beklaagde, had gezeten, met het idee om verder te vechten; dat korporaal But die ook aan de bakstafel zat, hem, beklaagde, echter vastgreep en weer op de bank drukte; dat hij, beklaagde, zich meent te herinneren dat Van Lochem daarop weer iets zeide; dat hij, beklaagde, hierop antwoordde dat hij, beklaagde, Van Lochem weer een klap zou geven, indien Van Lochem diens kop niet dicht hield;

dat Van Lochem hierna weer iets zeide; dat hij, beklaagde, daarop een volle mok koffie greep en de inhoud van deze mok in het gelaat van Van Lochem slingerde;

dat hij, beklaagde, na afloop van de maaltijd naar dek is gegaan; . . .enz.;

Overwegende, dat de navolgende getuigen ten processe onder ede hebben verklaard:

1. Van Lochem, Floris, Jacobus, 21 jaren oud, korporaal-machinist a/b Hr. Ms. „Kortenaer“:

post *alia*:

dat hij, getuige, wist dat G. D. U. zeer driftig van nature was en dat hij, getuige, daarom tot U. zeide: „Houd je kalm en ga zitten“; dat U. zich daarop tot hem, getuige, wendde en hem, getuige, met de rechterhand een gevoelige klap op de rechterkant van zijn, getuige's, gelaat gaf; dat hij, getuige, niet weet of deze klap met de vlakke hand of met de vuist werd toegediend;

dat hij, getuige, door deze klap even beduusd was en daarna tot U. zeide: „Houd je nu rustig“; dat U. daarop een mok met koffie greep en de inhoud daarvan in zijn, getuige's, gezicht slingerde; dat hij, getuige, hierna naar zijn, getuige's, kastje is gegaan en zijn gezicht heeft afgedroogd; dat hij, getuige, vervolgens weer aan de bakstafel is gaan zitten;

dat U. even later het verblijf verliet; dat hij, getuige, toen het voorgevallene heeft gerapporteerd aan de onderofficier van politie; dat U. even later in streng arrest is gesteld;

dat hij, getuige, tijdens het gebeurde, de indruk had dat U. diens zelfbeheersing geheel had verloren en dat het niet tot U. doordrong wat hij, getuige, tot U. zeide; dat hij, getuige, noch vóór, noch na het gebeurde ooit moeilijkheden met U. heeft gehad;

2. Quist, Hubertus, Gerardus, 22 jaren oud, korporaal-machinist a/b Hr. Ms. „Kortenaer“: . . .enz.;

Overwegende. dat door de inhoud van de verklaring van de be-

klaagde en die van de getuigen, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen met beklagde's schuld er aan, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„Feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog“;

Overwegende, omtrent de op te leggen straf,

dat beklagde zich weliswaar heeft schuldig gemaakt aan een ernstig militair vergrijp en daarvoor dan ook een gevoelige straf verdient, doch dat de Raad anderzijds in aanmerking wil nemen, dat beklagde kennelijk in een opwelling van drift heeft gehandeld en zich de consequentie's van zijn daden niet heeft gerealiseerd;

dat het de Raad voorts gebleken is, dat de over beklagde uitgebrachte beoordelingen zeer gunstig zijn, weshalve hij termen aanwezig acht om de hem op te leggen straf voorwaardelijk ten uitvoer te leggen;

dat het militair belang zich hiertegen niet verzet;

Overwegende derhalve dat raa te noemen straf geacht moet worden in goede verhouding te staan tot de ernst van het gepleegde feit, in verband met de persoonlijkheid van de beklagde en de omstandigheden waaronder het feit werd begaan;

dat er termen aanwezig zijn om het door beklagde op 19 Juni 1948 ondergane voorlopig arrest in de vorm van streng arrest voor één dag, en het door beklagde van 20 Juni 1948 tot 23 Juni 1948 ondergane voorlopig arrest in de vorm van licht arrest voor één dag in mindering te brengen, zodat in het totaal bij de tenuitvoerlegging der straf twee dagen in mindering zullen worden gebracht;

Gezien de artikelen: 1, 4, 13, 15, 60, 117, 120 aanhef en ten 1e van het Wetboek van Militair Strafrecht; 14a, 14b, 27 van het Wetboek van Strafrecht; 185, 188, 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen de beklagde is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot een gevangenisstraf voor de duur van zes maanden, met bepaling, dat deze straf niet zal worden ondergaan, tenzij de rechter later anders mocht gelasten, op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd van twee jaar schuldig maakt aan enig strafbaar feit, of militair zijnde, aan een krijgstuuchtelijk vergrijp als bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht, en met bepaling, dat het reeds ondergant: arrest op 19 Juni 1948 en het voorlopig arrest van 20 Juni 1948 tot 23 Juni 1948 in het totaal bij de tenuitvoerlegging der gevangenisstraf voor 2 dagen in mindering zal worden gebracht.

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 25 November 1948.

President: Mr. D. B. A. Franken.

Leden: Kapt. Luit. t. zee J. G. Broekhuijsen, Luits. t. zee 1e kl. A. H. Deketh, A. van Earnebeek en Maj. d. Mars. G. H. van der Spek.
 Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. Mr. R. J. Brunner.
 Raadsman: Dr. Mr. Dr. W. Schuurmans Stekhoven (in hoger beroep Mr. J. H. van Wijk).

„Indië-desertie”.

Afwijzing van 's Raadsman's verzoek, de behandeling van de zaak te schorsen in afwachting van een beslissing van de Minister van Marine op het door beklaagde ingediende verzoek ingevolge de „Dienstweigeringswet”, omdat de bepalingen dezer wet, blijkens de geschiedenis van haar totstandkoming, eng behoren te worden geïnterpreteerd. De daarin vervatte bepalingen mogen niet worden uitgebreid tot gevallen, welke daarin niet uitdrukkelijk zijn genoemd. Zelfs indien de door de raadsman bedoelde dienstweigerings (het opzettelijk nalaten te gehoorzamen aan het in beklaagdes verlof pas gegeven dienstbevel om op 7 October 1947 bi' zijn onderdeel terug te keren) mede was ten laste gelegd en bewezen (quod non) en zelfs indien de Minister beklaagdes bezwaren als gewetensbezwaren had erkend (quod non) en al kan aan het H.M.G. worden toegegeven, dat ook de desertie kan behoren tot de militaire delicten, die naar hun aard een onontkoombaar gevolg zijn van de bij de dader gerezen gewetensbezwaren, dan kan dit nimmer een schorsing c.q. staking der strafvervolgung wegens desertie tengevolge hebben, vermits die mede tenlaste gelegde en bewezen desertie volgens vaste jurisprudentie betreffende de regels der samenloop tot een ander strafbaar feit zou moeten worden verklaard dan de in de „Dienstweigeringswet” genoemde ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrijf.

Bevestigt — onder verbetering der gronden — door het H.M.G. (zie de achter het vonnis opgenomen sententie).

(W.M.S.R. artt. 98 en 114).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA
 TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal tegen V. O. S., oud 21 jaren, geboren te Onstwedde, gedetineerde, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als marinier 3e klasse z/m,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad dd. 1e September 1948, No. CZM/JZ/4279/1474;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad dd. 12

November 1948 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij in tijd van oorlog op of omstreeks 7 October 1947 te „Volkel opzettelijk ongeoorloofd niet is teruggekeerd van een hem „verleend verlof bij het 16e échelon mariniers, waarbij hij als mari- „nier 3e klasse z/m was ingedeeld, althans bij de Afdeling Mariniers, „waarbij hij als marinier 3e klasse z/m diende, en sedertdien voort- „durend zonder vergunning afwezig is gebleven, totdat hij op 11 „Augustus 1948 in de gemeente Onstmedde als deserteur is aange- „houden en op 18 Augustus d.a.v. is overgebracht naar de Oude „Alexanderkazerne te 's Gravenhage“;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende *), dat de raadsman van beklagde namens deze het verzoek heeft gedaan, om de tegen beklagde aanhangige strafzaak te schorsen, vermits beklagde, die op grond van zijn overtuiging, dat hij de evenmens niet mag doden, ook wanneer dit volgens overheidsbevel geschiedt, gewetensbezwaren heeft tegen de vervulling van militaire dienst, een verzoekschrift tot het verkrijgen van toepassing van artikel 3 der Wet van 13 Juli 1923 S. 357 betreffende dienstweigering aan Zijne Excellentie de Minister van Marine heeft ingediend;

dat wel is waar de Commissie van Advies blijkt het bij de stukken aanwezige afschrift der notulen van het door haar gehouden onderzoek de Minister zal adviseren de bezwaren niet te erkennen omdat zijn bezwaren niet ernstig genoeg zijn om er voor uit de weg te gaan, doch de Minister van Marine terzake nog niet heeft beslist, terwijl artikel 2 lid 3 der Dienstweigeringswet bepaalt, dat vanaf de dag, waarop het verzoekschrift is ingediend, TOT DIEN, WAAROP DE BESLISSING DOOR DE BETROKKEN MINISTER IS GENOMEN, indien tegen de verzoeker wegens ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift een strafvervolging aanhangig is, die strafvervolging kan worden geschorst;

dat het pleiter uit het vonnis van de Zeekrijgsraad inzake L. B. bekend is, dat indien tegen beklagde niet wegens ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift, maar evenals in casu wegens het zich onttrekken aan het geheel van zijn dienstverplichtingen een strafvervolging aanhangig is, de Krijgsraad het onderzoek niet schorst, omdat:

„de Krijgsraad voornoemde wet en de daarin voorkomende bepalingen, gelet op de geschiedenis harer totstandkoming, niet ziet als „een VOOR UITBREIDING VATBAAR voorbeeld betreffende de toepassing van HET REVOLUTIONNAIRE BEGINSSEL, volgens hetwelk „de Staat — zowel de geestelijke gemeenschapsbelangen en de „materiële gemeenschapsgoederen als de levens en de goederen zijner

*) Deze en de hierop volgende overwegingen, welke de Redactie cursief deed drukken, heeft het H.M.G. in hoger beroep verworpen.

„individuele burgers niet achtend en beschermend — opzij behoort te
 „gaan voor allerlei wind van leer en voor de aantasting van zijn
 „rechtsinstellingen en wetsvoorschriften door zijn individuele onder-
 „danen, die zich, zoals in casu, voor die rechts- en wetsschennis
 „alleen beroepen op een uit EIGEN OPVATTING omtrent de ethische
 „en sociale waarde van die rechtsinstellingen en wetsvoorschriften
 „voortspruitende drang;

„de Krijgsraad integendeel, voornoemde wet en de daarin vervatte
 „bepalingen ziet als een HEEL HOGE UITZONDERING op het ALGE-
 „MEEN RECHTSBEGINSEL, volgens hetwelk hij, die de lusten van de
 „Staat geniet, ook de lasten van de Staat behoort te dragen;

„dat volgens de Krijgsraad uit het exceptionele karakter der wet
 „voortvloeit, dat haar bepalingen niet mogen worden uitgebreid tot
 „gevallen, welke daarin niet uitdrukkelijk zijn genoemd, waaraan
 „niet afdoet het feit, dat blijkens de Memorie van Antwoord op de
 „Staatsbegroting van het dienstjaar 1946 en die van het dienstjaar
 „1947 de steller(s) dier memorie(s) van een andere opvatting blijkt
 „heeft (hebben) gegeven, vermits de RECHTER indien de wetstekst,
 „gelijk in casu, duidelijk is, niet de bevoegdheid heeft daaraan een
 „andere uitlegging te geven dan waartoe de woorden der wet nopen,
 „alleen op grond van de omstandigheid dat de ADMINISTRATIE
 „daaromtrent een andere opvatting huldigt”;

dat pleiter de juistheid der gronden, welke de Krijgsraad tot de
 zeer beperkte interpretatie van de Dienstweigeringswet hebben ge-
 leid, ten stelligste betwist, omdat:

1e. het Hoog Militair Gerechtshof een volkomen tegengestelde
 opvatting als de Krijgsraad huldigt, welke tot een ruime interpretatie
 van de Dienstweigeringswet en de daarin vervatte bepalingen
 voert *);

2e. de toepassing van de Dienstweigeringswet voor de principiële
 dienstweigeraars niet een uitzondering vormt op het rechtsbeginsel,
 dat hij, die de lusten van de Staat geniet, ook de lasten van de Staat
 heeft te dragen, omdat de dienstweigeraars door de langere duur van
 hun tewerkstelling zelfs een zwaardere last van de Staat dan de
 normale dienstplicht dragen;

3e. de Dienstweigeringswet en de daarin vervatte bepalingen in
 het geheel geen exceptioneel karakter draagt, vermits de Dienst-
 weigeringswet zeer zeker niet de enige uitzondering zou zijn volgens
 welke de Staat voor de gemoedsbezwaren van de individuele onder-
 daan wijkt, doch ook artikel 98 der Ongevallenwet, artikel 106 der
 Land- en Tuinbouwongevallenwet, 62 b en vlg. Invaliditeitswet,
 18-22 Ziektewet, 19-22 Kinderbijslagwet en de Vaccinatiewet voor
 de gemoedsbezwaren van betrokkenen uit de weg gaan en er eigen-
 lijk geen geval is aan te wijzen, waarin de Staat niet wijkt voor de
 gemoedsbezwaren van zijn burgers, zodat de dienstweigeringswet

*) Zie bijv. Sententie H.M.G. van 1 October 1948, hiervóór blz. 36 v.
 (Red. M.R.T.)

niet anders dan als een bevestiging van de algemene regel is te beschouwen;

4e. dat Nederland 80 jaar gevochten heeft om der consciëntiewille;

5e. dat uit de passages der Memorie van Antwoord op de Dienstweigeringswet, waarin wordt gesproken van „WIENS BEWUSTZIJN” en van „AAN DEN BETROKKENE OPLEGT” blijkt, dat de gewetensbezwaren van zeer particuliere aard kunnen zijn, terwijl zulks ook blijkt uit het feit, dat het amendement Zadelhoff, hetwelk „ERN-„STIGE” gewetensbezwaren in de wet wilde invoeren, door de Tweede Kamer werd verworpen;

Ge. dat in casu degelijk sprake is van' OPZETTELIJKE ONGEHOORZAAMHEID, vermits beklaagde opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan het in zijn verlof pas gegeven dienstbevel om op 7 October 1947 bij zijn onderdeel terug te keren;

Overwegende, ten aanzien van de door de raadsman onder 1e-6e aangevoerde argumenten:

ad 1e. dat geen rechter, derhalve ook het Hoog Militair Gerechtshof niet, bij wege van ALGEMENE verordening, dispositie of reglement, uitspraak mag doen in zaken, welke aan zijn beslissing zijn onderworpen;

ad 2e. dat het verbluffend is, indien van de zijde van de principiële dienstweigeraars — die de eerbied voor het menselijk leven zo hoog stellen, dat zij het Goddelijk woord: „Gij zult niet doden” interpreteren niet als betrekking hebben op de doelsrichting voor de Ziel, maar als een absoluut verbod van het materiële feit zelve — de ANDERE, maar wat langere dienst, welke is bedoeld als een barrière voor niet-gewetensbezwaarden, die alleen uit vrees of gemakzucht van de Dienstweigeringswet gebruik zouden willen maken om aan de militaire dienst te ontkomen, wordt gelijk gesteld met de lasten van de Staat, die zij ter compensatie van de lusten, welke zij door de Staat genieten, als offer behoren te aanvaarden;

dat dit argument, hetwelk nog herhaaldelijk wordt gelanceerd ook kort na een oorlog, waarin zovele edele staatsburgers met WARE ZELFVERLOOCHENING voor hun staat het hoogste goed — hun leven — offerden, blijk geeft van gebrek aan begrip voor de hoge zin, inhoud en waarde van het betreffende evenredigheidspostulaat;

ad 3e. dat aan de geachte raadsman kan worden foegegeven, dat in de Ongevallenwet en de andere door hem aangehaalde wetten, rekening gehouden wordt met gemoedsbezwaren; dat dit echter bij de Ongevallenwet veel meer voor de hand ligt dan bij de Dienstweigeringswet; dat immers bij de Ongevallenwet het door de wetgever gestelde doel, nl. toepassing van het algemeen aanvaarde risicobeginsel, volgens de bestaande regeling langs zeer verschillende wegen kan worden bereikt; dat art. 98 lid 2 van de Ongevallenwet voor de werkgever, die gemoedsbezwaren heeft tegen de door de wet gekozen vorm van premiebetaling, een andere regeling terzake treft, waardoor óók de door de wetgever beoogde toepassing van het alge-

meen aanvaarde risicobeginsel wordt bereikt; dat deze redenering o.m. ook voor de overige door de raadsman genoemde sociale wetten geldt; dat daarentegen het wijken van de overheid voor gewetensbezwaren van zijn onderdanen op het stuk van de *militie* volgens de bestaande wettelijke regelingen NIET op andere wijze kan worden ondervangen, zonder dat het door de overheid-gestelde doel, nl. de vorming van een effectief machtsmiddel: de krijgsmacht, hiermee staat of valt:

dat met deze gedachtengang volkomen in overeenstemming is het feit, dat de door de raadsman genoemde sociale wetten zich bedienen van het ruime begrip „gemoedsbezwaren”, terwijl daarentegen art. 189 van de *Grondwet* de veel beperkter uitdrukking „ernstige ge-, wetensbezwaren” en art. 1 van de *Dienstweigeringswet* de eveneens zeer beperkte uitdrukking „gewetensbezwaren op grond van zijn „overtuiging, dat men de evenmens niet mag doden, ook wanneer „dit ingevolge overheidsbevel geschiedt” bezigen;

dat bij de opvatting van de raadsman niet valt in te zien, waarovn enerzijds de Staat bij de genoemde sociale wetten reeds wijkt voor gemoedsbezwaren, doch bij de *Dienstweigeringswet* slechts wijkt voor bezwaren van veel gewichtiger aard; dat zelfs wanneer men wil afzien van de al of niet juistheid van de vergelijking door de raadsman van de *Dienstweigeringswet* met verschillende sociale wetten, door een zodanige vergelijking allermint komt vast te staan, dat er nu sprake is van een algemene regel, volgens welke de overheid STEEDS voor gewetensbezwaren van zijn onderdanen zou moeten wijken; dat een dergelijke conclusie niets anders zou betekenen dan een als waar aannemen, wat juist de vraag is; dat het, ook bij aanvaarden van de vergelijking van de raadsman, immers mogelijk blijft, dat ook de sociale wetten een uitzondering op en NIET een bevestiging van een algemene regel zouden inhouden;

dat de *Krijgsraad* in zijn opvatting nog wordt versterkt door het feit, dat in de *belastingwetten* de Staat NIET wijkt voor de gemoedsbezwaren van zijn burgers;

ad 4e. dat inderdaad de regel, dat de conscientie zelve als het INTERNE bewustzijn in het algemeen, voor de Staat onaantastbaar is, niet nieuw is (reeds Willem van Oranje zeide: „Dwang heeft „niet aan het gemoed”); dat EERST in de *Dienstweigeringswet* van 1923 is erkend, dat indien die INTERNE conscientie tot externe strafwetschennis leidt, die conscientie aanleiding kan geven tot schorsing c.q. staking ener strafvervolging;

dat de staking der strafvervolging een zeer UITZONDERLIJKE meer tot de taak van de militaire vervolgingsautoriteit, althans van RECHTERLIJKE beslissing is; dat de *Krijgsraad* deze eigenaardige, de administratie behorende beslissing ook — evenals de schorsing — wenst te beperken tot de strafvervolgingen, betrekking hebbende op de in de *Dienstweigeringswet* met name genoemde gevallen van ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift en deze vorm van slechts bij de wet toegestane abolitie niet wenst uit te

breiden tot het in de wet niet genoemde geval van desertie;

ad 5e. dat in dit *argument* niets anders dan eene *testimonium paupertatis* kan worden gezien, omdat hij, die de geschiedenis van de totstandkoming der *Dienstweigeringswet* leest, getroffen wordt door de herhaaldelijk in de stukken voorkomende titdrukkingen, aangevende, dat aan de wet slechts de betekenis kan worden toegekend van een *regeling* voor *UITZONDERINGSGEVALLEN*, DE *VERGEEFSE* pogingen door de oppositie *aangewend* om de *BEPERKTE* strekking der wet te *verruimen* en toen hun verzet geen succes had, aan die *regeling* een *UITERST GERINGE* betekenis toe te kennen;

ad Ge. dat de door de raadsman geconstrueerde opzettelijke ongehoorzaamheid, noch door de *verwijzingsautoriteit*, noch door de *Fiscaal* is ten laste gelegd, zodat de *Krijgsraad*, die bij zijn onderzoek beraadslaagt naar aanleiding van het aan de voet van het bevel tof bijeenkoming ten laste gelegde, op de door de raadsman geïntroduceerde opzettelijke ongehoorzaamheid geen acht mag slaan;

dat zelfs indien de door de raadsman bedoelde *dienstweigerings* mede was ten laste gelegd en bewezen — *quod non* — en zelfs indien de *Minister* beklagde's bezwaren als gewetensbezwaren had erkend — *quod non* — en al kan aan het *H.M.G.* worden foegegeven, duf ook de desertie kan behoren tot de *militaire delicten*, die naar hun aard een onontkoombaar gevolg zijn van de bij de dader gerezen gewetensbezwaren, dit nimmer een schorsing c.q. staking der strafvervolgung wegens desertie tengevolge zou kunnen hebben, vermits die mede te last gelegde en bewezen desertie niet zoals het *H.M.G.* meent, tevens zou inhouden ongehoorzaamheid aan enig dienstvoorschrift, doch volgens vaste jurisprudentie betreffende de regels der samenloop tot EEN ANDER STRAFBAAR feit zou moeten worden verklaard dan de in de *Dienstweigeringswet* genoemde ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift;

Overwegende, dat de raadsman voorts als grond voor zijn verzoek om schorsing van de aanhangige strafzaak tegen beklagde heeft gesteld, dat hij de juistheid van het advies der *Commissie-Jitta* betwist, daar de commissie de *BEZWAREN* van beklagde niet erkent, omdat deze niet *ERNSTIG GENOEG* zijn om er voor uit de weg te gaan doch de commissie een onderzoek heeft in te stellen naar het al of niet bestaan van gewefensbezwaren en verder buiten haar onderzoek heeft te laten, of aanwezige *GEWETENSBEZWAREN* al dan niet *ERNSTIG GENOEG* zijn, weshalve hij een nieuw verzoek tot de *Minister* heeft gericht;

Overwegende, dat de *Krijgsraad* meent dit *argument* te moeten passeren, omdat de *Krijgsraad*, zo hij al bevoegd mocht zijn om in een geschil tussen de commissie en beklagde te oordelen — *quod non* — als rechter wel zou mogen beoordelen of het onderzoek en het advies der commissie hebben plaats gehad overeenkomstig de voorschriften en formaliteiten van de wet, maar aan de rechter is onttrokken het oordeel over de gronden en de motieven van het betreffende advies;

Overwegende, dat V. O. S., oud 20 jaar, ten processe, als beklagde zakelijk gerelateerd, heeft verklaard:

dat hij sedert eind Mei 1947 als marinier 3e klasse z/m heeft gediend bij de afdeling Mariniers te Volkel en omstreeks begin October 1947 werd ingedeeld bij het 16e échelon mariniers;

dat hem een week inschepingsverlof werd verleend, waarvan hij 6 October 1947 per laatste gelegenheid naar Volkel moest terugkeren; dat hij op voornoemd tijdstip opzettelijk ongeoorloofd niet van het hem verleende verlof bij het 16e échelon mariniers is teruggekeerd en sedertdien voortdurend zonder vergunning afwezig is gebleven, totdat hij op 17 Augustus 1948 in de gemeente Onstwedde als deserter is aangehouden en op 18 Augustus 1948 overgebracht naar de Oude-Alexanderkazerne te 's Gravenhage;

Overwegende, dat ten processe, aanwezig zijn en voorgelezen:

a. een extract scheepsjournaal van de Afdeling Mariniers Volkel, houdende o.m.:

7 October 1947: 16e échelon geeft op de mankeerder Marinier III z/m V. O. S. sedert 6-10-'47 l.g.;

10 October 1.047: afgevoerd als deserter Marinier III z/m V. O. S. van het 16e échelon. Mankerend sedert 6-10-'47;

b. een door F. Bonthond, sengeant van Speciale Dienst der K.M.. tevens onbezoldigd rijksveldwachter d.d. 23 Augustus 1948 op ambtsead opgemaakt en getekend proces-verbaal, houdende o.m., dat relatant op 17 Augustus 1948 een onderzoek heeft ingesteld naar de verblijfplaats van de marinier 3e klasse z/m V. O. S., die op 10 October 1947 was afgevoerd als deserter, en in de gemeente Onstwedde heeft aangehouden V. O. S., die per Marine-ambulance-auto naar Den Haag is vervoerd, alwaar relatant S. op 18 Augustus 1948 ter beschikking van de 1ste Officier der Oude Alexanderkazerne heeft gesteld;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld eraan, zijnde het immers van algemene bekendheid, dat het ten tijde in de telastlegging vernield tijd van oorlog was, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gequalificeerd als: „DESERTIE IN TIJD VAN OORLOG“;

Overwegende ten aanzien van de op te leggen straf:

dat de raadsman er bij de Krijgsraad op heeft aangedrongen om ten aanzien van beklagde niet te gaan tot de voor Indie-deserteurs gebruikelijke „plafondstraf“, doch evenals zulks bij de Krijgsraden te Velde geschiedt, deze plafondstraf te verminderen naar evenredigheid met de ten processe gebleken persoonlijke omstandigheden;

dat pleiter in casu als dergelijke strafverminderende omstandigheden wil aanvoeren:

1e. de door de commandant van beklagde te diens aanzien uitgebrachte gunstige conduite;

2e. de psychische toestand van beklagde;

3e. de geringe ontwikkeling van beklagde, welke hem de geboden gelegenheid tot horizonverruiming deed versmaden;

4e. de gebrekkige wijze, waarop men te Volkel beklagde op diens aanstaande uitzending naar Indië heeft voorbereid;

Overwegende, te dien aanzien:

dat de raadsman de door hem aangevoerde gronden niet alle aanmerkelijk heeft gemaakt en ten aanzien van de onder 1e. genoemde grond, waarvoor dit in meer of mindere mate wel het geval is, daaraan niet het gewicht behoort te worden toegekend als door de raadsman gevraagd;

dat toch de z.g. „Indië-desertie" niet in hoofdzaak voortvloeit uit reden van persoonlijke aard, maar wel doordat dit delict door grote speciale groepen der bevolking niet als onrecht en verwerpelijk, doch integendeel als zeer lofwaardig wordt beschouwd;

dat er mitsdien niet in de allereerste plaats aanleiding is tot individueel gericht strafrechtelijk optreden, doch wel om door generaal beïnvloeding op die speciale groepen in te werken en aan die groepen middels aan de Indië-deserteurs op te leggen zware straffen duidelijk te maken waar de schoen wringt en ook zij het onrecht als zodanig hebben te erkennen;

dat ten slotte er ten aanzien van de Indië-desertie aanleiding is om tegenover de voor het strafrecht verslappende leuze „Tout savoir „est tout pardonner" het parool te stellen: „Gij kunt, dus gij moet, „want de gemeenschap eist het";

Overwegende, dat gelet op het vorenstaande, de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden, waaronder het is begaan en de persoon van beklagde, een gevangenisstraf voor de tijd van vier jaar passend wordt geacht, terwijl de tijd, door de beklagde sinds 18 Augustus 1948 in voorarrest doorgebracht, geheel in mindering behoort te worden gebracht bij de uitvoering van de op te leggen gevangenisstraf;

Overwegende, dat beklagde op grond van het begane misdrijf ongeschikt is om in de militaire stand te blijven, terwijl het ontslag uit de militaire dienst niet gepaard behoort te gaan met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Gezien de artikelen 23, 98 aanhef onder 2e en laatste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht, 27 van het Wetboek van Strafrecht, 185, 188 en 189 van de Regtspleging hij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het de beklagde ten laste gelegde in dier voege als hoger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hoger werd aangegeven;

Veroordeelt beklagde deswege tot een gevangenisstraf voor de tijd van VIER JAAR, met bepaling, dat de tijd door de veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in voorlopig streng arrest door-

gebracht sinds 18 Augustus 1948 bij de uitvoering van deze gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Ontslaat hem uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 22 Februari 1949.

President: Mr. S. W. U. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Luit.-Generaal Dijkhoorn en gep. Kolonel van Voorthuysen (plv.).

Advocaat-Fiscaal: Mr. D. J. van Gilse.

„Indië-desertie”.

(Zie het hiervóór opgenomen vonnis).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat het Hof niet overneemt de vier overwegingen uit het vonnis, aanvangend met de woorden: „Overwegende, dat de „raadsman van beklaagde namens deze het verzoek heeft gedaan, „. . . .” en eindigende met de woorden: „. . . . maar aan de rechter is „onttrokken het oordeel over de gronden en de motieven van het „betreffende advies”, omdat het Hof zich met de in deze overwegingen vervatte beschouwingen in het algemeen niet kan verenigen;

Overwegende dienaangaande onder meer:

dat niet terzake dienende is het verwerpen van de door niemand gehuldigde en door niemand aan de Krijgsraad toegeschreven opvatting dat de Dienstweigeringswet zou zijn:

„de toepassing van het revolutionnaire beginsel, volgens hetwelk „de Staat” „opzij behoort te gaan voor allerlei wind van leer „en voor de aantasting van zijn rechtsinstellingen en wetsvoorschriften door zijn individuele onderdanen, die zich, zoals in casu, voor „die rechts- en wetsschennis alleen beroepen op een uit eigen opvatting omtrent ethische en sociale waarde van die rechtsinstellingen „en wetsvoorschriften voortspruitende drang”;

dat evenmin, gelijk de Krijgsraad meent, genoemde Wet moet worden gezien „als een heel hoge uitzondering op het algemeen „rechtsbeginsel, volgens hetwelk hij, die de lusten van de Staat „niet, ook de lasten van de Staat behoort te dragen”;

dat daarentegen naar 's Hof's mening aan deze wet ten grondslag ligt het staatsrechtelijk beginsel, dat de overheid de plicht heeft om gewetensbezwaren harer onderdanen te eerbiedigen en te ontzien, tenzij de overheid het onvermijdelijk acht om ter uitvoering van haar taak op een bepaald punt gehoorzaamheid af te dwingen, ongeacht de

bezwaren van de onderdaan, die hierdoor in een onontkoombaar gewetensconflict geraakt:

dat evenmin terzake dienende is de opmerking dat „de rechter. „indien de wetstekst, gelijk in casu, duidelijk is, niet de bevoegdheid „heeft daaraan een andere uitlegging te geven dan waartoe de woor- „den der wet nopen, alleen op grond van de omstandigheid, dat de „Administratie daaromtrent een andere opvatting huldigt“. omdat in Nederland geen rechter een uitlegging zal geven aan een wetsvoorschrift „alleen“ omdat de administratie daaromtrent een bepaalde opvatting huldigt, hetgeen uiteraard geheel iets anders is dan wanneer een rechter, na zijn eigen opvatting omtrent een wettelijke bepaling gemotiveerd te hebben gegeven, overweegt voor deze opvatting steun te vinden in een van regeringswege gedane uitslating;

Overwegende, dat het Hof zich, behoudens bovenbedoelde vier rechtsoverwegingen, die hierbij worden geschraapt, verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van de artikelen 75, 76d en 77 van 's Hofs Provisionele Instructie;

Gezien de artikelen bereids in 's Krijgsraads vonnis en in deze seritentie vermeld;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin.

Bevestigt het vonnis, met verbetering van gronden.

Krijgsraad te Velde West.

Vonnis van 25 Februari 1948.

President: Majpor Mr. Paul Groenewegen.

Leden: Lt. Kolonel P. H. Oudt en Majoor C. H. van Malsen.

Raadsman: Mr. H. J. van Wijk, advocaat te Haarlem.

(Principiële) dienstweigering met volharding, nadat beklagde erop was gewezen dat hij zich schuldig maakte aan een feit, waarvoor hij naar de krijgsraad kon worden verwezen.

De door beklagde naar uoren gebrachte gewetensbezwaren door de Minister van Oorlog, cfm. het advies van de desbetreffende commissie, verworpen. De Krijgsraad neemt over het gevoelen van de psychiater dat beklagde, hoewel niet lijdende aan een ziekelijke stoornis of gebrekkige ontwikkeling zijner geestvermogens, zich een levensopvatting heeft eigen gemaakt die principiëel is, strevend naar idealen en onder voorbijzien van de realiteit. De Krijgsraad acht termen aanwezig tot het opleggen ener voorwaardelijke straf, waarbij echter de billijkheid en de algemene preventie vorderen dat beklagde gedurende een tijd, tenminste gelijk aan de tijd die hij normaliter in gewapende dienst zou moeten doorbrengen, niet-militaire diensten fen behoeve van de Staat verricht.

Voorwaardelijke veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van

één jaar met een proeftijd van drie jaren. en onder de bijzondere voorwaarde dat hij gedurende de proeftijd staatsdienst zal verrichten%, zoveel mogelijk overeenkomende met die, welke wordt verricht door de erkende principiële dienstweigerars, een en ander volgens de aanwijzingen van de Auditeur-Militair.

(Art. 114 W.M.S.R. en art. 2 Dienstweigeringswet.)

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen J. G. E., geboren 9 Mei 1927, soldaat bij 1-1 A.A.T. te Zuidlaren,

Gezien: . . . enz.;

Overwegende dat de beklaagde is ten laste gelegd:

dat hij op 25 Juni 1947, alzo in tijd van oorlog, terwijl hij militair in de zin der wet was, te Zuidlaren heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan het dienstbevel van de kapitein J. B. Schreiner. om een uniform in ontvangst te nemen, en opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid heeft volhard, nadat zijn meerdere de kapitein J. B. Schreiner hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid had gewezen;

Overwegende, dat de beklaagde ten overstaan van de Officier-Commissaris heeft verklaard, daarbij ter terechtzitting volhardende, dat hij op 24 Juni 1947 als militair is opgekomen en als zodanig is ingelijfd te Zuidlaren bij 1-1 A.A.T.;

dat de volgende dag de kapitein Schreiner hem heeft gezegd een militaire uniform in ontvangst te nemen; dat hij dit geweigerd heeft, gelijk hij dit ook reeds de vorige dag had gedaan;

Overwegende, dat de beklaagde hieraan ter terechtzitting nog heeft toegevoegd, dat de kapitein Schreiner hem er op heeft gewezen, dat hij zich schuldig maakte aan een feit, waarvoor hij naar de krijgsraad kon worden verwezen; dat hij desondanks in zijn weigering heeft volhard;

Overwegende, dat ten overstaan van de Officier-Commissaris als getuige heeft verklaard en met ede bevestigd Joseph Bastiaan Schreiner, geboren te 's Gravenhage, 14 September 1908, reservekapitein, commandant van 1-1 A.A.T. te Zuidlaren, dat op 24 Juni 1947 J. G. E. als soldaat is ingelijfd bij 1-1 A.A.T. te Zuidlaren; dat hij hem op 25 Juni hevel heeft gegeven een uniform in ontvangst te nemen; dat hij dit weigerde en in zijn weigering bleef volharden nadat hij hem op de strafbaarheid van zijn handeling had gewezen;

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden, die geacht moeten worden hier te zijn herhaald. opleveren evenzovele redengevende feiten en omstandigheden, waarop steunt de beslissing van de Krijgsraad, dat door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan beklaagde is tenlastegelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande, dat hij heeft geweigerd aan het dienstbevel van de kapitein Schreiner te gehoorzamen;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Opzettelijke *ongehoorzaamheid*, in tijd van oorlog gepleegd, ter-
„*wijl* de schuldige *opzettelijk* in *zijn* ongehoorzaamheid volhardt,
„nadat een meerdere *hem uitdrukkelijk* op *zijn* strafbaarheid heeft
„*gewezen*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is tenlastegelegd dan *hiervóór* uitdrukkelijk als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, — ten aanzien van de op te leggen straf —, dat de beklaagde heeft verklaard, dat hij reeds *vóór* hij in dienst moest een beroep heeft gedaan op de Dienstweigeringswet, dat hij door de commissie, die zijn bezwaren tegen de dienst moest onderzoeken, is gehoord; dat hij bericht heeft gekregen, dat zijn bezwaren tegen de militaire dienst niet zijn erkend; dat hij in geen enkel opzicht wil meewerken aan een instelling die tot doel heeft medemensen te doden; dat hij, indien hij bij een niet-bewapend onderdeel zou gaan dienen toch indirect aan hetzelfde doel zou meewerken; dat het niet zozeer zijn geloof, als wel zijn innerlijke overtuiging is, die hem tot dit standpunt brengt; dat hij bereid is zijn land in andere hoedanigheid te dienen en ook geen bezwaren heeft tegen een eventuele uitzending naar Indië;

Overwegende, dat blijkens een in het proces-dossier aanwezig afschrift van de notulen van de commissie van advies voor de Dienstweigeringswet, deze commissie de minister heeft geadviseerd beklaagdes bezwaren niet te erkennen, omdat zijn bezwaren meer sentiments- dan gewetensbezwaren zouden zijn, in overeenstemming met welk advies de minister van oorlog heeft beslist;

Overwegende, dat de districtpsychiater, de Reserve Dirigerend Officier van Gezondheid der 3e klasse, Dr. H. Kuipers, te Haren, beklaagde in opdracht van de Officier-Commissaris als deskundige heeft onderzocht, ter beantwoording van de vraag, of hij lijdende is aan een ziekelijke stoornis of gebrekkige ontwikkeling zijner geestvermogens, teneinde te bepalen in hoeverre hem het gepleegde feit kan worden toegerekend;

dat dr. Kuipers van dit onderzoek op zijn eed als deskundige een rapport d.d. 16 December 1947 heeft opgemaakt; dat hij de resultaten van zijn onderzoek aldus samenvat, dat beklaagde een jongeman is, die deels door het benutten van de schoolkennis, die hij heeft verworven, deels door de wijze waarop hij met sociale en levensproblemen in aanraking is gekomen, zich een levensopvatting heeft eigen gemaakt, die principieel is en morele normen tot grondslag heeft en dezelfde betekenis heeft als de algemene ontwikkeling van een godsdienstige overtuiging; dat er bij hem voorts een sensi-

tieve levensinstelling bestaat met zucht naar idealen te streven onder voorbijzien van de realiteit; dat beklagde dient te worden beschouwd als hebbende een levensovertuiging, die niet mag worden gezien als te zijn gegroeid op de bodem van een afwijkende geestesgesteldheid, al mag hiertoe een bepaald karaktertype, dat niet ziekelijk is, voorbeschikken; dat van een ziekelijke aanleg of stoornis in de geestvermogens geen sprake is; dat hij wel een opvatting heeft, die in het kader van de eisen, die de werkelijkheid stelt, als dwaling kan worden gequalificeerd, niet in de eerste plaats door de beginselen die er aan ten grondslag liggen, maar doordat de praktijk-ervaring er niet behoorlijk in is verwerkt;

dat op deze gronden dient te worden geconcludeerd, dat geen sprake is van ontoerekeningsvatbaarheid in de zin der wet en evenmin van verminderde toerekeningsvatbaarheid; dat er wel aanwijzingen zijn voor labiliteit in het gevoelsleven, die beklagde ongeschikt maken voor fronttaak of tropendienst; dat beklagdes instelling zuiver principieel is;

Overwegende, dat de Krijgsraad kennis heeft genomen van de door beklagdes raadsman overgelegde fotocopiën van door beklagde geschreven brieven, waarin hij zijn standpunt nader uiteenzet, alsmede van de omtrent beklagde door vrienden en bekenden afgelegde verklaringen;

Overwegende, dat de Krijgsraad, alhoewel gebonden aan de beslissing van de Minister, dat beklagde niet van militaire dienst kan worden vrijgesteld, tot taak heeft om onafhankelijk daarvan bij de bepaling van de straf de persoonlijkheid en de motieven van beklagde te onderzoeken;

dat de Krijgsraad op grond van de gemelde gegevens alsmede door de indruk ter terechtzitting van beklagde verkregen, de overtuiging heeft bekomen, dat beklagdes bezwaren tegen de militaire dienst in ieder geval als ernstig gemeend en voortspruitend uit oprechte overtuiging moeten worden aangemerkt; dat het naar 's Krijgsraads oordeel niet beklagdes bedoeling is zich uit egoïstische motieven aan zijn verplichtingen te onttrekken, maar dat hij zich innerlijk tot het weigeren van iedere vorm van militaire dienst voelt gedrongen; dat dit feit bij de afweging van de op te leggen straf van overwegend gewicht behoort te zijn, en dat de Krijgsraad op deze gronden termen aanwezig acht om aan beklagde — nu het militair belang zich daartegen niet verzet — een voorwaardelijke straf op te leggen;

Overwegende echter, dat de billijkheid evenzeer als de algemene preventie bepaaldelijk vordert dat de beklagde tevens verplicht wordt om gedurende een tijd, tenminste gelijk aan de tijd, die hij normaliter in gewapende dienst zou hebben moeten doorbrengen, andere — niet militaire — diensten ten behoeve van de Staat te verrichten;

Overwegende, dat beklagde van 25 Juni tot heden voorlopig streng arrest heeft ondergaan;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklagde op grond van het be-

gane misdrijf ongeschikt acht, in de militaire stand te blijven, doch niet zodanig ongeschikt, dat hij voorgoed van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen moet worden ontzet;

Gezien, behoudens het voormelde wetsartikel, nog de artikelen: 2, 6, 13, 15, 23, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 14a, 14b, 14c en 14d van het Wetboek van Strafrecht, 161, 193, 197 en 249 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Recht doende:

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van één jaar;

Beveelt, dat deze straf niet zal worden ondergaan, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een op drie jaren bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit, of militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, No. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstige aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, Nos. 2-6 van die Wet of onder artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 27 Juli 1944 (Stbl. E 53) heeft schuldig gemaakt, of die niet naleeft de door de Krijgsraad gestelde bijzondere voorwaarde, dat de veroordeelde gedurende drie jaar Staatsdienst, en wel bij een burgerlijke tak van Staatsdienst, zal verrichten, zoveel mogelijk overeenkomende met die, welke wordt verricht door personen die een beroep hebben gedaan op de Wet van 13 Juli 1923, Stbl. No. 357, en wier bezwaren door de Minister van Oorlog zijn erkend, en dat hij zich zal gedragen volgens de aanwijzingen in verband daarmee door de Auditeur-Militair hem te geven;

Ontslaat veroordeelde uit de militaire dienst, zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië.

Sententie van 23 Juli 1948.

President: Mr. J. C. Berenschot (plv.).

Leden: Generaal-majoor M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm. 1e kl. H. J. G. van Giessen.

Advocaat-Fiscaal: Mr. J. E. K. Bondam (plv.).

Forum priviiegatum: hoofdofficier van het K.N.I.L., terzake van het door schuld veroorzaken van een verkeersongeval met lichamelijk letsel als gevolg naar de militaire rechter verwezen, staat in eerste en laatste aanleg terecht voor het Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië.

(Inv. M.S.T. art. 82).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH INDIË,

in de zaak van V. R. S., oud 55 jaar, geboren te Leeuwarden, van beroep Luitenant-Kolonel der Infanterie, K.N.I.L., laatstelijk troepencommandant te S. en aldaar woonachtig, thans zich bevindende buiten arrest,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar het Hoog Militair Gerechtshof van den Territoriaal- tevens Troepencommandant van Midden-Java, kolonel J. K. Meyer, ddo. 12 Juli 1948, waarin aan beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 20 April 1948 des avonds omstreeks 19 uur op de weg Bodjong te Semarang, rijdende als bestuurder van de automobiel merk Pontiac No. 02791 in Zuid-Zuid-Westelijke richting, roekeloos en onvoorzichtig heeft nagelaten op het overige verkeer te letten en althans heeft nagelaten, terwijl hij door het licht van hem tegemoet rijdende autobussen verblind werd, althans het overige verkeer minder goed kon onderscheiden, zijn vaart te matigen of zijn automobiel desnoods geheel tot stilstand te brengen, met het gevolg, dat hij aan de linkerzijde van de weg op het voor langzaam verkeer bestemde weggedeelte, eveneens in Zuid-Zuid-Westelijke richting lopende soldaat Egbertus Hendricus Leonardus Heeren, Legernummer 261205165 met de linkervoorzijde van zijn automobiel heeft aangereden en deze persoon de navolgende verwondingen heeft bekomen:

„een schedelbasisfractuur, een scheurwond aan het linkeroor, schaafwonden aan de linker schouder en inwendig letsel van het linker kniegewricht,

„welke verwondingen levensgevaar voor Heeren en ziekte of verandering in de uitoefening van zijn beroepsbezigheden gedurende omstreeks drie maanden hebben opgeleverd”;

Geltd op de dagvaarding, ddo. 20 Juli 1948, inhoudende voormelde telastelegging, waarbij de beklagde is opgeroepen, om op Vrijdag 23 Juli 1948 ter openbare terechtzitting van het Hoog Militair Gerechtshof, zitting houdende aan het Waterlooplein Oost No. 1 te Batavia, te verschijnen, welke dagvaarding vanwege den Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië aan den beklagde is betekend bij exploit van den 21en Juli 1948;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat uit het ter terechtzitting gehouden onderzoek, nl. door de eigen opgaven van beklagde, de onder ede afgelegde verklaringen van de getuigen Egbertus Hendricus Heeren, Oene Witteveen, Lieuwe Steendam en die van de getuigen Lodevicus Wilhelmus Thomassen en Wilhelmus Ahuis het door hem op hun ambtseed opgemaakt proces-verbaal van 30 April ten rechte 30 Mei 1948, zomede de in rechte geproduceerde situatieschets en de op ambtseed opgemaakte visa et reperta, ddis. 21 Mei 1948 en 23 Juni 1948, met bijgevoegde verklaring, ddo. 10 Juli 1948, van den Reserve Officier van Gezondheid 1e klasse J. J. Spierenburg, welke conclusies door het Hof zijn overgenomen en tot de zijne gemaakt, rechtens is komen vast te staan, dat op tijd, plaats en wijze als in

de telastelegging is vermeld de aldaar omschreven aanrijding heeft plaats gehad, met het daaruit voor het slachtoffer, den soldaat E. H. Heeren vd. ontstane lichamelijk letsel, een tijdelijke verhindering in de uitoefening zijner ambtsbezigheden tengevolge gehad hebbende, zijnde derhalve het mede in de telastelegging omschreven zwaar lichamelijk letsel niet bewezen, zodat, de feiten vaststaande, thans alleen de schuldvraag in deze te onderzoeken overblijft;

Overwegende hieromtrent, dat beklagde, ontkennende op een roekeloos en onvoorzichtige wijze zoals in de telastelegging is omschreven te hebben gereden, aangaande zijn wijze van rijden in hoofdzaak heeft opgegeven:

dat, waar de duisternis reeds geheel was ingetreden en verschillende bussen met grote lichten aan hem tegemoet kwamen, hij langzaam reed en dienvolgens de snelheid van zijn auto ten hoogste 20 à 30 K.M. per uur heeft bedragen; dat, hoewel hij op het moment van passeren van elke bus telkens voor een fractie van een seconde door hun grote lichten verblind werd, deze verblinding toch niet van dien aard was, dat hij zijn vaart moest matigen of zelfs zijn auto tot stilstand moest brengen, daar hij overigens voldoende vóór zich uit kon zien; dat hij nl. door zijn eigen gedimde grote lichten tot op 20 à 25 meter vóór zich uit ruim zicht had op den weg en aldus het verkeer vóór zich en om zich heen voldoende kon blijven waarnemen; dat het mogelijk is, dat hij teveel links heeft gehouden en zodoende op of over de verkeerspunaises is terecht gekomen welke dienden ter afbakening van een strook van ± 5 meter breed voor langzaam verkeer, doch hij zulks dan gedaan heeft uit voorzichtigheid, om uit de buurt te blijven van de hem tegemoet rijdende bussen; dat hij zich bovendien veilig waande door die brede strook voor langzaam verkeer, omdat hij daar zeker geen voetgangers verwachtte; dat hij dan ook niet begrijpt, hoe hij een voetganger heeft kunnen aanrijden, daar hij op dat moment geen enkel obstakel vóór of opzij van zich gezien heeft, waarvoor hij had moeten uitwijken of stoppen; dat hij evenwel niet onmogelijk acht, dat de aanrijding juist tijdens een kort moment van verblinding (als bovenbedoeld) heeft plaats gehad;

Overwegende, dat uit deze opgaven van beklagde echter volgt, dat zijn verdediging van geen schuld te dragen aan de hem verweten aanrijding niet juist kan zijn; dat toch beklagde als enige mogelijkheid van de de door hem veroorzaakte aanrijding oppert, dat hij juist tijdens een kort moment van verblinding tegen den voetganger zou zijn aangereden; dat dit impliceert, dat hij vóór die verblinding en de daaruit ontstane aanrijding den voetganger dus niet gezien heeft, doch deze casuspositie onbestaanbaar en daarmee de door beklagde opgeworpen mogelijkheid der aanrijding uitgesloten is te achten, indien beklagde, naar hij voorgeeft, tijdens het rijden steeds bij zijn positieven is gebleven en voortdurend de nodige opmerkzaamheid en voorzichtigheid in acht heeft genomen; dat immers, zoals beklagde zelf toegeeft, de verblindingen, welke telkens bij het passeren van een tegemoetkomende bus voor een fractie van een seconde

bij hem opdraden, niet dermate hinderlijk voor hem waren, dat hij zijn vaart had te matigen of zijn auto tot stilstand had te brengen, ook al omdat hij door zijn eigen gedimde grote lichten, waardoor hij tot 20 à 25 meter vóór zich een ruimschoots uit- en overzicht had op den weg en het zich daarop bevindend verkeer, steeds voldoende vóór zich uit kon blijven zien en het verkeer vóór en om zich heen voldoende kon blijven waarnemen;

dat hieruit echter volgt, dat beklagde bij een dergelijk goed overzicht van den weg en de nodige oplettendheid in acht nemende in ieder geval een links vóór hem uitlopende voetganger had *moeten* zien en hieraan niet afdoet, dat hij mogelijk daarna een kort oogenblik door de lichten van een tegenligger is verblind; dat het derhalve onder deze omstandigheden uitgesloten is te achten, dat beklagde, indien *hij* goed op het verkeer lette, een voetganger — zelfs tijdens een oogenblik van verblinding — aanrijdt, zonder dezen tevoren opgemerkt te hebben;

dat dan ook het feit, dat beklagde niettemin onder gemelde omstandigheden op een voor hem onopgemerkte wijze een voetganger in zijn rijbaan heeft aangereden, geen andere gevolgtrekking toelaat dan dat hij ondanks goed uitzicht niet, althans onvoldoende, op het overige verkeer heeft gelet en hieruit genoegzaam blijkt, dat die aanrijding met haar gevolg aan grove schuld van beklagde is te wijten geweest;

Overwegende, dat derhalve op grond van het bovenstaande wettig en overtuigend bewezen wordt geacht, dat beklagde zich heeft schuldig gemaakt aan het hem ten laste gelegde in dien zin, dat hij roekeloos en onvoorzichtig heeft nagelaten op het overige verkeer te letten, zijnde het meerdere alsmede het gevolg van zwaar lichamelijk letsel niet bewezen, zodat heklagde, met vrijspraak hiervan. aan het hem ten laste gelegde voorzover bewezen verklaard en opleverend het hieronder in het dictum nader te omschrijven misdrijf behoort te worden schuldig verklaard en deswege tot straf veroordeeld;

Overwegende aangaande de straf, dat naar het oordeel van het Hof in verband met de omstandigheden van het geval, deszelfs gevolg de mate van schuld bij beklagde, zijn persoonlijkheid, de correcte wijze, waarop hij zich na het ongeval ten opzichte van het slachtoffer heeft gedragen en tenslotte het feit, dat de aanrijding mede aan eigen schuld van het slachtoffer is te wijten geweest, aangezien hij zich op een voor hem niet bestemd weggedeelte bevond, ten deze volstaan kan worden met een betrekkelijk lichte straf in voege als hieronder omschreven;

Gelet op de artikelen 1 en 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht ¹⁾ de artikelen 30 en 360 van het Wetboek van Strafrecht ¹⁾, de artikelen 48 en 49 van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederlandsch Indië jo. de artikelen 115 vlg. van de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht en voorts artikel 7

¹⁾ T.w. het **Indische.** (Red. M.R.T.)

van de Bepalingen betreffende de rechtsmacht van den militairen rechter in Nederlandsch Indië;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart den aan hoofde dezer nader aangeduiden beklaagde V. R. S., met vrijspraak van het hem meer of anders ten laste gelegde, schuldig aan het misdrijf: „*Het aan zijn schuld te wijten zijn, dat een ander zodanig lichamelijk letsel bekommt, waaruit tijdelijk „verhinderings in de uitoefening zijner ambtsbezigheden ontstaat”*”;

Veroordeelt hem deswege tot de betaling ener geldboete, groot f 300,— (driehonderd gulden), bij gebreke van betaling te vervangen door hechtenis voor den duur van één maand --.

NASCHRIFT.

In deze sententie trok het onze aandacht, dat de beschikking tot verwijzing gedateerd was 12 Juli 1948 en de dagvaarding op 20 Juli d.a.v., dat is acht dagen later, op 21 Juli werd uitgebracht, terwijl de inhoud van de dagvaarding, volgens de sententie woordelijk gelijklopend was met die van de verwijzing. Wij zijn aorstanders van snel en goed recht doen in militaire strafzaken, doch dergelijke snelheid als uit de zoeven genoemde data volgt, deed de vraag rijzen, of met de bepalingen van de Herziene Rechtspleging bij de (Indonesische) Landmacht voor ogen, — welke op deze procedure voor het Hoog Militair Gerechtshof toepasselijk zijn — wel behoorlijk geprocedeerd was.

Het strafbaar gebleken feit was gepleegd in de avond van 20 April 1948. Een proces-verbaal u-as opgemaakt 30 April (ten rechte 30 Mei, zegt de eerste overweging), een vermoedelijk ongedateerde situatieschets, ambtsedige visa et reperta dd. 21 Mei en dd. 23 Juni en een verklaring dd. 10 Juli welke later daarbij gevoegd is geworden, werden „in rechte” geproduceerd. De gedateerde voorbereidingshandelingen zijn verricht vóór de verwijzing op 12 Juli, dat is, volgens onze R.L. tijdens het huishoudelijk onderzoek, dat in de Herx. R.L. in art. 7 zijn overeenkomstige grondslag vindt en dat derhalve geschiedt vóórdat in casu de advocaat-fiscaal zijn advies over de al-of-niet-verwijzing volgens art. 10 Herx. R.L. behoort te hebben uitgebracht.

Het is echter ook mogelijk, iets wat onze R.L. gelukkig niet kent, dat de advocaat-fiscaal krachtens art. 15 al. 4 Herz. R.L. eigener autoriteit een onderzoek heeft ingesteld en dat de verwijzingsofficier, die van de aanvang van dit onderzoek onmiddellijk kennis moet hebben ontvangen, het verloop hiervan heeft afgewacht en dit eerst heeft vernomen bij het advies tot verwijzing van de zoeven genoemde openbare aanklager. Deze gang van zaken zou verklaren, dat de deskundige%, die de visa et reperta hebben uitgebracht, dit hebben kunnen doen op grond van een, alsdan in handen van de advocaat-fiscaal afgelegde eed (art. 17 Herx. R.L.).

²) Cfm. de eis Adv. Fiscaal. (Red. M.R.T.)

Dit zou ook verklaren, dat de inhoud van de *verwijzing woordelijk* dezelfde is als die van de dagvaarding: men mag toch wel aannemen dat het advies tot verwijzing van de advocaat-fiscaal tot dezelfde formulering zal hebben geraden als die, welke hij in zijn dagvaarding van *plan* was te gebruiken en dan ook gebruikt heeft.

Is deze *zienswijze* juist, dan is hier een voorbeeld, hoe het gerechtelijk vooronderzoek, in te stellen door een officier-commissaris of, bij het H.M.G., door een of meer raden-commissarissen, op huishoudelijke wijze wordt omzeild en in *handen* blijft van een openbare aanklager, een autortiteit, die, naar onze opvatting, wel de laatste zou zijn om hiermede te worden belast. De officier- of raad-commissaris ontleent aan zijn verleden of actuele positie, als deel uitgemaakt te hebben, resp. deel uit te maken van de zittende magistratuur een achtergrond van onpartijdigheid, welke de openbare aanklager niet bezit en welke, *natuurlijk* los van elke *persoonlijke* strekking, voor de justiciabelen een waarborg is, dat hun goed recht wordt gedaan.

De Herziene R.L. heeft niet gevolgd de in onze samenleving als zodanig erkende goede weg. Zou het Indonesische H.M.G. — zolang die R.L. nog beschouwd wordt als in Indonesië kracht van wet te bezitten — niet kunnen en willen bevorderen, dat dergelijke misstanden voorkomen worden? Wel kan gezegd worden, dat de Herz. R.L. dergelijke procesvoering toelaat, doch niet, dat er in zo'n zaak behoorlijk geprocedeerd is. R.C.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië.

Sententie van 18 Juni 1948.

President: Mr. J. C. Berenschot (plv.).

Leden: Generaal-majoor M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm.
1e kl. H. J. G. van Giessen.

Advocaat-Fiscaal: Mr. J. E. K. Bondam (plv.).

Raadman: Luit. t. zee 2e kl. (KMR.) H. Aschmoneit.

Wijziging van de tenlastelegging.

De door de Advocaat-Fiscaal gevorderde aanvulling der tenlastelegging (*terzake* van heling) met de woorden „uit winstbejag”, geweigerd, niettegenstaande beklagde en zijn raadsman tegen een dergelijke aanvulling geen bezwaren hebben ingebracht, vermits de Regtspleging Zeemagt wijziging der tenlastelegging slechts toelaat in het geval, omschreven in artikel 172, welk geval zich in casu niet voordeed.

Vrijspraak van *opzettelijke* en veroordeling wegens culpose heling.

(R.Z. art. 172).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH INDIË,
in de zaak van V. R. S., oud 27 jaren, geboren te 's Gravenhage,
laatstelijk vóór de verwijzing naar de krijgsraad gediend hebbende
als korporaal KMR. VSD. TV., buiten arrest,

Gezien het vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost Indië, gewezen en uitgesproken 12 Maart 1948, waarvan appèl, waarbij beklagde terzake van het hem ten laste gelegde ¹⁾ is vrijgesproken; Gelet. . . enz.;

Gehoord den door den plv. Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië genomen en daarna schriftelijk overgelegden eis in appèl, ddo. 18 Juni 1948, daartoe strekkende, dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië met ontvangst van het hoger beroep het vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië te Soerabaja, gewezen en uitgesproken de 12e Maart 1948 zal vernietigen en opnieuw rechtdoende, de in hoofde dezes nader aangeduiden beklagde V. R. S. zal schuldig verklaren aan het misdrijf „*Het uit winstbejag vervoeren en bewaren van enig* „voorwerp, *terwijl het aan zijn schuld te wijten is, dat zijn handelingen een door misdrijf verkregen voorwerp betreffen*” en deswege zal veroordelen tot een geldboete van f 100,— (honderd gulden) subsidiair 40 dagen hechtenis, en

hem zal vrijspreken van hetgeen hem meer of anders is tenlastegelegd;

Overwegende, dat de Advocaat-Fiscaal ter terechtzitting in hoger beroep aanvulling der telastelegging heeft verzocht door invoeging van de woorden: „uit winstbejag”;

Overwegende, dat beklagde en zijn raadsman tegen deze aanvulling geen bezwaren hebben ingebracht, doch niettemin de verzochte wijziging moet worden geweigerd, vermits de Rechtspleging bij de Zeemacht wijziging der telastelegging slechts toelaat in het geval, omschreven in artikel 172 dier Rechtspleging, welk geval zich hier niet voordoet;

Overwegende, dat derhalve op dezen grond de gevraagde wijziging der telastselegging moet worden geweigerd, zij echter in casu ook niet noodzakelijk is, daar bedoeld „winstbejag” reeds in de bewoordingen der telastelegging, waar gesproken wordt van: „een deel van „de koopprijs voor zichzelf te behouden of te bestemmen”, ligt opgesloten;

Overwegende, dat overigens ten deze naar behoren is geprocedeeril, doch het Hof zich met de door den eersten rechter gegeven vrijspraak slechts kan verenigen, voorzover deze zich uitstrekt tot de ten laste

1) De tenlastelegging luidde:

„dat hij te Soerabaja, omstreeks het midden van de maand Juni 1947, „vier micrometers en een binnenmicrometer, waarvan hij wist, althans „behoorde te weten, althans redelijkerwijs kon vermoeden, dat deze voor- „werpen hetzij door verduistering, hetzij door diefstal, in ieder geval door „misdrijf waren verkregen, heeft vervoerd van perceel Darmaboulevard 60 „naar perceel Lestiestraat 8, alwaar hij woonachtig was, teneinde aldaar „te bewaren, zijnde deze voorwerpen aldaar tot 10 Juli 1947 bewaard ge- „bleven, met het doel deze voorwerpen hetzij persoonlijk, hetzij door tussen- „komst van of in medewerking met een of meer anderen aan een of meer „gegadigden te verkopen en een deel van de koopprijs voor zichzelf te be- „houden of te bestemmen”. (Red. M.R.T.)

gelegde opzettelijke heling, hebbende nl. de eerste rechter ten aanzien der culpose heling, welke als subsidiair ten laste gelegde na de vrijspraak van de doleuse heling aan de orde had dienen te komen, blijkens de overwegingen van zijn vonnis geen verder recht gedaan en zich er slechts toe bepaald in het dictum beklaagde in het algemeen van het hem ten laste gelegde vrij te spreken ¹⁾;

Overwegende alsnu wat die culpose heling aangaat, dat — de feiten, zoals die zijn ten laste gelegd, zomede het handelen uit winstbejag rechtens vaststaande door beklaagde's eigen erkentenis ter terechtzitting dienaangaande, bevestigd door de onder ede afgelegde verklaringen van de getuigen J. van Houwelingen, F. Boekstal, A. Twigt, W. P. Boer, M. Johan en P. J. Ypenburg — het Hof met den Fiscaal bij den Krijgsraad en met den Advocaat-Fiscaal van oordeel is, dat, gelet op de omstandigheden van het geval en op de ontwikkeling en het onderscheidingsvermogen van beklaagde, deze, niettegenstaande zijn ontkentenis op dit punt, voorzeker op zijn minst redelijkerwijs had moeten vermoeden, dat, indien op het Marine-Etablissement technische artikelen van den aard en de huidige kostbaarheid als de onderwerpelijke micrometers, bovendien een gehele set tegelijk, door een bij dat Marine-Etablissement dienende korporaal VSD. te koop werden aangeboden, die voorwerpen niet anders dan van misdrijf afkomstig konden zijn, weshalve mede op dezen grond wettig en overtuigend bewezen wordt geacht, dat beklaagde zich aan de hem subsidiair ten laste gelegde culpose heling heeft schuldig gemaakt, zodat hij hieraan, met vernietiging van het vrijspreekend vonnis van den Krijgsraad, behoort te worden schuldig verklaard en deswege tot straf veroordeeld;

Overwegende aangaande de straf, dat, gelet op de omstandigheden, waaronder het feit werd begaan en de persoonlijkheid van beklaagde en mede uit een oogpunt van generale preventie, de onder volgende straf in juiste verhouding wordt geacht tot de aard en ernst van het door beklaagde misdrevene;

Gelet op de artikelen 2, 40 en 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht, en artikel 417 bis van het Wetboek van Strafrecht, zomede op artikel 209 van de Regtspleging bij de Zeemagt en voorts de artt. 75 vlg. van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het op 12 Maart 1948 gewezen en uitgesproken vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, waarvan beroep;

Verklaart den aan hoofde dezer nader aangeduiden beklaagde

¹⁾ De Krijgsraad had o.m. overwogen:

„dat daarom, naar de mening van de Raad, niet blijkt, dat beklaagde de „voor het misdrijf van heling vereiste opzet, bestaande uit wetenschap, in „de zin van overtuiging omtrent de misdadige herkomst van de micro- „meters, had;

„dat derhalve niet wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen beklaagde „is ten laste gelegd en beklaagde derhalve van het hem ten laste gelegde dient „te worden vrijgesproken".

(Red. M.R.T.)

V. R. S., met vrijspraak van het hem meer of anders ten laste gelegde, schuldig aan het misdrijf: „enig voorwerp uit winstbejag vervoeren „en bewaren, terwijl aan *zijn* schuld te wijten is, dat zijn handeling „een door misdrijf verkregen voorwerp betreft”;

Veroordeelt hem deswege tot een gevangenisstraf voor den duur van één maand.

NASCHRIFT.

Omtrent de toelaatbaarheid van wijziging van de tenlastelegging op de voet van artikel 313 van het Wetboek van Strafvordering bestaat in de strafprocedure van de Zeemacht ¹⁾ nog steeds geen volledige zekerheid. Men zie hieromtrent de jurisprudentie, **aangehaald** in mijn opstel „De tenlastelegging in het Militaire Strafproces” in *M.R.T.* XL, blz. 145 v.. Nadat het ijs gebroken was door de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië van 28 September 1934, *M.B.T.* XXX, blz. 582 v. (welke sententie eigenlijk te verging, namelijk door wijziging op de voet van artikel 313 Sv. in hoger beroep toe te laten) is het Indische Hof op de weg van zijn vooruitstrevende interpretatie van artikel 172 Rechtspleging Zeemagt voortgegaan, zij het met één onderbreking: de sententie van 4 September 1935, *M.R.T.* XXXII, blz. 504 v.. In deze sententie werd de gevorderde wijziging, **niettegenstaande** beklaagde en z'n verdedigster daartegen geen bezwaar hadden, niet toegelaten „vermits de **Rechtspleging** bij de Zeemagt zoodanige bevoegdheid aan het openbaar „ministerie niet verleent”. Thans doet **zich** een dergelijke onderbreking in de rij van sententies, welke wijziging toelaten, voor. Ook thans bestonden er van de zijde van de beklaagde en zijn raadsman geen bezwaren; ook thans **wordt**, evenals in 1935, de wijziging wiet toelaatbaar geacht „vermits de Rechtspleging bij de Zeemacht **wijziging** der tenlastelegging slechts toelaat in het geval, omschreven „in artikel 172 dier Rechtspleging, welk geval zich hier niet **voor** „doet”.

De uitspraak op zichzelf acht ik stellig juist: in hoger beroep dient **alleen** nog maar aanvulling met strafverzwarende omstandigheden mogelijk te zijn. Uit de sententie blijkt echter niet **duidelijk** of het Hof de voorgestelde **wijziging** in het algemeen ontoelaatbaar acht, omdat artikel 172 Rechtspleging Zeemagt daarin niet voorziet, of dat het Hof zijn afkeuring beperkt tot wijziging in appèl, m.a.w. of het Hof een in eerste aanleg aangebrachte wijziging op de voet van artikel 313 van het Wetboek van Strafvordering (dus andere dan strafverzwarende omstandigheden betreffende) **wel zou** goedkeuren. Zou het Hof met bovenstaande uitspraak de **ontoelaatbaar**

¹⁾ Ten aanzien van de Landmacht (te velde) is deze vraag inmiddels door artikel 6 van het Wetsbesluit van 27 Juli 1944, Stbl. E. 53, beslist: voor dat deel der militaire procedure is wijziging der tenlastelegging als in artikel 313 Sv. bedoeld, thans uitdrukkelijk toegelaten. (De tekst van genoemd artikel 6 is afgedrukt op blz. 239 van de officiële vereeniging wetten en besluiten van Dr. L. M. *Rollin* Couquerque).

heid óók voor de procedure in eerste aanleg hebben willen uitdrukken, dan zou ik de sententie een stap terug in de ontwikkeling van de militaire rechtspraak achten. Of kan het zijn dat het Hof, door een strikte interpretatie van artikel 172, de Wetgever wil wijzen op de ongenoegzaamheid van de wet op dit punt? Wellicht komt er nog een gelegenheid, waarbij 's Hofs standpunt ten opzichte van wijziging der tenlastelegging, door de fiscaal gevorderd vóór het voordragen van zijn eis en conclusie, tot uiting komt. W. H. V.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië.

Sententie van 25 Juni 1948.

President: Mr. J. C. Berenschot, plv.

Leden: Generaal-majoor M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm.
1e kl. H. J. G. van Giessen.

Advocaat-Fiscaal: Mr. J. E. K. Bondam, plv.

Raadsman: Luit. t. zee 2e kl. S. van Ravensteyn.

Opzettelijke ongehoorzaamheid: opzettelijk nalaten te gehoorzamen aan een in burger (sportbroekje) geklede meerdere, die naliet zich als meerdere bekend te maken.

De Krijgsraad (bij de Zeemacht in Oost Indië) acht beklaagdes wetenschap, dat hij met een meerdere, t.w. de bootsman, beheerder van de cantine, te doen had, niet bewezen, gezien het feit dat beklagde, behorende tot de bemanning van een varend schip, slechts met tussenpozen de cantine bezoekt. Het Hoog Militair Gerechtshof verwerpt beklaagdes verweer, aangexien een dergelijk autoritair optreden als in casu plaats vond, in een militaire cantine op het terrein van het Marine-etablissement, slechts van een militaire meerdere is te verwachten.

(Artt. 60 en 114 W.M.S.R.).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH INDIË,

in de zaak van Z. V. N., oud 22 jaar, geboren te Leeuwarden, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als bottelier der 2e klasse OVW. thans buiten arrest.

Gezien het vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, gewezen en uitgesproken op 27 Februari 1948, waarvan appèl, waarbij beklagde terzake van het hem ten laste gelegde ¹⁾ is vrijgesproken;

Gelet. . . enz.;

¹⁾ „dat hij, dienende als bottelier der 2e klasse OVW te Soerabaja op „8 Juli 1947:

„1°. toen de bootsman A. Wijshake, belast met het beheer van de Marine „Cantine Pasiran, hem, beklagde, opdracht had gegeven een door hem, „beklaagde, bevuilde stoel, behorende tot voormelde cantine, schoon te „maken, opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan dit door zijn meer- „dere gegeven dienstbevel;

„2°. toen voormelde bootsman naar aanleiding van zijn, beklaagdes, onder

Gehoord den door den plv. Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië genomen en daarna schriftelijk overgelegden eis in appèl, daartoe strekkende: *[vernietiging van het vonnis, schuldig-verklaring van beklaagde aan „opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog, twee malen gepleegd, beide feiten „als een voortgezette handeling beschouwd” en veroordeling deswege tot gevangenisstraf v.d.d.v. vier maanden, voorwaardelijk, met een proeftijd van één jaar — Red.]*.

Nog gelet. . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting zowel in eersten aanleg als voor het Hoog Militair Gerechtshof de feiten zoals in de telastelegging omschreven heeft erkend, bevondende zij tevens bevestigd door de onder ede afgelegde verklaringen van de getuigen Arnoldus Wijshake, Lodovicus Egidius van der Graaf en Danker de Oude, doch hij daarnevens heeft ontkend zich terzake te hebben schuldig gemaakt aan opzettelijke ongehoorzaamheid om reden hij niet geweten heeft, dat de hem gegeven bevelen dienstbevelen waren, afkomstig van een militaire meerdere;

Overwegende, dat deze ontkenenis evenwel niet aanvaard kan worden;

dat toch blijkens de getuigenissen van Wijshake en de Oude vd. beklaagde eerstgenoemde zeker gekend of herkend moet hebben, aangezien beklaagde tevoren reeds enige malen in de Marine Cantine en op het sportterrein geweest was, wanneer Wijshake, die dan dikwijls in uniform was gekleed, daar ook aanwezig was;

dat bovendien beklaagde uit de wijze van optreden van Wijshake jegens hem begrepen moet hebben, dat hij met een militairen meerdere te doen had en zulks zeker tot hem moet zijn doorgedrongen, toen Wijshake hem na de weigering, om de gegeven order tot het schoonmaken van de stoel op te volgen, naar naam en stamboeknummer vroeg;

dat dan ook beklaagde's tegenwerping, dat hij dacht met een burger te maken te hebben, volstrekt ongeloofwaardig is te achten, immers een dergelijk autoritair optreden als van Wijshake, in een militaire cantine op het terrein van het Marine Etablissement ten toon gespreid, slechts van een, ten opzichte van beklaagde, militairen meerdere is te verwachten;

dat overigens met de door beklaagde ten deze jegens Wijshake aangenomen houding geheel in overeenstemming is, dat, toen hij volgens zijn zeggen nadien wel wist, dat Wijshake een onderofficier van de Koninklijke Marine was, hij niettemin erin heeft volhard dien onderofficier te brutaliseren;

Overwegende, dat derhalve op grond van het bovenstaande in

„1° vermelde ongehoorzaamheid en zijn, beklaagdes, daarmee gepaard „gaande onhebbelijk gedrag, hem, beklaagde, opdracht gegeven had zijn „naam op te geven, opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan dit hem „door zijn meerdere gegeven dienstbevel”. (Red. M.R.T.)

onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend bewezen wordt geacht, dat beklaagde zich heeft schuldig gemaakt aan het hem ten laste gelegde, opleverende het hieronder in het dictum nader te omschrijven misdrijf, zodat hij hieraan, met vernietiging van het vrijsprekend vonnis van den eersten rechter, behoort te worden schuldig verklaard en deswege tot straf veroordeeld 1);

Overwegende aangaande deze straf dat het Hof, behalve rekening houdend met de omstandigheden van het geval, de persoonlijkheid van beklaagde, zoals daarvan uit het uittreksel van zijn conduiteboekje blijkt, en met het feit, dat hij terzake met 12 dagen verzwaard arrest krijgstuuchtelijk is gestraft, mede in aanmerking wil nemen, dat beklaagde, vermoed als hij was tengevolge van den juist gespeelden voetbalwedstrijd, door het ontactisch optreden van getuige Wijshake vd. begrijpelijk in een prikkelbare stemming was geraakt, zodat als voldoende correctie kan worden volstaan met een voorwaardelijke straf, waartegen het militair belang zich niet verzet;

Gelet op de artikelen 14a en 56 van het Wetboek van Strafrecht, alsmede de artikelen 1, 4, 60, 13, 15 en 114. 1 en 2e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht en artikel 57 der Wet op de Krijgstucht, en voorts art. 209 van de Regtspleging bij de Zeemagt zomede de artikelen 75 vlg. van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het op 27 Februari 1948 gewezen en uitgesproken von-

1) De Krijgsraad had terzake overwogen:

„Overwegende omtrent het bewijs der feiten:

„dat de Raad van oordeel is, dat, hoewel is komen vast te staan, dat be-
„klaagde geen gevolg heeft gegeven aan hetgeen hem door getuige Wijshake
„werd bevelen, het bewijs dat het beklaagde bekend was, dat deze bevelen
„werden gegeven door een militaire meerdere, ten enenmale ontbreekt;

„dat de overwegingen van de fiscaal, als zoude beklaagde wel geweten
„hebben wie getuige was geweest, aangezien deze meerdere malen in
„uniform gekleed in de cantine was geweest, door de Raad niet kan worden
„aanvaard, daar over het algemeen van schepelingen van varende schepen,
„welke schepelingen uiteraard der zaak slechts met tussenpozen de cantine
„bezoeken, niet kan worden verwacht, dat zij in een in kort voetbalbroekje
„gehuld persoon een wellicht eens ontmoet onderofficier zullen herkennen,
„hetgeen, gezien de omstandigheden, in onderhavig geval zeer zeker niet
„kon worden verwacht; dat autoritair optreden alleen nog geen bewijs op-
„levert, dat getuige een militaire meerdere was, noch het vragen naar naam
„en stamboeknummer;

„dat getuige Wijshake zelf als militair verkeerd gehandeld heeft door
„tijdens de gehele woordenwisseling zich geen enkele maal als meerdere te
„hebben bekend gemaakt;

„dat hij juist door zijn ontactvol optreden de situatie slechts heeft ver-
„scherpt;

„dat thans gebleken is, dat getuige Wijshake door het in de cantine veel-
„vuldig voorkomen van onaangenaamheden door zijn toedoen is afgelost;

„dat beklaagde weliswaar tekort geschoten is in burgerlijke beleefdheid
„en gebrek aan zelfbeheersing heeft betoond doch dat volgens het oordeel
„van de Raad van een strafrechtelijk vergrijp geen sprake is."

(Red. M.R.T.)

nis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, waarvan beroep;

Verklaart het den aan hoofde dezer nader aangeduiden beklaagde ten laste gelegde, zomede zijn schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem terzake hiervan schuldig aan het misdrijf: „*opzette-, lijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog, tweemaal gepleegd, beide feiten als een voortgezette handeling beschouwd*”;

[*volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de duur van één maand, voorwaardelijk met een proeftijd van zes maanden. — Red. M.R.T.*].

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 22 Juli 1948.

President: Lt. Kolonel Mr. J. J. Plugge.

Leden: Kapiteins Jhr. Mr. L. M. Rutgers van Rosenberg en Mr. C. C. V. Baron van Boetzelaer.

Auditeur-Militair: Kapitein Mr. M. G. Kooperberg.

Raadsman: Mr. P. C. Berghuis.

Opzettelijk niet voldoen aan een wettige oproeping voor de werkelijke dienst niet bewezen, nu de aan beklaagde verzonden oproeping bevat het „verzoek” om onder de wapenen te komen.

(Anders: het Hoog Militair Gerechtshof — zie de achter het vonnis opgenomen sententie — welk Hof overweegt dat voor de wijze van oproeping geen vormvereisten zijn voorgeschreven en dat aard en strekking van het geschrift geen twijfel laat omtrent de verplichting van de betrokken militair om onder de wapenen te komen).

(Art. 150 W.M.S.R.).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen M. IJ. R., geboren 19 Mei 1917, van beroep manufacturier, voorheen sergeant 18e comp. AAT te Eefde, beklaagde,

Gezien. . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is te laste gelegd:

dat hij als dienstplichtig sergeant, tenminste als militair, in tijd van oorlog. te Veendam, althans in Nederland, toen hij op of omstreeks 9 Januari 1946 een wettige oproep kreeg, zich op of omstreeks 17 Januari 1946 bij zijn onderdeel in werkelijke dienst te begeven, opzettelijk, althans met schuld, aan deze oproep niet heeft voldaan;

Overwegende, dat de Krijgsraad van mening is, dat het „verzoek”, als bedoeld in de oproeping, zoals deze blijkens het voor eensluidend afschrift door het Hoofd van de Afd. A 3 van het Ministerie van Oorlog getekende afschrift aan beklaagde, gedateerd 9 Januari 1946 onder no. 366A, werd verzonden door het Ministerie van Oorlog, Afd. A. 1. Bureau 7, niet gezien kan worden als een wettige oproe-

ping als bedoeld in art. 150 van het Wetboek van Militair Strafrecht en de Krijgsraad op grond hiervan niet wettig en overtuigend be-
wezen acht hetgeen aan beklagde is te laste gelegd, zodat hij daar-
van behoort te worden vrijgesproken;

Gezien artikel 193 van de Regtspleging bij de Landmagt;
Recht doende:

Verklaart niet bewezen hetgeen beklagde is te laste gelegd en
spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

EXTRACT UIT DE MEMORIE VAN APPEL

in de zaak van de Auditeur-Militair te Velde Oost, de Kapitein Mr. M. G.
Kooperberg, tegen M. IJ. R..

Post alia:

De Krijgsraad overwoog, dat de oproeping van 9 Januari 1946 niet voldeed
aan de eisen die aan een wettige oproeping voor de werkelijke dienst moeten
gesteld worden, daar beklagde werd „verzocht” en niet werd „bevolen” of
„gelast” om onder de wapenen te komen. Hiertegen kan worden aangevoerd:

1. de oproeping van beklagde van 9 Januari 1946 is gebaseerd op de
Ministeriële Beschikking d.d. 15 Januari 1945, 1e Afd. No. 18 punt c,
zoals in de oproeping is vermeld. Deze Beschikking — waarvan een
afschrift aan het dossier is toegevoegd — regelt onder meer het onder
de wapenen roepen van reserve- en dienstplichtig personeel, zodat ieder
dienstplichtig sergeant die een oproeping ontvangt om onder de wapenen
te komen, welke gebaseerd is op genoemde beschikking, daaraan behoort
te voldoen, ongeacht de terminologie in die oproeping gebezigd, mits de
strekking en inhoud van de oproeping duidelijk zijn.
2. de jurisprudentie kent talrijke gevallen, waarin werd aangenomen, dat
van een „bevel” sprake was, hoewel woorden als „bevelen” of „gelasten”
e.d. niet waren gebezigd, mits maar blijkt, dat een bevel of last is bedoeld.
De Krijgsraad heeft m.i. zich te veel laten leiden door de betekenis van
het woord „verzoeken” zonder daarbij de strekking van het verzoek te
beoordelen.

Was dit wel geschied, dan had de Krijgsraad, minder formeel, moeten
besluiten, dat de oproeping geen verzoek, maar een bevel inhield.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 23 November 1948.

President: Mr. J. E. van der Meulen (plv.).

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Generaal-
Majoor tit. b.d. Schimmel (plv.) en gep. Kolonel van Voorthuijsen
(plv.).

(zie het hiervóór opgenomen vonnis).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Post alia:

Overwegende, dat uit een afschrift van beklagdes controlelijst
onder meer blijkt, dat beklagde op 14 Juni 1940 als dienstplichtig
sergeant met groot verlof werd gezonden, terwijl een schrijven no.
357 dd. 3 Maart 1948, afkomstig van de commandant van het 1e
Bataljon van het Regiment Aan- en Afvoer Troepen zakelijk in-
houdt, dat beklagde eerst op 28 Januari 1948 met groot verlof is
gezonden wegens gebreken;

Overwegende, dat op grond van het vorenstaande, beklaagde mitsdien in de maand Januari 1946 voor de militaire dienst had kunnen worden opgeroepen;

Overwegende, dat beklaagde onder meer zakelijk heeft verklaard: dat hij als dienstplichtig sergeant te Veendam op een dag, omstreeks de maand Januari 1946, een oproep kreeg, zich op een andere dag in die maand, ongeveer een week later, in werkelijke dienst te begeben bij de ondersteuningscompagnie L.I.B. Frederik Hendrik-kazerne te Vught; dat hij opzettelijk aan deze oproep niet heeft voldaan en zich niet op voorschreven tijd en plaats heeft gemeld;

Overwegende, dat een afschrift Oproeping no. 366A, gedateerd 9 Januari 1946, afkomstig van het Hoofd van de Afdeling A 1 van het Ministerie van Oorlog, Afdeling 1, Bureau 7, gericht aan beklaagde, luidt:

op grond van het bepaalde bij Ministeriële Beschikking d.d. 15 Januari 1945 1e Afdeling no. 18, punt c, verzoek ik de dpl. sergeant M. IJ. R., behoord hebbende tot K.M.D. 1e Legerkorps op 17 Januari 1946 voor onbepaalden tijd onder de wapenen te komen onder voorbehoud dat geneeskundig onderzoek in orde wordt bevonden en op 17 Januari 1946 zich te melden bij Frederik Hendrik Kazerne te Vught opl. Ondersteunings Comp. L.I.B. Indië,

terwijl uit eerder vermeld afschrift van zijn controlelijst blijkt dat beklaagde in de maand Januari 1947 niet in werkelijke dienst is geweest en zich toen mitsdien niet heeft gemeld;

Overwegende, dat het Hof van oordeel is, dat de litigieuse oproep wettig is en het dienaangaande door de Krijgsraad overwogene niet in stand kan blijven;

Overwegende toch, dat deze oproeping heeft plaats gevonden op grond van het bepaalde bij de Ministeriële Beschikking d.d. 15 Januari 1945, 1e Afdeling nr. 18, welke Ministeriële Beschikking, blijkens de inhoud van het Koninklijk Besluit van 10 Mei 1944 (Staatsblad E. 36) onder meer inhoudende, dat de Minister van Oorlog gemachtigd wordt o.m. om dienstplichtigen van de Landmacht in werkelijke dienst op te roepen zo spoedig mogelijk na de bevrijding van het grondgebied van het Rijk in Europa, moet worden geacht te zijn een uitvoeringsvoorschrift, door die Minister gegeven op grond van het in de slotalinea van gemeld Koninklijk Besluit dienaangaande gestelde en mitsdien wettig is;

Overwegende voorts, dat voor de wijze van oproeping geen vormvereisten zijn voorgeschreven, dat aard en strekking van het hoger weergegeven geschrift geen twijfel laat omtrent de verplichting van de betrokken militair om onder de wapenen te komen;

Overwegende, dat op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen — bovenstaand afschrift van zijn controlelijst, alsmede eerder gemeld afschrift van de oproeping no. 366A van het Hoofd van de Afdeling A van het Ministerie van Oorlog d.d. 9 Januari 1946 slechts gebezigd in verband met de inhoud van de door beklaagde afgelegde verklaring — wettig en overtuigend is bewezen,

met beklaagdes schuld daaraan, hetgeen hem is ten laste gelegd met dien verstande, dat beklaagde het feit pleegde te Veendam, en opzettelijk niet aan de in de telastelegging bedoelde oproep heeft voldaan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als „ALS MILITAIR OPZETTELIJK NIET VOLDOEN AAN EEN WETTIGE „OPROEPING VOOR DE WERKELIJKE DIENST, GEPLEEGD IN TIJD „VAN OORLOG“,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 150 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van *xes maanden*, voorwaardelijk, met een proeftijd van één jaar. — *Red. M.R.T.*].

Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië.

Beschikking van 21 Juni 1948.

President: Mr. J. C. Berenschot (pv.).

Leden: Kolonel B. J. Buma en Hoofdoff. v. Adm. 1e kl. H. J. G. van Giessen.

Beklag over opgelegde krijgstuchtelijke straf aan een Hoofdofficier wegens het op onkrijgstuchtelijke wijze critiek uitoefenen.

Beklag ongegrond bevonden. Het is zeer zeker geoorloofd opbouwende critiek te leveren en het Hof wil aannemen, dat klager dit critiseren met de beste bedoelingen heeft gedaan, maar die critiek, bij een meerdere voorgebracht, dient te geschieden op 'n een hoofdofficier waardige wijze.

(W.K. art. 67).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH INDIË, inzake het beklag van S. T. S.,

Gelezen een verklaring, ddo. 8 April 1948, van den tijdelijk reserve Majoor der Artillerie Koninklijke Landmacht, S. T. S., Commandant van, waarbij deze de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië heeft ingeroepen op het beklag, door hem op 20 Februari 1948 en vervolgens nogmaals op 2 Maart 1948 bij den Commandant C Divisie „7 December“ ingediend over de hem op 18 Februari 1948 door den Commandant der 3e Infanterie Brigade Groep, kolonel H. M. G. J. Lentz, opgelegde en hem op dienzelfden dag aangezegde straf van drie dagen arrest en over de omschrijving van de daarbij behorende strafreden, luidende:

„Bij een leger te Velde, na afloop van een actie, waaraan gestrafte „als Afdeulingscommandant der Artillerie deelnam, door tussenkomst van zijn Regimentscommandant aan zijn Brigade Groeps Commandant een schrijven gericht, waarin hij op zeer onkrijgstuchtelijke wijze critiek uitoefent op de door den Brigade Groeps Commandant voor deze actie gemaakte plannen en gegeven bevelen“,

welk beklag bij beschikking van den Commandant C Divisie „7

„December“, den Generaal-Najoor H. J. J. W. Durst Britt, ddo. 6 April 1948, aan klager kenbaar gemaakt, ongegrond is verklaard, met handhaving van de straf en de omschrijving der strafreden:

Overwegende, dat klager tijdig langs den hiërarchieken weg de eindbeslissing van het Hof heeft ingeroepen;

Overwegende, dat de strafoplegger niet heeft te kennen gegeven te verlangen bij het onderzoek van de zaak nader te worden gehoord en het Hof ook geen termen aanwezig acht, om daartoe of tot het horen van getuigen over te gaan;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord den op last van het Hof door een tot straffen onbevoegden meerdere ondervraagden klager;

Overwegende, dat het Hof, na kennisneming der feiten en omstandigheden, welke zijn vermeld in de overwegingen van bovengenoemde beschikking van den Chef van den strafoplegger, van welke overwegingen de inhoud geacht moet worden hier te zijn ingelast, van oordeel is, dat klager zich inderdaad aan het hem in de omschrijving der strafreden verweten feit heeft schuldig gemaakt;

dat hieraan nog kan worden toegevoegd, dat, al moge aan klager worden toegegeven, dat het zeer zeker vergund is, om in zaken als de onderwerpelijke opbouwende critiek te leveren, en het Hof gereedelijk wil aannemen, dat klager, gelijk hij zegt, dit critiseren ook met de beste bedoelingen heeft gedaan, zulks niet wegneemt, dat die critiek, bij een meerdere voorgebracht, op 'n een hoofdofficier waardige wijze behoort te geschieden en alsdan hieromtrent valt op te merken, dat zinsneden zoals in bijlage C:

punt 5: „het spreekt vanzelf, dat een afsluitingsgroep moet afsluiten“;

punt 8: „ja, wie anders?“;

punt 12 in verband met blz. 3 van bijlage A: „vertaald in populair „Nederlands betekent dit: Wij (de staf) hebben geen idee hoe je er „komen moet, enz.“;

punt 28: „Indien zij nakomen, hoe had de Brig. Majoor zich dat „dan voorgesteld?“;

aan het slot: „vermijd stoere uitdrukkingen“,

getuigen van een minder goeden smaak in het kiezen van zijn uitdrukkingswijze tot het kenbaar maken van zijn afwijkend oordeel aan een meerdere; dat dan ook de totaalindruk van klager's critieki, een gevoel van meerwaardigheid en een geest van „beter weten“ weergeeft, welke allerminst een hoofdofficier tegenover zijn meerdere passen;

Overwegende, dat derhalve op grond van het bovenstaande de omschrijving der strafreden als juist dient te worden gehandhaafd en ook de opgelegde straf den Hove juist is voorgekomen zodat hei beklag ongegrond moet worden verklaard;

Gelet nog op de artikelen 1 en 33 van het Reglement betreffende de Krijgstucht en krachtens artikel 67 der Wet op de Krijgstucht nemende de eindbeslissing op het beklag:

Verklaart het beklag ongegrond.
Handhaaft de straf en de omschrijving der strafreden.

Krijgsraad te Velde (Kon. Landmacht) in Indonesië.

Vonnis van 28 September 1948.

President: Lt. Kolonel Mr. K. L. H. M. van der Vijver.

Leden: Majoor J. C. Zuidema en Majoor H. K. Karsen.

Eenvoudige belediging: het toeroepen van het woord „schooier“ tegen de bestuurder van een voorbijrijdende jeep.

Opzettelijke belediging van een meerdere (art. 108 W.M.S.R.) niet bewezen verklaard doch de afzonderlijke getuigenis van een meerdere gebezigd t.a.v. het bewijs van „eenvoudige belediging“.

(W.M.S.R. art. 108; Inv. art. 74, 1°; W.v.Sr. art. 266).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LANDMACHT IN INDONESIË,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen D. B., soldaat,

Gezien de schriftuur van eis, door de Auditeur-Militair overlegd op de terechtzitting van 28 September 1948 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

dat hij, terwijl hij als militair, te weten als soldaat, in werkelijke dienst was en behoorde tot de Koninklijke Landmacht, op of omtrent 2 Mei 1948 te B. zijn meerdere, de 1e luitenant R., opzettelijk in zijn tegenwoordigheid heeft beledigd, althans heeft uitgescholden, door hem alstoen aldaar „schooier“ toe te roepen;

Overwegende, dat beklagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij op 2 Mei 1948, toen hij als soldaat der Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was, omstreeks 20.15 uur bij de C-weg te B. stond; dat hij toen daar een jeep zag naderen en dat hij met zijn hand het gebaar maakte om mee te liften; dat de jeep echter doorreed; dat hij toen tegen zijn vriend, met wie hij daar stond, „schooier“ riep; dat de jeep even later terugreed en dat er een 1e luitenant uitstapte, die hem, beklagde, gelastte mee te gaan;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 3 Mei 1928 opgemaakt te B. door L. R., 1e luitenant, dienende bij de M.P., zakelijk inhoudt als relaas van verbalisant:

'dat hij op 2 Mei 1948 omstreeks 20.15 uur in zijn dienstjeep reed over de C-weg te B.; dat ter hoogte van de daar aanwezige benzinepomp een als militair gekleed manspersoon met gebaren om een lift vroeg; dat hij doorreed en dat hij toen „schooier“ hoorde schreeuwen;

dat hij zeker wist, dat dit voor hem bedoeld was; dat hij toen bovengenoemd persoon heeft aangehouden;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, dat de beklaagde het hem ten laste gelegde feit heeft begaan, met dien verstande, dat hij, toen hij het beledigende „schooier“ uitte, hij dit deed tegen de bestuurder van de voorbijrijdende jeep, doch beklaagde toen geacht moet worden niet te hebben geweten, dat die bestuurder een meerdere was, aangezien het toen reeds donker was;

Overwegende, dat beklaagde's handelwijze valt onder het bereik van artikel 266 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat de in artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht opgenomen bepalingen een verscherping zijn van de eenvoudige belediging van artikel 266 van het Wetboek van Strafrecht, zodat waar ten aanzien van artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht artikel 74 Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht Coepasselijk is, dit artikel 74 ook toepasselijk is bij de overtreding van artikel 266 van het Wetboek van Strafrecht, mits de beledigde een meerdere is;

Overwegende, dat de Krijgsraad het verweer van beklaagde, dat hij „schooier“ zou hebben geroepen tegen zijn vriend, juist op het moment dat hem een lift geweigerd werd en zo luid, dat de bestuurder van de voorbijgereden jeep hem hoorde schreeuwen, onaannemelijk acht;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als „Eenvoudige belediging“;

(volgt: *DRIE WEKEN* gevangenisstraf).

NASCHRIFT.

Het is merkwaardig welk een moeizame omweg dit vonnis maakt, om de schuldigerklaring van beklaagde aan eenvoudige belediging te bereiken. Daar is eerst het aanloopje dat beklaagde, gezien de heersende duisternis, geacht moet worden niet te hebben geweten dat de bestuurder van de jeep een meerdere was. Dexe overweging moet als ten overvloede worden beschouwd, want belediging van een meerdere — artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht — was beklaagde niet ten laste gelegd. Dit blijkt uit de plaatsing van het woord „opzettelijk“ in de tenlastelegging, nl. na de woorden „zijn meerdere, de 1e luitenant R.“. Mogelijk heeft het feit dat de tenlastelegging de kwaliteit van de beklaagde inhoudt, de Krijgsraad op het dwaalspoor naar artikel 108 gevoerd. Deze kwaliteit, welke geen element is van het ten laste gelegde feit, doch slechts de competentie van de Krijgsraad aangeeft, had in de tenlastelegging gemist kunnen worden.

Dan vervolgt het vonnis zijn weg, van artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht naar artikel 74, 1° Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht. Deze weg wordt echter versperd, omdat het misdrijf van artikel 108 W.M.S.R. (dat niet tenlaste gelegd is!)

niet bewezen wordt verklaard. Toch wordt artikel 74, 1° toepasselijk geacht.

De toepasselijkheid van artikel 74, 1° op misdrijven buiten de IVe titel van het Wetboek van Militair Strafrecht is een omstreden vraagstuk, dat tot nu toe slechts negatieve beantwoording in de rechtspraak heeft ontvangen. Het H.M.G. van N.I. weigerde in zijn sententie van 4 September 1936 (M.R.T. XXXII, blz. 317 v.) dit bewijsvoorrecht van de meerdere te gebruiken voor een bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht, in eendaadse samenloop met de mondelinge bedreiging van artikel 108 W.M.S.R. gepleegd; de Zeekrijgsraad hij de Strijdkrachten in het Oosten ontliet de beantwoording van een soortgelijke vraag in zijn vonnis van 18 Januari 1946 (M.R.T. XXXIX, blz. 516 v.). Persoonlijk kan ik voor enige uitbreiding van de toepasselijkheid van artikel 74, 1° voelen; het valt echter niet te ontkennen dat de tegengestelde mening zich kan beroepen op een analogie met 's Hogen Raads jurisprudentie inzake het bewijsvoorrecht van de opsporingsambtenaar met beperkte opsporingsbevoegdheid: volgens de Hoge Raad kan dit voorrecht zich niet uitstrekken buiten de feiten, waartoe die opsporingsbevoegdheid geldt (arrest 9 Januari 1928, NJ 19281212). De Krijgsraad heeft echter uitdrukkelijk beslist dat het bewijsvoorrecht van de meerdere ingevolge artikel 74, 1° Inv. wèl verder reikt dan de misdrijven tegen de ondergeschiktheid van de IVe titel van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Echter: was het aansnijden en beslissen van deze strijdvraag wel noodzakelijk? Ik meen van niet. De Raad vermeldt namelijk in zijn vonnis dat uit het „ambtsedig proces-verbaal” van de bij de M.P. dienende luitenant R. blijkt. . . enz. Het is niet aan te nemen dat de Krijgsraad dit zonder critiek in zijn vonnis zou hebben opgenomen, wanneer luitenant R. van de Militaire Politie niet inderdaad (als opsporingsambtenaar) zou zijn beëdigd. R. is dus, zo neenz ik aan, òf Nederlands opsporingsambtenaar, en dan heeft zijn proces-verbaal volledige bewijskracht ingevolge het laatste lid van artikel 344 van het Wetboek van Strafvordering, òf Indonessich opsporingsambtenaar, en dan heeft zijn proces-verbaal dezelfde kracht op grond van artikel 74, 3° Inv. Artikel 74, 1° Inv. had dus voor het lanceren van een bewijsvoorrecht niet in het vuur gebracht behoeven te worden ¹⁾.

Maar ook deze basis heeft het bewijs van de ten laste gelegde eenvoudige belediging m.i. niet nodig. De opgaven van beklagde en de schriftelijke verklaring van luitenant R. leveren nl. reeds het wettig en overtuigend bewijs op (al zou het te prefereren zijn geweest, R. ter zitting of bij de Officier-commissaris als getuige te

¹⁾ Men zou wellicht kunnen staande houden dat deze Indonesische proces-verbaal wel schriftelijke bescheiden zijn, maar het bewijsvoorrecht van het slot van artikel 344 Sv. missen, doch een dergelijke opvatting zou aan artikel 74, 3° Inv. elke redelijke zin ontnemen, aangezien ook zonder die bepaling de Indonesische processen-verbaal reeds onder artikel 344, 5° Sv. zouden vallen.

horen, mits slechts (zoals de Krijgsraad terecht deed) verworpen worde het verweer van beklagde, dat hij „tegen zijn vriend, met wie „hij daar stond“, schijnbaar zonder enige grond en op zó luide toon „schooier“ riep, dat de bestuurder van de jeep dit hoorde. Die verwerping is echter nodig, want dit is het enige punt waarop het bewijs van het tenlastegelegde zou kunnen stranden en dit punt kan nòch door de verklaring van de meerdere (art. 74, 1° Inv.), nòch door het ambtsedige proces-verbaal van de opsporingsambtenaar (art. 344 laatste lid Sv.) worden weerlegd. De zinsnede, dat hij zeker wist, „dat dit voor hem bedoeld was“, in het proces-verbaal van luitenant R. is ten deze zonder waarde: het is, nu het relaas geen nadere gronden inhoudt waarop dit „zeker weten“ gebaseerd is, een conclusie, waartoe alleen de rechter bevoegd is. Terecht heeft de rechter dan ook, na zijn omxwervingen door de contreien van de artikelen 108 W.M.S.R. en 74 Inv. op de hoofdweg teruggekeerd, dit verweer van beklagde verworpen. Dàt is het cardinale punt van de bewijsoverwegingen; de rest had m.i. gemist kunnen worden.

Tenslotte: uit het vonnis blijkt niet dat de voor de vervolging van „eenvoudige belediging“ vereiste klacht is ingediend of dat de bepaling van artikel 67a van het Wetboek van Strafrecht is toegepast; nu belediging van een meerdere (art. 108 W.M.S.R.) of belediging van een ambtenaar in de rechtmatige uitoefening zijner bediening (art. 267 W.v.Sr.) niet is ten laste gelegd, was hetzij een klacht, hetzij een kennisgeving door de openbare aanklager, dat tot vervolging zal worden overgegaan, onmisbaar en het vonnis had van die aanwezigheid behoren te doen blijken. Had het een of het ander niet plaats gehad, dan had de Krijgsraad de Auditeur-Militair tot het nodige alsnog in de gelegenheid kunnen stellen (R.L. art. 168) en bij gebleken onmogelijkheid van redres, de beklagde behoren vrij te spreken.

W. H. 8.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

„Tijd van oorlog” in Indonesië.

Van Mr. M. P. PLANTENGA te Semarang ontvingen wij de volgende opmerkingen en overwegingen:

„OVERWEGENDE, DAT TIJD VAN OORLOG AANWEZIG MOET WORDEN GEACHT, AANGEZIEN NEDERLAND ZICH IN OORLOG BEVINDT EN DE TROEPEN, WAARTOE BEKLAAGDE BEHOORT, OP EXPEDITIE „ZIJN” is de in de vonnissen van de Krijgsraden te Velde K.L. in Indonesië vrijwel onveranderlijk voorkomende standaard-overweging. Zij heeft echter niet in alle opzichten genade kunnen vinden in de ogen van de annotator van één dier vonnissen, op blz. 610 van M.R.T. XLI. Deze meent, dat geen enkel wetsartikel en met name niet artikel 71 W.M.S. enkel aan het op expeditie zijn van troepen de wettelijke toestand van „tijd van oorlog” verbindt. Deze schijnbaar academische quaestie heeft in Indonesië een meer reële betekenis. Ik meen daarom de gewraakte formulering in bescherming te moeten nemen.

Op verschillende gedragingen van militairen werkt de omstandigheid, dat het feit in tijd van oorlog of ten opzichte van de vijand gepleegd is, strafverzwarend (b.v. opzettelijke ongehoorzaamheid, 114 W.M.S.: wachtdelicten, 129 W.M.S.), levert een in vredetijd onbekend of anders geformuleerd misdrijf op (b.v. capitulatie, 84 W.M.S.; plundering, 153 W.M.S.), of wordt tot rechtvaardigingsgrond (38 W.M.S.). Het ligt voor de hand, dat deze en dergelijke leerstukken, die in de rechtspraktijk van Nederland in Europa — behalve bij hoogst-enkele delicten, zoals bij de zogenaamde Indië-deserties — vrijwel uitsluitend van formeel-theoretisch belang zijn, bij de in menig opzicht met oorlog overeenkomende omstandigheden in Indonesië tot levende begrippen in de rechtszaal gegroeid zijn. Voortdurend moet de theorie aan de werkelijkheid getoetst worden. Er moet voor worden gewaakt, dat de vonnissen van de krijgsraden het zelfvertrouwen en de doortastendheid van de troep niet ondermijnen. Zij mogen ook niet een vrijbrief worden voor wandaden, als waarmede de Duitsers en de Japanners hun naam in de wereld zo zeer geschaad hebben.

Hoe moet men nu juridisch de begrippen „oorlog” en „vijand” benaderen? Formeel-juridisch bevindt Nederland zich niet in oorlog met de Republiek en zijn deszelfs inwoners en die van de tot voor kort nog niet bezette gebieden niet onze vijanden. Toch verschilt de positie van het leger tijdens een politionele actie in de praktijk maar zeer weinig van een leger in oorlogsomstandigheden en zijn er, voorlopig althans, nog gebieden, die men in feite niet anders dan als vijandelijk gebied en waarvan men de bewoners in feite niet anders dan als vijanden kan betitelen.

Dat Nederland zich nog „in tijd van oorlog” bevindt, omdat het nog steeds geen vredesverdragen gesloten heeft met Duitsland en

Japan, is formeel-juridisch juist. Men zal echter moeten toegeven, dat hiermede het juridisch begrip „tijd van oorlog” op bedenkelijke wijze is opgerekt. In Indonesië zou het in elk geval als van iedere realiteit gespeende juristerij gevoeld worden, indien uitsluitend op die grond alle hierboven aangeduide strafverzwarende- en andere gevolgen voor het militaire strafrecht zouden moeten worden toegepast. Bovendien zou men op deze wijze toch vastlopen met het begrip „vijand”. Vijand is immers de staat, het volk, de persoon, tegen wie oorlog gevoerd wordt. Dat zouden dus zijn Duitsland en de Duitsers, Japan en de Japanners.

De krijgsraden in Indonesië stonden derhalve van meet af aan voor de moeilijkheid, om, bij de uitermate ingewikkelde internationaal-politieke situatie, van de ten dienste staande strafrechts-bepalingen een voor de behoefte van het leger bruikbaar en sluitend systeem op te bouwen. In de meeste gevallen zou men zich nog wel hebben kunnen behelpen met de begrippen „burgeroorlog” en „opstandelingen” van artikel 87 W.v.S. Maar zou dat politiek over de gehele linie aanvaard zijn? En zou men daarmee ook alle gevallen hebben kunnen oplossen, waarin het begrip „vijand” buiten de eigenlijke krijgsmacht van de tegenstander ook moest worden toegepast op de Republiek en/of op de gehele bevolking van de niet-bezette gebieden als zodanig, dus afgezien van hun eigenlijke gezindheid?

Bij het onder ogen zien van deze en soortgelijke vragen leek het beter aan te sluiten bij de terminologie van artikel 71 W.M.S., dat meer op situaties als die van Indonesië is toegesneden. In het bijzonder is de uitdrukking „militaire expeditie” bij uitstek geschikt, om zowel bij politionele acties als bij meer stationnaire toestanden van handhaving van bestands-bepalingen, optreden tegen ordeverstoringe elementen e.d. de situatie te kenschetsen. Nu zij het de geachte annotator toegegeven, dat artikel 71 W.M.S. kennelijk geschreven is voor een militaire expeditie in tijd van vrede en niet ook bedoeld is voor „militaire expedities in geval van oorlog”. Als men reëel wil blijven, zal men echter moeten toegeven, dat het Nederlandse leger in Indonesië eerder in het eerste dan in het laatste geval verkeert. De strijd in Indonesië wordt niet meer gevoerd tegen de oorspronkelijke vijand, Japan; van een in enige vorm van organisatie opererend gedeelte van de voormalige Japanse krijgsmacht is geen sprake meer. De enige tegenstanders zijn de Indonesiërs, met wie Nederland zich juridisch niet in oorlog bevindt, noch zich in de werkelijke oorlogstijd van 1941—1945 ooit bevonden heeft. In feite is het optreden van het Nederlandse leger in Indonesië dan ook het beste te karakteriseren als een militaire expeditie in tijd van vrede.

Rest nu de vraag, hoe men aanmoet met de zinsnede: „zodra aan „een gedeelte der krijgsmacht op de door Ons te bepalen wijze is „bekend gemaakt”? Als vaststaande kan hierbij wel worden aangenomen, dat aan de naar Indonesië gezonden troepen nimmer formeel en uitdrukkelijk bekend is gemaakt, dat zij, „door het militair „gezag zijn aangewezen ter deelneming aan een militaire expeditie.”

En zo dit al mocht hebben plaats gehad, is er zeker hiervan geen proces-verbaal opgemaakt, zoals geëist wordt in artikel 2 van het K.B. van 21 April 1922, Stbl. 207. Dwingt ons dit nu echter om artikel 71 W.M.S. als „niet-toepasselijk voor het onderhavige geval" ter zijde te laten? Zouden wij dit artikel niet teleologisch mogen toepassen? Zouden wij niet mogen redeneren, dat het artikel geschreven is voor het geval van een militaire expeditie in vredetijd, dat de taak van het Nederlandse leger in Indonesië in feite niet anders is dan een militaire expeditie in vredetijd, maar dat de formele bekendmaking daarvan overbodig en daarom zinloos zou zijn, omdat Nederland zich nog formeel „in tijd van oorlog" (met Duitsland en Japan) bevindt en dus alle strafverzwarend- en andere oorlogsbepalingen formeel reeds op alle militairen, ook op die in het vaderland, toepasselijk zijn? Laten we reëel blijven. Volgens de toelichting op het K.B. van 21 April 1922, Stbl. 207, is de bekendmaking van de aanwijzing ingevolge artikel 71 W.M.S. volkomen vormloos. De waarde van die bekendmaking en haar eigenlijke inhoud ligt in het feit, dat de troep ervan doordrongen moet worden, dat van dat ogenblik af aan op hen en hun tegenstanders de bepalingen van „oorlog" en „vijand" van toepassing zijn. Maar wat zou er nu nog bekend gemaakt moeten worden, maar de tijd van oorlog immers formeel nog steeds bestaat? Dat zou toch alleen maar verwarring kunnen stichten en de foutieve mening kunnen doen postvatten, dat er voor een dergelijke bekendmaking geen tijd van oorlog is? Impliceert dit nu echter ook, dat het Nederlandse leger in Indonesië zich niet op een militaire expeditie bevindt in de zin van artikel 71 W.M.S.?

Om op ons punt van uitgang terug te komen. Ondanks het ontbreken van de in artikel 71 W.M.S. bedoelde bekendmaking, bevindt Nederland zich formeel in tijd van oorlog en in Indonesië bovendien op expeditie, niet alleen in feite, maar ook juridisch.

Bovenstaande regelen geven ons aanleiding tot enkele opmerkingen.

Allereerst zij vermeld dat wordt ingestemd met de overwegingen, dat er voor de Nederlandse krijgsmacht in Indonesië omstandigheden gelden, welke practisch zeer weinig verschillen van daadwerkelijke oorlogsomstandigheden; dat het feit dat Nederland nog geen vredesverdragen heeft gesloten met Duitsland en Japan, slechts een bloot-formele basis kan opleveren voor de toepassing van het begrip „tijd van oorlog" op deze omstandigheden en dat een dergelijke basis voor deze omstandigheden weinig reëel aandoet; dat door aansluiting bij artikel 71 van het Wetboek van Militair Strafrecht de huidige omstandigheden van daadwerkelijke krijg een meer reële basis krijgen en dat dan tevens het begrip „vijand" juridisch beter onderdak kan worden gebracht.

Er is dan ook geen bezwaar tegen, om artikel 71, al is het voor-

schrift veeleer *bedoeld* voor militaire expeditiën in tijd van vrede ¹⁾, ook toe te passen gedurende de huidige „oorlogstijd“, welke immers eigenlijk alleen berust op de formele grondslag van de nog niet gesloten vredesverdragen. Opgemerkt worde, dat zich daartegen het bestreden gedeelte der annotatie op blz. 610 van de vorige jaargang ook niet verzette ²⁾. Men zie in dit verband ook de bijdrage „Tijd „van oorlog in het strafrecht“ op blz. 274 v. van M.R.T. XXXIX: in hoofdstuk IV wordt in dit opstel voorgesteld om de bekendmaking van artikel 71 te doen aan elk deel der voor Indonesië bestemde krijgsmacht, telkens alvorens het het grondgebied van Indonesië betreedt, om aldus de incongruentie tussen de feitelijke en de formele loestand op te heffen (t.a.p. blz. 277). Wij achten een bekendmaking in de zin van artikel 71 dan ook wel degelijk van betekenis, wanneer „tijd van oorlog“ formeel nog (of: reeds) bestaat, terwijl er geen daadwerkelijke oorlog aan de gang is. In geval van daadwerkelijke oorlog schijnt zij in het algemeen overbodig.

Waar het bestreden gedeelte van de annotatie zich tegen richtte, was het feit dat het vonnis aansluiting zocht bij artikel 71, zonder dat de in dat artikel vereiste bekendmaking had plaats gehad. Want zonder dat aan de vereisten van het artikel is voldaan, kan men niet de steun ervan inroepen om het begrip „vijand“ het verlangde formeel-juridische onderdak te verschaffen.

Schrijver maant aan om reëel te blijven en de bekendmaking, die immers vormvrij is, achterwege te laten, aangezien formeel „tijd van „oorlog“ nog steeds bestaat en de troep zó wel weet, dat zijn tegenstanders „vijand“ zijn. Deze argumentatie schijnt echter op twee gedachten te hinken. Van tweeën één: of men rekt artikel 87 van het Wetboek van Strafrecht op en gebruikt het begrip „opstandelingen“, maar dan worde artikel 87 en de formele tijd van oorlog niet als quantité négligeable terzijde gelegd, of men gebruikt artikel 71 van het Wetboek van Militair Strafrecht, maar dan gaat het niet aan om de wettelijk vereiste bekendmaking, omdat zij vormvrij is. te degraderen tot iets wat juridisch waardeloos is!

Wat de begrippen „burgeroorlog“ en „opstandelingen“ van artikel 87 van het Wetboek van Strafrecht betreft nog het volgende. Schrijver haalde deze begrippen uit de rust der teleologische interpretatie, waarin zij verkeerden. Opgemerkt dient te worden, dat zij slechts betrekking hebben op de Nederlandse burgeroorlog en de Nederlandse opstandelingen (d.i. de burgeroorlog en de opstandelingen binnen het Rijk in Europa), evenals volgens vaste jurisprudentie van vóór de oorlog ³⁾ het begrip „ambtenaar“ van artikel 180 slechts

1) Men zie o.a. Van de Hoeven I, blz. 598: „tijd van oorlog“ geldt, ingevolge art. 71 W.M.S.R., mede buiten geval van volkenrechtelijke oorlog.

2) Dit blijke uit de gebruikte woorden „in de eerste plaats“, hoewel toegegeven wordt dat deze bedoeling nog duidelijker ware gebleken, wanneer genoemde woorden een regel hoger, tussen de woorden „niet“ en „bedoeld“ waren geplaatst.

3) Zie o.a. sententie H.M.G. v. N.I. van 6 Februari 1931, M.R.T. XXVII,

betrekking heeft op de moederlandse ambtenaar. Of mag men, nu artikel I van het Wetboek van Militair Strafrecht de 9e titel van het Wetboek van Strafrecht uitdrukkelijk noemt, de verklaringsartikelen uit de Nederlandse sfeer lenen en ze toepassen op Indonesische feitelijke omstandigheden? Zo deed blijkbaar ⁴⁾ de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten in zijn vonnis van 22 Maart 1946, M.R.T. XL, blz. 635 v.; zo deed mogelijk ook de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië in zijn vonnis van 5 Maart 1948 en het Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië bij de bevestiging van dat vonnis in zijn sententie van 21 Mei 1948, M.R.T. XLII, blz. 131 v. Wij menen dat zuks inderdaad geoorloofd is en, aangezien de bekendmaking van artikel 71 van het Wetboek van Militair Strafrecht (voor zover ons bekend) nimmer formeel heeft plaats gehad ten aanzien van de troepen in Indonesië, zal in de praktijk artikel 87 wel de enige basis geweest zijn, waarop de jurisprudentie van de gevallen der politionele actie het begrip „vijand” kon doen rusten. In ieder geval zal, naar onze mening, geen gebruik gemaakt kunnen worden van de overeenkomstige bepalingen van het Indonesische strafwetboek (artikel 96) inzake burgeroorlog en opstandelingen, want de Verordening Militair Gezag No. 43 incorporeert slechts de *feiten* van het Indonesische strafrecht in artikel 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht en bepaaldelijk *niet* de algemene leerstukken. verklaring enz. 5).

Wil men dus, in het voetspoor van de vaste vooroorlogse jurisprudentie van de militaire rechter, „burgeroorlog” en „opstandelingen” beperken tot een Nederlandse werkingssfeer ⁶⁾, dan zal men artikel 71 van het Wetboek van Militair Strafrecht moeten toepassen. De wetgever heeft stellig aan gevallen als de politionele actie gedacht. Men zie de Memorie van Toelichting op het huidige artikel 71 ⁷⁾: „Ofschoon het ontwerp niet bestemd is om ook voor „krijgsmacht in de koloniën en bezittingen van het Rijk buiten „Europa te gelden, moeten toch met het oog op de Nederlandsche „Marine de militaire expeditiën, hoewel zij in volkenrechtelijken zin „geen oorlogen zijn, te dezer plaatse met oorlog gelijkgesteld worden”. Maar dan dient men artikel 71 ook toe te passen en niet te volstaan met daarbij aansluiting te zoeken. Want. het zij herhaald,

blz. 34 v. en sententie H.M.G. van 8 September 1933, M.R.T. XXIX, blz. 474 v. Deze jurisprudentie had mogelijk ten doel, de wetgever te nopen, de inter-regionale verwarring te regelen. Zij vond een nood-oplossing in de Verordening van het Militair Gezag in Indonesië No. 43 en zal, naar wij hopen spoedig, door de Nederlandse wetgever worden overgenomen.

Men zie voor een en ander nog: Dr. L. M. *Rollin Conquerque*: „Inter-regionale militaire strafwetgeving”, M.R.T. XLII, blz. 88.

⁴⁾ Zie de uitdrukkelijke overweging inzake de qualificatie op blz. 637 en het aangehaalde artikel 87 op blz. 638, t.a.p.

⁵⁾ Zie o.a. M.R.T. XXXIX, blz. 457.

⁶⁾ Misschien is dit het standpunt van de Memorie van Toelichting op het huidige artikel 71 W.M.S.R. Zie Van der Hoeven I, blz. 555 onder d.

⁷⁾ Zie Van der Hoeven I, blz. 554.

of men behelpt zich met artikel 87 van het Wetboek van Strafrecht (en dit schijnt ons zeker gerechtvaardigd), of men eist een strict formeel-juridische basis, maar die basis krijgt men niet door slechts het artikel op te slaan en te lezen; men dient dan aan de voorwaarden ervan te voldoen.

W. H. V.

Toepassing Indonesisch strafrecht.

De Luit. t. zee 1e kl. (A) Mr. M. Krauss schreef ons, naar aanleiding van de Naschriften I en II op pag. 60—62 van M.R.T. deel XLII, het navolgende:

Het H.M.G. N.I. acht toepassing van het Indische Strafrecht-artikel onjuist: „aangezien de *materie* betreffende feiten als onder-„werpelijk door beklagde gepleegd wel degelijk, zij het onder andere „omschrijving dan in de N.I. Strafwet, in het Nederlandse gemene „strafrecht onder art. 284 van het Wetboek van Strafrecht is ge-„regeld, zodat van toepassing van art. 335 van het Wetboek van „Strafrecht van N.I. geen sprake kan zijn;

„Overwegende, dat, dit vastgesteld zijnde, thans derhalve moet „worden nagegaan, of de door beklagde gepleegde, bewezen ver-„klaarde feiten vallen onder de omschrijving van art. 284 van het „Nederlandse Wetboek van Strafrecht”, waarna het H.M.G. N.I. dan tot een bevestigende conclusie komt.

De krijgsraad kwam *eerst* tot een *ontkennende* conclusie en paste *daárum* Indisch recht toe.

Resumerende kan ik niet zien:

1e. dat indien het H.M.G. N.I. tot een ontkennende conclusie ware gekomen, hij naar het Indisch Wetboek van Strafrecht gegrepen zou hebben;

2e. dat de krijgsraad te Soerabaja het Nederlandse recht zou hebben geëlimineerd bij *concurrentie* met een Indische bepaling. (Buiten deze stof staat het vanwege de realiteit doen wegvallen van een klein stukje bewezen verklaard Nederlands recht, dat reeds opgenomen was in de veel grotere entourage van Indisch recht; hij zou zc meenemen naar het M.P. bureau en inbrslagname der kledingstukken was daarmee annex).

Vrijheid van Commanderende Officieren inzake disciplinaire strafoplegging.

Wij ontvingen van Mr. S. J. VAN DER HOEVEN, Auditeur-Militair bij de Krijgsraad te Velde (Koninklijke Landmacht) in Indonesië, een brief van de volgende inhoud:

Met belangstelling werd door mij kennisgenomen van het op blz. 1 en 2 van het M.R.T., deel XLII opgenomen artikel, betreffende bovengenoemde aangelegenheid.

Mij volkomen verenigende met het juridische standpunt van W. H. V. in genoemd artikel, trof mij de zinsnede daarin, dat in Nederlands Indië (lees Indonesië) de gewoonte *blijkt te zijn ontstaan* (cursivering van mij — v. d. H.) zowel bij de Koninklijke Landmacht als bij het Koninklijk Nederlands Indonesische Leger, dat de Auditeur Militair in zijn advies tot niet-verwijzing tevens de op te leggen strafsoort en strafmaat betreft.

Waar mij van deze gewoonte niets bekend was, verzocht ik de onder mijn Auditie ressorterende plv. Auditeurs-Militair mij met betrekking tot de door hem in deze gevolgde gedragslijn te willen inlichten.

Deze „enquête” heeft het volgende resultaat opgeleverd:

I. *Neven-auditie Bandung*: de door W. H. V. gesignaleerde gewoonte bestaat op mijn Auditie niet.

II. *Neven-auditie Medan*: wat betreft de door W. H. V. gesignaleerde gewoonte ga ik — en dan nog in uitzonderingsgevallen — niet verder dan een toevoeging aan mijn advies in deze zin: „n.m.m. dient „deze straf, gezien de ernst van het feit, aan de hoge kant te zijn”, of „verlaging ware hier zeer zeker in overweging te nemen”.

III. *Neven-auditie Semarang*: De gesignaleerde gewoonte heeft hier nimmer bestaan. Wel komt het in zeer zeldzame gevallen, waarin slechts na lange aarzeling beslist wordt tot niet-verwijzing en krijgstuchtelijke afdoening der zaak, voor dat dezerzijds een slag om de arm wordt gehouden in zoverre dat op mijn advies door de Verwijzings-Officier aan de tot straffen bevoegde meerdere van beklagde wordt medegedeeld, dat verwijzing der zaak naar de krijgssraad zal volgen tenzij een bepaalde minimum-krijgstuchtelijke straf wordt opgelegd. Hier is dus een zekere analogie met de gevallen, waarin wegens onvoldoende strengheid der reeds opgelegde krijgstuchtelijke straf daarmede niet wordt ingestemd en de zaak naar de krijgssraad wordt verwezen. Dergelijke gevallen behoren echter tot de zeer hoge uitzonderingen, zodat hier van een ontstane gewoonte zeker niet kan worden gesproken.

IV. *Neven-auditie Batavia*: De gesignaleerde gewoonte bestaat op mijn auditie niet. Bij uitzondering vermeld ik in mijn advies wel eens: „dat het mij wil voorkomen, dat een strenge correctie gewenst „is” of iets dergelijks. De sohrijver van het artikel in het M.R.T. zal hier echter wel niet op gedoeld hebben.

V. *Neven-auditie Surabaya*: Het spreekt vanzelf, dat door een A.M. op het „adviesbriefje” aan de V.O. wel eens opmerkingen over de afdoening of mérites van een bepaalde zaak worden geplaatst. Voor zover mij bekend, behelzen deze nooit een mededeling betreffende strafsoort en strafmaat, doch hoogstens een opmerking als: „ver-, „dachte ware er op attent te maken, dat dit zijn laatste kans is ge-, „weest” of „dat hij bij de eerstvolgende keer naar de krijgssraad ver-, „wezen zal worden” of „gezien verdachte's straflijst, schijnt mij een „strenge straf gewenst”.

Uit het bovenstaande moge blijken, dat in tegenstelling met het-

geen door W. H. V. in opgemeld artikel werd vermeld, de door hem gewraakte gewoonte niet bestaat.

En niet alleen bestaat deze gewoonte niet bij het K.L., ook mijn ambtgenoten van het K.N.I.L. te Batavia, aan wie ik het artikel liet lezen, bleken een standpunt te huldigen, dat met de hierboven genoemde overeen komt.

Ik zou het op hoge prijs stellen, indien U dit schrijven in het M.R.T. zoudt willen doen opnemen, terwijl ik tevens gaarne zal vernemen uit welke bron de aan W. H. V. verstrekte, kennelijk onjuiste, inlichtingen zijn ontsproten.

Met voldoening lezende dat Mr. van der Hoeven zich verenigt met de strekking van de redactionele opmerkingen betreffende de vrijheid van commanderende officieren inzake disciplinaire afdoening, vermeld ik, in antwoord op de vraag, vervat in de slotalinea van bovenstaande brief, het volgende:

Gedurende de eerste moeilijke maanden na aankomst te Batavia (October 1945) werkte ik als Fiscaal bij de Krijgsraad bij de Zee-macht in het Oosten op verschillend gebied op zeer aangename wijze samen met de toenmalige Auditeur-Militair bij de Krijgsraad te Velde van het K.N.I.L. Daarbij deelde hij mij meer dan eens mede dat op zijn auditie de vaste gewoonte bestond om, bij advies tot disciplinaire afdoening, tevens strafsoort en strafmaat te vermelden, welk advies, werd het door de verwijzingsofficier overgenomen, aan de betrokken strafoplegger werd doorgegeven.

Dit voor zover het het Koninklijk Indonesische Leger betreft; of zijn ambtsopvolgers met deze gewoonte gebroken hebben, is mij niet bekend.

Wat de Koninklijke Landmacht betreft worde verwezen naar het advies van de Auditeur-Militair te Soerabaja in de zaak tegen de korporaal (KMR. SD. TV.) D. v. d. M., gedateerd Soerabaja, 25 Maart 1948, Aud. No. Sb. 182/48, betrekking hebbende op een door verdachte vóór zijn indiensttreding bij de Koninklijke Marine, als soldaat gepleegd feit. In dat advies komt de zinsnede voor „...met „advies deze zaak krijgstuchtelijk af te doen (14 d. streng arrest).” Ook hier dus zowel strafsoort als strafmaat. Dit advies werd door de verwijzingsofficier op 2 April 1948 onder de woorden „Conform „advies besloten” gesigeneerd.

Met gelijke voldoening als boven vermeld valt echter uit de gehouden „enquête” op te maken, dat de gesignaleerde gewoonte thans niet (meer) bestaat.

W. H. V.

Revue de droit pénal et de criminologie.

April 1949. Deze aflevering bevat in de eerste plaats een ook voor onze lezers interessante *Mémoire* van de Advocaat-Generaal bij het Hof van Appèl en bij het Militair Gerechtshof, tevens Professor aan de Universiteit te Luik **Jean Constant** over het begrip in tijd van oorlog, zoals dat voorkomt in de Belgische wet van 22 Maart 1540. Deze

verhandeling dateert reeds van vóór de oorlog en de Redactie heeft haar ongewijzigd laten afdrukken, en er enkele beschouwingen, steunende op na-oorlogse jurisprudentie, aan toegevoegd. De aangehaalde wet heeft ten doel „la défense des institutions nationales" en over haar strekking heerst verschil van mening. De praktijk schijnt zich te hebben uitgesproken voor de opvatting dat zij niet uitsluitend voor vreedestijd geldt, maar tot het ogenblik dat het leger op voet van vrede wordt teruggebracht.

Zij omschrijft maatregelen en strafbepalingen omtrent misdrijven tegen de in- en uitwendige veiligheid van de Staat, welke misdrijven bij wetsbesluit van 26 Mei 1944 gebracht zijn tot de rechtsmacht van de met twee burger-rechters versterkte militaire rechtscolleges. Getroffen moeten worden verschillende vormen van misdrijven tegen de veiligheid van de Staat, welke ontstaan zijn na de desbetreffende bepalingen uit de Code pénal en de in het kort weergegeven vóórgeschiedenis van deze wet vertoont grote zorg om een zo bruikbaar mogelijke redactie te verkrijgen. Met de inschakeling van de militaire rechter werd ontkomen aan trage rechtspraak door de jury en werd snelle en met zo min mogelijke sensatie omgeven afdoening bevorderd. De vele bijzonderheden omtrent de betekenis en bedoeling van in die wet voorkomende uitdrukkingen geven een duidelijk inzicht in de materie, welke ook bij ons welbekend maar niet zo uitvoerig in détails uitgewerkt is.

Daarop volgt een voor criminologen bijzonder interessant overzicht van de hand van de Secretaris-Generaal van het Ministerie van Justitie, tevens Professor aan de Universiteit van Brussel *P. Cornil*, omtrent zijn indrukken van een op dienstreis gebracht bezoek aan onderscheiden gevangenen in de Verenigde Staten van Amerika. De maatregelen tot verbetering en reclassering van gevangenen wijken in veel opzichten af van wat in België — en ook te onzent — bestaat en, hoewel veel van het ook voor ons nieuwe wel zekere aantrekkelijkheid bezit, maant de conclusie van de hooggeleerde Schrijver omtrent de resultaten toch tot voorzichtigheid: de gevangenis, ook in de Verenigde Staten, blijft een onvolmaakt middel tot heropvoeding; deze behoort in vrijheid te geschieden.

Voorts kan ons nog interesseren het verslag van de op 2 April jl. te Gent in het Nederlands gehouden vergadering van de Union Belge de droit pénal, op welke vergadering de Heren *Lamers* en *Feitsma* als vertegenwoordigers van onze Vereniging voor Strafrechtspraak aanwezig waren. Aan de onde was het praeadvies van de Heer *J. Matthijs*, over personendossiers, hetwelk ik op blz. 224 hiervóór vermeld heb. De Heer *Lamers* deelde bijzonderheden mede over hetgeen te onzent op dit gebied tot stand is gebracht, hetgeen de verslaggever en vele Belgische hoorders voorkwam te zijn „d'une „importance considérable". De les, welke de verslaggever hieromtrent resumeerde, was deze: „La personnalité humaine, cette chose si „insaisissable et si délicate, ne se livre vraiment que dans un climat „de sympathie et de confiance".

Na nog enkele andere verslagen en boekbesprekingen, volgt onder de rechtspraak een uitspraak van het Hof van Cassatie omtrent de toepassing van de artt. 106 en 173 van onze oude R.L. (de artt. 94 en 164 van onze nummering), betreffende het in België bestaande bezwaar om een getuige onder ede te horen, die van zijn burgerrechten vervallen is verklaard. Een enkele verklaring in die geest van de getuige acht het Hof niet voldoende om de eed achterwege te laten; hiervoor moet meer authentiek bewijs voorhanden zijn. Zou dit dan ook gelden voor een getuige, die de leeftijd van zestien jaar nog niet bereikt heeft en zou die in zo'n geval zijn geboorte-extract en persoonsbewijs moeten meebrengen?

Overzicht van de zaken behandeld door de Krijgsraad voor de Zeemacht te 's-Gravenhage gedurende het eerste kwartaal 1949.

Zaken afgedaan in het eerste kwartaal 1949		Personen, op wie de zaken van de kolommen 1 en 2 betrekking hebben:				Terugverwezen naar de Commandant Officier	Personen, vermeld in kolom 3, 4, 5 en 6 zijn te verdelen als volgt:				
Bij vonnis	Buiten strafproces (art. 74 W. v. S.)	vermeld in kolom 1		vermeld in kolom 2			Veroordeelden:				
		Officieren	Onderofficieren en manschappen	Officieren	Onderofficieren en manschappen		Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk en voorwaardelijk (gecombineerd)	Vrijgesproken	Transactie
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
61	97	1	60	4	93	1	46	6	6	2	97

INGEKOMEN BIJDLAGEN.

Opperbevelhebber en Regering

door

Dr. L. M. ROLLIN COUQUERQUE.

De vraag, in welke verhouding de opperbevelhebber tot de Regering staat, is van oude oorsprong.

Om niet te ver terug te gaan, laat ik de periode van gedeputeerden te velde tijdens het bestuur van de Republiek der Vereenigde Nederlanden buiten beschouwing en vang mijn historisch overzicht aan met de Staatsregeling der Bataafse Republiek van 1798, in welker art. III de positie van de bevelhebbers van de vloot en van de armée wordt omschreven.

Toen dit vraagstuk na het bijeenkomen van de Nationale Vergadering in dit vertegenwoordigend lichaam ter sprake kwam, was het legerbestuur opgedragen aan het ridderschap de revolutie ingestelde Commissie tot de Algerne Zaken van het Bondgenootschap te Lande. In een voordracht van dit Comité aan die Vergadering, ter tafel gekomen in de zitting van 21 April 1796, omschreef het zijn bevoegdheid aldus, dat hem alleen was opgedragen „de directie over ..'s Lands armée en frontieren en het beleid des oorlogs te lande" maar dat het niet tot zijn werkzaamheden behoorde „iets te decideeren omtrent de politique situatie van ons vaderland".¹⁾

Ongeveer een maand later stelde de uit de Vergadering benoemde Commissie tot de buitenlandse zaken aan de Vergadering voor om de Franse Generaal *Beurnonville* te benoemen tot „Commandant en Chef „onzer nationale armée". Hij mocht deze laten marcheren waarheen hij zulks nodig zou achten, mits hiervan kennis gevende aan het Comité te lande; dit Comité zou hem op zijn aanvraag voorzien van hetgeen hij nodig had. Dit voorstel kwam op 10 Mei 1796 in behandeling. De armee moest op voet van oorlog worden gebracht en de eerste vraag van belang, welke gedaan werd, was of de Nationale Vergadering twee commissarissen nevens die opperbevelhebber zou benoemen. Ook meende een representant, dat de verplaatsing van garnizoenen behoorde tot de rechten van het soevereine volk, welke rechten het Vertegenwoordigend Lichaam uitoefende. Wel zou de Generaal — evenals de vroegere stadhouders — staan onder de onmiddellijke orders van de Vergadering, doch dit behoorde in zijn opdracht tot uitdrukking te worden gebracht.

Hiertegen protesteerde een andere representant. Die bevoegdheid tot verplaatsing van garnizoenen gold slechts voor vreedstijd, doch een armee, welke moest ageren, moest hierin vrij zijn: een mobiele armee of geen armee, dit was z.i. de keuze voor welke de Vergadering stond.

Aan dit argument werd nog toegevoegd, dat de gedachte commiss-

¹⁾ Dagverhaal I blz. 356.

sarissen slechts politieke betekenis zouden kunnen hebben. Indien zij zich niet de militaire operatiën zouden bemoeien, zou dit niet anders dan onenigheid, verwarring en nadeel veroorzaken.

Besloten werd toch om de redactie van het voorstel te doen herzien. ²⁾

Dit geschiedde bij een voorstel van de Commissie van buitenlandse zaken in de zitting van 13 Mei d.a.v.. In de eerste plaats werd besloten om de armée te mobiliseren, onder welke term men verstond: „de armée in staat te stellen van te kunnen canipeeren". De geproduceerde redactie van liet aangehouden besluit over het opperbevelhebberschap verschildte in zoverre van de vorige, dat de benoeming zou zijn „tot nadere dispositie" en dat van dit gezag zou zijn uitgezonderd het garnizoen van den Haag en een deel der armée groot 5000 man, te zamen ongeveer één derde van de toenmalige sterkte. Een amendement om te verbieden de Republikeinse troepen buiten onze grenzen te voeren, werd als in strijd met het tractaat met Frankrijk losgelaten ³⁾. In deze nieuwe redactie nam de Vergadering het voorstel in haar zitting van 17 Mei 1796 aan ⁴⁾. Deze beschikking bevestigde, zoals in de zitting van 20 Mei d.a.v. nog in herinnering werd gebracht ⁵⁾, dat de Franse Generaal ingevolge de met Frankrijk gesloten overeenkomst, in zijn hoedanigheid van Commandant van de Noordelijke Armée recht had op dit bevel over onze troepen: „dit „was zeer natuurlijk, dewijl gecombineerde legers het best door éénen „chef gecombineerd worden." Zo had hij garnizoenen gelegd in Gorinchem en in Breda, en werd er lichtelijk tegen geprotesteerd dat hij ook Amsterdam, dat „in 't midden van ons land" ligt, tot „een „militaire post" wilde maken ⁶⁾. Contra-orders werden echter „met „het hoogste regt" door de Vergadering niet gegeven.

In de zitting van 26 Mei kwam men op de zaak terug, stelde haar zelfs voor als een uiting van dictatoriale macht, welke in een republiek misplaatst was. Men wilde meer bijzonderheden weten, men gaf enig wantrouwen in de Generaal te kennen, stelde zich op het standpunt „dat de Nationaale Vergadering haare autoriteit (zou moeten) „doen gelden" en voegde er nog bij: „alle leden zullen eerder hun „leeven dan de eer der natie verliezen". Een ander lid liet zich evenzo uit: „dan zullen wy weeten hem aan de Wetgevende Vergadering te doen gehoorzamen en de volkssouvereiniteit weten te „doen eerbiedigen." Na een protest tegen deze krachttermen werd de zaak uitgesteld tot de volgende dag ⁷⁾.

Hoewel verontwaardiging en wantrouwen nog niet geweken

²⁾ T.z.p. blz. **457-459**. Verplaatsing van garnizoenen: een herinnering aan het vroegere „recht der patenten", zie mijn opstel in R. Mag. Themis 1949, blz. **94, 114, 120, 122-125**.

³⁾ T.Z.P. blz. **489** v. Voor wat betreft het Haagse garnizoen, zie art. **45** der Staatsregeling.

⁴⁾ T.z.p. blz. **514**.

⁵⁾ T.z.p. blz. **540** v.

⁶⁾ **T.z.P.** blz. **542**.

⁷⁾ T.z.p. blz. **601**.

waren, werd toen in het licht gesteld, dat er voor het met garnizoen voorzien van Amsterdam verschillende motieven bestonden: dit stond in verband met de „militaire operatiën” van de Generaal, het was gegrond op Amsterdams wens en het zou bevorderlijk zijn aan het herstellen van de rust in die stad. Voor deze maatregel bestonden dus — adres aan liet kanoniers-oproer — zeer goede redenen. Daarna ging men over tot de orde van de dag ⁸⁾.

Het in November van dat jaar aangeboden eerste ontwerp van de staatsregeling — het zogenaamde dikke boek — bevatte in de artt. 365 tot en met 368 in hoofdzaak hetzelfde als art. 111 eerste tot en met derde lid der Staatsregeling ⁹⁾.

Deze bepalingen kwamen aan de orde in de zitting van 21 Februari 1797. Reeds bij art. 362 van het ontwerp, luidende: „De Staatsraad heeft de beschikking over de krijgsmacht te water en te lande en „bestuurt in tijd van oorlog derzelve operatiën.” had de representant *Witbols* de opmerking gemaakt, dat het woord „beschikking” niet anders betekende dan de uitvoering van de aan de Staatsraad toegekende bevoegdheden. Doch hij kon zich niet voorstellen dat men „het „formeeren van het plan der operatiën geheel en al aan de uitvoerende „macht zoude willen toevertrouwen zonder dat zij eenige consideratie „zoude behoeven in te neemen van iemand”. Niettemin en niettegenstaande enige andere bedenkingen werd het artikel onveranderd goedgekeurd ¹⁰⁾.

Bij art. 365 verklaarde de Representant *Vitringa* zich niet te kunnen verenigen met die bepaling, volgens welke de uitvoerende macht, zonder medewerking van het Wetgevend Lichaam, bevoegd was om „generaals of vlootvoogden en chef of opperbevelhebbers van oorlog” te benoemen. Het algemeen belang vordert, dat zodanige leiders „de „publique opinie vóór zich hebben”. Men moest voorkomen, dat een of andere minder geschikt gunsteling tot dergelijk ambt benoemd worde „tot praepjudicie zoms van andere ervarenen en alzo meer kundige officieren”. Reeds ten tijde van Prins Willem I behielden de Staten-Generaal de benoeming van een legerhoofd aan zich. Thans zou men de goedkeuring van, of wel de keuze uit een voorgedragen dubbeltal door het Wetgevend Lichaam moeten eisen. Men spreekt dan wel van de verantwoordelijkheid van zodanige bevelhebber, een deskundige leider van een expeditie, doch „welke actie zou men be„ginnen tegen den Staatsraad” — de uitvoerende macht — „wanneer „ze verklaarde die keuze naar hunne beste overtuiging te hebben „gedaan, al viel ze dan ook allernoodlottigst uit voor ’t belang des „lands?”

De Representant *Hnrtoogh* kon echter niet zien, „hoe of de Staatsraad het bestuur Iran hebben over de expeditiën in tijd van oorlog. „zoo de aanstelling der officieren niet aan hun wordt toegekend.”

⁸⁾ T.z.p. blz. 604 v.

⁹⁾ T.a.p. III blz. 622.

¹⁰⁾ T.a.p. IV blz. 1024.

Niettemln werd het artikel onveranderd goedgekeurd ¹¹⁾).

Evenzo passeerden de artt. 366 en 367 de presidiale hamer.

Hetzelfde lot trof art. 368, nadat ruimte was gelaten tot het doen van een voorstel in de geest van het later vierde lid van art. 111 der Staatsregeling ¹²⁾).

Het gewijzigde ontwerp van deze Staatsregeling, hetwelk in de zitting van 2 Juni 1797 werd ingediend, bracht in de hiervoor besproken bepalingen zakelijk geen verandering ¹³⁾. Men vindt ze daar in de bepalingen van de artikelen 378 tot en met 382.

Zij verdwenen van het toneel met de verwerping van het ontwerp door de volksstemming in Augustus d.a.v. en het in 1798 aan de Constituerende Vergadering voorgelegde tweede ontwerp bevatte over dit onderwerp het art. 111, dat, onveranderd, bij de volksstemming de goedkeuring waardig werd gekeurd ¹⁴⁾. Daarbij werd de benoeming hij dreigende vijandelijkheden van de hoogste bevelhebbers van vloot of armée aan het Uitvoerende Bewind overgelaten, doch werd de vaststelling van hun instructiën aan het Vertegenwoordigend Lichaam voorbehouden. Het algemeen bevel over vloot en armée mocht niet aan één persoon worden opgedragen en ook niet aan een of meer leden van het Uitvoerend Bewind dan wel aan dit College in zijn geheel. Een gewezen lid van dit College zou eerst na verloop van twee jaren na zijn aftreden hiertoe benoembaar zijn. Benoemde generaals en admiraals mochten aan de leden van het Uitvoerend Bewind niet verwant zijn tot in de derde graad.

Uit het vorenstaande blijkt, naar het mij voorkomt, dat men de opperbevelhebber aansprakelijk hield voor zijn beleid qua opperbevelhebber, dat deze aansprakelijkheid niet kon en niet inocht rusten op het Uitvoerend Bewind, hetwelk hem zou hebben aangesteld, doch dat dit Bewind wel te beslissen had over voorgenomen oorlogsexpeditiën. Het Uitvoerend Bewind zou, indien mijn opvatting van dit betoog juist is, tegenover de opperbevelhebber staan in ongeveer dezelfde verhouding als die in welke een plaatselijke overheidspersoon, die oin militaire bijstand heeft gevraagd en deze heeft verkregen, staat tegenover de militaire commandant van die bijstand: de burgerlijke overheid geeft het met behulp van die bijstand te bereiken doel aan en de militaire commandant is alleen bevoegd tot het geven van, maar dan ook verantwoordelijk voor de middelen en bevelen, welke hij aan zijn militaire ondergeschikten gelast toe te passen of op te volgen om dat doel te bereiken.

Om een indruk te geven van de positie, welke de toenmalige Regering aan een opperbevelhebber toedacht, laat ik hier volgen hetgeen in het relaas van de zitting der Eerste Kamer van 3 Maart 1800 voorkomt ¹⁵⁾ omtrent een door het Uitvoerend H'ewind ingezonden

¹¹⁾ T.a.p. IV blz. 1025.

¹²⁾ T.z.p. IV blz. 1026.

¹³⁾ T.z.p. VI blz. 468.

¹⁴⁾ T.z.p. IX blz. 314.

¹⁵⁾ Dagverhaal VII blz. 635.

ontwerp van een Instructie voor de Franse Generaal *Augereau*, die het Bewind benoemd had tot bevelhebber over dat gedeelte der Bataafsche armée, dat bij een vijandelijke aanval tezamen met de Fransen zou ageren.

Zij luidde zakelijk aldus:

„Dat het gezag van den Generaal en Chef zig alleenlijk zou uitstrekken tot hetgeen de militaire operatiën betreft; dat de Generaal en Chef zig niet zal immisceren in het huishoudelyke der Bataafsche troupen; dat hy geene militaire promotiën zal doen: dat hy geene Bataafsche militairen zal dimitteeren of afzetten; dat de Bataafsche troupen volgens den gebruikelyken stijl en wetten zullen worden gestraft; dat het hem alleen vry zal staan officieren, die zich schuldig maken, te suspendeeren; dat hy zich niet zal bemoeien met de werkzaamheden, aan geconstitueerde machten deezer Republiek toevertrouwd; dat hy geene Verandering in de positie der Bataafsche armée zal mogen maken zonder voorliennis en toestemming van den agent van oorlog, uitgezonderd in onvoorziene en spoed vereischende gevallen, blyvende hy in deeze laatste gevallen daarvoor verantwoordelijk; dat hy geene Bataafsche troupen buiten het grondgebied deezer Republiek zal doen trekken: dat hy de orders van het Uitvoerend Bewind en van den agent van oorlog zal eerbiedigen; (lat hy met den agent van oorlog zal correspondeeren; en eindelijk dat het Uitvoerend Bewind aan zich reserveert het onmiddelijk commando over het garnisoen deezer residentie.”

Nadat de Eerste Kamer dit ontwerp had goedgekeurd, kwam het op 4 Maart 1800 in de Tweede Kamer in behandeling ¹⁶⁾. Daar bestond enig bezwaar: de inhoud zoï te beperkt zijn. Op 5 Maart d. a. v. hield de Tweede Kamer over het ontwerp een zitting met gesloten deuren. In deze geheime zitting verklaarde de meerderheid der leden zich vóór het ontwerp, zodat de Voorzitter, na de heropening, mocht verklaren, dat de Instructie aldus was vastgesteld ¹⁷⁾.

In de daarop gevolgde constitutie van 1801 komt als art. 42 de volgende bepaling voor: „Het staatsbewind beschikt over de vloten en legers der Republiek, doch aar? geen van deszelfs leden vermogt immer in persoon liet opperbevel over dezelve n-ordeu toevertrouwd.”

In de staatsregeling van 1805 verleende art. 50 aan de Raad-pensionaris de beschikking over de vloten en legers van het Bataafsche gemenebest. Hij zou ook de militaire rangen hebben in te stellen en toe te wijzen.

De constitutie van 1806 verklaarde in art. 32 dat de Koning zou zijn het opperhoofd van de vloten en legers.

Art. 39 van de grondwet van 1814 ging niet verder dan aan de Souvereine Vorst de beschikking te verlenen over de vloien en legers.

¹⁶⁾ T.z.p. blz. 639.

¹⁷⁾ T.z.P. blz. 646 v.

In de eerste drie ontwerpen stond echter nog „gebiedt over“¹⁸⁾.

In de grondwet van 1815 ontmoet men in art. 59 de bepaling dat de Koning het oppergezag heeft over de vloeten en legers. of wel, zoals de Franse tekst luidt: *Le roi dispose des forces de terre et de mer*. Uit deze bepaling mag men besluiten dat met het oppergezag hetzelfde bedoeld wordt als het oude beschikkingsrecht weergaf.

Nadat deze bepaling onveranderd was overgegaan in art. 58 van de grondwet van 1840. gaf de grondwet van 1848 de moderne, sedert onveranderd gebleven lezing in art. 58: De Koning heeft het oppergezag over zee- en landmagt.

In deze serie van bepalingen uit onze staatsregelingen en grondwetten ligt besloten de conclusie, dat het oppergezag des Konings niets meer is dan het beschikkingsrecht over de krijgsmacht en haar onderdelen. doch dat het gebruik, dat van de ter beschikking gestelde machten gemaakt zal worden. toekomt aan de opperbevelhebber. Slechts volgens de constitutie van 1806 was de Koning „opperhoofd“ doch deze gedachte is in de grondwet van 1814 en volgende verlaten.

Wat onder beschikkingsrecht moet worden verstaan volgt bijv. uit de artt. 114 (dislocatie der landmacht) 116 (garnizoenswisseling) 122 (magazijnbeheer) van de Staatsregeling van 1798.

Alles wijst er echter op, dat in beginsel het opperbevelhebberschap in de persoon des Konings niet gewenst en bedoeld is. De min of meer gewrongen uitleg van Prof. *Buys*, in zijn werk *De Grondwet*. I blz. 224 is ten bewijze hiervan niet nodig. Wel blijkt daaruit, dat de Hoogleraar zekere aansprakelijkheid van de opperbevelhebber tegenover de Regering aanvaardt. welke niet anders kan zijn dan die voor het gebruik van de krijgsmacht, dat is de technische oorlogvoering. Doch dit is juist het terrein, op hetwelk de opperbevelhebber zelfstandig te handelen heeft en waar inmenging van de Regering niet te rechtvaardigen is omdat zij haar vertrouwen in de technische kennis en strategische talenten van de opperbevelhebber gesteld heeft.

Zeker, ook dergelijke opperbevelhebber kan falen. doch zodanig risico is aan elke ambtelijke benoeming verbonden. Maar vooral de oorlogsleiding moet geheel in één hand blijven. Zelfs zou de Regering onder oorlogsomstandigheden van haar beschikkingsrecht over de krijgsmacht geen gebruik mogen, althans behoren te maken zonder goedvinden van de opperbevelhebber.

Dat hierover nog verschil van mening kan bestaan, is te deele het gevolg van de langdurige periode welke ons land hinnen oorlogen is gebleven. Er is in die tijd geen practijk van het opperbevelhebberschap ontstaan, geschikt om te ervaren, hoe het behoort en, wat nog nuttiger zou zijn, hoe het niet moet gaan.

Ons land heeft zich decennien lang goed bevonden bij het voeren

¹⁸⁾ Dr. H. T. Colenbrander, *Het ontstaan der Grondwet I*, blz. 345, 346. In het vierde ontwerp staat voor het eerst „beschikt“; zie blz. 452 art. 39.

van een neutraliteitspolitiek. Deze gedragslijn bracht mede, dat de gedachten beperkt bleven tot het bezit van een eigen krijgsmacht niet geen ander doel dan bescherming van eigen grondgebied en zich zelfs geen rekenschap hebben gegeven van de thans waargenomen en ondervonden mogelijkheid, dat andere landen meer dan gewone belangstelling tonen in onze gebiedsdelen overzee. Zo is de in de grondwet van 1815 opgenomen term „oppergezag^v — welke blijkens de franse tekst gelijlwaardig was aan de „beschikkingⁿ van de grondwet van 1814 — bij alle volgende grondwetsherzieningen onveranderd overgenomen zonder dat er over dit gedeelte van de bewuste grondwetsbepaling ook maar één woord gevallen is, terwijl wel aandacht is besteed aan de inhoud van het andere gedeelte, handelende over de aanstelling, de bevordering, het onslag en de pensionnering van officieren.

Zo is het te verklaren, dat men de betekenis en bedoeling van dit oppergezag uit het oog verloren heeft en dat men zelfs in de gebruikte terminologie in ons staatsrecht zeer weinig zorgvuldig heeft omgegaan. Ten bewijze hiervan diene het volgende.

Tegenover dit koninklijke beschikkingsrecht over de krijgsmacht (zo hier te lande als in de overzeese gebiedsdelen), doet het opperbevelhebberschap van ieder van de landvoogden in die gebiedsdelen zonderling aan. te meer omdat dit verschil bij de behandeling van de ontworpen regeringsreglementen niet ernstige aandacht heeft getrokken.

In het voorlopig verslag over het tweede wetsontwerp van het regeringsreglement voor Nederlands Indië bleek, dat enige leden dit woord „opperbevelhebberⁿ niet goed gekozen achtten. De gouverneur-generaal is toch niet een vlootvoogd of een generalissimus; zijn functie vereist dan ook niet een hoge militaire rang en hem komt niet anders toe dan de fixctie van hoogste regionale bestuurder. die het oppergezag uitoefent over de in zijn gezagsressort aanwezige krijgsmacht. Aan deze leden kwam dan ook het woord „oppergezagⁿ, dat in art. 58 der toenmalige grondwet (van 1848) gebezigd was, te verkiezen voor ¹⁹⁾.

De Minister van Koloniën gaf toe, dat de opmerking juist was ten aanzien van de verhouding van een niet-inilitaire landvoogd tegenover de zee- en landmacht. Doch, zo meende de Minister, de gebezigde term had burgerrecht verkregen en ware, ter voorkoming van misverstand omtrent de bedoeling, te behoudeii ²⁰⁾.

Bij de beraadslagingen kwamen een paar sprekers even op dit punt terug, doch de Minister hield vol en het artikel werd aangenomen ²¹⁾.

Ook bij de behandeling van de ontworpen Regeringsreglementen voor Suriname en voor Curaçao, in welker artt. 30 dezelfde term voorkomt, maakte eerst de Raad van State en later het voorlopig

¹⁹⁾ Keuchenius, Handelingen enz. II, blz. 392.

²⁰⁾ T.z.p., blz. 501.

²¹⁾ T.z.p. III p. 209.

verslag op dit woord aanmerking. Moet, zo vroeg men, een niet tot het leger behorende gouverneur zich onder bepaalde omstandigheden aan het hoofd van de in de kolonie aanwezige landmacht stellen? De Minister antwoordde op deze vraag bevestigend. Het woord opperbevel behoorde dus te worden behouden; ook in het Indische Regeringsreglement kwam het voor. Dit opperbevel, zo vervolgde de Minister, komt op grond van art. 58 der grondwet (van 1848) aan de vertegenwoordiger van de Kroon toe²²⁾. Hoewel het niet duidelijk werd en is, hoe dit meerdere uit het mindere volgt, werd ook nu weer in de redactie berust.

Summa summarum meen ik mij tegenover het verweer van Mr. *Oud*, aan de zijde van Mr. *Eigeman* te mogen stellen²³⁾, te meer omdat het beroep op normale ambtenaren, voor wier werk de Regering in beginsel aansprakelijk heet, in dit geval, zoals uit de geschiedenis volgt, niet opgaat.

Daarbij komt dan nog dit in de laatste oorlog geboren argument, dat de verantwoordelijke leiders van oorlogvoering een in het oorlogsgewoonterecht erkende eigen aansprakelijkheid hebben verkregen, belichaamd in de artikelen 7 en 8 van het charter²⁴⁾, dat werd vastgesteld bij het Londense Agreement van 8 Augustus 1945. Een bemoeienis van de Regering met wat toebereiding en de plicht van de opperbevelhebber behoort zou voor deze funeste gevolgen kunnen hebben en behoort ook om deze reden achterwege te blijven, te meer omdat het aan twijfel onderhevig is of ten aanzien van een minister, die aldus zou hebben ingegrepen, de wet op de ministeriële verantwoordelijkheid van toepassing zou zijn en eventueel zou worden toegepast.

Ik heb deze geschiedkundige gegevens niet alleen uiteengezet om aan te tonen, dat ons staatsrecht argumenten bezit tot ondersteuning van het betoog van Mr. *Eigeman* maar ook tot disqualificatie van de op eng nationalistisch standpunt staande argumentatie van Mr. *Oud*.

De historie uit de tijd der Bataafsche Republiek toont ons reeds in embryonale vorm het beeld der oorlogvoering, dat in de jongste oorlog geboren is en zich thans verder ontwikkelt. In die oude tijd werd het opperbevel over ons nationale leger in handen gelegd van een franse generaal in zijn hoedanigheid van commandant van het noordelijk deel der franse armée.

De oorlog 1940—1945 heeft ertoe geleid, dat het opperbevel over de armées der bondgenoten gelegd is in handen van één opperbevelhebber, wiens gestie niet aan het welmenen van de bondgenootschappelijke regeringen tezamen of afzonderlijk onderworpen was en kon worden.

²²⁾ Bordewijk, Handelingen enz. blz. 126 v.

²³⁾ Zie de gedachtenwisseling tussen deze beiden hierna op blz. 453 v.

²⁴⁾ M.R.T. XXXIX, blz. 387.

Deze verhouding is ontstaan uit noodzaak en ondanks het feit dat de bondgenoten eigen opperbevelhebbers hadden, volgens eigen staatsrecht aangesteld. Ik zie hierin een vóórteken voor de toekomst, in welke de oorlog wordt voorbereid als een volkenrechtelijk afweermiddel tegen onrechtmatig volkenrechtelijk machtsgebruik. De betekenis van staatsrechtelijke maatregelen en bepalingen is tegenover dit grote beginsel irrelevant, althans van ondergeschikt belang. Zo zal de krijgsmacht van het Atlantic Pact, aan hetwelk de defensie van de aangesloten Mogendheden is toevertrouwd, moeten bestaan uit contingenten, welke elk van die Staten volgens van dit centrum uit voorgeschreven gegevens wat sterkte en uitrusting betreft heeft in te brengen. Zelfs acht ik het niet uitgesloten, dat de organisatie, de uniformering en tal van andere administratieve en militair-rechtelijke maatregelen voor alle contingenten dezelfde moeten zijn. De algemene opperbevelhebber zal zodanige eenheid in het belang van een efficiënt gebruik van de te zijner beschikking en gebruik in een oorlog gestelde mensen en middelen niet meer kunnen missen. Met andere woorden: de krijgsmachten en derzelve gebruik in de strijd worden geïnternationaliseerd: de voorschriften welke dit moeten helpen verwezenlijken, komen te staan op een hoger plan dan de tot dusverre bestaan hebbende nationale wetgevingen; deze wetgevingen zullen zich dus naar die hogere voorschriften moeten richten en iedere bondgenoot zal derhalve zich van ingrijpen in de techniek der oorlogvoering moeten onthouden of — in vroegere gedachten-gang — dit deel van zijn souvereiniteit aan het volkenrechtelijke centrum moeten afstaan.

Zie ik hierin juist, dan meen ik te mogen aannemen, dat de eerste schreden zijn gezet op de weg van de historische ontwikkeling, zoals ik die op de bladzijden 166 en 167 van de vorige jaargang in mijn opstel „Lex praevia en het militair strafrecht” heb geschetst, De verhouding van de opperbevelhebber tot de regeringen wordt er dan een van geheel ander gehalte.

Krijgsraden te Velde en Krijgsraden in de militaire arrondissementen

door

Mr. H. H. A. de GRAAFF

Bij Koninklijk Besluit van 4 Juni 1949 No. 25 (Stbl. No. J 232) zijn ingesteld drie militaire arrondissementen, als bedoeld in artikel 134 van de Regtspleging bij de Landmagt. Dit betekent, dat de oprichting van een gewone krijgsraad in ieder van deze arrondissementen mogelijk is geworden.

Bij Koninklijk Besluit van dezelfde datum No. 26 (Stct. van 15 Juni 1949 No. 114) zijn de presidenten van en de auditeurs-militair bij deze krijgsraden benoemd. Beide besluiten vindt de lezer elders in dit nummer afgedrukt ¹⁾.

Deze besluiten lezende, zal menigeen zich afvragen, of dit nu ook betekent de opheffing van de krijgsraden te velde in het Rijk in Europa, en de overgang van de rechtspraak over militairen van de Koninklijke Landmacht hier te lande van deze krijgsraden naar de gewone krijgsraden in de militaire arrondissementen. Deze vraag zal zeer zeker rijzen bij degenen, die ten onrechte vermenen dat beide soorten krijgsraden naast elkander niet kunnen bestaan.

Deze onjuiste mening is in zekere zin in de hand gewerkt door liet feit, dat men sedert de bevrijding wèl krijgsraden te velde heeft zien optreden, doch dat, tot dusverre, over de gewone krijgsraden in de militaire arrondissementen werd gezwegen.

Het is derhalve wellicht voor sommigen nuttig een korte toelichting te geven.

De Regtspleging bij de Landmagt gaat er van uit, dat in normale tijden de militaire rechtspraak in eerste aanleg (niet uitzondering van die over vlag-, opper- en hoofdofficieren) wordt uitgeoefend door de gewone krijgsraden in de militaire arrondissementen.

In abnormale tijden *kunnen* abnormale colleges worden gevormd. Dit kan het geval zijn „wanneer troupen van den Staat zich te velde „bevinden, . . . vóór of bij het openen van den veldtogt”, in welk geval krachtens art. 243 een of meer *krijgsraden te velde* kunnen worden opgericht. En het kan het geval zijn „indien eene stad of „plaats dadelijk belegerd of berend of in staat van beleg gesteld is”, in welk geval de Coinmanderende Generaal of Officier een *temporaire krijgsraad* kan benoemen (art. 261).

De Regtspleging bij de Landmagt schrijft echter *niet* voor dat, indien tot oprichting van abnormale colleges als hierboven bedoeld wordt overgegaan, zulks de gelijktijdige opheffing van de gewone krijgsraden in de militaire arrondissementen tengevolge moet hebben. Dit is ook volkomen verklaarbaar. Het normale justitiële apparaat moet blijven fungeren ter behandeling van alle strafzaken, op welke zonder bezwaar de voor gewone tijden geschreven proces-

¹⁾ Zie blz. 452.

regelen kunnen worden toegepast. Het optreden van abnormale colleges moet uitzondering blijven.

Ook wanneer „troupen van den Staat" zich te velde bevinden, kunnen er andere „troupen" zijn, *niet* te velde, die zonder bezwaar aan de gewone rechtspraak onderworpen kunnen blijven. En ook wanneer „een stad of plaats dadelijk belegerd. berend of in staat „van beleg gesteld is", kan het zeer goed zijn dat deze bijzondere toestand voor andere gedeelten van het land niet geldt. Toen dan ook op 11 Mei 1940 een aantal commanderende generaals bevoegd werd verklaard, tot de benoeming van krijgswaarden te velde over te gaan, werden weliswaar de bestaande militaire arrondissementen opgeheven, doch tegelijkertijd werd een nieuw arrondissement in het leven geroepen, dat het gehele land omvatte. De benoeming van krijgswaarden te velde zou de taak van de gewone krijgswaarden aanmerkelijk verlichten, zodat men met één gewone krijgswaard kon volstaan, maar van een totale verdwijning van de gewone krijgswaarden als onvermijdelijk gevolg van de oprichting van krijgswaarden te velde was geen sprake (de op deze aangelegenheid hetrekking hebbende besluiten vindt men in M.R.T. XXXV, 523 en XXXVI, 4, 6, 7, 8, 10 en 11).

Tijdens de oorlogsdagen van Mei 1940 bestonden hier te lande dan ook een gewone krijgswaard en krijgswaarden te velde naast elkaar.

Ter verduidelijking, doch feitelijk ten overvloede, was in art. 3 van het K.B. van 11 Mei 1940 (Stbl. No. 286) (M.R.T. XXXVI, blz. 10) nog voorgeschreven, dat de vernieling van een militair arrondissement en de vestiging van een krijgswaard in dit arrondissement te 's Gravenhage geen inbreuk zou maken op de bevoegdheid van de krijgswaarden te velde, ingesteld of nog in te stellen ingevolge het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1940.

Bij Besluit van de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht werden zowel de gewone krijgswaard als de krijgswaarden te velde opgeheven niet ingang van 27 Mei 1940. Opnieuw werden twee militaire arrondissementen ingesteld en de in deze arrondissementen optredende gewone krijgswaarden hebben nog enige tijd gefungeerd totdat zij, op last van de bezettende macht, hun taak niesten overdragen aan de militaire kamers bij enkele burgerlijke gerechten en zelf van het toneel moesten verdwijnen.

Zolang het Rijk in Europa bezet bleef, en vrije Nederlandse troepen slechts in het buitenland konden optreden, was het logisch, dat oprichting van militaire arrondissementen achterwege bleef, en dat bij onze troepen in het Verenigd Koninkrijk en elders uitsluitend met krijgswaarden te velde werd gewerkt.

Men kan dan ook gerust zeggen, dat de grondslag voor de wederopbouw van onze militaire justitie in het buitenland is gelegd. Naarmate ons land bevrijd werd konden de krijgswaarden te velde ook binnen Nederland in actie komen. In eeu vorig artikel ²⁾ heb ik er

²⁾ M.R.T. XL, 379 vg.

al eens op gewezen, onder welke moeilijke omstandigheden dit moest geschieden. Doch bij en na de bevrijding behoefde de overheid zich niet te vernieuwen met de vraag, hoe nu de militaire justitie op *vredesvoet* moest worden georganiseerd. De krijgsraden te velde voorzagen in de behoefte en de troepen waren òf te velde, òf bevonden zich in omstandigheden welke daarmede overeen kwamen.

Hel is dus verklaarbaar, dat in 1945 en ook later nog niet tot de oprichting van gewone krijgsraden werd overgegaan, al was dit zeker wettelijk mogelijk geweest (en misschien zelfs wettelijk noodzakelijk). Dat hiermede langer werd gewacht dan de omstandigheden, waaronder de troepen verkeerden, vereisten, moet echter op andere wijze worden verklaard.

Dat onze van 1814 daterende Regtsplegingen grondig moeten worden herzien of geheel door een nieuwe wet moeten worden vervangen, daarover bestaat weinig verschil van mening ³⁾. Doch men heeft zich zólang met deze oude wetten weten te behelpen, dat men zonder grote bezwaren hiermede nog wel enkele jaren zou kunnen dóórgaan. De praktijk van de rechtspraak met krijgsraden te velde heeft echter enige voordelen van deze wijze van rechtspleging hoven die met gewone krijgsraden met zich gebracht, en het zijn deze voordelen welke men niet gaarne zou prijsgeven, hetgeen toch onvermijdelijk zou zijn, wanneer zonder voorafgaande wetswijziging weder van de rechtspraak met krijgsraden te velde zou worden afgestapt.

Het belangrijkste voordeel is, dat de bevoegdheid om een militair naar de krijgsraad te verwijzen, bij de rechtspraak te velde *niet* ligt in handen van de garnizoenscommandanten, doch van de commanderende generaal(s) en de door deze benoemde verwijzingsofficieren. Als men bedenkt dat de garnizoenscommandant niet meer de feitelijke commandant van de troepen in zijn garnizoen is, niet meer in de eerste plaats verantwoordelijk is voor de tucht onder die troepen, niet of in de regel niet is een in het militaire recht gespecialiseerde figuur en niet beschikt over juridische specialisten in zijn staf, dan begrijpt men dal de bevoegdheid tot verwijzing naar de krijgsraad in zijn handen niet meer strookt met het militaire belang en zelfs voor hem meer een last dan een voordeel oplevert.

De commanderende generaal (thans de Chef van de Generale Staf) daarentegen is wèl de feitelijke commandant, is wèl verantwoordelijk voor de tucht in het leger, en beschikt wèl over juridische specialisten in zijn staf. Niet alleen dat de zaken door of namens hem vakkundig kunnen worden bekeken, niet alleen dat hij in staat is, strafrecht en tuchtrecht op de juiste wijze te doen samengaan, maar als centrale figuur kan hij ook voor het gehele land coördinerend werken, hetgeen voor de uiteraard slechts met plaatselijke bevoegdheid beklede garnizoenscommandanten geheel onmogelijk is.

³⁾ Zie o.a. de inleidende beschouwingen van het belangwekkende proefschrift van Jhr. Mr. Th. W. van den Bosch: „Proeve van een ontwerp voor „een Wetboek van Militaire Strafvordering“.

Terugkeer tot de rechtspraak met gewone krijgsraden op de basis van de bestaande wettelijke bepalingen zou niet slechts betekenen dat de garnizoenscommandanten werden bezwaard met een hun weinig liggende taak, doch vooral dat de centrale, deskundige en coördinerende leiding aan de militaire justitie zou ontvallen ⁴⁾.

Een tweede voordeel is, dat reserve-officieren lid kunnen zijn van de gewone krijgsraden te velde; van het lidmaatschap van de gewone krijgsraden zijn zij uitgesloten. Deze uitsluiting betekent niet slechts een in het huidige tijdsbestek ongewenste discriminatie en een diskwalificatie van de reserve-officier, zij veroorzaakt tevens een overbelasting van het geringe getal beroepsofficieren, dat ter standplaats van de lirijsraad voor een benoeming tot lid in aanmerking zou kunnen komen.

Met deze twee punten wil ik hier volstaan. Er zijn nog andere op te sommen, doch deze twee spreken reeds een duidelijke taal.

Dezenover deze voordelen van de rechtspraak met krijgsraden te velde stond een groot nadeel, namelijk het ontbreken van het recht van hoger beroep, althans van vonnissen, gewezen terzake van in tijd van oorlog begane strafbare feiten. Dit nadeel is echter opgeheven bij de wet van 3 Juli 1947 (Stbl. No. H 221) ⁵⁾, bij welke wet ook het hoger beroep van de vonnissen, door de krijgsraden te velde gewezen ter zake van strafbare feiten in tijd van oorlog begaan, werd ingevoerd.

De hierboven genoemde twee bezwaren tegen de rechtspraak met gewone krijgsraden zijn zó ernstig, dat het overgaan tot die wijze van rechtspleging zonder voorafgaande wetswijziging ter wegneming van deze bezwaren, een bedenkelijke stap achteruit zou betekenen ten opzichte van de huidige rechtsbedeling met krijgsraden te velde.

Op een *volledige* herziening van de Regtsplegingen behoeft niet te worden gewacht. Deze kan nu eenmaal bezwaarlijk op korte termijn tot stand komen. Men bedenke dat hierbij vier departementen betrokken zijn (Oorlog, Marine, Justitie en Overzeese Gebiedsdelen), en dat met name de onzekerheid omtrent de toeliomstige situatie in Indonesië een uiteindelijke regeling van sommige punten als de competentie, de omschrijving van het begrip „militairen”, de regeling van de bevoegdheden van hogere autoriteiten e.d., vooralsnog onmogelijk maakt.

Echter is het wél noodzakelijk, dat door een partiële wijziging van de Regtspleging bij de Landmagt de bovengenoemde bezwaren tegen de rechtspraak met gewone krijgsraden (en wellicht tevens enige bezwaren van geringer belang) worden weggenomen. Een ontwerp voor een zodanige wetswijziging zal binnenkort in behandeling worden genomen. Is bedoelde wijziging eenmaal een feit geworden, dan zal de rechtspraak zonder bezwaar aan de krijgsraden

⁴⁾ Deze centrale leiding zal nodig blijven óók al zou men de verwijzing anders willen regelen dan thans het geval is (zie bijv. de rede van de Voorzitter der Militairrechtelijke Vereniging, M.R.T. XL 665 v.g.).

⁵⁾ M.R.T. XL, 429.

in de militaire arrondissementen kunnen worden overgedragen, en kunnen de krijgsraden te velde hier te lande worden opgeheven.

Waarom dan nu reeds militaire arrondissementen zijn ingesteld en presidenten van en auditeurs-militair bij de krijgsraden in die arrondissementen zijn benoemd?

Deels is dit geschied, om tegemoet te komen aan een bezwaar dat aan de krijgsraden te velde eigen is. Het personeel daarbij bestaat nu eenmaal bijna zonder uitzondering uit reserve-officieren en dienstplichtigen van lageren rang. De betrekking bij de krijgsraden te velde biedt dit personeel geen vastheid. Zodra een zekere diensttijd verricht is, vragen dan ook de meesten om in liet genot van groot verlof gesteld te worden. Dit heeft een voortdurende personeelswisseling tengevolge, welke op den duur niet bevorderlijk is voor de coritiniteit van het bedrijf. De instelling van de krijgsraden in de militaire arrondissementen heeft nu de mogelijkheid geopend om een vaste personeelskern te vormen (voorlopig beperkt tot de presidenten, de auditeurs-militair en de bureelchefs) welke, in het bezit van vaste aanstellingen bij de gewone krijgsraden, zonder bezwaar bij de krijgsraden te velde werkzaam kan worden gesteld of kan blijven zolang dit nog nodig zal blijken. Men zou kunnen zeggen dat er aldus een *personele unie* tussen de beide soorten van krijgsraden is gevormd.

Anderdeels moet de instelling van de arrondissementen en de benoeming van de genoemde functionarissen worden gezien als een der maatregelen, in het belang van de overgang naar de rechtspleging niet gewone krijgsraden genomen. Met de krijgsraden te velde heeft het Ministerie van Justitie geen bemoeienis, doch met de gewone krijgsraden wél. In de fase welke thans is ingetreden, kunnen Oorlog en Justitie gezamenlijk werken aan de oplossing van vele vraagstukken, aan de overgang verbonden (zoals de huisvesting van de krijgsraden, de overdracht van meubilair en boekerij, verdere personeelsbenoemingen, enz.). zodat deze overgang, als de wetswijziging eenmaal tot stand zal zijn gekomen, zonder schokken of vertraging zal kunnen plaats vinden.

Maar ten aanzien van de rechtspraak blijft gedurende (naar gehoopt wordt) korte tijd nog alles bij het oude. De gewone krijgsraden zijn er, doch de benoemde en de nog te benoemen functionarissen blijven voorlopig nog als reservist of dienstplichtige onder de wapenen en vervullen hun militaire taak bij de krijgsraden te velde. Ket is te verwachten dat de Kroon eerst ná het tot stand komen van de partiële wijziging van de Regtspleging bij de Landmagt zal bepalen, dat de troepen hier te lande in de zin van deze Regtspleging *niet meer te velde zijn*, waarmede dan de activiteit van de krijgsraden te velde een einde zal nemen en de taak van deze colleges zal worden overgenomen door de krijgsraden in de militaire arrondissementen.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 2 September 1948 ¹⁾).

President: Majoor Mr. R. Bichon van IJsselmonde (plv.).

Leden: Majoor W. Vermeer en Kapitein J. Postma.

Auditeur-Militair: Majoor Mr. A. H. Geesink.

Als res. 2e luit.-jachtvlieger met een militair vliegtuig op te geringe hoogte boven de bebouwde kom ener gemeente vliegen en de openbare orde of veiligheid verstoren of in gevaar brengen. Als bijkomende straf opgelegd de ontzegging van de bevoegdheid de Zucht-oaart uit te oefenen gedurende de tijd van zes maanden.

(Luchtvaartwet artt. 10. 44, 47; Luchtverkeetsreglement artt. 60, 73).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen V. V. S., destijds res. 2e luitenant-vlieger, thans gedemobiliseerd, beklaagde,

Gezien: . . . enz.;

Overwegende dat beklaagde is ten laste gelegd:

ten eerste:

„dat hij als tweede-luitenant ingedeeld bij de Koninklijke Land-,macht, althans als militair in de zin der wet, op verschillende tijd-,stippen in de eerste helft van 1947, te Wijhe, althans in Nederland, met een door hem bestuurd vliegtuig boven de bebouwde kom van genoemde gemeente op een geringere hoogte dan vierhonderd meter heeft gevlogen“;

ten tweede:

„dat hij, als tweede-luitenant, ingedeeld bij de Koninklijke Land-,macht, althans als militair in de zin der wet op verschilleride tijd-,stippen in de eerste helft van 1947, te Wijhe, althans in Nederland, met een door hem bestuurd vliegtuig op zodanige wijze de luchtvaart heeft uitgeoefend, dat daardoor de openbare orde of veiligheid in gevaar werd gebracht, althans verstoord, door alstoen aldaar telkenmale op zodanige geringe hoogte te vliegen, te duiken en zijn vliegtuig gierend op te trekken, dat daardoor zowel kinderen als volwassenen hevig werden verschrikt, zich plat op de grond lieten vallen en dekking zochten“;

Overwegende. dat een ambtelijke verklaring van de Eerste-Officier Vliegbasis Twenthe, zakelijk vermeldt, dat beklaagde van 12 November 1946 tot 18 Juli 1947 in werkelijke dienst is geweest;

¹⁾ Dit vonnis is, behalve ten aanzien van de opgelegde straf — welke werd gewijzigd in twee geldboeten, elk van f 125, elk te vervangen door 25 dagen hechtenis, en een geldboete van f 500, te vervangen door 100 dagen hechtenis — bevestigd bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 21 December 1948; de opgelegde bijkomende straf werd daarbij gehandhaafd. (Red. M.R.T.)

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk onder meer heeft verklaard, dat hij als reserve-2e-Luitenant-jachtvlieger in werkelijke dienst en ingedeeld bij de Vliegbasis Twenthe, van deze basis op 2 April 1947 met een door hem bestuurd vliegtuig is opgestegen, en, bij Wijhe gekonzen, een duikvlucht heeft gemaakt tot een hoogte van 50 Meter boven de grond boven de bebouwde kom der gemeente te Wijhe; dat hij op 2 Juni 1947 te Wijhe met zijn vliegtuig gedoken is op aan de oever van de IJssel, te Wijhe badende personen, eveneens tot op een hoogte van ongeveer 50 meter;

Overwegende, dat de met ede bevestigde verklaring van de getuige *Jan Willem Dekker*, geboren te Zaandam, 9 September 1913, Commandant Tactische Afdeling van de jachtvliegschool Vliegbasis Twenthe d.d. 12 Februari 1945 voor de Officier-Commissaris afgelegd, zakelijk o.m. inhoudt, dat in het logboek van beklaagde vermeld staat dat beklaagde op 2 April 1947 als piloot alleen heeft gevlogen;

Overwegende, dat liet uinbtsedig proces-verbaal van de Rijks-politie Gewest Arnhem, District Zwolle, Afd. Zwolle groep Wijhe no. 320 post Wijhe no. 108, d.d. 2 Juli 1947 opgemaakt en gesloten door Hendrik Denekamp, opperwachtmeester, zakelijk inhoudt:

als verklaring van *Hendrika Adriaanse*, echtgenote van *J. N. Portegijs*:

dat zij in de middag van 2 Juni 1947 een vliegtuig zeer laag over de gemeente Wijhe zag vliegen ter plaatse gelegen binnen de bebouwde kom der gemeente; dat de motoren angstwekkend gierden; dat zij hoorde dat enige kinderen luid gillend weglieden;

als verklaring van *Gerritdina Marie Lankhorst*, echtgenote van *J. H. Balster*: . . . enz.;

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden, die geacht moeten worden hier te zijn herhaald, opleveren evenzovele redengevende feiten en omstandigheden, waarop steunt de beslissing van de Krijgsraad, dat door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande, dat beklaagde de feiten beging te Wijhe op 2 April en 2 Juni 1947;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

I. „*Met een vliegtuig boven de bebouwde kom ener gemeente vliegen op een geringere hoogte dan 400 Meter boven de grond, 2 malen gepleegd;*”

II. „*Op xodanige wijze de luchtvaart uitoefenen, dat de openbare orde of veiligheid verstoord of in gevaar gebracht wordt, meermalen gepleegd*”;

voorzien en strafbaar gesteld bij art. 60 lid 2, jo. 73 van het Luchtverkeersreglement en art. 10 jo. 44 en 47 van de Luchtvaartwet;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten

of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, zijnde de Krijgsraad van oordeel dat tegen roekeloze vliegtuigbestuurders met grote gestrengheid dient te worden opgetreden, gezien de reeks van ernstige ongelukken die in de laatste jaren als gevolg van roekeloos vliegen hebben plaats gevonden;

[volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van *een maand*, en tot betaling van twee geldboeten, elk van *honderd vijf en twintig gulden*, met bepaling dat elk der geldboeten bij gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door liechtenis voor de tijd van vijftien dagen, en ontzegging van de bevoegdheid de luchtvaart uit te oefenen gedurende de tijd van *xes maanden*.

Red. M.R.T.].

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 12 November 1948.

President: Lt. Kolonel Mr. J. J. Plugge.

Leden: Kapt. Jhr. Mr. L. M. Rutgers van Rozenburg en 1e luit. Mr. G. S. le Poole.

Auditeur-Militair: Majoor Mr. A. H. Geesink.

Raadsman: 1e luit. J. C. Boomsluiters.

Opzettelijk nalaten een door de Kroon vastgesteld dienstvoorschrift op te volgen (t.w. het K.B. van 19 Sept. 1947 No. 24 — zie M.R.T. XL, blz. 560) door opdracht te geven tot het besturen van een militair motorvoertuig, waarvan remmen en richtingaanwijzers niet in orde waren.

(W.M.S.R. art. 135; W.v.Sr. art. 24).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen J. M. N., geboren te Haarlem, 25 December 1925, res. 2e luit. b/h Depôt Cavalerie M.T.O., te Amersfoort,

Overwegende dat de beklagde is ten laste gelegd ¹⁾:

dat hij, terwijl hij als vaandrig in werkelijke dienst was bij het tweede infanterie-depôt. *althans als militair in de zin der wet*, te Arnhem, in ieder geval in Nederland, op of omstreeks 2 April 1948, alzo in tijd van oorlog, en terwijl hij als garagechef bij genoemd depôt werkzaam was, opzettelijk heeft nagelaten enig bij Koninklijk Besluit vastgesteld dienstvoorschrift, te weten dat van 19 September 1947, afgedrukt in de Nederlandse Staatscourant van 19 September 1947 nr. 24, op te volgen, door alstoen aldaar opzettelijk de soldaat

¹⁾ In de bewezen-verklaring vervielen de hier gecursiveerde gedeelten.
(Red. M.R.T.)

Rutten te bevelen te gaan rijden met een vrachtautobici die niet was voorzien van behoorlijk werkende richtingaanwijzers en van behoorlijk werkende remmen, hoewel de aanwezigheid van deze voorwerpen en inrichtingen vereist wordt door de bepalingen van de Motor- en Rijwielwet, in verband met het aangehaald Koninklijk Besluit, *welk feit is voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 135 van het Wetboek van Militair Sfrafrecht*;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde voor de Officier-Commissaris zakelijk heeft verklaard:

dat hij begin Maart 1948 als vaandrig in werkelijke dienst was ingedeeld bij 8 R.I., in de functie van toegevoegd aan de M.T.O. bij 2 I.D.; dat hij als zodanig, nadat een opdracht was gegeven tot het maken van een dienstrit, de chauffeur en de wagen aanwees, waarmee deze dienstrit moest worden uitgevoerd; dat hij er derhalve voor verantwoordelijk was, dat de te gebruiken wagen in goede staat verkeerde; dat hij aldus op 2 April 1948 aan de chauffeur Rutten te Arnhem heeft opgedragen een dienstrit te maken met de aan deze Rutten toegewezen auto, zonder meer aannemende, dat deze auto in goede staat verkeerde; dat Rutten vervolgens in gezelschap van een agent van politie is teruggekeerd en deze agent aan hem, beklagde, de aanrijding met bedoelde wagen heeft gemeld, daarbij zeggende, dat de remmen niet behoorlijk functioneerden; dat ook bleek, dat de richtingaanwijzers niet functioneerden;

Overwegende, dat Wilhelmus Hendrikus Rutten voor de Officier-Commissaris zakelijk heeft verklaard:

dat hij begin April 1948 van beklagde opdracht kreeg een dienstrit te maken met de aan hem toegewezen auto, waarvan hij kort tevoren aan beklagde had gemeld, dat de remmen niet behoorlijk werkten; dat hij ook bij het aanvaarden van de opdracht nogmaals op dat defect had gewezen; dat ook een uitkijkspiegel en richtingaanwijzers op deze wagen ontbraken, doch hij hierop beklagde niet had gewezen;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Als militair in tijd van oorlog opzettelijk nalaten een door de „Kroon vastgesteld dienstvoorschrift op te volgen”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 135 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad bij de bepaling der strafmaat in aanmerking wil riemen, dat beklagde sinds kort in opgemelde functie werkzaam was;

[Volgt: veroordeling tot f 10 geldboete, subs. 4 dagen hechtenis. — Red. *M.R.T.*].

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 19 Januari 1949.

President: Luit. Kolonel Mr. H. H. A. de Graaff.

Leden: Kapt. J. H. v. Oldenburg en 1e luit. Mr. W. van IJzeren.

Opzettelijk nalaten een door de Kroon vastgesteld dienstvoorschrift op te volgen, door opdracht te geven tot het besturen van een auto, zonder dat de bestuurder in het bezit was van een geldig rijbewijs. Nu beklaagde kennelijk in het belang van de dienst heeft gehandeld en redenen had om niet aan de rijvaardigheid van de bestuurder (kort tevoren militair-chauffeur, inmiddels overgegaan in burgerdienst doch nog niet voorzien van een burger-rijbewijs) te twijfelen, kan met de minimum-boete worden volstaan.

(W.M.S.R. art. 135: W.v.Sr. art. 24).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. S. N., geboren 1 December 1914, destijds res. 1e luitenant Ned. Voertuigenpark te Soesterberg, beklaagde,

Gezien de beschikking namens de Chef van de Generale Staf op 26 November 1948 tot verwijzing van de zaak tegen beklaagde naar de Krijgsraad te Velde;

Gezien de schriftuur van eis, door de Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 19 Januari 1949 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur, strekkende tot veroordeling van beklaagde tot een boete van één gulden of een hechtenis van één dag;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende dat de beklaagde is ten laste gelegd ¹⁾:

dat hij als Eerste Luitenant ingedeeld bij de Koninklijke Landmacht, *althans als militair in de zin der wet op of omstreeks 9 Juni 1948 te Apeldoorn, althans in Nederland,*

opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan het bij Koninklijk Besluit van 19 September 1947, Nederlandse Staatscourant 1947 No. 188, vastgestelde dienstvoorschrift waarbij is bepaald dat het verboden is militaire voertuigen te besturen wanneer niet is voldaan aan hetgeen ten aanzien van de uitrusting en het gebruik daarvan is bepaald in de Motor- en Rijwielwet en de krachtens deze wet gegeven uitvoeringshelingen, hebbende immers hij, beklaagde, de chauffeur E. Folkerts opdracht dan wel toestemming gegeven om alstoet met een door die Folkerts bestuurde automobiel te rijden over de openbare weg van Wijhe naar Soesterberg, zulks terwijl hij, heli-laagde, wist, dat die Folkerts niet voorzien was van een hem af-

¹⁾ De gecursiveerde woorden werden in de bewezenverklaring niet overgenomen. (Red. M.B.T.)

gegeven alstoen geldig rijbewijs tot het besturen van dat motorvoertuig;

Overwegende, dat de ambtelijke verklaring d.d. 23 Juli 1948, ondertehend door de C.-Subs. Cie-1 RUT., de 1e Luitenant **H.** Carpaij, zakelijk inhoudt, dat beklagde sedert 10 September 1945 als rescrveplichtige in werkelijke dienst is;

Overwegeride, dat beklagde ter terechtzitting zakelijk heeft verklaard:

dat op 9 Juni 1948 de burger-chauffeur **E.** Folkerts, die toen nog niet in het bezit was van een geldig rijbewijs A, met medeweten van beklagde, die als 1e Luitenant hoofd was van de afdeling Transport-le Ned. Voertuigenpark-DKG, gelegerd te Soesterberg, en ingevolge een door of namens hem verstrekte opdracht, als bestuurder van een militaire vrachtauto hiermede een rit heeft gemaakt naar Wijhe; dat genoemde Folkerts tevoren militair-chauffeur was geweest en steeds met een militair rijbewijs had gereden, doch toen tevoren was overgegaan in burgerdienst terwijl zijn werkzaamheden dezelfde bleven; dat Folkerts in verband hiermede een examen voor burger-rijbewijs moest afleggen, en hij, beklagde, wist, dat Folkerts op 9 Juni 1948 nog geen burger-rijbewijs had;

Overwegende, dat het ambtsedig proces-verbaal d.d. 9 Juni 1948 No. 43, opgemaakt door **J.** Koole, opperxvachtmeester der Koninklijke Marechaussee, als zodanig hulpofficier van justitie, behorende tot de Brigade Apeldoorn, zakelijk inhoudt:

als verklaring van **H. G. Coopmans** en **C. Hermssen**, beiden marechaussee 1e klasse:

dat zij op 9 Juni 1948 op de voor het openbaar verkeer openstaande rijweg „de Amersfoortseweg”, te Apeldoorn hebben staande gehouden **E.** Folkerts, bestuurder van een vierwielig militair motorvoertuig, die bij contrôle bleek [niet — Red.] in het bezit te zijn van een geldig burger- of militair rijbewijs;

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden, die geacht moeten worden hier te zijn herhaald, opleveren evenzovele redengevende feiten en omstandigheden, waarop steunt de beslissing van de Krijgsraad, dat door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande, [enz. — zie het niet-gecursiveerde deel der tenlastelegging. Red.];

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„OPZETTELIJK NALATEN ENIG DOOR OF VANWEGE **H. M. DE KONINGIN** GEGEVEN DIENSTVOORSCHRIFT OP TE VOLGEN”.

voorzien en strafbaar gesteld bij art. 135 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeen-

stemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder 'ket werd begaan;

Overwegende, dat beklagde weliswaar formeel in strijd met het aangehaalde dienstvoorschrift heeft gehandeld doch zulks heimelijk [kennelijk (?) — Red.] in het belang van de dienst heeft gedaan en redenen had om niet aan de rijvaardigheid van de chauffeur te twifelen, weshalve met de minimumboete kan worden volstaan;

Gezien behoudens voormelde wetsbepaling, nog de artikelen 1, 2, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 23 van het Wetboek van Strafrecht; 193 van de Regtspleging bij de Landmagt; 76 van de Invoeringswct Militair Straf- en Tuchtrect; art. 1 Koninklijk Besluit 19 September 1947 No. 24, Ned. Staatscourant 1947 No. 188;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde tot betaling van een geldboete van VIJFTIG CENT, inet bepaling dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van EEN DAG.

NASCHRIFT.

Dit vonnis doet duidelijk één van de nadelen van het Dienstvoorschrift. dat voor de huidige „tijd van oorlog" de bezwaren van art. 37 Motor- en Rijwielwet wil ondervangen, aan het licht treden, n.l. de promotie van verkeersovertredingen tot militaire misdrijven¹⁾. De vraag komt dan ook onwillekeurig op, waarom deze zaak niet krijgstuuchtelijk is afgedaan; de commanderende officier toch kan „krijgstuuchtelijk afdoen" xonder enige krijgstuuchtelijke straf op te leggen, terwijl de rechter, bij schuldig-bevinding, verplicht is tot opleggen van een straf, zij het dan eventueel (zoals in casu geschiedde) de minimum-straf. Nu beklagde, naar de overtuiging van de Krijgsraad, gehandeld heeft in hef belang van de dienst, zou een krijgstuuchtelijke afdoening xonder sfracoplegging zeker gerechtvaardigd zijn.

Nog twee punten²⁾ in dit vonnis trekken de aandacht. In de eerste plaats: de qualificatie, waaraan n.m.m. toegevoegd had behoren te worden „gepleegd in tijd van oorlog". Hoe men ook over de huidige „tijd van oorlog" denkt, bij déxe qualificatie had die toevoeging niet mogen ontbreken, nu zowel artikel 37 M.R.W. als het daarop gebaseerde Koninklijke Besluit van 19 September 1947, het „dienst-„voorschrift"³⁾, juist in de „tijd van oorlog" hun bestaansreden vinden.

¹⁾ Zie mijn naschrift in M.R.T. XL, blz. 617.

²⁾ Deze twee punten gelden evenzeer voor het hiérvóór opgenomen vonnis van 12 November 1948.

³⁾ Tekst: M.R.T. XL, blz. 560 v.

112. de tweede plaats: de opgelegde geldboete. Aangezien artikel 135 van het Wetboek van Militair Strafrecht geen andere straf dan gevangenisstraf bedreigt, kan geldboete slechts zijn opgelegd met toepassing van artikel 24 van het Wetboek van Xtrafrecht. Dit artikel is echter in het vonnis niet aangehaald, wel artikel 23, dat de vervangende hechtenis regelt. Ook moet de rechter, wil hij artikel 24 toepassen, overwegen dat hij niet meer dan drie maanden gevangenisstraf (of hechtenis) zou hebben opgelegd, al behoeft dan, aldus de Hoge Raad in zijn arrest van 23 Juni 1930, NJ 1930/1440, deze overweging niet uitdrukkelijk in het vonnis te worden vermeld, aangezien zij voortvloeit uit het aangehaalde artikel 24. Maar dat artikel moet in ieder geval aangehaald worden (zie H.R. 18 Mei 1936, NJ 1936/927).
W. H. V.

Krijgsraad te Velde West.

Vonnis van 2 December 1948.

President: Lt. Kolonel Mr. H. H. A. de Graaff.
Leden: Majoor E. E. Meulman en Kapt. Mr. Th. h. de Hoog.
Raadsman: Mr. J. H. van Wijk te Haarlem.

Principiële dienstweigerings.

Weliswaar heeft de Auditeur-Militair bij zijn schriftuur van eis geconcludeerd tot niet-ontvankelijkverklaring van het Openbaar Ministerie, doch de Regtspleging bij de Landmacht bevat geen bepaling overeenkomstig artikel 349 van het Wetboek van Strafvordering en kent niet het instituut van niet-ontvankelijkverklaring. De Krijgsraad bevindt dat er geen recht tot strafvordering aanwezig is en spreekt de beklagde vrij.

Anders: het Hoog Militair Gerechtshof (zie de hierachter opgenomen sententie).

(W.M.S.R. art. 114, Dienstweigeringswet art. 2. R.L. art. 193).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad te Velde d.d. 8 Juli 1948;

Gezien de schriftuur van eis, door de Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 2 December 1948 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur, strekkende tot niet-ontvankelijkverklaring van het Openbaar Ministerie;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door beklagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

..dat hij, militair zijnde, op of omstreeks 21 Juni 1948 te De Bilt.

„althans in Nederland, in tijd van oorlog heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten, te gehoorzamen aan een dienstbevel, hem gegeven door zijn meerdere de kapitein Maters P. J., Commandant 6-1-T.B., inhoudende dat hij zijn werkkleding in ontvangst moest nemen, hebbende hij vervolgens opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhard nadat genoemde meerdere hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid had gewezen”;

Overwegende, dat beklagde blijkens ambtelijke verklaring dd. 22 Juni 1948 afkomstig van de Commandant van 6-1-T.B. op 21 Juni 1948 in werkelijk dienst is getreden, terwijl hij daaruit op 22 Juni 1948 nog niet was ontslagen;

Overwegende, dat ten processe gebleken is dat beklagde tot zijn daad gekomen is uit hoofde van zijn gewetensbezwaren tegen de militaire dienst, op grond van welke hij zich met een verzoekschrift overeenkomstig het bepaalde in de Wet van 13 Juli 1923 Stbl. 357 tot de Minister van Oorlog heeft gewend;

Overwegende, dat blijkens een ten processe overgelegd en door de Adjudant-Generaal der Koninklijke Landmacht voor eensluidend gewaarmerkt afschrift van de brief van de Minister van Oorlog van 16 November 1948, Afd. A. 3 S. 1 Bur. 3 Nr. 1535, de Minister van Oorlog, na een hernieuwd onderzoek door de deshetreffende commissie, termen heeft gevonden om de gewetensbezwaren van beklagde te erkennen;

Overwegende, dat mitsdien artikel 2 van de Wet van 13 Juli 1923 Stbl. 357 de strafvervolgning tegen beklagde moet worden gestaakt, zodat tegen hem geen recht tot strafvordering meer aanwezig is;

Overwegende, dat weliswaar de Auditeur-Militair bij zijn schriftuur van ris geconcludeerd heeft tot niet-ontvankelijkverklaring van het Openbaar Ministerie, doch dat de Regtspleging bij de Landmagt geen bepaling bevat overeenkomstig artikel 349 van het Wetboek van Strafvordering en het instituut van de niet-ontvankelijkverklaring niet kent;

Overwegende, dat nu geen recht tot strafvordering tegen beklagde meer aanwezig is, deze overeenkomstig het bepaalde in het laatste lid van artikel 193 van de Regtspleging bij de Landmagt moet worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 1, 60, 68 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 2 van de Wet van 13 Juli 1923 Stbl. 357; 193 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Bevindt dat terzake van het ten laste gelegde feit geen recht tot strafvordering aanwezig is;

Spreekt beklagde van het ten laste gelegde vrij.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 8 Maart 1949.

President: Mr. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Luitenant-Generaal Dijkhoorn en gep. Kolonel van Voorthuysen (plv.).

Raadsman: Mr. J. El. van Wijk te Haarlem.

Principiële dienstweigeringswet.

Hoger beroep van het hiervóór vermeide vonnis van 2 December 1948.

Niet is in te zien waarom de militaire rechter, alleen omdat de Regtspleging bij de Landmagt zich niet over de niet-ontvankelijkheid uitlaat, een zodanige uitspraak niet zou kunnen doen, indien zulks uit de toepassing van een dwingend wetsvoorschrift (de „Dienstweigeringswet”) rechtstreeks voortvloeit en niet a priori met de aard der militaire strafprocedure onverenigbaar moet worden geacht. Het Hof verklaart de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad te Velde niet-ontvankelijk in zijn vordering en beveelt dat de strafvervolgning zal worden gestaakt.

(W.M.S.R. art. 114, Dienstweigeringswet art. 2, R.L. art. 193).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw recht doende, staking der vervolging zal gelasten en het Openbaar Ministerie niet ontvankelijk zal verklaren;

Overwegende, dat het Hof zich met het beroepen vonnis niet kan verenigen, omdat — nu door de Minister van Oorlog op 16 November 1948 gunstig is beschikt op het door beklagde ingevolge artikel 1 der Wet van 1 Juli 1923 S. 357 betreffende dienstweigeringswet, na te noemen Dienstweigeringswet, ingediend verzoekschrift tot erkenning van zijn gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst — de Krijgsraad op grond van artikel 2, 4e lid, van die met bevel had moeten geven om de strafvervolgiiig te staken en deze na 16 November 1949 niet meer had mogen voortzetten;

Overwegende, dat weliswaar artikel 193 van de Regtspleging bij de Landmagt in het derde en vierde lid bepaalt dat een strafvervolgning eindigt, hetzij met het opleggen van straf, hetzij met een vrijspraak, maar dat zulks niet uitsluit, dat ingevolge andere wettelijke bepalingen de militaire rechter in staat en zelfs verplicht kan zijn om een strafvervolgning op een andere wijze te beëindigen;

Overwegende, dat de Krijgsraad, het voorschrift tot staking der strafvervolgning nakomend, had moeten weigeren de strafvordering van de Auditeur-Militair na 16 November 1948 nog te ontvangen en deze mitsdien terecht heeft geëist, daarin niet-ontvankelijk te worden verklaard;

Overwegende, dat niet is in te zien waarom de militaire rechter alleen omdat de Regtspleging bij de Landmagt zich over de niet-ontvankelijkheid niet uitlaat, een zodanige uitspraak niet zou kunnen doen, indien zulks uit de toepassing van een dwingend wetsvoorschrift rechtstreeks voortvloeit en niet a priori met de aard der militaire strafprocedure onverenigbaar moet worden geacht;

Overwegende, dat het Hof hierbij niet over het hoofd ziet, dat aan de openbare aanklager in het militaire strafproces geen zelfstandig recht van strafvordering toekomt, maar dat indien het geval, genoemd in artikel 2 laatste lid, der Dienstweigeringswet zich voordoet, ook een niet-zelfstandig recht van strafvordering van deze openbare aanklager van rechtswege onmiddellijk vervalt, zonder dat enige andere autoriteit of instantie bevoegd is om hierop invloed uit te oefenen;

Overwegende, dat ook wel het bezwaar wordt vernomen, dat de niet-ontvankelijkverklaring van de openbare aanklager in het militaire strafproces een miskennis van de verhouding tussen deze en de autoriteit die bevoegd is om een zaak naar de krijgsraad te verwijzen, maar dat de verhouding tussen beide genoemde autoriteiten niet wordt aangetast door een niet-ontvankelijkverklaring, welke rechtstreeks voortvloeit uit een wetsvoorschrift, dat aan de verwijzing, zowel als aan de tenlastelegging gelijktijdig alle verdere rechtsgevolgen ontnemt;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis, waarvan beroep, en opnieuw recht doende:

Verklaart de Auditeur-Militair hij de Krijgsraad te Velde niet ontvankelijk in zijn vordering;

B'eevelt, dat de strafvervolgning zal worden gestaakt.

Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost Indië.

Vonnis van 16 Juli 1948.

President: Lt. Kolonel d. Mars. (KMR, SD, TV) P. Eenhoorn.

Leden: Luits. t, zee 1e kl. Douw van der Krap, J. N. J. van der Meij, J. Bussemaker en luit. t. zee 2e kl. J. C. Havinga.

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. Mr. M. Krauss.

Raadsman: Kapt. d. Mars. (KMR, SD, TV) A. van Heerden.

Beklaagde, korporaal-machinist, plaatst in opdracht van de majoor-machinist, chef-machinekamer, een aanfekening in het machinekamer-journaal. Vrijpraak van de ten laste gelegde valsheid in geschrifte, op grond dat beklagde de opdracht te goeder trouw als bevoegd gegeven beschouwde en de uitvoering ervan gelegen was binnen de kring van zijn ondergeschiktheid.

(W.M.S.R. art. 114; W.v.Sr. artt. 43, 225).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIË,

in de zaak van de Fiscaal, ratione officii, tegen L. V. T., oud 44

jaren, laatstelijk vóór de verwijzing gediend hebbende als korporaal-machinist,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant der Zeemacht in Nederlandsch Indië d.d. 20 Januari 1948 No. PJ. 1/2/23;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 7e Juli 1948 No. PJ. 2/41/19, aan de voet van n-clli stuk aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij in het tijdvak van 22 tot 25 September 1947, dienende „als korporaal-machinist, tewerkgesteld in de machinekamer aan „boord Hr. Ms „Abraham van der Hulst", toenmaals liggende te of „nabij Lissabon,

„handelende hij, beklagde, in opdracht van de majoor-machinist „W. F. K., chef-machinekamer van die bodem.

„in het machinekanier-journaal van die bodem. welks dagelijkse, „uiteindelijk door de commandant geparafeerde aantekeningen he- „stemd waren om tot bewijs te dienen van de door die aantekeningen „geboekstaafde feiten, ter plaatse van de reeds door de commandant „geparafeerde aantekeningen van 31 Mei 1947 valselijk heeft bij- „gevoegd de woorden „telemotor-systeem doorgepompt", met het „oogmerk om het journaal door K. als echt en onvervalst te doen „gebruiken ten bewijze, dat op 31 Mei 1947 de telemotor inderdaad „was doorgepompt, hetgeen door de toenmalige commandant van „die bodem, de luitenant ter zee 1e klasse Jhr. P. L. 31. van Geen, „werd ontkend en door deze als niet geschied zijnde aan R. als „tekortkoming verweten werd, terwijl uit het gebruik van het aldus „vervalste journaal o.m. het nadeel kon ontstaan, dat het journaal „in een klachtprocedure over de tekortkoming van K., tegen de „Luitenant ter zee Van Geen, ongerechtvaardigd ten voordele van K. „en ten nadele van Van Geen kon worden gebruikt”;

Gelet op het exploit van betekening en dagvaarding van de 15e Juli 1948 waarbij de beklagde is opgeroepen om op Vrijdag, de 16e Juli 1948 ten 8 ure ter terechtzitting van de Krijgsraad te verschijnen *);

Gelet op de schriftuur van cis. door de Fiscaal voorgedragen en daarna in de Krijgsraad overgegeven, [strekking tot schuldigverklaring aan: „Valsheid in geschrifte" en veroordeling deswege tot gevangenisstraf voor de duur van twee maanden. voorwaardelijk, met een proeftijd van één jaar. — Red. M.R.T.];

Gezien: . . . enz.;

Overwegende dat de beklagde ten processe heeft verklaard:

dat hij sinds Februari 1947 aan boord van Hr. Ms. „Abraham „van der Hulst" dient als korporaal-machinist; dat de majoor-machinist K. toen reeds aan boord van dit schip was geplaatst;

dat het schip omstreeks begin Mei 1947 ter visserij-inspectie is vertrokken; dat er toentertijd vaak moeilijkheden met de stuur-

*) Men zie over de dagvaardingstermijn onze noot op blz. 299.

machine waren; dat de korporaal-machinist Roos belast was met liet onderhoud van de stuurmachinc en de daarbij behorende teleuiotor: dat Roos hem, beklaagde, enige malen heeft gezegd, dat deze de telemotor weer had moeten doorpompen, aangezien er steeds weer lucht in de leiding kwam;

dat hij, beklaagde, toentertijd voor het eerst zelfstandig de wacht iii de machinekamer liep en nog niet precies op de hoogte was van hetgeen wel en hetgeen niet in het machinekamer-journaal moest worden vermeld; dat hij daarom toentertijd nooit er over heeft nagedacht, of het doorpompeii van de telemotor soms in het journaal moest worden ingevuld; dat Roos niet steeds degene, die de nacht had in de niachinekamer waarschuwde, dat de telemotor weer was doorgepompt; dat hij, beklaagde, zich niet kan herinneren, dat hij ooit in het machinekamer-journaal heeft ingevuld. dat tijdens zijn wacht de leiding van de telemotor was doorgepompt;

dat Hr. Ms. „Abraham van der Hulst" op 16 September 1947 uit Rotterdam vertrok niet bestemming Nederlandsch-Indië;

dat de Ltz. Rameau toen Commandant van dat schip was, die de vorige commandant de Ltz. Van Geen had afgelost; dat de Ltz. Van Geen in 1947 dus commandant was van Hr. Ms. „Abraham van der „Hulst";

dat omstreeks 22 of 23 September 1947, direct voor aankomst van het schip te Lissabon of direct na het vertrek uit Lissabon, de majoor-machinist K. aan hem, beklaagde, vroeg even mee te gaan naar het onderofficieren-verblijf; dat hij, beklaagde, daar het machinekamer-journaal op de tafel zag liggen; dat majoor K. hem, beklaagde, een bladzijde van dit journaal aanwees; dat hij, beklaagde, meent dat deze bladzijde gedateerd was 31 Nei 1947; dat majoor K. hem, beklaagde, wees op hetgeen het journaal omtrent de achtermiddagwacht vermeldde; dat hij, beklaagde, deze wacht gelopen had en dat hij, beklaagde, de vermelding omtrent deze wacht in het journaal getekend had; dat majoor K. vroeg of hij, beklaagde, zich kon herinneren, dat op die betreffende nacht van 31 Mei 1947 het telemotorsysteem was doorgepompt; dat hij, beklaagde, antwoordde, dat dit wel mogelijk was; dat majoor K. zeide, dat hij, beklaagde, dit doorpompen in het journaal had moeten vermelden; dat hij, beklaagde, vroeg, of majoor K. zeker wist, dat het doorpompen op die nacht was geschied; dat majoor K. zeide, dat deze dit zeker mist en hieraan toevoegde: „Schrijf hei hier maar even onder", waarbij majoor K. op de betreffende wacht in het machinekamer-journaal wees; dat hij, beklaagde, toen van de sergeant-machinist Sont een vulpen heeft geleend en in het journaal onder de genoemde achtermiddagwacht de woorden: „Telemotorsysteem doorgepompt.", heeft bijgeschreven; dat hij, beklaagde, dit geheel te goeder trouw deed. aangezien hij in de veronderstelling verkeerde dat hij op de bewuste wacht inderdaad vergeten had in het machinekamer-journaal te vermelden, dat de telemotor was doorgepompt; dat hij zich echter niet

meer kon heriineren of het doorpompen ook inderdaad op die achterniddagmacht was gebeurd; . . . enz.;

Post alia:

Overwegende, omtrent het bewijs der feiten. dat door de inhoud van de verklaring van beklaagde en die van de getuigen. benevens door de eigen waarneming door de Krijgsraad van het ten processe aanwezige stuk van overtuiging, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen met beklaagde's schuld er aan. hetgern hem is ten laste gelegd;

dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„Valsheid in geschrift“;

dat het de Raad echter gebleken is dat beklaagde zijn daad heeft volvoerd op bevel van de majoor-machinist K.;

dat het bevel van de majoor-machinist K. door beklaagde te goeder trouw als bevoegd gegeven werd beschouwd en dat de uitvoering van het bevel gelegen was binnen de kring van beklaagde's ondergeschiktheid;

dat op grond hiervan beklaagde geacht moet worden niet strafbaar te zijn en hij deswege dient te worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 2, 4, 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 43, 2e lid, 225 van het Wetboek van Strafrecht; 185, laatste lid, 188, 189, 190 van de Regtspleging hij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen de beklaagde is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Acht beklaagde niet strafbaar omdat hij het feit heeft begaan ter uitvoering van een ambtelijk bevel, dat weliswaar onbevoegd gegeven was. doch voor beklaagde, de ondergeschikte, te goeder trouw als bevoegd gegeven werd beschouwd, en zijnde de nakoming daarvan binnen de kring van zijn ondergeschiktheid gelegen;

SPREKT HEM DERHALVE VRIJ VAN HET HEM TENLASTEGEGEGDE;

Beveelt, dat na verloop van acht dagen, nadat het vonnis in kracht van gewijsde zal zijn gegaan, het ten processe als stuk van overtuiging aanwezige machinekamer-journaal van Hr. Ms. „Abraham van „der Hulst“, zal worden afgegeven aan de fiscaal bij de Zeekrijgsraad te 's Gravenhage, teneinde te dienen in de zaak tegen de majoor-machinist W. F. K.

NASCHRIFT.

De Krijgsraad bij de Zeemacht in O.I. stelt zich — blijkens het gewezen vonnis tegen L. V. T. — m.i. terecht op het standpunt, dat het bevel van de majoor-machinist W. F. K. door beklaagde te goeder trouw als bevoegd gegeven werd beschouwd en dat de uitvoering van het bevel gelegen was binnen de kring van beklaagde's

ondergeschiktheid; de Raad verklaart de wetsbepaling van art. 43 W.v.S. derhalve wel degelijk van toepassing bij het dienstbevel van art. 114 W.v.M.S., zulks in tegenstelling met de opvatting van Mrs. Franken en Brunner, die in hun nieuwe commentaar op het W.v.M.S. betogen, dat het dienstbevel bedoeld in art. 114 W.v.M.S., waarin de weigering om een dergelijk bevel te gehoorzamen strafbaar wordt gesteld, niet zou vallen onder het ambtelijk bevel van art. 43 W.v.S., en die de overmachtsleer van art. 40 W.v.S. huldigen.

Ik moge volstaan met te verwijzen naar hetgeen door mij in de ledenvergadering der M.R.V. van 19 Februari 1949¹⁾ hieromtrent is te berde gebracht.

J. M. v. B.

Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten.

Vonnis van 8 December 1944.

President: Kap. Luit. t. Zee F. J. van de Poll (plv.).

Leden: Luit. t. zee 1e kl. (KMR. OV) S. Dobbenga, luits. t. zee 1e kl. G. B. Fortuijn, A. H. Deketh en Luit. t. zee 1e kl. (KMR.) J. Nieuwenhuyzen (plv.).

Fiscaal: Off v. Adm. 1e kl. W. H. Vermeer.

Raadsman: Off. Vlieger 2e kl. A. Höfelt.

„Feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog, buiten dienst gepleegd”.

Opgelegde straf: onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor de tijd van één jaar en voorwaardelijke verlaging (van korporaal-hofmeester-zeemilicien tot hofmeester 3e klasse-zeemilicien).

(W.M.S.R. artt. 13-15. 120 en 121).

DE ZEEKRIJGSRAAD BIJ DE STRIJDKRACHTEN IN HET OOSTEN,

in de zaak van den Fiscaal, ratione officii, tegen S. N. K., oud 37 jaren, geboren te Homburg (Duitschland), laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als korporaal-hofmeester-zeemilicien, gerequireerde,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den 24en Augustus 1944, No. Int. 8/12/3;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den Zeekrijgsraad van den 8en November 1944, No. Int. 8/14/2, aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als korporaal-hofmeester-zeemilicien bij de „Koninklijke Marine, in den avond van den 27en Juni 1944, in tijd van oorlog, in een hotel te Trincomalee (Ceylon), opzettelijk den „sergeant-vliegtuigtelegrafist L. Rijkers gewelddadig heeft aangerand door hem met de vuist een slag tegen het hoofd toe te dienen, „tengevolge waarvan genoemde meerdere bloedend aan de lip werd „verwond”;

¹⁾ Zie blz. 198 v.

Gelet: . . . enz.;

Overwegende dat heklaagde ten processe het hem tenlastegelegde heeft ontkend en nader heeft opgegeven:

dat hij in den namiddag van 27 Juni 1944 vanaf het Marinevliegekamp te China Ray (Ceylon), maar hij toei als korporaal-hofmeester-zeemilicien diende, naar Srincomalee is gegaan, naar het Mansion Hotel, alwaar hij ten omstreeks kwart voor zes namiddag aankwam; dat hij tot omstreeks 9 uur 's avonds in het hotel is gebleven en gedurende dien tijd oiggeveer vier glazen brandy-soda heeft gedronken; dat hij tevoren op dien dag geen alcohol gebruikt had;

dat hij teri ongeveer 9 uur 's avonds door den hem bekenden Kapitein van het Zuidafrikaansche leger Vos, die zich met twee andere Britsche officieren in het hotel bevond, aan diens tafeltje genoodigd werd; dal deze Kapitein ongeveer 5 minuten later opstond en zich begaf naar het tafeltje daarnaast, waaraan de sergeanten Rijkers, de Bruin en Mollinger gezeten waren en dat kort daarna de Kapitein weer aan zijn tafeltje terugkwam iri gezelschap van sergeant Rijkers, die aan tafel ging zitten, en de heide andere sergeanten, die bleven staan; dat er gezongen werd en dat de sergeant Rijkers toen plotseling opstond en hem, beklaagde, zonder eenige aanleiding toevoegde: „Na den oorlog ben ik ooli officier van de koopvaardij”, waarop hij, beklaagde, heeft gezegd: „Van de koopvaardij? Je bedoelt dan toch „Radio Holland?”; dat de sergeant Rijkers hem toevoegde dat hij, beklaagde, dan nog „versche balie” zou zijn en dat hij daarop den sergeant o.m. de woorden: „Ga toch gauw op het schijthuis zitten, „vent” heeft toegevoegd; dat de sergeant hem toen plotseling bij de keel greep. terwijl hij, beklaagde, nog steeds op zijn stoel gezeten was, eri dat hij, toen hij worstelde om los te komen, plotseling een slag tegen de neus kreeg waardoor hij een hevige bloeding kreeg, die hem verblindde; dat hij tijdens de worsteling van zijn stoel gevallen is en op den grond liggende nog steeds door sergeant Rijkers, die bovenop hem zat, hij de keel gehouden werd, tengevolge waarvan hij bijna slikte; dat het hem eindelijk gelukte, sergeant Rijkers van hem af te krijgen en dat hij, terwijl hij zich oprichtte, nog twee klappen heeft gekregen; dat hij niet weet, wie hem deze klappen heeft toegediend, evenmin, wie hem de eerste slag gegeven heeft;

Overwegende dat de volgende getuigen ten processe onder eede hebben verklaard:

1. L. *Rijkers*, sergeant-vliegtuigtclegrafist, oud 25 jaren:

dat hij in den avond van den 27en Juni 1944 ten ongeveer 6 uur namiddag, samen met de sergeanten de Bruin en Mollinger, van het vliegekamp te China Ray (Ceylon) naar Trincomalee is gegaan; dat zij zich aldaar ten omstreeks 7 uur namiddag naar het Mansion hotel hebben begeven, alwaar zij bier hebben gedronken; dat zij zich later in den avond in het gezelschap van een Schotschen officier en den Zuidafrikaanschen Kapitein Vos mengden; dat zij toen elk ongeveer 4 kleine fleschjes bier hadden gedronken;

dat men in dit gezelschap Zuidafrikaansche liedjes heeft gezongen

en dat beklaagde. die tevoren aan de bar gestaan had, zich op een gegeven moment ongevraagd in het gezelschap mengde en een algemeene opmerking plaatste dat zij — de sergeanten — maar snotneuzen waren en dat hij op zijn leeftijd nog niets was; dat hij den indruk kreeg dat beklaagde flink gedronken had; dat hij beklaagde kent omdat beklaagde in de onderofficiersmess van het vliegekamp werkt; dat zijn optreden tegenover de onderofficieren in den dienst steeds volkomen correct was;

dat hij beklaagde lieft vermaand om er rekening mede te houden dat hij tegen onderofficieren sprak en dat beklaagde zich toen ook eenigen lijd rustig heeft gehouden doch zich korten tijd later weer in het gesprek mengde en over hetzelfde onderwerp begon; dat hij, getuige, toen met een der Britsche officieren stond te praten en dat hij plotseling van beklaagde, die toen ook bij het tafeltje stond, een slag tegen den mond kreeg, tengevolge waarvan de binnenkant van zijn bovenlip rechts bloedend werd verwond; dat hij, om beklaagde te overmeesteren, hem met beide handen heeft vastgegrepen doch dat hij zich niet meer kan herinneren, waar hij beklaagde beet had: dat zij in de daarop volgende worsteling beiden op den grond zijn gevallen en dat hij, getuige daarbij het hoofd heeft gestooten. tengevolge waarvan hij bewusteloos is geraakt;

2. *P. d. de Bruin*, sergeant-vliegtuigtelcgrafist-zeemilicc oud 28 jaren: . . . enz.;

3. *I. Mollinger*, sergeant-vliegtuigtelegrafist, oud 24 jaren: . . . enz.;

Overwegende aangaande het bewezene der feiten:

dat beklaagde heeft ontkend. zich aan het hem ten laste gelegde te hebben schuldig gemaakt en heeft opgegeven dat, in stede van zijn meerdere aan te randen. hiizelf is aangevallen en mishandeld. zonder dat hij daartoe eenige aanleiding had gegeven;

dat deze ontkenenis van beklaagde in het licht der getuigenverklaringen terzijde gesteld kan worden; dat immers het gedetailleerde verslag van het gebeurde, dat door den getuige Rijkers ten processe is gegeven, in verschillende onderdeelen steun vindt in de verklaringen van de getuigen Mollinger en De Bruin;

dat uit de door getuige De Bruin bevestigde verklaring van Rijkers blijkt dat bij liet uitbreken der handtastelijkheden beklaagde niet op een stoel gezeten was, doch dat zoowel beklaagde als Rijkers stonden;

dat uit deze twee verklaringen voorts volgt dat, verre van dat beklaagde aangevallen zou zijn en zich slechts defensief zou hebben gedragcri, beklaagde den sergeant Rijkers een slag tegen het hoofd heeft gegeven en dat eerst daarna Rijkers den beklaagde heeft teruggeslagen;

dat uit deze verklaringen voorts blijkt dat Rijkers en beklaagde in hun worsteling op den grond zijn gevallen, terwijl het relaas van het verdere gebeuren van de getuige De Bruin en Mollinger overeenstemt:

dat dan ook, niettegenstaande beklaagdes ontkenenis, door de

verklaringen der getuigen, deze in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagdes schuld daaraan, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende dat van deze ongemotiveerde aanval van beklaagde niet gezegd kan worden dat hij geschiedde naar aanleiding van eenige dienstaangelegenheid, weshalve insubordinatie geacht wordt buiten dienst te zijn gepleegd;

dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„Feitelijke *insubordinatie* in *lijd* van oorlog, buiten dienst ge-
„*pleegd*,”

Overwegende aangaande de op te leggen straf: . . . enz.;

Post alia:

dat beklaagde, op grond van het begane feit, ongeschikt zou moeten worden geacht, den ravig van korparaal te behouden; dat de Raad hem echter te dezen aanzien nog een kans wil geven om zich van een andere — betere — zijde te laten kennen, en daarom voor wat de verlaging betreft het instituut van voorwaardelijke veroordeeling wil toepassen; dat het militaire belang zich hiertegen niet verzet;

Overwegende dat er teriiien aanwezig geacht worden het ondergane voorarrest in mindering te brengen tot een totaal van een week;

Gezien de artikelen: 1, 13, 15, 60, 117, 120, 121 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 27, 14a, 14b van het Wetboek van Strafrecht; 185, 189. 197 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen den beklaagde is ten laste gelegd, zooals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven ¹⁾);

Veroordeelt hem deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van *één jaar*, niet bepaling dat het door beklaagde ondergane voorarrest, vanaf den datum van de uitspraak van het vonnis, bij de tenuitvoerlegging der gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht tot een totaal van *één week*;

Verlaagt hem tot den stand van hofmeester 3e klasse-zeemilicien;

Beveelt dat de straf van verlaging niet zal worden ten uitvoer gelegd, tenzij de rechter later anders mocht gelasten op grond van het feit dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd van twee *jaren* aan eenig strafbaar feit, of, militair zijnde, aan een krijgstuuchtelijk vergriep als bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht, heeft schuldig gemaakt ²⁾);

Bepaalt dat hij onmiddellijk zal worden gesteld in arrest zonder waarneming van dienst.

¹⁾ Cfm. eis Fiscaal.

²⁾ De fiscaal concludeerde tot gelijke hoofd- en bijkomende straf, doch alles onvoorwaardelijk. (Red. M.R.T.)

FIAT EXECUTIE.

Op heden, den 15en December 1944, is door mij, Vice-Admiraal, Bevelhebber der Strijdkrachten in het Oosten, tot bovenstaand vonnis het fiat executie verleend.

C. E. L. HELFRICH.

Krijgsraad te Velde West.

Vonnis van 18 Februari 1949.

President: Majoor Mr. J. Th. Buurman van Vreeden (plv.).

Leden: Majoors S. C. Brands en E. E. Meulman.

Raadsmans: Mr. Lely te 's Gravenhage (in hoger beroep Mevr. Mr. J. Brans-Woltering te 's Gravenhage).

Nietige dagvaarding?

De Krijgsraad verklaart, zonder motivering, de dagvaarding nietig en spreekt beklagde derhalve vrij.

Het Hoog Militair Gerechtshof (zie de achter het vonnis afgedrukte sententie van 31 Mei 1949) overweegt dat, als de tenlastelegging niet zou voldoen aan de daaraan op straffe van nietigheid gestelde vereisten, de Krijgsraad geen andere uitspraak had kunnen doen dan nietigverklaring der tenlastelegging zonder weer en dat geen vrijspraak had mogen volgen, aangezien de Krijgsraad niet had mogen beraadslagen naar aanleiding van een nietige tenlastelegging¹⁾. Het Hof acht de tenlastelegging echter deugdelijk en verbetert een kennelijke schrijffout.

(R.L. art. 114).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen S. M. N., geboren te Amsterdam, 5 Mei 1927, soldaat 1e klasse bij het depôt Verbindingstroepen, gelegerd Hojelkazerne te Utrecht, beklagde,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad te Velde d.d. 10 Januari 1949, No. M. 1802 D '48;

Gezien de schriftuur van eis, door de Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 18 Februari 1949 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur, strekkende tot veroordeling van beklagde tot hechtenis voor de duur van TWEE MAANDEN;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij, militair zijnde, op 28 Augustus 1948, te Amsterdam, als „bestuurder van het tweewielig motorrijtuig, gekenmerkt GZ. 87500 „op en nabij het kruispunt De Clerqstraat-Bilderdijkkade, rijdende „in de De Clerqstraat richting Wiegbrug zo onoplettend en onverant-

¹⁾ Men zie in dit verband 's Hof's sententie van 23 November 1948 en het daarbij gestelde naschrift op blz. 288 v. (Red. M.R.T.).

..woordelijk heeft gereden, dat aan zijn onoplettendheid en onverant-
 ..woordelijk [*onverantwoordelijkheid* — zie de sententie achter het
 vonnis — Red.], „derhalve aan zijn schuld te wijten is geweest dat
 „G. E. Putman zodanig lichamelijk letsel heeft bekomen, waaruit
 „tijdelijke ziekte of verhindering in de uitoefening zijner beroeps-
 „bezigheden is ontstaan, hebbende hij immers ten tijde en ter plaatse
 „voormeld zo onoplettend en onverantwoordelijk gereden, dat hij met
 „zijn motorrijwiel in aanrijding is gekomen inet een door voornoemde
 „Putman met de hand voortgeduwd rijwiel, tengvolgc waarvan deze
 „Putman op de grond is gevallen en niet een hersenschudding, buiten
 „bewustzijn, in het ziekenhuis moest worden opgenomen, waardoor
 „hij gedurende acht weken verliiriderd is geweest in de uitoefening
 „van zijn beroepsbezigheden van lijstenmaker. althans ziek is ge
 „weest”,

welk feit is omschreven en strafbaar gesteld bij artikel 308 Wet-
 boek van Strafrecht;

Overwegende, dat de tenlastelegging riict voldoet aan de daaraan
 in artikel 114, 2e lid R.L., op straffe van nietigheid gestelde vere-
 eisten. en mitsdien nietig is, zodat beklagde derhalve van het hem
 ten laste gelegde moet worden vrijgesproken;

Gezien artikel 114 R.L.;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart de tenlastelegging nietig;

Spreekt beklagde derhalve vrij.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 81 Mei 1949.

President: Mr. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Luitenant-
 Generaal Dijkhoorn en gep. Luitenant-Generaal Nijhoff (plv.).

(Zie het hiervóór afgedrukte vonnis).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.:

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met con-
 clusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen
 en, opnieuw recht doende, de beklagde zal veroordelen tot betaling
 van een geldboete van f 40, — met bepaling, dat die geldboete hij
 gebreke van betaling of verhaal zal worden vervangen door hechtenis
 voor de tijd van twintig dagen:

Overwegende, dat het Hof zich inet het beroepen vonnis, waarbij
 de tenlastelegging nietig werd verklaard en beklagde „derhalve”
 werd vrijgesproken, niet kan verenigen;

Overwegende, dat, al ware 's Krijgsraads opvatting, dat de telaste-
 legging niet zou voldoen aan de daaraan in artikel 114 van de Regts-
 pleging bij de Landmagt op straffe van nietigheid gestelde vereisten
 juist geweest, toch geen vrijspraak had kunnen volgen, aangezien de
 Krijgsraad niet had mogen beraadslagen naar aanleiding van een

nietige telastelegging en derhalve geen andere uitspraak had kunnen doen dan de nietigverklaring der telastelegging zonder meer;

Overwegende dat, hoewel het vonnis zich daarover niet nader uitlaat, het Hof, nu het rlaarvoor geen andere gronden kan vinden, op grond van de appèlmemorie aanneemt, dat de Krijgsraad de telastelegging nietig heeft geacht, ondat de omstandigheden, waaronder het ten laste gelegde feit zou zijri gepleegd, niet voldoende feitelijk zouden zijn omschreven;

Overwegende dienaangaande, dat naar 's Hof's oordeel door de telastelegging, dat beklagde met het door hem bestuurd motorrijtuig onoplettend en onverantwoordelijk heeft gereden, feitelijk voldoende duidelijk is omschreven, waarom beklagde geacht moet worden door deze wijze van rijden de in de telastelegging nader omschreven gevolgen te hebben veroorzaakt;

Overwegende, dat aan beklagde is ten laste gelegd: . . . [enz., zie het vonnis hiervóór — Red.]

Overwegende, dat het Hof inplaats van het tweede woord „onverantwoordelijk” in de telastelegging leest „onverantwoordelijkheid”, daar dit de bedoeling van de Auditeur-Militair moet zijn geweest en deze kennelijk een schrijffout heeft gemaakt, welke het Hof hierbij herstelt:

overwegende, dat uit een verklaring d.d. 12 Januari 1949, afgegeven door de Commandant van de Subsistentencompagnie van het Depôt Verbindingstroepen blijkt, dat beklagde vanaf 2 Mei 1947 tot eerstgemelde datum iii werkelijke dienst was en mitsdien militair in de zin der wet;

Overwegende, dat beklagde onder meer zakelijk heeft verklaard: dat hij, toen hij als militair in werkelijke dienst was, op 28 Augustus 1948 te Amsterdam als bestuurder van het tweewielig motorrijtuig gekenmerkt GZ 87500 daarmede reed in de De Clerqstraat in de richting van de Wiegbrug; dat hij, even voor het kruispunt van die straat met de Bilderdijkkade, aan de voor hem linkerzijde van de De Clerqstraat voor eerdere vernielde kruising van wegen, een aantal kinderen, voorzien van stopbordjes zag, waarnaar hij, zonder verder op andere zaken te letten, keek; dat hij in die tijd een eind was doorgereden en toen, gekomen op voormeld kruispunt, plotseling scherp naar rechts moest uithalen achter een auto langs, die aan zijn rechterzijde van de Rilderdijkkade kwam aanrijden in de richting van de De Clerqstraat, juist ter hoogte van deze straat; dat hij, toen hij achter deze auto om was gereden en over liet kruispunt de De Clerqstraat weer wilde inrijden, aan de voor hem rechterkant van die straat, vlak voorbij de hoek van die straat met de Bilderdijkkade, een gespan (paard en wagen) zag staan, tegen welk span hij opreed; dat het gespan daarop in zijn, beklagdes, rijrichting een eind vooruit schoot: dat hij daarop voor hem, beklagde, gezien links van dat gespan, tegen een persoon aanreed, die met een rijwiel aan de hand liep iii zijn, heklagdes rijrichting; dat deze man

tengevolge van deze aanrijding op de grond is gevallen en ernstig verwond werd;

Overwegende, dat als getuigen onder meer zakelijk hebben verklaard en hun verklaringen met ede hebben bevestigd:

1. *Elias van Praag*:

dat hij op 28 Augustus 1948 te Amsterdam een motorrijder zag aankomen, rijdende over de De Clerqstraat in de richting Wiegbrug; dat deze motorrijder, toen hij het kruispunt De Clerqstraat-Bilderdijkkade naderde, plotseling — gezien in de richting Wiegbrug — een scherpe zwenking naar rechts maakte en dadelijk daarop naar links; dat in de De Clerqstraat vlak voorbij de hoek met de Bilderdijkkade (gezien in de richting Wiegbrug) een gespan (paard en wagen) stond, terwijl daarnaast zich een man voortbewoog, een rijwiel aan de hand meevoerende, gaande vlak langs dat gespan heen, in voor deze persoon gezien, de rechterzijde van de De Clerqstraat, richting Wiegbrug; dat de motorrijder, vlak nadat hij eerder vermelde zwenking naar links had gemaakt, rakelings de achterzijde van het gespan passeerde en met het door hem bestuurde motorrijwiel tegen het achterwiel van het rijwiel opreed, dat de man voormeld voortbewoog; dat de begeleider van dat rijwiel daarop tegen de grond sloeg;

2. *Louis George Emanuel Putman*:

dat hij op 28 Augustus 1948 in de De Clerqstraat te Amsterdam liep, aan zijn rechterhand een rijwiel meevoerende; dat hij alstoen aldaar op de rijweg liep, geheel aan de rechterzijde daarvan in zijn richting gezien, gaande in de richting Wiegbrug; dat vlak voorbij de hoek van de De Clerqstraat-Bilderdijkkade langs het trottoir van eerstgemelde straat een gespan (paard en wagen) stond: dat hij, om dit te passeren, naar links uitweek en nadat hij de wagen voorbij was, ter hoogte van het paard, gebrom achter zich hoorde en tegelijkertijd een hevige klap voelde; dat hij het bewustzijn verloor en in een ziekenhuis moest worden opgenomen; dat hij tengevolge van een en ander een hersenschudding heeft bekomen en gedurende acht weken verhinderd is geweest zijn beroepsbezigheden van lijstenmaker uit te oefenen;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 20 December 1948, opgemaakt door Jacob Thomas Jongejans, brigadier-rechercheur van politie, tevens onbezoldigd rijksveldwachter te Amsterdam, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring aan verbalisant van Herman Sajet, arts te Amsterdam: dat hij op 28 Augustus 1948 te Amsterdam in behandeling heeft genomen Louis George Emanuel Putman, welke onder meer een hersenschudding had bekomen; dat deze Putman gedurende acht weken ziek is geweest en gedurende die tijd zijn werkzaamheden niet heeft kunnen vervullen;

Overwegende, dat op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen — waarbij van geen betekenis is het verschil in de verklaringen van beklagde en getuige Van Praag, dat eerstgenoemde volgens zijn eigen verklaring met het gespan in botsing zou zijn

gekomen en volgens Van Praag dit rakelings zou hebben gepasseerd — wettig en overtuigend is bewezen met beklaagdes schuld daaraan, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met dien verstande, dat Putman gedurende acht weken verhinderd is geweest in de uitoefening van zijn beroepsbezigheden als lijstenmaker;

Overwegende, dat het aldus bewezen verklaarde moet worden gequalificeerd als:

„AAN ZIJN SCHULD TE WIJTEN ZIJN, DAT EEN ANDER ZODANIG „LICHAMELIJK LETSEL BEKOMT, WAARUIT TIJDELIJKE VERIINDE- „RING IN DE UITOEFENING ZIJNER BEROEPSBEZIGHEDEN ONT- „STAAT”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 308 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven bewezen is verklaard, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken ;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde niet gebleken van enige omstandigheid, die zijn strafbaarheid zoude uitsluiten of opheffen;

Overwegende, dat na te melden straf is in overeenstemming met de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden, waaronder dit werd begaan, alsmede de persoon van beklaagde en het feit, dat deze geheel uit eigen beweging alle door Putman geleden schade heeft vergoed;

Gezien behoudens voormeld wetsartikel nog de artikelen: 2, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 23 en 24 van het Wetboek van Strafrecht: 75, 76d en 77 van 's Hofs Provisionele Instructie:

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis, waarvan appèl;

En opnieuw recht doende:

Verklaart bewezen hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd in voege als boven omschreven;

Qualificeert dit als daarbij aangegeven;

Verklaart beklaagde daaraan schuldig;

Veroordeelt beklaagde te dier zake tot een geldboete van VEERTIG GULDEN met bepaling, dat die geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van TWINTIG DAGEN;

Verklaart niet bewezen hetgeen aan beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven bewezen is verklaard en spreekt hem daarvan vrij.

NASCHRIFT.

Sedert de approbatie van krijgsraadsvonnissen is afgeschaft, vallen er maar zeer weinig beslissingen van het Hoog Militair Gerechtshof over de vraag, bij het vervallen art. 57 P.I. aan het Hof in de eerste plaats ter beantwoording in elke eerste-aanleg-zaak opgedragen

„of in de zaak behoorlijk is geprocedeerd geworden”. Dientengevolge wordt de sanctie, bij art. 58 P.I. op niet behoorlijk procederen gesteld: het werk overmaken! niet meer toegepast. Daarom doel een beslissing als de kler medegedeelde weldadig aan, te +neer nu een ten onrechte uitgesproken vrijspraak door een veroordeling is kunnen worden vervangen. Inderdaad heeft het Hof in casu ook naar mijn mening terecht de door de Krijgsraad aan de nietigverklaring van de telastelegging verbonden vrijspraak, als noodwendig gevolg van die nietigheid, gewraakt. De Krijgsraad had zich mijns inziens moeten bepalen tot de nietigverklaring in quaestie, het aan de openbare aanklager overlatende, of hij de zaak aan de voet van een nieuw bevel of bijeenkomen van de Krijgsraad met een nieuwe telastelegging hij het college aanhangig zou willen maken.

Ik verwacht het verweer: die mogelijkheid staat nergens in de R.L. geschreven. Zeker, doch dit is niet het enige wat wel is waar zonder uitdrukkelijk voorschrift maar dan toch ook zonder verbod in de praktijk wortel heeft geschoten. Ik herinner aan de gevolgen van het niet-overeenstemmen van de telastelegging met de inhoud van de verwijzingsbeschikking. In verband hiermede hadden minder gewenste vrijspraken ket licht gezien en de tegenwoordige President van de Zeekrijgsraad te 's Gravenhage Mr. D. B'. A. FRANKEN — die zich, zoals onze tegenwoordige lezers weten, nog steeds voor dit onderdeel van ons militair strafproces interesseert — heeft toen in een opstel in deel XIX blz. 129 v. een beroep gedaan op het doel van het strafproces: dat iedere schuldig bevonden beklaagde zijn gerechte straf krijgt. Dit doel mag, vooral in het militair strafprocesrecht, niet aan een formeel bezwaar, dat zonder de wet geweld aan te doen kan worden hersteld, worden opgeofferd. Dit motief brengt mede, dat in zulk een geval de Krijgsraad omtrent de hoofdzaak niet behoort te beslissen maar bij een gezotieerde beschikking de telastelegging nietig moet verklaren; zie b.v. de sententie van het H.M.G. van 2 November 1917. M.R.T. XIII. blz. 351 v.

Ik zal mij niet verdiepen in de mérites van de onderhavige telastelegging, welke puzzle ik gaarne aan Mr. FRANKEN overlaat. Doch het valt te loven, dat het Hof met die telastelegging genoeg genomen en daarin nog zelfs een schrijffout verbeterd heeft, zodat een verdiende veroordeling van de schuldig bevonden beklaagde is gevolgd.

R.C.

Krijgsraad te Velde (Kon. Landmacht) te Bandoeng.

Vonnis van 23 Januari 1948

President: Majoor Mr. L. J. van Geleijn Vitringa.

Leden: Majoor J. Linzel en Kapitein H. Sh. Wijdeveld.

Raadsman: 2e luit. L. Zeldcnrust.

Opzettelijke ongehoorzaamheid, door een aantal militairen, ingedeeld om op patrouille te gaan ter begeleiding van een voedseltransport naar een geïsoleerde voorpost. De fen laste gelegde omstan-

digheid dat hel bevel werkdadig optreden tegen de vijand zou betreffen, niet bewezen geacht, aangezien hiervan slechts kan worden, gesproken als hetzij het bevel zelf zodanig optreden inhoudt, hetzij bij de uitvoering van het bevel actief tegen de vijand zal moeten worden opgetreden. Deze omstandigheden doen zich in casu niet voor, zelfs al was op grond van de ervaringen van vorige patrouilles de waarschijnlijkheid van beschieting door de vijand groot.

Uitvoerige overweging van de op te leggen straf.

(W.M.S.R. art. 114, 5e lid).

DE KRIJGSRAAD SE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LANDMACHT
ZITTING HOUDENDE TE BANDOENG,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegeri A. A., geboren te Diever, 11 Februari 1925, soldaat 1-3-8 R.I., gedetineerd in de strafgevangenis te Tjimahi,

Gezien: . . . enz.:

Overwegende, dat beklagde bij ter teicchtzitting aangevulde telastelegging is ten laste gelegd:

„dat hij als militair der Koninklijke Landmacht te Singaparna, „althans op Java, op of omstreeks 20 December 1947 en alzo in tijd „van oorlog, tezamen met de soldaten B. B., C. C., D. D., E. E. en „F. F., althans een of meer van hen, heeft geweigerd, althans op „zettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan het hem door zijn „compagnies-commandant, de majoor N., althans de sergeant-majoor „Van der Grift, gegeven diensthevel op patrouille naar Deudeul te „gaan ter begeleiding van een voedseltransport daarheen, betreffende „dit bevel het werkdadig optreden tegen de vijand en hebbende hij, „beklaagde, opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhard, nadat hij „door zijn opgemelde meerdere, te weten de majoor N., althans de „sergeant-majoor Van der Grift, alzo een meerdere, uitdrukkelijk „op zijn strafbaarheid ter zake was geweest”;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij op 20 December 1947, terwijl hij in dienst was als soldaat bij 1-3-8 KI en gelegerd to Singaparna, aldaar heeft geweigerd te gehoorzamen aan een hevel van sergeant-majoor Van der Grift om op patrouille naar Deudeul te gaan, ter begeleiding van een voedseltransport daarheen en daar te blijven; dat de sergeant-majoor van het peloton, waarvan hij, beklagde, deel uitmaakte, geweest heeft op de strafbaarheid van hun weigerachtige houding, doch dat hij, beklagde, bleef hij zijn weigering; dat hun compagnies-commaridant, majoor N., hun daarna ook nog op de te verwachten straffen geweest heeft en hun man voor man heeft afgevraagd, of zij bereid waren te gaan, waarop hij met een aantal anderen wederom weigerde en nadat de sergeant-majoor voornoemd hun nogmaals had toegesproken, met enige anderen bleef weigeren, terwijl de soldaat C. C. zich op het laatste moment bij hen, de weigeraars, heeft gevoegd;

Overwegende, dat sergeant-majoor P. N. van der Grift, als getuige,

ter terechtzitting heeft verklaard en met ede bevestigd: dat hij op 20 December 1947 te Singaparna in opdracht van zijn compagnies-commandant zijn peloton heeft doen klaar staan voor een patrouille en hun heeft gelast mee te gaan naar Deudeul, ter begeleiding van een voedseltransport en daar te blijven; dat hij hun na hun weigering, op hun strafbaarheid te dien opzichte heeft gewezen, waarna zij, nian voor man afgevraagd, bleven bij hun weigering; dat iadien de compagnies-commandant dit peloton heeft toegesproken en gewezen op hun strafbaarheid en hun nogmaals heeft gelast mee te gaan naar Deudeul, maar dat ook toen het peloton weigerde; dat hij vervolgens iogmauls met het peloton heeft gesproken waarna uiteindelijk door de soldaten B. B., X. X., A. A., Y. Y., E. E. en P. F. werd volhard in hun weigerachtige houding, terwijl op het laatste moment de soldaat C. C. zich nog bij de weigeraars heeft gevoegd;

Overwegende, dat de compagnies-commandant. Majoor N., als getuige ter terechtzitting heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij het peloton van sergeant-majoor Van der Grift op de strafbaarheid van hun houding om te weigeren op patrouille naar Deudeul te gaan heeft gewezen; dat de door hem gegeven order, de begeleiding van een voedseltransport naar Deudeul betrof;

Overwegende, dat tijd van oorlog aanwezig moet worden geacht, aangezien Nederland zich in oorlog bevindt en de troepen, waartoe beklagde behoort, op expeditie zijn;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, dat de beklagde het hem telastegelegde heeft begaan, met dien verstande, dat hij als militair der Koninklijke Landmacht te Singaparna op 20 December 1947 en alzo in tijd van oorlog tezamen met de soldaten B. B., C. C., Y. Y., E. E. en F. F. heeft geweigerd te gehoorzamen aan het hem door de sergeant-majoor Van der Grift gegeven dienstbevel op patrouille naar Deudeul te gaan ter begeleiding van een voedsel-transport daarheen en hebbende hij, beklagde, opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhard, nadat hij door zijn nieerdere, de Majoor N., althans de sergeant-majoor Van der Grift, alzo een nieerdere, uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid ter zake was gewezen;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet wettig en overtuigend be-
mezen acht, hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet bewezen acht, dat het in de ielastelegging bedoelde dienstbevel om op patrouille te gaan naar Deudeul, ter begeleiding van een voedseltransport daarheen het werkdadig optreden tegen de vijand betrof, daar naar het oordeel van dit college slechts van een werkdadig optreden tegen de vijand medebrengend dienstbevel kan worden gesproken, als òf het bevel zelf het werkdadig optreden tegen de vijand bevat, òf bij het geven van een bevel met zoveel woorden wordt vermeld, dat bij de uitvoering daarvan actief tegen de vijand zal moeten worden opgetreden,

omstandigheden welke zich in casu niet hebben voorgedaan, daar beklagde op grond van de gedurende de voorafgaande dagen plaats gevonden beschietingen van pelotons van 1-3-8 R.I. door de vijand op de weg van Singaparna-Deudeul, waarvan hij kennis droeg slechts kon aannemen, dat de kans op beschieting van de zijde van de vijand waartegen dan maatregelen zouden moeten getroffen worden, ook die dag groot was, zodat, nu bij het geven van het bevel op patrouille te gaan naar Deudeul slechts is vermeld, dat deze patrouille gold de begeleiding van een voedseltransport, aan de betekenis van het begrip „werkdadig optreden tegen de vijand" een te ruime interpretatie zou worden gegeven, door daaronder ook de hier genoemde patrouillegang te laten vallen;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden geyualificeerd als:

„OPZETTELIJKE ONGEHOORZAAMHEID GEPLEEGD IN TIJD VAN „OORLOG, WAARBIJ DE SCHULDIGE OPZETTELIJK IN ZIJN ONGEHOORZAAMHEID VOLIIARDT, NADAT EEN MEERDERE HEM UITDRUKKELIJK OP ZIJN STRAFBAARHEID HEEFT GEWEZEN. GEPLEEGD „DOOR TWEE OF MEER PERSONEN GEZAMENLIJK”

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 van het Wetboek van militair strafrecht;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende ten aanzien van de op te leggen straf, dat naar het oordeel van de Krijgsraad de door de beklagde begane opzettelijke ongehoorzaamheid onder de omstandigheden, waaronder deze plaats vond, als een van de zwaarste misdrijven. welke het Wetboek van Militair Strafrecht kent, is aan te merken en waarvan een strenge bestraffing met het oog op de generale preventie geboden is, waarbij onvermijdelijkerwijs de belangen van het individu zullen moeten wijken voor het algemeen belang, dat in casu op het spel staat;

dat toch het strikt en onverbiddelijk opvolgen van een hem gegeven dienstbevel door de militair, zonder een treden in de beoordeling van de vraag of dat bevel hem juist voorkomt en of dit onder de gegeven omstandigheden verantwoord is, een van de voornaamste pijlers is. waarop een leger, wil dit de hem gestelde taak naar behoren kunnen uitvoeren, moet rusten, zodat de instandhouding van een dergelijk leger een krachtig optreden tegen handelingen, als thans door beklagde gepleegd, eist;

dat dan ook het door beklagde en de andere weigerachtige peloton-genoten voor hun in strijd met de meest elementaire militaire begrippen zijnde houding aangevoerde motief, namelijk, dat zij angst voor het verlies van hun eigen leven, hoewel begrijpelijk, als onaanvaardbaar terzijde dient te worden gesteld. waarbij overigens naar de mening van de Krijgsraad niet uit het oog mag worden verloren, dat hier niet van een handelen in een panische, plotseling opgekomen, angst gesproken kan worden, omdat de betrokken militairen, uren-

lang de gelegenheid hebben gehad de bij hen opgekomen angstgevoelens te onderdrukken, iets waarin een groot gedeelte van het peloton wel is geslaagd;

dat al nioge een beoordelen door de militair van een hem gegeven bevel met de door hem te betrachten gehoorzaamheid te enenmale onverenigbaar zijn, dit hij de berechting van een weigering tot uitvoering van dat hevel wellicht onder bepaalde omstandigheden een factor kan zijn. waarmee bij de strafoplegging ten gunste van de beklagde zou kunnen worden rekening gehouden, doch de Krijgsraad in het onderhavige geval een dergelijke factor niet aanwezig acht, omdat beklagde en zijn mede-soldaten volkomen doordrongen waren van de draagwijdte van de hun gegeven opdracht, namelijk om versterking en voedsel te brengen naar op een vooruitgeschoven en afgesloten post gelegen kameraden. hetgeen hun nog eens door de pelotonscommandant met een beroep op hun karneraadschapszin onder het oog is gebracht en wat, naar de mening van de Krijgsraad bij een eventuele weifeling voor de hetrokkenen juist een aansporing had behoren te zijn om de hun verstrekte opdracht zo goed mogelijk uit te voeren:

dat de Krijgsraad zich bij de behandeling van deze en de claarmce parallel lopende zaken van de tot hetzelfde peloton behorende weigerachtige militairen de vraag heeft moeten stellen, of hier een te-kortschieten van de leiding in de compagnie heeft plaatsgevonden en in hoeverre dit dan van invloed kan zijn geweest op het gedrag van de onderhavige militairen, in welk verband dit college zonder eerstbedoelde vraag zonder meer bevestigend te nillen beantwoorden. zich toch niet aan de indruk kan onttrekken, dat een in het algemeen krachtiger en de minderen tot voorbeeld strekkend optreden van de zijde van de compagnies-commandant in deze een gunstige uitwerking op zijn minderen zou hebben gehad, waarbij de Krijgsraad onder anderen het oog heeft op de omstandigheid, dat deze commandant, blijkens zijn ter terechtzitting gedane uitlating, zelf geen enkele maal zijn pelotons naar Deudeul, op de weg waarnaartoe regelmatig beschietingen van de zijde van de vijand plaats plachten te vinden en welke weg dus terecht als gevaarlijk kon worden beschouwd, heeft begeleid, terwijl een meegaan — naar mag worden aangenomen — het moreel van de troep wel degelijk versterkt zou hebben;

dat het wijders de aandacht van de Krijgsraad heeft getrokken. dat de leiding van de beide pelotons 1-3-8 R.J., welke op 20 December 1947 naar Deudeul werden gestuurd, werd opgedragen, niet aan de eigen compagnies-commandant, doch aan commandant 2-3-8 R.I., een omstandigheid, waarin de Krijgsraad een bevestiging van zijn hierboven uitgesproken indruk heeft menen te moeten vinden:

dat, wat er ook moge zijn van een minder krachtige leiding van de zijde van de bewuste commandant, dit toch niet als een zo ontlastende factor voor de beklagde zou mogen worden opgevat, dat daardoor zijn optreden in een aanmerkelijk minder ernstig licht zou komen te staan, redenen waarom, rekening houdende met het voren

overwogene. de navolgende straf aan de Krijgsraad is voorgekomen in overeenstemming te zijn met het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan;

Overwegende, dat de Krijgsraad van mening is. dat het aan heklaagde opgelegde voorlopige arrest behoort te worden gehandhaafd:

Gezien behoudens voormeld artikel. de artikelen 1, (i. 10, 60. 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 27 van het Wetboek van Strafrecht; 151 van de Regtspleging bij de Landmagt; 1 van de Verordening van het militair gezag Nederlandsch Indië no. 503;

Recht doende:

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen geyualificeerde feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van DRIE JAAR, met bepaling, dat de tijd vanaf 20 December 1947 vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Handhaaft het arrest van beklaagde;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven uitdrukkelijk als bewezen is aangenomen:

Spreekt hem daarvan vrij.

NASCHRIFT.

Bovenstaand vonnis is, voorzover mij bekend, de eerste rechterlijke uitspraak terzake van artikel 114, 5e lid, van het Wetboek van Strafrecht. Behalve dat van deze schakering van opzettelijke ongehoorzaamheid geen. althans geen mij bekende, jurisprudentie bestaat, vindt men daaromtrent noch bij VAN DER HOEVEN, noch bij FRANKEN-BRUNNER veel gegevens: toch is het van belang dat uitgemaakt wordt, hoever de strafverzwarende omstandigheid van het „werkdadig optreden tegen de vijand" reikt, zulks in verband met de uitzonderlijk hoge strafpositie. Ik meen dat het door de Krijgsraad aangelegde criterium: dat het bevel hetzij rechtstreeks het optreden tegen de vijand inhoudt, hetzij (zo het voorgaande niet het geval is) de uitvoering van het bevel noodzakelijkerwijs optreden. tegen de vijand met zich brengt, bruikbaar is.

In het vonnis valt nog de uitvoerige en fraaie strafoverweging op: minder fraai is dat, hoewel ten laste is gelegd dat beklaagde het feit pleegde o.a. met soldaat D. D., bewezen wordt geacht dat hij gezamenlijk o.a. met soldaat Y. Y. ongehoorzaam was, dit terwijl toch de Auditeur-Militair nog ter terechtzitting de tenlastelegging had aangevuld (en haar dus tegelijkertijd had kunnen verbeteren).

W. H. V.

Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.

Vonnis van 13 Mei 1949.

President: Kap. Luit. t. zee (VSD) P. Eenhoorn.

Leden: Luit. t. zee 1e kl. Bussemakei, Luit. t. zee 1e kl. P. J.

Kroesen, Smits en Luit. t. zee (T.D.) 2e kl. L. Al. den Hond.

Fiscaal: Luit. t. zee (A) 1e kl. Mr. M. Krauss.

Raadsman: Luit. t. zee 2e kl. J. Jansen.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, opzettelijke ongehoorzaamheid en feitelijke insubordinatie, het laatste feit in de vorm van het opzettelijk een meerdere met geweld dwingen tot het nalaten van een dienstverrichting: als cel-arrestant de voet tussen de celdeur plaatsen en tegen de deur duwen in tegengestelde richting als de meerdere, waardoor de meerdere niet in staat was de celdeur te sluiten

(W.M.S.R. artt. 97, 114, 117 en 120).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN,

in de zaak van de Fiscaal, ratione officii, tegen S. M. N., oud 19 jaren, geboren te Batavia, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als matroos der 3e klasse,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant der Zeemacht in het Oosten d.d. 25 Januari 1949, no. 1220;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 13e April 1949 no. 16416-1220, aan de voet van welk stuk aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als matroos 3e klasse bij de Marine Kazerne „Kruiserkade”, te Soerabaia, in tijd van oorlog,

„I. op 2 November 1948 te omstreeks 20.45 uur opzettelijk ongeoorloofd de kazerne heeft verlaten en sindsdien afwezig is gebleven „totdat hij zich op 4 November 1948 te ± 15.50 weder in de kazerne „heeft teruggemeld;

„II. op 15 November 1948, zich in arrest bevindende, toen de „korporaal der mariniers z/m A. J. de Rijk ingevolge opdracht van „de onderofficier van politie, dat arrestanten geen foto's in de cel „mochten ten toon stellen, aan hem, beklagde, de order had gegeven „een drietal door hem, beklagde, op een tafel in de cel geplaatste „foto's weg te bergen, opzettelijk heeft nagelaten aan dit dienstbevel „te voldoen;

I vervolgens, toen De Rijk de celdeur wilde sluiten, opzettelijk „De Rijk door geweld, t.w. door het plaatsen van zijn, beklagde's, „voet tussen de deur en de muur en door het duwen tegen de deur in „tegengestelde richting, heeft gedwongen tot het nalaten dezer „dienstverrichting”;

Gelet: . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde ten processe het navolgende heeft verklaard: (post *alia*) . . . dat korporaal De Rijk ongeveer een kwartier later praaide, dat het tijd was voor ziekenrapport; dat hij, beklagde, zich in verband met exceem aan zijn tenen, zich meldde voor dit ziekenrapport; dat de korporaal De Rijk hierop hem, beklagde, opdracht gaf, om zich aan te kleden in verband met het ziekenrapport;

dat korporaal De Rijk kennelijk op datzelfde ogenblik zag, dat de foto's nog op zijn, beklagde's, tafel stonden, aangezien korporaal De Rijk vervolgde met te zeggen: „Berg onmiddellijk die foto's op, „anders zal ik ze weghalen“; dat hij, beklagde, hierop geantwoord heeft, dat hij, beklagde, de foto's niet wilde opbergen; dat de korporaal De Rijk daarop zijn, beklagde's, cel binnenkwam; dat hij, beklagde, toen nogmaals heeft gezegd, dat hij, beklagde, de foto's niet wilde opbergen;

dat korporaal De Rijk hierop zeide, dat deze de foto's dan zou weghalen; dat hij, beklagde, hierop antwoordde, dat de korporaal De Rijk dat dan maar moest proberen; dat korporaal De Rijk daarop een greep naar de 3 foto's deed; dat korporaal De Rijk er echter slechts in slaagde om 2 van de 3 foto's te pakken te krijgen en dat hij, beklagde, de derde foto van de tafel pakte; dat hij, beklagde, inmiddels kwaad was geworden en daarom korporaal De Rijk toevoegde: „Dat zal je berouwen“; dat korporaal De Rijk daarop aan hem, beklagde, opdracht gaf om ook de derde foto aan hem, korporaal De Rijk, af te geven; dat hij, beklagde, hierop antwoordde: „Twee is genoeg, de derde gaat natuurlijk niet door“;

dat korporaal De Rijk vervolgens diens hand op diens pistool legde, met ren heweging, welke naar zijn, beklagde's, mening, een dreigirig inhield; dat hij, beklagde, hierop tot korporaal De Rijk heeft gezegd, dat deze zijn, beklagde's cel moest verlaten; dat het mogelijk is, dat hij, beklagde, doelende op de beweging van De Rijk naar diens pistool, tevens gezegd heeft „Probeer het eens“; dat korporaal De Rijk vervolgens langzaam achteruitlopende, zijn, beklagde's, cel verliet; dat hij, beklagde, de beide foto's, die korporaal De Rijk hem afgenomen had, wilde terug hebben; dat hij, beklagde, in verband hiermede, toen korporaal De Rijk de deur van zijn, beklagde's, cel wilde sluiten, naar voren is gegaan en zijn, beklagde's, voet op een dusdanige wijze tussen de deur en de muur van de cel heeft geplaatst, dat de deur niet gesloten kon worden; dat zich in de deuropening van zijn cel geen drempel bevond; . . .enz.;

Overwegende, dat de navolgende getuigen ten processe onder ede hebben verklaard:

3. August, Jacobus de Rijk, oud 34 jaren, dienende als korporaal der Mariniers,

dat begin November 1948, toen hij, getuige, als korporaal der Mariniers z/m bij de Marine Kazerne „Kruiserkade“ te Soerabaja diende, en aldaar de functie van vaste korporaal van de wacht ver-

vulde, de matroos N. als voorlopig arrestant werd opgesloten in een der cellen van het provoosthuis van voormelde kazerne;

dat het in die tijd nog gebruikelijk was, dat de arrestanten, die in voorlopig streng arrest vertoefden, in hun cellen foto's mochten ophangen of op de tafel zetten; dat omstreeks 10 November 1948 een der officieren van de wacht een aanmerking hierover maakte tegen de onderofficier van politie van de Marine Kazerne „Kruiser-„kade“;

dat de onderofficier van politie naar aanleiding hiervan hem. getuige, order gaf te zorgen, dat de voorlopig arrestanten in den vervolge geen foto's in hun cellen ten toon stelden; dat toentertijd nog geen voorschriften voor liet provoosthuis bestonden en dat eerst enige tijd later voorschriften omtrent het provoosthuis zijn uitgevaardigd;... (post *alia*:) dat hij, getuige, ongeveer een kwartier nadat hij aan N. opdracht had gegeven om de foto's op te bergen, weer bij de cel van N. kwam; dat N. zich opgaf voor het ziekenrapport, hetwelk hij op dat ogenblik rondpraaide; dat hij, getuige, toen N. zich voor het ziekenrapport opgaf, zag, dat de foto's nog steeds in de cel van N. op tafel stonden; dat hij, getuige, daarom toen nogmaals aan N. opdracht heeft gegeven om de foto's onmiddellijk op te bergen; dat hij hieraan toevoegde, dat hij, getuige, anders de foto's zelf zou weghalen; dat N. echter weigerde zijn, getuige's, order om de foto's op te bergen, op te volgen; dat hij, getuige, zich meent te herinneren, dat N. deze weigering kenbaar maakte door te zeggen, dal hij. N., dat niet wilde doen; dat hij, getuige, daarop de deur van de cel met zijn, getuige's sleutel heeft geopend en de rel is binnengegaan; dat hij, getuige, de 3 foto's van de tafel wilde afnemen; dat hij, getuige, echter slechts 2 van de foto's te pakken kreeg, aangezien N. de derde foto van tafel weggriste, voordat hij. getuige, deze foto kon pakken;

dat hij, getuige, hierop aan N. opdracht gaf om ook de derde foto aan hem, getuige. af te geven; dat N. dit echter weigerde met de moorden, dat hij, N. dit niet deed; dat N. vervolgens een dreigende houding aannam en hem, getuige, verschillende bedreigingen toevoegde. zoals „dat zal je berouwen" en „ik zal je wel krijgen, als „ik weer vrij ben“; dat N. bij het uiten van deze bedreigingen met gebalde vuisten tegenover hem, getuige, stond en dat hij, getuige, de indruk kreeg, dat N. hem, getuige, te lijf wilde gaan; dat hij, getuige, toen bij wijze van waarschuwing zijn hand op zijn, getuige's. pistool heeft gehouden en vervolgens — aangezien hij, getuige, de zaak niet op de spits wilde drijven — achteruit lopende, de cel is uitgegaan; dat hij, getuige, hierbij zijn sleutelbos en de 2 foto's van N. in de linkerhand had;

dat hij, getuige, vervolgens de cel heeft verlaten via de celdeur, welke naar buiten opening; dat hij, getuige, daarna de celdeur weder wilde sluiten;

dat N., die naar voren geschoten was, echter diens voet tussen de deur en de muur zette en uit volle kracht tegen de deur duwde,

ten einde de deur geheel te openen: dat hij, getuige, aan de andere kant van de deur duwde, doch dat hij, getuige, hiervoor slechts één hand ter beschikking had; dat hij, getuige, vervolgens, ten einde N. van de deur weg te krijgen, achter de deur vandaan is gekomen en naar N. heeft geschopt; dat hij, getuige, echter misshoofde; dat N. daarbij naar hem, getuige, terugschopte; dat N., voor zover hij, getuige, zich kan herinneren, hem, getuige, miste; dat tengevolge van deze schermutselingen de sleutelbos en de foto's uit zijn, getuige's linkerhand vielen en in de gang buiten de cel op de grond terecht kwamen;

dat N. vervolgens langs hem, getuige, heenstapte en de beide foto's-opraapte; dat hij, getuige, daarna aan N. opdracht heeft gegeven om in de cel terug te gaan, aan welke opdracht N. onder het uiten van enige dreigementen, voldeed; dat hij, getuige, daarna de celdeur heeft afgesloten: dat hij hierbij zag, dat N. de 3 foto's wederom in de cel op tafel zette; . . . enz.;

Post alia:

Overwegende, dat door de inhoud van de verklaring van beklagde en die van de getuigen, alsmede door de inhoud van het ten processe aanwezige schriftelijke bescheid, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld er aan hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

I. „Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog, „voor de duur van tenminste een dag”¹⁾

II. „Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog”;

III. „Feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog”;

Overwegende, dat na te noemen straf geacht moet worden in goede verhouding te staan tot de ernst van de gepleegde feiten, in verband met de persoonlijkheid van de beklagde en de omstandigheden, waaronder de feiten werden begaan;

dat beklagde terzake van de hem ten laste gelegde feiten voorlopig arrest in de vorm van streng arrest heeft ondergaan van d November 1948 tot 5 Maart 1949, derhalve gedurende 121 dagen;

dat hij gedurende deze periode echter ook een krijgstuchtelijke straf van twee dagen streng arrest heeft ondergaan;

dat er derhalve termen aanwezig zijn om het door beklagde ondergane voorlopig arrest bij de tenuitvoerlegging van de straf voor 119 dagen in mindering te brengen; [volgt: veroordeling tot gevangenisstraf van TIEN MAANDEN, met aftrek van voorarrest, bewezenverklaring en qualificatie conform Fiscaal, die een gevangenisstraf van negen maanden met aftrek eiste. Red.].

¹⁾ Ten aanzien van deze qualificatie zie blz. 8/9.

(Red. M.R.T.)

Hoog Militair Gerechtshof.

Resolutie van 23 Juni 1949.

President: Mr. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Luitenant-Generaal Dijkhoorn en gep. Generaal-Majoor tit. b.d. Schimmel (plv.).

Beslissing van het H.M.G. tot verwijzing van een zaak, waarin de Commanderende Officier, tégen het advies van de Auditeur-Militair, geen verwijzing had gelast.

Het Hof past de procedure van artikel 15 R.L. mede toe op het stellen van de stukken in handen van de Auditeur-Militair te Belde, als bedoeld in artikel 254 R.L.

(R.L. artt. 15 en 254).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien een schrijven van de Commanderende Generaal, die de Krijgsraad te Velde heeft benoemd van 5 Mei 1949, waarbij in verband met het bepaalde in artikel 15 van de Regtspleging bij de Landmagt aan het Hoog Militair Gerechtshof wordt verzocht om te beslissen of de in genoemd schrijven tegen V. S. A., dienstplichtig soldaat 1e klasse, geboren 8 September 1928, aanhangige zaak naar de Krijgsraad zal worden verwezen;

Overwegende, dat het stellen van de stukken in handen van de Auditeur-Militair te Velde als bedoeld in artikel 254 van de Regtspleging bij de Landmagt, nadat de Commanderende Generaal heeft geoordeeld dat de zaak, waarop die stukken betrekking hebben, door een krijgsraad moet worden onderzocht, naar 's Hof's mening is een „verwijzing” van die zaak naar de krijgsraad, een opvatting, die ook door de wetgever wordt gehuldigd, blijkens het gestelde in de artikelen 2 en 3 van het Besluit van 27 Juli 1944, houdende tijdelijke uitbreiding van de tuchtrechtelijke bevoegdheden van de Commanderende Officieren van eenheden der Koninklijke Landmacht, alsmede enige nadere voorzieningen met betrekking tot de rechtspleging te velde bij de Landmacht. (Staatsblad E 53);

Overwegende, dat de Regtspleging bij de Landmagt voor de rechtspleging te velde slechts een zeer summiere regeling geeft, zodat het, ook na de bij latere Koninklijke Besluiten en wetten tot stand gekomen bepalingen, noodzakelijk is om de bepalingen geldend voor de krijgswaarden in de arrondissementen, eveneens op de rechtspleging te velde, toe te passen, voor zover deze van toepassing gehouden kunnen worden;

Overwegende, dat zulks in artikel 249 van de Regtspleging bij de Landmagt is bepaald voor de daar genoemde onderdelen der militaire strafvordering, die in het algemeen in de tweede titel van de Regtspleging bij de Landmagt worden behandeld, doch dat zulks eveneens

moet worden aangenomen voor de in de eerste titel der Regtspleging bij de Landmagt opgenomen „Algemene bepalingen, regten en pligten der Commanderende Officieren”, inhoudende onder meer de bepalingen, welke betrekking hebben op de verwijzing en de tot verwijzing bevoegde autoriteit;

Overwegende, dat wel is waar in de artikelen, op de verwijzing betrekking hebbend, slechts autoriteiten worden genoemd, die met verwijzing naar de krijgsraden in de arrondissementen bemoeiing hebben, n.l. de Commanderende Officieren van het garnizoen en de auditeur-militair bij een zodanige krijgsraad, maar dat daardoor alleen de toepasselijkheid van deze artikelen op de Commanderende Officier, die Commanderende Generaal is in de zin van artikel 243 van de Regtspleging bij de Landmagt en op de Auditeur-Militair te velde niet is uitgesloten. uiteraard voorzover de derde titel van de Regtspleging bij de Landmagt geen afwijkende regeling bevat;

Overwegende, dat derhalve — nu dit laatste niet het geval is — niet mag worden aangenomen, dat artikel 15 van de Regtspleging bij de Landmagt bedoelt een regeling te geven, die uitsluitend zou gelden, indien zich het daarin aangeduide meningsverschil tussen een garnizoenscommandant en een auditeur-militair bij een krijgsraad in een arrondissement zou voordoen, inplaats van tussen de verwijzings-autoriteiten en de auditeur-militair in het algemeen;

Overwegende, dat het Hof de onderhavige zaak van zodanige aard acht, dat het belang van de Justitie verwijzing naar de krijgsraad vereist;

Beschikkende ingevolge artikel 15 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Beslist, dat de zaak van V. S. A., bedoeld in het schrijven van de Commanderende Generaal van 5 Mei 1949 No. G 6/M.J. 51744 naar een krijgsraad zal worden verwezen ¹⁾;

Bepaalt, dat een afschrift van deze resolutie zal worden gezonden aan de Commanderende Generaal, de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad te Velde te Arnhem en de Advocaat-Piscaal voor de Zee- en Landmacht.

NASCHRIFT.

De vrijheid bij interpretatie van de R.L., welke het H.M.G. zich bij bovenstaande beslissing heeft veroorloofd, is wel zeer groot, groter dan m.i. te rechtvaardigen is.

De wetgever van 1814 heeft zich de krijgsraden te velde voorgesteld als los te staan van elke band met het H.M.G., dat niet mobiel kon worden gemaakt en practisch onbereikbaar was voor te

¹⁾ Verdachte werd bij beschikking van de Verwijzingsofficier van 2 Juli 1949 naar de Krijgsraad verwezen, als verdacht van:

„dat hij als soldaat 1e klasse ingedeeld bij de Koninklijke Landmacht, „althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 4 Maart 1949, te „Harderwijk, althans in Nederland, als schildwacht slapende op zijn post „is aangetroffen, zulks terwijl het alstoen tijd van oorlog was”.

(Red. M.R.T.)

velde zijnde troepen. Daarom is al wat voor de procedure van krijgsraden te velde (en voor krijgsraden in belegerde of berende plaatsen) zou gelden in afzonderlijke titels samengebracht, welke elk voor zich een afgerond geheel zouden uitmaken. R.L. 273 toont in het bijzonder aan, dat er in de gedachten gang des wetgevers omstandigheden konden zijn — welke bij krijgsraden te velde buiten beschouwing zijn gelaten — waarin de relatie met het H.M.G. niet als afgebroken behoefde te worden beschouwd. Ook R.L. 210 vertoont dezelfde lijn: hoger beroep van vonnissen van krijgsraden te velde werd uitgesloten, dat van vonnissen aan krijgsraden in belegerde of berende plaatsen werd toegelaten in de gevallen van R.L. 273. Was appèl niet mogelijk, dan trad, te aanzien van vonnissen van krijgsraden te velde, hef verlenen van fiat executie — zie R.L. 256 — daarvoor in de plaats.

De afzonderlijke titel van de krijgsraden te velde bevat in R.L. 249 een bepaling, welke de processuële beginselen van vorige hoofdstukken uit de tweede titel van de R.L. voor de krijgsraden te velde van toepassing verklaart „voor zooverre hieromtrent, bij de x e n [der-, den] t i t e l”) niet anders is bepaald en zulks van eenige toepassing „kan worden gehouden.” De grote vrijheid, welke hier aan de militaire rechter gelaten wordt, beperkt zich uitsluitend tot beginselen uit de tweede titel. De eerste titel behoefde in 1874 niet vermeld te worden: het huishoudelijk onderzoek (R.L. W) was toch besloten in R.L. 254, dat tevens in de plaats kwam van de bepalingen van R.L. 8 t/m 13. De artikelen 14 en 15 zijn eers in de eerste titel ingevoegd bij de herziening van de R.L. in 1912 en hun geldigheid voor de procedure der krijgsraden te velde is bij die gelegenheid niet in de derde titel vastgelegd.

Dat dexe vastlegging bij de wet nodig moet worden geacht, volgt uit hetgeen geschied is bij het openen van de mogelijkheid om van vonnissen van krijgsraden te velde hoger beroep op het H.M.G. toe te laten. Deze „afwijking” — niet intrekking — van het eveneens in de tweede titel voorkomende R.L. 210 werd toegestaan bij de wet van 3 Juli 1947, welke tevens voor de K.N.L. in Nederlands Indië de wetstechnisch weinig elegante mogelijkheid bevatte, dat van deze afwijking van R.L. 210 werd afgeweken, hetgeen aanstonds bij K.B. van 11 Juli d.a.v. geschied is ²⁾. Waarom toen R.L. 256 zonder „afwijking” is gelaten blijkt niet.

Dit voorbeeld doet de vraag rijzen, of de bovenstaande beslissing in haar algemene formulering nu ook geldt voor de K.N.L. in Indonesië en of derhalve de behandeling aldaar van dergelijke, toch in hoofdzaak minder ernstige, zaken de vertraging moet onderwinden, welke het naar Nederland en terug zenden van de processtukken noodwendig meebrengt. Of zou hef H.M.G., doorgaande op de vole, hereid staan om de geldigheid van die beslissing tot hef Rijk in Europa te beperken?

1) Ik spatieer. (R. C.).

2) M.R.T. XL, blz. 429 en 481.

Wat hiervan ook zij: alleen de wet had hier behoren in te grijpen om de leemte ten aanzien van de artt. 14 en 15, op welke ik boven doelde, aan te vullen. Wellicht zou het wetsontwerp om de instelling van een Indonesische Kamer van hef H.M.G. mogelijk te maken — welk wetsontwerp, met het doel om hoger beroep ook van vonnissen van krijgsraden te velde der K.N.L. in Indonesië in te voeren, in voorbereiding is — daartoe een goede gelegenheid zijn. R.C.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Instelling van Militaire Arrondissementen.

Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden No. J 232.
Besluit van 4 Juni 1949 tot verdeling van het Rijk in
Europa in drie militaire arrondissementen.

Wij Juliana, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden,
Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Op de gemeenschappelijke voordracht van Onze Ministers van
Justitie van 10 Mei 1949, 8e Afdeling Bureau B, Kabinet No. 5160
A 37, en van Oorlog van 31 Mei 1949, Geheim Litt. H 109;

Gelet op artikel 134, tweede lid, van de Regtspleging bij de Land-
magt en artikel 94 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht-
recht;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Artikel 1.

Het Rijk in Europa is verdeeld in drie militaire arrondissementen:

I. het Eerste militaire Arrondissement, omvattende de provinciën
Noordholland, Zuidholland en Utrecht, met als hoofdplaats de ge-
meente 's Gravenhage;

II. het Tweede militaire Arrondissement, omvattende de provin-
ciën Gelderland, Overijssel, Drenthe, Groningen en Friesland, met
als hoofdplaats de gemeente Arnhem;

III. het Derde militaire Arrondissement, omvattende de provin-
ciën Zeeland, Noordbrabant en Limburg met als hoofdplaats de
gemeente 's Hertogenbosch.

Artikel 2.

De Krijgsraad in het Eerste militaire Arrondissement neemt ken-
nis van de strafbare feiten, bedoeld in artikel 94 van de Invoerings-
wet Militair Straf- en Tuchtrecht.

Artikel 3.

Dit besluit treedt in werking op 15 Juni 1949. Bij de inwerking-
treding van dit besluit vervalt het Koninklijk Besluit van 21 Decem-
ber 1939 (Staatsblad No. 286) ¹⁾.

Onze Ministers van Justitie en van Oorlog zijn, ieder voor zoveel
hem betreft, belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het
Staatsblad zal worden geplaatst.

Soestdijk, 4 Juni 1949.

JULIANA.

De Minister van Justitie.

WIJERS.

Uitgegeven de veertiende Juni 1949.

De Minister van Oorlog,

SCHOKKING.

De Minister van Justitie,

WIJERS.

¹⁾ M.R.T. XXXV, 523. Ter toelichting van dit *nieuwe* besluit zie het
opstel op blz. 410 v. (Red. M.R.T.)

Militaire Justitie.

Blijkens de Nederlandse Staatscourant van 15 Juni 1949, Nr. 114 zijn bij Koninklijk besluit van 4 Juni 1949 no. 26 benoemd tot:

a. president van de krijgsraad in het eerste militaire arrondissement, ter standplaats 's Gravenhage, mr. *J. Ph. van Erk*, president van de krijgsraad te velde-West;

b. president van de krijgsraad in het tweede militaire arrondissement, ter standplaats Arnhem, mr. *H. H. A. de Graaff*, werkzaam bij het hoofdkwartier van de generale staf te 's Gravenhage, tevens president-plaatsvervanger van de krijgsraad te velde-West;

c. president van de krijgsraad in het derde militaire arrondissement, ter standplaats 's Hertogenbosch, mr. *F. A. J. Deelen*, substituut-officier van justitie bij de arrondissementsrechtbank te Breda;

d. auditeur-militair bij de krijgsraad in het eerste militaire arrondissement, ter standplaats 's Gravenhage, mr. *W. J. Smits*, auditeur-militair-plaatsvervanger bij de krijgsraad te velde-West;

e. auditeur-militair bij de krijgsraad in het tweede militaire arrondissement, ter standplaats Arnhem, mr. *B. H. van Everdingen*, substituut-officier van justitie bij de arrondissementsrechtbank te Arnhem, tevens auditeur-militair bij de krijgsraad te velde-Oost;

f. auditeur-militair bij de krijgsraad in het derde militaire arrondissement, ter standplaats 's Hertogenbosch, mr. *J. G. C. W. Dubois*, substituut-officier van justitie bij de arrondissementsrechtbank te 's Hertogenbosch, tevens auditeur-militair bij de krijgsraad te velde-Zuid.

Regering en opperbevelhebber.

Wij kwamen in de gelegenheid, van welke wij gaarne gebruik hebben gemaakt, om in ons Tijdschrift te plaatsen het op blz. 273 v. opgenomen opstel van Mr. *J. R. Stellinga* over de positie van de opperbevelhebber van onze krijgsmacht. Wij lazen het met veel genoegen, doch betreurden het, dat een positieve conclusie over Schrijvers standpunt aan zijn opstel ontbrak. Wel heeft de Schrijver ons toegezegd dat, wanneer hij later tijd en gelegenheid zou hebben, hij op dit punt zou terugkomen. Doch onze belangstellende lezers zijn hiermede slechts voorwaardelijk en voorlopig gebaat en daarom doet het ons genoegen hieronder te laten volgen hetgeen Prof. Mr. *J. A. Eigeman* omtrent deze staatsrechtelijke puzzle (ontstaan als de tegenstelling Reynders-Dijkxhoorn in 1940) schreef in de Nieuwe Courant van 4 en 5 Mei 1949.

Verwezen worde echter ook naar het opstel van een van de leden van onze Redactie op blz. 401 v..

Thans volgt het ter zake dienende gedeelte van *Eigemans* verhandeling, welke hij deed voorafgaan door een van Generaal *Nivelle* afkomstig citaat:

Quelle que soit ma déférence pour le Chef de l'État et le Président du Conseil, ma conscience parle plus haut que leurs avis.
Général Nivelle,
Commandant en chef (1917).

Terecht stelt de Enquête-commissie in haar verslag het vraagstuk van de staatsrechtelijke positie van de opperbevelhebber op de voorgrond; het doortrekt inderdaad het gehele rapport en het beheerst elke discussie, gewijd aan principiële punten.

Waarom het ging in de tijd van noodtoestand, waarin de Staat in 1939 op het punt stond te verkeren? Kortweg gezegd: om met behoud van ons constitutioneel-parlementair bestel tot de grootste nationale krachtsontwikkeling te komen.

Vast staat dat boven het gezag der Regering geen enkel gezag van welk college of van welke ambtenaar ook, hoe hoog geplaatst, zich mag verheffen. *Het instituut der ministeriële verantwoordelijkheid, waarop het gehele gebouw van, de Nederlandse staat is opgetrokken, behoudt ook in tijd van oorlog zijn onvoorwaardelijke gelding; als gevolg evenwel van de noodtoestand, waarin de Staat zich bevindt, werkt dit instituut, zij het volgens hetzelfde beginsel, toch langs andere lijnen dan in tijd van rust en vrede — gevolg van de sterke concentratie van gezag, die in buitengewone gevallen van oorlog en oorlogsgevaar noodzakelijk is.* Enerzijds behoort de individuele vrijheid van het constitutionele stelsel dus gehandhaafd, maar anderzijds tevens de zelfstandigheid en onafhankelijkheid van het opperbevel gewaarborgd. Ogenschijnlijk twee tegen elkaar inlopende eisen, wier vereniging mogelijk is binnen het raam van onze constitutionele monarchie als — nog steeds — het gelukkigste samenstel om de harmonie van algemene en bijzondere belangen te vinden.

Is het daartoe noodzakelijk, zoals de commissie wenst, dat de Regering te allen tijde de volledige zeggenschap behoudt over en theoretisch gesproken het recht heeft op ieder punt — ook op zuiver militair-technisch gebied — in te grijpen in het beleid van de Opperbevelhebber? Allerminst naar mijn opvatting. Zodoende zou men het karakter der buitengewone omstandigheden voorbijzien, en geen oog hebben voor de staatsrechtelijke bijzondere positie van de Opperbevelhebber. *Hier ligt de moeilijkheid en het is jammer, dat de Enquêtecommissie op dit punt niet diep is ingegaan.* Op het voetspoor van mr. P. J. Oud ziet de commissie in beginsel geen verschil tussen de hoogste militaire gezagsdrager en andere ambtenaren, voor wat betreft de vraag van de in laatste instantie volledige zeggenschap der ministers. Mr. Oud vergelijkt zelfs de positie van de Opperbevelhebber met die van de arbeidsinspecteurs of van de inspecteurs der registratie. De vergelijking is aan alle kanten onjuist; de genoemde ambtenaren toch zijn werkzaam op een gebied, waarover de betrokken minister alle zeggenschap heeft, terwijl het hier juist gaat om het krijgsbeleid, waar het bestaan zelf van de Staat in geding is. „*Dit*

„krijgsbeleid is als het beleid der oorlogvoering een probleem van „persoonlijke aard, de Opperbevelhebber ter oplossing toevertrouwd „en door hem alleen op te lossen“, aldus generaal Sniijders. Ellre departementale bemoeienis van welke minister of van welke ministers ook. is hier uit den boze.

Betekent dit nu dat er, zoals Oud het voorstelt, bevoegdheden bestaan niet onder, maar naast de Regering? Ik antwoord wederom: allerminst. Het betekent, dat de Regering, door de Opperbevelhebber te benoemen en te handhaven, hem onvoorwaardelijk dekt met hare verantwoordelijkheid, gebonden als de hoogste militaire gezagsdrager is aan opdracht en instructie, hem van regeringswege gegeven. Maar in de wijze waarop hij deze taak uitvoert, zij hem volkomen vrijheid gewaarborgd. Uitsluitend langs deze weg is de eenheid van opvatting en doorvoering van des Opperbevelhebbers krijgsplan verzekerd. *De Kroon heeft dus in geen enkel opzicht afstand gedaan van een gedeelte van de uitvoerende macht; zij zorgt binnen het raam van art. 55 en 56 der Grondwet, welke zij onvoorwaardelijk vooropzet, voor een juiste verdeling van werkzaamheden.*

Door zich volstrekt te onthouden van elke inmenging in het oorlogsbeleid van de Opperbevelhebber erkent de Regering de staatsrechtelijke zelfstandigheid van des Opperbevelhebbers positie. Zodat het, om dit punt te besluiten, hier niet gaat om een vraagstuk van *beleid*, maar van *staatsrecht*. Zich schrap te zetten tegen ongewenste en dus onbevoegde ministeriële inmenging is zelfs des Opperbevelhebbers *plicht*.

Ook met de argumentatie van prof. Van der Pot kan ik mij niet verenigen. Hij begint met voorop te stellen, dat „de positie van de „Opperbevelhebber principieel geen andere is dan die van ieder hooggeplaatst ambtenaar in tijd van gevaar; een reden om hier hiërarchische ondergeschiktheid te ontkennen, zie ik niet“. Maar hoe denkt zich de Groningse hoogleraar de hiërarchische ondergeschiktheid van de hoogste legeraanvoerder? Die ondergeschiktheid van elke ambtenaar ligt in laatste instantie omschreven in de wet, en tegenover zijn ondergeschikte beroept de meerdere, in hoogste ressort de Minister, zich steeds op de wet. Maar op welke wet moet de Minister zich beroepen, wanneer hij zich mengt in het krijgsbeleid van de Opperbevelhebber? Hier gelden de wetten van de krijgskunst en dit zijn andere wetten dan die, waarop Van der Pot en Oud, en op hun voetspoor de Enquêtecommissie, zich beroepen.

Het voorbeeld, waarmee Van der Pot zijn betoog adstrueert, is ook wel wat simplistisch; de Opperbevelhebber „eist ontzaglijke zware marsen van de troepen, zij raken dan uitermate vermoeid, zodat men, terecht of ten onrechte, daarop aanmerking gaat maken in de „Kamer“. Maar hoe belangrijk die vraag van oververmoeidheid ook is: dit is geen inmenging in het krijgsbeleid.

Rij inmenging in het krijgsbeleid — zoals minister Dijkhoorn dit deed — gaat het om de opstelling van de troepenmacht, het betrekken en inrichten van stellingen, het gebruik maken der wapen-

soorten, het stellen van inundaties, het zoeken naar gelegenheden waar men met de meeste kans op succes aanraking met de vijand kan krijgen, kortom, het geheel der denkbeelden waarop de Opperbevelhebber zijn plan de campagne heeft opgebouwd. Bemoeyenis van een lid der Regering, vooral als deze komt van de zijde van een militair-deskundige — jhr. Ruys beseft dit uitermate goed — is ongewenst, omdat „men dan typisch krijgt de figuur van twee kapiteins op één schip". En dit is een der ernstigste dingen die een oorlogvoerend land kunnen treffen. *duist om dexe reden is de positie van de Opperbevelhebber principiëel verschillend van die van elke andere ambtenaar; de gewone ambtelijke ondergeschiktheid dient met name om de eenheid van uitvoering in een bepaalde tak van staatsdienst te waarborgen, terwijl om de eenheid in de oorlogsvoering te verkrijgen, de Opperbevelhebber zelfstandig behoort te zijn.*

Daarom omschreef ik elders, dat de Opperbevelhebber constitutioneel ondergeschikt is aan de Regering, die hem benoemt, handhaaft, ontslaat, en hem een instructie geeft, waarin het doel is aangegeven, hetwelk hij moet trachten te bereiken. *Maar deze constitutionele ondergeschiktheid sluit niet in zich een hiërarchische, een militaire ondergeschiktheid:* de Regering kan op het terrein van het krijgswetbeleid de Opperbevelhebber geen gehoorzaamheid opleggen: hij heeft van haar geen bevelen of aanwijzingen te aanvaarden. Zelfs niet — om het geval theoretisch zo scherp mogelijk te stellen — van de Kroon. *Hij mag alleen zichzelf gehoorzaam zijn.* Naar mijn opvatting ziet Van der Pol, de verhoudingen hier niet goed, omdat 'hij het uitgangspunt niet scherp stelt.

Het spreekt uit de aard der zaak, dat de staatkundige figuur, zoals ik die hierboven heb omschreven, alleen goed kan functioneren bij volkomen vertrouwen van weerszijden; ontbreekt dit, dan hapert de staatsmachine aan alle kanten. *En dit is nu juist van de aanvang af het zwakke punt geweest in de verhouding Dijkhoorn—Reynders.* Openlijk heeft Minister Dijkhoorn verklaard, dat „hij niet zo'n grote ..bewondering had voor de generaal Reynders en als hij helemaal vrij „was geweest als minister van Defensie, zou hij misschien overwogen „hebben of het niet beter was onder de gegeven omstandigheden een „ander voor te dragen". Het is menselijk te veronderstellen, dat deze gevoelens van mindere waardering wederkerig waren; in een streng geselecteerd korps als de generale staf kent men elkaar. Voegt men hier nu bij een principiëel verschil van inzicht in de oplossing van het vraagstuk der landsverdediging, dan begrijpt men, dat er van diè hogere samenwerking tussen Minister en Opperbevelhebber, welke gebaseerd is op eerbied voor de eigen persoonlijkheid en op volledige durf om verantwoordelijkheid voor de gedragingen van de ander te aanvaarden, geen sprake was. Het conflict was onvermijdelijk.

Ik treed hierbij nu niet in de beoordeling van de vraag, bij wie de „schuld" van het conflict ligt. Het gaat mij hier alleen om de staatsrechtelijke zijde van het vraagstuk. En dan aarzel ik geen ogenblik

te verklaren, dat de generaal Reynders, toen hij de inmenging van de Minister van Defensie in het te voeren krijgsbeleid afwees, volkomen in zijn recht was. Ik betreur het dan ook dat de conclusie van de Enquêtecommissie luidt zoals deze in het rapport omschreven is. Had men meer oog gehad voor de overweging dat, in de noodtoestand van de Staat, het instituut der ministeriële verantwoordelijkheid, zij het volgens hetzelfde beginsel, toch langs andere lijnen werkt — en werken moet — dan in tijd van vrede; had men bovendien beseft, dat de positie van de Opperbevelhebber in geen enkel opzicht te vergelijken is met die van een gewoon ambtenaar — de conclusies van de commissie waren volledig anders uitgevallen.

Het verheugt mij dat ik, wat dit punt betreft, in het goede gezelschap ben van jhr. Ruys de Beerenbrouck, de oud-voorzitter van de sub-commissie II der Enquête-commissie.

Kort nadat bovenstaand stuk van Prof. Mr. J. A. Eigeman verschenen was, troffen wij in de Nieuwe Courant van 14 Mei 1949 het hierna volgende opsfei aan van Mr. P. J. Oud, dat hij onder het opschrift „Constitutioneel onhoudbaar” wijdde aan Mr. Eigeman's conclusie.

Hier volgt het opstel-Mr. Oud.

In de Nieuwe Courant van 4 en 5 Mei heeft prof. mr. J. A. Eigeman onder het opschrift „De tegenstelling Reynders-Dijkxhoorn” een beschouwing gewijd aan het rapport der Enquêtecommissie, voor zover dit betrekking heeft op de verhouding tussen de Regering en de Opperbevelhebber. Met de conclusie der comissie op dit punt is hij het niet eens. Terwijl de commissie van oordeel is, dat de Opperbevelhebber juridisch in dezelfde verhouding van ondergeschiktheid tot de Regering staat als ieder ander ambtenaar meent prof. Eigeman, dat de Opperbevelhebber staatsrechtelijk een bijzondere positie inneemt. Hij doet mij daarbij de eer aan veel aandacht te wijden aan de opvatting, die door mij, als getuige-deskundige door de commissie gehoord, tegenover haar tot uitdrukking is gebracht en met welke opvatting de commissie zich blijkens haar rapport heeft kunnen verenigen. Dit doet mij de vrijheid nemen de redactie van de Nieuwe Courant te verzoeken plaats te willen geven aan een lorte beschouwing mijnerzijds.

De door mij gemaakte vergelijking tussen de hoogste militaire gezagsdrager en die van een inspecteur van de arbeid of een inspecteur van de registratie noemt de heer Eigeman aan alle kanten onjuist. Die onjuistheid zou hierin bestaan, dat de genoemde ambtenaren werkzaam zijn op een gebied, waarover de betrokken minister alle zeggenschap heeft, terwijl het hier juist gaat om het krijgsbesluit, waar het bestaan zelf van de Staat in het geding is.

De hier gemaakte tegenstelling is al dadelijk onjuist geformuleerd. Het gaat niet over de vraag of de zeggenschap berust bij een enkele minister of bij meer ministers — dit is een punt, dat de Regering

in eigen boezem heeft te regelen — maar of de zeggenschap berust bij de Regering of bij een aan haar ondergeschikt militair. Dat bij het kriegsbeleid het bestaan van de Staat in geding is, maakt de verhouding niet anders. Zo hieraan een argument ware te ontlene. dan zou het moeten strekken tot vergroting der zeggenschap van de Regering. Nimmer toch is haar verantwoordelijkheid zó groot. als wanneer dit bestaan op het spel staat. Niettemin decreeteert prof. Eigeman hier met een beroep op generaal Snijders. dat het kriegsbeleid als het beleid der oorlogvoering een probleem vnn persoonlijk aard is. de Opperbevelhebber toevertrouwd en door hem alleen op te lossen.

Deze stelling nu betwist ik met alle nadruk. Zij is in Nederland volstrekt inconstitutioneel. De fout van prof. Eigeman is, als ik gord zie, hierin gelegen, dat hij de Opperbevelhebber de hoogste militaire gezagsdrager noemt. De Opperbevelhebber is dit niet en kan het niet zgn. De hoogste militaire gezagsdrager is de Koning. Artikel 61 der Grondwet zegt het met zoveel woorden: „De Koning heeft heb „oppergezag over zee- en landmacht“. Het zou ook zonder dit speciale voorschrift niet anders zijn, want artikel 56 der Grondwet geeft de Koning de uitvoerende macht. Van dit algemene voorschrift is artikel 61 een der uitvloeisels. Het hoogste civiele en het hoogste militaire gezag zijn in de persoon des Konings verenigd. De Koning kan zijn gezag echter niet uitoefenen, zonder de medewerking van ministers en de ministers aanvaarden door het verlenen van die medewerking geheel de verantwoordelijkheid voor hetgeen de Koning besluit. Dit is — prof. Eigeman zal het niet betwisten — het a h c van ons staatsrecht.

Met dit grondbeginsel komt men nu in strijd wanneer men de Opperbevelhebber een bijzondere staatsrechtelijke positie geeft. Waaraan zou nien voor ons positieve recht die bijzondere positie moeten ontlene?

Ik zou het niet weten. Prof. Eigeman geeft geen andere grond dan de noodtoestand, waarin de Staat in oorlogstijd verkeert. Ik ontken niet, dat die noodtoestuid somtijds kan dwingen tot afwijking van normale constitutionele regelen. Dit doet zich voor, wanneer de gewone constitutionele organen niet kunnen werken, zoals niet de Staten-Generaal gedurende de jaren der vijandelijke bezetting het geval was. Ook kan het voorkomen, dat enige maatregel zó urgent is, dat het onverantwoord zou zijn de tijd te laten verlopen, die voor de normale procedure zou zijn vereist. De uitvaardiging van het verhod van uitvoer van goud in September 1936 door de Regering zonder wettelijke machtiging is daarvan een voorbeeld. De bijzondere bevoegdheden, door de Opperbevelhehher in Mei 1940, na het vertrek der Regering naar Engeland, vonden evenzeer haar rechtsgrond in de noodtoestand.

Dit alles is echter van gans andere aard dan gelijk prof. Eigeman doet. noodtoestand aan te nemen daar waar regclmatig contact tussen Opperbevelhebber en Regering mogelijk is. Daarom is een

beroep op noodtoestand in de dagen, waarin het conflict tussen de heren Reynders en Dijkxhoorn voorviel. niet toelaatbaar. Gelijk er evenmin noodtoestand in deze zin is geweest gedurende de jaren van het Opperbevelhebberschap van geiieraal Snijders.

Het is nodig aan deze beginselen vast te houden, omdat anders geheel ons constitutionele bestel op losse schroeven wordt gesteld. Oorlogvoeren is allerminst uitsluitend een militaire aangelegenheid. Het is een politiek belang van de eerste orde. Maatregelen, die uit een militair oogpunt volkomen verdedigbaar, ja voor de band liggend zijn, kunnen uit politiek gezichtspunt volstrekt onaanvaardbaar moeten worden geoordeeld. De Regering en zij allceri heeft daarover te oordelen, omdat zij nu eenmaal de hoogst verantwoordelijke is. De Franse staatsman Clémenceau heeft het op zijn bijtende wijze aldus uitgedrukt, dat oorlog een te ernstige zaak is om hem aan de militairen over te laten. Ik zou het liever minder onvriendelijk formuleren, maar de grondgedachte, waarop deze uitspraak berust, is juist.

Wil dit nu zeggen, dat een Regering verstandig doet zich dag in dag uit in allerlei onderdelen met de taak van de Opperbevelhebber te bemoeien? Allerminst. Zij zal hem integendeel naar mijn overtuiging een grote mate van vrijheid moeten laten. Dit is echter uitsluitend een vraag van beleid. Bij mijn verhoor door de Enquête-commissie heb ik van die mening duidelijk doen blijken. Herhaalde malen stelde de heer Ruys de Beerenbrouck, die het verhoor leidde, mij de vraag of ik het goedkeurde, dat de Regering zich met allerlei onderdelen van de taak van de Opperbevelhebber bemoeide. Onveranderlijk was mijn antwoord: neen, maar uitsluitend, omdat ik dergelijk beleid zou afkeuren. In een beantwoording van de vraag, of het door minister Dijkxhoorn gevoerde beleid goed beleid was, ben ik geen ogenblik getreden. Constitutioneel was echter het gelijk aan de zijde der Regering en niet aan die van de Opperbevelhebber. Het lijdt bij mij niet de geringste twijfel, dat prof. Eigemans theorie constitutioneel onhoudbaar is.

Prof. Mr. Eigeman diende in de Nieuwe Courant van 18 Mei 1949 Mr. Oud van antwoord onder het opschrift: „Constitutioneel ondoor-, dacht“.

Wij laten dit antwoord hier volgen:

Im Kriege sowohl als im politischen Parteikampfe ist die Vielherrschaft vom Ubel.

G. Jellinck. Ausgewählte Schriften und Reden, II, blz. 137.

In de „Nieuwe Courant“ van 14 Mei komt mr I. J. Oud terug op de gedachte, door mij ontwikkeld in de courant van 4 en 5 Mei, en waarin ik stelling nam tegen het verslag der Enquête-commissie, waar deze haar oordeel geeft over de staats-rechtelijke posiiie van de Opperbevelhebber. Mr. Oud verzet zich principieel tegen mijn opvatting, dat de Opperbevelhebber een bijzondere staatsrechtelijke

positie zou hebben en dat hij, met name waar het zijn krijgsbeleid betreft, zelfstandig tegenover de Regering zou staan. Waaraan — aldus mr Oud — zou men voor ons positieve recht die bijzondere positie mochten ontleenen? De Opperbevelhebber is amhtenaar gelijk elke andere amhtenaar, mat met zich mee brengt, dat het instituut der ministeriële verantwoordelijkheid hier gelijk ginds merkt, zodat de betrokken Minister of Ministers in laatste instantie volledige bevoegdheid heeft of hebben ook in het krijgsbeleid van de Opperbevelhebber in te grijpen. De stelling dat het beleid der oorlogvoering een probleem van persoonlijke aard is, de Opperbevelhebber toevertrouwd en door hem alleen op te lossen, betwist mr Oud met alle nadruk. „Zij is in Nederland volstrekt inconstitutioneel”.

Aldus in grote trekken mijn scherpzinnige opponent.

Wat nu al dadelijk ons positieve recht betreft, veroorloof ik mij er de aandacht op te vestigen, dat sinds 1914 de Opperbevelhebber wordt benoemd bij Koninklijk Besluit, gecontrasigneerd door de destijds nog tijdelijke, maar tegenwoordig permanente voorzitter van de raad van Ministers. Naar mijn weten is dit met geen enkele andere amhtenaar, hor hoog ook geplaatst, het geval: zelfs de Gouverneur-Generaal werd benoemd bij Koninklijk Besluit, gecontrasigneerd door de toenmalige Minister van Koloniën. Dit wijst er toch reeds op, dat men ook in regeringskringen in de positie van de Opperbevelhebber iets bijzonders aanvoelt: waarom hem anders niet benoemd bij Koninklijk Besluit, gecontrasigneerd door één of meerdere Ministers?

Maar er is meer en beter, en dit volgt uit ons gehele constitutionele bestel. Elke ambtenaar, mie ook, hoog of laag geplaatst, vindt zijn taak omschreven in de wet, en de betrokken Minister heeft te allen tijde de bevoegdheid in die taak in te grijpen.

Ten aanzien van de Opperbevelhebber niets van dit alles. Als het zover is, krijgt hij zijn instructie van de Regering — en waarschijnlijk is hij over vorm en inhoud van die instructie vóór de eindredactie reeds gehoord — maar over de wijze waarop hij zijn opdracht heeft te vervullen, zal in die instructie wel geen woord voorkomen. Hij heeft geen enkele met, waarnaar hij zich richten kan: alles hangt af van zijn karakter en kennis. De Regering vertrouwt op hem, want anders zou zij, in haar geheel, hem niet aan de Koningin ter benoeming hebben voorgedragen; zij neemt voor haar volle verantwoording het krijgsbeleid. zoals hij meent dit in volkomen vrijheid te moeten voeren.

Het gewone ambtelijke leven wordt beheerst door de u-et. De opperbevelhebber daarentegen beheerst zijn eigen ambtelijk leven — natuurlijk binnen het kader van zijn instructie. Hier ligt het punt van geschil tussen mr. Oud en mij. Geen persoonlijkheid en zeker geen legeraanvoerder van enige betekenis zal inmenging van anderen in zijn levenswerk aanvaarden, dit te minder waar hij tegenover de Regering verantwoordelijk blijft voor de wijze, waarop hij het door haar omschreven doel tracht te bereiken. Het systeem van mr Oud

kan dan ook alleen maar tot tweespalt in de hoogste regerings- en legerkringen leiden. Meent de Regering de hoogste militaire chef niet meer te kunnen vertrouwen, dan heelt zij de enige consequentie te trekken, die mogelijk is, nl. hem zo spoedig mogelijk van zijn functie te ontheffen.

Inmenging in het oorlogsbeleid van de Opperbevelhebber kan tenslotte uitsluitend door of vanwege de raad van Ministers geschieden — een voor die taak volkomen incompetent college; zij is principieel uil den boze. Natuurlijk kan de Regering wijziging brengen in de instructie van de Opperbevelhebber als gevolg bijv. van een wijziging in de buitenlandse verhoudingen, of als gevolg van reeds bereikte- of niet bereikte resultaten in de oorlog; het is dan weer aan de Opperbevelhebber om te oordelen of hij, met de hem ter beschikking gestelde krachten en middelen, de verantwoordelijkheid wenst te aanvaarden voor de wijze, waarop hij het nieuwe doel moet trachten te bereiken. *Maar nimmer grijpe een Regering in in het krijgsbeleid van de hoogste militaire chef; de eenheid in opzet en uitvoering van het krijgsplan van de Opperbevelhebber zou daardoor worden aangetast — het ergste wat een leger kan overkomen.*

Een dergelijke inmenging noemt mr. Oud een vraag van bcldid, en hij verdedigt deze inmenging met een beroep op het instituut der ministeriële verantwoordelijkheid. Naar mijn opvatting hanteert Oud dit instituut hier niet juist; ook voor mij is het het plechtanker van ons staatsrecht, maar wij hebben voor ogen te houden, dat het in de noodtoestand, waarin de Staat verkeerde, zij het volgens hetzelfde beginsel, toch langs andere lijnen werkte en werken moest, dan in normale tijden. Dat dit mogelijk is, danken wij aan die wonderbaarlijke elasticiteit van ons staatswezen, waardoor de constitutionele monarchie zich verheft boven elke andere tot dusver bekende staatsvorm en waardoor zij zich aanpast aan gewijzigde omstandigheden — zonder dat het daarvoor nodig is een beroep te doen op ingewikkelde theorieën als de leer van het staatsnoodrecht. Het is evenwel niet altijd eenvoudig de juiste gedachtengang voor het juiste tijdstip te vinden.

Mijn opponent heeft zich volkomen laten beïnvloeden door de praktijk, die het leerstuk van de ministeriële verantwoordelijkheid in een tijd van langdurige vrede, met een korte onderbreking voor een periode van oorlogsgevaar en oorlog, gehad heeft.

Het is alsof hij meent dat deze min of meer toevallige openbaringsvorm van het leerstuk ook zijn enig mogelijke verschijningsvorm is.

Had hij het leerstuk tot het einde toe doordacht en het ook voor buitengewone omstandigheden in zijn consequenties overzien, dan had hij een inmenging in het krijgsbeleid van de Opperbevelhebber — m.i. een daad van wanbeleid — constitutioneel nooit kunnen verdedigen.

De lezer zal nu begrijpen, waarom ik het betoog van mr. Oud constitutionieel ondoordacht heb genoemd.

Deze correspondentie werd besloten met het volgende opstel, hetwelk Mr. Oud onder het motto „Principiis obsta!” deed opnemen in de Nieuwe Courant van 28 Mei 1949.

De redactie van de Nieuwe Courant moge mij nog enige plaatsruimte verlenen voor een wederwoord naar aanleiding van prof. Eigemans beschouwingen over de verhouding Regering—Opperbevelhebber in haar nummer van 18 Mei. Ik beloof haar, dat ik daarmee mijnerzijds de gedachtenwisseling zal beëindigen.

Mijn hooggeleerde opponent noemt hetgeen ik op 14 Mei in de Nieuwe Courant schreef „constitutioneel ondoordacht”. Laat mij na gaan op welke gronden dit oordeel berust.

Vooraf moge ik nog even het punt, dat ons verdeeld houdt, in de herinnering van de lezer terugroepen. Prof. Eigeman stelt, dat de Opperbevelhebber een bijzondere staatsrechtelijke positie heeft, die hem tegenover de Regering een grote mate van onafhankelijkheid verschafft. Mijn stelling is, dat een dergelijke bijzondere positie niet aanwezig is en de Opperbevelhebber tegenover de Regering zich bevindt in dezelfde positie van ondergeschiktheid als iedere andere civiele of militaire ambtenaar,

Eerste argument daartegen is volgens prof. Eigeman, dat de Opperbevelhebber wordt benoemd bij Koninklijk Besluit, gecontrasigneerd door de Voorzitter van de Raad van Ministers. Met geen enkele andere ambtenaar is dit het geval. Dit wijst er toch op, dat men in de positie van de Opperbevelhebber iets bijzonders aanvoelt. Inderdaad, het wijst op de grote belangrijkheid van de functie van opperbevelhebber, dat hij wordt voorgedragen ter benoeming krachtens besluit van de Ministerraad. Dit gebeurt echter met tal van gewichtige functionarissen. Het reglement van orde van die raad somt er een aantal op. Dit geeft aan deze hoge autoriteiten juridisch geen bijzondere positie. Het berust op een interne regeling in de boezem der Regering. Voor de juridische verhouding tussen de genoemde en de Regering is alleen van betekenis, dat er is een Koninklijk benoemingsbesluit, door een minister gecontrasigneerd. Had het contraseign van de Voorzitter van de Raad van Ministers juridisch een bijzondere betekenis, dan zou een ontslag van de Opperbevelhebber om geldig te zijn ook door die Voorzitter moeten zijn medeondertekend. Niettemin is het ontslag van de Opperbevelhebber Generaal Snijders in 1918 niet door die Voorzitter, doch door de Minister van Oorlog gecontrasigneerd. Bij mijn weten is het toen bij niemand opgekomen te beweren, dat een ontslag in deze vorm niet geldig was. Daarmede mag ik dit argument als niet ter zake doeride ter zijde schuiven.

Met het tweede argument is het al niet beter gesteld. „Elke ambtenaar, mie ook, hoog of laag geplaatst, vindt zijn taak omschreven „in de wet, en de hctrokken Minister heeft te allen tijde de bevoegdheid in die laak in te grijpen.” Het is al dadelijk feitelijk onjuust, dat iedere ambtenaar zijn laak omschreven vindt in de wet. Voor

de overgrote meerderheid der ambtenaren is dit geenszins het geval. In het algemeen gesproken kan men zeggen, dat van een ambtelijke functie wordt melding gemaakt in de wet — hetgeen overigens nog allerminst een volledige taakomschrijving betekent —, wanneer men de bekleder van die functie een bevoegdheid tegenover derden wil geven. Wanneer een belastingwet de inspecteur van de belastingen de bevoegdheid verleent om een aanslag op te leggen, dan geschiedt dit om de belastingschuldige te verplichten aan die aanslag te voldoen. Met de interne verhouding tussen de inspecteur en de Minister van Financiën heeft dit naar mijn mening niets te maken. Maar als die Minister bevoegd blijkt de inspecteur opdrachten te verstrekken, dan bestaat die bevoegdheid niet, zoals prof. Eigeman meent, krachtens de wettelijke regeling, maar ondanks die regeling. Het merkwaardige is hier, dat juist op grond van de wettelijke regeling in deze gevallen wel betwist wordt, dat de minister zou mogen ingrijpen. En dit niet door de eerste de beste. Prof. Van der Pot bijvoorbeeld ontkent het, op grond dat de wet hier de ambtenaar een zelfstandige bevoegdheid geeft, waaraan de minister niet mag raken.

Ik voor mij acht deze opvatting in strijd met de hiërarchische verhouding, die tussen minister en ambtenaar bestaat, al zou ik daarom prof. Van der Pot niet gaarne verwijten, dat hij de materie constitutioneel niet doordacht heeft. Alle denkers komen nu eenmaal in dezelfde materie niet altijd tot dezelfde slotsom. De opvatting van prof. Van der Pot bewijst echter, dat, zo er sari de regeling ener ambtelijke functie bij de wet gevolgen verbonden zijn met betrekking tot de zelfstandigheid ener ambtelijke functie, die gevolgen precies tegenovergesteld zijn aan hetgeen prof. Eigeman meent.

De Opperbevelhebber ontleent zijn bevoegdheid niet aan de wet, doch aan de hem vanwege de Regering gegeven instructie. Accoord, maar dit betekent dan ook de volledige ondergeschiktheid aan de Regering. Zij alleen stelt de instructie vast. Zij is bevoegd er elk ogenblik veranderingen in te brengen, die zij nodig acht. Daarmede is de kous af.

Al het overige, wat prof. Eigeman schrijft, betreft louter beleidsvragen. Inmenging in het oorlogsbeleid van de Opperbevelhebber door of vanwege de Raad van Ministers noemt hij principieel uit den boze. Die Raad is daarover volkomen incompetent. Meer incompetent, zo vraag ik mij af, dan een Minister van Waterstaat, die geen ingenieur is, wanneer overstroomingsgevaar moet worden gekeerd? Of meer incompetent dan een Minister van Sociale Zaken, die geen medicus is, wanneer een epidemie moet worden bestreden? In al deze, met duizend andere te vermeerderen, gevallen moet vertrouwd worden op het goede beleid der regeerders, Zij moeten niet gaan zitten op de stoel van hun ambtenaren, maar zij moeten, als het nijpt, een beslissing durven nemen, ook tegen hun adviezen in. Constitutioneel is het niet anders mogelijk, want zij en niet hun ambtenaren zijn verantwoordelijk tegenover de Staten-Generaal.

Prof. Eigeman is het niet dit alles eens, mits het maar niet het

beleid van de Opperbevelhebber betreft. Daar hanteer ik, zo schrijft hij, het instituut der ministeriële verantwoordelijkheid niet juist. Mijn opponent houde het mij ten goede, maar ik acht dit een volkomen gratuite bewering, die noch in ons geschreven noch in ons conventioneel staatsrecht enige steun vindt. Dat de ministeriële verantwoordelijkheid, zoals zij zich in ons land gedurende de laatste honderd jaar heeft ontwikkeld, de enige verschijningsvorm is, zal ik zeker niet beweren. Daarvoor heb ik te veel historische zin. Maar diezelfde historische zin doet mij ook opkomen tegen prof. Eigemans uitspraak, dat de tegenwoordige Nederlandse vorm een „min of meer „toevallige openbaringsvorm" zou zijn. Dit is hij zeer zeker niet. Hij is het product van een langdurig ontwikkelingsproces. Dat proces is allerminst afgesloten. Niemand kan voorspellen, welke veranderingen de toekomst ons hier nog zal brengen. Maar voor het tegenwoordige is er geen sprake van, dat hier voor Opperbevelhebber iets anders zou gelden dan voor alle ander ambtelijk beleid. Voelt prof. Eigeman in zijn onderbewustzijn het toch eigenlijk niet evenzo? Aan het slot van zijn artikel vloeit hem plotseling het woord „wanbeleid" uit de pen. Als daad van wanbeleid bestempelt hij daar een inmenging van de Regering in het krijgsbeleid van de Opperbevelhebber. Daarmede plaatst ook hij ten slotte de zaak in het juiste vlak. Het geldt hier geen constitutionele maar een beleidsvraag. En voor dat eventuele wanbeleid zouden de ministers aan de Staten-Generaal verantwoordelijk zijn. De Opperbevelhebber is dat niet. Daarom is prof. Eigemans theorie niet alleen constitutioneel fout, doch zou het ook uitermate bedenkelijk zijn, indien onze constitutie, hetzij door wijziging van de letter van de Grondwet, hetzij door verandering der practijk, zou evolueren in de door hem gewenste richting. Ik heb groot respect voor onze militairen, maar ik wens, dat zij zullen blijven op hun plaats. In een systeem, dat hun eigen zeggenschap geeft tegenover de Regering, ligt de kiem voor het ontstaan van een militaire dictatuur. Die hoop ik. dat ons volk bespaard zal blijven. Daarom geldt hier voor mij een principieel obsta. Wie hier voet gaat geven aan verkeerde insluipsels in ons constitutionele recht, weet wel waar hij begint, maar niet waar hij uiteindelijk zal belanden.

Belediging door een feitelijkheid.

„Het misdrijf van artikel 110 van het Wetboek van Militair „Strafrecht: „belediging door een feitelijkheid", komt uiterst zelden „voor", schreef ik in eer* naschrift, afgedrukt op blz. 342 van de vorige jaargang. De enige mij bekende uitspraken over dit misdrijf, welke tot dusver werden gepubliceerd, zijn het geval van het bespuwen van een meerdere (Zeekrijgsraad Willemsoord, 15 Juli 1936. M.R.T. XXXII, blz. 265 v.) en het geval van het minachtend een inereedere op de schouder kloppen (Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten. 27 April 1943, M.R.T. XLT. blz. 340 v.). De reden van deze geringe frequentie is, dat een belediging, welke gepleegd

wordt door handtastelijkheden jegens een meerdere, al gauw van die aard zal zijn, dat er gesproken kan worden van „aanranden”, waardoor het gepleegde in de omschrijving van feitelijke insubordinatie valt. Een grensgeval tussen beide vormen vinden wij in het vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten van 11 November 1948 ¹⁾: een stoker, die een aanmerking ontving van een korporaal-machinist, diende deze korporaal eerst een kaakslag toe en wierp hem even later de inhoud van een mok koffie in het gelaat. Het vonnis oordeelde dat beklagde zich had schuldig gemaakt aan „feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog”.

Hoewel het werpen met de inhoud van een mok koffie op zichzelf een belediging met een feitelijrheid zou kunnen opleveren, meen ik wel dat in casu eerder een aanranding dan een belediging plaats had. De bedoeling van de dader was niet zozeer om zijn minachting voor de meerdere tol uitdrukking te brengen, dan wel om hem leed te doen. Weliswaar is n.m.m. de bedoeling van de dader niet essentiëel voor het misdrijf van feitelijke insubordinatie, maar voor de beledigingsvorm is zij wèl een vereiste. En de omstandigheden wijzen erop, dat beklagde niet wilde beledigen, althans dat zulks niet zijn primaire bedoeling was. Hij had de korporaal in een opwelling van drift een kaakslag toegediend en was vervolgens van zijn slachtoffer gescheiden. Toen de bewuste korporaal weer een opmerking maakte, welke zijn drift opnieuw deed oplaaien, greep hij naar het eerste object dat hem voor de hand kwam, om zijn tegenstander wederom een afstraffing te geven. Het is echter jammer dat de Krijgsraad zijn oordeel niet met een enkel woord heeft geïnotiveerd — aannemende al dāt de Krijgsraad het werpen met koffie strafbaar achtte en oordeelde dat het „feitelijke insubordinatie” opleverde. want de qualificatie hrengt dit niet tot uitdrukking. Indien de Raad het inderdaad opvat als een vorm van feitelijke insubordinatie, zou de qualificatie daaraan uitdrukking hebben dienen te geven door toevoeging van de woorden „tweemaal gepleegd” (eventueel bovendien „één voortgezette handeling uitmakende”). Ook zou het niet onbelangrijk geweest zijn te vernemen, of de koffie heet was of niet en of dus de aanraling met het gelaat van het slachtoffer hem pijn veroorzaakte of niet, zulks te meer nu de getroffene een dergelijke verklaring wel geeft ten aanzien van de slag, welke hij als „gevoelig” heeft gequalificeerd. Dáárdoor zou n.m.m. alle twijfel inzake de keuze tussen „feitelijke insubordinatie” en „belediging „door een feitelijke” zijn weggenomen en zou te zekerder in eerstgenoemde zin de beslissing zijn gevallen. Aannemelijk is deze omstandigheid intussen wel, nu het gehele voorval zich afspeelde aan de bak, tijdens het schaften.

W. H. V.

¹⁾ Zie blz. 354 v. hiervóór.

Qualificatie van in Indonesië gepleegde onoorloofde afwezigheid.

Uit Batavia ontvingen wij van de eerste-luitenant Mr. A. J. ROEM de volgende opmerkingen:

Het zij mij vergund Uw aandacht te vestigen op het volgende: In aflevering no. 1 van deel XLII van het Militair-rechtelijk Tijdschrift komt een redactionele opmerking voor met betrekking tot de qualificatie van in Indonesië gepleegde onoorloofde afwezigheid. Hoewel deze opmerking gemaakt is naar aanleiding van een vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indonesië en niet uitdrukkelijk gezegd wordt, dat liet opgemerkte ook zou gelden, indien het vonnis niet een marinier, doch een militair van de Koninklijke Landmacht in Indonesië had betroffen, zou liet, om misverstand te voorkomen, wenselijk zijn duidelijk te laten uitkomen, dat het opgemerkte beperkt moet blijven tot gevallen van in Indonesië gepleegde onoorloofde afwezigheid door militairen. behorende tot de Koninklijke Marine, de Mariniersbrigade of het K.N.I.L. (voor de laatste moet dan niet V.M.G. rio. 77, doch V.M.G. no. 82 vermeld worden).

OP in Indonesië aanwezige militairen der Koninklijke Landmacht is n.l. naar mijn mening de V.M.G. no. 77 sinds de afkondiging van de V.M.G. no. 505 niet meer toepasselijk, indien de in Indonesië gepleegde onoorloofde afwezigheid na die afkondiging heeft plaatsgevonden.

De V.M.G. no. 505 bepaalt immers, dat deze militairen worden berecht volgens de voor* militairen in het Rijk in Europa geldende bepalingen met dien verstande, dat het bepaalde in artikel 1, onder a, b, c, e en f van de V.M.G. no. 43 mede van toepassing blijft. De V.M.G. no. 77 wordt hier niet genoemd en is ook niet onder de vermelde bepalingen van de V.M.G. no. 43 te brengen, daar deze bepalingen — in sommige gevallen — slechts het Indische *gemene* strafrecht toepasselijk maken. De V.M.G. no. 77 houdt ullecn wijzigingen van Nederlandse militaire wetten in en kan dus onmogelijk als tot het Indische gemene strafrecht behorende, gerekend worden.

Integendeel, de niet gehandhaafde V.M.G. no. 77 is van geheel dezelfde soort als de uitdrukkelijk wel gehandhaafde V.M.G. rio. 43.

Door de latere V.M.G. no. 505 heeft dus de eerdere V.M.G. no. 77 gedeeltelijk haar kracht verloren en de militair der Koninklijke Landmacht, die korter dan één dag in Indonesië onoorloofd afwezig is geweest, kan op grond van artikel 96 onder 3° of artikel 97 onder 2° van het Wetboek van Militair Strafrecht veroordeeld worden, zolang tijd van oorlog bestaat.

Volledigheidshalve zij nog vermeld, dat het in artikel 2 V.M.G. no. 77 bepaalde op hetzelfde neerkomt als hei bepaalde in artikel 1 onder. 1° en 2° van het Koninklijk Besluit 27 Juli 1944 (Staatsblad E 53), zodat wat dit betreft de in Indonesië dienende militair der Koninklijke Landmacht niet slechter af is dan zijn collega van de

Koninklijke Marine, de Mariniersbrigade of het K.N.I.L., zolang dit Koninklijk Besluit van kracht blijft.

Wij stemmen met Schrijvers betoog in, doch willen in verband met de woorden „zodat mat dit betreft de in Indonesië dienende militair ..der Koninklijke Landmacht niet slechter af is dan zijn collega van „de Koninklijke Marine, de Mariniersbrigade of het K.N.I.L.” voorkomende in de laatste alinea, terugwijzen naar de voorlaatste alinea en duidelijkheidshalve herhalen dat dus voor de Marineman opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog in Indonesië, wanneer zij korter dan één dag duurt, *niet* een strafbaar feit is (doch ren *eigenlijk* krijgstuchtelijk vergrijp), maar voor de Landmachtmilitair in Indonesië wél (tevens een *oneigenlijk* krijgstuchtelijk vergrijp). Een nieuw bewijs hoezeer eenheid van wetgeving zonder gebruik van lapmiddelen nodig is.

W. H. V.

Zelfouten.

- Op blz. 149 leze men in plaats van „XXII blz. 320” in regel 1 v.b.: „XXV blz. 33”.
- Op blz. 179 behoort in regel v.o. het woord „tegen” te worden geschrapt.
- Op blz. 180 leze men in de laatste regel voor „militaire” „militaireⁿ en schrappé men de letter a aan het slot van het woord „gevondena”.
- Op blz. 181 regel 26 v.b. staat „steelsel”, lees: „stelsel”.
- Op blz. 234 regel 26 v.b. staat „Mei”, lees: „Maart”.
- Op blz. 256 staat in noot ²) „blz. 138”, lees: „blz. 318”.
- Op blz. 276 staat in regel 17 v.b. „1889”, lees: „1899”.
- Op blz. 338 regel 2 v.o. staat „van Strafrecht”, lees: „van Militair „Strafrecht”.
- Op blz. 339 regel 8 v.o. staat „vastgestede”, lees: „vastgestelde”.
- Op blz. 340 zijn in regel 8 v.b. na de woorden „wanneer zij”, uitgevallen de woorden „gepleegd zijn”.
- Op blz. 342 staat in regel 21 v.o. „eenhied”, lees: „eenheidⁿ”.
- Op blz. 343 staat in regel 17 v.b. „haarⁿ”, lees: „henⁿ” en staat in regel 16 v.o. „1945”, lees: „1944”.
- Op blz. 378 staat in regel 20 v.b. „1935”, lees: „1936”.
- Op blz. 389 staat in regel 7 v.b. „317”, lees: „371”.

Boekaankondiging.

Van *Voorst Evekink, Kruls* en Berger, De practijk van het militaire tuchtrecht. Handboek ten dienste van hen, die bij de Koninklijke Landmacht in het enig gezag zijn bekleed. Derde Druk, samengesteld door D. van *Voorst Evekink*, Generaal-Majoor en Mr. H. d. *Kruls*, Luitenant-Generaal. Twee delen.

N.V. Boek- en Kunst drukkerij v/h Moutori en Co., 's Gravenhage, 1946, Prijs f 14,80.

Gaarne geven wij gevolg aan het dezer dagen van de Uitgever ontvangen verzoek om de verschijning van dit boekwerk in ons Tijdschrift aan te kondigen. Ook de eerste druk heeft onze Redactie aangekondigd en het deed ons genoegen te ervaren, dat reeds de laatste oorlog een derde druk nodig is gebleken. Deze herdruk draagt het jaartal 1946 en dit feit doet uitkomen, dat de inhoud in hoofdzaak dezelfde is gebleven als die van de beide voorgaande, vooroorlogse edities. Hetgeen voor dit naslagwerk niet te verwonderen is. Immers omtrent de practijk van de behandelde wettelijke voorschriften in de oorlog is eerst na de oorlog nu en dan het een en ander in ons Tijdschrift openbaar gemaakt, zodat, zover wij konden nagaan, slechts enkele aantekeningen omtrent oorlogs-noodregelingen zijn ingelast.

Het materiaal, dat het M.R.T. aan dit handboek heeft verschaft, is, naar wij menen, tot en met deel XXXIV (1939/1940) geraadpleegd en verwerkt. Waarom de tijdens de oorlog verschenen volgende jaargangen niet zijn nagegaan en uitgebuit, is niet duidelijk. Toch komen er in die delen nog wel beschikkingen en uitspraken voor, welke de vermelding zeker waard zouden zijn geweest.

Verwezen worde bv. ten aanzien van art. 16 W.K. naar XXXVII blz. 291 v., voor art. 50 W.K. naar XXXV blz. 463 en XXXVI blz. 64 v.; voor art. 60 W.K. naar XXXV, blz. 51 en 91; voor art. 62 W.K. naar XXXV blz. 191 en blz. 207; voor art. 67 W.K. naar XXXVI blz. 250-252 en voor art. 9 (4°) R.K. naar XXXV blz. 475. Wellicht zijn er meer.

Ook schijnt nog geen aandacht te zijn gegeven aan de bij de aankondiging van de eerste druk in deel XXVIII op blz. 374 v. gemaakte opmerkingen.

Had voorts bij art. 61 W.K. niet vermeld mogen worden de inhoud of de strekking van de Koninklijke besluiten van 5 December 1928 (Stbl. n° 437) en van 19 Mei 1938 (Stbl. n° 981)?

Over de practische bruikbaarheid van het werk behoeft bij de derde druk niet veel meer te worden gezegd. Er bestaat integendeel de verwachting, dat een vierde druk te gelegener tijd alleszins reden van bestaan zal hebben. De na-oorlogse jaargangen van ons Tijdschrift bevatten veel, dat op vermelding in deze vierde druk aanspraak mag maken. Te betreuren is het echter, dat onze Redactie

maar zeer weinig beslissingen pleegt te ontvangen, welke op het terrein, dat dit werk omvat, van meer dan individuele betekenis zijn.

Ook deze druk heeft het losbladig karakter behouden, hetwelk bijhouding van de gegevens op korte termijn mogelijk maakt. Reeds is één stel verbeteringen verschenen. Deze methode van werken stelt hoge eisen aan de accuratesse en aan de speurzin van hem of hen, die met dit verzamelwerk belast is of zijn en wij suggereren de gedachte, dat deze verzamelaars, wanneer zij in hun practijk gegevens ontmoeten, welke zij der publicatie waard achten, deze aan onze Redactie ter opneming doen toekomen, opdat in de eerstvolgende serie aanvullingen van het boekwerk naar de plaats, waar die gegevens in ons Tijdschrift te vinden zijn, kan worden verwezen.

De uitgave als zodanig is bij de Uitgeverij Mouton en C^o in zeer goede handen. Zij is keurig verzorgd en gedrukt. Slechts bekruipt ons de vrees, dat de kostprijs menigeen van aanschaffing zal terughouden. De eerste druk in 1932 kostte f 5,—, de tweede f 8,25 en de derde f 14,80. Wij beweren niet dat deze prijsverhoging niet gemotiveerd is, doch het bedrag zal voor smalle beurzen veel geld betekenen. Gelukkig dat dezelfde Uitgeverij het abonnementsgeld voor ons Tijdschrift op slechts f 3,75 per jaar heeft kunnen bepalen. Dit komt in belangrijke mate tegemoet in de kosten van hen, die het gebonden kaartsysteem van de Heren Van Voorst *Evekingk* en Mr. *Kruls* in hun bezit willen hebben met de periodiek, naar welke bijna op elke bladzijde verwezen wordt.

R.C.

VRAGENBUS.

I. Onze Regtsplegingen en Strafvordering.

II. Verordeningen Militair Gezag in Indonesië.

De Redactie ontving een brief van de Tweede Luitenant Mr. J. A. Thijs, Secretaris van de Krijgsraad te velde K.L. te Bandoeng, waarbij hij onder meer uiting geeft aan vragen over de toepasselijkheid van het burgerlijk strafprocesrecht bij het militaire strafproces. op welke vragen hij ginds een bevredigend antwoord niet kon verkrijgen. Een ander onderwerp, over hetwelk hij wenst te worden ingelicht, betreft de toepasselijkheid voor de K.L. in Indonesië van de verordeningen nos. 43, 77 en 116 van het Militair Gezag in genoemd gebiedsdeel.

De gestelde interessante vragen, gemerkt I en II, volgen hier; ik zal daarna trachten de vrager met een antwoord tevreden te stellen.

I.

Voorsover mij belend, wordt algemeen aangenomen, dat de „Regtspleging bij de Landmagt” een zelfstandige plaats inneemt ten aanzien van het Wetboek van Strafvordering. Argunzenfen hiervoor zijn te putten uit de omstandigheid, dat de „Regtspleging”, behoudens na te noemen uitzonderingen, geen bepaling bevat, overeenkomend met art. 2 W.M.S., dat het gemene strafrecht van toepassing verklaart voor aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen; terwijl daarentegen de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht alleen de bepalingen van het gemene recht betreffende het bewijs op de procedure in militaire strafsaken toepasselijk verklaart. Het behoeft echter nauwelijks gezegd, dat de R.L. sterk verouderd is, waardoor in de practijk voortdurend bepalingen van het W.v.Sv. als aanvullend recht gebruikt worden. Zo bij de behandeling ter terechtzitting de artikelen, die betrekking hebben op hef uitroepen van de zaak, het identificeren van de beklaagde, het voordragen der zaak door de Auditeur-Militair, voeging en aanhouding van zaken etc. Dit is zelfs een eis van de practijk.

Welk standpunt dient men hiertegenover in te nemen? Gemakshalve wil ik mijn vraag beperken tot de procedure ter terechtzitting, hoewel ik mij bewust ben, dat andere gedeelten van de „Regtspleging” dezelfde moeilijkheden opleveren. Hoe staat het b.v. met de toepassing van de bepalingeiz over beledigde partij (art. 332 e.v. W.v.Sv)? Wanneer dat gebeurt, komt het beginsel van de zelfstandigheid van de R.L. toch wel in het gedrang!

Toen ik voor mijzelf de gestelde vraag in het algemeen trachtte te beantwoorden, viel mijn oog op art. 179 B.L., waar op de zgn. verkorte procedure verschillende artikelen uit het W.v.Sv. van overeenkomstige toepassing verklaard worden. Uit de redactie van dit artikel — speciaal het woordje „behoudens” in de aanhef — zou moeten worden afgeleid, dat de onder 4° genoemde artikelen bij de

„normale” procedure niet gelden; de consequentie hiervan zou zijn, o.a. dat de getuige zijn verklaring niet op redenen van wetenschap behoeft te doen steunen (art. 287 W.v.Sv.), en dat de president en leden van de Krijgsraad op de terechtzitting wel blijk mogen geven van overtuiging omtrent schuld of onschuld van de beklagde (art. 302 W.v.Sv.); verder zou een getuige zich in de daarvoor in aanmerking komende gevallen niet kunnen beroepen op het verschoningsrecht (art. 284 l.l. jo. 217 W.v.Sv.). De laatste conclusie zou zelfs aannemelijk lijken, daar de R.L. overigens geen enkele bepaling over het verschoningsrecht van getuigen bevat (de woorden van art. 78 „bijaldien gene redenen daartegen zijn” slaan m.i. op het afleggen vnn de eed. dus niet op het geven van getuigenis).

Wat de „verkorte” procedure betreff, valt het op dat ten aanzien daarvan door art. 179 alleen de onder 4° genoemde artikelen van toepassing verklaard worden. Hef is wel duidelijk, dat de opsomming hiervan limitatief is, zodat hieruit zou moeten worden besloten, dat er bij de verkorte procedure geen voeging overeenkomstig art. 276 W.v.Sv. mogelijk is.

Ik vraag mij echter af, of de wetgever aan art. 179 inderdaad de waarde heeft willen toekennen, die er in het voorgaande aan gehecht werd. Een bevredigende oplossing geeft het in ieder geval niet.

II.

Reeds enige malen verschenen in het M.R.T. publicaties, die betrekking hadden op de verordeningen van het Militair Gezag in Indonesië no. 43, 77 en 116, door welke verordeningen — daterend resp. uit de jaren 1.940, 1941 en 1941 — voor Indonesië (destijds Ned. Indië) de Nederlandse militaire wetten werden gewijzigd.

Dexe wijzigingen waren destijds alleen van belang voor de Zee-macht, om de eenvoudige reden dat er nog geen onderdelen van de K.L. in Indonesië waren. De vraag, of ze ook voor de K.L. golden, werd pas actueel, toen de Legercommandant, uitoefenend het Militair Gezag in Indonesië, enige tijd nadat militairen van de K.L. daarheen waren uitgezonden, de Verordening M.G. no. 505 vaststelde. Deze nu bepaalde in art. 1, dat de militairen, behorende tot de K.L. zullen worden berecht overeenkomstig de voor militairen in het Rijk in Europa geldende bepalingen, met dien verstande dat het bepaalde in art. 1 onder a, b, c, e en f van de Verordening M.G. no. 43 mede ten aanzien van de in Ned. Indië aanwezige militairen van de K.L. van toepassing blijft. De verordeningen 77 en 116 werden in het geheel niet genoemd; hoe stond het daarmee, en met de overige bepalingen van M.G. 43? De Redactie van het M.R.T. geeft op pag. 1 van Deel XLI als zijn oordeel te kennen, dat genoemde verordeningen ook voor K.L. militairen gelden. Kennelijk is dit oordeel gebaseerd op de overweging, dat ze reeds van kracht waren voor de K.L., onafhankelijk van wat M.G. 505 hierover zou bepalen, daar zij de Nederlandse militaire wetten binnen het rechtsgebied van Indonesië wijzigden, en dus ieder op dit gebied aanwezig

Nederlands militair, ongeacht of deze tot de Zeemacht of tot de Landmacht behoort, er aan onderworpen is (vgl. de woorden „van toepassing blijft” in art. 1 M.G. 505); terwijl ze anderzijds door M.G. 505 voor de K.L. niet buiten werking werden gesteld. Naar mijn mening is deze opvatting echter onjuist, waartoe de volgende argumenten als toelichting mogen dienen:

1. *Blijkens de bij T^eerord. 505 gegeven toelichting is deze vastgesteld, daar er verschil van mening bestond over de vraag, of de Nederlandse wetgeving toepasselijk was op de K.L. in Indonesië; deze twijfel moet dan a fortiori bestaan ten aanzien van verordeningen, die deze wetten voor Indonesië wijzigden;*

2. *M.G. 505 bepaalt, dat de militairen van de K.L. zullen worden berecht overeenkomstig de voor de militairen in het Rijk in Europa geldende bepalingen; daaronder vallen niet de verordeningen M.G. 43, 77 en 116.*

3. *Bovengenoemde toelichting zegt, dat bij de vaststelling van het strafrecht voor de K.L. in Indonesië rekening moest gehouden worden met de bijzondere omstandigheden, die het aanwezig zijn in Ned. Indië met zich brengt, en dat het daartoe noodzakelijk is, dat het gemene recht, voorzover dit betreft feiten, niet geregeld in het Nederlandse gemene strafrecht, toepasselijk wordt verklaard. De toelichting gaat hier wel heel duidelijk uit van de gedachte, dat M.G. 43 zonder meer niet voor de K.L. van kracht is, daar deze reeds het gemene strafrecht op militairen in Indonesië toepasselijk verklaart; hetzelfde geldt t.a.v. M.G. 77 en 116.*

4. *Gexien de bedoeling van M.G. 505 lijkt het wenselijk, niet te grote waarde te hechten aan de redactie van art. 1 M.G. 505 en wel speciaal aan de woorden „van toepassing blijft”; met evenveel recht kan men zich beroepen op het woordje „mede” hetgeen er op wijst, dat het Hoofd van het Militair Gezag M.G. 43 alleen voor de Zeemacht toepasselijk acht, doch nu mede voor de Landmacht.*

Zoals uif het vorenstaande reeds volgt, moet m.i. dus worden aangenomen, dat het bepaalde in art. 1, sub d en 2 e.v. van M.G. 43 en voorts het bepaalde in M.G. 77 en 116 niet van toepassing zijn voor de Koninklijke Landmacht in Indonesië.

We komen hierdoor tot de overigens weinig elegante conclusie, dat er drie lezingen van het W.M.S. bestaan: één geldend voor de militairen in het Rijk in Europa, één voor de Zeemacht- en een derde voor de Landmacht in Indonesië.

Ad I.

Het is inderdaad juist dat de R.L. naast Sv. een zelfstandige plaats inneemt. De R.L. zomede de R.Z. en de P.I. danken hun inhoud aan het oud-Hollands strafprocesrecht zoals zich dat ten tijde van de Republiek der Verenigde Nederlanden ontwikkeld heeft. Sv. daarentegen stamt af van de Franse Napoleontische wetgeving, welke andere karaktertrekken vertoont. Het is hier niet de plaats om over dit verschil in bijzonderheden te treden. Slechts moge worden vast-

gelegd dat de militaire strafprocesregeling recht heeft op een afzonderlijke studie en interpretatie, los van die van ons burgerlijk strafprocesrecht. In dit axioma vindt men dan ook de verklaring van het feit, dat de R.L. riet bevat een verwijzing naar Sv., zoals art. 2 W.M.S.R. het *commun* (Nederlands) strafrecht heeft ingeschakeld.

Dit betekent niet, dat, waar R.L. minder uitvoerig proces-onderdelen behandelt dan die welke Sv. aanbiedt, de interpretatie in de praktijk er niet toe zou mogen komen om voorlichting in Sv. te zoeken. Daarbij moet echter steeds het eigen karakter van de R.L. in het oog gehouden worden, waarvan afwijking niet altijd onschuldig is.

De Vragers brengt aanstonds art. 74 Inv. M.S.T. onder de aandacht, in welke bepaling het bewijsrecht van Sv. voor militaire strafzaken toepasselijk wordt verklaard. Dit is een oude bepaling, daterende uit de periode toen het bewijsrecht nog geacht werd te behoren tot het materieel strafrecht. Zij kwam in iets meer uitvoerige vorm voor in C.W.L. 210-214 en C.W.Z. 159-162, welke wetboeken bij art. 32 der Inv. M.S.T. voor het Rijk in Europa zijn afgeschaft. Doch de structuur van R.L. en R.Z. liet niet toe, dit bewijsrecht daarheen over te brengen. Hetzelfde gold ook voor onderscheiden bepalingen omtrent de bevoegdheid van de militaire rechter, welke eveneens in de Criminele Wetboeken voorkwamen.

Aanvullende werking door bij de behandeling van militaire strafzaken op de terechtzitting van krijgsraden over te nemen het overeenkomstig de bepalingen van Sv. uitroepen van de zaken en het identificeren van de beklagde zijn onschadelijk. De beide Regtsplegingen hebben dergelijke minder belangrijke onderwerpen aan de prudentie van de rechter overgelaten¹⁾.

Daarentegen is het voordragen van de zaak door de openbare aanklager overeenkomstig Sv. in flagrante strijd met R.L. 165 en 170 en met R.Z. 170 en 175, bepalingen, welke bij de herziening van 1912 niet alleen behouden zijn, maar die toen aanleiding hebben gegeven om, ter wille van de niet-juridisch geschoolde krijgsraadsleden, de termijn van drie dagen, welke aan de krijgsraad was toegestaan alvorens tot het wijzen van vonnis over te gaan, tot veertien dagen te verlengen (R.L. 193, R.Z. 185). De zoëven bedoelde krijgsraadsleden behoren in het bijzonder in zaken met juridieke moeilijkheden een redelijke tijd te hebben om „het eenvoudig doch duidelijk „en onderscheiden verhaal van het geval of de zaak“, hetwelk de openbare aanklager in drie dagen tijd (R.L. 169, R.Z. 174) op schrift heeft moeten stellen, en „de schriftuur van antwoord“ van beklagde of zijn raadsman te bestuderen en wie, zoals ik, de tijd heeft meegemaakt, dat ook het H.M.G. aan deze regeling de hand hield, kan weten, dat de militaire leden deze schrifturen niet zouden hebben

¹⁾ Zie over de „regelingszucht“ en „wijdlopiegheid“ van het Wetboek van Strafvordering: Prof. Mr. B. M. Taverne in M.R.T. XXI, blz. 382 en 383.

willen missen. Het is te verklaren, dat oorlogsnoodzaak afwijking van deze handelwijze heeft toegelaten, doch zodra deze drukte voorbij is, behoort de behandeling volgens de wet te worden hersteld.

Voor het aanhouden van zaken laat R.L. 160 en 177, alsmede R.Z. 175 en 182 aan de krijgsraad, die dominus litis militaris is, de nodige ruimte.

De bepalingen over de beledigde partij (Sv. 332 v.) kennen de Regtsplegingen niet. Zij mogen mijns inziens niet zonder voorafgegane wetsaanvulling in toepassing worden gebracht. Benoeiingen van civielrechtelijke aard als deze heeft de militaire rechter vroeger gehad; zij zijn hem echter niet ten onrechte ontnomen.

Wat de verkorte procedure betreft, de toepasselijkverklaring van artikelen uit Sv. past niet in het stelsel van de Regtsplegingen en heeft mijns inziens ten onrechte plaats gehad. Inderdaad kan men uit deze invoeging lezen dat hun inhoud bij de normale procedure niet geldt. Gelukkig is de militaire rechter verstandig genoeg geweest om deze consequentie niet door te voeren: zo wordt het minst ernstige geval — het verschoningsrecht van getuigen — nog steeds in het normale proces via R.L. 78 en R.Z. 76 bij analogie aanvaard ¹⁾. De bepalingen sub 4° van R.L. 179 en R.Z. 184 behoren dan ook hij de eerste gelegenheid te worden afgeschaft.

Ad 11.

Om op de hier gestelde vraag een goed antwoord te geven, moet men beginnen niet zich in herinnering te brengen, dat voor de militairen der K.L. van toepassing zijn: het W.M.S.R., de W.K., de R.L., de P.I. en de Inv. M.S.S.

Van deze wetboeken zijn:

Rijkswetten: W.M.S.R. en W.K., welke voor land- en zeemacht gelden;

Staatswetten: de overige drie, welke formeel voor alle Nederlandse militairen gelden, dus ook voor het K.N.I.L.

Zoals ik reeds op blz. 88 v. heb aangetoond, heeft de praktijk zich niet aan deze rechtsgeldigheid gestoord. Doch de Verordeningen M.G. nos. 43 en 503 hebben voor de zee- en landmacht (K.L.) in Indonesië de juistheid hiervan erkend en vooropgesteld. Deze erkenning omvat tevens de geldigheid in Indonesië van het W.M.S.R. en de W.K., welke tot stand gekomen zijn voor de in het Rijk in Europa verblijvende militairen. Deze beperkte regionale geldigheid was van de eerste opzet van die wetten af onjuist en niet vol te houden. Al dadelijk was de zeemacht door de aard van haar dienst niet aan verblijf binnen Nederlands territoriale wateren gebonden. Toen dan ook de beide Criminele Wetboeken en de daarbij behorende Reglementen van krijgstucht bij de Inv. M.S.T. voor intrekking in aanmerking maren gebracht — alle vier staatswetten, welke geldigheid voor het Rijk en voor de overzeese gebiedsdelen voor de zeemacht

¹⁾ Zie W. H. Vermeer in M.R.T. XL, blz. 151, slot van eerste alinea.

zonder reserve en voor de landmacht alleen voor-het Rijk in Europa, kwam te vervallen — lag het voor de hand, dat de praktijk voorlopig alleen bij de zeemacht zich voor een vacuum ging behoeden door de Rijkswetten, W.M.S.R. en W.K., als staatswetten te gaan beschouwen, geldig voor de zeemacht, ook wanneer zij zich in de overzeese gebiedsdelen bevond. Toen dan ook na de oorlog onderdelen van de K.L. naar Indonesië werden gedirigeerd met de bedoeling om naast en met enerzijds de zeemacht en anderzijds het K.N.I.L. militaire bijstand te verlenen, was het niet wel anders mogelijk, dan dat deze K.L.-militairen met die van de zeemacht onder dezelfde wetten zouden blijven vallen, welke voor beide in Nederland waren vastgesteld.

In die tussentijd, tijdens de oorlog, kwam de Verordening M.G. n° 43 tot stand. De kloof, welke door de inwerkingtreding van het W.M.S.R. was ontstaan — het K.N.I.L. had in strafrechtelijke zin opgehouden uit Nederlandse militairen te bestaan en waren dus eerst tegenover de zeemacht, later ook tegenover de K.L. te beschouwen als vreemde militairen — moest in deze periode van samenwerking in Indonesië noodwendig overbrugd worden. In plaats van nu van de bijzondere bevoegdheid tot verandering van bij de wet vastgestelde bepalingen gebruik te maken om alle voor de K.L. geldende bepalingen voor het K.N.I.L. van toepassing te verklaren en daardoor tevens de op onwettige wijze tot stand gebrachte Indonesische bepalingen op dit gebied buiten toepassing te brengen, bepaalde de verordening zich tot voorziening in die lacunes, welke in het belang van een goede verhouding van deze over en weer „vreemde“ militaire machten en „vreemde“ wetgevingen het meest dringend om voorziening vroegen.

De Verordening M.G. 503 nam voor de K.L. over wat niet betrekking tot de zeemacht in het begin van de oorlog bij Verordening n° 43 was verordineerd. Zelfs was dit meer dan nodig was. Immers de wijzigingen bij n° 43 in het W.M.S.R. en in de W.K. aangebracht, houden niet in een beperking tot de zeemacht en gelden derhalve ook — hoewel toen nog niet noodzakelijk — ten aanzien van de K.L. Merkwaardigerwijze zegt de toelichting op n° 505 ²⁾, dat er in Indonesië verschil van mening heeft bestaan over de toepasselijkheid van de Nederlandse wetgeving op militairen der K.L. in Indonesië. Heeft die twijfel dan niet bestaan toen de Zeemacht in Indonesië diezelfde wetten toepaste? Had men zich in Indonesië niet veeleer moeten afvragen, of de vroeger en later buiten de staatswetgever om tot stand gebrachte Indonesische militaire strafwetten wel recht van bestaan hadden, in het bijzonder nadat het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht bij art. 32 sub 2° der Inv. M.S.T. (welke wet een staatswet is) gehandhaafd zijn geworden?

Doch de praktijk van de Zeemacht ten aanzien van het W.M.S.R. kon en mocht met betrekking tot de K.L. geen andere te voorschijn roepen.

²⁾ Zie M.R.T. XXXIX, blz. 43.

Wat de bepalingen van n° 43 betreft, het opschrift zegt wel, dat de wijzigingen in het W.M.S.R. en in de W.K. getroffen zijn ten aanzien van de militairen der zeenacht, doch de artikelen 1 en 2 geven van die beperkte strekking geen blijk en ook de artikelen 3, 4 en 5 bevatten wijzigingen in staatswetten (R.Z., P.J. en Inv. M.S.T.) welke normaliter ook voor de K.L. en voor het K.N.I.L. gelden. Het is immers een feit, dat de Indonesische militaire strafwetgeving formeel niet mag derogeren aan die welke bij staatswetten is vastgesteld. onder welke staatsmetten de praktijk ook het W.M.S.R. en de W.K. rekent te behoren. De Verordening M.G. n° 505 had dan ook kunnen volstaan niet uit het opschrift van n° 43 de slotwoorden „t.a.v. militairen der zeemacht h.t.l.” in te trekken of te doen vervallen. In dit verband moge ik er op wijzen, dat het opschrift van Verordening M.G. n° 77, welke wijziging brengt in art. 97 W.M.S.R. de zoëven bedoelde beperking tot de militairen der zeemacht h.t.l. niet bevat, terwijl de toelichting op deze wijziging haar „voornamelijk” van belang acht voor het personeel der zeemacht. Waardoor de vraag: dus toch ook voor de militairen van de K.L., eigenlijk geen vraag meer is, omdat de verordening zelve voor een bevestigende beantwoording alle ruimte laat.

Deze aldus opgeheven twijfel vindt steun in hetgeen *niet* geschied is met *betrokking* tot de bij art. 4 van n° 43 vastgestelde nieuwe lezing van art. 82 Inv. M.S.T., welks bestaande tekst zakelijk als eerste lid behouden blijft. Aan dit artikel is een tweede lid toegevoegd, waarbij voor de hogere zee-officieren, die onder de bevelen van de Cominandant der Zeemacht in Nederlands Indië dienen, het H.M.G. van N.I. als eerste en laatste rechterlijk ressort wordt aangewezen. Ook de verordening M.G. n° 505 laat de vraag onbeantwoord. waarom de hogere officieren der landmacht, welke in het eerste lid genoemd blijven, niet overgenomen zijn in het nieuwe tweede lid. Beroept men zich ter verlilaring van deze lacune op de omstandigheid, dat bij de vaststelling van n° 505 de feitelijke oorlogstoestand niet meer bestond. waarom is dan art. 4 van n° 43 niet ingetrokken en de normale lezing van art. 82 Inv. M.S.T. hersteld? Dan zou immers ook aan de te zelfder plaatse aangebrachte wijzigingen van de artikelen 83 en 85 van evengenoemde staatswet geen behoefte meer bestaan. Gelijke monniken, gelijke kappen.

De bepaling van art. 6 van n° 43 interesseert mij maar matig. Zij betreft de Indonesische P.I. welke naast de ook voor de gebiedsdelen overzee geldende Nederlandse P.I. recht van bestaan mist.

In het voorafgaande ligt besloten de verklaring, waarom ik de Verordening M.G. n° 77 voor Nederlandse militairen van land- en zeemacht toepasselijk acht. Zij bevat een uit nood voor Indonesië geldende en dus op aldaar gepleegde volgens art. 97 W.M.S.R. strafbare feiten toepasselijke aanvulling van laatstgemeld artikel. Evenals alle bij n° 43 aangebrachte wijzigingen van het W.M.S.R. — met inbegrip van die sub d, welke in n° 505 niet wordt genoemd — geldt ook die van n° 77 voor alle militairen, op wie dit wetboek

aldaar toepasselijk is, ook al is van een of ander in titel noch toelichting melding gemaakt.

Wat de verordening M.G. n° 116 betreft, deze werd op 20 December 1941 vastgesteld met de bedoeling — zoals de Heer *Vermeer* heeft medegedeeld ³⁾ — om een destijds bestaan hebbend nijpend gebrek aan militair personeel bij de zeemacht in Indonesië aan te vullen. Het ligt voor de hand dat deze verordening niet een blijvend karakter draagt en dat zodanig gebrek bij de K.L. in Indonesië zich nog niet heeft voorgedaan. Ware het anders, dan zou waarschijnlijk een dergelijke maatregel voor de K.L. niet achterwege zijn gebleven ⁴⁾.

Dat de militaire strafwetgeving voor zoveel Indonesië betreft een chaos van ongerechtigheden bevat, heb ik, naar ik ineen, aangetoond in mijn boven aangehaald opstel op blz. 88 v. van deze jaargang. Het geeft enige voldoening dat de inzender van de hier beantwoorde tweede vraag de uiterst slordige toestand typeert door te erkennen dat er drie teksten van het W.M.S.R. bestaan: één voor gebruik in het Rijk in Europa. één voor gebruik door de Zeeinacht in Indonesië en één voor gebruik door de K.L. in Indonesië. Bovendien is er dan nog het in strijd met art. 32 sub 2° Inv. M.S.T. vastgestelde door het K.N.I.L. geldend geachte militair strafmetboek en Wetboek van Krijgstucht!

Ik heb in jaargang XXXIX blz. 54 reeds in overweging gegeven om de Herziene Rechtspleging bij de (Indonesische) Landmacht als ondeugdelijk en in strijd met de ook voor het K.N.I.L. geldende R.L. van 1814 in te trekken. Dan zou ten minste de meest belangrijke inbreuk op de geldende staatswetgeving vcrdmnen zijn. Maar het kost ook aan de Indonesische wetgever moeite om dergelijke dwalingen ruiterlijk te erkennen. Inderdaad en indirect heeft ook de staatsmetgever hieraan schuld: de eenheid van deze wetgeving voor de gehele groot-Nederlandse krijgsmacht had reeds lang kunnen en behoren ie zijn hersteld. Daarmede zou tevens de fout om het W.M.S.R. en de W.K. tot rijkswetten te maken erkend en verbeterd zijn. Moge dit alsnog spoedig geschieden. R.C.

Opheffing van voorlopig arrest.

Wij ontvingen de volgende vraag van de Luitenant ter zee der 1e klasse J. W. HEES:

In sub b van artikel 49 van de Wet op de Krijgstucht wordt de bevoegdheid om voorlopig arrest op te heffen opgedragen aan „ieder „boven *dezen* gestelden meerdere”.

Aarigenornen dat met *dezen* bedoeld wordt de militair, genoemd sub a, hetgeen uit de structuur van dit artikel voortvloeit, komen hieruit voor mij twee vraagpunten naar voren:

1°: Is de toevoeging „boven *deze* gestelde” niet overbodig, aan-

³⁾ Zie M.R.T. XXXIX, blz. 457; de verordening zelve aldaar blz. 482.

⁴⁾ Zie voor het K.N.I.L. de Verordening M.G. no. 105.

gezien uit artikel 67 van het Wetboek van Militair Strafrecht onomstotelijk is af te leiden wie „meerdere” is van de militair sub *a* en in hoeverre?

2°: Is het aldus uitschakelen van elk ingrijpen van officieren. *tussen* de arrestoplegger en de commandant van gearresteerde, niet in strijd met de bedoeling van artikel 70 van de Wet op de Krijgstucht?

Naar aanleiding van deze vragen zouden wij het volgende willen doen opmerken:

(1) Wij stemmen met Inzender in, dat artikel 49 sub b met het woord „dezen” doelt op de strafoplegger, die onder *a* genoemd wordt; dit vloeit, zoals Inzender terecht opmerkt, uit de volgende woorden „echter niet zonder de strafoplegger te hebben gehoord” voort.

(2) Dat artikel 49 sub b spreekt van „iederem *boven dezen* ge„stelden meerdere”, lijkt ons niet overbodig. Inderdaad geeft artikel 67 W.M.S.R. aan, hoe de verhouding van meerdere tot mindere geregeld is, maar de gecursiveerde woorden willen, naast de superioriteit, een dienstverhouding aangeven en de bevoegdheid tot opheffing van het arrest tot de bevelsverhouding beperken. Aldus komt deze bevoegdheid ten aanzien van het aan een opvarende van een oorlogsvaartuig opgelegde arrest toe aan de commandant van dat vaartuig (art. 49*a*) en aan de vlootvoogd (Commandant der Zeemacht) (art. 49*b*), niet bijv. aan de vlagofficier van de technische dienst of de vlagofficier van administratie bij het Ministerie (aangenomen dat zij hoger in rang zijn dan de commandant van het oorlogsvaartuig). Deze bevelsverhouding sluit aan bij het verwijzingsrecht, dat door de vlootvoogd wordt uitgeoefend. Hoewel met het hier bedoelde voorlopige arrest in de eerste plaats bedoeld wordt op krijgstuchtelijk en niet op strafrechtelijk voorlopig arrest (waarover de artt. 2 v. R.Z. en 4 v. K.L. handelen), zal het niettemin vaak terzake van strafbare feiten zijn opgelegd. Vaak toch zal het van de vlootvoogd, na advies van de fiscaal (resp. commanderende generaal en auditeur-militair) afhangen of het (oneigenlijke) krijgstuchtelijke vergrijp, trzake waarvan het arrest werd opgelegd, de weg van de strafprocedure zal volgen, dan wel in de tuchtrechtelijke sfeer zal worden afgedaan.

(3). Het beginsel. dat het recht om in opgelegd voorlopig arrest in te grijpen beperkt tot de rechte lijn van bevelvoerders, behoeft niet in botsing te komen met het beginsel van artikel 70 W.K., hetwelk op *elke* meerdere de plicht legt ervoor te waken dat de onder zijn hevelen gestelde militairen een rechtvaardig gebruik maken van de hun toegekende bevoegdheden, wanneer men slechts uit artikel 70 een opdracht tot preventief toezicht leest. Artikel 49*b* beperkt dan het repressieve optreden inzake opgelegd voorlopig arrest tot de bevelsverhouding. Dit lijkt ons ook juist. Het recht om voorlopig arrest op te leggen is in de militaire maatschappij ruim toegemeten,

Wanneer een meerdere eenmaal gemeend heeft, van deze hem gegeven macht gebruik te moeten maken, dan behoort er met de arrestant verder zo min mogelijk gesold te worden. Met overslaan van alle tussenliggende meerderen, met overslaan dus van de mogelijkheid van telkens opheffen en weer opleggen van arrest, wordt de zaak rechtstreeks in handen gesteld van de commanderende officier. Alleen aan hem, niet aan de tussenliggende meerderen is de bevoegdheid om het arrest op te heffen (art. 49a). Dit beginsel nu wordt doorgetrokken, ook nadat de tot straffen bevoegde commanderende officier het arrest heeft bestendig (c.q. opgelegd). Op het terrein van het tuchtrecht en het strafrecht gelde de bevelsverhouding inplaats van de ruimere meerderheidsverhouding. Dit hangt samen met de verantwoordelijkheid, die de bevelvoerder draagt voor het onderdeel, dat aan hem is toevertrouwd. W. H. V.

Getuigen- en deskundigen-bewijs in het militaire strafproces.

De Redactie ontving de volgende vraag:

Artikel 74 Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht geeft aan, dat de bepalingen van het gemene recht betreffende *het* bewijs van strafbare feiten, toepasselijk zijn in de strafzaken waarvan de militaire rechter kennis neemt.

In het overzicht van de Militaire Rechtspleging van Mr. A. F. Steffen, zegt deze op bladzijde 40, dat verklaringen afgelegd voor de Officier-Commissaris onder eede door getuigen en deskundigen, zodanige kracht hebben, alsof deze bij het onderzoek ter terechtzitting van de Krijgsraad waren afgelegd.

Dit zou gebaseerd zijn op art. 161 Rechtspleging voor de Landmacht.

De bepalingen omtrent het bewijs, laten m.i. een dergelijke waarderung van de verklaringen van getuigen en deskundigen niet toe.

Zoudt U kunnen aangeven of er uitzonderingsbepalingen bestaan en zo ja, welke?

Wij zouden op deze vraag het volgende willen antwoorden:

Artikel 74 Inv. M.S.T., hetwelk in het militaire strafproces de bepalingen uit het Wetboek van Strafvordering omtrent het bewijs toepasselijk verklaart, ziet slechts op de eisen, aan welke de bewijsmiddelen moeten voldoen om voor de rechter aanvaardbaar te zijn. niet op de rechterlijke werkmethode; deze is in de beide militaire Regtsplegingen zelfstandig geregeld. Hoewel in de eerste plaats het onmiddellijkheidsbeginsel óók in het militaire strafproces geldt, stelt de praktijk in de krijgsmacht eisen, welke dat beginsel hier en daar de tweede plaats doen innemen. Trouwens, ook in het burgerlijke strafproces moet het onmiddellijkheidsbeginsel soms voor de noodzaak van de praktijk wijken, zoals artikel 216 Sv. duidelijk doet blijken. In het militaire strafproces moet echter de uitzondering van

artikel 216 Sv. zonder beperking worden toegelaten. De wettelijke basis voor de militaire praktijk is te vinden in de artikelen 159-161 R.L. (artt. 164-166 R.Z.); zie hieromtrent uitvoeriger het opstel „*Ge-
tuigenverhoor in het militaire strafproces*” van W. H. VERMEER op blz. 13 v. (speciaal 15 en 16) hiervóór.

Voor deskundigen-verklaringen geldt artikel 161 R.L. (art. 166 R.Z.) niet, tenzij (en voor zover) die deskundigen tevens als getuigen zijn gehoord (zie art. 88 R.L., art. 86 R.Z.); voor het ten processe gebruiken van voor de officier-commissaris beëdigde deskundigen-verslagen wordt de rechtsgrond gevonden in artikel 149 R.L. (157 R.Z.), welk voorschrift zijn kracht ontleent aan het tweede lid (zie M.R.S. XL, blz. 603 v.). Ook te dezen aanzien geldt echter, dat de Krijgsraad desgewenst de deskundige ter terechtzitting opnieuw kan horen (of andere deskundigen kan horen), zoals blijkt uit artikel 163 R.L. (168 R.Z.).

W. H. V.

INGEKOMEN BIJDRAGE.

Het bijzonder krijgsgerecht.

Door

Majoor J. W. G. CORNET.

Inleiding.

Als uitvloeisel van het streven naar een goed bestuursbeleid heeft het Militair Gezag in Indonesië, in casu uitgeoefend door de Legercommandant, die daartoe is aangewezen bij Regeringsverordening van 5 Maart 1940, no. 15 (Ind. Stbl. 1940, no. 78), gebruik makende van zijn bevoegdheid, vastgelegd in artikel 37 van de „Regeling op „den Staat van Oorlog en van B'eleg" ¹⁾, voor de gebieden, die na de eerste politieke actie (21 Juli 1947) onder Nederlandse contrôle werden gesteld, de zogenaamde Recomba-gebieden ²⁾, onder meer enkele verordeningen gearresteerd, betreffende de rechtsbedeling *).

Daarbij is uitgegaan van het volgende beginsel 3): De bestaande gemeenschapsorde blijft gehandhaafd. Er wordt niet ingegrepen in de instellingen en regelingen met betrekking tot rechterlijke organisatie en rechtsbedeling — formeel en materieel recht — welke in bedoelde gebieden worden aangetroffen.

Volgens de beschikbare gegevens werd in Republikeins gebied de rechterlijke macht uitgeoefend door de „Pengadilan Negeri", als gewone dagelijkse rechter zowel in straf- als burgerlijke zaken en de „Pengadilan Tinggi" als hoger-beroeps-rechter ⁴⁾. Naast deze organen fungeerden als lagere rechters de „hakim 5) kepolisan" (landgerecht, oude stijl) en de „Pengadilan Kaboeatan" (regentschaps-rechter) en ook nog de „Pengadilan Kewadanan" (districtsrechter). Voorts heeft de godsdienstige rechtspraak een functie.

Als formeel recht gold in Republikeins gebied het oude landraadprocesrecht ⁶⁾.

Als materieel recht golden:

- a. de betreffende vóóroorlogse gouvernementsregelingen ⁷⁾;
- b. de door de Republiek tot stand gebrachte wettelijke bepalingen.

¹⁾ K.E. van 13 September 1939 (Ind. Stbl. 1939, no. 582). Artikel 37 luidt: Het militair gezag is bevoegd met afwijking van bepalingen van algemene verordeningen ook andere maatregelen, van welke aard ook, te nemen dan die, waartoe het ingevolge de bepalingen van hoofdstuk II en hoofdstuk IV juncto artikel 35 gemachtigd is, wanneer het die door de oogenblikkelijke noodtoestand geboden acht.

²⁾ Recomba betekent: Regeringscommissaris voor bestuursaangelegenheden.

³⁾ Toelichting op het Voorlopig Rechtsreglement. (Verordening M.G. no. 514 van 19 Juli 1947, Jav. Crt. van 15 Aug. 1947, no. 64).

⁴⁾ Zie de Berita Republik Indonesia (B.R.I.) no. 415.

⁵⁾ Rechtsgeleerde in het Mohammedaanse recht.

⁶⁾ Zie Ind. Stbl. 1941, no. 44.

⁷⁾ Zie B.R.I. 4/5 en 9.

*) Deze verordeningen namen wij op in de bladzijden 530 t/m 541 hierna.
(Red. M.R.T.)

Dit Betekent dus, wat liet privaatrecht betreft, dat voor de Indonesische bevolking adatrecht tot toepassing moet worden gebracht;

c. het Wetboek van Strafrecht.

Voor de bovengenoemde Reconiba-gebieden werd door het Militair Gezag in de rechtsgang voorzien door vaststelling van het „Voorlopig Rechtsreglement" ⁸⁾, dat werd gewijzigd en aangevuld bij de Vn. M.G. nis. 519, 520, 521, 525, 548 en 553.

Het Voorlopig Rechtsreglement heeft tot strekking, uitgaande van het beginsel van instandhouding van het bestaande, te voorzien in die gevallen, in welke door feitelijke omstandigheden de bestaande instellingen niet kunnen functionneren. Zo o.a. tijdens of onmiddellijk na het onder Nederlandse contrôle brengen van nog niet bezette gebieden.

Bij de handhaving van het bestaande recht is een voorbehoud gemaakt, n.l. dat regels, die tot een beslissing leiden in strijd met de openbare orde en een goede justitie, buiten toepassing worden gelaten. Hierbij hebben voor ogen gestaan Republikeinse bepalingen, die gebaseerd zijn op de gedachte van tegenweer tegen buiten de Republiek (wettig) genomen maatregelen.

Voorts bevat het Reglement een enkel voorschrift om — ter verzekering van de objectiviteit van de rechtspraak — situaties, door welke voor de gewone dagelijkse rechter in verband met zijn nationalistische opvattingen een geestesconflicti. zou kunnen ontstaan, te vermijden. Door artikel 5 van genoemde verordening no. 514 is de mogelijkheid geopend om in de pas onder Nederlandse contrôle gestelde gebieden „Bijzondere Rechters" (Pengadilan Istemewa) te benoemen, die als organen aan het bestaande stelsel van rechterlijke indeling worden toegevoegd voor de behandeling van bepaalde strafzaken, met de afdoening van welke gewone rechtsfunctionarissen zich bezwaard zouden gevoelen ⁹⁾.

Voor bij de tweede politieële actie (19 December 1948) onder Nederlandse contrôle gestelde gebieden van Java en Sumatra ¹⁰⁾, de zogenaamde T.B.A.-gebieden, waar Tijdelijke Bestuursadviseurs ¹¹⁾ zijn aangesteld, werd bij V.M.G. no. 539 van 15 December 1948 (Jav. Crt. 1948, no. 105) voor de rechtsgang de „Voorlopige Regeling „Rechtswezen" (V.R.R.) vastgesteld. Deze verordening is gewijzigd en aangevuld bij de Vn. M.G. nis. 543, 553 en 554.

Op een enkele uitbreiding na komt de V.R.R. overeen met het voor de Recomba-gebieden vastgestelde Voorlopig Rechtsreglement. Ook het instituut van de Bijzondere Rechters is gehandhaafd.

In de artikelen 1 van de bovengenoemde verordeningen nis. 514

⁸⁾ V.M.G. no. 514 van 19 Juli 1947. (Jav. Crt. van 15 Aug. 1947, no. 64).

⁹⁾ De Recomba bepaalt voor de verschillende na 21 Juli 1947 onder Nederlandse contrôle gestelde gedeelten van zijn ambtsgebied het tijdstip, waarop V.M.G. no. 514 in werking treedt.

¹⁰⁾ Madura was op 20 Februari 1948 als Negara erkend.

¹¹⁾ Besluit H.V.K. no. 2z; van .. Dec. 1948 (Ind. Stbl. 1948, no. 317) en no. 4z van .. Dec. 1948 (Ind. Stbl. 1948, no. 319).

en 539 is aangegeven, dat in afwijking van de bepalingen nopens de rechtsmacht van de militaire rechter, deze rechter slechts bevoegd is kennis te nemen van zaken tegen militairen en burgers-niet-Indonesiërs. Dit betekent met name, dat de Krijgsraad te Velde en de Temporaire Krijgsraad¹²⁾ — met buitenwerkingstelling in zoverre van de bepalingen over hun rechtsmacht — slechts competent zijn in strafzaken tegen militairen van K.N.I.L., K.L. en K.M. en tegen burgers-Europeanen en Vreemde-Oosterlingen.

Teneinde echter zeker te stellen, dat ook in de eerste periode van militaire operatie strafrechtelijk optreden tegen misdaden — ongeacht de status van de daders — mogelijk blijft, is op 5 Maart 1948 het „Bijzonder Krijgsgerecht“ ingesteld¹³⁾.

Het is een militaire rechter „te velde“. Toen op 19 December 1948 de tweede politieële actie werd ingesteld, bleef de met haar verbonden rechtsmacht onverkort.

Zoals uit de regeling nopens dat rechterlijk orgaan blijkt, is het Bijzonder Krijgsgerecht bedoeld als uitzonderingsrechter voor toestanden, in welke tijdelijk een bijzondere strafrechtsbedeling, in verband niet plotseling opkomende behoeften daaraan, moet worden verzorgd.

De volledige handhaving van de rechtsmacht van het Bijzonder Krijgsgerecht in het nieuwe gebied is in overeenstemming met de gedachten, welke aan de instelling van die organen ten grondslag liggen¹⁴⁾.

B e n o e m i n g .

In artikel 1 van verordening no. 522 wordt de instelling van het Bijzonder Krijgsgerecht (B.K.) geregeld. Het B.K. bestaat uit een enkelvoudig gerecht, één officier. Als openbare aanklager fungeert een auditeur-militair, terwijl ook een secretaris wordt benoemd.

Het B.K. was aanvankelijk gedacht binnen het rayon van de Brigade. De Brigade-commandant is bevoegd voor zijn rayon een B.K. te benoemen. Hij benoemt ook een Secretaris en is bevoegd zo nodig plaatsvervangers voor deze functionarissen te benoemen.

Van de in Oost- en West-Java onder Nederlandse contrôle gekomen gebieden werden enkele gedeelten niet onder het commando van een Brigade-commandant gebracht. Daarom werd bij V.M.G. no. 528 van 5 Juni 1948 bepaald, dat met gelijke datum, „buiten“ de rayons van de Brigade-commandanten in Oost-Java de bevoegdheden en bemoeienissen, met welke de Brigade-commandanten, ingevolge V.M.G. no. 522 met betrekking tot de B.K.n. zijn belast, worden opgedragen aan de Territoriaal- tevens Troepencommandant.

B4 V.M.G. no. 532 van 14 Augustus 1948 werd bepaald, dat met gelijke datum „buiten“ de rayons van de Brigade-commandanten in

¹²⁾ Herziene Rechtspleging bij de Landmacht, artt. 210 t/m 218.

¹³⁾ V.M.G. no. 522 van 5 Maart 1948. (Jav. Crt. 1943, no. 27).

¹⁴⁾ Toelichting op de V.R.R.

West-Java deze bevoegdheid en bemoeienissen van de Brigadecommandanten werden opgedragen aan de Territoriaal Commandant.

In Midden-Java en op Zuid-Sumatra werden de Brigadecommandanten geheel van deze taak ontheven. Zulks geschiedde voor Midden-Java bij V.M.G. no. 536 van 8 December 1948 en voor Zuid-Sumatra bij V.M.G. no. 550 van 10 Maart 1949. Bij deze verordeningen toch werd bepaald, dat „binnen^m de gebieden van de Territoriaal- tevens Troepencommandanten van respectievelijk Midden-Java en Zuid-Sumatra de bevoegdheid en bemoeienissen in deze van de Brigadecommandanten werden opgedragen aan de respectievelijke Terr./Trpn. Cdt.

Wat de standplaatsen der B.Kn. betreft, werd bepaald dat zij niet zitting houden ter plaatse, waar een temporaire krijgsraad is gevestigd en zoveel mogelijk recht spreken op de hoofdplaatsen der districten, alwaar de desbetreffende strafbare feiten zijn gepleegd ¹⁵⁾).

De rechter.

De Brigadecommandant ¹⁶⁾ is bevoegd voor zijn raven een B.K. te benoemen, waartoe een onder zijn bevelen staand hoofdofficier wordt aangewezen. Aldus de oorspronkelijke redactie van het eerste lid van artikel 1 van V.M.G. no. 522.

De alleensprekende rechter is een meer voorkomende figuur in onze rechtsbedeling. Hij is speciaal belast met de behandeling van zaken van eenvoudige of lichte aard. Een belangrijk voordeel is, dat zulk een enkelvoudige rechter een snelle behandeling van zaken mogelijk maakt.

Wij kennen sinds lang als alleensprekende rechter de kantonrechter. Sinds 1925 is de politierechter ¹⁷⁾ ingesteld voor de eenvoudige behandeling van lichte strafzaken. Ook de kinderrechter kennen wij als de enkelvoudige kamer van de rechtbank voor de behandeling van burgerlijke kinderezaken.

Waar zulks voor sommige landen gewenst geacht werd, is de Consulaire rechtspraak ¹⁸⁾ ingevoerd voor lichte gevallen, n.l. overtredingen, op welke als maximum zes dagen of zestig gulden staat. De Consul is dan laagste en enige rechter.

De Rijnvaartrechter, volgens de Rijnvaartacte van 1869, is in feite de kantonrechter. Als jongste in dit gelid kennen wij de „Militaire „Politierechter”. In het K.B. van 23 Augustus 1944 (Stbl. no. E. 67), houdende vaststelling van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944, zoals dat luidt na de daarin bij K.B. van 31 Mei 1945 (Stbl. no. P. 83) aangebrachte wijziging, werd vastgesteld, dat de Chef Staf M.G. (in Nederland) en nader door de Kroon aan te

¹⁵⁾ V.M.G. no. 558 van 30 Mei 1949.

¹⁶⁾ Korthedshalve wordt, als van de Brigadecommandant wordt gesproken, tevens de Terr./Trpn. Cdt. bedoeld, die de bevoegdheid van de Brigadecdt. t.a.v. het B.K. heeft overgekregen.

¹⁷⁾ Wet van 5 Juli 1921, Stbl. 833. In 1925 in werking gekomen.

¹⁸⁾ Wet 1871 betreffende de Consulaire Rechtspraak.

wijzen militaire autoriteiten, onder wier bevelen eenheden der K.L. niet ressorterende onder de Chef Staf M.G., zijn gesteld, krijgswaarden te Velde kunnen benoemen. De Commandierend Generaal kan, indien hij dit in het belang van de rechtspleging nodig oordeelt, bij een krachtens dit Besluit in te stellen krijgswaad te velde meer dan één kamer benoemen.

Bij K.B. van 4 Maart 1945 (Stbl. no. F. 23) werd bepaald, dat bij een dergelijke krijgswaad te velde ter berechting van die strafbare feiten, bedoeld in artikel 78, onder 2e, van de Invoeringswet Militair straf- en tuchtrecht, waarvan de kantonrechter of de politierechter pleegt kennis te nemen, „enkelvoudige kamers" bij de krijgswaad te velde kunnen worden ingesteld. Het lid ener enkelvoudige kamer draagt de titel van „Militaire Politierechter". Bij V.N.G. no. 537 van 19 December 1948 werd bepaald, dat in stede van het woord „hoofdofficier" dient te worden gelezen: „(hoofd-)officier". Ook de Militaire Politierechter behoeft geen hoofdofficier te zijn. Voor deze functionaris is bepaald, dat hij tenminste de rang van kapitein bekleedt en jurist is¹⁹⁾.

Vóór de aanvaarding van zijn bediening legt de Bijzondere Krijgsrechter in handen van degene, die hem heeft benoemd of in handen van een door deze aangewezen hoofdofficier van zijn brigade de eed of belofte af als in artikel 252 van de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht is voorgeschreven voor de president van de krijgswaad²⁰⁾.

De Secretaris.

De brigadecommandant benoemt bij het Krijgsgerecht een onder zijn bevelen staand officier tot secretaris²¹⁾. Bij V.N.G. no. 537 van 19 December 1948 zijn de woorden „onder zijn bevelen staand officier tot" vervallen. De enige eis voor de secretaris is dus [? Red.], dat hij officier is²²⁾. Een eis, waaraan altijd zal kunnen worden voldaan, ook wanneer snel door een krijgsgerecht zitting zal moeten worden gehouden.

De Secretaris legt vóór de aanvaarding van zijn bediening in handen van de brigadecommandant, die hem heeft benoemd, of in handen van een daartoe door deze aangewezen hoofdofficier van zijn brigade de eed of belofte af, zoals deze is voorgeschreven in artikel 254 van de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht voor de Secretaris. Zo nodig kan de brigadecommandant een officier als plaatsvervanger benoemen. Wat de cedsformule betreft achtte men het blijkbaar niet nodig de woorden „of van de leden van de krijgswaad of van de commissaris" weg te laten, terwijl deze functionarissen toch bij het Bijzonder Krijgsgerecht niet in functie zijn.

¹⁹⁾ Besluit Militaire Politierechter 1945, artikel 2.

²⁰⁾ V.M.G. no. 522, artikel 1, lid (5).

²¹⁾ Zie V.M.G. no. 52, artikel 1, lid (2).

²²⁾ De secretaris van de enkelvoudige kamer van de krijgswaad te velde (K.L.) behoeft geen militair te zijn.

De Auditeur Militair.

De functie van Auditeur Militair bij een B.K. wordt waargenomen door de Auditeur Militair of diens substituten bij de Temporaire Krijgsraad ²³⁾, in welks rechtsgebied de betrokken brigade is gelegerd, behoudens de bevoegdheid van de brigadecommandant om bij ontstentenis, afwezigheid of andere gewichtige reden van verhindering een officier van zijn brigade — die zo enigszins mogelijk de hoedanigheid van meester in de rechten moet bezitten, dan wel een hem door het Hoofd van het Departement van Justitie ter beschikking gesteld rechterlijk ambtenaar ²⁴⁾ — in deze functie te benoemen, die, voor wat betreft de uitoefening van zijn taak, verplicht is de bevelen na te komen, welke hem door de Auditeur Militair bij bedoelde Krijgsraad zullen worden gegeven.

De Terr./Trpn. Cdt. van Oost-Java kan, in geval van ontstentenis, langdurige afwezigheid of langdurige verhindering van deze ambtenaren en officieren met de waarneming van de functie van Auditeur Militair bij de Bijzondere Krijgsgerechten in zijn ressort belasten de door de Recomba of de T.B.A. van Oost-Java daartoe beschikbaar gestelde bestuursambtenaren, die zo enigszins mogelijk de graad van meester in de rechten moeten bezitten. Deze ambtenaren zijn voor wat betreft de uitoefening van genoemde functie, verplicht de bevelen na te komen, welke hun door de Auditeur Militair bij de Temporaire Krijgsraad te Surabaja zullen worden gegeven ²⁵⁾.

Bij de terechtzitting, die door de Militaire Politierechter wordt gehouden, behoeft de Auditeur Militair niet aanwezig te zijn. De President is jurist. Dit is niet het geval bij liet B.K.

De Auditeurs Militair leggen vóór de aanvaarding van hun bediening, in handen van de brigadecommandant, die hen heeft benoemd, of in handen van een daartoe door deze aangewezen hoofd-officier de eed of belofte af, als in artikel 253 van de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht is voorgeschreven voor de Auditeur Militair.

Competentie.

Het B.K. neemt in eerste en tevens hoogste ressort kennis van:

1°. alle misdrijven en overtredingen, door welke de veiligheid van personen en goederen in gevaar wordt gebracht, begaan door personen, die behoren of behoord hebben tot strijdorganisaties of strijdgroepen, welke de wapenen hebben opgenomen tegen het wettig gezag ²⁶⁾;

²³⁾ Een Temporaire Krijgsraad kan volgens de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht, artikel 210, in enig in staat van beleg verklaard gebied worden benoemd.

²⁴⁾ De woorden „dan wel een hemrechterlijk ambtenaar" zijn ingevoegd bij V.M.G. no. 537 van 19 December 1948.

²⁵⁾ Zie V.M.G. no. 557 van 30 Mei 1949.

²⁶⁾ De redactie van dit feit is aldus gewijzigd bij V.M.G. no. 546 van 12 Februari 1949.

2". de misdrijven, door wie ook begaan, vermeld in de eerste en tweede titel van het tweede boek van het Wetboek van Strafrecht, alsmede die vermeld in de artikelen 148, 152, 160, 161, 169, 170, 187, 187 bis, 190, 191, 191 bis, 192, 194, 196, 198, 200, 202, 204, 211, 212, 216, 221, 223, 237, 328, 333, 335, 336, 338, 339, 340, 351, 353, 354, 355, 362, 363, 365, 386, 406, 408, 410, 438, 439, 440 tot en met 451 van dat wetboek;

in het Wetboek van Militair Strafrecht;

in de ordonnantie „Tijdelijke bijzondere bepalingen van Strafrecht", Staatsblad 1948, no. 17;

3°. het als misdrijf ²⁷⁾ vermelde feit: Opzettelijk blijven behoren dan wel optrekken met of zich aansluiten bij een organisatie of groep, die zich ten doel stelt het wettig gezag op gewelddadige wijze aan te randen of de inwendige veiligheid op gewelddadige wijze te verstoren ²⁸⁾;

4°. de als misdrijf beschouwde feiten ²⁹⁾, van welke het B.K. alsmede de Bijzondere Rechter, bedoeld in artikel 5 van het Voorlopig Rechtsreglement en in het gelijk genummerde artikel van de V.R.R. bevoegd zijn kennis te nemen, n.l.:

a. opzettelijk en wederrechtelijk kennis trachten te bekomen van zaken, betrekking hebbende op de inwendige veiligheid;

b. afkomstig uit niet-gecontroleerd gebied ³⁰⁾ na langs andere dan de daartoe open gestelde toegangswegen, ter sluik dan wel met aanwending van bedriegelijke middelen, zoals aanneming van een valse naam of hoedanigheid, zich in gecontroleerd gebied hebben begeven en in dit gebied aangetroffen met het doel de openbare orde te verstoren of het wettig gezag aan te randen.

De aan het B.K. toekomende bevoegdheid laat die van de overige militaire en burgerlijke rechterlijke colleges en gerechten onverlet ³¹⁾, deze zijn bij voorkeur competent ³²⁾.

Bij artikel 7 van V.M.G. no. 522 is bepaald, dat het bepaalde in artikel 63, lid (2) van het (Ind.) Wetboek van Strafrecht *niet* van toepassing is met betrekking tot deze verordening. De feiten, die bij V.M.G. no. 522 zijn strafbaar gesteld zijn hierboven vermeld onder 1° t/m 3° ³³⁾.

²⁷⁾ Zie M.R.T. XLII, pag. 102 e.v., juncto artikel 50 S.O.B.

²⁸⁾ V.M.G. no. 546 juncto V.M.G. no. 522, artikel 4, lid (1).

²⁹⁾ Zie V.M.G. no. 526 van 5 Juni 1948, artikel 2.

³⁰⁾ Volgens V.M.G. no. 526, artikel 1, is gecontroleerd gebied: Het onder Nederl. contrôle gestelde gebied van Java, Sumatra en Madura. Het niet onder Nederl. contrôle gestelde gebied van Java, Sumatra en Madura is ongecontroleerd gebied.

³¹⁾ Zie V.M.G. no. 522, artikel 2, lid (2).

³²⁾ De laatste vijf woorden zijn toegevoegd bij V.M.G. no. 558 van 30 Mei 1949.

³³⁾ Art. 63, lid (2) van het Ind. Wetboek van Strafrecht luidt: „Indien „voor een feit dat in eene algemeene strafbepaling valt, eene bijzondere „strafbepaling bestaat, komt deze alleen in aanmerking."

Rechtsgang.

Evenals het geding voor de (militaire) politierechter en de kantonrechter is het geding voor het B.K. zo eenvoudig mogelijk gehouden. De zaak wordt zonder inachtneming van enige termijn bij het B.K. aanhangig gemaakt door een schriftelijke aanzegging aan de verdachte vanwege de auditeur militair, inhoudende: (a) het bevel om op tijd en plaats, als daarin vermeld, voor het B.K. te verschijnen; (b) behelzende verder een aanduiding van het feit, hetwelk hem wordt te laste gelegd; en (c) de mededeling, dat hij zich door een gekozen raadsman bij de behandeling van zijn zaak zal kunnen doen bijstaan dan wel de toevoeging van een raadsman zal kunnen verzoeken. Van deze aanzegging wordt de verdachte door de zorg van de auditeur militair een afschrift uitgereikt. In spoedeisende gevallen geschiedt deze aanzegging vanwege de auditeur militair *mondeling* 34).

Het is van belang voor verdachte, dat hem alle elementen, die in de schriftelijke aanzegging worden vermeld, inderdaad worden medegedeeld. Zo zal ook de raadsman in dit geval van zeer snelle berechting wel erg in tijdnoed komen voor wat betreft bestudering van de zaak. Toch weegt deze factor niet zo zwaar, omdat het bewijs toch meestal reeds onomstotelijk vastligt, terwijl de zaak, indien zij niet eenvoudig is, naar de gewone militaire of burgerlijke rechterlijke colleges of gerechten moet worden verwezen. De raadsman kan daarop aandringen, indien er gronden voor zijn.

Voorzover bij V.M.G. no. 522 niet anders is bepaald, wordt de zaak overigens afgehandeld „zoveel mogelijk” overeenkomstig de wijze als in de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht is voorgeschreven voor een zaak, aanhangig gemaakt bij een temporaire krijgsraad. Zo is er veel ruimte van handelen gelaten.

Een drietal verschillen wordt gemaakt, n.l. voor:

a. de beschikking tot verwijzing; b. de termijnen; c. het wijzen van het vonnis.

ad a. De rechter doet de verdachte bij de aanvang van de zitting mondeling mededeling van het feit, hetwelk hem wordt te laste gelegd, met opgave van de tijd en plaats en de omstandigheden, waaronder het is gepleegd, waarvan door de secretaris aantekening wordt gehouden in de notulen van het verhandelde ter terechtzitting. Deze aantekening komt in alle opzichten in de plaats van de beschikking tot verwijzing.

ad b. Alle termijnen komen te vervallen.

ad c. De rechter wijst onmiddellijk na de sluiting van het onderzoek ter terechtzitting mondeling ³⁵⁾ vonnis, waarvan door de secretaris in de notulen aantekening wordt gehouden, tenzij de rechter mocht besluiten om schriftelijk vonnis te wijzen, in welk geval de

³⁴⁾ Zie V.M.G. no. 522, artikel 3. Vergelijk „Besluit Militaire Politie-, rechter 1945”, artikel 5.

³⁵⁾ Zulks staat aan de militaire politierechter ook vrij.

uitspraak door hem kan worden uitgesteld voor een termijn van ten hoogste een week. Eenzelfde termijn van zeven dagen vinden wij in het geding voor de kantonrechter ³⁶⁾).

Verwijzen naar een college.

Wanneer ter terechtzitting blijkt, dat een zaak niet van eenvoudige aard is — bepaaldelijk ook ten aanzien van het bewijs en de toepassing van de wet — kan de rechter hevelen, dat de zaak naar de gewone (militaire of burgerlijke) rechterlijke colleges of gerechten wordt verwezen. Welk rechterlijk college of gerecht dat is, zal geheel afhangen van de kwaliteit van de persoon van verdachte, van het te laste gelegde feit en van de competentie van die rechterlijke colleges en gerechten. Een dergelijke verwijzing naar een meervoudige kamer vinden wij ook bij de politierechter ³⁷⁾ en de militaire politierechter ³⁸⁾.

Straffen en maatregelen.

De straffen, die door het B.K. kunnen worden opgelegd zijn: de doodstraf, levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaar ³⁹⁾. Hier treft ons een groot verschil met de andere alleensprekende rechters, die allen slechts zeer lichte straffen kunnen opleggen. Op enkele feiten staat een beperkt maximum, n.l. op die, vermeld in V.M.G. no. 526, artikel 3, en op het feit dat een persoon, die nadat hij krachtens het bevel van het B.K. naar niet gecontroleerd gebied is verwijderd, zonder daartoe gerechtigd te zijn, zich ophoudt in gecontroleerd gebied. In deze gevallen is een maximum gevangenisstraf van vijf jaren gesteld.

De maatregelen, die het B.K. kan toepassen, zijn tweeërlei:

- 1°. terbeschikkingstelling van de Regering;
- 2°. verwijdering uit gecontroleerd gebied naar niet-gecontroleerd gebied.

ad 1. Een persoon, die behoort of behoord heeft tot een organisatie of groep, die zich ten doel stelt het wettig gezag op gewelddadige wijze aan te randen of de inwendige veiligheid op gewelddadige wijze te verstoren, dan wel tot een bende, die opgetreden is of optreedt met het kennelijk doel wandaden te begaan, waardoor de veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht, kan ongeacht diens leeftijd, tot een door de rechter te bepalen tijdstip ter beschikking van de Regering worden gesteld, zonder toepassing van enige straf, indien hij meent, dat de schuldige voor verbetering vatbaar is en de door hem begane feiten niet van een ernstig misdadig karakter blijken te geven ⁴⁰⁾. Op deze terbeschikkingstelling zijn artikel 46 van het Ind. Wetboek van Strafrecht — met uitzondering

³⁶⁾ Wetboek van Strafvordering, artikelen 396 en 397.

³⁷⁾ Wetboek van Strafvordering, artikel 376 (b).

³⁸⁾ Besluit milit. pol.rechter 1945, art. 4, 2e lid.

³⁹⁾ Zie M.R.T. XLII, pag. 102 e.v. juncto art. 50 S.O.B.

⁴⁰⁾ Zie V.M.G. no. 526, artikel 3.

van de laatste zinsnede van het eerste lid van dat artikel — alsmede de bepalingen ter uitvoering van dat artikel van overeenkomstige toepassing ⁴¹⁾).

ad 2. B'ehoudens het bepaalde betreffende de terbeschikkingstelling van de Regering en dat betreffende toepassing van artikel 46 van het Ind. W.v.Sr. kan de rechter bij strafrechtelijke vervolging van een persoon, terzake van het onder d I vermelde strafbaar gestelde feit bevelen, dat die persoon uit gecontroleerd gebied naar niet-gecontroleerd gebied zal worden verwijderd.

F i a t e x e c u t i e .

Bepaalde rechtsmiddelen heeft de verdachte, die voor het B.K. moet terechtstaan, niet.

Het Wetboek van Strafvordering onderscheidt gewone en buitengewone rechtsmiddelen. Onder de eerste vallen, naast de bezwaarschriften:

- a. verzet tegen de einduitspraak;
- b. hoger beroep bij rechtbank of gerechtshof;
- c. beroep in cassatie van einduitspraken en beschikkingen; terwijl de buitengewone rechtsmiddelen zijn:
 - a. cassatie in het belang der wet;
 - b. herziening van arresten en vonnissen.

Verdachte staat dan ook terecht voor een „militaire^v rechter en in ons „militaireⁿ strafprocesrecht zijn wij nogal schaars bedeeld met rechtsmiddelen. Kennen wij bij de vredeskrijgsraden nog het appèl op het Hoog Militair Gerechtshof als het enige rechtsmiddel, bij krijgsraden te velde en temporaire krijgsraden is ter wille van snel recht het beroep op het H.M.G., dat niet mede „te veldeⁿ gaat, vervangen door het fiat executie van de Commandierend Generaal, die zoals vanzelf spreekt, wel mede te velde is.

Indien deze weigert zijn fiat aan de uitvoering van het vonnis te geuen, is in de praktijk de berechting van zodanige zaak aan het H.M.G. opgedragen geworden. Zo droeg het K.B. van 2 Mei 1947, no. 30 aan het Hof op: „sententie te wijzen, alsof tegen het vonnis „van de krijgsraad beroep zou hebben opengestaan en alsof zowel

⁴¹⁾ Artikel 46 Ind. Wetboek van Strafrecht luidt:

(1) Indien de rechter heeft bevolen, dat de schuldige ter beschikking van de Regering zal worden gesteld, wordt hij:

hetzij in een landsopvoedingsgesticht geplaatst, ten einde aldaar, of later op andere wijze, van Regeringswege in zijne opvoeding worde voorzien,

hetzij ter opvoeding toevertrouwd aan een in Nederlands-Indië gevestigd bijzonder persoon of aan eene aldaar gevestigde, rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging, of aan eene aldaar gevestigde stichting of instelling van weldadigheid, ten einde door deze of later op andere wijze, van Regeringswege in zijne opvoeding worde voorzien,

in het eene en het andere geval uiterlijk tot hij den leeftijd van achttien jaren zal hebben bereikt.

(2) Bepalingen ter uitvoering van het eerste lid van dit artikel worden bij ordonnantie vastgesteld.

„de auditeur-militair als verdachte tijdig tegen dat vonnis bij het „Hof in beroep zouden zijn gekomen" ⁴²⁾.

Op overeenkomstige wijze is ook het H.M.G. van Indonesië in een geval van weigering van het fiat-executie tot berechting van de zaak bevoegd verklaard ⁴³⁾.

Het vonnis van het B.K. dient alvorens te worden geëxecuteerd te worden gepresenteerd aan de brigadecommandant om daarop te verlenen het fiat-executie en zal na het bekomen daarvan onmiddellijk ter executie worden gelegd. met inachtneming van het bepaalde bij artikel 167 van de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht. met dien verstande dat voor de opzending van de processtukken als bedoeld in lid (2) de afloop van de termijn bedoeld in lid (1) niet behoeft te worden afgewacht ⁴⁴⁾.

Het R.K. is rechter in eerste en hoogste aanleg ⁴⁵⁾, zodat geen hoger beroep tegen het vonnis open staat. Als wij weer vergelijken met de militaire politierechter, zien wij dat voor de tenuitvoerlegging van de vonnissen van deze rechter het fiat-executie niet vereist is, maar wel dat hoger beroep mogelijk is op de meervoudige kamer van de krijgsraad te lende, echter alleen in die gevallen, in welke hoger beroep tegen een vonnis van de politierechter of van de kantonrechter ware toegelaten.

D e r a a d s m a n .

Een waardevol recht van de verdachte is, dat hij, zodra hij verdacht is, zich van een raadsman mag voorzien. Hij mag zich ook zelf verdedigen, maar de praktijk bewijst, dat hij de draagkracht van zijn woorden en handelingen niet overziet.

Het recht van de verdachte, om zich bij de behandeling van zijn zaak voor het B.K. door een gekozen raadsman te doen bijstaan, dert wel dat hij de toevoeging van een raadsman mag verzoeken, vindt hij reeds vermeld in het hem door de zorg van de Auditeur Militair uitgereikte schriftelijke bevel om voor het Bijzonder Krijgsrecht te verschijnen.

In spoedeisende gevallen geschiedt de aanzegging mondeling. Alsdan zal hem naast de aanduiding van het feit, hetwelk hem te laste wordt gelegd en de tijd en plaats van de zitting ook moeten worden medegedeeld, wat in het schriftelijk bevel over de raadsman staat. Omtrent de bijstand van een gekozen of toegevoegde raadsman zijn de bepalingen van de leden (3) en (4) van artikel 79 van de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht van toepassing.

Raadsliden, die hun woonplaats hebben binnen het rechtsgebied van de gewone dagelijkse rechter te Batavia, leggen voor hun ambts-

⁴²⁾ Het K.B. van 2 Mei 1947, no. 30 is afgedrukt in M.R.T., deel XL, pag. 391.

⁴³⁾ Zie de Regeringsbesluiten van 17 Jan. 1948, no. 2 en van 23 Jan. 1948, no. 2, alsmede M.R.T., deel XLI, pag. 433 e.v. en 438 e.v.

⁴⁴⁾ Zie V.M.G. no. 522, artikel 3, derde lid.

⁴⁵⁾ Zie V.M.G. no. 522, artikel 2, eerste lid.

aanvaarding de volgende eed (belofte) af ⁴⁶⁾: „Ik zweer (beloof) dat „ik de eerbied, aan de rechterlijke autoriteit verschuldigd, zal in „acht nemen; dat ik middellijk noch onmiddellijk, onder welke naam „of voorwendsel ook tot liet verkrijgen mijner benoeming aan iemand, „wie het ook zij, iets heb gegeven of beloofd, noch zal geven of „beloven, en dat ik gene zaak zal aanraden of verdedigen, die ik in „gemoede niet geloof in rechten gegrond te zijn." Deze eed geldt voor advocaten en procureurs, die als zodanig bij de balie staan ingeschreven. Voor militairen, die voor een krijgsraad moeten verschijnen, treden vaak officieren-raadslieden op, die de hoedanigheid van meester in de rechten niet bezitten. Deze worden niet beëdigd.

De hogere legerleiding spoort alle officieren, veldpredikers en aalmoezeniers aan zich voor de taak van verdediger voor de krijgsraad beschikbaar te stellen ⁴⁷⁾. Het is een zedelijke plicht van de officier zijn ondergeschikten ook in dit opzicht bij te staan. Bij krijgsraadzaken is de zaak meestal wel rond vóór de zitting begint. Een goed jurist kan wellicht nog wat op juridische gronden aanvoeren, maar bij de verdediging voor de krijgsraad gaat het vooral om de kennis van dienstvoorschriften en hun toepassing in de praktijk, vaak te velde onder moeilijke omstandigheden. Het gaat om de speciale omstandigheden die inhaerent zijn aan de militaire dienst, vaak om de mentaliteit van de groep, waartoe verdachte behoort. De officier-raadsman kent deze factoren en omstandigheden.

De verdachte.

De verdachte die voor het B.K. wordt gedaagd, is meestal lid van een of andere verzetsgroep en heeft zich schuldig gemaakt aan moorden en rampokken.

De praktijk is, dat een officier-raadsman de verdediging op zich neemt. Het is een officier van de tegenpartij van verdachte. De verdachte zal met enige schroom zijn zaak aan deze verdediger toevertrouwen. Deze raadsman heeft meestal nog een tolk nodig om met verdachte te kunnen spreken en heeft zijn cliënt vóór de aanvang van de zitting slechts even gezien of gesproken.

Van het instituut „raadsmanⁿ blijft niet zo heel veel over.

Welk Nederlands officier kent de voorschriften en de mondelinge orders van de verzetslieden?

Welk Nederlands officier kent de speciale omstandigheden van de kring, tot welke deze verdachten behoren?

Ieder Nederlands officier meent wel hun mentaliteit te kennen. Hij kent die uit zijn ervaring met deze lieden op het gevechtsveld. Toch gaat het er om, de naar buiten zich openbarende gevolgen van innerlijke moeilijkheden naar voren te brengen op zulk een wijze dat de rechter een goed beeld van de persoon van verdachte krijgt ⁴⁸⁾.

⁴⁶⁾ Zie V.M.G. no. 531 van 2 Augustus 1948.

⁴⁷⁾ Rondschrijven van A.G. Ind. van 27 Aug. 1947, no. J. 796 A/III C.

⁴⁸⁾ Hoofdzaken uit het militaire strafproces bij de Zeemacht, dictaat, pag. 85 tot 88.

In vele gevallen zal het vergrijp, dat ten laste wordt gelegd, geacht worden gericht te zijn tegen het wettig gezag. „Tegen het wettig „gezag" is vaak een element van het delict. Voor ons staat vast, dat Nederland het wettig gezag uitoefent in Indonesië. Voor de eenvoudige inlander is dat nog niet zo zeker. Tot 8 Maart 1942 had Nederland het wettig gezag over Indonesië, de facto en de jure door alle Mogendheden erkend. Dat zal hij wel weten. Toen zijn de Japanners gekomen en de Nederlandse troepen capituleerden. Hier en daar streed een groepje nog een heldenstrijd, maar het Nederlandse gezag was in feite verdwenen. Een jaar later werd de herdenking van de „Geboorte van het nieuwe Java" gevierd. Nederland had in zijn ogen afgedaan.

De eenvoudige man kan noch lezen noch schrijven. Het onderwijs op de dassascholen was te kort — twee jaar — om te blijven resulteren. Bovendien was er geen lectuur in de dessa om de leeskunst te onderhouden. De man weet alleen wat hem wordt medegedeeld. Nederlandse voorlichtingslectuur is voor hem onbereikbaar en onleesbaar. De invloed van het Nederlandse B.B. buiten de door onze troepen bezette plaatsen is zeer miniem. Volgens hetgeen hem wordt verteld heeft het Nederlandse gezag voor goed afgedaan. Van een de-jure-erkenning heeft hij nooit gehoord. De leiders, die hier wel iets van weten kunnen, zwijgen er opzettelijk over.

Nadat op 14 Augustus 1945 Japan onvoorwaardelijk had gecapituleerd, werd op 17 Augustus de Republiek Indonesia uitgeroepen. Op de 17e van iedere maand tooien de Republikeinen zich steeds met een rood-wit speldje of vlaggetje. Het blauw — de kleur van de trouw — is uit hun vaandel verdwenen!

Op 29 September 1945 kwamen de eerste geallieerde (Britse en Brits-Indische) troepen op Java aan. Zij stonden onder bevel van Generaal Christison. Deze sprak op 30 September 1945 over de regering Sukarno, als over het „de facto gouvernement". Men wil geen vreemden meer zien. Toen op 23 October Britse troepen bij Surabaja landden, ontstonden er hevige gevechten. Een week later werd zelfs Generaal Malabey in Surabaja vermoord. Op 24 December mocht het Indonesische volksleger in de gebieden, die niet onder Britse contrôle stonden, Japanners ontwapenen. Het had tevens te zorgen voor de veiligheid der geïnterneerden. Toen op 30 December Nederlandse Mariniers te Priok aan wal gingen, verbood Generaal Christison verdere landingen.

Op 15 Maart 1948 volgde de erkenning van de Republiek door de Arabische staten. Zes weken later proclameerden de Sundanczen de onafhankelijkheid van Pasundan. Op 11 Juni daaraanvolgende werd een vriendschapsverdrag gesloten tussen Egypte en de Republiek.

Deze en andere feiten hoort de man wel.

Wat is nu voor hem het „wettig gezag"?

De Nederlanders zeggen, dat het aan hen is. De Japanners beweerden indertijd hetzelfde. Zij schonken zelfs de volledige onafhankelijkheid. Toen kwamen de Nederlanders weer terug en deden

alsof ze even met vakantie waren geweest en of er niets was gebeurd.

Voor ons is het volkomen duidelijk, dat het wettig gezag aan Nederland is, maar voor een pelopper, die nationaal voelt, niet. Zo is het verklaarbaar, dat zijn begrip omtrent het wettig gezag in Indonesië het onze niet geheel of liever: in het geheel niet dekt. Zo kan hij te goeder trouw zijn.

Ook met het opgeven van een valse naam door de Indonesiër moeten de raadsman en de rechter wel even voorzichtig zijn. Als een Indonesiër bij ons onder een bepaalde naam bekend staat en hij noemt zich plotseling anders, dan is dat nog niet altijd, wat wij verstaan, onder een „valse^v naam. Het veranderen van de naam is in het bijzonder op Java niets ongewoons. Het komt bij verschillende gelegenheden voor. zoals bij de geboorte van een kind, waarbij de vader de naam van het kind aanneemt. met de aanduiding „Vader „van”. De naam van een kind wordt door zijn ouders vaak gewijzigd, als zij vrezen, dat hun goden op die naam niet gesteld zijn. Is het kind b.v. zwak en ziekelijk, dan constateren de ouders direct, dat dit te wijten is aan de ongunstige indruk, die de naam van het kind op de geesten heeft gemaakt. Zij wijzigen deze naam dan gauw. Ook op latere leeftijd verandert de Javaan zijn naam meermalen, vooral als het hem in het leven niet erg meeloopt. Het motief is weer de angst voor de geesten, die het niet op zijn naam hebben begrepen. Naamsverandering uit angst voor de politie en de justitie gebeurt ook heel dikwijls. In dit geval kunnen wij wel van een valse naam spreken. Een Javaan met tien „aliassen^v is absoluut geen zeldzaamheid. Om moeilijkheden te voorkomen is bepaald, dat voor de wet overeenkomsten en dergelijke op de kindernaam behoren te worden gesloten. Ten overvloede tekent de Javaan alle stukken nog met zijn duim, welke „handtekeningⁿ niet voor verandering vatbaar is. Door de rechtbank wordt de beklagde-Indonesiër veroordeeld op zijn kindernaam, althans de naam, die hij als kindernaam opgeeft.

Inwerkingtreding.

Paragraaf I van de Verordening no. 522, bevattende de instelling van de Bijzondere Krijgsgerechten, trad op 5 Maart 1948 aanstonds in werking.

Paragraaf II, bevattende materieel recht, treedt slechts in werking voor door de Legercommandant, in overleg met de Secretaris van Staat voor Justitie, nader aan te wijzen gebiedsdelen, op daarvoor nader te bepalen tijdstippen.

Deze tijdstippen zijn bepaald voor:

Java, bij V.M.G. no. 527 van 5 Juni 1948, m.i.v. 1 Maart 1948:
Terr. Commando Midden-Sumatra, bij V.M.G. no. 529 van 26 Juni 19-18. niet ingang van 1 Juli 1948;

Sumatra, bij V.M.G. no. 538 van 19 December 1948, m.i.v. 19 December 1948.

Werkzaamheid van de B.K.n.

Een enkele maal lezen wij in de dagbladen vonnissen van een Bijzonder Krijgsgerecht. Gaarne had ik aan dit opstel een overzicht toegevoegd van de werkzaamheid der Bijzondere Krijgsgerechten.

Bij velen bestaat echter enige huivering om zich in te laten met iets, wat de Bijzondere Krijgsgerechten betreft. zodat het mij niet gelukt is, voldoende medewerking te verkrijgen, teneinde tijdig een overzicht van de werkzaamheid van de B.K.n. samen te stellen.

Ook ligt mijn huidige standplaats, n.l. in het hartje van Midden-Java nu niet bepaald gunstig om zelf de benodigde gegevens te bemachtigen.

NASCHRIFT

Het deed ons genoegen te ervaren, dat een officier der K.L. zóveel belangstelling getoond heeft voor een maatregel, welke o.i. uitsluitend bestemd is voor het K.N.I.L., dat hij een toelichting op die maatregel geschreven heeft, welke slechts voor zijn K.N.I.L.-collegae rechtstreeks nut kan hebben. De vraag is intussen bij mij opgekomen, of de Schrijver zich wel voldoende rekenschap heeft gegeven van de afstand, welke militair-strafrechtelijk bestaat tussen de K.L. en het K.N.I.L. Ons Wetboek van Militair Strafrecht bevat toch in art. 63 sub 1° een bepaling, welke practisch het K.N.I.L. in Indonesië niet als „militairen” in de zin der wet erkent. Ik heb in mijn opstel op blz. 88 v. van deze jaargang nog eens uiteengezet, dat de Nederlandse militaire strafwetgeving — welke bij de wet is vastgesteld — staatsrechtelijk op een hoger plan staat dan de Nederlands-Indische, welke of aan een K.B. of aan een ordonnantie haar bestaan ontleent. Slechts de Indonesische noodwetgeving, de verordeningen van het Militair Gezag, mogen, naar de rechtspraak heeft erkend, in Nederlandse u-etten wijzigingen of aanvullingen aanbrengen. Deze amendementen hebben echter een tijdelijk bestaan: zij verliezen hun kracht zodra de staat van beleg opgeheven is. Van deze Verordeningen M.G. zijn voor de K.L. de meest belangrijke de nummers 43 en 505, welke enkele, uit de ongelijkwaardigleid voortvloeiende leemten hebben aangevuld.

Haar — om een voorbeeld van andere aard te noemen — art. 81 Inv. M.S.T. bevat wel een regeling van bevoegdheid van de Indonesische burgerlijke rechter maar spreekt niet van de Indonesische militaire rechter; deze leemte is, zover mij bekend, niet bij Verordening M.G. aangevuld. Toch is dat art. 81 in beginsel volkomen juist: ook de Indonesische militaire rechter is er een van lager orde dan de Nederlandse, zodat een Nederlands militair niet zonder bij de wet verleende machtiging voor een Indonesische militaire rechter mag terechtaan.

Daarom acht ik het onjuist, dat de Schrijver zich op blz. 483 bovenaan op het standpunt stelt, „dat de [Indonesische] krijgsraad „te velde en de temporaire krijgsraad . . . slechts competent zijn in

„strafzaken tegen militairen van K.N.I.L., K.L. en K.M.” De militairen van de K.L. en van de K.M. zijn in Indonesië voor deze Indonesische militaire rechters, als waren het vreemde rechters, niet justiciabel.

Deze Indonesische egocentrische gedachtengang is, als gevolg van het samenwerkend optreden van Nederlandse militairen met het K.N.I.L. verklaarbaar. Doch de positie van de Nederlandse militair tegenover die van het K.N.I.L. behoort, zolang de wanorde in de groot-Nederlandse militaire strafwetgeving niet bij de wet door eenheid en gelijkheid is vervangen, van Nederlandse zijde te worden hoog gehouden.

Aan de wetgevers voor en in de overzeese gebiedsdelen moet met sprekende voorbeelden duidelijk worden gemaakt, dat alle tot samenwerking ten aanzien van de defensie van groot-Nederland bestemde krijgsmachten onderworpen moeten zijn aan één en dezelfde militaire strafwetgeving.

R.C.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 15 Maart 1949.

President: Lt. Kolonel Mr H. H. A. de Graaff.

Leden: Kapitein D. van den Hoek en 1e lt. Mr J. B. Sellink.

Auditeur-Militair: Kapitein Mr M. G. Koopcrberg (plv.).

Wederrechtelijke inlevering van uitrustingsstukken.

Bij vermissing van in bruikleerz ontvangen uitrustingsstukken, inleveren van gelijksoortige, bij een kameraad weggenomen, goederen, als waren deze de aan beklagde in bruikleen verstrekte goederen.

Auditeur-Militair: zich opzettelijk door een listige kunstgreep onttrekken aan een bepaalde soort van dienstverplichtingen (art. 131 W.M.S.R.), namelijk aan de verplichting om de goederen met voldoende zorg te bewaren en op een bevolen tijdstip in te leveren.

Krijgsraad: van overtreding van artikel 131 W.M.S.R. kan eerst sprake zijn, wanneer beklagde zich onttrekt aan de gehele inleveringsplicht (d.i. aan de inleveringsplicht t.a.v. zijn gehele uitrusting) of wanneer hij zich regelmatig gedurende langere tijd aan die verplichting onttrekt, quod non. De Krijgsraad acht beklagde schuldig aan „oplichting^m”, t.w. het door listige kunstgrepen een ander bewegen tot het tenietdoen van een inschuld, zulks met het oogmerk om zich wederrechtelijk te bevoordelen.

(W.M.S.R. art. 131, W.v.Sr. art. 326).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair tegen J. N. K.. geboren 8 Mei 1925, van beroep meubelinaker, destijds dpl. soldaat bij de Legerluchtmacht Nederland te Woensdrecht, beklagde,

Gezien de beschikking namens de Chef van de Generale Staf d.d. 29 Januari 1949 tot verwijzing van de zaak tegen beklagde naar de Krijgsraad te Velde;

Gezien de schriftuur van eis, door de Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 15 Maart 1949 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur, inhoudende de overweging, dat het tenlastegelegde oplevert: „als militair zich opzettelijk door een listige kunstgreep voor goed aan de vervulling van een bepaalde soort van dienstverplichtingen onttrekken, gepleegd in tijd van oorlog”, en strekkende tot veroordeling van beklagde tot een geldboete van veertig gulden, bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door vijf en twintig dagen hechtenis, met bevel tot teruggave aan de Staat der Nederlanden van de in beslag genomen goederen;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzittig gehouden onderzoek;

Gelet op de door beklagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de „Legerluchtmacht Nederland, althans als militair in de zin der wet, „te Woensdrecht, althans in Nederland,

„primair, *hetzij*:

„op of omstreeks 2 December 1948 met het oogmerk om zich „wederrechtelijk te bevoordelen door listige kunstgrepen dan wel „door een samenweefsel van verdichtsels de magazijnbeheerder dan „wel fourier van de Vliegbasis Woensdrecht heeft bewogen tot het „tenietdoen van een inschuld, namelijk tot het geven van kwijting „aan hem, beklagde, van zijn, beklagdes, verplichting tot inleve- „ring bij de magazijnbeheerder dan wel fourier van de hem van rijks- „wege in bruikleen verstrekte bijzondere gascape, grondzeil en hand- „doek, doordat hij, beklagde, alstoen aldaar bij genoemde magazijn- „beheerder dan wel fourier een gascape, grondzeil en handdoek heeft „ingeleverd gelijksoortig met de bijzondere goederen bovengenoemd „maar welke hem niet bijzonderlijk van rijkswege in bruikleen waren „verstrekt, zonder te doen blijken dat deze goederen andere waren „dan die hem bijzonderlijk in bruikleen waren verstrekt en die hij „alstoen wederom moest inleveren, een en ander met het oogmerk om „de voornoemde magazijnbeheerder dan wel fourier te bewegen hem „van zijn verplichting tot inlevering van bovengenoemde goederen te „kwijten, immers wilde hij, beklagde, zich wederrechtelijk bevoor- „delen, doordat hij die goederen wederrechtelijk had ontnomen onder- „scheidenlijk aan G. J. van Mourik, A. C. J. Sprengers en J. G. C. „van Croesen aan wie die bijzondere goederen in bruikleen waren „verstrekt, en door inlevering van die wederrechtelijk verkregen „goederen kwijting van zijn eigen schuld verkrijgen;

„*hetzij*:

„op of omstreeks 2 December 1948, alzo in tijd van oorlog, zich „opzettelijk door een listige kunstgreep dan wel een samenweefsel „van verdichtsel en voorgoed aan de vervulling van een bepaald soort „van dienstverplichtingen, namelijk om de hem bijzonderlijk van „rijkswege in bruikleen verstrekte militaire goederen met voldoende „zorg te bewaren en op een bevolen tijdstip bij een fourier dan wel „magazijnbeheerder weer in te leveren heeft onttrokken. door alstoen „aldaar opzettelijk bij de magazijnbeheerder dan wel fourier van de „Vliegbasis Woensdrecht een gascape, een grondzeil en een hand- „doek, welke onderscheidenlijk aan G. J. van Mourik, A. C. J. „Sprengers en J. G. C. van Croesen van rijkswege in bruikleen waren „verstrekt, in te leveren, zonder zulks aan die magazijnbeheerder dan „wel fourier kenbaar te maken dat dit andere goederen waren dan „de hem, beklagde, verstrekte, terwijl hij opzettelijk bij die maga- „zijnbeheerder dan wel fourier daardoor de indruk heeft gewekt, „dat hij de bijzonderlijk aan hem, beklagde, van rijkswege in bruik- „leen verstrekte gascape, grondzeil en handdoek inleverde;

„althans, indien terzake van het voorgaande geen veroordeling „mocht of zou kunnen volgen,

„*subsidiair*:

„op of omstreeks 1 December 1948 met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een gascape, een grondzeil en een handdoek, welke goederen van rijkswege in bruikleen waren verstrekt onderscheidenlijk aan G. J. van Mourik, A. C. J. Sprengers en J. G. C. van Croesen en welke goederen toebehoorden aan de Staat der Nederlanden, althans aan een ander dan aan hem, „beklaagde“;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is een ambtelijke verklaring d.d. 15 December 1948 van de Commandant van het Depôt Personeel Legerluchtmacht met de zakelijke inhoud, dat beklaagde van 4 Juni 1946 tot 6 December 1948 in werkelijke dienst is geweest;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard: dat hij omstreeks 1 December 1948 als soldaat in dienst was te Woensdrecht bij de Legerluchtmacht; dat hij gedurende de twee en een half jaar, dat hij in militaire dienst is geweest, van het Rijk door tussenkomst van de fourier verschillende kleding- en uitrustingsstukken in bruikleen heeft ontvangen en wist, dat hij al deze goederen wanneer hij uit dienst zou gaan of met groot verlof zou worden gezonden, bij de fourier moest inleveren; dat hij ook wist, dat hij verplicht was speciaal die goederen, die aan hem in bruikleen waren verstrekt dan terug te geven en niet kon volstaan met het inleveren van soortgelijke goederen; dat hij op of omstreeks 1 December 1948 van de aan hem in bruikleen verstrekte goederen miste een gascape, een grondzeil en een handdoek; dat hij toen, bevreesd hiervoor te moeten nadienen, plotseling het plan heeft opgevat om door inleveren van een ander grondzeil, een andere gascape en een andere handdoek, dan die welke hem in bruikleen waren uitgereikt, te bewerkstelligen, dat de fourier de verplichting tot inlevering die hij, beklaagde, tegenover het Rijk had, voldaan zou achten en door het stellen van een aantekening op zijn kleding- en uitrustingslijst deze schuld aan het Rijk quiteren; dat hij daarop blindelings in een andere kamer drie soortgelijke als de hem ontbrekende voorwerpen heeft weggenomen van militairen, die deze voorwerpen op hun beurt van het Rijk in bruikleen hadden ontvangen; dat hij vervolgens deze goederen bij de fourier heeft gebracht en ze bij deze heeft ingeleverd zonder deze fourier op enige manier te doen blijken, dat dit andere goederen waren dan die, welke aan hem, beklaagde, in bruikleen waren verstrekt; dat is geschied hetgeen ook zijn bedoeling was, want dat de fourier deze goederen heeft aanvaard als waren het die, welke hij van het Rijk in bruikleen had ontvangen, en op de kleding- en uitrustingslijst daarvan aantekening heeft gesteld, zodat hij, beklaagde, in dat opzicht van zijn inleveringsplicht tegenover het Rijk werd gekweten; dat hij niet weet, van wie hij deze goederen heeft weggenomen, maar moet erkennen, dat hij geen recht had op bovenvermelde manier te handelen;

Overwegende, dat *Theodorus Johannes Smeelen*, oud 22 jaar, ten

processe als getuige gehoord. zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij sedert Augustus 1947 fungeert als fourier op het vliegveld Woensdrecht; dat hij in zijn functie belast is met het uitgeven en innemen van uitrustingsstukken; dat volgens zijn instructies een militair, die bepaalde goederen van het Rijk in bruikleen ontvangt, verplicht is ook deze zelfde goederen en niet soortgelijke in te leveren; dat beklaagde, die enige dagen voordien verklaard had zijn gascape, grondzeil en een handdoek te missen, op 2 December 1948 toen hij, beklaagde, met groot verlof ging en zijn kleding en uitrusting inleverde, ook zijn gascape, grondzeil en handdoek heeft ingeleverd, d.w.z. dat hij, getuige, dit dacht, want dat beklaagde soortgelijke voorwerpen inleverde; dat hij, denkend dat beklaagde het vermiste had tsruggevonden, zonder iets op te merken de kleding- en uitrustingslijst eigenhandig heeft ingevuld en persoonlijk de ingeleverde voorwerpen heeft afgeboekt, waardoor, volgens deze lijsten, beklaagde voor wat de ingeleverde voorwerpen betreft, ontslagen werd van diens inleveringsplicht tegenover het Rijk; dat beklaagde bij het inleveren van de Rijksgoederen, zich geheel heeft gedragen, alsof deze voorwerpen identiek waren aan die, welke hij in bruikleen had ontvangen; dat, indien hij geweten of vermoed zou hebben, dat beklaagde andere goederen inleverde dan die welke hem in bruikleen waren verstrekt, hij deze in geen geval van beklaagdes kledinglijst als ontvangen zou hebben afgeboekt;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Kon. Marechaussee, B'rigade Hoogerheide No. 163, opgemaakt door Alfonsus Antonius Vermaas en Hendrik Doornbosch, beiden marechaussee 1e klasse en behorende tot voornoemde brigade, en gesloten te Woensdrecht op 4 December 1948, zakelijk inhoudt als verklaring aan eerste verbalisant van:

Gerardus Johannes van Mourik, oud 21 jaar, dpl. soldaat bij de Legerluchtmacht, gelegerd te Woensdrecht,

dat hij op 1 December 1948 de gascape, welke hij van de Staat der Nederlanden in bruikleen had ontvangen, vermiste; dat hij niemand toestemming of vergunning had gegeven de bedoelde gascape weg te nemen; voorts van:

Jacobus Gerardus Cornelis van Croesen, oud 20 jaar, dpl. soldaat bij de Legerluchtmacht Nederland, gelegerd te Woensdrecht:

dat hij op 2 December 1948 een handdoek, welke hem door de Staat der Nederlanden in bruikleen was verstrekt, verniste; dat hij niemand toestemming of vergunning had gegeven de bedoelde handdoek weg te nemen; voorts van:

Augustinus Cornelis Johannes Sprengers, oud 22 jaar, dpl. soldaat bij de Legerluchtmacht Nederland, gelegerd te Woensdrecht,

dat hij op 2 December 1948 een grondzeil, hetwelk hem in bruikleen was verstrekt door de Staat der Nederlanden, vermiste; dat hij niemand toestemming of vergunning had gegeven het bedoelde grondzeil weg te nemen:

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden, die geacht moeten worden hier te zijn herhaald, opleveren evenzovele redengevende feiten en omstandigheden, waarop steunt de beslissing van de Krijgsraad, dat door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, dat beklaagde, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de Legerluchtmacht Nederland, op 2 December 1948 met liet oogmerk om zich wederrechtelijk te bevoordelen door listige kunstgrepen de fourier van de Vliegbasis Woensdrecht heeft bewogen tot het tenietdoen van een inschuld, namelijk tot het geven van kwijting aan hem, beklaagde. van zijn, beklaagdes. verplichting tot inlevering bij de fourier van de hem van rijkswegen in bruikleen verstrekte bijzondere gascape, grondzeil en handdoek, doordat hij, beklaagde, alstoen aldaar bij genoemde fourier een gascape, grondzeil en handdoek heeft ingeleverd gelijksoortig met de bijzondere goederen bovengenoemd maar welke hem niet bijzonderlijk van rijkswegen in bruikleen maren verstrekt, zonder te doen blijken dat deze goederen andere waren dan die hem bijzonderlijk in bruikleen waren verstrekt en die hij alstoen wederom moest inleveren, een en ander met het oogmerk om de voornoemde fourier te bewegen hem van zijn verplichting tot inlevering van bovengenoemde goederen te kwijten, immers wilde hij, beklaagde, zich wederrechtelijk bevoordelen. doordat hij die goederen wederrechtelijk had ontnomen onderscheidenlijk aan G. J. van Mourik, A. C. J. Sprengers en J. G. C. Croesen, aan wie die bijzondere goederen in bruikleen waren verstrekt, en door inlevering van die wederrechtelijk verkregen goederen kwijting van zijn eigen schuld verkrijgen;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als „*oplichting*“ voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 326 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende immers, wat het hierboven hewezenverklaarde betreft, dat de Krijgsraad de inlevering van uitrustingsstukken bij een fourier op de wijze en niet het oogmerk, zoals beklaagde dit heeft gedaan. een listige kunstgreep acht om van zijn verplichtingen ten deze af te komen: dat het hier vermelde bruikleen niet is de burgerrechtelijke overeenkomst van bruiklening, maar moet worden gezien in de in militaribus gebruikelijke zin, dat het Rijk een militair verplicht Rijkskleding en uitrusting in ontvangst te nemen en te gebruiken, totdat deze, na afloop zijner dienstperiode, weer bij het Rijk dienen te worden ingeleverd: dat het mitsdien in het zake dienende is of de vereisten voor (burgerrechtelijke) bruiklening aanwezig zijn: dat voorts beklaagdes handelingen erop waren gericht dat een inschuld zou worden teniet gedaan: dat het inimmers beklaagde-bedoeling was de betrokken fourier er toe te bewegen hem. beklaagde. door een aantekening op diens kledings- en uitrustingsstaat te ontslaan van de verplichting, hem door het Rijk opgelegd, tot inlevering bij het Rijk van de hem in bruikleen verstrekte uit-

rustingsstukken en aldus een schuld van hem, beklagde, aan het Rijk te niet te doen;

Overwegende, wat betreft het primair laatstelijk ten laste gelegde:

dat de Krijgsraad, eveneens op grond van de voormelde bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, dat beklagde te Woensdrecht op 2 December 1948, alzo in tijd van oorlog, niet de hem bijzonderlijk van rijkswegen in bruikleen verstrekte militaire goederen met voldoende zorg heeft bewaard en op een bevolen tijdstip bij een fourier heeft ingeleverd, door alstoen aldaar opzettelijk bij de fourier van de Vliegbasis Woensdrecht een gascape, grondzeil en een handdoek, welke onderscheidenlijk aan G. J. van Mourik, A. C. J. Sprengers en J. G. C. van Croesen van rijkswegen in bruikleen waren verstrekt, in te leveren zonder zulks aan die fourier kenbaar te maken, dat dit andere goederen waren dan de hem, beklagde, verstrekte, terwijl hij opzettelijk bij die fourier daardoor de indruk heeft gewekt, dat hij de bijzonderlijk aan hem, beklagde, van rijkswegen in bruikleen verstrekte gascape, grondzeil en handdoek inleverde, doch tevens van mening is, dat dit aldus bewezen verklaarde niet inhoudt, dat beklagde zich aan de vervulling van een bepaald soort van dienstverplichtingen heeft onttrokken;

Overwegende dienaangaande immers, dat de Krijgsraad het voor een militair een dienstverplichting acht om een hem door het Rijk ten gehruike verstrekt kledings- of uitrustingsstuk weer op een door het Rijk te bepalen tijdstip en plaats, bij een Rijksfunctionaris in te leveren; dat voorts het gebruiken, intact houden en weer inleveren van kleding en uitrusting voor een militair een bepaalde soort van dienstverplichtingen vormt; dat echter eerst sprake kan zijn van het zich onttrekken aan deze bepaalde soort van dienstverplichtingen, indien dit onttrekken hetzij betreft deze gehele inleveringsplicht — en niet een of enkele onderdelen daarvan — hetzij gedurende langere tijd regelmatig plaats vindt met telkens een of enige kledings- of uitrustingsstukken; dat echter in casu beklagde, door al de hem van Rijkswegen verstrekte kleding en uitrusting behoudens gascape, grondzeil en een handdoek weer in te leveren, heeft getoond zich niet te willen onttrekken aan deze inleveringsplicht in het algemeen, maar slechts een enkele maal en t.a.v. enkele voorwerpen deze verplichting niet is nagekomen;

Overwegende, mitsdien, dat beklagde van het primair laatstelijk te last gelegde dient te worden vrijgesproken, en dat nu hierop een vrijspraak dient te volgen, de keuze van de Krijgsraad het eerst en laatstelijk te last gelegde vervalt, en de Krijgsraad zich slechts dient te bepalen tot het eerst telastgelegde;

Overwegende, dat nu een der alternatief onder primair telastgelegde feiten is bewezen, een nader onderzoek naar het subsidiair telastgelegde overbodig is en beklagde daarvan eveneens dient te worden vrijgesproken;

overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als be-

wezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, waarbij de Krijgsraad in het bijzonder rekening houdt met het feit, dat beklagde geheel eigener beweging zijn onjuiste gedragslijn heeft geopenbaard en bekend;

Gezien, behoudens voormelde wetsbepaling, nog de artikelen 2, 60, 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 23 en 24 van het Wetboek van Strafrecht; 193 en 198 van de Regtspleging bij de Landmagt; 76 van de Invoeringswet van het Militair Straf- en Tuchtrecht;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde tot betaling van een geldboete van *twintig gulden*, met bepaling, dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van *vijftien dagen*;

Beveelt de teruggave aan de Staat der Nederlanden van de in beslag genomen gascape, grondzeil en handdoek, welke als stukken van overtuiging gediend hebben;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

NASCHRIFT.

Bovenstaand vonnis luidt een nieuwe fase in met betrekking tot de berechting van de „wederrechtelijke inlevering“: de handeling van de militair die, verplicht zijnde om in bruikleen ontvangen uitrustingsstukken in te leveren, gelijksoortige goederen bij een kameraad wegneemt en deze inlevert, als waren zij de bepaalde, aan hem in bruikleen verstrekte, goederen.

In de eerste fase, de „gascap-affaire“ (Krijgsraad te Velde West, vonnis van 1 April 1947, M.R.T. XLI, blz. 423 v., N.J. 19471557) ontkende de Krijgsraad het bestaan van het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening en sprak beklagde vrij van de ten laste gelegde diefstal.

De tweede fase was de „deken-affaire“ (Hoog Militair Gerechtshof, sententie van 8 Juni 1948, M.R.T. XLI, blz. 612 v., N.J. 1948/570). Het Hof aanvaardde het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening en kwam tot schuldigverklaring aan diefstal.

Een volgende uitspraak, nog geen twee maanden na het wijzen van de „deken-sententie“ gevallen. was die van de Zeekrijgsraad te

's Gravenhage van 29 Juli 1948 (M.R.T. XLII, blz. 142 v.). De Zeekrijgsraad hield daarbij vast aan het oorspronkelijke standpunt: géén diefstal.

In de literatuur (M.R.T. XLI, blz. 424, M.R.T. XLI, blz. 614, M.R.T. XLII, blz. 80, M.R.T. XLII, blz. 278, N.J.B. 1948, blz. 648, N.J.B. 1949, blz. 52, N.J.B. 1949, blz. 244) werd het juridische onderdak van de „wederrechtelijke inlevering” besproken en werd het voor en tegen van de controverse: diefstal of geen diefstal, tegen elkaar afgewogen. Tevens werden andere oplossingen aan de hand gedaan: artikel 161 W.M.S.R. (wegmaken van uitrustingsstukken) en artikel 426 W.v.Sr. (oplichting), terwijl in de tenlastelegging bij bovenstaand vonnis artikel 131 W.M.S.R. (door een listige kunstgreep onttrekken aan de vervulling van een bepaalde soort van dienstverplichtingen) als mogelijkheid werd geopperd.

En thans is dan een nieuwe fase in de berechting aangebroken. Dit is mogelijk gemaakt doordat de Auditeur-Militair aan de rechter de keus openliet, het gepleegde onder oplichting of onder de onttrekking aan de vervulling van dienstverplichtingen ex artikel 131 W.M.S.R. te brengen. Door de constructie van de tenlastelegging kon de Krijgsraad, nu hij een der in de primaire tenlastelegging gegeven omschrijvingen aanvaardde, zich niet meer uitspreken over de oorspronkelijke controverse: diefstal of geen diefstal.

Uit het vonnis blijkt dat de Krijgsraad een andere keuze maakte dan zijn Auditeur-Militair; de laatste immers achtte, zoals in de aanhef van het vonnis is vermeld, artikel 131 W.M.S.R. toepasselijk, terwijl de Raad het gepleegde onder „oplichting” bracht en uitdrukkelijk overwoog dat het niet te brengen was onder het zich door een listige kunstgreep onttrekken aan de vervulling van een bepaalde soort van dienstverplichtingen. M.i. terecht: van de tot nu toe aan de hand gedane oplossingen ter berechting van de „wederrechtelijke inlevering” schijnt „oplichting” mij nog de meest passende ¹⁾. Terecht ook n.m.m. verwerpt de Raad de mogelijkheid dat artikel 131 toepasselijk zou zijn.

De Krijgsraad overweegt ten aanzien van artikel 131 dat eerst van een onttrekken aan een bepaalde soort van dienstverplichtingen (de inleveringsplicht van in bruikleen ontvangen uitrustingsstukken) sprake kan zijn, wanneer de militair zich onttrekt aan die g e h e l e inleveringsplicht (d.i. de inleveringsplicht ten aanzien van zijn gehele uitrusting) dan wel zich r e g e l m a t i g gedurende l a n g e r e t i j d aan die verplichting onttrekt.

Het tweede stuk van deze overweging is mij niet geheel duidelijk. De aard van de inleveringsplicht is immers zodanig, dat onttrekking daaraan niet regelmatig gedurende langere tijd mogelijk is: deze plicht is éénmalig, nl. bij vertrek met groot verlof. Het is mogelijk, zelfs wel aannemelijk (hoewel ik dat uit de betreffende overweging

¹⁾ Deze oplossing werd het eerst geponeerd door Mr. H. H. A. de Graaff in N.J.B. 1949, blz. 52 v.

niet Lezen kan) dat het regelmatig en gedurende langere tijd onttrekken slaat op de verplichting van gebruiken en intact houden van de uitrusting. Wij dienen namelijk in de tenlastelegging scherp te scheiden soorten van bepaalde dienstverplichtingen te onderkennen en wel:

(1) het met zorg beu-arer[^] van de ontvangen uitrusting, en

(2) het op een bevolen tijdstip bij de fourier inleveren van die uitrusting.

Wanneer men nu in het oog houdt dat artikel 131 eist, dat de onttrekking aan de dienstverplichting geschiedt:

(a) opzettelijk, en

(b) door een listige kunstgreep (of andere in artikel 131 genoemde middelen),

dan blijkt dat de gedragingen van beklaagde ten aanzien van de verplichting sub (1) (zet met zorg bewaren van de uitrusting) niet onder artikel 131 te subsumeren valt. Beklaagde heeft deze verplichting immers geschonden doordat hij de goederen vermiste, zoals hij opgeeft. Te dezen aanzien is dus noch van opzet, noch van een listige kunstgreep, noch van „onttrekken” sprake, althans deze elementen zijn niet bewezen (en zullen, naar men mag aannemen, in het algemeen ook niet bewijsbaar zijn).

Wat de verplichting tot inlevering betreft, deze heeft beklaagde geschonden door andere (gelijksoortige) goederen in te leveren. Te dezen aanzien is inderdaad sprake van opzet en listige kunstgreep; te dezen aanzien overwoog de Krijgsraad, dat eerst van onttrekken in de zin van artikel 131 sprake kan zijn, wanneer de gedraging zich uitstrekt over de g e h e l e inleveringsplicht.

Bovenstaand vonnis heeft een nieuwe fase ingeluid; zou hiermede de laatste fase inzake het „wederrechtelijke inleveren” zijn bereikt? Het is geenszins zeker. Iedere militair-jurist immers erkent, dat de hier bedoelde handelwijze gestraft moet worden omdat zij een militair delict uitmaakt, een misdrijf dat in de bijzondere verplichtingen en in de bijzondere positie van de militair de grond van zijn strafbaarheid of verhoogde strafbaarheid vindt. Terecht heeft de militaire rechter dan ook getracht om, indachtig aan art. 1, eerste lid, van het Wb. v. Sr., een voorgekomen geval bij een der bestaande strafbepalingen onder dak te brengen. Want een eigen strafbepaling voor dit delict, welke in titel PI van het tweede boek van het W.M.S.R. zou thuis behoren, bestaat nog niet.

De grote verscheidenheid van pogingen maken op de toeschouwer de indruk, dat de militaire rechter in deze zaken onbewust, althans zonder aan deze gedachte uiting te geven, in toepassing heeft gebracht het oude, uit het W.M.S.R. verbannen, artikel 17 C.W.L., het herstel van welks beginsel in een geestig geschreven dialoog in het Tijdschrift voor Strafrecht, jaargang 1934, bepleit werd. Het beginsel der analogie in het strafrecht werd ook inderdaad hersteld in artikel 27a B.B.S. (tekst: zie M.R.T. XL, blz. 559).

Naar mijn mening zou de wetgever hier hoe eer hoe beter moeten

ingrijpen, bij voorkeur niet door artikel 17 te herstellen, maar door een afzonderlijke strafbepaling in het W.M.S.R. op te nemen. Aan Kechter en Administratie blijve intussen overgelaten de beantwoording van de vraag, of wellicht de blanketbepaling van artikel 135 W.M.S.R. hier baat zou kunnen brengen. W .H. V.

Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.

Vonnis van 11 Februari 1949.

President: Kapt. Luit. t. Zee (KMR. VSD. TV) P. Eenhoorn.

Leden: Luit. t. zee (T.D.) 1e kl. J. van Otteren, Majoor der Mars. (KMR.) H. Schouten, Luit. t. zee (A) 1e kl. F. O. van Kregten, Luit. t. zee (T.D.) 2e kl. L. M. den Hond.

Fiscaal: Luit. t. zee (A) 1e kl. Mr M. Krauss.

Raadsmans: Luit. t. zee 2e kl. (KMR. VSD. TV.) A. van Heerden (in hoger beroep: Luit. t. zee (A) 2e kl. H. W. M. Stokvis).

Electrocutie, door een tot afweer van dieven boven de grensmuur van een erf aangebrachte, onder elektrische stroom gestelde, blanke koperdraad, zulks terwijl het slachtoffer tevoren op de aanwezigheid van de onder stroom gestelde draad was geweest.

Krijgsraad: niet is bewezen, dat beklagde wist of met de mogelijkheid behoorde rekening te houden, dat eens anders leven op het spel stond, telkens wanneer hij de draad onder stroom (wisselstroom van 220 Volt, 50 perioden) zette. Vrijspraak van het ten laste gelegde.

Hoog Mil. Gerechtshof te Batavia: beklagdes schuld is hierin gelegen, dat hij, met overschrijding van hetgeen ter bereiking van het op zichzelf redelijke doel om zijn eigen goed te beschermen nodig was, de levens van medemenschen op het spel gezet heeft. Van deze verantwoordelijkheid heeft hij zich niet door een incidentele waarschuwing kunnen bevrijden, te meer niet nu beklagde rekening had behoren te houden met de eenvoudige mentaliteit van het slachtoffer, de koelie Rakri. Met beklagdes bewering, dat hij niet heeft beseft, dat de kabel levensgevaar opleverde, is in strijd de nadrukkelijke wijze waarop hij Bakri voor het gevaar, dat de kabel opleverde, heeft menen te moeten waarschuwen. Veroordeling wegens dood door schuld.

(W.v.Sr. art. 41 en 307).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN,

in de zaak van de Fiscaal, ratiō officii, tegen S. M. T., oud 30 jaren, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende bij de Koninklijke Marine als sergeant-telegrafist,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de

Commandant der Zeemacht in het Oosten d.d. 19 October 1948, No. PJ. 216111;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 11e December 1948, No. PJ. 2/71/4, aan de voet van welk stuk aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als sergeant-telegrafist bij de Koninklijke Marine, omstreeks begin 1948 op plus minus 10 cm. boven een stenen muur, welke de tuin van het door hem bewoonde perceel, Perak-Boulevard No. 34 te Soerabaia, van achter afsluit, een blanke kabel heeft aangelegd lopende in de lengte-richting van de muur, welke kabel kon worden ingeschakeld op het lichtnet, welks elektrische stroom een voltage had van 220 Volt, zulks met het oogmerk, om te verhinderen dat personen zich over de muur in de tuin begeven; waardoor het kon gebeuren, dat toen op 2 Juli 1948, om omstreeks 1700 uur, een in het perceel werkzame Indonesische koelie, genaamd Bakri, die een dag tevoren door beklaagde en/of diens echtgenote voor de elektrische stroom in de kabel was gewaarschuwd, staande op de grond, de draad, die die dag door beklaagde op het lichtnet was ingeschakeld, met beide handen aanvatte, Bakri met de elektrische stroom in aanraking kwam, waardoor Bakri diens handen niet van de kabel kon loslaten en, nadat korte tijd later de stroom was uitgeschakeld, ter plaatse op de grond neerviel, waarna bleek, dat Bakri door de inwerking van elektrische stroom was overleden,

„zijnde alzo aan zijn, beklaagde's, schuld de dood van Bakri te wijten“;

Gelet op het exploit van betekening en dagvaarding van de 9e Februari 1949 waarbij de beklaagde is opgeroepen om op Vrijdag, de 11e Februari 1949 ten 8 ure ter terechtzitting van de Krijgsraad te verschijnen;

Gelet op de schriftuur van eis, door de Fiscaal voorgedragen en daarna in de Krijgsraad overgegeven, daartoe strekkende dat de Krijgsraad de beklaagde schuldig verklare aan: „Aan zijn schuld de dood van een ander te wijten zijn” en hem deswege veroordele tot een gevangenisstraf voor de duur van vier maanden;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde ten processe heeft verklaard:

dat hij omstreeks de maand Januari 1948 als sergeant-telegrafist bij de Koninklijke Marine diende en woonachtig was in het perceel Perak-boulevard no. 23 te Soerabaia: dat tevoren enige malen waschoed was weggehaald uit de tuin, welke achter het door hem bewoonde huis was gelegen; dat de personen, die dit waschoed hadden weggehaald, kennelijk zich toegang tot zijn tuin hadden verschaft door over de stenen muur te klimmen, welke de tuin van achter afsluit; dat hij in verband hiermede besloot om over de achtermuur een stroomkabel aan te leggen en deze kabel onder stroom te zetten, teneinde verdere diefstallen te verhinderen; dat hij omstreeks Januari 1948 dit besluit ten uitvoer heeft gebracht; dat hij over de achtermuur

een koperen kabel, welke een middellijn had van ongeveer $\frac{1}{4}$ cm., heeft aangelegd; dat deze kabel op ongeveer 10 cm. boven de bovenkant van de acilitermuur in de lengte-richting van de muur evenwijdig aan de bovenkant van de muur liep; dat hij de kabel heeft gespannen tussen twee pennen, welke aan de beide einden in de muur stonden en dat hij het geheel heeft geïsoleerd; dat hij vervolgens een geïsoleerde draad heeft verbonden met een der uiteinden van de blanke stroomkabel, welke over de muur was gespannen; dat hij aan het andere einde van deze geïsoleerde draad een stekker heeft gemaakt; dat zich op de binnenplaats van zijn woning een muurlamp bevond, waarvan de fitting was voorzien van een meervoudig stopcontact; dat hij, indien hij de blanke kabel, welke over de achtermuur was gespannen, onder stroom milde zetten, een der poten van de stekker van de geïsoleerde draad in het stopcontact van zijn muurlamp stak; dat hij slechts een der poten van de stekker in het stopcontact stak, aangezien de geïsoleerde draad een enkelvoudige draad was; dat het lichtnet in zijn huis een spanning had van 220 Volt; dat hij aan niemand toestemming heeft gevraagd om een blanke stroomkabel over zijn achtermuur aan te leggen, aangezien hij meende, dat dit wel geoorloofd zou zijri; dat hij geen waarschuwbord heeft aangebracht ten einde te waarschuwen, dat de kabel onder stroom kon staan; dat hij meende, dat het aanraken van de kabel hoogstens degene die de kabel aanraakte zou doen schrikken van de elektrische schok en dat hij nimmer heeft beseft, dat heb aanraken van de kabel ook ernstiger gevolgen kon hebben: dat hij, beklaagde, meestentijds de stroom op de kabel om 2300 uur inschakelde en deze ingeschakeld hield tot de volgende ochtend 0600 uur; dat de kabel ook wel des middags onder stroom werd gezet, indien er wasgoed in de tuin te drogen hing; dat al zijn huisgenoten van deze regeling afwisten en dat vreemden of bekenden, die bij hem, beklaagde, thuis kwamen, gewaarschuwd werden voor de onder stroom staande kabel:

dat op 1 Juli 1948 een koelie, genaamd Bakri, bij hem, beklaagde, thuis kwam; dat deze koelie door zijn, beklaagdes, echtgenote was aangenomen om in de middaguren de slaapkamer en de lreuken te witten: dat hij, beklaagde, alvorens Bakri diens werkzaamheden aanging. Bakri in het Maleisch heeft gewaarschuwd voor de elektrische stroom in de kabel; dat hij, beklaagde, voor alle zelierheid deze waarschuwing aan Bakri door de baboe in het Javaansch heeft laten herhalen; dat Bakri zeide, dat deze de waarschuwing begreep en zou oppassen; dat hij, beklaagde, later van zijn, heklaagdes, echtgenote vernam, dat ook zij Bakri die dag voor stroom in de kabel had gewaarschuwd;

dat Bakri op 2 Juli 1948 des middags begon met het witten van de keuken; dat dit de enige opdracht welke Bakri die middag moest uitvoeren was; dat Bakri, wat diens werkzaamheden betrof, dus niet in de tuin behoefde te komen: dat hij, beklaagde, en zijn echtgenote die middag te omstreeks 14.30 uur gingen rusten; dat hij, beklaagde, voor hij ging rusten de elektrische stroom op de kabel aan de achter-

muur inschakelde; dat Bakri toen in de keuken aan het werk was; dat de baboe te ongeveer 16.30—17.00 uur plotseling hem, beklaagde, en zijn echtgenote kwam roepen, met de mededeling dat Bakri aan de elektrische kabel hing, welke op de achtermuur was gespannen; dat zijn echtgenote en hij onmiddellijk naar de achtermuur zijn gegaan; dat hij, beklaagde, toen zag, dat Bakri met de beide handen de elektrische kabel, welke op de achtermuur was gespannen, vast had en dat Bakri met de voeten op de grond stond; dat Bakri zich onder het afdakje van een ter plaatse aanwezige goedang bevond, welke goedang gelegen was nabij het uiteinde van de kabel, dat met de toevoerdraad was verbonden; dat hij, beklaagde, toen hij Bakri aan de kabel zag hangen, ogenblikkelijk de stroom in de kabel heeft uitgeschakeld door de stekker van de toevoerdraad uit het stop-contact te trekken;

dat hij, beklaagde, zag, dat Bakri nadat de stroom was verbroken de kabel losliet en op de grond viel; dat hij constateerde, dat Bakri nog leefde, aangezien B'akri zwaar adem haalde; dat zijn, beklaagdes, echtgenote toen een sergeant-ziekenverpleger die aan de overkant van de straat woonde is gaan halen; dat hij, beklaagde, Bakri op de rug heeft gelegd en Bakri verder heeft laten liggen; dat hij, beklaagde, na vijf minuten bemerkte, dat Bakri niet meer adem haalde; dat hij, beklaagde, toen is begonnen met het toepassen van kunstmatige ademhaling; dat kort daarna de sergeant-ziekenverpleger arriveerde en dat hij, beklaagde, en deze ziekenverpleger toen zijn doorgegaan met de toepassing van kunstmatige ademhaling: dat de sergeant-ziekenverpleger ook nog hartmassage heeft toegepast; dat zijn echtgenote zich naar de Geneeskundige Buitendienst op de Perak-boulevard heeft begeven ten einde een dokter te halen; dat zijn echtgenote vijftien minuten later met de adjudant-ziekenverpleger Ferdinandus terugkeerde: dat Ferdinandus Bakri onderzocht en de dood constateerde; dat hij, beklaagde, zich vervolgens naar de militaire politiepost aan de Perak-boulevard heeft begeven en het voorgevallene heeft gerapporteerd; dat de militaire politie hem, beklaagde, zeide, dat de zaak tot de competentie van de Algemene Politie behoorde; dat hij toen de 3e sectie van de Algemene Politie telefonisch van het gebeurde in kennis heeft gesteld; dat er te omstreeks 18.30 uur een hoofdagent van de algemene politie bij hem, beklaagde, thuis een onderzoek heeft ingesteld; dat het lijk van Bakri te ongeveer 20.00 uur werd weggehaald en naar een ziekenhuis werd vervoerd;

dat hij, toen hij, zoals bovenvermeld, Bakri op diens rug neerlegde, een handwaterpomp opzij geschopt heeft; dat deze handwaterpomp welke aan hem, beklaagde, toebehoorde, tevoren in de open goedang nabij het uiteinde van de kabel die met de toevoerdraad was verbonden onder een stellage bad gelegen; dat hij, beklaagde, niet weet, op welke wijze deze pomp bij Bakri is komen te liggen; dat hij, beklaagde, later het vermoeden kreeg, dat Bakri zich deze pomp had willen toeëigenen en dat Bakri te dien einde had getracht om deze pomp over de muur te gooien, zodat Bakri na afloop van diens werk-

zaamheden de pomp had kunnen ophalen van het achter de muur gelegen open veld; dat hij, beklaagde, vermoedt, dat Bakri deze pomp, welke vrij zwaar was, tussen het afdak van de goedang en de muur heeft willen doorschuiven en dat Bakri hierbij de elektrische kabel ,welke dit doorschuiven belemmerde, heeft willen wegduwen; dat dit vermoeden werd versterkt, toen hij, beklaagde, aan de onderkant van het afdakje verse krassen zag zitten;. . .enz.;

Overwegende, dat de navolgende getuigen ten processe onder ede hebben verklaard:

1. Djasmiten, wonende kampong Pcngeran, gang I nr. 25 te Soerabaia; beroep baboe:

post alia:

dat T. op de dag, waarop de koelie voor het eerst in het huis van T. kwam, de koelie heeft gewaarschuwd, dat deze nimmer de kabel mocht aanraken, welke op de achtermuur gespannen was, aangezien deze kabel onder stroom stond; dat zij, getuige, op verzoek van T. nogmaals in het Javaansch tot de koelie heeft gezegd, dat deze moest oppassen voor de kabel, aangezien de kabel onder stroom stond;. . .enz.;

2. Leentje T., wonende Perak-boulevard 23 te Soerabaia, zonder beroep: . . .enz.;

3. Birzwilks, Hans, Jacob, oud 37 jaren, dienende als sergeant-ziekenverpleger:

dat hij op 2 Juli 1948 toen hij zich in zijn woning aan de Perak-boulevard nr. 6 bevond, te ongeveer 17.00 uur, van de echtgenote van de sergeant-telegrafist T. het verzoek ontving om even mee te gaan naar de woning van T. aan de Perak-boulevard no. 23 te Soerabaia; dat mevrouw T. zeide, dat een koelie aldaar een onder stroom staande kabel had beetgepakt;

dat hij, getuige, wist dat T. geruime tijd tevoren een blanke stroomkabel, welke aangesloten was op het lichtnet, over de achtermuur van diens tuin had aangelegd, ten einde inbrekers af te schrikken; dat hij, getuige, toen hij dit enige weken tevoren van mevrouw T. had vernomen, tot haar had gezegd, dat hij, getuige, dit nog al gevaarlijk vond; aangezien men nooit wist, hoe iemand op stroom zou reageren;

dat hij op 2 Juli 1948 aan het bovenvermelde verzoek van mevrouw T. om even mede te gaan, gevolg heeft gegeven en met haar naar haar woning is gegaan; dat hij, toen hij achter in de tuin van mevrouw T. was gekomen een man van Indonesische landaard in de rechterachterhoek van de tuin, bij de achtermuur, naast de daar staande goedang op diens rug op de grond zag liggen; dat deze een Indonesiër van middelbare leeftijd was;

dat T. zeide, dat T. reeds kunstmatige ademhaling had toegepast; doch dat T. dacht, dat de man reeds overleden was; dat hij, getuige, nog hartmassage heeft toegepast, doch noch ademhaling, noch hartslag, kon geconstateerd worden: dat de ogen van de Indo-

nesiër geopend waren; dat de oogballen bij aanraking niet meer reageerden; dat hij, getuige, daarom vermoedde, dat de man reeds overleden was;

dat enige tijd later de adjudant-ziekenverpleger Ferdinandus arriveerde; dat Ferdinandus zeide, dat de man reeds overleden was; dat na de uitspraak van Ferdinandus niet langer kunstmatige ademhaling is toegepast;

4. Ferdinandus, Mezak, oud 48 jaren, dienende als adjudant-ziekenverpleger te Soerabaia: . . . enz.;

Overwegende, dat ten processe als getuige-deskundige onder ede heeft verklaard:

M. Marchant, oud 46 jaren, van beroep hoofd electrotechnisch ambtenaar, wonende te Soerabaia:

Post alia:

dat het volgens de Algemene Veiligheidsvoorschriften verboden is om blanke stroomdraden, welke binnen handbereik zijn, aan te leggen;

dat het aanraken van een blanke kabel, waarop een stroom staat met een spanning van 220 Volt, lichamenlijk letsel of de dood tengevolge kan hebben; dat hij in zijn praktijk verscheidene dergelijke gevallen met dodelijke afloop heeft medegemaakt;

Overwegende, dat de navolgende schriftelijke bescheiden ten processe aanwezig zijn:

1. een situatieschets van het pand Perak-boulevard no. 23, te Soerabaia;
2. een door het Hoofd van het Pathologisch Anatomisch Laboratorium dr. R. Hausman op 10 Augustus 1948 op ambtseed opge maakte schouwing van het lijk van Bakri, houdende:

(post alia):

In de handpalmen, ongeveer ter hoogte van de eerste kootjes van de vingers, bevond zich een fijn roetneerslag, terwijl hier en daar op de plekken kleine ontvellingen te zien waren.

De huid in de handpalmzijde van het eerste kootje van de rechter middelvinger was over een afstand van ongeveer een centimeter ontveld.

Op de binnenzijde van de rechter bovenarm, even boven het elleboogsgewricht bevond zich een streepvormige, donkerrode, ingedroogde vlek drie-en-twintig millimeter lang en vijf millimeter breed.

De linker onderarm vertoonde talrijke tattooages.

Aan de binnenzijde van de linkerarm bevond zich een fijn roetneerslag over een oppervlakte van ongeveer een kippenei.

Op het midden van de rechterarm bevond zich een handpalm grote donkere huidverkleuring;

De inwendige organen hadden een normaal aspect.

Er werden geen ziekelijke afwijkingen gevonden die de dood konden verklaren.

Conclusie:

Gezien de omstandigheden waaronder het lijk werd gevonden, de oppervlakkige verbranding en stroommerken aan handen, rechter bovenarm, linkerdijs en rechterkuit, moet worden aangenomen, dat de dood veroorzaakt is door de inwerking van elektrische stroom.

Er werden geen aanwijzingen gevonden die hiertegen pleiten.

3. Een door het Hoofd van het Pathologisch Anatomisch Laboratorium dr. R. Hausman onder ede opgeënaakt deskundigen verslag dd. 17 November 1948 waarin deze deskundige de hem hieronder gestelde vragen als volgt beantwoordt: (*post alia*)

2. Kunt U opgeven, wat de oorsprong was van de door U indertijd geconstateerde roetneerslag in de handpalmen en aan de binnenzijde van de linkerdijs van bedoeld lijk? (Vide Uw rapport dd. 10 Augustus 1948, no. G 1130).

De ontvellingen in de handpalmen en het omgevende roetneerslag daar ter plaatse waren ontstaan door inwerking van de elektrische stroom daar ter plaatse. Dus, doordat Bakri de draad die onder stroom stond met beide handen aanvatte.

De oorsprong van het roetneerslag aan de binnenzijde van de linkerdijs is mij niet duidelijk.

3. Wat was volgens Uw wetenschap de doodsoorzaak van bedoelde persoon?

Volgens mijn wetenschap was de doodsoorzaak van Bakri het directe gevolg van het hem overkomen elektrische ongeval.

Overwegende, dat ten processe als stuk van overtuiging aanwezig is een stroomkabel ter lengte van ongeveer 16 meter, gedeeltelijk blank, gedeeltelijk geïsoleerd, met stekker en fitting;

Overwegende omtrent het bewijs der feiten:

dat beklagde ten processe heeft verklaard, dat hij in de mening verkeerde, dat men bij aanraking van de in de tenlastelegging omschreven kabel slechts een onaangename elektrische schok zou ondergaan waarmede het doel, dat hij zich met het aanleggen van de kabel had gesteld, n.l. het afschrikken van indringers, bereikt zou worden;

dat men naar het oordeel van de Raad aan beklagde slechts dan de dood van de koelie Bakri mag verwijten, indien is komen vast te staan, dat beklagde niet de nodige voorzichtigheid in acht zou hebben genomen t.a.v. de veiligheid van het leven van de genoemde Bakri;

dat daarvoor overtuigend dient te worden vastgesteld, of beklagde bij het onder elektrische stroom zetten van de kabel wist of met de mogelijkheid diende rekening te houden, dat het aanraken van deze kabel dodelijke gevolgen kon hebben voor de betrokken persoon;

dat beklagde ontkent geweten te hebben, dat dit gevolg kon intreden;

dat bij het beantwoorden van de vraag of beklagde met deze mogelijkheid rekening had behoren te houden, de Raad sterk in twijfel trekt of het een feit van algemene bekendheid is, dat de

inwerking van een elektrische stroom van 220 Volt op het menselijk lichaam — behalve misschien bij een abnormale, niet te verwachten gevoeligheid van de betrokken persoon —, ernstiger gevolgen kan hebben, dan het toebrengen van een onaangename schok;

dat voorts beklaagde weliswaar sergeant-telegrafist is, doch dat hieruit niet zonder meer mag worden afgeleid, dat hij op de hoogte was of behoorde te zijn met de uitwerking van stroomspanningen op het menselijk lichaam;

dat bovendien ten processe is komen vast te staan, dat beklaagde en diens echtgenote de koelie Bakri waarschuwden voor de door hen verwachte onaangename gevolgen van het aanraken van de kabel en dat beklaagde deze waarschuwing in het Maleis en in het Javaans door de baboe liet herhalen;

dat uit deze omstandigheid blijkt, dat beklaagde de nodige zorgvuldigheid t.a.v. de koelie Bakri in acht nam, aangezien hij na deze herhaalde waarschuwing, mede in verband met het feit, dat Bakri zich voor het verrichten van zijn werkzaamheden niet in de omgeving van de kabel behoefde op te houden, niet anders kon verwachten, dan dat de koelie de draad niet zou aanraken;

dat derhalve om laatstgenoemde reden en omdat omstandigheden ontbreken, waaruit overtuigend kan worden aangetoond, dat beklaagde wist of met de mogelijkheid behoefde rekening te houden, dat eens anders leven op het spel stond, telkens wanneer hij de kabel onder stroom zette, de Raad de schuld van beklaagde aan de dood van de koelie Bakri niet aanneemt;

dat derhalve naar het oordeel van de Raad niet wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen beklaagde ten laste is gelegd, en dat hij mitsdien dient te worden vrijgesproken ¹⁾); [volgt: vrijspraak van

¹⁾ Uit de Schriftuur van Eis van de Fiscaal nemen wij de volgende overwegingen over:

„Overwegende, dat beklaagde als verweer aanvoert, dat hij niet heeft „geweten, dat een stroom met een spanning van 220 Volt dodelijk is:

„dat echter objectief vaststaat, dat een dergelijke stroom de dood kan „veroorzaken en dat een dergelijke stroom onder de gegeven omstandig- „heden, waarbij een — meestentijds ongeschoeide — indringer de blanke „draad met een of beide handen volledig zou omvatten, inderdaad dodelijk „is; dat T., mede gezien zijn rang en dienstvak (sergeant-telegrafist) dit „ook zeker behoorde te weten:

„dat, deze wetenschap van beklaagde als bewezen aannemende, in casu „zelfs sprake zou zijn geweest van opzet, dolus eventualis (wel te onder- „scheiden van de ook wel met deze naam aangeduide eventualiter dolus, „voorwaardelijke opzet) ware het niet, dat uitdrukkelijk is komen vast te „staan, dat Bakri enige malen is gewaarschuwd voor de kabel, welke onder „stroom stond;

„dat dit echter niet wegneemt, dat beklaagde de mogelijkheid had kunnen „voorzien dat Bakri — een onontwikkeld Indonesiër — deze waarschuwin- „gen in de wind zou slaan of vergeten;

„dat de waarschuwingen, welke aan Bakri zijn gegeven, derhalve aan- „leiding zijn om de schuld van beklaagde te reduceren van „opzet“ tot „„culpa““; dat deze waarschuwingen binnen het kader der culpa echter niet „nogmaals als verzachtende omstandigheid in rekening dienen te worden „gebracht;”

(Red. M.R.T.)

het tenlastegelegde en bevel tot teruggaaf van een stuk kabel met stekker en fitting aan beklaagde — *Red. J.*

Hoog Militair Gerechtshof te Batavia.

Sententie van 6 Mei 1949.

President: Mr F. H. Keuzenkamp (plv.).

Leden: Generaal-majoor M. E. A. van Goor en Kapt. t. zee (A)
H. J. G. van Giessen.

Advocaat-Fiscaal: Mr J. E. K. Bondam.

(Zie het hiervóór afgedrukte vonnis).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF TE BATAVIA,

in de zaak van S. M. T., oud 30 jaren, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als sergeant-telegrafist,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord den door den Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof te Batavia genomen en daarna schriftelijk overgelegden eis in appèl, ddo. 6 Mei 1949, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof, met ontvangst van het hoger beroep, het vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemaot in het Oosten inzake S. M. T., gewezen en uitgesproken op 11 Februari 1949, zal bekrachtigen;

Nog gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging, zomede op de door den Fiscaal bij voormelden Krijgsraad op 28 Februari 1949 ingediende memorie van appel;

Overwegende, dat ten deze naar behoren is geprocedeerd maar het Hof zich met het door den eersten rechter in casu gewezen vonnis niet kan verenigen;

Overwegende, dat wettig en overtuigend bewezen is:

1. door de ten processe afgelegde verklaringen van beklaagde, de ten processe onder ede afgelegde verklaringen van Leentje T., getuige Djasminten en getuige-deskundige M. Marchant, het ten processe aanwezige op beklaagde betrekking hebbende uittreksel uit het stamboek alsmede het ten processe aanwezige door den sergeant-majoor der mariniers P. Patijn opgemaakte rapport met bijbehorende situatie-tekening:

dat beklaagde als sergeant-telegrafist bij de K.M. op plaats en tijd en met het oogmerk als in de tenlastelegging omschreven de daarbedoelde blanke kabel heeft aangelegd, welke kabel op den dag van het ongeval door hem zodanig was ingeschakeld dat daarop een wisselstroom van 50 perioden met een spanning van 220 Volt kwam te staan;

2. door voornoemde verklaringen van beklaagde, getuige Leentje T. en getuige Djasminten alsmede van de ten processe onder ede

afgelegde verklaringen van de getuigen H. J. Birzwilks en M. Ferdinandus:

dat op plaats en tijd als in de tenlastelegging omschreven de aldaar en alstoen werkzame koelie Bakri, ondanks uitdrukkelijk hiervoor gewaarschuwd te zijn, welke waarschuwing hij ook ongetwijfeld moet hebben begrepen, nochtans de onder stroom staande kabel met beide handen heeft omklemd en die eerst losliet nadat de op die kabel staande stroom door beklaagde was uitgeschakeld, waarop hij korten tijd (enige minuten) later, ondanks nog toegepaste kunstmatige ademhaling en hartmassage, is overleden;

3. door het op den eed, afgelegd bij de aanvaarding zijner bediening, opgemaakte visum et repertum ddo. 3 Juli 1948 van het wnd. Hoofd van het Pathologisch Anatomisch Laboratorium te Soerabaia, R. Hausman, door het op de belofte afgelegd bij de aanvaarding zijner bediening opgemaakte deskundigen-rapport ddo. 25 November 1948 van R. Hausman vd., door de ten processe onder ede afgelegde verklaring van den deskundige M. Marchant (al welke conclusiën het Hof overneemt en tot de zijne maakt):

dat de dood van voornoemden Bakri veroorzaakt is door het hem overkomen electriche ongeval;

Overwegende, dat uit het voorgaande tevens is komen vast te staan het causaal verband tussen beklaagde's handelen en de dood van het slachtoffer, immers het, ter bescherming van zijn have, spannen van een levensgevaarlijke kabel (welk gevaar beklaagde had kunnen althans behoren te voorzien) een wederrechtelijke handeling vormde, die zo al niet de voornaamste dan toch een der oorzaken van Bakri's dood is geweest;

Overwegende, dat aan de voorzienbaarheid van het gevolg van beklaagde's vorenbedoelde handelwijze niet afdoet dat B'akri zowel door beklaagde en zijne echtgenote (in gebrekkig Maleis) als door de baboe Djasminten (in een voor hem begrijpelijke taal) uitdrukkelijk gewaarschuwd was voor het gevaar dat de kabel opleverde;

dat beklaagde immers rekening had dienen te houden met de eenvoudige mentaliteit van een koelie als Bakri, die door zijn luchthartigheid al gauw geneigd zal zijn een ontvangen raad in den wind te slaan (gelijk in casu wederom gebleken is).

Overwegende, dat beklaagde weliswaar nog heeft volgehouden nimmer te hebben beseft, dat meergenoemde onder stroom staande kabel levensgevaar opleverde en hoogstens te hebben verwacht, dat degeen die met die kabel in aanraking kwam een onaangename schok zou ontvangen, maar dat — nog in het midden gelaten of beklaagde op grond van zijn vakopleiding niet reeds beter dan de gemiddelde mens op de hoogte moet zijn geweest van de gevaren van sterkstroom — met die bewering van beklaagde in strijd is de nadrukkelijke wijze waarop hij Bakri voor het gevaar dat de kabel opleverde heeft gemeend te moeten waarschuwen;

Overwegende, dat beklaagde voorts van mening is, dat op grond van die waarschuwing ook geen sprake meer kan zijn van schuld

zijnerzijds aan het ongeval, maar het Hof zich daarmee niet kan verenigen; dat immers beklagde's schuld hierin gelegen is, dat hij — door onjuist tegen elkaar afwegen van deze rechtsbelangen — met overschrijding van hetgeen ter bereiking van het op zichzelf redelijke doel om zijn eigen goed te beschermen nodig was, de levens van medemensen op het spel heeft gezet; dat hij met het scheppen en handhaven van dat levensgevaar een dermate zware verantwoordelijkheid op zich heeft genomen, dat hij zich daarvan niet door een incidentele waarschuwing — welke in casu, naar boven overwogen, ook nog weinig afdoend was — kon bevrijden;

Overwegende, dat die waarschuwing — en op grond daarvan de eigen schuld van het slachtoffer aan het gebeurde — echter wel van invloed is op de strafmaat, ten aanzien waarvan het Hof ook nog rekening wil houden met het overigens voorbeeldig gedrag van beklagde zoals daarvan uit zijn uitmuntend conduite-boekje is gebleken; weshalve het College van oordeel is dat in deze kan worden volstaan met het opleggen van een voorwaardelijke vrijheidsstraf waartegen het militair belang zich niet verzet;

Gelet op de artikelen 9, 14a, 14b en 307 van het Wetboek van Strafrecht, de artikelen 2, 4, 13, 15 en 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht, art. 209 van de Regtspleging bij de Zeemagt, zomede de artikelen 75 e.v. van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hoger beroep, in naam der Koningin,

Vernietigt het op 11 Februari 1949 gewezen en uitgesproken vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten waarvan beroep, voorzover beklagde van het hem tenlastegelegde is vrijgesproken;

Verklaart het den aan hoofde dezer nader aangeduiden beklagde 3. M. T. tenlastegelegde, alsmede zijn schuld daaraan wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem 'deswege schuldig aan het misdrijf:

„het aan zijn schuld den dood van een ander te wijten zijn”;

Veroordeelt hem te dier zake tot gevangenisstraf voor den tijd van één maand, met bepaling dat deze straf niet zal worden ondergaan tenzij door den rechter later anders mocht worden gelast op grond dat beklagde vóór het einde van een proeftijd van één jaar zich aan een strafbaar feit of, militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp als bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht heeft schuldig gemaakt;

Bekrachtigt het beroepen vonnis voor het overige.

NASCHRIFT.

Hoewel niet nadrukkelijk en met zovele woorden, heeft beklagde zich beroepen op noodweer, namelijk op de verdediging van zijn eigendommen tegen diefstallen, welke gepleegd werden via de achtermuur van zijn erf. De Krijgsraad is hierop niet ingegaan: hij achtte

zó reeds, dal er bij beklagde geen schuld bestond aan de dood vare Bakri.

Men is gerechtvaardigd wegens een begaan feit wanneer het geboden is (d.i. wanneer er een redelijke verhouding bestaat tussen het aangewende middel en het te beschermen belang) door de noodzakelijke verdediging (d.i. wanneer een ander verdedigingsmiddel redelijkerwijs niet mogelijk is) van eigen goed tegen ogenblikkelijke (d.i. aan de gang zijnde of onmiddellijk dreigende) wederrechtelijke aanranding. Wat het ogenblikkelijke betreft: bij het opstellen van een zelfwerkend verdedigingsmiddel, zoals in casu het geval was; dient niet het tijdstip van het opstellen, maar dat van de werking van het apparaat te worden beoordeeld; dan eerst wordt het feit, ten aanzien waarvan het noodweer-beroep opgeworpen wordt, begaan¹). Op het tijdstip van het werken van de electriche valstrik was de aanranding van beklagdes eigendommen reeds aan de gang. Klaarblijkelijk heeft het Hoog Militair Gerechtshof dit ook aanvaard; het Hof verwierp het noodweer-beroep op grond dat beklagde, met overschrijding van hetgeen nodig was ter bescherming van zijn goed, mensenlevens op het spel heeft gesteld, op grond dus dat beklagdes daad niet „geboden“ was.

Het opstellen van een zelfwerkend verdedigingsmiddel is een onderwerp, dat in de doctrine een grote belangstelling geniet, doch dat in de practijk zich slechts zeer zelden voordoet en bovendien van de zijde van de rechter lang niet de belangstelling geniet, die de uitvoerige bespreking in de theorie zou doen verwachten. De twee bekende voorbeelden zijn tot dusverre het geval van het bij een aanfaai blikken klapperolie opgestelde geweer, hetwelc zou afgaan bij het verplaatsen van die blikken (hetgeen i.c. leidde tot de dood van de dief)²) en het geval van het met hagel geladen geweer, opgesteld bij een palingfuik, zó dat het geweer zou worden afgevuurd bij het trachten te lichten van de fuik (hetgeen i.c. leidde tot lichamelijk letsel bij de dief)³). Thans is de jurisprudentie dan een derde geval rijk geworden en het Hoog Militair Gerechtshof heeft in bovenstaand arrest de theoretische vraag in ieder geval aangestipt, hoewel ook hier niet explicite uitgemaakt is dat de verdediging plaats heeft op het tijdstip van de werking van het verdedigingsmiddel, dus gelijktijdig met de aanranding, en niet reeds bij het opstellen van de valstrik.

W. H. V.

¹) Zie *Van Hamel*, 4e druk, blz. 231; *Vos* § 22, 5; *Simons* I, § 190; *Noyon-Langemeyer* I, blz. 281.

²) Arrest Hoog Gerechtshof Ned. Indië van 14 September 1892, W. 6253 (zie ook T. v. S. VII, blz. 336).

³) Arrest Hoge Raad van 25 Juni 1934, W. 12794 (m.n. J. M. v. B.) en N.J. 1934, blz. 1261 (m.n. T.).

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 12 November 1948.

President: Lt. Kolonel Mr J. J. Plugge.

Zeden: Kapt. Jhr. Mr L. M. Rutgers van Rozenburg en 1e luit. Mr G. S. le Poole.

Vrijspraak van de ten laste gelegde ongehoorzaamheid aan een door de Kroon vastgesteld dienstvoorschrift (K.B. van 19 September 1947, No. 188 — in verband met art. 37 Motor- en Rijwielwet), daar ten processe niet is komen vast te staan, dat beklagde bekend was met dat dienstvoorschrift en dat hij erop owmerkzaam is gemaakt, dat een motorrijwiel van een spiegel voorzien moet zijn.

(W.M.S.R. art. 135).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen V. H. IJ., geboren te Rotterdam, 9 Februari 1915, van beroep aanemer, res. 2e luitenant bij de Inf.school Voertuigenpark, Sub. Cie.,

Gezien de schriftuur van eis, door de Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 12 November 1948 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur ¹⁾);

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklagde gevoerde verdediging;

Overwegende dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als vaandrig ingedeeld bij de Koninklijke Landmacht, „althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 5 Juni 1948 „te Breda, althans in Nederland, opzettelijk heeft nagelaten het „dienstvoorschrift op te volgen van 19 September 1947 Ned. Stct. „1947 No. 188, waarbij is bepaald dat het verboden is militaire voer- „tuigen te besturen, wanneer niet is voldaan aan hetgeen ten aanzien „van de uitrusting daarvan is bepaald in de Motor- en Rijwielwet „en de krachtens deze wet gegeven uitvoeringsbepalingen, hebbende „immers hij beklagde, alstoen aldaar als bestuurder van een twee- „wielig motorrijtuig daarmede gereden over de voor het openbaar „verkeer openstaande rijweg de Baronielaan, zonder dat dat motor- „rijtuig was voorzien van een spiegel als bedoeld in het Motor- en „Rijwielreglement, zulks terwijl het alstoen tijd van oorlog was”;

Overwegende, dat de ambtelijke verklaring d.d. 3 November 1948 ondertekend door de Compagnie's Commandant Subsistenten Cie. Schoolbataljon Infanterieschool, de kapitein S. I. van Nooten, zake- lijk inhoudt, dat beklagde sedert 1 April 1948 in werkelijke dienst is geweest;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet de overtuiging heeft beko- men, dat beklagde het hem ten laste gelegde opzettelijk heeft be- gaan, daar niet is komen vast te staan, dat beklagde bekend was

¹⁾ Moet hier niet gelezen worden „de conclusie van deze schriftuur”?
Zie R.L. 174. (Red. M.R.T.)

met het dienstvoorschrift van 19 September 1947 Ned. Stct. No. 188, en er op opmerkzaam is gemaakt, dat een motorrijwiel van een spiegel voorzien moest zijn, weshalve beklagde behoort te worden vrijgesproken;

Gezien behoudens voormelde wetsbepaling, nog de artikelen 2, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 193 van de Regtspleging bij de Landmagt, 76 van de Invoeringswet Militair Strafen Tuchtrecht;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde is ten laste gelegd en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

NASCHRIFT.

Evenals het staatsrecht¹⁾ kan nu ook het militaire recht zich op een „geval van de Baronie-laan” beroemen; evenals het staatsrechtelijke geval schijnt ook het militairrechtelijke niet geheel bevredigend.

Op blz. 417 en blz. 419 hiervóór zijn twee vonnissen betreffende het op artikel 37 van de Motor- en Rijwielwet gebaseerde dienstvoorschrift gepubliceerd, waaruit reeds het bezwaar bleek om overtredingen van de wegverkeersregelingen te promoveren tot militaire misdrijven. Die vonnissen kwamen aan dat bezwaar tegemoet door, met toepassing van artikel 24 van het Wetboek van Strafrecht, zeer geringe geldboeten op te leggen; bovenstaand vonnis gaat een stap verder en komt tot vrijspraak. De gronden voor die vrijspraak schijnen mij echter aanvechtbaar; zij gaan namelijk, naar het mij voorkomt, uit van de eis van gekleurd opzet²⁾. Deze eis geldt in ons strafrecht niet (NOYON-LANGEMEYER, blz. 16, VAN HAMEL, 4e druk, blx. 268, Vos, § 17, 19), zeker niet als de overtreder geen zeer sterke argumenten weet aan te voeren, waàròm hij redelijkerwijs met het bestaan van de norm niet op de hoogte kon zijn. Zeer stellig kan als zodanig argument niet gelden de omstandigheid, dat niemand beklagde erop opmerkzaam heeft gemaakt dat het Motor- en Rijwielreglement van 1927 een artikel 21 bevat, hetwelk voorschrijft dat een motorrijtuig, waarmede over een weg wordt gereden, voorzien moet zijn van een achteruitkijkspiegel! **W .H. V.**

Krijgsraad te **Velde** (Kon. Landmacht) in Indonesië.

Vonnis van 28 October 1948.

President: Lt. Kolonel Mr K. L. H. M. van der Vijver.

Leden: Majoors Mr W. M. Gunning en P. H. J. Piepers.

Auditeur-Militair: Kapitein Mr G. W. von Meijenfeldt.

Raadsman: 1e luit. Mr G. L. Schim van der Loeff.

Het veroorzaken van letsel door onvoorzichtigheid: het afvuren

¹⁾ Zie K.B. van 4 Augustus 1909 (S. 281) i.v.m. Gem. Wet art. 228d en art. 237 (Van der Pot, Staatsrecht, 3e druk, blz 559).

²⁾ Het is m.i. niet aan te nemen dat dat de consequentie zou zijn van het woord „opzettelijk” in artikel 135 W.M.S.R.

van een schot uit een „bren-gun“ bij een oefening tijdens een commando-training, waardoor een korporaal in beide benen getroffen werd.

Gezien de aard van de training, waarbij snelheid van handelen hoofddoel is, kan men een leerling een fout tijdens de oefening niet zonder meer als grove of merkelijke schuld in de zin der strafwet toerekenen. Prijspraak van het tenlastegelegde; het verxuum wordt echter geacht te vallen onder het bereik van artikel 2, 1° W.K. Verwijzing der zaak naar de tot straffen bevoegde commanderende officier.

(W.K. art. 58).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE (KON. LANDMACHT)
IN INDONESIË,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen A. G. A., soldaat, beklaagde,

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als soldaat, in ieder geval als militair, behorende tot de „Koninklijke Landmacht. op of omstreeks 13 Mei 1948 te Siimahi, „althans op Java, bij een oefening op de chambrée, hoogst onvoor- „zichtig en onaohtzaam, een bren heeft geladen zonder zich ervan te „vergewissen, of het magazijn al dan niet gevuld was en daarna, „teneinde eveneens ter oefening het wapen uit elkaar te halen, de „vuurregelaar op vuren heeft gezet en het wapen heeft afgevuurd, „zonder eerst het magazijn af te nemen en zonder erop te letten, of „het wapen ongevaarlijk was gericht, tengevolge van al welke mani- „pulaties een schot afging en een kogel het wapen verliet, welke „kogel de korporaal B. in het linkerbovenbeen en de rechterknie „trof, waardoor hij aan deze lichaamsdelen werd gekwetst, mitsdien „zodanig lichamelijk letsel bekwam, waaruit tijdelijke verhindering „in de uitoefening van zijn ambtsbezigheden van militair ontstond, „zijnde dit lichamelijk letsel mitsdien te wijten aan de schuld van „beklaagde“;

Overwegende, dat de handelingen van beklaagde in de tenlaste- legging omschreven, voldoende zijn bewezen door de opgave ter terechtzitting van beklaagde en de verklaringen van getuigen B. en v. T. en de in de tenlastelegging omschreven verwonding mede door het ambtsedig opgemaakt visum et repertum no. 107, d.d. 25 October 1948;

Overwegende, dat het ongeluk gebeurd is bij een oefening op de chambrée, terwijl deze oefening op de kamer mocht plaats hebben, hetgeen naar het oordeel van de Raad inhoudt, dat op gevaarlijk of ongevaarlijk richten niet speciaal behoefde te worden gelet (verklaringen van sergeant A. en kapitein d. K.);

Overwegende, dat de mede aan beklaagde ben laste gelegde schuld omschreven is als een onvoorzichtigheid en onachtzaamheid, en wel als bij een oefening

1) nagelaten zich te vergewissen of de houder, die door hem op

de bren geplaatst werd, gevuld was met één of meer patronen en

2) overhalen van de trekker, terwijl de houder op de bren stond;

Overwegende, ad 1), dat dit niet kijken of onderzoeken aan beklagde niet kan worden verweten, omdat de trainingsoefening door beklagde toen gemaakt, zich met een dergelijk kijken of onderzoeken niet verenigt, immers deze oefening inhoudt om een houder, die geacht werd gevuld te zijn, doch waarvan men redelijkerwijze mocht veronderstellen, dat deze geheel leeg was, immers de houder stond op het brenrek in de kamer en moest volgens voorschrift leeg zijn, zo snel mogelijk op de bren te plaatsen en de bren schietklaar in de richting van het doel te brengen;

Overwegende ad 2), dat deze handeling inderdaad een onvoorzichtigheid inhoudt, immers het overhalen van de trekker geschiedde om de slagveer te ontspannen, terwijl dit ontspannen slechts mag geschieden nadat de houder is verwijderd, doch dat dit niet een zodanige onvoorzichtigheid is, dat daardoor schuld, dit is grove schuld, is ontstaan, immers beklagde, zoals hierboven overwogen, erop mocht rekenen, dat de houder toen leeg was en de aanwezigheid van één patroon in de houder — de bren stond op automatisch vuren en slechts één schot ging af — in plaats van een geheel lege houder bij het in de hand nemen van een houder zonder meer niet merkbaar is;

Overwegende voorts, dat toen beklagde handelde met het in de tenlastelegging omschreven gevolg, hij bezig was met een zogenaamde commandotraining, en wel een training met de bren, welke training onder meer inhoudt om in de kortst mogelijke tijd de verschillende handgrepen aan de bren te verrichten;

dat deze handelingen derhalve, hoewel een gevaarlijke bezigheid, gericht waren op een nuttig doel;

dat in het algemeen gevaarlijke bezigheden langer toelaatbaar zijn, wanneer zij gericht zijn op een nuttig doel. en dat dan ook bijvoorbeeld bij een toegestane training, gelijk de onderhavige, bepaalde handelingen nog toelaatbaar geacht moeten worden, die bij een niet toegestaan omgaan met een wapen als ontoelaatbaar zouden moeten worden gequalificeerd;

Overwegende, dat bij een training met vuurwapens, waarbij snelheid van handelen hoofddoel is, men de leerling een fout tijdens die oefening niet zonder meer als een zo grove of merkelijke schuld in de zin der strafwet mag toerekenen, indien aan die fout gevolgen zoals in casu een zodanig letsel, waaruit verhindering van ambtsbezigheden is ontstaan, zijn verbonden;

Overwegende, dat derhalve niet wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen beklagde is tenlastegelegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproven;

overwegende echter, dat beklagde, vóórdat hij met de toegestane en verder ook, waar deze oefening buiten diensttijd in zijn vrije tijd plaats had, te prijzen oefening begon, zich had kunnen en moeten overtuigen, of de bren en de houder, die beide zonder patronen in

het rek aanwezig moesten zijn, inderdaad zonder patronen daar waren, en de Krijgsraad meent, dat dit verzuim valt onder het bereik van art. 2 sub 1° van de wet op de krijgstucht en derhalve ingevolge artikel 58 van deze wet de zaak onder mededeling van alle stukken ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde commanderend officier moet worden verwezen, waarbij wordt aangetekend, dat door de Raad niet is onderzocht, of wellicht bij deze training onvoldoende toezicht werd gehouden, dan wel te weinig instructie werd gegeven;

Gezien de artikelen 193 van de Regtspleging bij de Landmagt en 58 van de Wet op de Krijgstucht;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklagde is ten laste gelegd;

Spreekt hem vrij van het hem tenlastegelegde;

Verwijst terzake van het bovenoverwogene de zaak onder mededeling van alle stukken, ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde commanderend-officier.

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 20 Januari 1949.

President: Mr D. B. A. Franken.

Leden: Kap. Luit. t. zee J. J. Hogendoorn, Kap. Luit. t. zee H. Bos,
Luit. t. zee 1e kl. A. H. Deketh en Luit. t. zee (Vl.) 1e kl. G. F. Rijnders.

Fiscaal: Kap. Luit. t. zee (A) Mr R. J. Brunner.

Raadsman: Mr Oosterhof.

Besturen van een rijwiel zonder de uorgeschreven verlichting en wederspanning tegen de opsporingsambtenaar, die hem terzake staande hield en ter overbrenging naar een plaats van verhoor had aangegrepen.

Weliswaar houdt de M.R.W. ten aanzien van wielrijders geen verplichting in om op vordering van opsporingsambtenaren te stoppen, doch deze ambtenaar was in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening, toen hij verdachte ter aanhouding bij de schouder had gegrepen.

(W.v.Sr. art. 180; M.R.W. art. 2; M.R.R. art. 59).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA
TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal tegen K. IJ. R., gewezen marinier 3e kl. OVW, oud 29 jaren, gerequireerde, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als marinier 3e kl. OVW. te Rotterdam,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad dd. 30 November 1948, No. CZM/JZ/5775/1934;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad dd. 5

Januari 1949, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op 26 September 1948 des namiddags omstreeks 19 uur 40 „als bestuurder van een rijwiel daarmede heeft gereden over de voor „het openbaar verkeer openstaande rijweg, de Rijnbandijk, in of „onder de gemeente Maurik, zonder dat dit rijwiel was voorzien aan „de voorzijde van een lantaarn, die voorwaarts een helder geel of een „helder wit licht uitstraalde, en, toen de in uniform geklede wacht- „meester der Rijkspolitie, tevens onbezoldigd rijksveldwachter G. „Klamer, die als zodanig belast was met het opsporen van de feiten, „strafbaar gesteld bij de Motor- en Rijwielwet en het Motor- en „Rijwielreglement, hem op heterdaad had betrap op vorenomschre- „ven overtreding daarvan en krachtens de bevoegdheid aan opspo- „ringsambtenaren bij de Wet verleend, om verdachten staande te „houden en aan te houden, met luide stem had bevolen: „Halt, af- „„stappen, Rijkspolitie“, opzettelijk niet is stilgehouden en afge- „stapt, maar is doorgereden en vervolgens, nadat voornoemde Kla- „mer hem in verband daarmede ter aanhouding bij zijn schouder had „genomen, opzettelijk met kracht zich los gerukt heeft en geslagen „heeft in diens richting“;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:

1e. **K. IJ. R.**, oud 29 jaar, *als beklagde*:

dat hij op 26 September 1948 te omstreeks 19.40 uur over de voor het openbaar verkeer openstaande rijweg, de Rijnbandijk in de gemeente Maurik, reed op een rijwiel, dat niet voorzien was van een lantaarn, die voorwaarts een helder geel of een helder wit licht uitstraalt;

dat hij een in uniform geklede agent van de rijkspolitie zag naderen, nadat hij eerst gehoord had: „Halt afstappen, Rijkspolitie“;

dat, daar hij bang was voor een bekeuring wegens het rijden zonder licht, hij opzettelijk niet is stilgehouden en niet is afgestapt, maar met verhoogde snelheid is doorgereden, om aan die agent te ontkomen;

dat hij, nadat hij ongeveer 200 meter gereden had, diezelfde agent naast zich zag rijden en hij deze hoorde zeggen „Afstappen“;

dat, nadat hij was afgestapt, de agent hem naar zijn naam vroeg, maar hij zijn naam niet opgaf, ook niet, nadat de agent diens vraag herhaald had:

dat de agent hem daarop gelastte mee te gaan naar het bureau te Maurik, om aldaar te worden gehoord, hetgeen hij weigerde;

dat de agent hem toen bij zijn schouder greep, waarop hij zich met kracht uit de greep van die agent heeft losgerukt;

2e. **G. Klamer**, oud 32 jaar, *als getuige*:

dat hij op 26 Augustus 1948. dienstdoende als wachtmeester der Rijkspolitie, tevens onbezoldigd rijksveldwachter, in uniform gekleed. omstreeks 19.40 uur over de openbare weg, de Rijnbandijk

in de gemeente Maurik, een wielrijder zag naderen. wiens rijwiel niet voorzien was aan de voorzijde van een lantaarn, die voorwaarts een helder geel of een helder wit licht uitstraalde;

dat hei reeds geheel donker was;

dat hij in zijn functie belast is met het opsporen van feiten. strafbaar gesteld bij de motor- en rijwielwet en het motor- en rijwielreglement en hij constateerde, dat beklagde in overtreding daarvan was. terwijl hij de bevoegdheid heeft om verdachten staande te houden en aan te houden;

dat hij die wielrijder met luide stem beval: „Halt, afstappen, „Rijkspolitie”;

dat de wielrijder niet afstapte, maar met vermeerderde snelheid doorreed;

dat hij daarop beklagde is gevolgd op de fiets en deze 500 meter verder heeft ingehaald;

dat hij deze nogmaals gelastte af te stappen, waaraan deze gevolg gaf;

dat, nadat hij deze drie keer zonder resultaat om diens naam had gevraagd, hij deze gelastte met hem mee te gaan naar het bureau van de Rijkspolitie te Maurik, om aldaar te worden gehoord, waarop deze antwoordde, dat deze niet meeding;

dat hij deze daarop bij diens schouder heeft gegrepen. met de bedoeling deze aan te houden;

dat deze zich echter met kracht losrukte;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld eraan, hetgeen hem is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden: „krachtens de bevoegdheid aan opsporingsambtenaren bij de wet „verleend om verdachten staande te houden en aan te houden” en „en geslagen heeft in diens richting”;

Overwegende, ten aanzien van de aan het bewezene te geven qualificatie, dat, indien een hij artikel 34 der Motor- en Rijwielwet genoemde ambtenaar iemand op heterdaad betrapt op overtreding van enige bij of krachtens die wet gegeven bepaling, het zeer zeker nodig kan zijn, dat deze. ter vervulling van diens opsporingstaak, de verdachte beveelt om te stoppen en af te stappen, doch de verdachte, die aan zodanig bevel niet voldoet, zich niet schuldig maakt aan overtreding van art. 184 Wetboek van Strafrecht;

dat immers een dergelijk bevel of vordering moet worden gedaan krachtens wettelijk voorschrift;

dat weliswaar krachtens artikel 27 der Motor- en Rijwielwet op eerste vordering van de in artikel 34 dier wet genoemde ambtenaren en beambten, de bestuurder van een motorrijtuig verplicht is het rijtuig te doen stilhouden, doch een dergelijke verplichting niet geldt ten aanzien van de bestuurder van een rijwiel, terwijl ook overigens niet een metsvoorschrift is aan te wijzen, waaruit een dergelijke verplichting voor de bestuurder van een rijwiel voortvloeit;

dat in het te last gelegde en bewezen verklaarde feit de grond voor

de aanhoudingsbevoegdheid van de daarin genoemde opsporingsambtenaar onverminderd blijft aangegeven en die ambtenaar dus was in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening, zodat nu beklagde, nadat die ambtenaar hem ter aanhouding bij zijn schouder had gegrepen, hetgeen ter bereiking van dit doel een redelijk middel wordt geacht, opzettelijk met kracht zich heeft losgerukt, zich met geweld heeft verzet tegen een ambtenaar in de rechtmatige uitoefening zijner bediening;

dat het bewezene mitsdien behoort te worden gequalificeerd als:

1e. „MET EEN RIJWIEL BIJ NACHT OVER EEN WEG OF RIJWIEL-„PAD RIJDEN ZONDER DAT DAT RIJWIEL VOORZIEN IS AAN DE „VOORZIJDEN VAN EEN LANTAARN, DIE VOORWAARTS EEN HELDER „GEEL OF EEN HELDER WIT LICHT UITSTRAALT”;

2e. „WEDERSPANNIGHEID”;

Overwegende, dat gelet op de ernst der gepleegde feiten, de omstandigheden, waaronder deze zijn begaan en de persoon van beklagde terzake van het onder 1e genoemde feit, een geldboete ad f 5, subsidiair één dag hechtenis en terzake van het, onder 2e genoemde feit een geldboete ad f 25, subsidiair 5 dagen hechtenis, passend wordt geacht;

Gezien de artikelen 2 en 28 der Motor- en Rijwielwet, 59 (1) en 73 van het Motor- en Rijwielreglement, 23, 62, 91 en 180 van het Wetboek van Strafrecht, 185, 188 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het de beklagde tenlastegelegde in dier voege als hoger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hoger werd aangegeven;

Veroordeelt beklagde deswege tot 1e een geldboete van VIJF GULDEN, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door 1 dag hechtenis: 2e een geldboete van VIJF EN TWINTIG GULDEN, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door vijf dagen hechtenis;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Commissie van redactie.

Bij beschikking van 25 Augustus 1949, Afd. Int. en Adm. n°. 182999149489, heeft de Minister van Marine, gerekend van 13 Augustus t.v., de Luitenant ter Zee van Administratie der 1e klasse H. BAKKER ontheven van het lidmaatschap van onze Redactie-commissie onder dankbetuiging voor de door hem in die commissie bewezen diensten.

De Minister heeft voorts bepaald, dat in zijn plaats geen ander lid wordt benoemd.

Principiële dienstweigering.

Wij nemen hier over de Legerorder (K.L.) 1949, n° 156 L-LM, vastgesteld bij beschikking van de Minister van Oorlog van 7 Juli 1949, Staf van de Adjudant-Generaal, Afdeling A 3, nr. 1398, luidende als volgt:

Tot het verkrijgen van eenheid bij de behandeling van principiële dienstweigeraars (gewetensbezwaarden) wordt hierbij het volgende bepaald:

A

De gewetensbezwaarde heeft nog geen verzoekschrift ingediend, als bedoeld in art. 1 van de wet van 13 Juli 1923 (Staatsblad nr. 357), betreffende dienstweigering.

1. Indien een dienstplichtige **binnen** tien dagen na opkomst een daad van dienstweigering stelt en een beroep op de Dienstweigeringswet doet, blijkende uit een tot de Minister van Oorlog gericht verzoekschrift, als bedoeld in art. 1 van genoemde Wet, geeft de compagnies- of overeenkomstige commandant hiervan onverwijld telefonisch kennis aan het Ministerie van Oorlog, Afd. A 3 (tel. 's-Gravenhage 183050, Bureau Gewetensbezwaren).

2. De dienstplichtige kan bij dit verzoekschrift tevens uitstel van het onvervuld gedeelte der eerste oefening vragen totdat op zijn beroep een beslissing zal zijn genomen. Slechts in dit geval kan worden afgeweken van de regel, dat verzoeken om uitstel bij de burgemeester moeten worden ingediend.

3. De commandant zendt het verzoekschrift, na daarop de geslachtsnaam, de voornamen voluit, het legernummer en het volledige burgeradres van de dienstplichtige te hebben aangetekend en te hebben vermeld of deze een daad van dienstweigering heeft gesteld, onverwijld rechtstreeks aan het Ministerie van Oorlog, Afd. A 3.

4. Ter zake van de daad van dienstweigering wordt een huis-houdelijk onderzoek gehouden, waarvan het proces-verbaal met de bijbehorende bescheiden wordt aangeboden aan de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad in het Eerste militaire Arrondissement te 's-Gravenhage, ter doorzending aan de Verwijzingsofficier bij de Chef van de Generale Staf.

5. Dezerzijds wordt beslist op het verzoek om uitstel van het onvervuld gedeelte der eerste oefening en wordt tevens zorg gedragen voor een psychiatrisch onderzoek van verzoeker door het lid-psychiater van de Commissie van Advies voor de Dienstweigeringswet.

6. Van het indienen van het beroep op de Dienstweigeringswet af, tot het eventueel met groot verlof zenden wegens bedoeld uitstel, wordt de dienstplichtige van dienstverrichtingen vrijgesteld, met uitzondering van huishoudelijke diensten.

7. Wordt geen daad van dienstweigerig gesteld, dan blijft de dienstplichtige het normale oefenprogramma volgen.

8. De uitslag van het psychiatrisch onderzoek wordt door bovengenoemde psychiater onder meer ter kennis gebracht van het Ministerie van Oorlog. Indien de Inspecteur van de Geneeskundige Dienst der Koninklijke Landmacht tot ongeschiktverklaring beslist, wordt het bepaalde in de dezerzijdse beschikking van 29 October 1936, IIIe Afd. B, nr. 69, toegepast. (Zie L.O. 1947, nr. 174).

In zodanig geval wordt door de korpscommandant aan het Ministerie van Oorlog bericht, op welke datum de dienstplichtige op grond van art. 42, eerste lid, letter a, der Dienstplichtwet uit de dienst is ontslagen. Ingeval hij een daad van dienstweigerig heeft gesteld, wordt omtrent de datum van ontslag overleg gepleegd met de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad in het Eerste militaire Arrondissement, waarbij in het oog wordt gehouden, dat volgens de hiervoor aangehaalde wetsbepaling het ontslag zo spoedig mogelijk moet geschieden.

9. Bij erkenning van de gewetensbezwaren wordt de dienstplichtige uit de militaire dienst ontslagen op grond van art. 42, eerste lid, letter g, der Dienstplichtwet. Ingeval hij een daad van dienstweigerig heeft gesteld wordt omtrent de datum van ontslag overleg gepleegd met de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad in het Eerste militaire Arrondissement, waarbij in het oog worde gehouden, dat volgens de hiervoor aangehaalde wetsbepaling het ontslag zo spoedig mogelijk moet geschieden.

10. Worden de bezwaren door de Minister van Oorlog niet erkend en is de militair met groot verlof gezonden, dan behoort hij zo spoedig mogelijk in werkelijke dienst te worden geroepen. De afwijzende beschikking van de Minister, die aan de korpscommandant wordt bekend gemaakt, gaat vergezeld van de opdracht, de dienstplichtige tegen een bepaalde datum in werkelijke dienst te roepen bij het Dépôt- en Detentiekamp te Nieuwersluis (afschrift aan C.D.D.K.), bij welk onderdeel hij derhalve gedetacheerd wordt. Bij toezending van de gegevens, als bedoeld in art. 70 van het Dienstplichtbesluit, verzoekt de korpscommandant de burgemeester de oproeping aan de dienstplichtige te doen uitreiken, daarvan proces-verbaal te doen opmaken en dit aan Commandant D.D.K. te zenden.

11. De Commandant van het Dépôt- en Detentiekamp deelt de dienstplichtige in bij de Dépôtafdeling van dit kamp. Deze commandant zendt het verslag-opkomst, als bedoeld in paragraaf 104 der

Dienstplichtbeschikking, in en houdt tevens het onderzoek naar eventuele nalatigheid, als bedoeld in paragraaf 100 van die beschikking. De dienstplichtige wordt voorzien van kleding en uitrusting. Bij eventuele overtreding van art. 114 c.q. art. 150 Wetboek van Militair Strafrecht wordt een huishoudelijk onderzoek gehouden, waarvan het proces-verbaal met de bijbehorende stukken wordt aangeboden aan de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad in het Eerste militaire Arrondissement. Tevens beslist Commandant D.D.K. over het al of niet in arrest stellen.

12. Is geen strafbaar feit gepleegd of wordt — bij overtreding van artikel 150 Wetboek van Militair Strafrecht — in arrest stellen niet noodzakelijk geacht, dan detacheert de Commandant D.D.K. de dienstplichtige — onder opheffing van de detachering bij het D.D.K. — nader bij het Algemeen Depôt Koninklijke Landmacht voor verdere militaire opleiding. Commandant D.D.K. zendt van deze detachering bericht aan de korpscommandant van de dienstplichtige.

13. Zoals reeds uit het vorenstaande is gebleken, worden zaken van principiële dienstweigerings voortaan ter vervolging overgegeven uitsluitend aan de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad in het Eerste militaire Arrondissement te 's-Gravenhage.

14. Indien een dienstplichtige **later** dan tien dagen na opkomst doch vóór zijn eventuele uitzending naar Indonesië, een beroep op de Dienstweigeringswet doet, zendt de compagnies- of overeenkomstige commandant het verzoekschrift — na daarop de geslachtsnaam, de voornamen voluit, het legernummer en het volledige burgeradres van de dienstplichtige te hebben aangetekend en te hebben vermeld of de dienstplichtige een daad van dienstweigerings heeft gesteld — onverwijld rechtstreeks naar het Ministerie van Oorlog, Afd. A 3. De commandant meldt tevens indien bekend, tot welk oorlogsonderdeel de dienstplichtige behoort en de datum van verscheping naar Indonesië. Van desertie wordt onmiddellijk kennis gegeven.

15. Gaat het beroep op de Dienstweigeringswet gepaard met een daad van dienstweigerings, dan wordt een huishoudelijk onderzoek gehouden. De dienstplichtige wordt vanaf het tijdstip van het indienen van het beroep op de Dienstweigeringswet vrijgesteld van dienstverrichtingen met uitzondering van huishoudelijke diensten. Hij blijft in werkelijke dienst en wordt na overleg met C.-Depôt- en Detentiekamp te Nieuwersluis naar dat kamp overgebracht, bij welk onderdeel hij gedetacheerd wordt en waar hij zich als regel in voorlopig arrest bevindt. Met de overige administratieve bescheiden van de dienstplichtige wordt ook het proces-verbaal van voormeld huishoudelijk onderzoek met bijbehorende stukken bij de detachering overgegeven aan Commandant D.D.K. Het hiervoor onder 13 gestelde is uiteraard eveneens van toepassing. Wordt geen daad van dienstweigerings gesteld, dan blijft de dienstplichtige het normale oefenprogramma volgen.

16. Dezerzijds wordt zorg gedragen voor psychiatrisch onderzoek van verzoeker door het lid-psychiater van de Commissie van Advies

voor de Dienstweigeringswet. De uitslag van dit onderzoek wordt door de psychiater onder meer ter kennis gebracht van het Ministerie van Oorlog. Indien de Inspecteur van de Geneeskundige Dienst der Koninklijke Landmacht tot ongeschiktverklaring beslist, wordt het bepaalde in de dezerzijdse beschikking van **29 October 1936**, IIIe Afd. **B**, nr. **69**, toegepast (Zie L.O. 1947, nr. 174). In zodanig geval wordt door de korpscommandant aan het Ministerie van Oorlog bericht op welke datum de dienstplichtige op grond van art. **42**, eerste lid, letter *a*, der Dienstplichtwet uit de dienst is ontslagen. Ingeval de dienstplichtige een daad van dienstweigering heeft gesteld, wordt omtrent de datum van ontslag overleg gepleegd met de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad in het Eerste militaire Arrondissement, waarbij in het oog worde gehouden, dat volgens de hiervoor aangehaalde wetsbepaling het ontslag zo spoedig mogelijk moet geschieden.

17. Bij erkenning van de gewetensbezwaren wordt de dienstplichtige uit de militaire dienst ontslagen op grond van art. **42**, eerste lid, letter *g*, der Dienstplichtwet. Ingeval hij een daad van dienstweigering heeft gesteld wordt omtrent de datum van ontslag overleg gepleegd met de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad in het Eerste militaire Arrondissement, waarbij in het oog wordt gehouden, dat volgens de hiervoor aangehaalde wetsbepaling het ontslag zo spoedig mogelijk moet geschieden.

18. Indien de bezwaren door de Minister van Oorlog niet worden erkend en de dienstplichtige verklaart zijn dienst normaal te zullen verrichten, detachert Commandant D.D.K. na overleg met Auditeur-Militair de dienstplichtige — onder opheffing van de detachering bij het D.D.K. — nader bij het Algemeen Depôt Koninklijke Landmacht voor verdere militaire opleiding. De Commandant D.D.K. zendt bericht van deze detachering aan de korpscommandant van de dienstplichtige.

19. Blijft de dienstplichtige, indien zijn bezwaren niet erkend zijn, weigerachtig inzake het verrichten van militaire dienst, dan wordt door Commandant D.D.K. als regel voorlopig arrest (in de vorm van streng arrest) opgelegd en ter zake een huishoudelijk onderzoek gehouden. Na overleg met de Auditeur-Militair wordt de dienstplichtige overgebracht naar een Huis van Bewaring.

B

De gewetensbexwaarde heeft reeds een verzoekschrift, als bedoeld in art. 1 van de Wet van 13 Juli 1923 (Staatsblad nr. 357), betreffende dienstweigering, ingediend, waarop afwijzend is beschikt.

20. Indien een dienstplichtige een daad van dienstweigering stelt en wederom een beroep op de Dienstweigeringswet doet, wordt een huishoudelijk onderzoek gehouden en de dienstplichtige in de regel door zijn commandant ter zake van de dienstweigering voorlopig arrest (in de vorm van streng arrest) opgelegd. Na overleg met de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad in het Eerste militaire Arrondis-

sement, wordt de dienstplichtige overgebracht naar een Huis van Bewaring.

21. De commandant zendt het verzoekschrift — na daarop de geslachtsnaam, de voornamen voluit, het legernummer en het volledige burgeradres te hebben aangetekend en te hebben vermeld of de dienstplichtige een daad van dienstweigerings heeft gesteld — onverwijld rechtstreeks aan het Ministerie van Oorlog, Afd. A 3. De commandant meldt tevens, indien bekend, tot welk oorlogsonderdeel de dienstplichtige behoort en de datum van versoeping naar Indonesië. Van desertie wordt onmiddellijk kennis gegeven.

C

Algemene opmerkingen.

22. Een beroep op de Dienstweigeringswet stelt de dienstplichtige niet vrij van uitzending naar Indonesië; ook aldaar zijn kamers van de Commissie van Advies voor de Dienstweigeringswet gevestigd. Dezerzijds wordt bepaald of het verzoekschrift in Nederland dan wel in Indonesië zal worden behandeld. De korpscommandant dient zich hieromtrent met het M. v. O., Afd. A 3 in verbinding te stellen. Voor het geval het verzoekschrift in Indonesië zal worden behandeld draagt de korpscommandant zorg, dat de dienstplichtige op de daartoe gestelde datum met het onderdeel naar Indonesië wordt verscheept.

23. Ten aanzien van dienstplichtigen, die dienst weigeren zonder een beroep op de Dienstweigeringswet te doen, wordt de normale strafprocedure gevolgd. Adviezen hieromtrent kunnen worden gevraagd aan Bureau C van de Afd. A 6 van het Ministerie van Oorlog, hetzij schriftelijk, hetzij telefonisch (tel. 's-Gravenhage 553720, toestel 53), alsmede aan de betrokken Auditeur-Militair. Overigens dienen in alle gevallen van twijfel omtrent de aard van het delict voornoemde autoriteiten terstond te worden geraadpleegd.

Krijgt de commandant bij het onderzoek de indruk, dat de dienstweigerings gegrond is op gewetensbezwaren, dan stelt hij de dienstplichtige in kennis van de mogelijkheid een beroep op de Dienstweigeringswet te doen.

24. L.O. 1939 nr. 429, alsmede de aanschrijving van de Chef van de Generale Staf van 7 October 1948, Sectie G 6125992, worden hierbij ingetrokken.

Instelling Bijzonders Krijgsgerechten in Indonesië.

Wij drukken hieronder af een aantal Verordeningen van het Militair Gexag in Indonesië en enige daarop betrekking hebbende toelichtingen, inzake de instelling van Bijzondere Krijgsgerechten. Deze gerechten, alleen-rechtsprekende militaire rechters, beogen te voorzien in de behoefte aan een snelle en summiere berechting ter plaatse van terreur-daden, gepleegd door in de zgn. „pockets” achtergebleven

leden van de republikeinse strijdorganisaties dan wel door aldaar achtergebleven of opnieuw gegroepede bendes, welke volharden in hun verzet tegen de militaire en politionele maatregelen tot herstel van veiligheid en rust. Dexe terreurdaden, welke als ernstige inbreuken op de Bestandsovereenkomst met alle beschikbare middelen door de voor de handhaving van orde en rust verantwoordelijke Overheid dienen te worden bestreden, zijn door deze Verordeningen opgedragen aan de kennisneming van de Bijzondere Krijsgerechten, zonder dat daardoor wordt afgedaan aan de bevoegdheid van de ter zake reeds bevoegde gewone militaire rechter (de temporaire krijgsraden) of de burgerlijke strafrechter. Als voorwaarde voor de competentie van de Krijsgerechten geldt slechts dat de zaak van eenvoudige aard is, n i e t een bepaald strafmaximum. De Bijzondere Krijsgerechten zijn derhalve zelfs tot het opleggen van, de doodstraf bevoegd.

Hoewel deze Verordeningen zich daaromtrent niet uitlaten en derhalve ruimte voor twijfel overblijft, zal naar onze mening aangenomen dienen te worden, dat zij zich tot de Indonesische rechtssfeer beperken. Dit volgt o.m. uit de verwijzing naar het Indonesische Wetboek van Strafrecht¹⁾ in artikel 2 (1) 2° van de V.M.G. No. 522 en uit het feit dat de vervolgingsambtenaren worden gerecruteerd uit de t e m p o r a i r e krijgsraden (zie M.R.T. XL, blz. 128 v.). Aldus zal, naar onze mening, de aanhef van art. 2 (1) 2° van V.M.G. No. 522: „de misdrijven, door wien ook begaan . . .” dan ook beperkt gelezen dienen te worden, namelijk door onder „wie ook” te verstaan „alle aan de Indonesische militaire en burgerlijke strafrechter onderworpen personen” en dus met name daaronder niet te laten vallen de Nederlandse militairen van zee- en landmacht. Trouwens: de in artikel 2 (1) 2° opgesomde strafbepalingen zijn, mogelijk op een heel enkele uitzondering na, niet op de Nederlandse militairen van toepassing (zie art. 2 W.M.S.R., art. 1 a V.M.G. No. 43 en art 1 V.M.G. No. 505). Weliswaar heeft het Militair Gexng in Indonesië in in staat van beleg verklaard gebied de bevoegdheid, ook van wetten af te wijken, doch het schijnt dubieus of de bedoeling om van deze exorbitante macht gebruik te maken, genoegzaam is aangeduid met het aanhalen van artikel 37 S.O.B. in de aanhef van de Verordening. Trouwens, de gehele opzet wijst in de eerste plaats op de wens om vervolging en veroordeling te versnellen van personen, die tegen de krijgsmacht optreden, niet van personen, die van de krijgsmacht deel uitmaken.

Voor verdere bijzonderheden verwijzen wij naar de hieronder volgende Verordeningen en toelichtingen en naar het op blz. 481 v. opgenomen later ontvangen opstel van Majoor J. W. G. CORNET.

¹⁾ Weliswaar wordt niet uitdrukkelijk naar het Indonesische strafwetboek verwezen, maar de nummering der artikelen laat een andere opvatting niet toe. Zo komen de artikelen 187bis en 191bis in het Nederlandse strafwetboek niet voor. wël in het Indonesische.

VERORDENING VAN HET MILITAIR GEZAG NO. 522.

De Legercommandant,

Gelet op artikel **1** van de Regeringsverordening van 5 Maart 1940, Staatsblad 1940 No. 78;

Nog gelet op artikel **37** van de Regeling op den staat van oorlog en van beleg;

Heeft vastgesteld de navolgende verordening:

§ 1. *Instelling bijzondere krijgsgerechten.*

Artikel 1.

(1). De brigadecommandant is bevoegd voor zijn rayon een bijzonder krijgsgerecht te benoemen, waartoe een onder zijn bevelen staand hoofdofficier wordt aangewezen.

(2). De brigadecommandant benoemt bij het krijgsgerecht een onder zijn bevelen staand officier tot secretaris.

(3). De brigadecommandant is bevoegd zo nodig plaatsvervangers te benoemen voor de in de leden (1) en (2) genoemde functionarissen, welke aan de daar genoemde eisen dienen te voldoen.

(4). De functiën van auditeur-militair bij een bijzonder krijgsgerecht worden waargenomen door de auditeur-militair en diens substituten bij de temporaire krijgsraad in welks rechtsgebied de betrokken brigade of brigades is of zijn gelegerd, behoudens de bevoegdheid van de brigadecommandant om bij ontstentenis, afwezigheid of andere gewichtige redenen van verhinderings een officier van zijn brigade — die zo enigszins mogelijk de hoedanigheid van meester in de rechten moet bezitten — in deze functie te benoemen, die voor wat betreft de uitoefening van zijn taak verplicht is de bevelen na te komen, welke hem door de auditeur-militair bij bedoelde krijgsraad zullen worden gegeven.

(5). Voor de aanvaarding van hun bediening leggen de door de brigadecommandant benoemde functionarissen bij een bijzonder krijgsgerecht in zijn handen of in de handen van een daartoe door hem aangewezen hoofdofficier van zijn brigade de eed of belofte af, als in de artikelen 252, 253 en 254 van de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht onderscheidenlijk is voorgeschreven voor de president van de krijgsraad, de auditeur-militair en de secretarissen.

Bevoegdheid bijzondere krijgsgerechten.

Artikel 2.

(1). Het bijzonder krijgsgerecht neemt in eerste en tevens hoogste ressort kennis van:

1°. alle misdrijven en overtredingen, waardoor de veiligheid van personen en goederen in gevaar wordt gebracht, begaan door personen, die behoren of behoord hebben tot strijdorganisaties of strijdgroepen, welke de wapenen hebben opgenomen tegen het wettig gezag;

2°. de misdrijven, door wien ook begaan, vermeld in de eerste

tweede titel van het tweede boek van het Wetboek van Strafrecht²⁾, alsmede die vermeld in de artikelen 148, 152, 160, 161, 169, 170, 187, 187bis, 190, 191, 191bis, 192, 194, 196, 198, 200, 202, 204, 211, 212, 216, 221, 223, 237, 328, 333, 335, 336, 338, 339, 340, 351, 353, 354, 355, 362, 363, 365, 368, 406, 408, 410, 438, 439, 440 tot en met 451³⁾ van dat Wetboek, in het Wetboek van Militair Strafrecht²⁾, in de ordonnantie „Tijdelijk bijzondere bepalingen van „strafrecht“, Staatsblad 1948 No. 17, en in artikel 4 van deze Verordening, alles mits de zaak van eenvoudige aard is, bepaaldelijk ook ten aanzien van het bewijs en de toepassing van de wet.

(2). De in het eerste lid aan het bijzondere krijgsgerecht toegekende bevoegdheid laat die van de overige militaire en burgerlijke rechterlijke colleges en gerechten onverlet.

Rechtsgang.

Artikel 3.

(1). De zaak wordt zonder inachtneming van enige termijn bij het bijzonder krijgsgerecht aanhangig gemaakt door een schriftelijke aanzegging aan de verdachte vanwege de auditeur-militair inhoudende het bevel om op tijd en plaats als daarin vermeld voor het bijzonder krijgsgerecht te verschijnen, behelzende verder een aanduiding van het feit hetwelk hem wordt telastgelegd en de mededeling, dat hij zich door een gekozen raadsman bij de behandeling van zijn zaak zal kunnen doen bijstaan dan wel de toevoeging van een raadsman zal kunnen verzoeken. Van deze aanzegging wordt de verdachte door de zorg van de auditeur-militair een afschrift uitgereikt. In spoedeisende gevallen geschiedt deze aanzegging vanwege de auditeur-militair mondeling. Omtrent de bijstand van den gekozen of toegevoegde raadsman zijn de bepalingen van de leden (3) en (4) van artikel 79 van de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht van overeenkomstige toepassing.

(2). Voorzoverre bij deze verordening niet anders is bepaald, wordt de zaak overigens afgehandeld zoveel mogelijk overeenkomstig de wijze als in de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht is voorgeschreven voor een zaak, aanhangig gemaakt bij een temporaire kriegsraad, met dien verstande dat:

A. 1° de rechter de verdachte bij de aanvang der terechtzitting mondeling mededeling doet van het feit hetwelk hem wordt te laste gelegd met opgave van de tijd en plaats en de omstandigheden waaronder het is gepleegd, waarvan door de secretaris aantekening wordt gehouden in de notulen van het verhandelde ter terechtzitting; deze

²⁾ T.w. het Indonesische! (Red. M.R.T.)

³⁾ Deze artikelen stemmen overeen met de artikelen 125, 129, 131, 132, 140, 141, 157, —, 159, 161, 161bis, 162, 164, 166, 168, 170, 172, 174, 179, 180, 184, 189, 191, 204, 278, 282, 284, 285, 287, 288, 289, 300, 301, 302, 303, 310, 311, 312, 317, 350, 351, 352, 381 —, — t/m 389 van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht (waar geen overeenstemmend Ned. artikel bestaat, is zulks met een — aangegeven). (Red. M.R.T.).

aantekening komt in alle opzichten in de plaats van de beschikking tot verwijzing;

2". alle termijnen komen te vervallen;

3". de rechter onmiddellijk na de sluiting van het onderzoek ter terechtzitting mondeling vonnis zal wijzen, waarvan in de notulen door de secretaris aantekening wordt gehouden, tenzij de rechter mocht besluiten om schriftelijk vonnis te wijzen. in welk geval de uitspraak door hem kan worden uitgesteld voor een termijn van ten hoogste een week;

B. de rechter, wanneer ter terechtzitting blijkt, dat de zaak niet van eenvoudige aard is — bepaaldelijk ook ten aanzien van liet bevijs en de toepassing van de wet — te allen tijde kan bevelen, dat de zaak door de gewone (militaire of burgerlijke) rechterlijke colleges en gerechten wordt behandeld.

(3). Het vonnis van het krijgsgerecht zal, alvorens te worden geëxecuteerd, gepresenteerd worden aan de brigadecommandant om daarop te verlenen het fiat executie en na het bekomen daarvan onmiddellijk ter executie worden gelegd met inachtneming van het bepaalde bij artikel 167 van de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht, met dien verstande, dat voor de opzending van de processtukken als bedoeld in lid (2) de afloop van de termijn bedoeld in lid (1) niet behoeft te worden afgewacht.

§ II. *Materiël recht.*

Artikel 4.

(1). Hij, die behorende of behoord hebbende tot een strijdorganisatie of strijdgroep. welke de wapenen heeft opgenomen tegen het wettig gezag, opzettelijk in strijd met de hepalingen der bestands-overeenkomst van 17 Januari 1948, in de onder Nederlandse contrôle gestelde gebiedsdelen is achtergebleven met het oogmerk om de gewelddadige strijd tegen het wettig gezag gewapend of ongewapend voort te zetten, dan wel na aanvankelijk deze gebiedsdelen te hebben verlaten daarin met bedoeld oogmerk is teruggekeerd, wordt gestraft met de doodstraf. levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren.

(2). Het in het eerste lid strafbaar gesteld feit is een misdrijf.

Artikel 5.

Hij, die een misdrijf begaat, vermeld in een der wettelijke bepalingen. genoemd in artikel 2 onder 2e van deze verordening:. wordt gestraft met de doodstraf of levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren.

Artikel 6.

Bij strafrechtelijke vervolging van een persoon, die behoort of behoord heeft tot een strijdorganisatie of een strijdgroep, welke de wapenen heeft opgenomen tegen het wettig gezag dan wel tot een bende, die opgetreden is of optreedt met het kennelijk doel wandaden

te begaan, waardoor de veiligheid van personen en goederen in gevaar wordt gebracht, kan de rechter bevelen, dat de schuldige, ongeacht diens leeftijd, tot een door hem te bepalen tijdstip ter beschikking van de Regering zal worden gesteld, zonder toepassing van enige straf, indien hij meent dat de schuldige voor verbetering vatbaar is en de door hem begane feiten niet van een ernstig misdadig karakter blijk geven. Op deze terbeschikkingstelling zijn artikel 46 van het Wetboek van Strafrecht — met uitzondering van de laatste zinsnede van het eerste lid van dat artikel — alsmede de bepalingen ter uitvoering van dat artikel van overeenkomstige toepassing.

Artikel 7.

Het bepaalde in artikel 63 lid 2 van het Wetboek van Strafrecht is niet van toepassing met betrekking tot deze verordening.

§ III. *Inwerkingtreding.*

Artikel 8.

- (1). § I van deze verordening treedt aanstonds in werking.
- (2). § II van deze verordening treedt slechts in werking voor door den Legercommandant in overleg met den Secretaris van Staat voor Justitie nader aan te wijzen gebiedsdelen op daarvoor nader te bepalen tijdstippen.

Batavia. 5 Maart 1948.

De Luitenant-Generaal,
Legercommandant.
S. H. SPOOR.

PROCUREUR-GENERAAL
BIJ HET HOOG GERECHTSHOF VAN NED.-INDIE.

RONDSCHRIJVEN ⁴⁾.
No.: 9IXIG.B. 16.

BATAVIA (C), 6 April 1948.

Bijlagen:

ONDERWERP: Bijzondere Krijsgerechten.

(1) Onder aanbieding van de tekst van de Verordening no. 522 van de Legercommandant, vastgesteld op 5 Maart 1948, heb ik de eer UHEG/UWEG het navolgende mede te delen.

(2) De verordening voorziet in de mogelijkheid van de benoeming door de brigadecommandanten van alleen rechtsprekende militaire rechters, bijzondere krijsgerechten geheten.

De strafbare feiten, waarvan de kennisneming aan de bijzondere krijsgerechten is opgedragen, blijven behoren tot de competentie van de gewone militaire of burgerlijke rechter (art. 2 lid (2)) in de eerste plaats dus de Pengadilan Negeri c.q. de Pengadilan Istimewa; vgl. dzz. dringend geheim rondschrjven van 13 Februari j.l. no. 807/GB 16 aan mijn vertegenwoordigers bij de Recomba's ⁵⁾).

(3) Alleen daar waar de ordeverstoringen, gepleegd door de personen bedoeld in art. 2 lid (1) sub 1° of gepleegd in de vormen omschreven in de strafbepalingen genoemd in art. 2 lid (1) sub 2° van die aard en omvang

⁴⁾ Gericht aan: de Auditeurs-Militair b/d Temp. Krijgsraden op Java en Sumatra. (Red. M.R.T.).

⁵⁾ Regeringscommissaris voor bestuursaanleggenheden. (Red. M.R.T.).

zijn, dat niet met de gewone wijze van berechting kan worden volstaan, maar een dringende behoefte bestaat aan een snellere bestraffing van bedoelde ordeverstoorders, zal er aanleiding voor een brigadecommandant bestaan om tot de benoeming van een bijzonder krijgsgerecht over te gaan.

(4) De bijzondere aard dezer krijgsgerechten, zowel in hun samenstelling als in de voor hen bepaalde procesvoering heeft ook aanleiding gegeven tot de bepaling in art. 8, dat par. II der verordening slechts in werking zal treden voorzover door de Legercommandant in overleg met de Secretaris van Staat voor Justitie nader zal worden bepaald.

(5) Voor het optreden der bijzondere krijgsgerechten geldt als algemene voorwaarde, dat de zaak moet zijn van eenvoudige aard, bepaaldelijk ook ten aanzien van het bewijs en de toepassing van de wet (slot van lid (1) van art. 2).

(6) Het is verder de uitdrukkelijke bedoeling, dat de bemoeienis van de bijzondere krijgsgerechten zich in de eerste plaats zal beperken tot de strafbare feiten tot hun competentie behorende, voorzover gepleegd door de in art. 2 lid (1) sub 1° en van art. 4 bedoelde, al of niet gewezen, republikeinse strijdkrachten dan wel, voor wat betreft de in art. 2 lid (1) sub 2° genoemde misdrijven, voorzover gepleegd tegen militairen of militaire objecten. Als voorbeelden kunnen genoemd worden beschietingen van militaire posten en stellingen, van militaire vervoermiddelen, versperring van en sabotage aan verbindingswegen, welke regelmatig door militairen worden gebruikt, sabotage, vernieling of beschadiging van militaire communicatiemiddelen, het dragen van vuurwapens of explosieven in de onmiddellijke nabijheid van militairen of militaire objecten, en dergelijke handelingen, waardoor de veiligheid van de militairen en hun bewegingen ernstig in gevaar wordt gebracht.

(7) In de tweede plaats zal er voor het optreden dezer krijgsgerechten aanleiding bestaan daar waar de militairen bij de uitoefening van hun taak tot handhaving van de openbare orde en rust het optreden van benden ontmoeten, die de algemene veiligheid van personen en goederen in gevaar brengen en waartegen ter bescherming van de bevolking een snelle berechting ter plaatse het aangewezen middel voorkomt om aan dit optreden een spoedig einde te maken.

(8) Ik vestig Uw bijzondere aandacht op de elementen van het strafbaar feit, dat zijn omschrijving heeft gevonden in art. 4 der verordening. Met het gebruik van het woord „opzettelijk” is bedoeld aan te geven dat het hier gaat om de republikeinse strijdkrachten, die zich *met opzet heimelijk* aan de overeengekomen evacuatie uit de z.g. „pockets” of aan de daarbij geboden gelegenheid tot demobilisatie en terugkeer naar de plaats hunner herkomst hebben onttrokken dan wel na zich aan de evacuatie te hebben onderworpen zijn teruggekeerd e.e.a. met het in de bepaling omschreven oogmerk. Bij het bepalen der te dezer zake op te leggen straf zal vooral gelet dienen te worden op de mate van gevaarlijkheid, welke de aanwezigheid van deze personen in het onder Nederlandse contrôle gestelde gebied oplevert. Zo zal het duidelijk zijn, dat een gewapend in de nabijheid van een militair object aangetroffen onderofficier van de T.N.I. anders zal dienen te worden beoordeeld en derhalve ook anders zal dienen te worden gestraft dan de aanwezigheid van min of meer toevallig onder zijn bevel staande ongewapende manschappen.

(9) Onder de laatsten kunnen zich de meelopers bevinden ten aanzien van wie, in plaats van een bestraffing, in art. 6 de heropvoeding middels terbeschikkingstelling van de Regering is mogelijk gemaakt. Deze meelopers kunnen natuurlijk evenzeer worden aangetroffen onder hen die zich aan de misdrijven, genoemd in art. 2 lid (1) schuldig maken (vgl. art. 7 Ordonnantie Tijdelijk Bijzondere Strafbepalingen) en in het bijzonder ook de meelopers van de benden bedoeld in alinea (7). Het ligt in de bedoeling om hen, op wie de maatregel van art. 6 toepassing heeft gevonden, in een daartoe aan te wijzen inrichting op Noesa Kembangan te doen opnemen.

(10) De zeer bijzondere aard dezer rechtspraak heeft het noodzakelijk

gemaakt om de deskundige voorbrenging dezer zaken zoveel mogelijk te verzekeren. Mede in verband met de te verwachten behoefte aan juridisch-technische voorlichting bij de behandeling der zaken zijn U en Uw substituten de functiën van auditeur-militair bij de bijzondere krijgsgerechten in Uw ressort opgedragen en is U belast met het vervolgingsbeleid in deze zaken, ook voorzoverre door de betrokken brigadecommandant een officier tot fungerend auditeur-militair mocht worden benoemd.

(11) Ik doe een dringend beroep op Uw volle medewerking om deze bijzondere rechtspraak aan het gestelde doel van een op een geconstateerd misdrijf praktisch onmiddellijk volgende berechting te doen beantwoorden. Daartoe zal het noodzakelijk zijn om per krijgsgerecht een substituut aan te wijzen, die in geregeld contact staat met de betrokken brigadecommandant en de door hem voor het krijgsgerecht benoemde hoofdofficier en steeds onmiddellijk beschikbaar is om ter aangewezen plaats de te berechten zaken te kunnen voorbrengen.

(12) Ik vestig er tenslotte nog Uw bijzondere aandacht op, dat art. 167 H.R.L. is gehandhaafd, met dien verstande, dat met de opzending der stukken niet gewacht zal behoeven te worden op het verstrijken van de voor de veroordeelde bestaande termijn van acht dagen ter overweging van de al of niet indiening van een gratieverzoek (art. 3 lid (3) slot). De processtukken van zaken, waarin een doodstraf is opgelegd, kunnen derhalve onmiddellijk na het verlenen van het fiat executie met de adviezen van het krijgsgerecht en de auditeur-militair aan het Hooggerechtshof worden opgezonden, eventueel vergezeld van een mededeling van de secretaris, dat door de veroordeelde geen verzoek is gedaan als bedoeld in art. 166 lid (1) H.R.L. dan wel na het verstrijken van bedoelde termijn gevolgd door een telegrafisch bericht van de secretaris aan het Hooggerechtshof, dat door de veroordeelde geen verzoek om gratie is ingeleverd dan wel, dat een verzoek om gratie is ingeleverd met gelijktijdige vermelding van het tijdstip en de wijze van de verzending daarvan. Het gratieverzoek zal alsdan vergezeld dienen te gaan van de ter zake door het krijgsgerecht en de auditeur-militair alsnog uit te brengen adviezen. Ter bespoediging ware de toezending der processtukken aan het Hooggerechtshof in deze zaken steeds per „expresse bestelling" dan wel per militaire koerier, te doen plaats vinden. Om verder de behandeling van deze gratiezaken te kunnen bespoedigen komt het dienstig voor om de processstukken van een omslag te voorzien met links bovenaan in kapitale rode letters „Bijzonder Krijgsgerecht. Doodstraf". In het midden van de omslag kunnen dan verder enige nadere gegevens worden vermeld als de naam van de veroordeelde, de aanduiding van het bijzonder krijgsgerecht, de datum van het vonnis, een aanduiding van het strafbaar feit en de opgelegde straf. De verzorging hiervan zal tot de taak van de secretaris behoren. Ik verzoek U er echter op toe te zien, dat deze aanwijzingen zullen worden opgevolgd om het mij mogelijk te maken de verdere behandeling dezer zaken zoveel mogelijk te doen bespoedigen.

(13) Zodra door U over enige gegevens omtrent de praktijk van deze rechtspraak zal worden beschikt, zal ik gaarne daarvan bericht ontvangen, vergezeld van Uw eventuele beschouwingen omtrent de toepassing van de onderwerpelijke verordening.

De Procureur-Generaal
bij het Hooggerechtshof van Ned. Indë,
Mr. H. W. FELDERHOF.

VERORDENING VAN HET MILITAIR GEZAG NO. 526.

De Legercommandant,

Gelet op artikel 1 van de Regeringsverordening van 5 Maart 1940, Staatsblad 1940 No. 78;

Nog gelet op artikel 37 van de Regeling op de Staat van oorlog en van beleg;

Heeft vastgesteld de navolgende verordening:

Artikel 1.

In deze verordening wordt verstaan onder:

„gecontroleerd gebied”: het onder Nederlandse contrôle gestelde gebied van Java, Madoera en Sumatra;

„niet-gecontroleerd gebied”: het niet onder Nederlandse contrôle gestelde gebied van Java, Madoera en Sumatra.

Artikel 2.

Met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren wordt gestraft hij die:

1e. opzettelijk en wederrechtelijk kennis tracht te bekomen van zaken, betrekking hebbende op de inwendige veiligheid,

2e. afkomstig uit niet-gecontroleerd gebied, na langs andere dan de daartoe open gestelde toegangswegen, ter sluik dan wel met aanwending van bedriegelijke middelen, zoals aanneming van een valse naam of hoedanigheid, zich in gecontroleerd gebied te hebben begeven, in dit gebied wordt aangetroffen met het doel de openbare orde te verstoren of het wettig gezag aan te randen.

Artikel 3.

(1) Bij strafrechterlijke vervolging van een persoon ierzake van één der in artikel 2 strafbaar gestelde feiten kan de rechter bevelen dat de schuldige zonder toepassing van enige straf, ongeacht diens leeftijd, tot een bij het vonnis te bepalen tijdstip ter beschikking van de Regering zal worden gesteld, bijaldien het begane feit niet van een ernstig misdadig karakter blijkt geeft en de schuldige naar het oordeel van de rechter voor verbetering vatbaar is.

(2). Op de in het vorige lid bedoelde terbeschikkingstelling zijn artikel 46 van het Wetboek van Strafrecht — niet uitzondering van de laatste zinsnede van het eerste lid van dat artikel — alsmede de bepalingen ter uitvoering van dat artikel van overeenkomstige toepassing.

Artikel 4.

(1). B'ehoudens het bepaalde in artikel 3 kan de rechter bij strafrechterlijke vervolging van een persoon terzake van het in artikel 2, tweede lid strafbaar gestelde feit bevelen, dat die persoon uit gecontroleerd naar niet-gecontroleerd gebied zal worden verwijderd.

(2). Hij die, nadat hij krachtens een in het eerste lid bedoeld bevel naar niet-gecontroleerd gebied is verwijderd, zonder daartoe gerechtigd te zijn, zich ophoudt in gecontroleerd gebied, wordt gestraft met dezelfde straf als in artikel 2 bepaald.

Artikel 5.

De in deze verordening strafbaar gestelde feiten worden beschouwd als misdrijven.

Artikel 6.

De bijzondere krijgsgerechten, benoemd ingevolge de verordening No. 522 van het Militair Gezag, vastgesteld door de Legercommandant op 5 Maart 1948 (Javase Courant No. 27 van 2 April 1948) alsmede de Bijzondere Rechters bedoeld in artikel 5 van het Voorlopig Rechtsreglement (Javase Courant No. 64 van 15 Augustus 1947) zijn mede bevoegd tot de kennisneming van de in deze verordening strafbaar gestelde feiten.

Artikel 7.

Deze verordening treedt in werking met ingang van den dag na dien harer afkondiging.

Batavia, 5 Juni 1948.

De Luitenant-Generaal,
Legercommandant,
S. H. SPOOR,

TOELICHTING.

De voorliggende verordening heeft de strekking t.a.v. tweeërlei feiten-complexen te voorzien in de mogelijkheid van strafrechtelijk optreden.

Als eerste feiten-complex moet worden genoemd het verrichten van verspiedingshandelingen tot schade van de inwendige veiligheid. Het tweede feiten-complex wordt opgeleverd door het binnendringen in het onder Nederlandse contrôle staande gebied uit het niet-bezette gebied met geen ander doel dan de openbare orde te verstoren of het wettig gezag aan te randen.

Het treffen van de onderwerpelijke voorziening is noodzakelijk gebleken omdat de bestaande strafwetgeving — uiteraard — niet berekend is voor de thans op Java, Madoera en Sumatra bestaande toestanden. Verspieding is alleen bij artikel 67 van het Wetboek van Militair Strafrecht strafbaar gesteld. De delictsomschrijving bevat de eis, dat de handeling moet zijn geschied ten behoeve van de vijand.

Aangezien de delinquenten waartegen de onderwerpelijke verordening is gericht, tot nu toe niet onder het bereik van de strafwet kunnen worden gebracht, wordt thans als regel volstaan met toepassing door het militair gezag van de bevoegdheid tot internering, of, in enkele gevallen, tot uitwijzing naar het niet-gecontroleerde gebied, indien de schuldigen daarvan afkomstig zijn, terwijl in gevallen van minder ernstige aard volstaan werd met betrekkenen naar genoemd gebied terug te leiden.

Onder de huidige omstandigheden en gelet op de eisen der praktijk, is het meer geëigend de onderwerpelijke gevallen aan het oordeel van de strafrechter te onderwerpen. Door de rechter daarbij in de gelegenheid te stellen in plaats van de schuldige te veroordelen tot een vrijheidsstraf, hem ter beschikking te stellen van de Regering ten behoeve van zijn reëducatie dan wel indien hij uit niet-gecontroleerd gebied afkomstig is, zijn verwijdering naar dat gebied te bevelen, is zoveel mogelijk aangesloten bij de bestaande praktijk.

De regeling sluit verder aan bij de door de militaire autoriteiten in samenwerking met het burgerlijk bestuur getroffen maatregelen voor het toezicht op het verkeer in het grensgebied.

Na het vorenstaande kan met een korte artikelsgewijze toelichting worden volstaan.

Ad art. 1.

De definities zijn overgenomen van de „Verordening goederenvervoer 1947 11“, ve ordening van de Legercommandant No. 538.

Ad art. 2.

Voor een gedeelte van de delictsomschrijving hebben arrikel 67 van het Wetboek van Militair Strafrecht en de artikelen 119 e.v. W. v. S. tot voorbeeld gediend. Door als eis te stellen dat het onder 1e omschreven delict wederrechtelijk moet zijn, is buiten twijfel gesteld dat slechts met rechtens onoirbare bedoelingen verrichte verspiedingshandelingen zullen worden bestraft.

Ad art. 3. r

De in het eerste lid omschreven strafrechterlijke maatregel is ontleend aan artikel 6 van de Verordening No. 522 voor het militair gezag, vastgesteld door de Legercommandant inzake de instelling van Bijzondere Krijgsgerechten (Jav. Courant no. 27 van 2 April 1948).

Ad art. 4.

De in het eerste lid omschreven maatregel tot verwijdering komt overeen met een ingevolge art. 20 van de Regeling op de staat van oorlog en van beleg gegeven bevel van het militair gezag tot uitwijzing, met dien verstande dat de desbetreffende bevoegdheid in handen van de rechter wordt gelegd en daardoor een justitieel karakter krijgt.

Ad art. 6.

In de gebiedsdelen waar bijzondere krijgsgerechten zijn ingesteld, zal deze militaire rechter „te velde“ mede zijn aangewezen voor de berechting van de bij deze verordening strafbaar gestelde feiten. Tevens zijn tot de kennisneming daarvan de Bijzonder Rechters (Pengadilans Istemewa) mede bevoegd.

VERORDENING VAN HET MILITAIR GEZAG NO. 527.

De Legercommandant,

Gelet op artikel 1 van de Regeringsverordening van 5 Maart 1940, Staatsblad 1940 No. 78;

Nog gelet op artikel 8 van de Verordening van het Militair Gezag No. 522 (Javase Courant 1948 No. 27), op het met de Secretaris van Staat van Justitie gepleegde overleg en op artikel 37 van de Regeling op de Staat van Oorlog en van Beleg;

Heeft vastgesteld de navolgende verordening:

Eenig artikel.

§ II van de Verordening van het Militair Gezag No. 522 (Javase Courant 1948 No. 27) wordt voor Java geacht te zijn in werking getreden met ingang van 1 Maart 1948.

Batavia, 5 Juni 1948.

De Luitenant-Generaal,
Legercommandant,

S. H. SPOOR,

VERORDENING VAN HET MILITAIR GEZAG NO. 528.

De Legeroommandant,

Gelet op artikel 1 van de Regeringsverordening van 5 Maart 1940, Staatsblad 1940 No. 78;

Nog gelet op artikel 37 van de Regeling op de Staat van Oorlog en van Beleg;

Heeft vastgesteld de navolgende verordening:

Artikel 1.

Buiten de rayons van de brigade-commandanten in Oost-Java worden de bevoegdheden en bemoeiingen, waarmede zij ingevolge de door de Legercommandant vastgestelde verordening van het Militair Gezag No. 522 (Javase Courant 1948 No. 27) met betrekking tot de bijzondere krijgsgerechten zijn belast, opgedragen aan de Territoriaal- tevens Troepen-Commandant.

Artikel 2.

Deze verordening treedt aanstonds in werking.

Batavia, 5 Juni 1948.

De Luitenant-Generaal.
Legercommandant,
S. H. SPOOR,

Voorwaardelijk opgelegde bijkomende straf.

Het derde lid van artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht geeft de rechter de vrijheid om „het bevel ten aanzien van de hoofd-„straf of van een gedeelte daarvan" tot voorwaardelijke niet-ten-uitvoerlegging, zich te doen uitstrekken „tot de gehele opgelegde „bijkomende straffen, voor zover de rechter niet ten aanzien van die „straffen in haar geheel anders bepaalt". De militaire rechter heeft uit deze woorden tevens de vrijheid geput, het bedoelde bevel te beperken tot de bijkomende straffen alleen en aldus te geraken tot de oplegging van een onvoorwaardelijke hoofdstraf en een voorwaardelijke bijkomende straf. Men zie terzake de sententie van het H.M.G. van N.I. van 1 Mei 1936¹⁾ (waarbij het weliswaar ging om de toepassing van het derde lid van art. 14a Ind. Sr., hetgeen echter voor de hier behandelde kwestie geen verschil maakt) en de sententie van hetzelfde Hof van 18 September 1936²⁾. In deze laatstgenoemde sententie overwoog het Hof dat „de omstandigheid, dat het geval, „dat de hoofdstraf niet, de bijkomende straf daarentegen wel voor-„waardelijk wordt opgelegd, niet bepaaldelijk in de wet wordt ge-„regeld, aan 's rechters bevoegdheid, een zoodanige beslissing te „nemen, niet afdoet". Ook de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten legde, in zijn vonnis van 8 December 1944³⁾, een combinatie van onvoorwaardelijke hoofdstraf en voorwaardelijk bijkomende straf op.

De militaire rechter, die zich terzake van de toepassing van het gemene strafrecht naar de jurisprudentie van de Hoge Raad pleegt te regelen, was tot nog toe vrij, een dergelijke combinatie op te leggen. Er was namelijk — althans voor zover mij bekend — tot voor kort geen arrest van de Hoge Raad, dat anders besliste. Wel kwam op 27 Juni 1938 een vonnis met een onvoorwaardelijke hoofdstraf en een voorwaardelijke bijkomende straf bij de hoogste burger-

1) M.R.T. XXXII, blz. 277 v.

2) M.R.T. XXXII, blz. 512 v.

3) Hiervóór, blz. 429 v.

lijke strafrechter op tafel en wel concludeerde de Advocaat-Generaal WIJNVELD toen dat dat vonnis (o.m.) op die grond vernietigd zou dienen te worden. maar de Hoge Raad kwam aan de beslissing van dat punt niet toe: het vonnis werd op andere gronden vernietigd⁴⁾. Prof. TAVERNE schreef in zijn annotatie onder dat arrest „Het komt „mij overigens niet twijfelachtig voor, dat het middel" (nl. dat, hetwelk de Adv. Gen. naar voren gebracht had) „gegrond is... „wat hier de Rechtbank heeft gedaan, mag nu eenmaal niet".

Thans heeft de Hoge Raad echter, in zijn arrest van 1 Februari 1949, N.J. 1949/310 (m.o. B.V.A.R.), zich uitdrukkelijk uitgesproken over de ontoelaatbaarheid van een combinatie als hoger genoemd. Het is te verwachten dat de jurisprudentie van de militaire rechter op dit punt om zal gaan.

Los van het bovenstaande staat — doch wij willen deze gelegenheid om zulks nogmaals⁵⁾ op te merken niet ongebruikt voorbij laten gaan — dat in de militaire samenleving het opleggen van bijkomende voorwaardelijke straffen over het algemeen geen aanbeveling verdient.

Daar is als eerste bezwaar te noemen dat de militaire biijkomende straffen van ontslag, van verlaging en van plaatsing in een strafklasse slechts kunnen worden toegepast als de rechter op grond *van het begane feit* de schuldige ongeschikt acht om in de militaire stand te blijven, of hem onwaardig of ongeschikt acht om in zijn rang (klasse) te blijven dienen, of zijn onderwerping aan een gestrengere krijgstucht noodzakelijk acht. Bij een voorwaardelijke veroordeling komt van deze wettelijke eis weinig terecht. De onwaardige of ongeschikte blijft niettemin in zijn huidige rang in de gelcdren van de krijgsmacht gehandhaafd en het is veeleer op grond van het nietvoldoen aan de voorwaarden, hetwelk zijn ontslag, verlaging enz. effectueert, dan op grond van „het begane feit", dat hij daadwerkelijk wordt ontslagen, verlaagd enz.

Een ander bezwaar, hetwelk in het bijzonder voor de verlaging geldt, is dat de meerdere, die door de rechter onwaardig of ongeschikt is verklaard om zijn gezag te blijven uitoefenen, niettemin feitelijk dat gezag behoudt. In vele gevallen zullen uit een dergelijke wankele toestand moeilijkheden voortvloeien. Nog afgezien van de grote kans van opmerkingen over de onvoorwaardelijke verlaging bij minder tactvol optreden van de meerdere, wankelt de gehoorzaamheid met de rang van de meerdere. De toestand van een voorwaardelijke rang schaadt derhalve de ondergeschiktheid en het zal wel zelden zijn dat „het militair belang zich niet daartegen verzet", zoals artikel 13 van het Wetboek van Militair Strafrecht eist. W. H. V.

Voorlopig arrest aan een dienstplichtige met groot verlof.

Van de Res. Kapitein Mr J. H. DAMBRINK ontvingen wij de volgende opmerkingen:

4) N.J. 19391100

5) Men zie het Redactionele onderschrift in M.R.T, XVII, blz. 468 v.

In de rubriek „Vragenbusⁿ van de Mei-aflevering van M.R.T. XLII (blz. 334 v.) lazen wij een antwoord van R.C.—W.H.V. op de vraag van een wachmeester van de Koninklijke Marechaussee, of aan een dienstplichtige met groot-verlof voorlopig arrest kan worden opgelegd in verband met een tijdens zijn in werkelijke dienst zijn gepleegd strafbaar feit, dat eerst tijdens zijn groot verlof aan het licht gekomen is.

De veronderstelling, van deze wachmeester, dat hier zou moeten worden opgetreden krachtens de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering, wordt terecht van de hand gewezen. De bepalingen van dit Wetboek toch betreffende gevangenhouding en voorlopige hechtenis gelden alleen voor strafbare feiten waarvan de burgerlijke strafrechter bevoegd is kennis te nemen.

Maar als dat juist is, dan moet dus R.L. toepasselijk zijn, zo wordt dan geantwoord, want anders zou in een dergelijk geval tegen een delinquent niet, althans niet voldoende effectief kunnen worden opgetreden.

De bezwaren, die misschien meerderen hiertegen zouden willen opperen op grond van de omstandigheden, dat R.L. alleen van toepassing is op militairen en de interpretatieve titel van het W.v.M.S. geen artikel behelst volgens hetwelk in een geval als het onderhavige de delinquent als militair ware te beschouwen, worden dan kortweg niet als steekhoudend gequalificeerd, door de volgende redenering (in 't kort weergegeven):

1. We mogen in een dergelijk geval de betrokkene wel degelijk als militair beschouwen, want onder „onderzoekⁿ, genoemd in artikel 62 onder 3e W.M.S.. moet niet alleen verstaan worden de ondervraging van de beklagde persoonlijk, maar het ganse tegen hem ahangige onderzoek, van het korps-onderzoek af tot het onderzoek ter zitting van de Krijgsraad; de man is bij dit gehele onderzoek „betrokkenⁿ, dus hij valt onder de omstandigheid „als beklagde in „een militaire strafzaak bij enig onderzoek tegenwoordig."

2. Omdat R.L. ons wel eens in de steek laat, moeten we ons wel redden met interpretatie van de enkele aanwijzing in de Wet (althans woorden van dergelijke aard en strekking).

Nu hebben we naar aanleiding van de hier gegeven oplossing twee dingen op het hart. Deze zijn:

a. Inderdaad stelt R.L. ons in de militaire rechtspraak wel eens voor onoplosbare moeilijkheden door een te kort schietende regeling.

Maar men wachte zich er dan toch vooral voor om te zeggen: maar het moet kunnen en daarom zo hier en daar maar wat „interpreteren". Interpreteren is goed, maar niet meer goed is om aan door de Wet gebezigde woorden een betekenis toe te kennen, die zulk een woord nimmer kan hebben.

„Betrokken zijn bij", is nu eenmaal iets heel anders dan „tegenwoordig zijn bij".

Men kan bij het plegen van doodslag tegenwoordig zijn zonder zelf erbij betrokken te zijn en wanneer men betrokken is bij een smokkel-

affaire behoeft men bij het smokkelen zelf helemaal niet tegenwoordig te zijn. Twee geheel verschillende en duidelijk onderscheiden begrippen dus.

En de Wet zegt nu eenmaal alleen maar, dat de dienstplichtige met groot verlot militair is (in werkelijke dienst) als hij bij enig onderzoek *tegenwoordig* is.

Dit kan niet anders betekenen, dan lichamelijk aanwezig. B'oven-dien slaat dit woordje „onderzoek” niet alleen op het strafrechtelijke onderzoek, maar valt daar ook onder het onderzoek door de keuringsraad of het jaarlijks kledingonderzoek. Ook voor deze beide soorten van onderzoek geldt overduidelijk, dat men slechts geacht wordt militair te zijn, indien men voor de keuringsarts staat of met zijn militaire uitrusting voor de inspecterende meerdere. En men mag in een dergelijk duidelijk geval maar niet voor een gebezigde uitdrukking of vergrijp een geheel ander in de plaats stellen omdat men dat nu eenmaal nodig heeft.

Dan zou men zich op de weg begeven, die met een zeer grote hellinghoek over een zeer kleine afstand naar de vreselijke afgrond van de rechtsonzekerheid voert.

Zelfs als men in een geval, als het onderhavige, dan machteloos en werkeloos zou moeten blijven, mag zo iets nog niet.

b. Maar zou men dan inderdaad hier geen maatregelen meer kunnen treffen? Wij zijn namelijk van mening, dat artikel 62, 3e niet alleen niet de bevoegdheid geeft tot het in arrest stellen, maar ook niet tot het dagvaarden voor de Krijgsraad. Alleen een militair kan men dwingen voor de militaire rechter te verschijnen. Ontglipt deze beklagde dus aan de greep der Gerechtigheid? Neen toch! Want juist voor dergelijke gevallen is, naar onze mening, artikel 32, sub 2 van de Dienstplichtwet gegeven.

Dit artikel bepaalt immers, dat „de dienstplichtige, die niet in „werkelijke dienst is, in werkelijke dienst kan worden geroepen, „(sub 2) wanneer dit nodig is voor het onderzoek omtrent een strafbaar feit of een krijgstuchtelijk vergrijp, waarvan hij verdacht of „beklaagd wordt (sub 1, C);”

Men roepe in het onderhavige geval de man dus in werkelijke dienst krachtens het aangehaalde artikel van de Dienstplichtwet en daarna kan men met de beklagde doen wat vereist is voor onderzoek en berechting van deze zaak.

Dan wordt de wettige weg bewandeld, die ons niet naar de afgrond voert, maar naar de verheven zetel van Vrouwe Justitia, die ons dan goedkeurend zal toeknikken.

Wij erkennen dat „tegenwoordig zijn bij” niet hetzelfde is als „betrokken zijn bij”, doch wij menen tevens dat een al te stricte en al te enge interpretatie tot practisch onaanvaardbare resultaten zou leiden. De man is, naar onze mening, niet slechts „militair”, zolang de hem verhorende commandant (art. 7 R.L.) lichamelijk tegenover hem staat, maar ook nog als die commandant voor enkele minuten of

zelfs voor enkele uren het verhoor onderbreekt. Voorts blijven wij bij onze overtuiging dat de commandant tijdens dit verhoor, wanneer de verdachte dus onomstreden „militair" is, hem arrest kan aanzeggen. Hieraan zal die militair moeten voldoen (art. 56 W.K.) en hij zal in dit arrest moeten verblijven (art. 56 W.K.), totdat de commandant, de verwijzingsofficier of de krijgsraad daarin verandering brengt. Bij dit alles wordt, naar het ons voorkomt, de wettelijke weg bewandeld. En nu is het toch onaanvaardbaar dat deze militair (art. 62, 3° W.M.S.R.), die door het ondergaan van het arrest in dienst is (art. 56 W.K.), burger zou worden, zodra hij onder de ogen van de commandant uit is en dat hij dus verder deze (uiteraard militaire) dienst zou ondergaan als burger!

Nogmaals: toegegeven wordt dat „tegenwoordig zijn bij" niet hetzelfde is als „betrokken zijn bij", maar door het toepassen van voorlopig arrest — en daarover handelde de op blz. 334 v. afgedrukte vraag — dringt de practijk tot verruiming, niet in de eerste plaats van het begrip „tegenwoordig zijn bij" maar van het begrip „als verdachte of beklagde in eene militaire strafzaak bij eenig onderzoek tegenwoordig zijn".

De door Inzender aangegeven methode, nl. de verdachte in werkelijke dienst oproepen op grond van art. 32 (2) j^o 32 (1) c van de Dienstplichtwet (Stbl. I 284) ter verdere berechting, vertoont o.i. bovendien een ernstig bezwaar. Zij zou afdoende zijn, indien vaststond, dat de verdachte dan werkelijk onder de wapenen komt; indien hij echter, vermoedende wat hem te wachten staat, aan die oproeping niet voldoet, is de moeilijkheid niet opgelost maar verplaatst, terwijl de arrestatie, welke nu moet volgen, berust op grond van verdenking van twee strafbare feiten, van welke de oproeping voor hem een waarschuwing geweest is om onder te duiken.

Dan is het maar beter om aanstonds met in-arrest-stelling wegens het eerste feit te beginnen, zonder hem tot het plegen van het tweede feit als het ware uit te lokken.

Tenslotte nog de opmerking dat wij het geenszins eens zijn met de stelling van Inzender, dat alleen een militair voor de militaire rechter gedagvaard kan worden. Was de verdachte „militair" toen hij het delict pleegde, dan is de bevoegde krijgsraad „de rechter, „dien de wet hem toekent" zoals artikel 163 Grondwet het uitdrukt. Om hem voor die rechter te doen verschijnen, is een oproeping in werkelijke dienst niet vereist. Trouwens, hoe stelt men zich voor deze kwestie op te lossen als men nu eens niet met een dienstplichtige-met-groot-verlof te maken had, maar met een gewezen militair? Die is niet meer door een oproeping in de dienst terug te brengen.

R.C.—W. H. V.

Zetfouten.

Op blz. 443 behoort in de derde regel van het Naschrift in plaats van „Strafrecht" te worden gelezen: „Militair Strafrecht".

In noot 2 op blz. 450 leze men in plaats van „481", „431".

Overzicht van de zaken behandeld door de Krijgsraad voor de Zeemacht te 's-Gravenhage gedurende het tweede kwartaal 1949.

Zaken afgedaan in het eerste kwartaal 1949		Personen, op wie de zaken van de kolommen 1 en 2 betrekking hebben:				Terugverwezen naar de Kolommen d Officier en te bespikking geseld van de Regering	Personen, vermeld in de kolommen 3, 4, 6 en 6 zijn te verdelen als volgt:				
Bij vonnis	Buiten strafproces (art. 74 W. v. S.	vermeld in kolom 1		vermeld in kolom 2			Veroordeelden:				
		Officieren	Onderofficieren en manschappen	Officieren	Onderofficieren en manschappen		Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk en voorwaardelijk (g combineerd)	Vrijgesproken	Transactie
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
66	172	2	64	13	159	2	39	15	7	3	172

Overzicht van de werkzaamheden van de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten van 1 Januari 1949—1 April 1949.

Aantal vonnissen	aantal betrokken personen	Veroordeelden			vrijgesproken	terugverwezen naar C.O.	vonnissen waartegen fiscaal in appel	vonnissen waartegen veroordeelde in appel
		onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	gecombineerd voorw. en onvoorwaardelijk				
49	50	35	3	9	3	—	3	13

Idem, van 1 April—1 Juli 1949.

Aantal vonnissen	aantal betrokken personen	Veroordeelden			vrijgesproken	terugverwezen naar C.O.	Vonnissen waartegen fiscaal in appel	Vonnissen waartegen veroordeelde in appel
		onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	gecombineerd voorw. en onvoorwaardelijk				
30	30	13	9	8	1	—	6	5

De navolgende feiten werden daarbij aan het oordeel van de Krijgsraad onderworpen, waarbij wordt opgemerkt dat één persoon zich dikwijls aan verschillende vergrijpen heeft schuldig gemaakt.

Tijdvak van 1 Januari—1 April 1949.

Aard der strafbare feiten	A	B	C
W.M.S.R. art. 77, 1e lid	1	—	—
„ art. 97, aanhef en 2°	1	—	—
„ art. 98	5	—	—
„ art. 98 j" art. 99 aanhef en 5°	2	—	—
„ art. 114	4	—	—
„ art. 120	2	—	—
„ art. 129	2	—	—
„ art. 132	1	—	—
„ art. 146, 1e en 2 lid	1	—	—
„ art. P53	1	—	—
„ art. 161	3	—	—
Verord. Mil. Gezag No. 43 ¹⁾	1	—	—
„ „ „ No. 512 ²⁾	1	—	—
Wb. v. Sr. art. 157, 1e en 2e	1	—	—
„ art. 246	1	—	—
„ art. 300	1	—	—
„ art. 302	1	—	—
„ art. 307	2	1	—
„ art. 308	1	—	—
„ art. 310	9	—	—
„ art. 310 j° art. 421	1	—	—
„ art. 321	4	—	—
„ art. 326	2	—	—
W.v.Sr. art. 350	1	—	—
„ art. 363	5	2	—
„ art. 373	2	—	—
„ art. 416, 2e lid	2	—	—
Overtredingen wegverkeersordonnantie	2	—	—

1) „Als militair, tot een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht behorende, wederrechtelijk en opzettelijk enige oorlogsbehoefte beschadigen „of wegmaken". (? — Red. M.R.T.).

2) „Het aan zijn schuld of onachtzaamheid te wijten zijn, dat enige „oorlogsbehoefte weggraakt, dan wel wordt vernield, beschadigd of onbruikbaar gemaakt".

Tijdvak van 1 April—1 Juli 1949.

Aard der strafbare feiten	A	B	C
W.M.S.R. art. 97 aanhef en 2°	1	—	—
„ art. 98	1	—	—
„ art. 108	4	—	—
„ art. 114	3	—	—
„ art. 116	1	—	—
„ art. 117 j° 120	4	—	—
„ art. 129	4	—	—
„ art. 132	3	—	—
„ art. 140	1	—	—
„ art. 150	1	—	—
„ art. 161	1	—	—
Verord. Mil. Gezag No 512 ¹⁾	1	—	—
Wh. v. Sr. art. 138. 2e en 4e lid	2	—	—
„ art. 177	2	—	—
„ art. 191	1	—	—
„ art. 225	1	—	—
„ art. 307	3	1	—
„ art. 308	2	1	—
„ art. 310	9	—	—
„ art. 311	1	—	—
„ art. 350 j° 354	1	—	—
„ art. 363	1	—	—
„ art. 416	1	—	—
Registr.verord. Motorvoert. Soerabaja art. 4e ²⁾	1	—	—

A betekent: aantal veroordelingen,

B betekent: aantal vrijspraken,

C betekent: aantal terugverwijzingen naar de Commanderende officier.

¹⁾ „Het aan zijn schuld of onachtzaamheid te wijten zijn dat enige oorlogsbehoefte wegraakt, dan wel wordt vernield, beschadigd of onbruikbaar gemaakt.”

²⁾ „Met een niet geregistreerd vervoermiddel als bedoeld in art. 1 van de „Registratieverordening Motorvoertuigen Soerabaja op de openbare weg rijden anders dan met een schriftelijke toestemming van het Hoofd Motor Transport Dienst te Soerabaja.”

VRAGENBUS.

Groot-verlofgangers in uniform.

De redactie ontving de volgende vraag van de Opperwachtmeester der Koninklijke Maréchaussée J. J. MANNI:

Een Wachtmeester patrouille-commandant ziet een persoon, gekleed in uniform der Kon. Landmacht, zonder rangonderscheidings-teken, dus vermoedelijk een soldaat, diefstal plegen van een burgerrijwiel, dat tegen een winkelpui was geplaatst. Deze militair wordt bevolen mede te gaan naar de Marechaussee-kazerne. Bij onderzoek en verhoor blijkt verdachte een dienstplichtige met groot verlof te zijn. Zijn leeftijd is 20 jaar. Deze militair wordt arrest aangezegd, volgens art. 5 R.L..

Verder wordt, mijns inziens, deze strafzaak behandeld door de militaire rechter. Deze man is *een dienstplichtige in werkelijke dienst* (art. 60, 2°), want *de vrijwilligers en dienstplichtigen*, genoemd in art. 60, 2°, Mil. Swb., worden volgens art. 62, 4°, geacht in *werkelijke dienst* te zijn, o.m. als zij in uniformkleding gekleed zijn.

Tot mijn verwondering wordt dit standpunt door vele mijner collega's *niet* gedeeld. Toen ik het boek van Mr. D. R. A. FRANKEN en Mr. R. J. BRUNNEK, verklarende het Wetboek van Militair Strafrecht, raadpleegde, werd mij deze materie nog onduidelijker, want op blz. 111 staat vermeld, dat een *grootverlofganger*, zeemilicien, die *gedeeltelijk in uniform was gekleed*, krijgstuuchtelijk werd gestraft omdat hij colporteurde met communistische lectuur en dus geacht werd in *werkelijke dienst* te zijn. Op blz. 112 staat dan weer, dat een dienstplichtige, die als grootverlofganger, het uniform der Eon. Landmacht droeg met onderscheidingstekenen welke niet voor hem bestemd waren, overtreding van art. 196 Sr. pleegde en voor de bevoegde burgerrechter zou moeten terechtstaan.

Wij delen het standpunt van Inzender: de dienstplichtige met groot-verlof, die in uniformkleding is gekleed, is volgens artikel 62, 4° j^o artikel 60, 2° van het Wetboek van Militair Strafrecht *militair* en derhalve onderworpen aan de rechtsmacht van de militaire rechter.

Toch is deze zaak niet vrij van moeilijkheden. De vraag is namelijk, in hoeverre het wederrechtelijk dragen van uniformkleding bij machte is, de burger-status in een militaire te veranderen. Volgens de desbetreffende voorschriften zijn de reserve-officieren van de Koninklijke Landmacht gerechtigd, te allen tijde uniformkleding te dragen en derhalve gerechtigd, zichzelf op elk willkeurig ogenblik „militair“ te maken. Deze bevoegdheid hebben echter de dienstplichtige landmacht-militairen beneden de rang van 2e luitenant niet; het feit dat zij zich in uniform steken, maakt dus op zichzelf reeds een krijgstuuchtelijk vergrijp uit.

Niettemin menen wij dat de tekst van artikel 62, 4° geen andere dan de bovenvermelde opvatting duldt. De man moge niet gerechtigd

zijn, zichzelf militair te maken, doch als hij uniformkleding aange- trokken heeft, is hij militair. Men zie in dit verband M.R.T. XXXI, blz. 357 v. en het geval, door FRANKEN-BRUNNER beschreven op blz. 111 van hun werk.

Met de mening van FRANKEN-BRUNNER op blz. 112, nl. dat de groot-verlofganger, die onderscheidingsteken draagt welke niet voor hem bestemd zijn (bijv. een zeemilicien-matroos 3e klasse die de onderscheidingsteken van kwartiermeester draagt) niet militair-justitiabel zou zijn, kunnen wij niet instemmen. Deze opvatting is, naar het ons voorkomt, gebaseerd op de woorden „of het voor hem „vastgestelde. . . onderscheidingsteken" van artikel 62, 4°: de pseudo-kwartiermeester draagt niet het voor hem vastgestelde onder- scheidingsteken en op hem zou dus artikel 62, 4° niet toepasselijk zijn. Een dergelijke opvatting berust echter, naar onze mening, op een verkeerde uitleg van het woord „onderscheidingsteken" in artikel 62, 4°. Dáár namelijk betekent het niet „rang-onderscheidingsteken" maar is het een duplicaat van het begrip „kenteken". Dit blijkt uit het zinsverband, gelet op de motivering, welke de Memorie van Toe- lichtung geeft. Daar vinden wij namelijk (P. A. KEMPEN, blz. 84), dat men de oorspronkelijke redactie van artikel 62 (46) heeft „over- „genomen met een aanvulling, welke is ingegeven door de mogelijk- „heid, dat ook andere militairen dan landstormmannen in plaats van „uniformkleding slechts een kenteeken of een onderscheidingsteken „zullen dragen." De cursivering in dit citaat hebben wij aangebracht; wij vestigen voorts speciale aandacht op het woord „slechts". Dit woord heeft óók betrekking op „onderscheidingsteken" en bewijst dat daarmee niet bedoeld wordt op een teken, hetwelk de éne mili- taire van de andere onderscheidt (sterren of strepen), maar op een teken, hetwelk de militair van de burger onderscheidt (bijvoorbeeld de oranje armband). Ook de groot-verlofganger-zeemilicien-matroos 3e klasse, die uniform en het (niet voor hem vastgestelde) rang- onderscheidingsteken van kwartiermeester draagt, is naar onze me- ning „militair"; hij overtreedt artikel 196 van het Wetboek van Strafrecht en valt onder de jurisdictie van de militaire rechter ¹⁾.

W. H. V.

¹⁾ Het geval dat *Franken-Brunner* op blz 112 van hun werk in noot 2 aanhalen (arrest Hoge Raad van 19 October 1924 [ten rechte 19 October 1914], N.J. 1915134, ligt anders. Net betrof, zoals in de conclusie van de Advocaat-Generaal *Tak* wordt uiteengezet, een ex-huzaar, wien door het H.M.G. op 11 Januari 1910 voor de tijd van vijf jaren het recht was ontzegd, bij de gewapende macht te dienen. Op 6 September 1913 had deze ex-militair zich gekleed in (aldus de tenlastelegging): „een rijbroek voorzien „van een lederen belegstuk, een mouwvest, een kwartiermuts, alle overeen- „komende met overeenkomstige onderdeelen der uniform van Nederlandsch „huzaar, met dien verstande, dat de verschillende kledingstukken in het „geheel geen uitmonstering droegen, het mouwvest zwart beenen knopen „had, aan de kwartiermuts niet aanwezig was het kwastje...". Deze man was dus een burger, niet een „andere vrijwilliger bij de krijgsmacht" of een dienstplichtige, zoals bedoeld in de aanhef van artikel 60, 2° W.M.S.R.; van zijn gedraging nam dus terecht de burgerstrafrechter kennis.

Verlaging en verwijzing.

Wij ontvingen de volgende vraag van de Lt. Kolonel der Koninklijke Maréchaussée A. H. TRIPPLAAR :

Ingevolge artikel 17 W.K. is een met verlaging gestrafte van rechtswege in arrest, totdat de straf tegen hem is ten uitvoer gelegd. Volgens artikel 63 W.K. mag de straf van verlaging niet worden ten uitvoer gelegd gedurende de beklagtermijn en, als hij zich heeft beklaagd, niet dan nadat de beslissing te zijner kennis is gekomen. Deze beide artikelen zijn logisch en naar ik meen voor een ieder begrijpelijk. Echter heeft de wetgever naar mijn mening niet gedacht aan het geval dat de tot straffen bevoegde meerdere iemand voor een „oneigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp” de straf van verlaging oplegt. Immers van deze straf moet kennis worden gegeven aan de Auditeur Militair, die de Verwijzingsofficier adviseert. Hoe nu indien de Verwijzingsofficier niet accoord gaat met de krijgstuchtelijke afdoening en alsnog verwijst? Indien nu de tot straffen bevoegde meerdere na afloop van de termijn vermeld in artikel 62 1ste lid W.K. de straf van verlaging ten uitvoer legt, alvorens hij bericht heeft gekregen van de Verwijzingsofficier, is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat, indien de zaak alsnog naar de krijgsraad wordt verwezen, deze een geheel andere straf oplegt, en kan in dit geval toch geen rekening worden gehouden ingevolge artikel 57 W.K. met de reeds opgelegde krijgstuchtelijke straf, aangezien verdiscontering van een dergelijke straf mij niet wel mogelijk voorkomt.

Het lijkt mij dan ook uit utiliteitsoverwegingen juister, dat in een dergelijk geval de straf niet wordt opgelegd, doch dat aan de verwijzing-officier gemeld wordt dat het feit als „oneigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp” beschouwd wordt en dat het in het voornemen ligt de straf van verlaging op te leggen, indien door de verwijzings-officier met de krijgstuchtelijke afdoening wordt ingestemd.

De moeilijkheden, die Inzender opwerpt, zijn geenszins denkbeeldig; zij doen zich in de practijk meer dan eens voor. Het vraagstuk is reeds, vrij uitvoerig, behandeld in het opstel „Botsingen van „Militair Straf- en Tucht recht”, afgedrukt op blz. 373 v. van M.R.T. XLI; hier moge thans in hoofdzaak naar die verhandeling worden verwezen. Slechts één punt worde nader bezien, t.w. de vraag, hoe te handelen als de beschikking tot verwijzing afkomt? nadat de straf van verlaging reeds is ten uitvoer gelegd (doordat de gestrafte geen beklag indiende of van het recht van beklag uitdrukkelijk afzag).

Het wil ons voorkomen, dat hetzij de commandant (bij het ontvangen van een afschrift van de beschikking tot verwijzing) hetzij de commanderende generaal (bij het uitvaardigen van de beschikking van verwijzing, indien hij van het ten uitvoer gelegd zijn van de verlaging op de hoogte is) goed doet, artikel 50 van de Wet op de Krijgstucht toe te passen en de krijgstuchtelijke straf teniet te doen.

Hierdoor wordt het de militaire rechter mogelijk gemaakt, de op te leggen straf zuiver te beoordelen, want — zoals Inzender terecht opmerkt — verdiscontering van de straf van verlaging in de door de Krijgsraad op te leggen straf (aangenomen dat de Krijgsraad zelf de verlaging niet zou hebben toegepast) schijnt zeer bezwaarlijk. Bij de toepassing van artikel 50 zal men dan in de verwijzing de basis moeten zoeken voor het „onjuist gebleken gebruik van de bevoegdheid tot strafoplegging”.

Het voorstel van Inzender om in een dergelijk geval de krijgstuchtelijke straf van verlaging niet op te leggen in afwachting van de instemming van de verwijzingsofficier met een krijgstuchtelijke afdoening schijnt ons een deugdelijke wijze, om de boven geschetste moeilijkheden te voorkomen. Te overwegen is dan om de schuldige in arrest te stellen (te houden) op de gronden, die de bestaansreden van artikel 17 van de Wet op de Krijgstucht vormen, terwijl een spoedige beslissing door de verwijzingsofficier noodzakelijk zal zijn.

W. H. V.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Het „domicilie" van de K.L.-militair in Indonesië

Door

Dr E. DE VLUGT

(Res. Kapitein voor Algemene Dienst K.N.I.L.),

Herhaaldelijk komt de juridische dienst van het Hoofdkwartier van de Adjudant-Generaal in Indonesië in aanraking met de vraag, waar het domicilie van de K.L.-militair, die in Indonesië zijn dienst verricht, geacht moet worden te zijn gevestigd.

Het wil mij voorkomen, dat het van nut kan zijn aan deze vraag enige aandacht te wijden in een Nederlands tijdschrift, omdat, zoals hieronder zal blijken, het standpunt in Nederland en de daaraan verbonden consequenties van groot belang kunnen zijn voor de behandeling van deze materie in Indonesië.

Van praktische betekenis is de gestelde vraag in de eerste plaats voor de K.L.-militair, die gegronde redenen heeft om tegen zijn in Nederland wonende echtgenote een vordering tot echtscheiding c.q. tot scheiding van tafel en bed in te stellen. Deze militair staat voor de moeilijkheid verbonden aan de in art. 816 jo 819 W.v.B.Rv. gestelde bepaling, krachtens welke de eisende partij het verzoek tot het instellen van de vordering in persoon moet indienen en in persoon bij de z.g. verzoeningscomparitie aanwezig moet zijn.

Door deze bepaling kan het voor de betrokken militair zelfs feitelijk onmogelijk worden om in Nederland de procedure in te stellen, indien de rechter in Nederland zich niet gerechtigd acht zijn taak terzake aan de rechter in Indonesië te delegeren, dan wel een Nederlands Bureau voor Consultatie — bij kosteloos procederen — zich niet bevoegd acht rechtsbijstand te verlenen.

In de praktijk wordt aan deze moeilijkheid tegemoetgekomen doordat de rechter h.t.l. zich bevoegd acht van de betreffende vorderingen kennis te nemen op grond van art. 207 Ind. B.W., krachtens welk artikel de vordering tot echtscheiding wordt ingesteld bij de Landrechter binnen wiens rechtsgebied de man op het ogenblik van het introductieve request (art. 831 v. h. Regl. op de Rv.) hoofdverblijf, of bij gebreke daarvan werkelijk verblijf had.

Op het eerste gezicht lijkt dit een aantrekkelijke oplossing om de gestelde moeilijkheid uit de weg te gaan, zulks temeer waar de rechter h.t.l. voor de wederpartij in Nederland zekere waarborgen tracht te stellen door deze voor de verzoeningsprocedure te doen horen door een Nederlandse rechter en voorts aanwijzingen te geven omtrent het zo nodig verkrijgen van kosteloze juridische bijstand onder bijvoeging van een lijst met de namen en adressen van de in zijn rechtsgebied practiserende advocaten, zodat de zekerheid bestaat, dat de wederpartij in Nederland van de ingestelde vordering behoorlijk

kennis krijgt en zich daartegen eventueel in rechte kan verweren.

Deze praktijk is evenwel slechts mogelijk bij de veronderstelling, dat de eisende partij in Indonesië zijn woonplaats in de zin van art. 17 e.v. Ind. B.W. (art. 74 e.v. B.W.) heeft, m.a.w. dat hier wordt aangenomen, dat de K.L.-militair, die h.t.l. zijn dienst verricht, zijn domicilie van Nederland naar Indonesië heeft verlegd.

In een artikel in het (Ind.) Tijdschrift van het Recht 1949, Afl. 2, pag. 58, poneert Mr. J. D. CARRIÈRE dan ook de stelling: „het „kan niet twijfelachtig worden geacht, dat iedere Nederlandse militair, die hier te lande dient, zo al geen hoofdverblijf, toch zeker „hier te lande werkelijk verblijf, in geen geval in Nederland hoofdverblijf heeft”.

Het wil mij met alle reverentie voorkomen, dat deze opvatting in hare algemeenheid niet alleen te betwijfelen doch daarenboven zeer bepaaldelijk te betwisten valt.

Krachtens art. 17 Ind. B.W. (art. 74 B.W.) toch wordt een ieder geacht zijn woonplaats te hebben alwaar zijn hoofdverblijf is gevestigd, terwijl bij gebreke van een hoofdverblijf de plaats des werkelijken verblijfs daarvoor wordt gehouden. Art. 18 Ind. B.W. (art. 75 B.W.) bepaalt vervolgens, dat de verandering van woonplaats zal stand grijpen door de werkelijke woning in een andere plaats, gevoegd bij het voornemen om aldaar zijn hoofdverblijf te vestigen. terwijl krachtens art. 19 Ind. B.W. (art. 76 B.W.) dit voornemen o.m. door de omstandigheden zal worden bewezen.

Voor de vestiging c.q. verandering van een woonplaats stelt de Wet derhalve twee elementen:

- a. een werkelijke woning,
 - b. het voornemen tot vestiging van een hoofdverblijf.
- ad a. Het eerste element wordt beslist door de feitelijke aanwezigheid van een woning, zodat aan de vaststelling daarvan geen bijzondere moeilijkheden verbonden zijn.
- ad b. Anders ligt de zaak ten aanzien van het tweede element, de vaststelling van het voornemen tot vestiging van een hoofdverblijf.

ASSER/SCHOLTEN, Dl. I, zegt hieromtrent o.m.:

pag. 21. „Naar mate uit de omstandigheden van het al of niet „bestaan van een meer duurzame betrekking tussen een persoon en „een plaats blijkt, zal dat verblijf als hoofdverblijf of als werkelijk „verblijf gelden; inschrijving in een bevolkingsregister is op zich „zelf niet beslissend”.

pag. 23. „Een verblijf van geheel voorbijgaande aard is zonder „betekenis”.

pag. 28. „„Werkelijk wonen” kan men moeilijk aannemen bij „iemand, die wegens een schuld in het Huis van Bewaring wordt „gegijzeld; ook al verklaart hij zijn voornemen in de plaats, waar „dat huis staat, te gaan „wonen”. Vgl. H.R. 14 Juli 1916, N.J. 1916, „1168”.

pag. 28. „Enkele overbrenging naar een krankzinnigengesticht

..sluit niet verandering van woonplaats in zich. Vgl. H.R. 1 Nov. „1937, nr. 1097”.

Uit het bovenstaande volgt wel zeer duidelijk, dat voor het bewijs van het voornemen tot vestiging van een woonplaats meer vereist is dan de feitelijke. zelfs meer langdurige aanwezigheid in een bepaalde plaats.

De gedetineerde in een Huis van Bewaring bevindt zich feitelijk en dikwijls meer langdurig in een bepaalde plaats, zonder dat nochtans daaruit tot een voornemen tot wijziging der woonplaats geconcludeerd kan worden. zelfs niet, indien hij zijn voornemen in de plaats waar dat huis staat te gaan wonen verklaart. In overeenstemming hiermede bepaalt art. 77 B.W. dan ook (anders art. 20 Ind. B.W.) dat zij, die tot openbare bedieningen worden geroepen, hunne woonplaats behouden, indien zij het tegenovergestelde voornemen niet aan den dag hebben gelegd.

Slechts uit de omstandigheden zal van geval tot geval kunnen worden vastgesteld of het voornemen tot vestiging of wijziging van een woonplaats aanwezig is.

Men mag niet uit het oog verliezen, dat het hier gaat om de woonplaats in de rechtskundige zin, d.w.z. „de plaats, waar iemand „met betrekking tot de uitoefening van zijn rechten en de ver- „vulling van zijn verplichtingen, ook bij feitelijke afwezigheid, ge- „acht wordt voortdurend tegenwoordig te zijn” (ASSER/SCHOLTEN, ut supra pag. 18).

In het licht van het bovenstaande is het wel duidelijk, dat de K.L.-militair, die h.t.l. zijn dienst verricht, geacht moet worden zijn woonplaats in Nederland behouden te hebben, tenzij uit de omstandigheden van geval tot geval anders mocht blijken.

Immers, uit het blote feit, dat de K.L.-militair gemeenlijk voor langere tijd h.t.l. verblijft, kan nog niet geconcludeerd worden, dat nu ook het voornemen tot het vestigen van een hoofdverblijf h.t.l. aanwezig is. Evenmin kan de K.L.-militair zonder meer geacht worden zijn werkelijk verblijf h.t.l. te hebben. In de eerste plaats niet, omdat hij in het algemeen zijn hoofdverblijf in Nederland behouden heeft en het begrip „werkelijk verblijf” eerst in beschouwing komt bij gebreke van een hoofdverblijf. In de tweede plaats niet, omdat „tussen werkelijk verblijf en hoofdverblijf, woonplaats in „feitelijke zin, bestaat geen essentieel, slechts een gradueel ver- „schil” (ASSER/SCHOLTEN, ut supra. pag. 21) en ook hier gaat het om het begrip werkelijk verblijf in de rechtskundige zin van het woord, zoals hierboven is gedefinieerd.

Het bovenstaande is ook geheel in overeenstemming met het begrip „expeditionaire macht”, hetwelk de status van de K.L. h.t.l. weergeeft en hetgeen impliceert, dat de K.L.-militair met al zijn rechten en verplichtingen, niet alleen strafrechtelijk, doch ook burgerrechtelijk principieel in Nederland verankerd blijft.

De omstandigheden moeten wel zeer duidelijk zijn, alvorens aangenomen mag worden, dat de R.L.-militair zijn woonplaats in Ne-

derland heeft opgegeven en van hoofd- c.q. werkelijk verblijf in Indonesië gesproken kan worden.

Hieruit vloeit voort, dat de burgerlijke rechter h.t.l. op grond van het bepaalde bij art. li Ned. A.B. en art. 16 Ind. A.B. in het algemeen niet bevoegd zal zijn om van vorderingen tot echtscheiding c.q. scheiding van tafel en bed, ingesteld door of tegen K.L.-militairen, kennis te nemen.

Hetzelfde geldt voor het verzoek tot het introyen van de tussenkomsf van de landrechter hunner woonplaats, hetwelk kinderen ingevolge art. 42 Ind. B.W. bij gebreke van de vereiste ouderlijke toestemming voor het aangaan van een huwelijk, openstaat.

Niet alleen, dat de gewraakte opvatting juridisch niet wel houdbaar is, ook de daaraan verbonden practische consequenties maken haar onaanvaardbaar.

Bij uitbreiding van de gedachte toch, dat K.L.-militairen zonder meer althans hun werkelijk verblijf h.t.l. hebben, tot een algemeen als rechtens iuist aanvaarde. valt niet in te zien. waarom deze categorie niet ook in andere opzichten als „ingezetenen" moet worden aangemerkt zodat alle — ook alle publiekrechtelijke — wetten h.t.l. op hen van toepassing moeten worden geacht. Ik meen, dat wel niemand het wenselijke hiervan zal willen bepleiten. Doch, waarom dan wel een woonplaats aangenomen in het ene geval en niet in het andere?

In de gevallen voorts. waarbij de belangen van minderjarigen betrokken zijn zal het ongetwijfeld de voorkeur verdienen deze te doen waarnemen door een rechter in Nederland dan door een rechter h.t.l.. Men kan nu bv. wel vaststellen — gelijk ook Mr. CARRIÈRE in zijn bovengeciteerd artikel doet —, dat een beslissing als die van de landrechter te Surabaya, waarbij ingevolge het bepaalde bij art. 366 Ind. B.W. de Weeskamer h.t.l. van rechtswege geacht werd belast te zijn met de toezienende voogdij over een in Nederland wonende minderjarige foutief is, doch er bestaat geen enkele waarborg, dat zodanige beslissingen in den vervolge niet meer zullen worden genomen.

Een ander gevolg is, dat bij competentie zowel van de rechter in Nederland als van die h.t.l. het mogelijk is, dat een partij in Nederland en een partij h.t.l. voor verschillende rechters volkomen identieke rechtsvorderingen tegen elkander kunnen instellen, met alle gevolgen van dien. Hieraan doet niet af, dat de rechter h.t.l. bij bekendheid met het feit. dat in Nederland een gelijke rechtsvordering hangende is, de zaak hier aanhoudt tot de eindbeslissing in Nederland.

Er bestaat geen enkele zekerheid, dat de rechter h.t.l. van dit feit kennis krijgt, terwijl daarenboven voor de rechter h.t.l. ook geen enkele verplichting bestaat de zaak aan te houden. Het op zichzelf prijzenswaardige streven van de rechter in Indonesië tot het scheppen van waarborgen voor de rechtszekerheid van de wederpartij in Nederland, draagt er ongetwijfeld toe bij om de ongewenste conse-

quenties van het onjuiste uitgangspunt in betekenis te verminderen, doch een volledige opheffing van deze gevolgen kan dit principieel noch practisch brengen.

Om tot een juiste oplossing te komen zal men moeten uitgaan van de gedachte, dat hoofdverblijf en werkelijke verblijfplaats rechtens volkomen identieke begrippen zijn, slechts hierin onderscheiden, dat het hoofdverblijf verbonden is aan een vaste woning, terwijl de werkelijke verblijfplaats een wisselend karakter draagt. Daarnaast staat de feitelijke verblijfplaats. Of de feitelijke verblijfplaats van de K.L.-militair h.t.l. is overgegaan in een hoofdverblijf dan wel werkelijke verblijfplaats, zal van geval tot geval naar de omstandigheden, bv. wonen in gezinsverband h.t.l., moeten worden beoordeeld. M.i. zal de rechter in Indonesië dan ook in elk geval moeten onderzoeken of de woonplaats van de eisende c.q. verzoekende K.L.-militair inderdaad h.t.l. is gevestigd en zich slechts na bevestigende beoordeling daarvan competent mogen verklaren van de eis c.q. het verzoek, kennis te nemen.

Men zal mij hier kunnen tegenwerpen, dat dan de mogelijkheid ontbreekt om tegemoet te komen aan de in het begin van deze beschouwing gestelde moeilijkheid, voortvloeiende uit het bepaalde bij art. 816 jo 819 W.v.B.Rv.. Dit moge worden toegegeven. De Nederlandse wet kent nu eenmaal niet de bepaling van art. 851 sub 5° van het Reglement op de Rechtsvordering, krachtens welke de rechter, indien de eiser buiten Indonesië verblijf houdt, aan een daartoe door hem aan te wijzen rechterlijke autoriteit van het land, waar de eiser verblijf houdt, kan verzoeken het verzoekschrift van de eisende echtgenoot in persoon in ontvangst te nemen en hem zodanige bedenkingen voor te houden als die autoriteit zal oordelen te behoren. De Nederlandse wet gaat in dit opzicht niet verder dan de mogelijkheid tot het geven van een opdracht aan de kantonrechter krachtens art. 316 W.v.B.Rv, indien de eiser woonachtig is buiten de plaats alwaar de rechtbank is gevestigd. Dit wil echter nog niet zeggen, dat de rechter in Nederland niet bevoegd zou zijn aan een rechterlijke autoriteit in Indonesië te verzoeken zijn taak ter zake waar te nemen. De Nederlandse rechter acht in het algemeen deze bevoegdheid dan ook aanwezig, zodat m.i. ook de Nederlandse praktijk voldoende mogelijkheden biedt.

Hoe dit echter ook zij: indien de Nederlandse rechtspraak in dit opzicht een onvolkomenheid mocht vertonen, dan dient deze te worden opgeheven door maatregelen in Nederland en niet door een bepaalde jurisprudentie in Indonesië.

De K.L.-militair h.t.l. heeft recht op een voor hem even vrij toegankelijke Nederlandse rechter als de K.L.-militair, die in Nederland zijn dienst verricht.

Bandoeng, 30 Juli 1949.

Oorlogsmisdadigers

door

Mr. H. A. WASSENBERGH JR.

(INDELING ARTIKEL).

I. *Oorlogsmisdaad.*

1. daders;
2. rechters;
3. straf;
4. rechtvaardigingsgronden:
 plea of superior order,
 mil. noodzaak.

II. *Berechting.*

- A. daders: grote oorlogsmisdadigers.
 gewone „
- B. daden: misdrijven tegen de vrede;
 oorlogsmisdrijven in engen zin;
 misdrijven tegen de menselijkheid.

III. *Bezetting.*

Misdrijven tijdens de bezetting.

IV. *Conclusie.*

Appendix: Ned. berechting oorlogs-misdadigers.

V. *Na-beschouwing.*

- a. Toekomstbeeld.
- b. De weg erheen.
- c. Résumé.

I. *De oorlogsmisdaad.*

Een misdadiger is pas strafbaar, als hij een wet overtreedt die zijn gedragingen heeft strafbaar gesteld. Voor oorlogsmisdadigers zou dit een internationale wet moeten zijn, omdat een oorlogsmisdaad in de internationale sfeer ligt, zijnde de oorlog een verhouding tussen Staten (Rousseau).

Welke is deze internationale „wet“?

Zij wordt gevormd door zgn. wetten en gebruiken van de oorlog. We moeten echter wel bedenken, dat, hoewel de overtreder van deze wetten en gebruiken thans als een misdadiger gequalificeerd wordt en overeenkomstig wordt gestraft, deze internationale wet geen strafwet is, zoals wij die kennen in ons Wetboek van Strafrecht en Wetboek van Militair Strafrecht. De wetten en gebruiken van de oorlog n.l. wijzen geen daders aan, omschrijven de misdaad niet, op de wijze, als in onze nationale strafwet en stellen tenslotte geen strafmaat. Bovendien is geen vaste rechter aanwezig, die de overtreders berecht.

Het karakter van de oorlogsregelen is meer dat van een aantal fatsoensnormen opgesteld door de Staten en speculerend op de loyauiteit van elk der verdragspartijen bij de uitvoering en naleving dezer regelen.

Zo werden o.a. opgesteld:

De Declaratie van Parijs 16 April 1856 Stbl. 1908 nr. 325 betreffende het zeerecht, welke bepaalt:

- a. de kaapvaart blijft afgeschaft;
- b. de onzijdige vlag dekt de vijandelijke lading, behalve de contrabande;
- c. onzijdige lading onder vijandelijke vlag mag niet worden prijs-gemaakt, behalve de contrabande;
- d. blokkade is slechts rechtsgeldig, als ze effectief is.

Het Rode Kruis Verdrag van 22 Augustus 1864 (Stbl. 1865 No. 85), herzien 6 Juli 1906 (Stbl. 1909 No. 14) en 27 Juli 1929 (Stbl. 1932 No. 514) (o.a. lot van gewonden en zieken).

Het Krijgsgevangenen Verdrag van 27 Juli 1929 v. Genève (Stbl. 25 Oct. 1932, No. 514).

De Verklaring van St. Petersburg van 11 December 1868 (Stbl. 1869 No. 16) betreffende het gebruik van ontplofbare kogels van minder dan 400 gram.

Elf van de 13 verdragen van de 2e Vredesconferentie van Den Haag 1907 (Stbl. 1910 No. 73), waaronder:

L.O.R. (IV);

het Land onzijdigheids Verdrag (V);

het Transformatie Verdrag (VII);

(handelsschepen veranderen in oorlogsschepen).

Twee reglementen te 's-Gravenhage opgesteld 11 December 1922 tot 19 Februari 1923 betreffende o.a. de oorlog in de lucht.

Protocol van Genève 17 Juni 1925 nopens de chemische en bacteriologische oorlog (Stbl. 1930 No. 422).

Het Pact van Parijs van Aug. 1928 tot uitbanning van de Oorlog.

Het Verdrag van Londen van 1930 en het

Londens Protocol van 1936 betreffende duikboten.

De oorlog is door deze regels een rechtstoestand ge orden. Het is daarom ook foutief het oorlogsrecht als een rechtvaardiging te zien van wat normaal verboden is. Het *feit* van de oorlog (ook van de onrechtmatige oorlog) eist een rechtssysteem, dat het vredesrecht

vervangt. Men is in de oorlog aan *zoetten* gebonden, die als *strafwetten* gehandhaafd kunnen worden. Dit laatste is nu vooral het resultaat van de ontwikkeling tijdens de 2e Wereldoorlog n.l.:

1. Declaratie van St. James Palace 13 Januari 1942 te Londen nopens bestraffing van oorlogsmisdadigers,

2. Declaratie van Moskou 1 November 1943 over de competente rechtbanken, en

3. Verklaring van 8 Augustus 1945 van Londen over de vervolging en bestraffing van de grote oorlogsmisdadigers.

Aldus werden de wetten en gebruiken van de oorlog, wat de toepassing betreft, gemaakt tot een internationale strafwet. In het Charter behorende bij de Verklaring van Londen werden n.l. in art. 6 feiten opgenomen, die als *oorlogsmisdaden* strafbaar werden geacht.

Nu doen zich in verband hiermede de volgende vragen voor:

1e. Wie kan deze wetten en gebruiken overtreden? D.w.z. wie zijn de daders?

2e. Wie is de competente rechter?

3e. Welke is de straf?

We zullen eerst deze vragen bezien in het licht van de bestaande internationale rechtsorde. Daarna zullen we zien hoe de toestand na de tweede wereldoorlog *opportune* oplossingen heeft gebracht, die beschouwd kunnen worden als een stap vooruit in de richting van een internationale strafrechtspleging hoewel nog talrijke phases nodig zullen zijn om *formeel* de rechtskracht van zulk een strafrechtspraak te vestigen.

Bestaand internat. recht.

ad 1. Wat het eerste gezichtspunt nu betreft:

De internat. rechtsorde wordt tot nu toe gevormd door soevereine staten.

Formeel kunnen dus slechts staten de wetten en gebruiken van de oorlog, stellende gedragsregelen in de oorlog als verhouding tussen staten, overtreden. *Kelsen* acht dan ook alléén Staten aansprakelijk en dus strafbaar.

ad 2. Zolang geen bovennationaal gezag bestaat als handhaver der internationale rechtsorde is geen vaste rechtbank aanwezig, die overtredingen zal kunnen constateren en straffen zal kunnen opleggen. Eventueel zou men wel kunnen beweren, dat iedere staat de jurisdictie over de overtredende staat heeft, ontleend aan het internationaal recht uit hoofde van zijn lidmaatschap van de gemeenschap van staten. Echter is dit dan geen normale rechtspraak doch meer een politieke taak.

ad 3. Staten zijn niet te treffen door een straf. Dat zijn slechts individuen^{*)}.

Art. 3 van de Conv. van Den Haag van 1907 spreekt slechts van vermogensrechtelijke aansprakelijkheid van Staten. *Kelsen* voegt

*) Zie ook hierna: de nabespreking.

hier nog bij de „sancties“ (wat echter iets anders is dan straf, b.v. représaille-maatregelen, blokkade, boycott etc.) en de bestraffings-oorlog.

Thans enige beschouwingen over de oplossingen na de oorlog geaccepteerd, in aansluiting aan het bestaande internationale recht, aldus de Rechtsbasis van de berechting.

ad punt I. Men heeft de strekking en de gelding der wetten en gebruiken van de oorlog na 1945 ruimer geïnterpreteerd. Bij het Agreement van Londen van 8 Augustus 1945 heeft men het eerste punt: Handhaven van het oorlogsrecht (in het Charter van Londen omgevormd tot een soort strafwet) uitgestrekt tot vervolging van individuen, die daardoor geacht werden rechtstreeks de oorlogsgebruiken (internat. recht) te kunnen overtreden (art. 7 Charter van Londen).

Hiermede werd dus de gelding der internat. rechtsregels zonder nimmer uitgebreid tot individuen, die werden aansprakelijk gesteld voor de al of niet naleving dezer regels. Men overwoog n.l. dat deze misdaden tenslotte gepleegd worden door individuen die een hogere plicht hebben tegenover de internationale rechtsorde dan tegenover hun eigen nationale (verklaring St. James Palace 13 Januari 1942 en art. 7 van het Charter). De tussenphase is weer aangegeven door *Kelsen*, als hij zegt, dat voor Staten de verplichting bestaat de internat. wetten (tractaten en overeenkomsten) in de nationale wetten op te nemen (cf. art. 1 IVe Conv. van den Haag 1907). Daardoor zijn de individuen dan nationaal gebonden aan internationale rechtsregels. De Staat kan aldus oorlogsmisdadigers straffen door toepassing van de eigen nationale wet, waarmede zij tevens en in wezen het internat. recht toepast, dat dan via de nationale strafbepaling de individuen treft. Bij de nationale rechtspraak over oorlogsmisdadigers past men aldus internationaal recht (metten en gew.recht) toe op individuen door handhaving van de nationale wet (cf. art. 91 W.v.M.S. en de artt. 149 en 154).

Dit laatste is eigenlijk formeel de enig juiste weg om de individuen strafrechtelijk te vervolgen voor overtreding van internationale bepalingen. Zij zijn n.l. slechts strafrechtelijk gebonden aan hun nationale strafwet, die nu hier de internationale rechtsregels belichaamt in een nationale strafbepaling.

ad punt 2.

Hier is dus de eigen nationale rechter competent. Wat echter, als nu de Staat nalatig blijft in de bestraffing van haar onderdanen voor overtreding van de internationale regels, of wanneer de Staat de internationale regels in het geheel niet heeft opgenomen in de nationale wet?

Men heeft aangenomen, (c.f. ook het arrest-Ahlbrecht van de Bijzondere Raad van Cassatie 17 Februari 1947), dat de competentie over deze dadere (en dit geldt uiteraard slechts na de oorlog) berust bij de staat die hen in zijn macht heeft of krijgt of bij de staat die

gelaedeerd is en die tegenover hen, zowel wanneer het internationaal recht niet was opgenomen in hun nationale wet (waardoor de daders dus niet de psychologische dwang van een voorafgaande strafpaling kenden; het „nulla poena”-beginsel dat een voorafgaande wet eist, die de straf stelt¹) als wanneer, terwijl het wel was opgenomen, het niet gehandhaafd is geworden, de internationale regels rechtstreeks kan handhaven en de overtreding daarvan alsnog kan bestraffen (cf. art. 27a B.B.S.).

Zo worden onder een algemene jurisdictie die een staat rechtsmacht geeft over onderdanen van een andere staat, (echter slechts in zoverre internationale regels zijn geschonden²), de oorlogsmisdadigers na de oorlog berecht voor overtreding van de internationale bepalingen, al of niet opgenomen in de nationale strafwet van het land der daders.

Opgemerkt zij, dat leden van legers in de oorlog, ook bij overtreding van internat. rechtelijke regels, steeds vallen onder de eigen rechtsmacht. Zij, die na *de oorlog* als oorlogsmisdadiger vervolgd worden, vallen onder de regelingen hieronder vermeld. In de Declaratie van Moskou van 1 November 1943 is de strafrechtscompetentie over de oorlogsmisdadigers, wier daden geografisch bepaald zijn, verdeeld over de gerechten van de landen, waar de misdaden gepleegd zijn om de berechting van het grote aantal oorlogsmisdadigers mogelijk te maken. Aan deze distributie van internationale rechtsmacht, (rechtsmacht die ze dus niet uit eigen hoofde hebben) ontleenden de nationale rechtbanken hun internationale competenties over oorlogsmisdadigers³).

Juister was het volgende:

Bij de Declaratie van Londen van 8 Augustus 1945 werd voor de zgn. Major War Criminals, dat zijn diegenen wier daden niet geografisch bepaald zijn, een *internationaal* Militair Tribunaal opgericht, dat hen zou moeten berechten.

Dit was ten 1e een internationale en ten 2e een militaire rechtbank.

Wel kon hier weer als bezwaar gelden dat slechts vier landen, en wel de overwinnende landen, de rechtspraak uitoefenden, derhalve een gecombineerde nationale competentie, ontleend aan de overwinning. Bovendien is het principieel onjuist, een onderscheiding te

¹) Men heeft overigens aangenomen dat het „nulla-poena”-beginsel in deze vorm *volkenrechtelijk* niet geldend is. Men heeft nl. erkend dat strafwaardigheid ook uit andere hoofde dan die van een uitdrukkelijke wetsbepaling kan bestaan (c.f. misdrijven tegen de menselijkheid).

²) Hier zijn dit dan meer in het bijzonder de misdrijven van het Charter van Londen die internationale regels en nationale rechtsbeginselen die internationaal hun gelding behouden, belichamen.

³) Bovendien werden de landen vrijgelaten hun nationale wetten op oorlogsmisdadigers toe te passen (c.f. art. 8 W.v.Sr. in Nederland, dat, door de Decl. van Moskou als *Volkenr.* „uitzondering” te erkennen, art. 2 Sr. aldus weer van kracht maakt). Dit was in wezen een ontkenning van het specifiek internat. karakter van de oorlogsmisdaad.

maken in grote en gewone oorlogsmisdadigers met de besproken verschillende berechting.

Aldus hebben we na de daad (overtreding van wetten en gebruiken van de oorlog, derhalve van *internationaal recht*) de dader aangewezen (de individu, punt 1) en de rechters (punt 2, Agreement van Londen en Decl. v. Moskou).

Nu nog iets over de straffen.
ad punt 3.

We moeten bedenken, dat internationaal geen strafmaat gesteld is. De internationale regels zijn immers geen eigenlijke strafwetten. Alleen in hun vorm van nationale strafbepaling (art. 91 W.v.M.S.) zou men een strafmaat kunnen vinden: 3 jaar!

De internationale regels zijn echter gedragsregels zonder strafbaarstelling van overtreding in een bedreigde straf. *Be rechter is hier dus vrij te beslissen*, en dit is zo geweest t.a.v. de grote oorlogsmisdadigers die op internationaal niveau (internationale rechtbank) gestraft werden. (Door ons art. 27a B.B.S. werd de strafmaat verbonden aan de maxima van de nat. strafwet).

Daar Staten niet gestraft kunnen worden voor oorlogsmisdaden, dan alleen vermogensrechtelijk of door sancties (*wat geen straffen zijn*), heeft men, zoals we zagen, de individuen *persoonlijk* verantwoordelijk gesteld, waarbij men evenwel direct restricties moest maken. Hier komen we aan de maatstaven die bij de berechting der daders een rol hebben gespeeld voor zover zij konden dienen als rechtvaardigingsgrond dus ter verlichting van de straf.

4e. Rechtvaardigingsgronden.

Zo erkent art. 8 van het Charter van Londen de verzachtende omstandigheid van het *opvolgen van een bevel van een superieur*, waarbij tevens art. 7 de immunitet van Staatshoofden en officiële verantwoordelijke overheidspersonen, die als uiteindelijke bevelgevers dragers zijn van de hoogste verantwoordelijkheid, *écarteert*.

Ook het handelen in overmacht (dwangpositie) en bij militaire noodzaak, gelden als rechtvaardiging voor de daad. Het gegeven bevel echter pleit de dader nooit *geheel* schoon en doet hem derhalve niet straffeloos zijn (art. 8).

*Het bevel van een superieur*⁴).

De Franse geleerde in het internationaal recht, *le Fur*, onderscheidt bij het bevel van een superieur:

„bevolen daden, die direct vallen binnen het ressort van den bevelgever, wat voor de uitvoerder een rechtvaardigingsgrond vormt, en „daden, die op zichzelf een misdaad zijn en als zodanig nooit tot „het ressort van de bevelsbevoegdheid van een superieur kunnen „behoren”.

Voor deze laatste daden kan de dader derhalve nooit een beroep doen op het gegeven bevel daartoe. *Lauterpacht*, Engelse professor

⁴) Zie ook M.R.T. XLII (1949), pp. 217-223.

in het internationaal recht, zegt: dat de „plea of superior order“ minder in aanmerking komt naar gelang van het verwerpelijke karakter van de daad, en de benadering van een normale misdaad.

Hier kunnen zich nu wel weer voordoen het geval van overmacht, waarbij de dader in een dwangpositie staat, door het mil. verband waarin hij zich bevindt, of omstandigheden aan de oorlog eigen, die het individu in een dwangpositie stellen (cf. in dit verband ook „noodweer“ of „noodtoestand“, die, evenals mil. noodzaak de superieur, de mindere daarentegen wél vrij kunnen pleiten).

Hij heeft dan af te wegen het belang van het rechtsgoed, dat hij schendt en het belang van het rechtsgoed, dat als alternatief door deze schending gespaard blijft. Zijn deze gelijk dan mag hij zijn eigen belang voorop stellen, b.v. een soldaat krijgt het bevel een krijgsgevangene dood te schieten. Als hij bij weigering zelf de kogel krijgen zal, mag hij het bevel opvolgen al weet hij dat hij daarmee een misdaad begaat.

„Kadaver-disziplin“ blijft uit den boze. Uitgangspunt dient te zijn: elke soldaat heeft een eigen oordeelsvermogen en eigen aansprakelijkheid. De mindere zal hebben te beoordelen, naar gelang zijn niveau van ontwikkeling, of een bevel onrechtmatig is. Is dit het geval dan zal hij hebben te beoordelen of hij zonder eigen gevaar de uitvoering van het bevel kan tegenhouden. Zijn beroep op het volkenrecht moet door de meerdere erkend worden, tenzij daar een uitdrukkelijke militaire noodzaak tegenover gesteld kan worden, die de onrechtmatigheid van het gegeven bevel opheft. Als dit niet blijkt is bij opvolgen van het bevel nog slechts beroep mogelijk op de dwangpositie waarin de mindere eventueel verkeerde⁵⁾.

We moeten ons echter hoeden voor de mentaliteit, die van de soldaat maakt een „irresponsable, presque un fonctionnaire“, zich verschuilende achter de autoriteit van zijn chefs of speculerend op een eigen overwinning. Veelal zal n.l. de mindere de keus hebben tussen directe strafmaatregelen van zijn eigen overheid of van strafsancities van de internationale rechtsorde na de oorlog.

Opgemerkt zij nog, dat de vrijwillige daad van toetreding tot een organisatie, waarbij men zich onderwerpt, van te voren, aan alle te geven bevelen, waarvan men weet of vermoeden kan, dat ze eventueel een misdrijf kunnen inhouden, het beroep op bevel van een superieur of overmacht uitsluit. (Aldus rechter Jackson t.a.v. de Gestapo en de S.S.).

We spraken over militaire noodzaak. Het is goed daar wat verder op in te gaan.

5) In de werkelijkheid zal het hier gegeven schema t.a.v. bevel van een superieur veelal onverenigbaar blijken met de gehoorzaamheidsplicht als eerste voorwaarde voor een leger. Dit neemt echter niet weg, dat zoals in het vervolg ook gezegd wordt, de soldaat zich niet als een willoos werktuig moet laten gebruiken. Veelal zal men echter de superieuren de primaire verantwoordelijkheid moeten toekennen.

Mil. noodzaak.

We zagen de mogelijke verzachtende omstandigheid van het beroep op liet bevel van een superieur die voortvloeit uit de legerorganisatie met zijn strenge hiërarchie, waar bevelen wetten zijn. We zagen ook het beroep op overmacht, voortvloeiende uit de heersende tucht en discipline in het leger, die geen ongehoorzaamheid gedogen; de noodweer en de noodtoestand die de mindere ook kunnen rechtvaardigen.

En nu komen wij aan wat we zouden kunnen noemen „de noodweer „(of noodtoestand) voor de superieur“, het beroep op de militaire *noodzaak*, waarvan de mogelijkheid volgt uit de oorlog zelf, aanvaard als deze is, in de internationale verhoudingen (cf. ook art. 38 W.v.M.S.).

Vooropgesteld zij, dat de mil. noodzakelijkheid het positieve oorlogsrecht niet opheft, dan wanneer dit recht er naar verwijst (cf. b.v. art. 23g, art. 27 en art. 43 L.O.R., IV Conv. den Haag).

Aangezien echter het oorlogsrecht onvolledig en in haar interpretatie onzeker is, blijven er nog ruime terreinen waar een beroep op de militaire noodzaak zou kunnen opgaan.

Het Basic Field Manual (Amerikaanse Leger-instructie) staat toe op grond van mil. noodzaak b.v.:

„All destruction of life or limb of *armed* enemies and of other „*persons* whose destruction is incidentally unavoidable in the armed „contests of war“ (cf. noodweer).

„The destruction of property, if demanded by the necessities of „war“ (cf. art. 23g L.O.R.) 24 Basic F.M.

Nooit toegestaan is „cruelty“ onder rechtvaardiging van de militaire noodzaak. In het algemeen kunnen we zeggen, dat de daden, waarvoor een beroep op militaire noodzaak gedaan wordt, in de militaire sfeer moeten liggen, door de oorlogvoering onvermijdelijk geboden worden en niet voortspruiten uit militaire zwakte.

De militaire noodzaak is de logische consequentie van de aanvaarding van de oorlog. Men heeft de oorlog echter niet willen aanvaarden zonder restricties te maken: het oorlogsrecht (prohibitive law). De totale oorlog is daarmee rechtens ongeoorloofd geworden. Maar blijft er dan niet nog te veel overgelaten aan de inzichten van de soevereine oorlogvoerenden?

Om dit uit te sluiten heeft men het oorlogsrecht ruimer willen zien dan alleen de wetten en gebruiken van de oorlog.

Zo spreekt b.v. het vonnis van Wilhelm Liszt, naast schendingen van wetten en gebruiken van de oorlog van schendingen van de algemene beginselen van strafrecht, afgeleid o.a. uit de strafwetten van beschaafde naties ⁶⁾.

Hier wordt dus de vredestoestand met haar normen verlengd in oorlogstijd, als aanvulling voor het oorlogsrecht, dat uitdrukkelijk regelen voor de oorlog stelt. Zo blijft slechts een beperkt terrein over

⁶⁾ CC. ook de préambule van de Vredesconv. IV van 18 October 1907 van den Haag.

van wat in wezen tot de oorlogvoering gerekend kan worden. Hieraan appelleert nu het beroep op de militaire noodzaak en wel voorzover het *niet door het oorlogsrecht geregelde terrein* niet beheerst (wordt) kan worden door deze algemene beginselen omdat juist het wezen van de oorlog daarmee in strijd is. Het oorlogsrecht, de wetten en gebruiken van de oorlog, zijn, met de algemene strafbeginselen in beschaafde landen erkend als de regelen, die het terrein van de discretionnaire oorlogshandelingen, gerechtvaardigd door het feit van de oorlog zonder meer, ingeperkt hebben. Het verbod van de aggressie-oorlog is in dit opzicht het culminatiepunt van deze oorlogsregelen. omdat het de oorlog zelf aantast in zijn internationaal erkend bestaan ⁷⁾).

De opneming van de misdaden tegen de vrede in het Charter van Londen art. 6a hebben het beramen, beginnen of voeren van een aggressie-oorlog strafbaar gesteld.

Het verbod van de aggressie-oorlog bestond reeds in het Volkenbondspact (art. 10 en art. 12), het *Kellog-Briand-Pact* van Parijs van 1928 tot uitbanning van de oorlog (art. 1) en het Handvest der Ver. Naties art. 24 juncto art. 39, in welke laatste artt. het gebruik van de wapenen in de internat. relaties wordt getroffen door een reactie van de Veiligheidsraad, volgens de artt. 41 en 42 van het Handvest.

Het Charter van Londen nu stelt tenslotte de strafbaarheid van negering dezer bepalingen (art. 6a).

Zo zien we dal het beroep op militaire noodzaak slechts een geringe levensvatbaarheid heeft overgehouden, 1° door de mogelijkheid van de oorlog te beperken, terwijl steeds 2° het bestaan van de militaire noodzaak aangetoond zal moeten worden door degenen, die er zich op beroept.

Tevoren zou men hebben kunnen volhouden, dat, zolang geen uitdrukkelijke verbodsbepaling was aangetoond, vrijheid van oorlog en van handelen in de oorlog bestond (omgekeerde bewijslast).

II. De Berechting.

Na deze algemene beschouwingen die ten doel hadden het probleem der berechting in het internationaal recht te fixeren, is het tijd de berechting zelve (relatieve en absolute competentie van de rechters) enigszins nader onder de loupe te nemen:

Daarbij behandelen we:

A. De onderscheiding van daders in major- and minor-war criminals en de gevolgen van die onderscheiding: de *internationale* en *ationale* berechting.

B. De misdrijven zoals ingedeeld in art. 6 a, b en c van het

⁷⁾ Dit neemt echter niet weg, dat ook in zulk een onrechtmatige oorlog het oorlogsrecht normaal van kracht is en niet a priori alle handelingen van de aanvaller onrechtmatig zijn. Het gaat niet aan het beginnen van een oorlog causaal te verbinden met alle handelingen, welke ter uitvoering van deze eerste daad worden gesteld (anders: Prof. Mr. D. van Eck in Tijdschrift voor Strafrecht, deel LVIII, afl. 1/2, blz. 20).

Charter van Londen, behorende bij het Agreement van 8 Augustus 1948.

C. De bezetting door vijandelijke troepen waarbij vraagstukken als collectieve aansprakelijkheid, burger-verzet etc. ter sprake zullen komen.

D. Tot slot in het kort: de Nederlandse wetgeving op het stuk der berechting van oorlogsmisdadigers.

A. Grote oorlogsmisdadigers en gewone oorlogsmisdadigers.

Naast de gewone oorlogsmisdadigers, dus die waarvan de daden een locale begrenzing hebben, staan de zgn. grote oorlogsmisdadigers, wier daden geen geographische bepaaldheid hebben. Voor deze is uiteraard slechts een internat. tribunaal competent. Oorlogsmisdaden, als internat. misdaden kunnen n.l. slechts berecht worden door een internationaal orgaan, als „overheid" over de geschonden internationale rechtsorde. Nationale organen kunnen alleen bevoegd zijn als ze daartoe zijn aangewezen door de internat. rechtsorde. Het is n.l. steeds eerst de internat. rechtsorde die geschonden is en het handhaven van de integriteit daarvan behoort in eerste instantie tot een internat. orgaan. Deze alleen is bevoegd over het complex rechtsgoederen dat buiten of boven de nationale competenties ligt.

In de declaratie van Moskou van 30 October 1943 en bij resolutie van de Alg. Verg. der V.N. van 13 Februari 1946 werd de berechting van gewone oorlogsmisdadigers overgelaten aan de rechtbanken van de landen. waar zij hun daden bedreven. De geschonden rechtsgoederen, meer in het bijzonder van belang voor die staten, gaven grond aan deze toezegging. Dit bracht voor de betrokken staten de moeilijkheid mede, welk recht toe te passen. Kon de berechting geschieden overeenkomstig normen die reeds als nationale delicten waren neergelegd in de nationale wet of moest een speciale regeling voor de berechting van schending van het oorlogsrecht alsnog in de nat. wet worden opgenomen? Het is duidelijk, dat alleen intern. rechtsregels kunnen gelden, daar de onderliggende verhouding een andere is dan die waar de nat. wet op ziet. doch dat deze een nog onvolledige regeling vormen.

Het Charter van Londen heeft nu echter een voor de practijk bruikbaar aantal bepalingen gegeven, welke de sanctie hebben van de wereld-opinie. Derhalve zal ook door de nat. rechtbank naar deze internat. maatstaven geoordeeld moeten worden, waarbij echter voor de strafbaarheid beginselen (normen) van de nat. wetgeving, welke mede ten grondslag liggen aan het Charter, gevolgd kunnen worden, als gevende in hun vorm van nationale strafwet richtlijnen voor de strafmaat. We zouden kunnen zeggen: de strafrechtsbeginselen zijn universeel, de delicten zijn nationaal of internationaal, geldend voor steeds een bepaalde rechtsorde.

B. De misdaden van art. 6 van het Charter.

Wat waren nu de strafbare feiten uit het Charter?

Opgemerkt zij dat de misdrijven niet zijn omschreven (slechts aangegeven met qualificaties als moord, deportatie e.d.) en geen strafmaat is gesteld.

Ze zijn verdeeld in drie categorieën:

1. misdaden tegen de vrede,
2. oorlogsmisdaden (in engeren zin),
3. misdaden tegen de *menselijkheid*

en dan 4e het deelhebben aan een gemeenschappelijk plan of samenzwering tot het begaan van een dezer.

1. Misdaden tegen de vrede. Deze zijn alleen mogelijk voorzover de oorlog verboden is. Het beramen, voorbereiden, beginnen of voeren van zulk een onrechtmatige oorlog vormt de categorie a) van art. 6 van het Charter, waarbij ook nog deelneming aan een gemeenschappelijk plan of een samenzwering tot het begaan van een der bovenstaande misdaden, gelijkelijk strafbaar gesteld wordt.

Dit alles ligt meer in de politieke dan in de militaire sfeer. Het art. noemt twee soorten onrechtmatige oorlog, n.l. 1e aggressie-oorlog en 2e oorlog in strijd met bestaande verdragen, overeenkomsten of plechtige verzekeringen.

Voorals eene aggressie-oorlog zal moeilijk als zodanig te qualificeren zijn. De opvattingen over wat „recht“ is lopen bij de staten nogal uiteen. Internationaal is het zo een probleem wanneer nu een oorlog gevoerd wordt tot „zuivere“ rechtshandhaving en derhalve niet onrechtmatig zal kunnen heten. Art. 39 van het Handvest der V.N. legt de beoordeling hiervan in handen van de Veiligheidsraad. Deze zal slechts die oorlog geoorloofd noemen, welke strekt tot verwezenlijking van de doelstellingen van het Handvest. De voornaamste hiervan is in dit verband het handhaven van de internationale vrede en veiligheid. Als niet duidelijk blijkt, dat een oorlog daartoe als noodzakelijke maatregel dient, zal hij onrechtmatig moeten heten. Het Handvest geeft zo de enig geldende maatstaf waarnaar men een oorlog als aggressief kan kenmerken: dreiging met of gebruik van geweld gericht tegen de terr. integriteit en (of) de politieke onafhankelijkheid van enige staat of op enige andere wijze onverenigbaar met de doelstellingen van de V.N. (art. 2 4e van het Handvest). Het is de Veiligheidsraad die dit moet beoordelen. Door het Veto-recht der grote Vijf wordt echter de inhoud van het Handvest afhankelijk van hun interpretatie. Een uitweg betekent hier art. 51 dat n.l. toestaat ter individuele of collectieve zelfverdediging tegen „een „gewapende“ aanval afweermiddelen te gebruiken. De beoordeling van zo'n gewapende aanval is aan de Staten zelf. Dit is dus de mogelijkheid om een oorlog naar eigen inzichten als aggressief te qualificeren buiten de Veiligheidsraad om en tevens krachtens het Charter zich daartegen te weer te stellen (art. 51); wel moet de Veiligheidsraad in kennis worden gesteld. De grens tussen verdediging en aanval is bovendien niet scherp te trekken. Men heeft n.l. aan de term aggressief een meer normatieve (onrechtmatigheid!) betekenis gege-

ven en de „strategischeⁿ van de het eerst zijn rechtsgebied overschrijdende partij laten varen (dit was een feitelijke constatering en liet geen ruimte voor diverse interpretaties !). En de norm „onrecht-„matig” vindt in de *politiek* haar interpretatie. „Politieke agressie” geeft zo reeds recht tot zelfverdediging, die ook in een daardoor „rechtmatige^v gewapende aanval kan bestaan (art. 51).

Art. 53 van het Handvest, handelende over regionale regelingen, bepaalt uitdrukkelijk dat *slechts de V.R.* een gewapende (dwang-) actie mag ondernemen, tenzij zulk een actie gericht is tegen een ex-vijandelijke mogendheid uit de 2e Wereldoorlog, of geautoriseerd is door de V.R. Echter gaat art. 51 boven elk ander artikel van het Charter.

Wat de 2e soort onrechtmatige oorlogen betreft kan men wijzen op het Kellogg-pact tot uitbanning van de oorlog en op deze grond de onrechtmatigheid aannemen van het beginnen van de 2e Wereldoorlog door Duitsland.

De verantwoordelijke personen voor het voorbereiden en ontketenen van een onrechtmatige oorlog zijn niet in de eerste plaats de generaals van het leger tot wier taak het behoort plannen te ontwerpen en voorbereidingen te treffen, als ze daarnaast geen politieke invloed hebben. Doch het zijn in de eerste plaats de politici, op wier „hoog „hevel” zij ten strijde trekken. Bij een begin van uitvoering zullen we reeds de strafbaarheid moeten aannemen. Ook dit begin van uitvoering is thans ter beoordeling van de Veiligheidsraad. Strafbaarheid bestaat daarbij pas als de uitvoering in de internationale sfeer gebracht wordt. Eerst dan is de internationale rechtsorde juridisch geengageerd (cf. Handvest V.N. artt. 2 7^e en 39).

2. *Oorlogsmisdaden in engere zin*, die, welke dus niet zonder het daadwerkelijk bestaan van een oorlogstoestand gepleegd kunnen worden. Hiervoor gelden de wetten en gebruiken van de oorlog. Deze „wetten^v zijn vnl. het L.O.R. van 1907 en de „gebruiken”, het internat. gewoonterecht waaronder de niet geratificeerde verdragen en regels als het verbod van doden van gijzelaars, trouw aan gegeven woord ook tegenover de vijand, etc.

Art. 6 b noemt dan nog een rijtje specifieke misdaden als moord, deportatie, mishandeling van burgers of krijgsgevangenen, plunderingen etc.

In deze misdaden is het duidelijkst een aansluiting te zien aan nationale misdrijven, al hebben deze laatste veelal een omschrijving die niet volledig past op de bijz. oorlogsomstandigheden. Hier en bij de misdrijven tegen de menselijkheid zijn de nationale strafrechtsnormen het nauwst betrokken. T.a.v. hen is geen scherpe scheiding te maken tussen nationale en internat. strafrechtsbeginselen.

We kunnen bij deze misdaden onderscheid maken, n.l. gepleegd in een bezetting of gepleegd in *directe* actie „in 't veld”.

Voor deze laatste bestaan een aantal regelen t.a.v. behandeling van spionnen, guerilla's, gewonden, krijgsgevangenen, parlementair-

ren, wapenstilstand, capitulatie etc. De tijdens de bezetting gepleegde misdaden vinden hun onvolledige en verouderde regeling in het L.O.R. We komen op deze onderscheiding en de bezetting hieronder terug.

3. *De Misdaden tegen de menselijkheid.*

Zij vormen eigenlijk een aparte categorie. Juridisch staan ze zwaker dan de rest. Het Charter van Londen is te hunnen aanzien zeker constitutief (scheppend) internat. recht; terwijl men voor de andere misdaden toch nog altijd op bestaand internat. recht kon wijzen, zij het ook dat deze geen strafwetten vormden (het nulla-n oe na-be-insel).

Er bestond voor deze misdaden in de internat. sfeer niet de psychologische dwang van een, zij het dan quasi-wettelijke internationale verbodsbepaling, die, zoals voor de andere misdrijven, als rem voor het plegen van deze daden zou hebben kunnen dienen. Men kon slechts appelleren aan het menselijk gevoel?

Wel kende de nationale samenleving normen, die hier grenzen stelden, zoals de strafbaarstelling van analoge misdaden, als moord, mishandeling, misdrijven tegen de pers. vrijheid e.d.

Law rio. 10 van December 1945, die de bestraffing van de oorlogsmisdadigers in Duitsland regelde en zich baseerde op het Charter van Londen. bepaalde nu dat: „as a rule systematic mass-action will „be necessary to transform a common (national) crime into a crime „against humanity. also of international concern". Genoemd werden „atrocities and offenses", zoals moord, deportatie e.d. Verder hetgeen later in de Conventie betreffende genocide als internationale misdaad gequalificeerd zou worden: „persecutions on political," (wat op Russisch verzoek geschrapt werd) „racial or religious grounds."

Ter fundering van de strafbaarstelling, internationaal, van deze daden haalde rechter Jackson in zijn rapport de tekst van de 4e Haagse Conventie aan, waar deze in de aanhef spreekt van „laws of „humanity and the dictates of the public conscience", terwijl hij verder de schending aannam van „principles of criminal law as they „are generally observed in civilized nations", welke volgens hem, internationaal ook hun gelding behielden ⁸⁾.

Tot deze interpretaties van het oorlogsrecht en meer algemeen van het internationaal recht heeft de laatste oorlog aanleiding gegeven, daar het rechtsbewustzijn van de mensheid door de gebeurtenissen diep geschokt was en zich meer veiligheid wenste te verzekeren voor de toekomst.

Dit gekrenkte rechtsbewustzijn kreeg o.a. vorm in het Charter van Londen. Het is een stap op de weg naar de volledige afschaffing van de oorlog, althans naar „humanisering" van de wijze van oorlogvoeren.

⁸⁾ Het Charter stelde nu deze misdaden onder internat. rechtsmacht echter met de beperking dat zij verband moesten houden met de beide andere categorieën van art. 6 (aanvalsoorlog of oorlogsmisdrijven in engen zin).

Neurenberg heeft nl. een precedent geschapen, dat een preventieve werking moge hebben zolang niet beslist is ten gunste van het onrecht.

Geschiedt dit laatste echter, dan is Neurenberg als precedent een groot gevaar, n.l.: nu was de berechting nog conform de geest van de overal geldende strafrechtsbeginselen van de beschaafde landen; dan zal van zulk 'n aansluiting aan de rechtsbeginselen, in de wereld erkend, geen sprake zijn en een berechting van oorlogsmisdadigers als wraakoefening op de verslagen vijand een gerechtelijke moord vormen.

III. *Bexetting.*

Thans moeten wij nog iets naders zeggen over de bezetting speciaal daar wij in Holland nogal vreemd tegenover de processen tegen de Duitse oorlogsmisdadigers gestaan hebben.

Een grondgebied wordt als bezet beschouwd, wanneer het zich feitelijk bevindt onder het gezag van een vijandelijk leger, zegt art. 42 L.O.R.

Het gezag moet in staat zijn zich te doen gelden.

Een bezetting brengt een aantal bijzondere oorlogsrechtelijke bepalingen mede, welke echter de nadruk leggen op het zoveel mogelijk continueren van de normale toestand. Iedere afwijking daarvan moet dringend geboden zijn door de oorlogvoering en dient anders te worden vermeden.

In een onrechtmatige oorlog zijn nu niet alle daden van de aanvaller a priori onrechtmatig. Voor hem gelden de gewone oorlogsregels, al is het beginnen van de oorlog er ook mee in strijd geweest. Zo ook voor een bezetting, die onrechtmatig is. Tijdens deze bezetting dienen de oorlogsregels normaal in acht te worden genomen. Het verzet van de burgerbevolking kan zich derhalve niet beroepen op rechtmatigheid uit hoofde van een onrechtmatige bezetting. De verzetsdaden worden dan ook op zichzelf beschouwd en kunnen door de bezetter steeds door représailles getroffen worden, mits de daarvoor nodige voorwaarden in acht worden genomen.

Is het verzet tegen een directe schending van het volkenrecht gericht, dan moeten wij aannemen, dat représailles niet gerechtvaardigd zijn. Zo is het verbergen van Joden of het zich onttrekken aan deportatie rechtmatig.

Wordt het verzet, uitgezonderd in het bovengenoemde geval, gepleegd door burgers, die daarbij niet voldoen aan de voorwaarden van art. 1 van het L.O.R. gesteld, dan worden zij beschouwd als partizanen en mogen door de bezetter als zodanig behandeld worden. De erkenning, door de regering in het buitenland, van de partizanen in het bezette gebied maakt hen nog niet tot oorlogvoerenden met recht op behandeling als krijgsgevangene etc. Daarvoor moeten zij (bovendien) voldoen aan de eisen voor oorlogvoerenden gesteld: militie of vrijwilligerskorpse vormen, die:

- a) onder verantwoordelijke leider staan;
- b) een vast, herkenbaar onderscheidingsteken dragen;
- c) de wapens openlijk voeren;
- d) zich gedragen naar de wetten en gebruiken van de oorlog⁹⁾.

Het verzet, niet door oorlogvoerenden, noch tegen een directe schending van het volkenrecht gericht, mag door de bezetter met représailles worden beantwoord. Dit mag echter niet naar willekeur geschieden, doch zal onderhevig zijn aan vormen van procesvoering.

Er is hier voor oorlogsmisdaden dus een andere beoordeling nodig dan bij de berechting van misdaden *niet* tijdens een bezetting gepleegd, en die meer de algemene oorlogvoering betreffen.

Oorlogsmisdaden gepleegd tijdens een bezetting.

Wij hebben gezien dat de oorlogsmisdrijven in engere zin verdeeld konden worden in die, welke de algemene oorlogvoering betreffen (behandeling krijgsgevangenen enz.) en die welke meer speciaal een bezetting gelden. Een berechting van oorlogsmisdadigers zou men overeenkomstig kunnen verdelen in een:

- a) berechting van *dad*en van de vijand:
- b) berechting van de door de vijand gevoerde (straf)rechtspraak of eerder het nalaten daarvan, derhalve de reactie van de vijand op daden van de bezette volking.

Dit laatste doet zich dan vooral voor bij de beoordeling van de maatregelen tegen verzetsdaden onder een bezetting, zoals het nemen van représailles, het „zonder vorm van proces” doodschieten van burgers of gevangenen etc.

Het is n.l. zo dat art. 43 van het L.O.R. de bezetter de plicht geeft zoveel mogelijk de openbare orde en het openbare leven te herstellen en te verzekeren, *met eerbiediging van de nationale wetten, dus ook de strafwet.*

We moeten bedenken dat de bezettende macht de overheid vertegenwoordigt in het bezette land en als zodanig gebonden is aan wetten en zoveel mogelijk recht moet spreken naar die wetten. (Zie echter het beginsel van art. 78 3e Inv. W.M.S.T. welke dit doorkruist, echter binnen zekere grenzen: deze *nat.* bepaling is n.l. gebonden aan het internationaal gew.recht). Het L.O.R. heeft nu de nationale wetten daarvoor aangewezen onder voorbehoud weliswaar van geoorloofde afwijking bij „volstrekke verhindering”, d.w.z. dat dan de internat. wetten gelden, voorzover zij ontheffing van deze plicht verlenen (militaire noodzaak, intern. gewoonte-recht e.d.). Ieder afwijking van normale toestanden van het bezette gebied moet een rechtvaardiging kunnen vinden. Het standrecht bij liet

9) N.b. art. 2 L.O.R., dat handelt over de levée en masse, welke, voldoende aan voorwaarden c) en d) van art. 1, tevens beschermd wordt, is niet meer toepasselijk wanneer een gebied eenmaal bezet is; wel weer als de bezetter niet meer in staat is zijn gezag te doen gelden. Verzet van burgers kan alsdan onder art. 2 L.O.R. vallen! Ook dan pas zal overigens in de practijk een optreden onder art. 1 L.O.R. mogelijk zijn.

begin der bezetting kan een toelaatbare oorlogsnoodzaak zijn tot herstel en handhaving van de openbare orde. Is deze eenmaal hersteld dan wordt afwijking door militaire noodzaak (art. 43 L.O.R. laat deze mogelijkheid) reeds moeilijker.

Teruggrijpend op de bovenvermelde verdeling is bij de berechting onder a) de actie van de vijand aan beoordeling onderworpen en onder b) de reactie van de vijand (bezetter) op de actie van de burgerbevolking. Voor a) gelden de wetten en gebruiken van de oorlog direct, maar bij b) worden de daden gepleegd via een proces en vinden daarin hun eventuele rechtvaardigingsgrond. Het eenmaal bezet zijn van een gebied schakelt de directe actie uit tegenover de bevolking. Slechts zijn dan nog daden als reactie te plegen via een proces.

De standpunten van bezetter en bezette bevolking in deze processen zijn het voorwerp van de beoordeling van de oorlogsmisdaad. Zo vormen alle „actieve” maatregelen van de bezetter, die b.v. een wijziging in de bestaande binnenlandse verhoudingen beogen en strijdig zijn met het rechtsgevoel van de bevolking zoals dat is belichaamd in de wetten, en die verder alleen het belang van de bezetter dienen (zoals deportatie van arbeiders of het oppakken van Joden), zonder door de oorlogvoering geboden te zijn (mil. noodzaak!) een onwettige inbreuk op de nationale wetgeving met haar rechtsbeginselen. n.l. op het internationale recht, dat slechts volstreckte verhindering erkent als reden voor afwijking daarvan. Een actie van de burgerbevolking is hiertegen rechtmatig als verzet tegen een directe schending van het oorlogsrecht/volkenrecht.

Aan de andere kant kan de reactie van de bezetter, indien bestaande erkende procesvorm in acht wordt genomen, volkomen rechtmatig zijn als b.v. bestraffing van sabotagedaden. Elke berechting van verzetsdaden moet beginnen met een grondig onderzoek naar de werkelijk schuldigen en slechts als deze niet te grijpen zijn en meer pas als het voor 't ogenblik ongestraft blijven van de dader de openbare rust of de positie van de bezetter als overheid ernstig in gevaar zou brengen, (d.i. „volstreckte verhindering” van art. 43 L.O.R.) zal mogen worden overgegaan tot maatregelen die buiten de normale weg liggen (représailles e.d.).

Zulke maatregelen bestonden in de laatste wereldoorlog uit het doodschieten van gijzelaars, het nemen en fusilleren van willekeurige burgers uit de bevolking na het plegen van de verzetsdaad, het platbranden van huizen of dorpen, het deporteren van gedeelten van de bevolking etc. Het internationaal gewoonterecht erkent het collectief aansprakelijk stellen (cf. Engelse en Amerikaanse Leger-instructies) in zijn aanvaarden van de militaire noodzaak dezer maatregelen, echter steeds als uiterst en enig doelmatig middel, evenredig aan de zwaarte van de schending en in direct verband daarmee staande. Het zijn een soort politie maatregelen. Ook hier zijn de omstandigheden bepalend voor het geoorloofde van zulk een handeling. Zij moeten het noodzakelijk maken een normale rechtspraak uit te schakelen waarbij echter niet de zwakte van des bezetters positie

een argument mag vormen. Het feitelijk gezag, dat zich kan doen gelden, bepaalt of een gebied bezet is (art. 42 L.O.R.). En juist door dit gezag heeft een bezetter de plicht zich aan de normale wetgeving te houden, omdat hij daartoe dan in staat geacht kan worden.

Een aanleiding voor afwijking daarvan zal veelal liggen in het tanend gezag, waardoor men maar al te graag de militaire noodzaak (te) ruim gaat interpreteren.

IV. *Conclusie.*

Tot slot zij nog in het kort het karakter van de rechtsregelen betreffende de oorlogvoering geformuleerd.

Het is niet aldus: Het positief oorlogsrecht regelt de oorlog, het ongeregelde is geoorloofd, terwijl bovendien nog het internat. gewoonterecht uitzonderingen toelaat op de positieve rechtsregels,

doch veeleer: De oorlogvoering laat slechts afwijkingen toe, die direct uit de aard van de oorlog voortvloeien. Voor de rest zijn de algemene beginselen van de normale vredes-verhoudingen zoals deze ten grondslag liggen aan de nat. wetten van beschaafde landen en belichaamd zijn in het internat. gewoonterecht en in de positieve oorlogsregelen als manifestatie daarvan, n.l. in hun aan de bijz. oorlogsomstandigheden aangepaste vorm, van kracht.

Aldus heeft het oorlogsrecht het karakter van een aantal, liet terrein van de oorlogvoering terugdringende, regels, die voorzover zij in hun uitdrukkelijke verbodsbepalingen ontoereikend, onvolledig of verouderd zijn, aangevuld worden door de algemene rechtsbeginselen van de nationale wetgevingen van beschaafde staten. Dus de omstandigheid van oorlog laat *niets* méér toe dan normaal in vreedstijd toegelaten is, behalve voorzover de aard van de oorlog afwijkingen noodzakelijkerwijs medebrengt (zie ook de uitleg van mil. noodzaak). Voor deze speciale omstandigheden geldt dan een speciaal rechtssysteem, het oorlogsrecht, doch niet verder dan de bijz. *omstandigheden* dit nodig maken (cf. ook de beperking van de oorlog tot een bepaalde categorie individuen: de oorlogvoerenden, art. 1 L.O.R.).

In deze formulering vinden we de grond voor de interpretatie, in het Agreement van Londen gegeven, van het oorlogsrecht als een „strafwetⁿ” en komen we ook hier tegemoet aan het nulla-poena-beginsel.

Appendix.

D. *De Nederlandse bepalingen t.a.v. de berechting van oorlogsmisdadigers.*

Ons Wetboek van Militair Strafrecht heeft de consequentie getrokken uit art. I van de 4e Conventie van Den Haag van 1907, waarin bepaald wordt, dat de Verdragsluitende Mogendheden hun krijgsmachten te land voorschriften zullen verstrekken, inhoudende de bepalingen van het aan het verdrag verbonden zgn. Land-Oor-

Iogsreglement, door op overtreding der wetten en gebruiken van de oorlog straf te stellen in art. 91 (n.b. maximum 3 jaar) W.v.M.S.

Aldus kon de Nederlandse rechter op *Nederlanders internationaal* recht toepassen.

Op 20 September 1945 (Stbl. G. 5) sloot Nederland zich aan bij het Agreement van Londen van 8 Augustus 1945 voor de vervolging en bestraffing van „Major War Criminals”.

Door de wet van 10 Juli 1946 (Stbl. H. 233) werd de *Nederlandse* 9) *rechter* vervolgens bevoegd dit recht (internationaal recht) ook op *buitenlanders* (Duitse oorlogsmisdadigers) toe te passen. In art. 27a van Besluit Buitengewoon Strafrecht, dat bij deze wet werd ingevoerd, wordt n.l. bepaald, dat vervolgbaar is ieder die zich in krijgs-, staat- of publieke dienst bij de vijand, schuldig gemaakt heeft aan misdrijven, genoemd onder art. 6 b) en c) van het Charter van Londen.

Evenwel wordt de strafmaat bepaald door de nationale strafbepaling aan welke omschrijving het misdrijf tevens moet beantwoorden om strafbaar te zijn.

Aangezien oorlogsmisdrijven moeilijk onder een nationale strafbepaling, (die tenslotte niet voor de oorlog geschreven is) zijn te „wringen”, breidde men deze bepaling in lid 2 van art. 27a B.B.S. uit, door, bij gebreke van een nationale strafbepaling waaronder het misdrijf zou kunnen vallen, dan te laten gelden die bepaling (vgl. art. 17 C.W.L. van 1815), waarmede het misdrijf de meeste overeenkomst vertoont. Men kan het een weinig elegante oplossing noemen om voor de diverse oorlogsmisdrijven een strafmaat te stellen, door deze te zoeken in de *nationale* wetgeving, doch het gaf een praktische oplossing.

Nederland heeft dus naast het internationaal recht de Nederlandse wet toepasselijk verklaard op oorlogsmisdadigers, doch niet de overtreding van de nationale strafwet als voorwaarde gesteld voor de strafbaarheid van oorlogsmisdaden.

Daar de Nederlandse wet, in haar omschrijving der delicten, slechts ziet op Nederlandse, interne nationale verhoudingen, ware dit een gewrongen en principieel foutieve constructie.

Wel kan men de strafrechtsbeginselen van onze nationale wet volgen, voor zover die overeenstemmen met de algemeen bij de beschaafde naties aanvaarde principes, en de daaraan ontleende nationale strafwetsbepalingen, waar art. 27a dan ook naar verwijst, als *indicaties* t.a.v. de strafmaat.

We moeten art. 27a B.B.S. dan ook beschouwen als het compromis van een praktische en principieële oplossing van het probleem

^{B)} N.b. niet de Nederlandse *Mil.* rechter (b.v. het Hoog Militair Gerechtshof). Dat had eigenlijk juist *wel* moeten geschieden evenals b.v. in België. Men heeft overigens wel beweerd dat art. 27a B.B.S. overbodig zou zijn, want art. 8 Sr. *niet* toepasselijk, zodat door art. 2 Sr. de Ned. mil. rechter de oorlogsmisdadigers kon berechten onder het Wetb. v. Mil. Strafrecht (art. 91). cf. echter noot 3.

der berechting van oorlogsmisdadigers, in de combinatie van de *nationale* strafmaat en de *internationale* strafwaardigheid.

Hiermede zijn we aan het slot van onze beschouwingen gekomen. Het zal nog lange tijd duren vóór de internationale verhoudingen zo zullen zijn, dat een gezaghebbend orgaan als wetgever en handhaver van één internat. recht zal optreden en niet langer combinaties van goedwillende staten deze taak zullen moeten waarnemen, waardoor onvermijdelijk steeds, internationaal-rechtelijk gezien, aanvechtbare situaties zullen ontstaan.

V. *Na-beschouwing.*

a. *Het toekomstbeeld.*

Als we naar aanleiding van het vorenstaande enkele suggesties mogen doen in de richting van een toekomstig internationaal strafrecht dan trachten we eerst het eindbeeld der internationale rechtsorde te schetsen en vervolgens de weg erheen aan te geven.

We zagen twee internationale verantwoordelijkheden naast elkaar:

- a) van de staten;
- b) van de individuen.

Staten en individuen kunnen thans nog slechts *internationaal ter verantwoording worden geroepen* door de overwinnaars in een oorlog. De oorlog n.l. is nog steeds het enige middel de staat zijn wil op te leggen en aldus tevens om de individuen van die staat te bereiken.

Staten treft men dan gewoonlijk met herstelbetalingen, individuen sinds de 2e wereldoorlog met een straf, uitgesproken door een internationaal tribunaal der overwinnaars of door de rechtbanken van een staat, onder een internat. competentie rechtsprekend.

Er zijn dus internationale delicten waarvoor collectiviteiten (staten) aansprakelijk zijn en 'delicten waarvoor individuen persoonlijk aansprakelijk geacht worden.

Om nu vaste „rechtsⁿ-maatstaven te hebben waarnaar ge- en veroordeeld kan worden, zal nodig zijn:

1°. de opstelling van een internationale strafwet voor individuen waarin de misdrijven zijn opgenomen die individuen kunnen *begaan* tegen de internationale rechtsorde en waarvoor zij persoonlijk aansprakelijk moeten worden gesteld (b.v. het begaan van wreedheden, de handel in opium etc.; n.b. dus niet alleen oorlogsmisdaden).

De bestraffing van deze misdrijven berust in principe bij de staat, waarvan de dader onderdaan is. De staat heeft daartoe of de internationale strafwet te insereren in haar nationale strafwetgeving of zij moet de internationale strafwet rechtstreeks toepassen. Het cardinale punt waarop het bovenstaande berust is de noodzakelijkheid staten ter verantwoording te kunnen roepen bij nalatigheid in de bestraffing van hun onderdanen, die de internat. strafwet overtreden.

Derhalve is nodig:

2°. De opstelling van een *strafwet* voor staten, waarin de delicten zijn opgenomen die staten kunnen plegen (deze derhalve mede gefor-

muleerd in verband met de wet als onder 1°. bedoeld). Behalve dus de nalatigheid als onder 1°. vermeld, zijn dit dan de pos. misdaden als b.v. heb onderdrukken van minderheden, genocide of het beginnen van een onrechtmatige oorlog. Tevens worden hierin de „straffenⁿ en de „strafmaatⁿ aangegeven. Men zal een dwang moeten kunnen opleggen aan de staten, waartoe een internationaal gezag dient te bestaan welke de genoemde wetten handhaaft. Een internationale rechtbank is daarnaast aanwezig om recht te spreken op grond van de beide internat. strafwetten over staten én over de individuen die door nalatigheid van hun staat ongestraft bleven.

b. De weg *erheen*.

Zolang een en ander niet is geschied, blijft de oorlog het enige middel om zijn wil aan een staat op te leggen. Deze wil kent thans in laatste instantie geen recht, doch wordt bepaald door macht.

Reeds Hugo de Groot gaf een principe dat moest waarborgen dat géén misdadiger ongestraft zou blijven: aut dedere, aut punire, d.w.z. staten moesten misdadigers zelf straffen of anders uitleveren aan een staat die de misdaad gestraft wil zien. Dit dus t.a.v. individuen (misdaden van staten waren toen als zodanig onbekend).

Nodig hiervoor echter is dat de staten zich hun internationale taak wel bewust zijn, hetgeen thans nog zeker niet het geval is. Staten kunnen nog slechts door oorlog worden gedwongen uit te leveren of te straffen en eventueel zelf worden gestraft. We hebben dus voorlopig rekening te houden met de *macht* in de internationale verhoudingen, en dit is vooral de militaire macht der staten. Het is derhalve in de eerste plaats zaak deze aan rechtsregels te binden. Dit te doen, betekent een eerste stap in de richting van de uiteindelijke algemene strafwet, geldend voor individuen en staten.

Welke is deze stap?

a. Een opstelling van regelen die de onrechtmatige oorlog definiëren.

b. Een opstelling van regelen die de wijze van oorlogvoering vastleggen.

De regelen onder a. moeten derhalve gebaseerd zijn op de erkenning van de internationale rechtsorde, welke de staten bereid zijn te verdedigen (*extern*, ter bescherming) en moeten worden opgenomen in een internationale strafwet. De regelen onder b. (*intern*, ter handhaving) gaan in de eerste plaats de militairen aan en moeten worden belichaamd in een internat. mil. strafwet plus een internationale strafrechtspleging voor militairen. aldus direct toepasselijk op hen waarvan het al of niet bestaan van een internationale rechtsorde uiteindelijk afhangt.

Hierdoor krijgen zij als doel van hun optreden de bescherming van een hogere orde dan hun eigen nationale. Uit het nastreven van het doel vloeien de delicten zelve der strafwet direct voort. Een deel dezer zullen zijn, de oorlogsmisdaden, zoals deze thans zijn aanvaard. Vooral door de steeds toenemende internationale militaire samen-

werking zal een clergelijk internationaal militair strafrecht op regionale basis reeds thans kunnen worden opgesteld (Nederland-Benelux?). Aldus zal de *macht* in de internationale rechtsorde worden gedirigeerd in banen door het recht, het *internationaal-recht*, aangegeven, zullen de uitingen van nationale machtspolitiek direct kunnen worden onderdrukt en zullen maatstaven voor een internationale rechtspraak (hier dan nog gecombineerd-nationale rechtspraak), gefundeerd in de erkenning van een internationale rechtsorde, zijn gegeven. De coördinatie van de nationale militaire strafwetgevingen; die nog vnl. zijn gericht op de bescherming van *nationale* belangen, zal een ideëel hoger doel der krijgsmachten stellen, primair en alles overheersend.

Zijn eenmaal alle landen aangesloten, dan verliest het internationaal militair strafrecht haar primaire positie, n.l. haar taak naar buiten ter bescherming. Er is dan één centraal gezag geconstitueerd en de legers kunnen worden teruggebracht tot politie-eenheden ter handhaving van de binnenlandse orde en rust in de staten voor zover zij niet direct ten dienste staan van het mil. apparaat van het centrale internationale gezag. Dan ook is een volledige internationale wetgeving mogelijk en benaderen we de toestand als aan het begin geschetst.

We moeten dus de kracht die alleen in staat is een internat. gezag in te stellen, en dit is de militaire macht der staten, zo richten dat deze supra-nationaal werkt met het doel van een internat. rechtsorde voor ogen, steunend op recht en wet. Baseert men de macht op recht. zo baseert men de samenleving waarin deze macht werkzaam is, op *recht*.

Om nog iets dieper in te gaan op het internat. mil. strafrecht als hier geconcipieerd:

De militaire rechter, die door de wet wordt aangewezen. neemt kennis van de misdaden onder deze wet gepleegd door de legers der aangesloten staten. Met de bestraffing dezer treffen zij tevens de betrokken staat. We moeten hierbij bedenken dat vnl. commandanten, de hogere legerleiding en de politieke leiders, wat betreft de regelen, hiervóór onder a. en b. genoemd, aansprakelijk geacht moeten worden, terwijl de ondergeschikten en uiteindelijke uitvoerders der bevelen veelal in het bevel een rechtvaardigingsgrond zullen kunnen vinden. Zonder dit is immers een leger niet wel denkbaar. Waarborg voor een rechtmatig optreden van de cominandanten is dan de Mil. Strafwet, waaraan zij zich gebonden weten, en welke duidelijke maatstaven stelt ¹⁰⁾.

c. *Resumé.*

Normaal is de nationale territoriale competentie der staten over misdaden (vredestoestand); zijn het internat. relevante misdrijven (d.w.z. raken ze de internat. rechtsorde dan wel het menselijke ge-

¹⁰⁾ Cf. ook M.R.T. XLII, afl. 6, pp. 341-346.

weten) dan straft de staat zelf of ze levert uit. Doet ze geen van beiden, dan is er een gezag, dat de staat tot de bestraffing of wel tot de uitlevering van de dader met overneming van de bestraffing kan dwingen en is de staat zelf aansprakelijk, tot bestraffing van de betrokken staat kan overgaan.

Dit kan slechts geschieden met steun van een militaire macht, die daartoe op rechtsbasis en wel internat. rechtsbasis geschoeid moet zijn. Dit geschiedt (voorlopig) in een internationaal militair strafrecht gecreëerd door staten, die de internationale rechtsorde erkennen als een boven de staat staand geheel. (N.B. Dit is dan nog geen recht gegeven door een *centraal* internat. gezag). Daarin is vastgelegd wanneer en hoe moet worden opgetreden.

Bestrafing is aldus mogelijk van misdaden tegen de internat. rechtsorde gepleegd zowel in als buiten de oorlog, zowel door individuen als door staten.

Pas als alle landen zullen zijn aangesloten betekent dit dat internat. één centraal gezag is ontstaan en een normale waarlijk *internat.* strafwet en strafrechtspleging mogelijk zijn geworden, en een werkelijk internationaal recht, een volkenrecht zal kunnen worden gevestigd.

Februari 1949.
Mei

Eenheid uit verscheidenheid

Door Dr. L. M. ROLLIN COUQUERQUE.

Ons Wetboek van Militair Strafrecht erkent de mogelijkheid, dat vreemde militairen zich binnen het bereik van zijn geldigheid bevinden. De wetgever heeft met het oog op deze mogelijkheid twee bepalingen van meer algemene strekking opgenomen: de artikelen 65 en 75. De laatste oorlog, in welke onze strijdkrachten tezamen met die van onze, in het oog van onze strafwet nog vreemde, maar nadien door het Atlantic Pact verenigde bondgenoten aan de strijd hebben deelgenomen, maakt het wenselijk, om de bedoeling van deze artikelen nader te beschouwen.

Art. 65 treft een voorziening ten aanzien van de rechtspositie van vreemde militairen. die

1°. onze op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht met toestemming van onze militaire overheid vergezellen of volgen en

2°. tot de onder toezicht van onze krijgsmacht gestelde krijgsgevangenen en geïnterneerden behoren.

Zij die deel uitmaken van de eerste van deze groepen, worden ten aanzien van bepaalde door hen gepleegde, bij onze strafwet strafbaar gestelde, feiten, gelijkgesteld met Nederlandse militairen en staan dientengevolge terecht voor de Nederlandse militaire rechter. Bij deze strafbaarheid wordt rekening gehouden met de door hen beklede militaire rang, dat is: met inachtneming van het bepaalde bij art. 67.

Bij deze bepaling vormt de Nederlandse krijgsmacht de hoofdzak. Gedacht werd niet aan de mogelijkheid, dat een deel van onze strijdkrachten deelneemt aan een operatie van een veel groter contingent van vreemde bondgenootschappelijke eenheden, waarbij van vergezellen of volgen in de zin van art. 65 geen sprake meer is. Dergelijk deel van onze strijdkrachten zou, indien het uit Nederlandse militairen bleef bestaan, volgens onze wet onderworpen blijven aan de rechtsmacht van de Nederlandse militaire rechter, terwijl het veel groter vreemde contingent zich van onze militaire strafwet en van onze militair-rechterlijke autoriteiten en colleges niets zou aantrekken en integendeel eerder neiging zou kunnen vertonen om onze militairen binnen de geldigheid van zijn, voor onze militairen vreemde, strafwetgeving te trekken.

Daarbij komt, dat in de oorlog, in elk geval in het gevecht, de bondgenootschappelijke militairen niet zorgvuldig in nationale groepen kunnen saamgebracht blijven. Het zal meermalen nodig zijn om in ontstane leemten in een organisatie enkele of enige, uit hun verband gerukte kleinere eenheden in te voegen bij en om te strijden met voor hen vreemde militairen. Al deze militairen staan in hiërarchisch verband onder de bevelen van de over het geheel gestelde, doorgaans vreemde aanvoerder. Zelfs al zou deze aanvoerder een Nederlands officier zijn en al zou een niet onbelangrijk deel van

zijn strategische eenheid uit Nederlandse militairen bestaan, dan zou van de toegevoegde of aangesloten vreemde militairen niet gezegd kunnen worden, dat zij het Nederlandse gedeelte met toestemming van de Nederlandse militaire overheid vergezellen of volgen. Ook op deze situatie zou het eerste gedeelte van art. 65 niet van toepassing zijn.

Trouwens, de strekking van art. 65 is het best te vergelijken met die van het bepaalde in art. 63 sub 1°: evenmin als het gros van het K.N.I.L., dat zich in Indonesië bevindt, begrepen mag worden onder hen, die ons Wetboek van Militair Strafrecht als Nederlaridse militairen erkent, evenmin mogen vreemde militairen, die niet hetzij als legervolgelingen dan wel als krijgsgevangenen of geïnterneerden onder contrôle van onze militaire overheid staan, als militairen in de zin van onze militaire strafwetgeving worden aangemerkt. Het gros van de krijgsmachten van onze bondgenoten is dus niet justiciable voor onze militaire strafrechter. evenmin als onze militairen als zodanig voor een vreemde militaire rechter zouden mogen terechtaan.

De gevolgen van zodanige incongruïteit zijn duidelijk te maken door een voorbeeld. Hiertoe bezig ik de herinnering aan een geruchtmakende strafzaak uit de laatste tijd: de z.g. brandstichtingszaak, enigszins ingesteld op mijn betoog. Een Britse commandant gelast in een oorlog het platbranden van een huizencomplex. Enkele onder zijn bevelen dienende Nederlandse militairen weigeren tot de uitvoering van dat bevel mede te werken omdat zij te goeder trouw van mening zijn, dat de bevolen handeling niet door oorlogsnoodzaak geboden en dus een oorlogsmisdrijf is. De Britse commandant — die volgens onze strafwet niet is militair, veel minder opsporingsambtenaar — maakt hiervan rapport. De zaak heeft twee zijden: de dienstweigering en de oorlogsnoodzaak van het bevel. Bij het naast en onafhankelijk van elkander bestaan van een Britse en een Nederlandse strafrechtspraak zou het beoordelen van de dienstweigering aan de Nederlandse en het beoordelen van de oorlogsnoodzaak aan de Britse militaire strafrechter toekomen. Dan zou het denkbaar zijn, dat ter zake van beide zijden voorlopige informatiën worden ingewonnen, welke, zoals te begrijpen is, niet altijd hetzelfde resultaat zullen opleveren en dus tot twee vrijspraken of tot twee veroordelingen kunnen leiden. Ook zonder het nationaliteitsversehil behoren beide zijden door dezelfde rechter gelijktijdig te worden behandeld en beslist. Zoveel te meer is het nodig om in oorlogstijd zulke dubbele behandeling van strafzaken en niet-verenigbare uitslagen te voorkomen.

Ook jurisdictie-geschillen tussen van elkaar onafhankelijke militaire strafrechters zouden zeer goed denkbaar zijn evenals verschil van mening over de vraag, welke codificatie van commun strafrecht op een niet-militair delict zou moeten worden toegepast. Onwillekeurig komt de herinnering boven aan geschillen tussen onze burgerlijke en militaire strafrechters in de tijd toen aan laatstgenoemde

alleen de beoordeling van door militairen gepleegde militaire delicten was overgelaten en de commune delicten, welke door militairen gepleegd waren, voor de burger-rechter moesten worden gebracht. Zodanige geschillen over het karakter van een bepaald strafbaar feit, nog verzwwaard door de mogelijkheid van samenloop van dergelijke feiten van verschillend karakter of wel van feiten. strafbaar volgens verschillende codificaties, alsmede door deelneming van iusticiabellen van verschillende militaire rechters aan hetzelfde strafbare feit, kunnen in beginsel slechts worden voorkomen door de instelling van één voor alle bondgenootschappelijke krijgsmachten geldende rechterlijke organisatie, recht doende volgens één en dezelfde codificatie van militair en commun strafrecht en van strafprocesrecht.

Ook buiten oorlogstijd zou dergelijke wetgeving nuttig zijn. Reeds thans, nu de oorlog feitelijk heeft opgehouden, komen vreemde militairen, behorende tot de krijgsmachten van bij het Atlantic Pact aangesloten mogendheden doorgaans voor oefeningsdoeleinden in contact met onze krijgsmacht. Ook het omgekeerde vindt plaats. Op alle hierin besloten mogelijkheden van militair-strafrechtelijke aard vindt art. 65, eerste deel, zoals dat thans luidt, geen toepassing.

Thans nog iets over de tweede groep van art. 65: de krijgsgevangenen en de geïnterneerden. Het is duidelijk dat de tussen krijgsgevangenen en geïnterneerden getrokken scheidingslijn samenhang met de vroeger bestaan hebbende mogelijkheid, dat Nederland zich door een neutraliteitsverklaring aan deelneming aan een oorlog vermocht te onttrekken. In een oorlog door een der oorlogvoerende strijdmachten gevangen genomen vijandelijke militairen heten krijgsgevangenen; de door een neutraal gebleven mogendheid gevangen genomen militairen van een der oorlogvoerende partijen, welke over de neutrale grens gevlucht waren, werden geïnterneerden genoemd. Beide soorten gevangenen behoren tot het einde van de oorlog ter voorkoming van verdere deelneming aan de strijd, onder contrôle van de daarvoor aangewezen militaire overheid te worden gehouden.

Nu het neutraal blijven van ons land in een toekomstige oorlog uitgesloten mag worden geacht, is dit criterium tussen beide groepen vervallen. Daarbij komt echter, dat in de laatste oorlog enige door onze strijdkrachten gevangen genomen vijandelijke militairen om praktische reden niet als krijgsgevangenen maar als geïnterneerden zijn beschouwd. Indien deze reden mocht uitgroeien tot een internationaal erkend criterium, zou er grond bestaan om het afzonderlijk bestaan van art. 80 naast art. 79 van ons Wetboek van Militair Strafrecht te handhaven.

Mocht deze bestaansreden alleen niet voldoende geacht worden, dan zou daaraan toegevoegd kunnen worden de mogelijkheid om vreemde militairen, die verdacht worden, zich hier te lande, zowel in tijd van oorlog als in tijd van vrede. aan een strafbaar feit te hebben schuldig gemaakt, en, omgekeerd, een op zodanige grond ver-

dacht Nederlands militair in den vreemde, krachtens een wederzijds bindend verdrag te beschouwen en te behandelen als geïnterneerden totdat het gevolg van die verdenking zal vaststaan en een mogelijk opgelegde straf zal zijn ondergaan.

Dit laatste denkbeeld vestigt rechtstreeks de aandacht op art. 75. Had art. 65 ten doel, de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van vreemde militairen wegens door hen gepleegde strafbare feiten te regelen, art. 75 beoogt die verantwoordelijkheid te omschrijven wegens strafbare feiten, gepleegd tegen of met betrekking tot vreemde bondgenoten of tot personen die van hun krijgsmacht deel uitmaken.

Deze bepaling, welke zich niet inlaat met de vraag wie de schuldig bevonden dader is, vermeldt artikelen, welke toepasselijkheid aldus wordt uitgebreid. Vele van deze bedreigen straf tegen militairen, andere raken elke justiciabele van de (Nederlandse) militaire rechter. Drie misdrijven komen voor in Titel I van het Tweede Boek „Misdrijven tegen de veiligheid van den staat”, negen in Titel 2 „Schending van krijgsplichten” en voorts alle misdrijven, vermeld in Titel 4 „Misdrijven tegen de ondergeschiktheid”, Titel 5 „Schending van verschillende dienstplichten” en Titel 7 „Vernieling, beschadiging of wegmaking van ten behoeve van de krijgsmacht dienende goederen”.

In een gemeenschappelijke oorlog worden deze bepalingen ook toepasselijk indien de bondgenoten van Nederland of personen, die deel uitmaken van hunne krijgsmachten, er het lijdend voorwerp van zijn. Doch dan moet — zo luidt de tekst — bij wet of traktaat de wederkerigheid gewaarborgd zijn.

Deze waarborg van wederkerigheid is in het artikel opgenomen niettegenstaande hij ontbrak in het als voorbeeld genomen art. 107 van ons Wetboek van Strafrecht. Gevreesd werd toch, dat ongelijkheid in straftoemeting aan schuldig bevonden vreemde en Nederlandse militairen ontevredenheid in ons leger zou kunnen veroorzaken en aanleiding tot tweespalt zou kunnen geven, indien een Nederlands militair met zware straf, wellicht met de dood, zou worden gestraft voor een feit, waarvoor aan een zich in zijn omgeving bevindend vreemd militair slechts een geringe straf zou worden opgelegd ¹⁾. Dit feitelijke gebeuren heeft zich in de laatste oorlog meermalen voorgedaan. Zoals de toenmalige Officier van Administratie le klasse H. *Bakker* heeft medegedeeld, legden onze in Groot-Brittannië rechtsprekende zeekeijzers in voorkomende gevallen van desertie vrij zware straffen op, zwaarder dan bij de Britse zee-macht gebruikelijk waren. Voor onze zeemacht deed deze handelwijze het aantal desertie-gevallen afnemen en de Heer *Bakker* maakte daarbij wel melding van het feit, dat Britse autoriteiten, na aanvankelijke verwondering over dit verschil, later openlijk toegaven, dat het resultaat inderdaad verrassend gunstig was ²⁾, doch

¹⁾ Van der Hoeven, Militair Straf- en Tuchtrecht I, blz. 600.

²⁾ M.R.T. XXXIX, blz. 73.

van ontevredenheid of tweespalt, welke dientengevolge onder onze militairen zou zijn ontstaan, vermeldt hij niets 3).

Ter constatering van de evenbedoelde wederkerigheid zou nodig zijn hetzij een vreemde wetsbepaling, hetzij een verdrag van de mogendheden, welke zelve of welker militairen bij deze aangelegenheid belang kunnen hebben.

Wat de vreemde wetsbepaling aangaat, de Regering, die het ontwerp van ons Wetboek van Militair Strafwetboek bij de Staten-Generaal aanhangig heeft gemaakt, gaf, op een desbetreffende vraag van de Tweede Kamer, ten antwoord: „Aan den eisch van „wederkeerigheid is voldaan, wanneer en voor zoover de vreemde „wetgeving eene bepaling bevat van dezelfde strekking als dit artikel [75] Dat in beide wetgevingen de strafbare feiten precies „op dezelfde wijze omschreven of met dezelfde straf strafbaar zijn, „is natuurlijk niet te eischen." Ook hier gaat een prachtige gelegenheid schuil voor excepties van onbevoegdheid of niet-wederkerigheid, welke zo mogelijk door in internationale verdragen vastgelegd gewoonterecht moet worden vermeden.

Rest dus thans nog een bij verdrag vastgelegde wederkerigheid, waartoe overleg met vreemde mogendheden nodig is.

Om alleen tot dit doel overleg met onze bondgenoten van het Atlantic Pact overleg te openen, zou, zelfs al wilde men daaraan verbinden, dat over de boven vermelde vraag tot aanvulling van de groep der geïnterneerden in art. 65, niet aan te bevelen zijn, omdat het met behoud van de grote verscheidenheid in de rechtspraak, slechts een halve maatregel zou betelienen. Ook hier is afdoende redres alleen mogelijk door middel van eenheid in de wetgeving⁴⁾, waardoor om te beginnen alle bondgenootschappelijke militairen als zodanig en met inachtneming van hun militaire rangen onder de algemene strafrechtscodificatie zouden vallen en alle bepalingen, welke thans alleen rekening houden met de staat of het rijk van Nederland als lijdend voorwerp, tot de belangen van alle bondgenoten zouden worden uitgebreid.

Eenheid en eenvoud is het kenmerk van het ware goede.

Voor de onderscheiden militair-rechterlijke autoriteiten en colleges betekent de volledige maatregel, welke overleg kan opleveren. het coördineren en combineren van rechtspraak en, in verband hiermede, het door unificatie vereenvoudigen van de wetenschappelijke bagage, welke te velde of aan boord behoort te worden medegenomen: voor allen dezelfde codificatie van militair en commun strafrecht. . . . en enige jaargangen van het alsdan geïnternationaliseerde Militair-rechtelijk Tijdschrift !

3) De voorwaarde van wederkerigheid werd dan ook bij art. 25 van het Wetsbesluit buitengewoon strafrecht (Stb. D. 61) gedurende de laatste corlog opgeheven.

4) De aan deze wetgeving te stellen eisen vermeldde ik reeds in mijn opstel „Internationale perspectieven" op blz. 337 v., meer speciaal op blz. 344 en 345 van deze jaargang.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.**Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.**

Vonnis van 21 Januari 1949.

President: Kap. Luit. t. zee (KMR, SD. TV) P. Eenhoorn.

Leden: Luit. t. zee (T.D.) 1e kl. J. van Otteren, Luit. t. zee (T.D.)
1e kl. A. L. Thierens, Luit. t. zee (A) 1e kl. F. O. van Kregten,
Luit. t. zee (T.D.) 2e kl. L. M. den Hond.

Fiscaal: Luit. t. zee (A) 1e kl. Mr M. Krauss.

Raadsman: Luit. t. zee (A) 1e kl. J. J. van Bennekoni.

Opzettelijke ongehoorzaamheid en opruiing tot opzettelijke ongehoorzaamheid door, deel uitmakende van een menigte rumoerige schepelingen, die wilden trachten buiten de voorgeschreven tenue de bioscoopzaal van het vlieggkamp te betreden, opzettelijk na te laten te voldoen aan het gegeven dienstbevel om zich te verwijderen, daarbij de andere schepelingen toeroepende, dat zij niet zouden weggaan, vóórdát een door de officier van de wacht uit de menigte gehaalde en afgezonderde schepeling óók toestemming zou krijgen, zich te verwijderen.

(W.M.S.R. art. 114 en 146).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN,

in de zaak van de Fiscaal, razione officii, tegen S. M. N., oud 21 jaren, geboren te Maastricht, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als hofmeester der 3e klasse OVW.,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië d.d. 3 Juni 1948, No. PJ. 2/8/18;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 2e December 1948, No. PJ. 2/12/24. aan de voet van welk stuk aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als hofmeester III op 6 Maart 1948 in tijd van „oorlog, te Soerabaia, toen in verband niet de omstandigheid, dat „op het Marine Vlieggkamp „Morokrengangan” een menigte in khaki „geklede schepelingen, waartoe beklagde behoorde, ondanks de van- „wege de commandant van het vlieggkamp gegeven order, dat het „tenue voor bezoekers van een revuevoorstelling witte kleding was, „staande voor de bioscoopzaal, te kennen gaf, dat zij gekleed in „khaki deze revuevoorstelling in de zaal wensten bij te wonen, de „officier van de wacht, de officier van administratie der 2e klasse „J. A. Posthuma, het bevel had gegeven, dat allen, die in khaki „waren gekleed en niet tot het wachtsvolk behoorden, zich moesten „verwijderen van het terrein voor de bioscoopzaal, waarop de hulp- „vliegtuigmaker III L. H. W. D. had geweigerd en opzettelijk „had nagelaten aan dit dienstbevel te gehoorzamen en door de offi-

„cier' van de wacht uit de groep was gehaald en in de houding was „gezet en waarna de officier van de wacht de order om weg te gaan „had herhaald, heeft geroepen de navolgende, althans dergelijke „woorden: „Neen jongens, wij gaan niet weg, voordat D. ook „„weggaat, wij blijven hier" en opzettelijk is blijven staan;

„hebbende hij aldus:

„1e. als militair in tijd van oorlog geweigerd en opzettelijk na- „gelaten te gehodrzamen aan een dienstbevel;

„2e. mondeling militairen opgeruid tot ongehoorzaamheid in tijd „van oorlog";

Gelet: . . . enz.:

Overwegende, bat de beklagde ten processe heeft verklaard,

dat hij op 6 Maart 1948 als hofmeester der 3e klasse op het Marine vliegkamp „Morokrengangan" te Soerabaia diende; dat op de avond van die dag te 20.00 uur in de bioscoopzaal van het vliegkamp een revuevoorstelling gegeven zou worden; dat hij, toen hij zich te omstreeks 14.30 uur naar zijn slaapzaal begaf, op het bekendmakingenbord bij de kazernepoort las, dat het tenue voor de voorstelling, welke die avond gegeven zou worden, was vastgesteld op lang wit tenue; dat verscheidene schepelingen op de slaapzaal riepen: „Jongens, vanavond allemaal in khaki";

dat de manschappen, die in lang wit tenue in de cantine verschenen, door degenen, die in khaki tenue gekleed waren, werden uitgeroepen; dat dergelijke uitroepen als: „Moet je je conduite halen", door de cantine weerklonken; dat sommigen van de in wit geklede manschappen zich toen naar hun verblijf hebben begeven en enige tijd later gekleed in khaki tenue in de cantine terugkeerden;

dat hij omstreeks 18.45 uur zich naar de bioscoopzaal heeft begeven; dat hij, beklagde, in khaki tenue naar de bioscoopzaal ging, aangezien hem duidelijk was geworden dat men, door algemeen in khaki naar de bioscoopzaal te gaan, wilde trachten om — in striid met order van de commandant — in khaki tenue de voorstelling bij te wonen; dat hij, beklagde, bovendien niet door de anderen nitgejouwd wenste te worden als hij in lang wit tenue bij de bioscoopzaal zou verschijnen;

dat hij, beklagde, tot de eerste personen behoorde, die bij de deur van de bioscoopzaal arriveerden; dat hij, beklagde, voor in de rij ging staan; dat zich achter hem een queue vormde, welke aangroeide tot ongeveer 50 à 60 personen en zich daarna nog verder uitbreidde;

dat de deuren van de bioscoopzaal te ongeveer 19.15 uur geopend werden en dat sergeant B'ijlsma uit de zaal naar buiten kwam; dat ongeveer terzelfder tijd de officier van de wacht, de officier van administratie Posthuma en de officier van dienst, de officier-vlieger Bijkerk, bij de deur van de bioscoopzaal arriveerden; dat de deuren van de bioscoop opengingen en dat enige inmiddels gearriveerde officieren en onderofficieren met hun gasten in de zaal werden toegelaten;

dat de officier van de wacht, toen deze gasten in de zaal waren,

tot de voor de ingang van de zaal wachtenden, zeide: „Degenen, „die in het wit zijn, en degenen van het wachtsvolk, die geen daad- „werkelijke wacht hebben, mogen naar binnen“;

dat de menigte van wachtende, in khaki geklede, personen, langzamerhand tot 300 à 400 man was aangegroeid; dat de officier van de wacht vervolgens stilte gebod en zeide: „Ik geef jullie alsnog „een kans om je vóór 8 uur te verkleden om de voorstelling bij te „wonen“; dat hierop een tumult uitbrak, bestaande uit fluiten, ioelen en schreeuwen: dat aan de order van de officier van de wacht geen gehoor werd gegeven en dat alle in khaki geklede personen bleven staan bij de ingang van de bioscoopzaal;

dat bij die gelegenheid D. door de officier van de wacht uit de menigte der wachtende personen werd gehaald, aangezien ook D. iets gezegd had; dat hij, beklaagde, niet had verstaan wat D. had gezegd; dat D. door de officier van de wacht bij de deur van de bioscoopzaal in de houding werd gezet; dat de stemming hierna nog oproegeriger werd; dat de officier van de wacht, nadat deze D. uit de groep had gehaald en in de houding had gezet, tot de verzamelde menigte zeide: „Ik geef jullie allemaal de order om in te rukken, „ogenblikkelijk“; dat één van de manschappen, die in zijn, beklagde's, nabijheid stond, hierop aan de officier van de wacht vroeg: „Mag D. met ons mee?“: dat de officier van de wacht slechts antwoordde: „Jullie weet wat ik gezegd heb“; dat daarop van verschillende kanten geroepen werd: „Eerst D. vrij of niemand“; dat hij, beklagde, niet tegelijkertijd, doch onmiddellijk daarna, eveneens geroepen heeft: „Ja, eerst D. vrij, of geen van allen“; dat hij dit dus uitriep, nadat anderen ook uitroepen van dezelfde aard hadden geuit; dat hij hiermede bedoelde, dat hij, beklagde, zou weggaan, indien D. van de officier van de wacht eveneens toestemming kreeg om weg te gaan; dat hij niet de bedoeling had om de andere aanwezige, in khaki geklede, personen op te ruien om aan dat bevel van de officier van de wacht om weg te gaan, geen gevolg te geven;

dat de officier van de wacht zag en hoorde, dat hij, beklagde, dit riep; dat de officier van de wacht hem, beklagde, gelastte om bij de officier van de wacht te komen; dat hij, beklagde, zich naar de officier van de wacht begaf; dat hij, beklagde, toen hij bij de officier van de wacht was aangekomen, van de officier van de wacht de volgende order ontving: „Ik gelast je je te melden bij de onder- „officier van de wacht en zeg hem namens mij, dat hij je in voor- „lopig streng arrest stelt“; dat hij, beklagde, juist naar de onderofficier van de wacht wilde gaan, toen hij hoorde, dat de vliegtuigmaker L. tot de officier van de wacht zeide: „Mijnheer, sluit U mij „dan ook maar op“; dat hij, beklagde, naar aanleiding van dit gezegde van L. de menigte in khaki geklede personen toeriep: „Zijn „er nog meer liefhebbers voor de cel?“; dat de officier van de wacht hem, beklagde, en L. vervolgens medenam naar de wacht;

dat de officier van de wacht daar aan de onderofficier van politie opdracht gaf om hem, beklagde, in voorlopig streng arrest te stel-

len; dat hij, beklaagde, vervolgens in streng arrest is gesteld en dat hij, beklaagde, in voorlopig streng arrest is gebleven, totdat hij op 17 April 1948 uit dit arrest werd ontslagen;

dat hij ten tijde van het hem tenlastegelegde wist, dat een gegeven order moet worden uitgevoerd en dat eerst daarna de mogelijkheid bestaat zich over een order te beklagen;

Overwegende dat de volgende getuigen ten processe onder ede hebben verklaard:

1.enz.;

2. Johan Adolf Posthuma, oud 27 jaren, dienende als officier van administratie der 2e klasse:

Post alia:

dat hij, getuige, naar de — nog gesloten — ingang van de bioscoopzaal is gegaan en zich aldaar op de stoep heeft opgesteld; dat de menigte in khaki geklede schepelingen toen in een kring om hem, getuige, stond op ongeveer 1 meter afstand van hem, getuige; dat hij, getuige, toen aan de voorste schepelingen van deze kring gevraagd heeft, wat er aan de hand was; dat hij toen vernam, dat de schepelingen bezwaar hadden om in lang wit tenue de voorstelling te bezoeken, aangezien de watersituatie in het kamp dermate was, dat zij niet voor schone witte kleding konden zorgen; dat hij, getuige, toen tot één van de in de voorste rij staande schepelingen heeft gezegd, dat zij deze bezwaren toch wel eerder op de voorgeschreven wijze naar voren hadden kunnen brengen;

dat kort daarop, te 19.30 uur, de deuren van de bioscoopzaal geopend werden; dat toen op zijn, getuige's order, de in het wit geklede schepelingen met hun dames en de in khaki geklede schepelingen, die tot het wachsvolk behoorden, de bioscoopzaal zijn binnengegaan; dat hij, getuige, daarna aan de menigte, welke nog voor het bioscoopgebouw stond, „stilte" heeft bevolen; dat de menigte inderdaad stil werd; dat hij, getuige, toen tot de menigte heeft gezegd, dat ieder, die in wit tenue gekleed was, de bioscoopzaal kon binnengaan, en dat degenen, die niet in het wit gekleed waren, zich moesten verwijderen van het terrein voor de ingang van de zaal; dat hij, getuige, deze order op luide toon heeft gegeven, zodat alle schepelingen, die voor de ingang van het bioscoopgebouw stonden, deze order hebben kunnen horen; dat enige schepelingen zich inderdaad uit de menigte verwijderden en dat de gehele menigte achteruit ging tot op een afstand van ongeveer 10 meter van de ingang; dat de menigte zich daarna oploste in kleinere groepen; dat een hem, getuige, onbekende schepeling, die in een groep van ongeveer 20 man stond, echter bleef doorgaan met luidkeels te protesteren; dat hij, getuige, deze schepeling, die in khaki gekleed was en naar later bleek D. was genaamd, uit de groep heeft gehaald en deze schepeling in de houding bij de deur van de bioscoopzaal heeft neergezet;

dat de schepeling deze order opvolgde en bij de deur in de houding bleef staan; dat hij, getuige, daarna nogmaals aan de menigte order

heeft gegeven om zich te verwijderen; dat hofmeester N. daarop luide riep: „Jongens, wij gaan niet weg voordat D. met ons mee„ gaat“; dat hij, getuige, toen N. uit de groep heeft gehaald en N. naar aanleiding van diens gezegde voorlopig streng arrest heeft aangezegd; dat hij, getuige, N. order heeft gegeven om zich bij de onderofficier van de wacht te melden: dat N. zich daarop omdraaide en luidkeels riep: „Zijn er nog meer voor de cel?“; dat hij, getuige, daarop N. naar de onderofficier van de wacht heeft gebracht en aan deze onderofficier opdracht heeft gegeven om N. in voorlopig streng arrest te stellen;

dat hij, getuige, hierna naar de ingang van de zaal is teruggegaan; dat bij zijn terugkeer nog een 40-tal manschappen bij deze ingang stonden; dat hij, getuige, kort daarna. D., die nog steeds in de houding voor de ingang stond, heeft laten inrukken;

dat hij, getuige, even daarna de eerste officier zag naderen, die, naar hij, getuige, wist, de voorstelling zou bezoeken; dat hij, getuige, toen aan de eerste officier heeft gemeld, dat hij, getuige, N. in voorlopig streng arrest had laten stellen, met vermelding van de reden, waarom dit was geschied; dat hij, getuige, in het kort aan de 1e officier heeft gerapporteerd wat zich tevoren bij de bioscoopzaal had afgespeeld;

dat de 1e officier toen naar de schepelingen, die nog bij de deur van de bioscoopzaal stonden, is gegaan en aan deze schepelingen bekend heeft gemaakt, dat dczc in khaki geklede schepelingen, bij wijze van uitzondering, aannemende dat inderdaad het schoonhouden van witte plunje, i.v.m. de slechte watervoorziening in het kamp, bezwaarlijk was, de voorstelling in khaki tenue mochten bijwonen;

3 t/m 7 . . . enz.;

Overwegende, dat het navolgend schriftelijk bescheid ten processe aanwezig is:

Een door de eerste officier van het vliegekamp Morokrembangan, de Officier Zeewaarnemer, W. Bierenbroodspot, voor eensluidend afschrift getekend bescheid, houdende de orders omtrent tenue voor de voorstelling op Zaterdag 6 Maart 1948 te houden in de bioscoopzaal op het vliegekamp Morokrembangan te Soerabaia. luidende:

Bekendmaking Marine Revue „Wij gaan de wal op“.

Tenue voor de voorstelling van Zaterdagavond (6 Mrt. '48) in de bioscoopzaal van het M.V.K.M. is als volgt:

Officieren: Jas toetoeop.

Ond. Officieren: Lang wit.

Xorpls. & Mansch.: Lang wit met braniekraag.

Overwegende omtrent het bewijs der feiten,

dat ten processe is komen vast te staan, dat de officier van de wacht, nadat deze aan de menigte in khaki tenue geklede personen, welkt: zich voor de bioscoopzaal ophield, opdracht had gegeven om zich te verwijderen (welke order niet werd opgevolgd, doch slechts werd beantwoord met gejoel en gefluit) D. uit de menigte naar voren heeft gehaald en deze in de houding heeft gezet;

dat de officier van de wacht vervolgens wederom aan de menigte opdracht heeft gegeven om zich te verwijderen;

dat N. op deze — ook tot hem gerichte — order slechts reageerde door het roepen van de woorden: „Eerst D. vrij, of geen van allen”, althans woorden van dergelijke strekking;

dat beklaagde verklaart, dat hii met deze woorden slechts bedoelde een voor aarde te stellen omtrent de uitvoering van het gegeven bevel door hem, beklaagde, zelve en dat hij niet de bedoeling had de overigen aan te zetten tot het niet opvolgen van de gegeven order om zich te verwijderen;

dat beklaagde, door de order niet op te volgen, doch de opvolging afhankelijk te stellen van de vervulling van een door hem gestelde voorwaarde, heeft geweigerd en opzettelijk heeft nagelaten aan de order te gehoorzamen (hetgeen beklaagde ook zelve erkent);

dat de bewoordingen, welke hierbij door beklaagde zijn geuit, naar de mening van de Raad slechts op één wijze kunnen worden uitgelegd, n.l. als een oproep aan de menigte in khaki geklede soliepelingen om ^Waller beslissing omtrent de al dan niet opvolging van het bevel afhankelijk te stellen van de voorwaarde: „Eerst D. „vrij”, m.a.w. een oproep tot algemene opzettelijke ongehoorzaamheid; dat iedere poging van beklaagde oin aan deze woorden een andere uitleg te geven, dan ook gezien moet worden als een achteraf bedacht en ondeugdelijk verweer;

dat ook beklaagde's verweer, dat hii de voormelde woorden heeft geroepen in navolging van andere militairen die tevoren hetzelfde geroepen hadden, niets vermag af te doen aan de betekenis van de woorden, welke door beklaagde zijn geuit;

dat derhalve door de inhoud van de verklaring van de beklaagde en die van de getuigen, benevens door de inhoud van het ten processe aanwezige schriftelijke bescheid, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen met beklaagde's schuld er aan, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden geyualificeerd als:

I. „Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog”;

II. *Mondeling een militair opruien tot enig misdrijf in het Wetboek van Militair Strafrecht omschreven, met name ongehoorzaamheid in tijd van oorlog”;*

Overwegende dat na te noemen straf geacht moet worden in goede verhouding te staan tot de ernst van de gepleegde feiten, in verband met de persoonlijkheid van de beklaagde en de omstandigheden waaronder do feiten werden begaan;

dat er termen aanwezig zijn om het door beklaagde van 6 Maart 1948 tot 17 April 1948 ondergane voorlopig arrest in de vorm van streng arrest, bij de tenuitvoerlegging van de straf voor 42 dagen in mindering te brengen;

[volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de duur van *negen maanden* (eis was: *één jaar*), met aftrek voorarrest. De in het vonnis

genoemde D. werd veroordeeld terzake van „opzettelijke ongehoor-,zaamheid in tijd van oorlog" tot zes maanden gevangenisstraf, waarvan vier maanden voorwaardelijk. — Red. M.R.T.]

Hoog Militair Gerechtshof te Batavia.

Sententie van 17 Juni 1949.

President: Mr F. H. Keuzenkamp (plv.).

Leden: Generaal-Majoor Dl. E. A. van Goor en Kap. t. Zee (A)
H. J. G. van Giessen.

Advocaat-Fiscaal: Mr J. E. K. Bondam.

Raadsman: Mr R. P. Soewondo.

Geweigerd „fiat-executie" van een vrijsprekcnd vonnis van een Krijgsraad te Velde K.N.I.L.; Regeringsbesluit tot kennisneming van de zaak door het Hoog Militair Gerechtshof te Batavia.

Poging tot moord: beklagde, die een Indonesiër van het leven wilde beroven en die die Indonesiër daartoe naar buiten de stad (Bandoeng) had gebracht, hem had doen nederknielen en zijn Tommy-gun schietgereed had gemaakt, ging op het laatste ogenblik niet tot schieten over, aatzgexien hij het toen toch niet goed aandurfde, iemand zomaar overhoop te schieten. Hierop greep een zich in gezelschap van Beklaagde bevindende Nederlandse militair hem het automatische geweer uit de handen en doodde het slachtoffer.
(Wb. v. Str. artt. 45 en 289).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF TE BATAVIA.

in de zaak van M. N. N., oud 25 jaren, geboren te Tasikmalaja, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad te Velde gediend hebbende als militie-soldaat bij de Infanterie V, zich bevindende in arrest,

Gelezen het vonnis van den Krijgsraad te Velde KNIL te Batavia, gewezen op 4 Juni 1948, waarbij beklagde van het hem ten laste gelegde is vrijgesproken;

Gelezen het besluit van den Legercommandant ddo. 8 October 1948 No. 1446/48/IC waarbij Zijne Excellentie besloten heeft op het voormelde vonnis van den Krijgsraad het „fiat-executie" niet te verlenen;

Gelet op de beschikking van den Krijgsraad te Velde KNIL te Batavia, ddo. 4 December 1948 No. 1542, waarbij de Krijgsraad, gelezen het hierboven bedoelde besluit van den Legercommandant van 8 October 1948 No. 1446/48/IC, heeft besloten op de in zijn vonnis vermelde gronden bij dat vonnis te volharderen;

Gelezen het besluit van den Legercommandant tevens Commandierend Generaal van 15 Januari 1949, No. 98/21.03.11/IC, genomen krachtens art. 208 van de Herziene Rechtspleging Landmacht, waarbij Zijne Excellentie geen termen aanwezig geacht heeft om op vorenbedoeld vonnis alsnog het vroeger geweigerde „fiat-executie" te verlenen;

Gelezen het Regcringsbesluit, ddo. 5 Februari 1949, No. 3, waarbij is goedgevonden en verstaan vorenbedoeld vonnis met de betrekkelijke processtukkeil in handen van het Hoog Militair Gerechtshof te Batavia te stellen, teneinde over de zaak te erkennen en recht te spreken, zoals het Hof zal bevinden te behoren;

Gezien de stukken;

Overwegende, dat het Hof beklaagde's persoonlijke verschijning ter openbare terechtzitting noodzakelijk heeft geoordeeld, weshalve hij is opgeroepen, om aldaar aanwezig te zijn en ter terechtzitting is verschenen;

Gehoord den door den Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof te Batavia genomen en daarna schriftelijk overgelegden eis, ddo. 3 Juni 1949, strekkende:

tot vernietiging van het vonnis van den Krijgsraad en den beklagde M. N. N. wegens „*poging tot het misdrijf moord*” een gevangenisstraf van twee jaren met aftrek van de preventieve hechtenis op te leggen, inet ontslag uit de militairen dienst en met ontzetting uit het recht om bij de gewapende macht te dienen;

Nog gelet op de door beklagde en namens hem door zijn verdediger Mr. R. P. Soewondo, advocaat en procureur te Batavia, gevoerde verdediging;

Overwegende, dat hei vonnis van den Krijgsraad vd. dient te worden vernietigd, aangezien het Hof zich daarmee niet verenigt;

Overwegende, dat liet eerste punt van beklagde's verdediging betreft de vraag, of een vrijsprekend vonnis, gelijk in casu het vrijsprekend vonnis van den Krijgsraad te Velde KNIL te Batavia, een fiat-executie-geschil en dienvolgens een uiteindelijke berechting der zaak door het Hoog Militair Gerechtshof tengevolge kan hebben;

Overwegende, dat het Hoog Militair Gerechtshof te Batavia bij zijn sententie van 17 April 1948, in het openbaar uitgesproken op 23 April 1948, in de zaak van D. K. R.¹⁾, deze vraag, reeds principieel in bevestigenden zin heeft beantwoord, weshalve zij geen verdere bespreking behoeft;

Overwegende dat den beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij, militair zijnde, op of omstreeks 3 Januari 1947 te „Tjoemboeloet althans elders te Bandoeng, nadat hij na koel over„leg het voornemen heeft opgevat om de Indonesiër Sadja, althans „een Indonesiër van het leven te beroven, althans zwaar lichamelijk „letsel toe te brengen, althans te mishandelen immers heeft hij, „verdachte,

„a. die Sadja onder bedreiging met een vuurwapen immers een „Tommy-gun, waarop reeds een houder was geplaatst, te voet door „Bandoeng doen lopen,

„b. vervolgens op de vraag van zekere I). E., deze in extenso „verhaald, welke grieven hij, verdachte, tegen Sadja had. waarna op „D. E.'s advies „schiet hem maar kapot”, hij, verdachte, heeft ge-

1) Zie M.R.T. XLI, blz. 438 v.

„antwoord: ..Ik wil hem ook kapot schieten, maar ik weet niet waar ik met hem naar toe moet", althans woorden van die strekking.

„c. vervolgens nadat D.E. voornoemd had aangeboden Sadja en hem, verdachte, met het door D. E. bestuurde motorvoertuig naar buiten de de stad te vervoeren, en nadat uitdrukkelijk dan wel „stilzwijgend tussen die D. E. en hem, verdachte. was overeengekomen om die Sadja te doden, Sadja doen instappen, waarna hijzelf „eveneens is ingestapt,

„d. vervolgens, nadat de auto was gestopt nabij de autodump „Tjoemboeloet, zijn Tommy-gun overgenomen van zekere D. O. aan „wie hij dat wapen tevoren had geleend, om Sadja te bewaken, en „Sadja bevolen zijn bovenkieren uit te trekken,

„e. nadat hij, verdachte, zag, dat Sadja wilde vluchten, onder „bedreiging met zijn vuurwapen, die Sadja bevolen te hurken, der- „halve opzettelijk en met voorbedachte raad, ter uitvoering van „bovenomschreven voornemen, opzettelijk de grendel van zijn „Tommy-gun heeft overgehaald, waardoor dit wapen werd geladen „en dit wapen vervolgens op Sadja, althans een Indonesiër. heeft „gericht. alles met de bedoeling hem met dat wapen dood te schieten, „zijnde de uitvoering van dat, zich aldus door een begin van uit- „voering geopenbaard hebbend misdrijf niet voltooid door ²⁾ de van „verdachte's wil onafhankelijke omstandigheid, dat D. E. voornoemd „hem abrupt zijn Tommy-gun heeft afgenomen en daarmee op zijn „beurt Sadja heeft doodgeschoten middels een vuurstoot, dat dit feit „is strafbaar gesteld in artikel 340 subs. artikel 338 subs. artikelen „355, 354, 354, 351 juncto artikel 53 Wetboek van Strafrecht juncto „artikel 2 Wetboek van Militair Strafrecht ³⁾,

SUBSIDIAR :

„dat hij, militair zijnde, op of omstreeks 3 Januari 1947 te Ban- „doeng en Tjoemboeloet opzettelijk een persoon genaamd Sadja „althans een Indonesiër wederrechtelijk van diens vrijheid heeft „berooft gehouden, immers heeft hij, verdachte, toen hij die Sadja „eerst bij de bataljonspolitie van Inf. V had aangebracht, vervolgens „Sadja op last van genoemde bataljonspolitie naar een post der „civiele politie te Bandoeng overgebracht en heeft hij, verdachte, „nadat die civiele politie had gezegd dat dit geen zaak was „die hun aanging opzettelijk die Sadja, zonder dat bij hem verder „het voornemen bestond om Sadja aan de politie, justitie of mili- „taire autoriteiten over te geven onder bedreiging met een Tommy- „gun door Bandoeng doen lopen, vervolgens in een militaire truck „doen instappen en vervolgens nabij de autodump Tjoemboeloet „doen uitstappen en Sadja tenslotte steeds onder bedreiging met zijn „vuurwapen doen hurken nabij een struik, alwaar even daarna zekere

²⁾ Artikel 45 W. v. Sr. stelt evenals art. 53 van het Indonesische W. v. Sr. aan strafbare poging de eis dat voltooiing uitbleef alleen door omstandigheden van 's daders wil onafhankelijk. (Red. M.R.T.)

³⁾ Te weten, het Indonesische Wetb. v. Strafrecht en Wetb. v. Mil. Strafrecht. (Red. M.R.T.)

„D.E. op die Sadj a een vuurstoot heeft afgegeven met een met „scherp geladen Tommy-gun tengevolge waarvan Sadj a in of nabij „het hart is getroffen en onmiddellijk dan wel kort daarna is over- „leden,

„dat dit feit is strafbaar gesteld in artikel **333** leden **1** en **3** Wet- „boek van Strafrecht juncto artikel 2 Wetboek van Militair Straf- „recht”³⁾,

Overwegende, dat beklagde ter terechtzitting van het Hof zake- lijk onder meer heeft verklaard:

dat hij, nadat hij eind December 1946 op den Dagoweg te Bandoeng den Indonesiër Sadj a — die tijdens de Japanse bezetting, terwijl beklagde's blinde vader in het Blinden Instituut was opge- nomen, met beklagde's moeder had samengeleefd maar zowel haar, door ruzie's en mishandelingen, als beklagde, door ruzie's, vernede- ringen en dreigementen hem als ontvluchte krijgsgevangene te zullen aangeven bij de Japanners, het leven had vergald — had gearresteerd en hem een pak slaag had gegeven, dien Sadj a naar de bataljons- politie bracht u-aar hij drie dagen in een cel opgesloten is geweest; dat de bataljonspolitie hem toen echter niet langer wilde aanhouden en hem naar de civiele politie verwees waarheen beklagde hem moest transporteren; dat toen ook dit bezoek aan de civiele politie niet het door beklagde gewenste resultaat opleverde, maar be- klaagde nog wel ten politieburele met Sadj a was slaags geraakt, hij maar weer met Sadj a op stap ging om te trachten dezen wederom naar de bataljonspolitie op Tjoemboeloet te brengen; dat zij onder- weg langs twee K.L. militairen kwamen. die daar met hun tank- wagen water stonden in te nemen; dat beklagde, desgevraagd, hun vertelde wat er met Sadj a aan de hand was alsmede de hele voor- geschiedenis daarvan, bij welk verhaal zijn haat tegen Sadj a weer oplaaide; dat beklagde echter op de opmerking van die K.L. sol- daten „schiet hem dan kapot” niet ingegaan is; dat hij zich niet herinnert of hij daarop eerst nog gewoon is doorgelopen met zijn arrestant in de richting van Tjoemboeloet of dat hij meteen met Sadj a in de auto is gestapt; dat beklagde naast den soldaat D. E. in de cabine is gaan zitten, terwijl Sadj a achter zat bij den anderen soldaat die hem bewaakte met beklagde's Tommy-gun, welke be- klaagde daartoe aan dien soldaat afgestaan had; dat beklagde onderweg niet meer met D. E. gesproken heeft, ook niet toen zij langs het bureau van de bataljonspolitie reden waar beklagde eigenlijk moest wezen en dat nog ongeveer 100 M. lag voor het punt waar de soldaat D. E. eigener beweging de auto tot stilstand bracht omdat de weg verder niet meer voor zo'n auto berijdbaar was; dat bij het uitstappen beklagde zijn Tommy-gun weer overnam en aan Sadj a beval zijn kleren uit te trekken, waarna deze in de auto werden gegooid; dat Sadj a voorop liep, beklagde vlak achter hem aan en

3) Te weten, het Indonesische Wetb. v. Strafrecht en Wetb. v. Mil. Straf- recht. (Red. M.R.T.)

de twee soldaten weer achter beklaagde; dat na enigen tijd aldus gelopen te hebben, beklaagde het teken tot halt houden gaf; dat toen Sadja daarop een beweging maakte alsof hij wilde vluchten, beklaagde hem beval te hurken en zelf zijn Tommy-gun schietklaar maakte; dat beklaagde echter niet tot schieten overging omdat hij het toen toch niet goed aandurfde iemand zomaar overhoop te schieten; dat daarop soldaat D. E. hem de Tommy-gun uit handen rukte en een vuurstoot op Sadja loste tengevolge waarvan deze, in de hartstreek getroffen bloedend neerviel en na enige ogenblikken voorzover zij konden constateren overleed; dat zij daarop het lijk gewoon lieten liggen en zich hebben verwijderd;

Overwegende, dat D. E. en D. O., de door beklaagde bedoelde K.L. soldaten, in dezen als getuigen onder ede gehoord, verklaringen hebben afgelegd welke de voorstelling van zaken, door beklaagde te hunnen aanzien gegeven in hoofdzaak bevestigen echter met dit onderscheid:

dat getuige D. E. nog heeft verklaard, dat, nadat hij tegen beklaagde uitgeroepen had „Schiet hem (daarbij doelende op Sadja) „maar kapot“, beklaagde zeide: „Ik wil hem ook kapot schieten, „maar ik weet niet waar ik met hem naar toe moet“; dat nadat hij beklaagde aangeboden had om met de door hem bestuurde auto Sadja naar buiten de stad te vervoeren, beklaagde eerst nog weifelde en enige tientallen meters met Sadja doorgelopen is, maar daarna weer terugkeerde en verzocht hen toch maar met de auto naar buiten de stad te rijden en vervolgens, op getuige's verzoek, naast hem in de cabine is gaan zitten; dat beklaagde geen plaats noemde waarheen gereden moest worden, weshalve getuige zelf maar een weg koos; dat tijdens de rit getuige er vast van overtuigd was dat beklaagde Sadja zou neerschieten. weshalve daarover tussen hen niet meer gesproken is, maar beklaagde nog wel alle misdragingen van Sadja gedurende Japanse bezetting heeft gerecapituleerd;

dat **getuige D. O.** nog heeft verklaard:

dat hij zich niet meer weet te herinneren wat beklaagde, bij hun eerste ontmoeting, gezegd heeft maar dat getuige pertinent zeker weet te verklaren dat beklaagde uitlatingen heeft gedaan dat hij den door hem begeleiden Indonesiër wilde afmaken; dat op een vraag aan beklaagde waar deze den Indonesiër dan wilde neerschieten, beklaagde mededeelde dat hij daarvoor buiten de stad wilde gaan; dat op getuige D. E.'s aanbod hen dan met de tankauto daarheen te vervoeren, beklaagde aanvankelijk niet inging en verklaarde te willen lopen, waarna hij zich ook verwijderde, maar dat hij plotseling weer terugkwam en aan getuige en zijn makker verzocht hen toch maar te vergezellen, waarop beklaagde voor in de auto plaats nam om den weg te wijzen.

Overwegende, dat beklaagde nu weliswaar ter terechtzitting ontkennd heeft reeds tijdens het gesprek met voornoemde twee getuigen het opzet gehad te hebben Sadja van het leven te beroven en daarvan op dat moment dus ook reeds te hebben kunnen doen blijken.

maar dat, behalve door de desbetreffende pertinente verklaring van voornoemde getuigen, het bestaan van dat opzet ook aannemelijk gemaakt en bewezen is door beklaagde's met bovenstaande verklaring ter terechtzitting overeenstemmende, bekentenis in het vooronderzoek afgelegd, waarbij beklaagde, conform de getuige N. E. onder meer verklaard heeft op de uitroep van D. E. „schiet hem „maar kapot" geantwoord te hebben „ik wil hem ook kapot schieten, „maar ik weet niet waar ik met hem naar toe moet”;

Overwegende, dat uit vorenstaande bewijsmiddelen tevens voortvloeit dat beklaagde het voornemen om Sadjá van het leven te beroven in kalm overleg heeft opgevat en gevormd.

Overwegende, dat dokter G. A. van der Horst als getuige voor den officier-commissaris onder ede heeft verklaard: dat hij op 31 Januari 1947 tegenwoordig is geweest bij de opgraving van een lijk van een mail van indonesischen landaard in de nabijheid van de autodump te Tjioemboeloit en op dit lijk gerechtelijk in- en uitwendige schouwing heeft verricht;

dat het visum et repertum afgegeven door dienzelfden arts o.m. inhoudt dat aan kledingstukken bij dat lijk aanwezig waren: een witte korte broek met leren riem. een grijs-wit overhemd met twee borstzakken, één sok en een koepiah van dunne zwarte stof; dat de eigenaardige gaten in het hemd zeer goed kogelgaten zouden kunnen zijn;

Overwegende, dat blijkens aantekening van sergeant 1e klasse L. L. Morbeck bij de situatieschets (product A blauw) opgemaakt n.a.v. de opgraving op 31 Januari 1949 van een lijk bij de autodump te Tjioemboeloit. bij het lijk werden aangetroffen een zwarte koppja of pietjie (hoofddekse), vergane kleren en een kous;

Overwegende, dat het Hof op grond van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht dat beklaagde het hem primair tenlastegelegde heeft gepleegd;

Overwegende, dat het aldus bewezen verklaarde dient te worden gequalificeerd als:

„Poging tot moord”;

strafbaar gesteld bij artikel 340 jo. 53 van het Wetboek van Strafrecht⁴⁾;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden uitsluiten of opheffen;

Overwegende dat de verdediger van beklaagde nog heeft betoogd, onder verwijzing naar het arrest van den Hogen Raad van 19 Maart 1934 (N.J. 1934, pag. 450, W. 12731), dat in casu geen sprake is van een strafbare poging, immers daartoe vereist is een begin van uitvoering van het beoogde misdrijf en onder uitvoeringshandeling slechts verstaan wordt „die handeling welke zonder enig nader in-„grijpen van den dader zelve tot het beoogde doel leidt”, onder

4) T.w. het Indonesische Wetboek van Strafrecht.

(Red. M.R.T.)

welke laatste niet te brengen is de in casu slechts gebleken handeling van beklaagde bestaande in het schietklaar maken en op Sadjā richten van de Tommy-gun;

Overwegende, dat het Hof zich echter met de zeer enge opvatting van strafbare poging welke is gehuldigd in dat arrest (hetwelk in de rechtsliteratuur alom bestrijding heeft gevonden; vide o.m. Pompe in N.J.B. 1934 pag. 377 e.v.; Noyon-Langemeyer I pag. 303 e.v.; Vos, pag. 403) niet kan verenigen; dat het College van oordeel is dat in het onderhavige geval de handelingen van beklaagde, waaruit van zijn misdadig voornemen bleek, van dien aard waren dat het voor ieder duidelijk moet zijn dat hijzelf Sadjā zou hebben doodgeschoten indien niet de van zijn wil onafhankelijke omstandigheid was ingetreden, dat D.E. hem het geweer uit handen had gerukt en daarmee Sadjā had neergeschoten; dat beklaagde dan ook zijnerzijds alles heeft gedaan om tot voltooiing van het door hem voorgenomen delict te geraken en dat alleen doordat op het ondeelbare ogenblik dat nog nodig was voor de eigenlijke voltooiing (het overhalen van den trekker) D. E. tussenbeide kwam, het doden zelf niet door beklaagde maar door D. E. is geschied, welk laatste echter niet wegneemt dat de door beklaagde alleen verrichte handelingen, waarmede het delict begon, een integrerend deel uitmaken van de gehele delictsbehandeling;

Overwegende, dat het Hof niet voorbijziet de dominerende invloed op beklaagde's verdere handelingen van het resolute optreden der door beklaagde kennelijk als meerwaardig aangeziene K.L.-soldaten, maar daaraan niet, gelijk door den Krijgsraad gedaan, de consequentie kan verbinden, dat beklaagde niet meer zelfstandig zijn wil heeft kunnen bepalen; dat het College mede door den indruk dien het ter terechtzitting van beklaagde gekregen heeft, evenmin kan overnemen de conclusie van het door de psychiatrisch deskundige E. Ferguson-Hooykaas betreffende beklaagde opgemaakte verslag ddo. 13 Maart 1947 dat beklaagde verminderd toerekeningsvatbaar zou zijn;

Overwegende, t.a.v. de strafmaat, dat het Hof in ruime mate rekening wil houden met de door beklaagde's verdediger aangevoerde verzachtende omstandigheden, bestaande in het leed dat het slachtoffer Sadjā aan beklaagde en diens blinde vader (aan wien beklaagde zo zeer gehecht was) heeft aangedaan, alsmede in beklaagde's dappere gedragingen als soldaat en zijn blanco strafregister, maar daartegenover niet uit het oog verloren mag worden dat beklaagde's optreden in dezen er toe medegewerkt heeft dat een medemens het leven verloren heeft;

dat het College dan ook, bovendien rekening houdende met de aan D. E. en D. O. vnd. te dezer zake opgelegde gevangenisstraffen van respectievelijk twee en een half en anderhalf jaar, de na te melden straf in overeenstemming acht met den ernst van het door beklaagde gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan:

Overwegende, dat den Hove termen zijn voorgekomen om te be-

palen dat de tijd door beklaagde in voorlopig arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Gelet behalve op de reeds aangehaalde artikelen, nog op de artikelen 1, 2, 6, 24, 26, 29, 46 en 48 van het Wetboek van Militair Strafrecht voor Indonesië, alsmede 10, 12 en 33 van het Wetboek van Strafrecht voor Indonesië;

Recht doende in naam der Koningin,

Vernietigt het voormelde op 4 Juni 1948 gewezen vonnis van den Krijgsraad te Velde *K.N.I.L.* te Batavia;

Verklaart het den aan hoofde dezer nader aangeduide beklaagde M. N. N. primair tenlastegelegde, zomede zijn schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen;

Qualificeert dit als „*Poging tot moord*”;

Veroordeelt hem deswege tot gevangenisstraf voor den duur van *twee jaren*, met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis in arrest doorgebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Ontslaat beklaagde uit den militairen dienst en ontzet hem van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

NASCHRIFT.

Artikel 53 van het Indonesische strafwetboek eist, evenals artikel 45 van het Nederlandse wetboek van strafrecht, voor strafbare poging, dat de uitvoering van het misdrijf alleen door omstandigheden, van 's daders wil onafhankelijk, niet is voltooid. Zowel de tenlastelegging als het bewijs van de openbare aanklager moeten dus doen vaststaan, dat tot de niet-voltooiing geen van 's daders wil afhankelijke omstandigheid heeft meegewerkt. Een bewijs van iets negatiefs, zoals hier gevorderd wordt, is echter gewoonlijk ondoenlijk. De Hoge Raad neemt dan ook genoegen met het bewijs dat van buiten komende omstandigheden de uitvoering hebben verhinderd.

Daar staat dan echter tegenover dat, wanneer de dader aannemelijk maakt, dat de niet-voltooiing ook is te danken aan vrijwillig terugtreden zijnerzijds, en zelfs wanneer hij twijfel bij de rechter weet te wekken of uel alleen omstandigheden van buitenaf verhinderend hebben gewerkt, dan vrijspraak zal moeten volgen (zie VAN HAMEL, blz. 367, Vos, § 26.18, NOYON-LANGEMEYER I, blz. 310).

Het H.M.G. overweegt „dat het voor iedereen duidelijk moet zijn „dat hijzelf Sadja zou hebben doodgeschoten indien niet” . . . „alleen doordat op het ondeelbare ogenblik dat nog nodig was voor de „eigenlijke voltooiing (het overhalen van den trekker) D. E. tussen „beide kwam. . . . Salva reverentia — voor mij is het niet zonder meer duidelijk dat beklaagde zelf Sadja zou hebben gedood, als niet D. E. tussenbeide zou zijn gekomen. Integendeel: beklaagde had zich

schietgereed gemaakt, maar aarzelde, „omdat hij het toen toch niet „goed aandurfde iemand zomaar overhoop te schieten“. Het is jammer dat de sententie niet de motieven, die D. E. ertoe gebracht hebben om beklaagde het wapen te ontrukken en zelf de dodelijke vuurstoot af te geven, bevat; het meest voor de hand liggende zal echter zijn dat D. E. zich ergerde aan beklaagde's talmen en dat hij vreesde dat Sadja daardoor diens (zijns inziens gerechtvaardigde) straf zou ontlopen; niet dat D. E. met alle geweld xelf de moord wilde uifvoeren en dat hij belklaagde dexe genoegdoening niet gunde. Bij beklaagde heeft, zo mag m.i. aangenomen worden, een uiterlijk waarneembare aarzelng bestaan, welke D. E. tot diens ingrijpen bracht. Maar dan zal ook het „ondeelbare ogenblik“ wel ietwat uitgerekt zijn geweest !

Toegegeven zij dat wij, tengevolge van de u-at summiere weergave der getuigenverklaringen in de sententie, niet beschikken over evenveel gegevens als het Hof. Mijsn inziens staat uit de gegevens, welke de sententie ons verstrekt, niet vast dat alleen van buitenaf komende omstandigheden de voltooiing hebben verstoord en, „waar „verandering van besluit psychologisch nog licht mogelijk was ge„weest, daar kan men de verhinderng van buiten niet als uitsluitende oorzaak van de niet-voltooiing beschouwen“, aldus NOXON-LANGEMEYER in deel I, blz. 310.

Nu het gepleegde een zgn. „gequalificeerde poging“ oplevert en naast de poging tot moord ook wederrechtelijke vrijheidsberoving is ten laste gelegd, zou — althans naar mijn mening — een vrijspraak van het primaire en een veroordeling wegens het subsidiaire meer bevredigend zijn geweest.

W. H. V.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië.

Sententie van 16 Juli 1948.

President: Mr J. C. Rerenschot (plv.).

Leden: Generaal-Majoor M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm.
1e kl. H. J. G. van Giessen.

Advocaat-Fiscaal: Mr J. E. K. Bondam (plv.).

Raadsman: 2e luit d. Mars. C. Geensen.

Ten onrechte heeft de Krijgsraad het bewezen verklaarde feit niet strafbaar geoordeeld en beklaagde deswege vrijgesproken, zulks op grond dat in casu van eigendunkelijk zijn post verlaten niet gesproken kan worden aangexien beklaagde korporaal van aflossing was en niet daadwerkelijk op post stond als schildwacht. Afgezien toch van de omstandigheid dat „post“ in het spraakgebruik wordt opgevat als „plaats, waar men zich ter vervulling van bepaalde „plichten behoort te bevinden“, bedreigt ook artikel 129 Wetb. v. Mil. Strafr. in het 4e en 5e lid straf tegen de daar genoemde wacht-hebbenden, wanneer zij als xodanig „gelijke“ handelingen plegen als in het 1e lid vermeld, waaronder ook het „zijn post verlaten“.

(W.M.S.R. art. 129).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH INDIË,
in de zaak van W. S. K., oud 26 jaren, geboren te Doesburg, laatste-
lijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende bij de
Mariniersbrigade als korporaal der mariniers OVW;

Gezien het vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-
Indië, gewezen en uitgesproken op 14 Mei 1948, waarvan appèl,
waarbij beklagde van het hem ten laste gelegde is vrijgesproken;
Gelet: . . . enz.;

Gehoord den door den plv. Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair
Gerechtshof van Nederlands Indië genomen en daarna schriftelijk
overgelegden eis in appèl, ddo. 16 Juli 1948, [strekkende tot schul-
digverklaring van beklagde aan het misdrijf: „*Als militair beho-
rende tot enige macht, niet genoemd in het eerste en vierde lid van
„art. 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht, zijn post eigen-
dunkelijk verlaten, gepleegd in tijd van oorlog*” en veroordeling
tot een gevangenisstraf voor de duur van zes weken voorwaardelijk,
met een proeftijd van zes maanden — Red.]

Overwegende, dat door de gerechtelijke bekentenis van beklagde,
bevestigd door de onder ede afgelegde verklaringen van de getuigen
Hermanus Wouda, Gerard Bathasar Louis Boelaars en Johannes
Verplak, het aan beklagde ten laste gelegde zomede zijn schuld
daaraan wettig en overtuigend is bewezen;

Overwegende, dat de eerste rechter dit bewezen feit niet straf-
baar heeft geoordeeld en dienvolgens beklagde daarvan heeft vrij-
gesproken, zulks op grond, dat in casu van eigenduiikelijk zijn *post*
verlaten niet gesproken kan worden, aangezien beklagde, hoewel
behorend tot het wachsvolk en korporaal van aflossing van de
platvoetwacht zijnde, op het ogenblik, dat hij het kazerneterrein
verliet, daadwerkelijk niet op post stond als schildwacht;

Overwegende, dat het Hof zich met deze opvatting niet kan ver-
enigen;

dat toch niet slechts de schildwacht, maar ook elke andere wacht-
hebbende zijn post kan verlaten, zulks niet alleen naar het spraak-
gebruik, dat „post” in de ruimste betekenis opvat van „plaats, waar
„men zich te vervulling van bepaalde plichten behoort te bevin-
den”, doch evenzo blijkens artikel 129 van het Wetboek van Mili-
tair Strafrecht, hetwelk in zijn 4e en 5e lid de aldaar genoemde
wachthebbenden van allerlei soort met straf bedreigt, indien zij als
zodanig „gelijke” handelingen plegen als in het 1e lid van gemeld
artikel, waaronder ook het „zijn post verlaten”, dat dus niet enkel
op den schildwacht slaat;

dat evenwel, wat hiervan ook zij, in ieder geval de aan beklagde
in de telastelegging verweten handeling, dat hij als behorend tot
het wachsvolk eigendunkelijk zonder toestemming van zijn supe-
rieur zich naar elders heeft begeven (waardoor hij zijn wachtplaats
verliet en zijn wachtplichten niet nakwam), binnen de omschrijving

van meergemeld artikel 129 valt, immers die handeling liet meest voor de hand liggend element van dat misdrijf in zich sluit, t.w. dat beklagde „een als wachthebbende op hem rustende verplichting „niet heeft nagekomen“, weshalve, nu hiermede het strafbare van zijn boven bewezen verklaarde handeling is aangetoond en hij mitsdien daaraan behoort te worden schuldig verklaard en deswege veroordeeld, het vrijsprekend vonnis van den Krijgsraad, dat op het niet-strafbare karakter van die handeling was gebaseerd, niet kan worden gehandhaafd en moet vernietigd worden;

Overwegende aangaande straf, dat naar het oordeel van het Hof een voorwaardelijke straf als door den Advocaat-Fiscaal geëist, gezien het ernstige karakter van het gepleegde feit in oorlogstijd, niet strookt met het militair belang en dan ook, rekening houdend met de omstandigheden van het geval, de persoonlijkheid van beklagde, zoals daarvan uit zijn minder gunstige straflijst in het conduiteboekje blijkt, en met liet feit, dat hij terzake reeds met 14 dagen streng arrest krijgstuuchtelijk is gecorrigeerd, de ondervolgende straf in juiste verhouding wordt geacht tot de aard en ernst van het door beklagde misdrevene;

Gelet op de artikelen 1, 4, 60, 129 1e, 2e en 5e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht en artikel 57 der Wet op de Krijgstucht, en voorts artikel 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht, zomede de artikelen 75 vlg. van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hoger beroep,

In naam der Koningin,

Vernietigt het op 14 Mei 1948 gewezen en uitgesproken vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, waarvan beroep;

Verklaart het den aan hoofde dezer nader aangeduiden beklagde W. S. K. ten laste gelegde, zomede zijn schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem terzake hiervan schuldig aan het misdrijf:

„Als militair behorende tot enige wacht, niet genoemd in het „eerste en vierde lid van artikel 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht, een ais zodanig op hem rustende verplichting niet nakomen, gepleegd in tijd van oorlog“;

Veroordeelt hem deswege tot een gevangenisstraf voor den duur van zes weken.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

Uit de „Nederlandse Jurisprudentie 1949“ nemen wij over n°. 425, onderstaand arrest met een noot van de hand van (Prof. Mr.) R. V. A. R(öling).

Bijzondere Raad van Cassatie.

(Tweede Kamer).

Arrest van 11 April 1949.

(Mrs Prof. Dr Verzijl, Veegens, Scholten, Mouton, Kol. Tollenaar).

Zaak Ahlbrecht. Misdrifven tegen de menselijkheid. Qualificatie. Strafmaat en strafmotivering.

In de qualificatie dient te worden onderscheiden tussen oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid, in dien zin dat de rechter behoort vast te stellen, welk van beide misdrijven het bewezen verklaarde oplevert, zodat met de vaststelling, dat het het ene of het andere oplevert, niet kan worden volstaan.

Nu er een tegenstrijdigheid bestaat tussen de drie authentieke teksten van het Handvest van Londen wat betreft het begrip „moord” in art. 6 sub b, dient de uitlegging te worden aanvaard, die tot de redelijkste resultaten leidt. Het zou onredelijk zijn de aantasting van het leven van de burgerbevolking van een bezet gebied slechts dan uitdrukkelijk tot oorlogsmisdrijf te stempelen, indien zij heeft plaats gevonden met voorbedachten rade. Het begrip „murder” moet deshalve worden opgevat in den ruimen zin van het Anglo-Amerikaanse en Russische taalgebruik.

Het bewezen verklaarde doodschieten en mishandelen van gearresteerden valt niet onder de „misdrifven tegen de menselijkheid” in den zin van art. 6 onder c van het Handvest ¹⁾. Immers dexe misdrijven worden gekarakteriseerd hetzij door hun ernst en barbaarsheid, hetzij door hun omvang, hetzij door de omstandigheid, dat zij deel uitmaken van een systeem van terreurhandelingen, of een schakel vormen in een doelbewust gevolgde politiek, gericht tegen bepaalde bevolkingsgroepen, alles onder het in het Handvest zelf gemaakte voorbehoud, dat zij zijn gepleegd ter uitvoering en/of in verband met enig ander misdrijf, vallende onder art. 6 a of b.

Dienovereenkomstig de qualificatie verbeterd. Tevens bepaald dat in de qualificatie geen plaats is voor een vermelding betreffende het al of niet aanwezig zijn in de bewezen verklaarde misdrijven van bestanddelen van strafbare feiten volgens de Nederlandse wet, welk punt alleen van belang is voor de straftoemeting. Bij de door het Hof ingestelde vergelijking had ook de ambtelijke hoedanigheid als strafverzuwarende omstandigheid vermeld in art. 44 Sr. moeten zijn ingeschakeld.

Strafoplegging (doodstraf, gewijzigd in levenslange gevangenisstraf) in aansluiting aan algemene strekking, tot uiting komende in de rechtspraak der internationale en nationale militaire tribunalen.

(B.B.S. art. 27a.)

Op het beroep van A. L. W. Ahlbrecht, van beroep voormalig Sturmscharfuhrer bij den Sicherheitsdienst, wonende te Dusseldorf, thans in bewaring gesteld in de Strafgevangenis te Scheveningen, req. van cassatie tegen een sententie van het Bijz. Gerechtshof te Arnhem, van 22 Sept. 1948, waarbij hij werd schuldig verklaard aan: „Gedurende den tijd van den huidige oorlog, doch vóór 15 Mei 1945 in krijgs- staats- of publieken dienst bij of van den vijand

¹⁾ Opgenomen in M.R.T. XXXIX blz. 385 v.

zich schuldig maken aan enig oorlogsmisdrijf of enig misdrijf tegen de menselijkheid, als bedoeld in art. 6 onder (b) of (c) van het Handvest, behorende bij de Overeenkomst van Londen van 8 Aug. 1945, bekend gemaakt bij K.B. van 4 Jan. 1946 (S. no. G 5)", meermalen gepleegd, welke misdrijven tevens bevatten de bestanddelen van de strafbare feiten volgens de Nederlandse Wet, en met toepassing van de artt. 57, 287 en 300 Sr., 1, 3, 11 en 27a B.B.S., werd veroordeeld tot de doodstraf,

DE BIJZONDERE RAAD ENZ.;

Gehoord het verslag van den Raadsheer Veegens;

Gezien de aanzegging aan den req. vanwege den Proc.-Fiscaal van den dag voor de behandeling der zaak bepaald;

Gehoord den req. omtrent zijn persoon en zijn persoonlijke omstandigheden;

Gehoord den Adv.-Fiscaal namens den Proc.-Fiscaal in zijn conclusie strekkende tot verwerping van het beroep en tot verbetering van de qualificatie in dien zin dat de woorden „welke misdrijven „tevens bevatten de bestanddelen van de strafbare feiten volgens de „Nederlandse wet" behoren worden weggelaten;

O. dat bij de bestreden sententie ten laste van req. is bewezen verklaard: dat hij in Nederland gedurende den tijd van en in verband met den op 10 Mei 1940 aangevangen aanvalsoorlog van Duitsland tegen het Koninkrijk der Nederlanden en vóór 15 Mei 1945 als Strumscharfuhrer bij de Sicherheitspolizei opzettelijk in strijd met de wetten en gebruiken van den oorlog en de menselijkheid:

a. in Januari 1944 onder de gemeente Ede opzettelijk den door hem verdachte in zijn opgemelde functie gearresteerden Jelis Budding van het leven heeft beroofd door opzettelijk uit een met scherp geladen vuurwapen op korten afstand meerdere schoten op Ridding te lossen en hem daardoor in den rug te treffen. hem aldus dodelijk verwondende, tengevolge waarvan Budding kort daarop is overleden zonder dat tot zodanige handelwijze enige grond of enige aanleiding bestond;

c. in het tijdvak van Mei 1942 tot Mei 1945 in Gelderland te-einde na te melden personen te dwingen tot het mededelen van feiten, welke, naar hij, verdachte, mist of vermoedde, aan die personen bekend waren en welke voor hem in zijn opgemelde functie van belang waren, opzettelijk mishandelend verschillende personen, waaronder Klein-Bussink, W. C. van de Goor, L. C. J. Nasseur, Maarten Roos en Th. G. Weetink, die zich als arrestanten in de macht van den Duitsen Sicherheitsdienst bevonden, gewelddadig ten dele met een hard voorwerp, ten dele met de hand op hun lichaam heeft geslagen, ten dele met zijn geschoeide voet tegen hun lichaam heeft geschopt, waardoor die personen pijnlijk werden getroffen;

O. dat een schriftuur, inhoudende middelen van cassatie, niet tijdig ter Griffie is ingekomen;

O. ambtshalve t.a.v. de qualificatie:

a. dat daarin behoort te worden onderscheiden tussen oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid, in dien zin dat de rechter behoort vast te stellen, welke van beide misdrijven het bewezen verklaarde oplevert, of eventueel dat het beide misdrijven oplevert, zodat met de vaststelling, dat het ene of het andere oplevert, niet kan worden volstaan;

b. dat, nu het Hof op grond van de bewijsmiddelen, in de bestreden sententie opgenomen, bewezen heeft verklaard, dat tot het lossen van schoten op Jelis Buddingh, genoemd in de bewezenverklaring onder a, generlei grond of aanleiding bestond en requirants verweer, dat zijn slachtoffer trachtte te vluchten, uitdrukkelijk heeft verworpen, behoort te worden onderzocht of deze handeling valt onder „murder . . . of civilian population of or in occupied territory” in den zin van art. 6 onder (b) van het Handvest, behorende bij de Overeenkomst van Londen van 6 Aug. 1945, bekend gemaakt bij K.B. van 4 Jan. 1946. S. no. G 5;

dat de term „murder” in de officiële Nederlandse vertaling is weergegeven met „moord”, hetgeen zou doen denken aan het misdrijf van art. 289 Sr., waarvan de voorbedachte raad van den dader een bestanddeel uitmaakt;

dat het in den authentieken Fransen tekst van het Handvest gebezigde moord „assassinat” eveneens schijnt te wijzen in de richting van een door een bijzonder opzet gequalificeerden vorm van doodslag als omschreven in de artt. 296—298 van den Fransen Code pénal en in art. 394 van den Belgischen Code pénal;

dat hiertegenover echter opmerking verdient, dat de Engelse Common Law een ruimer begrip „murder” huldigt;

dat weliswaar een bestanddeel van dit misdrijf is, dat de dader liet heeft gepleegd met „malice aforethought”, maar dat de rechtspraak in den loop der tijden daaronder is gaan verstaan al die vormen van een misdadige geestgesteldheid, welke laakbaar genoeg werden geacht om met het leven te worden geboet (Russell on Crime, 9de dr. 1936, blz. 339 e.v.; Kenny, Outlines of Criminal Law, 15e dr. 1945, blz. 152 e.v.);

dat de onderscheiding tussen „murder” en „manslaughter” dan ook geenszins samenvalt met die tussen „moord” en „doodslag” in het Franse, Belgische en Nederlandse recht en onder „manslaughter” zelfs dood door schuld wordt begrepen;

dat ook het recht van de Verenigde Staten van Amerika op de Engelse Common Law berust en daarmee in grote trekken overeenkomt (Clark and Marshall, Law of crimes, 3de druk 1927, blz. 286 e.v.; May’s Law of Crimes, 4e druk 1938, blz. 264 e.v.);

dat daar te lande evenwel in de wetten van de meeste staten verschillende graden van „murder” worden onderscheiden en de doodstraf slechts wordt bedreigd tegen „murder in the first degree”, waaronder wordt verstaan een „willful, deliberate and premeditated” doodslag of een doodslag, gepleegd bij de uitvoering van bepaalde zware misdrijven;

dat op alle andere vormen van opzettelijken doodslag als „murder „in the second degree” andere straffen dan de doodstraf zijn gesteld (Clark and Marshall a.w., blz. 304 e.v.; May, a.w., blz. 268 e.v.);

dat eindelijk de derde authentieke tekst van het Handvest, de Russische, spreekt van „oebijstwo”, welk woord in dien zin kleurloos is, dat daarmede elke vorm van opzettelijke levensberoving wordt aangeduid en dat dan ook alleen door toevoeging van een bijvoeglijk naamwoord als „oemysjljennoje” (voorb gedacht) in den zin van moord kan worden gekleurd;

dat bij een dergelijke tegenstrijdigheid tussen drie gelijkelijk authentieke teksten de uitlegging dient te worden aanvaard, die tot de redelijkste resultaten leidt;

dat het nu zeer onredelijk zou zijn, indien aantasting van het leven van de burgerbevolking van een bezet gebied — en eveneens van de mede in art 6 (b) van het Handvest genoemde krijgsgevangenen en personen op zee — slechts dan uitdrukkelijk tot oorlogsmisdrijf zou zijn gestempeld, indien zij heelt plaatsgevonden met voorbedachten raad, terwijl mishandeling en deportatie van zodanige burgerbevolking en mishandeling van krijgsgevangenen en zeevarenden in alle gevallen die qualificatie hebben ontvangen;

dat het begrip „murder” derhalve, voor wat de burgerbevolking van een bezet gebied betreft mede gelet op het ruim gestelde gebod tot eerbiediging van het leven der personen, vervat in art. 46 Landoorlogsreglement, moet worden opgevat in den ruimen zin van het Anglo-Amerikaanse en Russische juridische taalgebruik;

. dat req. zich mitsdien uit dezen hoofde aan een oorlogsmisdrijf in den zin van art. 6 (b) van het Handvest heeft schuldig gemaakt;

dat de mede ten laste van req. bewezen verklaarde mishandelingen van verschillende zich in de macht van den Sicherheitsdienst bevindende gearresteerden vallen onder het begrip „ill-treatment” („mau-„vais traitements”), („istjazanije”) . . . of „civilian population of „or in occupied territory” in den zin van het bovengenoemde art. 6 onder (b):

dat evenwel noch het bewezenverklaarde doodschieten van Jelis Buddingh, noch de bewezenverklaarde mishandelingen van gearresteerden te brengen zijn onder de „misdrijven tegen de menselijkheid” in den zin van art. 6 onder (c) van het genoemde Handvest;

dat toch dit begrip, in zijn kennelijke tegenstelling tot de „oorlogs-„misdrijven” in engeren zin en in het licht van de op grond van het Handvest tot ontwikkeling gekomen rechtspraak zowel van het internationale Militaire Tribunaal van Neurenberg als van verschillende geallieerde gerechten, met de berechting van oorlogsmisdadigers belast, in dien zin beperkt moet worden uitgelegd, dat misdrijven van deze categorie worden gekarakteriseerd hetzij door hun ernst en barbaarsheid, hetzij door hun omvang, hetzij door de omstandigheid, dat zij deel uitmaken van een systeem van terreurhandelingen, of een schakel vormen in een doelbewust gevolgde politiek, gericht tegen bepaalde bevolkingsgroepen, alles onder het

in het Handvest zelf gemaakte voorbehoud, dat zij zijn gepleegd ter uitvoering en/of in verband met enig ander misdrijf, vallende onder art. 6 (a) of (b);

dat de Raad zich ten deze aansluit bij de definitie, door de United Nations War Crimes Commission gegeven in de volgende bewoordingen:

„Isolated offences did not fall within the notion of crimes against „humanity. As a rule systematic mass action, particularly if it was „authoritative, was necessary to transform a common crime, „punishable only under municipal law, into a crime against „humanity, which thus became also the concern of international „law. Only crimes which either by their magnitude and savagery „or by their large number or by the fact that a similar pattern was „applied at different times and places, endangered the international „community or shocked the conscience of mankind, warranted in- „tervention by States other than that on whose territory the crimes „had been committed, or whose subjects had become their victims”;

dat nu de bewezenverklaringen t.a.v. het doodschieten van Bud- dingh en van de mishandelingen onvoldoenden grondslag opleveren voor de vaststelling, dat req. zich daarbij zou hebben schuldig ge- maakt aan misdrijven tegen de menselijkheid in den hierboven om- schreven zin;

dat derhalve de aualificatie behoort te worden verbeterd en be- perkt tot oorlogsmisdrijven;

c. dat ten slotte in de qualificatie geen plaats is voor een ver- melding betreffende het al of niet aanwezig zijn in de bewezen ver- klaarde misdrijven van bestanddelen van strafbare feiten volgens de Nederlandse wet, welk punt alleen van belang is voor de straf- toemeting;

O. verder ambtshalve:

dat de Raad — zich overigens geheel verenigende met de vast- stelling van het Bijz. Hof omtrent de strafbare feiten volgens de Nederlandse wet, waarvan de bewezenverklaarde misdrijven de be- standdelen bevatten — van oordeel is, dat bij de daartoe door het Hof ingestelde vergelijking ook de ambtelijke hoedanigheid als strafver- zwarende omstandigheid vermeld in art. 44 Sr., had moeten zijn ingeschakeld, wat intussen op de bepaling van de grens, beneden welke de straftoemeting in dit geval moet blijven, geen invloed heeft;

O. ambtshalve t.a.v. de opgelegde straf:

dat in het bijzonder de door req. begane mishandelingen hem doen kennen als een brute persoonlijkheid, die zijn feitelijke machtspositie heeft misbruikt, om in de macht van den S.D. zijnde Nederlanders van den goeden stempel te kwellen en op hen zijn wreedheid bot te vieren;

dat de Raad dan ook deswege een zeer ernstige bestraffing van req. ten volle gerechtvaardigd acht;

dat de Raad evenwel, zich aansluitende bij een in de rechtspraak der internationale en nationale militaire Tribunalen tot uiting komen-

de algemene strekking, de misdadigheid van requirants gedragingen nog juist niet zó groot acht, dat deze daarvoor met den dood behoort te boeten en derhalve van oordeel is, dat met gevangenisstraf voor den duur van het leven kan worden volstaan;

Vernietigt de bestreden sententie, doch alleen voor zoveel betreft de qualificatie en de opgelegde straf;

Opnieuw rechtdoende krachtens art. 105 Wet R. O.:

Qualificeert het bewezen verklaarde als: „Gedurende den tijd van „den huidigen oorlog vóór 15 Mei 1945 in staatsdienst van den vijand „zich schuldig maken aan enig oorlogsmisdrijf, als bedoeld in art. 6 „onder (b) van het Handvest, behorende bij de Overeenkomst van „Londen van 8 Aug. 1945, bekend gemaakt bij het K. B. van 4 Jan. „1946 (S. no. G. 5),” meermalen gepleegd;

Veroordeelt requirant tot levenslange gevangenisstraf.

Noot. 1. Hiermede vindt de vervolging een einde, die begon in 1046. Ahlbrecht werd door het Bijz. Hof te Arnhem op 19 Juni 1946 ter dood veroordeeld. De B. R. v. C. vernietigde deze sententie en verklaarde dat het Hof geen rechtsmacht had van deze zaak kennis te nemen (arr 17 Febr. 1947, N. J. 1947 No. 87). In verband met deze beslissing werd art. 27a ingevoegd in het B.B.S., bij de wet van 10 Juli 1947 S. No. H 233. Nadat wederom de zaak aanhangig gemaakt was bij het Arnhemse Hof veroordeelde dit Hof req. wederom ter dood, bij sententie van 22 Sept. 1948. Dit doodvonnis werd ambts-halve door de B. R. v. C. gewijzigd in levenslange gevangenisstraf bij bovenstaand arrest.

2. Belangrijk zijn de beschouwingen die de B. R. wijdt aan het begrip der misdrijven tegen de menselijkheid. De misdrijven tegen de menselijkheid zijn als zodanig gekarakteriseerd, vgl. de B. R. v. C., „hetzij door hun ernst en barbaarsheid, hetzij door hun omvang, hetzij „door de omstandigheid, dat zij deel uitmaken van een systeem van „terreurhandelingen, of een schakel vormen in een doelbewust ge- „volgde politiek, gericht tegen bepaalde bevolkingsgroepen”. Men kan zich afvragen of inderdaad de „crime against humanity” is gekarakteriseerd *of* door qualiteit, *of* door quantiteit, *of* door de omstandigheid, dat het de overheid is, die de daden pleegt ter uitvoering van of als bepaalde politiek. Duidelijk is dat het ernstige feiten moeten zijn, anders wordt „the conscience of mankind” niet geschokt. Duidelijk is ook, dat zij een massaal karakter moeten hebben. Een enkel, hoe weezinwekkend feit ook, als b.v. de vermoording van de Lindbergh-baby, is geen „crime against humanity”. Het Handvest van Londen kent dan ook (art. 6 sub c), behalve de „persecutions „on political, racial or religious grounds” (die dus als zodanig een massaal karakter hebben), de „murder, extermination, enslavement, „deportation, and other inhumane acts committed against any „civilian population”. Niet: „against any civilian”, maar „against „any civilian population”, hetgeen ook voor deze categorie van „crimes against humanity” het massaal karakter impliceert. Dit

massaal karakter behoeft niet mede te brengen, dat iedere verdachte talrijke delicten pleegt. Eén moord op een Jood, maar begaan als deel van een stelsel van vervolging en uitroeiing, is een misdrijf tegen de menselijkheid.

Duidelijk is ook dat de overheid er als „policy-making agent” bij moet betrokken zijn. Ook massaal voorkomende „kidnapping” blijft een nationale aangelegenheid, tenzij de overheid het toelaat of bevordert in verband met een bepaalde politiek gericht tegen een bepaalde groep. Dán, als een volksgroep wordt bedreigd, en niet langer wordt beschermd door zijn natuurlijke beschermer, d.i. de nationale overheid, vindt de volkerengemeenschap, geraakt in een harer delen. reden en rechtvaardiging om op te treden. Dán, maar ook dan alleen, dient het monopolie van (nationale) rechtsbescherming, en het daarbij erkende monopolie van (nationale) rechtsmacht, vervallen te worden beschouwd, dient de nationale souvereiniteit doorbroken ten bate van het internationale recht. Dat de U.N.W.C.C., na eerst de nadruk gelegd te hebben speciaal op de „authoritative systematic „mass action”, even daarna de „magnitude and savagery”, en het grote aantal, van beslissende betekenis acht. kan zijn verklaring erin vinden, dat massale systematische misdadigheid, indien de nationale overheid er niet tegen optreedt, een toelaten, en dus een erbij betrokken zijn, en dus een bepaalde politiek van die overheid veronderstelt. Het wezenlijke van de misdrijven tegen de menselijkheid is dit erbij-betrokken-zijn van de overheid, die tot voorkomen van dergelijke daden geroepen was. Daarmede correspondeert het wezenlijke rechtsgevolg, dat de nationale souvereiniteit in verband met deze misdrijven wordt op zijde gezet.

De strafwaardigheid van misdrijven tegen de menselijkheid was niets nieuws. Nieuw was hun vervolgbaarheid (ondanks de overigens erkende nationale souvereiniteit) in naam der mensheid.

B. V. A. R.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Vermogensrechtelijke aansprakelijkheid van militairen tegenover de Staat.

Van een belangstellende lezer van ons Tijdschrift — wiens handtekening onder het stuk niet toeliet de Schrijver te identificeren — ontvingen wij dd. Bafavia, 25 Juli 1949 het navolgende opstel:

Dat de militair in bepaalde gevallen vermogensrechtelijk aansprakelijk behoort te worden gesteld voor schade die het rijk door zijn toedoen heeft geleden, zal niemand betwisten. Het ontbreken van een uniforme wettelijke regeling betreffende de procedure in deze materie en de daarmee gepaard gaande onzekerheid, heeft echter niet tot bevredigende resultaten geleid.

Allereerst moet worden nagegaan waarop de aansprakelijkheid berust. Het beginsel voor de schadevergoedingsplicht is te vinden in art. 81 lid 3 en 4 van het Reglement van Administratie, vastgesteld bij K.B. van 7 Mei 1936, dat luidt: Ieder militair aan wie rijkseigendommen zijn toevertrouwd is voor die goederen aansprakelijk. Hij kan worden verplicht tot gehele of gedeeltelijke vergoeding van schade, ontstaan doordat die eigendommen door zijn schuld of nalatigheid zijn verloren gegaan, onbruikbaar gemaakt of beschadigd. Naast dit artikel staat art. 39 Dienstplichtwet: In geval van beschadiging, zoekraken of verloren gaan van aan een dienstplichtige toevertrouwde rijksgoederen is deze onverminderd de overige daaraan verbonden gevolgen, verplicht de deswege ontstane schade te vergoeden, tenzij hij aantoot of althans aannemelijk maakt, dat de schade niet aan zijn schuld is te wijten. In deze artt. worden alle elementen genoemd van de onrechtmatige daad, omschreven in art. 1401 B.W., n.l. schade, schuld, oorzakelijk verband en onrechtmatigheid. 'doch de bewijslast wordt omgekeerd. Er is een wederlegbaar vermoeden, dat de schade is ontstaan door de schuld van de militair.

Ts de onrechtmatige daad nu het enige rechtsfeit, dat de vergoedingsplicht doet ontstaan? Twijfel is mogelijk over art. 81 lid 6, waarbij de commandanten aansprakelijk kunnen worden gesteld, indien door onvoldoende toezicht er schade is geleden en de schuldigen niet bekend zijn. Ook hier moet m.i. echter gesproken worden van een schuldvermoeden t.o.v. de commandant. Het gebruik van de term „kunnen^v wijst er op, dat de commandant ook *iziet* aansprakelijk kan worden gesteld. Uit het bovenstaande volgt derhalve, dat de leer van de onrechtmatige daad ook voor de aansprakelijkheid van militairen van toepassing is.

Ten aanzien van de omvang van de schadevergoedingsplicht zegt art. 81 R.v.A., dat in het algemeen moet worden vergoed de waarde van de goederen bij de verstrekking met als ratio, dat in gevallen van ernstige schuld het rijk geheel schadeloos behoort te worden gesteld. In dit verband moge worden opgemerkt, dat een bepaling

als in legerorder 1946 no. 184, inmiddels gewijzigd bij beschikking van 19 Juli 1948 no. 243, waarbij driemaal de waarde van het vermiste goed moest worden betaald — uiteraard in strijd met het burgerlijk recht — ook niet te verenigen is met art. 81 van het Reglement van Administratie, zodat deze bepaling elke wettelijke grond miste. Niettemin is de regel van het driemaal de waarde vergoeden door de K.M.G. in Indonesië bij schrijven rio. 55977/AZ/IIIA d.d. 18 October 1948 uitdrukkelijk gehandhaafd.

Men meent dit te kunnen verdedigen door te wijzen op het misbruik, dat in verband met de goedcrnschaarste gemaakt kan worden, indien militairen de hun verstrekte goederen in strijd met de waarheid als vermist aangeven om ze dan tegen betaling van eenmaal de waarde te kunnen overnemen, terwijl de opbrengst van het goed op de vrije markt vermoedelijk veel hoger is dan de prijslijstwaarde. Evenwel, het argument dat men dus een zwaardere sanctie behoeft in de vorm van een veelvoud van de waarde van het goed, gaat niet op. Door bovengenoemde handelwijze immers zou de militair zich schuldig maken aan misdrijf, hetzij aan verduistering, hetzij aan overtreding van de artt. 132 en 161 W.M.S. En de afschrikkende werking van een veroordeling door de krijgsraad is waarschijnlijk altijd nog groter dan het moeten betalen van driemaal de waarde van het goed.

Afgezien van het evident onbillijke, gelegen in het zonder enige discriminatie opleggen van een tevoren vastgestelde geldboete, werkt deze bepaling zelfs in de hand, dat eventuele misdrijven niet berecht worden ,omdat de staat — om zo te zeggen — al binnen is en er geen behoorlijk onderzoek meer wordt ingesteld naar de waarheid van de gedane opgaven en naar de verdwenen goederen.

Hierboven is al opgemerkt, dat het eenzijdig vaststellen van het verschuldigde bedrag op driemaal de waarde van het goed niet op enige wettelijke basis steunt. Immers deze regeling was vastgesteld bij legerorder, derhalve bij ministeriële beschikking van algemene inhoud. Deze beschikkingen nu mogen niet in strijd komen met regelingen van hoger orde. Hieruit volgt, dat de rechter bovengenoemde regeling als in strijd met het Reglement van Administratie, zijnde een K.B., en a contrario redenerend ook met art. 39 van de dienstplichtwet niet zal mogen toepassen.

Hiermee komen wij echter bij het tweede bezwaar van de bestaande praktijk in dit opzicht, nl. dat de beslissing over de schuldvraag en de op te leggen vergoeding practisch geheel aan het oordeel van de rechter is onttrokken. Volgens het systeem van het Reglement van Administratie wordt, wanneer er ter kennis van de betrokken commandant is gekomen, dat rijkseigendommen zijn verloren geraakt of beschadigd, onverwijld een onderzoek ingesteld of degene aan wiens zorg het goed was toevertrouwd, alles heeft gedaan wat redelijkerwijs mogelijk was om verlies of beschadiging tegen te gaan. Eventueel kan de commandant voor dit onderzoek de hulp inroepen van de marechaussee of de militaire politie.

In geval van opzettelijk wegmaken of beschadigen van rijksgoed en verder bij schade, veroorzaakt door aanrijdingen aan militaire voertuigen, in het algemeen dus wanneer er een strafvervolgning tegen de militair wordt ingesteld, zullen de betrokken commandanten veelal de beslissing van de krijgsraad afwachten, maar dikwijls zal dit vonnis geen uitsluitel geven over de aansprakelijkheid van de militair. Er kunnen meer schuldigen zijn, terwijl bij een vrij-sprekend vonnis toch de vermogensrechtelijke aansprakelijkheid niet is uitgesloten.

In deze gevallen nu, alsmede bij culpoze zaakbeschadiging en verlies van het goed, is dus de vaststelling van de schuld van betrokkene opgedragen aan de commandant of degenen, die door hem met het onderzoek hiernaar worden belast. Nu zal dit onderzoek vaak niet veel moeilijkheden opleveren, b.v. wanneer het alleen gaat om verloren of beschadigde uitrustingstukken. Bovendien is het mogelijk om in deze gevallen, aangezien er een vermoeden van schuld bestaat, zonder meer het verschuldigde bedrag van de soldij in te houden. Volgens art. 83 R.v.A. is inhouding mogelijk tot de helft van de bezoldiging voor soldijgenietende militairen en tot 1/4 voor militairen, die jaarwedde genieten. Maar wel moet ter kennis van de betrokken militairen worden gebracht, dat er een onderzoek kan worden ingesteld naar de schuld, indien zij zulks wensen.

Wanneer het echter gaat om een schade van (om de gedachte te bepalen) f 100. — of meer en de vaststelling van de grootte van de schuld bovendien moeilijkheden oplevert, verdient het m.i. aanbeveling om dit onderzoek aan zekere vormen te binden, b.v. door het te doen houden door een commissie van twee officieren, die aan de commandant schriftelijk advies uitbrengen. Daarnaast is het wellicht nog wenselijk om de militair, die voor een aanzienlijk bedrag aansprakelijk wordt gesteld, een mogelijkheid van hoger beroep te geven op een rechterlijk college. Dit college zou gevormd kunnen worden uit de bestaande krijgsraden of door het; militair ambtenaren-gerecht.

Dat een dergelijke regeling voor de militairen van meer dan theoretisch belang is, moge blijken uit de volgende gegevens:

In de eerste helft van 1949 werden vanwege de K.M.G. in Indië meer dan 400 verkeersongevallen afgedaan, waarvan meer dan 150 voor rekening van de betrokken militair kwamen. De schade bedroeg vaak honderden gulden. De rekeningen die binnenkomen zijn vaak aan de hoge kant en de commandant van het slachtoffer moet dan maar proberen er iets af te krijgen.

Uiteindelijk beslist hier de instantie, die partij is in het geding, en de militair kan slechts door middel van een request aan de Minister van Oorlog verzoeken om gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van de hem opgelegde schadevergoeding.

Vooraf ten aanzien van militaire chauffeurs, die tijdens een dienst-rit een aanrijding krijgen, verdient het aanbeveling om de schade-vergoedingsplicht te beperken, aangezien zij meestal onafhankelijk

van hun wil permanent aan grotere risico's zijn blootgesteld dan de andere militairen. En al mogen er in tijd van oorlog zware eisen worden gesteld aan de zorgvuldigheidsplicht van de militair, toch dient er zoveel mogelijk gestreefd te worden naar een billijke risico-verdeling.

Een samenvatting van het bovenstaande levert de volgende desiderata op:

- 1e. De omvang van de op te leggen vergoeding zij ten hoogste gelijk aan de geleden schade.
- 2e. Met uitzondering van schade, ontstaan door vermissing van persoonlijke uitrustingsstukken, is een schriftelijk onderzoek naar de schuld, ingesteld door een commissie van officieren, wenselijk.
- 3e. Boven een bepaald bedrag dient er een mogelijkheid van appèl te zijn op een rechterlijk college.
- 4e. De aansprakelijkheid van militaire chauffeurs voor niet-opzettelijk veroorzaakte schade tijdens dienstritten behoort te worden beperkt, hetzij tot een bepaald bedrag, hetzij tot een bepaald percentage.

Indien er in bovenstaande beschouwing onjuistheden voorkomen ten aanzien van de interpretatie van de wettelijke voorschriften, dan moge tot verontschuldiging strekken, dat zij niet alleen een uiting maar ook een gevolg zijn van de op dit punt algemeen heersende onwetendheid.

Hoog Militair Gerechtshof te Batavia.

Naar ons werd medegedeeld heeft de Hoge Vertegenwoordiger van de Kroon in Indonesië bij besluit van 13 September 1949, n° 7, goedgevonden in het Hoog Militair Gerechtshof van Indonesië:

A. Gerekend van de dag van zijn vertrek naar Nederland eervol te ontslaan uit zijn functie van lid: de Reserve-Kolonel der Cavalerie van de Koninklijke Landmacht **B. J. BUMA**, en

B. te benoemen tot lid: de Kolonel der Artillerie van de Koninklijke Landmacht Jhr. Mr. **H. L. VAN DER WIJCK**.

MILITAIR-RECHTELIJKE VEREENIGING

Bijeenkomst van leden op Zaterdag 15 October 1949.

De Voorzitter, Luitenant-Generaal A. Q. H. DJXHOORN, opent te 14.15 de bijeenkomst en heet de aanwezigen welkom, in het bijzonder de inleider Dr. L. M. ROLLIN COUQUERQUE, Oud-Minister van Defensie Dr. J. J. C. VAN DIJK en zij, die van veraf zijn gekomen.

De Voorzitter brengt hulde aan Professor VAN BEMMELEN, die wegens drukke werkzaamheden zich genoodzaakt heeft gezien af te treden als voorzitter der vereniging, en segt hem dank voor hetgeen hij in het belang der vereniging heeft verricht. Node zal zijn opgewekte en kundige leiding worden gemist, doch spreker hoopt, dat Prof. VAN BEMMELEN nog menigmaal op de bijeenkomsten op de hem eigen humoristische wijze een knuppel in het juridische hoenderhok zal willen werpen.

Daarna is het woord aan Dr. ROLLIN COUQUERQUE tot het houden van zijn inleiding over het onderwerp:

Toepassing van Indische strafbepalingen door de militaire rechter in Nederland.

De inhoud is vervat in het navolgende résumé:

Het vraagstuk, omtrent welks oplossing Uw Bestuur mijn voorlichting heeft gevraagd, maakt deel uit van een ander met veel wijder strekking en betekenis, dat nog nagenoeg niet bestudeerd is en dat in deze na-oorlogse tijd niet meer verwaarloosd mag worden: welke is de juiste staatsrechtelijke positie van de Nederlandse Krijgsmacht en van de Nederlandse militaire rechter?

Ieder jurist weet, dat het antwoord op deze vraag te zoeken is in onze grondwet en ieder jurist weet ook, dat de grondwet is geschreven en alleen verbindend is voor het Rijk in Europa, voor zover niet het tegendeel uit de grondwet zelve blijkt.

Deze in de grondwet in 1887 opgenomen bepaling noopt hem, die er meer van weten wil om te zoeken naar gegevens, welke met betrekking tot onze gebiedsdelen overzee in onze grondwet zijn geïnfilteerd.

Voor ons deel van dit onderzoek treft ons in de eerste plaats een eigenaardig verschil, dat de grondwet maakt in de artikelen 187 en 188.

Art. 187 verplicht alle Nederlanders, hiertoe in staat, tot medewerking aan de handhaving der onafhankelijkheid van het Rijk [in Europa] en tot verdediging van zijn [Rijks] grondgebied. Deze bepaling is merkwaardig omdat de hier vermelde onafhankelijkheid in de grondwet van 1848 verbonden was aan de staat. Juist bij de

grondwetsherziening van 1887 heeft men een onderscheid willen maken tussen het gebruik van de moorden staat en rijk: het eerste woord bedoelde het Rijk in Europa en de overzeese gebiedsdelen, het laatste alleen het Rijk in Europa.

Met deze achtergrond is in 1887 ook het tegenwoordig art. 188 zodanig gewijzigd, dat er ter bescherming van de belangen van de staat — dus niet alleen die van het Rijk in Europa maar ook die van de overzeese gebiedsdelen — een zee- en een landmacht bestaan, samengesteld uit vrijwilligers en dienstplichtigen, terwijl de wet moet bepalen, wie dienstplichtigen zijn. Uit deze nieuwe redactie van art 188 zou men moeten opmaken, dat ook de dienstplichtigheid van Nederlanders overzee bij de wet zou dienen geregeld te worden. Doch de grondwet zelve begaat een andere inconsequentie in de artikelen 191 en 192, welke spreken over het zenden van dienstplichtigen naar de overzeese gebiedsdelen. Deze mogelijkheid stelt zij voor dienstplichtigen van de zeemacht tot plicht en kan voor die van de landmacht, bij gebreke van de toestemming van belanghebbenden, alleen bij de wet bevolen worden. Kennelijk heeft de grondwet hier op het oog dienstplichtigen in het Rijk hij de krijgsmacht in het Rijk.

Overeenkomstig deze beperkte opvatting is ook aan de algemeen geredigeerde bepaling betreffende de dienstplicht slechts uitvoering gegeven door vaststelling van de alleen in het Rijk geldende Dienstplichtwet en evenzoo geeft de dienstweigeringswet alleen voor het Rijk uitvoering aan de eveneens algemeen geredigeerde bepaling van art. 189 der grondwet.

Bij het karakter van zee- en landmacht als organen van de staat doen de meer beperkte uitvoering omtrent dienstplichtigen en dienstweigeraars vreemd aan. Het is alsof met de andere hand wordt teruggenomen wat met de ene hand reeds gegeven was. Een verklaring van deze tegenstrijdigheid is slechts te raden. Wellicht heeft hieraan schuld de omstreeks 1831 plaats gehad hebbende afscheiding van het Indonesische leger, hetwelk administratief van de landmacht in Nederland werd losgemaakt. Op deze afscheiding kom ik nog terug.

Dergelijke vragen en inconsequenties hadden voorkomen kunnen worden door met meer oordeel de in 1887 aanvaarde woordkeuze door te voeren. Immers zouden nu volgens de letter van art. 187 Nederlanders niet verplicht zijn om mede te werken tot handhaving van het grondgebied overzee. Gelukkig heeft de praktijk er zich niet aan gestoord. een verschijnsel, dat, naar wij zullen zien, op militair-rechtelijk terrein allerminst alleen staat.

Omtrent onze militaire rechters vindt men in de grondwet slechts een negatieve bepaling, bij welke buiten toepassing worden gesteld de in art. 173, alinea's 1 tot en met 7, omschreven grondbeginselen, welke als basis behoren te dienen voor het bezit van een deugdelijke rechterlijke macht in het Rijk in Europa.

Echter is niet tot uitdrukking gekomen de grondslag voor de militair-rechterlijke macht, welke is de bevordering van het onder-

houd van een goede krijgstucht in de zee- en landmacht, welke, zoals gezegd, de belangen van de staat hebben te beschermen.

Met deze korte beschouwing hoop ik aannemelijk te hebben gemaakt, dat de militaire rechters, ondanks de gebrekkige redactie en het zwijgen van de grondwet, niet ten onrechte bij ook overzee geldende wetten zijn gemaakt tot rechters van de staat, dat is het Koninkrijk der Nederlanden, bestaande uit het Rijk in Europa *en* de overzeese gebiedsdelen. De administratieve scheiding van het Indonesische leger doet — als niet bij een wet verordineerd — hieraan niet af: de handhaving van de krijgstucht, berustende op hier te lande en overzee geldende wetten, mag door het antwoord op de vraag over welke begrotingen de kosten van zee- en landmacht worden verdeeld, niet worden beïnvloed.

Ook wil ik nog waarschuwen, dat ik herhaaldelijk wijzen moet op de hiërarchische verhouding tussen wettelijke voorschriften, uitvloisels van hogere en lagere wetgevende bevoegdheden. Deze verhouding is met betrekking tot de overzeese gebiedsdelen het duidelijkst omschreven in de artikelen 3 en 44 tot en met 47 van de staatsregeling van Suriname en van de Nederlandse Antillen.

Toepassing van Indische strafbepalingen onderstelt het bestaan van autonomie van onze overzeese gebiedsdelen. Nederland is rijk aan autonomieën. De tot nu toe meest bekende zijn: stedelijke, en provinciale of gewestelijke autonomieën. Naast deze ontstonden koloniale autonomieën. Alle zijn te omschrijven als wetgevende bevoegdheden in zaken van eigen huishouding. Stedelijke autonomieën zijn de oudste in ons land, gegrond op van de landsheer verworven handvesten. Geleidelijk volgen de gewestelijke of provinciale wetgevingen, alle bestemd om te gelden binnen meer uitgebreid territorium om de steden heen en zo mogelijk ook zich stellende boven de stedelijke wetgevingen. Aldus ontstonden, in het bijzonder op het gebied van privaatrecht en strafrecht, talrijke verschillen, welke bij toenemend onderling verkeer van inwonende burgers, vele bezwaren deden opkomen.

Om in deze kaleidoscoop van wetgevingen orde en om — als nevenbedoeling — de landen van herwaarts over in zijn belang tot grotere eenheid te brengen, vatte Koning Philips II in 1570 het plan op te bevorderen, dat uit een in te zamelen collectie afschriften van rechts-optekeningen uit alle gewesten een voor het gehele land geldende wetgeving zou worden samengesteld.

De loop, welke de in 1568 uitgebroken oorlog weldra nam, was oorzaak, dat dit plan niet tot uitvoering kon komen.

Maar wat voor de burgerlijke samenleving niet gelukte, kwam wél tot stand in onze militaire wereld, waar de Spaanse Koning niet een neiging tot tegenwerking doch veeleer een prikkel tot versterking van onze eenheid en onze krijgsmacht uitlokte. In dezelfde periode ontstonden nl. de eerste militaire strafwetgevingen, bekend onder de

naam van articulbrieven. Deze wetgevingen, aanvankelijk samengesteld door Prins Willem I als opperbevelhebber van de huurlegers, met welke hij de strijd tegen Philips II aanbond en volhield, dienden om telkens gedurende één veldtocht onder deze mobiele troepen orde en tucht te handhaven.

De beweeglijkheid van deze troepen, afhankelijk van de Spaanse aanvalsstrategie, maakte, dat de rechtspraak in voorkomende strafzaken niet kon geschieden volgens een wetgeving, welke, zoals elke burgerlijke, gebonden was aan een bepaald grondgebied. De oorlog respecteerde geen lands- of andere grenzen en de macht der militaire rechters kon dus aan niets anders gekoppeld worden dan aan de omvang van het gezag van de opperbevelhebber.

Daarom zijn de articulbrieven te beschouwen als onze eerste nationale wetten. Sedert 1590 werden deze vastgesteld door onze centrale wetgever, die aldus een daad van soevereiniteit verrichtte van een soort, ten aanzien van welke zich overigens de provinciale of stedelijke wetgevers bevoegd zouden hebben geacht¹). Deze articulbrieven vertonen, zoals gezegd, bovendien deze eigenaardigheid, dat zij niet waren van territoriaal omschreven geldigheid; zij waren van toepassing op allen, die onder het gezag van de opperbevelhebber stonden.

Bovendien bevatten zij niet alleen strafbepalingen betreffende militaire delicten, maar ook — en wel voornamelijk tot bescherming van personen en goederen van de burgerij in landstrekken waar de huurlegers zo binnen als buiten Nederland doortrokken — van de meest voorkomende commune delicten. Wel is waar kwamen dergelijke bepalingen ook voor in Nederlandse locale en regionale strafwetgevingen, doch hun grote verscheidenheid en hun territoriale geldigheid alsmede het ontbreken van mogelijkheid tot hun toepassing buiten Nederlands grondgebied maakte, in het belang van een goede tuchthandhaving, onvermijdelijk één algemene militaire strafwetgeving, omvattende zowel strafbaarstelling van militaire als van commune delicten in en buiten Nederland gepleegd.

Evenzo ontstonden in de zeventiende eeuw en ten slotte in 1795 diverse articulbrieven voor het krijgsvolk te water van overeenkomstige inhoud, strekking en geldigheid. Die van 1795 bleef van kracht tot na de Franse overheersing.

Al deze articulbrieven vertoonden dus hetzelfde type: geen territoriale geldigheid en strafbaarstelling van militaire en commune delicten, waar ter wereld ook gepleegd door justiciabelen van onze militaire rechters in gezagsressorten van onze militaire aanvoerders.

In al die tijd had het streven naar nationalisatie van de burgerlijke wetgeving geen voortgang gemaakt. Pogingen om de strafwetgevingen te nationaliseren, in 1666 en 1774 ondernomen, leidden niet tot

¹) Ten aanzien van de militaire strafwetgeving bleek deze gezindheid nog te bestaan in Februari 1784. Zij had geen succes. Zie M.R.T. XXXVII, blz. 263-281.

practisch resultaat. Eerst toen er aandrang ontstond naar de organisatie van een Nederlandse eenheidsstaat, werd de noodzaak om te komen tot een algemene, voor de gehele Republiek geldende wetgeving aanstonds op de voorgrond gesteld. De staatsgreep van 22 Januari 1798 deed het voornaamste bezwaar om tot eenheid te komen vervallen. De van federalisten gezuiverde Constituerende Vergadering besliste aanstonds, dat de zeven zich souverain gevoelende en zich als zodanig sedert de laatste twintig jaren der achttiende eeuw gedragen hebbende provinciën van die souveriniteit werden ontzet en, evenals het nog niet zelfstandig georganiseerde gewest Drente alsmede de generaliteitslanden (Noordbrabant, Limburg en Zeeuws Vlaanderen) werden omgevormd tot administratieve onderdelen van de Republiek.

Aldus kreeg ook het streven naar eenheid van wetgeving ruim baan en de staatsregeling van 4 Mei 1798 bevestigde de degradatie van de provinciale besturen, en schiep, behalve de administratieve departementen, de verplichting om één wetboek te maken van burgerlijk en lijfstraffelijk recht „algemeen voor de gantsche Republiek”.

Ook het militair strafrecht werd niet vergeten: de wet zou moeten bepalen, welke strafbare feiten door de krijgsman alleen in de dienst kunnen worden bedreven. Want de commune delicten zouden, als een soort concessie aan de oppositie, alleen aan herechting door de burgerlijke rechter onderworpen zijn.

Zoals uit hetgeen ik gezegd heb volgt, bevatte de hierin opgenomen splitsing van de rechterlijke bevoegdheid voor het krijgsvolk te lande deze fout: zij voerde in bedekte vorm een, aan de rechtsmacht van de burgerlijke rechters over commune delicten inhaerente, territoriale begrenzing binnen, zonder zich te bekommeren om hetgeen de militaire rechter buiten Nederland te doen zou staan. Doch herziening van de articulbrief van 1590/1705 kon niet uitblijven. Het op 26 Juni 1799 op die basis vastgestelde Crimineel Wetboek voor de militia van de staat gaf aan deze noodzaak uitvoering. Doch de samensteller herstelde die fout zoveel mogelijk aanstonds door een bepaling op te nemen, krachtens welke de bevoegdheid van de burger-rechter verviel indien de troepen te velde of buiten Nederland waren. In verband hiermede werden nog „andere soort van misdaden” in de tweede afdeling opgenomen, welke, zoals het voorzichtiglijk werd uitgedrukt, „ten aanzien van de omstandigheden en betrekkingen „alleen door eenen militair kunnen worden begaan”, onder welke omschrijving ook in verband met de tevens geschapen mogelijkheid om bepalingen uit dit wetboek bij analogie toe te passen op feiten, welke niet rechtstreeks onder zodanige bepalingen vielen. tal van commune delicten schuul konden gaan.

De overwinning, welke voor de aanhangers van het federalisme in de reservering van de berechting van commune delicten door de burger-rechter gelegen was, werkte er toe mede, dat de aandacht van de rechtsgeleerde wereld zich bleef concentreren op de samenstelling

van eenheidswetboeken. Dat deze taak niet gemakkelijk geacht werd, bleek al aanstonds uit het feit, dat menige voor het lidmaatschap van de desbetreffende commissie uitgenodigde jurist voor aanvaarding van die opdracht niet te vinden was.

Verdere bijzonderheden kan ik hier voorbijgaan. Ieder weet, dat wij, na de herwinning van onze zelfstandigheid, ons meer dan een halve eeuw beholpen hebben met een in 1813 in Nederlandse zin herziene franse code pénal, terwijl het nog tot 1926 geduurd heeft voordat een Wetboek van Strafvordering in werking kon treden, hetwelk geacht kon worden een beschrijving te bevatten van het Nederlandse strafprocesrecht.

Voordat ik overga tot een korte bespreking van hetgeen in diezelfde periode geschied is met betrekking tot de vernieuwing van ons militair strafrecht vraag ik eerst Uw aandacht voor iets anders.

De langdurige concentratie van de aandacht der rechtsgeleerden te onzent op de omzetting van de regionale wetgevingen uit de achttiende en het begin van de negentiende eeuw in een nationale was mede oorzaak, dat een andere wijziging in ons staatsbestel niet de aandacht verkreeg, welke zij verdiende: het nationaliseren van ons koloniaal beheer.

Zoals ook ieder weet, was tijdens de Republiek der Verenigde Nederlanden het beheer van onze koloniën overgedragen aan twee semi-publiekrechtelijke instellingen, de Oost- en de West-Indische Compagniën. Aan elk van deze ondernemingen hadden de Staten-Generaal een octrooi verleend, in hetwelk haar publiek- en privaatrechtelijke bevoegdheden en verplichtingen waren omschreven. Tegen het einde van de achttiende eeuw verminderden de resultaten van deze exploitatie, schulden ontstonden en, toen deze niet meer ingehaald of gedekt konden worden, werd besloten om de geldigheid van deze, reeds enige malen verlengde, octrooien te laten aflopen en het beheer van onze koloniën en bezittingen in handen van de landsoverheid te doen nemen.

Rechtstreeks gevolg heeft dat toen maar korte tijd gehad: onze koloniën gingen voor een groot deel voor ons verloren, kwamen in Engelse handen en toen wij ons verlost hadden van de Franse overheersing, moesten er nog enige jaren verlopen voordat wij weer op herstel van ons koloniaal bezit konden rekenen.

Niettemin werd de mogelijkheid van deze terugkeer in opeenvolgende staatsregelingen en de constitutie van 1806 niet uit het oog verloren. Maar welke de grondslagen zouden moeten zijn van ons koloniaal beheer, kwam niet tot uiting. Vandaar dat onze grondwetten van 1814, 1815 en 1840 slechts aandacht schonken aan de inrichting van het Rijksbestuur en voor het koloniaal beheer niet anders over hadden dan een bepaling, volgens welke het opperbeestuur over de koloniën (volksplantingen) en bezittingen van de Staat (van het Rijk) in andere werelddelen „bij uitsluiting" aan de Souvereine Vorst (de Koning) werd overgelaten. De grondwet van 1840 voegde aan deze bepaling nog toe, dat de Staten-Generaal in

de aanvang van elke gewone zitting mochten rekenen op de overlegging van de laatst ingekomen staten van ontvangsten en uitgaven van die gewesten en dat het gebruik van batige sloten bij de wet zou worden geregeld.

De Koning had derhalve „bij uitsluiting” het opperbestuur in handen en de praktijk deed zien, dat men daaronder ook de wetgevende macht rekende te behoren. Toch heeft men op den duur ook voornamelijk aan een in de kolonie zetelende macht het vaststellen van wettelijke voorschriften in zaken van huishoudelijk belang willen overlaten en de grondwet van 1848 gaf aan dczc gedachte ruimte tot ontplooiing.

De desbetreffende bepaling schakelde tot dit doel de Nederlandse wetgever (Kroon en Staten-G-eneraal) in. Deze soevereine wetgever verkreeg de bevoegdheid om reglementen op het beleid der regering in elk van die gewesten vast te stellen, een bevoegdheid welke tevoren de Kroon als uitsluitende bestuurder plichtmatig had vervuld. Behalve deze regeringsreglementen mocht de soevereine wetgever ook nog „andere onderwerpen, deze koloniën betreffende” regelen, zodra hii de behoefte daaraan erkende. Als voorbeeld noemde de grondwet zelve het — later hier weer geschrapte — muntstelsel. De wetten tot regeling van deze „onderwerpen^o waren voor de koloniale wetgevers onaantastbaar: hun ingrijpen in de behandelde materie mocht, indien en voor zover de wet hiertoe ruimte laat, zoals wij dat thans zouden uitdrukken, slechts strekken tot vaststelling van maatregelen van zelfbestuur.

Deze bepaling trok aldus een grens voor hetgeen niet of niet meer tot de inwendige aangelegenheden zou behoren, tot welker regeling de koloniale wetgever (de Koning bij algemene maatregel van bestuur of de landvoogd en het vertegenwoordigend lichaam in elk gebiedsdeel) bevoegd zouden zijn verklaard. Het andere en van het onze verschillende karakter, dat de koloniale samenlevingen vertoonden, was mede oorzaak, dat in de regeringsreglementen — nu staatsregelingen genoemd — de vaststelling van wetboeken onder de inwendige aangelegenheden gerangschikt zijn.

De omschrijving van deze overlating is vervat in algemeen luidende formules. Ten aanzien van strafrecht en strafvordering zouden de in Nederland bestaande wetten moeten worden gevolgd, het zuivere zogenaamde concordantie-beginsel. In de Indonesische staatsregeling is hieraan toegevoegd, dat de militaire strafrechtspleging behoort te berusten op ordonnanties, zoveel mogelijk overeenkomende met de in Nederland bestaande wetten. In dezelfde bepalingen van de beide andere staatsregelingen wordt achter „strafrecht en strafvordering” nog gelezen: „ook ten opzichte van de Surinaamsche resp. Curaçao-,sche gewapende macht”. Voor de militaire jurist, die dit leest, is het alsof de Nederlandse wetgever, als Homerus, in droomtoestand heeft verkeerd: de militaire strafwetgeving was toch reeds vóór 1848 en vóór de jaren van eerste vaststelling der regeringsreglementen geformuleerd in Nederlandse wetten, in welke hare geldigheid voor

de koloniën uitdrukkelijk is vastgelegd. Hoe kon dezelfde wetgever dan spreken van hun vaststelling bij ordonnantie of bij (lands)verordening? De grondwet had integendeel bij de „andere onderwerpen, „deze koloniën betreffende”, naast het muntstelsel ook het militaire strafrecht en de militaire strafvordering als voorbeeld moeten noemen.

Ter toelichting van deze bewering moge het volgende dienen.

Niettegenstaande art. 36 van de constitutie van 1806 bepaald had, dat de bestiering der koloniën en van alles wat derzelve innerlijke regering betreft, bij uitsluiting aan de Koning behoorde, stelde een door Koning Lodewijk Napoleon tot het ontwerpen van een nieuwe militaire strafwetgeving ingestelde commissie in haar op 8 April 1807 gedagtekend rapport met ontwerp van wet o.a. voor om, ten aanzien van de militaire justitie in de koloniën, te bepalen, dat deze, evenals die in het Vaderland, behoorde te geschieden, opdat de overzee dienst doende militairen aldaar dezelfde orders en ook de militaire discipline en justitie mochten vinden, aan welke zij hier gewoon waren. Slechts de verre afstand en het klimaat mochten wijzigingen in de wetgeving rechtvaardigen. Daarbij houde men in het oog, dat de administratieve scheiding tussen de landmachten hier te lande en overzee toen nog niet bestond: beide behoorden en behoren nog tot de groot-Nederlandse landmacht en voor deze moet in beginsel dezelfde militaire strafwetgeving gelden, zowel die van materieel als die van formeel militair strafrecht.

De Raad van State had tegen dit standpunt bezwaar en het hoofdstuk, in hetwelk de instelling van een krijgsraad voor de militairen overzee was ondergebracht, verdween uit het in 1808 samengestelde gewijzigde ontwerp.

Toen dan ook in 1814 de ontwerpen van onze eerste volledige serie militaire strafwetten werden ingediend, was daarbij de geldigverklaring van die wetten voor de koloniën aan een nadere wet voorbehouden. Dit voorbehoud vond nu bij de Raad van State verzet: het college stelde zich nu op het standpunt, hetwelk het in 1807 had afgekeurd, met het gevolg, dat in het ontwerp-Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande de toepasselijkheid van deze wetgeving voor de koloniën uitdrukkelijk werd gestipuleerd bij een ongenummerde slotbepaling, welke afwijking voor wat betreft het strafstelsel mogelijk maakte.

Aldus werden de gezagsrassen, binnen welke deze wetgeving geldig zou zijn, uitgebreid met de koloniale rassen, een uitbreiding, op welke de wetgevingen voor het krijgsvolk te water doorlopend berekend waren geweest.

In tegenstelling met de te verwachten burgerlijke strafwetgeving, welke geldigheid tot Nederland beperkt zou blijven, waren de militaire wetboeken reeds bedeed met een groot-Nederlands karakter. Wij mogen deze wetten dus beschouwen als te staan op een hoger staatsrechtelijk niveau dan gewone, alleen voor Nederland geldende wetten. Ter onderscheiding noem ik de eerste „staatswetten” en de

tweede, in aansluiting aan art. 2, tweede lid. der Grondwet, „rijks-, wetten". Ook deze militaire wetten waren, evenmin als de vroegere, aan enig grondgebied gebonden: het moest aan de militaire rechters onverschillig zijn, of hun justiciabelen zich binnen of buiten Nederland aan een strafbaar feit hadden schuldig gemaakt.

In alle jaren, in welke de wetgevende macht hier te lande zich bezig hield met de voorbereiding en de studie van een burgerlijke strafwetgeving, bleef de ruimere geldigheid van de militaire strafwetgeving gespeend van haar bijzondere constructieve aandacht. Toen eindelijk, nadat het burgerlijk wetboek van strafrecht in ontwerp gereed was en een groot deel van de criminele wetboeken van 1814 en 1813 aan hinderlijke ouderdomsgebreken begon te lijden, brak de tijd aan, in welke ook aan het ontwerpen van een nieuw wetboek van militair strafrecht aandacht moest worden besteed.

Daarbij werd onwillekeurig rekening gehouden met het feit, dat omstreeks 1831 het Indische leger administratief afgescheiden was van de Nederlandse landmacht, met het gevolg dat dit Indische leger met zijn belangen uit het oog verloren werd bij de Nederlandse deskundigen, die bij de voorbereiding van het nieuwe militaire wetboek betrokken waren gemorden; het drong niet meer tot hen door, dat de oude criminele wetboeken, welke door het te ontwerpen nieuwe wetboek moesten worden vervangen, ook overzee geldig waren. Zij waren waarschijnlijk te zeer vervuld van de nieuwe eis, welke zij zich hadden gesteld, dat het nieuwe wetboek zou komen te gelden voor zee- en landmacht en dat aldus twee oude wetboeken door slechts één nieuw zonden worden vervangen. Deze eis, welke ten aanzien van de twee oude reglementen van krijgstucht eveneens van kracht zou zijn, moest leiden tot één voor zee- en landmacht geldend stel wetboeken van materieel militair strafrecht.

Dit feit is ook voor de militaire strafwetgeving van betekenis geweest. Zoals ik reeds gezegd heb, bevatten de articulhrieven van 1590 en 1705 alsmede het crimineel wetboek van 1799 onderscheiden bepalingen, bij welke straf gesteld werd op feiten, welke wij thans commune of gemengd-militaire misdrijven zouden noemen. Er was uit de vele regionale of stedelijke strafwetten een keus gedaan, welke het mogelijk maakte, dat deze misdrijven, losgemaakt van de territoriale begrenzing van de burgerlijke wetgevingen, aan welke zij ontleend waren, door de militaire rechters op hun justiciabelen konden worden toegepast, waar deze zich ook bij het plegen van het feit bevonden.

Deze stap op staatsrechtelijk-terrein was nodig geworden omdat de oorlogvoering had opgehouden een regionaal karakter te vertonen (van steden of van provinciën onderling) en een landelijk karakter had verworven (Spanje, Frankrijk of Engeland tegen Nederland). Wij voerden deze oorlogen in hoofdzaak om ons land tegen vreemde aggressie te verdedigen, zodat in het bijzonder onze landmachten maar zelden genoodzaakt werden zich ver buiten de landsgrenzen te begeven.

Toen dan ook een algemeen Nederlands strafwetboek in de staatsregeling in uitzicht werd gesteld en toen de door Koning Lodewijk Napoleon ingestelde commissie tot het ontwerpen van een nieuwe militaire strafwetgeving Zijner Majesteits goedkeuring had verkregen op haar voorstel om de rechtsmacht van de militaire rechter uit te breiden tot alle commune delicten, behoefde, naar men meende, deze opsomming niet te worden gehandhaafd en verwees het in 1807 ingediende ontwerp van een Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande „naar „de burgerlijke wetten". Deze aanduiding bleef in volgende ontwerpen zakelijk behouden en verscheen in de Criminele Wetboeken van 1814 en 1815 in deze vorm: „naar de voorschriften van het crimineel „wetboek dezer landen, bereids gearresteerd of nog te arresteeren, „en andere in gebruik zijnde wetten". Aangezien ons koloniaal imperium toen nog niet hersteld was, mocht deze aanduiding ook in de koloniën, alwaar deze wetboeken te zijner tijd van kracht zouden worden, niet anders verstaan worden dan wat wij nu begrijpen onder „het gemene strafrecht" in art. 2 van ons Wetboek van Militair Strafrecht.

Zo is het echter duidelijk, dat ons burgerlijk Wetboek van Strafrecht, welks geldigheid rechtens aan het territoir van het Rijk in Europa gebonden is en dat onze overzeese gebiedsdelen als buitenland beschouwt met alle gevolgen van dien, toch via het zoeven vernielde art. 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht buiten onze landsgrenzen mag worden en dan ook wordt toegepast.

De juiste verhouding tussen ons burgerlijk en ons militair wetboek van strafrecht is hiermede nog niet voldoende aangegeven.

Toen het ontwerp van het Wetboek van Militair Strafrecht werd samengesteld, gaf men — zoals ik zeide — geen aandacht aan het feit, dat de geldende militaire strafwetgeving ook gold voor de justiciabelen van de militaire rechter overzee. De eng-Nederlandse zienswijze omtrent de territoriale geldigheid van de eigen wetboeken was bij onze juristen zozeer tot een axioma geworden en de kennis van het militair strafrecht was zo gering, dat zodanige geldigheid ook voor het militaire wetboek werd aanvaard, zonder dat er ook maar één woord van toelichting aan besteed werd.

Wel maakte het ontwerp gewag van militairen, bestemd voor of behorende tot de krijgsmacht in de koloniën of bezittingen buiten het Rijk in Europa voor zoveel zij zich buiten die gewesten of aan boord van een Nederlands oorlogsvaartuig bevinden (art. 63, 1e, W.v.M.Sr.), doch hiermede bedoelde men niet anders dan om een einde te maken aan een bepaalde, in de Nederlandse rechtspraak gebleken, onzekerheid ten aanzien van de rechtspositie van deze koloniale militairen. Want, zo vervolgde de toelichting, „de aldus aan de „Nederlandse militaire rechter toegekende bevoegdheid heeft natuurlijk geen invloed op de bevoegdheid van de rechter in de koloniën."

Het woord „natuurlijk" is kostelijk en bewijst de beperktheid van de horizon van de steller van deze volzin. De koloniale militaire rechter, hier bedoeld, ontleende immers zijn bevoegdheid aan het

Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande van 1815, welk wetboek bij de inwerkingtreding van het nieuwe Wetboek van Militair Strafrecht zou moeten ophouden van kracht te zijn! Maar de koloniën waren ver en zeer weinig bekend bij hen, die er niet geweest waren en er wellicht nooit zouden komen. Lieden, die, zoals insiders het wel eens uitdrukten, amper wisten dat Nederland koloniën bezat.

Kortom, in 1903 werd Nederland een Rijkswetboek van Militair Strafrecht rijk, dat formeel niet voor de koloniën zou gelden en dat verder nog in art. 4 een bepaling bevatte, volgens welke bij wijze van uitzondering militairen — dat zijn dus niet zij die behoren tot de krijgsmacht *in* de koloniën — wegens in het buitenland begane misdrijven ook onder het bereik van dit wetboek en dus ook onder de rechtsmacht van de Nederlandse militaire rechter zouden vallen.

Een der gevolgen hiervan was, dat de rechterlijke bevoegdheid, welke tot dusver in het Crimineel Wetboek van 1815 haar omschrijving had gevonden, ook in het belang van het K.N.I.L. van de ondergang moest worden gered. Tot dit doel werd gebruik gemaakt van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht. Aangezien in deze wet, wat de gebezigde terminologie aangaat, de begripsbepalingen van het Wetboek van Militair Strafrecht werden in acht genomen, waren de justiciabelen volgens het Crimineel Wetboek van 1815, voor zoveel zij behoorden tot de in de koloniën aanwezige krijgsmachten, niet langer te beschouwen als militairen in de zin van het nieuwe wetboek en mochten militaire rechtsrolleges van die overzeese krijgsmachten niet langer geacht worden te zijn van gelijke „standing” als de Nederlandse voor land- en zeenacht: de wetgeving voor elke van onze landmachten en hun militaire justitie dreigde, in strijd met het stelsel der grondwet, te worden verlaagd tot interne aangelegenheden enerzijds van het Rijk in Europa en anderzijds van elke kolonie afzonderlijk. Bovendien zou het materiële gedeelte van het koloniale militaire strafrecht buiten enige regeling blijven.

Voor wat de koloniale landmachten betreft is dit gevaar te rechter tijd ingezien. In beginsel heeft men toen het nieuwe wetboek niet willen veranderen, doch de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht heeft het Crimineel Wetboek van 1815 gehandhaafd voor de koloniën.

Veel sterker was het effect ten aanzien van de zeemacht en merkwaardigerwijs is op dit punt destijds niet eens de aandacht gevallen. Bij de inwerkingtreding van het nieuwe wetboek hield het Crimineel Wetboek van 1814 op in Nederland en in de koloniën te gelden zonder dat er voor de zeenacht in de koloniën iets anders bepaald werd.

Het gevolg van deze halve maatregel zou dus zijn:

ten aanzien van de koloniale landmachten, dat de bij staatswet gehandhaafde oude toestand bestendig werd totdat een nadere staatswet anders zou hebben beslist: de materie bleef aldus buiten het bereik van de koloniale wetgever;

ten aanzien van de zeemacht, dat voor het in de koloniën aanwezige gedeelte een vacuum zou ontstaan, welker aanvulling, in

afwachting van een nadere staatswet, aan de praktijk werd overgelaten.

Wat kwam er van deze beschikkingen terecht?

Ten aanzien van de koloniale landmachten hebben de koloniale wetgevers zich niet aan de staatswet gestoord. Zij hebben, ieder voor zijn gewest, wellicht geïnspireerd door de administratieve afscheiding van het Indische leger van de Nederlandse landmacht, een kolonaal Wetboek van militair strafrecht voor het aldaar aanwezige gedeelte vastgesteld, denkende dat de materie aldus tot een inwendige aangelegenheid kon worden gemaakt. In elk van die wetboeken is uit het Nederlandse voorbeeld overgenomen een toepasselijkverklaring van het koloniale gemene strafrecht voor berechting van door justiciabelen van de militaire rechters van die landmachten gepleegde commune delicten. Doch deze wetboeken missen, naar mijn oordeel, wegens strijd met de wet, den rechter bindende kracht, ook al heeft de praktijk evenmin als de koloniale wetgever zich aan die onwettigheid gestoord.

De praktijk van de zeemacht heeft zich op andere en uit militair oogpunt betere wijze geholpen. Aanvankelijk behandelden de zee-krijgsraden in de koloniën hun voorgelegde strafzaken als vallende onder het bereik van de bepaling van art. 4 van het nieuwe wetboek, geschreven met de bedoeling om door militairen in het buitenland gepleegde strafbare feiten onder het bereik van de Nederlandse strafwet en van de Nederlandse militaire strafrechter te brengen. Dit was in zoverre te billijken, dat volgens beginselen van Nederlands strafrecht onze koloniën onder het begrip buitenland werden gebracht. Doch de laatste oorlog, in welke hetgeen van onze strijdkrachten niet in krijgsgevangenschap was geraakt, in het buitenland en in onze koloniën zijn taak vervulde en in welke met goedvinden van onze bondgenoten aan onze militaire justitie vrij baan was gelaten, heeft deze rechtspraak zich op evengenoemd art. 4 niet meer beroepen en heeft zich bepaald tot rechtstreekse toepassing van dat wetboek. Dit betekent, dat de militaire justitie zich niet meer stoort aan de tot het Rijk in Europa beperkte geldigheid van dat wetboek maar zich gedraagt als ware dat wetboek een staatswetboek, geldende voor Nederlandse militairen waar ter wereld die zich ook zouden misdragen.

Deze opvatting, welke werd overgeriomen ten behoeve van de in Indonesië dienst doende onderdelen van de Koninklijke Nederlandse Landmacht, acht ik hoogst merkwaardig. Ik zou haar willen karakteriseren met een slagwoord van een Frans schrijver: „Chassez le naturel, il revient au galop.” Het militair strafwetboek is gemaakt door een wetgever, die, na een langdurige vreedstijd en ons land tegen oorlogsgeweld veilig gevoelend door neutraliteitspolitiek, onze krijgsmacht hier te lande beschouwde als opgesloten in ons grondgebied binnen de landsgrenzen. Doch men verloor uit het oog dat de zeemacht zich doorlopend bewogen had en bewegen moet ook in

buitenlandse havens, waar vreemde wetgevingen gelden. De zee-macht verkoos de vrijheid te behouden, welke zij ook onder haar Crimineel Wetboek van 1814 genoten had, en de zee-krijgsraden hielpen haar om, nadat de wetgever van 1903 haar vrijheid tot het Nederlands grondgebied beperkt had, deze gesloten deur te omzeilen door met behulp van haar opvatting een raam te openen om die vrijheid te hernemen, welke van oudsher aan elke Nederlandse krijgsmacht als onmisbaar gewaarborgd was geweest.

Ik kom thans tot de vraag, welke het Bestuur mij ter beantwoording heeft voorgelegd: hoe moet de militaire rechter in Nederland zich gedragen tegenover Indische (zegge: koloniale) strafbepalingen?

De beweeglijkheid van onze groot-Nederlandse strijdkrachten is oorzaak dat voortdurend op grote en kleine schaal overplaatsing en omwisseling van personeel plaats vindt ook naar en van de overzeese gebiedsdelen.

De mogelijkheid bestaat, dat vertrek uit Indonesië van een bepaalde militair naar Nederland geschiedt op een ogenblik, dat hij verdacht wordt of later verdacht blijkt te zijn van een in Indonesië gepleegd strafbaar feit. Na aankomst hier te lande wordt hij administratief ingedeeld bij een tactisch onderdeel van land- of zeemacht en na afloop van het vóóronderzoek van de strafzaak in Indonesië komen deze processtukken langs ambtelijke weg in handen van de militaire overheid hier te lande om ten slotte aan het oordeel van de Nederlandse militaire rechter te worden onderworpen. Naar ik meen te mogen aannemen is dit het normale begin, dat ten slotte leidt tot de-gestelde vraag.

Oni die vraag te beantwoorden wil ik onderscheid maken tussen zaken betreffende een militair delict en zaken betreffende een gemeen delict.

De eerste soort valt hier te lande onder een of andere bepaling van een Wetboek van Militair Strafrecht, dat, terecht of ten onrechte, in de practijk beschouwd wordt als een staatswetboek. In beginsel behoort dus in dergelijke zaak dat staatswetboek te worden toegepast. Want ook al zou de verdachte behoren tot het K.N.I.L. en dus in Indonesië niet beschouwd zijn als militair in de zin van dat staatswetboek, zodra hij op transport naar Nederland buiten Indonesië gekomen is, wordt hij via art. 63, 1e, W.v.M.Sr. onder de Nederlandse militairen begrepen.

Over dit deel van het vraagstuk bestaat enige jurisprudentie, van welke ik mij wil beroepen op twee beslissingen van het H.M.G. onderscheidenlijk van 24 September 1929 en van 18 Februari 1932, beide betrekking hebbende op een geval van ongeoorloofde afwezigheid, gepleegd in Nederlands-Indië door een Indisch militair uit zijn Indisch garnizoen. In het eerste geval was gebleken, dat de verdachte zich nog in Indië bevond op de dertigste dag na die van

zijn ongeoorloofde verwijdering; in het tweede geval stond vast. dat de verdachte, die zich clandestien had ingescheept op een naar Europa varend stoomschip, zich op de dertigste dag na de verwijdering uit zijn garnizoen op zee en buiten Indië bevond. Beide verdachten werden in Europa gearresteerd en stonden daarna voor een Nederlandse militaire rechter terecht wegens in Indië gepleegde desertie. In het eerste geval achtte het H.M.G. de desertie in Indië te zijn voltooid en oordeelde op die grond de militaire rechter in Nederland niet bevoegd om van de zaak kennis te nemen: op het ogenblik dat het misdrijf voltooid was, viel de verdachte niet onder de Nederlandse militairen als bedoeld in de Nederlandse militaire strafwetgeving. In het tweede geval achtte het H.M.G. de Nederlandse militaire rechter wel bevoegd om het feit te berechten omdat de verdachte op de dag van voltooiing van de desertie zich buiten Indië bevond en toen dus reeds viel onder art 63 sub 1° Wb.v.M.Sr.

Het criterium van de delictsvoltooiing blijve hier buiten verdere bespreking. Wat door deze uitspraken bereikt werd was dit, dat in het eerste geval een in Indonesië gepleegde ongeoorloofde afwezigheid zou moeten worden berecht door een Indonesische militaire rechter krachtens een bepaling uit het Indonesische wetboek van militair strafrecht en dat in het tweede geval hetzelfde type van misdrijf zou worden berecht door een Nederlandse militaire rechter volgens de overeenkomstige bepaling uit het Nederlandse Wetboek van Militair Strafrecht. hetwelk uit hoofde van de fictie te zijn vastgesteld door de staatswetgever voorrang heeft, boven een koloniaal wetboek.

Naar mijn mening had dit argument ook bij het eerste geval de doorslag mogen geven. De militaire rechter heeft zich toen gesteld op het standpunt, dat beide wetboeken van militair strafrecht slechts regionale geldigheid hadden, het ene beperkt tot het Rijk in Europa, het andere beperkt tot Indonesië. Het resultaat moet na deze eerstbedoelde einduitspraak geweest zijn, hetzij dat de overheid in Nederland de verdachte verder ongemoeid heeft gelaten, hetzij dat zij hem onder behoorlijk geleide naar zijn Indonesische militaire rechter op transport heeft gesteld, dit laatste met het risico, dat, indien de verdachte Europeaan was en bij rechterlijk vonnis veroordeeld en uit de dienst verwijderd was geworden, de heenreis alsmede de terugreis van de veroordeelde en van zijn geleide naar Nederland (opdat een opgelegde vrijheidsstraf hier te lande zou kunnen worden ondergaan) voor rekening van den lande zouden komen. Mag men voor het (wettelijk ongeoorloofd) bezit van een overzeese militaire strafwetgeving dergelijke geldelijke offers over hebben? Mijns inziens niet en de overzeese wetgevers behoren hieruit de les te trekken. dat zij niet juist gehandeld hebben om te trachten deze materie, nog wel in strijd met de wet, tot een interne aangelegenheid te maken en het recht zetten van wat zij door niet tijdig of onjuist in te grijpen scheef trokken aan de inilitaire rechter over te laten.

Op dezelfde grond zou de Nederlandse militaire rechter vrijheid

mogen vinden om een in Indonesië door een militair van de zee-macht, van de K.L. of van het K.N.I.L. tegen een meerdere van het K.N.I.L. gepleegde insubordinatie volgens het Nederlandse Wetboek van Militair Strafrecht te berechten, ingeval de verdachte tevoren naar Nederland was overgebracht en ongeacht het feit dat de meerdere van het K.N.I.L. in Indonesië volgens het regionaal Nederlands bcdoclede Wetboek tegenover een soldaat K.L. of matroos der zeemacht niet als meerdere mag worden beschouwd. Volgens deze gedachtengang werd die lacune door wijziging van evengenoemd wetboek bij de verordeningen van het Militair Gezag in Indonesië nrs. 43 en 505, bij wijze van noodrecht ondervangen; deze maatregel verliest echter zijn kracht zodra de staat van beleg in Indonesië zal zijn opgeheven.

Een gelijkschakeling van krijgsgaden van Zeemacht en K.L. enerzijds en van het K.N.I.L. anderzijds heeft bij deze of dergelijke verordening niet plaats gehad. Ook art. 81 Invoeringswet militair strafen tuchtrecht werd ten behoeve van het K.N.I.L. niet aangevuld.

Thans volgt nog een en ander over de berechting in Nederland van in Indonesië door justiciabelen van de militaire rechter gepleegde commune delicten, waarbij wordt uitgegaan van dezelfde onderstelling, dat de verdachte vóór zijn berechting naar Nederland is vertrokken.

De vraag is nu: mag de Nederlandse militaire rechter onder het in art. 2 van het Nederlandse Wetboek van Militair Strafrecht toepasselijk verklaarde gemene strafrecht het Indonesische gemene strafrecht verstaan en toepassen?

Beschouwt men dit Wetboek op grond van zijn historie en oorsprong als een alleen voor het Rijk in Europa geldend wetboek, dan moet het antwoord ontkennend luiden.

Doch ook hierbij behoort de interregionalisering, welke de praktijk in het belang van de zeemacht en van het in Indonesië aanwezige gedeelte der K.L. heeft aanvaard, een woord mede te spreken en er zijn mijns inziens wel termen om dit in de rechtspraak toe te laten. Zoals ik reeds heb gezegd, heeft de Nederlandse wetgever bij de regeringsreglementen de vaststelling van wat wij onder het gemene recht verstaan, overgelaten aan de koloniale wetgevers, echter onder voorwaarde, dat het Nederlandse zoveel mogelijk zou worden gevolgd. Een staatswet heeft derhalve de gelegenheid geopend om in de vast te stellen algemene maatregelen van bestuur, ordoinanties of landsverordeningen van het Nederlandse gemene recht af te wijken, al zijn er voor die afwijkingen grenzen niet vastgesteld. Maar controle en repressie bleef mogelijk.

Ik acht het dan ook verantwoord, dat de Nederlandse militaire rechter in een geval als hier bedoeld in het algemeen het Nederlandse gemene recht toepast en, voor zoveel er in het overzeese gemene recht op grond van regionale toestanden of verhoudingen strafbe-palingen moesten worden vastgesteld, welke het Nederlandse gemene

recht niet of anders kent, ook deze koloniale strafbepalingen, uit kracht van hun achtergrond in de staatsregeling, op overtredingen ervan toe te passen.

Het klassieke voorbeeld van zodanige strafbepaling is het befaamde „haatzaai-artikel" uit het Indonesische Wetboek van Strafrecht: ik zie geen reden om een in Nederland terechtstaand militair, die zich in Indonesië aan dit misdrijf zou hebben schuldig gemaakt, niet te veroordelen en hem, door anders te beslissen, aan oplegging ter zake van een krijgstuchtelijke straf als bedoeld in art. 2 sub 1°, van de Wet op de Krijgstucht over te laten.

Zo zijn er meer voorbeelden denkbaar, ook die, in welke kleine, meer ondergeschikte wijzigingen voorkomen, zoals in de ordonnanties in zake de verkeersregeling, gebouwd op de gewoonte, dat men in het Indonesisch verkeer op openbare wegen links houdt, terwijl de Nederlandse overeenkomstige wetgeving van rechts houden uitgaat. Hier ligt het oordeel aan de militaire rechter.

Neemt men het standpunt in, dat het Nederlandse Wetboek van Militair Strafrecht als een ook in de gebiedsdelen overzee geldig wetboek moet worden beschouwd, dan kan ook de Nederlandse militaire rechter nog voor aanverwante vragen komen te staan. Zo zou hij geen bezwaar behoeven te maken om in een aan zijn oordeel onderworpen geval een in Indonesië gepleegde wederspanningheid te berechten op grond van art. 180 van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht ofschoon die bepaling voor de Nederlandse burger-rechter, die als ambtenaar, slachtoffer van dat verzet, op grond van art. 84 W.v.Sr. slechts een Nederlands ainhtheriaar mag beschouwen, niet voor uitbreiding tot Indonesische ambtenaren vatbaar zou zijn.

Vele van de militaire juristen weten, dat een kort vóór het uitbreken van de laatste oorlog ingestelde kleine ambtelijke commissie een wetsontwerp met toelichting voor de Regering had samengesteld, in welk ontwerp voor dit vraagstuk ten aanzien van de commune delicten een oplossing in bovengemelde geest was aanbevolen. In het overzees gemene strafrecht voorkomende afwijkingen of aanvullingen van het Nederlandse voorbeeld zouden m.i. ook nu reeds door de Nederlandse militaire rechter, zelfs in de gevallen, welke hem in Indonesië ter berechting morden voorgelegd, via art. 2 van ons Wetboek van Militair Strafrecht mogen worden toegepast.

De militaire rechter hier te lande kan, zoals uit het gezegde volgt, zich mijns inziens grotendeels zelf helpen, al moet hij hierbij een zo grote sprong maken als de burger-rechter, die een cassatie-rechter boven zich gesteld weet, zou aandurven. Gelukkig dat van de militaire rechter mag gezegd worden, dat hij in dergelijke juridische atletiek enige ervaring bezit.

Laat mij U twee voorbeelden noemen.

In normale militaire strafprocedures was voor gecondemneerden hoger beroep slechts mogelijk bij vonnissen van krijgsraden. welke niet

enkel op confessie maar ook op getuigen of andere bewijzen waren gewezen. De betekenis van deze beuallng was, zoals uit de bepaling omtrent de approbatie van de krijgsraadvonnissen blijkt, dat er bij *volledige* criminele confessie hoger beroep niet was toegestaan. Had de krijgsraad ten onrechte een confessie als volledig aangenomen, dan zond het Hof de stukken aan de krijgsraad terug met opdracht om aan de gecondemneerde de weg van appel alsnog vrij te laten. Sedert 1814 was deze uit het oud-vaderlandse recht overgenomen gedragslijn gevolgd. In Blaart 1904 werd ingediend het wetsontwerp, dat geleid heeft tot de wet van 31 October 1912 (Stb. no. 337): daarbij werd voorgesteld om hoger beroep toe te laten van alle vonnissen van krijgsraden. Het H.M.G., gestimuleerd door dit voorstel, gaf er zich plotseling rekenschap van, dat sedert het in werking treden van het Wetboek van Strafvordering van 1838 om tot een veroordeling te mogen besluiten zelfs een volledige bekentenis niet op zich zelve mag staan, maar dat zij moet worden gesteund door meer gegevens. ontleend aan in het Wetboek vastgestelde en noa steeds besbaande bewijsminima. Alzo besloot het Hof bij resolutie van 21 Maart 1905 „dat van alle vonnissen van de krijgsraden zoo te „lande als te water gewezen, waarbij ieniand tot straf is veroordeeld, „hoger beroep op het Hof is toegelaten” voor zover de wet niet anders heeft bepaald. De Regering verheelde zich min of meer spijtig rriet, dat de urgentie van haar voorstel door deze beslissing, waarbij gebroken werd met „de bestaande negentigjarige opvatting”, belangrijk verminderd was. Zij oefende op de strekking van die resolutie echter geen rechtstreekse kritiek en handhaafde haar voorstel, dat bestendingig ervan langs wettelijke weg beoogde.

Een nog sterker sprekend voorbeeld van juridische atletiek vindt men in de koene sprong van de Zeekrijgsraad te Amsterdam, welk college in zijn zitting van 12 Februari 1908 besloot om aan de raadsman van een beklaaude. zo hii dit wenst, en aan andere in een zaak belangstellenden toegang te verlenen tot de zittingen, in welke de zaak behandeld zou worden. met uitzondering van die voor de behandeling in raadkamer. Aldus geschiedde in een zitting van twee dagen later: na de conclusie van eis werd aan de raadsman — die tevoren inzage had mogen nemen van de processtukken — toegestaan zijn memorie van verdediging voor te dragen.

Deze resolutie noemde ik een koene sprong omdat volgens in de R.Z. overgenomen oud-vaderlands recht in de procedure over de bevoegdheid van de Krijgsraad bij art. 231 wèl, doch in de normale strafactie overleg met een raadsman niet was toegestaan. Bovendien bracht de resolutie mede, dat de eigenlijke behandeling van een zaak ter terechtzitting, welke eveneens ouder gewoonte niet in het openbaar mocht plaats hebben, feitelijk met open deuren zou geschieden.

Het Hoog Militair Gerechtshof nam, waarschijnlijk met enig leedvermaak, van deze sprong over twee sloten tegelijk kennis uit de notulen van de Krijgsraad van 14 Februari 1908, welke met de

processtukken ter approbatie van het vonnis waren ingezonden. Het Hof verleende op 28 Februari 1903 de goedkeuring onder opmerking, dat de gevolgde gedragslijn, welke de krijgsraad had aanvaard op grond van het toen nog niet vervallen art. 170 R.Z., in een goed geregelde procedure op haar plaats zou zijn, doch dat, zolang de wet hierin nog niet had voorzien, een ordelijk verloop van de behandeling in gevaar zou kunnen worden gebracht. Deze handelwijze verdiende dus totdat de wet erin had voorzien, geen aanbeveling, ofschoon geen wetsvoorschrift geschonden was en ook niet gezegd mocht worden, dat in de zaak niet behoorlijk was geprocedeerd.

De praktijk heeft het er toch maar op gewaagd totdat in 1912 de wetgever gesproken had en het risico had opgeheven.

Ik zou het, met deze voorbeelden voor de geest, niet al te vrijmoedig achten indien een Nederlandse militaire rechter, die in het geval komt te verkeren, dat hij gesteld wordt voor de beslissing ten aanzien van een van zijn justiciabelen omtrent diens deelneming aan een algemeen strafbaar feit, dat gepleegd was in een der overzeese gebiedsdelen doch dat in de Nederlandse strafwetgeving niet of anders geformuleerd als strafbaar voorkomt, zou willen overwegen:

dat art. 2 van het Nederlandse Wetboek van Militair Strafrecht op niet in dit wetboek omschreven strafbare feiten het gemene strafrecht toepasselijk heeft verklaard;

dat deze bepaling en door zijn oorsprong en door de praktijk tot dusverre werd opgevat als strekkende om misdrijven, omschreven in het Nederlandse gemene strafrecht binnen de rechtsmacht van de Nederlandse militaire rechter te brengen;

dat echter het Wetboek van Militair Strafrecht, hoewel samengesteld om te gelden voor de krijgsmacht in het Rijk in Europa, in de praktijk wordt geacht ook te gelden voor onderdelen en leden van die krijgsmacht, welke zich al dan niet overeenkomstig hun bestemming buiten Nederland in een van onze overzeese gebiedsdelen bevinden;

dat deze uitbreiding formeel niet mag gelden ten aanzien van hen, die deel uitmaken van een zelfstandig georganiseerde, in zodanig gebiedsdeel geconcentreerde Nederlandse krijgsmacht, met name de hoofdmacht van het K.N.I.L.;

dat die uitbreiding niettemin krachtens art. 63 sub 1°. van het Wetboek van Militair Strafrecht wèl geldt ten aanzien van hen, die horen tot het K.N.I.L., maar die zich bevinden buiten Indonesië of aan boord van een Nederlands oorlogsvaartuig;

dat laatstbedoelde personen in die toestand militairen zijn in de zin van het Nederlandse Wetboek van Militair Strafrecht en onder de rechtsmacht vallen van de Nederlandse militaire strafrechter;

dat de Nederlandse militaire rechter, aan wiens oordeel onderworpen wordt een door zodanig militair in Indonesië gepleegd algemeen delict, op dat feit in beginsel niet mag toepassen het Indonesische gemene strafrecht:

dat die rechter ill dat geval in beginsel aangewezen is op toepas-

sing van de daarop betrekking hebbende bepalingen van het Nederlandse gemene strafrecht, welke Nederlandse wetgeving in de praktijk ook als geldig wordt beschouwd ten aanzien van militairen van de zeemacht en van de K.L., die zich in Indonesië bevinden en die rechtens buiten het bereik van de Indonesische militaire strafwetgeving vallen;

dat de bij de wet vastgestelde Indonesische staatsregeling aan de Indonesische autonomie heeft toegestaan om in het Indonesische gemene strafrecht, hetwelk moet worden opgesteld naar Nederlands voorbeeld, afwijkingen of aanvullingen hiervan aan te brengen, indien toestanden of verhoudingen overzee hiertoe aanleiding geven;

dat de uitwerking van deze bij de staatsregeling verleende bevoegdheid, als steunende op een wet, die als zodanig ook de Nederlandse militaire rechter bindt, aanspraak op erkenning en toepassing heeft door deze rechter, wiens organisatie en rechtsmacht voortvloeit uit ook in de gebiedsdelen overzee geldende Nederlandse wetten;

dat eindelijk de woorden van art. 2 van het Nederlandse Wetboek vsn Militair Strafrecht zich niet tegen het aanvaarden van deze opvatting verzetten.

Hetgeen ik getracht heb U voor ogen te brengen, bedoelt te zijn een toelichting op het nog veel te weinig bestudeerde karakter van onze militaire strafwetgeving en van onze militaire rechters als staatswetgeving en als staatsrechters. Dit ontwikkelingsstadium, ingezet door de militaire strafwetgeving van 1814/1815, is in tal van opzichten, zo hier te lande als in de overzeese gebiedsdelen, niet begrepen, dientengevolge miskend en zelfs afgebroken.

Een juist inzicht in dcze materie bevordert echter een juiste koersbepaling voor de komende ontwikkelingsphase van het militair strafrecht, welke de laatste oorlog heeft ingeluid en welke steeds sterker om verwezenlijking zal gaan vragen.

Ik herhaal tot dit doel in vogelvlucht de lijnen, langs welke de evolutie van ons militair strafrecht zich heeft bewogen en zich nog beweegt.

Eerst: een uit oorlogsnoodzaak zich verheffen boven het plaatselijke en het gewestelijke of provinciale strafrecht met bijbehorende rechters volgens territoriaal omschreven geldigheid en dito rechtsmacht. Voor onze militairen worden beide nationaal en van universele geldigheid.

Daarna verheffen zich de militaire strafwetgevingen en de militaire rechters boven het inmiddels bereikte Rijksniveau van de burgerlijke strafwetgevingen en strafrechters. De geldigheid van het militaire strafrecht en de rechtsmacht van de militaire rechters worden tot de overzeese gebiedsdelen uitgebreid, worden staatswetgevingen en staatsrechtsmacht.

Thans moeten volgens gebleken oorlogsbehoefte en niettegenstaande het feit, dat op burger-strafrechtelijk terrein nog vrijwel niets in staatswetgeving is ondergebracht, de eerste stappen worden gedaan

tot internationalisering van het militair strafrecht en van de militaire strafrechters. Deze strafwetgeving moet sancties stellen op het laatstelijk in 1907 in tractaten beschreven oorlogsgewoonterecht, tengevolge waarvan de militaire rechters van alle bondgenoten internationale rechters zullen worden krachtens regelingen, welke hiërarchisch zelfs boven onze grondwet komen te staan.

De studie van een en ander verplaatst zich dus van een plaatselijk in een gewestelijk of provinciaal en daarna in een nationaal milieu; zij moet nu interregionaal en daarna internationaal worden.

Dan verdwijnt tevens het op verouderde territoriale opvattingen steunende verschil, hetwelk in het Londense Agreement van 8 Augustus 1945 tot uiting is gekomen: het verschil in berechting van grotere en kleinere oorlogsmisdadigers. Alle oorlogsmisdadigers zullen dan terechtstaan voor hogere of lagere internationale militaire strafrechters. Deze ontwikkeling is te vergelijken met die van de vier-dimensionale theorie uit de mathesis of met de spiraal van Archimedes: de evolutie van het militair strafrecht komt, evenals die van de mensheid, telkens in soortgelijke ontwikkelingsfasen terecht, maar dan ook telkens op een hoger niveau. Het militair strafrecht ging en gaat nog steeds hierbij vooraan en voor de militaire en de burgerlijke justiciabelen van de militaire rechters is in de laatste oorlog een internationaal-strafrechtelijke aansprakelijkheid ontstaan, welke formulering met kennis van zaken moet worden voorbereid en ontvangen en welke overtredingen door internationale militaire strafrechters in voorkomende gevallen moeten worden beoordeeld en gestraft.

INGEKOMEN BIJDAGEN.

De tyrannieke macht van het woordje „door^v in de telastelegging.

door

Lt. Mr. J. J. M. GELDENS,

(wnd. Griffier van het Hoog Militair Gerechtshof).

Onlangs werd in dit blad¹⁾ een sententie van het H.M.G. gepubliceerd, waaronder een annotatie volgde. Het betrof hier een twistvraag omtrent de telastelegging. Het H.M.G. kwam tot vrij-spraak, op grond, dat uit de inhoud van het geschrift niet kon volgen dat geageerd werd tegen de uitzending van Nederlandse militairen naar Indië, hetgeen gesteld was. De hooggeleerde annotator, ofschoon toegevend, dat de telastelegging allerminst fraai was, had deze toch willen redden, door de passage „door te ageren tegen de „uitzending van Nederlandse militairen naar Indië" uit de telastelegging weg te laten. In dat geval bleef dan een logisch zinsverband behouden, terwijl de omschrijving dan nog immer het in art. 147 W.v.M.S. strafbaar gestelde feit inhield.

Voor een goed begrip volge hier thans de gewraakte telastelegging:

dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij het 10e Regiment Infanterie, althans militair was in de zin der wet, in het tijdvak van 21 Juli tot 31 Juli 1947 of daaromtrent, alzo in tijd van oorlog, te Grave, althans in Nederland, een extra editie van het weekblad „EEN", uitgave A.N.J.V., zijnde een geschrift, waarmede getracht wordt de krijgstucht te ondermijnen door te ageren tegen de uitzending van Nederlandse militairen naar Indië, komende immers in gemeld blad in een artikel getiteld: „Maak van onze jongens geen SS-ers", behandelend de berichten over een „moordpartij" door Nederlanders van Indonesiërs op Celebes, o.a. de volgende passages voor:

„Want het waren Nederlandse Officieren, die de bevelen gaven „tot deze moordpartij van tenminste 5000 mensen";

„Langzaam maar zeker verpest men de Nederlandse soldaat, vergiftigt men hem met een misleidende duivelse propaganda van „rassenhaat en verachting voor hoge menselijke waarden" en:

„Wij verzetten ons tegen de poging, van onze leeftijdsgenoten, die „eerlijke mensen kunnen zijn, verachtelijke beesten te maken", en verder in een artikel getiteld: „Nederlandse jeugd": „Verzet je er „tegen, dat onze kameraden in Indonesië tot beesten worden verlaagd", terwijl hij met de strekking van dit geschrift bekend m.a.s. hetzelfde heeft verspreid en of ter verspreiding in voorraad heeft gehad,

1) Militair Rechtelijk Tijdschrift Aflevering 5, Mei 1949, pag. 288 tot 290.

door daartoe alstoen aldaar een aantal van gemelde bladen neer te leggen op de W.C.'s van de 2e en 3e Compagnie van het 10e Regiment Infanterie in de Generaal de Bonskazerne te Grave, zomede een aantal van gemelde bladen, met de strekking waarvan hij bekend was, tussen zijn dekens op te bergen, met vorenomschreven doel.

Over de verdiensten van beider standpunt in deze wenst schrijver geen oordeel te geven.

Hetgeen dit artikel beoogt, is, aan te tonen, dat, althans naar schrijver's mening, nimmer veroordeling van beklagde had kunnen volgen, zulks ook onafhankelijk van de door het Hof opgeworpen gronden.

Bij bestudering van de boven gepubliceerde telastelegging, blijkt, dat deze in twee gedeelten is te splitsen. Het eerste deel loopt tot en met de woorden: „ter verspreiding in voorraad heeft gehad". Het andere vangt aan met de woorden: „door daartoe alstoen aldaar" enz. De steller van deze telastelegging heeft er kennelijk „naar gestreefd, een volledige omschrijving van het gepleegde feit in het tweede gedeelte, aanvangend dus met het woordje „door", weer te geven.

Nu is, volgens vaststaande jurisprudentie ²⁾, de opgave van het feit, dat te laste wordt gelegd, bij een dergelijke indeling der dagvaarding, bepaaldelijk te vinden in het gedeelte, dat aanvangt met het woordje „door" (doordat, doordien enz.), al mag daarbij wel naar vorige gedeelten der telastelegging worden verwezen. Dat de maker van deze telastelegging zich dit zeer wel gerealiseerd heeft, blijkt duidelijk uit de zorg, waarmede hij getracht heeft ieder element hier feitelijk weer te geven, daarbij het middel van verwijzing veelvuldig toepassend: „daartoe, alstoen, aldaar", „gemelde bladen" en „met „vorenomschreven doel". Een beroep op de opvatting — waarop de Hoge Raad wel eens een cassatiemiddel, op hier bedoelde grond gebaseerd, deed afstuiten — dat door het woordje „door" niet een volledige omschrijving van het feit werd ingeleid, doch slechts een onderdeel, kan in het onderhavige geval dus niet gelden.

De steller is echter in deze feitelijke weergave van het gepleegde misdrijf in dit — het essentiële — gedeelte der telastelegging, mijns inziens, niet geslaagd. Door immers de woorden te gebruiken: „gemelde bladen", geeft de steller aan, dat hij daarmee bedoelt: meerdere exemplaren van het weekblad „EEN", uitgave A.N.J.V.. Van de inhoud echter van deze „gemelde bladen" wordt in dit deel der telastelegging met geen woord gerept. Had steller dit willen bereiken, dan had hij aan „gemelde bladen" moeten toevoegen: „met „vorenomschreven inhoud" of dergelijke woorden. En dat in het gedeelte der telastelegging, dat de feitelijke omschrijving moet inhouden, ook de inhoud of strekking van het geschrift, dat de be-

²⁾ Zie o.a. H.R. 19 Dec. 1927, N.J. 1928, 97; H.R. 24 Febr. 1930, N.J. 1931, 210; H.R. 22 Mei 1939, N.J. 1939, No. 861; H.R. 9 Febr. 1942, N.J. No. 527.

klaagde dan bekend zou zijn, moet te lezen staan, zal wel niemand betwisten.

Indien men de verwijzingen eens vervangt, dan leest men:

met het doel om te verspreiden en/of ter verspreiding in voorraad te hebben (= daartoe) in het tijdvak van 21 Juli tot 31 Juli 1947 of daaromtrent enz. (= alstoen) bladen van het weekblad „EENⁿ”, uitgave A.N.J.V. (= gemelde bladen) neer te leggen op de W.C.'s van de 2e en 3e Compagnie van het 10e Regiment Infanterie in de Generaal de Bonskazerne te Grave, zomede een aantal bladen van dit weekblad „EENⁿ” (= gemelde bladen), met de strekking waarvan hij bekend was, tussen zijn dekens op te bergen, niet voren-omschreven doel (d.i. reeds aangegeven, nl. de verspreiding en/of het ter verspreiding in voorraad hebben).

Op grond van het hierboven aangevoerde meent schrijver derhalve, dat de telastelegging, althans het gedeelte op grond waarvan de Rechter zal moeten beslissen, onvoldoende feitelijk is omschreven, zodat veroordeling van beklagde op deze grond niet kon volgen.

Men zou tegen de hier gevolgde gedachtegang twee objecties kunnen aanvoeren. Men kan de schrijver van dit artikeltje al te grote acribie verwijten, en opwerpen, dat „gemelde bladen” zó ruim geïnterpreteerd kan worden, dat daaronder ook de inhoud van die bladen moet worden begrepen. Ik geloof, dat een dergelijke ruime interpretatie buiten de bewoordingen van de dagvaarding gaat en de Rechter mag nu eenmaal de telastelegging niet aanvullen, De steller had door toevoeging van de woorden „met aangegeven inhoudⁿ” in ieder geval aan iedere onzekerheid een einde kunnen maken.

Een belangrijker tegenwerping m.i. is, dat het eerste gedeelte der telastelegging op zichzelf al een voldoende feitelijke omschrijving inhoudt, zodat het tweede gedeelte (aanvangend dus met het woordje „doorⁿ”) niet een nadere uitwerking van het eerste bevat, en derhalve gevoegelijk als niet geschreven kan worden beschouwd³⁾. Indien men dit zou aannemen, dan is echter de wijze van verspreiding en of ter verspreiding in voorraad hebben — nog afgezien van de meer nauwkeurige precisering van de plaats der handeling — in het eerste gedeelte der telastelegging niet aangegeven.

Hoe men ook over het hier aangevoerde moge denken, de aangehaalde telastelegging illustreert duidelijk voor welke moeilijkheden de Rechter wordt geplaagd, indien men de telastelegging op de hier-gewraakte wijze inricht. Prof. Taverne merkt in een artikel over de inrichting der dagvaarding op: „Het mag worden betwijfeld of de „stellers van dagvaardingen zich wel altijd voldoende rekenschap „geven van de moeilijkheden, waarvoor de Rechter komt te staan,

³⁾ Prof. Taverne schrijft hieromtrent: „Zelfs komt het voor, dat, het „geen aan het woordje „doorⁿ” voorafgaat, op zichzelf voldoende is, juri- „disch en feitelijk, terwijl dan toch zulk een telastelegging geen doel kan „treffen, omdat, nu eenmaal door dat bewuste woordje een nieuwe feite- „lijke omschrijving wordt aangevangen, het voorafgaande kennelijk als „qualificatie is bedoeld”. (Zie noot onder het arrest N.J. 1931, 210).

„wanneer de telastelegging uit de brouwketel van het bewijsmate-
„riaal te voorschijn komt.”

Ook de woorden, die men als opschrift van dit opstel aantreft, zijn ontleend aan Prof. Taverne, terwijl hij dan nog opmerkt: „dat „de stellers van dagvaardingen met het gebruik van dit woordje „moeilijk te voorzichtig kunnen zijn.”

Overigens was m.i. een dergelijke indeling der telastelegging ook volstrekt niet noodzakelijk, en had de wijze van verspreiding — eigenlijk het enig feitelijke, dat in het eerste deel der telastelegging (naast een meer preciese aanduiding van de plaats der handeling) nog niet was genoemd — ook zonder bezwaar in dit deel kunnen worden opgenomen, terwijl dan de gehele, met het woordje „door^v aanvangende parafrase, had kunnen worden weggelaten.

Vrijheidsbeneming en Militaire voorschriften.

door J. VAN WANING,

Luit. Kolonel der Koninklijke Maréchaussée.

Vrijheidsbeneming is allren gerechtvaardigd, indien deze geschiedt ingevolge enige op de wet steunende bepaling of indien daartoe een wettelijke rechtvaardigingsgrond aanwezig is. Dit laatste moet van geval tot geval blijken en te dier zake kunnen dan ook geen algemene voorschriften gelden, daar van geval tot geval is na te gaan of een wettelijke rechtvaardigingsgrond aanwezig is geweest. Artikel 164 van onze Grondwet omschrijft op zijn wijze, dat allern de formele wetgever bevoegd is bepalingen omtrent vrijheidsbeneming te geven. De staatsrechtswetenschap neemt aan, en dit gegrond op desbetreffende jurisprudentie en de staatsrechtelijke geschiedenis en praktijli, dat de rechten en verplichtingen van personen alleen bij of krachtens de wet kunnen worden geregeld. Hieruit volgt dat zeker op een belangrijk recht als de persoonlijke vrijheid, alleen inbreuk mag volgen ingevolge of krachtens een formele wet.

We zien, dat zelfs voor die categorie van aan de Nederlandse wet onderworpenen, die behalve onder de algemene, ook nog onder een uitgebreide speciaal voor hen geldende algemene wetgeving is gesteld, namelijk de militairen, het bovenstaande onverminderd toepasselijk is. Zelfs dus ondanks het feit dat de militairen allereerst nodig zijn in tijden van de hoogste nood des lands, wanneer dus al spoedig een beroep op een niet nader omschreven noodrecht gerechtvaardigd kan zijn. We zien dat in de beide Regtsplegingen, zowel voor de Land- als voor de Zeemagt, de wat de bevoegdheid tot vrijheidsbeneming regelt. Hetzelfde is het geval met vrijheidsbeneming in het belang van de krijgstuclit (zie art. 44 W.K.); we zien het bij de Wet op de vrijheidsbeneming 1890, nog voor militaire aangelegenheden toepasselijk.

Ook het „aanhouden^m door een opsporingsambtenaar ingevolge het Wetboek van Strafvordering is bij de wet geregeld, uiteraard daar „strafvorderingⁿ alleen geschiedt ingevolge de wet, hetzelfde beginsel als reeds in 1814 neergelegd in de beide militaire Regtsplegingen (art. 1).

Gelet op bovenstaande, valt de aandacht op een bepaling uit het Reglement op de Garnizoensdienst bij de Koninklijke landmacht.

Dit voorschrift is in zijn huidige vorm vastgesteld bij K.b. van 29 November 1946, No. 24, gewijzigd bij K.b. van 5 Juli 1947, No. 42, en van 13 Maart 1948, No. 21, doch is niet gegeven krachtens enige wet. Toch zien we in artikel 45 van dat Reglement het volgende bepaald als taak van de garnizoenspatrouilles:

„Tot handhaving van de krijgstuclit onder de niet in dienst zijnde „militairen, die zich in het garnizoen buiten de kazernecomplexen op- „houden, kan de garnizoenscommandant het uitzenden van patrouilles „bevelen. Deze patrouilles treden op tegen militairen, die buiten de „kazernecomplexen handelingen plegen, strijdig met de krijgstuclit of „met de orde en de rust in het garnizoen, en stellen hen zo nodig in „arrest in de hoofdwacht, dan wel in de kazernewacht.”

M.i. moet het slot van deze bepaling als onwettig worden beschouwd, daar deze verder gaat dan de wetsbepalingen inzake aanhouding en arrest. De reden dat deze bepaling hier voorkomt is wel haast zeker te verklaren uit de historie. Het eerste Reglement op de garnizoensdienst, vastgesteld bij Besluit van de Souvereine Vorst van 11 Januari 1815, welk Besluit steunde op twee toenmaals van kracht zijnde wetten, n.l. de Franse wet van 10 Juli 1791, o.a. regelend de samenwerking van leger en politie, en het „Decret imperial à l'organisation et du Service des états-majors des places” van 24 December 1811. Beide wetten zijn bij de inwerkingtreding van de Oorlogswet 1899 op 1 Mei 1901 ingetrokken (zie artikel 53 der Oorlogswet).

Aangezien men bij het samenstellen van voorschriften uiteraard het oog mede laat vallen op een vroeger desbetreffend reglement, zal dit de reden zijn, dat het tegenwoordige reglement, dat niet meer op een wet steunt, een bepaling bevat die idrntiek is met een uit een vorig reglement, dat dit wel deed. Het oude Reglement van 1815 bevatte een bepaling, die posten en patrouilles bevoegdheden gaf, militair (ongeacht hun rang) (en ook burgers!) die de orde verstoren, te „arresteren”. In het bij K.b. vastgestelde Reglement van 1918 zijn de burgers wit het desbetreffende artikel geschrapt. Er werd indertijd zelfs wel aangenomen, dat het Reglement op de garnizoensdienst van 1815 zelf kracht van wet had. M.i. kon het evenwel zelf niet als wet worden beschouwd; immers de formele wetgever was 11 Januari 1815 niet alleen de Vorst.

Het zal dan ook m.i. aanbeveling verdienen artikel 45 zodanig te herziern, dat hrt daarin bepaalde door enige wetsbepaling zal gedeekt zijn. Uiteraard kan het nodig zijn dat een garnizoenspatrouille een militair, ongeacht zijn rang, aanhoudt. Doch dan dient van geval tot geval een wettige grond daarvoor aanwezig te zijn. Het feit, dat het een optreden is van een garnizoenspatrouille in het belang van de goede uitvoering van de consignes of orders door de garnizoenscommandant gegeven, geeft m.i. geen rechtsgrond voor een algemene bepaling als nu in het slot van artikel 45 van het Reglement op de garnizoensdienst neergelegd.

N.m.m. is er nog een onwettige bepaling op het gebied der vrijheidsbeneming en wel artikel 7 van het Dienstvoorschrift voor het Korps politietroepen. Aangezien dit Korps niet meer in onze krijgsmacht bestaat, is het hierbedoelde speciaal voor dit Korps gegeven voorschrift dus niet meer toepasselijk. Toch kan het zijn nut hebben er hier de aandacht op te vestigen, dat een dergelijke bepaling niet door de wettelijke beugel kan. Het artikel luidt als volgt:

„1. Voor wat betreft de uitvoering van hun taak zijn de patrouilles „van de politietroepen gerechtigd militairen aan te houden, indien zulks, „naar het oordeel van de patrouillecommandant nodig is.

„2. Voor de aanhouding van een officier moet echter, zo enigszins „mogelijk, de last of de machtiging van een officier van het korps politietroepen of van de niet bij dat Korps ingedeelde officier, ter wiens be„schikking de patrouillecommandant is gesteld, worden gevraagd.”

Dit dienstvoorschrift is bij Ministeriële beschikking in 1936 vastgesteld, niet krachtens of ingevolge een wetsbepaling. Het kan de *uitvoering* van bevoegdheden op het gebied der vrijheidsbeneming wettig gegeven, regelen. Het somt zelfs in een bijlage 4 de algemene bevoegdheden van de militairen van het Korps politietroepen op. Deze zijn alle aan enige wetsbepaling ontleend. Het Dienstvoorschrift kan zelf geen nieuwe bevoegdheden op het gebied der vrijheidsbeneming, al is het slechts „aanhouding^v, scheppen. De redactie van artikel 7 doet evenwel anders vermoeden en werd naar ik meen door betrokkenen toegepast alsof van een bijzondere bevoegdheid ingevolge dat voorschrift sprake was. Al is het opmerkelijk, dat in de zo juist genoemde bijlage 4, die algemene bevoegdheid van artikel 7 er niet bij wordt opgesomd. M.i. zeer terecht stellen Mr. D. B. A. FRANKEN en Mr. R. J. BRUNNER in hun „Het Wetboek van Militair „Strafrecht^w, dat het voor militairen meermalen plicht kan zijn, zich een bepaalde bevoegdheid, in het belang van hun onder moeilijke omstandigheden te verrichten gewichtige taak, aan te matigen. Voor bijzondere gevallen is dit een vereiste. Desnoods kan ook art. 38 van het Wetboek van Militair Strafrecht dan een rechtvaardigingsgrond voor het door die aanmatiging gepleegde strafbare feit vormen. Iets anders is evenwel of we hebben een algemeen voorschrift, zoals het juist vermelde artikel 7, dat aan het subjectieve oordeel van een patrouille-commandant der politietroepen overliet. een militair, dus ook een meerdere, aan te houden in het belang van de uitvoering van zijn taak, of met een incidenteel geval waarin aldus wordt opgetreden en dan gegrond niet op artikel 7, doch gerechtvaardigd door een der algemene of bijzondere strafuitsluitingsgronden. Hoe ruim een bepaling als artikel 4 van de Regtspleging landmagt (art. 2 R.Z.) ook is, toch dekt ook deze niet het hier besproken artikel.

Een andere kwestie is, of het niet in het dienstbelang zou zijn, dat een bepaling als artikel 7 rechtmatig zou bestaan. Dit is m.i. stellig het geval. Doch dan behoort de wet een zodanige bepaling te geven. In de militaire straf- en tuchtwetgeving is tot nu toe in het geheel geen rekening gehouden met de eisen van een bij deze tijd behorend opsporingsonderzoek en het sedert jaren bestaan van daar-toe gespecialiseerde tot de krijgsmacht behorende politie.

De militairen van de Koninklijke Marechaussee, evenals vroeger die van de politietroepen, oefenen hun bevoegdheden als „opsporing-s-„ambtenaarⁿ uit op grond van het Wetboek van Strafvordering, terwijl hun verder optreden zich baseert op het optreden in patrouilleverband of als meederr tegenover een mindere. „Militaire „opsporingsambtenaren“, optredend specifiek voor het belang van krijgsmacht en landsverdediging, kent de wet steeds niet. Bovendien is de plaats van de Marechaussee als politie in de krijgsmacht — het dienend optreden dus in het belang van orde, tucht en recht in en ten behoeve van de krijgsmacht — niet overeenkomstig de eisen van de tijd geregeld. De Koninklijke Marechaussee heeft zich

hier thans te baseren op enkele bepalingen uit het bij een besluit van de Souvereine Vorst van 30 Januari 1815 gegeven reglement. waarin de Marechaussee als dagelijkse taak wordt opgedragen: o.a. „het waken tegen de desertie" (art. 9), „het aanhouden en arresteren „van deserteurs en militairen die van geen verlof-pas, of ontslag, in „de vereiste vormen. voorzien zijn" (art. 11, sub 18°) en „het zorg „dragen dat de militairen, die van hun korpsen afwezend zijn, zich „bij het eindigen van hun verlof of bepaalde permissie wederom bij „dezelve vervoegen; ten welken einde de militairen zullen verplicht „zijn hunne verlofpassen of permissiën voor een bepaalden tijd, door „den luitenant der marechaussee. in het arrondissement alwaar zij „zich bevinden, te doen viseren, waarvan voorn. officier aanteekening „zal houden. teneinde de achterblijvende militairen te noodzaken „zich bij hun korpsen te vervoegen. De marechaussee vooral is belast „met het onophoudelijk opsporen van deserteurs, teneinde dezelve te „ontdekken en te vatten. De kommandanten der brigades zoiiden zich „personeel verantwoordelijk stellen. indien men bevond dat desr- „teurs zich strafeloos ophielden in de gemeenten alwaar zij ge- „stationneerd zijn. Het Departement van Oorlog zal die kommandan- „ten dadelijk doen destitueren en zelfs voor een krijgsraad roepen, „indien er vermoeden van verstandhouding is." (art. 11, sub 19°);

„Wanneer er een doortogt van troepen door het arrondissement „eener brigade marechaussee plaats heeft, zal zij gehouden zijn zich „achter en op de flanken van gemelde troepen te begeven; zij zal de „achterblijvers en alle die zich van den grooten weg verwijderen, „aanhouden, en aan de kommandant van het korps overleveren; ge- „liik mede de zodanigen, die hetzij op de marschen, hetzij in de „verblijfplaatsen, wanorde mogten veroorzaakt hebben" (art. 11, sub 20°); dergelijke taak zagen we ook opgedragen aan de Amerika- „anse en ook aan de Engelse militaire politie, die achter het front z.g. „straggler posts" voor dat doel had in te richten en te bedienen. De eigenlijke militair-politiële taak staat in voormeld Marechaussee- „reglement evenwel het best omschreven in artikel 63, welk artikel een onderdeel uitmaakt van de elfde afdeling handelend over „Van „de organisatie der marechaussee in tijd van oorlog". In artikel 63 heet het namelijk: „Roven en behalve den inwendigen dienst, waar- „mede het korps marechaussee is belast. zal hetzelfde, in oorlogstijd, „detachementen afgeven, bestemd om de orde en discipline in de „kampementen en kantonnementen te bewaren" (met „inwendigen „dienst, waarmede het korps marechaussee is belast". wordt hier be- „doeld de uitoefening van de algemene politietak in de delen van het land waar de Marechaussee is gevestigd). Ook artikel 66, tot dezelfde afdeling van het reglement behorend, wijst op de militair- „politiële taak, die bij het *beroeps*leger van 1815 alleen in oorlogstijd werd gezien: „het Departement van Oorlog zal, bij een reglement. „den dienst der detachementen marechaussees bepalen, welke tot de „policie der kampementen gebruikt worden". De Dienstplichtwet is de enige wet, die de Marechaussee een, zij het beperkte, militair-

politiële taak opdraagt (n.l. in art. 26, art. 38 en art. 47) in liet belang van de uitvoering van die wet. Daarnaast is er uit de jaren van de wederopbouw van de Kon. landmacht na de bevrijding van ons land in 1944/45 slechts een enkele, nog rechtsgeldige, bepaling ten aanzien van het militair-politiële gedeelte van de taak van de Koninklijke Marechaussee, en wel een brief d.d. 4 Mei 1946, Militair Kabinet bur. 2 nr. 928, van de Minister van Oorlog aan de Chef van de Generale Staf, de Kwartiermeester-generaal en de Commandant der Koninklijke Marechaussee (over het verbod van uitoefening van politionele bevoegdheden door niet tot de Kon. Marechaussee behorende militairen) en L.O. 12211946 over Politiedienst in het leger, o.a. hetzelfde behelzend.

Intussen moet worden verwacht, dat mede als gevolg van het werk taak van de Kon. Marechaussee, naast die op meer algemeen terrein, de commissie-Langemeyer, tve straks in de wet de militair-politiële taak van de Kon. Marechaussee, naast die op meer algemeen terrein, zien omschreven op de wijze waarop dit in 's landr belang nodig is, n.l. de politieële taak in het belang van de landsverdediging, en in en ten behoeve van de krijgsmacht. Daarnaast zal de militaire strafvordering en tuchtwetgeving, in het schema van wederopbouw van de Koninklijke landmacht, dienen te worden gemoderniseerd en ge-unificeerd. Dit belangrijke en moeilijke werk zou gereed behoren te zijn, vóór de nieuwe landmacht werkelijk gaat ontstaan, zodat het gehele personeel kan worden opgeleid met die nieuwe wetgeving en deze ook meteen van stonde af kan leren. In die wetgeving zou dan ook het opsporingsonderzoek en de figuur van „militair opsporingsambtenaar^v”, in het belang van de militaire strafvordering en van de militaire tuchtwetgeving en zijn bevoegdheden ook op het stuk van vrijheidsbeneming (staande houden, aanhouden, arrest) en de verdere clwangmiddelen systematisch zijn te regelen. Op dit stuk meen ik als bijzonder waardevol te zien het enorme werk van de Heer Jhr. Mr. Dr. W. VAN DEN BOSCH, in diens proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor in de rechtsgeleerdheid, getiteld „Proeve van een ontwerp voor een wetboek van militaire „strafvordering” (boekhandel H. de Vroede te Utrecht. 1949). Het is te hopen dat de suggestie van de Heer ROLLIN COUQUERQUE bij zijn bespreking van voormeld proefschrift in het M.R.T., van de strekking om te wachten op een internationaal wetboek van militaire strafvordering, niet zal worden nagevolgd. Hoeveel er ook, in beginsel, voor die idee pleit, de verwezenlijking zou te lange tijd vorderen en het komt mij beter voor om onderaan te beginnen, en eerst zelf, nationaal, een behoorlijke moderne wetgeving op het besproken gebied in te voeren. De Heer VAN DEN BOSCH geeft in artikel 166 van zijn proefontwerp, een opsomming van de militaire opsporingsambtenaren en in enige volgende artikelen een deel van hun bevoegdheden. De door de Schrijver bedoelde opsporingsbevoegdheid, betreft die van strafbare feiten waarvan de militaire rechter

kennis neemt, als de feiten vallende onder artikel 2 onder 1e van de Wet op de Krijgstucht. De proeve ziet de auditeurs-militair en hun plaatsvervangers, de fiscaals en hun plaatsvervangers (allen in zijn ontwerp militairen), de officieren en onderofficieren der Kon. marechaussee, en de militairen bij K.b. daartoe aangewezen (dit kunnen dus ook marechaussees zijn) tevens als „militaire opsporings-, ambtenarenⁿ en tevens — behoudens de laatstvermelde categorie — als hulpofficieren van Justitie in de zin van art. 154 van het Wetboek van Strafvordering. Art. 101-104 regelt staande houden en naam vragen, het aanhouden en voorlopig arrest opleggen zodanig, dat daarin ten volle wordt geprofiteerd van in een militair politieorgaan aanwezige militaire opsporingsambtenaren, met een bijzondere, bij de wet geregelde bevoegdheid, ook ten aanzien van vrijheidsbeneming.

Het lijkt wel, nu de oorsprong en de inhoud van artikel 45 van het Reglement op de garnizoensdienst uit de historie zijn te verklaren, of artikel 7 van het Dienstvoorschrift der vroegere Politietroepen ontstaan is om de met politioneel gezag in de landmacht optredende militairen, betere steun te geven voor hun optreden, ook als het ten aanzien van een meerdere in rang eens beslist nodig mocht zijn. N.m.m. was deze grondgedachte juist, in zoverre ook bij de Marechaussee men zich voor zulk optreden door de bestaande wetgeving niet voldoende beveiligd gevoelt, waardoor de zucht kan ontstaan van liever een oogje dicht te knippen dan zijn vingers te branden. De huidige wetgeving geeft metterdaad steun aan deze volkomen ongewenste gezindheid. De oplossing die het Dienstvoorschrift voor het Korps politietroepen gaf, is evenwel, zoals moge aangetoond zijn, onjuist. Er blijft dus een hoogst onwenselijke lacune, welke voorlopig ware op te heffen door aanvulling van artikel 67 van het Wetboek van Militair Strafrecht (dan via art. 72 der Wet op de Krijgstucht ook tuchtrechtelijk van toepassing). Eventueel zou ook een aanvulling van artikel 128 van het W.v.M.S. zijn te overwegen. Het tot stand komen van een dergelijk wijzigingswetje zou niet veel tijd behoeven te kosten, de kracht van de militaire overheid in de krijgsmacht zou er door versterkt worden. Die kracht moet, gelet op de taak van de krijgsmacht en de omstandigheden waarin deze moet optreden, uitermate sterk zijn.

Bij de wettelijke regeling van de positie van de schildwacht, tegenover een ieder, hetzij militair meerdere of burger, heeft men indertijd behoorlijk met die factor rekening gehouden. Op moderne leest geschoeide bevoegdheidsregeling van de tot het militair politionele orgaan behorende is er nog niet. Toch pleegt iedere zwakke stee in het systeem zich op liet meest ongelegen ogenblik duidelijk te manifesteren. De overheid houde daarmede rekening en moge de hier bepleite oplossing helpen verwezenlijken.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 29 Juni 1949.

President: Lt. Kolonel Mr H. H. A. de Graaff.

Leden: Kapiteins Jhr. Mr L. M. Rutgers van Rozenburg en W. Groenevelt.

Auditeur-Militair: Majoor Mr A. H. Geesink.

Raadsman: Mr H. G. Brinkert, advocaat te Arnhem.

Gevoegde zaken.

Gebruik maken van een vals geschrift, door verlof te verzoeken op grond van een telegram, hetwelk (in strijd met de waarheid) inhield: „Vader ernstig ziek overkomst dringend gewent”. Dit telegram diende tot voorlopig bewijs, dus tot bewijs, van het erin gerelateerde feil. Beklaagde verkreeg hierop voorlopig verlof, hetwelk, door het uitblijven van de vereiste bekrachtiging, geacht werd nimmer te zijn verleend, zodat beklagde opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest.

Vrijspraak van opzettelijke ongehoorzaamheid, welke was ten laste gelegd in de vorm dat beklagde opzettelijk had nagelaten te voldoen aan het dienstbevel om voorlopig arrest te ondergaan, hebbende beklagde het raam van zijn cel geforceerd en zich vervolgens verwijderd. Schuldigverklaring aan opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid.

(W.M.S.R. artt. 97, 98 en 114; W.v.Sr. art. 225).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de gevoegde zaken van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen O. W. T., geboren te Amsterdam, 7 December 1929, dpl. soldaat bij 7e Inf. Depôt,

Gezien de beschikkingen namens de Chef van de Generale Staf d.d. 5 Mei 1949 en 9 Juni 1949 tot verwijzing van de zaken tegen beklagde naar de Krijgsraad te Velde Oost;

Gezien de schriftuur van eis, door de Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van de 29e Juni 1949 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur, strekkende tot veroordeling van beklagde tot een *militaire detentie voor de tijd van een maand*, met last tot terug-gave van het als stuk van ,overtuiging gediend hebbende boek aan beklagde;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„A. ten eerste:

„dat hij als soldaat ingedeeld bij de Koninklijke Landmacht, al-

„thans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 24 Maart 1949
 „te Vught, althans in Nederland, opzettelijk heeft gebruik gemaakt
 „van een vals dan wel vervalst geschrift als ware het echt en on-
 „vervalst door alstoen aldaar aan de korporaal Honselaar een tele-
 „gram over te leggen, waarin opzettelijk bedriegelijk en in strijd
 „met de waarheid was vermeld „Vader ernstig ziek, overkomt
 „„,dringend gewenst”, welk telegram bestemd was om tot bewijs van
 „het daarin gerelateerde feit te dienen en op grond hiervan toe-
 „stemming te vragen en te verkrijgen om zich naar huis te mogen
 „begeven, uit welk gebruik nadeel kon ontstaan;

„ten tweede:

„dat hij als soldaat ingedeeld bij de Koninklijke Landmacht, al-
 „thans als militair in de zin der wet, te Vught, althans in Nederland,
 „in de maand Maart 1949 alzo in tijd van oorlog, opzettelijk van
 „24 Maart 1949 tot 30 Maart 1949, althans meerdere dagen in dat
 „tijdsbestek zonder voorkennis, toestemming of opdracht van zijn
 „commandant, in ieder geval ongeoorloofd, van zijn onderdeel af-
 „wezig is geweest en gebleven;

„B. dat hij terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij
 „het zevende infanterie depôt, althans als militair in de zin der wet,

„ten eerste:

„op of omstreeks 23 April 1949 te Westerbork, in ieder geval in
 „Nederland, heeft geweigerd, dan wet opzettelijk heeft nagelaten
 „te gehoorzamen aan het hem door een zijner meerderen gegeven
 „dienstbevel voorlopig arrest te ondergaan als streng arrest, door
 „alstoen aldaar te zamen met zekere Leussink en zekere Van der
 „Laan, die ook voorlopig arrest als streng arrest moesten ondergaan,
 „opzettelijk de moeren van het traliewerk van hun cel los te draaien
 „en door de aldus ontstane opening zich te verwijderen, welk feit
 „is voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 van het Wetboek
 „van Militair Strafrecht;

„ten tweede:

„in de maand April 1949, alzo in tijd van oorlog, opzettelijk van
 „23 April tot 24 April 1949 des voormiddags omstreeks 4 uur,
 „zonder voorkennis, toestemming of opdracht van zijn commandant,
 „in ieder geval ongeoorloofd van zijn onderdeel afwezig is geweest
 „en gebleven, welk feit is voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 98
 „van het Wetboek van Militair Strafrecht”;

Overwegende. dat ten processe aanwezig is een voor eensluidend
 getekend afschrift van beklagdes contrôlelijst, met de zakelijke
 inhoud, dat beklagde sedert 2 Maart 1949 in werkelijke dienst is
 en op 6 Mei 1949 nog niet met groot verlof was gegaan;

Overwegende, dat beklagde ten processe zakelijk heeft verklaard:
 dat hij sinds 2 Maart 1949 als dpl. soldaat in werkelijke dienst is
 bij 7 ID, toen geleverd te Vught en sinds 28 Maart 1949 te Wester-
 bork; dat hij op 20 of 21 Maart 1949 een brief kreeg van zijn meisje,
 waarin zij schreef, dat zij moeilijkheden had met haar vroegere echt-
 genoot; dat hij, omdat hij naar haar toe wilde en %ijal begreep, dat

hij hiervoor zonder meer geen verlof zou krijgen, haar een brief heeft gestuurd, waarin hij haar adviseerde hem een telegram te sturen luidende: „Vader ernstig ziek. Overkomst dringend gewenst”; dat hij op 24 Maart 1949 te Vught een telegram met die inhoud ontving en dit telegram ter hand heeft gesteld aan zijn groepscommandant, de korporaal Eonselaar; dat hij dit aan de Korporaal heeft gegeven om te bereiken, dat hij verlof zou krijgen, hoewel hij wist, dat hij daarbij gebruik maakte van een vals telegram, omdat de daarin vervatte mededeling in strijd met de waarheid was; dat de Korporaal hem heeft meegenomen naar de kazerne en hem heeft gezegd zich reisvaardig te maken; dat de korporaal zelf naar de Compagniescommandant is gegaan om zijn verlof te regelen; dat hij daarna naar de administrateur is gegaan om een verlof pas te halen; dat op deze verlof pas alleen stond een datum van vertrek. doch de Korporaal hem uitdrukkelijk heeft gezegd, dat hij moest terugkeren, zodra levensgevaar bij vader was geweken, en dat hij dan een bewijs van de dokter moest medenemen; dat hij na aldus onder valse voorwendselen verlof te hebben gekregen, naar Amsterdam is gereisd;

dat hij van 24 Maart tot 30 Maart 1949 van zijn onderdeel afwezig is geweest en gebleven zonder voorkennis, toestemming of opdracht van zijn commandant;

voorts dat hij op 23 April 1949 te Westerbork streng arrest onderging, dit arrest heeft verbroken en van 13.00 tot 24 April 0.30, toen hij gearresteerd werd, zonder voorkennis, toestemming of opdracht van zijn commandant afwezig is geweest en gebleven van zijn onderdeel;

Overwegende, wat betreft het onder A. ten eerste en ten tweede telastgelegde:

dat een Proces-Verbaal van Voorlopig Onderzoek . . . enz.;

Overwegende, dat zich de vraag voordoet, of een telegram als door beklagde ontvangen, bestemd is of kan zijn om tot bewijs van enig feit, in casu van de ziekte van beklagdes vader te dienen:

Overwegende, dienaangaande, dat deze vraag voor ieder geval op zichzelf behoort te worden beantwoord, waarbij rekening dient te worden gehouden met de betrokken omstandigheden, gewoonten en personen:

dat het, naar de Krijgsraad uit eigen wetenschap bekend is, bij de Koninklijke Landmacht gebruikelijk is om, naar aanleiding van de ontvangst van een telegram met dergelijke inhoud, verlof te verlenen, zij heb ook voorlopig, welk voorlopig verlof eerst definitief wordt verleend — veelal stilzwijgend — nadat de inhoud van het telegram is bevestigd, b.v. door een doktersverklaring; en welk verlof geacht wordt nooit te zijn verleend, indien de inhoud niet op aannemelijke wijze kan worden bevestigd; dat mitsdien een dergelijk telegram t.a.v. de verlof verlenende Commandant inderdaad bestemd is om als (voorlopig) bewijs van het erin gerelateerde feit te dienen en in casu beklagdes Compagniescommandant dit ook kennelijk zo heeft opgevat en begrepen;

Overwegende, wat betreft het onder B. ten tweede telastgelegde: dat een ambtsedig Proces-Verbaal No. 183149 der Brigade Amsterdam der Koninklijke Maréchaussée, opgemaakt door Cornelis van Kleef, wachtmeester, en Paulus Joosse, maréchaussée 2e klasse, beiden behorend tot opgemelde brigade en gesloten te Amsterdam op 25 April 1949, zakelijk inhoudt als relaas van verbalisanten:

dat zij op 24 April 1949 omstreeks 0.15, na daartoe bekomen opdracht van hun commandant, naar aanleiding van een telefonisch bericht van de Officier van Piket van het kamp „Westerbork” te Westerbork d.d. 23 April 1949, inhoudende een verzoek tot opsporing, aanhouding en terugbrenging van beklaagde, welke uit arrest was ontvlucht, een onderzoek hebben ingesteld in perceel Langestraat 34/1 te Amsterdam, waar beklaagde niet aanwezig was; dat zij omstreeks 04.00 beklaagde, inmiddels door de gemeentepolitie aangehouden, op het Politie-bureau Warmoesstraat aldaar hebben overgenomen van de gemeentepolitie en overgebracht naar de Marechausseekazerne, Jennerstr 13 aldaar;

Overwegende, wat betreft het onder B. ten eerste telastgelegde, dat dit niet wettig en overtuigend is bewezen, zodat beklaagde hiervan dient te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden, die geacht moeten worden hier te zijn herhaald, opleveren evenzovele redengevende feiten en omstandigheden, waarop steunt de beslissing van de Krijgsraad, dat door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan beklaagde onder A. en onder B. ten tweede is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande, wat betreft sub A., dat beklaagde heeft gebruik gemaakt van een vals telegram en dat hij ongeoorloofd van zijn onderdeel afwezig is geweest en gebleven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

- I. OPZETTELIJK GEBRUIK MAKEN VAN EEN VALS GESCHRIFT, BESTEMD OM TOT BEWIJS VAN ENIG FEIT TE DIENEN, ALS WARE HET RECHT EN ONVERVALST, INDIEN UIT DAT GEBRUIK NADEEL KAN ONTSTAAN;
- II. DESERTIE GEPLEEGD IN TIJD VAN OORLOG;
- III. OPZETTELIJKE ONGEORLOOFDE AFWEZIGHEID IN TIJD VAN OORLOG NIET LANGER DAN VIER DAGEN DURENDE; enz.

[volgt: veroordeling tot *gevangenisstraf voor de tijd van twee maanden*, met aftrek van voorarrest — Red.].

NASCHRIFT.

De Krijgsraad is, met zijn beslissing dat het gebexigde telegram zou zijn een geschrift in de zin van artikel 225 van het Wetboek van Strafrecht, in het bijzonder een geschrift dat bestemd is om tot bewijs van enig feit te dienen, wel zeer ver gegaan. Algemeen toch wordt voor die bewijsbestemming een basis vereist in de wet

of in een administratief voorschrift; mogelijk zal ook een overeenkomst tussen beide partijen voldoende basis voor de bewijsbestemming zijn ¹⁾. De Krijgsraad doet haar echter, bij gebrek aan een grondslag in de wet, administratief voorschrift of overeenkomst, steunen op een bij de Koninklijke Landmacht bestaand gebruik ²⁾, welk gebruik de Raad bewezen acht uit eigen wetenschap. Hier tegen is aan te voeren dat het gebruik geen voldoende basis voor de bewijsbestemming is, terwijl eigen wetenschap geen wettig bewijsmiddel is, wèl eigen waarneming (ten processe!) of algemene bekendheid. Ook aan de tenlastelegging valt te verwijten, dat de basis der bewijsbestemming niet feitelijk is omschreven.

Verscholen in dit vonnis ligt voorts de belangrijke beslissing, dat Seklaagde zich niet heeft schuldig gemaakt aan opzettelijke ongehoorzaamheid toen hij, in plaats van te voldoen aan het bevel om voorlopig (sfreng) arrest te ondergaan, de tralies uit het venster van zijn cel losmaakte en zich ongeoorloofd verwijderde. Even belangrijk als de beslissing zelf zijn echter de overwegingen, welke daartoe hebben geleid. Dexe ontbreken echter in het vonnis, hetwelk volstaat met te overwegen dat dit deel der tenlastelegging niet wettig en overtuigend is bewezen, zodat beklagde hiervan dient te worden vrijgesproken.

Ik schaar mij ten volle achter de beslissing dat beklagde door deze handelingen zich niet aan opzettelijke ongehoorzaamheid heeft schuldig gemaakt; ik betreur het echter dat het vonnis niet vermeldt op welke gronden de Raad tot deze beslissing kwam. In ieder geval wil ik hieronder aangeven, waarom ik de opvatting van de Krijgsraad deel.

Zou men in het hier behandelde geval ongehoorzaamheid aanwezig achten, dan zou men welhaast elke militaire en burgerlijke verplichting, welke door een strafsanctie kan worden afgedwongen, onderwerp kunnen maken van een dienstbevel. Aldus zou het misdrijf van opzettelijke ongehoorzaamheid verre overspannen worden en artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht zou een asyl worden, waar men elke norm van de strafwet een tweede tehuis zou kunnen verschaffen. Om enkele voorbeelden te noemen: een mindere zou zich (in oorlogstijd) aan culpose ongehoorzaamheid schuldig maken wanneer hem, vóór een dienstrit met een motorvoertuig, door een meerdere gezegd was, geen brokken te maken en hij niettemin een

¹⁾ Men zie hiervoor de belangrijke studie van Prof. Mr J. M. van Bemelen, getiteld „De strafwetgever tegenover de onwaarheid”, in N.J.B. 1938, blz. 269 v. en blz. 297 v.

²⁾ Wellicht had de Krijgsraad een grondslag voor de bewijsbestemming kunnen vinden in § 3 van bijlage B van deel A (I) van het Voorlopig Reglement op de Inwendige Dienst der Koninklijke Landmacht, luidende: „Vóór „het verlenen... van buitengewoon verlof kan van de betrokken militair „overlegging van een schriftelijk bewijsstuk worden gevorderd”, in verband met § 12 van die bijlage, luidende: „1. Aan de militairen... kan buiten „gewoon verlof worden verleend...: a. enz. ... f. bij ernstige ziekte van „echtgenote, de kinderen, broeders, zusters of verloofde;...” enz.

aanrijding veroorzaakt; een schildwacht zou zich aan opzettelijke ongehoorzaamheid schuldig maken, wanneer hij op post gaat zitten, sulks terwijl hem, bij het op post komen, door de korporaal van aflossing gewezen was op zijn consigne om op post niet te gaan zitten. Zo kan de meerdere zijn mindere bevelen om de onderberusting van de mindere zijnde gelden deugdelijk te administreren (en dus niet te verduisteren), om op tijd van passagieren aan boord terug te komen (en dus niet zich door achterzeiling aan desertie schuldig te maken), om voorlopig arrest te ondergaan (en dus niet zich opzettelijk ongeoorloofd te verwijderen). Als men hierin echter telkens (al dan niet tevens) een dienstweigering ziet, dan gebruikt men artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht buiten de grenzen van het terrein, waarvoor het geschreven is. Artikel 114 sou dan worden een passe-partout, welke men over elk delict heen zou kunnen schuiven.

Wil men een dergelijke overspanning van het begrip opzettelijke ongehoorzaamheid niet, wil men dus de ongehoorzaamheid binnen het haar in stricter zin toekomstige terrein houden, dan ziet men in boven gegeven voorbeelden slechts een verduistering, een desertie, een opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, waarin de ongehoorzaamheid aan het ten overvloede gegeven bevel zich oplost: een absorptie van het misdrijf van „opzettelijke ongehoorzaamheid“.

Wat het onderhavige geval betreft: het is mij, nu de Krijgsraad zich daarover niet uitliet, niet bekend, welke overcoelingen van de Baad leidden tot het vrijspreken van beklagde van de ten laste gelegde ongehoorzaamheid, doch het zou mij niet verwonderen als die overwegingen zich langs soortgelijke lijnen hadden bewogen als ik hierboven geschetst heb.

W. H. V.

Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost Indië.

Vonnis van 6 Februari 1948.

President: Luit. Kolonel der Mars. (KMR. SD.TV.) P. Eenhoorn.

Leden: Luit. Kolonel der Mars. (KMR) B. Schreuders. Off. v. Adm. 1e kl. F. C. H. Schlamilch, Off. M.S.D. 1e kl. W. F. J. Brunet de Rochebrune en Luit. t. Zee 1e kl. Douw van der Krap.

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. Mr. M. Krauss.

Raadsman: Kapt. d. Mars. (KMR. SD.TV.) h. van Heerden.

Vrijspraak van ten laste gelegde culpose ongehoorzaamheid.

Beklaagde, handelsbeschermingsofficier te Hongkong, had telegrafisch opdracht ontvangen om van elke redelijke gelegenheid om Hongkong te verlaten en Java te bereiken, gebruik: te maken. De

Japanse militaire overheid verschafte beklagde passage op een schip, waarmede consulaire ambtenaren werden uitgewisseld, doch weigerden passage te verschaffen voor de vrouw, waarmede beklagde enkele dagen tevoren in het huwelijk was getreden; beklagde retourneerde het passagebiljet, waarop de Japanners hern niet meer als consulair ambtenaar beschouwden en hem later interneerden.

Bevestigd in hoger beroep (zie sententie, achter het vonnis afgedrukt).

(W.M.S.R. art. 115).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIE,

in de zaak van de Fiscaal, razione officii, tegen M. S. R., oud 41 jaren, geboren te Oldenzaal, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als Luitenant ter Zee der 2e klasse (KMR.),

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de wnd. Commandant Zeemacht Nederlandsch-Indië, d.d. 3 Maart 1947, No. J. 2/G/1/7;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 22e Januari 1048, No. YJ. 2/2/22, aan de voet van welk stuk aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, in tijd van oorlog, dienende als Luitenant ter Zee der 2e kl.
 „bij de Koninklijke Marine Reserve, op of omstreeks 3 Augustus
 „1942, terwijl hij toen te Shanghai door de Japanse vijand was ge-
 „interneerd, opzettelijk, althans grovelijk onachtzaam, heeft nage-
 „laten te gehoorzamen aan het hem, in zijn functie van handels-
 „beschermingsofficier te Hongkong, omstreeks December 1941 door
 „het Hoofd van de Afdeling Handelsbescherming te Batavia, de
 „Kapitein ter Zee C. H. Brouwer, telegrafisch gegeven dienstbevel,
 „om van elke redelijke gelegenheid Hongkong te verlaten en Java
 „te bereiken gebruik te maken — welk bevel naar hij begreep, al-
 „thans moest begrijpen, onder de gegeven omstandigheden inhield,
 „dat hij, beklagde, van elke zich voor hem voordoende gelegenheid
 „moest gebruik maken om uit Japanse handen te komen ten einde
 „zich wederom aan de zijde der Nederlandse, althans Geallieerde,
 „Strijdkrachten te kunnen scharen — door de hem van Japanse
 „zijde, op het op of omstreeks 3 Augustus 1942 van Shanghai ver-
 „trekkende mailschip „Tatsuta Maru”, aangeboden accomodatatie, ter
 „uitwisseling van consulaire staven, waarbij hij toen was ingedeeld,
 „te weigeren, althans door de aanvaarding van de hem aangeboden
 „uitwisseling afhankelijk te stellen van de inwilliging van de door
 „hem gestelde voorwaarde, dat hij alleen wilde evacueren, indien
 „hem voor zijne echtgenote op het zelfde schip overtocht zoude wor-
 „den verzekerd, welke eis tot gelijktijdige evacuatie van zijn vrouw
 „door de Japanners werd afgewezen en tot gevolg had, dat de hem
 „aanvankelijk verleende vergunning werd ingetrokken en hij ge-
 „durende het verdere verloop van de oorlog in Japanse handen is ge-

„bleven en aan de strijd tegen Japan niet verder heeft deelgenomen”;

Gelet op het exploit van betekening en dagvaarding van de 4e Februari 1948, waarbij de beklagde is opgeroepen om op Vrijdag, de 6e Februari 1948 ten 8 ure ter terechtzitting van de Krijgsraad te verschijnen;

Gelet op de schriftuur van eis, door de Fiscaal voorgedragen en daarna in de Krijgsraad overgegeven, daartoe strekkende dat de Krijgsraad de beklagde schuldig verklare aan: „*Als militair uit „onachtzaamheid nalaten te gehoorzamen aan enig dienstbevel, ge- „pleegd in tijd van oorlog”* en hem deswege veroordele tot een gevangenisstraf voor de duur van *twee waanden*, met bepaling, dat deze straf niet zal worden ontdraagen, tenzij de rechter later anders mocht gelasten, op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd van *één jaar* schuldig maakt aan enig strafbaar feit of, militair zijnde, aan enig krijgstuchtelijk vergrijp als bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht,

hem ontsla uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Gezien enz.;

Overwegende, dat de beklagde ten processe heeft verklaard:

dat hij ontkent zich aan het hem tenlastegelegde te hebben schuldig gemaakt;

dat hij omstreeks de maand Juni of Juli 1941, toen hij als Luitenant ter Zee der 2e klasse der Koninklijke Marine Reserve diende, als handelsbeschermingsofficier te Hongkong werd geplaatst;

dat hij als zodanig onder de rechtstreekse instructies stond van het Hoofd der Handelsbescherming te Batavia, de toenmalige Kapitein ter Zee Brouwer;

dat hij zijn werkzaamheden als Handelsbeschermingsofficier op het Nederlandse Consulaat te Hongkong verrichtte; dat hij nimmer in uniform dienst deed, doch steeds in civiel gekleed was; dat hij, nadat hij enige tijd te Hongkong had gewerkt, op voorstel van de Consul-Generaal aldaar, de heer Middelburg, de titulaire rang van Luitenant ter Zee der 1e klasse verkreeg;

dat op de 3e December 1941 de aanval op Hongkong door de Japanners werd ingezet; dat hij omstreeks de helft van die maand December van Kapitein ter Zee Brouwer telegrafisch de instructie kreeg om van elke redelijke gelegenheid gebruik te maken om Hongkong te verlaten en Java te bereiken; dat hij zich hiertoe met de Britsche Marine in verbinding heeft gesteld; dat het hem echter niet gelukte om op deze wijze Hongkong te verlaten, terwijl hij ook niet van een koopvaardijship gebruik kon maken, daar er tot de val van Hongkong op 25 December 1941 geen enkel koopvaardijship uit Hongkong is vertrokken;

dat hij vóór de val van Hongkong alle belangrijke dienststukken en codes welke onder zijn beheer waren heeft verbrand, zoals dat was aangegeven in verzegelde schriftelijke orders, welke hij vanuit Batavia had ontvangen;

dat hij het vernietigen van deze stukken op de dag van de val van Hongkong aan het Hoofd Handelsbesclierming te Batavia heeft getelegrafeerd;

dat na de val van Hongkong door de Nederlandsche Consul-Generaal aan de Japanners werd opgegeven dat hij, beklaagde, tot de staf van het Nederlandsche Consulaat behoorde en de functie van „Officier for Trade Protection" vervulde; dat tevens werd medegedeeld aan de Japanners, dat hij, beklaagde, de rang van „Lieutenant Commander Royal Netherlands Navy" brkleedde;

dat enige dagen later aan degenen, die aan het Consulaat waren verbonden, een beperkte bewegingsvrijheid werd opgelegd; dat hij, beklaagde, enige tijd later, met de andere personen van het Consulaat werd overgebracht naar Shanghai, waar hij de 13e Mei 1942 arriveerde; dat zij aldaar in het Cathay-Hotel werdrn ondergebracht; dat zij ook te Shanghai beperkte bewegingsvrijheid hadden; dat hij na aankomst te Shanghai van heb Zwitsersche Consulaat, dat de belangen der Nederlanders behartigde, hoorde, dat er onderhandelingen gaande waren om allé diplomatieke en consulaire ambtenaren uit te wisselen: dat hij, kort na aankomst te Shanghai, zijn tegenwoordige echtgenote leerde kennen; dat zijn aanstaande echtgenote en hij omstreeks medio Juli 1942 het plan opvatte om in het huwelijk te treden; dat dit plan verband hield met het feit, dat hij vermoedde binnen afzienbare tijd uitgewisseld te worden en zijn echtgenote dan wilde medencmen;

dat hij toen echter nog de indruk had, dat het uitwisselingsschip later zou vertrekken, dan in feite het geval is geweest;

dat hij op 14 Juli 1942 is aangevangen met de voorbereidingen voor zijn huwelijk, dat het huwelijk toen werd vastgesteld op 5 Augustus 1942;

dat hij echter omstreeks 23 Juli 1942 hoorde, dat hij was aangewezen om uitgewisseld te worden met de „Tatsuta Maru", welk schip in een der eerste dagen van Augustus 1942 van Shanghai zou vertrekken; dat hij toen aan een zekere heer Speelman heeft verzocht of deze zich met het Zwitsersche Consulaat in verbinding wilde stellen en wilde vragen, of dit Consulaat kon bewerkstelligen, dat de Japanners accomodatie op de „Tatsuta Maru" beschikbaar stelden voor zijn, beklaagdes, aanstaande echtgenote; dat hij hetzelfde verzoek op 29 Juli 1942 nogmaals schriftelijk bij het Zwitsersche Consulaat heeft ingediend, vergezeld van een bereidverklaring van zijn aanstaande echtgenote om mede te evacueren; dat hij, beklaagde, bovendien stappen nam om zijn huwelijk te vervroegen, zodat het huwelijk op 1 Augustus 1942 werd gesloten;

dat hem op 31 Juli 1942 telefonisch door het Japansche Consulaat werd medegedeeld, dat er geen accomodatie voor zijn echtgenote geregeld kon worden, aangezien de „Tatsuta Maru" al volgeboekt was; dat hij wist, dat deze bewering van de Japanners onwaar was, aangezien er nog steeds passagiers op het schip werden bijgeboekt; dat hij toen heeft gevraagd, of hij dan niet tesamen met zijn echtgenote

met het volgende uitwisselingsschip, de „Namakura Maru" kon vertrekken, welk schip, naar hij, beklaagde, had gehoord, omstreeks 17 Augustus 1942 zou vertrekken; dat de Japanners hem mededeelden, dat dit niet daar ter plaatse geregeld kon worden; dat hij, beklaagde, uit het geheel de indruk kreeg, dat men hem in deze kwestie wilde tegenwerken; dat hij daarom toen aan de Japanners heeft medegedeeld, dat hij de volgende dag de zaak op het Zwitsersche Consulaat zou bespreken, doch dat hij, beklaagde, bij zijn wens bleef om tesamen met zijn echtgenote op de „Tatsuta Maru" te vertrekken;

dat hij de volgende dag, na zijn huwelijk, aan de Zwitsersche Consul heeft verzocht, of deze naar de Nederlandsche Regering wilde telegraferen, zodat deze regering stappen kon doen om hem, beklaagde, en zijn echtgenote met hetzelfde schip uit Shanghai te evacueren: dat het doel van dit verzoek, dat ook de Japanners onder ogen zouden krijgen, was, om allereerst de Japanners te bewerken aan het verzoek te voldoen en om verder ook de Nederlandse Regering van de situatie op de hoogte te stellen; dat hij op 3 Augustus 1942 in zijn hotel een passagebiljet voor de „Tatsuta Maru" kreeg; dat hem werd medegedeeld, dat voor zijn echtgenote geen passage aanwezig was;

dat hij toen geweigerd heeft het passagebiljet aan te nemen en gezegd heeft, dat hij eerst de nadere instructies van de Nederlandse Regering, waarom hij had verzocht, wilde afwachten; dat hij het passagebiljet weigerde, omdat hij dacht, dat, indien hij voet bij stuk hield en er op bleef staan, dat hij alleen vergezeld van zijn echtgenote met de „Tatsuta Maru" wilde evacueren, de Japanners uiteindelijk wel zouden toegeven; dat hij immers meende als „Dutch „official" het recht had om te kunnen eisen, dat zijn echtgenote tegelijk met hem werd geëvacueerd;

dat hij zijn standpunt die dag nogmaals telefonisch aan het Japansche Consulaat uiteengezet heeft; dat de ambtenaar van het Japansche Consulaat, met wie hij dit telefoongesprek voerde, hem verzocht dit telefoongesprek schriftelijk te bevestigen; dat hij toen zijn standpunt, dat hij alleen wenste te vertrekken, als ook zijn echtgenote meening, schriftelijk heeft uiteengezet en deze brief nog diezelfde avond aan de Japanners heeft doen toekomen; dat het Japansche Consulaat deze brief echter niet wilde accepteren;

dat de „Tatsuta Maru" de volgende morgen, 4 Augustus 1942 zonder hem, beklaagde, vertrok; dat een Japansche ambtenaar hem toen mededeelde, dat hij, beklaagde, aangezien hij niet met het uitwisselingsschip was vertrokken, door de Japanners niet langer als Nederlandsch Consulaire Ambtenaar werd beschouwd, doch als vijandelijk burger; dat de Japanners hem zeiden, dat hij daarom het hotel, waarin hij verblijf hield, moest verlaten en zelf voor onderdak moest zorgen;

dat hij, beklaagde, toen de brief, die de vorige avond door de Japansche autoriteiten was geweigerd en waarin hij, beklaagde, zijn standpunt in deze kwestie had uiteengezet aan het Zwitsersche Con-

sulaat heeft gezonden, met verzoek deze brief alsnog aan de Japanners door te zenden; dat hij tevens aan de Zwitsersche Consul heeft medegedeeld, dat hij, beklagde, verder door de Japanners als vijandelijk onderdaan zou worden beschouwd en deze Consul heeft verzocht de Nederlandsche Regering van de zaak op de hoogte te stellen;

dat bij zijn overwegingen, die tot zijn standpunt leidden, dat hij alleen vergezeld van zijn echtgenote wilde evacueren, het in December 1941 van de Kapitein ter Zee Brouwer ontvangen dienstbevel om Hongkong te verlaten en Java te bereiken geen rol heeft gespeeld; dat hij dit bevel alleen heeft opgenomen, zoals dit letterlijk luidde en meende, dat dit bevel alleen van toepassing was op de situatie in Hongkong en op Java, zoals deze was, toen het bevel acht maanden tevoren werd gegeven;

dat hij zich te Shanghai er echter wel van bewust was, dat op hem, als officier, de plicht rustte om van elke redelijke gelegenheid gebruik te maken om uit Japansche handen te blijven; dat hij op zijn standpunt om zijn echtgenote te willen meenemen, bleef staan, allereerst omdat hij van mening was, dat de Japanners verplicht waren zijn gezin mede te evacueren en verder omdat hij gevaren voor zijn echtgenote vreesde, die vloeiend Japansch sprak en gedwongen zou kunnen worden diensten voor de Japanners te verrichten;

dat hij, toen hij het passagebiljet voor de „Tatsuta Maru" weigerde hierin geen enkel risico zag; dat hij n.l. van mening was, dat liet tweede uitwisselingsschip enige weken later zou vertrekken en van plan was om dan wel eventueel aonder zijn echtgenote te vertrekken, indien de Japanners passage voor haar zouden blijven weigeren;

dat hij echter niet heeft voorzien, dat de Japanners hem zijn consulaire status zouden ontnemen;

dat hij enige dagen nadat hij de passage had geweigerd de zaak met de Consul Generaal te Shanghai, de heer Boissevain, heeft besproken en deze heeft verzocht om te bewerkstelligen, dat hij, beklagde, met het volgende uitwisselingsschip, de „Kamakura Maru" zou vertrekken;

dat hij in de volgende dagen steeds contact met het Zwitsersche Consulaat heeft gehouden om te informeren, of er reeds antwoord was van de Nederlandsche Regering betreffende zijn, beklagdes, verzoek om tegelijkertijd met zijn vrouw te evacueren, terwijl hij, beklagde ook de mogelijkheid besprak om met de „Kamakura „Maru" te evacueren;

dat hij intussen onderdak in een particulier hotel had gevonden; dat, toen het tweede uitwisselingsschip, de „Kamakura Maru" inderdaad vertrok, er nog steeds geen antwoord van de Nederlandsche Regering was binnengekomen, terwijl noch het Zwitsersche Consulaat, noch de heer Boissevain erin geslaagd was passage voor hem op de „Kamakura Maru" te boeken; dat hij op **24 Augustus 1942** bericht van de Nederlandsche Regering betreffende zijn verzoek om tegelijk met zijn echtgenote te evacueren ontving; dat de Nederland-

sche Regering zijn besluit om niet met het eerste uitwisselingsschip te vertrekken afkeurde en dat hem werd medegedeeld, dat de Nederlandsche Regering stappen had ondernomen ten einde te trachten hem met een volgend evacuatieschip te evacueren, zonder hierbij in aanmerking te nemen of zijn echtgenote hem al dan niet zou vergezellen;

dat hij vanaf 14 Augustus 1942 te Shanghai als gewoon vijandelijk onderdaan werd beschouwd; dat hij, in verband met het antwoord van de Nederlandsche Regering steeds in contact is gebleven met het Zwitsersche Consulaat; dat hij in Juli 1943 van dit Consulaat bericht ontving, dat zijn echtgenote en hij, beklaagde, op de lijst voorkwamen, van hen, die bij de volgende gelegenheid uit Shanghai zouden worden geevacueerd; dat er echter later geen uitwisselingsschip is vertrokken, zodat hij Shanghai niet heeft kunnen verlaten;

dat hij bij latere gelegenheden steeds is blijven volhouden, dat hij de consulaire status bezat; dat hij hierdoor wel later is geïnterneerd, dan de andere burgers, welke als vijandelijke onderdanen door de Japanners werden beschouwd, doch in December 1943 toch is geïnterneerd; dat hij verder tot het eind van de oorlog in de macht van de Jappen is gebleven; dat door de Japanners eenmaal een onderzoek naar zijn consulaire status is ingesteld; dat hij toen heeft verteld, dat hij de titulaire rang van Luitenant ter Zee der 1e klasse had en dat hij, voordat hij zijn functie als handelsbeschermings-officier aanvaardde, te Batavia in verband met zijn gezondheids-toestand slechts een administratieve functie had bekleed; dat dit ook overeenkomstig de waarheid was; dat hij n.l. reeds sinds 1940 aan chronische hoofdpijnen en darmstoornissen lijdt; dat dit ook de reden is waarom hij in een brief aan de Zwitsersche Consul om aparte accomodatie heeft verzocht op een uitwisselingsschip;

dat hij dus ontkent zich aan het hem tenlastegelegde te hebben schuldig gemaakt;

dat hij het bevel van Kapitein ter Zee Brouwer alleen van toepassing heeft beschouwd voor de omstandigheden, waaronder het bevel werd gegeven;

dat zijn houding werd bepaald enerzijds door zijn wens om zich bij de geallieerde strijdkrachten te voegen, doch anderzijds door zijn mening dat hij, als Nederlandsch Consulair Ambtenaar op zijn rechten kon blijven staan;

Overwegende. dat ten processe de volgende schriftelijke bescheiden aanwezig zijn:

1. enz.;

2. Een voor eensluidend afschrift getekend afschrift van de Instructie, geldende voor de Officier van Handelsbescherming te Hongkong:

INSTRUCTIE VOOR DEN OFFICIER VAN HANDELSBESCHERMING
TE HONGKONG.

1. Gij zijt geplaatst te Hongkong en belast met het behandelen van alle Nederlandsche en Nederlandsch-Indische koopvaardij-aangelegenheden, welke verband houden met den oorlogstoestand en dus niet tot de rechtstreeksche en gebruikelijke werkzaamheden van de Consuls behoren.

2. Gij maakt deel uit van de organisatie van de militaire Afdeling Handelsbescherming van het Departement der Marine te Batavia en staat voor alle zaken, welke dien dienst betreffen, door tussenkomst van het Hoofd dier afdeling onder de bevelen van den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië.

3. Overigens zijt Gij toegevoegd aan den Consularen Ambtenaar in wiens ressort Gij geplaatst zijt. Gij zult de Ti door hem gevraagde diensten naar Uw beste weten uitvoeren en hem op de hoogte houden van Uwe verrichtingen.

4. Gij zult ten nauwste samenwerken, wanneer nodig, met de ter plaatse gevestigde autoriteiten en instanties, inzonderheid met den aldaar bescheiden Nöderlandschen Liaison-Officier en met den Britschen Naval Control Service. De Ambtenaren van dezen dienst zijn toegevoegd aan het Britsche Consulaat ter plaatse.

5. enz.;

Post *alia*:

6. Een door de waarnemend Consul Generaal te Shanghai voor copie conform getekend telegram van het Zwitsersche Consulaat te Shanghai aan de sectie belast met de bescherming der Nederlandsche belangen te Bern, welk telegram 7 Augustus 1942 is verzonden en als volgt luidt:

Swiss Consulate General
Shanghai

Section for Protection
of
Netherlands interests

N.L.T. POLITIQUE INTERECTS BERNE

616 NETHERLANDS FURTHER OUR 598 M.S.R. REFUSED LAST MINUTE EVACUATION TATSUTA MARU WITHOUT WIFE KUSSIAN ORIGIN THEREBY LEAVING ONE BERTH UNOCCUPIED REQUESTING ARRANGEMENTS BE MADE FOR THEM ON KAMAKURA MARU STOP JAPANESE AUTHORITIES REFUSE ON GROUNDS THAT M.S.R. WAS TRANSFERRED FROM HONGKONG TO SHANGHAI AS BACHELOR AND WERE UNABLE TO ARRANGE FOR ACCOMODATION FOR MRS M.S.R. CONSIDERING PRECIPITATED MARRIAGE STOP ACCORDING JAPANESE VIEWPOINT M.S.R. FORFEITED HIS OFFICIAL STATUS AND WILL THEREFORE BE TREATED AS ORDINARY CIVILLIAN STOP IN MY OPINION M.S.R.'S ACTIONS REPREHENSIBLE STOP M.S.R. HAS SINCE HIS ARRIVAL WITHDRAWN EQUIVALENT OF SWISSFRANCS 5500 STOP PLEASE CABLE WHETHER I SHALL CONTINUE PAYMENTS TO HIM AND IF AMOUNT SHOULD BE LIMITED PLEASE INDICATE ARIOUNT FONTANEL

Post alia:

14. Een door de waarnemend Consul-Generaal te Shanghai voor copie conform getekend afschrift van de brief van het Zwitserse Consulaat dd. 8 Augustus 1948, luidende als volgt:

„CONSULAT GENERAL DE SUISSE EN CHINE

„The Swiss Consulate General in charge of Netherlands interests „present their compliments to H.I.J.M. *) Consulate General and „beg to refer to the case of Mr. M.S.R., Netherlands official.

„The Swiss Consulate General understard that Mr. M.S.R. refused „to board the „Tatsuta Maru" because he could not be accompanied „by his newlywed wife, Mrs. M.S.R.—E., whom he married on „August 1st.

„Whilst the Swiss Consulate General fully appreciates the in- „convenience that has been caused H.I.J.M. Consulate General by „this action of Mr. M.S.R.'s, nevertheless there seems to be no reason „why Mr. M.S.R. should be deprived of his privilege of taking his „wife with him. The Swiss Consulate General concurs with H.I.J.M. „Consulate General that Mr. M.S.R.'s marriage and subsequent act- „ions can be considered ill-advised; however, there is no reason why „he should be denied his rights as an official and be allowed to „evacuate with his wife together with other Netherlands officials. „Therefore, the Swiss Consulate General kindly requests that ar- „rangements be made to have Mr. and Mrs. M.S.X. included on the „passenger list of the „Kamakura Maru".

„Shanghai, August 8th, 1942.

„H.I.J.M. Consulate General SHANGHAI."

Overwegende nog dat ten processe de navolgende getuige onder ede de volgende vraag heeft beantwoord:

E.N.R.—E., oud 35 jaren:

Vraag: Has your husband at the time he decided to refuse to leave Shanghai by m.s. „Tatsuta Maru", if you were not allowed to accompany him on this ship, ever spoken to you about the matter that he did or did not intend to leave Shanghai by next evacuationship either with or without you?

Antwoord: Yes, aftrr the „Tatsuta Maru" had left, my husband told me that anyway he had to go by next evacuaaionship and that he hoped, that I could accompany him then, but that, if the Japanese authorities stuck to their refusal to let me accompany him, he had to go alone. In fact we both were pretty sure, that we could leave together by the next evacuationship. The luggage of my husband was already aboard of the „Tatsuta Maru" and we both did not worry about getting it back, because we expected to leave two weeks later.

Overwegende omtrent het bewijs der feiten, (post *alia*)

*) His Imperial Japanese Majesty's.

(Red. M.R.T.)

dat de Raad van mening is dat aan beklaagde, in zijn status van consulair ambtenaar, inderdaad het volste recht toekwam om van de Japanse autoriteiten te eisen, dat hij zich bij zijn evacuatie kon doen vergezellen van zijn gezin, te meer, waar deze Japanse autoriteiten zich wel aan di!, recht hielden ten aanzien van de in dezelfde omstandigheden als beklaagde verkerende Handelsbeschermings-of ficier te Shanghai, de luitenant ter zee der 1e klasse P.C.;

dat de volhardende houding van beklaagde. inzake zijn rechten als consulair ambtenaar, naar het oordeel van de Raad, in geen enkel opzicht strijdig was met de strekking van het door hem in Hongkong ontvangen dienstbevel;

dat dit dienstbevel immers sprak van elke redelijke zich voordoende gelegenheid en na de weigering van de Japanse autoriteiten om beklaagde met de „Tatsuta Maru” te laten vertrekken voor hem nog de mogelijkheid, ja, zelfs de aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid bestond, dat hij alsnog, al dan niet vergezeld van zijn echtgenote, zou worden uitgewisseld met het volgende uitwisselingschip, hetwelk 14 dagen later uit Shanghai zou vertrekken;

dat bovendien de weigering van beklaagde om met de „Tatsuta Maru” te vertrekken, voortkwam uit de ongerechtvaardigde eis van Japanse zijde, dat beklaagde een van zijn rechten, voortspruitende uit zijn status van consulair ambtenaar, zou moeten prijsgeven;

dat het het volste recht van beklaagde was om zich in zijn status van consulair ambtenaar te doen vergezellen van zijn gezin, ten overvloede blijkt uit het telegram van de sectie belast met de waarneming der Nederlandse belangen te Bern aan het Zwitserse Consulaat te Shanghai van 22 Augustus 1942 waarin o.m. vermeld staat:

„Légation Néerlandaise demande que fassiez observer aux Autorités Japonaises compétentes que puisque elles consentirent au mariage de M.S.R. elles devraient se conformer aux arrangements généraux concernant évacuation et autoriser départ de famille M.S.R.”

alsmede uit de brief van 8 Augustus 1942 geschreven door het Zwitserse Consulaat te Shanghai, waarin o.m. gezegd wordt:

„However, there is no reason why he should be denied his right as an official and be allowed to evacuate with his wife together with other Netherlands officials”;

dat beklaagde echter, en volgens de Raad terecht, niet heeft kunnen voorzien, dat de Japanse autoriteiten hem. na zijn weigering om met de „Tatsuta Maru” te vertrekken, zijn consulaire status zouden ontnemen;

dat hierdoor aan de beklaagde de gelegenheid ontnomen werd om zijn voorgenomen plan, te evacueren, ten uitvoer te brengen en dit, mede door de weigering van beklaagde's, in zijn status van consulair ambtenaar, gerechtvaardigde eis om zich bij zijn evacuatie van zijn gezin te doen vergezellen, de oorzaak is geworden, dat beklaagde niet aan de hem gezonden dienstopdracht, welke sprak van een gebruik maken van elke „redelijkeⁿ gelegenheid tot evacueren, heeft voldaan;

dat immers wanneer door de Japanse autoriteiten de aan beklaagde toekomende rechten met de voeten worden getreden. naar de mening van de Raad geen sprake meer kan zijn van een voor hem, beklaagde, zich voordoende „redelijkeⁿ gelegenheid;

dat de door de beklaagde tegen deze Japanse autoriteiten ingenomen houding door de Raad als juist wordt beschouwd;

dat het volgens de Raad voor een verantwoordelijk mens tot een plicht gerekend moet worden, tegenover de willekeurige Japanse maatregelen een krachtige houding aan te nemen, hetgeen in dit geval slechts mogelijk was door de pertinente weigering enige concessie te doen;

dat in dit licht bezien, de handelwijze van beklaagde, hoewel niet geheel ontbloomt van eigenbelang, gezien moet worden als algemeen verzet tegen de Japanse overweldiger;

dat voorts de Raad de mening van de fiscaal deelt dat het ieder Nederlands militair bekend moet zijn, dat het Nederlandse militaire recht geen letterknechterij ten aanzien van dienstbevelen accepteert, doch dat de geest van de order d.w.z. de strekking, zoals die in de militaire samenleving normaal begrepen wordt, in alles de doorslag moet geven;

dat dit juist een kenmerk is van een op gezonde basis berustende militaire hiërarchie;

dat artikel 12 van het Reglement betreffende de Krijgstucht een voorbeeld geeft van de wijze, waarop militaire bevelen ten uitvoer moeten worden gelegd;

dat de bouwstof van dit artikel de omstandigheid is, dat het bevel door een bepaalde oorzaak niet, althans niet langer. voor uitvoering vatbaar is;

dat in artikel 12 van het Reglement betreffende de Krijgstucht dan van de militair verwacht wordt, dat hij de zedelijke moed zal hebben om zelfstandig te handelen en zijn inzichten zal volgen naar gelang van de omstandigheden of van de door hem bevonden toestand; dat bovendien het aan de beklaagde gerichte dienstbevel door de opneming van het woord „redelijk^v een zekere bevoegdheid wordt gedelegeerd om zelfstandig te beslissen;

dat dit laatste nog gesteund wordt door punt 9 van de Instructie voor de Officier van Handelsbescherming te Hongkong, waarbij in gevallen in bedoelde Instructie niet voorzien en waarbij er tijd ontbreekt nadere instructies te vragen, uitdrukkelijk wordt bepaald dat naar bevind van zaken en met beleid gehandeld dient te worden;

dat zodoende de wijze van het zich onttrekken aan de Japanse vijand, de strekking van het de beklaagde gezonden dienstbevel, in onderhavig geval, door bovengenoemde punten te zijner beoordelingslag;

dat volgens de Raad de door beklaagde aangenomen houding- zeer zeker niet in strijd was met artikel 12 van het Reglement betreffende de Krijgstucht, daar beklaagde, na eerst in Hongkong op iedere wijze getracht te hebben aan de hem in het dienstbevel vervatte op-

dracht te voldoen, hem in Shanghai niet het verwijt kan worden gemaakt niet met de uitwisselingsschepen te zijn vertrokken, daar dit tenslotte voor een groot deel het gevolg is geweest van de door de Japanse autoriteiten gevolgde gedragslijn, n.l. het niet toekennen van liet de beklaagde als consulair ambtenaar toekomende recht om zich bij zijn uitwisseling van zijn gezin te doen vergezellen en het ontnemen van de status van consulair ambtenaar aan beklaagde, waardoor i.c. hem de mogelijkheid ontnomen werd om met het tweede uitwisselingsschip te vertrekken;

dat uit de brief van het Zwitserse Consulaat aan beklaagde van 24 Juli 1943, waarin vermeld:

„I have the honour to inform you that I have just received a telegram from my home-authorities informing me that your name (as an official) and the name of Mrs. M.S.R. are to be included in the list for the next evacuation”,
duidelijk blijkt dat het door beklaagde aan de Japanse autoriteiten gericht verzoek alleszins gerechtvaardigd was;

dat echter ook na ontvangst van dit bericht de pogingen van beklaagde om alsnog te evacueren op niets uitliepen, daar de bedoelde uitwisseling nimmer heeft plaatsgevonden, met uitzondering van de uitwisseling van de Amerikaanse onderdanen, welke eind 1943 plaats vond;

dat dus gebleken is dat beklaagde op verschillende manieren getracht heeft om aan de hem gegeven opdracht te voldoen, doch dat deze pogingen, door oorzaken welke hij niet kon voorzien, een negatief resultaat hadden;

dat de fiscaal naar voren heeft gebracht en het de beklaagde euvel heeft geëuid, dat hij om zijn doel te bereiken, het diplomatieke apparaat in werking heeft gesteld;

dat de Raad hieromtrent van oordeel is, dat juist in tijden als waarin zich het de beklaagde ten laste gelegde feit afspeelde, van dit diplomatieke apparaat verwacht moet worden, dat het met kracht zal opkomen voor personen, welke belangen het behartigt;

dat dit speciaal ook geldt tegenover de Japanse overweldiger, welke zich, zoals gebleken, niet ontzien heeft om de belangen van burgers, zelfs consulaire ambtenaren, van voor haar vijandelijke naties met de voeten te treden;

dat daarom beklaagde's handelwijze hiertegenover en ook het feit dat hij voor het bereiken van zijn doel het diplomatieke corps in werking stelde, volgens de mening van de Raad niet te laken valt, te meer waar door de reeds eerder genoemde brief van het Zwitserse Consulaat aan beklaagde van 24 Juli 1943 gebleken is dat door diplomatieke interventie de door beklaagde als consulair ambtenaar naar voren gebrachte rechten werden erkend;

dat ten processe ook ter sprake is gekomen de vergelijking met de evacuatie van militairen uit Nederland en Nederlandsch-Indië;

dat de Raad echter van oordeel is dat de situatie bij beklaagde geheel anders lag, daar hem op de geïsoleerde post waar hij zich

bevond, veel groter bevoegdheden waren gegeven en ook de feitelijke toestand weinig punten tot vergelijking geeft;

dat de Raad tenslotte dan ook van oordeel is dat inclien beklaagden verwijt trrft, dit zich hoogstens kan uitstrekken tot kritiek op zijn beleid en niet tot een strafbaar feit. daar de de Raad voorgelegde figuur haar te ver en te gezocht voorkomt om hieruit een strafbaar feit te destilleren;

Overwegende derhalve dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen de beklaagde is ten laste gelegd en hij mitsdien dient te worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 1, 2, 4, 60 Wetboek van Militair Strafrecht, 185, 188, 189 Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen. hetgeen de beklagde is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Spreekt hem vrij van het hem tenlastegelegde.

MEMORIE VAN APPEL VAN DE FISCAAL IN DE ZAAK TEGEN M.S.R.

Hierbij heb ik de eer het Hoog Militair Gerechtshof in Nederlandsch-Indië mede te delen dat ik hoger beroep heb ingesteld tegen het vonnis inzake Ltz. M.S.R., omdat ik mij met de vrijspraak niet kan verenigen.

1e. Het bevel per telegram, verstrekt door kapitein ter zee C. H. Brouwer. Aan beklagde wordt ten laste gelegd dat hij, door niet met gezwinde spoed Shanghai te verlaten en zich bij de geallieerde strijdkrachten te voegen, de door kolonel Brouwer verstrekte order om van elke redelijke gelegenheid gebruik te maken Hongkong te verlaten en Java te bereiken, niet heeft opgevolgd.

Uit de motivering in het vonnis blijkt niet dat dit verband door de Krijgsraad als niet bestaande zou zijn beschouwd, waarmede ik mij, onder verwijzing naar de motivering in mijn eis, in positieve zin geheel kan verenigen.

2e. Handelde M.S.R. juist door tegenover het toenmaals oppermachtige Japan hoog spel te spelen door, zich beroepende op zijn uitermate wankele consulaire status, op zijn rechten als consul te staan?

Mijn standpunt is: M.S.R., die als officier zich er volledig van bewust was, dat zijn aanwezigheid bij de geallieerde strijdkrachten onverbiddelijk noodzakelijk was, miste ten enenmale ook maar het minste recht om na het aanbod tot evacuatie enige particuliere doelstelling te overwegen.

Het standpunt van beklagde (en diens raadsman) is: het door M.S.R. nagestreefde doel om à tort et à travers de vrouw, met wie hij ter elfder ure in het huwelijk was getreden, mede te nemen, druiste niet in tegen zijn verplichtingen als krijgsman.

Mijn standpunt berust op de in onze Marine eeuwenoude stelregel, dat particuliere banden in de dienst, en gedurende de oorlog in het bijzonder, geen rol kunnen en mogen spelen. Deze stelregel was en is zo vanzelfsprekend, dat ieder commentaar zichzelf tekent.

Door het pleidooi loopt als een rode draad het streven om, door aanval op onderdelen, aan dit oeroude principe afbreuk te doen. De beklagde zou het recht moeten worden toegekend zijn particulier beogen op een hoger plan te stellen dan zijn verplichting als militair, terwijl zelfs beweerd wordt dat deze persoonlijke doelstelling het algemeen welzijn ten nutte zou komen (*hooghouden* van de consulaire waardigheid). Ter adstructie hiervan wordt onder meer aangevoerd de slappe houding van de Zwitserse consul-generaal,

en de diplomatieke correspondentie *na* de rampzalige afloop zou zelfs met zo veel woorden aangeven dat het beklagde gegund was op zijn rechten te staan als consulaire ambtenaar.

Deze vermeende kracht van het pleidooi is in wezen niets dan zijn doodsteek. Immers een aanval op het beleid van een diplomaat door een niet in diens vak ingewijde, mag wegens gebrek aan grondslag de naam van critiek niet dragen.

En dat het diplomatiek apparaat, dat — nog voordat hem het militair bevel bekend was — reeds zijn afkeuring uitsprak over beklagdes euveldaad, na de onvergeeflijke fout van beklagde ter redding van wat te redden valt, zijn diplomatisch kunnen als laatste troef tegen de Japanse mogendheid uitspeelt, mag nimmer strekken ten bewijze dat hij een feitelijk tegen de rechtsorde indruisende daad van een officier achteraf zou goedkeuren.

Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië.

Sententie van **23** April 1948.

President: Mr. J. C. Berenschot (plv.).

Leden: Generaal-Majoor M. E. A. van Goor en Kapt. t. Zee W. van Lier (plv.).

Advocaat-Fiscaal: Mr. J. E. K. Bondam (plv.).

(Zie het hier vóór afgedrukte vonnis).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH INDIË,

in de zaak van M.S.R., oud 41 jaar, geboren te Oldenzaal, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende bij de Koninklijke Marine als Luitenant ter Zee der 2e klasse K.M.R., zich thans buiten arrest bevindende,

Gezien het vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, gewezen en uitgesproken op 6 Februari 1948, waarvan appèl, waarbij beklagde van het hem ten laste gelegde is vrijgesproken;

Gelet enz.;

Gehoord den door den plv. Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië genomen en daarna schriftelijk overgelegden eis in appèl, dolo. 23 April 1948, daartoe strekkende: dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië met ontvangst van het hoger beroep het vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië te Soerabaia, inzake M.S.K., gewezen en uitgesproken de 6e Februari 1948. zal bevestigen;

Nog gelet op de door beklagde gevoerde verdediging, zomede op de door den Fiscaal bij voormelden Krijgsraad op 17 Maart 1948 ingediende memorie van appèl;

Overwegende, dat ten deze naar behoren is geprocedeerd en de eerste rechter op de in zijn vonnis aangevoerde gronden, welke het Hof in algemenen zin overneemt en tot de zijne maakt, terecht de schuld van beklagde aan het hem ten laste gelegde niet wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard en hem mitsdien daarvan heeft vrijgesproken, zodat het beroepen vonnis als wel en terecht gewezen kan worden bevestigd;

Gelet nog op artikel 209 van de Regtspleging Zeemagt en de artikelen 75 vlg. van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hoger beroep, in naam der Koningin:

Bevestigt, het op 6 Februari 1948 gewezen en uitgesproken vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, waarvan beroep.

NASCHRIFT.

Beklaagde is in teoe instanties vrijgesproken en naar mijn oordeel terecht. De beslissingen zouden kunnen worden aangevoerd als een bewijs, dat ook in ons recht de leer van de verwijtbaarheid geldt — wat men in de Duitse literatuew noemt de leer der Zumutbarkeit. Wanneer van iemand niet te vergen is, dat hij een bepaalde handeling nalaat, bestaat er voor hem overmacht en is hij dus niet strafbaar. Van een zeeofficier, die tegelijk consulair ambtenaar is, kan men niet vergen, dat hij van zijn recht om tezamen met zijn familie te worden uitgewisseld, afziet, omdat hij tevoren een dienstbevel had ontvangen, dat naar de letter reeds niet meer kon worden uitgeoerd (terugkeren naar Java) en dat naar de geest zeker zou zijn tenuitvoergelegd (zich weder aansluiten bij de geallieerde strijdkrachten), indien de Japanners niet een volkenrechtelijk volkomen ongeoorloofde daad hadden verricht n.l. ontneming aan die zeeofficier van zijn consulaire status.

J.M.v.B.

Zee krijgsraad te 's Gravenhage

Vonnis van 22 October 1948

President: Mr D. B. A. Franken.

Leden: Kapt. Lt. i. Zee J. G. Broekhuysen, Luit. t. Zee 1e kl.
A. H. Deketh, Off. Vlieger 1e kl. L. J. Fritz en Majoor der Mars.
G. H. van der Spek.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. Mr R. J. Brunner.

Raadsman: Mr Weyl.

Diefstal, meervallen (in voortgezette handeling) gepleegd door een korporaal-bottelier, die meermalen een stuk vlees afsneed van het scheepsrantsoen en dat stuk mee naar huis nam.

Beroep van beklagdes raadsman op het arrest van de H.R. van 16 October 1939, N.J. 1940/56, verworpen. Weliswaar ging het daar evenals hier om een misdrijf, hetwelk geen spoor had nagelaten terwijl de verdachte, resp. beklagde, ontkent; weliswaar ook sluiten diefstal en verduistering elkander uit, zodat bewezen zal dienen te worden of bij de wegneming het oogmerk van wederrechtelijke toe-eigening bestond, maar in het geval van het aangehaalde arrest betref het een gevonden pntemonnaie, zodat de oplossing van de

vraag: diefstal of verduistering afhing van de gedachtengang en het oogmerk van verdachte bij het oprapen der portemonnaie. In het onderhavige geval echter staat snet een wiskundige graad van zekerheid vast, dat beklaagde het vlees niet „onder zich” had, zodat zich hier de keuze tussen diefstal en verduistering niet voordoet.

Gemotiveerde bewijsconstructie.

(Wb. v. Str. artt. 310 en 321).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal tegen V.L.D.. oud 38 jaren, gerequireerde, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als sergeant-bottelier,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad dd. 20 Juli 1948, No. CZM/JZ/3667/805;

Gezien het bevel tot bijeenkomst van de Zeekrijgsraad dd. 30 September 1948 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij te Rotterdam op een of meer tijdstippen in of omstreeks het „jaar 1947, toen hij als korporaal-bottelier te werk was gesteld in „het centraal Levensmiddelen-Magazijn der Koninklijke Marine, „eens, dan wel meermalen telkens met het oogmerk van weder- „rechtelijke toeëigening heeft weggenomen een hoeveelheid vlees „en/of margarine, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, al- „thans aan een ander dan aan hem. beklaagde”;

Gezien: enz.;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:

Ze. V.L.D., oud 38 jaar, als beklaagde:

dat hij van December 1946 tot begin December 1947 als korporaal-bottelier heeft gewerkt in het levensmiddelenmagazijn der Koninklijke Marine te Rotterdam;

dat hij in die tijd dikwijls, zo niet geregeld, met een min of meer gevulde bruin linnen tas, na vast werken naar huis ging;

2e. P. C. Kerkhove, oud 36 jaar, als getuige:

dat hij van begin September 1947 tot eind Januari 1948 als korporaal-bottelier was te werk gesteld bij het Centrale Levensmiddelenmagazijn der Marine te Rotterdam, alwaar gedurende die tijd ook korporaal-bottelier D. te werk was gesteld;

dat hij in die tijd meerdere malen heeft gezien, dat D. aldaar vlees afsneed van stukken vlees van de voorraad, die bestemd was voor de uitgifte aan schepen en inrichtingen der K. M., en het afgesneden stuk vlees. meestal een stuk van naar schatting 1 kg in papier wikkelde en het in een linnen reistas stopte en hij ook enige malen heeft gezien, dat D. kort nadat deze het vlees in diens tas had gestopt, het terrein van het magazijn per fiets verliet en op de bagagedrager van die fiets een reistas van hetzelfde model en dezelfde kleur als waarin deze het vlees had gestopt, had;

dat hij geclurende voornoemde periode enige malen heeft geconstateerd. dat er 's-morgens bij de aanvang der werlzaamheden soms één soms twee pakjes margarine minder waren dan zijn restant de vorige avond na vast werken was;

3e. P. Heijmans, oud 32 jaar, als *getuige*:

dat hij van eind April 1946 tot eind September 1947 was te werk gesteld in het Centraal Levensmiddelenmagazijn te Rotterdam;

dat hij in een periode van begin Augustus 1947 tot eind September 1947 enige malen heeft gezien, dat korporaal-bottelier D. levensmiddelen uit dit magazijn in diens tas stopte en met de tas het magazijn verliet;

dat het enkele malen een stuk vlees van ongeveer één of anderhalf pond was en dat hij ook wel eens heeft gezien, dat D. een of twee pakjes margarine uit het magazijn wegnam, in diens tas stopte en met de tas het magazijn verliet;

4e. Th. Reyerse, oud 36 jaar, als *getuige*:

dat hij van begin Augustus 1947 tot April 1948 te werk gesteld is geweest als beheerder van het Centraal Levensmiddelenmagazijn der Koninklijke Marine te Rotterdam;

dat toen hij daar te werk werd gesteld korporaal D. daar reeds werkte en deze begin December 1947 is overgeplaatst;

dat hij nooit iemand toestemming heeft gegeven om vlees en margarine van de voorraad, waarover hij in dit magazijn het beheer voerde en toebehoorde aan de Staat der Nederlanden, weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld eraan, hetgeen hem is ten laste gelegd. met uitzondering van de woorden: „op een of meer tijdstippen”, „eens dan wel” en „of”;

Overwegende, dat de raadsman van beklagde namens deze als verweer heeft gevoerd:

n. dat het wettig bewijs van liet telastegelegde niet aanwezig is, daar, indien men de verklaringen van getuigen Van Kerkhove en Heijmans al betrouwbaar acht. hun verklaringen niet waarnemingen over hetzelfde gebeuren bevatten, daar Van Kerkhove hoogstens de feiten en Heijmans de feiten y kan hebben waargenomen;

b. dat gelet op de ontkentenis van beklagde de verklaringen der voornoemde getuigen nooit de *overtuiging* kunnen vestigen, dat beklagde het hem ten laste gelegde heeft begaan, weshalve de verdediger de rechter niet uitdrukkelijk genoeg kan wijzen op de betekenis van de aloude procesregels: „Beter 20 schuldigen ongestraft „dan 1 onschuldige gestraft” en „in dubio pro reo”;

c. dat hoe men betreffende de argumenten sub a. en b. ook moge denken, op grond van het arrest van de H.R. dd. 16 October 1939 N.J. 1940 No. 56 beklagde behoort te worden vrijgesproken, omdat uit de ten dienste staande bewijsmiddelen niets blijkt omtrent het oogmerk, waarmede beklagde het vlees telkens zou hebben weg-

Overwegende omtrent het weer onder a.:

dat hoewel het over het algemeen gewenst is om iedere getuigenverklaring zoveel mogelijk aan andere bewijsmiddelen te toetsen, de wet deze eis niet gebiedend stelt en elk onderdeel der telastlegging door de verklaring van een getuige bewezen kan worden geacht;

dat trouwens in de onderhavige zaak door de raadsman wordt genegeerd het feit, dat de verklaringen van getuige Reyerse en die van beklaagde ook al betreffen zij niet het materieel gebeuren, niettemin als bewijsgronden voor het bewijs van het tenlaste gelegde mogen worden gebruikt en zijn gebruikt;

Overwegende omtrent het weer onder b.:

dat de Krijgsraad zich bewust is van de waarde der door de verdediger aangehaalde procesregels, doch ook. dat hij zich moet hoeden voor het gevaar. dat deze schone leuzen zouden leiden tot de onware leuze, dat in het militaire strafproces op starre ontkenning de premie van vrijspraak behoort te worden gesteld, een gevaar, dat niet denkbeeldig is, gelet op de afkeer, die in de praktijk van het militaire strafproces tegen indirect bewijs bestaat;

dat het bij het vestigen der overtuiging niet gaat om de *hoeveelheid* bewijs, maar om de *graad* van het bewijs;

dat de overtuiging slechts kan worden verkregen door daad en dader zo dicht bij elkander te brengen, dat de rechter, ook wanneer de graad van bewijs niet 100 % is. iets anders dan wat hij voor waarheid houdt wel mogelijk maar zó gering acht, dat hij een oordeel op grond van hetgeen hem waarschijnlijk voorkomt op zich *durft* te nemen;

dat daarom ten processe zowel de voor beklaagde gunstige als ongunstige momenten behoren te worden onderzocht en in casu ook *zijn* onderzocht;

dat in casu zeer zeker niet — hetgeen zelfs hij direct bewijs niet eens mogelijk is — een aaneengeschakelde rij van in voornoemd verband passende criten is verkregen. doch integendeel die rij leemte op leemte vertoont en die leemten niet anders door de *rechter* kunnen worden opgevuld dan door het trekken van *conclusies*, waarbij geen feiten, doch ervaringsregels. ja zelfs 's-rechters phantasie — dat woord dan in goede zin en niet als tegenstelling tot de werkelijkheid opgevat — hulpmiddelen zijn;

dat de rechter deze conclusies bij het onderzoek naar de materiele waarheid moet *aandurven* met behulp van de psychologische regel. dat aangezien ook het strafrecht zich richt naar de handelingen van normale mensen. de conclusies ten aanzien van de in de bewijsreeks voorkomende leemten slechts worden getrokken en slechts mogen worden getrokken naar de handelingen van een normaal mens beoordeeld door een eveneens normale rechter:

dat wanneer aan de hand van het bovenstaande de onderhavige casuspositie wordt gezien, er wordt geconstateerd:

dat beklaagde het telastgelegde, wat het materiele gedeelte betreft, hardnekkig ontkent;

dat door twee getuigen ieder afzonderlijk is waargenomen, dat beklagde op verschillende tijdstippen zo om en nabij vast werken een stuk vlees van een in de bottelarij aanwezig stuk vlees heeft afgesneden en in een tas gestopt;

dat die getuigen ook ieder afzonderlijk hebben gezien dat beklagde met dezelfde tas, waarin zij hem wel eens vlees hadden zien stoppen, naar huis ging;

dat beklagde na aanvankelijk voor de Officier-Commissaris hardnekkig te hebben ontkend, dat hij in de bottelarij ooit vlees in die tas heeft gedaan, eindelijk ter zitting van de Krijgsraad toegeeft dit wel meerdere malen te hebben gedaan;

dat beklagde echter die bekentenis splitst dooi*er het verweer aan toe te voegen: „Maar dit vlees was niet van de Marine, maar „behoorde *mij* toe, daar het vlees betrof, dat ik 's-morgens voor dag „en dauw had opgehaald bij familie, die het zwart voor mij had „gekocht, welk vlees ik bij aankomst op mijn werk in de ijskast „legde, er 's-avonds weer uithaalde, in lapjes sneed en in mijn tas „naar huis meenam“;

dat beklagde het verdachte en eigenaardige van dit transport aannemelijk tracht te maken door te beweren, dat dit transport te verkiezen was boven het ophalen van het vlees bij de familie 's-avonds als hij naar huis ging, omdat het dan de hele dag buiten de ijskast aan spoedig bederf onderhevig was;

dat echter beklagde, waar het gaat om vrijspraak of z.i. onschuldige veroordeling, de edelmoedigheid zo abnormaal verdriift. dat hij de naam van het familielid. dat het vlees zwart kocht en dat zijn bewering zou kunnen staven, niet wenst te noemen, daar deze anders wellicht aan een strafvervolging wordt blootgesteld;

dat de krijgsraad ondanks de zeer schone leuze: „Beter 20 schuldigen enz.“ door dit stuk geconcentreerd overleg uit de beklagdenbank slechts tot een meewarige glimlach wordt bewogen, maar niet onder de indruk van dat verweer en zo doordronnen van eigen feilbaarheid en die zijner bewijsmiddelen onmachtig is een overtuiging van beklagde's schuld te krijgen, krachtig genoeg om de Krijgsraad tot schuldigverklaring en veroordeling te bewegen;

dat inderdaad de veroordeling van een onschuldige een afgrijselijk iets is, maar dat het herhaaldelijk vrijspreken van schuldigen nog afgrijselijker zou zijn, omdat de rechter, die niet *durft* te veroordelen, die door een hoge *graad* van waarschijnlijkheid geen overtuiging van schuld *kan* verkrijgen, terugdeinst voor de vcruntwoordelijkheid, die zijn ambt medebrengt en vergeet — wanneer hij dit ambt niettemin behoudt — dat niet alleen de belangen der tientallen beklagden, maar ook die der duizendtallen tegen misdaad te beschermen medemensen hem zijn toevertrouwd;

dat wanneer de raadsman en zijn cliënt door deze beschouwingen omtrent de „indrukkelijkheid“ van de militaire rechter zich van een illusie beroofd achten, zij hun poëtische maar onwerkelijke voorstelling daaromtrent zullen moeten verwisselen tegen de wellicht

prozaïsche maar op de werkelijkheid berustende voorstelling, volgens welke de Krijgsraad Vrouwe Justitia niet dient in een van de werkelijkheid afgesloten tempel, maar in het volle leven, waarin hij met de eisen van dat leven rekening moet houden en daarbij de belangen der gemeenschap niet minder hoog moet stellen dan die der beklagden;

Overwegende .ten aanzien van het weer onder c.:

dat zowel in hei geval. bedoeld in liet door de raadsman aangehaalde arrest als in het onderhavige geval het misdrijf geen spoor heeft nagelaten en beklagde ontkent;

dat het beroep op dit arrest doet denken aan de onderscheiding van het oude Engelse bewijsrecht in *delicta facti permanentis* en *delicta facti transcuntis*. volgens welke bij misdriiven van laatstbedoelde soort bewijs en veroordeling onmogelijk was. wanneer beklagde ontkende, welke moeilijkheid de Engelse rechter met de flair en practische zin de Engelsman eigen wist te ontgaan door met behoud van de oude vorm de regel aan ren practische procesvoering aan te passen en bij doodslag, waarbij het lijk van de verslagene niet meer ten processe kon worden geproduceerd, als nagelaten spoor van het misdrijf aan te nemen „een *valse* tand van de „verslagene”:

dat in casu bij weerlegging van liet verweer een niet minder formele weg moet worden gevolgd;

dat met een beroep op het door de raadsman herhaaldelijk ten processe geciteerde adagium: „Si duo idem faciunt non semper idem” de casus van het arrest niet met de onderhavige mag worden vergeleken;

dat in het geval in het arrest behandeld requirant een *gevonden* portemonnaie had gestolen, zodat al naar gelang requirant bij het oprapen der portemonnaie heeft gedacht: „Ha!” of „Hé?” er diefstal of verduistering aanwezig is en nu de wet zich stelt op het standpunt van: „de zekerheid van het naadje van de kous”, voorts diefstal en verduistering elkaar uitsluiten, uit de bewijsmiddelen moest blijken — hetgeen niet het geval was — of requirant bij het oprapen der portemonnaie gedacht heeft: „Ze is mij”, of dat hij zich als „zaakwaarnemer” van de verliezer heeft opgeworpen;

dat in het onderhavige geval beklagde vlees heeft weggenomen, in zijn tas gestopt en daarmede huiswaarts is getogen;

dat twijfel omtrent de vraag of beklagde toen hij het in de *telastlegging* bedoelde vlees wegnam dat vlees al of niet „onder zich had” niet bestaat omdat met een wiskundige graad van zekerheid vaststaat, dat hij dat vlees *niet* „onder zich had”;

dat, ook al wil beklagde de rechter nog zo gaarne wijsmaken, dat dit vlees *zwart* was, de Krijgsraad niet kleurenblind is en voldoende gezonde phantasie bezit om te durven concluderen, dat de manipulaties van beklagde geschieden met het oogmerk om dat vlees „buiten de scheepsketel om” te verorberen of te doen verorberen, zodat de Krijgsraad zich ontslagen acht van het onderzoek

naar de belangrijke vraag of beklaagde daarbij „Ha!“ of „Hé?“ heeft gedacht. vermits dit niet terzake dienende is;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gequalificeerd als:

„DIEFSTAL MEERDERE MALEN GEPLEEGD, ALLE FEITEN ALS EENE VOORTGEZETTE HANDELING BESCHOUWD”;

Overwegende, dat gelet op de ernst der begane feiten. de omstandigheden, waarondr deze zijn begaan en de persoon van beklagde — willende de Krijgsraad wat deze persoon betreft uitdrukkelijk wijzen op de normen van procesrechtelijke ethiek en fatsoen, volgens welke de door beklagde ten processe aangenomen houding. ook al vertoont ze geen spoor van berouw over zijn daden. de rechter niet ongunstig mag beïnvloeden bij zijn waardering omtrent de vergelding van de bestaande schuld — een gevangenisstraf voor de duur van een maand passend wordt geacht;

[volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van *een maand*. De Fiscaal had geconcludeerd tot veroordeling terzake van „diefstal, meermalen gepleegd” met gevangenisstraf voor de tijd van zes maanden en ontslag uil de militaire dienst zonder ontzetting. — *Red.*]

Krijgsraad te Velde West.

Vonnis van 2 Juli 1949 ”).

President: Majoor Mr J. Th. Buurman van Vreeden.

Leden: Bfajooers E. E. Meulman en S. C. Brands.

Raadvrouw: Mr Nanning-Groenewegen.

Plichtsverzuim als bevelhebber van enige wacht (wachtcommandant) en als wachthebbende, gepleegd door een Maréchaussée der 1e klasse: het in strijd met zijn wachtverplichtingen toelaten dat een aan zijn bewaking toevertrouwde arrestant contact heeft met de buitenwereld.

Gevangenisstraf voor de tijd van veertien dagen; daarnaast cumulatief van de bijkomende straffen van verlaging tot de stand van Maréchaussée der 3e klasse en van ontslag uit de militaire dienst (zonder ontzetting).

(*Wb. v. M. Sr. art. 129*).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen X., geboren 12 Januari 1920, Maréchaussée 1e klasse, beklagde,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad te Velde d.d. 3 Mei 1949, W.L. No. M. 312 D '49;

Gezien de schriftuur van eis, door de Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 2 Juni 1949, strekkende tot ver-

*) Wij namen dit vonnis over uit het blad „De Koninklijke Marechaussee”.
(Red. M.R.T.)

oordeling van beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van een maand, o.v., met verlaging tot de stand van soldaat, met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, en gehoord de voorlezing van deze schriftuur;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

dat hij, militair zijnde:

1e. op 26 Februari 1949, derhalve in tijd van oorlog, te Hilversum, als wachtcommandant van de Brigade Hilversum der Koninklijke Marechaussee en als zodanig mede belast met het toezicht op de met voorlopig arrest gestrafte korporaal B., de als wachtcommandant op hem rustende verplichting om zong te dragen. dat genoemde arrestant tijdens het vooronderzoek in zijn zaak geen mondeling of schriftelijk contact zou hebben met andere personen dan die, behorende tot de politie of justitie, niet is nagekomen, hebbende hij immers op tijd en plaats voormeld toegelaten, dat genoemde B. zijn verloofde door de telefoon sprak, haar in de zitkamer van het Brigade-gebouw ontmoette en mondeling contact met haar had en haar de door hem geschreven brief liet lezen, hoewel hij, beklaagde, wist, dat de brigade-commandant, de opperwachtmeester W. J. Serno, verboden had, dat B. zijn verloofde zou spreken en de door B. geschreven brieven eerst door hem, Serno, gelezen moesten worden, voordat de inhoud ter kennis van geadresseerde zou komen;

2e. op 27 Februari 1949, derhalve in tijd van oorlog, te Hilversum, behorende tot de dagwacht van de Brigade Hilversum der Koninklijke Marechaussee en als zodanig mede belast met het toezicht op de met voorlopig arrest gestrafte korporaal B., de mede op hem rustende verplichting om zorg te dragen, dat genoemde arrestant tijdens het vooronderzoek in zijn zaak geen mondeling of schriftelijk contact zou hebben met andere personen, dan die, behorende tot de politie of justitie, niet is nagekomen, hebbende hij immers op tijd en plaats voormeld toegelaten, dat voornoemde B. mondeling contact met zijn verloofde had door de telefoon en de door hem, B., geschreven brief buiten de gebruikelijke censuur om aan zijn verloofde is overgebracht, hoewel hij, beklaagde, wist, dat de Brigade-Commandant, de opperwachtmeester W. J. Serno, en later zijn waarnemer, de wachtmeester C. Moolhuizen, een mondeling of schriftelijk contact tussen B. en zijn verloofde niet hadden toegestaan,

welk feit is omschreven en strafbaar gesteld bij artikel 129 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde blijkens een ambtelijke verklaring d.d. 19 Maart 1949, afkomstig van de Commandant van het District Utrecht, Koninklijke Marechaussee, van 1 Juni 1946 tot 19 Maart 1949 in werkelijke dienst was;

Overwegende, dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard, dat hij in de maand Februari 1949 als marechaussee 1e klasse in militaire dienst was en bij de Brigade Hilversum, District Utrecht, 5e Divisie Koninklijke Marechaussee ingedeeld was;

dat hij op 26 Februari 1949 dienst deed als wachtcommandant in het Brigade-gebouw aan de Zwaluwenberg te Hilversum, terwijl hij ook de volgende dag, 27 Februari 1949, tot het personeel van die wacht heeft behoord, doch toen niet als wachtcommandant; dat in een van de cellen van het Brigadegebouw een zekere korporaal B. was ingesloten voor het ondergaan van voorlopig arrest; dat het hem bekend was, dat hij als wachtoommandant ervoor te waken had, dat B. geen mondeling of schriftelijk contact met andere personen zou hebben dan die behorende tot de Politie of de Justitie, zolang hij geen anders luidende orders had gekregen, terwijl het hem ook bekend was, dat hij, ook al was hij geen wachtcommandant, doch gewoon lid van het wachtpersoneel, mede verantwoordelijk ervoor was, dat een dergelijk contact, niet tot stand kwam; dat hij niettemin op 26 Februari 1949 heeft toegelaten, dat B. zijn verloofde door de telefoon sprak en naderhand mondeling contact met haar had in de zitkamer van hun Brigadegebouw en haar bij die gelegenheid een brief liet lezen, welke hij die middag had geschreven en eerst had mogen verzenden en dus ter kennis van geadresseerde brengen, nadat de inhoud daarvan door de Brigade-commandant was gecontroleerd; dat de Brigade-commandant, de opperwachtmeester W. J. Serno, die dag, voordat het meisje op bezoek kwam, nog eens uitdrukkelijk had verboden, dat B. zijn verloofde zou spreken;

dat hij ook op 27 Februari 1949 zich er niet tegen verzet heeft, dat B. een telefoongesprek met zijn verloofde voerde; dat het hem bekend is, dat B., in de middag van die dag een brief heeft geschreven, maar dat hij er niet op heeft gelet, waar deze is gebleven, zodat het heel goed mogelijk is, dat een toevallige bezoeker deze in handen heeft gekregen en aan zijn verloofde heeft overgebracht; dat hij in de loop van de middag van deze dag de Wnd. Brigade-Commandant, de wachtmeester C. Moolhuizen, hun nog eens had gezegd, dat er geen oontact tussen B. en zijn verloofde mocht plaats vinden; dat gemeld telefoongesprek eerst later op de dag plaats vond;

Post alia:

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van bovenstaande bewijsmiddelen — het rapport dd. 7 Maart 1949 slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklagde sub 1° en 2° is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

1. „als bevelhebber van enige wacht ene ais zodanig op hem rustende, de verplichting niet nakomen, gepleegd in **tijd** van oorlog”;
2. „als andere militair dan bedoeld in art. 129 lid 1, 3 en 4 van „het Wetboek van Militair Strafrecht behorende tot enige wacht

*„een als zodanig op hem rustende verplichting niet nakomen,
„gepleegd in tijd van oorlog”,*

voorzien en strafbaar gesteld bij art. 129 W.v.M.Str.;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan;

Mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad baklaegde op grond van de begane feiten onwaardig en ongeschikt acht, in de door hem beklede rang van marechaussee 1e klasse te blijven dienen;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van de begane misdrijven, ongeschikt acht in de militaire stand te blijven, doch niet zodanig ongeschikt, dat hij voor goed van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen moet worden ontzet;

Gezien behoudens voormelde wetsbepaling, nog de artikelen 1, 10, 23, 25 en 61 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 10 en 57 van het Wetboek van Strafrecht;

Recht doende in naam der Koningin.

Verklaart beklaagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van *veertien* dagen;

Verlaagt hem tot de stand van marechaussee 3e klasse;

Ontslaat hem uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten

Vonnis van 10 Juni 1949

President: Kap. Lt. t. Zee (KMR.SD.TV) P. Eenhoorn.

Leden: Luit. t. zee (T.D.) 1e kl. W. D. J. Gestel, Luit. t. zee 1e kl.

Douw van der Krap en Bussemaker en Luit. t. zee (T.D.) 2e kl.

L. M. den Hond.

Raadsman: Luit. t. zee (A) 3e kl. J. Jansen.

Behulpzaam zijn bij de zelfbevrijding van een gevangene door, als mede-ingeslotene, een sleutel oor het slot van de gevangenisdeur pasklaar te maken en deze deur voor een aantal gevangenen te openen en daarna wederom te sluiten.

(Wb. v. Sr. art. 191).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN,

in de zaak van de Fiscaal, razione officieel, tegen S.T.M., oud 21 jaren, geboren te Nieuwerkerk a/d IJssel, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende bij de Koninklijke Marine als bottelier der 3e klasse OVW.,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant der Zeemacht in het Oosten d.d. 11 Februari 1949, No. 4809;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 21e Mei 1949, No. 22136-4809, aan de voet van welk stuk aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij te Soerabaja. op of omstreeks 29 Mei 1948, opzettelijk de „militairen der Koninklijke Landmacht H. en W. en de matroos der „Koninklijke Marine Van A., die krachtens rechterlijke uitspraak of „beschikking van de vrijheid waren beroofd en in de strafgevangenis „aan de Werfstraat waren ingesloten, bij hun zelfbevrijding behulp- „zaam is geweest, dooi. een buitendeur van de 'gevangenis met een „door hem, beklagde, passend gemaakte sleutel te openen, waardoor „de drie genoemde andere personen zich door de deuropening buiten „de gevangenis konden begeven en vervolgens verder konden ont- „vluchten”;

Gelet: ... enz.;

Overwegende, dat beklagd? ten processe het navolgende heeft verklaard:

dat hij bekend, zich aan het hem tenlastegelegde te hebben schuldig gemaakt;

dat hij van 27 December 1947 tot 28 September 1948 in de strafgevangenis in de Werfstraat te Soerabaja heeft vertoefd, ten einde aldaar een hem door de Zeekrijgsraad opgelegde gevangenisstraf te ondergaan;

dat omstreeks April 1948, toen hij, beklagde, dus nog in de voormelde gevangenis verblijf hield, de militairen der Koninklijke Landmacht H. en W. eveneens in deze gevangenis werden opgenomen, ten einde aldaar gevangenisstraf te ondergaan: dat H. en W. op 'dezelfde kamer werden ondergebracht als hij, beklagde; dat H. en W., toen deze beiden ongeveer twee weken in de gevangenis hadden doorgebracht, aan hem, beklagde, mededeelden, dat zij het voornemen hadden om uit de gevangenis te ontluchten en naar Australië te vertrekken; dat H. en W. aan hem, beklagde, vroegen of hij, beklagde hen wilde vergezellen naar Australië; dat hij, beklagde, daarop ontkennend antwoordde; dat H. en W. daarop aan hem, beklagde, vroegen of hij, beklagde, hen zou willen helpen, als zij een poging tot ontsnapping zouden doen; dat echter over een vastomlijnd ontsnappingsplan toen nog niet is gesproken;

dat H. en W. enige dagen later wederom bij hem, beklagde, kwamen; dat H. en W. hem, beklagde. toen een sleutel toonden en tevens hun plan tot ontluchting uit de gevangenis aan hem, be-

klaagde, voorlegden; dat dit plan gebaseerd was op de navolgende omstandigheden:

dat de gevangenis twee buitenpoorten had, welke op de Werfstraat uitkomen;

dat een dezer beide poorten was afgesloten niet een grote houten deur, in welke deur wederom een kleine houten deur was ingebouwd; dat deze kleine houten poortdeur steeds was afgesloten door middel van een hangslot;

dat de genoemde toegangspoort weliswaar theoretisch steeds gedurende de gehele nacht werd bewaakt, doch dat in de praktijk des nachts vaak urenlang geen bewaking bij deze poort aanwezig was; dat verder in de nabijheid van deze poort een lamp brandde, waardoor de wacht, welke op de muur van de gevangenis als bewaking op post stond, kon zien, wat in en nabij deze poort gebeurde;

dat het eigenlijke gevangenisterrein binnen de gevangenis verder was afgesloten door een ijzeren hek ter hoogte van omstreeks $2\frac{1}{2}$ à 3 meter; dat dit hek was voorzien van een getraliede deur, welke eveneens steeds was afgesloten; dat dit ijzeren hek op ongeveer 5 meter afstand van de reeds vermelde poort, waarin zich de kleine deur bevindt, verwijderd was;

dat H. en W., naar zij hem, beklaagde, mededeelden, van plan waren om — na over het ijzeren hek geklommen te zijn — via de voormelde kleine poortdeur de gevangenis te verlaten; dat H. en W. in verband hiermede aan hem, beklaagde, verzochten of hij, beklaagde, de sleutel, welke H. en W. bij zich hadden, passend wilde maken op het hangslot van de kleine poortdeur; dat H. en W. tevens verzochten of hij, beklaagde, op de nog nader af te spreken ontsnappingdatum met de alsdan passend gemaakte sleutel de kleine poortdeur voor de beide soldaten wilde openen en, na hun vertrek, de deur weer wilde afsluiten, ten einde de sporen van hun beider ontvluchting uit te wissen;

dat hij, beklaagde, zich bereid verklaarde om aao het verzoek van de beide militairen der Koninklijke Landmacht te voldoen;

dat hij, beklaagde, eerst is begonnen met de sleutel, welke hij van H. en W. ontving, pasklaar te maken voor het hangslot, dat zich op de kleine poortdeur bevond; dat dit niet zo moeilijk was, aangezien alle hangsloten, welke op de deuren der gevangenis waren aangebracht, in de gevangenis vervaardigd waren en derhalve alle hetzelfde model hadden, zij het dan ook, dat er graduële verschillen waren;

dat H. met behulp van zeep een afdruk heeft gemaakt van de binnenzijde van het hangslot van de kleine poortdeur en dat hij, beklaagde, daarna aan de hand van deze afdruk, de sleutel heeft bijgevijld met behulp van een vijl, welke hij, beklaagde, in een der kamertjes van de gevangenis had aangetroffen; dat H., nadat hij, beklaagde, de sleutel had bijgevijld, de proef op de som heeft genomen en dat inderdaad bleek, dat het hangslot van de kleine poortdeur met de sleutel geopend kon worden;

dat het ontvluchttingsplan daarna definitieve vormen begon aan te nemen en dat H., W. en hij, beklaagde, afspraken, dat de ontvluchttingspoging zou geschieden op Zaterdag 29 Mei 1948 te omstreeks 20.00 uur;

dat de matroos Van A., die op 28 Mei diens intrede in de gevangenis had gedaan en kennelijk van het ontvluchttingsplan van B. en W. op de hoogte was gekomen, aan hem, beklaagde, vroeg, of hij, Van A., tegelijk met H. en W. mocht ontvluchten; dat hij, beklaagde, Van A. hiertoe toestemming heeft gegeven;

dat als tijdstip van ontvluchting 20.00 uur was uitgekozen, aangezien de gevangenen omstreeks dat tijdstip gedurende een half uur werden gelucht en H., W. en Van A. zich dan dus reeds in de onmiddellijke nabijheid van het ijzeren hek zouden bevinden;

dat W. aan hem, beklaagde mededeelde, dat de gevangenen van kamer 6 der gevangenis zouden zorgen, dat op het afgesproken tijdstip kortsluiting in het lichtnet der gevangenis zou ontstaan, waardoor de lamp, welke bij de kleine poortdeur brandde, dus uitgeschakeld zou worden;

dat de ontvluchting van H., W. en Van A. inderdaad geheel volgens het afgesproken plan is verlopen;

dat op de avond van de 29e Mei, tijdens het luchten der gevangenen te 20.00 uur het licht in de gevangenis uitging, waardoor dus ook de lamp bij de kleine houten poortdeur niet meer brandde; dat hij, beklaagde, terstond nadat het licht was uitgegaan, over het ijzeren hek is geklommen en zich — met medeneming van de door hem passend gemaakte sleutel — naar de kleine houten poortdeur heeft begeven; dat hij bij deze deur H., W. en Van A. aantrof; dat op dat ogenblik — zoals zo vaak — geen poortbewaking aanwezig was;

dat hij, beklaagde, vervolgens met de door hem passend gemaakte sleutel het hangslot van de kleine houten poortdeur, welke deur toegang gaf tot de Werfstraat, heeft geopend; dat W., H. en Van A. daarna door de geopende poort de vrije wereld binnengingen;

dat hij, beklaagde, na het vertrek dezer drie personen, het hangslot van de kleine poortdeur weer heeft afgesloten en vervolgens weer over het hek is geklommen en naar zijn slaapzaal is teruggekeerd;

dat hem de volgende ochtend te omstreeks 06.00 uur bleek, dat het gevangenispersoneel op de hoogte was gekomen van de ontsnapping van W., H. en Van A.;

dat hij, beklaagde, de sleutel nog gedurende enige tijd heeft bewaard en de sleutel daarna heeft weggegooid: dat hij verder niemand met behulp van deze sleutel uit de gevangenis heeft laten ontsnappen;

dat hij, beklaagde, toen hij de drie vermelde gevangenen bij hun zelfbevrijding hielp, niet het idee had, dat deze personen lang van hun vrijheid zouden genieten; dat hij, beklaagde, tevoren eens uit de gevangenis was ontsnapt, doch dat hij toen reeds na zes dagen

wederom door de M.P. was gearresteerd; dat hij de drie gevangenen echter ook wel eens een weekje vrijaf gunde en dat hij hen daarom bij hun ontvluchting heeft geholpen *);

dat hij zijn hulp echter zeker niet zou hebben verleend, indien hij geweten had, dat H. en W. zich naar Republikeins gebied zouden begeven;

Overwegende, dat de navolgende getuigen ten processe onder ede hebben verklaard: ... enz.;

Overwegende dat de navolgende schriftelijke bescheiden ten processe aanwezig zijn:

1e. [enz.] ;

6e. Een door de Ondercdt. Just. Afd. M.P., de Adj. O.O. I. M. Schuringa voor eensluidend afschrift getekend uittreksel uit het Inlichtingen Logboek van het Territoriaal tevens Troepencommando Oost-Java d.d. 9 Maart 1949, luidende als volgt:

„Rij de komst der Ned. troepen pleegde soldaat W. verzet en werd ..daarbij gedood. Kaar soldaat H. wordt nog gezocht. Ter Uwer ..informatie zij medegedeeld, dat genoemde Ned. militairen in voor- ..arrest zitten wegens diefstal, op 29 Mei 1948 zijn ontvlucht uit de ..gevangenis Werfstraat S'baja en naar voormalig Rep. gebied zijn ..gedeserteerd.“

Overwegende dat door de inhoud van de verklaring van de beklagde en die van de getuigen, benevens door de inhoud van de ten processe aanwezige schriftelijke bescheiden, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen met beklagde's schuld er aan, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„Opzettelijk iemand, krachtens rechterlijke uitspraak of beschikking van de vrijheid beroofd, bij diens zelfbevrijding behulpzaam zijn, drie malen gepleegd“;

Overwegende omtrent de op te leggen straf:

dat de Raad ten gunste van beklagde in aanmerking wil nemen, dat hij geen persoonlijk voordeel heeft genoten van zijn daad en voorts dat in zijn gedrag sedertdien verbetering is te bespeuren;

dat het de Raad op grond daarvan gewenst voorkomt de aan beklagde op te leggen straf hem voorwaardelijk niet te doen ondergaan, waartegen het militair belang zich niet verzet;

Overwegende dat na te noemen straf geacht moet worden in goede

*) De matroos Van A. werd door de Militaire Politie gevat en op 2 Aug. 1948 in de strafgevangenis Werfstraat teruggebracht.

De soldaten H. en W. hebben zich, na hun bevrijding, naar Republikeins gebied begeven en zich aldaar, zoals uit krantenberichten blijkt, aan verschillende wandaden tegenover de Nederlandse krijgsmacht schuldig gemaakt, door resp. als tweede en als eerste luitenant dienst doende bij de T.N.I. in Nederlandse uniform gekleed, onderdelen van de Nederlandse krijgsmacht in hinderlagen te lokken. Uit het hierna in het vonnis opgenomen schriftelijke bescheid No. 6 blijkt het een en ander over hun verdere lotgevallen. (Red. M.R.T.)

verhouding te staan tot de ernst van de gepleegde feiten, in verband met de persoonlijkheid van de beklaagde en de omstandigheden waaronder de feiten werden begaan;

[volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de duur van drie maanden, voorwaardelijk; proeftijd: een jaar en zes maanden, en aftrek voorarrest van drie dagen — Red.]

Zeekrijgeraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 23 October 1947.

President: Mr. D. B. A. Franken.

Leden: Kapt. Luit. t. zee (KMR) G. H. C. A. de Laive, Hoofdoff.

M.S.D. 2e kl. E. Wijvekate, Off. v. Adm. 1e kl. (KMR) J. A.

Deelder en Off. Vlieger 1e kl. A. W. Witholt.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. Mr R. J. Brunner.

Raadsman: Mr Spaargaren.

Sleden langs een hellend vlak op de openbare weg in de gemeente Eyselshoven (Verordening Gemeente Eyselshoven) en het veroorzaken van lichamelijk letsel, waardoor tijdelijke ziekte ontstaat.

Op beklaagde, die de leeftijd van 16 jaren wel, maar die van 18 jaren nog niet bereikt heeft, recht gedaan naar de bepalingen welke ten aanzien van personen boven de leeftijd van achttien jaren gelden. Geldboetstraffen opgelegd, met vervangende tuchtschoolstraf.

(Wb. v. Str. artt. 23, 39 septies en 308, A.P.V. Gemeente Eyselshoven artt. 23 en 180).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van den Fiscaal tegen G. F. G., oud 17 jaren, geboren te Schaesberg (Limburg), gerequiereerde, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als vliegtuigmaker der 3e klasse (V) bij het Marine Opleidingskamp te Hilversum,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad dd. 2 Mei 1947 No. CZM/JZ/1218/686;

Gezien het bevel tot bijeenkomst van den Zeekrijgsraad dd. 1 October 1947, aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op 24 Februari 1947 des namiddags te omstreeks 13.45 uur te Eyselshoven hoogst roekeloos en onvoorzichtig in strijd met „de Algemene Politieverordening dier gemeente van de — ter hoogte „van het punt van samenkomst der voor het openbaar verkeer open „staande wegen Clementsstraat, Coelgroevenstraat en Marialaan gelegen — top van die laan, waar deze niet te overzien is, zonder zich „van tevoren ervan te vergewissen of zich geen voetgangers op die

„weg bevonden, met een door hem bestuurde slede, waarop het meisje „M. C. Pauli eveneens had plaats genomen, gereden is over die met „sneeuw bedekte, gladde, sterk naar beneden hellende laan in de „richting van de Wimmersstraat, terwijl hij wist, dat hij die slede „niet op elk gewenst moment tot stilstand kon brengen en toen met „grote snelheid de op die laan lopende jongen A. Schoeters heeft „aangereden, waardoor deze op de slede is gevallen en een dubbele „beenbreuk aan het linkeronderbeen heeft bekomen, in verband waar- „mede hij tot 9 Juni 1947 in een ziekenhuis moest worden ver- „pleegd”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben ver- klaard:

1e. *G. F. G., oud 17 jaren, als beklagde:*

dat hij op 24 Februari 1947 te Eygelshoven is gaan sleden op de Marialaan, welke laan vanaf het punt van samenkomst der wegen Clementsstraat-Coelgroevenstraat en de top van de Marialaan sterk naar beneden afhelt;

dat zich bij de top van de Marialaan een bocht bevindt en de laan van deze top af niet is te overzien;

dat wanneer men van de Marialaan met een slede afglijdt, men de slede niet op elk gewenst moment tot stilstand kan brengen;

dat in de middag van 24 Februari 1947 de Marialaan met sneeuw bedekt en de sneeuw hard en glad was;

dat hij te omstreeks 13.45 uur dien middag van 24 Februari 1947 weer eens gezeten op zijn slede van de top van de Marialaan gestart is in de richting van de Wimmersstraat;

dat een meisje, Maria Catharina Pauli genaamd, toen vóór hem op de slede zat;

dat hij, vóór hij van de top van de Marialaan startte, niet heeft gekeken of de Marialaan vrij was;

dat toen de slede op gang gekomen was en zij de bocht gelegen bij de top van de Marialaan gepasseerd waren en hij de hele baan kon overzien, hij midden op de weg ongeveer 30 meter vóór hem een kleine jongen zag, lopende of glijdende in dezelfde richting als waarin hij zich voortbewoog;

dat zij die jongen met grote snelheid van achteren aanreden en deze achterover op de slede viel, waarna zij nog ongeveer 40 meter zijn doorgeleden;

2e. *A. Schoeters, oud 8 jaren, na te zijn aangemaand om de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zeggen:*

dat hij op 24 Februari 1947 om ongeveer 13.30 van zijn huis, gelegen Clementsstraat te Eygelshoven, over de Marialaan aldaar naar school ging;

dat toen hij op de Marialaan lopend omkeek, een slede, waarop G. en een meisje zaten, al zo dicht bij hem was, dat hij niet meer ontwijken kon;

dat hij voorover op de slede kwam te vallen:

dat hij gemerkt heeft, dat hij van de slede werd opgepakt door iemand en toen hij weer wakker werd, thuis lag;

dat hij daarna naar het ziekenhuis in Kerkrade is vervoerd, waarin hij vier maanden heeft gelegen;

dat zijri linkerbeen gebroken was;

3e. *J. J. Plum, oud 23 jaren, als getuige:*

dat hij in de middag van 24 Februari 1947 te omstreeks 13.45 uur zich te Eygelshoven bevond aan de Marialaan op de plaats waar deze uitkomt in de Wimmersstraat;

dat vandaar de Marialaan steil naar boven gaat;

dat vlak bij de top een bocht in de weg is;

dat van de plaats waar hij zich bevond de top van de Marialaan niet te zien is;

dat hij een kleine jongen naar beneden zag lopen en glijden;

dat hij tegelijkertijd een slede naar beneden zag komen, welke al door de bocht was en een hoge vaart had;

dat, toen de slede het jongetje dicht genaderd was, dat jongetje zich omdraaide en meteen daarop aangesleed werd;

dat dat jongetje voorover op de slede viel, waarop G. en een meisje zaten, waarna de slede nog ongeveer 20 meter doorging;

dat hij het aangeslede jongetje, dat niet kon lopen, in zijn armen heeft genomen en naar huis gebracht;

4e. . . .enz.;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen, zijnde de verklaring van de nog niet zestienjarige A. Schoeters geheel geloofwaardig te achten, wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld eraan, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gequalificeerd als:

1e. TE EYGELSHOVEN OP DE OPENBARE WEG SLEDEN, ZONDER „DAT DEZE DOOR EEN DAARVOOR OF DAARACHTER LOPEND PER-„,SOON WORDEN BESTUURD, LANGS EEN HELLEND VLAK LATEN „AFGLIJDEN“;

2e. „AAN ZIJN SCHULD TE WIJTEN ZIJN DAT EEN ANDER ZO-„,DANIG LICHAMELIJK LETSEL BEKOMT, WAARUIT TIJDELIJKE „ZIEKTE ONTSTAAT“;

Overwegende, dat beklagde de leeftijd van zestien jaren wel, doch die van achttien jaren nog niet heeft bereikt en het wenselijk voorkomt om met toepassing van artikel 39 septies laatste lid van het Wetboek van Strafrecht rechtdoende naar de bepalingen ten aanzien van personen boven de leeftijd van achttien jaren geldende de na te noemen straffen op te leggen;

Gezien de artikelen 23 en 180 van de Algemene Politieverordening voor de gemeente Eygelshoven, 23, 37 septies laatste lid, 62, 91 en 308 van het Wetboek van Strafrecht, 185, 188 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het den beklaagde tenlastegelegde in dier voege als hoger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hoger werd aangegeven;

Veroordeelt beklaagde deswege:

1e tot een geldboete van *een gulden*, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door plaatsing in een inrichting voor één week;

2e tot een geldboete van *vijf gulden*, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door plaatsing in een inrichting van één week.

Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië.

Vonnis van 14 November 1947.

President: Lt. Kol. d. Mars. (KMR, SD, TV.) P. Eenhoorn.

Leden: Lt. Kol. d. Mars. (KMR) B. Schreuders, Off. v. Adm. 1e kl. F. C. H. Schlamilch, Off. M.S.D. 1e kl. W. P. J. Brunet de Rochebrune en Luit. t. zee 1e kl. Douw van der Krap.

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. Mr. M. Krauss.

Raadsman: Luit. t. zee 2e kl. (KMR) G. Luitiag.

(1) Vervalsing van een geneeskundige verklaring met het oogmerk het openbaar gezag te misleiden en (2) het gebruiken van dat geschrift als ware het echt en onvervalst.

Beklaagde had een request tot verkrijging van Europees verlof ingediend, onder overlegging van een afschrift van een geneeskundige verklaring over ziekten of gebreken van zijn in Europa verblijvende echtgenote, waarin de datum was weggelaten. Eerst op navraag legde beklaagde de originele verklaring over, waarin hij het cijfer 5 van het jaartal 1945 had veranderd in 6.

De Krijgsraad spreekt beklaagde vrij van de valsheid, omdat het request, ongetekend en in enkelvoud in stede van in vijfvoud ingediend, niet voldoet aan de voorschriften nopens het indienen van verzoelerschriften en veroordeelt hem terzake van het gebruikmaken van de vervalste verklaring.

Anders: het Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië in de achter het vonnis opgenomen sententie (van 16 Januari 1948).

(Wb. v. Sr. art. 229).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIË,

in de zaak van de Fiscaal, razione officii, tegen L. S. N., oud 27 jaren, geboren te Buitenzorg, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als monteur der 1e kl. zlm bij de Koninklijke Marine,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Waarnemend Commandant Zeemacht Nederlands-Indië dd. 12 Maart 1947 no. J. 1/D/4/2;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 20e October 1947 no. J. 2/D/25/7, aan de voet van welk stuk aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, in of omstreeks de maand October 1946, te Tandjong Priok (Batavia)

a . ene schriftelijke geneeskundige verklaring nopens het bestaan van ziekten of gebreken van zijne echtgenote, welke verklaring op 19 Augustus 1945 was opgemaakt door de geneeskundige Dr. A. T. Duncan te Dundee, heeft vervalst, door daarin het jaartal 1945 te wijzigen in 1946, met het oogmerk om het openbaar gezag, in casu de Commandant der Zeemacht in Nederlaridsch-Indië of enige andere Marine-autoriteit te misleiden:

„b. met het oogmerk om het openbaar gezag, in casu de Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië of enige andere Marine-autoriteit te misleiden, van de onder a, bedoelde schriftelijke verklaring, nopens het bestaan van ziekten of gebreken van zijn echtgenote, nadat daarin, gelijk hij wist, het daarop vermelde jaartal 1945 valselijk was gewijzigd in 1946, gebruik heeft gemaakt, als ware zij echt en onvervalst, door deze vervalste geneeskundige verklaring ter staving van een door hem op 1 October 1946 tot voornoemde Commandant der Zeemacht gericht verzoekschrift aan zijn commandant over te leggen“;

Gelet enz.:

Gelet op de schriftuur van eis, door de Fiscaal voorgedragen en daarna in de Krijgsraad overgegeven, (daartoe strekkende dat de Krijgsraad de beklaagde schuldige verklare aan:

a. „Een schriftelijke geneeskundige verklaring nopens het al of niet bestaan of bestaan hebben van ziekten, zwakheden of gebreken, vervalsen met het oogmerk om het openbaar gezag te misleiden“,

b. „Met het oogmerk om het openbaar gezag te misleiden van een vervalste schriftelijke geneeskundige verklaring nopens het al of niet bestaan of bestaan hebben van ziekten, zwakheden of gebreken, gebruik maken als ware zij echt en onvervalst“,

en hem deswege veroondele tot een gevangenisstraf voor de duur van vier maanden;

Gezien: . . .enz.;

Post alia:

Overwegende omtrent het bewijs der feiten;

dat niet is aan te nemen het door beklaagde sub a. ten laste gelegde, aangezien de Raad hier niet het oogmerk om het openbaar gezag te misleiden aanwezig acht;

dat door beklaagde immers niet een officieel request is ingediend, maar dat door hem een ontwerp-request is ingediend, opgemaakt door J. P. Loppis, 1e klerk bij het Departement van Binnenlands Bestuur te Batavia, en hij dit ontwerp-request ter beoordeling heeft laten zien aan zijn divisie-chef;

dat zijn divisie-chef blijk heeft gegeven zeer slecht met de bestaand-gang van zaken op de hoogte te zijn, door dit ongetekende

ontwerp-request met een afschrift van de originele doktersverklaring door te sturen naar de Commandant van de Marine-Afdeling Tandjong Priok;

dat in de verordeningen van de Koninklijke Marine voorgeschreven staat, dat een request ondertekend dient te worden ingediend;

dat het bovendien de gewoonte is dit in vijfvoud in te dienen;

dat het door (beklaagde's divisie-chef doorgestuurde ongetekende request in enkelvoud dus niet als zodanig kan worden beschouwd;

dat bij het indienen van het request beklagde een afschrift van de doktersverklaring, welke ongedateerd was, heeft ingediend;

dat het de plicht van voornoemde divisie-chef was beklagde te wijzen op de vormen in acht te nemen bij het indienen van een request en hij hem bij navraag naar de originele doktersverklaring op zijn foutieve handeling had moeten wijzen;

dat echter beklagde bij herhaalde navraag van zijn commandant, waarbij medegedeeld werd dat het request niet in behandeling kon worden genomen, toch de originele vervalste doktersverklaring heeft ingediend;

dat de Raad daarom van oordeel is, dat dan ook door de verklaring van de beklagde en die van de getuigen, benevens uit de inhoud der ten processe aanwezige schriftelijke bescheiden wettig en overtuigend is bewezen met beklagde's schuld eraan, hetgeen hem sub b. is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde strafbaar is en behoort te worden gequalificeerd als:

„Met het oogmerk om het openbaar gexag te misleiden van een „vel-valste schriftelijke geneeskundige verklaring, nopens het ai of „niet bestaan of bestaan hebben van xiekten, xwakheden of gebreken, „gebruik maken, als ware zij echt en onvervalst“;

Overwegende omtrent de op te leggen straf,

dat de Raad de onoordeelkundige wijze van de behandeling van het ingediende request door de divisie-chef van de beklagde in rekening wil brengen;

dat dan ook de na te noemen straf wordt geacht te staan in een goede verhouding tot de ernst van het gepleegde misdrijf. gelet op de persoonlijkheid van de dader en de omstandigheden waaronder het feit heeft plaatsgevonden;

Gezien de artikelen 2, 4 en 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 229 van het Wetboek van Strafrecht, 185 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

(volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de duur van één week — Red. M.R.T.).

Uit de Memorie van Appèl van de Fiscaal:

N. is in het bezit van een Engelse doktersverklaring betreffende ziekte van zijn vrouw, gedateerd 19 Augustus 1945. Van de 5 maakt hij een 6 en dient vervolgens een ongetekend request in om naar Nederland te mogen vertrekken, gedateerd 1 October 1946, met als bijlage een afschrift van de vervalste doktersverklaring, waarop de datum is weggelaten.

Als de secretaris van zijn commandant om de originele doktersverklaring vraagt, dient N. die in. Dit laatste is een geheel vrijwillige daad van N., die, zoals ik het zie, de gevaarlijkheid ervan voor hemzelf begrijpende, daarmede gewacht heeft totdat hem om het origineel werd gevraagd.

Tot op dat ogenblik bestond steeds de mogelijkheid dat hetzij niet opgemerkt werd dat een afschrift was overgelegd, hetzij dat genoegen werd genomen met dat afschrift.

In de gedachtengang van de Krijgsraad zou N. min of meer onvrijwillig de vervalste originele doktersverklaring hebben ingediend. Daardoor zou gebleken zijn dat het oogmerk om met en door de vervalsing het openbaar gezag te misleiden, niet bestaan heeft en (alhoewel hetgeen volgt niet in het vonnis te lezen valt is dat n.m.n. wederom een logische gevolgtrekking van het voorafgaande) zou de schuld van N. ten aanzien van het gebruik maken van de vervalste verklaring belangrijk zijn verminderd.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië.

Sententie van 16 Januari 1948.

President: Mr. J. C. Berenschot (plv.).

Leden: Kolonel M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm. 2e kl.

L. P. van Boven.

Advocaat-Fiscaal: Mr. J. E. K. Bondam (plv.).

(Zie het hiervóór opgenomen vonnis van 14 November 1947).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDS INDIË,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord den door den plv. Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië genomen en daarna schriftelijk overgelegden eis in appèl (*strekken de tot bekrachtiging aan het vonnis — Red.*);

Overwegende, dat ten deze naar behoren is geprocedeerd en de eerste rechter op de in zijn vonnis aangevoerde gronden en middelen, welke het Hof overneemt en tot de zijne maakt, terecht een schuldigverklaring en veroordeling van beklagde terzake van het ham sub b ten laste gelegde heeft uitgesproken en het bewezen verklaarde feit met juistheid heeft omschreven, zodat te dezen aanzien het beroepen vonnis als wel en terecht gewezen kan worden bevestigd;

Overwegende evenwel met betrekking tot het aan beklagde sub a ten laste gelegde, dat het Hof zich met de vrijspraak hiervan geenszins kan verenigen;

dat nl. de vervalsing van het geïncrimineerd geschrift op tijd, plaats en wijze als in de telastelagging is omschreven alsmede de aard en strekking van het geschrift rechtens vaststaan door de eigen gerechtelijke erkenning van beklagde, de onder ede afgelegde verklaringen van de getuigen J. P. Loppis, Mas Abdoe Sjarifin en K. L. J. Koch en de ten processe aanwezige in het beroepen vonnis nader aangeduide schriftelijke bescheiden;

dat dus ter vaststelling van beklagde's schuld in deze te onderzoeken overblijft, of beklagde met die vervalsing bet door de wet

vereiste oogmerk heeft gehad tot misleiding van het openbaar gezag; dat de eerste rechter dit oogmerk niet aanwezig heeft geacht, echter ten onrechte;

dat het immers duidelijk is, dat beklagde met de vervalsing een zeker doel voor ogen heeft gehad;

dat hij weliswaar zulks ontkent, doch deze ontkenning niet aanvaard kan worden alleen reeds gelet op de nauwgezette wijze waarop hij de vervalsing heeft uitgevoerd;

dat bovendien het door beklagde beoogde doel wordt geopenbaard door de gelegenheid, waarbij hij die vervalsing pleegde, nl. de gelegenheid van het indienen van een request, waarbij ter verkrijging van het daarin verzocht Europees verlof een doktersverklaring gevoegd moest worden en het dus van veel belang was, dat een bijgevoegd afschrift van een dergelijke verklaring, welke voor de betrokken autoriteit, in casu de Commandant Zeemacht, den doorslag kon geven voor de al of niet-inwilliging van het verzoek, een getrouwe oopie was van het origineel, hetgeen beklagde zeer wel begrepen moet hebben, evenals hij, zoals ook uit de verklaring van getuige Koch is gebleken, begrepen heeft, dat hij met een recente doktersverklaring meer kans van slagen zou hebben dan met een oud attest, zodat, dit alles in beschouwing genomen, zijn oogmerk erop gericht moet zijn geweest bij dien Commandant Zeemacht den indruk te wekken, dat hij een doktersverklaring van pas verstreken datum bezat;

dat beklagde voorts nog heeft opgegeven, dat hij den vervaardiger van het afschrift, nl. getuige Loppis, heeft opgedragen in het afschrift denzelfden datum te vermelden als van het oorspronkelijke stuk, doch zulks niet alleen, gelet op het door hem beoogde doel, onwaarschijnlijk is, doch bovendien door getuige Loppis wordt ontkend hieromtrent enige instructie van beklagde te hebben ontvangen en het dan ook veeleer is aan te nemen, dat, waar het afschrift ongedateerd is gebleven, getuige Loppis die datering met opzet heeft nagelaten, wel voelende, dat hij zich niet kon wagen aan het invullen van een onjuiste datum;

Overwegende, dat dan ook op grond van het bovenstaande als rechtens vaststaand aangenomen kan worden, dat beklagde met de vervalsing wel degelijk het oogmerk heeft gehad tot misleiding van den Commandant Zeemacht d.i. het openbaar gezag, weshalve, waar thans het geheel aan beklagde sub *a* tenlastegelegde, zomede zijn schuld daaraan, wettig en overtuigend is bewezen, beklagde aan dit feit sub *a*, opleverende het misdrijf ex artikel 229, lid 1 Wetboek van Strafrecht. behoort te worden schuldig verklaard en deswege veroordeeld, zulks met vernietiging van het te dezen opzichte door den eersten rechter besliste;

Overwegende aangaande de opgelegde straf, dat deze evenzo niet gehandhaafd kan worden, nu beklagde mede aan het hem sub *a* ten laste gelegde is schuldig verklaard, en 'derhalve de ondervolgende straf, gelet op de omstandigheden van het geval en de minder gun-

stige persoonlijkheid van beklaagde, in juiste verhouding wordt geacht tot den aard en de ernst van het door beklaagde misdrevene;

Gelet nog op artikel 209 Regtspleging Zeeniagt en de artikelen 75 vlg. van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Ge-rechtshof in Nederland;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het op 14 November 1947 gewezen en uitgesproken vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, waarvan beroep, ten aanzien van de vrijspraak sub *a* alsmede ten aanzien van de opgelegde straf;

Verklaart de schuld van beklaagde mede aan het hem sub *a* ten laste gelege wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem terzake van dit feit schuldig aan het misdrijf:

„een schriftelijke geneeskundige verklaring nopens het al of niet „bestaan of bestaan hebben van ziekten, xwakheden of gebreken „vervalsen, met het oogmerk, om het openbaar gexag te misleiden“;

Veroordeelt hem deswege tezamen met het feit sub *b* tot een ge-vangenisstraf voor den tijd van *drie maanden*;

Bevestigt het beroepen vonnis voor het overige wat het feit sub *b* betreft.

Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië.

Vonnis van 5 Maart 1948.

President: Lt. Kol. d. Mars. (KMR, SD. TV) P. Eenhoorn.

Leden: Lt. Kol. d. Mars. (KMR) B. Schreuders, Off. v. Adm. 1e kl.

F. C. H. Schlamilch, Off. M.S.D. 1e kl. W. P. J. Brunet de Rochebrune en Lt. t, zee 1e kl. Douw van der Krap.

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. Mr. M. Krauss.

Raadsmen: Luit. t. zee 2e kl. P. J. Griep.

Beklaagde, Inheems sergeant, met verlof in het binnenland van Java, ontving bevel om zich op het hoofdkwartier van de Republi-keins Marine te Djocjakarta te melden en aanvaardde, uit vrees voor represaille-maatregelen tegen zijn gezin, de functie van burger-leraar aan het adelborsteninstituut van de ALRI te Tegal. Zodra de gelegenheid zich voordeed, meldde hij zich bij de Nederlandse marine-autoriteiten.

Vrijspraak van de ten laste gelege desertie.

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIE,

in de zaak van de Fiscaal, ratione officii, tegen O., oud 43 jaren, geboren te Pekalongan, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als sergeant,

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 19e Februari 1948 no. PJ. 2/9/25, aan de voet van melk stuk aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij. dienende als Inheems sergeant bij de Marinekazerne „„Kruiserkade” te Soerabaja, in tijd van oorlog, zich met verlof „bevindende dat op 15 Mei 1947 eindigde, zich opzettelijk op die „datum niet in die kazerne heeft teruggemeld en sindsdien onge- „oorloofd daarvan afwezig is gebleven, totdat hij, na zich te B. „(Midden-Java) bij de Oudst Aanwezend Zee-officier te hebben „teruggemeld, op 14 November 1947 in voormelde kazerne werd „teruggebracht”;

Gelet: . . . enz.;

Gelet op de schriftuur van eis van de Fiscaal. . . enz. *[streckende tot veroordeling terzake van: „Desertie gepleegd in tijd van oorlog” tot een voorwaardelijke gevangenisstraf voor de duur van negen maanden. — Red. M.R.T.]*.

Overwegende, dat de beklagde ten processe verklaard heeft:

dat hij in Mei 1947 als sergeant bij de Marine-Kazerne Kruiserkade diende; dat hij in die tijd een brief van zijn vrouw ontving, waarin deze hem berichtte, dat zij te K. logeerde en hem schreef, dat als hij haar niet kwam opzoeken en weghalen, zij van hem af wilde;

dat hij toen bij de Marine-Kazerne Kruiserkade een maand verlof heeft gevraagd; dat hij deze maand verlof inderdaad kreeg, toen hij had opgegeven, dat zijn vrouw en kinderen te Soerabaia waren en dat hij zijn verlof in Soerabaia wilde doorbrengen; dat hij dit opgaf, omdat hij bang was geen verlof te zullen krijgen om naar het binnenland te gaan; dat zijn maand verlof op 15 April 1947 inging;

dat hij vervolgens naar het hoofd van de Inlichtingendienst te Soerabaia, de Luitenant ter Zee A. is gegaan en deze om toestemming heeft gevraagd om zijn, beklagdes moeder en zusje uit het binnenland te halen; dat hij zijn verzoek zo inkleedde, omdat hij bang was anders van de Luitenant ter Zee A. geen toestemming te zullen ontvangen, daar hij, beklagde, geen enkele garantie voor zijn terugkomst kon stellen;

dat hij aan de Luitenant ter Zee A. heeft verteld, dat hij zijn moeder en zusje uit K. wilde ophalen; dat hij echter niet de Luitenant ter Zee A. heeft wijsgemaakt, dat hij, beklagde, van zijn Commandant verlof had ontvangen om naar K. te gaan;

dat de Ltz. A. hem de gewenste toestemming gaf en hem vroeg zoveel mogelijk waardevolle inlichtingen in het binnenland te verzamelen; dat Ltz. A. hem, beklagde, echter waarschuwde voor het feit, dat zich veel ex-marinemensen in het binnenland bevonden en dat de kans, om door een van hen herkend te worden groot was; dat er tussen de Ltz. A. en hem, beklagde, is afgesproken dat hij, beklagde, hoogstens 3 weken zou wegblijven en vervolgens zou proberen per prauw van P. weg te komen en zich in verbinding te stellen met een R.P. boot;

dat hij toen op 17 April 1947 per fiets over B, S. en D. is gereden; dat hij in D. zijn fiets achtergelaten heeft en per vrachtauto

naar K. is gelift; dat hij toen de 18e April 1947 in K. aankwam en zijn vrouw aantrof; dat hij daar zijn intrek nam en de eerste dagen niet buiten is geweest; dat hij een paar dagen later met zijn vrouw is gaan wandelen en toen een zekere Kartojo tegenkwam, die korporaal-monteur was geweest bij de Koninklijke Marine; dat deze hem, beklaagde, vroeg, wat hij, beklaagde, te K. deed; dat hij, beklaagde, toen geen rechtstreeks antwoord heeft gegeven doch heeft verteld dat hij maar met zijn vrouw wandelde; dat hij, beklaagde, toen maar weer een dag of vier is thuisgebleven en toen plotseling een schriftelijk dienstbevel kreeg van de ALRI te Djockjakarta, ondertekend door de secretaris Markas Besar ALRI; dat in deze brief vermeld stond, dat hij, beklaagde, zich zo snel mogelijk moest melden op het hoofdkwartier van de ALRI te Djockja; dat hij vermoedde, dat Kartojo aan Djockja gemeld had, dat hij, beklaagde, te K. zat;

dat hij, beklaagde, toen uit angst voor represaille niet durfde weigeren aan dit dienstbevel gehoor te geven; dat hij de volgende dag op eigen gelegenheid met zijn gezin naar M. is gegaan en daar zijn vrouw heeft achtergelaten; dat hij alleen is doorgereisd naar Djockja; dat hij zich daar onmiddellijk gemeld heeft op het hoofdkwartier van de ALRI; dat hij zijn schriftelijke oproep aan de wacht moest overgeven; dat hij toen bij de Chef Staf de Vice Admiraal Gunadi, die vroeger korporaal-telegrafist was bij de Koninklijke Marine, werd gebracht, die hem, beklaagde, zeer joviaal ontving; dat deze hem, beklaagde, vertelde een instructeur nodig te hebben, eerst voor de Sekolah Angkatan Laoet en later voor het Adelborsten-instituut te Tegal; dat Gunadi hem toen vroeg, waarom hij, beklaagde, naar het binnenland was gekomen; dat hij, beklaagde, toen verteld heeft, dat hij dit gedaan had om bij de ALRI dienst te kunnen nemen; dat hij dit zeide op aanraden van Ltz. A., die hem, beklaagde, had verteld, dat hij, beklaagde, indien hij onthdekt mocht worden, moest zeggen dat hij een „overloper” was; dat hij deze houding heeft aangenomen vanaf het ogenblik, dat hij in K. het dienstbevel kreeg;

dat hij, beklaagde, de dag na aankomst te Djockja weer terug is gegaan naar M. en de daarop volgende dag is doorgereisd naar Tegal; dat hij, beklaagde, zich in Tegal gemeld heeft bij de directeur van de ALRI-school Adam, die de rang van Schout bij Nacht bekleedde; dat deze niets van zijn, beklaagdes, komst afwist en hem, beklaagde, toen als militair instructeur bij de school wilde indelen; dat hij, beklaagde, dit echter pertinent geweigerd heeft, doch wel zeide, als hurgerleraar aan de school les te willen geven; dat Adam hierin toestemde; dat hij, beklaagde, hoer begonnen is om een verhandeling samen te stellen; dat er besloten werd, dat hij, beklaagde, aan de hand van dit dictaat zou beginnen met lesgeven aan de ALRI-school; . . . enz.;

dat hij, beklaagde, toen hij in K. het dienstbevel van het hoofdkwartier van de ALRI kreeg, niet naar Soerabaia is gegaan uit angst dat tegen zijn vrouw en kinderen represaillemaatregelen zou-

den worden genomen; dat hij het dienstbevel aan niemand heeft laten zien, en dat hij er ook met niemand over gesproken heeft;

Overwegende, dat de navolgende getuigen ten processe onder ede hebben verklaard:

1. A., oud 53 jaar, wonende te Soerabaia, van beroep Ltz. der 1e klasse, thans hoofd Nefis te Soerabaia;

dat midden Januari 1947 zich de Inheemse sergeant O. zich bij hem, getuige, vervoegde en vertelde dat deze een maand verlof had gekregen teneinde naar K. te gaan om daar zijn, beklaagde's, familie op te halen; dat O. hem, getuige, vroeg, of deze soms nog iets voor hem, getuige, hon doen in het binnenland; dat hij, getuige, geen speciale opdracht voor O. had, doch vertelde, dat O. maar moest zorgen zoveel mogelijk inlichtingen te verzamelen; dat hij, getuige, toen inlichtingen over O. heeft ingewonnen en zeer gunstige inlichtingen omtrent O. ontving; dat men hem, getuige, vertelde, dat O. volkomen betrouwbaar was;

dat O. toen ook nog de mogelijkheid van terugkeer met hem, getuige, besproken heeft; dat hij, O. heeft gezegd, dat indien deze mocht aangehouden worden door een van de eigen posten, deze post zich dan in verbinding moest stellen met hem, getuige, en dat hij dan alle gewenste inlichtingen over O. zou geven; dat hij, getuige, O. verder nog gezegd heeft, dat het wellicht minder riskant zou zijn om met een prauw over zee terug te komen;

dat hij, getuige, meent zich te herinneren, dat O. in het bezit was van een verlofpas waarop stond, dat O. naar K. kon gaan teneinde zijn familie daar op te halen; dat hij, getuige, na een maand hoorde, dat O. niet van verlof was teruggekeerd en toen vermoedde, dat O. in Republikeins gebied was vastgehouden;

dat hij, getuige, vlak na de bevrijding van K. naar O. heeft geïnformeerd; dat hij toen vernam, dat O. in K. was geweest, doch al vrij gauw naar Tegal was gegaan en daar een vrij hoge positie bij de ALRI innam;

dat hij, getuige, nag kan verklaren, dat O. het bezwaar om uit het binnenland terug te keren niet zo zwaar inzag, daar O. verklaarde, dat hij als inlander verkleed zou gaan; dat O. tegen hem, getuige, uitdrukkelijk verklaard heeft, dat die zijn vrouw uit K. wilde ophalen en dat dit zijn, O.'s, hoofdmotief was om naar K. te gaan;

2. B., oud 30 jaren, dienende als Luitenant ter Zee der 2e klasse te Soerabaia: . . . enz.;

Overwegende ten aanzien van het bewijs der feiten, dat het de Raad uit de verklaringen van beklaagde en getuigen niet blijkt dat beklaagde zich na ommekomst van zijn verlof opzettelijk niet in de kazerne heeft teruggemeld;

dat hij de verklaring van beklaagde, dat hij uit angst voor represaillemaatregelen tegen zijn gezin niet durfde weigeren [te voldoen — Red.] aan het hem door het hoofdkwartier van de ALRI gezon-

den dienstbevel, gezien de toentertijd heersende omstandigheden, als geloofwaardig aanneemt;

dat mede hiertoe bijdraagt het feit dat beklagde geweigerd heeft bij de ALRI een militaire rang te bekleden en hij gedurende de politionele actie in stede met de ALRI naar het binnenland te evacueren zich onmiddellijk weer bij de Koninklijke Marine heeft teruggemeld; dat tevens de persoonlijkheid van (beklaagde, die zich gedurende zijn bijna twintigjarige diensttijd bij de Koninklijke Marine heeft onderscheiden als een voorbeeldig militair, een waarborg vormt voor zijn betrouwbaarheid;

dat derhalve de Raad van oordeel is dat het de beklagde ten laste gelegde niet wettig en overtuigend bewezen is en hij mitsdien daarvan dient te worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 2, 4, 60 Wetboek van Militair Strafrecht; 185, 188, 189 Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen de beklagde is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Spreekt hem derhalve vrij.

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 15 April 1948.

President: Luit. Kolonel Mr. E. de Visser.

Leden: Kapiteins Mr. E. A. Vonk en Mr. J. H. Dambrink.

Auditeur-Militair: Majoor Mr. A. H. Geesink.

Ten laste gelegde diefstal niet bewezen; ten aanzien van de subsidiair ten laste gelegde verduistering de beklagde ontoerekeningsvatbaar verklaard. De Krijgsraad spreekt beklagde op die grond vrij, zonder eerst over het bewezen der verduistering en de qualificatie een uitspraak te geven.

In hoger beroep (zie de na het vonnis opgenomen sententie) verbeterd: het primair ten laste gelegde niet bewezen; het subsidiaire bewezen en gequalificeerd als „verduistering“, doch beklagde ter sake niet strafbaar geacht en vrijgesproken.

(R.L. art. 193).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen X., reserve-kapitein, beklagde,

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

dat hij, terwijl hij als Kapitein in werkelijke dienst was bij de . . . compagnie van het . . . Regiment . . . , althans als militair in de zin der wet, onder de gemeente . . . , in ieder geval in Nederland, op of omstreeks . . . met het oogmerk van wederrechtelijke toe-eigening heeft weggenomen een regenjas, toebehorende aan de Kor-net Y., in ieder geval aan een ander dan aan hem, beklagde, welk

feit is voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht en voor zoverre opgemelde telastelegging niet tot veroordeling kan voeren, op tijd en plaats voormeld bedoelde regenjas anders dan door misdrijf onder zich hebbend, opzettelijk wederrechtelijk zich heeft toegeëigend;

Gelet op de ambtelijke verklaring dd. ondertekend door de Commandant, de Majoor, zakelijk inhoudend, dat beklagde sedert in werkelijke dienst is geweest;

Overwegende, dat beklagde voor de Officier-commissaris zakelijk heeft verklaard en hierop ter terechtzitting is gerecolleerd :

dat hij op zijn regenjas had opgehangen in de mess aan de pilaar, waaraan hij dat gewoon was; dat hij op [den volgenden dag] des morgens aan het ontbijt in bedoelde mess bericht kreeg, dat hij zich bij de Bataljonscommandant moest melden;

dat hij toen in allerijl zijn ontbijt heeft beëindigd en van de pilaar, waaraan hij zijn regenjas daags tevoren had opgehangen een regenjas heeft genomen en deze in zijn kwartier op zijn bed heeft gelegd; dat hij vervolgens zijn dienst heeft gedaan en dat 's middags in de mess door de Kornet Y. in het algemeen werd gevraagd of iemand wist waar zijn regenjas was; dat beklagde op dat moment zijn, beklagdes jas opmerkte, hangende in de mess op een andere plaats, dan waar hij hem had achtergelaten; dat hij wellicht daardoor beïnvloed, menende, dat de vraag van de Kornet Y. wantrouwend klonk en overwerkt zijnde, plotseling niet goed meer wist wat hij deed; dat hij na de maaltijd in paniekstemming naar zijn kwartier is gegaan en aldaar is gaan zitten piekeren hoe hij de aanwezigheid van de regenjas van Y. aldaar zou verklaren; dat op dat moment Y. met een marechaussee naar zijn kwartier kwam en hij toen drie sterren op de jas heeft aangebracht; dat hij vervolgens aan de Kornet heeft gevraagd hem buiten tegenwoordigheid van de marechaussee te mogen spreken, doch dat hij niet meer weet, wat zich toen heeft afgespeeld;

Overwegende, dat de verklaring van getuige Y. voor de Officier-Commissaris afgelegd, waarbij hij, ter zitting gerecolleerd, is blijven volharden, zakelijk inhoudt:

dat op zijn regenjas, die hij in de Officiersmess te had achtergelaten, aldaar niet meer aanwezig was, waarna hij de marechaussee in de zaak heeft gemengd; dat hij met de marechaussee onder meer ook is gegaan naar het kwartier van beklagde, die hem op de trap tegemoet kwam, en hem, getuige, noodde om alleen binnen te komen, daarbij zeer zenuwachtig zijnde; dat beklagde de deur van zijn kamer achter hem, getuige, op slot deed en de indruk maakte half van zinnen te zijn in een toestand, zoals hij zelden iemand had gezien, zelfs zo, dat hij, getuige een moment angstig werd;

Overwegende, dat de verklaring van getuige Z. voor de Officier-Coinmissaris afgelegd, zakelijk onder meer inhoudt:

dat hij niet kan aannemen, dat beklagde opzettelijk een ander-mans jas heeft meegenomen, en dat hij gelet op zijn overigens som-tijds vreemde gedragingen, het wel mogelijk acht, dat beklagde voor zijn gedragingen, toen hij had ontdekt een verkeerde jas te hebben meegenomen, niet aansprakelijk kon worden gesteld;

Overwegende, dat het de Krijgsraad aannemelijk voorkomt, dat beklagde bij vergissing de regenjas van de kornet Y. uit de Offi-ciersmess heeft meegenomen en hij aldus deze regenjas te goeder trouw onder zich heeft gekregen, zodat hij niet geacht kan worden zich te hebben schuldig gemaakt aan diefstal;

Overwegende, dat voor wat de ten laste gelegde verduistering betreft, de Krijgsraad wil meegaan met het psychiatrisch rapport dd. 5 Februari 1948, uitgebracht door de Res. Officier van Gezond-heid 2e klasse, P. J. van der Leeuw, met name, met de daarin ver-vatte conclusie als zou beklagde tijdens het begaan van het straf-baar feit niet toerekeningsvatbaar zijn;

Overwegende, dat Piet Jacob van der Leeuw, reserve-Officier van Gezondheid als getuige-deskundige ter zitting heeft verklaard:

dat hij geheel volhardt hij het rapport door hem op 5 Februari 1948 uitgebracht; dat beklagdes gedragingen voor een man van zijn ontwikkeling en verstandelijke vermogens slechts verklaarbaar zijn, als in zijn psyche een niet direct waarneembare, maar in bij-zondere omstandigheden tot uiting komende locus minoris resistentiae aanwezig is, wat in de door beklagde meegedeelde voorgeschiedenis aantoonbaar is;

Gezien het schrijven dd. 17 September 1947 van de Res. Off. v. Gez. 2e kl. F. v. d. Hoeven aan de Chef van het Militair Hospitaal te Nijmegen;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde is ten laste gelegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Gezien nog de artikelen 1, 2. 60 . 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 193 van de Regtspleging bij de Landmagt, 76 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrect;

Recht doende:

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde is ten laste gelegd en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 17 Mei 1949.

President: Mr. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Luitenant-Generaal Dijkhoorn en Generaal-Majoor tit. b.d. Schimmel (plv.).

(Zie ket hiervóór opgenomen vonnis).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat het Hof zich niet kan verenigen met het vonnis, waarvan beroep;

Overwegende, dat beklagde is ten laste gelegd: [zie het vonnis — Red.] ;

Overwegende, dat het Hof niet wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen beklagde primair is ten laste gelegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken;

Overwegende, ten aanzien van het de beklagde subsidiair ten laste gelegde:

dat beklagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij op zijn regenjas had opgehangen in de mess aan de pilaar, waaraan hij dat gewoon was; dat hij op [de volgende dag] des morgens aan het ontbijt in bedoelde mess 'bericht kreeg, dat hij zich bij de Bataljonscommandant moest melden; dat hij toen in allerijl zijn ontbijt heeft beëindigd en van de pilaar, waaraan hij zijn regenjas daags tevoren had opgehangen een regenjas heeft genomen en deze in zijn kwartier op zijn bed heeft gelegd; dat hij vervolgens zijn dienst heeft gedaan en dat 's middags in de mess door de Kornet Y. in het algemeen werd gevraagd of iemand wist, waar zijn regenjas was; dat beklagde op dat moment, zijn, beklagdes jas opmerkte, hangende in de mess op een andere plaats, dan waar hij hem had achtergelaten; dat hij, wellicht daardoor beïnvloed, menende, dat de vraag van de Kornet Y. wantrouwend klonk en overwerkt zijnde, plotseling niet goed meer wist, wat hij deed; dat hij na die maaltijd in paniekstemming naar zijn kwartier is gegaan en aldaar is gaan zitten piekeren, hoe hij de aanwezigheid van de regenjas van Y. aldaar zou verklaren; dat op dat moment Y. met een marechaussee naar zijn kwartier kwam en hij toen drie sterren op de jas heeft aangebracht; dat hij vervolgens aan de Kornet heeft gevraagd hem buiten tegenwoordigheid van de marechaussee te mogen spreken, doch dat hij niet meer weet, wat zich toen heeft afgespeeld;

Overwegende, dat Y., ten processe als getuige gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij op zijn regenjas, die hij in de Officiersmess te had achtergelaten, aldaar niet meer aanwezig vond, waarna hij de marechaussee in de zaak heeft gemengd; dat hij met de marechaussee onder meer ook gegaan is naar het kwartier van beklagde, die hem op de trap tegemoet kwam en hem, getuige, noodde om alleen binnen te komen, daarbij zeer zenuwachtig zijnde; dat beklagde de deur van zijn kamer achter hem, getuige, op slot deed en de indruk maakte half van zinnen te zijn in een toestand, waarin hij zelden iemand had gezien, zelfs zo, dat hij, getuige, een moment angstig werd; dat hij toen aan die deur zijn regenjas zag hangen, waarop beklagde en hij gelijktijdig zeiden: „daar is hij“; dat beklagde

hem daarop verzocht aan zijn vrouw en kinderen te willen denken en er geen werk van te maken; dat hij aan niemand toestemming gegeven had om zijn regenjas weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat het Hof op grond van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen beklagde subsidiair is ten laste gelegd, te weten, dat hij, terwijl hij als kapitein in werkelijke dienst was bij de Cie van het Regiment, onder de gemeente, omstreeks een regenjas toebehorende aan de Kornet Y., anders dan door misdrijf onder zich hebbend, opzettelijk wederrechtelijk zich heeft toegeëigend;

Overwegende, dat het aldus bewezen verklaarde moet worden gequalificeerd als: verduistering;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel **321** van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, ten aanzien van beklagde's schuld, dat het psychiatrisch rapport d.d. Februari 1949, opgemaakt door H. A. Gerritsen, Dr. D. Wiersma en Dr. J. J. Wuite Jr., psychiaters, na de daartoe vereiste eed te hebben afgelegd, als conclusie bevat:

dat het door beklagde wegnemen en meenemen van de hem niet toebehorende jas naar het oordeel van de ondergetekenden een vergissing is geweest, zonder opzet en zonder de bedoeling om de jas te stelen; dat voor deze periode van de dag en dus voor het wegnemen van de jas, de beklagde toerekeningsvatbaar is; dat voor de periode na de lunch, waarin de beklagde een reeks handelingen pleegde, welke de schijn wekten, dat hij trachtte de bij vergissing meegenomen jas te verduisteren en zich toe te eigenen, hij echter niet toerekeningsvatbaar is; dat de toestand, waarin hij toen verkeerde van zeer voorbijgaande aard was; zodat geen bepaalde geneeskundige maatregelen te zijnen aanzien behoeven te worden aanbevolen;

Overwegende, dat het Hof de conclusie, zoals neergelegd in genoemd psychiatrisch rapport overneemt en tot de zijne maakt:

Overwegende, dat derhalve het bewezen verklaarde feit, beklagde wegens ziekelijke storing zijner geestvermogens niet kan worden toegerekend, zodat beklagde niet strafbaar is;

Gezien behoudens voormeld artikel nog de artikelen **37** van het Wetboek van Strafrecht, alsmede de artikelen 75, 76d en 77 van 's Hof's Provisionele Instructie;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis, waarvan beroep;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklagde primair is ten laste gelegd;

Verklaart bewezen hetgeen beklagde subsidiair is ten laste gelegd;

Qualificeert dit als bovenvermeld;

Verklaart beklagde terzake van het bewezenverklaarde strafbare feit niet strafbaar;

Spreekt beklagde vrij.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Geboden zuinigheid.

In de vorige jaargang blz. 486 v. heb ik mededeling gedaan van de inhoud van de legerorder no. 242 L-LM. van dat jaar, bij welke, op aandrang van de Minister van Financiërs, aan ambtenaren, die voor dienstbelangen gebruik maken van een eigen auto, het onbehoorlijke werd voorgehouden van het gebruik maken van de diensten van hun ondergeschikten om die auto's te besturen, schoon te houden en te verzorgen. Ik heb toen de gissing gewaagd, dat, aangezien in die legerorder de officieren — die toch ook ambtenaren zijn — niet waren uitgesonderd, hier aan een misverstand moest worden gedacht: officieren wisten en weten toch zeer goed, dat de artikelen 7 en' 8 van het Reglement betreffende de krijgstucht hun de plicht opleggen om, ook in het belang van hun prestige, aan hunne ondergeschikten een voorbeeld te geven in hetgeen eerlijkheid en goede trouw meebrengt, resp. niet toelaat. In het opschrift van bovenbedoelde mededeling deed ik uitkomen, dat hetgeen vóór de laatste oorlog aan het Nederlandse ambtenarenkorps inclusief de militaire ambtenaren een Europese reputatie had bezorgd, nu van de Nederlandse officieren, als een goëd voorbeeld voor anderen, mocht worden verwacht.

Thans gewerd onxe Redactie de gedrukte circulaire van 4 October 1949, gericht tot alle officieren der K.L., welke hieronder wordt afgedrukt. Uit dexe rondzendbrief blijkt helaas, dat mijn gissing niet juist is geweest en dat zelfs in hogere rangen dienende officieren van dergelijke aan corruptie grenzende misbruiken worden verdacht. Moeten de Nederlandse officieren, die ook na de oorlog met vreemde collegae meer en meer in aanraking zullen komen, door de bedreiging met strenge maatregelen er toe gebracht worden de vanouds bekende goede reputatie, op welke ik zoëven doelde, hoog te houden? O tijden, o zeden!

R. C.

MINISTERIE VAN OORLOG
HOOFDKWARTIER
VAN DE GENERALE STAF
KABINET

's-Gravenhage, 3 Oct. 1949.

Kab. 911040

Onderwerp: gebruik van personenautoinobielen,
jeeps, enz.

Wanneer ik langs deze weg Uw aandacht vraag voor de dringende noodzaak om de regelingen betreffende het gebruik van personenautomobielen niet alleen naar de letter, maar vooral ook naar de geest na te leven, dan doe ik dat om vershillende redenen:

In de eerste plaats, omdat van alle militairen en in het bijzonder van officieren wordt verwacht, dat zij zich houden aan de voorschriften en niet trachten om deze op allerlei manieren te ontduiken. Dat is in strijd met een

goede krijgstucht en zal bovendien de overtreders zelf vroeg of laat in ernstige moeilijkheden brengen.

In de *tweede plaats*, omdat de exploitatie van automobielen veel geld kost en onze financiële positie uitermate zorgelijk is. Onnodig gemaakte kosten kunnen slechts tot gevolg hebben, dat wij meer dan thans het geval is, essentiële dingen in ons leger zullen moeten missen.

In *LO 1948, nr 273 L-LN* is een regeling gegeven voor het gebruik van personenautomobielen.

Het systeem is in grote lijnen:

- a. Er zijn enkele hoge autoriteiten aan wie een auto is toegewezen voor persoonlijk gebruik. Zij moeten zelf beoordelen, wanneer zij hun auto wel en niet kunnen gebruiken, afhankelijk van de positie, welke zij bekleeden, en de omstandigheden;
- b. Overigens wordt het personenvervoer verzorgd door de garnizoensgarages met de daarbij ingedeelde automobielen;
- c. Er zijn enkele gevallen genoemd, waarin geen gebruik gemaakt mag worden van dienstauto's maar de algemene regel is, dat deze auto's *slechts dan mogen worden benut, wanneer vervoer op andere wijze niet mogelijk of schadelijk voor het dienstbelang* zou zijn;
- d. Jeeps komen in bepaalde organisaties voor, doch mogen uitsluitend worden gebruikt bij en ten behoeve van oefeningen, alsmede bij het verlenen van militaire bijstand.

Een vrij eenvoudig systeem, maar nu de praktijk!

Het wordt in feite de Commandant van de garnizoensgarage, die moet beoordelen, of een rit in het belang van de dienst nodig is of niet. Vele officieren, vooral als zij van hoge rang zijn, vinden dat verschrikkelijk. Zij achten zich allen zodanig belangrijk, dat elk ander vervoer dan per auto het dienstbelang zou schaden; zij wensen veelal niet, dat een ander dat beoordeelt. Daarom was het nodig, dat ik hen de helpende hand toestak. Ik deed dat bij het uitgeven van de „*Regeling van het gebruik der personenautomobielen van de garnizoensgarage te 's-Gravenhage*”, welke op 1 Juli 1949 in werking trad. Daarbij werden ingesteld een stadstaxidienst en een buitendienst, terwijl prioriteiten werden vastgesteld.

Een storm van verontwaardiging stak tegen deze regeling op. Zoals bij elke storm nam ook hier de kracht weer snel af, hoewel ik de wind nog wel eens hoor loeien.

Hoe het ook zij, er werd een aanzienlijke bezuiniging bereikt zonder schade van het dienstbelang.

Ik zal doen nagaan in hoeverre in andere garnizoenen ook regelingen nodig zijn; ik zal voorts doen bezien, hoe de „service” aan reizende militairen verbeterd kan worden zonder uitbreiding van het vervoer per auto.

Er *moet* nog meer bezuinigd worden; dat is een legerbelang van de eerste orde!

U zult dat allen moeten begrijpen en er naar dienen te handelen.

Ik zal een paar *voorbeelden* noemen.

Bij een contrôle te s-Gravenhage bleek een officier een auto aan te vragen naar Utrecht en terug. Hij moest *LO 1948, nr 273* kennen en gaf dus door zijn aanvraag blijk van oordeel te Zijn, dat het dienstbelang geschaad zou worden, indien hij per trein zou gaan. Ik neem gaarne aan, dat hij te goeder trouw was en meende het meest efficiënt te kunnen werken door zijn vele bezoeken in en om Utrecht per auto te doen.

Hij was er echter naast! Een onderzoek heeft uitgemaakt, dat de kosten van een militaire auto met chauffeur f 0,33 per km bedragen. Alleen het heen en weer rijden naar Utrecht kost dus ongeveer f 40,—. De trein geeft een uitstekende verbinding en kost nog geen f 5,—, terwijl de officier in Utrecht zonodig een auto van de garnizoensgarage aldaar had kunnen krijgen.

Er was dus bijna geen tijdwinst, terwijl de kosten f 35,— hoger waren. Een dergelijke aanvraag werd terecht geweigerd; moet echter niet gedaan

Niet altijd is het ze gemakkelijk als in dit voorbeeld. Soms is de treinreis wat minder vlot, soms is geen garnizoensgarage in de buurt.

Ik ben volkomen bereid in te zien, dat een auto dan dikwijls de meest efficiënte oplossing is, ook al zijn de directe kosten schijnbaar hoog.

Ik ben echter niet bereid, toe te geven aan de gemakzucht van sommige officieren en hun overschatting van het dienstbelang, dat gediend wordt door besparing op hun arbeidstijd met zeer hoge autokosten als gevolg. Daarom moet ik vrij strenge voorschriften maken en zal ik met toenemende kracht moeten optreden tegen hen, die de noodzaak van deze bepalingen niet begrijpen. Daarom zullen de Commandanten van garnizoensgarages ook dikwijls vervelende inlichtingen moeten vragen en in eerste instantie beslissingen moeten nemen. Misschien zullen daar ook wel eens dienstbelangen door geschaad worden; het zij dan zo.

In vele gevallen blijkt men te begrijpen, dat een aanvraag van een auto voor een reis als in het voorafgaande voorbeeld bedoeld niet in overeenstemming met de bedoeling der regeling is.

Men vraagt dan vervoer aan bijv. van Den Haag naar Utrecht via verschillende plaatsen Noord en Zuid van die route. Daarmede wordt de Commandant van de garnizoensgarage in moeilijkheden gebracht. De ervaring maakte hem achterdochtig en hij vraagt zich nu af, of hij beetgenomen wordt of niet. Weigert hij het vervoer, dan kan hij goed geraden hebben; gelukkig is het evenzeer mogelijk, dat aanvrager te goeder trouw was en het dienstbelang dus door de weigering wordt geschaad.

Dát moest niet voor kunnen komen! Men behoort de aanvraag van een officier te kunnen vertrouwen. Zolang die toestand niet ten volle bereikt is, zullen de commandanten der garnizoensgarages in gevallen van geprononceerde twijfel een verzoek om vervoer mogelijk weigeren, dan wel de uitvoering van een rit doen controleren.

Een ander voorbeeld!

Op 24 Augustus j.l. werd in Oldebroek door de Engelse zware luchtdoelbatterij een demonstratie gehouden, waarbij vele autoriteiten aanwezig waren. Het aantal aanwezige personenautomobielen werd gecontroleerd, evenals het aantal inzittenden en de plaats van herkomst. Er waren 63 officieren gekomen, hun vervoer had, berekend met f 0,33 per km plm. f 1.425,— gekost.

Hoewel bij deze gelegenheid, dank zij de Commandant der Haagse garnizoensgarage zo veel mogelijk gezamenlijk vervoer plaats vond, waren er nog te veel auto's, waarin slechts 1 of 2 officieren werden vervoerd. In sommige gevallen had men zich tegen combinatie met anderen verzet, omdat men eerder of later weg wilde of nog andere plannen had.

Deze demonstratie was belangrijk en desnoods f 1.425,— waard. Maar waarom zouden wij niet een paar honderd gulden kunnen besparen, als het zo hoog nodig is en hetzelfde doel bereikt kan worden?

Daarom wil ik, dat men in gevallen als dit, zichzelf en zijn plannen aan anderen aanpast. Ik draag de Commandanten van garnizoensgarages op bij dergelijke vervoeren van grote aantallen officieren naar één plaats alle wagens tot de volle capaciteit te doen bezetten, dan wel gebruik te maken van autobussen en om — het geval dienende — vervoer te weigeren.

Ik zou het waarderen, indien ook zij, aan wie een auto voor persoonlijk gebruik is toegewezen, in gevallen als deze, anderen zouden willen medenemen.

Zouden deze maatregelen geen effect sorteren, dan zal men moeten bedenken, dat ook Oldebroek per trein te bereiken is en dat ik niet van U allen de tijd zo kostbaar acht, dat zij niet eerder kunnen vertrekken en later terugkomen.

Zo zou ik nog meerdere voorbeelden kunnen noemen. Zij zouden allen tot dezelfde conclusie voeren, nl. dat de regeling goed is, maar moet worden toegepast met een juist inzicht in de belangen van de dienst en Uw eigen betekenis daarbij.

Er is nog iets anders. In afwijking met LO 1948, nr 273, zijn er bij ver-

schillende eenheden een aantal personenwagens en *jeeps*, die eigenlijk niet vallen onder het gestelde in punt 10 van die regeling. Zij zijn bestemd voor speciale taken en hun aanwezigheid is daarvoor goedgekeurd, hoewel feitelijk in strijd met de regeling. Ik hoop, dat het mogelijk zal blijken deze jeeps voor een deel t.z.t. te vervangen door kleine bestelwagens of volkswagens.

Afgezien daarvan is het duidelijk, dat het feit, dat deze jeeps zijn toegestaan, niet betekent, dat de beperkende bepalingen, welke voor het gebruik van personenautoinobielen gelden, niet voor deze wagens van kracht zouden zijn.

Ik vestig er daarom met nadruk de aandacht op, dat — afgezien van het gebruik bij en ten behoeve van oefeningen — jeeps en andere voor personenvervoer ingerichte auto's die bij de onderdelen zijn ingedeeld, slechts dán voor personenvervoer gebruikt mogen worden, wanneer vervoer op andere wijze schadelijk voor de dienst zou zijn, terwijl ook de overige beperkingen van punt 7 van meeraangehaalde LO op deze wagens van toepassing zijn.

Een nog veel voorkomend misverstand is, dat men denkt door het enkele invullen van een verklaring burgers te mogen medevoeren. LO 1948, nr 92 L-LN bepaalt echter, dat — uitgezonderd bij de voor persoonlijk gebruik toegewezen automobielen — *burgerpersonen slechts met militaire auto's vervoerd mogen worden, wanneer het belang van de dienst zulks vordert.*

Ook aan dit verkeerde inzicht zal een einde dienen te komen.

Ik draag U allen op het vorenstaande ernstig ter harte te nemen en zich strikt te houden aan de voor het gebruik van automobielen gegeven bepalingen, gezien in het licht van deze uiteenzetting.

Ik verzoek U voorts de officieren onder Uw bevel en het verdere personeel, dat gebruik maakt van dienstauto's kennis te doen nemen van deze aanschrijving en zorg te dragen, dat het daarin gestelde in acht wordt genomen.

Van de Commandanten der garnizoensgarages en hun hiërarchieke Chefs wens ik een stipte toepassing der hier gegeven en genoemde voorschriften, waarbij het dienstbelang steeds op de voorgrond moet staan.

Tenslotte deel ik mede, dat ik de Commandant der Koninklijke Marechaussee zal verzoeken een scherpe contrôle te doen houden op het gebruik van militaire automobielen.

De Generaal
 Chef van de Generale Staf,
 H. J. KRULS.

Strafbevoegdheid.

Blijkens legerorder 1949 n°. 217 L is bij Koninklijk Besluit van 31 Augustus 1949, n° 16, bepaald:

Onder de formaties, bedoeld in artikel 39. eerste lid, sub 3°, van de Wet op de Krijgstucht worden gerekend:

1. Een bataljon van de Koninklijke Landmacht in Indonesië.
2. Een zelfstandige afdeling artillerie van de Koninklijke Landmacht in Indonesië.

Nogmaals: het rangdubium.

Naar aanleiding van ons onderschrift bij de inzending onder het opschrift „Het rang-dubium" (zie blz. 65 v. hiervóór). ontvingen mij van de res. kapitein der Infanterie Mr. J. ALBARDA, Auditeur-Militair bij de Krijgsraad te Velde (Kon. Landmacht) te Medan, nog de volgende opmerkingen:

W. H. V. meent, dat ik twee gevallen behandelde (en deze niet

voldoende scherp onderscheidde). Ik behandelde echter maar één geval, n.l. het z.g. „rangdubium”, hetgeen m.i. overduidelijk blijkt uit het herhaaldelijk gebruiken van deze term en de gehele strekking van mijn bijdrage.

Onder „rangdubia” worden algemeen verstaan die gevallen, waarin militairen ten gevolge van de chaotische toestanden tijdens de Mei-dagen, bezetting, „afwikkeling”, verplichte registratie, aanmelding voor B.S. en O.V.W.-onderdelen, enz. — al of niet mede door opzettelijk misbruik van genoemde omstandigheden — een onzekere status bezitten. Dit zijn allerminst „zeldzaam voorkomende gevallen”. In Indonesië behandelen de Auditeurs er tientallen per jaar en ik vermoed, dat hel in Nederland niet veel anders zal zijn.

Mijn bezwaar ging uitsluitend tegen de toepassing van art. 196 W.v.S. in dèze gevallen.

Voor de „normale” vorm van het ten onrechte dragen van onderscheidingsteken (de man, die zich voor één avond opsiert met sterren) is art. 196 juist geknipt. Alleen houdt men ook hier de moeilijkheid (door mij even aangestipt in verband met het rangdubium), dat voor de lagere rangen het ambtenaarschap kwestieus is.

In verband met het bovenstaande slechts een enkele opmerking: het is de redactie niet bekend dat gevallen, als Schrijver bedoelt, veelvuldig vervolgd worden; de redactie heeft (behalve het vonnis van de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten van 28 Juni 1946, opgenomen in M.R.T. XL, blz. 218 v.) niet één vonnis over een dergelijk geval ter publicatie ontvangen. Wij houden ons echter voor de toezending van interessante vonnissen ook op dit gebied aanbevolen.

W. H. V.

Revue de droit pénal et de criminologie.

Mei 1949. De Mei-aflevering opent met een zeer uitvoerige verhandeling van MM. *Marcel Rigaux* en *Paul Ern. Trousse*, de eerste advocaat-generaal bij, de tweede raadsheer in het Luikse Hof van Appel, over liet vraagstuk der qualificatie van strafbare feiten in het Belgische burgerlijke strafproces. De verhandeling bevat een beredeneerd overzicht van de rechtspraak, ontstaan over het verband tussen telastelegging (prévention) en qualificatie, alsmede over de daaruit voortvloeiende rechterlijke gebondenheid. De Belgische visie op dit vraagstuk is meer ingewikkeld dan de onze omdat met de qualificatie kan samenhangen een vraag van rechterlijke bevoegdheid. voortgevloeid uit de driedelige splitsing van strafbare feiten. Aan het slot bespreken de stellers afzonderlijk de betekenis van de qualificatie in zaken van uitlevering. Voor onze lezers is veel van hetgeen de verhandeling inhoudt niet van rechtstreeks belang. Ons strafproces, het militair zowel als het burgerlijke, bevat niet een verplichting om in gerechtelijke stukken, opgemaakt vóórdat de zaak ter terechtzitting wordt behandeld, een qualificatie van het

ten laste gelegde of te leggen feit op te nemen. In ons militaire strafproces is zelfs in de conclusie van eis tot schuldigverklaring van de beklaagde niet meer nodig dan de aanhaling van de wet of wetten, welke de openbare aanklager op het geval toepasselijk acht (R.Z. 176, R.Z. 171) en eerst in het vonnis behoort de qualificatie van de feiten te worden vermeld (R.Z. 185 al. 2, R.L. 193 al. 2) alsmede de toegepaste wetsartikelen (R.Z. 189 al. 3, R.L. 197 al. 3). Dit geldt ook voor de behandeling in hoger beroep. In België is dat in het burgerlijk strafproces blijkbaar anders en dientengevolge kunnen moeilijkheden ontstaan, welke te onzent niet voorkomen.

Daarop volgt een belangwekkende studie van M. *Raoul van der Made* over de bestrijding van de prostitutie in het vroegere Belgische recht. Een curieuse bloemlezing uit oude wettelijke voorschriften betreffende maatregelen en straffen tegen lieden, die met de prostitutie direct of indirect in aanraking kwamen. Maatregelen en straffen niet de beste bedoeling sedert de 14de eeuw van kracht geweest, maar welke hun doel niet bereikt hebben, ook al was verbanning een van de meest voorkomende.

Verder vragen de aandacht enige verslagen van vergaderingen, onder welke die van belangstellenden in de heropvoeding van jeugdige misdadigers, gehouden van 28 Maart tot 2 April j.l. te Amersfoort, vermeldende de inhoud van genomen beslissingen, en die van de Vereniging voor strafrechtspraak, gehouden te Leeuwarden op 20 en 21 Mei 1949 over het politievraagstuk. Van de door de vergaderden bezochte strafgevangenis aldaar getuigt de verslaggever: „L'ensemble donne l'impression d'une ruche débordante d'activité „plûtôt que d'un pénitencier”.

De aflevering besluit met overzicht van de inhoud van enige tijdschriften, onder welke ook Nederlandse, enkele boekaankondigingen en een drietal rechterlijke beslissingen.

Juni 1949. Deze aflevering opent met een voor aan de strafrechtspleging deelnemende personen zeer interessant opstel van Prof. *Auguste Ley* over de invloed en de gevolgen, welke zenuw-zwakke en zenuw-zieke personen kunnen ondervinden wanneer zij in aanraking komen met de politie of de justitie. Met voorbeelden uit zijn medische praktijk licht hij toe, dat, indien dergelijke personen zich onder behandeling van een psychiater bevinden, dergelijk contact niet behoort plaats te grijpen dan na overleg met de behandelende medicus. Zijn ervaring berust voornamelijk op verhoren van dergelijke patiënten door geuniformeerde politiedienaren of door rechterlijke ambtenaren; zelfs de regelmatige bezoeken van officiële inspecties van inrichtingen, in welke deze patiënten plegen te verblijven, zijn niet altijd zonder gevaar gebleken voor verstoring van labiel geestesevenwicht.

Daarna volgt een belangwekkende verhandeling van Prof. *Stefan Glaser* over internationale strafbare feiten en hunne sancties, in welke de Schrijver de resultaten van vroegere studies op dit gebied resumeert. Hij gaat daarbij uit van het standpunt, dat staten, als

zijnde zedelijke lichamen, niet vallen binnen het bereik van een strafvervolging. Het internationaal strafrecht bemoeit zich alleen met personen, die, als handelende in naam en voor rekening van staten, het internationaal strafrecht overtreden. Dit internationaal strafrecht is voornamelijk hetgeen de beschaafde wereld als oorlogsgebruiken heeft erkend en bij onderscheiden verdragen en andere volkenrechtelijke overeenkomsten als zodanig heeft aanvaard. Overtredingen van die gebruiken zijn dan oorlogsmisdrijven en de schuldigen behoren door een internationale rechter te worden gestraft. Deze grondbeginselen zullen weinig tegenspraak ontmoeten. De moeilijkheid begint eerst met de vraag, welke deze overtredingen zijn? De oorlogsgebruiken dragen een positief karakter en de negatie van de goede gedragsregels kan in zeer verschillende vormen voorkomen, ernstig en minder ernstige. Een poging om tot een opsomming te komen is, naar het schijnt, wel ondernomen, maar het resultaat is nog niet bekend en tot zolang behelpt het gebruik en de wetenschap zich met de globale omschrijving van ar. 6 van het charter, dat behoort bij het Londense agreement van 8 Augustus 1945. Ieder begrijpt, dat, ook al zou een eerste ontwerp voor een internationale strafwet gereed komen en bekend worden gemaakt, deze opsomming niet aanstonds op volledigheid aanspraak mag maken en dat als gevolg hiervan, zoals de Schrijver doet uitkomen, er nog geen plaats kan zijn voor een bepaling met overeenkomstige inhoud als art. 1 eerste lid van ons Wetboek van Strafrecht maar wel voor een toepassing van strafbepalingen bij analogie. Hoezeer gevoelen ouderen onder ons, die nog gewerkt hebben met het C.W.L. van 1815, welks 17e artikel uitkomst moest geven bij soortgelijke moeilijkheden, verbonden aan een eerste stelselmatige vaststelling van omschrijvingen van militaire misdrijven, dat de positie van hen die de eerste opzet hebben te maken van een internationaal wetboek van oorlogs- en in het bijzonder ook van internationaal militair strafrecht, in wezen dezelfde is als die van de samenstellers van onze Criminele Wetboeken van 1814 en 1815. Zij werken echter nog niet voor het samenstellen van een ontwerp, dat door een daartoe bevoegde internationale wetgever moet worden vastgesteld, doch voor „des lois de la justice et de la raison" dat als (gewoonte-)recht mag worden beschouwd. Doch van de wenselijkheid om zodanig ontwerp tevens te doen strekken tot een militaire strafcode voor de ingeval van oorlog samen te brengen en samen te gebruiken internationale krijgsmacht wordt in deze verhandeling nog niet gerept. Dit zou de urgentie verhogen.

Als derde opstel volgt een studie van M. José Panderveeren „sur „la notion actuelle du libre arbitre". De wilsvrijheid, zoals het geldende strafrecht die bij de beantwoording van de schuldvraag heeft erkend, is sedert lang, buiten deze grondslag om, een voor rechtsfilosofen aantrekkelijk onderwerp van studie geweest. Van die studie, voor zoveel zij in Belgische, Franse, Duitse en een enkel Deens geschriften tot uiting kwam, geeft de Schrijver een overzicht,

betrekt in zijn beschouwingen het existentialisme en meent, dat de oude leer der wilsvrijheid dwalingen bevat, welke door de existentialistische theorie opgelost zouden kunnen worden.

Van de verslagen van congressen vermeld ik dat van de Union belge de droit pénal, in welke op 18 Juni jl. gehouden vergadering behandeld is het vraagstuk der narco-analyse, hetwelk ik op blz. 325 vermeld heb. De vergadering verklaarde zich eenstemmig tegen het gebruik van dit middel met het doel het bewijs van schuld van de verdachte te verwerven. Een deel van de aanwezigen had geen bezwaar tegen het gebruik in handen van een medische specialist, mits deze voor de rechter verzweg hetgeen hij als bewijs van schuld van de verdachte was gewaar geworden.

Deze aflevering bevat nog twee referaten, welke onze lezers kunnen interesseren.

De eerste is een korte aankondiging van mijn opstel *Lex praevia et le droit pénal militaire*, zoals dat voorkomt in de *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*, aflevering October-December 1948. De referent komt ook tot de conclusie dat het wenselijk, ja, nodig is „qu'un législateur universel compétent élabore et promulgue „la loi pénale universelle, établisse une cour pénale universelle „permanente et détermine les règles de sa compétence et de sa procédure „dure." Het militaire karakter liet hij onvermeld.

De tweede is een overzicht van de inhoud der verhandeling van Mevr. Prof. Mr. D. *Hazewinkel-Suringa*, Eenige beschouwingen over de overmacht in den zin harer straffeloosheid, opgenomen in het Tijdschrift voor Strafrecht, deel LVII blz. 141 tot 235. Aan het slot van dit overzicht vermeldt de referent de conclusies, welke Mevr. Hazewinkel uit de Nederlandse rechtspraak over haar onderwerp heeft afgeleid, en hij spreekt het vertrouwen uit in „l'intérêt „considérable que présente pour les juristes belges, la belle étude „du savant professeur néerlandais." Zo luidt ongetwijfeld ook het oordeel van onze juristen.

Juli 1949. Deze aflevering, welke de jaargang 1948-1949 besluit, bevat als hoofdartikel een verhandeling van Dr. *Alfredo Lacconia*, rechter in het Hof van Cassatie te Rome. getiteld: *La oour criminelle internationale. Compétence, organisatori, procedure.* Een verhandeling met formeel strafrechtelijke inhoud, met die verstande, dat uit de omschrijving van de rechtsmacht af te leiden is, over welk gedeelte van het materieel strafrecht de bevoegdheid van dit internationale hof zich zou uitstrekken. Ook in dit opstel wordt aan het militair karakter, welke deze rechtspraak in de eerste plaats behoort te bezitten, aanlucht niet geschonken, al zijn er onder de misdrijven, welke aan dit hof ter berechting zijn toegedacht, verscheidene, welke als militaire misdrijven zijn te beschouwen en aan welke het *Militaire* Gerechtshof te Neurenberg deze qualificatie te danken heeft.

Houdt men vast aan het standpunt, dat staten, als rechtspersonen, zich niet schuldig kunnen maken aan strafbare feiten, dan ligt liet voor de hand, zoals ook uit de bevoegdheidsomschrijving van het

gedachte internationale hof volgt, dat het merendeel moet worden toegeschreven aan militaire verdachten, die, volgens algemeen gehuldigde opvatting, aanspraak mogen maken op een be- en eventueel op een veroordeling door een militair rechtscollege, dat in zijn samenstelling en zijn procesregeling een internationaal militair karakter moet vertonen. Dat er bij inachtneming van dit beginsel voor militaire juristen, zolang er oorlogen nog mogelijk blijven, een belangwekkende toekomst zal ontstaan, behoeft geen betoog en een herhaling van de episode van bijzondere gerechtshoven, zoals ons land die gekend heeft, kan dan achterwege blijven.

Waar het onderwerp niet uit deze gezichtshoek beschouwd is, hebben de détails van de uitwerking, welke de Schrijver aan zijn denkbeeld gegeven heeft, voor onze militaire juristen niet dan betrekkelijke waarde. Slechts vermeld ik hier, dat de Schrijver voor behoorlijke werking van zijn hof en voor tenuitvoerlegging van de arresten een krachtige internationale politie nodig acht, die in alle aangesloten staten tot optreden gerechtigd is.

Na deze verhandeling volgt een verhaal, gegrond op archivalische gegevens van het huwelijk van een Nederlandse jongeman van 14 jaar, Thierry Stevens, die zijn opvoeding genoten had in Antwerpen; die met zijn zuster erfgenaam was geworden van een groot fortuin en die zonder de toestemming, van zijn moeder, die weduwe was, in 1631 gehuwd was met de dochter van zijn voogd. De referent M. J. *Nauwelaers* verhaalt de pogingen, welke, zonder succes, zijn aangewend om dit huwelijk ongedaan te doen maken.

Hierop volgt een zeer lezenswaardige studie van M. *Victor Gouzenberg*, advocaat te Genève, over de praktijk, ontstaan omtrent het beginsel van „lex praevia”. De Schrijver belicht in hoofdzaak de betrekkelijke zekerheid, zowel feitelijk als rechtens, welke de bewijsvoering ten aanzien van het ten laste gelegde feit vooral in de juryrechtspraak oplevert. Motivering hiervan, hoewel in het algemeen gewenst, komt dikwijls neer op toepassing van de regel: in dubiis pro reo. Vergelijking met de bewijsvoering in civiele procedures doet het eigen karakter van het strafrechtelijk vóór- en eindonderzoek in strafzaken duidelijk uitkomen.

Een voor heoefenaars van de gerechtelijke geneeskunde zeer aan te bevelen referaat over het gebruik maken van narco-analyse bij het vóóronderzoek van strafzaken geeft een overzicht van een te Parijs gevoerd strafproces, in hetwelk de bevoegdheid tot het gebruik van zodanig middel ter sprake is gekomen en over hetwelk Prof. *Donnedieu de Vabres* zijn oordeel heeft gegeven. Regeling van dit onderwerp acht de Hoogleraar zeer nodig; van medische zijde door aan te geven, welke middelen mogen worden gebezigd en hun gebruiksaanwijzing, en door de wetgever tot vaststelling van bijzonderheden van processuële aard en van rechterlijke contrôle.

Enige beschouwingen volgen over de vraag, of men een ter uitlevering aangehouden verdachte tegen borgstelling mag in vrijheid stellen.

Onder de berichten trekken de aandacht het programma van een in Juli 1950 te Brussel te houden internationaal congres van kinderrechtshouders.

Na liet overzicht van de inhoud van enige tijdschriften — onder welke ook Nederlandse — en enkele boekaankondigingen volgt nog een aantal rechterlijke beslissingen, onder welke een belangrijk arrest van het Hof van Cassatie van 4 Juli 1949 over oorlogsmisdrijven en de Belgische wet van 20 Juli 1947.

October 1949. De nieuwe jaargang 1949/1950 wordt geopend met een discours de rentrée van de Procureur-Général bij het Hof van Appèl te Brussel, de Heer C. *Pholien*, getiteld: Un complot bonapartiste à Bruxelles en 1818. De redevoering, welke op last van genoemd Hof werd gepubliceerd, bevat een historisch overzicht van een complot, gericht tegen Koning Lodewijk XVIII van Frankrijk, dat in 1818 ontdekt en vervolgd werd en dat in onze herinnering terugroept onze ook voor de Zuidelijke Nederlanden geldende wetten van 10 April 1815 (Stb. n° 32) houdende voorschriften tot spoedige en krachtdadige betugeling van onrust en kwaadwilligheid, en van 28 September 1816 (Stb. n° 51) tot vaststelling van straffen voor hen, die vreemde Mogendheden beleedigen. De vervolging, welke ten slotte werd ingesteld voor een bijzonder gerechtshof, zittende zonder bijstand van een jury en met gesloten deuren tot dat de verhoren van 59 getuigen waren afgelopen, verwekte van de zijde der beklaagden een incident alsof de franse gezant het complot gesteund, dan wel uitgelolct had. De raadsliden van de alle schuld ontkend hebbende verdachten ontvingen hiervoor een berisping eerst van de president en de volgende dag van het Hof. De beklaagden werden veroordeeld. Een beroep op het Hof van Cassatie werd verworpen.

Op deze redevoering volgt een zeer uitvoerig rapport van *Gerda de Boek*, docteur en droit, Aspirant du Fonds National Belge de la recherche scientifique, licenciée en criminologie de l'Université de Gand, gevende het resultaat van haar studie in Engeland over heropvoeding van jeugdige misdadigers aldaar. De schrijfster bepaalde haar onderwerp tot de beantwoording van de vraag: wat geschiedt er met jeugdige delinquenten van het ogenblik af, dat zij voor de kinderrechtshouders verschijnen? De zeer goed gedocumenteerde inhoud maakt het rapport bijzonder interessant voor hen, die zich op dit deel der strafrechtswetenschap toeleggen.

De advocaat bij het Hof van Appèl M. G. A. *Ugeux* bespreekt daarna een belgisch wetsontwerp tot aanvulling van de bepaling uit het Wetboek van Strafvordering over het verlenen van verstek. De bedoeling is om misbruik van de zijde der afwezig geblevenen te voorkomen. De recensent beroept zich o.a. op de artt. 271 en 272 van ons W.v.Sv. en geeft een overzicht van hetgeen te dezen aanzien in belgisch-juridische kringen is voorgevallen en overwogen. Hij acht, en naar ik meen, niet zonder grond, de voorgestelde aanvulling onvoldoende. Dit rapport wordt besproken in de vergadering van de Union belge de droit pénal van 19 November 1949.

In de Kroniek worden vermeld gepasseerde en komende vergaderingen en de oprichting van een Fédération mondiale des institutions juridiques internationales.

Een overzicht van de inhoud van onderscheiden tijdschriften, enige boekaankondigingen (onder welke het werk van Pater W. van Rooy, Criminaliteit van stad en land, Nijmegen en omstreken) en enkele rechterlijke beslissingen besluiten deze aflevering.

Overzicht van de zaken behandeld door de Krijgsraad voor de Zeemacht te 's-Gravenhage gedurende het derde kwartaal 1949.

Zaken afgedaan in het derde kwartaal 1949		Personen, op wie de zaken van de kolommen 1 en 2 betrekking hebben:				Terugverwezen naar de C ommand Officier	Personen, vermeld in de kolommen 3, 4, 6 en 6 zijn te verdelen als volgt :				
Bij vonnis	Buiten strafproces (art. 74 W. v. S.)	vermeld in kolom 1		vermeld in kolom 2			Veroordeelden :				
		Officieren	Onderofficieren en manschappen	Officieren	Onderofficieren en manschappen		Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk en voorwaardelijk (gecombineerd)	Vrijgesproken	Transactie
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
68	187	1	67	7	180	—	56	11	—	1	187

MILITAIR-RECHTELIJKE VERENIGING.

Na afloop van de in de vergadering van 15 October 1949 gehouden causerie werd gelegenheid gegeven tot het stellen van vragen, welke de Spreker beantwoord heeft.

Wij zijn in de gelegenheid de opmerking van een der vragers, Mr. W. H. VERMEER hieronder mede te delen onder dankbetuiging voor de spoedige formulering van deze perscopie. Dexe luidt als volgt:

Tijdens het debat, waartoe gelegenheid was na de lezing, welke Dr L. M. ROLLIN COUQUERQUE ter vergadering van de Militair Rechtelijke Vereniging hield over het onderwerp „Toepassing van „de Indische strafbepalingen door de Militaire rechter in Neder-„land“, kwam ter sprake de positie van de militair van het Koninklijk Nederlands Indonesische Leger die, na in Indonesië een delict te hebben begaan, zich naar Nederland begaf en aldaar door de justitie gegrepen werd.

Ik heb tijdens dit debat, naar aanleiding van de daar gegeven voorbeelden, opgemerkt dat naar mijn mening twee figuren scherp uit elkander dienen te worden gehouden en wel:

(1) de „Indische militair“ (zoals ik hem hier verder kortheids-halve zal noemen) maakt zich schuldig aan ongeoorloofde afwezigheid; in dat geval is de Nederlandse militaire rechter n.m.m. competent, van het gepleegde kennis te nemen, en

(2) de Indische militair pleegt een ander delict (het voorbeeld was: feitelijke insubordinatie jegens zijn „Indische^v superieur), en dan acht ik de Nederlandse militaire rechter niet bevoegd.

Terzake van deze opmerking werd ik ter vergadering aangevallen, doch omdat mij de gelegenheid tot een verdediging ter vergadering ontbrak, eensdeels wegens het reeds vergevorderde uur en andersdeels omdat ik de stelling à l'improviste lanceerde en dus op de verdediging onvoldoende geprepareerd was, wil ik de gronden van mijn mening hier nader uiteenzetten. Ik hoop dat zij, die ter vergadering, alsook zij, die na het lezen van deze regelen, zich met mijn standpunt niet kunnen verenigen, hun mening eveneens aan de bladzijden van dit Tijdschrift zullen toevertrouwen.

Dat de figuur (2) buiten de bevoegdheid van de Nederlandse militaire rechter valt, daarover was de vergadering het in het algemeen eens ¹⁾. Over dit punt kan ik dus kort zijn: ingevolge artt. 60 j° 63, 1° van het Wetboek van Militair Strafrecht was deze man, tijdens het begaan der insubordinatie, voor het Nederlandse militaire strafrecht geen „militair^v“ en de latere verwerving van die status maakt hem niet justitiabel terzake van vóórdien begane feiten.

Meer onenigheid bestond er over de figuur (1). Ik stelde, een-

¹⁾ De tegengestelde mening, op principiëel geheel nieuwe gronden gebaseerd, was een der bouwstenen, waarmede de Inleider zijn conclusie construeerde. Ik moge hiertoe verwijzen naar het op 613 e.v. afgedrukte verslag van de lezing van Dr. L. M. Rollin Couquerque.

voudigheidshalve, het geval zó: een Indisch militair verlaat opzettelijk ongeoorloofd zijn onderdeel, scheidt zich als verstekeling in en reist naar Nederland. Vóórdat hij, in tijd van vrede 30 en in tijd van oorlog 4, dagen van zijn onderdeel afwezig is, passeert het schip, waarop hij zich verstoken heeft, de driemijlsgrens van de Indonesische archipel.

Op het tijdstip van het verlaten van Indonesisch gebied wordt onze Indische militair, die voordien nog geen „militair^v was in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht, „mede onder militairen „begrepen^v (zie art. 63, 1° W.M.S.R.) en wordt dies onderworpen aan de rechtsmacht van de Nederlandse militaire rechter. Op grond van artikel 106 van het Wetboek van Militair Strafrecht „verwij- „dert” hij zich op datzelfde ogenblik opzettelijk ongeoorloofd, omdat immers op grond van die bepaling onder „verwijderen^v wordt verstaan het zich verwijderen, alsmede het zich schuil houden, afwezig blijven of achterblijven van de plaats of de plaatsen, waar de militair zich ter vervulling van de op hem rustende dienstverplichtingen behoort te bevinden, terwijl onder „afwezigheid^w wordt verstaan het afwezig zijn van die plaats of die plaatsen. De man pleegt dus, op het moment dat hij de status van Nederlands militair verwerft (d.i. op het moment van de overschrijding der driemijlsgrens) het militaire delict van opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid. En zo kan het zijn dat hij, als hij later dan 30, resp. 4 dagen na het passeren van die driemijlsgrens gearresteerd wordt, Nederlandse desertie pleegt en tevens Indonesische ongeoorloofde afwezigheid.

Aangezien verdedigd kan worden dat de afwezigheidsdelicten geen aflopende delicten zijn, is er in die opvatting geen principieel verschil, wanneer het voorbeeld zó wordt gesteld, dat het passeren van de driemijlsgrens plaats vindt nà de dertigste (resp. vierde) dag sedert de verwijdering van het onderdeel.

De aanval tegen mijn stelling was vooral gericht op het feit dat de afwezigheid van het *Indische* onderdeel en het schenden van de *Indische* militaire dienstverplichtingen de Nederlandse militaire rechter als zodanig koud zou laten. Wat is het verschil, zo werd opgemerkt, met het geval dat een Nederlandse politiemann of brandweerman, die opzettelijk ongeoorloofd afwezig is van zijn (politie- resp. brandweer-) onderdeel en tijdens die afwezigheid onder de wapenen wordt geroepen? Evenmin als de militaire rechter als zodanig geïnteresseerd is in de schending dezer burgerlijke dienstverplichtingen, is de Nederlandse militaire rechter geïnteresseerd in de schending der Indische militaire dienstverplichtingen, welke immers voor het Nederlandse militaire strafrecht eveneens als burgerlijke, althans *niet* als (Nederlandse) *militaire* verplichtingen zouden gelden.

Ik meen dat hier echter wel degelijk een juridisch-qualitatief verschil bestaat. De politie- en brandweerverplichtingen van de opgekomen miliciens staan volkomen los van de grond van zijn militair worden. Die grond is gelegen in de oproeping en aankomst ter be-

stemmingsplaatse (zie art. 62, 1° W.M.S.R.) van de miliciens, los van de omstandigheid of hij vóórdien politieman, brandweerman of koekebakker was. De grond echter van het militair-worden van de Indische militair is uitsluitend gelegen in het feit dat hij vóórdien *Indisch militair* was (zie art. 63. 1° W.M.S.R.). De politieman, die als milicien in werkelijke dienst komt, mag dus niet over één kam geschoren worden met de Indische militair, die Indonesisch grondgebied verlaat: ten aanzien van deze laatste geldt dat zijn Nederlandse militaire dienstverplichtingen ontstaan, *omdat* zijn Indische (militaire) dienstverplichtingen bestaan.

Er is dus een onverbreekelijk verband tussen de Indische (militaire) dienst en de Nederlandse militaire dienst. Dit verband is van groot belang voor het bewijs van de Nederlandse ongeoorloofde afwezigheid: de man verwisselde zijn status van Indisch militair, terwijl hij in een onrechtmatige toestand verkeerde, voor de Nederlandse militaire status en de smet, welke bij die overgang op zijn Indische militaire status rustte, kleeft als vitium originis aan zijn Nederlandse militaire status. Immers, welke ook de plaats is waar hij zich als Nederlands militair moet bevinden, deze plaats is stellig niet daar, waar hij als Indisch militair opzettelijk ongeoorloofd verbleef!

Het wil mij voorkomen dat men bij een afwezigheidsdelict kan volstaan met te bewijzen dat de plaats waar de militair zich bevindt, niet is de plaats waar hij zich behoort te bevinden, zonder dat men tevens moet bewijzen, waar hij zich dan wel moet bevinden. Deze laatste plaats is niet altijd gemakkelijk aan te duiden. Stellig is dat niet uitsluitend 's mans „onderdeelⁿ 2), want de militair, die van zijn schip wegloopt en zich elders in een kazerne aanmeldt, de man die deserteert van zijn onderdeel en na arrestatie bij een ander onderdeel wordt aangebracht, ziet zijn ongeoorloofde afwezigheid eindigen bij aankomst in die kazerne of bij dat onderdeel. Die kazerne en dat onderdeel is dus óók een „plaats, waar hij zich ter vervulling van „de op hem rustende dienstverplichtingen behoort te bevinden". In het kort (zoals het Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië uitmaakte³⁾), als plaats, in artikel 106 W.M.S.R. bedoeld, wordt aangemerkt elke plaats, waar de militair zijn dienstverplichtingen kan opvatten en vervullen⁴⁾. Het gaat dus niet aan om in de tenlastelegging al die plaatsen te vermelden, waar de deserteur mogelijkerwijs zijn dienstverplichtingen zou kunnen opvatten en vervullen; voldoende is dat onomstotelijk blijkt dat de plaats(en) waar hij zich gedurende de in de tenlastelegging bedoelde termijn bevond, niet

²⁾ Ter vergadering had ik reeds gelegenheid op te merken, dat de redactie der afwezigheidsdelicten niet vordert de afwezigheid van een „onder-deel" en dat ook artikel 106 W.M.S.R. zulks niet eist.

³⁾ Zie sententie van 25 Juni 1948, M.R.T. XLII, blz. 189 v.

⁴⁾ Zo ook Zeekrijgsraad b.d. Strijdkrachten i.h. Oosten, vonnis van 22 December 1942, M.R.T. XL, blz. 174 v.

Zie voorts mijn verhandeling „Tijd en plaats van aanvang en einde „van ongeoorloofde afwezigheid" in M.R.T. XL, blz. 587 v.

een zodanige plaats is. En het hogerbedoelde vitium originis verleent dit karakter m.i. onomstotelijk aan 's mans verblijf aan boord van het verstekelingenschip.

Wanneer dan ook de Nederlandse militaire rechter bewezen kan verklaren dat de man zich heeft schuldig gemaakt aan een feit, zoals omschreven in onderstaande tenlastelegging, zal hij m.i., zonder zijn formeel-juridisch geweten geweld aan te doen, een schuldig-verklaring aan een Nederlands afwezigheidsdelict kunnen uitspreken:

„dat hij, militair zijnde in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht,

„immers als deel uitmakende van de Krijgsmacht in Indonesië in „de stand van soldaat ingedeeld zijnde bij het. . . Regiment Infanterie van het Koninklijk Nederlands-Indonesische Leger, en opzettelijk ongeoorloofd afwezig zijnde van zijn onderdeel in Indonesië, zich te Batavia als verstekeling aan boord van het s.s. „—” heeft ingescheept, welk schip vervolgens van Batavia is vertrokken met Nederland als bestemming, aan boord van welk schip hij te „omstreeks . . . uur op de . . . 1949 ter hoogte van Straat Soenda „het zeegebied van de Indonesische archipel verliet.

„op het tijdstip van het verlaten van het gebied van de Indonesische archipel en daar ter plaatse opzettelijk ongeoorloofd afwezig „is geweest van de plaats of de plaatsen, waar hij zich ter vervulling „van de op hem rustende dienstverplichtingen behoorde te bevinden, „zijnde hij sedertdien voortdurend afwezig gebleven als hoger bedoeld, totdat hij op de . . . 1949 te Amsterdam, bij aankomst van „genoemd schip aldaar, door een maréchaussée-patrouille is gearresteerd en nog diezelfde dag is overgebracht naar . . . 5).

Ook als de casus iets minder apert is, wanneer de man dienst had genomen als stoker op een naar Nederland (of naar elders) varend schip, kan de rechter overwegen dat onder de in artikel 106 bedoelde plaatsen stellig niet begrepen kunnen worden de plaatsen aan boord van het s.s. „—” ,almaar beklaagde zich wegens zijn eigendunkelijk (en dus zonder voorkennis of toestemming van de militaire overheid) met de rederij van het s.s. „—” gesloten dienstverhand, ophield.

Hoewel ik hetgeen nu volgt ter vergadering niet heb aangeroerd,

⁵⁾ Ik hoop hiermede tevens mijn belofte aan het Parket van het Hoog Militair Gerechtshof en aan de militaire auditie in het algemeen, welke ik ter vergadering deed om een tenlastelegging voor een dergelijk geval te formuleren, te hebben ingelost.

Men lette wei: in de tweede alinea van deze ontwerp-tenlastelegging heb ik niet een omschrijving willen geven van de (tevens gepleegde) „Indische desertie”. Deze immers valt buiten de belangstelling van het Nederlandse militaire strafrecht. Deze tweede alinea dient slechts ter schildering van het hogerbedoelde vitium originis en voorts om plaats en tijd van de Nederlandse desertie (waarmede de derde alinea aanvangt) aan op te hangen.

namelijk de bevoegdheid van de *Indische* militaire rechter ten aanzien van de in het voorbeeld bedoelde militair, en hoewel dit onderwerp eigenlijk buiten het bestek van deze regelen gaat, meen ik niettemin, dat ik het volledigheidshalve in het kort moet aanstippen.

Het is m.i. buiten twiifel dat de Indische militaire rechter kennis kan nemen van het eerste stuk der afwezigheid: van het zich verwijderen van het onderdeel te Batavia af, totdat de man de Indonesische grens overschrijdt. Er zal zich dan samenloop voordoen tussen de Indische en de Nederlandse desertie. Als de man eerst in Nederland veroordeeld wordt, zal de Indische militaire rechter (indien hij de man daarna in zijn macht krijgt) het met artikel 63 Wb.v.Sr. overeenstemmende Indische artikel toepassen.

Van hetgeen na het passeren van de Indonesische grens geschiedt, zal de Indische militaire rechter geen kennis mogen nemen, aangezien hij de delinquent, als Nederlands militair, niet onder zijn rechtsmacht heeft. Hierop werd echter een inbreuk gemaakt door het besluit, bij hetwelk de Krijgsraad te Velde X.N.I.L. in Australië werd ingesteld (zie M.R.T. XLI, blz. 187). In hoeverre dit besluit rechtsgeeldig is geweest, is voor mij, gelet op artikel 63 W.M.S.R., (steeds) een vraag (geweest).

Een en ander is een nieuw bewijs (zie het gespatieerde gedeelte van het redactioneel onderschrift op blz. 496) hoe nodig het is, dat alle groot-Nederlandse strijdkrachten onderworpen zijn aan één en dezelfde militaire strafwetgeving.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Aansprakelijkheid. — van de mens voor zijn daden	198, 200	Autonomie	615
— van de Staat als zedelijk lichaam	224, 560	— van overzeese gebiedsdelen	88, 615
Adatrecht. — in de Republiek Djocja	482	Bannissement. — in de procedure tegen voortvluchtigen was geen straf maar verstekverlening .	173
Afdreiging. — met inbeslagname van goederen	55, 235	Bedreiging. — met geweld	55, 235, 396
Afdrijving. Strafbaarstelling in België	156	Bedrog door valselyk te verklaren slecht te kunnen zien. Onvoldoende feitelijke omschrijving. Vrijspraak	51, 233
Afpersing. — door dreigen met onaangename bejegening .	55, 235	Bekendmaking. —, welcher ruchtbaarheid enig krigsbelang kan schaden. Vereisten voor veroordeeling	316
Afwezigheid (Ongeoorloofde). Zie Desertie.		Beklaagde. Verkeer tussen raadsman en in arrest zijnde —	223
Agreement betreffende internationaal strafrecht van 8 Aug. 1945	211, 216, 207, 220, 560, 632	Toepassing van narcotische middelen op —	325
— Gentlemans agreement over toepassing der oorlogswet	275	Identificeren van de —	473
Ahlbrecht. Proces tegen —	220, 602	Beklag. — over straf wegens op niet-waardige wijze uitgeoefende critiek op bevelen van een meerdere	385
Ambtenaren. Is de militair ambtenaar?	65	Beledigen. — van een meerdere door een gewezen militair ter zake van vroegere dienstangerelegenheden; toepassing van commun strafrecht	291
Hebben — als gevolg van deconcentratie zelfstandige bevoegdheden?	273	— van een meerdere in zijn tegenwoordigheid	296
Analogie. Wetstoepassing bij —	505, 617	— van een meerdere niet bewezen verklaard. Klacht delict?	387
Arrest. Aanzeggen van voorlopig — aan dienstplichtige met groot verlof	3, 334, 543	— van een meerdere door een feitelykheid	464
Ontslag uit — onder handtasting	17	Bemmelen, Prof. Mr. J. M. van. Openingsrede van — in de ledenvergadering der Militair-rechtelyke Vereniging	198
Arrest in Zwitserland	150	Benelux. Nederlands-Belgische Wetgeving (R.L.) door Dr. L. M. Rollin Couquerque	172, 181
Voorlopig — in Zwitserland	152	Beroep (Hoger). Geen — bij volledige confessie. De rechtspraak vond een uitweg	629
Invloed van de openbare aanklager op het in — stellen en houden van verdachten	174	Beroepsgeheim. Medisch beroepsgeheim tegenover meerderen	206
Verkeer tussen raadsman en een in — zijnd militair	223	Eevel. Ambtelyk — als strafuitsluitingsgrond; dienstbevel in Duitsland; dienstbevel bij oorlogsmisdrijven	217, 221
Inrichting van arrest-ruimten	332	Bevoegdheid tot het geven van	
Opheffen van voorlopig —	477		
Aanzeggen van —	643		
Zie ook Vrijheidsbeneming .			
Articulbrieven. Commun strafrecht in de —	617		
Atlantic Pact. Overleg met — over internationaal militair strafrecht	584		
Auditeur-militair. — behoort niet burger te zijn	8		
— in België seponeert krigsraadzaken	175, 177		
In België requireert de —	176		

	Blz.		Blz.
een —	221	Over het bendewezen op Java	330
Onbevoegdlijk gegeven dienstbevel	244	— van De praktijk van het militaire tuchtrecht, door <i>Van Voorst Evekink</i> en <i>Mr. Kruls</i>	468
Critiek op bevel van een meerdere	385	Bondgenoten. Misdrijven begaan tegen of met betrekking tot —	340, 583
Bevoegdheid . Verwijzing door Marine-commandant te Londen. Informatiën ten deele in Ned-Indië. Zeekrijgsraad in het Oosten bevoegd tot berechting uit hoofde van gezagsverhouding	39	Bondowoso-affaire	109
— van de Nederlandse rechter om te oordelen over Duitse oorlogsmisdadigers	210	Erandstichtings-sententie	71, 218, 219, 331, 581
— van Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage om recht te doen over een in Indonesië begaan strafbaar feit	351	Bruikleen. — van Rijksgoederen door militairen	80, 142, 504
Hoofdofficier K.N.I.L. staat in eerste aanleg terecht voor H.M.G. van N.-Indië	370	Buitenland. Berechting van in het — beaane strafbare feiten	325
— van bijzondere krijgsgerechten in Indonesië	486	Bijstand Zie Militaire bijstand.	
Bewijs. Tijd van oorlog een notoir feit	9	Bijzondere rechtspleging . — over oorlogsmisdadigers h.t.l.	211, 566
Niet behoorlijk geconstrueerde verklaring omtrent het —	127	Capitulatie. Betekenis van de — op 14 Mei 1940	209
Getuigenis van meerdere aangenomen als volledig —	251, 387	Cassatie. Bij internationalisering van militaire strafwetgeving behoort een internationaal militair Hof van — de eenheid in de rechtspraak te handhaven	345
Bewijsrecht vroeger in C.W.L. en C.W.Z.	473	Causaliteit. Aansprakelijkheid van meer dan één persoon bij culpose delicten, door <i>Mr. B. van Marwyk Kooy</i>	21
Gemotiveerde bewijsconstructie Zie ook Getuigenverklaringen.	662	Aangenomen in de Bondowoso-affaire	109
Bewijsmiddelen. Aanwending van narcotische middelen om de waarheid te ontdekken in verklaringen van verdachten	326	Ontploffing van een handgranaat en causaal verband	121
Getuigen- en deskundigenbewijs in het militair strafproces	479	Wanneer aanwezig?	198
Bezetten. Inontvangstneming van de capitulatie door de Duitse bezetter. Uitvoering van Duitse maatregelen	210	Civiele partij. Het militaire strafproces kent niet de voeging van een —	474
— en représailles	212, 213	Commanderend officier. — In Zwitserland verantwoordelijk voor goede krijgstucht	151
— van vijandelijk land	571	Ook in Nederland	176
Bibliotheken, zie Drukpers.		Commune delicten. — in interregionaal en internationaal militair strafrecht	337, 627
Blanket-bepaling. Art. 2, 1 ^o W.K. Art. 114 is niet een —	147, 647	Onder art. 2 Wb. v. M. Sr. wordt niet begrepen het in Nederlands-Indië geldende gemene strafrecht	346, 622
Boekaankondiging. — van het proefschrift van Jhr. <i>Th. W. van den Bosch</i> , Proeve van een ontwerp voor een Wetboek van Militaire Strafvordering, door Dr. L. M. <i>Rollin Couquerque</i>	179	Anders, op grond van verordeningen van het militair gezag aldaar	350
— van het proefschrift van <i>Th. W. van Veen</i> , Generale preventie	327	Conclusie van eis. — van openbare aanklager behoort gemotiveerd te zijn	473
— van de brochure van Prof. Dr. <i>M. P. van Wulfften Palthe</i> ,		Voorlezing ter terechtzitting	518
		Consulair ambtenaar. — heeft bij uitwisseling recht op medenemen van zijn gezin	648
		Consulaire rechter. — is alleen-	

	Blz.		Blz.
sprekend rechter	484	Dienstbevel. Het ondergaan van een injectie	40
Cornet, J. W. G. Het bijzonder krijgsgerecht (in Indonesië) .	481	Uitwijken met mijnenveger naar Australië	44
Criminologie. Voorkomen van misdadige geestesgesteldheid en vermindering van criminaliteit	155	Beroep op — door een lid van Waffens SS. afgewezen als strafuitsluitingsgrond of als verzachtende omstandigheden	156, 217
Personaliteitsdossiers 223, 224, 399		Aansprakelijkheid van weigeraars tot uitvoering van —	198, 204
Dagvaarding. Het dagvaardingsbeginsel, door Mr. D. B. A. <i>Franken</i>	227	Toetsingsrecht of toetsingsplicht bij —	201, 205
Deelneming. Invloed toegekend aan motieven, oogmerken en drijfveren van misdadigers . .	10	Gehoorzaamheid aan een —	220, 224, 563, 643
— aan abortus provocatus . . .	156	Overschrijden van bevoegdheid bij —	244, 565
Desertie. Qualificatie van in Indonesië door marinier gepleegde ongeoorloofde afwezigheid	8, 447, 466	Opgeven van een valse naam aan meerdere is ongehoorzaamheid aan een —	251
Uit gewetensbezwaar gepleegde —	34	Ongehoorzaamheid aan een —; ernstig karakter van dit misdrijf	441
Einde van ongeoorloofde afwezigheid	185	Dienstplichtigen Aanzeggen van voorlopig arrest aan — met groot verlof	3, 334, 543
Achterzeilen hoe ten laste te leggen	241	Militair strafrecht toegepast op — door S. <i>Tadema</i> , met naschrift van P. W. <i>Oosterhoff</i> .	157
Culpoos achterzeilen door bij de Marine gedetacheerd militair der landmacht	298	Grootverlofgangers in uniform	549
Zware straf voor Indië-deserteur omdat bij bepaalde bevolkingsgroepen het groepsgeweten niet deugt. Dit motief in appèl verworpen; vonnis overigens bevestigd	306	De Grondwet en —	613
Indië-desertie. Interpretatie van de Dienstweigeringswet .	357, 365	Dienstverplichtingen. Het zich door bedrog onttrekken aan —	51
Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid	444, 643	Dienstverrichtingen. Met geweld dwingen tot nalaten van — .	444
Zware straffen op —	583	Dienstvoorschrift. Betreffende besturen van motorvoertuigen	417, 419, 518
Gerechvaardigde afwezigheid .	684	Dienstweigeraars (principiële). Gewetensbezwaar gegrond verklaard: dit geldt ook voor uit dien hoofde gepleegde desertie. Strafvervolgning gestaakt . .	34
Deskundigen. De ontstane verwondingen moeten in het verslag van — nauwkeurig omschreven zijn	127	Gewetensbezwaren erkend. Vrijpraak	63, 202, 422
Deskundigen-verklaringen in het militaire strafproces . .	479	Gewetensbezwaren nader erkend. Staking van strafvervolgning bevolen	108, 202
Diefstal. Het wegnemen van Rijksgoederen, bij een kameraad in gebruik, door Mr. H. H. A. <i>de Graaff</i>	80	Toetsingsrecht of toetsingsplicht bij dienstbevel . .	201, 205
Wegneming van regenjas uit bergplaats om in te leveren is geen diefstal	142	Staking van strafvervolgning moet leiden tot vrijpraak . .	202
„Zich enig goed toeëigenen”. Een waardetheorie, door Mr. J. A. C. <i>Hoogendam</i>	278	Erkenning van gewetensbezwaren ware aan de rechter over te laten	203
— van goederen uit Rijksmagazijn	662	Interpretatie van de Dienstweigeringswet	357, 365
Zie ook Uitrusting .		Ingebrachte gewetensbezwaren verworpen. Op grond van	

	Blz.
levensopvatting tot voorwaardelijke straf veroordeeld als dienstweigeraars	366
Zodanige vrijspraak vernietigd. Openbare aanklager niet-ontvankelijk verklaard	424
Legerorder (K.L.) 1949 no. 156 L-LM. omtrent de behandeling van —	526
De Grondwet en —	614
Distinctief voor militaire juristen Landmacht	270
Domicilie. — van K.L. militairen in Indonesië, door Dr. E. de <i>Flugt</i>	553
Doodslag. — door schuld. Bondowoso-affaire	109
— door schuld Ontploffing van een handgranaat	121
— door schuld; electrocutie	506
Drukfouten	74, 156, 467, 546
Drukpers. Vrijheid van — en preventief toezicht op bibliotheken en leeszalen	154
Eed. Getuigenverklaringen voor officier-commissaris worden beëdigd	13
Voor-eed of na-eed?	17
Eigeman , Prof. Mr. J. A. Over de positie van de opperbevelhebber	453
Electrocutie — door een onderstroom gestelde blanke koperdraad; dood door schuld; noodweer	506
Enquête-commissie. De — en het staatsrecht, door Mr. J. R. <i>Stellingma</i>	273
Executie. Is bij staking van strafvervolgung — van een veroordeling in eerste aanleg nog geoorloofd?	36, 64
Expeditie. Militaire — in Indonesië; burgeroorlog	391
Fiat executie. — van vrijsprekend vonnis	1, 591
— van vonnissen van bijzondere krijgsgerechten in Indonesië	490
Weigering van —	591
Franken, Mr. D. B. A. Het dagvaardingsbeginsel	227
Garnizoenen. Verplaatsing van —	401, 402
Geheimhouding. Ambtsgeheim van advocaten en magistraten	10
Medisch beroepsgeheim tegenover meerderen	206

	Blz.
Gehoorzaamheidsplicht . — aan dienstbevelen 40, 44, 220, 224, 563	563
Geïnterneerden. — en art. 65 Wb. v. M. Sr.	580
Geldboeten. Collectieve —	215
Onvoorwaardelijke — opgelegd	248
Geldens, Mr. J. J. M. De tyrannieke macht van het woordje „door” in de telastelegging, door —	633
Geneeskundige behandeling. — ondergaan van een injectie 40, 43	43
Geschriften. Verspreiden en ter verspreiding in voorraad hebben van anti-krijgstuchtelijke —	302
Getuigenverklaringen. W. A. Vermeer. Getuigenverhoor in het militaire strafproces	13
— de auditu	122, 128
— niet afgelegd voor een officier-commissaris maar voor een opsporingsambtenaar	128
— van een meerdere als voldoende bewijs aanvaard	251, 387
Niet beëdigde — in België	400
— in het militaire strafproces	479
Gevangenen. Vervoer van —; nalatigheid en gevolgen. Bondowoso-affaire	109
Bevrijding van — in Zwitserland	150
Gevangeniswezen . Hervorming van ons —; penitentiaire perspectieven	156
Gevangenis in U.S.A.	399
Zie ook: Statistiek.	
Geweld plegen. — bij oorlogshandelingen	198
Gewelddadige aanranding van een meerdere	250
Graaff, Mr. H. H. A. de. Het wegnemen van Rijksgoederen, bij een kameraad in gebruik, door —	80
Krijgsraden te velde en krijgsraden in de militaire arrondissementen, door —	410
Grondgebied. Nederlands —	614
Gijzelaars. — tijdens de jongste oorlog	214
Heling. Vrijspraak van opzettelijke en veroordeling wegens culpose —	375
Herziening . Onbevoegdheid van de rechtbank (omdat de krijgsraad bevoegd zou zijn geweest) is geen grond voor — volgens	

	Blz.		Blz.
Sv. 457 al. 1 sub 2"	193	Evolutie in militair strafrecht	631
Hoek , D. van den. Letteren-requisitoir ter overbrugging van de leemte in de R.L. aangaande inbeslagnemng van poststukken	21	Interregionaal strafrecht. Toepassing van Nederlands of van Nederlands-Indisch strafrecht	54, 57, 394
Hoger beroep. Van vonnissen van krijgsraden te velde in Indonesië gewenst	8	Interregionale militaire strafwetgeving, door Dr. L. M. <i>Rollin Couquerque</i>	88, 337, 581
Hoogendam, Mr. J. A. C. — Militair oproer a/b Hr. Ms. „Jacob „van Heemskerck"	30	Mag het Wb. v. M. Sr. rechtsgeldig gewijzigd of aangevuld worden door Verordeningen van het Militair Gezag in Indonesië?	95, 99, 346
„Zich enig goed toeëigenen." Een waardetheorie	278	Toepassing van Indische strafbepalingen door de militaire rechter in Nederland. Causerie, gehouden in de Militair-rechtelijke Vereniging door Dr. L. M. <i>Rollin Couquerque</i>	613
Hoog Militair Gerechtshof. Uitgeschakeld voor rechtspraak voor militairen in overzeese gebiedsdelen	89	Interregionale wetgeving. Interregionale militaire strafwetgeving, door Dr. L. M. <i>Rollin Couquerque</i>	88. 172. 337
Instelling van een Kamer van het — in Indonesië	96	Japane granaatsententie	201
Ontslag en benoeming van leden van het — van Nederlands-Indië	612	Jurisdictiegeschillen. — tussen vreemde en Nederlandse militaire rechters	581, 584
Huishoudelijk onderzoek. — van tuchtzaken in Zwitserland	152	Klachtrecht. — over disciplinaire straffen in Zwitserland	153
— in België niet afgesloten door verwijzing	176	Koloniën. Nationalisering van het beheer van de —	618
Huiszoeking. — in België overgelaten aan de auditeur-militair	174, 177	Opperbestuur van de —	619
Incivismisme. Reclassering van schuldigen aan — in België	224	Korporaals. Positie van —	73
Inlijving. — van dienstplichtigen	163	Krijgsgevangenen. — en represailles	213
Insubordinatie. Feitelijke — tegenover meerdere	250	De positie van — volgens art. 65 Wb. v. M. Sr.	580
Een meerdere met enig kwaad bedreigen	251	Krijgsmacht. — is een staatsorgaan	96
Het stilzwijgende delictsbestanddeel van feitelijke —	324	Verhouding tussen K.M. en K.L. enerzijds en K.N.I.L. anderzijds	98, 621
Feitelijke —	354, 429	Positie van de Nederl. — in het staatsrecht	613
Internationaal strafrecht. Voorstel om te geraken tot een militaire strafwetgeving voor Benelux	172, 181, 578	Administratieve afscheiding van het K.N.I.L.	621
Berechting van Duitse oorlogsmisdadigers door de Nederlandse rechter	209, 561, 574	Krijgsraden. Bijeenroeping van — in België werd wel nagelaten	175
Internationale misdrijven	215	In België werden de — permanent verklaard	176
Internationale perspectieven in zake militair strafrecht, door Dr. L. M. <i>Rollin Couquerque</i>	337, 581	— te velde en — in de militaire arrondissementen, door Mr. H. H. A. <i>de Graaff</i>	410
Oorlogsmisdadigers, door Mr. H. A. <i>Wassenbergh Jr.</i>	558, 576	Instelling van militaire arrondissementen en van — daarin	452
Inhoud van internationaal militair strafrechtcodificatie	577, 578	Benoeming van presidenten van en auditeurs-militair bij — in de militaire arrondissementen	453
Eenheid uit verscheidenheid, door Dr. L. M. <i>Rollin Couquerque</i>	580		

	Blz.		Blz.
Krijgsraden te velde. Betrekkelijke bevoegdheid van — Wanneer is een zaak aanhangig bij een der —?	319	een brevet aan — na afgelegd examen	145
Krijgstucht. — in Zwitserland	147	Dienstvak van —	271
Karakter van een de — ondermijnd geschrift	288, 633	Militairen. Het K.N.I.L. bevat geen — in de zin van het W. v. M. Sr.	256, 339
Vrijspraak van misdrijf. Mogelijkheid van krijgstuchtelijke afdoening van in samenhang gepleegd disciplinair vergrijp	302	Vreemde — tegenover Nederlands militair strafrecht en omgekeerd	341, 343, 580
Krijgstuchtelijke bevoegdheid. — en art. 58 W.K.	1, 5	Grootverlofgangers in uniform Militaire d De officier als leider-en opvoeder, door Mr. Dr. H. J. Romeyn	75
— in Zwitserland	148	Slecht voorbeeld van een officier	442, 694
Vrijheid inzake disciplinaire strafoplegging	1, 396	Militaire politie. Internationale	345
Krijgstuchtelijke straffen. — in Zwitserland	149, 153	Tweede politionële actie in Indonesië	482, 483
Krijgstuchtelijke strafoplegging. Vrijheid tot strafbeoeping	1	Militaire rechtspraak. Komt niet voor onder de onderwerpen, over welke de International Bar Association haar werkzaamheden uitstrekt	10
— in Zwitserland	148	Militair Gerechtshof in Suriname (1818)	89
Krijgstuchtelijke procedure in te lassen in een Wetboek van Militaire Strafvordering	179	Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië (1819)	89
Krijgstuchtelijke vergrijpen. — in Zwitserland	147	Militair Gerechtshof voor de Nederlands West-Indische Bezittingen (1832)	89
Landstorm. Waren dienstplichtigen van de — militair?	159	Internationaal te regelen,	344
Landverraders. — in Duitse dienst Legervolgingen. — en art. 65 W. v. M. Sr.	580	Instelling bijzondere krijgsgerechten in Indonesië	481, 530
Letsel. Veroorzaken van lichamelijk — door schuld; vrijspraak	519	— in Indonesië bij het K.N.I.L.; verhouding tegenover de Nederlandse —	495
Letteren-requisitoir. Officier-commissaris richt — aan de burgerlijke rechtbank tot het horen van getuigen en inbeslagname van poststukken	21	Staatsrechtelijke positie van de —	613
Luchtvaart. Op te geringe hoogte vliegen boven de bebouwde kom van een gemeente	415	Militaire wetgeving. — de eerste nationale wetgeving 17, 338, 616	616
Maréchaussée als militaire politie	640	Het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de krijgstucht worden, hoewel voor het Rijk in Europa vastgesteld, toch ook voor de zeemacht overzee geldende geacht 90, 338, 622, 624	624
Marine. De — is een staatsmarine volgens de — scheepsongevalwet	96	Militaire strafwetboeken en reglement van Krijgstucht overzee met eigen geldigheid vastgesteld	91, 619
Verhouding van de — tegenover het K.N.I.L.	256	Eigen Indonesische militaire rechtsplegingen worden, hoewel onwettig, toegepast	93, 495
Marwijk Kooy, Mr. B. van. — Aansprakelijkheid van meer dan één persoon bij culpose delicten	26	Invloed van Verordeningen van het Militair Gezag in Indonesië	95, 495
Mensheid, Misdrijven tegen de. Criterium voor —	217, 224, 602	Teleologische interpretatie, rechtslenigheid	227, 628
Militaire bijstand. Het opperbevelhebberschap analoog met de positie van de commandant van —	404	Niet meer te binden aan terri-	
Militaire juristen. Toekenning van			

	Blz.
toriale grenzen	337
Toepassing van onze — op vreemde militairen	341
De voor de defensie van groot- Nederland bestemde krijgs- machten moeten onderworpen zijn aan één en dezelfde mili- taire strafwetgeving	496, 709
Het Crimineel Wetboek van 1799 en de ontduiking van ter- ritoriale geldigheid	617
Commune delicten in militaire strafwetten	616, 621, 627
Militair-juridische organisatie. Causerie over — van Luit.- Kolonel Mr. H. H. A. de Graaff	258
Oprichting militair-juridische dienst	319
Militair oproer. — a/b Hr. Ms. „Jacob van Heemskerck”, door Mr. J. A. C. Hoogendam	30
Militair-rechtelijke Vereniging. Openingsrede van Prof. Mr. J. M. van Bemmelen in de leden- vergadering	198
Causerie van Mr. H. H. A. de Graaf aldaar	258
Bestuurswisseling	613
Causerie door Dr. L. M. Rollin Couquerque	613
Opmerkingen van Mr. W. H. Vermeer over deze causerie	705
Militair-rechtelijk tijdschrift. Na- schriften van de redactie	232
Wijziging in de Commissie van Redactie	526
Internationaliseren van het —	584
Militair strafproces. Krijgstuchte- lijk proces in te lassen in het Wetboek tot regeling van het —	179
— behoort geen territoriale gren- zen te kennen; het worde inter- nationaal gewoonterecht	180
Militair strafrecht. — is niet meer het bijzondere tegenover of naast het commune, doch het staat er boven	180
— worde internationaal geregeld	344
Minderjarige beklagde en ge- tuige	676
Ministeriële verantwoordelijkheid. — geldt niet voor alle daden van ondergeschikte instanties	274
Misdrijven tegen de mensheid. Criterium voor — 217, 224, 570, — internationaal te berechten	344
Verschillende betekenis van moord als een der — in vreem-	

	Blz.
de wetgevingen	602
Karakteristiek van —	606, 607
Moord. Poging tot —	591
— als misdrijf tegen de mens- heid. Verschillende betekenis van — in vreemde wetgevingen	602
Motorvoertuig. Besturen van een —, waarvan de remmen en de richtingaanwijzers niet in orde waren	417
Besturen van een — zonder rij- bewijs	419
Besturen van een — zonder spiegel	518
Nationaliseren. — van plaatse- lijke en gewestelijke wetgevin- gen	615, 617
Neutraliteit. Voor Nederland is — uit de tijd	337, 582
Noodregeling Suiker Soerabaja. — toegepast in Nederland	346, 350
Noodtoestand. Beroep op — af- gewezen	131
Officier-commissaris. Getuigen- verhoor voor de —	13, 229
Officier-commissarissen in Bel- gië uitgeschakeld	174, 177
Officieren. Benoeming, ontslag en pensioenning van —	403, 405
Officieren-raadslieden. Plicht van de officier om als raadsman voor minderen op te treden (Ned. Indië)	2
Dienstdoend officier als raads- man	8
Ondergeschiktheid. Misdrijven te- gen de — in verband met het onrechtmatig dragen van onder- scheidingssteken van hogere rang	69
Onderofficieren. Positie van kor- poraals	73
Onderscheidingssteken. Straf- baarheid van niet-toekomende —	65, 323
Zie ook Rang-dubium.	
Ongehoorzaamheid. Opzettelijke — door het desgevraagd op- geven van een valse naam aan een meerdere	251
Het stilzwijgende delictsbe- standdeel van feitelijke insubor- dinatie	324
Opzettelijke — aan een in bur- ger geklede meerdere, die zich niet als zodanig bekend maakte. Verweer verworpen	379

Opzettelijke — door twee of meer personen gepleegd (weigeren een patrouille te lopen)	438	Opzettelijke —	444, 585, 648	Blz.	
Ongeoorloofde afwezigheid. Zie desertie.					
Onmiddellijkheidsbeginsel. — en het vonnis	238				
— in het militaire strafproces	479				
Onrechtmatige daad. Schadevergoeding wegens — gepleegd door een militair	609				
Ontslag. — uit arrest onder handtasting	17, 19				
— wegens het ontrendend karakter niet uitgesproken	131				
Oorlog. Tijd van — een notoir feit	9, 391				
Duitsland opende een aanvalsoorlog	213				
Militaire strafwetgeving te bouwen op oorlogstoestand	337				
Tijd van — in Indonesië. Begrip van — en van vijand aldaar. Militaire expeditie. Burgeroorlog	391				
Tijd van — in België	398				
Oorlogsbehoeften. Beschadigen of vernielen van —	95, 99				
Oorlogsmisdadigers. Berechting van Duitse — door Nederlandse rechter	209, 574				
Persoonlijke aansprakelijkheid van —	210				
Mr. H. A. <i>Wassenbergh Jr.</i> — Major war criminals	562, 566				
Verschil tussen major en minor war criminals behoort te verdwijnen zodra alle war criminals voor internationale militaire rechters justiciabel zijn	632				
Oorlogsmisdrijven. Berechting van — in België	156				
Berechting door bijzondere gerechtshoven	216				
Internationaal te berechten	344, 580				
Welke zijn de — ?	567, 602				
Oorlogswet. Gentlemens agreement over de —	275				
Oosterhoff , P. W. Naschrift op een opstel van <i>S. Tadema</i> over toepassing van militair strafrecht op dienstplichtigen	165				
Openbare aanklager. — adviseert, over krijgstuchtelijke strafoplegging	2				
— niet-ontvankelijk verklaard in zijn eis	34				
— is geen partij in het militair strafproces				Blz.	38
Oplichting. — in verband met rang-dubium					66
Opperbevelhebber. Bevoegdheid van de — tot capitulatie					209
Positie van de — tegenover de Regering					273
Opperbevelhebber en Regering, door Dr. L. M. <i>Rollin Couquerque</i>					401
Gedachtenwisseling tussen Prof. Mr. J. A. <i>Eigeman</i> en Mr. P. J. <i>Oud</i> over de positie van —					453
Oproeping. Niet voldoen aan een — in werkelijke dienst. Voor dergelijke — is een vormvereiste niet voorgeschreven; „verzoek” is dus een —					382
Opruïning. — tot ongehoorzaamheid					585
Opsporingsambtenaar . Aanhouding door een —; wederspanningheid					522, 628
Opvoeders. De officier als leider en opvoeder, door Mr. Dr. H. J. <i>Romeyn</i>					75
Slecht voorbeeld van een officier					442, 694
Oud, Mr. P. J. Over de positie van opperbevelhebber					453
Overmacht. — bij dienstweigering					205
Overschrijving. — van bevoegdheid bij het geven van dienstbevel					244
Overzeese gebiedsdelen. Criminele Wetboeken van 1814/1815 geldig in —					88, 338, 619
— zijn „buitenland” volgens Nederlandse strafwetgeving					342, 622
Persvrijheid. Principiis obsta! — en preventief toezicht op bibliotheken en leesalen					154
Poging. Strafbare — aanwezig geacht					596, 598
Politierechter. — is alleensprekend rechter					484
Politietroepen . Dienstvoorschrift voor het Korps —					639
Preventie. Generale — Diss. van <i>Th. van Veen</i> , Groningen 1949, aangekondigd					327
Prostitutie. Reglementering der — in België					11
Qualificaties. — in de telastlegging					231
Raadsman. Dienstdoend officier als —					8

	Blz.
Verkeer tussen — en in arrest zijnde militair	223
— in Indonesië; zijn moeilijkheden	491, 492
Hoewel — in normaal militair strafproces onbekend, toch toegelaten	629
Rang-dubium	697
Zie Onderscheidingstekenen.	
Rauter, H. A. Proces tegen —	209, 211, 215, 220
Rechtspleging. — voor de bijzondere krijgsgerechten in Indonesië	488
Recidive. — na voorwaardelijke veroordeling	183
Rechtspraak. — in de Republiek Djoeja	481
Reclassering. Zie ook Opvoeding.	
Recollement. Overblijfsel van het „scherp examen”	17, 19
Recomba-gebieden in Indonesië	481, 482, 487, 536
Rechtspleging bij de Landmagt. Herziening ook in België gewenst	155, 172
Herziene — van Ned.-Indië toegepast bij het H.M.G. van Ned.-Indië	370
Rechtsplegingen en strafverordering	470, 472, 642
Rechtspleging bij de Zeemagt . Geldigheid voor overzeese gebiedsdelen bevestigd in 1914	90
Rechtsplegingen en strafverordering	470, 472
Represailles. Echte en zogenaamde —	212, 572
Krijgsgevangenen en —	213
Revue de droit pénal et de criminologie. Aankondiging van de afleveringen:	
October — November 1948.	9
December 1948	155
Januari, Februari 1949	223
Maart 1949	325
April 1949	398
Mei 1949	698
Juni 1949	699
Juli 1949	701
October 1949	703
Rol. Op de — van het H.M.G. werden dingtalen gewisseld ten overstaan van twee commissarissen	38
Röling, Prof. Mr. B. V. A. Noot over de brandstichtingssententie.	219

	Blz.
Rollin Couquerque, Dr. L. M. Interregionale militaire strafwetgeving, door —	88
Nederlands-Belgische wetgeving (R.L.) door —	172
Boekaankondiging door — 179, 327	
Internationale perspectieven, door —	337
Opperbevelhebber en Regering door —	401
Eenheid uit verscheidenheid, door —	580
Causerie in de Militair-rechtelijke Vereniging over toepassing van Indische strafbepalingen door de Nederlandse militaire rechter	613
Romeyn, Mr. D. H. J. De officier als leider en opvoeder, door —	75
Rijwiel. Berijden van een — zonder verlichting	522
Rijnvaartrechter. — is alleensprekend rechter	484
Samenloop. — bij krijgstuuchtelijke vergrijpen	149
Schade. Beslissing omtrent opgelegde schadevergoeding komt niet toe aan militaire rechter	6
Vergoeding aan het Rijk van — door militairen toegebracht	609
Schildwacht. Eigendunkelijk verlaten van zijn post door een —	599
Positie van een —	642
Schuld. — en causaliteit 21, 109, 121	
Geen straf zonder —	148
Spion. Duits — in de Belgische illegale actie berecht	10
Sleden langs hellende openbare weg. Culpouse aansleding	676
Staat van oorlog en beleg . Gentlements agreement van Regering met opperbevelhebber over toepassing van de wet op de —	275
Staatsrecht. Positie in het — van de Nederl. krijgsmacht en van de Nederl. militaire rechter	613
Staatsregelingen der overzeese gebiedsdelen en interregionale wetgeving	619
Statistiek. Werkzaamheden van Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage in 1948	74
Werkzaamheden van Zeekrijgsraad in Oost-Indië 1 Juli 1948-1 Januari 1949	225
Werkzaamheden Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage in eerste kwartaal 1949	400
Werkzaamheden Zeekrijgsraad	

	Blz.
te 's-Gravenhage, tweede kwartaal 1949	546
Werkzaamheden Zeekrijgsraad in het Oosten 1 Januari—1 April 1949	546, 547
Idem 1 April—1 Juli 1949	548
Werkzaamheden Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage, derde kwartaal 1949	704
ε Mr. J. J. De Enquête-commissie, het staatsrecht, door —	273
Straf. Geen — zonder voorafgegane strafwet.	215, 505
Straffen en maatregelen, door bijzondere krijgsgerechten in Indonesië op te leggen	489
Voorwaardelijk opgelegde bijkomende —	429, 541
Strafbaar. Is de staat als zedelijk lichaam — ?	224
— feit en strafwet; qualificaties Militair — feit	231, 505
Strafbevoegdheid. — van enige officieren der K.L.	73, 697
— van officieren in Zwitserland	148, 151
Strafrecht. Toepassing van Nederlands of Nederlands-Indisch	54, 57, 396, 613
Verhouding tussen militair tucht- en militair —	147
Algemene leerstukken van — in tuchtrecht	148
Recht om te straffen	199'
Geen straf zonder voorafgaande strafwet	209, 215
Overzicht van soviet-strafrecht History of English criminal law and its administration from 1750	326
Handboek van Belgisch strafprocesrecht	326
Pogingen om strafwetgeving te nationaliseren (1666 en 1774) mislukt	616
Straftoemeting. Lichte straf opgelegd	195
Motivering van het niet opleggen van de doodstraf	602
Strafuitsluitingsgrond. — niet aanwezig bij beroep op dienstbevel door oorlogsmisdadiger	156, 563
Stukken van overtuiging. Inbeslagneming van aan de post toevertrouwde —	21
Tadema, S. Militair strafrecht	

	Blz.
toegepast op dienstplichtigen door —	157
Tandheelkundige. — werkzaamheden opgedragen aan een onbevoegde	244
Telastelegging In België werd de — langs een omweg ingevoerd Het dagvaardingsbeginsel door Mr. D. B. A. Franken.	227
Telastelegging 1 verwijzing	228
Nietigheid d telastelegging	230, 235, 433
Geen qualificatie in de —	231
Aanvulling der — geweigerd	375
Bij nietigheid van de — geen vrijspraak	434
Aanvulling der — ter terechtzitting	439, 443
De tyrannieke macht van het woordje „door” in de telastelegging, door Mr. J. J. M. Geldens	633
Terechtzitting. Uitroepen van zaken ter —	473
Hoewel de behandeling van strafzaken ter — niet voor publiek was opengesteld, toch raadsman en belangstellenden toegelaten	629
Toetsing. — op bevoegdheid tot het geven van ambtelijke of dienstbevelen	201, 205, 221, 563
Tractaat. Verhouding van wet en —	211
— te sluiten over berechting van vreemde militairen. die h.t.l. een strafbaar feit begaan	582
Tuchtrecht. Het Zwitsers militair —	146
Verhouding tussen militair — en militair strafrecht	147
Tijd van Oorlog. — een notoir feit	9
Uitlevering. Bij internationalisering van militaire strafrechtsspraak vervalt verbod van —	345
Uitrusting. Wegmaken van stukken van —	340
Wederrechtelijke inlevering van stukken van —; qualificatie	497
Uitvoerende macht. Deconcentratie en —	273
Uniform Onbevoegdlijk dragen van de militaire —	65, 323
Valsheid. — in geschrifte; valselyk toegeschreven bevoegdheid	66
Opgeven van een valse naam	251

	Blz.
— in geschriften. Bevel tot plaatsing van een onware aantekening in een journaal	425
Vals telegram. opgemaakt en gebruikt	643
Vervalste geneeskundige verklaring	679
Veiligheid. Misdrijven tegen de — van de staat	399
Verdragen. Verklaring van Moskou van 30 Oct. 1943	211, 212, 560
— betreffende internationaal militair strafrecht	344
Verduistering. Diefstal of —	682, 688
Verjaring. — van krijgstuhtelijke vergrijpen	149
Aanvang der — van straf bij voorwaardelijke veroordeling	183
Verklaring. — van Moskou 30 October 1943	211, 212, 560
Verkoop. Bij — van van rijkswegen verstrekt goed is het onverschillig of het goed gratis of tegen betaling is verstrekt	313
Verkorte procedure. Toepasselijke verklaring van bepalingen van W. v. Sv.	470, 474
Verlaging. Disciplinair opgelegde enverwijzing.	551
Verlies. Door schuld doen verloren gaan van een deel der vloot in tijd van oorlog	195
Vermeer, W. H. Getuigenverhoor in het militaire strafproces	13
Opmerkingen van Mr. — over de causerie van Dr. L. M. <i>Rollin Couquerque</i> in de Militair-rechtelijke Vereniging	705
Verordening Militair Gezag. — in Indonesië no. 43	256, 346, 350, 471, 474
— in Indonesië no. 77	471, 476
— " " no. 116	471, 477
— " " no. 505	471, 474-476
— " " no. 519-521, 525, 548, 553	482
— " " no. 514, 539, 543, 554	482
— " " no. 522, 558	491
— " " no. 483-485, 487, 488, 491	526, 537, 546, 557, 558,
486, 487, 489	
Vervoer. Onvoldoend verzorgd — van gevangenen. Bondowoso-affaire	109
Verwijzing. Onze — trok in België de aandacht	176
— en telastelegging	228

	Blz.
Instructie van een strafzaak volgens de Herz, R.L. van Ned. Indië vóór de —	374
Art. 15 R.L. toegepast bij krijgsraad te velde	448
Disciplinair opgelegde verlaging en daarop gevolgde —	551
Vlootvolgelingen. — en art. 65 Wb. v. M. Sr.	580
Vlucht, Dr. E. de. Het „domicilie“ van de K.L. militair in Indonesië, door —	553
Voeging. Gevoegde zaken	643
Volkenrecht. Jurisdictie in zaken van — door Nederlandse rechter	211, 216
Oorlogsmisdadigers door Mr. <i>H. A. Wassenbergh Jr.</i>	558
Verdragen betreffende oorlogsrecht	559
Vonnis. Op verplichte staking van het proces behoort vrijspraak te volgen	64
Beslist over telastelegging en wat ter terechtzitting gebleken is	238
Voorlopige informatiën. — worden in België gehouden door de auditeur-militair; beëindiging, heropening	156, 173, 175, 326
Karakter en doel van —	229
Omzeilen van — volgens Herz, R.L. van Ned.-Indië	374
Opheffen van voorlopig arrest	477
Voorwaardelijke veroordeling. Aanvang van de verjaring van een bij — opgelegde straf	183
— tot bijkomende straf	429, 541
Vrijheidsbeneming en militaire voorschriften. door <i>J. van Wanning</i>	637
Vrijheidsberoving. — had bewezen verklaard kunnen worden	599
Vrijspraak. — wegens gebrek aan bewijs, zonder nader onderzoek te gelasten	249
Vijand. Nalaten om de — op te zoeken en te bestrijden	131
Wachtdelict	599, 668
Waning, J. van. Vrijheidsbeneming en militaire voorschriften, door —	637
<i>Wassenbergh Jr.</i> , Mr. K. A. Oorlogsmisdadigers	558
Wederspanningheid. — tegen een opsporingsambtenaar bij aanhouding tot verhoor	522
Wet. Verhouding van — en trac-	

taat	Blz. 211		
Wetboek van Militair Strafrecht.		Wettelijke regelingen. Voorlopig	Blz.
Geldt niet voor de overzeese		rechtsreglement voor de Recom-	
gebiedsdelen maar de K.M. en		ba-gebieden	482
K.L. passen het aldaar niettemin		Hiërarchie in —	88, 615, 623
toe	90, 343, 624	Wettig gezag. — in Indonesië .	493
— van Ned. Indië, Suriname en		Woonplaats. Zie Domicilie.	
Curaçao in strijd met art. 32, 2°		Zelfbevrijding van gevangenen.	
Inv. M.S.T. vastgesteld. 90, 623,	624	Hulpverlening	671
Wet op de Krijgstucht. Geldt niet		Zelfmoord. Historisch overzicht	
voor overzeese gebiedsdelen		van maatregelen om — tegen	
maar de Zeemacht en de K.L.		te gaan	10
passen haar aldaar niettemin		Zühlke, W. Proces tegen —	209, 220
toe	90, 343, 624	Zuinigheid. Geboden — bij ge-	
Wetstechniek Streven naar duidelijke		bruik van automobielen	694
voorschriften	170		

WETSBEPALINGEN behandeld of vermeld in deel XLII
van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift

Art.		Blz.	Art.		Blz.
	Volkenbondspact.		7		561. 563
10. 12		566	8		563
	Handvest der Ver. Naties.			Landoorlogreglement.	
2. 51		568. 569			145. 146. 210. 215. 559.
24. 41. 42		566			565. 569
39		566. 568. 569	1		561. 571. 572. 574
53		569	2		572
	Declaratie van Parijs 16 April 1856 (Stbl. 1908 no. 325).		23. 27		5 6 5
	Conventie Rode Kruis 22 Aug. 1864 (Stbl. 1865 no. 85).		42		217, 571. 574
	Verklaring van St. Petersburg 11 Dec. 1868 (Stbl. 1869 no. 16).	559	43		565. 572. 573
	Conventie van den Haag 1907.		46		217
3		560	50		213. 214
	Reglementen betr. lucht oorlog 1922/23.			Staatsregeling 1798.	
	Protocol van Genève 17 Juni 1925 (Stbl. 1930 no. 422).	559	111		401. 403. 404
	Pact van Parijs. Augustus 1928 (Kellog-Briand).	559. 566. 569	114. 116, 122		406
	Verdrag verbetering lot van zieken en gewonden 1929.	145. 146		Staatsregeling 1801.	
	Conventie krijgsgevangenen 1929.	212. 213. 559	42		405
	Transformatieverdrag 1929.			Staatsregeling 1805.	
	Verdrag van Londen 1930/36.	559	50		405
	Declaratie St. James Palace 13 Januari 1942.	560. 561		Constitutie 1806.	
	Verklaring van Moskou 30 October 1943.	211, 212. 560. 562. 563. 567	32		405. 406
	Agreement van Londen 8 Augustus 1945.	181, 211. 216. 217. 220. 224. 408. 560-563. 575. 632	36		620
6	Charter.	566, 567. 569. 570. 575. 602-607, 700		Grondwet 1814.	
			39		405-407
				Grondwet 1815.	
			59		406. 407
			60		89. 618
				Grondwet 1840.	
			58		406
			59		618
			60		89
				Grondwet 1848.	
			59		89, 618
			118		90
				Grondwet van 1948.	
			7		154. 155
			56		274
			58		406-408
			61		6 1 9
			74		349. 350
			163		546
			164		637
			173. 191. 192		614
			187		613. 614
			188		613
			189		202. 361
			193		159

Art.	Blz.
Souverein besluit 18 December 1813	
(Stbl. 1814 no. 1).	
2	88
Wet A.B.	
2, 3	349
6	556
Gemeentewet.	
228d, 237	519
Wet op de Regterlijke Organisatie.	
105	607
Wetboek van Strafrecht.	
1	505, 700
2	562, 575
3-7	325, 343
8	562, 575
9	516
10	127, 671
14a	57, 127, 183, 248, 302, 356, 370, 381, 432, 516, 541
14b	57, 127, 302, 356, 370, 432, 516
14c	57, 127, 370
14d	57, 370
23	293, 353, 421, 422, 437, 503, 525, 676, 678
24	417, 419, 422, 437, 503, 519
27	57, 59, 311, 318, 356, 364, 432, 443
37	310, 312, 313, 692
37a	310, 312, 313
39 septies	676, 678
40	207, 208, 429
41	506
43	204-208, 425, 428, 429
44	602, 606
45	591, 593
47	245
55	62, 72, 250, 315
56	57, 59, 121, 127, 381
57	107, 127, 603, 671
62	525, 678
67a	390
68	249
84	65, 342, 628
87	392, 394-396
91	525, 561, 563, 678
104	12
107	583
125, 129, 131, 132	533
140, 141, 157, 159	533
158	127
149, 154	561
161, 161 bis, 162, 164	533
166, 168, 170, 172, 174	533
177	12

Art.	Blz.
179, 184, 189, 204	5 3 3
180	194, 342, 394, 522, 525, 533, 628
191	533, 671
196	65-67, 549, 698
225	12, 21, 23, 24, 422, 425
229	679, 681, 683
261	3
266	293, 294, 387, 388
267	293, 294, 390
272	12, 206
278, 282, 285, 288	533
284	54, 58-60, 62, 237, 396, 533
287	533, 603
289	533, 591, 604
300	12, 533, 603
301-303	533
307	12, 109, 119, 121, 127, 506, 516
308	12, 101, 107, 127, 437, 676, 678
309	127
310	12, 142, 278, 279, 283, 286, 343, 533, 663
311	12, 533
312, 317, 350	533
318	60
321	12, 286, 315, 663, 692
326	12, 53, 60, 68, 497
351	533, 593
352, 381-389	533
366	60
374	22
381-389	533
416	12
417 bis	377
426	194, 504
436	248
439	315
453	332
Wet van 10 April 1815 (Stbl. no. 32).	
Wet van 28 September 1816	
(Stbl. no. 51).	
.	703
Besluit Buitengewoon Strafrecht.	
1, 3	196, 603
2, 29	196
11	196, 603
25	584
27a	216, 217, 505, 562, 563, 575, 602, 603, 607
Wetboek van Strafvordering.	
100	22, 23
101-103	642
104	2i, 23, 641
105	23

Art.	Blz.	Art.	Blz.
114	22. 23		370. 381. 429. 432.516.
132	5		543
154	612	14	4 2-9
181	22	15	57. 127, 188, 302, 356, 370. 381. 429. 432. 516.
216	13, 14, 16, 479, 480		650
217, 276	471	23	51. 311. 364. 370. 671
261	238	25	318. 671
279	38	38	391. 565. 639
284, 287	471	40	377
295	16	60	4. 57, .59. 64. 66. 98. 121. 127. 141.158. 160-162, 165, 167.170. 188. 195. 249. 294.302. 318. 334. 356. 370. 377. 379. 381. 421. 423.428. 432. 437. 443. 503. 516. 549. 601. 660. 681. 690. 705
302	471	61	101, 161, 170, 195, 671
313	378	62	4, 5, 64, 66, 70, 127, 160, 161, 163, 165, 170, 195, 318, 334-336, 370, 421, 437, 443, 503, 543-545, 549, 550, 690, 707
332	470, 474	63	161, 339, 495, 581, 622, 625, 626, 630, 705-709
344	389, 390	64	70, 161, 167, 168, 291, 294-296
348	195	65	580-584
349	38, 195, 422	67	66, 161, 256, 257, 478, 642
350-352, 462	195	68	73, 423
457	193, 194	69	256
460	194	71	391-395
Crimineel Wetboek Landmacht 1799.		75	583, 584
III, 4. art. 43	18	76	324
Militaire strafwetgeving 181411815.		79, 80	582
88. 89. 93. 97.172.		84	131, 141, 391
180. 620. 623. 700		88	11, 316, 318
Crimineel Wetboek Zeemacht.		89	71, 72
6	295	91	575
9	325, 338	94	196
159-162	473	96	11, 186, 188, 190, 299, 302
Crimineel Wetboek Landmacht.		97	9, 21, 23, 24, 192, 444, 476, 643
2	328	98	11, 36, 37, 186, 190, 202, 242, 306, 311, 357, 364, 643, 644
4	295	99	184
10	325. 338	101	51-54, 233, 315
17	505. 506. 575. 700	106	706, 707
210-214	473	108	4, 11, 158, 251, 294, 296, 297, 334, 387-390
Slotbepaling	338, 620. 623	110	4, 158, 334, 464
Wetboek van Militair Strafrecht.		114	11, 34, 37, 51, 71, 72, 202, 204-206, 218, 221,
i	59. 64, 101, 127, 141, 188. 302. 318. 340.356. 381. 395. 421. 423.432. 433. 601. 660. 671. 690		
2	57. 62. 92. 99.104. 107. 121. 127. 180.337. 340. 346. 348. 350.351. 370. 421. 428. 437.470. 503. 516. 522, 531.622. 627. 630. 660, 681. 688. 690		
4	59. 59. 91, 121.141. 188. 256. 302. 318.325. 356. 381. 428. 516.601. 624. 660. 681. 688		
5	91. 106. 325		
6	59, 196, 318. 370. 443		
10	318. 443. 671		
13	57. 127. 188. 302.356.		

Art.	Blz.
	251. 256. 357. 367.368.
	379. 381. 391. 422.424.
	425. 429. 439. 441.443.
	444. 528. 585. 643. 644.
	647. 648
115	649
117	31, 33, 250, 251, 324, 354, 356, 432, 444
118	251, 324
119	11, 251, 324
120	11, 251, 324, 354, 356, 429, 432, 444
121	324, 429, 432
124	11, 32, 33
125, 126	329
128	256, 298, 642
129	11, 391, 599-601, 668-671
131	21, 23, 24, 497, 504, 505
132	11, 66, 70, 71, 610
133	70, 127
134	70, 343
135	34, 37, 67, 80, 202, 417, 419, 422, 518, 519
137, 138, 139, 142	70
140	70, 245, 248
141	70, 324
143	11, 70
146	585
147	288, 290, 633
150	4, 37, 163, 165, 202, 334, 382, 383, 385, 528
153	11, 391
160	95, 340
161	11, 81, 313, 314, 340, 504. 610
Reglement van Krijgstucht	
Landmagt (1815).	
	219
Wet op de Krijgstucht.	
	90, 146, 179
2	54, 71, 92, 147-149, 190, 303, 304, 315, 370, 520, 522, 628
3, 5, 6	149
4	73, 149
15	153
16	468
17	68, 552
37	1, 148
38	149
39	697
44	153, 328, 637
46	152, 153
48	151
49	477-479
50	2, 69, 151, 153, 468, 551, 552

Art.	Blz.
51	151. 153
55	154
56	545
57	148, 188, 381, 551, 601
58	2, 5-7, 54, 101, 147, 303-306, 520, 522
59	149
60	101, 149, 303-305, 468
61	151, 153, 154, 468
62	153, 154, 468, 551
63	93, 154
64, 66	154
65	153, 154
67	90, 153, 154, 385, 386, 468
68, 71	153
70	151, 153, 478
72	73. 256; 642
Reglement betreffende de Krijgstucht-	
1	147. 219. 386
2	219. 221
7. 8	694
9	468
10. 13	219
11	218. 219
12	221. 658
25	43
27	304
32	73
33	386
Inv. M. S. en T.	
32	91, 94, 97, 339, 473, 475, 477
74	251, 256, 257, 387-390, 473, 479
76	127, 193, 346, 351, 353, 421, 503, 690
77	293, 325
78	325, 337, 485, 572
81	323, 495, 627
82	90, 370, 476
83	476
85	90, 476
86	302
88	40, 322, 346, 351
89	322
94	452
Regtspleging bij de Zeemagt	
(ongewijzigd).	
170	630
Regtspleging bij de Zeemagt.	
	97, 637
2	153, 328, 478, 639
3	153, 328
8	2
9	228
76	474

Art.	Blz.
86, 157, 168	480
112	228, 299
119	17
164	15, 16, 480
165. i66	16, 480
170. 174	473
171	699
172	375, 376, 378, 379
175	329, 473, 474
176, 180, 181	329
182	329, 474
184	474
185	38, 51, 57, 64, 141, 144, 188, 202, 240, 293, 302, 311, 329, 350, 356, 364, 428, 432, 473, 525, 660, 678, 681, 688, 699
188. 189	51, 57, 141, 144, 188, 293, 302, 311, 350, 356, 364, 428, 525, 660, 678, 681, 688, 699
190	38, 428
193	52
197	432
204	329
209	59, 121, 298, 377, 381, 516, 601
231	629
Slotbepalingen	89, 90

Regtspleging bij de Landmagt (ongewijzigd).

8. 83	172
81. 82	176
83	173
83	176
93-95	174
106	400
129	175
136	177
170	178
173	400
182	156
195, 200, 201	173
316	174, 177

Regtspleging bij de Landmagt.

4	93, 97, 637
4, 5, 153, 328, 478, 639	
5	4, 5, 68, 153, 328, 334, 335, 549
7	5, 176, 335, 450
8-11, 13	450
12	2, 450
14	176, 228, 290, 448, 450, 451
15	448-451
54	173
69-71	21, 23

Art.	Blz.
78	471, 474
81	24
82	23, 24
84	174
88	21, 177, 480
90-93	24
94	24, 400
113	175
114	175, 176, 228, 288, 290, 299, 433, 434
119	17
134	193, 452
149, i63	480
151	443
159	16, 480
160	16, 474, 480
161	16, 373, 479, 480
164	400
165	473
166	15, 16
168	249, 390
169	38, 473
170	329, 473
171	329
174	38, 518
175	38, 329
176	329, 699
177	329, 474
178	177
179	177, 470, 471, 474
185, 191, 192	173
193	38, 64, 127, 202, 290, 304, 318, 329, 370, 383, 421-424, 473, 503, 522, 688, 690, 699
197	38, 304, 318, 370, 699
198	503
205	329
210	413, 450
240	249
243	106, 304, 410
249	304, 370, 448, 450
254	321, 448
255	321, 322
256, 273	450
261	410
279	333
292	174, 177, 306
298	304, 306
370	21, 23

Prov. Instructie H.M.G.

29	93, 94, 97
57	38
58	437
58	438
75	38, 59, 121, 180, 249, 289, 298, 313, 353, 366, 377, 381, 437, 516, 601,

Art.	Blz.
662. 684. 692	
76d. 77 . . . 38. 59, 289. 298.313.	
353. 366. 377. 381.437.	
516. 662. 684. 692	
114-117	333
121	38
Marinescheepsongevallenwet 1928 (Stbl. 69).	
. 18. 19. 96	
Wet 28 April 1916 (Stbl. 174).	20
Wet van 15 Mei 1914 (Stbl. 206).	
. 89. 90	
Wet van 13 Juli 1914 (Stbl. 316).	
„ „ 7 Juni 1919 (Stbl. 311).	
„ „ 11 Mei 1923 (Stbl. 199).	
„ „ 29 Juni 1925 (Stbl. 314).	
Invoeringswet Strafvordering (Stbl. 1925 no. 308).	
Wet van 1 November 1933 (Stbl. 562).	90
Wet van 3 Juli 1947 (Stbl. H. 221).	96. 413
Militiewet 1815.	160
Militiewet 1817.	164
Landstormwet.	159
6	
Dienstplichtwet.	
26, 38, 47	641
30	159
32	544, 545
39	609, 610
40	4, 145
42	527, 529
Wetsbesluit 10 Mei 1944 (Stbl. no. E. 36).	384
Dienstplichtbesluit.	
70	527
Dienstplichtbeschikking.	
100	528
104	527
121	4. 145
Dienstweigeringswet.	
. 203. 370	
1 36. 37, 361, 424. 529	
2 34. 37. 64. 108.358.	
422-425	
3 37. 358	

Art.	Blz.
Reglement Garnizoensdienst (1946).	
43	73
45	637, 638, 642
Reglement van Administratie.	
81	609. 610
83	611
Reglement Inwendige Dienst.	
A Inleiding	73. 223
B 35	73
Bevorderingswet Landmacht 1902.	
Ambtenarenwet 1929.	
Militaire Ambtenarenwet 1931.	145. 146
Ongevallenwet.	
98	359. 360
Land- en Tuinbouw-ongevallenwet.	
106	359
Invaliditeitswet.	
628	359
Vaccinatiewet.	
.	359
Luchtvaartwet.	
10, 44. 47	415. 416
Luchtvaartreglement.	
60, 73	415. 416
Motor- en Rijwielwet.	
2, 28	525
27, 34	524
37	421, 518, 519
Motor- en Rijwielreglement.	
21	519
59	522, 525
73	525
Wet van 24 Januari 1815 (Stbl. no. 5).	172
Wet van 24 Juni 1876 (Stbl. no. 117).	245
9	
Wetten van 14 November 1879 (Stbl. no. 191-194).	
Wet van 14 Februari 1887 (Stbl. no. 35).	88
Wet van 21 Juli 1890 (Stbl. no. 127).	336. 637
Wet van 23 Mei 1899 (Stbl. no. 128).	145. 146
9, 15-17bis	275
21	277
33	222
53	638

Art.	Blz.	Art.	Blz.
Wet van 31 October 1912 (Stbl. no. 337).	90	(Nederlands) Burgerlijk Wetboek.	
Wet van 5 Juli 1921 (Stbl. no. 833).	484	74-77	5 5 4
Wetsbesluit van 22 Augustus 1944 (Stbl. no. E. 67).	484	1401	315. 609
4	489	1777. 1782	82
5 106, 320, 321		(Nederlands) Wetboek van Burgerl. Rechtsvordering.	
6 107, 321		316	5 5 7
7 321		816. 819	553, 557
Wet van 10 Juli 1947 (Stbl. no. H 233).	211	Staatsregeling van Nederlands Indië.	
Besluit Souverein Vorst 30 Januari 1815 no. 1071.	640	33 91, 103, 105, 346, 350, 351, 353	
9.11. 63	349	91	346. 350. 353
Koninklijk besluit van 22 December 1863 (Stbl. no. 149).	349	Wetboek van Strafrecht (Indonesië).	
Koninklijk besluit van 4 Augustus 1909 (Stbl. no. 281).	519	10. 12	593
Koninklijk besluit van 21 April 1922 (Stbl. no. 207).	393	14a	541
2	332	30	373
Koninklijk besluit van 4 December 1925 (Stbl. no. 460).	332	33	5 9 8
Koninklijk besluit van 4 Mei 1933 (Stbl. no. 246).	273, 275	46	490. 535
2	277	53	593. 596. 598
7	378	63	487
Koninklijk besluit van 27 Juli 1944 (Stbl. no. E 53).	148. 149. 370	96	395
6	378	119	5 4 0
Koninklijk besluit van 4 Maart 1945 (Stbl. no. F 23).	485	148. 152. 160	487. 531
Koninklijk besluit van 31 Mei 1945 (Stbl. no. F 83).	484	161	487, 531, 533
Koninklijk besluit van 26 Juni 1946 (Stbl. no. G 157).	107. 319	169, 170, 187bis, 190	487, 531
1	8	191bis, 192, 194, 196	487, 531
Koninklijk besluit van 11 Juli 1947 (Stbl. no. H 235).	8	198, 200, 202	487, 531
Koninklijk besluit van 13 Januari 1949. no. 36.	73	211	487, 531, 533
		212, 216, 221	487, 531
		223, 237, 328	487, 531
		333	487, 533, 594
		335 12, 54, 57, 58, 60, 62, 396, 487, 533	487, 533
		336, 339, 351, 353	487, 533
		338	487, 533, 593
		340	487, 533, 593, 596
		354, 355	487, 533, 593
		360	373
		362, 363, 365	487, 533
		369	60
		385	61
		386, 406, 408, 410, 438-451	487, 533
		425 *	60
		500, 502, 510, 547	61
		Tijdelijke bijzondere bepalingen van strafrecht (Ind. Stbl. 1948 no. 17).	
		7	487, 533
			537
		Wetboek van Strafvordering (Indonesië).	
		376. 396. 397	489
		Wetboek van Militair Strafrecht (Indonesië).	
		1	94. 487. 533
			373. 598

Art.	Blz.
2	373. 593. 594, 598
6, 24. 26, 29. 46. 48	598
67	539. 540
Regtspleging bij de Landmagt (Indonesië).	
.	92
Herziene Regtspleging bij de Landmacht (Indonesië).	
.	94, 178. 477
7. 10, 15, 17	374
79	491, 533
115	373
167	491. 534
205. 216	1
210. 253	486. 532
252	486. 533
Provisieonele Instructie Hoog Militair Gerechtshof (Ned. Indië).	
.	8
48, 49	373
Bepalingen rechtsmacht militaire rechter (Indonesië).	
.	373
Wegenverkeersordonnantie (Indonesië).	
.	12
Koninklijk besluit 13 September 1937 (Ind. Stbl. 1939 no. 582).	
20	540
35, 39. 50	104
36	352
37	102-105, 350, 352, 481, 532. 538. 541
Besluit Gouv. Gen. v. Ned. Indië 10 Mei 1940 (Ind. Stbl. no. 134).	
.	102
Regeringsverardening van 5 Maart 1940 (Ind. Stbl. no. 78).	
.	481
.	532, 538, 540, 541
Verordeningen Militair Gezag (Indonesië).	
No. 5	12
„ 43	57. 60. 62. 94. 95. 105, 106, 256, 341, 346, 350. 395. 471. 472. 474-476. 495. 531. 627
„ 77	466. 471. 472. 476
„ 82	466
„ 116	471. 472. 477
„ 505	105, 106, 443. 466. 471.

Art.	Blz.
.	472. 474-476. 495. 531.
.	627
„ 512.	95. 99. 101-104. 106. 107
„ 514	481. 482
„ 518	540
„ 519	482. 487
„ 520. 521. 525	482
„ 522	483-485, 487, 488, 491, 494. 531. 539-541
„ 526	487, 489, 538
„ 527	449. 540
„ 528	483. 541
„ 529. 538, 550	494
„ 531	492
„ 532	483
„ 536	4 8 4
„ 537	485, 486
„ 539	482. 483
„ 543	482
„ 546	482, 487
„ 548. 553. 554	482
„ 557	4 8 6
„ 558	484. 487
Noodregeling suiker Soerabaja.	
8. 9. 12	346-353
Algemene bepalingen van Ned. Indië.	
16	556
Burgerlijk Wetboek van Ned. Indië.	
17, 18, 19	554
20	555
42. 366	556
207	553
Reglement op de Rechtsvordering van Ned. Indië.	
831	553
851	557
Regeeringsreglementen Suriname en Curaçao.	
30	407
Staatsregelingen Suriname en Curaçao	
3, 44-47	615
Wetboek van Militair Strafrecht (Suriname en Curaçao).	
.	94
Herziene Regtspleging Landmacht (Suriname en Curaçao).	
.	93. 98
Resolutie Gouverneur van Suriname 27 Januari 1818 (G.B. no. 1).	
Militair Gerechtshof van West-Indië.	
.	89